LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՄԱՅԻՍ 1927

1er MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 325

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԿԸ ՎԱՅԵԼԵՆ

«Aller à l'idéal et comprendre le réel», կ'ըսէր Ժօրէս։

— Դէպի իտէալը ընթանալ եւ հասկնալ իրականը»։

Այսպէ՛ս եւ մեր գիծը՝ Աշխատանքի դատին առթիւ, որուն տօնն է այսօր, Մայիս Մէկ։

Ճակտի քրտինք, արդար վաստակ,— մտերիմ, խօսուն բացատրութիւններ են ասոնք հայ ժողովուրդին համար, որ հարիւրին իննսուն գիւղացիներէ, մշակ-բանուորներէ եւ արհեստաւորներէ կը բաղկանայ։ Ոչ մէկ ժողովուրդ պիտի կրնար երգել այնքան խոր զգացումով.

Ա՛խ, մեր սիրտը, լիք դարդ ու ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք։
Ա՛խ, մեր կեանքը սեւով անցաւ,
Աշխարհից բան չիմացանք...

Եւ այս՝ խիկ եւ խիկ աշխատաւորական տեսակէտով։ Այն զրկանքներն ու հարստահարութիւնները որոնց տակ անցօ՛ր կը տքար հայ գիւղացին, Թուրքիոյ մէջ, զրկուելով իր արդար վաստակէն, աւելի կը սաստկանային ազգային ատելութեան կիրքէն։

Թուրք փաշաներն ու քիւրտ պէկերը իրենց կեղեքումը քողարկելագործեր էին քաղաքական միտումներով, եւ Զապէլ Եսայեաններն ի զուր կը ճգնին ապացուցանել, յիսունէն յետոյ, թէ, «հաւասարապէս երկրին արտադրող ժողովուրդը կը կեղեքուէր քիւրտ պէյին, թուրք հարկահաւաքին եւ հայ կալուածատիրոջ ձեռքով»։ Կամ թէ «կեղեքողները ազգի եւ կրօնի խտրութիւն չէին դներ իրենց մէջ եւ համերաշխ էին իրենց շահերով»։ Այո՛, աշխատողն ու արտադրողն է որ կը կեղեքուէր եւ կը կողոպտուէր. իսկ այդ աշխատաւորութիւնը իրականին մէջ հայ ժողովուրդն էր, քանի որ Թուրքերը, իբրեւ տիրապետող ցեղ եւ զինուորական ազգ, ուրիշ խօսքով՝ իբրեւ արտօնեալ դասակարգ, որոշ առաւելութիւններ կը վայելէին, իսկ քիւրտ ժողովուրդը հլու գործիքն էր ցեղապետներու, որոնք իրենց կարգին կը ծառայէին բռնակալութեան։ Երկու տարրերն ալ կազմ եւ պատրաստ էին տապարը իջեցնելու ամէնէն անմարդին հայ աշխատաւոր ժողովուրդի գլխուն, աւարի սիրոյն, ինչպէս որ ըրին, մինչեւ վերջին պատեհութիւնը։ Հայ աշխատաւոր դառանցելի քանակութիւն մըն էր այդ կազմակերպուած, եթէ կ'ուզէք՝ դասակարգային պայքարին մէջ։ Անոնց պարագայի տակ, ան չէր որ կը ջարդէր կամ կը ջարդուէր, մինչեւ 1915ին, վերջինն ալ եղաւ, առանց դասակարգի, հանգամանքի, սեռի կամ տարիքի խտրութեան։

Հիմա՝ ուրի՛շ աշխարհ, ուրի՛շ պատկեր։

Ունինք հայրենիք մը՝ ընչազուրկ. եւ անոր ժողովուրդը՝ նոյնպէս պրոլետար։ Հայաստանէն դուրս, հարիւր հազարաւոր բազմութիւններ, տնանկ ու աղքատ, որոնց միակ հարստութիւնն է իրենց բազուկը կամ միտքը։ Կը բանին, կը հեւան, կը տքան — պատառ մը հացի եւ պուտ մը ջուրի համար։ Եթէ մէկդի դնենք ազգային-քաղաքական պահանջները, ահա վտարանդի բազմութիւն մը, ահա իրաւազուրկ դասակարգ մը որ անխնայ կը կեղեքուի բախտաւորներու միջազգային կարաւանին մէջ, անոնց ճամբուն վրայ, անոնց կրունկներուն տակ։

Ի՞նչ կ'ուզէ պարզ աշխատաւորը, ամէն երկնքի տակ.

— Հաց, լոյս եւ ազատութիւն։

Ի՞նչ է մեր ուզածը.

— Հայրենիք մը ազատ, ուր կարենանք մեր քրտինքը թափել արդար վաստակով ու մեր համեստ ճրագը վառել, ե՛ւ մեր, եւ մարդկութեան բարիքին համար։

«Հայերուն ծառայել, քաղաքակրթութեան ծառայել է», գրեց Կլէմանսօն։ Արդիացնելով այդ խօսքը, կրնայինք ըսել թէ հայ ժողովուրդին ծառայել՝ կը նշանակէ օգնել Աշխատանքի դատին։ Քանի որ այս ժողովուրդը չունի ուրիշ յաւակնութիւն, բաց միայն ապրիլ եւ արտադրել։

Մենք գրկուա՛ծ ենք աշխարհի սովորական բարիքներէն, ուրիշները լի ու լի կը վայելեն զանոնք։ Միլիոնաւոր բանուորներ ապահովագրուած են արհեստի արկածներուն դէմ. մենք, իբրեւ ժողովուրդ, անվտանգ շնչելու ապահովութիւնն ալ չունինք։ Աշխատաւորները սէնտիկաներ ունին, որոնց արդար պահանջներուն առջեւ գլուխ կը ծռեն գործատէրն ու պետական պաշտօնեան։ Մենք ունեցանք բանւորներու եւ գիւղացիներու դրօշին տակ ապաստանած իշխանութիւն մը, որ «հեռացէ՛ք», չփորձեց բոլոր իրաւազուրկներուն, բայց մէկդի նետեց մեզ, ճակատագրական պահուն, օղջագուրուելու համար մեր կեղեքիչներուն եւ ջարդարարներուն հետ։ Եւ այսօր, [illegible] կղպած (լօք-աութ), մէջտեղ ձգեր է մեզ. նշաւակ՝ բոլոր շահագործողներու դիւային քրքիջներուն։

Յօժար սրտով չէ՛ որ գրի կ'առնենք այս խորհրդածութիւնները, Մայիսի Մէկին, Աշխատանքի սրբազան եւ անպարտելի դատին առթիւ, երբ դրօշներ կը ծածանին, ժողովներ կը սարքուին, թափօրներ կը կազմուին եւ փողոցները կը թնդան յաղթական աղաղակներով։

Հալածականներուն, կեղեքուածներուն, իրաւազուրկներուն [illegible] է այսօր։ Իսկ աւելի քան սուր՝ մեր ճիչը.

— Ա՛խ, մեր սիրտը լիք դարդ ու ցաւ,
Օր ու արեւ չտեսանք . . .

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Բարեգործական Միութեան 21ամեակին առթիւ, որ լրացաւ Ապրիլ 15ին, «Հայրենիք» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (17 Ապրիլ).

— «Բարեգործականը շուրջ քսան տարուան իր գործունէութեան ընթացքին յաջողած է ունենալ 3 միլիոն տոլարէն աւելի մուտք, որմէ մօտաւորապէս երկու երրորդն է միայն ծախսած բարեսիրական, կրթական կամ վերաշինական նպատակներու համար, իսկ մէկ երրորդը, այսինքն՝ մէկ միլիոն տոլարի չափ գումար մը կը պահէ իր հաշուոյն զանազան դրամատներու մէջ։

«Այս քաղաքականութիւնը ուրիշ առթիւ մը մենք քննադատած ենք խստօրէն, որովհետեւ, ինչպէս ըսած ենք, Բարեգործականը սեղանաւորական հաստատութիւն մը չէ, որ բարոյական իրաւունք ունենայ իր հասոյթներու մէկ կարեւոր մասը պահեստի դնելու իր դրամարկղներուն մէջ։

«Եթէ նկատի ունենանք մեծ պատերազմէն ասդին հայութեան ապրած զարհուրելի տագնապները եւ անոնց առաջ բերած անսահման աղաղակող պահանջները, հազիւ թէ որ եւ է կերպով կարելի ըլլայ արդարացնել Բարեգործականի վարիչներուն այս աւելի առեւտրական, քան բարեսիրական մտայնութիւնն ու գործելակերպը։

«Բարեգործականը ցարդ չուզեց անգամ իրեն վրայ վերցնել արտասահմանի մէջ կատարեալ ապազգայնացման դատապարտուած մեր որբերուն խնամքն ու հայեցի դաստիարակութիւնը, գէթ այն որբերուն, որոնք դուրս նետուեցան եւ կը նետուին Նիր Իսթ Ռիլիֆի որբանոցներէն օտար ու այլասերող միջավայրերու մէջ։ Բարեգործականը գերադասեց իր դրամները պահել պանքաներու մէջ՝ թոյլ տալով, որ մեր որբերը առուծախի առարկայ դառնան օտար շուկաներու մէջ, Սուրիայէն մինչեւ Յունաստան, Ֆրանսա, եւ մինչեւ իսկ Քանատա։

«Բարեգործականը միանգամայն զօրեղ նախաձեռնողը թեամբ մը փորձեց քանի մը ձեռնարկներ ընել Խորհրդային Հայաստանի մէջ։ Բայց իր ճիգերը այդ ուղղութեամբ մինչեւ այժմ չկրցան տալ շօշափելի արդիւնք մը»։

ՌՈՒՍԵՒԹՈՒՐՔ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ Սովետներու առեւտրական ներկայացուցիչ Գ. Նուրիէվի պաշտօնին վերջ տրուած եւ անոր տեղ դրկուած է Փարիզի ռուս հիւպատոսի՝ եղբայրը Գ. Աւսէմ։

Նոր ներկայացուցիչը, որ աւելի առաջ երկար ատեն Վիեննայի մէջ քաղաքական պաշտօններ վարած է, հետեւեալը յայտարարած է.

— Մօտ ատենէն Պոլիս պիտի փոխադրենք մեր առեւտրական ներկայացուցչութիւնը եւ «Արգոս» ընկերութիւնը, նկատելով որ բոլոր դրամատուները, Սակարանը եւ վաճառատուները Պոլսոյ կողմը կը գտնուին։ Այսպէսով աւելի մօտէն յարաբերութեան մէջ պիտի կարենանք մտնել վաճառականներուն հետ։ Անկէ զատ, Թուրքերէն զինցող պաշտօնեաներուն թիւը պիտի շատցնենք, եւ ես ալ պիտի աշխատիմ Թուրքերէն սովրիլ։ Առ այժմ սա բառերը միայն գիտեմ.— Պէօյիւք կազի, միաւոր միլլի, տօքուզ ումաւէ, Թիւրք-ռուս աօսթլուղու...։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալական դեսպանը Ըամէք փաշայի մօտ

Էնկիւրիէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պարոնէ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ըամէթ փաշայի հետ։ Տեսակցութիւնը տեւած է մինչեւ գիշերը ուշ ատեն։ Պոլսոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս տեսակցութեան։ Խօսակցութեան առարկան եղած է իտալեւսերպ վէճը եւ Պալքաններու քաղաքական կացութիւնը։

Կիսապաշտօն աղբիւրէ հաղորդուած լուրերու համաձայն, իտալեւսերպ վէճը բաւական վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտած է։ Իտալական դեսպանատան մէջ կը յայտարարեն թէ՝ Իտալիա Ալպանիոյ խնդրին առթիւ մեծ պատրաստութիւն կը պահէ, ու բացարձակապէս չի հաւանիր Պելկրատի կառավարութեան հետ վիճաբանիլ Թիրանայի դաշնագրին մասին։

Միւս կողմէ Պելկրատի Թուրք դեսպան Հիքմէթ պէյի Էնկիւրի այցելութեան մեծ կարեւորութիւն կը տրուի քաղաքական շրջանակներու մէջ։

... Իտալական կառավարութիւնը իտալեւսերպ վէճին առթիւ Սըր Չէմպըրլէյնի նամակին պատասխանելով կ'ըսէ թէ Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ յարաբերութիւնները չեն խզուած, որով եւ կարգադրուելիք ո եւ է «միջադէպ» չկայ։ Իտալական կառավարութիւնը բարեկամութեամբ եւ բարի դրացնութեան զգացումներով պիտի ընդունի Հռոմի Սերպ դեսպանին այս մասին ընելիք բոլոր յայտարարութիւնները, միայն թէ Թիրանայի խնդիրը չի կրնար յուզուիլ։ Այս դաշնագիրը կնքուած է երկու երկիրներու միջեւ, որոնք բացարձակապէս գերիշխան իրաւունքներ կը վայելեն։ Դէպքերը արդարացուցին Իտալիոյ ազդարարութիւնը թէ արտաքին յարձակում մը կը պատրաստուէր Ահմէտ Զօկուի կառավարութեան դէմ։

Թուրքեւսերպ զինակցութեան շուրջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» խօսելով սերպ զինուորական պատուիրակութեան մը այս օրերս Էնկիւրի այցելութեան մասին, կը գրէ թէ Թուրքեւսերպ զինուորական համաձայնութիւն մը մտահոգութիւն կը պատճառէ որքան հելլէն և ռումէն, նոյնքան ալ պուլկար շրջանակներուն մէջ։

Իսկ կիսապաշտօն «Զաման» այս առթիւ հետեւեալ խմբագրական ծանօթութիւնը կը գրէ.—

«Վերջին տարիներս իրար յաջորդող ռումէն եւ հելլէն զանազան կառավարութիւններ միշտ կողմնակից գտնուած են Եւրոպայի հարաւ-արեւելեան պետութեանց խմբակցութիւն մը կազմելու. պուլկար կառավարութիւնն ալ այսպիսի համաձայնութենէ մը հեռու չի կրնար գտնուիլ։

«Թուրքեւսերպ համաձայնութիւն մը, ուրեմն, առաջին հանգրուանը պիտի ըլլայ վերոյիշեալ պետութեանց մերձեցման ու խմբաւորումին»։

Անգլեւիտալական դաշինքը

Երէկ հրատարակեցինք քանի մը գերման թերթերու հաւաստումը թէ անցեալ աշնան Լիվոռնոյի մէջ սըր Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ գրաւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է։ Պելկրատի «Վրէմէ» թերթը կը գրէ. «Ֆրանսական կառավարութիւնը ստուգած է, որ Լիվոռնոյի մէջ Չէմպըրլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ գրաւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է, հաստատելով երկու երկիրներու արտաքին նախարարութեանց միջեւ նախապէս առաջ եկած բերանացի բոլոր համաձայնութիւնները։ Ցողուածին մէկը կը վերաբերի Պեսարապիոյ, ուրիշ մը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործակցութեան եւ Պալքաններու մէջ իտալական բաղձանքներու ճանաչման, Թիրանայի դաշնագիրը հաստատելու ձեւին տակ»։

Նոյն թերթը կը հաստատէ նաեւ թէ ուրիշ համաձայնութիւն մըն ալ կնքուած է Միջերկրականի մէջ անգլեւիտալական նաւատորմերու գործակցութեան մասին։ Զրոյց կը շրջի նաեւ թէ այդ համաձայնութիւնը յօդուած մը կը պարունակէ ի նպաստ Սպանիոյ ձգտումներուն Թանճէրի մասին։

Իտալիա կը գնէ պուլկար դրամատուն մը

Պուտափէշթէն կը հեռագրեն Ապրիլ 29 թուականով.—

Պուտափէշթի տուներէն մէկը գնեց բաժնեթուղթերուն մեծ մասը պուլկար առեւտրական դրամատան, որ Պուլկարիոյ մէջ ամէնէն մեծն է։ Զրոյց կը շրջի թէ իտալական դրամով գնուած են այդ բաժնեթուղթերը, եւ նպատակ ունի Եուկոսլաւիան թշնամիներով շրջապատելու։

Սերպիոյ մէջ աւելի շատ Հունգարիայէն եւ Պուլկարիայէն կը վախնան քան Իտալիայէն, եթէ այս վերջինին հետ պատերազմ ծագի։ Պելկրատի մէջ այնպէս կը նկատեն որ դրամատան այս գնումը իտալական ծրագիր մըն է եւ կը ձգտի աջակցութիւն գտնել այդ երկիրներէն, երբ պատերազմը սկսի։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին ծրագրած է փակել Մանչուրիոյ խորհրդային հիւպատոսարանները։ Այս պարագան նախատեսե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. Ապրիլ 28 թուակիր հետեւեալ գրութիւնը ստացած է արտաքին նախարարութեան դիւանէն.—

«Պատիւը ունեցայ ընդունելու անցեալ 24 Մարտ Թուակիր ձեր գրութիւնը որով կը հաճիք տեղեկութիւն տալ ինձ Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ Գերագոյն Պատրիարք Գէորգ Ե.ի այն որոշման մասին որով Նա ձեզ անուանած է իր ներկայացուցիչը եւ պատուիրակ կաթողիկոսութեան Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի, անդ բնակող հայ եկեղեցականներու եւ հայ եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն մօտ։

«Իրապէս զգացուած երախտագիտութեան այն հաւաստիքներէն, զորս կաթողիկոսը բարեհաճած է յայտնել ինձ ձեր միջոցաւ Ֆրանսա ապաստանած Հայերու շնորհուած հիւրասիրութեան համար, շնորհապարտ պիտի ըլլայի, եթէ հաճէիք Նորին Սրբութիւն կաթողիկոսին հաղորդել իմ ջերմ շնորհակալութիւնները։

«Հաճեցէք ընդունիլ, Սրբազան, ջերմ ակնածանացս հաւաստիքը»։

Վասն արտաքին նախարարի Լիազօր դեսպան, Տնօրէն քաղաքական եւ առեւտրական գործերու՝ ՀՕՄՕԼ (Haumaul)

ՀԱՅԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

Խորհր. տեղեկագիրներու համաձայն, Արմաւիրի մէջ կը բնակին 30,000 Հայեր։ Նոյն շրջանէն՝ Լաբինսկի, Պետրոպավլովսկի, Նեվիննոմիսկինի, Կրապոտկինի մէջ կը բնակին 8000 Հայեր։ Թուապսի շրջանէն՝ Կրասնոդարի մէջ կը բնակին 1800 բնտանիք հայ բանւորներ։

ՍՏԱԼԻՆԱԶԻ (Հիւս. Կովկաս) մէջ կը գտնուին բազմաթիւ Հայեր։ Ունին դպրոց մը, 60 աշակերտով։ Շէնքը անյարմար է, եւ բազմաթիւ փոքրեր կը թափառին քաղաքին փողոցներուն մէջ։ Ռուսերէն չգիտնալով, ռուսական դպրոց ալ չեն ուզեր յաճախել։

ՄԱՅԿՈՊԻ ՄԷՋ. — Մայկոպի շրջանը, Սրատաւանի գիւղախումբին մէջ կը գտնուին փոքրիկ գիւղեր, որոնք կը բաղկանան 7—10 տունէ։ Ասոնցմէ դպրոց ունի միայն Ռստրիշպիլ գիւղը, (գիւղացիները «Քէլթէփա» կ'անուանեն)։ Այս դպրոցը կրնան յաճախել հազիւ 25 աշակերտ, որովհետեւ շէնքը անյարմար է։ Այս պատճառով 50—60 փոքրիկ տղաք կը թափառին փողոցներու մէջ, զերկուած ըլլալով դպրոցէ։ Գիւղացիները քանի՛ անգամ խորհած են մէկ դպրոց շինել 4 գիւղերուն համար, որոնք իրարմէ հազիւ 5—10 վերստ հեռաւորութիւն ունին, սակայն չեն կըրցած իրագործել, որովհետեւ նիւթապէս աղքատ են եւ օգնող չունին։

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Լոյս տեսաւ Մայիսի թիւը (Թիւ 5) հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

Հող եւ Ազատութիւն՝ Խմբ., Պրոլետ գրականութիւն՝ Ս. Երկիրեան, Բանւորների դրութիւնը Խ. Հայաստանում՝ Ս. Հրածին, Գիւղայինութիւնը Խորհրդ. իշխանութեան տակ՝ Ա. Աստուածատրեան, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակ՝ Վ. Շուշանեան, Անդրկովկաս՝ Ն. Բադալեան, Մեր դահերը, Թղթակցութիւններ, Մատենախօսութիւն։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԱՐՁԱԿԵՑԷՔ ԴՐՕՇԱԿՆԵՐԸ ՁԵՐ ԱՐԴԱՐ...

(ՄԱՅԻՍ 1)

Գունդագունդ, ձեր կեւռ ու ազնուական ընթացքին առջեւ, այս առաւօտ պէ՛տք է որ ընչազուրկ ու դեռ ստրուկ մարդկութիւնը, սեւ ու վիրաւոր ամբոխ, հանէ՛ իր գլխարկը։ Կենա՛յ ոտքի։ Բարեւէ ձեր ալեծածան ու կարմիր դրօշակը։ Ազատութեան սուրբ առագաստ Ձեր բարի ու մաքուր արիւնէն հրանկէ, ա՛հ, որքան լաթի պատառ։ Ահա՛ խրոխտ ու հարուստ օրուան մը լոյսը կը բացուի ձեր վաստակաբեկ ուսերուն։ Մեծ քաղաքներու մէջ անգամ՝ ուր սրբազան ու բարեբեր հողը ծածկուած է աղտոտ սալայատակներով, ծառերը ծըլարձակ են ահա՛ ու երկինքը անուշ։ Դերի ու մայր հողը, գիւղերուն մէջ, յուռթի ու յղի բերքերով։ Մաղէ ծաղ ձեր աղքատ ու խոնարհ տուներուն վրայ, արեգակը հրաշալի տեսիլք, բարի է ու մեծ։ Ու ձե՛րը, ձե՛րը այսօր։

Այս առաւօտ, երբ ձեր դուռները բանաք, նայեցէ՛ք լայն ու լի նայուածքով մը աշխարհին։ Այս պերճ ու երկնակարկառ ապարանքները դո՛ւք կառուցիք ու հսկայ ու բոց քաղաքներուն շքեղանքը դո՛ւք է որ ցցեցիք ժամանակի ցուրտ աչքին տակ։ Ամէ՛ն պատի վրայ, ձեր լայն ու ծանր ձեռքերուն բարի դրոշմը կայ։ Դո՛ւք բեղմնաւորեցիք արտերուն մայրական արգանդը։ Ցորենները որ կը ծլին, կը նային ձեր առատաձեռն բազուկներու ճիգին։ Ծառերը դո՛ւք յօտեցիք ու բարի ու հեզ անասուններուն մսուրները, դեռ երէկ գիշեր դո՛ւք էիք որ լեցուցիք։ Ո՛չ մէկ հողի պատառ կրնայ ուրանալ ձեզ ու ո՛չ մէկ պերճանքի ու շուայտութեան տան աղիւս մերժել ձեր վաստակին հայրութիւնը։ Ձեր յոգնութեան քրտինքը թրջեց ծարաւի հողը ու մաքրեց քաղաքներուն գարհնները։ Նայեցէ՛ք մօտը ու հեռուն։ Արտ ու պարտէզ, աւան ու գիւղ, ձեզմով են շէն, հարուստ շուայտ ու լիացած։ Նա՛յեցէք արտերուն, որ կը ծփան, բեղուն հողին, փողոցներուն որ կը լայննան ու կը հեռանան անընդհատ, ապարանքներուն որ կարծես պիտի փլին ձեր արտադրած հարստութեան բեռան տակ։ Դուք կը կոփէք ու կը կռէք, դուք կը բանէք ու կը ցանէք։ Դուք կ'երկարէք ձեր ուսերը ամէ՛ն բեռի։

Աշխարհ կը յենու ձեր հաստ ու համբերատար կռնակին։ Այս առաւօտ երբոր դուրս գաք ձեր խուցերէն, ձեր խուղերէն, ձեր որջերէն, հպարտ ու տէր, ողջունեցէք մեծ օրը որ կը բացուի ձեր վրայ ու ձեր սիրտերը թո՛ղ լենան արդար ու բարեր խոյանքի մը աւիշով։

Դուք բռնակիրներն էք, մեծ ու անհերքելի եղելութեան՝ աշխատանքին։ Արու ու չարաշահուած զինուորները գեղեցիկ ու եղերական կռուի մը, որ կը խիզախէ ազատագրել հայրենի հողն ու աշխատանքը սեւ ջոլիրներու կրունկներէն։ Դուք որ կ'երթաք հետիոտն ու դժբախտ ու կ'առաջարկէք ձեր թիկունքները բոլո՛ր տառապանքներուն, արձակեցէք այսառաւօտ, աշխարհի անբարոյ ու նզովեալ հրապարակներէն, դրօշակները ձեր արդար։ Հրակարմիր։ Ծածանծածան։ Դրօշակները ձեր՝ նշան մեծ գալիքին ու վերջնական առաւօտեան։ Այսօր, Մէկն է Մայիսի։ Տօնը ձեր մեծ, անհերքելի՝ կարմիր օրը ձեր, ընկերնե՛ր։

* *

Կոյր ու շնական մարդիկ դեռ կ'ուրանան ձեզ։ Թակեճամուկ ու խեղկատակ արքաներ կը բազմին ձեր ուսերուն։ Պարարտ քաղքենիներ կը գիշանան ձեր արտադրած բարիքներովը։ Չինամիրքեկին դէմ՝ դուք մերկ էիք ու դողդղուն այս ձմեռ ու ո՛րքան երդիքներու տակ կրակ չունէիք, վիրաւոր ու արիւնաքամ Հայաստանի մէջ։ Ձեզ փողոցներուն մէջ խողխողեցին ձեր զէնքերով, Չինաստանի տափերուն մէջ։ Անգլիոյ մուխ ու ածխախառն հողին տակ, հանքերուն խորը, ձեր արիւնը ծծեցին, ահա անյայտ կը կողկողաք, մինչդեռ տխմար ու խենէշ ոսկի հորթեր ձեր աղջիկներն ու քոյրերը կ'ապականեն հեշտութեան փափուկ բազմոցներու վրայ որ դուք լեցուցիք... Անժառանգնե՛ր։ Ու դեռ լուռ էք, կը հեծկլտաք, մուրճերու տակ։ Աշխարհը ապականութիւն կը հոտի, գէ՛շ։ Ձեր տուներուն մէջ ի՛նչքան հիւանդ։ Մերկ պզտիկներ ու կիներ, հէք ու դժբախտ կողերով։ Ու աղջնակներ հեկեկուն, հասարակաց։ Քաղքենիներու գիրած ցեխը կը բարձրանայ մինչեւ ձեր կոկորդը։ Կը խեղդուիք ու դեռ խումբ խումբ, հլու ու հէք, կ'երթաք յառաջ, հեզ, ոտնատակ, մահակի տակ։ Ձեր ծառերուն բերքերովը պալատներու չոռ. մարանները լեցան ու դուք պատուղ չունիք։ Ձեր ոչխարներուն բուրդը կը ծածկէ անոնց փափուկ ուսերը։ Աղբը՝ ձեզի։ Գարնան սկիզբը փռեցիք զայն ձեր հողերուն վրայ, վաղը, յուլիսին, ցորենը պիտի ըլլայ առատ, որանները պիտի կապէք ու տանիք կալ։ Ա՛հ, չմոռնա՛ք հատիկը բռնաւորել ու զրկել քաղաք։

Քաղաքներու մէջ ուր մեքենան կը կլլանաւորէ ձեզ, ուր լոյսի ու խաղաղութեան կարօտէն ձեր մէկ աչքը բաց կը մեռնիք, ձեր հանգիստի պահերուն գինին դառն է ու խարդախուած։ Երջանկութեան պահը ձեր՝ պղտոր։ Վաղը՝ կասկա ու բռնակալ։ Այսօրը՝ հէք, նիհար աղջիկ, ձեր բազուկներուն մէջ կը դողայ ու երէկը, կը վախնաք զայն վերակոչել։ Ձեր տուները՝ օտարին։ Անբաղձալի վարձակալներ։ Ձեր հաճոյքը՝ սուտ ու տխմար շարժապատկեր։ Ու մահը ձեզ կը գտնէ սեւ ու դժնէ փոսի մը քով, մեքենայի մը տակ, կամ խրամի մը եզերքը՝ հրացանը ձեր ուսին, կը պաշտպանէք հարուստներուն գանձարկղը։ Ու վաղուց է որ ձեր մարմինները կը մաշին այսպէս։ Անձրեւին տակ ու յոգնած ու անիրաւուած էք այսպէս ժամանակը չար ու դաժան եղաւ ձեզ համար։ Մութ ու երկար տարիներով տգիտութիւնը չոքած էր ձեր ուսերուն։ Խաւարի մէջ։ Ու մարտիկներ գոռացին ձեզ —ոտքի՛, զէնքի՛... Մնացիք մեղկ, մնացիք խուլ, մնացիք կոյր։ Հիմա, ա՛հա գիտէք թէ հողը ձերն է։ Բալաբի՛նը՝ որ կ'աշխատի։ Եթէ ցանէք, բերքը ձերը պէտք է ըլլայ։ Գիտէ՛ք որ ձեր աշխատանքը բարի է ու ձեր վաստակը՝ արդար։ Ու դեռ, արիւնագոյն դրօշ մը ունիք, պայծառ ու մեծ պաստառ։ Ձեր դրօշակը, կարմիր, բացէ՛ք։ Մայիսի աղուոր ու ծլարձակ ամսուան, Մէ՛կը։

Ափէ ափ ու փողոցէ փողոց, ձեր ճակատագրական ու ըմբոստ ներկայութեամբը, դուք պէ՛տք է վրդովէք թանձրամարմին ու ամբարիշտ քաղքենիներու հեշտութեան բոյները։ Պիտի իջնէք քաղաքներու հրապարակներուն վրայ ու ձեր պարտադիր ու խրոխտ աղմուկը պիտի զարնուի անոնց ապարանքներուն ապակիներուն։ Թագմական ու հարուստ եղանակ մը պիտի գինէ ձեզ վաղուան համար։ Պիտի անցնիք՝ թափօր, աղքատ ու տէր, խոնարհ ու մեծ, հաւատալով վաղուան լոյսին որ պիտի լուսայ աշխարհը իր ադտերէն ու պիտի իրաւունք ունենաք հաղորդելու ձեր առատութիւնը։ Օրը կուգայ որ դուք ետ կ'առնէք, արդար ու աշխատանքէ վիրաւոր ձեռքերով, աշխարհի հարստութիւնը կեղեքող աւազակներու ձեռքերէն։

Անցէ՛ք, անցէ՛ք, հանքագործներ, վաշտ առ վաշտ, գետնափորներ, բնութեան մաքուր լոյսին զրկանքէն տժգոյն, եկէք դուրս, այս առաւօտ ու բռնեցէք այս բանակին գլուխը։ Հսկայական ու վայրենի մեքենաները ձեր բազուկներուն կը պարտին իրենց անունը ու [illegible], այս տարի, դարերու բռնութեան դէմ, ամէ՛նէն պերճ ու անարգուած շարժումը դո՛ւք է որ արձակեցիք իր կալանքներէն։ Անցէ՛ք, դո՛ւք սեւ բանւորներ որ գործարաններու տիղմին մէջ ամէնէն դժնէ բեռը կը կրէք ու ամէնէն քիչ կը վարձատրուիք։ Անհաւասարութիւնը կը ճնշէ ձեզ ու այդ շնական խտրութիւնը ձեզ կը վիրաւորէ։ Ամբողջ կեանք մը՝ պիտի քաշէք բռնութեան մեղքը որ ձեզ նուազ կատարելալ ծնաւ։ Անցէ՛ք դուք ալ, պղծուած կողերով աղջիկներ, դուք որ մայթերու տառապանքը գիտէք ու ամէ՛նէն չարաչուք «աշխատանք»ը կը ճանչնաք։ Ու դո՛ւք մայրեր, որ ձեր զաւակները խնամելու իրաւունքը չունիք։ Անցէ՛ք՝ խրոխտ, անցէ՛ք՝ բարի, պարտադրեցէ՛ք շարքերը ձեր։ Ու երգեցէ՛ք։ Ու ձեր երգը՝ մարտի մեծաղաղակ, արդարութեան վերջնական կոչ, իրաւունքի արդար զայրոյթ թող շառաչէ իշխանութեանց գահոյքին վրայ, թո՛ղ մարակէ քաղքենիներու պարարտ զաւակը։ Թո՛ղ զարնուի անոնց ապուշ լռութեան։ Ու երգեցէ՛ք։ Ու ձեր երգը, ընչազուրկներ սովահալած կամ բանւորներ կիսաքաղց ու ալլակէ ճերմ ու գերի, թո՛ղ ըլլայ պարզ ու յաղթական, բարի ու խիստ։ Ա՛հ, երգեցէք։ Ու թո՛ղ չլսեն թէ լսէ իրենք երգել գիտեն, իրենց փափուկ ու քնքշենի, ու ա՛յնքան նուրբ, ու ա՛յնքան վատ։ Ու երգեցէ՛ք։ Երգեցէք արտ, ակօս, արօտ, տէր, աշխատանք։ Ու թո՛ղ լըսեն թէ լսէ իրենք կը հասկնան գերի հոգին սանդղաքարծ ու մեծ ուժը որ աշխարհը կը ցնցէ, ծառերուն հրաշքը առուակն մէջ ու արշալոյսը որ ահա՛ կ'երթայ իր վախճանին։ Երգեցէ՛ք միշտ, ծաղիկներու ու աշխատանքի հրաշալի ամսուան մէ՛կը։ Մայի՛ս։

* *

Վաղը գունդագունդ պիտի խորտակուիք կրկին ձեր տառապանքի ցեխին մէջ։ Վիթխարի ու անաստն մեքենաները պիտի գերեն ձեր առնականութիւնը. վաղը կրկին՝ պիտի արթննաք գիշերով ու պիտի մնաք ստրուկ՝ ամբողջ օրը։ Վաղը կրկին, ու ամէն օր, ամէ՛ն տարի՝ պիտի վաճառէք ձեր ազատութիւնը հացի համար։ Ձեզմէ շատերուն պիտի չարուի ամբողջապէս ըմբռնել աշխատանքին արբութիւնը։ Ցորենը որ կ'ուռճանայ արտերուն մէջ, երբ դուք ձեզի ու ձերիններուն համար կը ցանէք, գիտնա՛ք, ի՛նչ ծփուն է ու ի՛նչ հարուստ։ Սեւ ու վայրենի մեքենաները որ ձեզ հիմա կը կլլանեն, երբ աշխատին ձեզի համար ու մարդկութեան, պիտի տեսնէք թէ ի՛նչ գեղեցիկ ու ուժեղ պիտի թուին ձեզի։ Գործարանները որ կը ցցուին քաղաքներու պորտին վրայ, ձեզ հարստահարողներն են որ կ'ապականեն։ Ու ձեր աշխատանքը գերութիւն է, որովհետեւ կը ծառայէ մակաբոյծ ու անանկ դասակարգի մը անառակութեան։ Այնքան վիշտ կայ հոս, ձեր տուներուն մէջ, այնքան կսկիծ ու տառապանք, այնքան լքում որ ձեզմէ շատեր կը կասկածին իրենց յաղթանակին վրայ։

Այսուհանդերձ պիտի յաղթէք։ Պիտի տապալէք շուայտութեան ու բռնութեան բիրտ ամրոցները։ Բազմաթիւ էք, դո՛ւք բոլորդ որ կ'աշխատիք։ Դո՛ւք էք շատը, աշխատողը, սանդղողը, զրկուածը։ Ու դո՛ւք էք որ պէտք է տիրէք։ Զօրաւոր էք։ Ա՛հ, ի՛նչ բանակ։ Երբ դաք իրար ու ափէ ափ, քաղաքները լենան ձեր վրէժխնդիր բազմութեամբ, երբ դրոհ տաք, ի՛նչ ուժ կրնայ խափանել ձեր ընթացքը։ Ո՞վ կրնայ հեգնել ձեր ուժը։ Ձեր ուժը՝ մե՛ծ։ Կրնայ խախտել այս շնական իրաւակարգին հիմնաքարը։ Կրնայ կառուցանել նո՛ր երկիր մը։ Դրօշակը ձեր հրավառ՝ ապագայի հրդեհն է մեծ։

Բռնեցէ՛ք բարձր։ Այսօր Մէկն է Մայիսի։ Աշխատանքի օրը կարմիր։ Ու ողջո՛յն ձեզ։

ՎԱՀԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԸ

ՖՐԻՑ ՖՈՆ ՈՒՆՐՈՒ

Կէօթէէն եւ Շօփէնհաուէրէն վերջը ոչ մէկ յոյանի մտաւորական իր անունին հմայքովը այնքան այժմէական ըրած է Ֆրանքֆորթը, որքան Ֆրից ֆոն Ունրուն (Fritz von Unruh)։

Միջազգային գրականութեան այս աւշագրաւ դէմքը՝ որ պահպանողական ընտանիքի մը զաւակն է, այս հրէաշատ քաղաքին մէջ սկսած է տարածել գրական յանկուցիչ ձեւերու տակ թագնըւած վսեմ մտածումներ եւ յանդուգն գաղափարներ ուժեղ պատկերներու միացած՝ որոնք դարեր ի վեր առեւտուրով եւ դրամական գործառնութիւններով միայն յափշտակուած բազմութիւններ, կը շարժեն ի խնդիր գեղեցիկ զգացումներու։

Ֆրից ֆոն Ունրու, փոքր տարիքէն իսկ, զինուորական ասպարէզին սահմանուած էր, բայց երբեք իր ասպարէզը լրջօրէն նկատի առած չէ։ Իր փոթորկոտ հոգին լռութեան դատապարտեց Ունանութեան ձայնը ու համազգեստը մէկ կողմ նետեց։ Հակառակ իր ընկերային շրջանակին մէջ տարածուած կարծիքին ու հոգ կրած ազդեցութեան, երբեք չկրցաւ ընդունիլ թէ՝ զինուորական ասպարէզը խաղաղութեան դատին ծառայելու կոչուած է։ Զգաց որ ինք բանաստեղծ մըն է միայն ու իր առաջին տրամադրութիւնը «Offieziere» նուիրեց այն եղերական հակամարտութեան՝ որ գոյութիւն ունի զինուորական ասպարէզին եւ մարդկայնական զգացումներուն մէջ։ Ընդհանուր պատերազմը հարկադրեց զինքը սահմանագլուխ մեկնելու, գիւղու կարելի է երեւակայել հոգեկան ի՛նչ դառն տրամադրութեան տակ։

Մառնի առաջին ճակատամարտի ատեն աւարտեց իր տրամերգական բանաստեղծութիւնը «Vor der Entscheidung»ը։ 1916ին Վէռտէնի ողբերգական կռիւներու միջոցին ալ գրեց արձակ բանաստեղծութիւն մը, «Opfergang»։ Ըսուած է թէ՝ ո՛չ Պառպիւս, ո՛չ Լացքօ եւ ոչ ալ Լէոնարտ Ֆրանկ կրցած են պատերազմին ահաւորութիւնները այնքան որոշ կերպով ճշդել ու պատկերացնել, որքան Ունրու որ բաւականացած չէ միայն նկարագրելով եւ որուն գործերուն առանցքը կը կազմէ պատերազմի գեհենին մէջ շարժող մարդը՝ իր հոգիին ու մարմին բոլոր ցաւատանջ գալարումներուն մէջ։ Եւ հոս է որ բանաստեղծը անբաղդատելի կը մնայ։

Մեծ պատերազմէն վերջ, Ունրու քաշուեցաւ Սիլվա փլանա եւ Ռիշտա այն սենեակին մէջ՝ ուր Նիցէ իր Զրադաշտը գրեց, խմբագրեց իր «Tin Geschlecht»ը։ Հա՛ կշռուած եւ լուսեղէն տողերու մէջ ֆոն Ունրու իր խօսքը կ'ուղղէ իր ժամանակակիցներուն ո՛չ միայն իբրեւ բանաստեղծ մը, այլ մարգարէ մը։ Ասկէ վերջ լոյս տեսած են իր միւս գործերը. Platz, Sturme, Rosengarten, Heinrich ans Andernach, ամէքն ալ հզաւագիտ ինքնատպութեամբ գեղուն երկեր, որոնք միջազգային գրականութիւնը ճոխացուցած են։

Իր ամենավերջին գործը «Bonaparte»՝ մեծ Քօրսիքացիին կեանքէն առնուած տրամ մըն է, ուր արուեստագէտը ազգերու ազատագրման եւ տիրապետական ձգտումներուն էութեանը մասին այսօրուան կեանքի երեւոյթներէն բխած իր աշխարհահայեացքը խտացուցած է պատմական թատերգութեան մը մէջ եւ այս բոլորը խորունկ եւ իրական ագուցուածքով մը։

Հակառակ իր ուժեղ երեւակայութեան, Ֆրից ֆոն Ունրու չէ մեկուսացած իր դարէն ու իր ժամանակակից մարդերէն, ինչպէս երազային ոլորտներու մէջ միայն ապրող շատ մը արուեստագէտներու սովորութիւնը եղած է։ Ընդհակառակն՝ ժողովուրդին խառնուած տեսակ մը առաջնորդ է որ հասարակութեան կը հաղորդէ իր անզուգական տաղանդին ամբողջ ուժովը օծուած իր ներքին զգացումներն ու գաղափարները։ Ասոր ապացոյց կը կազմեն իր բազմաթիւ բանախօսութիւնները, զորս ըրած է Ֆրանքֆորթի, Մանհայմի եւ Քարլսրուհէի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ հանրային խնդիրներու շուրջ, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերելով։ Ուրեմն, Ունրու թէեւ զգացումներու երգիչը չէ միայն, այլ հանրային գործիչ մը, թատերգակ մը եւ իբրեւ այն գործօն անձնաւորութիւն մը — դաստիարակ մը։

Իրեն հետ առաջին անգամ շփման մէջ գտնուողը ուրիշ տպաւորութիւն չի կրեր արդէն։ Ֆոն Ունրու չէ այն գունատ դէմքով, մտացիր ու նուազուն աչքերով երիտասարդը որ ընդհանրապէս բանաստեղծը կը յատկանշէ։ Խորաթափանց աչքեր, պայծառ ճակատ մը, առնական խրոխտ երեւոյթ մը տակ նուրբ դիմագծեր յանկուցիչ արտայայտութեամբ մը՝ որ ուժ եւ գեղեցկութիւն միայն կը պատկերացնեն։

Ֆրանքֆորթի մէջ, Մայն գետին եզերքը, իր պատշգամին մէջ կանգուն, ոչ շատ հեռու գետեզերեայ այն տունէն՝ ուր Շոփէնհաուէր բնակած է, ո՛վ գիտէ քանի քանի յուռնկայ գիշերներ Ունրու իր թափանցող ակնարկը պտտցուցած է պատրիկներու այս հին քաղաքին վրայ, ուր կեանքի պայքարները նիւթին համար եւ պատերազմի սարսափները աշխարհակալներու անյագ փառասիրութիւններուն համար, դարերու ընթացքին մէջ իրարու յաջորդող Ֆրանքֆորթցիներու հոգիները այլազան յուզումներով լեցուցած են, եւ դարձեալ ո՛վ գիտէ քանի գիշերներ ներկայ ցաւատանջ մարդկութեան համար երազած է լուսաւոր ապագայ մը՝ որուն պատրաստութեանը կը ձգտին միայն իր ամբողջ տաղանդն ու մտաւոր ուժերը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ

Գաղափար մը տալու համար, երիտասարդ գրող՝ Նշան Պէշիկթաշլեանի գրքոյկին՝ «Ընկեր Շահազար»ի մասին, ստորեւ կ'արտատպենք հատուած մը.—

Աշուղ Շահազար ծնած է Վան, 1876 թուին, Մարտի մէկին։ Իր խանձարուրին մէջ անիկա նման էր կատուի։ Աւելի ճանկ նետեց քան հասակ։ Ցաններկուտարեկան նախակրթարան։ Մինչեւ չորրորդ կարգ բարձրացած է եւ տեսնելով որ դպրոցին մէջ ո՛չ սիրահարութեան, ո՛չ արկածախնդ-
րութեան, ո՛չ իսկ բանաստեղծու-
թեան մասին խօսք չ՛ըլլար, պաս
ուած է ուսուցիչի մը դէմ
հեռացած այդ բանէն։ Ան
ջապէս կեանքի համար
նետուած է՝ իր բնածին տաղանդ
համար անհրաժեշտ մասնաւ
տութիւնները ձեռք բերելու։
առջին գործը եղած է երթալ
վարինայ Ուանց գիւղը եւ երթ
էշ գողնալ։ Այդ էշերը, նշանաւ
իրենց կայտառութեամբ, ծախ
է, սատկած էշու գինով։ Շամիրա
մայ թաղին Թուրքերէն մէկուն
Գրպանած դրամով, իր ընկերն
րուն հրաժեշտ հացկերոյթ մը
սարքած է, Ուրբաթ Աւու պաս
վայրին մէջ։ Այնտեղ իր ընկեր
ները տաքցած ու կիսովին մեր
կացած են։ Ինք գողնալով հա
գուստ-կապուստները շահ
է դարձեալ Շամիրամայ Թաղ
վաճառականութիւն ընելու նպ
մը շաբաթուան մէջ անոնց
համբաւ չինելէ վերջ, գացած է
Վարագայ վանք։ Վանականն
րուն առաջարկած է իր թեկնածու
թիւնը որպէս վարդապետ, պայմա
նաւ որ իրիսիրական խորտիկ աղջիկ
իրենս տրուի. իբրեւ կին կամ սպա
սուհի։ Ունենալով մերժում
խորանէն խաչ մը գողնալով փ
խած է կարմրուկի վանքը, իր
առաջարկը կրկնելու, գողցած
ալ նուիրելով այս վերջին վանքին
Վարդապետները զինքը բռնած
մերկացուցած ու Աղբիւրին
բիւրին մէջ խոթած են։ Ընդ
կատաղութեամբ աղբիւրէն դուր
է ցատքած, հագուած ու եկեղե
ցիին քշուցով մինչեւ այգիներ
մէջ փախցուցած է «սեւաղեկ
րու երամակը»։ Անցած է Ս.
գորի վանքը եւ հոն առաջին
գամ դէմը ելլող սքեմաւոր
տիած, իբրեւ վրէժխնդրութիւն
Անկէ Շահպազի։ Գիւղին
քանի մը օր ապրած իբրեւ
սաշրջիկ։ Սիրահարուած
տերի մը տանուտէր
աղջկան։ Կիրակի օր մը հա
ցած է գիւղին լակոտները
հրաւիրած «ազգային ժողով
Ցակառ մը գինիով բացած է
եւ առաջարկած փախցնել տան
տէրին աղջիկը։ Սիրոն ժողով
ները միաձայնութեամբ հա
նութիւն յայտնած են։

Հետեւեալ օր Սիրօն, կաղ
մը վրայ եւ սիրահարին
մէջ, փոխադրուած է Շամիրամ
թաղ։ Մեր պզտիկ հերոսը
շունչ շառած բռնուած է
կորիններու կողմէ ու
Մհերի դուռ, ճաշակելու փառ
ծեծ մը։ Այդ ծեծէն բաւ
դաստիարակուած՝ թողած է
դիկը ու ինկած կենդանիներ
պտուղներուն ետեւէն։ Սարա
ջարդ մը տուած է Վանայ
տառեխներուն եւ Վանայ
կատուներուն։ Փայլէ սոսրով
գետին փռած է Արտամետի
ձորերն ու ճզմած այգիներ
խաղողները։ Երկրորդ ծեծով
գտած է իր ճամբան. Հայոց
թիւններ սկսած է գրել
տանի աղջիկներուն համար
նաւորի մարդանքը իր հոգի
տանեցուցած է։ Վանայ
սկսած է ինքնալիրեն, նայի
ակնարկներով։ Սամսոն ու
այսինքն քաջ ու քիրթող
գամայն։ Փոքրիկն Շահպազ
նար գոհացնել հին կինը
պաշտամունքը ունեցող, եւ
կինը, իմացականութեան պաշ
մունքը ունեցող։ Եւ վանդ
րուն մէջ այդ երկու կիները
գաշնակօրէն խառնուած էին
րու։ Դէպք մը սակայն
եղած է որ փչրուի իր հմայ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳ

…ի՛, մանի՛, իմ ջահրա,
…րվանդ բանի, իմ ջահրա,
…յամբըէն բան ա նստել,
…ղում ջան ա նստել:
…ըրը դուս ա ելել,
…ըրը լուս ա ելել:
…մանեմ մոխկ կ'անեմ,
…մեծ ոստեր կճիկ կ'անեմ:

…ը չոքած դուլ ունես,
…ը ալմաստ Թուր ունես,
…մի մախմալ եղ ունես,
…գլխին տեղ ունես:
…ի՛, մանի՛, իմ ջահրա,
…ու բանը շատ, ջահրա:

* *

…եղներ, կարմիր եղներ,
…գիշեր, ուր դին գիւղեր,
…թեղէն կալս գիւղեր.
…ու ֆօ',
…ը կշտացանք,
…սատ դինձացաւ,
…առաւ, զօրացաւ,
…ֆօ'…:

…ՆԴՐՈՒԽՏԻ ԵՐԳ ԲԻՆԿԵԱՆԷ

…կանչեմ փարայով,
…խոց է եարայով:
…մի փրթցընէք, եարաս խոռուն է'
…արցունքոտ սրտիկս արիւն է:

…կապեր կամար,
…քիզի համար,
…լուսով կենաս,
…հուսա կենաս,
…խոսք գանգատ ունիմ,
…դուն ծովա գնաս:

…նա սարին վրայ,
…բախտերնուս վրայ,
…կայ պայծառ աստղ մը,
…ու բախտիդ վրայ:

Հաւաքեց
Ս. ԳԱՍԵԱՆ

…մը, տանիքի մը վրայ, երբ …յին քերթուածներ կ'արտա… …մը աղմաւկի մը, կից մը կերած …յնռայքին՝ սիրուհիին եղբօ… …կողմէ ու ինկած փողոց: Առկէ …ի ելուռթիւնը, զոր սակայն …ած է օգտագործելու «Քինէ… …երբ գեներալ Ցուոնկին ռէ… …կատարում էր՝ մի շուն քո… …ր գնդակը առա մտաւ»: Ուրքի …էն քանի մը օր վերջ, յանուն …կրակի տուած է իր սիրու… …հարուստ հօր ամբողջ տունն …ը ու փախած կովկաս, իր …նական տունը կողոպտելով: …ական արեւու տակ իր ապրած …ք վիթխարի մթութեան մէջ …քան գիտենք որ «ընկեր» …ու զարգացուց իր մասնա…թիւնները. ըլլալով սոցիալ…կրատ, հասարակական գործիչ, հեղինակ, հրատարակիչ, շրջուն գրավաճառ եւ… հանապ:

— Ընկերնե՛ր, լոյս եմ բերել… Քառասուն փարա, երկու դրուշ, հարիւր փարա… փողի համար չէ՛, գաղափարի համար… կեցցէ՛ Սոցիալիզմը, եղօն, Ջամալը… վաթսուն փարա… Անկցի՛ բուրժուազիան… Հարիւր փարա… փողի համար չէ՛, գաղափարի համար:

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ»Ի ԱՆԿԻՒՆԷՆ

ԺԸՆԵՒ, 28 Ապրիլ.— Ապրիլ 23ին, Շաբաթ երեկոյ «Հայ Տան» մէջ կատարուեցաւ 1915ի նահատակաց ոգեհանգիստը: Կանանչներու մէջ առնուած էր նահատակ մտաւորականներու խմբանկարը, որուն տակ կը գտնուէր վերտառութիւն մը՝ Նափոլէոնէն. «Ի վերջոյ միտքը կը յաղթէ սուրին»:

Ցնորէն ա. Գէորգեանի բացման խօսքէն յետոյ, դաշնակի վրայ նուագուեցաւ Պէթհովէնի մահերգը: Մէջընդմէջ ընթերցումներ ու արտասանութիւններ նահատակ մտաւորականներու գրուածքներէն, որոնց մէջ նաեւ գրուածքներ Զօհրապէն եւ Թլկատինցիէն: Ցարգանքի այս արտայայտութիւնը վերջացաւ «Ի զո՛ւր էն» խմբերգով, յոտնկայս:

* * Յաջորդ օրը, կիրակի, տեղի ունեցաւ պատարագ. Salle Centraleի մէջ, «Եկեղեցասիրաց Միութեան» կողմէ: Ասիկա չորրորդ պատարագն էր որ կը կազմակերպէր Միութիւնը, մեծ տօներու առթիւ: Երգեցողութեանց՝ կ'ընկերանար «Հայ Դպրոց»ի երգչախումբը: Օտար մեծ նկարչուհի մը, Օր. Էմէ-Ռափէն, այս առթիւ նուիրած էր շատ գեղեցիկ «փառաթեղ» մը, «Աստուածածինը», որ կը գնահատուի մօտ երեք հազար զուից. ֆրանք: Նկարը պիտի պատկանի «Եկեղեցասիրաց»ին, եթէ օր, ապագային, սեփական մատուռ մը, աղօթավայր մը ունենայ: Նմէ ոչ պիտի նուիրուի հայ. եկեղեցիի մը: Պատարագիչ Գանձեան քահանայ քարոզին մէջ, շեշտեց սեփական սրահ մը ունենալու անհրաժեշտութիւնը եւ խորին շնորհակալութիւն յայտնեց օրիորդին: Միեւնոյն օրը, կէս օրէ վերջ, կատարուեցաւ Մկրտութիւնը Թադէոսեանի երախային, որ ծնած է: Մանուկը կոչուեցաւ Ռուբէն:

Այդ օրը Ղընեւէնի պզտիկներն ալ պատարագին առթիւ Ժընեւ եկած էին. Շամփէլի Տունը մօտ հարիւր երկսեռ «Հայ Դպրոց»աններով կը թնդար, ու անտավոր զուարթութիւն մը կը տիրէր Տունին մէջ:

«Եկեղեցասիրաց»ը յանձն առած է ամէն պատարագի Ղընեւէնի պզտիկները Ժընեւ բերել, որպէսզի գրեթէ բոլոր գլխաւոր տօներուն Ղընեւէնի եւ Ժընեւի դպրոցները կարենան միասին անցընել:

* * Գ. Քրաֆթի Ամերիկայէն վերադարձին առթիւ, «Հայ Դպրոց»ը կազմակերպեց հանդէս մը: Աշակերտներու ծափերուն մէջ, ներս կը մտնէր վերջապէս «Հայրիկ»ը, որ բոլորին ձեռքերը սեղմեց առանձին առանձին: Քրաֆթ մանրամասնօրէն պատմեց իր կատարած առաքելութիւնը: Ուրախ էր իր բարոյական անգնահատելի յաղթանակին համար: «Հայրիկ»ը մեծ գովասանքով խօսեցաւ ամերիկահայերու մասին:

— «Գործը գնահատուած է, տղաքս, կը մնայ շարունակել ճամբան, անհկուն հանելու համար մեր խաւարներուն»:

Ուշ ատեն վերջացաւ հաւաքոյթը:

Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՌՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ (Սէփ. Թղթկ.)— Գարնան եղանակի հետ ազգային կեանքն ալ արթննալ սկսաւ: Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբի նախաձեռնութեամբ, Ապրիլ 17ին տեղի ունեցաւ զատկական հանդէս մը որ մեծ յաջողութիւն գտաւ:

Թատերական ներկայացումէն յետոյ աճուրդի դրուեցան կարգ մը նուէրներ: Առաջինը՝ խորոված հաւ մը որ բարձրացաւ 290 Ֆր.ի: Վերջին շահողն էր ընկ. Ս. Գոնեալեան, երկրորդը 165 Ֆր. զոր շահեցաւ Գ. Միհրան Երամիկեան: Երկուքն ալ նուէրները տրամադրեցին օրուան խնջոյքին: Զուտ հասոյթը եղաւ 440 Ֆր. որ պիտի յատկացուի իր նպատակին: Նկատի առնելով գաղութիս փոքր թիւը, արդիւնքը շատ մեծ է:

Ապրիլ 11-24ի 12րդ տարեդարձը հոս ալ տօնուեցաւ ճիշտ օրին, կիրակի: Կոչիկ բազմութիւն մը ժամանակին լեցուած էր սրահը: Նախագահ ընկ. Գ. Պապեան ոգահանգէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Բեմին վրայ զետեղուած էր սգապսակ մը, որուն աջ ու ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները: Գ. Մելքիսեդ Ճէյերեան արտասանեց «Մեր Հայաստանին»: Պ. Գ. Նաւասարդեան պարզեց Լինվէր-Թալէաթեան ոճրածին ծրագիրը, որ կը ձգտէր բնաջնջել հայ ժողովուրդը: Անոնք սխալուած էին իրենց այդ հաշիւին մէջ, քանի որ մենք այսքան զոհեր տալէ վերջ, ապրելու կամք ունինք: Հանդէսի փայլը աւելցուց Տիկ. Մ. Գոնեալեան իր մեներգով: Արտասանեց նաեւ ընկեր Գ. Թումճանեան: Վերջին խօսողն էր ընկ. Ա. Փէնէրեան, որ շեշտեց թէ ամենամեծ յարգանքը տուած կ'ըլլանք մեր զոհերուն, երբ կ'ապրինք անոնց փայփայած երազներով եւ կ'երթանք անոնց ճամբէն:

Իր առաջարկով, ժողովուրդը ոտքի կեցած, հինգ վայրկեան լռութիւն պահեց: Կարգ մը սեւ հոգիներ իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին: Երթան բարով: Գաղութիս երիտասարդ եւ լաւագոյն տարրը շատոնց ցոյց տուած է անոնց տեղը:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ. Մ.ի մասնակցութեամբ, շուտով տեղի կ'ունենայ «Յառաջ»ի բաժակի մրցումը:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) — GALLIA (Ա.)

Շարունակելով իր կարեւոր մրցումներու շարքը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կ'ուզէ փայլուն կերպով լրացնել ֆութպոլի եղանակը, որ կը վերջանայ մէկ ամիսէն: Իրաւ է որ միութեան ֆութպոլի Ա. խումբը քիչ մը խաղացած էր եղանակի կիսուն, բայց վեց եօթը շաբաթէ ի վեր ան գտած է իր կանոնաւորութիւնը եւ լաւ կազմը:

Այսօր Մայիս 1ի առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը Stade Jean Bouinի մէջ պիտի մրցի հռչակաւոր Gallia Clubի առաջին խումբին դէմ:

Gallia 1914ին Ֆրանսայի ախոյեան հանդիսացած է եւ անկէ ի վեր մեծ հռչակ ունի Ֆրանսայի մէջ: Անոնք կը կոչուին Les Coqs de Paris: Անցեալ տարի Gallia Փարիզի Division d'Honneur promotionի ախոյեան հանդիսացաւ. իսկ այս տարի գէշ սկզբնաւորութիւն մը ունեցաւ, բայց ներկայիս գտած է իր լաւ կազմը: Քանի մը շաբաթ առաջ յաղթեց հիւսիսի ախոյեան Amiens Athletic Clubի եւ նոյնպէս Normandieի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Football Club Dieppeի առաջին խումբին:

Անցեալ եղանակի սկիզբը, այս երկու խումբերը իրարու հետ մրցած են եւ շատ դժուարին մրցումէ մը ետք, Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթած է Galliaի 2—1, բայց անկէ ի վեր երկու խումբերն ալ մեծապէս յառաջդիմած են: Ամէն պարագայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակը հաւանական է, թերեւս մէկ կամ երկու նշանակէտով:

Անցեալ կիրակի օրուան փայլուն խաղէն վերջ՝ ուր մեր ֆութպոլիստները հաւասար մնացին նշանաւոր F. C. Rouenի հետ, պէտք է որ հոս ալ ցոյց տան իրենց արժէքը, մանաւանդ հայ բազմութեան առջեւ պիտի խաղան: Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբին սիրահարները, որոնք երկար ատենէ ի վեր զրկուած էին հայկական խումբի խաղէն միշտ գաւառ երթալուն պատճառաւ, այսօր առիթը պիտի ունենան զանոնք դարձեալ տեսնելու եւ խրախուսելու:

Մրցումը կը սկսի ժամը ճիշդ 2ին, քանի որ վերջը ուրիշ կարեւոր մրցում մըն ալ տեղի պիտի ունենայ: Ժամը 4էն ետք Club Françaisի եւ C. A. S. G.ի խումբերը պիտի մրցին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Վ. Ցէվէճեան. Մ. Մկրտիչեան եւ Թ. Ճաճիրեան, Երուանդ. Գամէր եւ Օ. Գրիգորեան, Պարոյր, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան Ա. Գաղտասարեան եւ Հրայր:

Նոր Stade Jean-Bouin կը գտնուի նախկին Stade Jean-Bouinէն չորս վայրկեան հեռու: Ժամադրավայր ժամը ճիշդ 1ին Porte d'Auteuil.

.*. Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը Շուազիի մէջ Sporting Clubի դաշտին վրայ պիտի մրցի C. S. Tiaisի Ա. խումբին դէմ, որ այս առթիւ պիտի զօրանայ Շուազիի Ա. խումբին քանի մը խաղացողներով: Այսօր խառն խումբը շատ դժուարին հակառակորդի մը դէմ է որ կը գտնուի եւ եթէ յաղթել կ'ուզէ, պէտք է որ ամբողջ կազմով դաշտ գայ:

Խառն խումբը լաւ խաղացողներ ունի եւ արդէն անցեալ կիրակի հակառակ պակաս կազմով դաշտ ելլելուն, յաղթեց E. S. Surmelinի 3—1 նշանակէտով: Մրցումը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 3.30ին: Ժամադրավայր կէսօրէ ետք ժամը 1.30ին Gare d'Austerlitz:

Գ. Կարապետեան

ՕՐ ՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՃՈՌՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ. — Քոլոմպէլէն (Քալվատոս) կը գրեն մեզի.— Հոս կ'ապրինք ութը հայեր, երկու Տիվրիկցի, երկու Երեւանցի, մէկ Կէմէրէկցի, մէկ Նալլըխանցի, մէկ Չէյթունցի, մէկ Սէօլէօզցի: Վերջերս եկաւ նաեւ Կովկասցի փողոցային կին մը, որ կ'ապրի Ռուսերու եւ Փոլաքներու հետ: Անցեալ օր, իրիկունը, կուգայ Չէյթունցի Գ. Պարոնեանի մօտ եւ կ'առաջարկէ պարի տանիլ: Ճամբան պոռնիկին ընկերները երկու Ռուս եւ 8 Փոլաք կը յարձակին Չէյթունցիին վրայ: Երիտասարդ Չէյթունցին ունէր սկաուտի փոկ մը, որով կը պաշտպանէ ինքզինք, եւ սուլիչ մը, զոր ուժով մը կը փչէ:

Սուլիչին ձայնէն կը փախչին Փոլաքները, սակայն խմելէ յետոյ կուգան կը կուգան մեր բնակարանին վրայ: Սենեակին մէջ կը գտնուէինք երկու Տիվրիկցի եւ մէկ Կէմէրէկցի, իսկ անոնք էին 10 հոգի: Կէս ժամ կռուելէ յետոյ, կոտրեցաւ մէկուն տոլը (գլուխը), վիրաւորեցինք երկուքին ձեռքերը, իմ ոտքս ալ վիրաւորուեցաւ: Բայց ոչինչ: Զարագործները կոտրեցին մեր մահճակալները եւ ապակիները: Այս երկրորդ անգամն է, որ կը կռուինք, պարզապէս ինքնապաշտպանութեան համար: Որովհետեւ այս կարմիր մողէզները կամ կռիւ կը փնտռեն, կամ գողութիւն կ'ընեն:

Անցեալները, Սէօլէօզցիին դրամը գողցան, եւ երբ ոստիկանները չկրցին կարգադրել խնդիրը, Սէօլէօզցին գնաց ծեծեց զողը: Գ. Կ.

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Անցեալ շաբթու, Գահիրէի մէջ անձնասպան եղած է հայ որբուհի մը, անհետ մահով մը: Որբուհին, Սիրարփի (Սեբաստացի), 13 տարեկան, կը ծառայէր փաստաբան Եագուպ Սարգիսի տան մէջ: Այնքան անտանելի դարձած էր իր կեանքը, որ քանի մը անգամ փախած է տունէն եւ դիմած որբապաշտպան մարմին անուն որջը: Բայց միշտ ջոջերու որջը ծանր խօսքերով ընդունած է զայն, եւ վերադարձուցած տանտիրոջը: Որբուհին, չկարենալով դիմանալ, տան վերնայարկէն վար նետուած է ինքզինք եւ մեռած:

Որբուհիներու ըլկումի պատմութիւններէն յետոյ, որոնք յաճախադէպ դարձած են Եգիպտոսի մէջ, այս դէպքը թագ ու պսակն է «ազգասէր»ներու արթնութեան:

ՎՏԱՐՈՒՄ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ախալքալաքցի Յովհաննէս Պապոյեան, որ այժմ Պէլճիքա կը գտնուի, որ եւ է կապ չունի Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ, 1926 Մայիսին վերջնապէս վտարուած ըլլալով:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Գ.

…Որքա՞ն կը յաջողին այս փոր…ձը:

…Բուսական կեանքի մէջ սեր… …մշակութիւնը անբաւական …ւ սերունդի մը վերար…դրութեան: Ընտանի պատուա… …ու ծաղիկները արդիւնք են …ւթեան, ընտրութեան, պատուաստի: Նոյն օրէնքը գրական …նքի մէջ ալ. ցեղի մը ժա… …ական ընդունակութիւն… …միայն դրականութիւնը …նի, կը սպառի, փոխանա…թիւնները կ'ազնուացնեն ու …թարմացնեն զայն: Այսպէս …ն Ֆրանսական հանճարին …կը պատուաստէ լատին …րը, Ռուսին՝ յունականը, …դարու գրողները՝ անգլիա… …, վիպականները՝ անգլիա… …ու գերմանականը եւ այլ. …կը փորձուի սլաւը:

…Պատուաստը սակայն արդիւ… …է խնամի բոյսերու մէջ …ն, ծիրանին եւ խնձորենին …ն ձուլուիլ ու արտադրել, …ոչ ծիրանին ու որթատուն… …Նոյն օրէնքը գրական կեան… …համար ալ. խնամի ցեղերու …միայն փոխանակութիւններ… …կ'իւրացուին, կ'ազգայնա…ցութիւն: Ֆրանսական ռոմանթիզմը կը հաստատէ այս օրէնքը:

Լուի Բէյնօ, ուսուցիչ Քլէրմօն Ֆէրանի համալսարանին մէջ, նոր երկով մը՝ «Ռոմանթիզմը,— անոր անգլիա-գերմանական ծագումը» կ'ուսումնասիրէ հիւսիսային գրականութիւններու թափանցումը ֆրանսական արուեստին ներս: [illegible] ռոմանթիզմի մասին, կը նկատէ զայն ժառանգական տռամ մը ազգային գրականութեան եւ օտար ազդեցութիւններու մէջ. «Մեր գրականութիւնը, կ'ըսէ, փոխեց իր հոգին»: Պ. Բէյնօ կը հաւատայ ուրեմն ցեղի հանճարի պարտութեան, բայց կը հարկադրուի խոստովանիլ թէ «ֆրանսական միտքը, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ գրականութիւններու նմանողութեան շրջանին անգամ չորդեգրեց իր մօտէլներուն տեսակները». եւ քիչ մը հեռուն «… մեր ռոմանթիզմը կը տարբերի ուրեմն Գերմաններու եւ Անգլիացիներու ռոմանթիզմէն իր դասական երեւոյթով» որովհետեւ գերման-բողոքական գրականութիւնները, անոնց գեղեցկագիտական ու բարոյական սկզբունքները հակառակ էին ցեղին հանճարին, դասական հոգեբանութեան: Գրական նորոյթ մը եղաւ հիւսիսի ազդեցութիւնը, վաղանցուկ ինչպէս ամէն նորոյթ, անկարող խանգարելու ազգային աւանդութիւնը, դասական վարպետներու ժառանգութիւնը: Ֆրանսացի ռոմանթիքները շատ ճամբորդեցին, վերադարձան հայրենի երկիր հիւսիսի յիշատակներով, նորոյթ ապրանքներով, անոնցմով զարդարեցին իրենց պապենական օջախը, որուն հիմքը մնաց անխախտ, ճարտարապետութիւնը անփոփոխ: Ցեղին հանճարը յաղթանակեց օտար արշաւանքին, ձուլեց գաղթականը բնիկին հետ, թարմացաւ նոր արիւնով եւ քշեց ընդդիմադիր տարրերը:

Նոյն երեւոյթը այսօր. ֆրանսական հոգեբանական վէպը կորսնցուցած է իր ուժը՝ աւանդութիւնը շարունակելու, կենդանի եւ հարազատ: Օտար ընդունակութիւններու ներգաղթը օտար արուեստի պատուաստով կրնայ տալ անոր ուժ եւ թարմութիւն: Բայց ֆրանսացի վիպասանները պիտի յաջողի՞ն ներդաշնակել լատին եւ սլաւ հանճարներու խառնուրդը: Տոսթոյեվսքիի հերոսները Ռուսեր են, ըլլալ ցեղի նկարագիրով, անտրամաբանական, բարդ ու հակասական: Ռուս վէպին ձեւը դաշնաւորուած է այս խորքին համաձայն, մինչդեռ ֆրանսական վէպը եղած է լատին հանճարի արտայայտութիւնը իր խորքով ու ձեւով, յստակ, տրամաբանական ու համաչափակշռուած: Ինչպէս հաշտեցնել այս վէպի ճարտարապետութիւնը ռուս վէպի հոգեբանութեան հետ, ի՞նչպէս պահել Վէրսայլի յատակագիծը եւ անոր բնակիչներուն տալ վայրի բնութեան խորհուրդը, երբ արուեստի գործ մը միութիւնն է խորքին ու ձեւին, իրարու մէջ ձուլուած այնքան ներդաշնակ որքան հոգին ու մարմինը մարդկային կեանքի մէջ: Երբ լեզուն ալ սանձագործուած է, արդիւնք ներշնչումի եւ աշխատութեան, դաշնաւորուած խորքին համաձայն:

Դարձեալ պիտի կրկնուի պատմութիւնը, ցեղին հանճարը պիտի յաղթէ օտար արուեստի թափանցումին՝ իւրացնելով, ազգայնացնելով աւանդութեան համապատասխան օտար տարրերը միայն:

Բուսական կեանքի օրէնքները կը գտնենք ուրեմն հոս, գրական կեանքի մէջ ալ:

Դ.

Նոր հոգեբանութիւններու ազդեցութիւնը.— Գրականութեան վրայ խոր ազդեցութիւն ունեցած են նոր հոգեբանութիւնները, պէրկսոնիզմը և ֆրոյտիզմը, երկուքն ալ ներշնչումի եւ ստեղծագործումի աղբիւրներ:

Պէրկսոնիզմը կը նկատէ կեանքը համադրութիւն մը դէպքերու, մեծ, փոքր ու աննշան, որոնք կը փոխուին, կը փախուին անդադար:

Ժամանակակից վիպասաններէն Փրուստ ներշնչուած է այս իմաստասիրութենէն: Գրած է ան Պէրկսոնի հոգեբանական վէպը, կեանքի միեւնոյն ըմբռնումով:

Փրուստի համար ալ կեանքը իրողութիւններու շարք մըն է, մարդը՝ այդ իրողութիւններու համադրութիւնը: Գոյութիւն ունի ան, որովհետեւ կը յիշէ անցեալը. չի զարգանար ան դասական իմաստով, այլ կը շինուի փոքրիկ դէպքերու, իրողութիւններու համադրութիւնով: Վէպը, որ ճանաչումն է մարդուն, ուսումնասիրութիւնը անհատին ընկերութեան մէջ, պիտի վերապրեցնէ ուրեմն անցեալը, ճանչնալու համար մարդը: Բայց ի՞նչպէս հոգի ու շունչ տալ հին օրերուն, ի՞նչպէս պահել անցեալի պատկերներու հարազատ նկարագիրը: Փրուստ, պէրկսոնական իր վէպի խորքով, պէրկսոնական է նաեւ իր մեթոտով: Անոր վէպին առանցքը, մոռացումի եւ վերյիշողութեան տեսութիւնը ներշնչուած է իմաստասէրին դասական գործէն՝ « Matière et Mémoire »էն: Կը ճանչնայ ան երկու յիշողութիւն, կամաւոր յիշողութիւնը, որ չի կրնար վերապրեցնել «կորսուած ժամանակը», որովհետեւ կ'ենթարկէ զայն սովորութեան ու կը պատկերացնէ անցեալ մը ներկային ընդմէջէն՝ կեղծ, տժգոյն ու անկենդան, եւ ակամայ յիշողութիւնը կամ վերյիշումը, որ կուտայ իր նախկին թարմութիւնը անցեալի յիշատակներուն, որոնցմով պիտի վերաշինուի մարդը իր ճշմարիտ նկարագրով: Յատկանշական է Փրուստի առաջին վէպը իր անունով «A la recherche des temps perdus», ուր հեղինակը այս մեթոտով յարութիւն կուտայ «կորսուած ժամանակներ»ուն: Մոռացումն է ուրեմն անցեալի պահապանը, պէտք է մոռնալ վերյիշելու համար կենդանի ու հարազատ:

Այս իմաստով կարելի է ըսել թէ Փրուստ գրած է յիշողութեան հոգեբանական վէպը, սնած Պէրկսոնի իմաստասիրութիւնով:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

լով հիւպատոսները իրենց գոյքերէն մաս մը Մոսկուա ղրկած են արդէն։

Փեքինի մամուլը պատերազմական առեւանը 12 տարի բանտարկութեան դատապարտեց երեք համայնավարներ եւ կին մը, որոնք խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած էին։ Մինչեւ հիմա ո եւ է Ռուս չէ դատապարտուած։

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը պաշտօնական գեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ Գորոտին ո՛չ մէկ կապ ունի խորհրդային իշխանութեան հետ եւ թէ քանի մը տարի առաջ Սուն-Եաթ-Սէնի կողմէ կանչուած էր իբր խորհրդական Քանթոնի։ Հետեւաբար եւ խորհրդային կառավարութիւնը ո եւ է պատասխանատուութիւն չի ստանձներ Գորոտինի արարքներուն համար։

Պոլշեւիկ-արքայական ճակատամարտ մը

Հինգշաբթի իրիկուն Աքսիօն Ֆրանսէզ արքայական կուսակցութեան Մօնմոռանսիի կոմիտէն հրապարակային ժողով մը սարքած էր, որուն ներկայ էին մօտ 100 հոգի։ Կը նախագահէր հազարապետ Ֆէրտինան Գօ։ Խօսեցան Տօքթ. Փօլ Նէրէն եւ Քազալս։ Փողոցին մէջ կը սպասէին Անկիէնէն եւ Սէն-Կրասիէնէն եկած 30 երիտասարդ համայնավարներ։ Առանցմէ մէկը, որ փորձած էր սրահ մտնել, դուրս հանուեցաւ։ Ժողովը վերջացաւ ժամը ճիշտ 11ին։ Շատեր Փարիզ մեկնեցան. տեղացիներէն մօտ 50 արքայականներ թափօր կազմած սկսան քալել։ Ոստիկաններ քիչ մը հեռուէն կը հսկէին։ Քիչ վերջ համայնավար երիտասարդներ, որոնք անոնց կը հետեւէին, «Էնթէրնասիօնալ»ը երգեցին։ Յանկարծ զէնքի ձայներ լսուեցան. կռիւ մը ծագեցաւ. արքայականները նահանջեցին, իսկ համայնավար երիտասարդները հետապնդեցին զանոնք։ Ոստիկանապետը հասաւ իր չորս ոստիկաններով։ Առրճանակները շարունակեցին գործել պէտք արագ։ Ոստիկան մը ձեռքէն վիրաւորուեցաւ. որուն վրայ ոստիկաններն ալ իրենց կարգին սկսան կրակել ամբոխին վրայ։ Աննկարագրելի խառնաշփոթ մը ծագեցաւ։ Արքայականները նահանջեցին մինչեւ իրենց պետերէն Շապոշի ամարանոցը, միասին տանելով իրենց երեք վիրաւորները։ Ցիշեալ տան մէջ զէնք բռնած արքայականներուն եւ համայնավարներուն միջեւ կռիւը շարունակուեցաւ։ Արդիւնք՝ արքայական եւ համայնավար տասն երեքական վիրաւոր։ Հազարապետ Գօ, ժողովին նախագահը, որ սրունքէն երկու գնդակ ստացած էր, Ուրբաթ գիշեր մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ յանցաւորները։

Տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովը

Չորեքշաբթի Մայիս 4ին Ժընեւի մէջ կը բացուի տնտեսական միջազգային խորհրդաժողովը, Ֆրանսայի նախաձեռնութեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին հրաւէրով։ Այս համաշխարհային ժողովին պիտի մասնակցին Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ երկիրներէն զատ նաեւ միւս երկիրներու ներկայացուցիչները, ինչպէս Միացեալ Նահանգները, Խորհրդային Միութիւնը եւն։ Մինչեւ հիմա 42 երկիրներ նշանակած են իրենց պատուիրակները, ամէն երկիր առաւելագոյն հինգ ներկայացուցիչ պիտի ունենայ, բացի զանազան մասնագէտներէ։ Առեւտրական Սենեակները եւ ուրիշ միջազգ. կազմակերպութիւններ 11 ներկայացուցիչ պիտի տան։ Խորհրդաժողովը պիտի ունենայ 170-180 անդամներ եւ նոյնքան ալ մասնագէտներ։

Օրակարգին առաջին մասը կը կազմէ ընդհանուր վիճաբանութիւն մը տնտեսական ձգտումներու մասին, որոնք կրնան ազդել խաղաղութեան վրայ, ինչպէս նաեւ համաշխարհային տնտեսական ընդհանուր կացութեան շուրջ։ Երկրորդ մասին մէջ առեւտուրի, ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մասին վիճաբանութիւններ պիտի ըլլան։

Խորհրդաժողովը, որ պիտի վերջանայ Մայիսի վերջերը, շատ կարեւոր որոշումներ պիտի տայ։

Բիւզանդական հնութիւնները

Պոլսոյ Սուլթան Ահմէտի հրապարակին վրայ բիւզանդական հնութիւններ գտնելու համար պեղումներ կատարող անգլիացի հնագէտները երեւան հանած են աւերակները «Իւչլէր Ճամիսի» կոչուած մզկիթին, որ 1539ին շինուած էր։ Պատերը մարմարէ են և քանդակազարդ, կան նաև մարմար սիւնի կտորներ։ Գետնէն գտնուած են մօտ հարիւր անագապղինձէ դրամներ, որոնք 4րդէն 15 դարուն կը պատկանին։

3000 անգործ պակաս

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, այս շաբթու ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 61.486, որոնց 42.997ը այր, 18.489ը կին։ Անցած շաբաթ անոնց թիւն էր 64.485, որով պակսած են 2999 հոգի, որոնց 2506ը փարիզեան շրջանին մէջ։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 596, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 889, ընդամէնը 1485 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։ Տեւական կերպով ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար ո՛չ մէկ օտար բանուոր մտած է Ֆրանսա։ Հողագործութեան մէջ աշխատելու համար եկած են 146 հոգի, որոնց 90ը Իտալացի, 37 Պելժ եւ 19 Լեհ։ Մեկնած են 1978 օտարներ։

Միսիսիփիի թումբերը ճեղքուեցան

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ Նոր Օրլէանէն 13 մղոն հեռու 300 մեթր երկայնութեամբ ճեղք մը բացուեցաւ տինամիթներով։ Տեղացիները մինչեւ վերջին վայրկեանը ընդդիմացան, սակայն պայթումի պահուն որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։ Տասը վայրկեան ընդմիջումով երեք ահռելի պայթիւններ բաւական եղան խոշոր ճեղք մը բանալու, ուսկից մէկ երկվայրկեանի մէջ 250.000 խորանարդ ոտք ջուր կը հոսի։ Օդանաւեր քննութիւն մը կատարելով հաստատեցին թէ ջուրի ճամբուն վրայ գտնուած բոլոր գիւղերու եւ աւաններու բնակիչները արդէն մեկնած են, բացի քանի մը յուսահատներէ, որոնք նախընտրած էին մեռնիլ քան հեռանալ։ Եազու Սիթիի մօտ թումբի մը պայթումէն ողողուեցան 1.500.000 արտավար հող։ Ամբողջ ողողուած շրջանը 9000 քառակուսի մղոն է։ Կառավարութիւնը նպաստ կուտայ 250.000 փախստականներու, 200.000 հոգիի համար ալ տեղ կը պատրաստուի։ Մայիս 10ին Միսիսիփիի յորդումը իր բարձրագոյն կէտին պիտի հասնի Նոր Օրլէանի մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սերունդ» խումբի ժողովը այսօր ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, այսօր Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ վաղը՝ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրետէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Տընիի ժողովրդական ճամալսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Տ. Ջառափեանի:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Բ. ՄԱՍ

Անտօնիոս եւ Կղէօպատրա 15 Ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Չար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հորհոր 6, Չարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնատ խոմբալ է 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50, եւայլն։

Էջեր Քուչակէն 5 Ֆր., Հալըբնի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղերը 2.50։

Պօլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի Ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու Ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ձաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 Ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: փօսթի ծախք չառնուիր: պահանջել գրացուցակը: դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 18 Quai Beaubourg, Joinville le Pont (Seine) France.

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ցնցող յայտնութիւններ կոյս մնացած աղջկան մը կողմէ
ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար գրել նամակով Vahram Sévounի, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine):

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100 Mark		605	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	50
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	135	40
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1950	—
» III	»	1520	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
20Bbis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
3
ՄԱՅԻՍ
1927
3 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 326
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՀԻ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ

Երէկ, երկուշաբթի, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովը սկսաւ վիճաբանիլ Արհեստակցական Միութեանց դէմ պատրաստուած օրինագծին վրայ, որ փոթորկալի էջ մը կը բանայ այդ աւանդապահ երկրին պատմութեան մէջ։

Օրինագծին երկրորդ ընթերցումն է այս, եւ երկու ոսոխները, Աշխատաւորականներն ու Պահպանողականները, գերագոյն պայքարը պիտի մղեն, զայն խորտակելու կամ վաւերացնելու համար։

Երբ առաջին անգամ հրատարակուեցաւ օրինագիծը, շատեր կը հաւատային թէ կառավարութիւնը լրջօրէն սեղանի վրայ պիտի դնէ զայն։ Որովհետեւ, այդ ծրագիրը մահացու հարուած մը կուտայ արհեստակցական շարժման, որ շատ հին պատմութիւն ունի եւ լայն արմատներ ձգած է Անգլիոյ մէջ։ Նոյն իսկ ըսուեցաւ թէ այդ պատճառով պառակտում կը տիրէ դահլիճին մէջ, որուն երեք անդամները, Լորտ Պիրքէնհէտ, Չըրչիլ եւ Սըր Ճ. Հիքս (Ներքին), թէեւ պահպանողական և անհաշտ են, «պինդգլուխ», բայց միւսները, վարչապետ Պոլտուին, արտաքին Նախարար Չէմպըրլէն եւն. կուսակից մինչեւ ճամբու կէսը ծանրակշիռ էր մանաւանդ անոր համար որ, երկիրը նոր ազատեցաւ հանքագործներու գործադուլէն, եւ վէրքերը գոցուած չեն տակաւին։

«Պինդգլուխ»ները կամ «հաստավիզ»ները յատկապէս այդ գործադուլը կը շահագործեն, ամուր օղակ մը անցընելու համար Արհեստակցական Միութեանց ոտքերուն եւ ձեռքերուն։

Օրինագծին գլխաւոր նպատակն յառաջիկային անկարելի, անօրինական դարձնել ո՛ր եւ է ընդհանուր գործադուլ։ Այդ նպատակին հասնելու համար, ոչ միայն օրինական սեղմումներ կը հաստատեն, այլ եւ Միութիւնները կը զրկեն նիւթական միջոցներէ։

Այսպէս, օրինագծին մէկ յօդուածը կ'արգիլէ Արհեստակցական Միութեանց միլիոնաւոր անդամներէն դրամ գանձել քաղաքական նպատակներու համար։ Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները ընդհանրապէս ամփոփ, սահմանափակ ըմբռնումներ ունին, եւ իրենց գործունէութիւնն ալ աւանդաբար զուտ արհեստակցական եղած է։ Վերջին տարիներու յեղաշրջումներն են որ թարմացուցին շարժումը եւ դարձուցին զայն քաղաքական անհարկու ազդակ մը։

Երրորդ հարուած մըն ալ կը պարունակէ օրինագիծը. — Որովհետեւ, խստօրէն պիտի յարգուի անհատական ազատութիւնը, եւ Արհեստական Միութիւնները չպիտի կրնան բռնի գործադուլ ընել տալ այն բանուորներուն, որոնք աշխատիլ կ'ուզեն։

Նկատելով որ շատ վրան-բաց էր դաւադրութիւնը, կառավարութիւնը վերջին պահուն գրի առաւ «բարեփոխում» մը։ Այդ յօդուածին համաձայն, գործատէրերն ալ չպիտի կրնան նախամուտ յօք-աութ յայտարարել, — փակել գործարանի դուռները բանուորներուն առջեւ, ինչպէս որ Արհեստակցական Միութեանց արգիլուած է ընդհ. գործադուլ հռչակել։

Ամէն պարագայի մէջ, Խորհրդարանն է որ պիտի վճռէ ելքը։ Երեսփ. ժողովին մէջ, որ ամէնէն մեծ դերը պիտի կատարէ, շատ ալ փայլուն չէ աշխատաւորականներուն կացութիւնը։ Անոնք ունին 150—156 երեսփոխան, իսկ պահպանողականները՝ 420։ Ազատականները, իրենց կազմալոյծ վիճակով եւ 40 երեսփոխաններով մեծ արժէք մը չեն կրնար ներկայացնել աշխատաւորականներուն համար, որքան ալ համակիր ըլլան անոնց դատին։ Այնպէս որ, արգելք մը չկայ օրինագծին քուէարկութեան համար, եթէ կառավարութիւնը ինք նահանջ մը չկատարէ քաղաքական նկատումներով։

Արհեստակցական Միութիւնները, զգալով իրենց պարտութիւնը, ամէնէն աւելի ուժ կուտան հրապարակային պայքարին, խորհրդարանէն դուրս, մամուլին մէջ եւ բեմերու վրայ։ Կիրակի օր երեք հազար չորս հարիւր բացօթեայ ժողովներ սարքած էին, ուր արտայայտուեցան տասը հազար ատենախօսներ։ Ինչպէս կը հաղորդեն թերթերը, անոնց գործակալները շունչ դուրս պտտելով, բանուորներուն եւ անոնց կիներուն կը բացատրէին օրէնքին չարիքները։ Անոնց թերթերը հուր ու բոց կը ժայթքեն։ «Տէյլի Հէրըլտ», աշխատաւորականներուն օրկանը, կ'ազդարարէ թէ «թիզ առ թիզ» պիտի կռուին։ «Դուք ազատ էք արհամարհելու մեր միթինկները։ Կրնաք արհամարհել մեզ։ Կրնաք շահագործել ձեր ապօրինութեամբ ստացած մեծամասնութիւնը եւ շարունակել դասակարգերու ատելութեան քաղաքականութիւնը, պարտադրելու համար նուազագոյն աշխատավարձի ձեր վարդապետութիւնը... Բայց, մենք պատրաստ պիտի հրատարակենք ձեզի դէմ, մինչեւ որ տապալենք ձեր վախկոտ կառավարութիւնը»։

Պահպանողականներն ալ, իրենց կարգին, կ'օգտագործեն նոյն զէնքերը այս միջոցները։

Իրենց մամուլը, որ զարհուրելի ուժ մը կը ներկայացնէ, ամէն օր կրկնութիւններէ ի վեր կ'արծարծէ օրինագծին գաղափարները։ Այդ քաղաքական չհամարելով, հրապարակը ողողած են թռուցիկներով եւ գրքոյկներով։ Երեսփ. ժողովի վերաբացման առթիւ, մէկ միլիոն տետրակ ցրուեցին ժողովուրդին։ Պարագաներն շատ նպաստաւոր են իրենց դատին համար, — կարմիր վտանգ, ռուսական դաւեր, չինական յեղափոխութիւն. այս ամէնը կրակին վրայ իւղ կը լեցնեն։ Թէեւ, ամէնէն հաստավիզ պահպանողականն ալ գիտէ որ, Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները իրենց հոգիով դէմ են պոլշեւիկեան արշաւանդրութեան։

Այս ամեհի ճակատամարտը կրնայ ճակատագրական հետեւանքներ ունենալ Անգլիոյ տնտեսական եւ ընկերային կեանքին համար։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Այս խորագրին տակ, «Նոր Երկիր», Փարիզի Հնչակեան օրկանը, կը գրէ (1 Մայիս).

— «Փարիզի մեր պաշտօնակից «Յառաջ» զգայացունց լուր մը հրատարակեց Երեւանի կառավարութեան կողմէ Էջմիածնի գրաւման, Միաբանութեան Սեւանայ կղզին աքսորման, Կաթողիկոսի վեհարանէն արտաքսման եւ Մայր Տաճարի փակման ու Մնացեալ գոյքերու եւ կալուածներու բռնագրաւման մասին։ Կաթողիկոսական Պատրիարքութիւնը ո՛չ հերքեց եւ ոչ ալ հաստատեց այս ցնցող լուրը. հաւանաբար Կաթողիկոսը զրկուած ըլլալով արտաքին յարաբերութենէ, ոչ մէկ հեռագիր չէ կրցած փոխանակել։

«Բուռն կերպով բողոքելով այս հակազգային, հակառամկավարական եւ հակընկերվարական տխուր գործելակերպին դէմ, տակաւին կը հաւատանք, ինքզինքնիս կը բռնադատենք հաւատալու, որ Խ. Հայաստանի գործավարները անդրադառնալով իրենց ահաւոր սխալին վրայ, պիտի փութան ուղղել զայն եւ անմիջապէս ազատ արձակելով անզօր եւ ալեզարդ Կաթողիկոսն ու միաբանները, պիտի վերահաստատեն հայ ժողովուրդի դարաւոր յոյզերուն ու յոյսերուն խորհրդանշանը եւ Ցեղին պահպանման փարոսներէն մին հանդիսացող Էջմիածնի Կաթողիկոսութիւնը, որուն Աթոռակալին կոնդակներուն պէտքը զգացած էին իրենք իսկ՝ Արտասահմանի հայ գաղութներու հայրենասիրական զգացումներուն կոչում ընելու բազմաթիւ առիթներով»։

«ԹԻԶ ԱՌ ԹԻԶ»

Անգլիոյ Արհեստակցական միութեանց դէմ բացուած պայքարին առթիւ, աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ.

— «Աշխատաւորականները կ'ընդունին նետուած ձեռնոցը։ Այսօրուընէ սկսեալ, երկու ժողովներու աշխատաւորական անդամները թիզ առ թիզ պիտի վիճին օրինագիծին դէմ։ Մենք պատրաստ պիտի հրատարակենք ձեզի դէմ՝ մինչեւ որ կործանենք ձեր վախկոտ կառավարութիւնը, մինչեւ որ ի դերեւ հանենք ձեր ամուլ աշխատանքը, մինչեւ որ արդի ընկերային կարգուսարքին դէմ հաստատենք նոր ընկերութիւն մը, արդար պատեհութիւն տալով բոլորին»։

ՀԱՅԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս նորէն զրոյց կը շրջէր թէ Յունաստանի Հայերը Սուրիա կամ այլուր պիտի փոխադրուին, Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումով։

Աթէնքի արտաքին Նախարարութեան օտարականներու դիւանին տնօրէն Պ. Նիքոլափուլոս կը յայտարարէ թէ այդպիսի որոշում չկայ. իսկ հելլէն կառավարութիւնը այդպիսի խնդիր չունի սեղանին վրայ։ Միայն թէ, պարտաւորիչ է Նանսէնեան անցագիրը։ Մօտերս պիտի պատրաստուի օրինագիծ մը յատկապէս օտարներու համար։ Սխալ է նաեւ այն լուրը թէ կառավարութիւնը հրամայած է գործէ հանել այն ոչ-յունահպատակ Հայերը, որոնք օտար ընկերութեանց քով կ'աշխատին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պէօյիւքտէրէի պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովը

«Ճայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը ծանուցանել նոր մանրամասնութիւններ կուտայ անցած օր վոսփորի ռուսական դեսպանատան մէջ գումարուած պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովին մասին.—

Գ. Միջազգայինի հովանաւորութեան տակ, Պէօյիւքտէրէի խորհրդային ամառնային դեսպանատան մէջ գումարուած գաղտնի համաժողովին մասնակցող ռուս եւ պալքանեան համայնավարներէն շատեր ցրուեցան, ոմանք Վիեննա, ուրիշներ Պալքանները գացին։

Այս համաժողովը պէտք է նկատել իբր նախապատրաստութիւն այն կարեւոր համագումարին, որ Մայիսի վերջը տեղի պիտի ունենայ Վիեննայի մէջ, եւ որուն պիտի մասնակցին արեւմտեան Եւրոպայի եւ Պալքաններու համայնավարները։ Պէօյիւքտէրէի մէջ Գ. Միջազգայինի զանազան գործակալները տեղեկագիրներ ներկայացուցին վերջին քանի մը ամսուան ընթացքին կատարուածներուն մասին, անոնց հաղորդուեցան Մոսկուայէն ստացուած հրահանգները՝ Պալքաններու մէջ Գ. Միջազգայինի հետապնդելիք քաղաքականութեան շուրջ։ Այս հրահանգներու գլխաւորներն են՝ շահագործել պալքանեան զանազան պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճերը, քաջալերել ազգայնական ձգտումները, եւ ուժ տալ հականգլիական քարոզութեանց։

Համաժողովին մէջ առաջնակարգ դեր կատարեց Թօփալօֆ անուն մէկը, որ Պոլսոյ մէջ կը գործէ Ռուսական նաւթային սէնտիքային հաշուոյն։ Այս վերջին հիմնարկութիւնն է, որ կը հայթայթէ Գ. Միջազգայինի պալքանեան գործունէութեան անհրաժեշտ բոլոր գումարները։

Բացի պալքանեան խնդիրներէն, համաժողովը զբաղեցաւ նաեւ Միջագետքի եւ Եգիպտոսի հարցերով, եւ կ'ըսուի թէ ծրագիրներ կազմուած են այս երկու երկիրներուն մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդան խստացնելու համար։

Պէօյիւքտէրէի ժողովին մէջ սրտապնդիչ տեղեկագիր մը կարդացուեցաւ նաեւ Ռումանիոյ մասին, ուրկէ կը տեսնուէր թէ զանազան առիթներով եւ գաղտնաբար ծախսուած դրամները օգտակար արդիւնքներ տուած են։ Գ. Միջազգայինի գործակալները ամէնէն աւելի կը գործեն Պեսարապիոյ մէջ եւ իրենց դրամները կը ծախսեն մանաւորաբար կառավարական պաշտօնեաներու եւ զինուորական շրջանակներուն մէջ։ Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ Յունաստանը։ Վիճաբանութիւն կատարուեցաւ վերջերս հելլէն կառավարութեան ձեռք առած խիստ միջոցներուն մասին։ Կարգադրութիւններ եղան հաղորդակցութեան նոր ճամբաներ բանալու Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Վերջերս Պոլիս այցելեցին Մակեդոնիոյ դաշնակցային կազմակերպութեան քանի մը երեւելի անդամները։ Թէեւ յայտնի չէ թէ ասոնք մասնակցեցա՞ն Պէօյիւքտէրէի ժողովին, սակայն ստոյգ է որ անոր որոշումներուն տեղեկացած են։ Մակեդոնացի Դաշնակցայիններուն միջեւ տեսակէտներու անհամաձայնութիւն ծագած է. մեծամասնութիւնը, որուն կարկառուն ներկայացուցիչն է Վլախոֆ՝ խմբագիր «Լա Ֆէտէրասիոն Պալքանիք»ի (համայնավարներու դրամով Վիեննա հրատարակուող թերթ մը) բոլոր սրտով Մոսկուայի հետ գործակցութիւն կը ջատագովէ։ Փոքրամասնութիւնը կողմնակից է յարաբերութիւնները խզել Գ. Միջազգայինին հետ եւ Իտալիոյ հետ գործակցիլ ընդդէմ Եուկօսլաւիոյ։ Գ. Միջազգայինը արտօնած է Պէօյիւքտէրէի համաժողովին՝ դրամական մասնաւոր նուէրներ տալ այն Մակեդոնացիներուն, որոնք գժգոհութեան նշաններ ցոյց կուտան։

Երկու համայնավարներ ձերբակալուած

Ոստիկանութիւնը փետրուար 16էն ի վեր կը փնտռէր կարմիր սէնտիքայի ընդհ. քարտուղար կաստոն Մօնմուսօն, որ զինուորները անհնազանդութեան գրգռած ըլլալու յանցանքով չորս ամիս բանտարկութեան եւ հազար ֆրանք տուգանքի դատապարտուած էր։ Կիրակի, Տինքէրքի մէջ պիտի բանախօսէր Մայիս 1ի առթիւ։ Ժամը 1ին բեմ բարձրացած էր, երբ յանկարծ ոստիկաններ ձերբակալեցին զինք եւ ուղղակի կայարան տանելով Փարիզ բերին ու բանտարկեցին։

Նոյն օրը ձերբակալուեցաւ նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Տըլօպէլ, որ վերջերս կարմիր սէնտիքան ներկայացուցած էր Մոսկուայի հիւսուածեղէնի համագումարին մէջ։ Տըլօպէլ ոստիկանական տեսչութիւն գացած էր նորոգելու Գերմանիա ճամբորդելու համար տրուած անցագիր մը, որ կեղծ էր։

Վարանժէնի մէջ ալ ձերբակալուեցաւ կարմիր սէնտիքայի ընդհ. քարտուղար Քիրշ, որ իր ճառին մէջ կ'ըսէր թէ Զինւորական ֆրանսացի զինուորները պէտք է եղբայրանան Քանթոնցիներուն հետ։

Մայիս մէկի տօնախմբութիւնը

Մայիս մէկը խաղաղօրէն տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, գարնանային խիստ գեղեցիկ օդով մը։ Աշխատաւորական տօնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍԷՐԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Ապրիլ 12ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Ցիգրան Նաւասարդեան, 65 տարեկան։

Հանգուցեալը Կովկասի մէջ կատարած է այն դերը ինչ որ Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեանց, Սարգիս Հայկունի, Միրախորեան եւլն. Թրքահայ շրջաններու մէջ, իբրեւ հաւաքիչ հէքեաթներու եւ ժողովրդական գրականութեան, 19րդ. դարու վերջին քսան տարիներու ընթացքին։

Այդ ժամանակամիջոցին, Ց. Նաւասարդեան Վաղարշապատի եւ շրջակայ գիւղերուն մէջ հաւաքեց այնքան ժողովրդական հէքեաթներ, աւանդութիւններ, առակներ, օրհնէնքներ եւ անէծքներ, որ կրցաւ հրատարակել տասնէ աւելի առանձին ժողովածուներ Ցետոյ, հաւաքելով այդ ժողովածուներու մէջ գործածուած ժողովրդական բառերը, ոճերն ու դարձուածքները, 1903ին հրատարակեց «Բառ գիրք Արարատեան բարբառի» բառարանը։ 1876ին, վտարուած էր Թիֆլիսի Ներսիսեան վարժարանի Գ. դասարանէն, իբրեւ «յեղափոխական»։ Այդ վտարումէն յետոյ, գիւղէ գիւղ ինկաւ, ուր հէքեաթներ եւլն. հաւաքելով կը վազէր Թիֆլիս եւ իր ձեռքով կը շարէր ու տպագրութեան կը յանձնէր Գրաշարութենէն յետոյ, մօտ քսան տարի ալ ծառայեց Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ. իսկ վերջերս անգործ էր եւ ծերութեան թոշակ կը ստանար Վրաստանի կառավարութենէն։

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սուլթան Ահմէտի շրջանակին մէջ կատարուած պեղումներու մասին, անգլիացի Ինախոյզ Մըքասէն ծանուցեալ զեկոյցը կը հրատարակէ.— «Վիլհէլմ կայսեր աղբիւրին եւ Թէոդոսիայի սիւնին միջեւ բացուած մեծ խրամը ներկայիս հինգ մեթր խորութեան հասած է։ Հիւսիսարեւմտեան կողմը պեղումներու ընթացքին, վերջնականապէս նշմարուած են ձիարձակարանի երկու պատերը։ Պատերէն մէկուն վրայ Թուրքերու կողմէ շատ վերջերը շինուած պատ մըն ալ երեւան հանուած է, որուն մէջ ձիարձակարանի մարմարիոններէն շինուած շատ մը մասեր գտնուած են. ասոնք բիւզանդական շրջանին կը պատկանին»։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ վերջին ամիսներու ընթացքին վարակիչ հիւանդութիւնները աւելցած են Թիֆլիսի մէջ։ Յունուարին համագումար 3509 դէպք, փետրուարին 3687, Մարտին՝ 4835։ Առաջին տեղը կը բռնէ կրիփը, որմէ Յունուարին վարակուած են 1153 հոգի, փետրուարին՝ 1067 եւ Մարտին 1492։ Ցետոյ կուգայ մալարիան, Յունուարին՝ 750, փետրուարին՝ 725, Մարտին՝ 980։ Թոքախտէ բռնուած են Յունուարին՝ 508, փետրուարին՝ 520, Մարտին՝ 601։

Աւելցած են նաեւ ծանրական հիւանդութիւնները եւ մանաւանդ կապոյտ հազը։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆ ՄԸ

Նախագահ Քուլիճի ճառը Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան մասին՝ կարեւոր է, իբրեւ արտայայտիչը մեր ապրած ժամանակին եւ գալիք ուղղութեան մը։

Քուլիճ իր այս ճառով ոչ թէ նոր ու զարմանալի գաղափարներ կը յայտնէ, այլ իր սիրական ու միանգամայն սահմանային շեշտն է որ կը զգացնէ, աշխարհի գլխաւոր հարցերու մասին կ'արժէ լուսաբանել այդ անզօր գերիշխանութեան շեշտը։

Ուիլսընի հետ, Միացեալ Նահանգները հաւատացած էին որ Ամերիկա խնկալ առաքինութիւն մը ունի կատարելիք աշխարհին մէջ, տեսակ մը նոր յայտնագործութիւն որ Սպիտակ Տունէն մեկնելով պիտի հասնէր մինչեւ աշխարհի սահմանները։ Բնականաբար, Նոր Մեսիային խօսքն, կամ անոր շուրջը, կը փայլէին դրամատէրներն ու վաճառականները, որոնք այսպիսի օգտային խաչակրութեան մը իրականութիւն տալ կը մտադրէին։ Ուիլսընեան հեքեաթը հազիւ ահագնագործ կործանած եւ ուրացուած, գոնէ իր արտաքին ձեւերուն մէջ, գործնական Ամերիկացիներուն կրկին երեւցաւ աշխարհի մէջ ամերիկեան առաքելութեան մը գաղափարը ու ամրապնդուեցաւ նուազ մարգարէական, բայց աւելի հասկնալի ձեւով մը։ Աշխարհի արդի կարգերուն եւ երկու Ամերիկաներուն մէջ ամերիկեան կարգերու ապահովման եւ պաշտպանման առաքելութիւնը։

Ծանօթ է Միացեալ Նահանգներուն մէջ ոստիկանի մը հմայքը եւ ուժը. Հսկայական հարստութեանց եւ խոշոր ախորժակներու երկրի մը մէջ՝ ոստիկանը քալիֆորնեան ոսկեհանքերու պահապանին մտաւորական զգեստն ու պաշտօնը ունի։ Ուրեմն Ամերիկացիներու առաքելութիւնը աշխարհի մէջ ոստիկանական հանգամանք ունի։ Եւ ասիկա մենք չէ որ կ'ըսենք, այլ Քուլիճն է որ կը հաստատէ։ Ոստիկանական բացատրութիւններն ու պատկերները կը զարդարեն իր վերջին ճառը։ «Մենք Նիքարակուայի մէջ կը պատերազմինք այնպէս ինչպէս ոստիկան մը կ'ընէ հասարակաց ճամբու մը վրայ անզօրդներուն հետ»։ Գալով Մեքսիկայի, Նախագահը յայտարարած է որ վէճերը չեն կրնար իրաւարարութեան ենթարկուիլ։ Յայտնի է, արդարեւ, որ ոստիկանը չուզեր կալանաւորին հետ միեւնոյն գիծին վրայ դրուիլ ու անոր հետ դատուիլ։ Այն ինչ որուն վրայ Քուլիճ լած է, հետեւեալ կարճ նշրակացութեան մէջ կ'ամփոփուի. «... Կը վախցուի որ մենք ուզենք զինուորական ծաւալումի մը ծրագրին յարիլ. Բայց ասիկա չի համապատասխաներ ամերիկեան ժողովուրդին ոգիին»։

Իրաւ է, Ամերիկեան ժողովուրդը չուզեր զինուորական ծաւալումի ծրագիրներ։ Բայց կայ ընտրանի մը, հզօր élite մը որ համոզուած է իրենց կատարելիք այն առաքելութեան, որուն մասին վերեւ խօսեցանք։ Ու եթէ նոյնիսկ համոզուած չէ, կը խօսի ու կը գործէ այնպէս ինչպէս եթէ համոզուած ըլլար։ Ասկէ կը ծագի այն յաւակնութիւնը թէ ամերիկեան քաղաքակրթութիւնը կանչուած է աշխարհի բանները կարգաւորելու։ Ասկէ կը ծագին զինուորական միջամտութիւնները, հո՛ն ուր կարելի է միջամտել, ու դրամական միջամտութիւնները՝ շատ հեռաւոր երկիրներուն մէջ։

Թէ Ամերիկա՝ ըլլալով միակ մեծ ու հզօր քաղաքական միութիւնը կարող գործելու, անկախ միջոցներով, կը կարծէ իրաւունք ունենալ աշխարհի տալու ամերիկեան դիմագծութիւն մը, — պատմականօրէն ճիշդ է։ Եւրոպան բաժնուած է հին եւ նոր ոխերով ու ատելութիւններով, Ասիան տակաւին հեռու մնացած է մեքենական քաղաքակրթութեան տեսակէտէն, Ափրիկէն դեռ չէ արթնցած։ Ամերիկան իր ձեռքին տակ ունի աշխարհի մականը։

Ո՞ւր է վտանգը։ Եթէ Միացեալ Նահանգները յառաջանան առանձնական մը համար տակաւին ու թափանցեն դէպի Հարաւ, եթէ յաջողին ընկճել լատին քաղաքակրթութիւնը այսպէս կոչուած «լատին» Ամերիկայի մէջ ու կազմել «ամբողջութիւն» մը աշխարհի այդ հսկամասին, այն ատեն աշխարհի ճակատագիրն ու բախտը քանի մը դարերու համար նշանակուած պիտի ըլլայ։

Տեսնենք թէ լատին տարրը պիտի կարենա՞յ ընդդիմանալ կամ փառահիլ լատին արիւն ունեցող եւրոպական ազգերու համերաշխութեան վրայ։

Ահաւասիկ ահաւոր տեսամ մը, ցեղերու եւ քաղաքակրթութեանց տեսամ մը, որ կը կատարուի ու կը զարգանայ դրամատիրական գործօնութեանց մեքենական կշռոյթով։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ
Նոր Արաքս, 28 Ապրիլ

ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԳՐՈՂ ՄԸ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՐԻՒՆԸ ՄՏԱԾ Է

(Հրէշային փաստեր)

Արեւելահայ գրականութեան մէջ մօտաւորապէս 40 տարի է, որ գրիչ կը շարժէ Սարգիս Մուբայաջեան (ծածկանունով Աստրպետ) կոչուած կարճահասակ և շաղակրատ մարդ մը։

Տասնեակ հատորներով գրքեր է հրատարակեր ան, ոչ միայն վիպական, այլեւ պատմա բանասիրական։ Անոր վէպերը, որոնց անուններն յիշելն անգամ ձանձրալի է, գրական-գեղարուեստական տեսակէտէն բացարձակապէս ո՛չ մէկ արժէք չեն ներկայացներ, եւ այդ իսկ պատճառով Աստրպետ իբրեւ վիպասան տեղ չունի հայ գրականութեան մէջ։

Անոր վէպերն առհասարակ կը շօշափեն Տաճկահայերու կրած տառապանքներու եւ բռնութիւններու պատմութիւններ, իրական կամ շինծու, կեղծ ու պատիր «տիպար»ներով եւ «հերոս»ներով ողողուած։ Առէք, օրինակ, «Ալմաստ» կոչուած «վէպը» եւ պիտի տեսնէք, որ քանի մը հարիւր երեսներէ բաղկացած այդ հսկայ հատորը, զուր տեղ մամուլի, եւ շարունակ աշխատանք է կլաներ, թուղթ է սպառեր։ Այսպէս են Աստրպետի բոլոր վէպերը, որոնց մէջ հազիւ մէկ երկու երեք միջակ պատմուածքներ կան (օրինակ «Մղտեսի Սուլթան» եւ մանաւանդ «Տըժվըժիկ»)։ Աստրպետի բոլոր «վիպական» հատորներն այսօր բնական մահուան, ոչնչացման են դատապարտուած։ Եթէ որ եւ է հայկական գրադարանի դարակները ուշի ուշով դիտենք, կը պարզուի հետեւեալ պատկերը։ Րաֆֆիի, Մուրացանի, Պռօշեանի, Աւետիս Ահարոնեանի, Նար-Դոսի եւ այլոց վիպական գրքերը այնքա՛ն են կարդացուեր, որ քրքրուեր ու մաշուեր են, մինչ Աստրպետի գրքերը կը մնան նոր, շատերը ոչ իսկ բացուած են։

Այս պարզ երեւոյթը բաւական է, որ ընթերցողը գաղափար կազմէ Աստրպետի «վէպերու» մասին։ Սակայն ի՞նչ եղաւ վախճանը Աստրպետի տասնեակ հատորներով հրատարակուած վէպերուն։ Ահա՛ թէ ինչ։ Տասնեակ տարիներով Պարսկաստանի եւ գրավաճառանոցներու փոշիներուն տակ մնալէ յետոյ, այդ վէպերը ի վերջոյ բոլորովին ծախուեր են իբրեւ անպէտ թուղթ, տոպրակներ շինելու համար։

Ըսինք թէ Աստրպետը կատարեր է նաեւ պատմա-բանասիրական աշխատանքներ։

Այս ուղղութեամբ անոր ամենակարեւոր աշխատանքը Հայոց հին դրամներու մասին հրատարակած ուսումնասիրութիւնն է։ Պարսկաստանի մասին գրած է քանի մը գրքեր, հայերէն եւ ռուսերէն։ Հայ մամուլի մէջ գրած է բազմաթիւ յօդուածներ — պատմական, բանասիրական, ցեղագրական եւայլն։ Այս բոլորը, թէեւ գիտական արժէքէ զուրկ, կրնան իբրեւ հում նիւթ ծառայել։

Իսկ ո՞վ է Աստրպետը։

Այս մարդը ծնած է Կարս, 1850ին։ Թէ ի՞նչ կրթութիւն ունի, յայտնի չէ։ Սակայն այժմ ճիշդ 77 տարեկան ծերունի մըն է։ Հայ գրականութեան հրապարակն է իջած 1889ին։ 1900ական թուականներուն ապրած է Պարսկաստանի Թաւրիզ քաղաքը, ուր ռուսական ցարական բռնակալ լուծի տակ կը հարստահարէր պարսիկ ժողովուրդը։ Ռուսական ազդեցութիւնէն օգտւտ քաղելով, Աստրպետ կը զբաղէր իրաւաբանութեամբ, ուրեմն եւ դատական մարդ, փաստաբան, որ կաշառքներով կը ստանձնէր զանազան դատեր։

Որպէսզի ընթերցողը պարզ գաղափար ունենայ Աստրպետի դատական-իրաւաբանական գործունէութեան մասին, իբրեւ կատարուած փաստ, իբրեւ գարհուրելի ճշմարտութիւն, մէջ կը բերեմ հետեւեալ պատմութիւնը։

Թաւրիզցի պարսիկ մը, մականունով Շէյխ (եւ ոչ թէ պաշտօնի կոչումով) Աստրպատականի Սօֆուլ Բուլաղ գաւառէն, գիւղ մը կ'ունենայ ընդարձակ հողերով։ Քիւրտերը բռնութեամբ կը գրաւեն Շէյխի գիւղն ու հողերը եւ ո՛ր եւ է կերպով չեն ուզեր յանձնել իր տիրոջ՝ Շէյխին, ո՛չ ալ դրամ ճարել։ Շէյխ ստիպուած դատի կը դիմէ եւ ո՛ւրկէ ուր կ'երթայ կը գտնէ Աստրպետը, ան ալ իր կարգին կ'ապաւինի Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Պետրովի միջնորդութեան եւ յաջորդ հիւպատոս Պախիդոնովի օրով արդէն «փաստաբան» Աստրպետը իր դերին մէջ է։ Շէյխի «պաշտպան» Աստրպետը կը դիմէ Թաւրիզ նստող Թագաժառանգ Մէհմէտ Ալիին (յետոյ Շահ, գահընկէց, որ 1925ին մեռաւ Կ. Պոլիս), անոր կաշառք կը խոստանայ որ Քիւրտերէն կամ գիւղը ետ առնէ եւ կամ գիւղարժէքը ստանայ։ Արեգակնափայլ եւ կաշառասէր Թագաժառանգը, կը համոզուի «հայ գրող» եւ «արդարասէր փաստաբան» կաշառատու Աստրպետէն։ Եւ ահա Մէհմէտ Ալիի հրամաններուն տակ Քիւրտերը կը ստիպուին մեծաքանակ գումար մը յանձնել Շէյխի կորսուած դատի «պաշտպան» Աստրպետին։ Ուրեմն Շէյխի դատը կը շահուի։

Թէ ո՞րքան կաշառք տուեր է Աստրպետը՝ Թագաժառանգին, յայտնի չէ, բայց ինքը, մեր «փաստաբան» Աստրպետը, Շէյխի գիւղի հաշուին Քիւրտերէն ստացած էր 22,000 թուման (ճիշդ քառասուներկու հազար ոսկի)։

Այս հսկայ գումարը Աստրպետը, պարզապէս կ'իւրացնէ, իր գրպանը կը դնէ եւ քանի մը տասնեակ թուման, մաս մաս կը վճարէ Շէյխին։ Այդ վճարածներու ամբողջ քանակը անգամ հարիւր թումանի չի հասնիր։

Շէյխը այս անհաւատ, զարհուրելի հարուածը կրելէ յետոյ, տեսակ մը կիսախենթ վիճակ կը ստանայ. կը դիմէ Աստրպետին, կ'աղաչէ կը պաղատի, որ գոնէ ստացած 22,000 թումանէն 10,000 թուման վճարէ իրեն։ Կը բողոքէ ռուս հիւպատոս Պախիդոնովին, որպէսզի միջնորդութեամբ Աստրպետը գոնէ քանի մը հազար թուման վճարէ իրեն, բայց անօգուտ։ Յուսահատ Շէյխը յետոյ կը դիմէ Պարսից կառավարութեան, Թագաժառանգին, որպէսզի Աստրպետէն ետ առնեն յիշեալ հսկայ գումարը եւ գոնէ կէսը տան իրեն։ Այս ալ ապարդիւն կ'անցնի։ Աստրպետը այսպէս բանի կը յափշտակէ Շէյխի դրամը եւ անհետանալ «կեր, արբ, եւ ուրախ լեր»։ Թաւրիզի մէջ այգի կը գնէ, Աղէքսանդրապոլի մէջ քարաշէն նոր տուներ կը շինէ, արտասահման կ'երթայ, հաւաքածոներ կը հաւաքէ եւ 22.000 թումանի այդ խոշոր գումարը կ'օգտագործէ իր ուզածին պէս, իբրեւ իր սեփականութիւնը։

Իսկ ի՞նչ եղաւ վախճանը այն Շէյխին, որ ապաւինած էր Աստրպետի «խղճին», «արդարութեան» եւ «պաշտպանութեան»։ Ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած, իր ընտանիքի առօրեայ ապրուստը հոգալու համար կը դիմէ Աստրպետին եւ կը խնդրէ միայն սեւ հացի դրամ։ Սակայն հրէշը այդ ալ կը մերժէ։ Այնուհետեւ թշուառ Շէյխը միշտ կը դիմէ Աստրպատականի Հայոց Առաջնորդարանը եւ ողորմութիւն կը խնդրէ եւ տարիներ շարունակ այդ վիճակով կը քաշքշէ իր ընտանիքի թշուառութիւնը։ Ու վերջապէս կը մեռնի, կը մեռնին նաեւ երախաները եւ կը քայքայուի ամբողջ ընտանիքը, միմիայն Աստրպետի պատճառով։

Հայ կաթոլիկ եկեղեցւոյ այդ «ընտրեալ զաւակ»ին այս գարշելի արարքը բոլորը գիտեն այժմ։

22,000 թումանը յափշտակելէ յետոյ, Աստրպետ կը յաջողի իր գրքերու մէկ մասն ալ հրատարակութեան տալ եւ դառնալ նաեւ հնագիտական իրերու եւ հին դրամներու կատարեալ շտեմարանի մը։ Այդ գործով կ'երթեւեկէ արտասահման եւ ռեկլամներ կը սարքէ իր մասին։

Վրայ կը հասնի համաշխարհային պատերազմը։ Աստրպետը կը սկսի սուտ-սխալ յօդուածներ հրատարակել թերթերու մէջ։ Իբրեւ թէ արաբական, թաթարական եւ թրքական արշաւանքներու համառօտ պատկերը հրատարակեց Տիգրան Նազարեանի ցալաց թերթին մէջ (Թիֆլիս 1916-1917) «Վէպի» ձեւով, Աստրպետ կը պատմէր Տաճիկներու բռնութիւնները, հայ կիներու առեւանգումն ու բռնաբարումը եւայլն., մէկ խօսքով Թուրքին յատուկ բոլոր վայրագութիւնները։

Այս բոլորը՝ թուղթի վրայ։ Լսեցէք հիմա իրական պատկերը այս հրէշին։

ԾՈՎԵՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱԼԴՄԵՑԻ ՄԷՋ.— Ալդմեցի (Սեւ Ծովի եզերք) մէջ ալ կը բնակին բազմաթիւ Հայեր։ Ունին դպրոց մը, ուր կը յաճախեն 35 աշակերտ, (16ը աղջիկ, 19ը մանչ)։ Շէնքը անյարմար ըլլալով, Հայերը ուզած են դպրոցը տեղափոխել եւ կառուցանել նոր շէնք մը քաղաքին կեդրոնը։ Երիտասարդութիւնը, գրեթէ ամբողջը, ունի նախնական կրթութիւն մը։ Դպրոցը ունի երգիչ խումբ մը, որ կ'երգէ հայկական, վրացական եւ ռուսական երգեր։

ԱՂՋԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ.— Սոչիի (Հիւս. Կովկաս) հայկական գիւղերուն մէջ տակաւին կը մնայ սովորութիւնը աղջիկ փախցնելու։

«Մաճկալ-Մանգաղ» (17 Ապր.) կը գրէ թէ առեւանգիչները մուր կը քսեն իրենց երեսները եւ արտերու ճամբայէն կը փախցնեն գեղատի աղջիկները, եթէ անոնց հայրը չուզէ հարս տալ իրենց։ Կան հայրեր ալ որ սովորութիւն ունին «կաշառք» առնել, երբ փեսացու մը ներկայանայ ու ուզէ իրենց աղջիկը, առանց հարցնելու անոր կամքը։

ԱՊՐԻԼ 24Ը ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 26 Ապրիլ

Գերազանցապէս ազգային այս սգատօնը արժանավայել կերպով տօնելու համար, կիրակի օր Պերլինի Հայ Հասարակութիւնը գովելի պատասխանատուութեամբ փութացած էր լեցնել Թանսիոն Շթայնփլացի ներքին սրահը՝ որ ուրիշ ատեն ալ իբրեւ աղօթատեղի գործածուած էր արդէն։

Ի նշան մեր խոր սուգին, պատէն կախուած էր կանանց միութեան կողմէ պատրաստուած սեւ խաչ մը, որ ամէն մէկուս կը ներշնչէր վեհմութիւն, եւ տեսակ մը երկիւղածութիւն մը՝ մեր մեծ հաւատքին նուիրուած զոհերու յիշատակին առջեւ...

Ժամը 12ին սկսաւ հանդէսը։ Հ. Հ. Նախկին դեսպան Տոքթ. Արինթիլս խմստալից ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը. «Ասկէ ճիշդ 12 տարի առաջ, մեր ծաղիկ սերունդը դէպի նահատակութիւն առաջնորդուեցաւ։ Անոնց չըսին թէ այս կամ այն կուսակցութեան պատկանելուն համար կը տանին, այլ կը տանէին որովհետեւ Հայեր էին։ Այսպէս եղեր է ամէն ժամանակ. խտրութիւն չկայ։ Ցիտոր թէ ուրախ օրեր, բոլորս միասին, ազգովին պիտի տանինք... իսկ հիմա բաւական չէ սգալը։ Մենք զանոնք յարգած կ'ըլլանք, երբ իրականացնենք անոնց խօսքը եւ լուծենք անոնց վրէժը՝ անշուշտ, ո՛չ այնպէս ինչպէս սովորական կերպով կը հասկցուի, այլ գիտականօրէն, գործով, միութեամբ եւ լրջութեամբ»։

Թանախոսին հրաւէրին վրայ ժողովուրդը յոտնկայս յարգեց նահատակներուն յիշատակը եւ ունկնդրեց երիտասարդներու կողմէ երգուած «Ով յանկեց», «Քահանայք» եւ «Ի վերին Երուսաղէմ» հանգստեան երգերը։ Պ. Ցիրայր Գրունձեան արտասանեց Սիամանթօի «Մօր մը երազը», որմէ ետք խօսեցաւ Տոքթ. Արտ. Աբեղեան։ «Մեր անծանօթ զինուորին տօնն է այսօր, որ բոլորիս կը յիշեցնէ մեր հարազատները, առաջինէն մինչեւ յետինը, որոնք նահատակուեցան զանազան գազանութիւններով... ո՞ր մէկը յիշել. վէպի վարպետ Զօհրա՞պը, գրագէտ եւ հրապարակագիր Զարգարեա՞նը, Հ. Թօփալեանը, Սիամանթօ՞ն, Վարուժա՞նը կամ խօսքի վարպետ Խաժա՞կը — ո՛չ ամէնքը, ամէ՛նքը, ամէնքը, դաշտի վրայ թէ Եփրատի մէջ կորուած... Մինչեւ մօտ 100 տարի առաջ խաւարի մէջ մնացած ժողովուրդ մըն էինք եւ ահա վերջին կէս դարու ընթացքին է, որ շնորհիւ այս նահատակուող սերունդին, գիտակցած մեր ազատագրութեան եւ անկախութեան պահանջին, որոշ քայլեր առինք, եւ ինչու չէ՛, յաջողեցանք, որովհետեւ ունեցանք մեր անկախ Հանրապետութիւնը... Հոգ չէ թէ այսօր ժամանակաւոր նեղութիւններ ունինք, երկիրը փոքր է եւ ժողովուրդի մեծ մասը դուրսը կը թափառի, մենք երթալով մեր նահատակներու կտակով, որ մեզ հասած է Խաժակէն (յիշողութիւն վերջին նամակին), օր մը ազգովին պիտի հաւաքուինք, առանց խտրութեան, մեր երկրին մէջ եւ կանգնենք մեր նահատակներու պանծալի յուշարձանը»։

Պիներէն շատեր յուզուած էին եւ կուլային, մինչ «Տէր ողորմեա»ով կը վերջանար այս կոկիկ սգահանդէսը։

** Հայ-յեւգերման միութիւնը Ապրիլ 20ին գումարեց իր տարեկան ընդհ. ժողովը։ Ներկայ էր հայ եւ գերման ստուար բազմութիւն մը։ Տեղեկատուութիւն եւ հաշուեկշիռ բացատրութիւններէ վերջ վերընտրուեցաւ նախորդ վարչութիւնը. Տոքթ. ...սիւսի յաջորդ նշանակուեցաւ ... Ռօրպախ։ Վարչութեան ... մասնակցին նաեւ բացի ներ... երեք հայ անդամներէն, մէկ մ... ներկայացուցիչներ Գաղութա... կանանց եւ Երիտասարդներու ... ութեանց վարչութիւններէն. ... ղովը փակուելէ վերջ, եղան ... տասանութիւն, երգ եւ պարեր ... փոմառ շատ գեղեցիկ կերպով ... տասանեց գերմաներէն թարգ... մանուած «Մայր Արաքսին»... կ'արժէ որ հայեւգերման մ... ութիւնը յաճախ այսպիսի ... ներ սարքէ երկու ժողովուրդ... րու մերձեցման համար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ ՄԷՋ

«Մաճկալ-Մանգաղի մէջ (17 Ապրիլ) թղթակից մը կը գր... «Հասեր կ'առաջարկէին որ Սոչի... մէջ, իբրեւ հայկական կեդրոն... կառուցուի հայկական դպրոց մ... Ու շինուեցաւ... Պիլէնկովօյի մէջ երեք տարի առաջ Սոչի ... կական դպրոց» չէ։ Մորս ալ ... սուած սկիզբը որոշուած էր ... տարել Նախապատրաստական ... սարանին համար մուտքի քննու... թիւն։ Խրիստաֆորով գիւղին ... բոյին մէջ աշակերտները քննու... թեան առնուեցան։ Այս դպրոց... մէջ քանի մը տարի առաջ ... սերը կ'առնուէին այնպիսի ... սուցիչներ, որոնք լաւ չէին գիտեր ... ռուսերէն։ Հիմակ ալ առնուած ... են այնպիսի ուսուցիչներ, ... գասի ժամանակ, իրենց մէկ ... քին մէջ կը բանեն ... միւսով՝ բառարանը։ ... աշակերտները ռուսերէն ... կրնան սորվիլ։ Եւ այդ ... ռով չպիտի կրնային ընդուն... Պիլէնկովօյի դպրոցը։ Խ... րով գիւղէն քննութեան ... աշակերտ. 2ը հարուստ եւ ... աղքատ զաւակ։ Ցն ալ ... ուեցան, որովհետեւ ... չէին գիտեր։ Դպրոցին մէջ ... ուսուցիչ մը, Յ. Նալեան, որ ... թեան ժամանակ, ոչ միայն ... օգնած հայ աշակերտներուն ... նոյնիսկ, նեղելու համար ... հայերէն բառ մը իսկ չէ ... սանած. ըսելով որ «այստեղ ... յերէնի տեղ չէ, իսկ եթէ ... ընդունուիլ, ես ձեզի կը ... երեք ամիսէն, ռուսերէն ... ներով ձեզի»։

Վերջապէս, քննութեան ... գիւնքն այն եղաւ, որ ... կան» դպրոցին մէջ ... 5-6 հայ եւ 13-13 ռուս ... ե՛ն, հարուստն, ո՛ւր ըսես, ... իր զաւակը, իսկ աղքատն ... դպրոցը պիտի երթայ։

** Նոյն թերթին մէջ ... ուածագիր մը կը գանգատ... դպրոցներուն մէջ «ամենա... բարբառներու եւ օտար լեզու... րու խառնուրդ կը տիրէ։ ... կարգ կրթութիւն ... զուրկ է յուսալ կանոնաւոր ... բացրուած հայերէն։ Բացատ... թիւնները անհշան են»։ ... ներն ալ թուելով, յօդուածա... կ'ըսէ թէ հայերէնը պէտք ... ծին պէս չի գնահատուիր, ... ցիչները տգէտ կամ ... եւլն։

Նոյն պատմութիւնը ... տեղ։

ՕՂԻՆ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐԵՒՆԸ— ... կուպէն կը գրեն թէ օղի ... ծածուութիւնն աւելցած է ... րին 118 ճամբաւորութեամբ ... վերջին եռամսեակի օղին ... ծախսուած դրամի գումար ... միլիոն ռուբլի աւելի շ... նախորդ տարուան նոյն ... տեհով։ Օղեմոլութիւնը աւելի ... գիւղերու մէջ տարածուած ...

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հինգշաբթի օր, «Յառաջ»ը ...ւացոյթը յատկացուցած էր ...րիլ 11-24ի մտաւորականնե... յիշատակին։

...ւան բազմութիւն մը ժամա... ...ին սրահ լեցուցած էր սրա... Գէթք եղաւ շատեր ետ դար...

...կը նախագահէր Ա. Ահարոն...

...ան Կարօ կը բանայ երե... ...շելով որ «Յառաջ»ը ...ին թերանալ իր յարգանքի ...րոքը հատուցանելու նահա... ...ով մտաւորականներուն։

...ին Նշանեան մեղմ տրտ... ...մը կ'արտասանէ Վա... ...ին «Վարուժնակիս»ը։

Վ. Կաջաւեան կը խօսի Ապ... 11ի կորուստի ընդհանուր ... մասին.

— Այնարհի մէջ չկայ մէկը, ...պատմաբանէ Ապրիլ 11ի ...ի Պատմութեան մէջ, շատ ...ոյ շրջաններու, շատ ...ու թագաւորներ կը ...րին ժողովուրդը բայց չէին ...ի գիտուններուն։ Հէնկթի... անգամ գիտունները կը ...։

Եւ անա, խումբ մը մարդիկ, ...րձակեցան, կրցան փշրել ...րոյ ժողովուրդ մը եւ անոր ...։

Եւ հիմա, մեր գրականու... ...ան պարապը ամայի է. ա... ...նոր անջրպետը կը լեց... ...սողի, կաղնիի, բարտի ...սնի ծանր ստուերներովը, ...կը պահուէին մեծերու ...ին մէջ, ծիրեւս երբեմն ...երկար ատեն, բայց պար... ամայի չէր։ Եւ անա մար... ...կան, կտրտեցին բոլոր ...րը, կոխոտեցին ծիլերը. ...զարհուրելի ամայութիւն։ ...հիմա, կան ազատուած ծի... ...րան, որոնք վախվխելով ...րձրանան Թրքահայ գրա... ...թեան ամայի պարտէզին ... պարտէզին անջրպետը ...կ կերպով պարապ է։

...պարտէզին հողը ոռոգ... է սպաննուածներուն ա... ...ւ Թարմ արիւնովը. ու ա... ...ելի լաւ կրնայ ուժ տալ, ...ան անիրաւ տեղ թափուած ...։

...ու այդ արիւնը հողին մէջ ...ւացած չէ, բայց շատով ...Թրքահայ երիտասարդները ...Հաւքեան անոր զաւը. ...ի եւ ողբի օր պիտի չընեն ...Ապրիլ 11ը, այլ յարգանքի եւ ...ի օր. յետոյ կա... ...րէն պիտի ջանան լեցնել ...անջրպետը, իրենց ատ... ...իր պատուանդան ունե... ...թափուած արիւնը։

Պէշիկթաշլեան յուզուած ... կտոր մը կ'արտասանէ ...ինցիէն։

...լաւ կը կարդայ գե... ...թախիծով մը համակ... իր մէկ ինքնագրութիւնը։

Հ. Բալուեան կը խօսի արձակի կորուստին մասին։

Մանրակրկիտ ու խղճամիտ աշխատանքով փոքրիկ ուսումնասիրութիւն մըն է իր բերածը, ուր որոշ գծերով կը ձեւուին Մտաւորականներու լեզուական հարստութիւնները, Զօհրապ իր կուռ եւ լաւ կտրուած լեզուով, Զարդարեան իր գրական դարձուցած գաւառահամ լեզուին փարթամութեամբ, Վարուժանի հմուտի լեզուն, Սիամանթոյի վազող եւ դետի մը պէս արագընթաց լեզուի եւ ուրիշ շատերու ընտրուած արժէքներով լեզուներուն անհետացման բերած բացը։

Ծանրացաւ մանաւանդ այն՝ ընդհատումին վրայ, որ առաջ եկաւ Թրքահայ գրականութեան մէջ այս յանկարծական պակասովը եւ ցոյց տուաւ թէ որքան դժուար պիտի ըլլայ նոր սերունդին ունենալ իր լեզուն, այնքան բարձր ու կատարեալ, որքան որ էր անցնող մտաւորականներու լեզուական արժէքը։

Օր. Ռ. Ալեքսանեան կը կարդայ սանձարձակ նժոյգի մը ընթացքը ունեցող ինքնագիր կտոր մը Զարդարեանէ, որ ուժգնօրէն կը գնահատուի ու կը խանդավառէ։

Հրաչ Զարդարեան երկարաշունչ ու խղճամիտ աշխատութեամբ կը ներկայացնէ Գ. Զօհրապը։

Կը գծէ նախ Զօհրապի լեզուն, պղպջուն, յստակ, ու գնդեբային. բազմաթիւ հետաքրքրական մէջբերումներ կ'ընէ Զօհրապի անձնական խօսքերէն, ի մէջ այլոց անոր յատարարութիւնը թէ.— Եթէ ես լաւ կը գրեմ հայերէնը պատճառն այն է որ լաւ հայերէն չեմ գիտեր։

Յետոյ Հ. Զարդարեան կ'որոշէ Զօհրապի տեղը հայ գրականութեան մէջ, եւ անոր կուտայ գրեթէ մեծագոյն տեղը։

Անկէ վերջ կ'որոշէ անոր անհատական դիմագիծը իր բազմակողմանի զարգացումներով. կը ծանրանայ իրապաշտ դպրոցին առաւելութիւններուն վրայ աւելի վեր քան ռէալիզմն ու ռոմանթիզմը։

Կը վերջացնէ խօսքը յարգանքի սրտաբուխ բառերով։

Մ. Մարութեան կ'արտասանէ Կ. Զարեանի «Աստուածոց կախաղան բարձրացողի համար»ը, ինքնատիպ եւ զգացուած։

Շ. Նարդունի կը խօսի «Գաւառական գրականութեան կորուստին մասին»։

Գաւառական գրականութեան կորուստը մեծ է, որովհետեւ դեռ լրիւ բանաձեւուած չէր երբ աղէտը հասաւ։ Այդ կորուստը երկու երես ունի. Ա.) գրաւոր գրականութիւն — գաւառացի գրողները, եւ Բ.) բանաւոր գրականութիւն,— ժողովրդական անանուն տաղանդները։ Գաւառացի գրողները լեզուի տեսակէտէ շատ քիչ աշխատանք կատարած են, իսկ գրոշմի տեսակէտէ, գաւառական մայրենի ոգիի տեսակէտէն անոնք արիւն, երանգ եւ ջերմութիւն բերած են պոլսական գրականութեան։ Ապրիլեան զոհերը այդ թանկագին երակներն էին։ Ժողովրդական անանուն տաղանդներուն հետ կորսուած է անգնահատելի եւ անդարմանելի գանձ մը, մեր բառերը, որ լեզուին արեան գնդիկներն են, երգերը, ոճերը եւ հէքեաթները։ Այս կորուստը այնքան մեծ չպիտի ըլլար, եթէ կանուխ չհասնէր պատերազմը։ Եւ տարբեր պիտի ըլլար մեր ճակատագիրը, եթէ պատերազմը քիչ մըն ալ ուշանար։ Պատերազմը անակնկալ մըն էր, և Սահմանադրութեան գինովութեանը մէջ մեր գրողները չկրցան մինչեւ Մեծ Պատերազմը ժողվտել իրենց գիրենք։ Ու գաւառը կորսուեցաւ հայ սակայն, այսօր, պատմական գաւառը։ Ինչպէս Փիէր Լոթիները, Պիօլէրները գիտցան պեղել պատմական գաւառին գանձերը, պէտք է, գաւառական գրականութեան խոր պաշտամունքով մը պեղել այն գաւառները, ուր թաղուած կը մնան մեր գրողները։ Ատոր համար անհրաժեշտ կը գտնէր պատրաստուիլ եւ չթմրիլ հակապատերազմեան քարոզութեամբ, որովհետեւ «պատերազմը առողջապահութիւն է»։

Օր. Սիրան Շահպազ կ'արտասանէ ոտանաւոր կտոր մը։

Վերջին խօսողն է օրուան նախագահը Ա. Ահարոնեան։

Սատրիկ յուզուած շեշտով, ան գրաւոր խօսքը կ'ընէ մտքի ճամբուն վրայ ինկածներուն, մեծ կրակի մը պէս վառուողներուն համար, ու կ'առաջարկէ ոտքի կենալ եւ մէկ վայրկեան լռութեամբը յարգել բոլոր ինկածներուն յիշատակը։

Յետոյ ջերմեռանդ շեշտով մը, որ մինչեւ վերջը կը մնայ, Ա. Ահարոնեան կը խօսի (Աշխարհմանի ճառը յաջորդով):

ՁԻՒՆ ՁՄԵՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Ապրիլի առաջին շաբթուն Հայաստանի լեռնային ու բարձր գաւառներուն մէջ սկսած է ձիւն տեղալ։ Ալեքսանդրապոլ առատ ձիւն նստած է։

Դաշտային գաւառներուն մէջ շարունակ կ'անձրեւէ։ Անձրեւին պատճառով, Երեւանի մէջ փլած են 6 շէնքեր, մէկ հոգի մեռած է փլատակներուն տակ եւ 6 հոգի՝ վիրաւորուած։

ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ.— Բուպանի շըրջանին մէջ կը բնակին 500 տուն Ասորի։ Միայն Կրասնադարի մէջ կան 400 հոգի։ Բոլորն ալ կը զբաղին կօշիկ ներկելով։ Կրօնամոլ են, կ'ապրին հին աւանդական սովորութիւններով եւ բոլորովին կղզիացած։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 2-1

Կիրակի, Jean-Bouinի նորաշէն մարզադաշտին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ-ի Ա. խումբը յաղթեց C. O. Billancourtի Ա. խումբին, 1ի դէմ 2 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

* * *

ԳՆԴԱԽԱՂԸ

Գնդախաղը կամ ֆութպոլի խաղը, որ Անգլիայէն ծագում առած է, օրէ օր կ'ընդհանրանայ եւ մեծ ժողովրդականութիւն կը շահի աշխարհի ամէն կողմը։ Մեծ ազգեր այս խաղը զարգացնելու համար կարելին կ'ընեն, մրցումներ կազմակերպելով իրենց մէջ։

Վերջին տարիները Ֆրանսա եւս սկսած է մեծ կարեւորութիւն տալ գնդախաղին եւ անոր կազմակերպութեան համար խոշոր զոհողութիւններ կ'ընէ։ Ֆրանս. Ֆէտէրասիօնը իր 200,000է աւելի ֆութպոլիստներու գործը դասաւորած է խիստ կանոնաւոր եւ անոնց յառաջդիմութեան համար ջանք չի խնայեր, մեծ ու փոքր մրցումներ կազմակերպելով օտար եւ տեղացի խումբերու միջեւ։

Ֆրանսայի Մարզական Միութիւններու կարգին Հ. Մ. Ը. Մ-ի կազմակերպութիւններն ալ համեմատաբար սկսած են զարգանալ։ Գնդախաղը օրէ օր կը յառաջդիմէ. կլոր գնդակը պատճառ կ'ըլլայ որ ո եւ է քաղաքի կամ գիւղի պատանի թէ երիտասարդ բոլորուին անոր շուրջ, կապուելով Հ. Մ. Ը. Մ-ի սկզբունքներուն։

Ներկայիս Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղեր կան։ Փարիզի ճիւղը ըլլալով ամէնէն հինը, իր Աթլէթիք եւ Սկաուտական կազմակերպութիւններէն զատ, ունի ֆութպոլի կարող խումբեր, որոնց Ա. խումբը ամբողջ Հ. Մ. Ը. Մ-ի միակ ներկայացուցիչ խումբը կրնանք նկատել։ Այն խումբին յառաջդիմութեան համար փարիզի մասնաճիւղը ամէն ջանք կ'ընէ, յաճօրէն գործածում տալով անոնց բոլոր պէտքերուն։ Փարիզի Ա. խումբը յաճախ մեծ մրցումներ կը կատարէ Ֆրանսական եւ ուրիշ բարձր կարգի խումբերու դէմ միշտ պատուաւոր դուրս գալով։ Անցեալ շաբթուան Sable d'Olonneի 0-ի դէմ 4ի նշանակէտով յաղթանակը եւ F. C. Rouenի 2ի դէմ 2 հաւասար արդիւնքը մեծապէս աւելցուցած են խումբին արժէքը։ F. C. Rouenը ֆրանսացի չորս լաւագոյն խումբերէն մէկն ըլլալով, մեծ համբաւ կը վայելէ։ Անոր դէմ մեր խումբին կատարած մրցումը ջերմապէս կը գնահատուի Ֆրանսական մարզական շրջանակներու կողմէ։ Խումբին խաղացողներէն Ռուբէն, Մկրտիչ, Գամէր, Ասատուր խաղի վարպետներ են եւ իրենց փորձ եւ ճարպիկ խաղով մեծ դեր կը կատարեն խումբին պաշտպանողական գծին մէջ, միշտ տոկունութիւն ցոյց տալով ամենազօրաւոր խումբերու դէմ։ Իրենց ետեւը ունին Վ. Ցէվէճեանը որ բերդապահի ամէն յատկութիւններով օժտուած է եւ ընդունակ աւելի յառաջդիմելու։

Յառաջապահներու գծին մէջ Կարպիս եւ Սարգիս կարապետեանները նուրբ եւ արագ խաղարկութեամբ մը տէր եղած են, շնորհիւ իրենց շարունակական փորձերուն։ Ամէն խաղի միջին իբարու քով խաղալ, իրենց ներդաշնակ փասերն ու նպատակաւոր հարուածները մեծապէս կ'աւելցնեն խումբին արժէքը։ Խումբին միւս խաղացողներէն Երուանդ, Գառնիկ, Ճահեան, Հրայր եւ Գրիգորեան շատ վար չեն մնար միւսներէն։ Իրենց եռանդն ու կորովը գնահատելի է եւ շարունակական փորձերով ապագայ կը խոստանան Հ. Մ. Ը. Մ-ի շարքերուն մէջ։

,*, Ներկայիս միայն փարիզի շրջականները կան Հ. Մ. Ը. Մ-ի հինգ մասնաճիւղեր, որոնց ամէն մէկը ունի իրեն յատուկ ֆութպոլի խումբեր։ Փարիզը ունի երեք խումբ, Պէլվիլ երեք, Արժանթէօյլ երեք, Ալֆորվիլ երեք, Իսիլանվիլ երկու։ Կան նաեւ Հայ Մարզականի երկու խումբերը։ Եթէ իւրաքանչիւր խումբ 13 խաղացող հաշուենք, կ'ունենանք 200 ֆութպոլիստներ։ Ինչպէս բսինք, բացի փարիզի Ա. խումբէն, միւսները երկրորդական են եւ միշտ մրցումներ կ'ունենան իրենց համարժէք խումբերու դէմ։

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐՍՆԻՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Սան Ֆրանչիսքոյի մէջ օրիորդ Ուիլիըմս, դրամատուն մը մտած պահուն, գետնէն գտաւ 100 տոլար։ Վերցուց եւ տարաւ յանձնեց դրամատան գանձապահին։ Գանձապահը յայտնեց որ, եթէ 3 օրուան մէջ տէրը երեւան չելլէ, 100 տոլարը պիտի վերադարձնէ օրիորդին, իբրեւ իր բախտը։

Երեք օր յետոյ, օրիորդը գնաց դրամատուն.

— Բախտ չունիս եղեր, բսաւ գանձապահը։ Երէկ հարուստ մը եկաւ եւ յայտնեց թէ կորսնցուցած է 100 տոլար։ Ցանձնեցի։ Միլիոնատէրին տունն է, իր հասցէն։

Նոյն օր անցաւ, եւ օրիորդը հրաւէր մը ստացաւ ճաշի համար, հարուստին տունը։

Օր մըն ալ անցաւ եւ օրիորդը ընդունեց հարուստին ձեռքը։ Ցաւօք չամուսնացան ալ հարսնիքը եղաւ։

Այն ատեն, հարսնցուն բսաւ.

— Այս աւելի լաւ է, քան 100 տոլարը։

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՍԷՐ ՄԸ.— Ցիկին Իվան Պոսոն, Պրիւժի մէջ, սիրահարած էր Թուլօթի, առանձնաբոյժ նոյն քաղաքին մէջ։ Ցիկնոջ ամուսինը ծանօթ էր իր կնոջ գաղտնի սիրաբանութիւններուն։ Կանխելու համար հաւանական ոճիր մը, Թուլօթի եւ Պոսոնի բարեկամները խորհեցան հաշտեցնել երկու այրերը, երդումնել տալով առաջարկը, որ այլեւս չմօտենան կինը։ Կարճ տեւեց խաղաղութիւնը։

Ատեն մը տիկին Պոսոն ամուսինին կը յայտնէր թէ կարեւոր գնումներու համար փարիզ պիտի երթայ կինը, սակայն, իր սենեակին մէջ մոռցած էր նամակի մը օրինակը, որով ժամադրութիւն կուտար իր նախկին բարեկամին, փարիզի մէջ։

Ամուսինը, այլեւս յուսահատ, որոշեց ամուսնալուծումի դիմելու փաստ մը ձեռք ձգելու համար, փարիզի մէջ վարձեց գաղտնի ոստիկան մը, որ հետապնդէ իր կինը եւ յարմար ժամուն լուր տայ իրեն։

Ոստիկանը, երդումնեցնելէ յետոյ որ Պոսոն պէտք է հանդարտ մնայ եւ ոճիր չգործէ, կը տանի զայն փարիզի մէջ այն պանդոկը, ուր իջեւանած էին տիկին Պոսոն եւ Թուլօթ։ Ոստիկանը կը զարնէ դուռը, որ կը բացուի եւ կ'երեւի առանձնաբոյժը՝ գիշերազգեստով։ Պոսոն չի կրնար զսպել ջիղերը եւ գինուորի սուինով մը կը ճեղքէ Թուլօթի կուրծքը։ Առանձնաբոյժը քայլ մը կ'առնէ եւ կը փաւի սանդուղին վրայ։

Պոսոն, սուրը ձեռքին, դեռ չհասած կնոջը անկողինին, զսպուեցաւ ոստիկանին կողմէ, որ զինք առաջնորդեց ոստիկանատուն։

Հոն, Պոսոն յայտարարեց.

— Ութը ամիս է որ կը տանջուիմ։ Ուրինոյս, որ այնքան Գերմանացիներ փռեց ճակատին վրայ, ուզեցի սպաննել մրցորդս։

ՎԱՐՆՈՑ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ.— Էվրէօի մէջ դատարան բերուած էին այր մը եւ կին մը, որոնք իրար կ'արժէին իրենց ստորին նկարագիրներովը։ Այրը ապօրինի յարաբերութիւններ կը մշակէր իր աղջկանը հետ, որ հազիւ 15 տարեկան էր։ Իսկ մայրը իր տանը մօտիկ անտառի մը մէջ զաւակ մը կը բերէ աշխարհ եւ կը խեղդէ ու կը թաղէ։

ԲԶԻԿ ԲԶԻԿ ՄԵՌՑՈՒՑԻՆ.— Վերին Ալպեան նահանգին գիւղերէն Վինիայի մէջ, վերջերս հրդեհ ծագած էր հողագործ Ռուժ տունէն եւ այրած էին 9 դրացիներու տուները։ Դրացիները, ամբաստանելով հողագործը իբրեւ հրձիգ, յարձակեցան վրան եւ քարի, փայտի եւ երկաթի հարուածներու տակ կտոր կտոր ըրին զայն։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

«ԽՈՀԱՐԱՐ» ՄԸ ՈՐ ԳԻՏԷ ԻՐ ԱՐԺԷՍԸ

Նոյն երեկուն իսկ, «Նաւուն ...ոհարարը» կեդրոն եկաւ եւ ...րիզի համար կարեւոր նամա... ...րար մը յանձնելէ յետոյ, մե... ...հաղորդեց իր քաղած տեղեկու... ...ները, որոնք շատ կարեւոր ...։

— Կը յիշէ՞ք, ըսաւ, թէ ցէփ... ...մը կողմէ ծովուն բացերը, ...ծու»Նաւուն վրայ կատարուած ...րձակման հետեւանքով, թշնա... ...օդանաւերուն դէմ կռուելու ...մար, ասւմ մը ուսումնասիրելու ...յ էին մերինները։

«Ինչպէս կը տեսնէք, խնդիրը ...գտնար չափազանց գաղտնի ...թղթի մը վրայ, որ գրեթէ ...ւխ եղած էր։

«Արդ, դեռ չենք կրցած գիտնալ թէ՝ ինչպէս անոր վերաբերեալ թղթածրարները գողցուեցան, բայց իրողութիւնը այն է որ գողցուեցան։

— Զար սատանայ։

— Այո՛. եւ ահա թէ խնդիրը ո՛ւր է. քննութեան ընթացքին.— պիտի տեսնէք երբ գիպուածը գործին խառնուի, լաւ կը կարգադրէ—, կըցի մաս մը երեւան հանել. ամէնէն կարեւորը այդ թղթածրարին. եւ գիտէ՞ք ինչպէս։

— Նոյն իսկ չեմ կրնար ենթադրել։

— Պարզապէս, ինծի հետ նաւունտող մեր մարդուկին թղթակցութիւնը հսկողութեան ենթարկելով։ Գրեթէ իր բոլոր նամակներուն գրոշմաթուղթերուն տակ ծածկուած թղթակցութիւններ կան, որոնց բանալին ձեռ քերնիս է հիմա։ Արդ. վերջերս, երիտասարդին երկրէն եկող նամակի մը դրոշմաթուղթերուն տակ՝ գողցուած թղթածրարէն հատուած մը կար նայեցէք։

Եւ իր թղթապանակէն հանեց ու մեզի ներկայացուց լուսանկար մը։

— Շատ կարեւոր բան մըն է, որ երեւան կը հանէք. բայց հիմա ի՞նչ ընելու ենք։ Պէ՞տք է որ երիտասարդը ձերբակալենք։

— Երբե՛ք։ Անոր շնորհիւ է որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ակնտինաւեան երկիրներու միջեւ շըջագայող «սուրհանդակ»ները երեւան հանելու վրայ եմ։ Երբ պէտք ըլլայ, պիտի կրնանք աւելի

— Այն ատեն ուրեմն, հո՛ս չենք կրնար ո եւ է կերպով ձեզի օգտակար ըլլալ։

— Բայց այո, կրնաք ինծի շատ օգտակար ըլլալ։

— Ինչպէ՞ս։

— Ինծի մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէք. բոհարարութեան յատուկ գիրք մը հայթայթելով ինծի։

Եւ մինչդեռ զարմացած իրեն կը նայէինք.

— Երբե՛ք չպիտի գիտնաք, ըսաւ, խնդալով մեր զարմացումին վրայ, ազդեցութիւնը որ լաւ կերակուր մը կրնայ ունենալ, երբ մարդ փոխ - լրտեսութեամբ կը զբաղի։

Այսպէս է որ երեւան հանեցինք, թէեւ բոլորովին դիպուածաւ, գերման լրտեսական գլխաւոր կազմակերպութիւններէն մէկը։

Երկու ամիս յետոյ, այս կազմակերպութեան բոլոր անդամները, բացի մէկէն, համաձայնական ոստիկանութեան ձեռքը կ'իյնային։

Աւելցնենք նաեւ որ, գերմանիան, անկից յետոյ, չկրցաւ նոյն սպասարկութիւնը կազմակերպել

ՄՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ԼՕՌԻԵՆԻ ՄԷՋ

Ըստ երեւոյթին ի՞նչ կայ աւելի անվնաս քան երաժշտական կտոր մը, որուն անունը միայն՝ «Այգասի միօզօթիս», բանաստեղծութիւն մը կ'արժէ։

Դուք կամ ես, որ եւ է մէկը, հազարանգամ պիտի անցնէինք այն ցուցափեղկին առջեւէն, ուր դրուած էր այս կտորը, առանց անոր վրայ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնելու։

Բայց այս երաժշտական կտորը, երաժշտութենէ բոլորովին տարբեր բան մ'ը կը բովանդակէր. Ֆրանսայի մէջ գործող գերման լրտեսներուն ուղղուած՝ Պէռնի լրտեսական կեդրոնին հրահանգները։

Կը տեսնէք թէ՝ պարզապէս ահաւոր բան է։

Ցեսէք թէ ինչպէ՞ս։

Այն պահուն երբ գերմանացիները այս նոր հնարքը գործածելու սկսան, մեր հակալրտեսական հակակշիռը այնքան լաւ կը գործէր որ, գերման լրտեսական կազմակերպութեան կողմէ ղրկուած, կամ անոր ուղղուած ոչ եւ է նամակ, տիրոջ ձեռքը չէր հասներ, առանց մեր կողմէ կարդացուած ըլլալու։

Հետեւանքը այն եղաւ որ յաճախ, մեծ ծախքերու շնորհիւ, գերմանիոյ կողմէ մեր երկրին մէջ պահուած լրտեսական ցանցը կատարելապէս խանգարուեցաւ։

Գերման սպայակոյտին համար, ասիկա աղէտ մը կը հաւասարէր, որովհետեւ լրտեսական կազմը, հրամանատարութեան ամէնէն թանկագին օժանդակը կը նկատուէր։

Առաջքը առնելու էր։

Այն ատեն է որ Անգլիա գտնուող գերման գլխաւոր գործակալներէն մէկը միջամտեց եւ իր պետին առաջարկեց «երաժշտական կտորի հնարքը», որուն կ'երեւի հեղինակն ալ ինք էր։

(Շար.)

կիրակիի զուգադիպած ըլլալով, բանուորները պէտք չունեցան գործադուլի դիմելու։ «Թաքսի»ներու վարիչները, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս չաշխատեցան. մէթրօ, թրամուէյ եւ երկաթուղի բանեցան սովորականին պէս։

Համայնավար կուսակցութիւնն ու կարմիր սէնտիքան փարիզեան շրջանի աշխատաւորները հրաւիրած էին Փարիզէն դուրս՝ Փրէ-Սէն-Ժէռվէի դաշտը։ Ժամը 3ին ճամբայ ելան չորս թափօրներ։ Առջեւէն կ'երթային նուագախումբեր, դրօշակներ, եւ ցուցանակներ։ Չորս բեմեր պատրաստուած էին Շափօ-Ռուժի բարձունքին վրայ. հռետորները բուռն բողոք բարձրացուցին ընդդէմ կառավարութեան զինուորական ծրագիրներուն, մեծ պետութեանց Չինաստանի գործերուն միջամտութեան, օրավարձերու նուազման, ութ ժամուայ աշխատանքի չյարգուելուն եւն։

Բազմութիւնը 20.000էն աւելի էր։ Երգչախումբ մը յեղափոխական երգեր երգեց։ Միջադէպ մը ծագեցաւ համայնավար եւ անիշխանական գրգոյկներ ծախողներուն միջեւ։ Անիշխանականներուն մէջ էր նաեւ յայտնի ահաբեկիչ Օր. Ժէրմէն Պէրթօն։ Հաւաքոյթը վերջացաւ ժամը 6ին։

Խաղաղ ցոյցեր կատարուեցան նաեւ Փարիզի արուարձաններէն Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյի, Սէն-Սիրի եւ Փալէզօի մէջ։

Մարսիլիոյ մեծ թատրոնին մէջ միթինկ մը գումարուեցաւ. երաժշտական բաժինէն վերջ, ճառեր խօսեցան Լէօն Ժուհօ եւ բուալացի Ամէտէօ։ Նանսիի ժողովրդական Տան մէջ Արհեստակցական Միութիւնը միթինկ գումարեց։ Սէնթ-Էթիէնի, Լիմոժի, Սթրազպուրկի, Թուլօնի, Ռուանի, Մօնփէլիէի եւն. մէջ նոյնպէս ցոյցեր կատարուեցան։ Նիսի, Քանի, Թուլուզի, Լիոնի, Սէն-Շամօնի, Լիլի, Ռուպէի եւ Թուրքուանի մէջ թրամ. ուէյները չբանեցան։ Տէքազվիլի մէջ ածխահանքի արկածի մը հետեւանքով, իբրեւ սուգի նշան ո եւ է ցոյց տեղի չունեցաւ։

Արտասահմանի մէջ եւս Մայիս 1ը խաղաղ տօնուեցաւ։ Պելճիքայի մեծ քաղաքներուն մէջ թափօրներ շրջեցան՝ նշանաբան ունենալով խաղաղութիւնն ու զինաթափութիւնը։ Լոնտոնի մէջ Արհեստակցական Միութիւնները ըստ սովորութեան թափօրներով Հայտ-Փարք գացին, ուր բանաձեւեր քուէարկուեցան կառավարութեան հակաշխատաւորական օրինագծին դէմ, Չինաստանի անգլիական բանակը ետ կանչելու եւ ընկերվարական ու գործակցական ազգերու ընկերակցութիւն մը կազմելու համար։

Մոսկուայի մէջ զինուորները զօրանցք կատարեցին Կարմիր հրապարակին վրայ՝ կառավարութեան եւ դիւանագիտական մարմնի ներկայութեան. յետոյ տեղի ունեցան ցոյցեր, որոնց մասնակցեցան մօտ մէկ միլիոն հոգի։

Պերլինի մէջ ո եւ է միջադէպ չպատահեցաւ։ Թօքիոյի մէջ քանի մը ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Շանկայի եւ Հանքէուի մէջ ոչ մէկ օտարատեաց ցոյց տեղի ունեցաւ։ Շանկայի ոչ-համայնավար սէնտիքաներու կազմակերպած ցոյցերուն մասնակցեցան 5000 հոգի, մինչ ուրիշ տարիներ 100.000 հոգի կը մասնակցէին։

Նազլեան գերապայծառ Հռոմ մեկնած

Պոլսոյ Հայ-կաթոլիկ Պատրիարքարանին դէմ սարքուած թրքական դաւադրութեան հետեւանքով, որուն գործիք դարձած էին կարգ մը շահախնդիր Հայեր ալ, պատրիարքական տեղապահ Յովհաննէս Նազլեան գերապայծառ Հռոմ մեկնած է Ապրիլ 25ին։ Գերապայծառը վախնալով որ թուրք իշխանութիւնները արգելք կ'ըլլան իր մեկնումին, ծպտուած վիճակի մէջ ճամբորդած է։ Անցագիրը հանել տուած էր արդէն Ապ. 16ին «Նազլը օղլու Օհաննէս, վէքէտը Մկրտիչ, Թէվէլլիւտ 1292» անունով, իբրեւ պարզ անհատ, առանց յիշելու իր պաշտօնական տիտղոսը։ Մեկնումի պատրաստութիւնները տեղի ունեցած են ծածուկ եւ արեւելեան ճեպընթացին ճամբայ ելլելէն ժամեր յետոյ է որ եղելութիւնը իմացուած է։

Կ'ըսուի թէ Նազլեան եպս. Պապին կողմէ Հռոմ կանչուած է։

«Ընդդիմադիրները» երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցած են ստեղծուած նոր կացութեան շուրջ։

«Ջիւմհուրիյէթ» կ'ըսէ թէ՝ պատրիարքարանը պանքա մը Ռոմայի եւ ուրիշ կարգ մը պանքաներու մէջ մեծաքանակ դրամ ունէր եւ եթէ՝ ստուգիւ Հռոմ փախած է, անպատճառ այդ դրամները միասին տարած է։ Եւ բնական է թէ՝ բան մը չգգացնելու համար ծածկաբար մեկնած է։

«Միլլիյէթ» ալ կ'ըսէ թէ՝ Հայ-կաթոլիկներու միջեւ, Նազլեան Ս.ի մեկնումին առթիւ սկսած են զանազան զրոյցներ շրջան ընել։ Այս զրոյցներու կարգին կ'ըսուի թէ՝ Նազլեան գերապայծառ միասին տարած է իտալ. պանքայի մէջ աւանդ դրուած եւ համայնքութեան պատկանող 65.000 ոսկիի չափ դրամը։ Ուրիշ զրոյց մըն ալ կ'ըսէ թէ՝ Նազլեան գերապայծառ մեկնումէն առաջ այս դրամը Հռոմ ճիրօ ըրած է։

Պապական նուիրակ Մօնս. Ռօթթա կոնդակ մը ուղղելով Թոքսեան գերապայծառին, զինքը պատր. փոխանորդ կարգած է։

Հակաբոլշեւիկ շարժումը Չինաստանի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն Հանքէուի չինական իշխանութեանց քաղաքականութեան մէջ մեծ փոփոխութիւն առաջ եկած է։ Հաւաքոյթի մը մէջ, պատգամաւորներէն երեք քաւորդը քուէարկած են ինպաստ զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի, պախարակելով համայնավար-ծայրայեղներու գործունէութիւնը։ Օտարատեաց շարժումը բոլորովին դադրած է։

Միսիսիփիի ողողումները

Յաջորդական պայթումներէ վերջ, կարելի եղաւ նոր սեծ ճեղքեր բանալ Միսիսիփիի թումբերուն մէջ։ Հիմա մէկ երկվայրկեանի մէջ 250.000 խորանարդ ոտք ջուր դուրս կը վազէ։ Կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ փրկել Նոր-Օրլէանը։

Ողողումները կը ծաւալին։ Երկաթուղային հաղորդակցութիւնները կտրուած են Վիքսպուրկ քաղաքին հետ, որ 20.000 բնակիչ ունի եւ որուն ճարտարարուեստական թաղերը ողողուած են։ Կառավարութիւնը ազդարարեց ժողովուրդին քաղաքը պարպել սակայն շատեր կը մերժեն մեկնիլ։ Արքանսաս գետի յորդումը եւս ծանր հասնեմատութիւններ առած է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆՈՐԹԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Ալպէռ Սարօ Ալճերիայէն Փարիզ վերադարձաւ։

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ ուղղակի թռիչք մը պիտի կատարեն այս շաբաթ սը ամերիկացի օդանաւորդներ Պէրթիօ եւ Չէմպըլէյն։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ տակաւ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախագահութեամբ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Մայիս 5, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալոն Միշէլի մէջ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն»խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Տրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», Ջաւարեան, «Հրայր», Վարուժան «Վարդգէս» ենթակոմիտէները Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Տընիի ժողովրդական համալսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne։ Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Յ. Ջաւափեանի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՇԱԼՕՆ - ՍԻՒՌ - ՍՕՆ, Ա. Պ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Թ. Քհնյ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՏԵՍԻՆ, Յ. Պ. — Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ, Յ. Պ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԱ ՍԷՅՆ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ, Յ. Ո.— Նոյնպէս։

ՓՐՕՎԻՏԷՆՍ, Վ. Ա.— Ստացանք 75 ֆրանք։

ՓՕՏ ՏԸ ՇԷՐԻ, Յ. Մ. — Ստացանք 50 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ՎԻԼ ՏԱՎՐԷՅ, Մ. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Միհրան Անաստասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Ազատի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Զարամանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէնէճեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր։ Գրել՝ A. Kachadouriani. 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Եոզկատցի Նարին Էպէմկըեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Արտաշէս Էպէմկըեանը, որուն նիս ըլլալը կը կարծուի։ Գրել՝ Madame Narine Tachdjiani, 39, Rue Président Wilson, Saint-Chamond (Loire).

— Կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 2 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է։ Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէրեանի՝ Faiancerie. Digoin, S. et L.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլեթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը որոշած է սկսիլ աթլեթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հասցէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը։

Ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի

Յ. Փողոսեան

ՄԱՄԼՈՅ տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Կիրակոս Մոմճեանի

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ»

գիրքը։

Գրուած է շատ յստակ, ամէնուն հասկնալի ոճով եւ զարդարուած շատ մը բացատրական նկարներով։ Չափազանց մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութիւն։

Սահմանափակ թիւով տպագրուելուն համար, կանխաւ ապսպրանքներ կ'ընդունուին կանխիկ։ Դիմեցէք քանի ուշ չէ։

GUIRAGOS MOMDJIAN

8 Rue Jules-Duclos, St. Chamond (Loire)։ ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարիի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութին մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը։

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor Arax) Boite postale No. 15. Bari (Italie)։ Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պատուաւոր տիկին մը վարժ տնային աշխատանքներու եւ երախայ նայելու։ Դիմել կամ գրել՝ Mme Tamamian, Chez M. Yezeguiélian. Avenue - Felix Faure, Sevran (S. et O.)

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ

ՎԱՐՁՈՒ PAVILLON

Երեք սենեակներ եւ խոհանոց մը, ելեկտ. լոյս, ջուր. դիմել՝ խաչատուր Չայճեանի՝ 46 Route de Noisy-le-Sec, Romainville. Հաղորդակցութիւն Թրամ. 21 C Noisy-le-Sech. իջնել՝ Chemin Trou Vassou:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévoniani 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տքթ. Արշակ Փօղոսեանի նոր հասցէն՝ 10, Avenue de Ceinture, Enghien-les-Bains.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաշաղար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արտէն Լիւպէն 20, Ռասպութին 15, Նամուս 12, Զար ռփ 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազուհան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12.50, Բարիգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Ե.-հատորներ 50, առանձին 17.50, Չորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալպոմը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյներ եւ Երազներ 22.50, Ռոմէն Ռոլ. պատմ. 7.50, Սթիւմոնի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպանը 7.50, Անցեալը (Լեւօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արգի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երանական. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարենց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնգոսի հովուական (Տափնիս եւ Քլոէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տաճկահայաստանի Գուլպէն գուլպա 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Ձայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Միաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մարգարյան 2, Մերկ կինը 12.50, Ցիմար Կայսը 12.50, Կայսր 10, Վանականին Սէրը 20, Ասպետ Լիպարիտ 35, Արտիստը, Ֆաթման եւ Հասանը 25, Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ. Քէմալական Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փաշիկ տաշմիկ երգերու 10, Ալեւակներ եւ Խլեւակներ 15, Կառքի արկած մը 3, Վերադարձը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, Գոհարներ Հայ գրականութեան 30.

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՎԱՐՁՈՒ

Սեվրանի մէջ տնակ մը երկու սենեակով, ելեկտրականութիւն։ Դիմել՝ 27, Avenue [illegible] Ménard, Sevran (Gare du Nord)

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ցնցող յայտնութիւններ [illegible] միացած աղջկան մը կողմէ

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 [illegible] Quihou St. Mandé (Seine)

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուիցր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg
» II	»
» III	»
Ռումելիի երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C[illegible]
80, Rue Lafa[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris [illegible]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՄԱՅԻՍ 1927

4 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 327

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ՈՒՅՈՒՇՄԱ» ԵՒ «ՎՈՒՐՈՒՇՄԱ»

Այսօր, երրորդ էջին մէջ կը հրատարակենք Մուսավվաթի Պոլսոյ օրկանին, «Եէնի Գավգասիա»ի Ապրիլ 27ի խմբագրականը, Ազրպէյճանի «ուզգի տարելից»ին առթիւ, ինչպէս եւ Պերլինի անկախութեան կոմիտէին կոչը։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Ազրպէյճանի անկախութեան կուսակիցները խոր ատելութեամբ լեցուած են Ռուսիոյ դէմ, որ լուծի տակ առած է իրենց երկիրը, եւ վրէժխնդրութեան, կռուի խօսքեր կ'արտասանեն։ «Ստրուկներու փէլէփօյութիւն» համարելով «յարմարիլը» (ույուշմա), առաջ կը բերեն հարուածելու, կռուելու պէտքը (վուրուշմա)։

Հասկնալի են այս բոլորը։ Երբ երկիր մը գերի է, երբ ժողովուրդ մը կը հեծէ օտար լուծի տակ, հայրենասէրները լուռ չեն կրնար մնալ։ Եւ Մուսավվաթը այն կուսակցութիւնն է որ Ազրպէյճանի հայրենասէրներուն անունով կը խօսի, անշուշտ իր հասկացողութեամբ։

Բայց, տիրող լուծին դէմ ըմբոստացած ատեն, ազէրի ազգայնականները կ'իյնան լպրծուն ճամբու մը վրայ, որ մինչեւ նոյն մոխիրի վրայ նստեցուց ամբողջ Կովկասը։ Վաղն ալ, տարբեր եզր չպիտի յանգի այդ ճամբան, եթէ չփոխուի արմատական հոգեբանութիւն մը։

Պերլինի կոչին մէջ, կարմիր թելի մը պէս կը կայծկլտայ այդ ճամբան,— Ազրպէյճանը եւ բոլոր Թուրք երկիրները Թուրքիոյ միջոցաւ փրկելու միամտութիւնը։ Մեզի համար գաղտնիք չէ որ, Պոլսէն Ազրպէյճանի անկախութեան համար հառաչող Թուրք-թաթար գործիչներն ալ տարբեր չեն մտածեր, թէեւ աւելի զգոյշ կ'արտայայտուին։

Ուղղափառներուն համար ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի։ Մուսավվաթի ներկայացուցիչներն ալ, իրենց բոլոր պայքարներուն վերջնական հանգրուանը կը նկատեն Թուրքիան, իթթիհատական ըլլայ թէ քէմալական։ Եւ այս՝ այնքան դառն փորձերէ յետոյ։ Անոնք, փոխանակ ամփոփուելու իրենց սահմաններուն մէջ, կը մոլորին «բարձր քաղաքականութեան» մը դարափոսին վրայ, անտեսելով բոլոր վտանգները, նոյն իսկ իրենց գլխուն գալիք փորձանքը։

Մենք խրատներ տալու սովորութիւն չունինք։ Ամէն մարդ իր ցանածն է որ կը հնձէ։ Բայց, Ազրպէյճանի ազգայնականները պէտք է հասկնան, վերջապէս, թէ ուրիշ բան է իրենց երկրին ազատութիւնն ու անկախութիւնը, եւ բոլորովին ուրիշ բան՝ Թրքութեան միացումը։ Տարինե՛ր անցած են Իսմայիլ Գասփրինսկիի համաթրքական, Թուրանական քարոզներէն ի վեր, եւ կը կարծենք թէ Ազրպէյճանի մէջ ալ հասած է սերունդ մը, որ կ'ըմբռնէ այդ քաղաքականութեան վտանգները, նոյն իսկ իրենց ժողովուրդին համար։ Խրիմը, Գազանը, Թուրքիստանը տարբեր երկիրներ են, եւ շատ մը տեսակէտներով, տարբեր ալ ազգութիւններ։ Անոնք բաժնուած են աշխարհագրական անջրպետներով, եւ եթէ անկախութեան կամք եւ ուժ ունին, ինքնիրենն է որ պիտի ներշնչուին։ Տարբեր երկիր մըն է նաեւ Թուրքիան, որուն օրինակով այնքան խանդավառուած են։

Արդ, ի՞նչ կը նշանակէ անվերջ հոլովել «Թրքութեան սիրտ», «Թրքութեան միացում», «ազէրի Մէհմէտճիք», «Ազրպէյճանն ալ Թուրքիա» մըն է, եւն. կամ ճառել «Թուրք ազգային հպարտութեան» մասին։ Եթէ Ազէրիները կ'ընդունին որ իրենք իսկական Թուրքեր են, այն ատեն ո՞ր անկախութեան մասին կը խօսին։ Թող պարզապէս ըսեն թէ կ'ուզեն որ Ռուսը երթայ եւ Օսմանեան Թուրքը գայ նստի իրենց գլխուն, ինչպէս եղաւ 1918ին։

Ոչ միայն տարրական տրամաբանութիւնը, այլ եւ իրենց անցեալ պայքարը, իրենց վարած քաղաքականութիւնը, իրենց շահերը, բանաձեւերը եւ գաղտնի համաձայնութիւնները այս հասկացութեան կը տանին մեզ։

Մենք այդպէս չենք հասկնար Ազրպէյճանի, եւ առհասարակ Անդրկովկասի ազատագրումը։ Եթէ լուծի փոփոխութեան մասին է խօսքը, կարելի է ընտրութիւն կատարել, համաձայն իւրաքանչիւր ժողովուրդի հասկացողութեան եւ շահերուն։

Մեր գիտցածը այն է որ, Կովկասի ժողովուրդները կ'ուզեն թօթափել թէ՛ մէկ թէ՛ միւս լուծը, դարմանել թէ՛ մէկուն, թէ՛ միւսին պարտադրած անարդարութիւնը։ Եւ այս՝ առանց քաղաքական հիւանդոտ մարմաջներու, առանց երկրագունդի բոլոր ցեղակից կամ կրօնակից հողերը եւ ժողովուրդները մէկ մականի տակ համախմբելու եւ նոր աշխարհ մը ստեղծելու յաւակնութեան։

Այո՛, անհանդուրժելի է ներկայ «ույուշմա»ն,— եւ հարիւր անգամ աւելի անտանելի՝ հայ ժողովուրդին համար, նոյն ինքն կարմիր կամ ճերմակ Ազէրիներու մեղսակցութեան շնորհիւ։

Բայց, ո՞ւր պիտի յանգի վաղուան «վուրուշմա»ն, երբ թէ՛ Մուսավվաթը եւ թէ կարմիր Ազէրիները կը շարունակեն խորհիլ ու գործել համաթրքական չափանիշով, մոռցած՝ իրականութեան ըմբռնումը։ Մոռցած՝ իրենց իսկ դասը։

Եւ, ինչո՞ւ կը գանգատին կարմիր Ազամալի Օղլուներու, Մուսաբէկովներու, Վէզիրովներու դէմ, որոնք հաւատարմօրէն կը գործադրեն համաթրքական ծրագիրը, օգտուելով Թուրքիոյ դաշնակից եւ գաղափարակից Մոսկուայի թանկագին բարեկամութենէն։ Իրենք ի՞նչ բաղձանք ունին որ չէ կատարուած մինչեւ այսօր, նոյն իսկ հայ պոլշեւիկներու աջակցութեամբ,— Զանգեզո՞ւրը, Նախիջեւա՞նը թէ Սուրմալուն։

Պէտք է յստակ ծրագիր ունենալ, «ույուշմա»ն «վուրուշմա»ի վերածելէ առաջ։ Այլապէս, պիտի ստեղծեն քաոս մը, որուն ելքը դժուար է նախատեսել։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Ճիմհուրիյէթ» լրագիրը (քէմալական), խօսելով Պալքաններու մասին շրջած զանազան զրոյցներու մասին, կը գրէ.—

Փորձը ցոյց տուած է որ, արտաքին միջամտութիւններով անկարելի է լուծել պալքանեան տագնապը։ ընդհակառակն այդպէսով աւելի շատցած է անիշխանութիւնը։ Պէտք է իրականացնել «Պալքանները՝ Պալքանցիներուն» սկզբունքը։ Եւ պալքանեան բոլոր պետութիւնները պէտք է գիտակցին այդ սկզբունքի բարձրութեանը, եւ բուն արժէքին։ Պուլկարիա պէտք չէ ծուռ նայի Սերպիոյ, Յունաստան պէտք է անկեղծ համաձայնութեան գայ Սերպիոյ հետ, իսկ բոլոր պալքանեան երկիրները պէտք է ընդունին թէ, Թուրքիա արդիական պետութիւն մըն է եւ լրջօրէն կը շահագրգռուի Պալքաններու ճակատագրով։ Շատ մեծ սխալ է չգիտնալ թէ, Թուրքիա իր աշխարհագրական կացութեամբ եւ աշխարհի քաղաքականութեան մէջ ունեցած կարեւոր դերով, շատ ազդեցիկ գործօն մըն է պալքանեան գործերու մէջ։

Այս առթիւ ակամայ կը յիշենք անցեալ դրուագ մը։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, որ Մուսուլի խնդրին առթիւ Ժընեւ գացած էր, վերադարձին Պելկրատ կանգ առաւ։ Սերպ կառավարութիւնը շատ լաւ ընդունելութիւն ըրաւ անոր, եւ Թագաւորին ալ ներկայացուց։ Թէեւ Թուրք հանրային կարծիքը զգածուեցաւ այս ընդունելութենէն, բայց միեւնոյն ատեն խորհեցաւ թէ Սերպիա Թէվֆիքի օգտագործեց այս հանդիպումը, Իտալիոյ հետ համաձայնութեան գետին մը գտնելու համար։ Չենք գիտեր թէ Սերպիա ի՞նչ պայմաններով կ'ուզէ համաձայնիլ Իտալիոյ հետ. բայց շատ լաւ գիտենք թէ այդ տեսակ համաձայնութիւն մը մեծագոյն սխալը պիտի ըլլայ Պելկրատի դահլիճին համար։ Եւ անիկա Սերպիա ինքզինքը կը գտնէ անսպասելի արդիւնքի մը առջեւ։»

ՀԻՆ ՓԱՌՔԵՐԸ Կ'ԵՐԱԶԷՆ

Դոքթ. Հէրկթ, Գերմանիոյ փոխվարչապետը եւ դատական նախարարը, պահպանողականներու տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ ճառ մը խօսեցաւ, որ մեծ ուշադրութիւն գրաւած է քաղաքական շրջանակներու մէջ.

—«Գերման ժողովուրդը պէտք է հասկնայ թէ իր ապագան արեւելքի մէջ է (Լեհաստանի կ'ակնարկէ)։ Կառավարութեան պարտքն է հսկել որ այդպէս ըլլայ։ Մենք ներկայիս ոչ միայն իրաւունք, այլ եւ հնարաւորութիւն ունինք զբաղելու, աշխարհի առջեւ, գերմանական անցեալին խորհրդանշանով եւ այդ անցեալը պատրաստող մեծ դէմքերով։ Այսպէս է որ, Մեծն Ֆրեդերիք կրնայ նկատուիլ օրինակ մը դէպի արեւելք տանող քաղաքականութեան։ Ես կը կարծեմ թէ Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին յայտնուած մտահոգութիւնները չափազանցուած են եւ թէ Գերմանիա երբեք չպիտի ստորագրէ արեւելեան դաշինք մը։ Մենք պիտի շարունակենք գործել նաեւ մեր սահմաններէն անդին գտնուած գերման փոքրամասնութեանց համար»։

Ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը խնդրուի կառավարութենէն մերժել Լեհաստանի բոլոր անարդար պահանջները, համաձայն գերմանիոյ հպատակութեան եւ արժանապատուութեան եւ չկնքել «արեւելեան Լոքառնօ» մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդը երէկ գումարուած է Ալեքսանդր Թագաւորի նախագահութեան տակ, եւ կարեւոր որոշումներ տրուած են։ Օրակարգին վրայ, բացի քաղաքական խնդիրներէն, կային նաեւ տնտեսական եւ ելմտական հարցեր, վերջերս Ամերիկայէն կնքուած փոխառութիւնը եւ հանրօգուտ շինութեանց ծրագիրը։ Արտաքին նախարար Մարինքովիչ Մայիս 10ին Փրակա պիտի մեկնի՝ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովին մասնակցելու համար։

Իտալիոյ առաջարկները Պուլկարիոյ

«Նովոսթի Զագրէպ» թերթէն Սոֆիայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Մուսոլինիի կողմէ վերջերս մասնաւոր պատգամաւոր մը հասած է Պուլկարիոյ մայրաքաղաքը Պորիս Թագաւորին եւ արտաքին նախարար Պուրօֆին բերելով հետեւեալ առաջարկները.—

«Եթէ Պուլկարիա իտալեւսէրպ կռիւի մը պարագային, բարեացակամ չէզոքութիւն պահէ Իտալիոյ հանդէպ, բազմաթիւ շրջաններ պիտի ստանայ Մակեդոնիոյ մէջ։ Իսկ եթէ ուզէ իրական դաշնակցութիւն մը կնքել Իտալիոյ հետ եւ պատերազմիլ Եուկոսլաւիոյ դէմ, Իտալիա Պորիս Թագաւորին կնութեան պիտի տայ իշխանուհի Ճովաննան եւ Պուլկարիոյ գերակայութիւնը պիտի ապահովէ Պալքաններու վրայ։ Ասկէ զատ, Պուլկարիա պիտի վերստանայ Տօպրուճայի այն մասը, որ Պուքրէշի դաշնագրով խլուեցաւ իրմէ։»

Պուրօֆ բացարձակապէս մերժած է իտալական առաջարկը։ Նախարարը յայտարարած է ռուսէն լրագրողներուն թէ Պուլկարիա բացարձակ չէզոքութիւն պիտի պահպանէ, չուզելով ոեւէ կերպով օգտուիլ դրացիներու դժուարութիւններէն։

Պատերազմի պատրաստութիւններ?

Նոյն թերթը կը հաստատէ թէ իտալական սահմանէն վրդովիչ լուրեր կը հասնին, որոնք կը հաստատեն թէ Իտալիա տենդոտ կերպով պատերազմի կը պատրաստուի Եուկոսլաւիոյ դէմ։ Իսթրիայէն եկած ճամբորդներ կը հաստատեն թէ Իտալիա զինուոր կը համախմբէ։ Սահմանի իտալական գիւղերու բնակիչները իրենց օջախները ձգելով դէպի ներսերը կը քաշուին։ Բոլոր բարեկեցիկ ընտանիքները մեկնած են Զառայէն, ուսկից պետական պաշտօնաթուղթերը նոյնպէս ուրիշ տեղ փոխադրուած են։ Զինուորական իշխանութիւնները կը քանդեն Աւստրիոյ կողմէ Փօլայի շուրջ շինուած հին ամրոցները, որոնց տեղ նորեր կը շինուին։ Ապրիլ 22ին իտալական թորփիլանաւ մը մտած է Եուկոսլաւիոյ ցամաքային ջուրերուն մէջ եւ ցոյց մը կատարած է Մօլաքա կղզիին մօտ՝ գնդացիրի կրակ բանալով։ Շքոտրայի մէջ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ եւ խորհրդաւոր գործակալներ զէնք ու ռազմանիւթ կը բաժնեն բնակիչներուն։

Ի՞նչ կ'ըսէ սըր Օ. Չէմպըրլէն

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ արտաքին նախարարը պատասխանելով իտալեւսէրպ վէճի մասին ուղղուած զանազան հարցումներու, պատմականը ըրաւ այդ վէճին։ Յիշեց թէ Դեկտեմբեր 1ին, երբ դեռ Թիրանայի դաշնագիրը պաշտօնապէս չէր հրատարակուած, Մուսոլինի հաղորդեց իրեն թէ Նոյ. 27ին Թիրանայի մէջ ոչ-յարձակողական եւ իրաւախոհական հիմերու վրայ դաշնագիր մը կնքած է Ալպանիոյ հետ, ապահովելով անոր անկախութիւնը։

«Այս դաշնագիրը կնքուած է երկու գերիշխան պետութեանց միջեւ, երկուքն ալ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Անգլիա ուղղակի չէ շահագրգռուած այս հարցով։ Սակայն, որովհետեւ թէ իտալական եւ թէ եուկոսլաւ պետութեանց հետ բարեկամական յարաբերութիւններ ունի, իր լաւագոյնը ըրաւ, որպէս զի երկուստեք ուղղակի բանակցութիւններով վէճը հարթուի։ Ես բնաւ խորհուրդ չպիտի տայի այսպիսի պարագայի մը մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել։ Մենք խաղաղութեան պահպանումը նկատի ունինք եւ բնաւ մտադիր չենք մէկ կամ միւս կողմին ի նպաստ դիրք բռնելու»։

"Պալքանները Պալքանցիներուն"

Ռումանիոյ արտաքին նախարար Միթիլինէօ *Փոլիթիքա* սերպ թերթին թղթակցին յայտարարած է.

«Փոքր Համաձայնութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը անգամ մը եւս ցոյց պիտի տայ թէ Դաշնակիցներու միջեւ յարաբերութիւնները աւելի սերտ են քան երբեք։ Համոզուած եմ որ Պալքաններուն մէջ դեռ առկախ մնացած բոլոր խնդիրները լուծելու համար անհրաժեշտ է յարմար բանաձեւ մը գտնել։ Ատոնք լուծելու ճամբուն մէջ ենք։ Պալքանները պէտք է մնան պալքանեան պետութեանց։ Պէտք է աճապարել իրագործելու *համար կեդրոնական Եւրոպայի Լոքառնօ մը, որուն համոզուած ջատագովներէն եմ։ Բոլորս ալ համաձայն ենք այս անհրաժեշտութեան վրայ եւ կ'աշխատինք այդ գաղափարի իրագործման»։*

Գործադուլի իրաւունքը Անգլիոյ մէջ

Արհեստակցական Միութեանց մասին անգլ. կառավարութեան ներկայացուցած նոր օրինագիծը բուռն վէճերու առար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է, բանուորներու շահերը պաշտպանելու համար։ Օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացնելէ առաջ, գործավարութիւնը ուզած է իմանալ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն կարծիքը։ Շարք մը ներկայացուցիչներ Պոլսոյ մէջ ժողով գումարելով, յօդուած առ յօդուած կարդացին օրինագիծը։

Պոլսոյ ընկերութեանց եւ ճարտարարուեստական հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները առջի օր ժողով մը գումարեցին, իրենց կարծիքը բանաձեւելու համար։ Յօդուած առ յօդուած կարդացուեցաւ աշխատանքի օրինագիծը։

Գործատէրերը համաձայն գտնուեցան այն յօդուածին, որով աշխատանքի տեւողութիւնը 10 ժամ կ'որոշուի, մէկ ժամ կէսօրուան դադարով։ Միայն պայման դրուեցաւ որ բանուորները անպայման 9 ժամ աշխատին, եթէ կէսօրուան դադարը մէկ ժամէն աւելի ըլլայ։

Օրինագիծին մէջ կ'ըսուի թէ յաւելեալ աշխատանքի ժամերուն համար կրկնապատիկ վճարում պիտի ըլլայ։ Ժողովը միայն 50 առ. հարիւր յաւելումը ընդունեց։

Օրինագիծին 9րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ «գործատէրերը պարտաւոր են գիտական եւ առողջապահական պէտք եղած միջոցները ձեռք առնել, բանուորներու առողջութեան եւ կեանքի պահպանման համար»։ Որոշուեցաւ «պէտք եղած»ին տեղ «կարելի» բառը դնել։

Կառավարութիւնը պայման դրած էր 15 օր առաջ իմացնել բանուորին թէ ինքը գործէ պիտի հանուի։ Այս պայմանաժամը մէկ շաբթուան զեղչուեցաւ։

Բաւական շատ վիճաբանութեան դուռ բացաւ 14րդ յօդուածը, որ կ'ըսէ.

«Երբ գործաւոր մը՝ իր գործին հետ կապ ունեցող արկածով մը հիւանդանայ, գործատիրոջ կողմէ ձրի պիտի դարմանուի։ Հիւանդութեան ընթացքին, առնուազն 15 օր ամբողջ օրական պիտի ստանայ, անկէ յետոյ ալ առնուազն կէս։ Իսկ երբ գործաւորը անդամալոյծ դառնայ, գործատէրը պարտաւոր է հատուցում ընել անոր։ Հատուցման քանակը կ'որոշուի առողջապահական, առեւտրական եւ հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեանց կողմէ»։

ՀԱՅ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՅԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Նազլեան Գերապայծառ արտասահման փոխադրած է իր անունով եւ իր հրամանին վճարելի հետեւեալ գումարները.—

84.000 ոսկի՝ Պրիսթօլ պանդոկի վաճառումէն, 13,000 ոսկի Քալինիքոս վաճառատան վաճառումէն, 14,000 ոսկի՝ Սավէրիօ ափարթմանին վաճառումէն, 3600 անգլ. ոսկի Գ. Ժաք Փափազեանի կտակած գումարը՝ Ս. Յակոբի հիւանդանոցին, 20000 անգլ. ոսկի Յավուա փաշայի կտակած գումարը, իր հոգեզաւակին մահուամբ փոխանցուած ըլլալով Ս. Յակոբի հիւանդանոցին, 60.000 ոսկի՝ սինէմա Գօզմօկրաֆի տարեկան վարձքերէն, 23,000 ոսկի Ս. Յակոբ հիւանդանոցին սեփական 40 քօնսոլիտներու եւ Քրէտի ցօնսիէներու վաճառումէն։

ՆՈՐ ՈՃԻՐԸ

Ցարական Ռուսաստանի հաւաքական քաղաքականութիւնը, քայլ առ քայլ կը հետեւէր հայ ազգային-քաղաքական կեանքի խորտակման, առանց դադարի կամ խղճահարութեան։

Պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնն իսկ, հակառակ իր ներշնչած յոյսերուն, չմեղմացուց թշնամիներուն մոլեգնութիւնը։ Ընդհակառակն, յեղափոխական նորագոյն նշանախօսքերով վերածնաւ հին հայակեր Ռուսը, աւելի ամբարտաւան եւ անպատասխանատու քան հին Ռուսը։ Նախկին «ազատարար»ն իր հովանիին տակ առաւ Հայաստանը, կապեց «կարմիր» շղթաներով դատապարտելով հիւծման։ Պոլշեւիկեան «ճկուն» քաղաքականութեամբ գիտակցօրէն գաւեց հայ քաղաքական դատին բոլոր ճակատներու վրայ, եւ ահա, հայ գործակալներու մեղսակցութեամբ կուտայ նոր հարուած մը, քայքայելով Էջմիածինը, 1600 տարուան ազգային-կեդրոնական կապը բովանդակ հայութեան։

Ինչ կ'ուզեն թող ըսեն մեր նոր օրերու խեղօք Պուեթները։ Որքան կ'ուզեն թող փրփրին, չեն կրնար շրջել փաստերը եւ իրենց ուզած ձեւը հրամցնել հայութեան։ Էջմիածնի քայքայումը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ շարունակութիւնը հին հայակեր քաղաքականութեան։ Ցարերու հետապնդած այն ծախողած ծրագիրն է, որ կը գործադրուի այսօր, «հայ պետական» մարդոց ձեռքով, եւ անօրակելի դաւադրութեամբ։

Թուրքերը հայութիւնը ֆիզիքապէս ոչնչացնելով, ուզեցին լուծել հայկական հարցը, իսկ պոլշեւիկները բարոյական բոլոր կապերը խորտելով կը ձգտին նոյն նպատակին։

Ընտք մեր բզկտուած մարմնին վրայ կը փորձեն բոլոր միջոցները, անկարելիր եւ համարձակ, մինչ իրենց հայ մանկլաւիկներն ու սորուկները կ'ուզեն «արդիականութեան» պահանջներով մոլորեցնել հանրութիւնը, ճիշդ իրենց սիրակցորդ Թուրքին նման։

Ո՞ւր էր որ այդպէս ըլլար իրականութիւնը։ Ո՛ւ էր որ Հայ եկեղեցիի դէմ ձեռք առնուած այս վանտալականութիւնը արդիւնք ըլլար արդիական պահանջներուն։

Էջմիածնի դէմ առաջին դաւը չէ որ կը սարքուի, արտաքին թշնամիներու կամ հայ փառատենչ իշխաններու կողմէ։ Այդ դաւերը, սակայն, երբեք չեն պսակուած վերջնական յաջողութեամբ։ Ո՛չ Պարսիկը, ո՛չ Յոյնը, ո՛չ իսկ Արծրունիներն ու Կիլիկիոյ իշխանները չկրցան կազմալուծել կամ չէզոքացնել Էջմիածինը, հակառակ իրենց բոլոր խոստումներուն եւ մեքենայութիւններուն։ Այդ ճամբուն վրայ պարտուեցան նոյնիսկ ցարական Ռուսաստանն ու Օսմանեան կայսրութիւնը, դեռ այս դարասկիզբին, շնորհիւ հայ ժողովուրդի միակամ ինքնապաշտպանութեան։

Այդ 1600 տարուան հաստատութեան դերը այսօր աւելի շեշտուած է, մանաւանդ անոր համար, որ հայ ժողովուրդը ունի իր ազգային իշխանութիւնը, չունի իր ամբողջացած հայրենիքը, եւ խոշոր մասով ցրուած է աշխարհի չորս կողմերը, անտէր, անպաշտպան, թէ՛ իբրեւ քաղաքացի, եւ թէ որպէս անդամ հայ ազգին։

Հայ պոլշեւիկները, փոխանակ անոր պակասը լրացնելու, տապարի հարուած մը կ'իջեցնեն, իմաստակօրէն։ Այստեղ անոնք խիստ հետեւողական են, նկատի ունենալով իրենց աշխարհահայեացքը եւ իրենց ընկերային ու քաղաքական ձգտումները։ Հայութիւնը կայ եւ չկայ, Ռուսին ի՛նչ հոգը, անոր պէտք է համաշխարհային յեղափոխութիւն, որուն ի սպաս, վաղուց է զոհեր հայ ժողովուրդը։

Ամէն Հայ, ինչ դաւանանք ալ ունենայ, չի կրնար անտարբեր դիտել այս տմարդի հարուածը։ Ողբերգութիւնը հոն է, որ բողոքի զգացումները իրենց արտայայտութիւնները չունին դեռ։ Եւս եթէ երկրի հայութիւնը այսօր հնարաւորութիւն չունի ձայն ու ծպտուն հանելու, արտասահմանի հայութիւնը կատարելապէս ազատ է եւ կրնայ դիմել վճռական քայլերու։ Պէտք է պայքարի փողը հնչեցնել, միակամ եւ միահամուռ, վերին շարքերէն մինչեւ ժողովրդական խոնարհ խաւերը։

Առանց վերապահութեան պէտք է ընդունիլ հարուածին ծանրութիւնը։ Եղածը քաղաքական դաւադրութիւն մըն է հայ ժողովուրդի գլխուն, հետեւաբար կը թելադրէ ինքնապաշտպանութիւն։ Այս պայքարին համար բոլոր հնարաւորութիւնները ունինք, եւ պէտք է որ գործադրենք, առաջին աթիւ բովանդակ գաղութին կողմէ բարոյական եւ նիւթական պայքարի ենթարկելով խորհրդային Ռուսաստանն ու Հայաստանը։

Հայ ժողովուրդին դէմ եղած այս անարգանքին դէմ, վճռականութիւնը պէտք է ունենայ գաղթական Հայը, առանց խտրութեան։

Ոճիր է լռել եւ համակերպիլ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՆՈՒՆ ԳՐՈՂ ՄԸ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՐԻՒՆԸ ՄՏԱԾ Է

(Հրէշային փաստեր)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տաճկական բանակները խուժեր էին Կովկաս 1918 Ապրիլին։ Էրզրում եւ ապա Կարսը ինկեր էին եւ Թուրքերը հասած մինչեւ Երեւանի տակ։ Միւս կողմէ զրաւեր էին Ալեքսանդրապոլը (այժմ Լենինական)։ Այս դժբախտ քաղաքի հայութիւնը անասելի բռնութիւններու ենթարկուեցաւ։ Ալան-Թալան, կիներու բռնաբարում, կողոպուտ, կոտորած սովորական դէպքեր էին։

Այսպիսի պարագաներու մէջ միշտ երեւան կուգան ցածոգի, սոր եւ շահախնդիր մարդիկ, մատնիչներ եւ դաւաճաններ, իրենց գոյքն ու կաշին փրկելու համար։ Այս անարգ տիպարներուն մէջ, առանց որ եւէ վերապահութեան, ի լուր հանուր հայութեան կը յայտնենք, որ առաջին տեղը կը գրաւէ «Հայ գրող, պատմաբան եւ ճինագէտ» կոչուած Ասրպետը, որ յաջողած էր տաճիկ սպաներու շրջանին մէջ իրեն հանդէպ ստեղծել «համակրանք» եւ «բարեացակամութիւն»՝ քծնանքով, շողոքորթելով եւ ոտքի տակ սողալով, որպէսզի յաջողէր (եւ յաջողեցաւ) փրկել իր տան գոյքը եւ մանաւանդ իր անարգ գոյութիւնը։

Թուրք սպաները, երկար կռիւներէ եւ ճամբորդութիւններէ յոգնած եւ ուժասպառ, կը հանգստանային Ալեքսանդրապոլի մէջ, 1919ի ամռան։ Ամէն գիշեր քաղաքին մէջ, քանի մը տեղ խնջոյքներ եւ «ահռական երեկոյթներ» կը կազմակերպուէին, որոնց անպատճառ կը մասնակցէր նաեւ «Հայ գրող» Ասրպետը։ Բայց այդ անպատկառ ծերուկը մինակ չէր, իր հետ կը տանէր նաեւ զոհեր։ Հայ կոյս աղջիկներ եւ մանկամարդ կիներ, որոնց եղբայրները կամ ամուսինները, ազգականներն ու մտերիմները սպաննուեր կամ փախեր էին, իսկ իրենք մինակ եւ անտէր մնացած՝ Ասրպետի ճանկը։

Ասրպետը, գիշերով գաղտնի, իր «հիւրերը» կը տանէր Թուրք սպաներուն մօտ եւ «քէյֆ» կ'ընէին...։

Վե՞րջը — հայ կոյսերն ու կիները կը զոհուէին տաճիկ սպաներու գազանական կիրքերուն եւ յլկուէին յետոյ փողոց կը նետուէին։

Այս զարշելի արարքը դեռ բաւական չհամարելով, Ասրպետը կը գործէր նաեւ իբրեւ Թուրք լրտես եւ իբրեւ հայ մատնիչ, որու ցուցմունքներով Թուրքերը կը ձերբակալէին պահուած Հայերը եւ կամ «վտանգաւոր» համարուած տարրերը։

Դեռ այս բոլորը շատ քիչ են ընորոշելու համար Ասրպետի զարշելի դէմքը եւ ամբողջ ներքին մարդը։

Ալեքսանդրապոլի հայութիւնը իր ամբողջ հոգիով կ'ատէր այդ ծերուկը։ Նոյնիսկ ցարական կառավարութեան օրով՝ այս անամօթ մարդը, ոչ մէկ ատաքերէզի մէջ չէր երեւար։

Երբ Ալեքսանդրապոլի Քաղաքային Վարչութեան յանձնաժողովներու ընտրութեան ժամանակ, Ասրպետի թեկնածութիւնը կ'առաջարկուէր, ընտրողները միաձայն կը սեւցնէին զայն։

Հայաստանի Հանրապետական կառավարութեան ժամանակ, Ասրպետ թէեւ նորէն փորձեց սողալ ու քծնիլ, բայց Շիրակի տանջուած ժողովուրդը այնպիսի բարոյական հարուածներ տուաւ, որ ան այլեւս չէր համարձակեր հրապարակի վրայ երեւալ, վախնալով, որ վրէժառու հայ մը վերջ կուտայ իր անարգ գոյութեան։

Լիրբը, գաղտագողի փախաւ Թիֆլիս, Հայաստանի սահմաններէն դուրս եւ փրկեց իր կաշին։

Ասրպետը Թիֆլիս էր, երբ պոլշեւիկեան կարմիր բանակը մտաւ Վրաստան։ Այստեղ նորէն հրապարակ իջաւ եւ օր մը, երբ փողոցային լակոտները հակակրօնական ցոյցեր կը կազմակերպէին, «հայ գրողը» հայ հոգեւորականի հագուստները հագած նստաւ ինքնաշարժ, շրջապատուած երիտասարդ պոլշեւիկներով, որոնք կը ծաղրէին եւ կ'անարգէին կրօնն ու հոգեւորականութիւնը, յանձինս Ասրպետի։

Երբ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը վերջնապէս հաստատուեցաւ Հայաստանի մէջ, Ասրպետ դարձաւ կարմիր դահիճներու գործակալ, իր գրիչը վաճառքի հանելով։ Պոլշեւիկներուն հաճելի դառնալու համար, սկսաւ հարուածել նաեւ հայ հոգեւորականութիւնն ու Էջմիածինը։ Փարիզի Երեւան Թերթին մէջ «Խլիրդներ» վերնագրով քանի մը յօդուածներ գրեց (Տես Երեւան 1926, թիւ 172էն սկսեալ) ճգնելով հաստատել թէ Էջմիածնի միաբանները, ինչպէս նաեւ առ հասարակ հայ հոգեւորականները «գողացել» ու «ծախել» են հայ եկեղեցու սրբութիւնները, անգամ «Լուսաւորչի գանկն ու աջը» եւ «իրենց կրքերին յագուրդ են տուել»։

Շարունակելով իր վայրահաչութիւնները, Ասրպետ կ'աւելցնէր թէ Էջմիածնի միաբանները գողցեր եւ ծախեր են Էջմիածնի թանգարանէն «Տիգրան Մեծի ոսկի դրամը, արժէքեան մի Դուլին վարագոյր և մի հատ էլ կաթողիկոսական մարգարտաշար թագ»։

Էջմիածնի «Ներադոյն հոգեւոր խորհուրդը» մի շրջաբերական հրապարակելով հերքեց այս զրպարտութիւնները, յայտնելով որ «Տիգրան Մեծի ոսկի դրամը անկորուստ է եւ այժմ պահւում է Էջմիածնում, կաթողիկոսական մարգարտաշար թագերը բոլորն էլ ապահով մնում են, իսկ արժէքեան Դորլին վարագոյրը 12րդ(?) դարից մնացած, երբ եւիցէ գոյութիւն չէ ունեցած Էջմիածնի թանգարանի մէջ»։

Այս բոլոր փաստերը ամփոփելով յայտնի ըլլալով, կը զարմանանք որ «Հանդէս Ամսօրեայ»ի նման հայագիտական լուրջ ամսագիր մը կը շարունակէ տեղ տալ Ասրպետի գրութիւններուն։ Արդեօք անոր կաթոլիկութիւնը աւելի՞ թանկագին է քան գիտութիւնը, գրականութիւնը եւն. կամ հայ ժողովուրդին պատիւը...

Ասրպետն այժմ, անգամ պոլշեւիկեան բռնակալութեան ժամանակ, մասնաւոր անուշադրութեան, բայկոտի է ենթարկուած ժողովուրդին կողմէ, եւ իր գոյութիւնը զգացնելու համար, երբեմն յօդուածներ կը գրէ «Մարտակոչ»ին (Թիֆլիս), «Երեւան»ին (Փարիզ), «Հանդէս Ամսօրեայ»ին (Վիեննա) եւ «Հայաստանի Կոչնակ»ին (Նիւ Եորք)։ Առաջին երկուքը, «Մարտակոչ»ն ու «Երեւան»ը կը հիւրընկալեն այդ յօդուածները, որովհետեւ Ասրպետ կը սողայ, կը լզէ պոլշեւիկներու արիւնոտ թաթը, իսկ վերջին երկուքը, «Հանդէս Ամսօրեայ»ն (կաթոլիկ) եւ Հայաստանի Կոչնակը (բողոքական) սիրով տեղ կուտան անշուշտ այն պատճառով որ այդ անպատկառ սողունը պայքար կը մղէ հայ եկեղեցիին դէմ։

Մենք վերջացուցինք մեր խօսքն Ասրպետ կոչուած հրէշի մասին, մատնանշելով անոր լրբութեանց եւ ազգադաւ արարքներուն փաստերը։

Այժմ խօսքը կը պատկանի արտասահմանի հայ մամուլին, որ իր անողոք հարուածներով դատապարտութեան սիւնին գամէ եւ բարոյական մահուան ենթարկէ հայ գրականութիւնը, պատիւը, հայ կնոջ սրբութիւնը պղծող այդ սողունը, այլապէս պոլշեւիկեան ներկայ բռնակալ և այլասերող վարչաձեւը ծնունդ պիտի տայ բազմաթիւ հին եւ նոր Ասրպետներու, որոնց ճակտին միշտ քսուած պիտի մնայ ժողովուրդի թուքն ու մուրը։

ՅՈՎԷՑԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Նոր Ջուղայէն)

Նոր Ջուղան վերջերս միշտ ենթակայ էր ներքին ալեկոծումներու եւ անախորժ երեւոյթներու, շնորհիւ հոյակապ Լուկիի և իրեն գործիք դարձած մութ հոգիներու։ Լուկին վարկաբեկուեցաւ եւ հեռացաւ, Ջուղայի կեանքն ալ խաղաղեցաւ։ Թէեւ կան անհատներ, որոնք այժմ կը փորձեն թունաւորել ժողովուրդի տրամադրութիւնը, բայց առ այժմ անյաջող։ Ժողովուրդին համար ներկայ անդորրութիւնը հոգեկան պահանջ է։

Դպրոցը ազատուեցաւ նախկին սարկաւագ վիճակէն, եւ այժմ Հոգաբարձութիւնը գիտակից իր կոչմանը՝ կ'աշխատի ուժ տալ մատաղ սերունդի կրթութեան գործին։ Դպրոցի ուսումնական վիճակը կարգի է դրուած, ուսուցիչներու թոշակները կը վճարուին ամէն ամիս կանոնաւոր։ Ուսումնական մասն ալ հոգածութեան առարկայ է։ Ջուղայի դպրոցը միջնակարգ կը համարուի, սակայն ծրագրով շատ հեռու է այդ աստիճանէն։ Թէեւ փրոֆէսէօր-տեսուչ է ունեցեր չորս տարի անընդհատ, բայց միջնակարգ դպրոցին մէջ չեն աւանդուած պատմութիւն (Ընդհանուր եւ Հայոց), բնագիտութիւն, քիմիա, բնապատմութիւն (մարդակազմութիւն, բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, տիեզերագիտութիւն, գրականութեան պատմութիւն, բանահիւսութեան տեսութիւն եւ ուրիշ կարեւոր առարկաներ։

Անմխիթար վիճակի մէջ է եղած եւ թատերական գործը։ Լուկի կոչուած արարածը մնացորդն է ենթարկած բեմը եւ արգիլած ներկայացումներ տալ իրեն համար աչ-ցանկալի միութիւններուն ու խմբակներուն։ Այս պատճառով ալ թատերական միութիւնը լուծուած եւ անգործութեան մատնուած էր, բեմը փակուած, իսկ հատ ու կտոր ներկայացումներն ալ կը տրուէին կաթոլիկներու դպրոցին մէջ։

Այս տարուան սկիզբը նոր Հոգաբարձութեան հրաւէրով վերակազմուեցաւ Թատերական Միութիւնը, ընտրուեցաւ Վարչութիւն, բեմը կարգի դրուեցաւ եւ մինչեւ այժմ նոր բեմին վրայ տասնէ աւելի ներկայացումներ տրուած են։ Ժողովուրդն ալ, մէկդի դրած նախկին թայֆայական կիրքը, անխտիր յաճախած է ներկայացումներուն։

Այս տարուան ներկայացումներուն մէջ առանձին ուշադրութիւն գրաւեց Շանթի «Ինկած բերդի Իշխանուհին», որ կրկնուեցաւ երկրորդ անգամ։ Ներկայացումը կազմակերպած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարմիր Խաչի Միութիւնը, Շիրակի աշխատանքներու օգտին։ Տոմսակները շատոնց սպառած էին։ Բեմադրութիւնը ճոխ էր եւ յաջող։ Խաղը սպասուածէն շատ աւելի լաւ էր։ Աննա իշխանուհիի պատասխանատու դերը կը կատարէր Օր. Քրիստինէ Ալեքսանդրեանը, որ թէեւ առաջին անգամ կ'երեւար բեմի վրայ, բայց մեծ յաջողութիւն գտաւ։ Օր. Քրիստինէ իր կեանքի լաւագոյն օրերը ապրած է Կովկաս։ Ծնողքէ կորուած ու անօգնական, երկար ժամանակ տառապած է պոլշեւիկեան «դրախտին» մէջ եւ ականատես է եղած անոնց բոլոր սարսափներուն, անձամբ ճաշակելով պոլշեւիկեան բռնութիւնը կամքի եւ մտքի ազատութեան վրայ։ Հայ բեմի համար ապագայ խոստացող է, եթէ նուիրուի թատրոնին։

Իշխան Վասիլի դերը խաղաց առաջին անգամ Ս. Բէջանեանը, իսկ երկրորդ անգամ դերասան Ջափրաստը։ Յաջող էին նաեւ Ս. Ոսկանեան ու Չ. Յովհաննիսեանը։

∴ Դերասան Ջափրաստ բեմադրեց «Անչափահաս»ը, «Սօս եւ Վարդիթեր», եւ ուրիշ խաղեր։ «Անչափահաս»ը յաջող էր, իսկ «Սօս եւ Վարդիթեր»ը տպաւորութիւն չթողուց։ Խաղը անշնորհք ձեւով է կազմուած։

∴ Նոր-Ջուղայի համար նորութիւն մըն էր Հայր Աբրահամի այցելութիւնը։ Պետական գործերով կը շրջէր Պարսկաստանի գաւառները, գիւղատնտեսական ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար։ Ջուղայի ժողովուրդը սիրով ընդունեց Հ. Հանրապետութեան անդրանիկ խորհրդարանի նախագահը։ Այս առթիւ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ, ուր յանկարծ «Մեր Հայրենիք»ով ընդունեցին յարգելի հիւրը։ Հայր Աբրահամ սրտաբուխ ճառով մը կոչ ըրաւ փարած մնալ ազգութեան եւ ազատ ու անկախ հայրենիքի գաղափարին։ Տպաւորութիւնը սքանչելի էր, ներկաները ապրեցան Հանրապետութեան օրերը եւ այն խանդավառ ընդունելութիւնը զոր ցոյց տուին Իշխան Արղութեանին, Հ. Հ. Պարսկաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչին։ Ողջերթի առթիւ «Մեր Հայրենիք»ը «Թշուառ անտէր» չերգեցին, այլ՝ «ազատ եւ անկախ»։

Նոր-Ջուղան պարսկահայ գաղութներու մէջ աչքի կը զարնէ իր ջերմ վերաբերմունքով դէպի հայրենիքի ազատութիւնը։ Հանրապետութեան օրերուն, Ս. Փրկչեան վանքի բակը քարի պատուանդան էին պատրաստեր ազատութեան յուշարձան կանգնելու համար։ Այդ պատուանդանը մինչեւ այսօր ալ կը մնայ։ Մինչեւ այսօր ալ Ջուղայի հայութիւնը ամուր փարած է ազգային աւանդութիւններուն ու անկախութեան գաղափարին։ Միւս քաղաքներու ու գաղութներու նման պոլշեւիկեան խմորում ու վաճառուած հոգիներ չկան։ Ջուղացին հայ է հայութեան համար, բոլորովին խորթ ու օտարոտի է անոր պոլշեւիկ… ու խորհրդայնացումը։ Անշուշտ… խօսքս չի վերաբերիր մէկ երկու… կու պնակալէզներու, որոնք… պաշտօնի կամ անցորդի համար… կ'աշխատին ռուսական հիւպ… տոսարանէն առացուած դրօշ… ներ տարածել կամ խորհրդային կարգերը փառաբանել։ Այդպ… սիներն ալ ժողովուրդը լաւ կը ճանչնայ եւ անոր համեմատ կը վարուի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բ. եւ վերջին մաս

Ստորեւ կը հրատարակենք… Ցառը զոր խօսեցաւ ընկեր… Աճարոնեան, Հինգշաբթի… Ապրիլ 11ի մտաւորական… ներու յիշատակին։—

— «Այսօր ես… յուզումով ու սրտի… բով նախագահեցի… քը։ Բայց այսօրուայ նախագահութեան ինծի առաջարկուիլը… տակն ու վրայ կ'ընէ զիս։

Ի պատիւ «Յառաջ»ի պէտք է որ ըսեմ թէ ան ոչ թէ… դերու պէս երկինքի վրայ… այլ անիկա գիտցաւ… իջնել ու գնահատել մեր հայ… մոքին արժէքը եւ յարգել… Ինծ համար… ափոփանք է որ մեր… թաղելով իր աւազ-գրողներ… ատամներով, եղունգներով… քին կառչած է, եւ վին է… կա, որովհետեւ միայն միտքն… անմահ։ (Ծափեր)։

Ու մտաւորները մեր ցեղի միտքն էին։ Ինչո՞ւ համար… թէ ես յուզուած եմ այսօրուան նախագահը ըլլալուս համար, որովհետեւ ինծի կը թուի… ն'ա ալ պէտք է անոնց հետ… ցած ըլլայի դէպի… մահուան ճանապարհ. բայց ես մնացի։ Թիւրեւս մնացի… պարտականութիւն մը… բեմ կը յիշե՛ք, երբ… պիտի մեռնի, կ'ըսէ Հորացիոն։ «Ո՛չ Հորացիօ, դուն… պէս գի պատմես աշխարհին… ես ի՛նչպէս մեռայ։ Թէ ես… ինկայ»։ Ու մենք… պարտք ունինք Հորացիոյի… պատմել մեր ցեղի մտքին…

Ես 1913 թուին Զուիցերիա կը գտնուէի, մազապուրծ փախած ինձ Սիպերիայով… ծանքով… յէն, ու այդ միջոցին Սիամանթօն, Զարդարեանն ու Զօհրաբեան, յամառօրէն Պոլիս կը կանչէին ինձ. — Թող կեդրոնական վարժ, անի տեսուչ ըլլայ… եւ Թրքահայ երիտասարդութիւնն ալ անհամբերութեամբ քեզ կը սպասէ. չէ՞ որ դուն… սէխեանի տեսուչն էիր։ Ինչ… տի ընես Զուիցերիոյ մէջ… հեռագիր ու նամակ, ու… բարձութեան հրաւէր։ Ու… խորհիլ թէ իրաւ, ի՛նչ… նեմ այս օտար ափանց… վրայ, ուր ոչինչ կը խօսի… սրտին ու հոգիին։ Բայց… բանութիւններու մէջ… մարդուն ներսը թաղուած… զարկէն, — բնազդը. եւ ես… տասխանեցի։ «Ոչ, Պոլիս… գար. Պոլիսը Տաճկաստան է… երբեք կարելի չէ… Թուրքին»։ Ու չգացի… մանութեան, պարտաւոր… զայրոյթի զանազան… ներ եկան հանդուցեալ… բայրներէս, Սիամանթօյէն… զարեանէն ու Զաւարեան… բայց ես չգացի, յամառեցայ… մնացի։

Ու ահա, երկու տասնեակ… միներ չանցած, անոնք… ցան դէպի հեռաւո՛ր, հեռաւոր… անհետացան։ Անոնք կ… րու երամի մը պէս զարկ… փոթորկի բռնուելով խորտ… ուեցան ալիքներուն վրայ… ես ուշացած կռունկի պէս…

Ահա թէ ինչո՞ւ զիս կը… այսօր նախագահ ըլլալս… անանցած էի. բայց մնացի… բացիքոյի պէս, աշխարհին… մելու այս մեծ ոճիրը։

Ինձ համար անոնք մեր ցեղի… հաւատքին, մեր ցեղի…

...մտքին եւ ուժին, կամքին ...գաղափարին սուրբ վկաններն ...Անոնք նոր Գեւոնդեաններն ...ժողովուրդին, եւ 1500 ...վերջը եկան ցոյց տալու ...զինեան ձեռնիլ զա... ճամբուն վրայ, որ մենք ...մարմնացումն ենք ...եւ կ'ապրեցնենք ...մեր իսկ ...

...զարհուրելի կ'ըլլար, ...ժողովուրդը մնանէր ...իր առաջնորդներուն ...գաղափարները՝ զանոնք ա... համար. Վերջերս ...մը կ'ուզէր վերա... Սեկրատի գառը, ի... պատասխանուեցաւ թէ այդ ...անխրատելութեան վրայ է ...Սեկրատի իրա... արդարութիւնը։ Պէտք ...անոր։ Ու գիտենք որ ...Սիսոսս, գաղափա... տուին իրենց ա... Մեր մտաւորականներն ...պէս իրենց գաղա... ամբողջային իրենց ...Անոնք կայծակին ...ժողովուրդի փրկարկառ ...մեծ, մեր ծ..., ...աւելի, հավերու, ...ալիկոծութեան ու ...մէջ յանկարծ ...շողը կը փայլատակի ...Ահա մեր ցեղի ...էր, որ կայծակի պէս ...

...այս հարկը կուտայ հայ ...Վարդանանց պա... ի վեր, միշտ կայծակ ...զինքը հողմա... փոթորիկներուն։

...«Յարդգողի» այս մեծ ...զիս լուցել ուժ... Ու իմ սրտէս արցունք ...Բայց կայ երկու ար... մէկը աշնանային անձ... իրիկուններու տրտում, ...մահ գացող ար... միւսը գարնան առա... անծրեւին առողջ ու ...զեղի ամառ գացող ...արցունքը։ Իմ ...մէջ են այդ երկու ար... այս։ Այսօր աճարդ... ուսեալ որ ինչ գիտէ ...միտքին արժէքը, եւ ...կ'ուզէ։ Շարունա... իմ մասսայ գրչի ընկեր... ձեր մտքի գահակալ... մնայ։

...ինկած ձեր ճամբան ...համար։ Հազար սե... կ'անցնին, բայց միայն ...Նոր էջ մտքին պա... Ու միշտ նորերն է ...Փա՛ռք նահատակ ...ձայն. Le roi est ...vive le roi!»

...ու խանդավառ ...կը յարմանն ներկաներու ...զօհանակութիւնն ու ...պաշտօնութիւնը։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՍՈՒԳԻ ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԸ»

«Նէնի Թաֆքասիա» իր Ապրիլ 27ի թիւը հրատարակած է սեւ շրջագիծի մէջ, նուիրուած «Ազրպէյճանի սուգի տարելից»ին՝ այսինքն պոլշեւիկեան գրաւումի 7րդ տարեդարձին։ Այս առթիւ Բեսուլ զատէ Մէհմէտ Էմին պէյ խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.—

«Ապրիլ 27ի դէպքը Ազրպէյճանի ժողովուրդը իր սիրտէն զարկաւ եւ աներեւակայելի կսկիծով մը համակեց։ Ժողովուրդէն մաս մը զգացած ցաւին ազդեցութեան տակ իր աչքերու արցունքին ճամբայ տուաւ, ու վերջին թուլցնող ազդեցութեանց ենթարկուելով, գործը իր բնական վիճակին ձգեց։ Ընդհակառակն միւս մասը այսպէս չըրաւ. զսպեց իր արցունքները, հաւաքեց իր քէնն ու ոխը, ու մէջտեղ բերաւ ազգային յեղափոխական շարժումը, որ անկասկած օր մը վրէժի աշխարհապատումով մը պիտի պայթի։

«Առաջին դասակարգի քարոզիչները կ'ըսեն թէ կեանքի մէջ էական սկզբունքը դէպքերուն յարմարիլն է ապրին ֆիզիքական գոյութիւնը փրկել — ահա անոնց մտածումը։ Սոփեստներու փիլիսոփայութիւնն։ Երկրորդ դասակարգը ֆիզիքական գոյութիւնով չի բաւականանար պատիւով ապրիլ կ'ուզէ. ասոր համար ալ անիկա կը մտածէ ոչ թէ յարմարելու այլ կռուելու մասին (ույուշմայը տեղին վուրուշմայը).

Նոյն տարեդարձին առթիւ Պերլինի մէջ գործող «Ազրպէյճանի անկախութեան կոմիտէն» ճեմեւեալ թռուցիկը հրատարակած է.—

«Սիրելի հայրենակիցներ եւ ընկերներ, այսօր «Ազրպէյճան» ըսուած թուրք նուիրական երկրի մը վրայ ռուսական բռին ձայնը հնչած է, մեր օջախը վայրենի թշնամիին կողմէ գրաւուած է եւ մեր անկախութիւնը առժամեայ կերպով ընդհատուած է։ Այսօր եօթը տարի կ'ընէ որ ազերի «Մէհմէտ Էմին»ը սուգի թեւոն չղթաներով կապուած է։

«Ազրպէյճան թուրք երկիրներու մէկ սիրտն է, քանի՛ այդ սիրտը ռուսական օղակին ճնշումին տակ մնայ, Թուրք ժամանը տաղապանքէ չի կրնար ազատիլ։ Ասոր համար է, որ այսօր մեզի պէս անկախութեան կարօտով տոչորուող Թուրքիստանի, Ֆազանի, Խրիմի մեր հայրենակիցները, եւ Թրքական միութեան կողմնակից Թուրք երիտասարդութիւնը մեզի հետ միասին սուգ պիտի բռնեն եւ միաբերան պիտի անիծեն բռնաւորները։

«Ընկերնե՛ր, բռնութիւնն ու ստրկութիւնը անձնուէր հերոսներ կը ծնին։ Մեր մեծ եղբայրը Թուրքիա այս մասին կենդանի օրինակ մը կը կազմէ մեզի համար։ Ազրպէյճանն ալ «Թուրքիա» մըն է. Թուրքիոյ օրինակը իրագործելիք ընկերներ կը հասցնէ։ Այսօր զնտաններու մէջ կը փճանան գործունեայ երիտասարդներ, որոնք ստրկութիւնը չեն վայլեցներ Թուրք ազգային հպարտութեան։

«Ազգային հուրով այրուն եւ անկախութեան երազով բաբախուն այս երիտասարդները մեր տխուր դէմքերը լուսաւորող անհուն պայքարին մէկ մէկ կենդանի խորհրդանշաններն են։

«Ազգակիցնե՛ր յուսահատինք։ Հերոս նահատակին անձնուէր երիտասարդներուն նայելով, անկախութեան դրօշակը բարձրացնելու մեր ուխտը նորոգենք։ Չմոռնանք որ Թուրքը եթէ պատիւով ապրիլ ուզէ, պէտք է անկախ ըլլայ։ Ընգամ մըն ալ ցոյց տանք Ռուսին թէ անկախութեան տենչանքը Թուրքին առաքինութիւններէն մէկն է, ապացուցանենք որ Ազերի Թուրքը կը ծռի, բայց չի կոտրիր»։

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԱՍԻՕԹԱ.— Մեր քաղաքի Société provencal de construction navall, նաւագործարանին մէջ մօտաւորապէս 300 հայեր կ'աշխատէին, օրապահիկ ստանալով 18-20 ֆրանք։ Մարտէն սկսեալ գործադրկութեան հետեւանքով բոլոր հայերը արձակեցին։ Մեծ մասը ամուսնացած են եւ 3—4 զաւակներու տէր։

Բացի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէէն, չկայ որեւէ ազգային կազմակերպութիւն որպէսզի խորհի այս գործադրկութեան վիճակի մասին։ Տեղական իշխանութիւնը կ'առարկէ թէ գործ չի կրնար տալ։ Ո՞ւր պիտի երթայ այս խեղճ ժողովուրդին վիճակը։ Ո՞ւր են Հայաստանի մունետիկները։ Այս ժողովուրդն էր որ միշտ կ'օգնէր Նիւթապէս թէ բարոյապէս իր կարողութեան համեմատ ինչո՞ւ կը փակեն հայրենիքին դռները մեր երեսին, արդեօք ու վամաս ըլլալէն ետքը պիտի տանին մեզ։ Անգլիոյ հանքագործներուն կամ Չինացիներուն օգնածատեն չե՞ն կրնար մեզ ալ յիշել...

Գ. Ա.

ՄԱՐԹԻԿ.—Ապրիլ 24ի պէտքին, տեղի ունեցաւ մեծ սգատօնի տարեդարձին հանդէսը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ենթակոմիտէին եւ Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին։

Այս առթիւ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր, օրուան տօնին յարմար։

Խօսեցան՝ ընկեր Պօղոս Հիւսեան, Դաշնակցութեան կողմէ, եւ Պ. Դանիէլ Թորոսեան, Հնչակեաններու կողմէ։ Երկուքն ալ ի վեր հանեցին օրուան սուգին նշանակութիւնը։

Հանդէսին ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը, որ առաջնորդուեցաւ գերեզմանատուն, անծանօթ զինուորի յուշարձանին վրայ զետեղելու համար ծաղկեպսակ մը, յարգութեան անունով։

Լուսանկարիչ Պ. Գույումճեան 50 հատ Մայր Հայաստանի քարտեր նուիրած էր, որ բաժնուեցաւ ժողովուրդին, ի նպաստ հանդէսի ծախքերուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ջիբուխչի գիւղը.— Էջմիածնի գաւառին Ջիբուխչի գիւղը կը գտնուի ճահճային վայր մը։ Այս պատճառով, գիւղացիներու հարիւրին 95ը կը տառապին դողացաւէ եւ ճահճատենդէ։ Գիւղացիները կ'առաջարկեն գիւղը տեղափոխել Մարգարայի խճուղիին մօտերը, որ շատ հեռու չէ գիւղէն։

Ազգայնացուած տուները.— Աստղի Դանիէլ «Խորհրդային Հայաստանի» մէջ (15 Ապրիլ) կը գրէ թէ «Ազգայնացուած տուները, որոնց թիւը կը հասնի 380ի Երեւանի մէջ, հետզհետէ կը քայքայուին։ Ոչ պատկան մարմինները կը հետաքրքրուին, ոչ ալ բնակիչները։ Այս վերջինները արդէն 26-27.000 ռուբլի պարտքերու տակ ճզմուած են եւ չեն կրնար նորոգութիւն կատարել։

Նոր շէնքեր.— Երկաթուղիի պաշտօնեաներուն համար Ալեքսանդրապոլի մէջ շինուած են երեք մեծ շէնքեր, ուր կրնան բնակիլ 25 տուն։

Հայաստանի Անասնաբուծները.— Ղամարլուի շրջանէն Բուրաստան գիւղին մէջ ալ կազմուեցաւ Անասնաբուծներու Միութիւն մը, 55 անդամներով։ Տրամադրութիւն, խանդավառութիւն, ճառ եւ ամէն բան արդէն պատրաստուած են։ Գիւղացի անդամները պիտի վճարեն 5 կոպէկ։

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱՋԻՆ ԴԻՄ.— Թիֆլիսի բժիշկներէն Տօքթ. Զաւրիէվ, երկար փորձերէ յետոյ գտած է դեղ մը, որ կը բուժէ կապոյտ հազը։ Փորձը հաստատուած է 100 երախաներու վրայ, որոնք վարակուած էին կապոյտ հազով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Մարգարապատցի Ռուբէն Ասլանեան, 27 տարեկան, կասկածելով իր կնոջ վրայ, շաբունակ կը տրտնջար թէ մտերմութեամբ կը տեսակցի իր ազգականին՝ Նահապետ Ենգիբարեանի հետ։ Ու ամէն օր կը ծեծէր կինը՝ Վարսենիկը։ Սակայն կինը կարեւորութիւն չէր տար ծեծին ու սպառնալիքին։ Գիշեր մը, ամուսինը, Ասլանեան, դանակով մը կը մորթէ Վարսենիկն ու իր մէկ տարեկան աղջիկը՝ Լիզան, երբ կը քնանային։ Ոճիրը գործադրելէ յետոյ կը փախչի Թուրքիա, սակայն կը ձերբակալուի Ռոստովի մէջ եւ կը տարուի Երեւան։ Դատարանը կը դատապարտէ ոճրագործը 10 տարի բանտարկութեան։

ԴԻՒԱՅԻՆ ԱՄՈՒՍԻՆԸ. Ամուսնական Մայիսի մէկն էր ե Կիրակի։ Ահա երկու պատճառ, որ Վէրրեր խմէր երկու անգամ աւելի։ Երբ տուն դարձաւ, զանկէն ծուխ կ'ելլէր, եւ արեւը մութ կը տեսնէր։ Գոռաց կանչեց կնոջը ականջին։ Յետոյ բարձրացուց հուժկու բռունցքը, կինը սարսափեցաւ եւ նորածինը վերցուց օրրանէն եւ ցատկեց պատուհանը, որ կը բացուէր բակին վրայ։ Պատուհանէն իջաւ խանութին տանիքին վրայ եւ սահեցաւ, ինկաւ վար։ Փռուեցաւ ջարդուփշուր ապակիներու մէջ եւ ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։ Հրա՛շք, երախան երբեք չվիրաւորուեցաւ, որովհետեւ մայրը, ինկած պահուն անգամ, սեղմած ու պահած էր իր կուրծքին վրայ։ Մայրը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՈՃԻՐ.— Մէրսիէ չափազանց ծոյլ գիւղացի մըն էր։ Ամուսնացած էր Պէլլէօզ գիւղին հարուստներէն Պլէնի աղջկան հետ։ Ու շարունակ դրամ կ'ուզէր։ Աները ձանձրացաւ եւ մերժեց։ Անցեալ օր կապեց աներոջը ճամբան եւ գիւղին բերանը, հրացանի մէկ գնդակով սպաննեց զայն։ Գնդակը մտած էր ձախ աչքէն եւ ճեղքած ու թափած էր ուղեղը։ Մահը վայրկենական եղաւ։ Յետոյ, քանի մը քայլ անդին, նոյն հրացանով սպաննեց ինքզինք ալ մացառի մը տակ։

ԹԱՆԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՆԱՒԻՆ ՄԷՋ.— Մանուպա նաւը երբ Կիրակի օր, Մարսիլիոյ ջուրերուն մէջ կը մտնէր, համբոյի մը պահուն, որ տեղի կ'ունենար նաւին արուեստագէտներուն կողմէ, յանկարծ կը պայթի շոգեկաթսան։ Տաք շոգին կը տարածուի մեքենաներուն բաժինը, ուր ծանրապէս կ'այրին 11 հոգի։

Այրող մարդոց աղեկտուր ճիչերը լսելով, մեքենավարը կը վազէ օգնութեան, սակայն ինքն ալ կ'այրի եւ կ'իյնայ գետին։ Ջեռերուն մէջ կը գտնուի նաեւ ճամբորդ մը, որ նոյնպէս ծանր այրուցքներ ստացած է։ Վիրաւորներէն մէկը մեռած է, եւ երեք հոգին մասին ալ յոյս չկայ ապրելնալու։

ԳՈՂ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆ ԴԷՄ ԴԷՄԻ.— Երկու ոստիկաններ, Ֆըլինեի եւ Լաշա, գիշերը շրջան մը կ'ընէին Վէնսէնի մէջ, երբ Փոլիկոնի պողոտային վրայ, դղեակին առջեւի ծառերուն մէջէն տեսան երկու ստուերներ։ Ոստիկանները հրամայեցին, որ անձնատուր ըլլան։ Անծանօթները փախան, ոստիկանները հալածեցին։ Ու, դղեակին պատերուն տակ, նետուեցան դիրկ դիրկի եւ՝ կատաղի ըմբշամարտութիւն մը։ Ոստիկան Ֆըլինեի յաջողեցաւ զինաթափ ընել իր հակառակորդը, եւ վազեց օգնութեան ընկերոջ, որ փոխնիփոխ կը թաւալէր գողին հետ։

Երկուքը մէկ յաջողեցան զինաթափ ընել զայն ալ, սակայն միւսը փախած էր արդէն։ Ձերբակալուածը Սպանիացի մըն է, որ, ընկերոջ հետ, գեռ նոր միասին կողոպտած էին գիւղին ծխավաճառներէն մէկը։

ՇՆՉԱՀԵՂՁ.— Լամարթին փողոցը, պանդոկի մը մէջ վարձակալները առջի առտու կը բողոքեն, որ օդային կազի սաստիկ հոտ մը կուգայ երկրորդ յարկէն։ Պանդոկապետը կը կոտրէ դուռը, կը բանայ եւ կը տեսնէ որ երկու ծերունիներ, տէր եւ տիկին Տահնէլ, փռուած են գետին, խեղդուած՝ օդային կազով, որ կը ծխար ծորակէն։

Կրթուիլթէ ծերունի Տահնէլ, վիճակը արթնցած եւ ուզած է բանալ պատուհանը, սակայն քայլ մը առած եւ փռուած է գետին։

ԽԵՂԴԱՄԱՀ.— Առջի իրիկուն, պատերազմական նախարարութեան շէնքին սենեակներէն մէկուն մէջ կին մը չուանով կը կախէ ինքզինք ձեղունէն։ Նախ քան կախաղան բարձրանալը, ածուխ կը լեցնէ վառարանին մէջ, որպէսզի, եթէ չուանով չյաջողի մեռնիլ, բնածխային թթուն վերջ տայ իր կեանքին։ Կինը կը կոչուի Մանրիկ, 40 տարեկան, որ պատերազմի ճակատին վրայ, էրկանը մեռնելուն պատճառով, գացած էր ինքզինք կախել պատերազմ. նախարարութեան շէնքին մէջ։

ՎԱՅՐԵՆԻ ՍԻՏԻՆԵՐԸ.— Կիրակի գիշեր, Էրժան Գոս տուն կը դառնար, երբ Թօլպիաք փողոցին վրայ խումբ մը Սիտիներ յարձակեցան վրան եւ այնքան ծեծեցին ու խոշտանգեցին, որ Գոս փառեցաւ գետին։

Անցորդները օգնութեան վազեցին, սակայն Սիտիները մեկնած էին արդէն։ Ծանրօրէն առուոր Գոս մնաւ։

ՍՊԱՆՆԵՑ ԻՐ ՓԵՍԱՆ.— Քալլէրարի կին մը ունէր, ա՛լ գործ չունէր, զայն կը ծեծէր։ Առջի առտու, երբ Քալլէրարի դարձեալ կը ծեծէր իր կինը, աները Տէլանդ չդիմացաւ եւ հրացանով սպաննեց իր փեսան։

ՅԱՌԱՋ..Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 10

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՅԱՏԱԳԱՆ ԳՈՐԾ ՄԸ ԼՕՐԻԵՆԻ ՄԷՋ

Այս հնարքին հիմը այն էր ...ուրէնի իրագանչիւր գի... պատասխանելու էր նրա. ...մէջ գործածուած ...խաղի։ Եւ քանի ...արձակող եւ ընդունող ...ները ունէին գաղտնիքին ...կողը՝ գուրսէն մէկու ...անլսելի կը մնար։

...կողմէ անոր բանալին ...էր ամէն շաբաթ փոփո... ենթարկել, որով թղ... գաղտնիքը աւելի ...կ'ըլլար։

Այս հնարքը անշուշտ շատ ...կան էր բայց մ'արդ չի կր... ...թէ, որքա՛ն գծ... ...կրեցինք զայն ե... ...համար

Իրօք, գրաքննութեան պաշտօնեաները կասկածելի բան մը նշմարած չըլլալով, անմիջապէս կեդրոնին լուր տուին։

Կեդրոնը իրար անցաւ, եւ կերպով մը, զոր յայտնելու իրաւունք չունիմ, հասկցաւ թէ կարգ մը տեղեկութիւններ սահմանէն անդին անցած էին բայց ի՞նչ ճամբով, չէինք գիտեր։

Պէտք էր գործել եւ շուտ, որպէս զի կարենայինք երեւան հանել թշնամիին թղթակցութեան նոր միջոցը։

Բոլոր պաշտօնատուններուն իմաց տրուած ըլլալով, քաղաքներու եւ սահմանագլուխներու հսկողութիւնը որ արդէն շատ խիստ էր, անողոք դարձաւ։

Բայց ո՛չ մէկ տեղ կասկածելի բան մը չգտնուեցաւ։

Իսկ փարիզէն լուր կուտային թէ թշնամին միշտ կը յաջողէր լուր առնել։

Յուսահատական էր։

Ի զուր կրկնապատկեցինք ծածկագիրի պահակախումբերու թիւը. կասկածելի մարդոց տուներուն մէջ խուզարկութիւնները որքա՛ն ալ խստացուցինք, որ եւ է լուրջ արդիւնքի չհասանք։

Յուսահատելով, մեզի յանձնուած հսկողութեան շրջանակին մէջ ամէն փնտռտուքէ հրաժարելու վրայ էինք, երբ, մեր գործակալներէն մէկը որ Լօրիանի մէջ կասկածելի մէկու մը հսկողութիւնը ստանձնած էր, տարօրինակ իրողութեան մը լուրը տուաւ։

Կատաղի մենամոլ, այս կասկածելի անձը՝ ամէն շաբաթ, տասը տպագրական տունէ մը կը ստանար երաժշտական կտորներ։

Այդ՝ կտորներուն մէջ կը գտնուէր հատ մը, որուն տիտղոսն էր «Ալզասի Միօզօթիս» եւ որ ամէն շաբաթ ՀԱՆՈՆԱՒՈՐ ԿԵՐՊՈՎ իրեն կը ղրկուէր։

Նոր հսկողութիւն մը հաստատեցինք, եւ երեք շաբաթ յետոյ, համոզում գոյացուցինք որ՝ եթէ երգին անունը չէր փոխուեր ընդ հակառակը երգը շաբթէ շաբաթ կը փոխուէր:

Այլեւս հետքին վրայ էինք։

Անմիջապէս տեղեկագիր մը պատրաստուեցաւ եւ ղրկուեցաւ ուր որ անհ էր։ Երկու օր յետոյ մեզի կը հասնէր մասնագէտ «գաղտնալոյծ» մը, որ շուտով երեւան հանեց գործին խնդութիւնը։

Երաժշտական այս կտորին շնորհիւ էր որ Գէօնի գերման լրտեսական կեդրոնը, Ֆրանսայի իր գործակալներուն կը հասցնէր իր հրահանգները:

Միանգամայն կրցանք երեւան հանել թէ՝ գերման լրտեսները, ի՞նչ միջոցի կը դիմէին, ֆրանսայէն դուրս հանելու համար իրենց քաղած տեղեկութիւնները։

Նոյնպէս, այս առթիւ երեւան հանեցինք քանի մը լրտեսներ, որոնց գոյութիւնը կ'անգիտանայինք։

Գանք հիմա գերմաններու կողմէ գործածուած երկրորդ հնարքին։

ՀԱՒԿԻԹ ԿՈՒԶԷՔ. ԱՀԱՒԱՍԻԿ

Մարդ որքան ալ հաւկիթը շատ սիրէ, կարելի չէ ընդունիլ որ, հարիւրներով արտասահմանէն բերել տայ, երբ մանաւանդ հաւկիթի վաճառական չէ։

Այսպէս մտածեցի, երբ առտու մը մեր գործակալներէն մէկուն տեղեկագիրը կարդալով, իմացայ թէ, Զուիցերիայէն, կասկածելի մէկու մը կողմէ, ամէն շաբաթ, մեծ քանակութեամբ հաւկիթ կը ղրկուէր, ֆրանսա հաստատուած կասկածելի անձի մը։

Խնդրոյ առարկայ անձը, գրա էր կին մը, բազմաթիւ այցելութիւններ կ'ընդունէր եւ իր սեղանը միշտ պատրաստ կը պահէր։

Շատ վեհանձն, առատաձեռն վրայ շատ մը սաներ ունէր, որոնց ծրարներ կը ղրկէր եւ երբ արտօնութեամբ քաղաք վերադառնային սիրտական հիւրասիրութեամբ... մը կը պատուէր զանոնք։

Բարեբախտաբար, բոլոր «սանամայրերը» այս կնոջ չէին նմաներ եթէ ոչ երբեք չպիտի կրնայինք գործին մէջէն դուրս ելլել։ Հասարակութիւնը երբեք չպիտի գիտնայ թէ՝ այս «սանամայրերը» ինչ անքուն գիշերներ անցընել տուին մեր պետերուն եւ տեղեկատուութեան գործակալներուն եւ ինչ մտահոգեր պատճառեցին անոնց։

Իրօք կը պատահէր որ, հասարակութեան մէջ, խօսակցութեան մը ընթացքին, առ... գէշ հետեւանքին վրայ մտածելու «սանամայր» մը իր «սան»ին զինուորական տեղեկութիւններ հաղորդէր, այս տեղեկութիւնները կը պատահէր որ խուլի մը ականջին մէջ չիյնային,

(Շար.)

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

կայ դարձաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր կարգ մը միջադէպեր ալ պատահեցան։ Յատկանշական է, որ վիճաբանութիւնները սկսան ճիշտ անցած տարուան ընդհ. գործադուլի տարեդարձին օրը։

Կառավարութեան կողմէ օրինագիծը պարզեց սըր Տուկլաս Հօկ, որուն առաջին խօսքերէն իսկ աշխատաւորականները բուռն միջամտութիւններ ըրին։ Նախագահի ազդարարութիւնները չկրցան հանդարտեցնել ընկերվարականները, որոնցմէ Ճէք Ճօնս ի վերջոյ սրահէն դուրս հանուեցաւ։ Այս արտաքսումը աւելի զայրացուց իր ընկերները, որոնք շարունակեցին տեղեկաբերի իւրաքանչիւր խօսքին բացագանչութիւններ ընել։ Այս աղմուկը տեւեց երկու ժամ։ Կառավարութեան զեկուցաբերը ո՛չ մէկ համոզիչ փաստ բերաւ, իրաւական կերպով արդարացնելու համար կառավարական օրինագիծը։

Իրմէ վերջ խօսեցաւ ընկերվարական Քլայնս, որ յարձակեցաւ այդ օրինագիծին դէմ եւ զայն անուանեց «վրէժի օրէնք», որուն նպատակն է կազմալուծել Արհեստակցական Միութիւնները եւ բանուոր զասակարգը զրկել միահամուռ գործողութենէ։ «Կը հաստատենք թէ ոեւէ աշխատաւոր իրաւունք ունի թեւերը ծալլելու ոեւէ վայրկեան։ Ասիկա իրաւունք մըն է, որ ամէն մարդ ունի»։

Անկարգութիւնը վերսկսաւ, երբ բեմ ելաւ սըր Կրիվս Լորտ, օրինագիծը պաշտպանելու համար։ «Դուք իմ հայրս բանտարկեցիք» պոռաց անոր երեսին աշխատաւորական թոմ Կրիֆֆիթս։ Նախագահը խնդրեց այս վերջինէն տեղը նստիլ, մինչ իր ընկերներէն մէկը կը ջանար խաղաղեցնել զայն։ Սակայն Կրիֆֆիթս բնաւ մտիկ չէր ըներ եւ աջ ու ձախ կը պոռար սպառնագին՝ «զողե՛ր, աւազակնե՛ր, սրիկանե՛ր» անուանելով աջակողմի երեսփոխանները։

Վիճաբանութիւնները չորս օր պիտի տեւեն։ Քուէարկութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի գիշեր ժամը 11ին։

Փուանքարէի կարեւոր ճառը

Ներկայիս ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կը գումարուին Նահանգային ընդհանուր ժողովները։ Մէօզի Նահանգային ժողովին բացման առթիւ վարչապետ Փուանքարէ քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ իր ծննդավայրին՝ Պար-լը-Տիւքի մէջ։

Վարչապետը նախ պարզեց ելմտական կացութիւնը՝ իր իշխանութեան գլուխ գալէն մինչեւ այսօր, ֆրանքի անկումը հետզհետէ բարձրացումը եւ զանձին այսօրուան վիճակը։ «Յաջողութեան առաջին պայմանն էր, ըսաւ, հաւատք ունենալ երկրի ճակատագրին վրայ...։ Գիտէի թէ մեր ժողովուրդը իր կեանքի տագնապալի ժամերուն վերականգնումի եւ վերակազմութեան ի՜նչ ուժ ցոյց տուած է։ Չէի կասկածեր որ քաջութեամբ պիտի ընդունէր անհրաժեշտ զոհողութիւնները, վերահաստատելու համար մեր ելմտացոյցի հաւասարակշռութիւնը, կենդանացնելու մեր զանձը եւ բարձրացնելու մեր դրամը»։ Տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ 1928ի ելմտացոյցին մասին։

Համայնավարութեան վրայ խօսելով, ըսաւ.

«Աւելի ծանր եւ անմիջական վտանգ մը պիտի սպառնայ մեզ համայնավարութիւնը՝ եթէ օտար կազմակերպութեանց օժանդակութեամբ մեր երկրին մէջ հետապնդէ քանդումի այն ձեռնարկները, որոնց նուիրուած է ամբողջ աշխարհի մէջ։ Ֆրանսան պոլշեւիկեան աշխարհակալութեան համար բաց փորձադաշտ մը չէ։ Անիկա ունի աւանդութիւններ եւ բարքեր, որոնք շատ աւելի բարձր են քան այն օրինակները, զորս կը յաւակնին առաջարկել անոր. դէպի նախնական վարչաձեւեր վերադարձով չէ որ կը յուսայ գտնել քաղաքակրթութեան զարգացումն ու մարդկութեան երջանկութիւնը։ Կառավարութիւնը վճռած է թոյլ չտալ որ Հանրապետութեան օրէնքները ոտնակոխ կերպով տուժեն, եւ անմիջապէս զգալի կտրուկ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ այն բոլոր ոճրածին փորձերուն դէմ, որ կրնան վտանգել բանակին կարգապահութիւնը, պետութեան ապահովութիւնը կամ ազգին անբաժանելիութիւնը։ Այս անհրաժեշտ գործողութեան մէջ հաստատօրէն մեր յոյսը դրած ենք հանրային կարծիքին եւ խորհրդարանին աջակցութեան վրայ։

Միջազգային տնտեսական համաժողովը

Այսօր Ժընեւի մէջ կը բացուի միջազգային տնտեսական համաժողովը, որուն կը մասնակցին 50 ազգեր, հազար պատուիրակներով։ Ինչպէս գրեցինք, այս համաժողովը խորհրդակցական պիտի ըլլայ եւ պիտի քննէ զանազան կարեւոր հարցեր։ Համաժողովին պիտի նախագահէ Պելճիքայի նախկին վարչապետ Թէօնիս։ Ֆրանսայի պատուիրակներուն մէջ է նաեւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Լէօն Ժուհօ։ Թուրքիան կը ներկայացնեն Տրապիզոնի երեսփոխան Հասան պէյ, Շէրէֆ պէյ եւ ուրիշ մասնագէտներ։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Նանքինէն կը հեռագրեն թէ զօր. Չանկ-Քայ-Շէք զինաթափած է Զ. բանակի 7000 զինուորները եւ Նանքին զրկած է Դ. բանակի 20,000 հաւատարիմ զինուորները։ Հիւսիսային զինուորները կը շարունակեն ամրակռծել Ֆու-Քէուն։ Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին շուտով պիտի գրաւէ չինական արեւելեան երկաթուղին։ Պոլշեւիկները հակառակ Խարպինի մէջ իրենց կատարած կեդրոնացումներուն, զինեալ միջամտութիւն չպիտի ընեն։

.˙. Փեքինէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած 13 Ռուսերը ինչպէս եւ Տիկին Պորոտին, իր երեք ընկերները եւ «Փամիատ Լէնին» շոգենաւին նաւաստիները, թիւով 40 հոգի, պիտի դատուին սովորական դատարաններ մը առջեւ։ Պաշտպան փաստաբանն է Ամերիկացի մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ եւ «Իսթըրն Թէլէկրաֆ» ընկ.եան միջեւ կնքուած համաձայնութեան մը հետեւանքով յիշեալ գործակալութեան Պոլսոյ եւ Իզմիրի գրասենեակները պիտի վերաբացուին երեք տարի փակ մնալէ վերջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Զուիցերիոյ միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագրէն վերջ, Զուիցերիա կը մտածէ դեսպանատուն մը հաստատել Էնկիւրիի մէջ եւ դեսպան նշանակել Հանրի Մարթէնը, որ առաջուան կը յիշուի դաշնագիրը։

ԴԱՆԻՇ[illegible] ... համար Թուրք կառավարութեան ... միջեւ տեղի ունեցող բանակցութիւնները ... պատուիրակները Պերլին վերադարձած են։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ 6 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին։ Զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ Փլաս տ'Իթալի, Քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ՝ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ "ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

նախագահութեամբ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Սալոն Միշէլի մէջ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

1 Մայիս, 1927 Ս. Շամոն

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Նաւասարդ» խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Թոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», «Ջաւարեան», «Հրայր», «Վարուժան» «Վարդգէս» ենթակոմիտէները Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի Շրջ. կոմիտէն ատեանական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՓՐՕՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մագլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Ժընիի ժողովրդական համալսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne: Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Յ. Ջռափեանի:

ԳՐԻԻՄԷՆ մեկնեցան դերասան Յ. Ղազարեան եւ Տիկ. Երանուհի Բաղալ, շարք մը ներկայացումներ տալու համար։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Մ. Թ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՓՈՆԹՈՒԱԶ, Մ. Խ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Տիկ. Գ. Վ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ, Կ. Օ.— 50 հատ ղրկած ենք։

ԳՐԻԶԷԹ, Տ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք։

ԼԱ ՑՈՒԷԹ, Ա. Ս.— Ստացանք 80 ֆրանք։

ՍԻԿՕԼԷՆ, Մ. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԳԷԼՑՕՌ, Կ. Հ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԳԷԼՑՕՌ, Բ. Թ.— Ստացանք 3.50 ֆրանք։

ՓՕՌԸՓԷՌ, Կ.Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ե. Վ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ա. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ա. Շ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր՝ տեղեկացնել՝ Միհրան Անաստասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Աղաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Չարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէչէեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր։ Գրել՝ A. Kachadourianի, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 3 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է։ Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէրեանի՝ Faiancerie, Digoin, S. et 1.

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Ջաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Գօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը։ Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10°)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԻՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի, 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» » II	»
» » III	»
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de ...
80, Rue Laf...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՄԱՅԻՍ 1927

5 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 328

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

60,000ԻՆ ՀԻՆԳ, 870,000ԻՆ ՀԻՆԳ

Ապրիլ 26ին փակուեցաւ Խորհրդային Միութեան խորհուրդներու 4րդ. համագումարը։

Մեր ռուսական բաժնի աշխատակիցը այսօր կը վերլուծէ համագումարին կատարած աշխատանքները, պարզելով օրակարգի նիւթերը եւ տիրող մթնոլորտը։ Այս առթիւ, կը յիշէ քանի մը թուանշաններ, որոնք հրաշալի գաղափար կուտան մեր կորաքամակ հայրենիքին վայելած դիրքին եւ ազգութեան մասին։

Խորհրդային սահմանադրութեամբ, գերագոյն իշխանութեան, ամբողջ Միութեան կեդր. Գործադիր կոմիտէի կողքին կը գործէ Ազգութեանց Խորհուրդ մը։ Այդ խորհուրդին հինգ պատգամաւոր կուտայ իւրաքանչիւր անկախ եւ ինքնավար հանրապետութիւն, իսկ մէկ պատգամաւոր՝ իւրաքանչիւր ինքնավար շրջան։ Այս հիման վրայ ընտրութիւն կատարուելով, Ատրպէյճանը տուած է հինգ պատգամաւոր, իր թեւարկութեան տակ գտնուող Նախիջեւանը՝ հինգ, Ղարաբաղը՝ մէկ, համագումար՝ տասնըմէկ պատգամաւոր։ Վրաստանը ընտրած է հինգ պատգամաւոր, իրեն ենթակայ Աբխազիան՝ հինգ, Աճարիան՝ հինգ, Հարաւային Օսէթիան՝ մէկ, համագումար՝ տասնըվեց պատգամաւոր, իսկ մինուճար Հայաստանը՝ միայն մէկ պատգամաւոր։

Որպէս զի աւելի թանձրացեալ գաղափար մը կազմուի Խորհրդային Դաշնակցութեան «հաւասարազօր» անդամին՝ Հայաստանի վայելած դիրքին վրայ, աւելցնենք թէ՝ մեր «անկախ» երկիրը, որ հինգ պատգամաւոր կուտայ, ունի 870,000 բնակիչ, իսկ «ինքնավար» Նախիջեւանը, որ դարձեալ հինգ պատգամաւոր ունի, հազիւ 60,000 թուրք բնակչութիւն կը համրէ։

Ուրիշ բաղդատութիւն մը.— Հայաստանը ունի իբր 30,000 քառ. վերստ կամ 26,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն. Վրաստանի թեւարկութեան ենթարկուած «ինքնավար» Աբխազիան, որ հինգ պատգամաւոր կ'ընտրէ, 8175 քառ. վերստ. Աճարիան դարձեալ հինգ պատգամաւոր), 6129 քառ. վերստ։

Ու վերջապէս, եթէ նկատի առնենք ազգութեանց խորհուրդին ազգային դիմագիծը, կը տեսնենք որ Անդրկովկասի համար ընտրուած պատգամաւորներէն 13ը վրացի են, ինը թուրք, երկուքը աբխազ, մէկը օս, մէկը ռուս, միայն ծինգը հայ եւ այս՝ հակառակ անոր որ, 400,000 հայ ժողովուրդ կայ Վրաստանի մէջ եւ 250,000 ալ Ազրպէյճանի մէջ, առանց հաշուելու Ղարաբաղը եւ Աբխազիան։

Այս թուաշաններուն հետ քով-քովի շարելով Հայաստանի եւ միւս Կովկասեան Հանրապետութեանց սահմանուած վարկերը, կրնանք ամբողջական գաղափար կազմել մեր երանեա՛լ հայրենիքին վայելած անսահման բարիքներուն վրայ։ Դեռ վերջերս կը հրատարակէինք հնգամեայ ծրագրի համար նախատեսուած վարկերու բաշխումը։ Արտատպենք սէկ երկու թիւեր. — Բանուորական բնակարաններու շինութեան համար 14,620,000 ռուբլի վարկ բացուած է Ազրպէյճանի, 9,735,000 ռուբլի Վրաստանի 4,690,000 ռուբլի Հայաստանի։ Արդիւնաբերական շինութեանց համար Կովկասի յատկացուած է 106,798,000 ռուբլի. Հայաստանի բաժինը՝ միայն քսան միլիոն։ Գաւառական շինութեանց համար՝ 79 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 14 միլիոն։ Կայարաններու շինութեան համար 65 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 1,300,000։ Ելեկտրականացման համար որոշ ժամանակաշրջանի մէջ՝ Ազրպէյճանին՝ 27,500, Վրաստանին՝ 24,475, Հայաստանին 6,300

Դեռ երէկ «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ՝ «բանուորշինկօօպ»ի համար (բանուորական բնակարաններու շինութեան ես,) համար Մոսկուայէն մէկուկէս միլիոն ռուբլի վարկ սահմանուած էր 1926ին, բայց յետոյ կրճատուեցաւ այդ գումարը, եւ արտօնուեցաւ Երեւանի մէջ կառուցանել միայն մէկ երկյարկանի շէնք։

Այս ալ՝ «շինարարական» գործունէութեան պատկերը։ Չար զուգադիպութեամբ մը, այսօր, Մարսէյլի մօտակայ մէկ արուարձանէն կը հրատարակենք թղթակցութիւն մը, որ կը պատմէ թէ ինչպէս հայ գաղթականները երկու տարուան մէջ կինցուցեր են խոպան տարածութիւն մը, ինննսուն տուն շինելով...

Մենք, «հակահայաստանեան դաւադիրներ», խորհրդային թերթերէն քաղելով այս թուանշանները, յամառօրէն Երեւանի իշխողներուն եւ անոնց տխմար խնկարկուներուն ուշադրութեանը կը յանձնենք զանոնք։

Ու անդադար կ'արծարծենք անոնց պարզած չարիքը, որպէս զի սթափին, գործեն, եւ արժեցնեն իրենց յաւակնութիւնները։ Այդ չոր թիւերը շատ աւելի անողոք են, քան մեզի վերագրուած բոլոր «դաւերը»։

Բուն դաւադիրը՝ ներսն է, խորհրդային կարգ ու սարքին ծալքերուն եւ ժանիքներուն մէջ, որոնց տակ խաղաղօրէն, ամբողջախութեա՛մբ կը ծիւրի Հայաստան աշխարհը։

Հայաստանէն խլուած եւ Թուրքիոյ պահանջումով Ազրպէյճանի կցուած «ինքնավար» Նախիջեւանը՝ հինգ պատգամաւոր, ի դիմաց 60,000 թուրք ժողովուրդի. «ազատ եւ անկախ» Հայաստանը՝ դարձեալ հինգ պատգամաւոր, փոխան 870,000 կամ 930,000 ժողովուրդի։

Արդեօք այս թուանշաննե՞րն ալ... դաշնակցական են, ծուլուած՝ հակախորհրդային կապարով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պէօյիւքտէրէի պոլշեւիկեան գաղթի ժողովին մասին Թայմզի Թղթակցին բրած յայտնութեանց առթիւ, Էնկիւրիի «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» կիսապաշտօն թերթը կը խօսի համայնավարներու Պոլսոյ մէջ ունեցած գործունէութեան վրայ։ Վեր հանելով Թուրքիոյ անկեղծ եւ հաստատ որոշումը սերտ համաձայնութեամբ ապրելու Խորհրդային Միութեան հետ, Մ. Քէմալի օրկանը դիտել կուտայ թէ համայնավարութիւնը կարելի չէ հաշտեցնել Թուրքիոյ քաղաքական եւ ընկերային պայմաններուն հետ։

Ու կ'աւելցնէ.—

«Մեր բարեկամ Սովետներն ալ գիտեն ասիկա։ Բնականաբար անոնք պիտի զգուշանան ստեղծելէ նոր կացութիւն մը, որ կրնայ վնասել խիստ անկեղծ բարեկամութեան մը։ Ուստի, ասոր հակառակ շրջած զրոյցները կարելի չէ իբր լուրջ ընդունիլ։ Մենք վստահ ենք Խորհրդային Հանրապետութեանց միութեան ուղղամտութեան։ Մնաց որ, մեր ոստիկանութիւնը շատ ուշադիր կը գտնուի այս կէտին վրայ։»

«ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

Պէյրութի «Էլ Շարք» իսլամ թերթը այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, խօսելով 70,000 Հայերու Ցունաստանէն Սուրիա փոխադրուելու զրոյցին վրայ, կը գրէ.—

— «Ցունաստան մեզի 70,000 Հայ պիտի արտաքսէ, մինչդեռ մենք Ցունաստանէն այս «ապրանք»էն զատ ուրիշ ամէն տեսակ ապրանքներ առած էինք։ Միօնիտորի ցաւէն նախապէս լացած էինք, իսկ այսօր...

«Արդեօք Ազգերու Դաշնակցութիւնը Սուրիայէն աւելի ընդարձակ տեղ մը չգտա՞ւ... Թէ ոչ մեր ենթարկուած փորձութիւնն ու աղքատութիւնը բաւական չէ՞ին մեզ համար որ այդ մարմինը բոլոր փորձանքները մէկ երկրի վրայ հաւաքել կ'ուզէ...։

«Ցունական կառավարութիւնը երկրին մէջ Հայերու ներկայութեան դէմ բողոքելով, իր ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը կատարեց։ Այժմ խորհրդարանը, Լիբանանի կառավարութիւնը, Սուրիական եւ Ալեւիներու կառավարութիւնները, Սուրիոյ հանդէպ իրենց պարտականութիւնը պէտք է կատարեն։ Ոչ միայն 70,000 Հայերու Սուրիա փոխադրութեան դէմ պէտք է բողոքեն, այլ եւ նոյն կառավարութեան բրածին պէս, մեր երկրին մէջ գտնուող Հայերէն ալ 70,000 հոգիի ուրիշ տեղ փոխադրուիլը պէտք է պահանջեն։

«Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Ալեւիներու այս բողոքը պէտք է ըլլայ երեքին համաձայնութեամբ եւ ստորագրութեամբ, հոգատար պետութեան միջոցաւ Ազգերու դաշնակցութեան ներկայացուած գրութեամբ մը։

«Կասկած չկայ, որ Ֆրանսան ասոր առարկութիւն չըներ, ընդհակառակն հոգատարութիւնը իրեն յանձնուած երկրին իրաւունքները պաշտպանելը փաստելով, շնորհակալ պիտի ըլլայ։

«Սուրիական կառավարութիւնները այս պարտականութիւնը կատարելու մէջ եթէ վանցառու գտնուին, կը հրաւիրենք Սուրիոյ հայրենասէրները, որպէսզի իրենց հայրենիքի հանդէպ ունեցած պարտականութիւնը եւ ժողովուրդին փափաքը իրագործելու համար, բողոք ուղարկեն փարիզ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւսերպ վէճը

Իտալիոյ Նախարարական խորհուրդի այսօրուան նիստին մէջ Մուսոլինի երկար զեկոյց պիտի տայ իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Դիկտատորը անգամ մը եւս պիտի հաստատէ թէ Իտալիա բացարձակապէս խաղաղասէր է եւ բողոք պիտի բարձրացնէ օտար մամուլի չարակամ պայքարին դէմ։

Միլանոյէն կը հեռագրեն թէ գահլիճի այս նիստէն վերջ Իտալիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի սկսին։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Սքուփշինայի լուծումը մեծապէս պիտի օգնէ վէճին հարթուելուն, քանի որ սերպ կառավարութիւնը երեսփոխաններու ազդեցութենէն ազատած պիտի ըլլայ։

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Ռատէքի շուրջ ժուէնս գիւղին մօտ սերպ սահմանապահ ջոկատ մը ընդհարած է իտալացի քաղաքապաններու ջոկատի մը հետ։

«Լոքալ Անցայկեր» կը գրէ թէ արտասահման բնակող իտալացի ուսանողները, որոնց զինուորութիւնը յետաձգուած էր, Յուլիս 23ի համար զինուորական ծառայութեան կանչուած են։

Իտալիա եւ Ռուսիա

«Նովոսթի Ջաղրէպ» կը գրէ թէ Իտալիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին Ներկայիս ռուս առեւտրական խարիսխ մը ստեղծելու համար Վէնետիկի նաւահանգիստին մէջ։ Այս առեւտրական խարիսխը պիտի ծառայէ ռուս արմտիքի արտածումին։ Իտալական կառավարութիւնը կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտ այսպիսի մեծ խարիսխ մը հաստատել ռուսական արտածումներու համար, որպէս զի թէ՛ շարժում ստեղծէ Վէնետիկի նաւահանգիստին մէջ, — որ գրեթէ անգործ է — թէ աժան գինով արմտիք ստանայ, ու թերեւս նաեւ ազդէ սերպ արմտիքներու արտածման Միջերկրականի եւ կեդր. Եւրոպայի մէջ։

Ֆաշիստ քաղաքապահները եւ Ֆրանսա

«Ժօռնալ տ'Իթալիա» խօսելով ֆաշիստ քաղաքապահներու մասին, կը գրէ.— Ֆաշիստ քաղաքապահները թիւով քանի մը հազար են միայն, ցրուած ամբողջ սահմանին երկայնքը՝ Ֆիումէէն մինչեւ Վինթիմիլյա, որոնք ոստիկանական պաշտօն կը կատարեն։ 2.— Անոնք կարգապահ են զինուորի պէս եւ ֆրանս. հողը կը մտնեն միայն Հռոմէն տրուած հրամանի մը վրայ։ 3.— Ֆրանս. հրամանատարութեան զինուորները լի ու լի կը բաւեն ետ մղելու համար քանի մը հազար քաղաքապաններու յարձակումը։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Նանքինի ազգայնական կառավարութեան պետ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի եւ Շանկայի նախկին կառավարիչ Զօր. Սուն-Շուան-Ֆանկի միջեւ հաշտութեան բանակցութիւնները խզուած են, որովհետեւ այս վերջինը բացարձակապէս մերժած է իր զինուորները ղրկել Չանկ-Ցօ-Լինի դաշնակից Չանկ-Սուն-Չանկի դէմ։

Հանքէուի կառավարութեան պոլշեւիկ խորհրդական Պորոտինի կինը Փեքինէն փոխադրուեցաւ եւ պիտի դատուի իբրեւ Փեքինի կառավարութեան դէմ դաւադրութիւն սարքող։ Չրոյց կը շրջի թէ Սուն-Եաթ-Սէնի կնոջ դէմ մահափորձ կատարուած է։ Ֆրանսացի համայնավար Տորիօ եւ իր անգլիացի ու ամերիկացի ընկերները Մայիս 1ին ճառ խօսած են Հանքէուի մէջ։

Հինգ մեծ պետութիւնները նոր ծանուցագրով մը դարձեալ հաստուցում պիտի պահանջեն Նանքինի խժդժութեանց համար։

Փեքինի մէջ մահապատիժի ենթարկուեցան երեք նոր չինացի համայնավարներ։ Նոր մահապատիժներու կը սպասուի։

Միացեալ օդանաւը

Թուրքիոյ մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ օդանաւային տորմիղը զօրացնելու համար։ Էնկիւրիէն հեռագրի մը համաձայն, երեսփոխան մը Ազգային ժողովին առաջարկ մը ներկայացուցած է, որով այսուհետեւ Ռէժիի սիկառէթի տուփերը 20ի տեղ 19 սիկառէթ պիտի պարունակեն։ Այս ձեւով ձեռք բերուած խնայողութեան գումարով օդանաւեր պիտի գնուին։

Արհեստակցական Միութեանց օրինագիծը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ Արհեստակցական Միութեանց մասին կառավարական նոր օրինագիծին վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։ Վերջին ժողովին մէջ խօսեցաւ Ճօրճ Սփէնսըր, նախկին նախագահ Նոթինկհամի ածխագործներու ընկերակցութեան, որ գործադուլի վերջին օրերը հանքատէրերուն հետ անջատ համաձայնութիւն մը կնքած ըլլալով աշխատաւորական կուսակցութենէն վտարուած եւ ազատական կուսակցութեան մէջ մտած էր։ Սփէնսըր աշխատաւորականները կը քննադատէր, երբ ընկերվարական երեսփոխաններ ընդմիջեցին զինքը։ Ճէք Ճօնս, որ նախորդ օրը սրահէն դուրս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿՌԻՒ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Երուսաղէմէն կը գրեն մեզի.

— Զատկի խթման օրը, Ս. Յարութեան տաճարին մէջ, «Լուսաւորեա»ի թափօրի պահուն իրաւունքի մասին կռիւ մը ծագեցաւ Հայերու եւ Ասորիներու միջեւ։ Ուխտաւորներու բազմութիւնը, սարսափած՝ վայրագ տեսարանէն, տաճարէն դուրս խուժեց, իրար կոխոտելով։ Բազմաթիւ անգլիացի եւ տեղացի զինուորներ յարձակեցան երկու կողմերուն վրայ, որոնք ըիրերով կը կռուէին, եւ հազիւ յաջողեցան արիւնհեղութեան առաջքը առնել։ Դրգռիչներէն Ասորիներուն Թարգմանը եւ շատեր ձերբակալուեցան։ Հարիւրապետ Իպրահիմ պէյ այս առթիւ տեղեկագիր մը ներկայացուց, որ նպաստաւոր է Հայերուն։

ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Պատրիարքական փոխանորդ Թոքուսեան գերապայծառ նիստի կանչելով ժողովրդապետ եկեղեցականները, Թեկնածուն է անոնց ճանչնալ նոր վարչական ժողովը եւ անոր յանձնել գոյքերն ու հաշիւները՝ ժողովրդապետները մերժած են։ Ասոր վրայ, վարչական ժողովը պէտք տեսած է նիւթական բացառիկ միջոցներ գտնել, մանաւանդ Սցակոբի հիւանդանոցի առօրեայ պէտքերուն համար։ Անդամներէն Գ. Փոլ Ալան իր անձնականէն 1000 ոսկի տրամադրած եւ ստանձնած է Պատրիարքարանի դիւանապետութիւնը։

Նոր վարչութեան անդամներէն մէկը «Միլլիյէթ»ի յայտնած է թէ իրենք պոլշեւիկ չեն, այլ օրինական միջոցներով կը գործեն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐԸ.— Հայաստան եւ Ատրպէյճան խնդրած են Վրաստանի ազգային փոքրամասնութիւններու խորհուրդէն, որպէսզի նախակրթարաններու դասագիրքերու պատրաստութեան համար ընտրէ յարմար գրուածքներ։ Այդ գրուածքները պիտի թարգմանուին եւ պիտի դրուին դասագիրքերու մէջ, ծանօթացնելու համար դրացի երկիրներու գրականութիւնը մատաղ սերունդին։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԽԱԶԻԱՅ ՄԷՋ.— Բէշ-Դարդաշի գիւղին մէջ (Սուխումէն 20 վերստ հեռու) կը բնակին 60 տուն Հայեր եւ 200 տուն Յոյներ։ Հայերը գրեթէ կը բաղկանան Թրքահայ գաղթականներէ, որոնք, հակառակ երկրին քարոտ եւ անյարմար հանգամանքին, կը մշակեն ծխախոտը։ Ճամբաներու պակասէն գիւղացիները շատ կը տառապին։ Քանի՛ անգամներ փորձած են ճամբաները շինել իրենց ծախքերով, եւ խնդրած են կեդրոնէն կարգ՛ մը գործիքներ, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն դարձուցած։

ՎՐԱՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Վրաստանի Լուսաւորութեան գործավարը Ռուսաստանի բարձրագոյն վարժարանները ղրկելու համար արձանագրած է 160 ուսանող, զանազան մասնագիտութիւններու հետեւելու համար։

ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ.— Պաթումի ծովեզերքին վրայ աշխատող բանուորներուն մէջ Հայերուն թիւը կը հասնի 300ի։ Անոնց մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Թրքահայ գաղթականներէ։

ԿՐԻՓԻ ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ.— «Մարտակոչ» (20 Ապրիլ) կը գրէ.— Թիֆլիսէն մինչեւ Բագու, երկաթուղիի գիծին երկայնքին, կրիփի սարսափելի համաճարակ մը կը տիրէ։ Միայն Գանձակի մէջ կայ հիւանդանոց մը, որ անբաւական է։

Ս.Ս.Ս.Ռ.

ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ապրիլ 16ին սկսաւ եւ 26ին աւարտեց իր աշխատանքները Խորհրդ. Միութեան Խորհուրդներու 4րդ համագումարը։

Համագումարի օրակարգի կեդրոնական խնդիրներն էին ա) միջազգային քաղաքականութիւնը, բ) տնտեսական հարցեր եւ գ) Սահմանադրութեան կարգ մը կէտերու փոփոխութիւնը։

Համագումարին գործնական մասը ամփոփուեցաւ հետեւեալ կէտերու մէջ՝ Նախ՝ փոփոխուեցան Սահմանադրութեան քանի մը կէտերը։ Ամենակարեւորը այն որոշումն է, որուն համաձայն այսուհետեւ Խորհուրդներու համագումարը պիտի հրաւիրուի երկու տարին մէկ անգամ, փոխանակ իւրաքանչիւր տարուան։ Այսպէսով, պոլշեւիկները կը հրաժարին իրենց պարծանքի առարկայ կազմող սկզբունքէ մը, թէ՝ իւրաքանչիւր տարի ընտրութիւն կատարելով, իրենք աւելի մօտ կեցած կ՚ըլլան ժողովուրդին, մինչդեռ քաղքենի խորհրդարանները 4—5 տարին մէկ ընտրութիւն ընելով՝ կտրուած են հանրային կարծիքէն։

Երկրորդ՝ հաստատուեցան կառավարութեան առաջարկները տնտեսութեան կազմակերպութեան եւ հողագործութեան բարելաւման մասին։ Համաձայն այդ առաջարկութիւններու, ամբողջապէս ի զօրու կը պահուի պետականացման սկզբունքը, անխախտ կը մնայ առեւտուրի պետական մենաշնորհը, տնտեսական ծրագրի եւ Միութեան բոլոր մասերու ելեւմուտքի կազմութեան իրաւունքը կը թողուի ծայրայեղօրէն կեդրոնացած, բայց գիշելով «տեղերու» պահանջներուն՝ պզտիկ ապակեդրոնացում մը կը մտցուի կեդրոնի տուած որոշումներու գործադրութեան մէջ։

Երրորդ՝ եղան կարգ մը գործնական թելադրութիւններ խորհրդային տնտեսութեան վերակազմութեան մասին, որոնք, սակայն, կը պատկանին աւելի շատ «պլան»ներու երազային բնագաւառին։

Եւ, վերջապէս, ընտրուեցաւ նոր Կեդրգործկոմ ու կառավարութիւն։

Կեդր. գործ. կոմիտէի անդամներու անուանացանկի քննութիւնը գաղափար կու տայ խորհրդակցութիւններու։ Այսպէս, «Ազգերու Խորհուրդ»ին մէջ, որ տեսակ մը ծերակոյտի պաշտօնը ունի, Անդրկովկասի անդամները հետեւեալ կազմը ունին. Ատրպէճանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, Նախիջեւանը հինգ, Լեռ. Ղարաբաղը մէկ, որով ամբողջ Ատրպէճանը կուտայ 11 պատգամաւոր։ Վրաստանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, Աբխազիան՝ հինգ, Աճարիստանը՝ հինգ, Հարաւ. Օսէթիան՝ մէկ։ Ընդ է ամբողջ Վրաստանը Մոսկուա կը ղրկէ 16 պատգամաւոր։

Հայաստանը կուտայ միայն 5 պատգամաւոր։ Ազգային տեսակէտով Անդրկովկասէն «Ազգերու Խորհուրդ»ի անդամ են, 13 վրացիներ, 9 Թուրքեր, 2 Աբխազ, մէկ Օս, մէկ Ռուս, ճինգ Հայ։ Վրաստանի մէջ 400,000 Հայ կայ — ո՛չ մէկ պատգամաւոր, Ատրպէճանի մէջ, Ղարաբաղէն դուրս, մօտ 250,000 Հայ կ՚ապրի — ո՛չ մէկ պատգամաւոր։ Իսկ 60,000 Թուրք բնակիչ ունեցող Նախիջեւանը կուտայ հինգ պատգամաւոր, ինչպէս եւ 870 հազար բնակիչ ունեցող Հայաստանը։

Ասոր կ՚ըսեն ազգային հաւասարութիւն։

Մեզի համար առանձնապէս հետաքրքրական է Համագումարին քաղաքական մասը։

Տեսակ մը անհանգստութիւն կար կառավարութեան նախագահ Ռիկովի զեկուցման քաղաքական բաժնին մէջ, որու գլխաւոր մասը նուիրուած էր չինական դէպքերուն եւ անգլիական դաւերուն խորհուրդներու դէմ։ Իր զեկուցումը կ՚եզրակացնէ հետեւեալ ձեւով.

«Մեր դիւանագիտութեան ունեցած ամբողջ շարք մը յաջողութիւններուն, կարգ մը պետութիւններու՝ ինչպէս Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ հետ, մեր յարաբերութիւններու բարելաւման, և Ճափոնի ու Ֆրանսայի պէս ուրիշ պետութիւններու հետ համաձայնութիւն կնքելու հնարաւորութեան զուգընթաց, համաշխարհային քաղաքական կացութիւնը Խորհրդ. Միութեան համար շատ աւելի վրդովիչ է, քան նախորդ տարուան Համագումարի օրերուն։ Միութենական կառավարութիւնը ձեռք կ՚առնէ ամէն միջոց, որ յանկարծակիի չգայ։ Թշնամական ամէն տեսակ դաւադրութիւններու (քամպէնիզմն) մենք պիտի հակադրենք խաղաղութեան անշեղ եւ հաստատուն քաղաքականութիւն մը։»

Թշնամական այդ «դաւադրութիւններու» մէկ օղակն է Լեհաստանը, որուն ձգտումն է տեսնել Ռումանիայէն մինչեւ Ֆինլանտիա պետութիւններու անընդհատ շղթայ մը, եւ «Խորհրդ. Միութեան հանդէպ Պալթեան երկիրներէն սկսած մինչեւ Սեւ ծով մէկ ընդհանուր ճակատ»։

Ռիկովի ընդհանուր խօսքերը թանձրացեալ արտայայտութիւն գտան «տեղերու» ներկայացուցիչներու բերնով։ Անդրկովկասի կողմէն խօսեցաւ Օրախելաշվիլի.— «Մենք այժմ կը տառապինք կարգ մը պատճառներէ, որոնք մեր հասողութեան սահմաններէն դուրս են։ Եթէ Անդրկովկասի բանուորներն ու գիւղացիները սորված են շինել, այդ շինարարութիւնը ընկերվարութեան վերջնական կառուցման համար է, բայց երբ այդ շինարարութեան կը վնասէ ներքին թշնամին, որ գիրք է բռնած սահմանին մօտ, օտար հողի մը վրայ, այդ այլեւս կը դառնայ անտանելի։

«Ես այստեղ կ՚ուզեմ շեշտել թէ մեր հարեւանները — Թուրքիա եւ Պարսկաստան — այսօր մեզի հետ կը գտնուին ամենասերտ բարի հարեւանական եւ բարեկամական յարաբերութիւններու մէջ։ Աւելի լաւ բարեկամ չենք ուզեր մենք։ Յեղափոխական Թուրքիոյ հետ յեղափոխական Խորհրդ. Միութիւնը գտած է ընդհանուր լեզու, եւ առիկա կը դիւրացնէ մեր դիւանագիտական ու գործնական բոլոր փոխյարաբերութիւնները։ Բայց միեւնոյն ժամանակ, մենք կը տեսնենք — թէ որու մեղքով, ես այժմ ստոյգ չեմ որոշեր — որ սահմանէն անդին, Թուրքիոյ հողին վրայ, կը գտնուին Անդրկովկասեան այն թափթփուքները, այն մուսավաթականներն ու վրացի մենշեւիկները, զորս Անդրկովկասի բանուորներն ու գիւղացիները դուրս են նետած իրենց շարքերէն եւ որոնք այժմ այնտեղ դաւադրութիւններ ու զանազան խայտառակութիւններ կը պատրաստեն մեր շինարարական յաջողութիւններուն դէմ։ Ընկերներ, այսպիսի վիճակի մը կարելի չէ հանդուրժել։ Պէտք է մի անգամ ընդմիշտ լուծել այս խնդիրը։

«Պէտք է լուծել նաեւ այսպէս կոչուած վրաց դէմոկրատական հանրապետութեան խնդիրը, Փարիզի մէջ, ֆրանսական կառավարութեան մօտ։ Սեւ ծովի և Կուրի միջեւ գոյութիւն ունեցող բանւորա-գիւղացիական Վրաստանի կողքին, աշխարհակալներու կամքով ծնած է (մասնաւորապէս, Փարիզի մէջ) ուրիշ Վրաստան մը ևս, որ ունի սեփական օրինական ներկայացուցչութիւն մը Ֆրանսայի կառավարութեան մօտ, որ ճանչցած է մեր Միութիւնը։ Ես չեմ գիտեր, նման կացութիւն մը ընդունելի՞ է դիւանագիտական աւանդութիւններու տեսակէտով, բայց մեր շինարարութեան եւ յաջող շինարարութեան համար պահանջուած ներքին եւ արտաքին ամուր խաղաղութեան տեսակէտով այդպիսի վիճակ մը անընդունելի է եւ անհանդուրժելի»։

Ուկրայինայի կողմէն նոյն միտքերը յայտնեց Զուբարը. «Ընկ. Օրախելաշվիլին խօսեցաւ վրաց կառավարութեան մը մասին, որ կ՚ապրի Փարիզ։ Նման բան մը մենք ալ ունինք Ուկրայինայի համար։ Բանուորներու եւ գիւղացիներու կառավարութիւնը բանուորներու եւ գիւղացիներու հետ կը գտնուի Ուկրայինայի մէջ։ Իսկ քաղքենի կառավարութիւնը նստած է արտասահման արեւմտեան պուրժուազիի հետ։ Եւ անհա հոն կը կատարուին պատրաստութիւններ ամէն տեսակ բախտախնդրութիւններու, որոնց նպատակն է անջատել Խորհրդ. Ուկրայինան Խորհրդ. Միութենէն եւ ստեղծել այնպիսի վիճակ մը, որ հնարաւորութիւն տայ միջամտելու Ուկրայինայի ներքին գործերուն անո՛նց, որոնք այժմ կը խառնուին Չինաստանի եւ բազմաթիւ գաղթային երկիրներու ներքին գործերուն։ Անոնք յոյս ունին, որ Խորհրդ. Միութիւնը տակաւին բաւականաչափ ամուր չէ։ Համամիութենական խորհուրդներու համագումարը անվերապահ յայտարարեց, թէ՝ զուր են միջազգային պուրժուազիի յոյսերը թէ մեր մէջ կը գտնուին ճեղքուածքներ Խորհրդ. Միութիւնը պառակտելու համար։ Անոնց ճիգերը չեն տար ո՛չ մէկ հետեւանք։»

Բայց եւ այնպէս, Զուբարի ճառէն կը պարզուի, թէ «ազգային տեսակէտով» մեծ դժուարութիւններ կան Ուկրանիայի մէջ, եւ թէ պոլշեւիկները գերագոյն ճիգ կը թափեն հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար։ «Պրահը» միայն դուրսէն չէ, ներսէն ալ, Ուկրայինայի կոմունիստներէն շատերը դժգոհ են Մոսկուայի ծայրայեղ կեդրոնացումէն։ Ուկրայինացի ազգայնականները կ՚ուզեն բոլորովին ազատել Մոսկուայի խնամակալութենէն, եւ այս կարելի չէ ծածկել ճոճուն ճառերով ու սին հաւաստիքներով։

Նոյն նիւթի մասին խօսեցան եւ ուրիշները։ Վտանգը մեծ է։ Այդ վտանգը կը շեշտէ եւ Ռիկովի զեկուցման առթիւ համագումարի ընդունած բանաձեւը.

— Համագումարը անհանգստութեամբ կը հրաւիրէ ուշադրութիւնը բոլոր աշխատաւորներու՝ միջազգային պուրժուազիայի յարձակողական թափի վերջերս չափէն աւելի արագ ուժեղանալուն վրայ ընդդէմ Խորհրդ. Միութեան։ Անգլիական «նախազգուշացման» վերին աստիճանի տարօրինակ ծանուցագիրը, իսկ յետոյ անկարօրէն անպատկառ, միջազգային յարաբերութիւններու մէջ իր նախընթացը չունեցող բռնութիւնը Խորհրդ. Միութեան Փեքինի եւ Շանկայի դիւանագիտական մարմիններու հանդէպ, որ կատարուած է յայտնապէս դաւադրական նպատակներով, կը ստիպեն Խ. Միութեան ըլլալ զգոյշ։ Համագումարը կը յանձնարարէ կառավարութեան պատրաստ կենալ՝ վանելու համար բոլոր նոր փորձերը՝ որ կը ձգտին Խորհրդ. Միութիւնը մղել պատերազմի ո եւ է մէկի հետ եւ բոլոր կարելին ընել պատերազմի առաջքն առնելու համար»

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՊԷԼԱ ՔՈՒՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ — Վիէննայէն ճեռագիր մը կ՚ըսէ, թէ իբրեւ մաքսանենգ ձերբակալուած է մարդ մը, որ կ՚ըսէ թէ ռուս է եւ կը կոչուի Խաքովինքօ․ մինչդեռ կը կարծուի թէ Հունգարիոյ նախկին համայնավար դիկտատոր Պէլա Քունն է։ Մոսկուա մասնաւոր պաշտօններ տուած է իրեն Վիէննայի մէջ։ Մասնաւորապէս ցեկայի գործակալի պաշտօնը պիտի վարէ եւ պիտի հսկէ Վիէննաբնակ Ռուսերու քաղաքական գործունէութեան վրայ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Նախորդ յօդուածով ամփոփեցինք շարժանկարին պատմութիւնը։

Պարզենք անոր կարգ մը առաւելութիւնները։

Լէմկէ շարժանկարը կը բաղդատէ տառերու գիւտի եւ երաժշտական նոթաներու հետ. «Ինչպէս որ տառերը միանալով կը կազմեն բառեր եւ բառերը՝ նախադասութիւններ, որով մեր մտքերը կ՚արտայայտենք, իսկ երաժշտական նոթաներով՝ մեր զգացումները, այնպէս ալ շարժանկարը կ՚արտայայտէ մեր շարժումներն ու գործերը, այսինքն՝ մեր կամքը։ Թէ՛ տառերը եւ թէ՛ նոթաները անբաւարար են մարդկային հոգին իր ամբողջութեամբ արտայայտելու. նկարչութիւնն եւս այդ պահանջը մասամբ գոհացուց, որովհետեւ կ՚արտայայտէ գործողութեան միայն մէկ վայրկեանը եւ այն՝ նկարչի տեսողութեան կէտէն։ Տարբեր է շարժանկարը։ Կամքը կ՚արտայայտուի գործողութեամբ։ Գործողութիւնն ինքնին միապաղաղ բան չէ, այլ կը բաղկանայ մէկը միւսին յաջորդող շարժումներէ. ամէն շարժում ամրապնդելով եւ յետոյ այդ բոլորը իրարու ետեւէ արագ ցուցադրելով կը ստանանք շարժուն նկար»։

Տիկին Դակնդինգ հետեւեալ կէտերուն մէջ կ՚ամփոփէ շարժանկարի գրաւչութեան պատճառները.

1.— երբ շարժանկարը կը շրջի գեղեցիկի ասպարէզին մէջ.— Օրինակ բնութեան տեսարաններ, գիտողական տպաւորութեան այդ ամենահամոզիչ ուղին ամէնէն աւելի հրապուրիչ է։

2.— Շարժանկարը կուտայ շարժուն եւ կենդանի նկարներ.— այնքան կենդանի, որ նկատելի է ձիու փնչալը, բերնի գոլորշին, մարդու շնչելը, եւ իրօք, այդ աւելի տպաւորիչ է շարժապատկերին մէջ, որովհետեւ մեր ուշադրութիւնը չի ցրուիր շրջապատի վրայ։

3.— Շարժանկարի ցուցադրած ճարտարութիւնները անսպառելի են. ան մեզ կը տանի ճափոնական հին մեհեաններ, հիւսիսային ովկիանոսի փոթորկոտ ափերը, մեզ մասնակից կ՚ընէ բեւեռախոյզներու գործողութեանց։ Կը տեսնենք վայրի թռչունը իր բոյնին մէջ, կամ որեւէ արտադրութեան արհեստագիտական գործողութիւնները եւլն.։

4.— Շարժանկարը կ՚ամրապնդէ նկարի մէջ ամէն մի ընթացիկ դէպք. օրինակ՝ յուղարկաւորութիւն, նշանաւոր մարդու մը ընդունելութիւն եւլն.։

5.— Կ՚ընդլայնէ դիտողական ճայեցողութիւնը անտեսանելի շրջանին մէջ, օրինակ՝ ծաղիկի փթթիլը, բացուիլը եւլն.։

6.— Երեւակայութեան զարգացման գործին մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը։ Բանականութեան մարզին մէջ եւս անոր դերը նուազ կարեւոր չէ, երբ կուտայ արժէքաւոր եւ հիմնաւորուած ներկայացումներ։

Շարժանկարը պէտք է նկատել իբրեւ մանկավարժական անգնահատելի ձեռնարկ, որու հիմնական սկզբունքն է՝ դիտողական ուսմունքը, ինչ որ լի ու լի կը համապատասխանէ մանկավարժական արդի ըմբռնումին։

Դիտելի իրականութիւնը մտքի միակ եւ իրական սնունդն է, մարդուն միտքը կը կենդանանայ եւ անոր գործունէութիւնը կը բորբոքի իրականութեան հետ շփուելով։ Այս տեսակէտէն շարժանկարը հանդիսացած է լաւագոյն ձեռնարկը եւ դաստիարակիչ մտաւոր կեանքի ասպարէզին մէջ։ Նրախան աւելի շատ իր տեսածին կը հաւատայ քան՝ լսածին. վերջինը իր վերացականութեամբ չամփոփեր իր մտքին եւ հոգիին մէջ։

Շարժանկարը խիստ հրապուրիչ է երեխաներու համար, ու մասնաւորապէս այն երեխաներուն, որոնք իրենց առօրեայ կեանքին մէջ քիչ նիւթ եւ սնունդ կը գտնեն մտքի համար։ Նկատելի է, որ քաղաքի երեխաները շատ կը յաճախեն սինեման, որովհետեւ անոնց հոգին սնունդի ծարաւ է, իսկ իրենց առօրեայ անշուք կեանքը այդ սնունդը չի տար։ Այստեղ պէտք է զատենք քաղաքի եւ գիւղի երեխաները։

Առաջինները աւելի շատ պէտք ունին գիւղական տեսարաններ դիտելու, իսկ երկրորդները՝ քաղաքի տեսարաններ։ Անոնց աղքատիկ եւ բնութենէն հեռու կեանքին մէջ շարժանկարը կը մտցնէ լեռներ, դաշտեր, ծաղիկներ, անտառներ եւ կենդանիներ. անոնք ճամբորդութիւն կը կատարեն, կը տեսնեն օտար երկիրներ եւ ժողովուրդներ ու անոնց սովորութիւնները, գաղափար կը կազմեն աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ բնագիտութեան մասին։ Գէթ քանի մը ժամ, աղքատ երիտասարդներու տանջուած հոգին կտրուած դառն իրականութենէն՝ կը փոխադրուի գեղեցիկի աշխարհը։

Հասարակութեան անուս խաւերուն համար շարժանկարը ինքնազարգացման յարմարագոյն դպրոցն է։ «Մարդկութիւնը անդուլ կը ճգնի, կ՚ըսէ Լէմկէ, իր յետնորդներուն փոխանցել այն, ինչ որ ստեղծեր է մարդկային բանականութիւնը, որպէս զի յետագայ սերունդներն այդ հիման վրայ շարունակեն արժէքներու կառուցումը։

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի շարժանկարը աշխարհի համար, կը հարցնէ Լէմկէն ու կը պատասխանէ.— Մագաղաթը կամ թուղթը՝ մարդկային մտքի, ձեղրամոմէ թիթեղը՝ մարդկային զգացումնքի եւ բէլճանիութային ժապաւէնը մարդկային կամքի գիրքն է։ Շարժանկարը մեր աչքերուն առջեւ մարդկային գործողութիւններու գիրքը կը թղթատէ. շնորհիւ անոր, մարդը վերջին քայլը առած է մարդկային հոգիի պատմութիւնը գրելու ճամբուն վրայ»։

Շնորհիւ իր դիտողական առաւելութիւններուն, գիտական աշխարհն այժմ կը գնահատէ սինէման։ Եւրոպական յառաջադէմ ժողովուրդներու դպրոցներուն եւ համալսարաններուն մէջ այժմ ան կը գործածուի իբրեւ դիտողական ուսմունքի կարեւոր ձեռնարկ։

Հայկական մեր խղճուկ միջավայրին մէջ, ուր դպրոցական անյարմարութիւններու կողքին յաճախ բնութիւնն անգամ աղքատ է, երբ մեր երեխաները ոչ միայն ովկիանոսի, ծովի, այլ եւ լճի ու գետի հասկացողութիւնն ու պատկերացումը չունին, շարժանկարը կարող է լաւագոյն ու անփոխարինելի դիտողական ձեռնարկը դառնալ, երեխայի միտքը, գիտակցութիւնը և աշխարհահայեացքը զարգացնելու ու ընդարձակելու։ Մեր նախորդ, մանաւանդ անուս սերունդներու ծանօթութիւնը օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու կեանքի մասին՝ բոլորովին սահմանափակ էր. իսկ այժմ համեմատել կարելի չէ. շարժանկարի միջոցով անուս մարդն անգամ կրնայ ծանօթութիւններու մեծ պաշար ձեռք բերել եւ այդ՝ ընդամէնը մէկ-երկու ժամուան մէջ։

ԱՆՏՐԷ

ԶԱՏԻԿԸ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիէննայէն կը գրեն մեզի.— Գաղթային վարչութեան մասնաւոր հրաւէրով, Ներսէս քահանայ Դանճեան Զատկի տօնական օրերն անցուց Վիէննայի մէջ, հաւատարապէս մխիթարելով ժողովուրդը։ Գաղութը այլ եւս ձանձրացած կարգ մը կուսակրօն եկեղեցականներու ապարդիւն պաշտօնավարութենէն, փափաք յայտնած է մնայուն հովիւ ունենալ։ Ներսէս քահանան որ յարմարագոյնն է այս պաշտօնին։ Քահանան ընդունած է այս առաջարկը, պայմանաւ որ նախապէս հաւանութիւն ստացուի Կաթող. Պատրիարքութենէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂ ՄԸ ՈՒՐ 90 ՏՈՒՆ ՇԻՆԱԾ ԵՆ, ԲԱՅՑ ԴՊՐՈՑ ՉՈՒՆԻՆ

ՍԷՆ Լու գիւղը կը գտն[...] Մարսիլիոյ Հարաւային արեւ[...]եան կողմը, քաղաքէն գրեթէ [...] ժամ հեռու, լեռներու ստոր[...] Ունի բաւական մաքուր օդ, [...] եւ պարտէզներ ու այգիներ[...]

Որչափ կը յիշենք, գրեթէ [...]կու տարի առաջ այստեղ կը գտ[...]նուէին քանի մը Հայ տուներ [...]այն, գաղթած Թուրքիոյ գաւ[...]ռան քաղաքներէն եւ իրենց միջոց[...]ներով մէկ մէկ փոքրիկ տնակներ շինած։ Երկու տարուան միջոցին մեր ժիր հայրենակիցները կրցան այդ տուներու թիւը հասցնել մինչեւ իննսունի, որոնց մէջ կը բնակին հարիւր յիսունէ աւելի Հայ ընտանիքներ։ Սեփական հողերու վրայ շինուած են այդ փոքրիկ տուները, որոնց շարքը անձնական հպարտութիւն մը կ՚ազդէ դիտողին։ Ուրեմն, այս օտար երկրին վրայ իսկ, Հայ գիւղացին ցոյց տուած է իր աշխատասէր եւ շինարար ոգին, իր օրապահիկը [...] ճնայելով եւ իրեն բնակարան մը շինելով։ Պէտք է խոստովանիլ որ կառավարութիւնն ալ դիւրութիւններ կ՚ընծայէ, որպէս զի բնակելի դառնան այդ խոպան գետինները։ Թէ ելեկտրական լոյս հաստատուած է եւ թէ լայն պողոտաներ ձգուած են իւրաքանչիւր [...]ղոցի մէջ։ ՍԷՆ Լու արդէն Հայ[...]կական գիւղ մը դարձած է։

Սակայն ցաւալի է որ Հայ[...]ուակ այսքան բազմամարդ [...] բախտաւոր ըլլալուն, այս գիւղ[...]ը իսկ փոքրիկ մանկապարտէզ [...]ունի, ուր Հայ մանուկները [...]նային գոնէ հայերէն սորվիլ։

Որչափ կրցայ ստուգել ծնող[...]քուն մեծագոյն մասը [...] ըլլալով, չենկրնար իրենց զաւա[...]քուն հետ հայերէն արտայայտուիլ։ Փոքրիկները զանազան օտար դ[...]րոցներ կ՚երթան, հետզհետէ [...]լով իրենց թոթով լեզուն [...] իրարու հետ ֆրանսերէն կը խօս[...]։

Մեր այցելութեան միջոցին թաղին մէջ հանդիպող մանուկ[...]քէն դատելով, եզրակացուցինք [...] շատ չանցած այդ փոքրիկները մոռցած պիտի ըլլան ամէն [...] ե՛ւ լեզու ե՛ւ ազգութիւն։

Մեր ազգային գործիչները [...] մարմինները ի՞նչ կը խորհին [...] մասին... գրեթէ ոչինչ։ [...] մէն ինչ հոգեւորականութեան [...] սպասել։ Անոնց մեծագոյն [...]տականութիւնը դարձեր է եկեղեցական արարողութիւններ [...]տութիւններ եւ հարսնիքներ [...]տարել։ Անցեալ տարի ծրագիր [...] կազմուեր է հոգեւորական [...] նախագահութեամբ եւ [...] ալ կը մնայ իրականութենէ [...] է որ այսօր ՍԷՆ-Լու [...] 150—160 Հայ բնակիչ [...] չունին ոչ մատուռ, ոչ ալ [...] պարտէզ մը։

Ինչո՞ւ մեր Հայ հա[...] գիւղերը իրենք իրենց ձեռք [...] լրացներ այս պահանջը։ Ա[...] ուրներէն եւ փախչողներէն [...] աւելի ընդունակ մարդիկ շատ [...] եւ քով քովի գալով կրնան [...] կապարտէզի մը հիմը դնել [...] պէսզի ֆրանսերէնի հետ [...] մայրենի լեզուն ալ սորվին [...] մանուկները եւ պահեն իրենց [...]գային աւանդութիւնները։

Անցեալ տարուընէ իվ [...] գումար մը հանգանակուած [...] րոցի մը բացման համար։ Զ[...] ստուգել թէ ո՛ւր կը մնայ [...] դրամը եւ ինչո՞ւ իր [...] չի գործածուիր։

Վստահ ենք թէ ՍԷՆ-Լ[...] նախանձախնդիր հայրենակից[...] պիտի թօթուեն անտարբերութ[...]նը, որ առաջ ձեռնարկելով [...]ցի մը բացման։

Մարսէյլ

Մ. Քաջ[...]

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Մայիս.— [illegible] ... Ապրիլ 11ին ... [illegible]

... հանութիւնը, իր հաւատարմութեան յարգանքը յայտնեց բոլոր հայ մարտիրոսներուն, որոնք ինկած էին ազատութեան ճամբուն վրայ հայրենիքին, հայ դպրոցին ու եկեղեցիին պաշտպանման համար։ Իր ցաւումը յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզէին ստրկացնել հայ ժողովուրդի ազատատենչ հոգին։

Օր. Գոհարիկ Վարդանեան յաջողութեամբ արտասանեց ոտանաւոր մը, նոյնպէս Պ. Կարպիս Բիրենց ուղերձ մը կարդաց հայ Մաւսուրական նահատակներուն յիշատակին։

Վերջին բանախօսն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկեր Հ. Ս...եան ընկերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ մէկ միլիոն մեռելներուն իր յարգանքի խօսքը արտասանելէ յետոյ, վերլուծեց տեղահանութեանց եւ ջարդերու գաղտնիքը, մանրամասնօրէն պարզելով Թուրքիոյ երեք հրէշներու արտաքին երկդիմի քաղաքականութիւնը ու ներքին ցոփակեաց կեանքը։ Վերջացուց յորդորելով նոր սերունդին միշտ յարգել մեռելներու յիշատակը եւ աննկուն ընթանալ անոնց գծած ուղիէն։

Ռամկավար ներկայացուցիչը հանդէսը չվերջացած դուրս ելաւ սրահէն, անշուշտ նեղուելով։ Այդ պահուն չափահաս օրը մը, եւոեւէն վազելով կ'ըսէր.

— Պիտի խնդրէի որ Պ. Գայաճանեան մեր բարեկամները տանէր ռամկավար կուսակցութեան, որպէսզի մեզ ազատէին այս դժնդակ կացութենէն, իրենց Հայաստանի բարեկամներուն բանալ տալով հայրենիքի դուռները...

Փակումէն առաջ նախագահը ցաւով յայտնեց Էջմիածնի բռնագրաւումը հայ պոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ, ներկաները բողոքի ձայն բարձրացնելով, իրաւասութիւն տուին Գ. Ռ. Միութեան բողոքի բանաձեւ մը պատրաստել եւ ղրկել ուր որ անկ է։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՄԵՍՏ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՅԱՐԳԱՆՔԸ

ՍԻԼԻՍՏՐԷ (Ռումանիա).— Դանուբի հեռաւոր այս ափին՝ Սիլիստրէի հնօրեայ հայ գաղութը, որ չէ գլացած իր համեստ բաժինը բերել ազգային սուգի եւ ուրախութեան պարտութեան եւ յաղթութեան օրերուն, ամէն տարի եղած պէս, այս տարի ալ պատշաճօրէն տօնեց 1915 Ապրիլեան նահատակներու տօնը։ Սուգը չէր որ եկած էր այդ օրը թառելու հայ հոգիներու վրայ, այլ պայքարին եւ ստեղծագործ աշխատանքի ուխտը։

Ապրիլ 25ին, Թաղական Խորհուրդի յատուկ հրաւէրով բովանդակ հայութիւնը եկած էր իր յարգանքի բաժինը տալու Անժահներուն եւ իր Ուխտի Խորհուրդը սայտնելու Հոգեհանգստեան արարողութենէն յետոյ երկսեռ հասարակութեան առջեւ բեմ ելաւ ընկ. Թագէ Պետրոսեան եւ Աշնունիի «Քալէ, իմ տանջուած ժողովուրդ...» կոչով, պայքարող եւ ազգանուէր հոգիներու անմահութիւնը շեշտեց։ Պարզեց հայ Ազատագրական շարժումը, դրուագներ յիշեց մեծ գոյամարտին անմահ հերոսներու կեանքէն որոնց պողպատեայ կամքին դարնուելով Թուրանական մարդասպան քաղաքականութիւնը, խորտակուեցաւ եւ հայ անմահներու աճիւններէն, հայ երկրի մոխրակոյտերէն ծնաւ փիւնիկը, մտքի գրչի եւ սուրի գաղափարի ներդաշնակ յաղթանակը՝ Մայիսի 28ը։ Ընկերը իր խօսքը վերջացնելով յորդորեց հաւատալ եւ սուգի զգացումներէն վեր, ամուր փարիլ նահատակներու պայքարի ուխտին՝ «Մինչեւ մեր ցեղին տառապանքին վախճանը»...

Թղթակից

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ.— Անցեալ շաբաթ երեկոյ 3րդ Թաղամասի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէսը. «Արաքս» Փանֆառը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էր։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնելու սրահը։ Նկատելի էր որ գաղութը հետզհետէ սկսած է աւելի հետաքրքրութիւն ցոյց տալ դէպի իր միութիւնները։ Ազգային շրջանակէն ներս ինքնամփոփման մը սփոփաբար երեւոյթ մըն է որ սկսած է երեւան գալ։

Հանդէսին նախագահը Պ. Վ. Զուլֆիքեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմականը ըրաւ, դրուատեց անոր սկզբունքները եւ գործունէութիւնը որ կը ձգտի հոգեկան ու ֆիզիքական կարողութիւններու ներդաշնակ զարգացման։ Աշխարհներ ըրաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ եղած կասկածելի շարժումներու մասին։

Պ. Գասմաճեան կարդ մը արտասանեց։ Երեք փոքրիկ օրիորդներու բարոյական արամախօսութիւնը հաճելի տպաւորութիւն մը գործեց ներկաներուն վրայ։ Ներկայացուեցաւ «Պղտոր վաճառականը եւ «Քինախնդիր ծառան»։

Սիրուն խաղալիքներ ու քաղցրահամ ըմպելիներ եղան վիճակահանութեան շահող թիւերուն

Վահէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը, որ երկար ատենէ ի վեր ոչ մէկ պարտութիւն կրած է, կիրակի օր Նոր յաջողութիւն մը եւս ունեցաւ, ինչպէս հաղորդած էր Յառաջ։ Թէեւ հակառակորդը Gallia Clubն էր, բայց ասոնք Ուրբաթ երեկոյ մրցումը forfait ընելով, հայ խումբը ուրիշ հակառակորդ մը ունեցաւ, C. O. Billancourt:

Մրցումը տեղի ունեցաւ Stade Jean Bouinի գեղեցիկ դաշտին վրայ, 1500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ։ Հայ խումբը դաշտ եկաւ բոլորովին խառն կազմով մը, բայց եւ այնպէս յաղթեց դժուարին հակառակորդին, հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ։

Ժամը 2.30ին սկսաւ մրցումը, ֆրանսացի դատաւորի մը առաջնորդութեամբ եւ հայ մարզիկներու յարձակողականով։ Ֆրանսացիները, որ իրենց խումբը ամբողջ կազմով դաշտ հանած էին, անմիջապէս մեզ սեղմեցին ու հայկական բերդը միշտ վտանգաւոր վայրկեաններ կ'անցնէր։ Հայ յառաջապահները իրենց կարգին լաւ յարձակումներ կը գործէին, առանց արդիւնքի։ Միջնապահներու սխալը զգալի էր։ Ա. խաղամասը աւարտելու քանի մը վայրկեան կար, երբ ֆրանսացիները շփոթութեան մը հետեւանքով շահեցան իրենց առաջին եւ վերջին նշանակէտը։

Երկրորդ խաղամասին, Հայերը քիչ մը առաւելութիւն ցուցուցին եւ քսան վայրկեան հակառակորդը սեղմեցին։ Այս միջոցին շահեցան առաջին նշանակէտը։ Ֆրանսացիք ուզեցին իրենց կարգին նշանակէտ մը եւս շահիլ, բայց եւ մոլեցան։ Խաղը լրանալու տասը վայրկեան մնացած, հայ յառաջապահները շահեցան երկրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը։ Արդիւնք՝ հայկական յաջողութիւն 2-1ով։

C. O. Billancourt, Galliaի հաւասար խումբ մըն է, եւ գաւառի մէջ շատ մը պատուոյ դասակարգի խումբերու դէմ լաւ արդիւնքներ շահած է. հաւասար մնացած է Normandieի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Havre Athletic Clubի հետ, պարտուած է 1 նշանակէտով ճռչակաւոր U. S, Quévillyէն որ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն վերջընթեր մրցումը ըրաւ խաղալ Olympique de Marseilleի հետ։ Մէկ խօսքով, հայ խումբի այս յաջողութիւնը, հակառակ իր խառն կազմին, խսկապէս շնորհաւորելի է։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը 1 նշանակէտով պարտուեցաւ C. S. Thiaisի եւ Շուազիի խառն խումբէն։ Մինչեւ վերջին վայրկեանը Հայերը կը սեղմէին իրենց հակառակորդը, ու միայն լրանալու քանի մը վայրկեան մնացած, հակառակորդը շահեցաւ առաջին եւ վերջին նշանակէտը։ Հայերը շատ լաւ խաղացին, ներկաներու շնորհաւորութեան արժանանալով։ Այս խառն խումբը շատ լաւ խաղացողներ ունի, որոնք հետզհետէ առաջին խումբին մաս պիտի կազմեն։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇ ՄԱՅՐԸ.— Պէրնէի մէջ տեսնուեցաւ դատը հրէշ մօր մը, որ ամբաստանուած էր որդեսպանութեամբ։

Տիկ. Շաթինեի լքուած էր էր ամուսինին կողմէ, անհաւատարմութեան պատճառով, զոր չէր կրցած պահել իր ամուսինին աչքերէն։ Բաժնուելէն յետոյ, Տիկ. Շաթինեի ազատ համարձակ յանձնուած էր իր ցանկութիւններուն։ Կը ծնի աղջիկ մը, զոր կը յանձնէ զանազան ստնտուներու։ Կ'անցնին հինգ տարիներ։ Աղջնակը արգելք մըն էր իր ազատութեան համար։ Ուզելով ազատիլ այդ «բեռէն», կ'որոշէ սպաննել։ Առտու մը պտոյտի կ'ելլէ գիւղին դաշտերուն մէջ, կը քնացնէ աղջնակը եւ կը նետէ ճահիճին մէջ։ Քանի մը օր վերջ, գիւղացի մը կը գտնէ դիակը ջուրին մէջէն։ Քննութեամբ կը հասկցուի որ աղջնակը ակուած էր։

Կասկածի վրայ, կը ձերբակալուի մայրը, որ, մանրամասն նկարագրելով ոճիրը, կը խոստովանի։ Հրէշ մայրը դատապարտուեցաւ 20 տարի թիապարտութեան։

ՄԱՐԴ ՄԸ ՄԵՌԱՒ ՏԱՐԻՆ.— Երեքշաբթի, Մոնրուժի ամբութիւններուն մօտ, 54 տարեկան ծերունի մը, Թօմփարս, մեռաւ արեւահարութենէ։

ԽԵՆԹԸ ԾՈՎԻՆ ՄԷՋ.— Ռավէրսիտ-լէզ.Օսթանտի մէջ մանկամարդ կին մը կը պատռէ իր խնջնութեան թուղթը եւ ծով կը նետուի։ Ծովը, սակայն, չընդունիր զինք եւ ալիք մը կը բարձրանայ վեր եւ կը նետէ եզերքին վրայ։ Անցորդ մը կը վազէ քովը եւ կը տեսնէ որ սիրտը դեռ կը բաբախէ։ Անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, կը դարմանուի եւ կ'աղէկնայ։ Պատռուած ինքնութեան թուղթին կտորները քով քովի բերուելով, կ'որոշուի ինքնութիւնը։ Մայր է երկու փոքրիկներու, սակայն խենթեցած էր եւ տագնապի մը պահուն նետուած էր ծով։

600,000.— Հնդիկ մը, Շիքարշան Սամալշան, սակարկութեան կը մտնէ չորս գնորդներու հետ, ծախելու համար իր կաթիլ մը մարգարիտը, որ կ'արժէր 600,000 ֆր.։ Գնորդները կը քննեն ու կը գնեն մարգարիտը, յետոյ կը դնեն տուփի մը մէջ եւ կը յայտնեն թէ յաջորդ օրը պիտի գան առնելու զայն, բերելով գինը։

Երբ գնորդները չեն ներկայանար այլեւս, Հնդիկը կը բանայ տուփը եւ կը գտնէ նոյն մեծութեամբ, նոյն ձեւով եւ նոյն ժպիտով մարգարիտ մը, որ... կեղծ էր։

Ոստիկանները, երկար փնտռտուքէ մը յետոյ, ձերբակալեցին այս ճարպիկ գողերը,— որոնց բոլորն ալ Հրեայ են — առանց մարգարիտը գտնելու սակայն։

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Նիլլի-Մազարէնի մէջ կ'ապրէր բանուոր Պէրթիէ։ Տնակ մը ունէր եւ 6 զաւակներ։ Մեծը, որ նոյնպէս բանուոր էր,— միա՛յն խօսքով որովհետեւ չէր աշխատեր,— շարունակ կը նեղէր հայրը դրամի համար։ Առտու մը, այնքան կատղեցաւ, որ, հօրը դէմ վրէժ լուծելու համար, բռնեց տանը պահապան շունը եւ խեղդեց առուակին մէջ։ Յաջորդ օրը նորէն կռիւ։

Այս անգամ կատաղութիւնը իջաւ հօրը վրայ։ Առաւ դանակ մը եւ խօթեց հօրը կուշտը։ Ցեխոտ նստաւ սեղան, ճաշեց ու պառկեցաւ քնանալու։ Վիրաւոր հայրը, առատ արիւն կորսնցնելէ յետոյ, սողալով ելաւ դուրս եւ օգնութիւն պոռաց։

Հասան դրացիները եւ փոխադրեցին հիւանդանոց։ Նոյն գիշերը, ոստիկանները եկան ձերբակալել ոճրագործը իր անկողինին մէջ։

ՀԱՅ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ հայ-հռոմէական Պատրիարքարանի տագնապը կը շարունակուի.

Հայ հռոմէական մամուլ. շրջանակէն կը հաղորդեն որ Թորվուրի ռմբակոծման առթիւ իտալիոյ վարչապետ Մ. Մուսոլինի երկու միլիոն լիրէդ ալ Հայ որբերու անունով հատուցում ըրած եւ այդ գումարը Նազլեան Գերապայծառի քով մնացած է։ Ո՛չ Հայոց Պատրիարքարանը եւ ոչ Բողոքականներու Ազգապետարանը ո՛ եւ է գումար չեն ստացած հայ որբերու անունով։

∴ Վիեննական վարդապետներէն մէկը, Ղալաթիոյ Ս. Փրկիչ եկեղեցիին մէջ իր քարոզին մէջ ժանտախտ բառը գործածած էր։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է եւ ներկաները ոստիկանութեան կեդրոնը հրաւիրուած են, բացատրութիւն տալու համար։

∴ Շիշլիի գերեզմանատան յանձնաժողովը գոյքերն ու հաշիւները փոխանցելու մասին վարչութեան հրաւէրին պատասխանած չըլլալով, դատական ձեռնարկ պիտի կատարուի անոր դէմ։

ՎՏԱՐՈՒՄ

Կը տեղեկանանք թէ Պ. Գարոյր Լեւոնեան, Պուքրէշի «Նոր Արշալոյս» թերթին հրատարակիչ-խմբագիրը, որ չորս ամիս կախակայման դատապարտուած էր Հ. Յ. Դ. Ռումանիոյ Մեկուսի Կոմիտէին կողմէ, միաձայնութեամբ եւ վերջնապէս վտարուած է Դաշնակցութենէն, Ապրիլ 16 թուակիր նոր որոշումով մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

[illegible] Կ'ՈՒԶԷՔ ԱՀԱՒԱՍԻԿ ... որ ալ ըլլայ, խնդրոյ ա... անձը, թէեւ գաղտնօրէն ...ութեան տակ առնուած էր, ...զած խօսքեր ըրած ըլլալու ...պրանքով, բայց լրտեսու... կասկածի տակ չէր ինկած։ ... յարաբերութիւնները ... էին, իր նամակներուն մէջ, ...որ բան մը չկար, հեռաձայ... խօսակցութիւններուն մէջ... ...ը չէր նշմարուած։ ...ու համար ուրեմն, պէտք ... հաւկիթները այնքան շատ ...

... որովհետեւ ամէնէն ան... ...ցումներ Հանդէպ խսկ, ...ութիւնէն վարուելու իրաւուն... ...ունէին, հրաման տուի որ, ... աստուկները, տիրոջ յանձնուելէ առաջ, իմ գրասենեակս անցնին։

Առաջին ակնարկով, կասկածելի բան մը չնշմարեցի։ Բայց որովհետեւ նման պարագաներու մէջ, մինչեւ խնդրին խորը երթալ պէտք է, հաւկիթները ղրկեցի տարրալուծարան, ուր մեր քիմիագէտները, ծայր աստիճան զգուշաւորութեամբ, կը գործակցէին ազգային պաշտպանութեան։

Քիմիագէտները գործի ձեռնարկեցին եւ յաջորդ օրը իրենց ղրկած տեղեկագրէն յայտնուեցաւ որ, մէկ քանի հաւկիթներու վրայ, անգոյն մելանով գրուած եւ գինուորական գործողութիւններու վերաբերեալ հարցարաններ կային. սակայն կարելի չէր եղած զանոնք թարգմանել։

Թէեւ այլեւս «Գրաւիչ կնոջ» յանցապարտութեան մասին որեւէ կասկած չէր մնար, եւ հաւկիթի միջոցով իրեն ղրկուած ամբողջ հարցումները մեր ձեռքը ինկած էին, բայց, ըստ այնմ գործելէ առաջ, պէտք էր գտնել թէ ի՞նչ ճամբով իր պատասխանները գերման սպայակոյտին կը հասցնէր։

Մեր երկու լաւագոյն գործակալները այս հետապնդման յանձնուեցան, բայց ո՛չ առանց դժուարութեան։

Օր մը, քննութեան ենթարկուած հաւկիթներէն մէկը հետեւեալ բնագիրը երեւան հանեց։

ՅՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԳԻՏՑՆԵԼ ԹԷ 101րդ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ ՏԵՂԻ ՇԱ-ԼՕՆԻ ՄԷ՞Ջ Է։

ՊԻՒՔԻ ՄԷՋ ՔԱՆԻ՞ ՕԴԱՆԱՒ ԿԱՅ։

ՏԻՊԱԿԱՅԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԸ Ո՞ՒՐ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ։

Երեք ՅՍՏԱԿ հարցումներ, որոնք երեք ՅՍՏԱԿ պատասխաններ կը պահանջէին։

Արդ, այս հարցումներուն պատասխանելու համար, լրտեսուհին — որովհետեւ, այս «Գրաւիչ կինը» լրտեսուհի մըն էր — պէտք էր որ գոնէ ՍՈՐՎ դիմումներ կատարէր։

Այն օրէն սկսեալ որ հարցարանը ստացաւ, անոր ոչ մէկ շարժումը մնաց չվրիպեցաւ։ Իր քունը անգամ հսկողութեան ենթարկեցինք։ Իր բոլոր երթեւեկներու պահուն, իրեն հետեւեցանք, եւ այն պահուն որ իր պատասխանը կը յանձնէր իր նամակատուփին (ՍԷՆԹ-Ժ...ի քրջահաւաք մը) ձերբակալուեցաւ։

Կլխաբաց, համեստօրէն հագուած, աւելի տան տիկինի մը կերպարանքը ունէր, քան թէ կիսաշխարհիկ կնոջ մը։ Լրտեսուհին իր պատասխանը կը փոխանցէր... գրուած՝ ԵՐԿԱԹ ՈՒՆԵԼԻՍ ՄԸ ՎՐԱՅ ՈՐ ԿԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԲԱՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ ԻՐԵՆՑ ՄԱԶԸ ԳԱՆԳՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

Քիմիական բաղադրութեան մը շնորհիւ, երկաթին վրայ գրուած եւ յետոյ արհեստական կերպով մը՝ ժանգի թանձր խաւի մը տակ ծածկուած, այս պատասխանը կարելի եղածին չափ յստակ էր։

101ՐԴ ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ ՆԱՆՍԻԻ ՄԷՋ։

ՊԻՒՔԻ ՄԷՋ 70 ՕԴԱՆԱՒ։

ՏԻՊԱԿԱՅԸ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ։

Նկատեցէք որ այս հարցումներուն պատասխանը կարենալ հայթայթելու համար, լրտեսուհին միայն չորս օրուան աշխատանքի պէտք ունեցած էր։ Ուրեմն վտանգաւոր էր։

Ըստ այնմ ալ վարուեցանք անոր... ինչպէս նաեւ իր մեղսակցին հետ։

Գործը աւելի խճողուեցաւ սակայն, որովհետեւ զանազան տեղերէ մեզի լուր տուին թէ՝ միշտ նոյն տեղը Զուիցերիայէն հաւկիթ կը ներածէին, այս անգամ, մաքսէն փախցնելով։ Ամէն տեղ պահակներ հաստատուեցան եւ շնորհիւ ֆրանսական եւ զուիցերիական պաշտօնեաներու համաձայնութեան, քիչ ատենուան մէջ, հաւկիթի առաքումը դադրեցաւ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ ՆԱՒԻՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ «ՌՈՒԱՆՑ ՀԵՑՔ ԶԳԵԼՈՒ»

Մեր սահմաններէն դուրս, գերման լրտեսներու գործունէութեան վրայ մեր կատարած հսկողութիւնը, մեզի թոյլ տուաւ ճանչնալու ոչ միայն այս կազմին պետը, այլ նաեւ անոր գլխաւոր գործակալները։

Այս վերջինները՝ անմիջապէս որ տեղափոխուէին, լուրը կ'առնէինք եւ որքան ալ լաւ ծպտուած ըլլային, եթէ մեր սահմանները մտնելու յանդգնութիւնը ունենային, անոն շահած կը ձերբակալուէին։ Այսպէս է որ, շատ անգամներ, գրեթէ ամբողջովին կրցինք կազմալուծել մեր երկրին մէջ հաստատուած գերմանական սպասարկութիւնները, որոնց կեդրոնները կը գտնուէին Պրիւքսէլի, Պեռնի ու նաեւ Շառլվիլի մէջ։

(Շար.)

համուած էր, Սփէնսըրի հրեսին պոռաց. «Դաւաճա՛ն, Ցուղա Իսկարիովտացի»։

Չէնտէրըսն խօսք առնելով, քննադատեց տեղեկագիրը, որ իր գեկոյցին մէջ ոեւէ բան չըացատրեց, յետոյ խօսելով օրինագիծին վրայ, ըսաւ թէ անիկա արհեստակցական միութեանց հիմը կը քանդէ։

«1824էն ի վեր, ըսաւ, այսպիսի փորձ չէ եղած սէնտիքա՛ներու օրինական իրաւասութիւնները ջնջելու համար։ Այս օ՛րէնքով, այսուհետեւ ո՛չ միայն ընդհ. գործադուլները անկարելի պիտի դառնան, այլ նաեւ համակրական գործադուլներն ալ պիտի արգիլուին։ Առանց ժողովուրդին արտօնութիւնը ստանալու, օ՛րէնքին մէջ այսպիսի հիմնական փոփոխութիւն մը մտցնելով, կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը չարաչար գործած կ՚ըլլան իրենց իրաւունքները»։

Կառավարութեան կողմէ պատերազմ. Նախարարը պաշտպանեց տեղեկագրին փաստերը։ Իր իւրաքանչիւր քառը հեգնական բացագանչութիւններով եւ ծափերով կ՚ընդմիջուէր։ Նախարարը մեծ համբերութեան պէտք ունեցաւ՝ իր ճառը վերջացնելու համար։

Պահպանողական սըր Ռօպըրթ Հօրն պաշտպանեց կառավարական տեսակէտը եւ հրաւիրեց ազատականները, որ իրենց հետ քուէարկեն։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Նոր Եռեակ Զինակցութիւն մը

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը, օտկան արտաքին նախարար Մարինքովիչի, կը հրատարակէ ուշագրաւ յօդուած մը, որով կը ջատագովէ Գերմանիոյ, Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ եռեակ զինակցութիւն մը։

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» համակրանքով կը խօսի այս թելադրութեան վրայ, սակայն կ՚աւելցնէ թէ Գերմանիա չի փափաքիր միակողմանի յանձնառութիւններ կնքել, ընդհակառակը կը ձգտի խիստ անկեղծ չէզոքութիւն պահել ամէն ուղղութեամբ։

Ֆրանսական նոր յածանաւ մը

Ծովային նախարար Ժորժ Լէյկ անցեալ օր Պրէսթի նաւաշինարանին մէջ նախագահեց «Սիւֆրէն» յածանաւի ծով իջեցման պաշտօնական արարողութեան։ «Սիւֆրէն» պիտի ունենայ 10.000 թոնօ տարողութիւն եւ պիտի լրացնէ Ուաշինկթընի զինաթափութեան դաշնագրին բոլոր պայմանները։ Արագութիւնն է 33 հանգոյց։ Պիտի ունենայ 203 գիտակնոց չորս աշտարակներ եւ օդանաւերու դէմ կարեւոր մարտկոց մը, երկու թորփիլարձակ. երեք ջրօդանաւեր պիտի տրամադրուին իրեն։

1791էն ի վեր «Սիւֆրէն» անունով հինգ մարտանաւեր ունեցած է ֆրանսական նաւատորմը։ Ասոնցմէ մէկը, որ 90 թնդանօթներ ունէր, մասնակցած է Սեւաստաբոլի ռմբակոծման. ուրիշ մը, 1899ին շինուած, մեծ պատերազմին ռմբակոծեց Տարտանէլի թրքական ամրոցները 1915 Մարտ 18ին եւ քառորդ ժամուան մէջ 14 հարուած ստանալով վնասուեցաւ։ Ի վերջոյ 1916ի Նոյեմբերին Փորթուկալի բացերը գերման ընդծովեայի մը արձակած թորփիլով ծովին տակ գնաց։

Մարսէլ Քաշէնի ձերբակալումը

Ինչպէս գրեցինք, անցած շաբաթ ներքին նախարար Ալպէր Սարօ Քոսթանթինի (Ալճերիա) մէջ բուռն ճառ մը խօսեցաւ համայնավարութեան դէմ, զոր մատնանիշ ըրաւ իբրեւ միակ թշնամին։ Փարիզի համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն յանուն Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պիտի հարցապնդէ ներքին նախարարը այս մասին։ «Իբրեւ չարագործ եւ ոճրագործ մատնանիշ ըլլալէ վերջ, կ՚ըսէ, կը կարծենք թէ պատկառելի խօսելու իրաւունք ունինք, ո՛չ թէ ինքնապաշտպանութեան, այլ աշխարհակալութեան դատը տեսնելու համար»։

Հետապնդում համայնավարներու դէմ

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմար, Երիտասարդ Համայնավարներու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Հանրի Պարպէ, «Իւմանիթէ»ի պատասխանատու տնօրէն Ռընէ Պէյլանժէ եւ խմբագիր Կապրիէլ Փէրի հետապնդումի պիտի ենթարկուին՝ «Իւմանիթէ»ի մէջ հրատարակուած յօդուածներու համար, որով զինուորներն ու նաւաստիները անհնազանդութեան կը հրաւիրէին։

Սէն Նազէրի դատարանը 15 ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Մարսէլ Քաշէնը։

Մօնմուսօ, որուն բանտարկութիւնը գրեցինք, հացադուլ կ՚ընէ։

Ողողում եւ հրաբուխ

Միսիսիփիի յորդումը ճշմարիտ աղէտի ենթարկած է Լուիզիանա նահանգի հիւսիսային շրջանը։ Քոնքորտիա քաղաքին մեծ մասը ջուրերու մէջ է. բնակիչները հապճեպով կ՚ապաստանին աւելի բարձր շրջաններ։ Փախստականներու փոխադրութիւնը դիւրացնելու համար գիկտատոր հռչակուեցաւ նախկին կառավարիչ մը, որ անթելով կուտայ իր հրամանները։ 300 քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ նոր գիւղեր պարպուեցան։ Բոլոր քաղաքապահ զինուորները շարժման մէջ դրուած են։ Նոր-Օրլէանի հիւսիսային շրջանին մէջ վտանգը կը ծանրանայ եւ անհրաժեշտ կը դառնայ տեղահանել 170.000 հոգի եւս։

Ուաշինկթընի կառավարական շրջանակները շատ մտահոգ են այս աղէտէն։ Նախագահ Քուլիճ հինգ միլիոն տոլարի նոր հանգանակութեան մը համար կոչ ըրաւ։

Լուիզիանայէն վերջ Թանասա եւս աղետալի ողողումի մը վտանգին տակ է։ Արդէն բազմաթիւ ագարակներ եւ արօտավայրեր ջուրերուն տակ են։

Ռօյինկ-Ֆօրքի մէջ թումբ մը պայթելով ողողած է ամբողջ գիւղը։

Ողողումներէն վերջ ահա՛ եւ հրաբուխը։ Քալիֆոռնիայէն կը հեռագրեն թէ Միացեալ Նահանգներու միակ հրաբուխը՝ Լասէն լեռը, բորբոքած է եւ բոցի ու մուխի բարձր սիւներ կը ժայթքէն անդադար հրաբուխի բերանէն։

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) — V. G. A. SAINT-MAUR (1)

Յառաջիկայ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի (1) խումբը դարձեալ մեծ մրցում մը պիտի կատարէ, Division d'Honneurի խումբի մը դէմ փարիզի մէջ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հակառակորդը պիտի ըլլայ V. G. A. Saint-Mauri առաջին խումբը, որ յաղթած է Galliaի եւ C. A. S. Générauxի։ Մանրամասնութիւնները կիրակի թիւով։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըի ժուանարի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ 6 մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ փլաս տ՚Իթալի քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Գոլոմպի «Եռագոյն» խումբի ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Երջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռոստոմ», «Քրիստափոր», «Իշխան», «Զաւարեան», «Հրայր», «Վարուժան», «Վարդգէս» ենթակոմիտէները վաղը Ուր. երեկոյ ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Երջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին գալրոցի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով, խիստ կարեւոր օրակարգ։

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պէլվիլի ժուանվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պէլվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ, Գ. Վ.— Ստացանք 35 ֆր. սկսանք ղրկել։

ՎԻՆՆԷՕՎ, Գ. Ս.— Ստացանք 10 ֆրանք։

ԿՐԱՆՎԻԼ, Ա. Խ.— Ստացանք 10 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Ղ. Ե.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՊԵՐԼԻՆ, Ե. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ա.— Ստացանք 37 ֆրանք, կարգադրեցինք։

ՆԻՍ, Մ. Խ.— Ստացանք 35 ֆրանք. հաճեցէք ղրկել 2 ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Յակոբ Դարբինեան կօշկակար, որ 2 տարի է ի վեր Ֆրանսա եկած է։ Գրել՝ Եդուարդ Ճէօյէլեանի Faiancerie. Digoin, S. et L.

— Ճէօճ ադա Գրիգոր Գալօեան, Սահակ Գրիգոր Գալօեան, կիրակոս Սիմոնեան էկմալցի, եսայի Գասէյեան կիրաշէնցի (Վան)։ Տեղեկացնել՝ կարապետ Գալիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քարափը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է գինքը տեսնել։ Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի։ Գրել՝ Garabed Ohanuessianի, 47 Cours Adrien de Montgolficre, St. Chamond (Loire France,

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Գօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը։ Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille.

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը։

ՄԱՄԼՈՅ տակ է եւ մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Կիրակոս Մոմճեանի՝ «ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը։

Գրուած է շատ յստակ, ամէնուն հասկնալի ոճով եւ զարդարուած շատ մը բացատրական նկարներով։ Ցափազանց մաքուր եւ ճաշակաւոր տպագրութիւն։

Սահմանափակ թիւով տպագրուելուն համար, կանխաւ ապսպրանքներ կ՚ընդունուին կանխիկ։ Դիմեցէք քանի ուշ չէ։

GUIRAGOS MOMDJIAN
8 Rue Jules-Duclos, St. Chamond (Loire)։ ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ առանձին սենեակ մը տնական գործերու համար։ Դիմել՝ երեկոները ժամը 7էն վերջ, Օր. Արտեմիսի 44, Rue de Montrouge- Gentilly (Seine)

DOCTEUR PROY
Ex - Interne des Hopitaux
Médaille d'argent
Տօքթ. Յ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆԻ
Աշխատակցութեամբ
Կը դարմանէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները։ Երակալայնութիւններու (varices հիմնական դարմանում առանց գործողութեան։
Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2-8, Կիրակի եւ տօն օրեր 9—12։
142 R. DU FB. St. DENIS
Կառ տը լ՚Էսթի մօտ,
Հեռաձայն՝ Nord 31—49։

ՓՈՐՁՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
(Ֆրանսախօս եւ ռուսախօս) վկայեալ ֆրանս. վարժարանէ ընդունելութիւն Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, ժամը 1—4։ 6, Av. Ville d'Avray, Chaville (S. et O.)։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան։ Ամիրեան 1—1.000.000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.։ Ընտիր կտաւով լաթի վրայ 7.50։ Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ։ Դիմել՝ ԳԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

ՍԱԿԱՐԱՆ
4 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Տրքական Ոսկ. L. Trq.		[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	18 30
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	16 20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95 —

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100 —
» II »		[illegible]
» III »		[illegible] —
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		[illegible] —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
Ա. ՄԱՍ

Դ. Զօհրապի Լուռ ... ֆր., Կեանքը ինչպէս ... Եղեռնամոլի Ջայներ 10 ... եանի Լռութիւնը 8, Ցուցական ... զունին 7, Տաղավար եւ ... տարեցոյց 12.50, Դատ... հիւղին առջեւ 10, ... Ցեղափ. մակաբոյծներ 7, ... սիրակցածը 5, Չագըր ... Ճեալընթաց Նորածինը 2 ... բիւզիլի Առանց դաւանի ... Մ. Կորքիի Ֆոմա ... Ցեւակի բժիշկին գիրք... ցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, ... թէր 9, Սուլամիթ 6, ... 7.50, Սալբիի Մեր ... Թուղթի փառք 5, Ֆըլ... 6, Վերջին բաժակը 10 ... Լիբէն 20, Տելեմաք (... զարդ) 50, Երեւակայական ... 2, Կարմիր գլուխ... խմբակը 2, Պօսքօմ... գալոնիքը 2, Պրիւս ... թրն սուգանաւին գաղ... Թօփալ Օսման 5, Քէօր ... արկածները 2.50, ... խաղալը 20, Սոփառն... վիպակները 2, Ցք. Սօրի 5, Ցուչուլիքա 5։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Ռաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑ... ըը, Ցնցող պատմուածք գ... ներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը Հայթայթուին նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր ... ծախք չառնուիր։ ... գլրացուցակը դիմել ... հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Blanqui. Paris (13e)

ՍՊԱՌԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ
Ցնցող յայտնութիւններ ... մնացած աղջկան մը կողմէ
ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ
Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévounի. ... Quihou St. Mandé (Seine)

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT.
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ | ԱՆԳԼԻԱ | ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ | ԵԳԻՊՏՈՍ | ԱՄԵՐԻԿԱ 10 տոլ. | ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Տնօրէն՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՄԱՅԻՍ 1927

6 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 329

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՍԴԻ՛Ն ԹՈՒՐՔ, ԱՆԴԻ՛Ն ԹՈՒՐՔ

Խորհրդային Միութեան խորհուրդներու 4րդ. համագումարին մէջ, որուն համառօտ պատկերը տուինք երէկ, Ազրբէջանի նախագահ Սաֆի Կուլի օղլու Մէմէտ Քէրիմ Թուրքերէն ճառ մը խօսեցաւ, մանաւանդ ծանրանալով արտաքին քաղաքականութեան վրայ։

Պատգամաւորը, «հաւատալով հանդերձ Թուրք յեղափոխական կառավարութեան անկեղծութեանը», զարմանք յայտնեց որ այդ կառավարութիւնը «մինչեւ այժմ ալ իր սահմաններուն մէջ կը հանդուրժէ Ազրբէջանի գիւղացիներու եւ բանւորներու դէմ վռնտուած մուսավաթականներու եւ սպիտակ պահակներու (ռուս. վրացի հակապոլշեւիկներ) գործունէութեան»։ Նիստ Ապրիլ 19ի։

Իրմէ առաջ, Օրախելաշվիլի, Վրաստանի դիկտատորը, մատնանշած էր այդ վէրքը, աւելի կտրուկ.

«Մենք բարեկամաբար համաձայնեցանք Թուրքիոյ հետ, խորհրդային գետին վրայ Սարտարապատի ամբարտակը կառուցանելու համար։ Բայց, ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ կատարեալ երաշխիքը չունենանք թէ Թուրքիոյ հողին վրայ չեն գտնուիր մեր երկրի սահմաններէն վռնտուած այն հրոսախումբերը որոնք, պատրոյգը վառած, կը սպասեն որպէս զի պայթեցնեն մեր ամբարտակը։ Պէտք է միանգամ ընդ միշտ լուծել այս խնդիրը»։

Աւելի առաջ, Բագուի մէջ, Ազրբէջանի վարչապետ Մուսաբէկովը ցաւ յայտնած էր այդ մասին։ Հայ պոլշեւիկները խոհեմութիւն կը սեպեն բերան չբանալ։

Բայց այդ հարցը չէ՛ որ պիտի շօշափենք այսօր։

Սաֆի Կուլի օղլուն շարունակելով իր ճառը, ըրաւ հետեւեալ նշանաւոր յայտարարութիւնը.

–«Խորհրդային Ազրբէջանի կից կը գտնուի պարսկական Ազրբէջանը, որուն բնակիչները, ինչպէս եւ խորհրդային Ազրբէջանի բնակիչները Թուրքեր են։ Պարսկական Ազրբէջանի եւ ամբողջ Պարսկաստանի աշխատաւորները հակած են խորհրդային Ազրբէջանի կողմը։ Եւ դեռ աւելին, ո՛չ միայն բանւորներն ու գիւղացիները, այլ եւ վաճառականները հակած են մեր կողմը»։

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ ի՞նչ զգացին ունկնդիրները, հայ, ռուս կամ վրացի պոլշեւիկները, եւ բոլոր անոնք որ կը սիրեն «զառանցանք» համարել Թուրանականութեան վտանգը։

Անհաւատալի «ընտրեալ» մըն ալ, որ կ'արտայայտուի ճիշդ նոյն հոգեբանութեամբ, ինչպէս Թուրք օջախի հիմնադիր մը, կամ Թունդ ազգայնական Մուսավաթը։ Ի՞նչ է տարբերութիւնը Մուսավաթի Պոլսոյ օրկան «Եէնի Կովկասիա»ի խմբագրականներուն, եւ այս ճառին։ Մէկզի դնելով կարմիր, ձուլածոյ ոճերը, «բանւորներ եւ գիւղացիներ» բացատրութիւնը,— կը մնայ մէկ հիմնական գաղափար.— «Թրքութեան միացում», քանի որ Նորահնար Ազրբէջանն ալ Թուրք է, պարսկական, զատմական Ատրպատականն ալ։

Եւ Սաֆի Կուլի օղլուն պէտք չի տեսներ, երեւոյթները փրկելու համար, ըսել թէ «պարսկական Ազրբէջանի աշխատաւորները հակած են Խորհրդային Միութեան կողմը», այլ կ'ըսէ շիտակ շիտակ.— Այդ երկրի եւ ամբողջ Պարսկաստանի թ՛է աշխատաւորները թ՛է վաճառականները հակած են խորհրդային Ազրբէջանի կողմը։

Թէ համաթրքական շարժման վարիչները կը ձգտին Բագուի միացնել պարսկական Ատրպատականը,— Նոր բան չէ։ Այդ գետնին վրայ մանաւոր ճիգեր կը թափուին տարիներէ ի վեր։

Տակաւին վերջերս, մենք հրատարակեցինք շարք մը ուշագրաւ իրողութիւններ, որոնք սահմանուած են կոյրերուն աչքերը բանալու։ Եւ ինչպէս արեւելեան բոլոր գործերու մէջ, այստեղ ալ ձեռք ձեռքի են համաշխարհային յեղափոխութեան դրօշակիր Մոսկուան, եւ համաթրքութեան յառաջապահ Էնկիւրին։ Անոնք խտիր չեն դներ միջոցներու մէջ։ Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Տուպսօն յեղափոխական գործ կը համարէ սերտ կապեր հաստատել պարսիկ հոգեւորականութեան եւ դժգոհ տարրերուն հետ, Ատրպատականը կեդրոնէն բաժնելու համար։ Նոյն ճամբուն վրայ իրար կը դիմաւորեն Թուրքիոյ լրտեսներն ու գործակալները, դարձեալ Ատրպատականը անջատելու համար։

Ուշագրաւ է որ, քանի մը ամիս առաջ, երբ Թէհրանի կառավարութիւնը որոշեց ֆարսացնել Ատրպատականը, այսինքն վերահաստատել բուն պարսկական լեզուն եւ մշակոյթը, որ դարերու ընթացքին տեղի տուեր է Թրքականին, ամէնէն առաջ Թուրք տարրերը գլուխ վերցուցին, եւ սպառնալիքներ տեղացին։ Եւ այսօր ալ շփոթ է կացութիւնը, որովհետեւ Թէհրանի նոր իշխանութիւնը թէեւ արթնցած է, բայց տակաւին բաւարար ուժ չունի, իր կամքը պարտադրելու համար։ Անշուշտ պարսիկ երիտասարդութիւնն ալ գիտակից է արիական տիրապետութեան սպառնացող վտանգին։

Սաֆի Կուլի օղլուները շատ անկեղծ են իրենց յայտարարութեանց մէջ։ Եւ միանգամայն քաջ, քանի որ, Կոմինթէռնի ատեանին, Մոսկուայի մէջ անգամ չեն ծածկեր իրենց միտումները։ Ասդին Թուրք, անդին Թուրք։ Եւ խոր համակրանք՝ «դէպի խորհրդային Ազրբէջանը»։ Ի՞նչ արգելք կայ որ չմիանան Ազրբէջանն ու Ատրպատականը…

Իսկապէ՛ս։ Մանաւանդ որ, Երեւանի կաքաւները պատրաստ են ստորագրելու նա՛եւ այս նշանակին վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի Ազդակը (13 Ապրիլ) պարզելով քանի մը իմաստակներու համայնավարական մարզանքները Յունաստանի, Սուրիոյ մէջ եւ այլուր, կը գրէ.

«Մեր ժողովուրդի շահը կը պահանջէ, որ մենք ամենուրեք դէմ ըլլանք համայնավար յուզմունքին, եւ մանաւանդ գաղութներու մէջ, չի վտանգելու համար մեր փափուկ դիրքը, ամէն գնով արգիլենք այդ ուղղութեամբ եղած քարոզութիւնները։ Անհրաժեշտ է նաեւ մամուլի եւ յարաբերութիւններու միջոցաւ՝ պարզել թիւրիմացութիւնները՝ մեզ հիւրընկալող ժողովուրդին մէջ։ Բացատրել, որ չկայ աշխարհի վրայ ոեւէ ժողովուրդ, որ շնորհիւ իր ազատամիտ խառնուածքին այնքան բուռն կերպով հակառակ ըլլայ համայնավարութեան, որքան մեր ժողովուրդը։

«Պէտք է ցոյց տալ, որ Արեւելքի այս տառապակոծ ժողովուրդը, որ ծովերով արիւն է անցեր՝ իր անկախութեան համար, չէ կարող տարուիլ կարմիր յորձանքէն եւ մէկ օրէն միւսը թաղել իր երազները.

«Բոլոր երկիրներու համայնավարները ճանչցուած են իբր տարր մը, որ հանրային ապահովութիւնը կը խանգարէ։ Իսկ այդ տարրին մէջ երբ կը գտնուին օտարականներ, ժողովուրդներու զայրոյթը կը դառնայ անսահման։ Ֆրանսայի մէջ գտնուեցան ականաւոր մարդիկ, որոնք հիմք բռնելով համայնավար ցոյցերու մէջ օտարներու մասնակցութիւնը՝ պահանջեցին բոլոր օտարականները վտարել Ֆրանսայէն։

«Բացորոշ է սպառնացող վտանգը։ Կը մնայ արտասահմանի հայութեան մէկ ճակատ կազմել, խօսքով եւ մամուլով ցոյց տալ որ հայ ժողովուրդը հեռու է համայնավար գաղափարներէ եւ գործերէ»։

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Դամասկոսի «Էլ Մուքթապաս» մահմետական թերթը, որ ծանօթ է իր նախորդ տարուան հակահայ քսութիւններով, այժմ իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրաւէր կ'ուղղէ Հայերուն, որ երթան տեղաւորուին Դամասկոսի մէջ, պարապ մնացած եւ Թրքական հպատակութիւնը ընդունելով Թուրքիա մեկնողներ 30,000 մահմետականներու տուներուն մէջ։

— «Թող գան անոնք եւ աշխատին մեզ հետ վերաշինել մեր երկիրը։ Մենք իրենց եղ եւ կով պիտի տանք։»

ՍՈՒԼԹԱՆ ԱՀՄԷՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Սուլթան Ահմէտի պեղումները տենդագին կերպով կը շարունակուին։ Հնագէտներուն ուշադրութիւնը ամէնէն աւելի կեդրոնացած է Ցիքիմհանէի զառիվարին վրայ բացուած փոսին մէջ, ուրկէ բիւզանդական շրջանի յատուկ երկու շատ հին պատերու մասեր գտնուած են։ Կը սպասուի որ մօտերս երրորդ պատ մը եւս երեւան գայ։

ԻՏԱԼԻՈՅ նախկին վարչապետ Նիթթի և Փարիզի դեսպան կոմս Սֆորցա իտալական հպատակութենէ պիտի զրկուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսերը Պոլիսէն կը վտարուին

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ բնակող բոլոր սպիտակ Ռուսերը կառավարութենէն հրաման առացին յառաջիկայ Օգոստոս 1էն հեռանալ Թրքական հողէն։

Այս միջոցը ձեռք առնուած է սովետական կառավարութեան խնդրանքին վրայ։

Պատրաստութիւններ Պոլսոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Էնկիւրիէն հասած վերջին հրամանի մը վրայ, Պոլիս գտնուող բոլոր զինուորներն ու պատերազմական գոյքերը Անատոլու փոխադրուեցան։ Միեւնոյն ժամանակ տեղական ոստիկանութիւնը եւ կառավարութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած են եւ մարդ չի գիտեր թէ ինչ խորհրդաւոր մեքենայութիւններ կը լարուին։ Շատ մը զրոյցներ շրջան կ'ընեն։ Կ'ըսուի թէ Պոլսոյ մէջ գաղտնի չէթէյական կազմակերպութեան ձեռնարկուած է, մինչեւ անգամ 10 հազար մարդիկ արձանագրուած են։ Ժողովուրդին մէջ շրջան ընող այս լուրը կը հաստատեն նաեւ կարգ մը դժգոհ պաշտօնեաներ, որոնք իրազեկ են այս ներքին կազմակերպութեան։

Անգլիա Մերձաւոր Արեւելքի մէջ

Անգլիոյ գաղթային Նախարար Էմըրի Պիրմինկէմի մէջ հրապարակային հաւաքոյթի մը պահուն ճառ մը խօսեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի անգլիական քաղաքականութեան մասին։ Յիշեց հանգուցեալ վարչապետ լորտ Պիքընսֆիլտի (Տիզրայէլի) տուած կարեւորութիւնը Միջերկրականի՝ Անգլիոյ Նաւային ուժի տեսակէտէն։

Խօսելով Միջագետքի մասին, Նախարարը յայտարարեց թէ այդ երկիրը հազար տարիէ ի վեր ա՛յնքան բարօրութիւն, ապահովութիւն եւ բարգաւաճում չէր տեսած, որքան պատերազմէն ասդին։ Այժմ խաղաղութիւն կը տիրէ այն շրջաններուն մէջ, ուր աւազակութիւնն ու տեղական կռիւները անխափան կը շարունակուէին դարերէ ի վեր։ Գալով Պաղեստինի, ոեւէ Անգլիացիի համար իրական հպարտութիւն մըն է այդ երկրին այսօրուան վիճակը բաղդատել նոյն իսկ տասը տարի առաջուան կացութեան հետ։

«Մեր ամբողջ Նաւային ռազմագիտութիւնը այսօր կը կայանայ այն բանին մէջ, որ մեր Նաւատորմը կարենայ այս երկրէն ազատօրէն շարժիլ եւ Միջերկրականէն ու Սուէզի ջրանցքէն անցնելով, երթալ դէպի արեւելեան ովկիանոսները, ոեւէ դժուար կացութեան մը դարման տանելու համար, օրինակ Ներկայիս Չինաստանի խնդիրը։ Սուէզի ջրանցքին ապահովութիւնը կարելի կ'ըլլայ պահպանել այն ատեն միայն, երբ Անգլիա զօրաւոր է ջրանցքին երկու եզերքներուն վրայ, ու երբ անոր կից երկիրները բարեկամ ձեռքերու մէջ են՝ հեռու թշնամի ամէն միջամտութենէ։ Այս տեսակէտէն, Եգիպտոսի մէջ մեր ձեռք բերած դիրքը եւ ա՛յն որ ձեռք բերելու վրայ ենք Պաղեստինի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, անհուն երաշխաւորութիւն մըն են բրիտանական կայսրութեան ընդհանուր ապահովութեան համար, հիմնուած Նաւատորմին վրայ։

«Քաղաքակրթութեան այս հին կեդրոններուն բարգաւաճ նոր կեանք մը տալով եւ թոյլ տալով որ Արաբները դարձեալ առաջնորդող ազգ մը դառնան աշխարհի մէջ, մենք կ'ընենք այնպիսի բան մը, որ Արեւելքի մէջ մեր իրական ուժն ու համբաւը պիտի աւելցնէ։ Պատերազմէն ի վեր, անգլ. բոլոր կառավարութիւնները յաջողութեամբ աշխատեցան Անգլիոյ համար դիրք մը շինել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։»

Նախարարը վերջացուց, ըսելով որ այս ձեւով պիտի իրագործուի մեծ երազը պահպանողական մեծ վարչապետ Տիզրայէլիի, որուն յիշատակը կը յարգէին այդ գիշեր։

Միջագետքի քարիւղները

Թայմզի թղթակիցը Պաղտատէն կը հեռագրէ Մայիս 3 թուականով.—

Այսօր Ֆէյսալ Թագաւորը պաշտօնական բացումը կատարեց Ալվանտ քարիւղի գործարանին, որ շինուած է անգլօ-պարսիկ ընկերութեան ճիւղերէն «Խանաքինի քարիւղի ընկերութեան» կողմէ։ Այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, Թագաւորը ըսաւ թէ Միջագետքի ժողովուրդը այսուհետեւ աժան վառելանիւթ պիտի ունենայ. շեշտեց նաեւ թէ շնորհիւ ոռոգումներու եւ երկրագործական ձեռնարկներու, երկիրը մեծապէս պիտի բարգաւաճի։

«Կը յուսանք թէ, աւելցուց Թագաւորը, մօտ ապագային պիտի կրնանք բարի լուրեր տալ աշխարհի։ Միջագետքէն մինչեւ Միջերկրական քարիւղատար խողովակի գիծ մը (Pipe line) *պիտի հաստատուի։»*

Այս արարողութեան ներկայ ըլլալու համար Պաղտատէն Խանաքին մասնաւոր կառախումբ մը ճամբայ հանուեցաւ։ Ներկայ էին բազմաթիւ երեւելի հիւրեր եւ Նախարարներէն մեծ մասը։ Հիւրերը մեծ հիացումով դիտեցին գործարանին գործելը։ Կը յուսացուի թէ այս գործարանը անմիջապէս պիտի կրնայ հայթայթել Իրաքի համար անհրաժեշտ ամբողջ քարիւղը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼԱԶ ՉԿԱՅ, ԹՈ՛ՒՐՔ

Թիւրք օճաղիներու տարեկան համաժողովը փակուեցաւ Պոլսոյ մէջ։ Վերջին նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ եղան։ Խոջէլի պատուիրակը խօսք առնելով ըսաւ.

— «Լազութիւնը չենք ընդունիր. լազութիւն չկայ. Թուրք ենք»։

Միաձայնութեամբ եւ բուռն ծափերով որոշուեցաւ բոլոր օճախներուն մէջ կախել պատկերները վարչապետ Ըսմէթ եւ ընդհ. սպայակոյտի պետ Ֆեվզի փաշաներուն, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցած են Թրքութեան։

.·. «Վագըթ»ի Էնկիւրիի թղթակիցը կը գրէ.

— «Նիստը շատ յուզումնալից եղաւ։ Պատուիրակ Րէֆիէթ պէյ գանգատեցաւ թէ կեդրոնական վարչութիւնը իր պարտականութիւնը չէ կատարած եւ միշտ տեսականին մէջ մնացած է։

Իւսուֆ Աքչուրա պէյ (Պոլսոյ երեսփոխան) անցեալ նիստին քննադատութիւններ ըրած էր, ըսելով թէ Թրքութեան քարոզութիւնը ընող ժապաւէն (ֆիլմ) մը ներկայացուած է Էնկիւրիի օճախին մէջ, եւ դրամի համար ժողովուրդին ազգային զգացումները վիրաւորուած են։ «Այս ի՛նչ յիմարութիւն է», աւելցուց պատուիրակը։

Կիրասոնի պատուիրակը ցաւ յայտնեց որ կեդր. վարչութիւնը ցոյն մը կը ծառայեցնէ իր տպարանին մէջ։ Համտուլլահ Սուպհի պէյ պատասխանեց թէ, այս մարդը առնուած է միայն տպարանին հիմնումին համար, եւ շուտով պիտի արձակուի։

Կարդացուեցաւ Րէճէպ Զիւհտի պէյի մէկ նամակը, որով կը հրաժարէր Սինոպի պատուիրակի պաշտօնէն. Նամակին ամփոփումը սա է.—

«Օճախը վրան գոց ձեւով համաժողովին ընդունիլ տուաւ ազգէն եւ կառավարութենէն իր առած հազարաւոր ոսկիներուն հաշիւները։ Եթէ այս գոց տետրակները հրապարակ հանուին, ամէն բան կը յայտնուի։ Կեդր. վարչութեան տեղեկագիրը ընդունուեցաւ 57ի դէմ 71 ձայնով։ Մինչդեռ եթէ 71էն հանենք վարչութեան եւ մշակոյթի յանձնաժողովին անդամները, փոքրամասնութիւն կը մնայ մէջտեղը։ Ուրիշ խօսքով, վարչութեան տեղեկագիրը մերժուած կ'ըլլայ։ Քմահաճ որոշումներով ուզուածին չափ դրամ ծախսուած է։ Աշխարհի մէջ ոչ մէկ տեղ այս տեսակ բաներ կան։»

Ասկէ յետոյ խօսուեցաւ այն 2000 ոսկիի մասին, զոր առած է Համտուլլահ Սուպհի պէյ, իր հիւանդութեան միջոցին։ Խօսք եղաւ նաեւ կարգ մը անդամներու տրուած 300ական ոսկի ամսականի մասին։

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

Սեբաստիայէն կը գրեն թէ Արեւելեան Անկախութեան Ատեանին կողմէ դատապարտուած 92 քաղաքական բանտարկեալներ Ապրիլ 24ին լքեցին քաղաքը հանելով, կեդրոնական բանտը առաջնորդուեցան։

Զանազան պատիժներու դատապարտուած այս բանտարկեալներէն 15ը Սեբաստիա, իսկ միւսները շրջակայ նահանգները պիտի ղրկուին։ Մէկ երկու օրուան հանգիստէ վերջ ճամբայ պիտի հանուին։

ՏՕՆԵՐՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելորդ է հարցում ուղղել կամ զարմանք յայտնել, իմանալու համար թէ ո՛ր իշխանութեան մասին է խօսքը։

Ընթերցողը գիտէ, շա՜տ լաւ գիտէ, որ երկիր մը կայ, ուր ամէն ինչ իտէալական կարգով կը կառավարուի. մարդիկ հոն խնդուն են եւ գեղեցիկ հագուած... Կուշտ ու երջանիկ. Մէկ խօսքով, երկնային դրախտ փոխադրուած է Խորհրդային Ռուսաստան ու անոր ծայրագաւառներէ մէկը կազմող Հայաստան անգամ։

Եւ երբ երջանիկ ու հարուստ է երկիր մը, կը մնայ՝ որ անոր վարիչներն ու առաջաւոր տարրերը մտածեն ժողովուրդի տրամադրութիւնը մ'իշտ վառ ու կենդանի պահել, աւելցնելով տօնախմբութիւններու սեսանները ու քանակը ու անցնելով զանոնք տարին հազար առիթներով։

Այս պատճառով է՝ որ Խորհրդային Միութեան (Ռուսաստանի պոլշեւիկեան անունն է) «ընկերներն» ու քաղաքացիները այլազան ու այլատիպ թուականներ ունին, ուր ծափ եւ ծնծղայ կը զարնեն, ճառ կը խօսին, «Ինթերնասիոնալ» կ'երգեն, ուխտեր կ'ընեն եւ սպառնալիքներ կը կարդան, ուղղուած համայն աշխարհին, բայց մանաւանդ «Իմփերիալիզմ» Անգլիային եւ «Հայ Լուսաւորչական» Դաշնակցութեան։

Եթէ խորհրդային աշխարհի բնակիչ չէք, կամ «ծագումով» պրոլետարական վարկ չունիք, դեռ ատիկա չ'նշանակեր՝ թէ դատապարտուած էք անգիտանալու մարդկութիւնը յուզող մեծամեծ դէպքերու շարայարութիւնն ու շղթան։

Թերթեցէք պոլշեւիկեան ո՛եւէ լրագիր, տարուան ո՛ր եւ է ամսուն կամ շաբթուն, եւ պիտի հասնիք ձեր «մուրազ»ին։ Հոն դիւրութեամբ պիտի գտնէք արտակարգ հարցի մը տօնական նշանակութիւնը կամ բուն իսկ կոմունիստական տօնի մը փառաշուք ալէլուան։

Դեռ անցեալ շաբաթներուն էր, կարմիր բանակի՞ թէ կոմունիստական կուսակցութեան սա կամ նա տարեդարձի ժխորը լեցուց մեր ականջները։

Երեւանի պաշտօնաթերթը նոր տօնի մը վերտառութիւնները կը բերէ դարձեալ.— «Այսօր լրանում է Հայաստանի Լենինեան կոմունիստ երիտասարդական միութեան կազմակերպման ութերորդ տարին: Ողջո՜յն իր պայքարի ութը տարին անցած կոմունիստական կուսակցութեան պահեստի ուժ կոմսոմոլին» («Խ. Հ.» 20 Ապրիլ 1927)։

Ութը տարի եւ աւելի սքանչելի տօն մը՝ Հոկտեմբերն ու Նոյեմբերը իրար անցընելու, դաշնակցութեան այնքան պատուաբեր ճիգերուն ու՝ մաքառումներուն շնորհիւ կազմակերպուած իրապէս անկախ եւ ազատ հայ պետականութեան պատմութիւնն ու գործացման դէպքերը ծաղրելու եւ սեւցնելու համար։

«... Երեւանի յեղափոխական եւ վառվռուն երիտասարդութիւնը, որ ձգտում էր դասակարգային պայքարի եւ սնւում էր Ցիւսիսի բանւոր դասակարգի պայքարի հիւթերով, չկարողացաւ մնալ պատաճիական կառավարողների լծի տակ, չկարողացաւ չտեսնել դաշնակցականների ամբողջ նենգութիւնն ու կեղծիքը, որոնք հայ ժողովուրդին տանում էին դէպի «ազատութիւն»։»

Աւելի լաւ խոստովանութիւն չի կրնար ըլլալ, ցոյց տալու համար թէ «դասակարգային պայքար»ի նշանաբանին վրայ յենուլ ուզող հայ կոմունիստները կը կերակրուէին ռուսական շահերով ու ձգտումներով, եւ ա՛յս հիմունքով ալ չուզեցին ենթարկուիլ դաշնակցականներուն ու ապստամբեցան հայկական կառավարութեան դէմ։

Այսքանը՝ հայ կոմունիստներուն ուրիշներու վերագրած «նենգութեան ու կեղծիքի»ի ծածկոցն է։ Իսկ ասոր կցեցէք նաեւ ռուսական պոլշեւիզմին զինուորագրուած հայ կոմունիստներու սարկական հոգին, կատարեալ ըլլալու համար «ութը տարուան» կեանք ունեցող աժան տօնախմբութեան արժէքը։

Այլապէս, ո՛չ մէկ հանգամանք «պատաճիական կառավարողներու»ն չուտ պիտի համարէր այն թուականներու ազգային իշխանութիւնը Հայաստանի մէջ։

«... Դաշնակցականների իշխանութեան պատմական եւ յիշատակելի օրերը յայտնի են բոլորին: Այդ հակայեղափոխական կուսակցութիւնը, տարուելով ազգային ըզգտումներով, հալածանքներով եւ պայքարով, աւերելով եւ ոչնչացնելով զինաթափուած Թուրքական շրջանները, ապրում էր թալանած հարստութիւններով եւ ամենասաստիկ կերպով խաբելով ու քնացնելով աշխատաւոր մասսաներին, որ նա վարում է ազգային ազատագրական պայքար — բոլորին նետեց ազգամիջեան պայքարի ասպարէզ, թագցնելով իր մերկութիւնը պարլամենտով, բոլորին կոչ անելով ընտրել «հայ ժողովուրդի իսկական ներկայացուցիչներին» դաշնակցականներին, այդ խօսարանի մէջ:»

Խորհրդային հրապարակագիրը ի՞նչ մեղադրանքներ եւ մեղքեր կը յօրինէ՝ արդարացնելու համար հայ պոլշեւիկներու հանած խռովութիւնները 1920ի Մայիսին։ Աւելի «դասակարգային» եւ աւելի «հիւսիսի բանւոր դասակարգի պայքարի հիւթեր»ու գործ չէ՞ր թրքական անլուր ոճիրներով ջարդուփշուր եղած հայութեան ու անոր անհաշիւ ազգային կորուստներուն տարրական պաշտպանութիւնն ու պաշտպանութիւնը կատարել (այն՝ ինչ որ ըրաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ իր կառավարութեամբ՝ զօրքով, գիւղացիներով ու գաղթականներով) քան «զինաթափուած թրքական շրջաններու աւերման ու ոչնչացման»ի» տրամաբանութեամբ Հայաստանի յաւերժական թշնամի տարրի մը դատախազութիւնը ստանձնել՝ դրդուած պոլշեւիկեան թունաւոր քինախնդրութեամբ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ գիտցաւ, պատի՛ւ իրեն, մեր պատմութեան ամէնէն օրհասական մէկ շրջանին իր մարդկային կարելին ընել սեփական ժողովուրդի եւ հայրենիքի համար։

Հայ պոլշեւիկները լա՛ւ է որ խորհրդաւոր տօներու օրացոյցը ճոխացնեն եւ իրենց այլասերած կոմունիստական սերունդի փառքը հիւսեն։ Ըսիկա իրենց գործն է, — բայց բնա՛ւ թող չհամարձակին դաւաճանութեան համար տեղիքները հպարտութեան եւ պարծանքի առարկայ դարձնել։

Ժողովուրդին խիղճը կը հսկէ։

ՆՈՐԻՍ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Ֆուատ Թագաւորը յառաջիկայ աշնան Եւրոպա պիտի այցելէ։ Այս առթիւ ֆրանսական կառավարութիւնը հրաւիրեց զինք այցելել նաեւ Ֆրանսա։ Ֆուատ Թագաւոր այս հրաւէրը ընդունած է եւ Անգլիա այցելելէ վերջ Հոկտեմբերին պաշտօնապէս պիտի ընդունուի Ֆրանսայի մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԵՐՋԱՆԻԿ ՏԻԿԻՆ ՄԸ, Հանրի Ցիւվլըրնուա.—

Հեգնանքը եւ գութը երկու լաւ խորհրդատուներ են, առաջինը որ կը ժպտի, կեանքը մեզի հաճելի կ'ընծայէ. միւսը որ կուլայ, զայն նուիրական կը դարձնէ:

Անաթօլ Ֆրանս

Հանրի Ցիւվլըրնուայի գործը գութի եւ վշտակցութեան գործ մը եղած է ամբողջութեամբ։ Կարծէք մոլորած ճամբորդ մը ըլլար ինք աշխարհի սա անանուն կարվանսարային մէջ, ուր ամէն անկիւն պզտիկ մարդիկ իրենց պզտիկ վիշտերուն հետ հաշտուիլ կը փորձեն։ Ցիւվլըրնուա կը բարեկամանայ, նոյնիսկ կը նոյնանայ անոնց հետ, մտիկ կ'ընէ անոնց անփառունակ ողբերգութիւնը. բայց իր հերոսները չեն ընկճուիր, կեանքը չեն անիծեր. թէեւ ծարաւի, անօթի կամ սառած, մարդ ըլլալու հպարտութիւնը ունին, կը համակերպին կաթիլներով յագենալ, փշրանքներով կշտանալ, առկայծ կրակներու շուրջ տաքնալ, գիտնալով որ կեանքը ատկէ տարբեր բան մը չի կրնար տալ... ահա թէ ինչո՞ւ կը սիրենք Ցիւվլըրնուայի հերոսներու մտերմութիւնը, որովհետեւ անոնց մէջ կը գտնենք քիչ մը մենք մեզ։

Ո՞վ է, օրինակ, Լուիզ Պոնէն «Երջանիկ Տիկինը». — *Դժբախտ մը, մէկը այն շատ սովորական կիներէն, որոնք սիրոյ, ամուսնութեան կամ բարեկամութեան դուռը կը զարնեն, բայց փոխանակ ժպտուն հիւրընկալ օճախի մը՝ անհաղորդ անկիւն մը կը յանգին. գերմարդկային ողբերգութիւն մը չէ իր կեանքը, այլ պարզ դրուագ մը աշխարհի իրականութենէն. բայց ինչ որ կը բարձրացնէ զինքը, իր հաւատքն է իր կեանքին, իր երջանկութեան իրաւունքին վրայ, վերջապէս իր կորովը՝ իր վիշտերը՝ եթէ ոչ երջանկութեան, գէթ մխիթարութեան այլափոխելու։*

Որովհետեւ կը զգայ որ երջանկութիւնը բնատուր պարգեւ մը չէ, այլ ձիրք մը զոր մշակել գիտնալու ենք նուաճել կարենալու համար. շնորհ մը՝ որուն արժանի ըլլալու ենք, զայն ունենալու համար։

Ոչինչ եղերական այս կնոջ՝ Լուիզ Պոնէի կեանքին մէջ։

Նախ անվաղորդայն ամուսնութիւն մը։ Հանդիպած է բիրտ զինքը սիրող բայց չհասկցող մարդու մը, Պ. Օրթրիւշի, որ իր երազները, իր սրտին գեղեցկութիւնները կը փշրէ. կը ստիպուին ամուսնալուծուիլ։

Կեանքին այս անախորժ նախաբանը սկիզբը կ'ըլլայ այդ կնոջ իմաստութեան. ան իր անձնական դէպքերուն ողբերգական համեմատութիւններ չի տար. ի՞նչ կ'արժէ իր սրտին բարախումը աշխարհի աղմուկին մէջ. ան ամէն բան յարաբերական կը նկատէ, նոյնիսկ երջանկութիւնը. ամպամած երկինքին վրայ կը փնտռէ հեռուն կապոյտ երիզ մը...

Մինակ եւ աննեցուկ, կը գտնենք զինքը կեանքի առօրեայ պողոտային վրայ, իր մախաղին մէջ հոգեր, պզտիկ վիշտեր որոնք անուն չունին. ան կը բաժնէ գրեթէ ամէն մարդու անփառունակ կեանքը. երբեմն հիւանդ, երբեմն կարօտ, պահ մը հիասթափ իր վաստակած մարդոցմէ շատ անգամ խաբուած իր սէրերուն մէջ...

Որքա՜ն միջակ սիրողներ այդ զգայուն կնոջ շուրջ... անկարող՝ գերազանց սիրոյ, սրտով պզտիկ, այդ ապիկար սիրահարները նոյնքան կը տանջեն զինքը, որքան զինք լքող անտարբերներ...

Բայց ինչ օգուտ աշխարհի չարութեան կամ մարդոց պզտիկութեան զարման փնտռել. Լուիզ Պոնէ ոչ կը սրտմտի, ոչ կը հեծէ. կ'աշխատի հակազդել, երջանիկ ձեւանալ, նոյն իսկ երջանիկ ըլլալ...

Հիւանդութիւնը կը նկատէ առիթ մը յիշատակները թարմացնելու. կարիքը կ'ընդունի դարման մը հարստութեան տաղտուկներուն դէմ. երբ հիասթափ է բարեկամուհիէ մը, կը մտածէ որ անոր միջակ եւ անարժէք մտերմութիւնը ոչինչ կ'աւելցնէ իր սրտին։ Ու երբ սէրը կը խաբէ զինք, կը մտածէ որ արդէն ա՛ն, սէրը, անկարող էր իրեն տալու այն ինչ որ կը սպասէր անկէ։

Այսպէս, քայլ առ քայլ, տարիներու միջէն, Լուիզ Պոնէ կ'անցնի, եթէ ոչ յաղթական, բայց կորովի, ժպիտով ծածկած իր վէրքերը, միշտ սիրտը վեր բարձրացնելով իր ճակատագրէն։

Ու յանկարծ օր մը — մէկը այն օրերէն որոնք կեանքի մէջ կ'իյնան խառնիճաղանճ սաղմի մը պէս— ան հանդիպում մը կ'ունենայ։

Ոչ սիրոյ դէպք մը, ոչ. հանդիպումը պզտիկ, տասնըմէկամեայ աղջնակի մը Շարլոթի, որ այդ օրէն անոր կեանքին մէջ յարաճուն իմաստ մը, սեւեռում մը կը դնէ։

Դիլերոթէնկ վարժարանի մը մէջ դրուած, այդ եղնիկի աչքերով աղջկան շուրջ խորհրդաւորութիւն մը կայ սակայն. ո՞վ է արդեօք. անյայտ յանցապարտ հօր մը երիտասարդական մեղքն է որ կը քաշէ այդ աղջնակը ամայի առանձնութեան մէջ։

Ու Լուիզ հետապնդելով զաղտնիքը, երեւան կը հանէ որ Շարլոթ ապօրինի զաւակն է իր երբեմնի ամուսնոյն, Օրթրիւշի։

Այդ գիտակցութիւնը չի վրդովեր զինքը. ընդհակառակը, հաւատարիմ ինքն իրեն, ատոր մէջ կը ջանայ փնտռել երջանկութեան նոր պատճառներ։

Անիկա, հօրմէն զաղտուկ, պիտի այցելէ Շարլոթի, անոր ողբացած սրտին մէջ պիտի լեցնէ իր յորդ, իր կոյս մայրութիւնը։

Արդարեւ, կուգայ օր մը որ այդ անզաւակ կինը, այդ անմայր աղջնակը կառչելով իրարու կը դառնան անբաժանելի, եւ աւելին։

Օր մը, Օրթրիւշ կը տեղեկանայ վերջապէս իրողութեան։ Շարլոթի շուրջ բաժնուած ամուսինները դէմ դիմաց կուգան. անոնք այն չեն այլեւս ինչ որ էին երբեմն. կեանքը հասունցուցած է զիրենք... Օրթրիւշ եւ Լուիզ կը զգան երկուքն ալ, իրենց սրտի շատ խորէն, թէ իրար ատած չեն երբեք եւ թէ բաժանումի տարիներու ընթացքին անյայտ մտածում մը իրենց մէջ ցանց կապած է...

Ու այդ պզտիկ էակին, Շարլոթի շուրջ կը վերաշինուի նախկին ընտանիքը. ան փրկած է հայր մը եւ մայր մը որոնք այլ եւս ձեռք ձեռքի, պիտի շարունակեն իրենց ճիգը, ոչ թէ իրենց այլ իրենց պզտիկին երջանկութեան համար...

«Շարլոթ, Շարլոթ քու հայրդ մարդոց դասերը շատ առած էր, բայց չէր ճանչնար ներողամտութիւնը եւ գութը. ատոր համար դուն պէտք էիր...»

Ու գիրքը կը փակուի հետեւեալ բարի բառերով, որոնք տառապած կին մը կրնայ ըսել միայն իր զաւակին։

— «Մենք մեր մէջ է որ կը կրենք այն լոյսը որ կը պայծառացնէ միջակ ճակատագիրները։ Համեստ եղիր, պզտիկ աղջիկս պզտիկ քոյրս։ Պէտք է որ երջանկութիւնը պզտիկ ըլլայ որպէսզի կարենանք զայն գրկել եւ այլեւս բաց չթողուլ... Ամէն մէկուն՝ իր գործը. քուկինդ բուժել է այն վէրքերը զոր ուրիշներ բացած են... Առօրեայ կեանքը, ամէնէն շլացուցիչ գեղեցկութիւնը կը դառնայ, երբ զայն կը լուսաւորենք բարութեամբ»

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՌԱՍԱՐ

ԿՈՂԲԻ ՀԱՅԵՐԸ.— Կողբի մէջ կը բնակին 1500 հայեր (470 տուն): Դպրոցին մէջ կ'ուսանին 200 աշակերտ: Շէնքը անյարմար ըլլալով, սկսած են շինել նոր դպրոց մը։

ԴԱՒԱՆՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ստորեւ կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը այն օրէնքին, որուն հիման վրայ Երեւանի կառավարութիւնը բռնագրաւեց Էջմիածինը, անտեսելով այդ հաստատութեան համազգային համգամանքը: Օրէնքը խմբագրուած է 1926 փետր. 6ին. Էջմիածնի տրուած պայմանաժամը կը լրանար 1927 Ապրիլ 1ին.—

Յօդուած 1.— *ՀԽՍՀ (Հայաստանի խորհրդային սոցիալիստ հանրապետութիւն) քաղաքացիները կարող են կրօնական համայնքներ կազմել իրենց պաշտամունքը կատարելու համար։ Բոլոր այդպիսի համայնքները պիտի տոմարագրուին սոյն հրահանգի կարգով։* Ոչ մի դաւանութեան կրօնական համայնք չի կարող իր գործողութիւններն սկսել, առանց սահմանուած կարգով տոմարագրուած լինելու :

Յօդ. 4.— *Սոյն հրահանգի հրապարակուելէն պահուն փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կրօնական համայնքները երեք օրինակ յայտարարութեան հետ միասին պարտաւոր են ներկայացնել ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարութեան.*

Ա.— Համայնքի կանոնագրութիւնը:

Բ.— Համայնքի անդամները կամ հիմնադիրների ցուցակը:

Գ.— *Հոգեւոր եւ այլ պաշտօնեաներու ընտրովի անձանց ցուցակը։*

Յօդ. 5.— *Ներքին գործերի ժողովրդական կոմիսարը մերժում է փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կամ նոր հիմնուող կրօնական համայնքի տոմարագրութիւնը.* եթէ տոմարագրելի համայնքի կանոնագրութիւնը, նրա նպատակներն ու գործունէութեան եղանակները հակասում են Հայաստանի հանրապետութեան օրէնսդրութեանը:

Յօդ. 8.— *Փաստօրէն գոյութիւն ունեցող կրօնական համայնքները, որոնք սոյն հրահանգը «Խորհրդային Հայաստան» լրագրում հրապարակուելուց յետոյ երեք ամսուայ ընթացքում տոմարագրուած չեն լինի վերոյիշեալ կարգով,* կը համարուեն փակուած:

Յօդ. 9.— *Պաշտամունքի բոլոր շէնքերը, այն է՝ եկեղեցիները, տաճարները (եկեղեցիները, մզկիթները եւլն.), եկեղեցին պետութիւնից անջատելու վերաբերեալ դեկրետի հիման* վրայ համարւում են ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն եւ միայն տոմարագրուած կրօնական համայնքները գաւառական գործադիր կոմիտէների հետ յատուկ պայմանագիր կնքելով *կարող են ստանալ իրենց դաւանութեանց պաշտամունքի շէնքերը (եկեղեցիները մզկիթները, աղօթատեղիները) ձրիաբար եւ անորոշ ժամանակով օգտագործելու ժամասացութեան եւ կրօնական ծիսակատարութիւնների համար։*

Յօդուած 10.— Կրօնական համայնքներն իրաւական անձի իրաւունքներ չեն վայելում, եւ սեփականութեան իրաւունք չունին :

13.— *Իրաւական անձի եւ սեփականութեան իրաւունքներ չունենալով հանդերձ՝ կրօնական համայնքները կարող են պաշտամունքի գոյքի հետ կապուած մասնաւոր իրաւական բնոյթ ունեցող գործարքներ կնքել, օրինակ՝ երգիչներ վարձելու, վառելափայտ մատակարարելու, շէնքերի նորոգութեան պայմանագրեր եւլն.։*

Ծանօթ.— *Այդպիսի գործարքները չեն կարող այնպիսի պայմանագրութեան յարաբերութիւններ պարունակել, որ թէեւ կապուած են պաշտամունքի հետ, բայց առեւտրական ու արդիւնաբերական նպատակներ ունեն, օրինակ՝ մոմագործարաններ, կրօնական-բարոյական գրքեր տպագրելու համար տպարանների վարձակալութիւն եւլն.։*

14.— *Կրօնական համայնքների անդամները կամ նրանց լիազօրները հաւատացեալների խմբերի հետ հաւասար կարող են կամաւոր նուէրներ հանգանակել պաշտամունքի գոյքի պահպանութեան հետ կապուած ծախսերը հոգալու համար. այն է վարձ լիքի, պահապանների, մաքրութեան եւլն.։ Նմանապէս պաշտամունքի շէնքի նորոգութեան* [illegible]

16.— *Կրօնական համայնքների հետ կնքուած պայմանագրերի խախտման,* այսինքն [illegible] խոտիր բոլոր պաշտամունքի տաճարները, եկեղեցիները, մզկիթները, աղօթատեղիները [illegible] կելու վերաբերեալ [illegible] *վճռւում են Գաւառական* [illegible] *խորհրդութեան որոշումներով, որոնց մէջ մատնանշւում են պայմանագիրը լուծելու* [illegible] *պաշտամունքի շէնքը փակելու* [illegible] *յարմարութիւններն ու հիմքը։*

17.— *Պաշտամունքի շէնքը փակելու հիմք են ծառայում*

Համայնքի մասնակցութիւնը հակայեղափոխական [illegible] կամ պաշտամունքի շէնքը [illegible] կայեղափոխական նպատակների համար օգտագործելը.

Եթէ տուեալ վայրում շէնքի սուր կարիք է զգացւում [illegible] կութեան բժշկա-սանիտար [illegible] կուլտուր-կրթական եւ այլ նպատակների համար, եւ եթէ [illegible] պաշտամունքի շէնքի փակումը [illegible] հանջւում են աշխատաւոր [illegible] սամների բազմաթիւ որոշումներով [illegible] լաքական դիմումներով, [illegible] չափերով եւլն.։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Ես կը հաւատամ ձայնին [illegible] *ազգութեան։*

Օժտուած արուեստագէտ [illegible] *սակայն, այն ճամբորդն է,* [illegible] *առանց անցագրի կը քալէ,* [illegible] *ներու ազգութեանց մէջէն*

Օր. Թորոսեան ֆրանսերէն ձայն մը ունի, զոր կը [illegible] *ցեղին ձայնին հետ*

* * *

Օր. Հայկանուշ Թորոսեան [illegible] *աւարտեց յետոյ Փարիզի* [illegible] *կան երաժշտանոցը (քոնսերվաթուար) առաջին մրցանակով,* [illegible] *ներկայանայ հասարակութեան դեռ առաջին անգամ, Սալ* [illegible] *դ'Անկլ-բիւլմէօրի մէջ։*

Յայտագիրը կազմուած է հայերէն եւ օտար երգերով

Իր յայտագրին մէջ հայերէն եւ օտար երգերը ունէին նոյն տաքութիւնը, նոյն երաժշտութիւնը եւ նոյն [illegible] *այսպէս, օրիորդին ձայնը* [illegible] *ծեց նոյն ստուճանի* [illegible] *թեան մը վրայ*

Իր երգը անկեղծ է եւ [illegible] *յունը կ'ապրի երգին մէջ եւ* [illegible] *զօրական ոճով մը կը* [illegible] *իր հոգին ու կը պարզէ իր* [illegible]

Ու մենք շատ սիրեցինք [illegible] *Նաւարարի* [illegible] La fée aux chansons, *Հէնտլի* Air de Galatée, *Մոցարդի* Air de Cherubin.

Հայկական բաժինը [illegible] *«Կռունկ»ով, տխո՜ւր ու* [illegible] *«Քէլէր Ցոլէր»ը լեցուն էր* [illegible] *ցումով, երիտասարդութեամբ* [illegible] *ջերմութեամբ։ Ձայնի* [illegible] *գեղեցիկ արտայայտութիւն* [illegible] *եղաւ ան։ «Քէլէ-Քէլէ»* [illegible] *կ'ոստոստէր, աշխոյժ ու* [illegible] *«Երկինքն ամպել ա՜» եւ* [illegible] *սարէն կ'ուգայ»ին* [illegible] *յուզի՜չ սիրոյ թարմութեան* [illegible] *քաղցրութեան։*

Այնքա՜ն քաղցր մեր [illegible] *վրդական երգերը լսելով,* [illegible] *ներէն երաժշտագէտ* [illegible] *կը շնորհաւորէր երգչուհին,* [illegible] *նաւանդ հայ երգերուն հա*[illegible] *զորս կ'անուանէր «գոհարներ»* [illegible] *օտար երաժշտագէտը կ'առաջարկէր* [illegible] *իրեն գրկել հայ ժողովրդական* [illegible] *տիպ եղանակներ, զորս ինք պիտի* [illegible] *դաշնաւորէ։*

...երգահանդէսին կը մասնակ-
...երիտասարդ ջութակահար մը,
...ին փորփքի բռնաբրկամթուա-
...օժտուած կգայնութեամբ
...սարանգով։
...ութեան մէջ առաւելապէս
...կը գրաւէին օտարները. երա-
...ներ, երաժիշտներ եւ արուես-
...տներ Արիլինեան են, որ մինչ
...գան գնահատել մեր ուժերը,
...մթէնք, այս առթիւ գնա-
...կան տալեր կը նուիրէ Հայ
...տաղանդաւորներին։
...մենք, տունը, մեր նա-
...ները, խօսակցութեանց պա-
...արուեստի յաւիտենական
...տալով քննադատներ։

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

„ԳՈՐԾ"ՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ

...երկրորդ Հայաստանի ժողո-
...գործ ֆերագոյն գիտնական
...կարգի նախագահ Հայկագ
...ունդն հետեւեալը յայտարա-
...ի «Մարտակոչ»ի խմբագրին.
— Երեւանի մէ քննակիտա-
...գործարանը եւ տպարանական
...ի նախարարական հաստատու-
...թիւնները կ'աշխատին միացնել
...քինքի մէջ։ Այս աշխատու-
...թիւնները արդէն մօտ են աւար-
...ին։
...բամբակի գործարանը, որ
...աւարտեցաւ, աշագին նշա-
...կութիւն ունի։ Այս գործարանը
...օրը տայ 900 թոնօ բամբակէ
...կան հայ նշանակու-
...թիւն ունի նաեւ Զորագետի ջրա-
...կանը, որուն շինութիւնը կը
...ի Մայիսին եւ կ'աւարտի
...ին Քրվական կից պիտի
...թի քիմիական արդիւնաբե-
...թիւնը յառաջ գործարան մը,
...պիտի պատրաստէ 10 հազար
...կիգաքար ու կրաքար։ Զո-
...գետի ջրակայանը պիտի բա-
...ին Ալլահվերդիի հանքերը։
...կայանին ուժովը պիտի հիմ-
...ին նաեւ սեւակմնալ քարերու
...գործարան։ Ջրակա-
...ի ելեկտրականութիւն պիտի
...թէ նաեւ Սանահին-
...ի Չոփեան-գրադի երկաթուղագի-
...ն, Չորս ուժը պիտի գործածուի
...պատրաստելու համար
...թեանց անհրաժեշտ քա-
...րը։
Սկսած ենք շինել Ալեքսանդ-
...մանարանին կից ջուլհակի
...գործարան մը, 800 տեզկեահով,
...ընդլայնել հիւսուածեղէնի
...գործարանը։ Իսկ բանւորներուն
...բնակարան հայթայթելու հա-
...թէ Ալեքսանդրապոլի, թէ
...Լենինականի մէջ պիտի հիմ-
...տուներ։ Ջուլհակի գործա-
...մէկ մասը աւարտած է

արդէն։ Ղափանի պղնձահանքը
(Զանգեզուր) կը բանին կանոնա-
ւորութեամբ։ Այդ տեղ ալ պի-
տի շինուին բանւորական բնակա-
րաններ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱ-ԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԸ.— Թիֆլիսի կեն-
դանաբանական պարտէզին հա-
մար յատկացուած է խոշոր հողա-
մաս մը Վերայէն, որ կը գտնուի
պետական համալսարանին մօտ։
Այս հողամասին մէջ կը մտնեն
Վերայ գետակին աջ եւ ձախ ա-
փերու պարտէզները։ Նորակառոյց
պարտէզը պիտի ունենայ 40—45
հեկտար տարածութիւն։ Պիտի
շինուի հանրակառքի նոր գիծ մը,
որ պիտի մեկնի դէպի Սաբուր-
թալօ, այնպէս որ կառքերը պի-
տի կենան պարտէզին դրան ա-
ռջեւ։ Մինչեւ ներկայիս հանրա-
կառքի վերջին կայանները հեռու
են պարտէզէն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ.— Խրիմի կեդրոնա-
կան «Տավրիդա» թանգարանի
ազգագրական բաժինը վերջերս
սկսած է խրիմահայ հնութիւննե-
րու ուսումնասիրութեան։ Թանգա-
րան լեցուած բոլոր հայկական
հնութիւնները եւ յուշարձանները
սկսած են դասաւորել։ Կազմուած
է մասնաւոր հայկական յանձնա-
խումբ մը։ Գաւառական թանգա-
րաններուն (Թէոդոսիա, Կէրչ) եւ
համապատասխան կազմակերպու-
թիւններուն հրահանգ տրուած է
հաւաքել բոլոր հայկական հնու-
թիւնները։

Սկսուած են վերանորոգման
աշխատանքները հին Խրիմի նախ-
կին Սուրբ Խաչ վանքին, որ վեր-
ջերս յանձնուած էր Խրիմի հնու-
թեանց եւ գեղարուեստական
յուշարձաններու պահպանու-
թեան մարմինին։

Այս մարմինին աշխատակից-
ներէն փրոֆ. Գոլլանդսկի կ'ու-
սումնասիրէ Թէոդոսիայի հնու-
թիւնները։ Կեդր. թանգարանի
ազգագրական բաժնի հսկողու-
թեան տակ կազմուած է Սիմֆե-
րոպոլի հայկական ազգագրական-
հնագիտական միութիւնը, որ
պիտի զբաղի հայկական հնու-
թիւններու, յուշարձաններու, յի-
շատակարաններու, տարազի հա-
ւաքումով եւ ուսումնասիրու-
թեամբ։

Նման միութիւններ պիտի
կազմակերպուին Խրիմի հարաւ-
արեւելեան կողմերը, ուրկէ եւ
այս շրջանը մեծ տեղ մը կը
գրաւէ գաղթահայ պատմութեան
մէջ, իր գարաւոր հնութիւններով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶԸ.— Զանգի
գետին ափերուն վրայ, «Արա-
րատ» գործարանին դիմաց, պի-
տի շինուի ծանրային պարտէզ
մը։ Որոշուած է տեղափոխել
նոյն գետնին վրայ բնակող գաղ-
թականները։

ՁԱՅՆԸՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՔԱՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՆ — Ապրիլ 11 Հ.ի ազա-
հանդէսը տօնուեցաւ Ապրիլ 24
կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2 30ին,
նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Քա-
նի եւ շրջանի ընկերներու ներկայ
էին քանի մը կարմրուկներ։

Ընկ. Գ. Ահարոնեան օրուան
նշանակութիւնը պարզ եւ հաս-
կնալի ոճով մը բացատրելէ յե-
տոյ, դրուագներ պատմեց այն
սարսափներէն, որոնց ինք ալ են-
թարկուած է։ «Հայը մնաց որբ»
բով անօթի, մերկ, գերի, բայց
շնորհիւ բնատուր տոկունութեան
տանելով այդ ամէնը ապրեցաւ,
եւ կ'ապրի, մինչ հաւատարիմ իր
միակ նպատակին, ազատ եւ ան-
կախ Հայաստանին»։

Եղան երգեր եւ արտասանու-
թիւններ Հ. Սարգիսեան յաջո-
ղապէս արտասանեց Գ. Ա. Ահա-
րոնեանի «Ցարդանք քեզի»։

Գ. ԿԱՐՍԵԱՆ

ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

ԼԱՆՍԷՅ — Նահատակներու
սգատօնը կատարուեցաւ Մայիս
1ին Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» ակումբի
նախագահութեամբ եւ մաս-
նակցութեամբ, Հ. Յ. Դ. Լանսէյի
եւ Կրընոպլի քոյր ենթակոմիտէ-
ներու։ Պատրաստուած էր սգա-
բեմ մը, որ խոր ազդեցութիւն
գործեց։ Բեմին մէջտեղը դրուած
էր դագաղ մը, որուն վրայ կը
հսկէին երեք փոքրիկ աղջիկներ
ճերմակ հագուած եւ հրիշտակի
ձեւերով։

Ողջերթապաշտներ նուիրած էին
Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէները։ Բե-
մին ճակատը ֆրանսական դրօշի
կողքին կը ծածանէր հայ եռա-
գոյնը, մէջտեղը խոշոր տառերով
գրուած էր. «Այնքան չարիք թէ
մոռանան մեր որդիք, թող ողջ
աշխարհ հայուն կարգայ նախա-
տինքը»։

Գրեթէ ամբողջ գաղութը
ներկայ էր, բացի քանի մը
թափթփուքներէ։ Նախագահ ընկ.
Ա. Անթոյեան, հանդէսը բանա-
լով հրաւիրեց ժողովուրդը մէկ
վայրկեան լռութիւն պահել։ Գ.
Գառնիկ Սարգիսեան սրինգով եւ
Գ. Լեւոն Ցատեան ջութակով
նուագեցին «Հայաստան»ը։ Գա-
ղութիս երեք անդամներէն Գ.
Ամբակում Ցարութեանը խօսք
առաւ եւ ցոյց տալով սգարեմը,
յորդորեց պահել մեռեալներուն
կտակը եւ աշխարհը հսկել մեր շա-
հերուն։ Նուագեցին Տէր եւ Տիկ.
Ցատեանն Հնչակեան վահրամ
փափազեան կարդաց գրաւոր ո-
տանաւոր մը նուիրուած նահա-
տակներուն։

Գ. Գառնիկ Սարգիսեան նուա-
գեց սրինգով, իսկ Օր. Արաքսի
Թնկրեան երգեց։ Կրընոպլէն ընկ.
Մ. Տէր Սարգիսեան պարզեց ջար-
դերու ծրագիրը եւ յորդորեց տա-
կաւին ձայն, որպէսզի կարենանք
իրականացնել միացեալ եւ անկախ
Հայաստանը։ Վերջին խօսողն է
ընկ. Յ. Սրապեան, որ հայ ժողո-
վուրդին անցեալ տառապանք-
ները պարզելով, շեշտեց գիտակից
պայքարի պէտքը եւ յորդանք
յայտնեց մէկ միլիոն նահա-
տակներուն։

Հանդէսը փակուեցաւ մա-
հերգով։

* * Հ. Յ. Դ. Մուրատ ակում-
բը որ վեց ամիսէ ի վեր բացուած
է, միշտ նախաձեռնարկ կ'ըլլայ
հանդէսներուն եւ դասախօսական
ժողովներու վառ պահելով ազգա-
յին ոգին։ Վերջերս ընկ. Կարապետ
Խայեանի զաւկին տարեդարձին
առթիւ նարինջ մը ամերիկեան
ձեւով աճուրդի դրուեցաւ ի նպաստ
մասնախումբին. 15 վայրկեանի
մէջ գոյացաւ 175 ֆրանք։ Մաս-
նակցութեամբ մեծ մասով չէզոք
հայրենակիցներու։

ԿԱՅԾԱԿ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի մաս-
նաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը
մրցում մը պիտի ունենայ Sport
Club Alfortvilleի Ա. խումբին
դէմ, 15 Մայիս կիրակի կէս օրէն
յետոյ ժամը 3ին՝ ֆրանսական
խումբին պատկանող մարզա-
դաշտին վրայ։

Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի մասնա-
ճիւղին ֆութպոլի Ա. խումբը
բռնուած է, մինչեւ եղանակիս
վերջը։

* * Հ. Մ. Ը. Մ. Ալֆօրվիլի
մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խում-
բը պիտի մրցի, Հ. Մ. Ը. Մ.
Joinvilleի Ա. խումբին դէմ, 8
Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ
ժամը 3ին, Ժուանվիլի մարզա-
դաշտին վրայ։

* *

Արմենիայի Ա. խումբը անց-
եալ կիրակի շատ կարեւոր մըր-
ցում մը կատարեց, 1926ի ֆրան-
սայի Corporatifի ախոյեան Ս.
S. Bon Marchéի Ա. խումբին
դէմ։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Stade
Briançonի մէջ, խուռն բազմու-
թեան մը ներկայութեան։

Մրցումը սկսաւ ճիշդ ժամը
4ին, հայ յառաջապահները հինգ
վայրկեան խաղէ վերջ առաջին
նշանակէտը շահեցան։ Հանդի-
սականները տեսնելով հայ յա-
ռաջապահներուն ճարպիկ փա-
սերը, սկսան քաջալերել հայերը.
որուն հետեւանք, կեդրոնի յա-
ռաջապահը զօրաւոր վայրէջքով
(շիւթ) մը երկրորդ նշանակէտը
ըրաւ։ Քիչ մը վերջը ֆրանսացի
դատաւորը առաջին խաղին
վերջը սուլեց։

Երկրորդ կիսախաղին հովը եւ
արեւը աննպաստ էին։ Ֆրանսացի
յառաջապահին մէկ վայրէջքին
վրայ, հայ բերդապահը գնդակը
բռնեց, բայց երեք հոգի վրան
յարձակեցան եւ գնդակով միա-
սին բերդէն ներս նետեցին։ Հա-
կառակ հանդիսատեսներուն բո-
ղոքին, դատաւորը հաշուեց նշա-
նակէտը։ Յետոյ, յայտնի անիրա-
ւութեամբ մը, հայերուն փէնալ-
թի մը սուլեց, որմէ օգտուելով
նշանակէտի վերածեցին, հակա-
ռակ ժողովուրդին կրկնակի բո-
ղոքներուն։ Այսպէսով խաղը
վերջացաւ 2—2ով։ Այս ար-
դիւնքը պատուաբեր է։ Առջի
կիրակի նոյն ֆրանսական խում-
բը հիւսիսի ախոյեան Amiens
A. C.էն պարտուած էր միայն
երկու նշանակէտով։

Bon Marchéի տնօրէնը որ
մրցման ներկայ էր, հայ խաղա-
ցողներուն ձեռքը թօթուելով
ըսաւ.

— Ձեր խաղը մեծ զարմանք
պատճառեց ժողովուրդին։ Միայն
թէ պէտք է աւելի լուրջ ըլլալ
խաղին մէջ եւ չբողոքել դատա-
ւորին դէմ։

Ի. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱԶԱՆԱՅԻՆ ՈՃԻՐ.— Վրաս-
տանի մէջ հայ մը գործած է հե-
տեւեալ գազանային ոճիրը։ Լե-
ւոն Մուրադխանով կ'ամուսնա-
նայ Շուշանիկ Դիլանեանի հետ,
եւ հարսնիքէն քանի մը շաբաթ
ետքը կը սկսին կռիւները։ Կինը
կը հանդուրժէ, ակռաները սեղ-
մելով, որպէսզի չխայտառակուի
իրենց ընտանիքը։ Օր մը, սա-
կայն չի դիմանար, եւ, զարձեալ
խուսափելու համար գայթակ-
ղութենէ մը, կը մեկնի մօրը
տունը։ Լեւոն կ'երթայ իր զա-
քանչին տունը։ Զղջում կը յայտ-
նէ եւ կը խնդրէ որ վերադառ-
նայ։ Աղջկան մայրը կը մերժէ։
Առտու մը կը հանդիպի կնոջը,
զուրսը։ Կը սկսի վէճ մը։ Երբ
կը հասնին ամայի տեղ մը, Լե-
ւոն կը յարձակի կնոջը վրայ,
եւ դանակով ու սուր քարերով
կը վիրաւորէ զգայազիրկ գետին
կը ձգէ։

Կինը 20 հարուած ստացած
էր, սակայն դեռ հոգին վրան էր։
Լեւոն, անասելի վայրագու-
թեամբ, կը խեղդէ զայն, եւ
դիակը անճանաչելի դարձնելու
եւ ինքնութիւնը ծածկելու նպա-
տակով, կը կտրէ ձեռքերը,
ոտքերը, կուրծքին վրայի
խալերը եւ կ'այլանդակէ դէմքը։

Յետոյ կը դառնայ կնոջը
տունը։ Կը հարցնէ թէ ո՞ւր է
կինը։ Ծնողները կը կասկածին
Շուշանիկի բացակայութեան
վրայ, եւ ոճրագործին հետ կ'ել-
լեն փնտռտուքի։

Ոստիկանութիւնը կասկածի
վրայ կը ձերբակալէ Լեւոնը եւ
քննութեամբ կը հաստատէ ոճ-
րագործին ինքնութիւնը։

Ոճրագործը յանձնուած է
դատարանին։

ԽՆՆԹՈՒՐԸ ՆԵՐՔԻՆ.— Վիր-
ճինիոյ նահանգապետութեան
մէջ (Ամերիկա) ընդունուած է
օրէնք մը, որ կը տնօրինէ գոր-
ծողութիւն կատարել եւ ամլա-
ցնել (կրտել) բոլոր այն մար-
դիկը, որոնք հոգեպէս այլասե-
րած են կամ ժառանգական խենթ
են։ Այս օրէնքով կարելի
պիտի ըլլայ արգիլել, որ խեն-
թերը զաւակ չունենան, բազմա-
ցնելով անհաւասարակշիռներու
թիւը։

Այս օրէնքը գործադրուած է
արդէն Տիկ. Քէրրի Պըճի վրայ,
որ աղջիկն է խենթ մօր մը, 20
տարեկան տղու մը խելքն ալ
չունի, աշխարհ բերած է զա-
ւակ մը, որ ցոյց կուտայ ուղե-
ղային խանգարման մը նշան-
ները։

Տիկ. Պըք դատարանէն խնդ-
րած է ազատել ներքինիացման
պարտադիր գործողութենէն, սա-
կայն չէ ընդունուած։

Ամերիկեան դատական բժիշկ-
ները կը խորհին թէ անհրա-
ժեշտ է կրտել եւ սեռային կա-
րողութենէ զրկել անհաւասարա-
կշիռները, արգիլելու համար ա-
պագային այն ոճիրները, զորս
կը գործեն անոնք։

*ՋՈՐՍ ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՃՐԱԳՈՐ-
ԾԸ.*— Փէնսիլվանիոյ Ջէմսբըրս-
պուրկ քաղաքին մէջ, 4 տարե-
կան մանչուկ մը, Թոմմի Բըպի,
աննպատակ ու կատաղի լաճ
մըն էր։ Երբ մայրը արգիլեց
խաղալ լուցկիներուն հետ, Բըպի
բարձրացաւ աթոռի մը վրայ,
առաւ ատրճանակը եւ կրակեց
մօրը վրայ։ Մայրը մեռաւ։ Ոս-
տիկանները ձերբակալեցին
զայն։ Հարցաքննութեան պա-
հուն, կանխահաս ոճրագործը
պատասխանեց.

— Այո՛, ե՛ս սպաննեցի, եւ
եթէ պէտք ըլլայ, նորէն կը
սպաննեմ։ Կը սպաննեմ նաեւ
ձեզ բոլո՛րդ ալ։

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Լափալիսի
մօտակայ ագարակներէն մէկուն
մէջ Պարբէ, 20 տարեկան, սի-
րահարած էր օր. Մոնայի, եր-
կուքն ալ ծառայ։ Ու նշանուե-
ցան ամիս մը առաջ, եւ աղջիկը
իր սիրտը յանձնեց երիտասար-
դին։ Անցեալ օր, աղջիկը ետ
առաւ սիրտը եւ դրժեց սիրոյ
երդումը։ Այն ատեն, Պարբէ,
կատաղութեամբ լցուած, առաւ
հրացանը եւ ծակեց անգութ
այդ սիրտը։ Աղջիկը մեռաւ։
Փոքրիկ երախայ մը, որ կ'ըն-
կերանար աղջկան, սարսափէն՝
լեզուն բռնուեցաւ եւ համր դար-
ձաւ։

ԳՈՂ ՓՐՕՖԷՍԷՕՐԸ.— Պրիւք-
սէլի համալսարանին ուսուցիչ-
ներէն միրար Լըքլօ, որ բնա-
պատմական թանգարանին կող-
մէ ղրկուած էր Մարոք, պեղում-
ներ կատարելու, իւրացուցած
էր բազմաթիւ հին արձաններ և
թանկագին առարկաներ։ Այս
պատճառով վտարուած էր թէ' իր
պաշտօնէն եւ թէ Պելճիքայէն։
Վերջերս կը բնակէր Փարիզի
մէջ։ Անցեալ օր ալ ձերբակալ-
ուեցաւ, որովհետեւ Մոնմարթրի
գերեզմանը մտնելով կը կողոպ-
տէր դամբարաններ, վերցնելով
արծաթեղէն խաչեր, աշտանակ-
ներ, պատկերազարդ ապակի-
ներ։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱԶԻ Ի ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵ-
ՑԻՆ ՆԱՒԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ
«ՈՐԵՆՑ ՀԵՑՔ ՁԳԵԼՈՒ»

...ծամաքային, ժամանակ գուի-
...ինական եւ սպանիական սահ-
...մանագլուխները այնքան լաւ
...պահպանուած էին որ, 1916էն
...կոյնալ գերման սպայակոյտին
...համար շատ դժուար եղաւ ֆրան-
...սա մտցնել ծագումով գերմաններ
...կամ Արդ. Գերմանիոյ լրտեսական
...գործին ամէնէն տկար կէտը հո՛դ
...Միայն քանի գերմաններու
...այ վստահութիւն ունէին, եւ
...այդ պատճառաւ, մինչեւ այն
...ատեն քիչ անգամներ գիմած էին
...օտար լրտեսներու ծառա-
...յութեան։

Բայց ի չգոյէ լաւագոյնի,
...դիմեցան իրենց այս գործա-

կալներուն կոչ ընել, որոնցմէ շա-
տերը Սկանտինաւիացի, Զուիցերիա-
ցի կամ Սպանիացի էին։ Անոնք՝
որոնցմէ շատերը իրենց երկրէն
չէին հեռանար, կը գոհանային, ա-
տենը մէյմը, գերման սպայակոյ-
տին ղրկելով երկրորդական եւ եր-
րորդական կարգի տեղեկութիւններ
իրենց գերման պաշտօնակիցներուն
յանդգնութիւնն ալ չունէին, ոչ ալ
անոնց արհեստագիտական պաշա-
րը։

Այս ուղղութեամբ կատար-
ուած փորձը, ողորմելի արդիւնք-
ներ տուաւ... Գերմանիոյ։

Ասկից զատ, այս գործակալ-
ներուն մեծ մասը, չէին յօժարեր
ֆրանսա կամ Անգլիա երթալ
«աշխատելու» եւ թշնամութեանց
յայտարարութենէն անմիջապէս
յետոյ, իրենց գիմակը վար առած
էին եւ իրենց գերմանասէր զգա-
ցումները բացէ ի բաց կը յայտ-
նէին. այնպէս որ, իրենք իրենց
ձեռքով, իրենք զիրենք մեր հսկո-
ղութեան յանձնած էին։

Այս իրողութիւնը պատճառ
եղաւ որ, երբ գերմանները փոր-
ձեցին այս մարդիկը մեր երկիրը
մտցնել..., յուսախաբ եղան։

Այն ատեն էր որ գերման
սպայակոյտը՝ իր տեղեկատուու-
թեան կազմերուն կրած ձախողութեանց
խելակորոյս, մաքիավէլեան բայց
հանճարեղ գաղափարը յղացաւ
ֆրանսա մտցնել՝ երբ չէզոք ծպ-
տուած բնիկ գերման լրտեսներ։

Անշուշտ կը յիշէք սարսափը
որ երկրին վրայ տիրեց, երբ իմաց-
ուեցաւ թէ' գերմանները իրենց
ընդծովեաներու հրամանատարնե-
րուն հրահանգ տուած էին, չէզոք
կամ թշնամի նաւերը ընկղմել,
առանց անոնցմէ հետք ձգելու։

Նախապէս, նաւ մը ընկղմելէ
առաջ, նաւազախումբին թոյլ կու-
տային մակոյկներու մէջ ապաս-
տանիլ ու փրկել իրենք զիրենք։

Այլեւս, այդպէս չպիտի ըլլար։
Նաւազախումբը պարտաւոր էր
նաւուն բախտին հետեւիլ եւ ա-
նոր հետ ծովամոյն ըլլալ։

Նախ կարծեցինք թէ՝ չէզոք-
ները վախցնելու փորձ մըն էր. բա-
ցայայտ է թէ անոնք՝ տեսնելով
որ ոչ նաւերը, ո՛չ ալ նաւազները
ետ կը դառնան, թէ նաւ ու նաւազ
անհետացած են, առանց որ եւ է
հետք ձգելու, համաձայնական
նաւահանգիստներու համար ապ-
րանք տանելու պիտի վարանէին։

Շատ չանցած, մեր փոխ-լրտե-
սական կազմին կատարած խուզար-
կութիւններուն շնորհիւ, հասկցանք
որ չէզոք նաւերու վրայ գերի
բռնուած էին, ծագումով գեր-
ման լրտեսներ, որոնք ինքնու-
թեան կանոնաւոր թուղթեր ու-
նէին, բայց այդ թուղթերը կը
պատկանէին չէզոք նաւազներու
որոնք իբր ծովու վրայ անյայ-
տացած կը ներկայացուէին։

Թէեւ գիտէինք թէ՝ գերման-
ները իրենց գործի գալիք տեղե-
կութիւնները ձեռք ձգելու համար
որ եւ է ոճրի առջեւ կանգ չէին
առներ, բայց պահ մը վարանե-
ցանք հաւատալու անոնց կողմէ
այդքան վայրագութեան։

Բայց պէտք եղաւ որ իրակա-
նութեան առջեւ տեղի տանք։
Հավրէն, Մարսէյլէն, Լա Ռօշէլէն,
Նանթէն, Սէն-Նազէրին տեղեկա-
գիրները կը տեղային, ձերբակա-
լումը յայտնելով, գերման լր-
տեսներու, որոնք իրենց չպատկա-
նող ինքնութեան թուղթեր ու-
նէին։ Միւս կողմէ, մեր երկրին
վրայ, տագին անգին, գործուեցան
ոճիրներ, որոնք գերման գործա-
կալներու ներկայութիւնը կը
յայտնէին։

Անմիջապէս, պէտք եղած
կարգադրութիւնները ձեռք առ-
նուեցան, լայն քննութիւն մը բաց-
ուեցաւ ֆրանսայի եւ արտասահ-
մանի մէջ, ջանացինք գտնել չէ-
զոք նաւազներ, որոնք ականահար-
ման զոհ գացած ըլլային՝ առով

կը յուսայինք երեւան հանել,
նման պարագաներու մէջ, գերման-
ներու գործունէութեան եղանակը։
Բան մը չգտանք։

Նաւերը եւ նաւազները կը
շարունակէին անհետանալ խորհր-
դաւոր կերպով։

Խնդիրը այս տեղուանքն էր,
երբ օր մը, շրջաբերական մը
ստացանք որ ամէն ինչ կը պար-
զէր։

Այդ շրջաբերականին շնորհիւ
կը հասկցուէր թէ գերմանները
նաւ ու նաւազ միասին կ'ընկղմէին,
ոչ թէ նաւուն վերաբերեալ թուղ-
թերը — որոնց պէտք չունէին ա-
նոնք— այլ նաւազներուն ինքնու-
թեան թուղթերը ձեռք անցնելու
եւ զանոնք շահագործելու համար։

Չէզոք նաւերը կեցնելէ, նա-
ւազներուն ինքնութեան թուղթե-
րը հաւաքելէ յետոյ, նաւազները
կ'ընկղմէին նաւուն հետ միասին,
եւ անոնց թուղթերը՝ իրենց գեր-
ման լրտեսներուն տալով իբր չէ-
զոք պետութեան հպատակ, մեր
երկիրը կը մտցնէին։

(Շար.)

«Ստախօս» կը պոռան Պոլտուինի նկատմամբ

Արհեստակցական Միութեանց դէմ կառավարական օրինագիծին վիճաբանութիւնը առջի օր աւելի բուռն միջադէպերու տեղի տուաւ։ Վարչապետ Պոլտուին օրինագիծը պաշտպանելու համար ճառ կը խօսէր, երբ աշխատաւորական երեսփոխան Պէքէթ «ստախօս» պոռաց անոր երեսին։

Ելմտական նախարար Չըրչիլ անմիջապէս ոտքի կանգնելով պահանջեց կախակայել զայն։ Նախագահը պահանջեց ետ առնել այդ բառը։ Պէքէթ մերժեց։ Մեծ ժխոր բարձրացաւ. Նիստը ընդհատուեցաւ. քուէարկութիւն կատարուելով 88ի դէմ 321 ձայնով Պէքէթ կախակայուեցաւ հինգ օրուան համար։ Երբ այս արդիւնքը յայտարարուեցաւ, երեսփոխանը բողոքեց, ու սրահին կեդրոնը իջնելով Նախագահին քովէն անցաւ եւ անոր երեսին պոռաց. «Դուրս կ'ելլեմ. սակայն պիտի երթամ այս բոլորը պատմելու երկրին»։

Վարչապետը երբ սկսած էր խօսիլ իր ճառը, աշխատաւորականները պոռչտուքներով, կենդանիի ձայներով եւ սուլիչներով ընդունեցին զինքը։ Առանց խռովուելու, վարչապետը պաղարիւնութեամբ խօսեցաւ, եւ չընդմիջուեցաւ մինչեւ այն վայրկեանը ուր յայտարարեց.

— Կարգ մը սէնտիքաները մէջ վարչութիւնը հետզհետէ կ'անցնի փոքրամասնականներու ձեռքը։

— Սո՛ւտ է, պոռաց աշխատաւորական մը։

Փոթորիկը պայթեցաւ յանկարծ։ Աշխատաւորականները պահանջեցին որ վարչապետը անուններ տայ, այլապէս խօսքը ետ առնէ։ Վարչապետը ո՛չ անուն տուաւ, ո՛չ ալ խօսքը ետ առաւ։ Աշխատաւորական եւ պահպանողական երեսփոխաններ փոխադարձաբար իրար կ'անարգէին։ Պոլտուին ուզեց շարունակել ճառը։ Սակայն ամէն անգամ, որ վարչապետը ոտքի կ'ելլէր, Պէքէթ ալ նոյնը կ'ընէր. երբ վարչապետը կը նստէր, Պէքէթ ալ կը նստէր։ Այս կատակերգութիւնը շարունակուեցաւ հինգ անգամ, մինչեւ որ տեղի ունեցաւ վերը յիշուած միջադէպը եւ Պէքէթ դուրս հանուեցաւ։

Տեսնելով որ անկարելի է երկար խօսիլ, Պոլտուին կարճ կապեց եւ ըսաւ թէ «կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի քանդելու ընկերվարական կուսակցութիւնը. անիկա ինքնիրեն պիտի պայթի»։

Միջազգային տնտեսական համաժողովը

Զորեքշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ միջազգային տնտեսական համաժողովը, որուն կը մասնակցին 47 Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւններ եւ երեք ոչ-անդամներ՝ Միացեալ Նահանգներ, Խորհրդային Միութիւն եւ Թուրքիա։

Խորհրդային պատուիրակները կէսօրէն վերջ հասած ըլլալով, բացման նիստին ներկայ չեղան։ Մեծ բազմութիւն խռնուած էր երկաթուղիի կայարանը։ Ոստիկանները խիստ հսկողութիւն կը կատարէին կարգը պահպանելու եւ մահափորձի մը առաջքն առնելու համար։ Զուիցերական իշխանութիւնները կառախումբը կեցուցին Պէլվիւ արուարձանին մէջ, ուր պոլշեւիկ պատուիրակները վար իջան եւ կառավարութեան վարձած շքեղ ինքնաշարժերով պանդոկ փոխադրուեցան։

Ռուս պատուիրակները կը բողոքեն որ իրենց դէմ ձեռք առնուած ոստիկանական միջոցները կը ձգտին ոչ թէ զիրենք պաշտպանելու այլ լրտեսելու. պանդոկէն դուրս ազատութիւն չունին. հեռաձայնով խօսակցութիւնները ոստիկանութեան հակակշռին ենթակայ են։ Այս պայմաններուն տակ ռուս պատուիրակները մտադիր են մեկնիլ Ժընեւէն։

Դեռ մութ կը մնայ այն կէտը թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի այս համաժողովը։ Խօսողներու յայտարարութիւնները այն տպաւորութիւնը կը թողուն որ պետութիւնները կը յուսան աշխարհի բոլոր չարիքներուն ամենաբոյժ դեղ մը գտնել։

Պոլշեւիկեան ազդարարութիւն Չինաստանի

Խորհրդային կառավարութիւնը Մոսկուայի չինական դեսպանին յանձնեց խիստ ծանուցագիր մը, ազդարարելով Չինացիներուն, որ եթէ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած Ռուսերը, տիկին Պորոտին, ինչպէս նաեւ Նանքինի մէջ բռնուած քանի մը սուրհանդակները պատերազմական ատեանի յանձնուին եւ չինացի համայնավարներու բախտին արժանանան, «Մոսկուա անմիջապէս փոխ-վրէժի համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ»։

Այս ծանուցագրին վրայ, պոլշեւիկ բանտարկեալներու դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ։ Փեքինի զինուորական, դատական եւ դիւանագիտական պաշտօնատարները այս առթիւ ժողով մը ունեցան։

Անատոլուի գծին գնման խնդիրը

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութեան կողմէ Անատոլուի երկաթուղագծին գնման համար ընկերութեան պատուիրակներուն հետ կատարուած բանակցութիւնները ընդհատուած եւ ընկերութեան ներկայացուցիչները Պերլին մեկնած են։

Բանակցութիւնները հետեւեալ կէտին շուրջ դարձած են։ Գերման պատուիրակներ խիստ բարձր գումար մը կը պահանջէին Թուրք պատուիրակներէն գիծը ծախելու համար՝— 73 միլիոն ոսկի։ Թուրքիա ի վիճակի չէ այս գումարը վճարելու։ Գերման պատուիրակները տոկոսի այնպիսի գումար մը ներկայացուցած են որ դրամագլուխին մէկ քանի անգամը կ'անցնի։ Ընկերութեան պատուիրակները գծին յատկացուած դրամագլուխն ու այս գումարին տոկոսը ոսկեդրամ ցոյց տուած եւ յետոյ ալ զայն թղթադրամի վերածելով անոր համեմատ հաշիւ ներկայացուցած են։

Թուրք պատուիրակները յայտնած են թէ ճիշդ չէ գծի եւ անոր պիտոյքներու մասին առանձին առանձին բանակցութիւններ կատարել, այլ պէտք է բանաւոր առաջարկով մը ճշդել թէ ի՛նչ կ'արժէ գծին իւրաքանչիւր քիլոմէթրը։

Ասոր վրայ է որ գերման պատուիրակները ընդհատած են բանակցութիւնները, խնդիրը Պերլինի մէջ բաժնետէրերուն հետ քննելու համար։

Զինաթափութեան համաժողովը

Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ճափոնի մասնակցութեամբ կառավարութիւնք նաւային զինաթափութեան համաժողովը պիտի գումարուի Ժընեւի մէջ Յունիս 20ին։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, Ո՛ՒՐ ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյէլ» Ժուռնալի սրահին:

Մանրամասնութիւնները յետոյ օրէն:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին զեկուցում՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԷ փլաս տ'իթալի քաֆէ տը լա Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ՝ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

վաղը՝ Շբ. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

Նախագահութեամբ Գ. ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆՆԵԱՆԻ

կը բանախօսէ՝ Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Բեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները 8 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Հրայր խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, 8 Մայիս կիրակի օր ժամը 6.30ին ընկ. Յ. Երանեանի բնակարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Նրջ. կոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները 8 Մայիս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով. խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 63 Rue de le République սրահին մէջ:

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պէլվիլի ֆուտպոլի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. Փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պէլվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Բօլօմպէյ (Փուլուսոս) բնակող երկու Տիվրիկցիներէ իրենց հասցէն յայտնել Vagharchag Chadianի Curtat Boulanger, Rue de la Liberté, Pont de Cheruy։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 591.50 ֆրանք։

Սարգսո, Ս. Փ.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ՎԻԼՓՐԱՆՇ, Ա. Խ.— Ստացանք 40 ֆրանք. կարգադրեցինք։

ՀԱԼԷՊ, Գ. Հ.— Ստացանք 350 ֆրանք։

ԲՈՒՐԳԸՎՈՒԱ, Թ.Ք.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, Ա. Տ.— Ստացանք 2 անգլ.։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ, Վ. Շ.— Ստցնք. 10 ֆր. կարգադրեցինք։ Ծրարը ղրկած ենք։ Հաճեցէք դրամը ղրկել։

ՓԱՐԻԶ, Ե. Թ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Սեւ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՍԷՆ Թ'ՕՊԷՆ, Ստացանք 50 ֆրանք։

ԿՐԷՍՈՒ ԼԸ ՊԷՆ, Շ. Տ. Մ.— Ստացանք 5 ֆրանք, սկսանք ղրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ճէօճ աղա Գրիգոր Գազօեան, Սահակ Գրիգոր Գազօեան, Կիրակոս Սիմոնեան Եկմալցի, Եսայի Գասէլեան Կիրաշէնցի (Վան)։ Ցեղեկացնել՝ կարապետ Գալիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France:

— Պրուսայի Եէօլէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիճէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քաղաքը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է զինքը տեսնել: Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի. գրել՝ Garabed Ohannessianի, 47 Cours Adrien de Montgolfiere, St. Chamond (Loire France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

— Թէրմէ գաւառէն, Գօճաման Գաշի գիւղէն Գօզոս Ուստիեանի որդին Դրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մնձգար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

— Թօզաղի Գօլիս գիւղացի Գօզոս Փէշլիվանի աղջիկը Գայծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝ K. Ousdianի 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc։

— Տիկին Մաքրուհի Մուրատեան, ուրիշ մականունով Անտիքէճեան կը փնտռէ իր մօրեղբօրորդին Նշան Երանոսեանը որ վեց ամիս առաջ կը գտնուէր Ռուսճուք Rue Levska N. 3, իր վերջին նամակով հասցէն փոխել մտադրած ըլլալը կ'իմացնէր։ Տեղեկացնել՝ Mme Makrouhi Mouradian St. Lout Grand Pain։

ՀԱՅ

ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տունը ձեռքէ բոլորի վրայ առատ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնում եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie։

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Գօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը։ Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.— K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille:

Կը խնդրուի արտասահմանի դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը։

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի, 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոս.ի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Իւսմանլը Լոթ.	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	տարեկան	6 ամսեայ	3 ամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՄԱՅԻՍ 1927

7 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 330

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԱԿ ՆԵՏԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ ՄԸ

Այսօր «չափահաս որբերը» կը տօնեն իրենց Միութեան առաջին տարեդարձը։

Անշուշտ այս հանդէսը չէ որ պիտի ներկայացնէ՝ իրենց գործունէութեան պատկերը։ Հանդէսները ընդհանրապէս արտայայտութիւններ են, տօն մը, գործ մը ծանօթացնելու եւ նիւթական պահեր ստեղծելու համար։ Մէկ տարուան կեանքէ յետոյ, հանդիսաւորապէս հասարակութեան ներկայանալով, Չ. Ո. Միութեան Փարիզի կեդրոնը սակայն պիտի ունենայ ժողովրդականացնելու նոր կազմակերպութեան իմաստը։

Կարեւորը՝ գործն է։ Եւ կը կարծենք թէ, հակառակ անհամար դժբախտ թարթափումներուն, բաւական ճամբայ կտրած են այս տղաքը։ Տեղափոխուած՝ հօթն անգամ հօթանասուն դաշտերէ, նորէն ցիր ու ցան՝ հազար անկիւններու մէջ, ամենատարբեր փողոցներէ մինչեւ ակնախտիղ պողոտաներու եւ խոպան դաշտերու վրայ, այս չարչրկուած սերունդը կը տոկայ ու կը դիմէ ինչպէս ամբողջ ժողովուրդը։ Անոնց մեծ մասը ինքնաբերաբար դարձած է արդէն. շատերն ալ՝ տուն-տեղ եղած։

Որբանոցի շրջանը լրացնելով եւ իրենց գլխուն ճարը նայելով այս «չափահաս»ներուն պարտքը պիտի ըլլար, ամէն բանէ առաջ, երեւան հանել իրենց սերունդին մարդահամարը։ Եւ որքան գիտենք, որոշ աշխատանքներ կատարած են այս ուղղութեամբ։ Բայց եղածը բաւական չէ։ Մենք ամենօրեայ թղթակցութիւններէ կը տեղեկանանք, թէ միայն Ֆրանսայի մէջ կան բազմաթիւ անկիւններ, ուր խլեակներ կը շնչեն, կորուած անկիւն կայ։

Հա՛րկ է անյապաղ ճշդել չափահասներու համրանքը, ամէնէ շրջան։

Տարրական պահանջ մըն է, այդ գործին հետ, հաստատել կամ ամրապնդել ընկերային յարաբերութիւնները։ Երկտող նամակ մը, ծրար մը թերթ կամ գիրք՝ սփոփանքի կաթիլներ են, որոնք ճամբայ կը բանան հոգիէ հոգի։ Այս պահանջը գոհացնելու համար, լուրջ պարտականութիւններ կ՚իյնան Չափահաս Որբերու Միութիւններուն, եւ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներու վրայ։

Պէտք է ունենալ որոշ առաջադրութիւններ։ Եթէ առաջին տարին կազմակերպութեան շրջան էր, երկրորդը պիտի ըլլայ զարգացման եւ փոխադարձ աջակցութեան շրջան։ Պէտք է կազմակերպել, օրինակ, մտաւոր սնունդի գործը, որպէս զի հեռաւոր ագարակ մը ինկած երկու-երեք տղաքն անգամ չզրկուին հայ գիրէն եւ շունչէն։

Անցեալ տարուան ընթացքին, պատահեցաւ որ գիւղէ գիւղ, ագարակէ ագարակ այցելութիւններ փոխանակուին։ Լա՛ւ է կազմակերպուած պտոյտներու (excursion) ձեւը տալ այս պատահմունքին, հաշուելով շրջանները։

Հին խօսք է,— ո՛վ որ շատ ստացած է, շատ պիտի տայ։ Աւելի բախտաւոր շրջաններու մէջ, ինչպէս Ամերիկա կամ Ֆրանսա, «չափահաս»ները պիտի մտածեն թէ անհամար ընկերներ ունին Սուրիոյ եւ Մակեդոնիոյ փողոցներուն, գիւղերուն եւ դաշտերուն մէջ. ընկերներ որոնք թերեւս կարդալ-գրելն ալ մոռցած են, եւ կարօտը կը քաշեն հայկական տառերուն։ Գիտենք թէ զանազան կազմակերպութիւններ անտարբեր չեն այս կացութեան հանդէպ։ Բայց, պատահական աջակցութիւնները չեն որ պիտի լրացնեն պահանջը։ Չ. Ո. Միութիւններուն կ՚իյնայ կեդրոնացնել բոլոր ճիգերը, որպէսզի տեղ մը յղկուած ատեն, ուրիշ վայր մը զրկանքի չենթարկուի։

Ինչ կը վերաբերի «չափահաս»ներու քաղաքական դիմագծին, մենք պիտի թելադրէինք որ անոնք միայն բոլորովին ազատ՝ իրենց խղճին եւ ուղղութեան մէջ։ Բանի մարզանքները, որոնք արհեստական միջոցներով «բշիկ»ներու վերածելու փորձերը ուրիշ բանի չեն ծառայեր, եթէ ոչ այլասերելու զանոնք որ, այսօրուան «չափահաս»ները երէկուան մնացորդներն են, 1915 Ապրիլ 11—24ի նշխարները։ Անոնք բնազդաբար կը գտնեն իրենց ճամբան, եթէ, իբրեւ հասակ նետած սերունդ մը, կ՚ուզեն իրենց բաժինը բերել հանրային կեանքին։ Մենք այդ մասին բազմաթիւ փորձեր ունինք Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Ֆրանսայէն։ Ամուլ է այդ ճամբան եւ անել։

Ամէնէն կենսականը,— այս տղաքը հայ ժողովուրդին միակ տարրն են որ պէտք է հայրենիք դառնան առանց վերապահութեան կամ սակարկութեան։ Անոնք, իբրեւ մատաղ մնացորդները մէկ միլիոն մեռելներուն, նախասահմանուած են մեր երկիրը զօրացնելու եւ ծաղկեցնելու։

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր յայտնի չէ թէ որո՛ւ ափին մէջ կը գտնուի Հայաստանի բանալին, որպէս զի այս երիտասարդ բազուկները չմաշին օտար հողի վրայ։ Իրականին մէջ, անոնք ալ նոյնքան յուսախաբ են եւ սակարկութեան առարկայ, որքան բոլոր հայ գաղթականները, որ «աշխատաւորական հայրենիք» կը կոչուին հիմա, առանց աշխատաւորական հայրենիքին երեսը տեսնելու....։

Շնորհաւորելով տարիքով չափահասներու հանրային չափահասութեան առաջին տարեկիցը, կ՚ուզէինք որ անոնք ստիպմանաբար դառնան իսկական քաղաքացիներ, առանց որբութեան տառապանքին։

Հասակ նետելով, պէտք է նետեն խեղճութեան կերպարանքն ալ։

Շ.

ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ թերթերը, հիմնուելով Էջմիածնի կաթողիկոսին կողմէ Ապրիլ 16, 20, 22 եւ 28 թուակիր քանի մը հեռագիրներու եւ նամակներու վրայ, կ՚եզրակացնեն թէ ճիշդ չէ Էջմիածնի բռնագրաւման լուրը, զոր հաղորդած էր մեր թղթակիցը, փաստացի մանրամասնութիւններով։

Կացութիւնը պարզելու համար, առջի օր, առտուան ժամը 10ին հեռագիր մը ուղղեցինք Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս Եպ. Մելիք-Թանգեանի, Էջմիածնի տաճարին փակման եւ կաթողիկոսին հեռացման լուրերու մասին։ Նոյն իրիկունը ժամը 5.40ին ստացանք հետեւեալ պատասխանը.

— «Տարածուած լուրերը չեն հաստատուիր. Ներսէս արքեպ.»։

Այս հեռագիրն ալ ամբողջովին չի լուսաբաներ իրերու վիճակը։

Խմբագրութիւնը կասկած չունի իր թղթակցին լրջութեան մասին։ Մանաւանդ որ, տեղւոյն ի տեղօք կը պատմէր Ապրիլ 2ի անցուդարձը, «կրօնական համայնքներու երէցներին գործադրութիւնը, զոր չի ժխտեր նոյնիսկ Երեւանի տեղական օրկանը. իսկ վերջին լուրերը (Մայր տաճարի փակում, կաթողիկոսի հեռացում եւլն.) հաղորդած ատեն, անձնական նամակի մը մէջ կը շնչուէր (14 Ապրիլ)։

— «Այս լուրերն ալ ստոյգ են եւ հրատարակեցէք առանց վերապահութեան.»

Դժուար ըլլալով ուղղակի եւ անմիջական կապ հաստատել մեր թղթակցին հետ, ստիպուած ենք սպասել անոր լուսաբանութիւններուն։

⁂ Մեզի կը հաղորդեն թէ կաթող. պատուիրակ Գալաքեան եպսկ. հեռագրով մտահոգութիւն յայտնած ըլլալով կաթողիկոսին առողջութեան մասին, հետեւեալ պատասխանը ստացած է Ապրիլ 29 թուականով եւ եպիսկոպոսի մը ստորագրութեամբ. «Վեհափառը կատարելապէս առողջ է եւ օրհնում է ձեզ»։

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԻՄԱԿԱԶԵՐԾ ԻՐԵՆՑ ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔՈՎ

Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) «Մշակ» թերթը, որ կը հրատարակուի ռամկավարներէն բաժնուած խմբակի մը ձեռքով, շարք մը խմբագրականներով կը պատռէ իրենց նախկին կուսակցութեան դիմակը։ Առանց խորհրդածութեան կ՚արտատպենք երկրորդ խմբագրականը (1 Ապրիլ —

«Երբ ռամկավար առաջնորդները իրենց թերթերուն մէջ շարունակ քննադատել եւ հարուածել կը փորձեն Դաշնակցութիւնը, եւ աւելորդ ու վտանգաւոր կը համարեն անոր գոյութիւնը, արդեօք տեղը չէ՞ որ հարց տանք թէ «եթէ Դաշնակցութիւնը այլ եւս անելիք չունի», ի՞նչ են ռամկավար առաջնորդներուն «անելիքները»։ Եթէ երեսուն տարուան քաղաքական, *չըսելու համար* *թէ սխալ*, գործունէութիւն ունեցող կուսակցութիւն մը «անելիք չունի», եւ պէտք է որ հրապարակէն քաշուի, ուրեմն ի՞նչ իրաւունքով ռամկավարները իրենց գոյութիւնը կը պահեն, երբ ոչ անցեալ պատմութիւն, եւ ոչ ալ յեղափոխական գործունէութիւն ունեցած են եւ ունին ներկայիս։

«Ռամկավար առաջնորդները երբ իրենց գիրերը օրինաւոր պահպանները կը դաւանին հայ ցեղի աւանդութիւններուն եւ քաղաքական իտէալներուն, անոնք սակայն իրենց գործելակերպին մէջ հարազատ չեն։ Ռամկավարները երբ կը յայտարարեն թէ իրենք բարեկամներ են խորհրդային Հայաստանին, անկեղծ չեն։ Անոնք անկեղծ բարեկամներ չեն կրնար ըլլալ, քանզի *սկզբունքով*, դաւանանքով եւ ծրագրով հակառակ են Հայաստանի ներկայ վարչաձեւին եւ այս կազմակերպութիւններուն։ Մէկը կամ միւսը, քանզի մարդիկ երկու տիրոջ չեն կրնար ծառայել։

«*Շիրակի* աղէտին առթիւ բացուած հանգանակութիւնները ցոյց տուին թէ արհամարհուած Դաշնակցութիւնը տակաւին «անելիք ունի» եւ կը պահէ իր ուժն ու գործունէութեան ոգին, որմէ զուրկ են ռամկավարները։ Եթէ բանաստեղծ-գրագէտ պ. Ա. Չօպանեանի գրական անուան հմայքը չօգնէր Ամերիկայի մէջ ապրող ռամկավարներն ու *չէզոք*ները, ռամկավարներուն բացած հանգանակութիւնը վստահաբար ձախողանք մը պիտի ըլլար։ Բանաստեղծին ներկայութիւնը չափով մը փրկեց այդ ձախողանքը։ Եւ ահա այս եւ ասոնց նման դէպքերու եւ իրողութիւններու ծանօթ ըլլալուն համար է որ, պ. Չօպանեան կ՚աւաղէ թէ «այժմ Դաշնակցութիւնը աւելի ուժեղ է քան թէ երեք տարի առաջ»։

«Ինչո՞ւ եւ ո՞ւր ու ի՞նչ բաներու մէջ փնտռելու ենք Դաշնակցութեան յաջողութեան եւ ռամկավարներու ձախողանքին գաղտնիքները։— Դաշնակցականները իրենց հաւատքին մէջ անկեղծ են եւ գործունէութեան մէջ աննկուն, իսկ ռամկավարները թոյլ, մեղկ եւ քաղաքական հասկացողութենէ եւ նպատակէ զուրկ են։ Բարեկամ են Հայաստանին եւ բարեկամ չեն։ Թշնամի են եւ թշնամի չեն։ Կտրուկ եւ որոշ գործունէութիւն եւ յստակ ծրագիր չունին իրենց դիրքը որոշելու եւ ըստ այնմ իրենց պայքարը շարունակելու։ Ամեհրուկ եւ գաճաճ հայրենասիրութիւն մը ունին, որ միայն թագուն նպատակներու կը ծառայէ։ Եւ ահա այս դիրքը աւելի *վտանգաւոր* եւ վնասակար է քան թէ Դաշնակցութեան կեցուածքը։ Դաշնակցական առաջնորդները բացորոշ կերպով կը յայտարարեն. «Մենք չենք հաւանիր ներկայ խորհրդային վարչաձեւին, եւ պիտի կռուինք անոր դէմ, որքան որ մեր ուժերը կը ներեն մեզ»։ Մինչդեռ ռամկավարները նրբանցներուն մէջ, *քուլիս*ներուն ետեւ եւ վստահելի ընկերներու ականջներուն տարբեր բաներ կը փսփսան։»

ԽՕՄԻ ԼՈՒՌՆ Ս. ԳԻՐՔ.— Ս. Գիրքի ընկերութիւնը 1926ին տպած է 10,128.087 Ս. Գիրքեր 593 տարբեր լեզուներով, որոնց 4,142,000ը ծախուած են Չինաստանի մէջ։

ՆՈՐ ԿՂԶԻ ԿԱԶՄՈՒԹ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ.— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Մայիսի 2—3ի գիշերը կասպից ծովուն մէջէն ժայթքեց հրաբուխ մը, Քուրինսքի հրուանդանին մօտէն։ Հրաբխային շատրուանը տեւեց 15 վայրկեան։ Լաւան հասաւ տասնեակներով մեթր բարձրութեան։ Եւ հրաբուխին տեղը, ծովին մէջ, կազմուեցաւ խոշոր կղզի մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլ. գործադուլը արգիլուած

Զորս օրուան վիճաբանութիւններէ վերջ, որոնց նմանը չէր տեսնուած երկար տարիներէ ի վեր, արհեստակցական միութեանց դէմ կառավարական օրինագիծը Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին կողմէ ընդունուեցաւ 171ի դէմ 386 քուէով։ Վարչապետ Պոլտուին յայտարարեց թէ յօդուածներու մանրամասն վիճաբանութիւնը պիտի սկսի Չորեքշաբթի օր։

Քուէարկութենէն անմիջապէս վերջ, բարեփոխումի բազմաթիւ առաջարկներ ներկայացուեցան։ Կառավարութիւնը ինք եւս նախաձեռնարկ եղաւ կարեւոր փոփոխութեան մը։ Գալով Աշխատաւորական կուսակցութեան, ներկայացուց 200 բարեփոխումներ, որոնց նպատակն է ոչ այնքան բարւոքել նոր օրէնքը, որքան գայն բոլորովին քանդել։ Կը սպասուի որ գալ շաբթուան վիճաբանութիւններուն ընթացքին, նոյն փոթորկալից տեսարանները կրկնուին։

Վերջին նիստին մէջ խօսեցաւ աշխատաւորական Մնօուտըն, Մաք-Տօնըլտի դահլիճին մէջ ելմտական նախարար, որ քննելով ընդհանուր գործադուլին պարագան, յայտնեց որ եթէ կառավարութիւնը 50 օրէնք ալ քուէարկէ ընդհ. գործադուլը արգիլելու համար, ոչ մէկ ազդեցութիւն պիտի ունենայ. կը բաւէ որ բոլոր աշխատաւորները՝ իրենց եւեւ ունենալով ամբողջ երկրին հանրային կարծիքը, վճռեն այդ միջոցին դիմել։ «Սեպենք որ ընդհ. գործադուլը ապօրէն է, կառավարութիւնը քա՞նի պիտի զրկէ հինգ միլիոն հոգի։ Փոխանակ այս գժտութեան խնձորը նետելու ճարտարագործական շարժման մէջ, լաւագոյն պիտի ըլլար, որ խորհրդարանը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնէր օրէնսդրական այնպիսի միջոցներու վրայ որոնք հնարաւորութիւն տային բանւորական վէճերը կարգադրել տրամաբանութեամբ եւ ոչ թէ բիրտ ուժով։

Լոյտ Ճորճ յայտարարեց թէ ժամանակը անյարմար է ընդունելու համար կառավարական օրինագիծը, որ գրգռիչ միջոց մըն է։ Նախկին վարչապետը աւելցուց որ Արհեստակցական միութեանց ներկայ օրէնքը արդէն մութ է, նոր օրինագիծը նոր մթութիւններ պիտի աւելցնէ։

Ազատականներէն մաս մը պահպանողականներուն, ուրիշ մաս մը աշխատաւորականներուն հետ քուէարկեցին։

Աշխատաւորականներու փախ-վէժը

Աշխատաւորական կուսակցութեան խորհրդարանային խմբակը բողոքելու համար կառավարութեան ծանօթ օրինագիծին դէմ, կը ծրագրէ վեց ամիս ոգելից ըմպելի եւ ծխախոտ չգործածել եւ յանձնարարել բոլոր աշխատաւորներուն, որ իրենց օրինակին հետեւին։

Այս ձեւով, ընկերվարական երեսփոխանները կը յուսան կառավարութիւնը զրկել այս երկու շատ գործածական նիւթերու հասոյթէն։

Չայլտ կը յաջորդէ ծովակալ Պրիսթոլի

Թուրքիոյ ամերիկեան ներկայացուցիչ ծովակալ Պրիսթոլի պաշտօնը վերջ գտած ըլլալով, Թրքական դիւանագէտը հրաժեշտի այցելութիւն տուած է Էնկիւրիի իր բարեկամներուն եւ այս օրերս վերջնապէս կը մեկնի Թուրքիայէն։

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ դեսպան պիտի անուանուի Հռոմի նախկին ամերիկեան դեսպան Ռիչըրտ Չայլտ, որ նշանաւոր դարձած էր Լոզանի մէջ իբրեւ ամերիկեան «դիտող»։ Չայլտ իր հաւանութիւնը տուած է արդէն այս մասին։

Ծովակալ Պրիսթոլ Ամերիկայի ասիական նաւատորմի հրամանատար կարգուած է եւ Չինաստան պիտի մեկնի։ Ծովակալը կ՚ուզէր Ռուսիոյ ճամբով երթալ իր պաշտօնատեղին, բայց խորհրդային իշխանութիւնները մերժեցին ծովակալին անցագիրը վիզա ընել, առարկելով որ վերջերս Ուաշինկթընի կառավարութիւնը չարտօնեց պոլշեւիկ պատուիրակներուն՝ Ամերիկայէն անցնիլ։ Պոլշեւիկները միայն տիկին Պրիսթոլի անցագիրը «վիզա» ընել ուզեցին, սակայն ծովակալին կինը մերժեց։

Տնտեսական միջազգային համաժողովը

Մօտ տասը հռետորներ խօսեցան առջի օր Ժընեւի համաժողովին մէջ, պարզելով իրենց կառավարութեանց տեսակէտը կամ իրենց անձնական համոզումները օրակարգի հարցերու մասին։ Ամէնէն հետաքրքրականն էր Լէոն Ժուհօի ներկայացուցած ընդարձակ ծրագիրը՝ միջազգային տնտեսական կազմակերպութեան մասին։ Ժուհօ կ՚առաջարկէր կազմել խորհրդակցական համաժողով մը, որ առնուազն երեք տարին անգամ մը պիտի գումարուի եւ ճշմարիտ միջազգային տնտեսական խորհրդարանի մը դերը պիտի կատարէ։

Այս ժողովին բարձր պիտի կազմուի տնտեսական խորհուրդ մը, բաղկացած 18 անդամներէ, որոնց 12ը պիտի նշանակուին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ եւ վեցը Աշխատանքի միջազգային գրասենեակի խորհուրդին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՐԻՒՔՍԵԼԻ "ՀԱՅ ՏՈՒՆ"Ը

Պրիւքսէլ այցելութեանս առթիւ, հանդիսաւոր եղայ տխուր երեւոյթներու, որոնց վրայէն կարելի չէ լուռ անցնիլ, նկատի ունենալով անոնց հանրային նշանակութիւնը:

Ապրիլ 11(24ի օգոստոսը, որ թէ աշխարհական եւ թէ հոգեւոր իշխանութեան կողմէ ընդունուած է իբրեւ համազգային տօն, Պրիւքսէլի «Հայ Ակումբ»ին (Foyer Arménien) կոչուած թղթախաղի եւ օղիի օջախին եւ անոր յաճախորդներուն կողմէ չի ճանչցուիր: Անոնք նո՛յնը գիտանալիութեամբ մը այդ տօնին հանդիսաւոր կատարումը կը նկատեն քաղաքական սխալ մը:

Պելճիքայի Պաղթ. Ներկ. ժողովի դիւանը, ինչպէս ո րիշ միութիւններու, նոյնպէս «Հայ Ակումբ»ի վարչութեան եւ ռամկավար-ռամկավարական կուսակցութեան կը դիմէ, ազգային սգատօնի առթիւ իրենց մասնակցութիւնը բերելու:

«Հայ Ակումբ»ի վարչութիւնը ոչ միայն չի մասնակցիր այդ յիշատակելի օրուան հանդեսին, այլեւ խոստացութեան մը ընթացքին կը յայտնէ թէ՝ իր Ակումբի սրահին մէջ չի կրնար տեղի ունենալ հանդէսը, որովհետեւ ատիկա Թուրքերը գրգռող պարագայ մըն է եւ Ակումբի «չէզոքութիւնը» խանգարող հանգամանք ունի: Թէեւ իրենցմէ սրահ ուզուած չէ երբեք, ի հարկէ նկատի ունենալով Ակումբի փաթրոններուն եւ անոնց «իրաւագիտական խորհրդական» Վ.Աշան Մալէզեանի բացասական տրամադրութիւնները:

Պրիւքսէլի ռամկավարական մասնաճիւղը նամակով մը կը պատասխանէ թէ՝ սիրով պիտի մասնակցի սգատօնին, պայմանով որ հանդէսի օրակարգը իրենց ղրկուի, տեսնելու համար թէ հոն կուսակցական պրոպագանդի միտումներ չկա՞ն արդեօք:

Նախաձեռնող մարմինը կը պատասխանէ թէ տակաւին օրակարգ չէ կազմուած, սպասելով մասնակցողներու պատասխանին. սակայն ազգարարութիւնը արդէն ցոյց կուտայ թէ սգատօնը զուտ համազգային հանգամանք ունի եւ չի կրնար կուսակցական պրոպագանդի ծառայել:

Այս երկրորդ նամակին, երկելի դիւանագիտութեամբ մը, իրաւագէտ-բանաստեղծը փախուստ տալու համար, կը պատասխանէ թէ ժամանակ չկայ վարչական ժողովի քննութեան ենթարկելու խնդիրը, հետեւաբար չեն կրնար մասնակցիլ…

Պրիւքսէլի «Հայ Տուն»ը եւ այս մարդիկը իրարու հետ կը խառնեմ, որովհետեւ, թէեւ այս հաստատութիւնը պատկառելի վարչութիւն մը ունի, այնուամենայնիւ անոր անդամները պարտաւոր են «փաթրոն»ներու բոլոր հրամանները կատարել, այլապէս հաստատութեան դուռը ցոյց կը տրուի իրենց:

Ուրիշ պատահար մը, որ նոյն օրերուն տեղի ունեցաւ, յստակօրէն կ'ապացուցանէ այս պարագան:

Այցելութեանս առթիւ մասնագրած էի մէկ երկու դասախօսութիւններ տալ, որուն համար սրահի մը պատրաստութիւնը սխալուած էր խոսակցութեան մը ընթացքին Ակումբի վարչութեան անդամներէն մէկը կը յայտնէ թէ նիւթերը հետաքրքրական են եւ իրենց Ակումբի սրահը կը տրամադրեն կը խոստանայ ժողովի գնել եւ երկու օր յետոյ վերջնական պատասխանը տալ:

Երկու օր յետոյ, իրիկուն մը, սրճարանին մէջ հինգ վկաներու ներկայութեան, վարչութեան նոյն անդամը կը յայտնէ դրական որոշումը, որմէ յետոյ յայտարարութիւնները կը տպուին ու կը ղրկուին հասարակութեան: Առաջին դասախօսութեան որոշեալ օրէն մէկ օր առաջ վարչութեան նոյն անդամը հեռախօսով կ'իմացնէ թէ սրահը չպիտի կրնան տրամադրել, որովհետեւ իրենք զարմանքով տեսեր են որ ազգարարութեան ճակատը «Հայ տուն»ը եւ հասցէն գրուած է, ինչպէս նաեւ մէկ բանախօսութեան համար խօսուած էր ոչ թէ երկու:

Ճշմարտութիւնը այն էր, որ խօսուած էր երկու դասախօսութիւններու համար եւ յայտնուած էին նաեւ երկու նիւթերն ալ եւ ըստ այնմ եղած էր պայմանաւորումը:

Հետեւեալ օրը առտուն, վարչութիւնը պաշտօնական նամակով մը պարմանք կը յայտնէր որ ակումբի անունով ազգարարութիւն ցրուած էր, առանց իրենց որոշումին եւ կ'աւելցնէր թէ՝ քանի որ ծանուցում եղած է, թոյլ կը տրուի միայն մէկ դասախօսութեան՝ «Համաթուրանականութիւնը եւ Հայաստան»ի, իսկ երկրորդ դասախօսութիւնը՝ «Կոմ. Ինտական շարժումը եւ Հայաստան»ը չեն կրնար արտօնել:

Այսպէս թէ այնպէս, նոյն իրիկունը տեղի ունեցաւ առաջին ժողովը Վ.Ներքնայէ յետոյ յամառօրէն կը մերժէին երկրորդին տեղ տալ: Ընդհարին էր անմիջապէս ուրիշ տեղ գտնել երկար խօսակցութիւններով կարելի եղաւ համոզել որ թոյլատրեն նաեւ յաջորդ օրը:

Հարկադրուեցան տեղի տալ ժողովուրդի պահանջին առջեւ: Սակայն յաջորդ օրը մ ի ւ թ ի ն մէջէն դուռները իրար անցած՝ ժողով մը կը գումարեն եւ շատ պայքարած, Ակումբը փակելու խօսքեր կ'ընեն: Այդ միջոցին մէկ-երկու ռուսահայ ջոջեր, որոնք Ակումբի հիմնադիրներն են, դաւադիրները գգուանքով, դարձեալ իրենց, այլապէս իրիկունը դուռը պիտի փակուէր հասարակութեան առջեւ:

Իրողութիւնը այն է որ փաթրոնները եւ անոնց խորհրդականը գիտմամբ թոյլ տուած են սրահը տրամադրելու, որպէս զի մինչեւ օրին արգելք հանդիսանան եւ դասախօսութիւնները վիժեցնեն:

Տրուած դասախօսութիւնները պարզ ուսումնասիրական նիւթեր էին, որոնց մէջ կուսակցական գործօն արծարծումի (agitation) նիւթ չկար: Հետեւաբար սրահը իր չէզոքութեան հանգամանքէն դուրս չէր գար: Ինչ օգուտ որ այդ մարդիկը կ'առաջնորդուին իրենց անձնական եւ խմբակցական նկատումներով: Ակումբին վարչութիւնը այսօրուայ պարագայէս չուրջ մըն է, անոր եւեւ կեցող տէրերն են որ գործերուն ընթացք կուտան: Այդ պատճառով ալ Ակումբը հանրային հաստատութիւն մը ըլլալէ դադրած է, ու խումբ մը մարդոց համար խաղարանի կամ պարասրահի պաշտօնը կը կատարէ:

Պրիւքսէլի Հայ Հասարակութիւնը իրբեւ այդպիսին կը նայի Ակումբին վրայ: Եւ թիւրիմացութեամբ մըն է որ անոր ճակատը կը գտնուի «Foyer Arménien» վերտառութիւնը:

Ց. ԸՄԸՏՈՒՆԻ

ԿԱՊՈՅՏ ԾՈՎԱՓԷՆ

Մարսիլիայէն դէպի Իտալական սահմանագլուխը տանող կառախումբը, շուրջ երեք ժամու ճամբորդութենէ մը վերջ կը հասնի Սէն Ռաֆայէլ: Հոն արդէն իսկ երեւան կուգան Միջերկրականի կապոյտ ալիքները ու առատ բուսականութեան մը պարգեւած դալարագեղ տեսարանը:

Սէն-Ռաֆայէլէն մինչեւ Մանթօն ու Իտալական սահմանագլուխը բնութեան պարգած համայնապատկերը նոյնն է: Մայրաւոր ծովեզր մը, տեղ տեղ ընդհատուած ասեղնաւոր ու լողանքի յարմար ծովափներով: Փոքր թէ մեծ բազմաթիւ ծովախորշեր չարունակ կը ստեղծեն հրուանդաններ, որոնցմէ շատերը հետաքրքրական մանրանկարներու սքանչելիութիւնը կը թողուն:

Ծովուն ստեղծած այս բնական գեղեցկութեանց կը միանայ, ցամաքի վրայ, հասարակածային հարուստ բուսականութեան մը հրապոյրներուն հետ դալարագեղ լեռներու գեղեցիկ տեսարանը:

Իրաւ է որ այս լեռները չունին զուիցերիական Ալպեաններու կամ Թիրոլի ձիւնապատ լեռներու վեհութիւնը: Զկան զուիցերիական լիճերը, չկայ Թիրոլի լեռներու կաղնեքէն հասող ստուերուտ ինոր: Բայց այս բոլորին փոխարէն կայ կապոյտ ծովուն, կապոյտ երկինքին ու դալարագեղ ծովափին պարգած անզուգական համայնապատկերը:

* *

Արմաւենիներու ու շոճիներու մէջտեղ պահուըտած վիլլաներու ու արքիական պանդոկներու շարք մը կազմող ծովափին վրայ, Սէն Ռաֆայէլէն ժամ դէպի արեւելք ճամբորդի մասնաւոր ուշադրութիւնը կը գրաւէ առաջին անգամ Գան, միլիոնատէրներու նախընտրած ձմերանոցը:

Շուրջ 45,000 հաստատուն բնակչութիւն մը ունեցող Գան՝ ձմրան ամիսներուն, մեծ մասով անգլիացի ու ամերիկացի միծահարուստներէ բաղկացող մօտաւորապէս 15,000 օտարականներու բնակավայրը կը դառնայ:

Քաղաքին փոքր նաւահանգիստին մէջ կարգով խարսխած ամերիկեան եւ անգլիական զբօսանաւերու շարքը շուտով կը յայտնէ այցելուներու հարստութեան չափը: Իրօք ալ կարելի է ըսել թէ Գանի այս այցելուներուն համար դրամը որ եւ է դեր չի խաղար: Այդ պատճառով հոս կարելի է Փարիզի Ռիւ տը լա Փէի պերճանքի առարկաներու յատուկ ծանօթ վաճառատուններու բոլորն ալ մէկ մէկ մասնաճիւղը գտնել: Խաղարանին մէջ ալ կ'երեւի թէ դրամի նուազագոյն գաղափարը տալու հարիւր ֆրանքնոցն է:

Գանի մաս կը կազմեն նաեւ ծովեզրէն քառորդ ժամ հեռաւորութեամբ գտնուած գրեթէ անմարդաբնակ երկու փոքր կղզիներ (Iles de Lérines), որոնք պատերազմի ընթացքին գերման եւ աւստրիացի գերիներու իբրեւ աքսորավայր ծառայած են: St. Marguerite կղզիին վրայ կայ նաեւ այն պատմական բանտը, ուր 18րդ դարուն բանտարկուած է «Երկաթէ Դիմակը» (Masque de Fer), Լուդովիկոս ԺԴ.ի ապօրէն մէկ զաւակը: Աւելի վերջ հոս արգելափակուած է նաեւ 1870ի ֆրանքօ-փրուսիական պատերազմի ընթացքին իբրեւ Մէցի ֆրանսական բանակի անձնատուութեան պատասխանատու քաւոն տալ ուտն բերդապահութեան դատապարտուած Զօր. Պազէնը, որ սակայն կարճ արգելափակումէ մը վերջ յաջողած է խոյս տալ ու Սպանիա ապաստանիլ, ուր մեռած է 1888ին:

*

Գանէն շուրջ 35 քիլօմէթր դէպի Արեւելք կը գտնուի Նիս, որ իր 200,000ի հասնող բնակչութեամբ այս շրջանի ամէնէն կարեւոր քաղաքն է: Նիս, ինչպէս նաեւ Կապոյտ Ծովափի բոլոր քաղաքները հիմնուած են Արեւելքէն գաղթած Հէլլէններու կողմէ, որոնք յաջորդաբար հռոմէական, բարբարոս ու սարակինեան արշաւանքներու ենթարկուած են: Արդիական ժամանակներու մէջ ալ այս նահանգները մերթ Ֆրանսայի, մերթ Սպանիոյ, յաճախ ալ Սավուայի մաս կազմած են, մինչեւ որ 1860ին Նափոլէոն Գ. Աւստրիացիներու դէմ Իտալացիներու մղած պայքարին մէջ իր աջակցութեան իբր փոխարինութիւն վերստին Ֆրանսայի կցած է Նիսն ու շրջակաները: Նիսատի տեղական բարբառը փիէմօնթէզի եւ փռովանսալի խառնուրդ մըն է:

Ներկայիս Նիս իր մեղմ կլիմային, պայծառ երկինքին ու առատ արեւին շնորհիւ հիւսիսէն գաղթող ֆրանսացի թէ օտար բազմաթիւ ընտանիքներու բնակավայրը դարձած է:

Տեղական ճարտարարուեստ գրեթէ չկայ: Կան միայն շէնքերու, պանդոկներու, ամարանոցներու շինութեամբ զբաղած բազմաթիւ ձեռնարկներ, ինչպէս նաեւ հողի եւ կալուածի վերաբերեալ մեծ առուտուր:

Ասկէց զատ մեծ կարեւորութիւն ստացած է ծաղիկի մշակումն ու առեւտուրը: Առատ են նաեւ պտուղներն ու ձիթապտուղը:

Նիսի մէջ հաստատուած հայութեան թիւը կարելի է 4-500 հաշուել, մեծ մասով շինութեանց մէջ բանւոր: Կան նաեւ երկու երեք Պոլսեցի հայ կալուածատէրներ, որոնք առեւտուրէ քաշուած են: Դործօն առեւտուրի մէջ հազիւ քանի մը Հայեր կարելի է գտնել:

* *

ԿՌԱՍ.— Ծովէն 325 մէթր բարձրութեան վրայ գտնուող այս գիւղաքաղաքը ծանօթ է իբր կեդրոն անուշահոտութեանց գործարաններու: Իսկապէս միջնադարեան երեւոյթով հին տուներու մէջ հաստատուած քառասուն գործարաններ հազարաւոր քիլօ ծաղիկներէ կը պատրաստեն ծաղկահիւթեր, անուշահոտութիւններ եւլն.:

Հոս, հետաքրքրուած այս գործարաններու նախնական երեւոյթէն, կ'այցելեմ «Les Fontaines Parfumées» կոչուած գործարանը, ուր… Էսկիշէհիրցի Հայ մը, օտարականներու յաջորդաբար ֆրանսերէն եւ անգլիերէն կը բացատրէ այն փոփոխութիւնները, որոնց կ'ենթարկուին ծաղիկները, իրենց հիւթը անուշահոտութեան վերածելու ընթացքին: Անմիջապէս կը մօտենամ այս երիտասարդ թարգմանին ու հայերէնակցի ողջոյնս տալէ վերջ կը հետաքրքրուիմ տեղին Հայերով ու շուտով կը տեղեկանամ թէ Կռասի մէջ հաստատուած շուրջ քսանըհինգ տուն Հայ կայ, գրեթէ բոլորն ալ գործաւոր:

Այս առթիւ կը յիշեմ ուրիշ Հայ մը, Սեդրակ Դպիրեանը, որ Ֆրանսայի միւս ծայրը, սպանիական սահմանին մօտ, Պիրէնեան լեռներու վրայ, Սէն Ժան տը Լիւզի փոքր գիւղին մէջ, Կռասի այս Էսկիշէհիրցի թարգմանին հետ աչքիս կ'երեւի, իբրեւ հեռաւոր ու ծայրագոյն օղակը այս ընդարձակ երկրին մէջ ցրուած աշխատասէր ու ամէն դժուարութեանց համակերպող կենսունակ ժողովուրդի մը…

* *

Ով որ անգամ մը Նիս այցելէ, չի մոռնար այցելելու նաեւ Մօնթէ Քառլօն: Մօնաքօյի իշխանապետութիւնը իր 150 հեկտարով եւ բուն տարածութեամբ աշխարհի ամէնէն փոքր պետութիւնն է: Բնակչութիւնը շուրջ 25,000 է:

Ծովուն մէջ ցցուած ժայռ մը վրան ափրիկեան բոյսերով լեցուն պարտէզներ, թանգարան մը, եկեղեցի մը, կառավարական քանի մը շէնքեր ու իշխանինպալատը: Ահա Մօնաքոյի Վարը Քոնտամինը. Նոր քաղաքը: Աւելի դէպի արեւելք Մօնթէ Քառլօն, որուն հրուանդանին վրայ աշխարհահռչակ խաղարանը:

Եթէ աշխարհի վրայ հաստատութիւն մը կայ որ ամբողջ տարին չարունակ բաց ըլլայ, ան ալ Մօնթէ Քառլօն է: Միայն մէկ տօն մը կը ճանչնան խաղի տենչանքէն բռնկած այս տեղի այցելուները, — Ծնունդը 17նէ. Մօնաքոյի իշխանին ծննդեան տարեդարձը, ան ալ մինչեւ կէս օր: Արդարեւ այդպիսիներու համար դժուար պիտի ըլլար վեց ժամէ աւելի համբերել…:

Ու Roulette, բախտի անիւր, 16 սեղաններու վրայ անդադար կը դառնայ, երբեմն առաւօտեան 10էն գիշերուան երկուքը: Փոքրիկ գնդակը ոստոստելով կ'իյնայ ծակի մը մէջ…: Ու աղդին թղթադրամի թէզեր կ'անցնին մէկ ձեռքէն միւսը: Քիչ մը անդին ուրիշ սեղանի մը վրայ, Trente et Quarante: Հոս թղթախաղի երկու շարքեր կէս վայրկեանի մէջ կ'որոշեն թէ շահողը Կարմի՞րն է թէ Սեւը, կամ թէ ա՞յս գոյնը կը կորսնցնէ՞ թէ ոչ հակառակ գոյնը կը շահի: Ու լաւիկ հազարաւոր ֆրանքներ կ'անցնին մէկ ափէն միւսը:

Կան որ մօտակայ պերճաշուք պանդոկներու մէջ հաստատուած իշխանական կեանք մը կը վարեն: Ասոնք բախտին պաշտպանեալներն են: Կան ալ որ երբեմն ատրճանակի հարուածով մը բախտին քմահաճոյքը կը սրբագրեն:

\.\.

Մօնթէ Քառլօէն կէս ժամ դէպի արեւելք վերջ կը գտնէ ֆրանսական հողը: Փոքր, խաղաղիկ Մանթօնը, վերջին կարեւոր քաղաքն է ֆրանսական ծովափին վրայ:

Կը յառաջանամ ծովափին երկայնքը ու շատ չանցած կը տեսնեմ սահմանագլուխի ֆրանսական մաքսային կայանը ու երկու ոստիկան: Անոնց քանի մեթր երկարութեամբ Փոն Լուիս: Միւս կողմը Իտալիան: Երկու քարապինիէներ եկող գացողներու անցագիրները կը քննեն: Ասոնց ետին, տասը քսան քայլ հեռու կը նշմարեմ երկու սեւ շապիկներ, ուշադիր ու հսկող:

Աղատութեան սրբանէն Ֆրանսայի վերջին հողակտորէն ակնարկ մը կը նետեմ դէպի ֆաշիստ Իտալիան, ուր կանգնած սեւ շապիկը կարծես վերջ կը դնէ կապոյտ ծովափին ստեղծած զուարթ տրամադրութեան:

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Աթէնքի Ազգ. կեդր. վարչութեան անդամ Պ. Ցովհաննէս Խ-սայեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհանուր քարտուղար Պ. Ավէնոլի հետ, Յունաստանի հայ գաղթականութիւնը շահագրգռող կարգ մը խնդիրներու մասին:

Ավէնոլի յայտնած է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը մտածէ բարւոքել հայ գաղթականներու վիճակը եւ Թերեւս մաս մը գաղթականներ փոխադրել ուրիշ տեղեր:

Պ. Ց. Խսայեան յայտնած է որ հայ գաղթականները կը փափաքին փոխադրուիլ Հայաստան ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր ընելիք ծախքը կրնայ յատկացնել այդ նպատակին: Խոստացուած է այս փափաքը հաղորդել Ազգ. Դաշնակցութեան:

ՍԱԼՈՆԻԿԷԱՅԻ ԼԻՃԸ.— Սալոնիկեցի բնակիչները, որոնք փոխանակուած Թուրք գաղթականներ են, կը գրային պտղամշակութեամբ եւ երկրագործութեամբ: Դիւղացիներուն երկրագործական աշխատանքներուն նոր դաշտ մը տալու համար, ծրագրուած է միացնել լիճը իմբրթի ծոցին:

Միւս կողմէ իմբրթի Թաղապետութիւնը որոշած է քաղաքին տալ արդիական ձեւ մը, չորցնելով ճահիճները եւ ծոցին շուրջ բարձրացնելով նոր թաղ մը:

ԱՒԵԼԻ ՀԱՍՏԱՏ ԱՒԵԼԻ ՎՃՌԱԿԱՆ

Զ Ա Ա Ն Տարեդարձին [illegible]

Այս իրիկուն, Զափահաս [illegible] րերու Միութեան կեդր. վարչ[illegible] թիւնը հրապարակաւ կը [illegible] իր կազմութեան Ա. [illegible] դարձը:

Այս դեռատի կազմակերպ[illegible] թիւնը իր տարին բոլորեց [illegible] կան գործունէութեամբ մը.

Անցեալ տարուան ընթացքին [illegible] գաւառներու մէջ, որոնք [illegible] կազմակերպ խմբակներ [illegible] ունենալով արձագանգեցին [illegible] րոնի կոչերուն ու շուտով [illegible] մակերպուեցան, հաւատարմ[illegible] թեամբ կապուելով իրենց [illegible] րոնին: Մամուլն ու ազգային [illegible] կանները եւ անհատներ [illegible] խրախուսութիւնները յայտնեցին [illegible] նոր միութեան իրականացման առթիւ:

Մէկ տարուան նախաքայ[illegible] րատուական աշխատանքը [illegible] զանները տեղաւորուեցան [illegible] փեթակներուն մէջ: Հայ[illegible] տարրերը պէտք է [illegible] գիտակցութեան եւ [illegible] րութեան շրջանները:

Նոր սերունդի Ապրիլ [illegible] ները ըլլալով կամքով [illegible] սրտով եւ զգացումով [illegible] մեան վոխա, հրերուն [illegible] պէտ: Խօսք չկայ անցեալ [illegible] նոնք առթին ու ժամանակ [illegible] նեցան իրենց բնատուր [illegible] տալու ընդունակութիւններ [illegible] բնորոշ-ինելու, յղկելու: Այդ [illegible] ճառով է որ յաջորդ վար[illegible] թիւններու վրայ մեծ [illegible] կանութիւն կ'իյնայ ձեռնարկ[illegible] ներքին զարգացման: Այդ [illegible] րանցը կամաց կամաց [illegible] հետաքրքրուի ժողովուրդի [illegible] ռայանքներով եւ լաւագոյն [illegible] րով:

Ընդհանուր զարգացման [illegible] համընթաց, չափահաս [illegible] կազմակերպութիւններն [illegible] նոնց կապուած տարրերը [illegible] է վերջապէս լոյս աշխարհ [illegible] րեն իրենց գաղափարներ [illegible] մտածումները, որպէս զի [illegible] գամինգմիշտ պայծառանայ [illegible] շատ մեծնալոտը, որպէս զի [illegible] մը թեթեւսոլիկներ, անցա[illegible] ներ, գաղութին անունով [illegible] լու առեն ունքի առաջ [illegible] այն պատկառելի բանակը [illegible] սերունդի, վասպուրն եւ [illegible] նալից երակը հայ ժողովուրդ[illegible] որ լուռթեամբ կը հեգնէ [illegible] մտոլ, յարգելով իր կրտ[illegible] հանգամանքը: Ժամանակն [illegible] չափահաս որբերը ազգային [illegible] այս սերունդը չպիտի [illegible] երբեք տասներկու տարի [illegible] ուան արիւնի գետերը [illegible] ափերը ծածկող մարդ[illegible] մարմիններու թեւմբերը [illegible] ռանելոյն անծեղներն անգամ [illegible] մոցած —ներ, ողջ են — [illegible] պրտասավոր աւարը:

Առանց կուսակցական [illegible] մակերպութիւն մը ըլլ[illegible] վաանքի ազգային զգացում[illegible] փականութիւնը չէ այս [illegible] այն կուսակցութեան — [illegible] պիտի ջանան արժանաւոր [illegible] ջորդները ըլլալ ազգային [illegible] կան պայքարի դրօշակիրներ[illegible] պիտի սատնձնեն պահակ[illegible] ըը, երբ իրենց կարգը գայ.

Մենք ալ կը հասկնանք [illegible] խարհի ընկերային եւ [illegible] կան անհարթութիւնները [illegible] մեր բաները ու բրինները [illegible] բթանան անոնց յարգ[illegible] ճամբուն վրայ, մինչեւ [illegible] գտնենք մեր ազատութիւն[illegible]

Հայ ժողովուրդը միակ [illegible] թերեւս ազատագրման [illegible] նամեակին միայն արտօնե[illegible] պրպատել Կարլ Մարքսի [illegible] տարանը: Անկէ առաջ [illegible] աշխատանքը, այս ազգային [illegible] պէտք չէ անցնի զարգա[illegible] բմբռնելու սահմանը:

Եւ արդէն այս է [illegible] տող համոզումը որբերու [illegible] րութեան: Ասոր կենդանի [illegible] պացոյցը մենք տեսանք [illegible] ամաու ընթացքին: Գաւառ[illegible] մէջ Ապրիլ 11)24ի սգահանդէս[illegible] րու նախաձեռնութիւնը [illegible] ներէն Զափահաս Որբերու [illegible] նաձիւղերը: Այսպէս [illegible]

...Հ, յուռ յուզում մը յառաջ ...այս պարագան, քանի որ ...ումեղէնը կազմակերպուած ...Աւստրալ. Միութեան կող-...ը նոյն իսկ տեղ-տեղ յաւե-...ր բողոքի մրմունջներ թէ ...ն որը մերն է եւ մենք պէտք ...ը յաւերժացնենք անման յի-...շատակը։

Այս լաւագոյն առիթը ճանչ-... համար որբերու բանակի ...սիրային կարծիքը։

Մեր զոհերու կենդանի պատ-... մեր կուիններու եւ ...ները, մեր փառաշուք պատ-...մութիւնը ներշնչումի աղ-...բիւր եւ կուռ առանցքներ են ...մը պայքարեան եւ վաղուան ...ագափարներուն եւ նախասի-...րութիւններուն, մենք կը դառ-... մեր շուրջ, առանց ...պառակտումի, առանց ընկր-... և առանց ընկճուելու։

Յ. ՊՕՒՌՆԱԶԵԱՆ

...ԻՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

...Ազգ. Պատրիարքութեան դի-...ւանէն մեզի կը ծաղորդէն թե-...ական նամակը, զոր Պալաք-եան եպսկ.-ի ղրկած է «Վե-...ր Տէրը Գ. Կաթողիկոս», ...թւ 24 Յունվարով.—

...Տեղեկանում ենք ...երից, որ Եւրոպայի թե-...մի հարկաւոր խաղաղութիւնը ... սիրում Ցատկապէս մեծ ... է պատճառում մեզ այն ... ցանկալի փոխ յարաբերու-...թիւնները, որ գոյութիւն ունին ... եւ երկու գլխաւոր կեդրոն-...ների հոգեւոր հովիւների՝ Տ. ...Ղեւոնդ եւ Տ. Վռամշապուհ ե-պիսկոպոսի միջեւ։

«Մենք ընդունում ենք, որ ...մեկ եպիսկոպոսների բռնած ...րը սխալ է։ Նրանք պէտք է ...ն, որ դուք մեր հրամա-...նով կարգուած էք Կաթող. ... Արեւմտեան Եւրոպայի թեմի ...առաջնորդական իրաւունքներով, ... չպէտք է տան իրենց որ ... է միջամտութիւն թեմի գոր-...ծերին, հակառակ դէպքում չպէտք ... հանդէպ ձեր՝ եւ թեմ. ...ների, այլ ընդհակառակն ...ական սիրով տոգորուած ... ամենայնի, պէտք է ա-...ջակցեն ձեզ արդիւնաւէտ գոր-...ծունէութեամբ օգտակար լինե-...լու եւ հոգեպէս մխիթարելու ...ներից վրդովուած եւ զանա-...զան գաղթավայրեր եւ օտար ...վայրեր ապաստանած մեր ...աշխարհի զաւակներին։

«Մենք չենք ցանկացել խիստ ...րամադրութիւններ անել, հա-...ւատացած լինելով որ եկեղեցու ...պաշտօնեաները ... եպիսկոպոսները, որոնք կոչուած ...են ժողովուրդ կրթելու եւ ...խաղաղեցնելու, ... պայծառացնելու եւ ...կարգելու, ... վերացնել առա-...ջացած թիւրիմացութիւնները և փոխադարձաբար համաձայնութեան եւ համակրութեան գալով ձեռք ձեռքի տուած կը ջանան իրենց պարտքը կատարել յօգուտ հայ ժողովուրդի՝ ի պայծառութիւն Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ, ի պատիւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ ի մխիթարութիւն վշտացեալ Հայրապետին։ Այդ է պատճառը, որ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը առիթներ եղած ժամանակ մեր հաճութեամբ այդ միտքն է շեշտել եւ այդ ցանկութիւնն է արտայայտել իր գրութիւնների մէջ։

«Մենք հաւատում ենք ձեզ, որ դուք, ինչպէս տեղեկացնում էք ձեր գրութեանց մէջ, բոլոր ամենայնի զգոյշ էք, խուսափում էք անախորժութիւններից եւ դժգոհութեանց առիթներ տալուց։ Բայց այնուամենայնիւ անհրաժեշտ ենք համարում առաջարկել, որ նոյն զգուշաւորութեամբ եւ աւետարանական սիրով եւ խոնարհութեամբ աշխատէք վերացնել Տ. Տ. Ղեւոնդ եւ Վռամշապուհ եպիսկոպոսների և ձեր մէջ եղած թիւրիմացութիւնները։ Իմ կամքս եւ պատուէրս է որ երեք հոգեւոր զաւակներս դուք, Տ. Ղեւոնդ եպիսկոպոս եւ Տ. Վռամշապուհ եպիսկոպոս, առանց կողմնակի միջամտութեան ձեր հրաւէրով (նախապէս պայմանաւորուելով) միասին հաւաքուիք եւ եղբայրաբար վերջացնէք եղած թիւրիմացութիւնները։

«Պաշտօնից հրաժարուելու վերաբերութեամբ ձեր ուղարկած հեռագիրը ստացանք եւ վշտացանք։ Ձեր հրաժարականը չենք ընդունում եւ պատուիրում ենք անվհատ շարունակել, հաւատացած լինելով, որ կը վերացնէք դժուարութիւնները եւ ձեր գործունէութեամբ օգտակար կը լինէք թեմի հայ ժողովուրդին ի մխիթարութիւն Մեր։

«Ձեր հաւատալով այն գրաւոր եւ բանաւոր յայտարարութիւններին, որ իբր դուք Խորհրդային Հայաստանի հակառակ դիրք էք բռնել, քանի որ այդ առթիւ ստացած ունինք ձեր գրութիւնները, այնուամենայնիւ կարեւոր ենք համարում յիշեցնել, որ Էջմիածնի դիրքը հանդէպ Հայաստանի կառավարութիւնը լոյսալ է եւ նոյն իսկ բարեացակամ, եւ որ մեր ներկայացուցիչները պարտաւոր են վարել Էջմիածնի քաղաքական գիծը միանգամայն հեռու պահելով իրենց կուսակցական հասանդրներից։

«Սորա հետ պատուիրելով ուղարկել ձեզ Տ.Տ. Ղեւոնդ և Վռամշապուհ եպիսկոպոսներին գրուած գրութեանցս պատճէնները, առաջարկում ենք հետեւանքի մասին տեղեկագրել»։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ.— Խումբ մը երիտասարդներ, որոնք անցեր էին Միջագետքի կիզիչ անապատներէն, կորսնցուցած իրենց սիրելիները, ամիսներ շարունակ կիսաքաղց, ցնցոտիներու մէջ, տասներկու տարի յետոյ իրենք զիրենք գտած, կը տօնէին Մայիս մէկը օտար երկնքի տակ։ Արճարանի մը անկիւնը, ուր մէկ կողմէն ձայնագիրը պարի եղանակները կը հնչեցնէր, հայ երիտասարդները իրենց աշխատանքի, յաղթանակի օրը կը տօնէին, մաղթելով որ յաջորդ տարին Մայիս մէկը տօնեն Հայաստանի մէջ։ Այդ օրը իրականացնելու համար անոնք պատրաստ են իրենց բազուկներով ճամբայ բանալու եւ շէնցնելու հայրենիքը, փոխանակ օտար հողեր ծաղկեցնելու եւ իրենց աշխատանքին արդիւնքը ուրիշներուն տալու։

Երիտասարդները ուշ ժամանակ բաժնուեցան իրարմէ, մեծապէս սփոփուած իրենց վերջին գաւաթը պարպեցին օր մը հայրենիք վերադառնալու եւ հոն իրենց ընտանեկան բոյնը կազմելու բաղձամաղթութեամբ։ Այս առթիւ ընկերներ Յակոբ Գումրուեան եւ Ռուբէն Պալեան գուարթացուցին մեր համեստ սեղանը։

Մ. Մ.

[illegible] ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Այս շաբթու հայ ժողովրդային Լսարանի դասախօսական ժողովին բանախօսեց ընկ. Մ. Գույումճեան, որ շեշտեց թէ մեր անդրանիկ սերունդը իր Ֆետայիններով, Պանք Օթոմաններով հարթեց ճանապարհ մը եւ մեզ համար անկարելի է վերադարձ։ Մեզ կը մնայ անոնց պակասը լրացնել ու իրագործել հայ ժողովրդի իտէալը։ Ցետոյ անցնելով բուն նիւթին, պարզեց նոր պատերազմի մը ահաւոր մղձաւանջը որ դամոկլեան սուրի մը պէս կախուած է մարդկութեան գլխուն։ Մենք եթէ պատրաստ չըլլանք ինքնապաշտպանութեան Թող ողջ աշխարհ կարդայ Հայուն Նախատինքը։ Հարցերու ժամանակ տրուեցաւ, որոնց պատասխանեց ընկերը։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. շարքերուն վրայ աւելցան հինգ նոր երիտասարդներ։

** «Յառաջ»ի թիւ 322ին մէջ զարմանքով կարդացի "Լուսաբանութիւն մը" Ազգ. Միութեան մասին։ Ըստոնց վիճաբանութեան մտնելու, կը հրաւիրեմ Պ. Կ. Փագոսեանը, որ նախապէս եղած է ատենապետ Ազգ. Միութեան, հրապարակաւ յայտնելով ճշմարտութիւնը. յետոյ ես պիտի տամ մանրամասն տեղեկագիրը իրենց չնաշխարհիկ գործունէութեան մասին։

** Կ'ըսուի թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով կասկածելի գործիչ մը կուգայ այս շրջանը Մարսէյլի կոմիտէներէ պաշտօն ստանձներ է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը ծուղակը ձգելու։ Կը զգուշացնենք մեր երիտասարդները որ չխաբուին։

Լժտիճար

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Այստեղ եւս մեծ շուքով տօնուեցաւ 1915 Ապրիլ 11—24 նահատակներու տօնը Մայիս 1ին։

Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Ռ. Ա. կուսակցութեան ակումբը, Մալաթ. Կրթ. Ընկ. մասնաճիւղը եւ Ց. Ցուլուքերանի Հայոց Միութիւնը։

Սրահի ներսի դրան վրայ Ֆրանսական դրօշակին կից կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։ Մէջտեղը զետեղուած էին յիսունէ աւելի նահատակ յայտնի դէմքերու նկարները։ Բեմը նոյնպէս զարդարուած էր յեղափոխականներու եւ մտաւորականներու նկարներով։ Նախագահ Պ. Ա. Միքայէլեան հակիրճ խօսքերով պարզեց տօնին նշանակութիւնը եւ ներկաները հրաւիրեց երկու վայրկեան լռութիւն պահել, մինչ Պ. Ս. Ճիշմանեան ջութակով կը նուագէր Շօփէնի մահերգը։

Կարգադիր Յանձնախումբի կողմէ հրաւիրուած էր Լիոնէն Արսլանեան քահանան, որ հոգեհանգիստ կատարեց զոհերու յիշատակին։

Քանի մը արտասանութիւններէ եւ երգերէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Վարդան Զուլլերեան, որ յստակօրէն պարզեց օրուան տարեդարձին նշանակութիւնը եւ սրտամորմոք խօսքերով արցունքներ կաթեցուց ներկաներու աչքերէն, շեշտեց թէ ամէն հայ անհատ պէտք է երկիւղածութեամբ յիշէ այս օրը եւ մաղթեց որ անկախութեան ու ազատութեան իրականացման համար զոհուած անմահ նահատակներու ուխտը իրագործուի։

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Յ. Պօղոսեան, որ պարզեց թէ հայ ժողովուրդը իր իտէալին արժանանալու համար տուած է բազմաթիւ զոհեր, որոնց յիշատակը պէտք է վառ մնայ ամէն հայ սրտի մէջ։ Ըսաւ որ այս օրը սուգի օր ըլլալէ աւելի ուխտի օր է. եւ թելադրեց ապրիլ անոնց երազած յոյսերով եւ քալել անոնց ուղիէն։

Բեմ հրաւիրուեցաւ նաեւ քահանան որ մատնանշելով, բեմը զարդարող նկարները գնահատեց անոնց նշանաբանը։ Ըսաւ որ ինքն ալ Խրիմեան Հայրիկի յաջորդող սերունդէն է եւ իր ծեր հասակին իր սրտին մէջ թարմ կը մնայ մէկ միլիոն զոհերու անմահ յիշատակը։

Սգահանդէսը խոր տպաւորութիւն ձգեց հանդիսականներուն վրայ, որոնք մեկնեցան տանելով իրենց սրտին մէջ ապագայի լաւագոյն յոյսը։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁՆ ՈՒ ՍԱՏԱՆԱՆ.— Անիէրի ծաղկավաճառներուն մօտ Կլորիկ տիկին մը սպիտակ եղրեւանիներու փունջերը թօթուած ատեն, յանկարծ, օձ մը կ'իյնայ վար։ Օ՜ձ մը, ողջ ու առողջակուն, օձ մը, գեղեցիկ ու սիրուն, օձ մը մեր Եւաներուն մօտ։

Փախա՜ն կիները։

Ձգեցին իրենց ծաղիկները, կողովները եւ ամբողջ հարստութիւնը։ Ցետոյ, վախն ի վախ, սկսան փնտռել օձը, որ անվնաս կոյր-օձ մըն էր։ Ու երբ չգտան օձը, տիկինները արիացան, համարձակութիւն առին եւ տակն ու վրայ ըրին պազարը։ Օձը փախա՛ծ էր։ Կը թուի թէ սատանան, դարձեալ օձի կերպարանք առնելով, եկած էր փորձելու Եւաները, եւ տեսնելով որ երկչոտ են, մեկնած էր։

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ.— Պաք փողոցին վրայ, արճարանի ծառայող մը, Ֆրանսէ կ'ուզէ տեսնել իր նշանածը, որուն հետ կ'աշխատէին նոյն արճարանին մէջ։ Արճարանը գոց է յատոյ, սիրոյ կապն ալ փրթած էր երկուքին միջեւ։ Սակայն Ֆրանսէ չէր ուզեր բաժնուիլ իր նշանածէն։ Արճարանին տէրը կը փակէ դուռը։ Այն ատեն Ֆրանսէ կը հանէ ատրճանակը եւ ալ ատրնքէն կը ծակէ արճարանատէրին կուրծքը, ու կը փախչի։ Արճարանատէրը մեռաւ քիչ վերջ։

ԿԻՆԸ ԱԶԱՏԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Լուի Սիւզան կ'աշխատի համոզել Ժօրժ Մայէրի կինը, միասին ճամբորդելու համար դէպի օտար աշխարհ։ Մայէրի կինը իրիկունը, ամուսինին կը պատմէ այդ առաջարկը։ Մայէր, կատաղութեամբ լցուած, կ'երթայ կը գտնէ Սիւզանը Պլանշ հրապարակին վրայ եւ ուղղակի փորին դէմ կը պարպէ ատրճանակը։ Ոստիկանատան մէջ Մայէր յայտարարեց թէ Սիւզան կը զբաղի կիներու վաճառականութեամբ եւ կ'ուզէր իր կինն ալ փախցնել արտասահման։

ԿԱՅԾԱԿ ԻՆԿԱՒ.— Երեք տղաք Սէթրազպուրկի մօտ Հէյլիշայմի դաշտերուն վրայ խողունջ կ'որսային, երբ յանկարծ օդը ամպոտեցաւ։ Սարսափելի տեղատարափ մը իջաւ։ Տղաքը փախան Հոհնոսի կամուրջին տակ։ Յանկարծ կայծակ մը ինկաւ տղոց վրայ։ Մէկը տեղն ու տեղը սպաննուեցաւ։ Միւս երկուքը, ծանրապէս այրած, ինկան Հոհնոս գետին մէջ։ Դաշտի քանի մը բնակիչներ տեսան պատահարը եւ վազեցին օգնութեան, դուրս հանեցին գետէն վիրաւորները, որոնց վիճակը ծանր է։

*, Լորմի մէջ ալ, 13 տարեկան տղեկ մը, երբ դաշտին մէջ կը գտնուէր, կայծակ ինկաւ վրան եւ մեռաւ։

ՎԱՅՐԱԳ ԿԻՆԸ.— Փուաթիէի մօտ, գիւղակի մը մէջ, տիկին Մէսսի առտուն կանուխ կ'արթնցնէ իր ամուսինը եւ վրան կը պարպէ շիշ մը քարիւղ։ Յետոյ լուցկի մը կը վառէ եւ կ'այրէ դժբախտ գործաւորը։ Ամուսինը անմիջապէս կը մտնէ անկողին եւ վերմակներով կը ծածկուի։ Վայրագ կինը կը քաշէ վերմակները եւ նորէն քարիւղ կը լեցնէ վրան։ Զաւակները որոնք ականատես էին այս բոլորին, սարսափահար կը կանչուըռտեն։ Նոյն ատեն կինն ալ այրուածքներ կը ստանայ։ Սակայն դժբախտ ամուսինը անմիջապէս կը մեռնի։

ԿԻՆԸ ԿԸ ՄՈՐԹԷ.— Երիտասարդ ճարտարագէտ մը, Պրէօնեօ, շարունակ կը ծեծէր իր կինը, որ, արդար ըլլանք, իր քմահաճոյքներով, ձանձրացուցիչ դարձած էր։ Սակայն Պրրէօնեօ աւելի քան վայրագ էր։ Բուրգի պէս ծեծելէ չգոհանալով, հիւանդ պառկած պահուն, ածելիով կը թացնէ կնոջ գլուխը։

Ու դատարանն ալ մշտնջենական թիապարտութեան դատապարտեց զինք, նոյն ատեն 30,000 ֆր. ալ պիտի վճարէ կնոջ ծնողքին։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Ռօզէվալտ փողոցին մէջ, փոքրիկն Շարլ Սթափ, դեռ մէկ տարու, կը լլէ շօքօլային ամանը, զոր իր մայրը դրած էր կրակին վրայ։ Տաք հեղուկը կը թափի երախային կուրծքին, որ պաշտպանուած էր բուրդէ հագուստով մը։

Ու մինչեւ որ մայրը յաջողեցաւ հանել զգեստը, կրակի պէս փակած կուրծքին, խեղճ երախան այրեցաւ եւ քանի մը ժամ ետքը մեռաւ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

1927 Յունուար 1ին Խ. Միութեան Կոմ. կուսակցութիւնը կը հաշուէր 33,135 բջիջ եւ 3,142 թեկնածուներու խումբ։

Բոլոր կոմունիստներու թիւը մինչեւ Յունուար 1 եղած է 1,130,271 մարդ, որոնցմէ իրական անդամներն են՝ 733,174 հոգի եւ թեկնածուներ՝ 397,097։ Կիներու թիւն է 147,513։

Ֆրանսահպատակ դարձած է Յարութիւն-Թորոս Յարութիւնեան, օթօպիւսի վարիչ, ծնած Էտիրնէ 1894 Մայիս 15ին։ Կը բնակի Նիօր (Տէօ-Սէվր)։

"ՅԱՌԱՋ",ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՆՁՈՒ՝ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ ՈՐՈՇԵՑԻՆ ՆԱՒԵՐԸ ԸՆԿՂՄԵԼ «ՈՒՐԱՆՑ ՀԵՑՔ ՉԳԵԼՈՒ»

...հսկողութիւնը աւելի խստացուցինք ուրեմն եւ երկու ամիս ...ետոյ, վտանգը բոլորովին անհետացած էր։

ՖՕՆ ԹԻՐՓԻՑԻ ՀԱՄԱՐ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՆՀԱՃՈՅ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պատերազմի պատրաստութեան համար, Գերմանիոյ թափած խղճամիտ ջանքերուն նոր ...մը եթէ ուզէք, պէտք է որ ուսումնասիրէք՝ իր ընդծովեաներուն համար հաստատած պաշարի կայանները։

Այս կայանները, ո՛չ միայն ...դինամութեանց յայտարարութեներէն շատ առաջ արդէն կազմ ու պատրաստ էին, այլ նաեւ երկարատեւ պատերազմի գիտումով պարենաւորուած էին։

Գիտէք թէ՝ Գերմանիա պատերազմի սկսաւ յոյսը դնելով Իտալիոյ դրական օժանդակութեան եւ Անգլիոյ չէզոքութեան վրայ։

Իր ծովային կռուի յատակագիծը տղայական միամտութեամբ մը գծուած էր։ Նա՛խ, ձգտած էին ջնջել մեր Հիւսիսային նաւաբաժինը, որուն թուական ստորադասութիւնը բոլորին ծանօթ էր, յետոյ, իտալական եւ աւստրիական նաւաբաժիններու օգնութեամբ՝ գերման պատերազմական նաւատորմիղը Միջերկրական պիտի անցնէր եւ ծովակալ Պուէ ալ ... հրամանին յանձնուած մեր ֆրանսական նաւատորմը պիտի բնաջնջէր։

Գերմանիոյ դժբախտութենէն սակայն, Անգլիա մեր կողքին կանգնեցաւ եւ պատերազմի առաջին օրերէն իսկ, Իտալիա՝ չէզոքութիւն յայտարարեց։

Մէկ հարուածով. գերման յատակագիծը վեր ի վայր կը շրջէր։

Բայց ասիկա պատմութիւն է։ Ամէն մարդ գիտէ։ Ինչ որ չենք գիտեր, սա է թէ՝ Գերմանիա ծովերու տիրապետութիւնը կորսնցնելէ յետոյ, ինչպէ՛ս կազմակերպեց ընդծովեայ տիրապետութիւնը։

Ինչ որ ամէն մարդ չի գիտեր, սա է թէ Սէպէնիքօի, Քաթթառօի Սալամինի, եւ Փոլայի պաշտօնական կայաններէն զատ, Գերմանիա, ամէն երկրի մէջ, նոյնքան ապահով եւ գաղտնի՝ պաշարի կայաններ կը պահէր...։

Ծովակալ Ֆօն Թիրփից եւ իր ստորադասը՝ Մատրիտի նաւային կցորդ Ֆօն Քրօնը՝ թող իրար չանցնին, երբ յայտնեմ թէ տասջին օրէն իսկ, մենք այս բոլորը գիտէինք։

Գիտէինք նոյնպէս թէ ի՛նչ կերպով կը պարենաւորուէին ծովուն բացերը։

Ահա դրուագ մը այդ շրջանէն։

Օր մը երբ Փօլայէն կը վերադառնայինք, ծովուն բացերը հանդիպեցանք երկու նաւերու։ Մեր ազդանշանին վրայ նաւերը կանգ առին։ Խնդրեցինք անոնց նաւապետներէն որ մեր նաւը անցնին, իրենց թուղթերը ներկայացնելու համար։ Ընդմիջապէս հնազանդեցան եւ պէտք է խոստովանիմ թէ, երբեք այդքան կանոնաւոր թուղթեր չէինք տեսեր։

— Նաւուն մէջ ի՞նչ ունիք, հարցուց մեր նաւապետը։

— Գինի, շաքար, ալիւր եւ պտուղներ։

— Քարիւղ կամ պենզին չունիք.

— Այո՛, բայց ճիշդ ինչ որ պէտք է մեզի, Պիրէօնէն դուրս ելլելու համար։

— Լա՛ւ, պէտք է ստուգենք։

— Ինչպէս որ կ'ուզէք։

Անոնց նաւը գացինք ու հակառակ որ շատ խիստ կերպով քննեցինք վերէն վար, բան մը չկրցանք երեւան հանել. սակայն այս մարդոց կերպարանքը եւ ընթացքը մեզի վստահութիւն չէին ներշնչած։

Նաւուն բեռը՝ ներկայացուած տեղեկագրին համապատասխան էր։ Ընդունարաններուն մէջ, նաւուն համար անհրաժեշտ քանակութենէն աւելի քարիւղ չկար, ընելիք բան մը չգտանք։

Եւ սակայն, նաւուն սպաները եւ նաւազները, մեզ հոդ տեսնելով, «թունաւորուած» ըլլալու երեւոյթը ունէին։

Բան մը ըլլալու էր. բայց ի՞նչ կար։ Յոյսերնիս կտրած, նաւերուն ազատ ճամբայ տուինք եւ մենք ուղղուեցանք Պրինտիզի։ Բայց մեր նաւապետը, իր վերջին խօսքը չէր ըսած։

Երբ երկու նաւերը աչքէ հեռացան, մեր նաւը կանգ առաւ. սպասեցինք որ գիշեր ըլլայ։

Երբ մութը կոխեց, բոլոր լոյսերը մարած նոյն երկու նաւերուն վրայ ուղղուեցանք, եւ այն միջոցին որ, ուռկաններուն մէջ՝ ծովը ձգուած քարիւղի հսկայ տակառները վեր կը քաշէին, վրայ հասանք։

Այլեւս, անոնց կատարած գործին մասին կասկածիլ աւելորդ էր. Նաւ երբ առաջնորդեցինք Պրինտիզի, ուր իտալական իշխանութիւնները անոնց արժանի պատիժը տուին։

Գալով ընդծովեային, որուն այս նաւերը պաշար պիտի հասցնէին, մեր մէկ զրահաւորին կողմէ նշմարուեցաւ այն միջոցին որ կը սուզէր, ու մեր թնդանօթներու կրակին տակ, կտոր կտոր ըլլալէ յետոյ էր որ գտաւ ծովուն յատակը։

(Շար.)

կողմէ — երեք հոգին գործատէրերը, միւս երեքը բանուորները ներկայացնելու պայմանով։

Իր կարգին այս տնտեսական խորհուրդը պիտի կրնայ նշանակել մասնաւոր յանձնաժողովներ՝ զանազան խնդիրներու ուսումնասիրութեան համար, եւ կամ հրաւիրել մասնագիտական համաժողովներ՝ սոյն նպատակներով։ Անկէ զատ միայուն քարտուղարութիւն մը պիտի նշանակուի միջնորդի դերը կատարելու համար Ազգ. Դաշնակցութեան քարտուղարութեան եւ Աշխատանքի Միջազգ. գրասենեակին միջեւ։

«Շ. Թրիպիւն» խօսելով այս համաժողովի նպատակին մասին, կը գրէ թէ «երկար վիճակագրութիւններու եւ զեկոյցներու գէզերուն ետեւ ծածկուած է մէկ տիրապետող գաղափար, որուն համամիտ են բոլորը, բացի Ամերիկացիներէ, այն է՝ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը, որով միայն կարելի պիտի ըլլայ վերաշինել աշխարհը եւ գտնել հին բարի օրերը։ Ուրիշ խօսքով, բոլորն ալ կ'ուզեն որ «Ընքըլ Սէմ» (Ամերիկա) վճարէ միայն պատերազմի ծախքերը։

Բազմաթիւ եկեղեցիներ փակուած ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Մայիս 6 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ օրթոտոքս եւ հռոմէական եկեղեցիներ, ինչպէս նաեւ սինակօկներ փակուած են Ուկրայինայի մէջ եւ յատկացուած «ուրիշ նպատակներու»։

Այս եկեղեցիները իբր թէ փակուած են բանուորա-գիւղացիական կազմակերպութիւններու պահանջին վրայ, այն պատճառաբանութեամբ որ բանուոր դասակարգը բնաւ եկեղեցի չի յաճախեր։

Պուլկար խմբեր մըն ալ Յոյն հողին վրայ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ պուլկար քոմիթէճիներու խումբ մը արեւելեան Թրակիոյ մէջ Յոյն սահմանը անցած է երկաթուղագիծ մը քանդելու նպատակով։ Քոմիթէճիները Յոյն զինուորներու կրակին ենթարկուելով կորուստներ կրած են։ Յոյն իշխանութիւնները անմիջապէս զօրաբաժին մը ղրկեցին սահմանի այդ կէտին վրայ։

∴ Պուլկար կառավարութիւնը Նուկօսլաւիոյ վճարեց 1,900,000 ֆրանք ոսկեդրամ, պատերազմի ընթացքին սերպ հողին վրայէն գրաւուած գոյքերու իբրեւ հատուցում։ Ասիկա վերջին մասնավճարն էր։

Պարսկաստանի նոր երկաթուղիները

Թեհրանէն Մայիս 5 թուականով կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը 5 միլիոն տոլարի փոխ յատկացուց անդրպարսկեան երկաթուղիի շինութեան համար։ Ամերիկացի ճարտարագէտներ կ'աշխատին այս գիծին վրայ։ Գերման, պելժ եւ լեհ խմբակներ կառավարութեան դիմելով կ'առաջարկեն երկաթուղիի կազմածներ հայթայթել. սակայն կը կարծուի թէ ռուսական առաջարկները պիտի ընդունուին։

Երկու տարեդարձներ

Ֆրանսա այս տարի կը տօնէ իր մեծ զաւակներէն մէկուն՝ քիմիաբան Մարսըլէն Պէրթլօի ծննդեան (1827 Հոկտ. 25) հարիւրամեակը։ Այս առթիւ կատարուելիք հանդէսներու առաջինը տեղի ունեցաւ անցի գիշեր Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ, նախագահութեամբ պատերազմ. նախարար Փօլ Փէնլըվէի։ Ներկայ էին նախարարներ, դեսպաններ, գիտնականներ եւ հիացողներ։ Խօսեցան Փէնլըվէ, փրոֆ. Մաթինեօն, Շ. Մուրէօ, կապրիէլ Պէրթօան, Հանրի Սիմոն (մամուլի կողմէ) եւ ուրիշ բազմաթիւ հաստատութեանց ներկայացուցիչներ. կարդացուեցաւ նաեւ վարչապետ Փուանքարէի յարգանքի նամակը։

Անցի գիշեր Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը հացկերոյթ մը սարքած էր տօնելու համար Կարլ Մարքսի ծննդեան 109րդ տարեդարձը։ Կը նախագահէր Փօլ Ֆօր. Ներկայ էին ֆրանսացի եւ օտար ընկերվարական դէմքեր։ Հեռագիրներ ղրկած էին Օթթօ Պաուէր, Կարլ Կաուցկի, Վանտէրվէլտ եւն։ Փօլ Ֆօր իր ճառին մէջ ըսաւ թէ Աւստրիոյ վերջին ընտրութեանց մէջ ընկերվարականներու յաղթանակը իր վարիչներուն մարքսիստական պրոպագանդին արդիւնքն է։

Իտալացի յայտնի ընկերվարական Թուրաթթի ծափերու մէջ յայտնեց թէ ինք Մարքսի գաղափարները առաջին անգամ քարոզողներէն եղած է, յիշեց ժօրէսը, զոր Մարքսի հետ նոյն գծին վրայ դրաւ։ Խօսեցան նաեւ ժան Լօնկէ՝ Մարքսի թոռը, աւստրիացի Փօլ Ցէնտէ, Պրաք եւ Տինէ Տէն։

Միսիսիփիի անմախընթաց աղէտը

Վերջին 48 ժամուան ընթացքին 100 նոր քաղաքներ ու աւաններ պարպուեցան հապճեպով, որովհետեւ ջուրերու ճնշումէն թումբերը յանկարծ պայթեցան բազմաթիւ կէտերու վրայ եւ նոր շրջաններ ողողումի ենթարկուեցան։ Բնակիչներէն շատեր հազիւ քանի մը վայրկեան ունեցան խուժող ջուրերէն փախչելու համար, ու ստիպուեցան ձգել ամէն ինչ։ Ջրօդանաւեր ամէն կողմ հրամաններ հաղորդեցին՝ ազդարարելով վտանգուած վայրերու բնակիչները։ Այս նոր պայթումին հետեւանքով Վիքսպուրկ ապաստանած փախստականներու թիւը 30 հազարի կը համնի։ Իսկ ողողուած շրջանն է 3000 քառակուսի մղոն։ Վիքսպուրկի մօտ Միսիսիփիի խորութիւնը հիմա 56 ոտք է։ Հիւս. Լուիզիանայի մէջ տեղատարափ անձրեւ կը տեղայ՝ յորդումը աւելցնելով. ուրիշ շրջաններ ալ վտանգի տակ են։

Նոր Օռլէանի ճարտարագէտները կը վախնան, որ Միսիսիփիի ձախ եզերքի պատնէշները չկարենան դիմանալ հեղեղներու ճնշումին։ Եթէ այդ կողմէն ճեղքուածք բացուի, 300,000 բնակիչ ունեցող 13 նոր գաւառներ ողողումի պիտի ենթարկուին։ Նոր Օրլէան դեռ վտանգի տակ է. կառավարութիւնը 50 օդանաւեր ղրկեց հոն։

Ներկայիս Կարմիր Խաչի խնամքին տակ կը գտնուին 250000 փախստականներ։ Միսիսիփիի եւ Արքանսասի ջուրերը ողողած են մօտ 40,000 քիլոմէդր հող։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Լիբանանի դահլիճը ծերակոյտին կողմէ անվստահութեան քուէ առացած ըլլալով, հրաժարեցաւ։ Կազմուեցաւ նոր դահլիճ մը՝ վարչապետութեամբ Պշարա Խուրիի։ Նոր դահլիճին մէջ կան երկու Մարոնի, 1 Մէլքիդ, 1 Սիւննի, 1 Օրթոտոքս, 1 Տիւրզի եւ 1 Շիի։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ, ՈՒՐ ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըլէի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւններ մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Եր. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

Նախագահութեամբ Գ. ՆԵՐՍԷՍ ՕՀԱՆԵԱՆԻ

Կը բանախօսէ՝ Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, ժողվ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները 8 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէլի Հրայր խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը կիրակի օր ժամը 6.30ին ընկ. Յ. Երամեանի բնակարանը. խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական ճաշարանին մէջ, խիստ կարեւոր օրակարգ.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի ե. րեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Հրչ. կոմիտէն առիպողական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին դպրոցի սրահին մէջ, Ներկայանալ անդամատոմսով, Խիստ կարեւոր օրակարգ։

«ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ» միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ֆլօրիափ վելոդայարկը. կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ անպատճառ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Վ. Արսէնեանէ Nogent S/Marne, իր հասցէն «Յառաջ»ի վարչութեան հաղորդել:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Ցոլութիւն Անլեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Զաքարիա Դաւիթեանի, Laboratoire Usine de St-Auban (B. A.)

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի վարուժան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Ռուբէն Արապեանի եւ իր պարագաներուն Զաւացի Բագրատ Արապեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 24ին, շոգեկառքի արկածի մը առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Տիկին Գոհարիկ Ե. Գազազեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի վաղը՝ կիրակի, փարիզի հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean-Goujon.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Քօլօմպէյ (Փուլուռոռ) բնակող երկու Տիգրիկցիներէ իրենց ասցէն յայտնել Vagharchag Chadiane Curtat Boulanger, Rue de la Liberté, Pont de Cheruy.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ „ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Խերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Բիւ տէ Ֆօմինիքէն

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԸ

Յառաջի խմբագրատունը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Եր. երեկոյ ժամը 8ին՝ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզի կեդրոնի, ինչպէս նաեւ Պելվիլի ժուանվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերուն, Հ. Մ. Փարիզի կեդրոնի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պելվիլի Շիրակ խումբերու ներկայացուցիչները.

«ԿՐՕՆՔԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ»

Բանախօսութիւն Պր. Զ. Երէցեանի, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանդի շէնքին մէջ, 28. Rue Serpente, մէթրօ՝ Odéon կամ St. Michel:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տանը ժէրսէ բօպի վրայ տոստ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնուած եւ լաւ վճարուած։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաւարշ 5 ֆրանք, Յաքեր Թափրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արւեն Լիւքէն 20, Ռասբուտին 15, Նամուս 12, Զար ադի 12, Պատուի համար 12, Լուսթիւնը 8, Երազաշան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձնութեան ժամեր 2, Մազլըմը 12.50, Բարեգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մազատներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքը 10, Պարզ Քարոզներ (Մ. Գ. եւ Ե.-հատորներ) 50, սանձին 17.50, Զօրս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի նկարիչներ՝ Ալմանախը 10, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռումէն ժող. պատմ. 7.50, Սեփիլեան քաղաքագէտը 6, Մուլուճեան պաշերը 7.50, Անցեալէց (Լէօ) 35, Ռոսթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Գօէթէի Զարմենը 20, Մանֆրէտ 10, Ռոլանդ երգը 10, Լոնդոնի հովուավէպը (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին կնիկը 25, Միլոնոց Տէր Պապան 25, Տանտիկնոջ Պոլսէն դալու 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Եղեռնական Զոյներ 8, Անչեռացած սէրունդ մը 10, Միտաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մօրիզաչյուն 2, Մեծ կինը 1.50, Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Վաւնականին Սէրը 20, Սալեա Լիկարիա [illegible], Արտիստը. Յաթման եւ Սասուր [illegible], Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ. Քեմալական Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փոքրիկ տաղերգ երգերու 10, Ալեւանիներ եւ Ալեւանիներ 15, Կառքի արկած մը 3, Վիպագրերը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Գ. Դուրեանի 8, Գաղթեր Հայ գրականութեան 30,

ԳՐԱՏՈՒՆ ՅԱՌԱՋԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոխ ծախք չկայ:

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quibou, Saint-Mande.

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թրք ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100 հատը	Leva
Դրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc Belge
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ռուբլի	10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Ֆր. ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration
Խմբ. եւ Վարչութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՄԱՅԻՍ 1927

8 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 331

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

Վերջին Թղթարերով հասած պոլսական թերթերը, ուշադրաւ փաստեր կը պարունակեն Պատրիարքարաններու «աշխարհականացման» ձեռնարկներու մասին։

Կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» Մայիս 1ին, թէ Թուրքերէն եւ թէ ֆրանսերէն տպագրութեանց մէջ մանաւոր տեղեկութիւններ կը հրատարակէ, հետեւեալ խորագրով. «Հայոց նոր Պատրիարքին ընտրութեան համար բուռն պայքար մը կ'ընթանայ վրայ է»։ Կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Ընդհ. ժողովի անդամներուն մեծ մասը կրօնի եւ աշխարհի գործերը իրարմէ բոլորովին անջատելու կուսակից ըլլալով, համաձայն դատած են որ կանոնագիր մը պատրաստուի, Պատրիարքարանը մի միայն կրօնական գործերու յատուկ հաստատութեան մը վիճակին ենթարկելու համար։ Նոր կանոնագրին մէջ պիտի յիշուի նաեւ որ հասարակութեան ներկայացուցիչը ըլլայ քաղաքական ժողովի ատենապետը. փոխանակ Պատրիարքին»։

Քէմալական թերթը պատրիարքութեան հինգ թեկնածուներն ալ ներկայացնելով, կը շարունակէ.

- Նոր Պատրիարքէն պիտի առնուի հասարակութեան ժողովներուն նախագահելու իրաւունքը եւ կարելիութիւն չպիտի թողուի որ կրօնականէ զատ ուրիշ գործերու միջամտէ։ Աշխարհիկ վարչակերպութեան կուսակիցները յարմար կը նկատեն միանալ լուսաւոր Հայերուն հետ եւ կը շահագրգռուին հռոմէական հայերու վէճերով։

Ֆրանսերէն տպագրութեան մէջ, Թուրք թերթը կը գրէ թէ Հռոմէական Հայերէն յետոյ, Գրիգորեան Հայերն ալ երկու մասի բաժնուած են», եւ թէ պատրիարքի ընտրութեան առթիւ, «պայքարը պիտի մղուի ազատականներուն եւ պահպանողականներուն միջեւ»։

Արտաքին երեւոյթով, հրաշալի ծրագիր մըն է որ կը դաշտպանուի, — աշխարհականացում։ Մենք տարիներով պայքար ենք մղած այդ սկզբունքին համար, եւ ճիշդ տգիտաբար մեղադրուած այսօրուան «ազգասէր»ներուն կողմէ, — թէ կ'ուզենք «աշխարհական պատրիարք» ընտրել մեր ընկերներէն մէկը, օրինակ ողբացեալ Յարութիւն Շահրիկեանը...

Գործի մասին իրական գաղափար կազմելու համար, պէտք է պատռել անմեղութեան քօղը, — եւ մերկ աչքով տեսնել ու դատել անցուդարձը։

Յառաջի հիմնարկութենէն ի վեր, մենք բաց պահած ենք այդ քօղը։ Եւ կը կարծենք թէ մեր ընթերցողները նոր պատմութիւններու պէտք չունին, հասկնալու համար սարքուած դաւադրութիւնը։

Աշխարհականացման դիմակին տակ, փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն Թաղումն է որ կը կատարուի, նոյն փոքրամասնութեանց կարգ մը անարժան անդամներուն ձեռքով, եւ կառավարութեան գործօն, ակնբախ աջակցութեամբ։ Ինչ որ կը գրեն Թուրք թերթերը, թելադրութիւններ, ազդարարութիւններ են, Անգորայի Ենկիւրիէն ներշնչուած։ Այդ ձեռնարկէն մինչեւ փոքրամասնութեանց հանրային հաստատութեանց եւ հարստութեանց թրքացումը եւ գրաւումը՝ ճամբան շատ ալ երկար չէ։ Բազմաթիւ առիթներով, Թուրք մամուլը եւ Թուրքահայ Միութիւնը հրապարակաւ թելադրեցին էվգաֆին յանձնել կալուածներու մատակարարութիւնը, Մէարիֆին՝ դպրոցները։ Այս վերջինները արդէն ենթարկուած են տառապէս, եւ Պատրիարքարանը կամ թաղ. Խորհուրդները պարզ շուքեր են, կառավարութեան կողմէ նշանակուած Թուրք ուսուցիչներուն Թոշակները վճարելու վսեմ պարտականութեամբ։

Ինչո՞ւ հեռուները երթանք։

Այսօր կը հրատարակենք փաստացի Թղթակցութիւն մը, Հռոմէական Հայերու գլխուն սարքուած խաղերու մասին։ Կարդացէք եւ դատեցէք։ Պատրիարքարանները քանդելու ձեռնարկին «առաջին փորձը հայ հռոմէական Պատրիարքարանին վրայ պիտի ըլլար. որովհետեւ Հռոմի պաշտպանութիւնը վայելելով, աւելի դժուարութիւն կը ներկայացնէր»։

Եւ այսպէս ալ եղաւ։ Ընդդիմադիրները, որոնց մէկը շքանշանին դիմագիծը կուտայ Թղթակիցը, տիրացան իշխանութեան։ Անոնք ստեղծեցին քաոս մը, որուն վախճանը ամէնէն առաջ կառավարութիւնը գիտէ, եւ արդիւնքին կը սպասէ դիւային քրքիջով մը։

Ճիշդ այդ պահուն, ահա Թուրք թերթերը կ'աւետեն թէ խռովք ելած է «Գրիգորեան» Հայերուն։ Ու վէճը կ'արծարծեն. միւսները կը պատրաստեն ճիշդ նոյն ձեւով.— պայքար աշխարհականներու եւ կրօնաւորներու, պահպանողականներու եւ ազատականներու...

Ելքն ալ տարբեր չպիտի ըլլայ։ Այսպէս կոչուած Ընդհ. Ժողովը (Ազգ. ժողով), ինչպէս ներկայ Քաղաք. ժողովի, Թաղ. Խորհուրդներու եւլն. անդամները մեծագոյն մասով «քարեյօլս» են, պետական անպաշտօն պաշտօնեաներ, նախկին կառավարութեան թերթերու մեծապէս, կասկածելի անցեալով երեւելիներ, կամ երիտասարդներ, ծախուած տարրեր։ Այդ տարրեր բրածոներ։ Կառավարութիւնը ի՞նչ պէտք ունի ոյժ-ձեռքով մէջ մտնելու, երբ անոնք պատրաստ են հաւատարմօրէն կատարելու իր բոլոր բաղձանքները եւ հրամանները, խաչ մը քաշելով մնացած իրաւունքներուն վրայ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԱՆՊԱՇՏՕՆԸ

Քալիֆորնիոյ Աշխարհ, երէկ ռամկավար, այսօր անկախ հայաթերթ, շարունակելով իր մերկացումները ռամկավարներու երկերեսութեան եւ ապիկարութեան մասին, կը գրէ երկրորդ խմբագրականի մը մէջ (5 Ապրիլ).—

— «Երբ մտերմական տեսակցութեան մը — ինթըրվիու — պահուն, ինչպէս նաեւ ընկերական տեսակցութեան մը միջոցին հարց տրուած է գրագէտ, եւ այժմ ռամկավար գործիչ Գ. Զօպեանի թէ «ալ ի՞նչ հարկ կայ ռամկավարներու գոյութեան, երբ կ'ըսէք թէ ռամկավարները բարեկամ էք Խորհրդային Հայաստանի, լաւ չէ՞ ուրեմն որ կամ անոր կողքին մնաք եւ կամ անոր դիմաց»։

«Այս հարցման պ. գրագէտը այսպէս պատասխանած է.

— «Ռամկավարները սկիզբէն ի վեր միշտ բարեկամ եղած են Խորհրդային Հայաստանի, եւ աջակցած են անոր զարգացման եւ վերաշինական աշխատանքներուն։ Ասով հանդերձ մենք կ'ուզենք մեր գոյութիւնը պահել մէկ քանի պատճառներով —

Ա. Կուռիլ Դաշնակցութեան դէմ, դադրեցնելու անոր ազգավնաս գործունէութիւնները։

Բ. Մեծ եւ Միացեալ անկախ Հայաստանի գաղափարին իրականացման ձգտիլ, եւ

Գ. Վերիվայրումի մը պահուն առաջնորդողի դեր կատարել, ինչպէս՝ երբ պոլշեւիկները հեկան՝ Դաշնակցականները դաւաճէժ փախան, վաղը պոլշեւիկներն ալ մի գուցէ Մոսկուա փախչին»։

«Կուռիլ Դաշնակցութեան դէմ, հասկնալի է այդ։ Այսօր բաց գաղտնիք մըն է այս մտայնութիւնը։ Բաղձանք ունենալ մեծ եւ միացեալ Հայաստանի սիրելի է եւ մեզ համար, բայց յայտարարել թէ «վաղը պոլշեւիկներն ալ պիտի փախչին Մոսկուա», այդ կը նշանակէ թէ ռամկավարներու բարեկամութիւնը, ներկայ Հայաստանի հանդէպ, հաւատարիմ չէ, նման այն կաչաղակին, որ ինքզինք սիրամարգի փետուրներով կը ծածկէ ցոյց տալու թէ ինքն ալ սիրամարգ մըն է, երբ իրականութեան մէջ տարբեր բնոյթ, տարբեր նկարագիր եւ տարբեր կերպարանք ունեցող թռչուն մ'է։ Երբ ռամկավար առաջնորդները այս ծրագրին նպատակներուն համար է որ իրենց գոյութիւնը կ'ուզեն պահել, մենք կ'ըսենք պ. գրագէտին թէ՝ եթէ երբեք պատահի որ «պոլշեւիկները Մոսկուա փախչին», իրենք չեն որ պիտի կրնան գրաւել բաց թողուած աթոռները, քանզի իրենք գործի մարդեր չեն»։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ հեռախօսով տեղեկութիւն ուզեցինք Խորհրդային դեսպանատան քարտուղար Գ. Ս. Ֆիրումեանէ, Էջմիածնի կացութեան մասին։

Գ. Ֆիրումեան յայտնեց թէ ինք հեռագրով տեղեկութիւն ստացած է թէ ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուած է Էջմիածնի դէմ։

Այս յայտարարութիւնն ալ հրատարակելով իբրեւ պարզ տեղեկութիւն, կը սպասենք մեր Թղթակցին լուսաբանութիւններուն։

Մենք պատճառներ ունէինք պնդելու թէ կառավարութիւնը որոշ կարգադրութիւններու ձեռնարկած, բայց հաւանաբար կէս ճամբէն ետ դարձած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Թանի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Վերջին օրերս բազմաթիւ տեսակցութիւններ տեղի ունեցան արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի եւ զանազան դիւանագիտական ներկայացուցիչներու, ի մէջ այլոց իտալական եւ անգլիական դեսպաններուն միջեւ։ Կարգ մը Թուրք թերթերու համաձայն, այս խօսակցութիւնները խիստ մեծ կարեւորութիւն ունին. ուրիշներ ընդհակառակն կ'ըսեն թէ երկրորդական հարցերու լուծման կը վերաբերին։ Սակայն եւ այնպէս, կը կարծուի թէ Լոնտոնի եւ Հռոմի կառավարութեանց ներկայացուցիչները ամէն բանէ առաջ ուզած են հասկնալ Էնկիւրիի տեսակէտը Պալքանեան խնդիրներու մէջ։ Պալքանեան երկիրներու դիւանագիտական գործունէութիւնը նուազ գործօն չեղաւ։ Նախ ըսենք թէ Պուլկարիոյ նորընտիր դեսպան Փավլօֆ Էնկիւրի հասաւ։ Փավլօֆ, բնիկ Մակեդոնացի, երբեմն Սկիւպի երեսփոխան Օսմ. Խորհրդարանին մէջ, Թուրք իշխանութիւններէն բարեկամական ընդունելութիւն գտաւ։ Գալով Թուրք եւ Յոյն յարաբերութեանց, Փանկալոսի անկումէն եւ փախստականներու գոյքերու փշոտ խնդրին լուծումէն ի վեր շատ նպաստաւոր փուլի մը մէջ մտած է։ Թուրքեւեուկօսլաւ յարաբերութիւնները նմանապէս զգալիօրէն բարւոքած են վերջին շաբաթներս։ Անցեալ ձմեռ որոշ ցրտութիւն առաջ եկաւ Էնկիւրիի եւ Պելկրատի միջեւ, երբ հրապարակուեցաւ Նինչիչ-Փանկալոս զինակցութիւնը, ինչպէս նաեւ այս վերջինին յայտարարութիւնը որ՝ եթէ քիչ մը եւս իշխանութեան գլուխ մնար, պատերազմ պիտի յայտարարէր Թուրքիոյ դէմ։ Նոր Թուրքիա այս դէպքերուն մէջ կը տեսնէր իրեն դէմ կազմակերպուած փորձ մը եւ սպառնալիք մը։ Հելլէն ներկայ կառավարութիւնը իշխանութեան գլուխ անցնելուն պէս դրժեց Նինչիչ-Փանկալոս դաշնագիրը։ Բայց այս դէպքերը բաւական կը բացատրեն թէ Թուրքիա ինչո՞ւ բացարձակապէս չէզոք մնաց իտալեւսերպ վէճին առթիւ։

Սերպիա, որ մինչեւ հիմա բոլորովին արհամարհած էր Թուրքիոյ ուժը, հիմա հասկցած է թէ Թուրք հանրապետութիւնը— որ իր արեւելեան դրացիներուն հետ հաշտ կ'ապրի եւ աշխարհագրապէս բացառիկ դիրք ունի,— խիստ կարեւոր ազդակ մը կը կազմէ Պալքանեան գործերու մէջ։ Մնաց որ տրամաբանօրէն այս երկու պետութեանց փոխադարձ կացութիւնը եւ ընդհանուր շահերը արգելք կ'ըլլան զանոնք շեղեցնելու նախապէս գծուած ուղիղ ճամբէն։ Որովհետեւ, երկուքն ալ նոյն վտանգին ենթակայ ըլլալով, նոյն ծառայութիւնները կրնան մատուցանել իրարու։

Թիւրք Օճաղներու ծրագիրը կը փոխուի

Թիւրք օճաղներու համաժողովը, որ Մայիս 1ին փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, հետեւեալ երկու կարեւոր փոփոխութիւնները մտցուց իր ծրագրին մէջ.—

1.— Թիւրք օճաղին նպատակն է ուժ տալ ազգային գիտակցութեան ուժեղացման, արդիական եւ առողջապահական կատարելագործութեան ապահովումին եւ ազգային տնտեսութեան բարգաւաճման։ Թիւրք օճաղներու գործնական աշխատութեան ասպարէզը միայն Թուրքիոյ սահմաններուն յատուկ է։

2.— Թիւրք օճաղն, որ հանրապետական, ազգային եւ ժողովրդապետական սկզբունքներ կը հետապնդէ, պետական քաղաքականութեան մէջ միասին է Խալք կուսակցութեան հետ, որ այս սկզբունքները իրականացնելու վրայ է։ Թիւրք օճաղն պիտի պայքարի գիտական եւ մշակութական սահմաններու մէջ, այս սկզբունքները տարածելու համար։

⁂ Եսնուս Նատի պէյ (Ճիւմհուրիէթ) խմբագրականի մը մէջ խօսելով այս որոշումներու կարեւորութեան մասին, կը բացատրէ այն պայմանները որոնք ծնունդ տուին Թիւրք օճաղներուն։

«Օսմ. կայսրութեան շրջանին, Թուրքը կը նմանէր այն հաւուն, որ Թուխսի նստած է բադի հաւկիթներուն վրայ։ Եւ դուրս ելած ճուտերը մէկմէկ կողմ կը վազէին։

— Ես Յոյն եւ Հելլէն եմ, ես Հայ եմ, ես Արաբ եմ, ես Ալպանացի եմ... ։

Ահա՛ ամէն կողմէ լսուած ձայները։ Այն ատեն Թուրքը ակամայ սկսաւ մտածել.— Հապա ե՞ս, ի՞նչ եմ ես։ Վերջապէս ըսաւ.— Ներեցէք, ես ալ Թուրք եմ եւ գոյութիւն ունիմ։

Իտալիա եւ Սերպիա կը բանակցին

Այս շաբթուան ընթացքին Հռոմի սերպ դեսպան Ռաքիչ պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ։ Պելկրատէն առնուած լուրերու համաձայն, Իտալիա պիտի ընդունի խօսիլ Թիրանայի դաշնագրին մասին, անոր ոգին բացատրելով։ Մուսոլինի պիտի առաջարկէ, որ բանակցութիւնները կատարուին Պելկրատի իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրոյի հետ եւ ոչ թէ Հռոմի մէջ, սերպ դեսպանին կողմէ։ Եթէ երկուստեք համաձայնութիւն գոյանայ, Իտալիա գրաւոր յայտարարութիւն մը պիտի ընէ թէ կը հրաժարի միջամտելէ Ալպանիոյ ներքին գործերուն։

Պոլսոյ պոլշեւիկեան գաղտնի ժողովը

«Թայմզ»էն առնելով մանրամասնօրէն հրատարակած էինք Պէօյիւքտէրէի մէջ գումարուած պոլշեւիկեան գաղտնի ժողո_

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԼԻՈՆԻ ԴԱՏԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Լիոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.— Այսօր, 6 Մայիս, Պատժազատ ատեանի առջեւ տեղի ունեցաւ 1926 Մայիս 2ի դէպքին դատավարութեան վերջին մասը։ Ինչպէս յայտնի է, Պաղտասարեանի սպանութեան առթիւ ըլլարտութեամբ եւ սուտ վկայութեամբ ձերբակալուած երկու ընկերները անպարտ արձակուեցան առաջ։ Մեղադրանքներ կային ընկեր Ա. Ահարոնեանի դէմ, որ ոստիկանութեան յայտնած էր թէ ատրճանակ ունի, եւ Յար. Մուրատեանի դէմ, որ կ'ամբաստանէր թէ դաւազանով զարկած է։

Դատավարութեան ատեն, վկայ ոստիկանը ըսաւ թէ Մուրատեան գաւազան վերցուցած է, ոչ թէ Պաղտասարեանի այլ ուրիշներու վրայ։

Պաշտպան փաստաբան Ժան Վրէնէր պարզեց համայնավարներու խափանարար ձեռնարկները եւ ընկ. Ահարոնեանի դէմ սարքուած նախընթաց խռովարական փորձերը։ Եւ շեշտեց թէ այդպիսի պարագաներու մէջ իւրաքանչիւր անհատ իրաւունք ունի ինքնապաշտպանութեան դիմելու։

Դատարանը, խելք յետոյ պաշտպանողականը, 25 ֆրանք տուգանքի պատապարտեց ընկեր Ահարոնեանը, իբրեւ արգիլուած զէնք կրող եւ 50 ֆրանքի Յ. Մուրատեանը՝ հարուածի համար։

ՌՈՒՄԷՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Ռումէն աշխատանքի Նախարարութիւնը գնահատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մատուցած ծառայութիւնները աշխատաւոր երիտասարդութեան եւ աշխատաւորներու զաւակներու ֆիզիքական դաստիարակութեան գործին մէջ, տարեկան 5000 լէյի նպաստ մը յատկացուց անոր։

⁂ Յառաջիկայ կիրակի (այսօր) բացումը տեղի կ'ունենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուքրէշի մասնաճիւղի մարզարանին, որուն հողը ազնուաբար տրամադրուած է դատական նախկին նախարար Փ. Ֆլօրէսքուի կողմէ։

ՍԷՆ-ԺԷՐՄԷՆԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ

Ինչպէս ամէն տարի այս եղանակին, Սէն-Սիւլփիսի հրապարակին վրայ բացուեցաւ Սէն-Ժէրմէնի պատմական տօնավաճառը։ Ամէն տարի միջնադարեան ոճով յարդարուած կ'ըլլար այս տօնավաճառը, այս տարի ԺԷ. դարու ոճով կառուցուած է։ Այս տօնավաճառին մէջ է որ 1672ին Փասքալ (Յարութիւն) անուն Հայը բացած էր Փարիզի առաջին սրճարանը, սուրճը ծանօթացնելով Ֆրանսացիներուն։

Տօնավաճառը պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս 6։

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ ՏՕՆԸ

Այսօր՝ կիրակի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կը տօնուի Ֆրանսայի ազատարար հերոսուհի Ժան տ'Արքի տօնը։ Փարիզի, Օռլէանի եւ բոլոր քաղաքներու մէջ Թափօրներ եւ հանդէսներ պիտի կատարուին, ներքին նախարարութեան մասնաւոր թոյլտուութեամբ։

Վերսայլի մէջ մէջ կէս օրէն վերջ շատրուանները պիտի բացուին եւ գիշերը հրախաղութիւն տեղի պիտի ունենայ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀՈԳԵՐԸ

Անհանգիստ ու անստոյգ պատահականութիւններով լեցուն մթնոլորտ մը կը ճնշէ Անգլիոյ քաղաքական կեանքին վրայ։

Արտաքին ու ներքին բազմաթիւ կնճռոտութիւններ ստեղծած են այն տեսակ կացութիւն մը, որ լըլօրէն կը մտատանջէ օրուան իշխանութիւնը։ Պահպանողական կուսակցութիւնը որ 1924ի ընտրութիւններուն ջախջախիչ յաղթանակ մը տարաւ, գրեթէ ամլութեան դատապարտելով ընդդիմադիրներու ուժը, հետզհետէ կը զգայ դիւրին շահուած պայքարի մը աննպաստ հետեւանքները։

Իսկապէս նժարի մէջ է դասական կուսակցութեան հեղինակութեան հարցը, ու եթէ հաւատանք կարգ մը յոռետես նեթադրութեանց, քաղաքական անակնկալներ կրնան ծագիլ մէկ օրէն միւսը։ Ըսողներ կան նոյնիսկ որ ընտրական պայքար մը հեռու չէ տիրող պայմաններուն մէջ։ Այս բանը անհաւանական չի նկատեր նոյնիսկ ընկերվարական վարիչներէն Սնօտըն, որ դեռ անցեալները կը յայտարարէր թէ պէտք չկայ մինչեւ 1929 սպասել՝ պատրաստուելու համար։

Ամէնէն կենսական խնդիրները են, մանր մունր հոգերու կողքին, չինական քաոսը եւ ժամուանդ Արհեստակցական միութիւններու օրէնքը փոխելու ծրագիրը, որ սուր պայքարի մը ծնունդ տալու վերջին քանի մը շաբթուան ընթացքին։

Չինական հարցին հետ բնականօրէն կապուած է խորհրդային Ռուսաստանի հանդէպ ապագային ձեռք առնուելիք ուղղութիւնը։

Կացութիւնը մութ է հաւասարապէս երեք կուսակցութիւններուն համար, միայն սա տարբերութեամբ, որ Պահպանողականները գտնուելով իշխանութեան գլուխը, կը կրեն բովանդակ պատասխանատուութիւնը ամէն տեսակ չարիքներուն, իսկ ընդդիմադիրները կը մնան ակադեմական քննադատի դիրքին մէջ։ Արդիւնաբերութեան եւ առհասարակ երկրին տնտեսութեան անբաղձալի վիճակն է գլխաւոր պատճառը ներկայ դժբախտութիւններուն։ Հանքածուխի գործադուլը շատ սուղի նստաւ Անգլիացիներուն՝ դրամատէր թէ աշխատաւոր։ Հօկայական վնասներու ենթարկուեցաւ պետութիւնը իր ամբողջ կազմով եւ դրամատէրերու երեւութական յաղթանակը բաւական չեղաւ մոռցնել տալու կամ մեղմացնելու յանդուգն ձեռնարկէ մը յառաջ եկած վնասները։

Թողունք պահ մը Ազատականներու եւ ընկերվարականներու քննադատութիւնները։ Պահպանողականները իրենք իրենց մէջ ալ համաձայն չեն։ Չինական եւ ռուսական խնդիրներու մէջ, զանլիճին երկդիմի քաղաքականութիւնը զանազան հոսանքներ ստեղծած է կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Կայ որոշ հատուած մը որ կը պնդէ փութացնել խորհրդայնական ընտրութիւնները, որովհետեւ ծանր են կառավարութեան վրայ ինկած պատասխանատուութիւնները, ներքին կամ միջազգային հարցերու մէջ։ Աւելի ծայրայեղներ, կ'ըսեն որ Պօլտուինի քաղաքականութիւնը չափազանց թոյլ է։ Յայտնի չէ թէ նոր ընտրութիւն մը կրնա՞յ խախտել դարմանել կացութիւնը կամ առնուազն փրկել կուսակցութիւնը, ապահովելով երկրորդ յաղթանակ մը։ Դէպքերը ցոյց կուտան, ընդհակառակն, որ պահպանողականներու հմայքը աստիճանաբար կը մարի ժողովուրդին խաւերուն մէջ եւ եթէ ընտրութեանց ձեռնարկեն, անհաւանական չէ որ կորսնցնեն կարեւոր թիւ մը իրենց երեսփոխաններէն, յառաջիկայ խորհրդարանին մէջ։ 21 տարեկան կիներու քուէի իրաւունք տալու օրինագիծը ենթադրել կուտայ թէ Պօլտուին նոր ուժեր կը փնտռէ վաղուան համար։ Չէ՞ որ կիները խառնուածքով աւելի պահպանողական են ամէն տեղ, քան ընկերվարական կամ ազատական։ Ինչպէս ըսի, Պահպանողականներու ալ թեւը անհրաժեշտ կը գտնէ աւելի ազդու քաղաքականութիւն վարել Չինաստանի մէջ, միանգամ ընդ միշտ ջախջախելով ազգայնական շարժումը, եւ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնը խորհրդային Ռուսաստանի հետ, որուն ամէն մէկ ձեռնարկը ուղղուած է բրիտանական կայսրութեան դէմ։

Այս երկու հարցերէն զատ, աջերու համոզումով կառավարութիւնը պատասխանատուութեան որոշ բաժին մը ունի պիւտճէի բացին մէջ, որովհետեւ, հակառակ տրուած խոստումներուն անկարելի եղած է իրագործել կարգ մը խնայողութիւններ։ Միջանկեալ յիշեմ որ 1926-1927 տարեշրջանին պետութեան ընդհանուր հասոյթները եղած են 805.401.233 անգլիական ոսկի, իսկ ծախքերը 842,395.024, հետեւաբար կայ 36.693,794 ոսկիի բաց մը, որ երբեք չէ պատահած Անգլիոյ ելմտացոյցին մէջ։ Մինչդեռ ներկայ ելմտական նախարարը երբ պաշտօնի ձեռնարկեց 1924ին, յոյս յայտնեց որ ամէն տարի տասը միլիոն ոսկիինի չափ պիտի զեղչէ պետական ծախքերը։ Պատահեցաւ հակառակը։

Այս երեւոյթը եւ յարակից բազմաթիւ իրողութիւններ բաւական են ծնունդ տալու այն ջղագրգիռ տրամադրութեան որ կը տիրէ ամէն կողմ։

Նոյն բանն է որ տեղի կ'ունենայ ընկերվարականներուն մէջ։ Դժգոհ են օրուան կառավարութենէն, բայց հազիւ թէ իրար կը հասկնան իրենց շարքերէն ներս։ Ծայրայեղները կը սիրաբանին համայնավարներուն հետ, իսկ չափաւոր տարրերը կը վարեն քաղաքականութիւն մը որ, ըստ առաջիններու հաւակցողութեան, շատ ալ տարբերութիւն չունի դրամատէրքաղքենի կուսակցութեան մը ուղղութենէն։ Որոշ հոսանքի մը համար Մաք Տօնըլտ եւ ուրիշ ղեկավար դէմքեր նոյնքան «պուրժուա» են, որքան Պօլտուին մը կամ Չէմպըլէյն մը։ Զօրաւոր շարժում մը կայ ներկայիս կուսակցութեան վարիչին դէմ։ Սկովտիոյ Աշխատաւորականները որոնք իր ջերմ պաշտպաններն էին գեռ երէկ, սկսեր են ազմկել հրապարակը թէ Մաք Տօնըլտ անընդունակ է այլ եւս վարելու կուսակցութեան քաղաքականութիւնը եւ աւելի հակամէտ է մեղմացնելու, չափաւորելու իր ընկերվարական սկզբունքները, ազդուելով օրուան դէպքերէն։

Ընկերվարականներու ներքին վէճերուն կողքին պէտք է աւելցնել իրենց խուլ հակառակութիւնը համայնավարներուն հետ եւ պատկերը կ'ամբողջանայ։ Հասկնալի է, հետեւաբար, թէ ինչու խորհրդարանին մէջ բուն ընդդիմադիրները՝ աշխատաւորականները չեն յաջողիր արժեցնել իրենց տեսակէտները շատ մը կենսական հարցերու մէջ։ Յատկանշական է լորտ Պըքընհէտի անցեալ օրուան ճառը զոր արտասանեց Մանչէսթըրի մէջ, պաշտպանելու համար Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրինագիծը։ Կարելի է խտացնել իր ըսածը երկու խօսքով.

— «Աղմկեցէք, պոռացէք, որքան կ'ուզէք. օգուտ չունի. մենք պիտի վաւերացնել տանք օրինագիծը խորհրդարանին կողմէ»։

Ազատականներու վիճակը աւելի տարօրինակ է։ Թիւով փոքր, հեղինակութեամբ անարժէք, կ'երերան երկու կուսակցութիւններուն միջեւ։ Ըսուեցաւ նոյնիսկ թէ իրենց իսկական ղեկավարը՝ Լոյտ Ճօրճ, վերջ ի վերջոյ պիտի հակի դէպի Աշխատաւորականները։ Դէպքերը ցոյց տուին որ զրուցէր եղածը եւ վերջնական որոշում մը չկայ այդ առաջադրութեամբ։ Լոյտ Ճօրճ հոգին է ազատական կուսակցութեան եւ երկու միլիոն ոսկիի գումար մը կայ իր տրամադրութեան տակ, մօտեցող ընտրական պայքարին համար։ Ճիշդ է որ կուսակցութեան մէջ չէն կարեւոր հոսանք մը ընդունակ է միասին քալելու ընկերվարականներուն հետ, սակայն, ինչպէս ըսինք, դրական ձեռնարկ մը չկայ, գոնէ առ այժմ։ Միւս կողմէ, շատ ալ կասկածելի է որ աշխատաւորականները իրապէս պէտք ունենան ազատականներու օժանդակութեան, առնուազն այնպէս կը ցուցնեն։ Սնօտըն խօսելով Լոյտ Ճօրճի խմբակին մասին, կ'ըսէր որ ազատականները ետ մնացած են երեսուն տարի եւ յոյս ալ չկայ իրենց վերականգնման։ Ցեռոյ ազատական լիտըրը չի հաւատար ընկերվարութեան անմիջական յաղթանակին եւ կ'ըսէ՝ յիմարութիւն է սպասել որ ընկերվարական սկզբունքները իրագործուին ներկայ դարուն։ Ազատականութիւնը ամէնէն փրկարար ճամբան է, ըստ նախկին վարչապետին, ապահովելու համար անգլիացի ժողովուրդին բարօրութիւնը։ Այս հիմնակէտէն մեկնելով, իր կուսակցութիւնը հակառակ է թէ պահպանողականներու քաղաքական ըմբռնումներուն եւ թէ աշխատաւորականներու՝ ընկերային ներկայ կարգուսարքը ձեւափոխելու, արդիականացնելու ծրագիրներուն։

Անժխտելի է, ուրեմն, տիրող տագնապը երեք կուսակցութիւններուն մէջ։

Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքին վիճաբանութիւնները որոնք մէկ շաբաթէ ի վեր կը շարունակուին երեսփոխանական ժողովին մէջ, ամէն բան պիտի պարզեն։ Ընդդիմադիրները ո-բոշեր են կռուիլ մինչեւ վերջը, իսկ կառավարութիւնը վճռեր է շաթիլ ու վաւերացնել տալ օրինագիծը։

Պէտք է սպասել արդիւնքին։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՂՔԱՏՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Յունուար.— Անցեալ օր մանիշակ մը գտայ ծառաստանին մէջ, քնքուշ, համաւէտ ու նորափթիթ մանիշակ մը։ Դեռ ձիւն կար։ Կը մսիմ։

Յունուար.— Ու նո՞րէն մայրիկս։ Իր անուշ ու գեղեցիկ հասակը անցեալի մառախուղին մէջէն։ Իր սեւ, իր բարի, իր խելօք, խորունկ ու տամուկ աչքերը։ Անո՛ւշ մայրիկ...

Փետրուար.— Կ'աշխատիմ ու չեմ կրնար ըմբռնել աշխատանքին երջանկութիւնը։ Աշխատանքը զիս չի մխիթարեր։ Այսուհանդերձ կ'աշխատիմ, կ'աշխատիմ..

Զատիկ.— Զարմանալի, զարմանալի է։ Ամէ՛ն առաւօտ կ'արթննամ ուրախ ու խաղաղ։ Տարապայմանօրէն երջանիկ՝ արեգակը ողջունելու համար։ Ցերեկ, օրուան մէջ է որ սիրտս կը պղտորի...

Ապրիլ.— Ընկեր մը զիս հաճոյքի սրահ մը տարաւ, կը նուագէին Շոփէնէն նախերգանք մը։ Կոզքի սեղանին աղջիկ հրաշալի աչքերով աղջիկ մը կար։ Պահը ծանր էր ու յղի խռովքով։ Ինչպէս երջանիկ էի։ Դուրսը կ'անձրեւէր։

Լռութեան ձորին մէջ, լուսնի այն ծեգ.
Դուն ալ պիտ' իյնաս, երջանկութեան պահ.
Ցօղնամ ծաղիկներն պիտ' արտասուեն քեզ
Ու խաղաղութեան մէջ պիտի ծըփայ

Շուքը տխրանուշ յոյժ նախերգանքին...
Ա՜հ, կեցի՛ր, կեցի՛ր... Ցառեր ծըլարձակ
Ու տրտմութենէն գինով մեր հոգին
Պիտի լուռ պարէ, ա՜հ աղուոր վարձակ...

Յուլիս.— Հեզ ու խաղաղ օրեր։ Առաւօտներ որ անձրեւով կը բացուին ու գիշերներ որ աստղերով կը գոցուին։ Ամառ։ Երկինքը հեկեկուն։ Բարի ու տխուր եղանակ։ Ու ծառե՛ր, ծառե՛ր, ծանրացած պտուղներով...

Սիրտս լեցուն է ու մարմինս վստահաբեկ։ Երբ լոյսը կը փակեմ, հոգիս կը քակուի կապէն ու մարմինս կ'ողողուի ջերմութեամբ։ Ու շրթներուս վրայ աղուոր բառով մը կը քնանամ։

— Մայրի՛կ։ Ի՛նչքան մաքուր ու ի՛նչքան երջանիկ եմ այս օրերս, գիտնա՛ս։

Հոկտեմբեր.— Վառարա՛ն ունիմ ու բա՛ց։ Այս գիշեր վայելեցի առաջին կրակս։ Դուրսը պատուհանին տակ՝ հովը, յամառ ու խենթ։ Աթոռի մը վրայ, արձակուած ամէն հոգէ ու բոլո՛ր երազներս ձգած գետին, լուռ, հեզ ու երջանիկ սպասեցի որ քունը ծանրանայ կոպերուս վրայ։ Ու գիշերը, մեղմ ու յամրընթաց, այսուհանդերձ որքան արագ իր կէս գիշերուան հանգրուանին գնաց...

Նոյեմբեր.— Երկար, երկար ատեն է կնոջ չեմ հանդիպած։ Դրամ չունիմ։

Դեկտեմբեր—կիրակի—կէս գիշեր.— Դառնա՛լ տուն՝ խմած ու դժկամ, հանապազօր յոգնութենէն տրտում։ Սպասե՛լ անուշ աղջկան մը որ դուռը բանայ, որ գայ վրադ, որ կախուի ուսերուդ, որ քաշքշէ քեզ. բայց մնա՛լ առանձին առօրեայ մտահոգութիւններուդ հետ։ Սիրտդ լեցուն՝ փակե՛լ դուռը աշխարհի ուրախութեան դիմաց։ Ու լռե՛լ, լռե՛լ։ Գտնան բոլոր ծաղիկներուն հեթանոսութեան անունով, օ՛ կ'երդուընեմ, որ սիրոյ ծարաւը կը զարնէ զիս անկողնիս, թիկունքներուս մէջ կը խօսի ու բերնիս վրայ իր յուսահատութիւնը կուլայ...

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԻՆԸ ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՐՕՆ

Օրե՛ր, օրեր շարունակ, սուր լացերով աղեկէզ, մօրը կաթին ի խնդիր, ինքզինք կ'ուտէ գալարուն օրրոցին մէջ՝ հե՜ք Կարօ։

Պատառիկ մը ուղեղը, չուզեր գիտնալ, որ մայրը, գոհ մը անգութ հիւծախտին, հող է իջած յաւիտեա՜ն իր կենսատու կաթին հետ։

Բայց պէտք է որ ինք ապրի։ Չէ՞ որ առոր կոչուած է։ Ցեղի կուտայ ծծակին, որուն հիւթով, ամեն օր, քչիկ քչիկ կը մեծնայ։

Բարի կիներ, փոխն ի փոխ, հոգ կը տանին տղեկին, որուն սեւուկ աչքերը, երախտագէտ ժպիտով, ի տես անոնց՝ կը խօսին։

Մինչ հօրին տալէ վերջ, հայրը ուժգին կը փարի՝ կեանքի ջուրի թմբիրին, որով խեղդել կը ձգնի կապար վիշտը նոր հարսին։

Ու կը մոռնայ թէ հայր է, որուն գրգռոտ բառերուն, գոնէ բարի նայուածքին, տղան ի զուր կը սպասէ մուրացկանի խեղճութեամբ։

Եւ օր մըն ալ, մութին հետ, գինետունէն տուն գարձին, խոպոտ ժանգոտ իր ձայնով, կը պոռպռայ զայրագին, ամբան շշմած զաւակին։

— «Մեծցար, լակո՛տ, հա՞ մեծցար։ Դպրոց բռնած տեղ մը կայ Վարժապետին միջոցաւ, տղաք այնտեղ կը գինուին, կեանքին համար՝ կեանքին դէմ։

«Վաղը, խէ՛գ, պէտք է որ, դպրոց երթաս այլեւս։ Ու չփախչի՛ս հասկցա՞ր։ Ընգամ մը որ ինձ հանիս, քեզի գտնել չես կրնար»։

Ըստուն, հայրը կը մեկնի կեանքին ջուրին եւ հացին խորհրդաւոր երեք կին, տղան կ'առնեն կը տանին՝ դէպի գպրոց-որբանոց

***

Մօն-Պլանի. Լէմանի չքնաղ երկրին մէջ կ'աճի, մեր տարագիր որբ կարօն։ Ինը տարու է հիմա։ Ունի դասեր շա՜տ ու շատ։

Կայտառ մարմնով, բաց մտքով, բոց աչքերով իմաստուն, աւրիւն գէմքով այս տղան, հերքո՞ւմ մըն է գիտութեան ժառանգական վարկածին։

Կը մշակէ ծաղիկներ։ Կը խնամէ իր կառուն։ Հայաստանի պատմութիւն, գծագրութիւն եւ հաշիւ՝ նախասիրած դասերն են։

— «Ըսէ՛ր հող ունի՞ք տանիքը։ Ինչո՞ւ, պարո՛ն, մեզ չեն տար Վանը, Մուշը, Կարինը։ Երբոր մեծնանք, դրամով կրնանք գնել, այնպէս չէ՞»։

Քանի՜ անգամ գծած է, ու կը գծէ նորէն ալ, Հայկ գիւցազնը, Վարդանը, Սուրբ Մեսրոպը, Վահանը։ Շատ հպա՛րտ է անոնցմով։

Անհանդարտ է դասի մէջ։ Թռչուններուն կը նայի կամ կը դիտէ Մուշտակը, որ ետեւէն կը վազէ՝ բաժին սիրուն ճուտերուն։

Անուշադիր չէ սակայն։ Անակնկալ հարցերուն շուտով կուտայ պատասխան։ «— Կարօ՛, Հուշան ի՞նչ հարցուցի» — «Ըրո՞ւն ձեռքն է Արարատ»։

Պարձուածքներ չի սիրեր։ Շիտակ ճամբէն կը քալէ։ Թանգանք պահել չի գիտեր։ Կ'ելլէ կ'ըսէ։ «Ես ըրի»։ Քիչե՛ր քաջ են անոր պէս։

Դասէն բան մը հարցնէ, ու գտնէ որ չըմբռներ, յամառօրէն կը մնայ, կրկնել կուտայ ուսուցչին, հինգ-վեց անգամ, չի քաշուիր։

Ըսե՞լ կ'ուզէ թէ արգեօք «Ո՛վ ուսուցիչ, վա՛ր իջիր։ Դիր ոտքերդ գետինը։ Մի՛ թռչտիր օդին մէջ, որ քեզ դիւրաւ հասկնամ։»

Նկարագրով կամ բժիշկ ըլլալ կ'ուզէ մեր կարօն։ Ու անպայման իր ազգին օգտին համար հոգիով պիտի գործէ մինչեւ մահ։

Ա. ԽԱՆԼԵՅԱՆԵԱՆ

Ժընեւ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ

Անցնում եմ գետէն էն գուռը,
Թաղեմ մի տասդա նուռը,
Ով իմ սիրածն ինձ չտայ,
Կը քաշեմ խանի Թուրը:

Ծաղիկ ես պաղի մէջի,
Մէկ ճատ ես Թաղի մէջի,
Գիշեր ցորեկ առանց քունի,
Գովում եմ խաղի մէջի:

Սիրտս սիրովդ տոչոր,
Կը մոռնիմ ես ալ խաչ որ,
Քեզ կը սիրեմ իրաւ ու
Սիրտըս սիրովդ վիրաւոր:

Զրկողին քննէ սիրտը,
Մութ կը գոցէ վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ:
Քու նայուածքիդ ինկած տեղը,
Հուր ու խոց է վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ:

Հաւաքեց
ԼՈՒՍԻՆ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՕՐՐԵՐԳ ԷՎԷՐԷԿ-ՖԷՆԷՍԷԷՆ

Օրօր կինեմ օրօր կինեմ,
Խասան կը կտրեմ ջօր կինեմ,
Էս Թոռնիկիս ուղուրին,
Սեւ ղոչը ղուրպան կինեմ:

Պար պար պար պախտիեար,
Ցէտէն կը բերէ շատ խնձոր,
Ուտի ուտի կշտանայ,
Պաւկի նէնիկը քնանայ,

Էս տղեկը որո՞ւ տամ.
Աղւորիկ տղու տամ,
Խօթը մնտուկ ճէֆիզ տամ,
Էն մէշի նէ դարձեալ տամ:

Առ գնա Թոռնիկ, առ գնա,
Ցէտիդ պաչիկը առ գնա,
Շուտ էկու Թոռնիկս շուտ էկու,
Գիտիկ փորդ կ'անօթնայ:

Նէնիկդ պառկեր երգան,
Քովդ նստիմ ըսեմ օրօր,
Օրօր, օրօր Թոռնիկս,
Վարդի նման բացուիս
Շուքդ նստիմ ըսեմ օրօր։

Հաւաքեց
Լիոն Յ. ԹԹՈՒՆՆՅ

ԽԱՓՇԻԿՆԵՐՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՅԼԵՐԳ

(Թամ-Թամ)

Թում տա քում, լա լակ ...
մնում,
Հա՛, լա՛, եէ՛. սիլիկա ...
մ տվէլ, պաղ ...
Հա՛, լա՛, քօ փաօնկօ։
Մ տվէլ քո՛ւմ տիքքէ մ,
Մ տվէլ ն Թիւրհօ քօ լէպ...

Մաճուամբ մեռաւ եւ փ...
ըր Թաղեց
Ա՛խ, ա՛խ, ափսո՛ս. անգը ...
բարեկամս ու զիս Թող...
Ա՛խ, ա՛խ. ալ բան մը չունիմ
Մաճը խլեց բարեկամս ինձ...
Բարեկամս ճեռացաւ անդարձ

Լակտա քիէտա, հիէտա ...
լի, քիէտա տաօղէա ...
Թում քօ քում տվէլ, Թի ...
Թօր.
Հա՛, լա՛, եէ՛. սիլիկա ...
մ տվէլ ն գվէթ...
Հա՛, լա՛, քօ փաօնկօ։

Լակտա կը կտրէ, կը ...
փայտին կտորները, կը ...
Թաց ու կանանչ փայտ...
Մաճը յմեռցո՛ւց իմ բարեկամ...
քանի որ ես ինքս կ'ապրիմ
Ա՛խ, ա՛խ, ափսո՛ս, անգը ...
բարեկամս եւ հիմա պիտի ...
չի
Ա՛խ, ա՛խ, մխիթարանք չ ...
Թարգմ.
Ն. ՆԱՐԳՈՒՆԻ

ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հինգշաբթի գիշեր, Սոր... մէջ տօնուեցաւ յայտնի գիտ...կան-քիմիագէտ Մարսըլէն Պէր...լօի ծննդեան հարիւրամեակ...

Այս գիտնականին կեանքը ... գործը քանի մը գիծերով ներ...կայացուած ատեն, չմոռնանք ...շել թէ՝ Մ. Պէրթըլօ միշտ իր ... դուքի ձայնը բարձրացուց ... հայ ժողովուրդի տառապա...թիւ, ամէն անգամ որ ... գէպքեր պատահած են։

Մարսըլէն Պէրթըլօ ծնա... Փարիզ 1827ին։ Հազիւ 20 ...րեկան, 1853ին կը հր... իր առաջին գիրքը, նուիր... տարրալուծական գիտու... Մինչեւ իր օրերը, գործարան... բնալուծութիւնը անծանօթ ... առաջինն է որ կը մշակէ ... ընդարձակ գիտութիւնը, ... կրթնի, այսօր, արդիւնաբեր... ճարտարարուեստ։ Իրաւ է ... Պէրթըլօյէ առաջ եղած ... կոսներ, որոնք գննութեան ... էին միզատարրը (urée) եւ ... ցախային թթու (acide acétique ...

Սակայն Պէրթըլօ եղաւ ... երջանիկ գիտնականը, որ ... ւորեց, սահմանեց գործարան... տարրալուծութիւնը։ Եւ շնորհ... աշխատութիւններուն, գործ... նական բնալուծութեան նոր ... բերովը, երկրագործութիւն ... ցաւ նոր զարկ մը։ Նշանաւո... իր աշխատութիւնները ալքոլ... քարիւղի վրայ, երկու ... անհրաժեշտ՝ սաւառնակի եւ ... նաշարժի ճարտարարուեստին ... գացման։

Պէրթըլօ եղաւ ... բան մը։ Իր անունին կը կապ... տարրալուծական որոշ ... Իրեն կը պատկանի այն ... որով ցո..ց տուաւ բաղձ... բութիւնը կարգ մը մանրէ... որոնք քաշելով օդին ազոտ... գին մէջ, կը պարարտացնե... կերը։ Մէտոտնի մէջ ... այս ուղղութեամբ, ... տարրալուծութեան» ... մը։ Կը խորհէր սեղծել ... տական սնունդը։ Մասնա... ինդրութեամբ մը, կը ... «Հին հելլէն քիմիկ... բնագիրները, կը քննէր ... միջին դարու ... (souffleur), առաջին ...

...ատաւորներուն, որոնք կը ...ուէին փիլիսոփայական քարը։ ...գիտունի իր բեղուն կեանքին ...ն, ապրեցաւ նաեւ քաղաքա...ն աշխատանքներու մէջ 1870 ...կաններու ազգային եղբա...ական պարագաները զինք նետեցին ...քաղաքականութեան մէջ։

...ընտրուեցաւ երեսփոխան, յե... ծերակուտական. կրթական ...արար եւ աւելի ետքը, 1895ին, ...մշտական գահլիճին մէջ՝ ար...ին գործերու նախարար։

Իբրեւ կրթական նախարար, մաքրագործեց ֆրանսական վարժարանները (լայիքացուցած), զանոնք հաւասարեցնելով քերմանականներուն։ Իբրեւ արտաքին գործոց նախարար, քարոզեց դաշնակցութիւն մը Անգլիոյ հետ։

Պերթլօ ազատախոհ մըն էր, բարեկամ Ռընանի։ Եւ այդ առողջ միտքին հետ ունէր ազնուական սիրտ մը, որ շարունակ ու համակրանքով հետեւեցաւ Հայոց ցաւին ու գաւին։

Ցարգանք իր յիշատակին։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐԸ
ՔԱՆԴԵԼՈՒ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՆԱԽՉԱՒԻՉ ՓԱՍՏԵՐ ՊՈԼՍԷՆ ՀԱՍԱԾ ԻՐԱԶԵԿԻ ՄԸ ԲԵՐՆՈՎ

Անցեալ ամառ Ցոքթ. Եա...ուպեան եւ իր սրտակից բարե...ը Գէորգ Գասապեան Էնկիւ...ը կը մեկնէին. Խոյլ կուսակ...թեան բարձր անձնաւորութեան ...հետ, Պատրիարքարանները ...նելու ծրագրով։ Առաջին փոր... Հայ-Հռոմէական պատրիար...ին վրայ պիտի ըլլար, ո-...եւ Հռոմի պաշտպանու...ը վայելելով, ամէնէն աւելի ...ութիւն կը ներկայացնէր։ ...երկու երեւելիները ներքին ...ը Հացկերոյթի կը հրա...ն, եւ կը յաջողին իրմէ Վ. ար...ն եւ Աւագանեաց ժողովը ...ելու հրամանը առնել Հասա...թիւնը, սակայն, ամենայն ...աւորութեամբ կատարուած ...թեամբ Գասապեան եւ ...ները զրկեց երեսփոխանու...նէ։

...ցնելով որ պիտի չկրնան օ... միջոցով իշխանութեան ...անցնիլ, սկսան գաւեր լա... Պատրիարքարանի գլխուն։ ...լուսաւորիչեան վարժարանի ...ելի եղաւ այդ առիթներէն ...Այս վարժարանը կը կա...րէն Գասապեան եւ Թէր...շեան վրդ., հասոյթին կէսը ...ց ամսաթոշակին յատկացնե...ով ամէն տարի քանի մը ...րի քաղ կ'ունենար։ Պատ...քարանը ոչ պարտական էր ...ոը լրացնելու եւ ոչ ալ ի վի...։ Հետեւաբար Վարչական ժո...ոչեց վարժարանը փակել, ...դիմաց կրկին թուով աշա... պահելով Մխիթարեան ...ժարանին մէջ։ Երկրորդ, վար...ին յատկացուելիք կտակին ...մասը, մօտաւորապէս 4000 ...պէտք էր տրամադրել բարձրագոյն ուսման հետեւող ուսանողներու։ Այդպէս ալ եղաւ։ Այս վերջին կէտը պատրուակ բռնելով, հակառակորդները գիր մը ղրկեցին կառավարութեան, ստորագրութեամբ Թերզիպաշեան վրդ.ի, Գասապեանի, Մարիկեանի եւ ուրիշներու, ու ամբաստանեցին թէ Նալեան Գերապայծառ Եւրոպայի մէջ չէթէներ կը կազմակերպէ, անոնց դրամ ուղարկելով։ Գերապայծառը յաղթական ելաւ այս կէտին մէջ։

Ընդդիմադիրները Պոլսոյ ոստիկանական տնօրէնի օգնական Աղիգ Խուրշտ պէյի 10.000 ոսկի կաշառք տալով Էնկիւրի կը ղըրկեն, որպէսզի պատր. ընտրութիւնները բեկանել տայ. Վերջինս Էնկիւրի մեկնելէ առաջ պատրիարքարան կը ներկայանայ, խոստանալով որ ի նպաստ իրենց պիտի գործէ, եթէ աւելի մեծ գումար մը տան։ Այս միջոցներով հակառակորդները յաջողեցան դիւրութեամբ ոստիկանութիւնը իրենց կողմը շահիլ։ Կուսակալութիւնը մէկ կողմէն կը ձեւացնէր թէ փոքրամասնութեանց ներքին գործերուն չի խառնուիր, միւս կողմէն կը քաջալերէր ոստիկանութիւնը։

Ընթերցողին ծանօթ է թէ հակառակորդները ինչպէս յարձակեցան Պատրիարքարանի վրայ եւ ինչ միջոցներով ընտրութեան ձեռնարկեցին։ Դռներ եւ պատուհաններ կոտրած պահուն, առնուած են լուսանկարներ, որոնք անժխտելի փաստեր են։ Այստեղ քանի մը կարեւոր կէտեր կ'ուզեմ շեշտել, առանց մանրամասնութեանց մտնելու...

Ա. Երբ ընդդիմադիրները խումբով Պատրիարքարան կ'երթային ընտրութիւն կատարելու, բազմութեան առջեւէն Թուրք դրօշակը տանողը Յոյն մըն էր, եւ ոչ թէ Հայ մը։

Բ. Ընտրութեան պահուն ճառերը արտասանուած են Թուրքերէն լեզուով։

Գ. Քուէարկողներու մեծ մասը եղած են Յոյներ, Հրեաներ Թուրքեր, որոնց ձեռքը կը տրուէր մէկէ աւելի տոմսակներ, նախապէս տպուած։

Դ. Ընդդիմադիրներու թիւը քսանըհինգը չանցնիր, ինչպէս հաստատեր է ոստիկանութիւնն իսկ։ Գլխաւորներն են.

Գէորգ Գասապեան.— Լուսաւորիչի փոխ տեսուչ եղած ատեն վարժարանի մէջ ժամագրութիւն կատար կ'ընէր։ Մր. Յակոբի մէջ հիւանդապահուհիներու միջոցաւ դրամ կը պահանջէր հիւանդներէն, որպէսզի զիրենք լաւ բուժէ։

Յովհաննէս Ալիքսանեան.— Նախկին վարչական ժողովի անդամ, որմէ հրաժարած է, առարկելով թէ ոչ հայերէն գիտէ, ոչ կը լսէ, ոչ հասարակութեան գործերուն տեղեակ է եւ ոչ ալ տառերը կը թօյլարէ։

Մարիկեան.— Փաստաբաններու կաճառէն արտաքսուած։ Պատրիարքարանի գործառնութիւնները միշտ կէս կը ձգեր զեղծումներ ընելով։

Աւգերեան Անտոն.— Ծանօթ Ս. Յակոբի մէջ ըրած իր զեղծումներով։ Այս պարոնը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է Թուրքերուն. «Դրամ կայ, եկէք, միասին ուտենք»։ Ընտրուած է։

Թորոս Հաճեան.— Ժամանակին Պալքը Պազար կը պտտէր։ Հայերէն չգիտնալուն եւ Վարչականի գաղտնիքները դուրս հանելուն համար, արտաքսուած է քարտուղարութենէ։

Ժոզէֆ Գասապեան.— Պատերազմի ատեն Թուրքերուն լըրտեսութիւն կ'ընէր, պատերազմէն վերջ ծանօթ լրտես Յարութիւն Մկրտիչեանի զաւկին հետ «Ժամանակ» Թերթի մէջ կ'աշխատակցէր։

Կապրաշ Մկրտիչ.— Այնքան հանրածանօթ «դէմք» մըն է որ մանրամասնելու պէտք չկայ։

Այս խմբակին ոգին անհաւատ քահանայ մըն է, սատանայէն աւելի խորամանկ՝ Թերզիպաշեան վրդ. Հակառակ իր ծեր տարիքին, Անատոլու գիւղի մէջ սիրուհի մը ունի, ուր կ'երթայ ամառները անցընելու։

Այս պարոնները կը ջանային կառավարութեան առջեւ ամբաստանել Նալեան Գերապայծառը, ըսելով թէ իբր Ազգ. Պատրիարքութեան անդամ Թուրք պետութեան դէմ ելած է, յարաբերութեան մէջ է Քինկի հետ Լօզանի դաշնագրին շուրջ եւն.։ Միւս կողմէն կը ջանային ազդել պապական նուիրակին վրայ, ըսելով թէ Հայ Լուսաւորչականներու հանդէպ չափազանց համակրութիւն ունի։

Այս դէպքերը կրնան լուրջ հետեւանքներու յանգիլ։ Ամէն պարագայի մէջ, վերջին խօսքը չէ ըսուած դեռ։

Վարեց Մ. Շ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Մեր գաղութն ալ միահամուռ տօնեց Ապրիլ 11—24ի ազգ. մեծ սգատօնը. Սալ տը քօնֆէրանսի մէջ, ուր միշտ կը տրամադրէ երէց Պ. Տիւպառ։

Լիոնէն եկած էր Մկրտիչ քհ. Աւլանեանը, 80ամեայ։

Սրահը շատ նեղ եկաւ հասարակութեան։ Հոգեհանգիստի պահուն, ժողովուրդին բաժնուեցան սեւ ժապաւէններով մոմեր։ Ցարոն-Տորոսեանի, Խարբերդի, Սեբաստիոյ Հայրենակց. Միութիւնները, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. եւ Ս. Դ. Հ. կուսակցութիւնները կը մասնակցէին երկիւղածութեամբ։

Ազգ. վարչութեան ատենապետ ընկ. Սիմոն Խաչիկեան բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ խօսք առաւ բողոքական պատուելի Գարեգին Սէրայտարեան, որ շեշտելով հայ ազգին բարոյական նուաճումները ըսաւ. «Յօնենք ոչ թէ խօսքով, այլ հոգիով, պահենք մեր գոյութիւնը՝ հետեւելով մեր նախորդներուն, արժանանալու համար հայրենիքի սիրոյն։ Պէտք չէ յուսահատիլ, քանի որ մենք տէր, մեւրացեան եւ ուրիշներուն քրտինքով ապրողներ չենք»։

Ս. Դ. Հնչակեաններու կողմէ Պ. Ալթունեան ունկնդիրները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս յարգանք ընծայել, եւ պարզեց Թըրքական բարբարոս քաղաքականութիւնը, որմէ ծագած առաւ հայ յեղափոխութիւնը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէն ընկ. Մեսրոպ Կաղնեան ալ իր կարգին խրախուսեց ընթանալ նահատակներուն ուղիով։ Ասլանեան քահանայ փակեցաւ աղաղակելով «Չկայ հայրենիք, չկայ Աստուած» եւ լացաւ ու լացուց։ Այս առթիւ ուժգնօրէն բողոքեց Էջմիածնի հանդէպ սարքուած հալածանքին դէմ։

Վ. Ն.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1)
V. G. A. SAINT-MAUR (1)

Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ V. G. A. Saint-Maurի առաջին խումբին դէմ (Prometion division d'honneurի ամենալաւագոյն խումբերէն)։

Մրցումը պիտի սկսի ճիշտ ժամը 3.30ին Champignyի մէջ։ Ժամադրավայր որոշուած է այսօր ժամը ճիշտ մէկուկէսին Métro Bastilleի ելքը. մեկնում 1 45։

Բ. խումբն ալ պիտի մրցի այսօր Vitry (terrain d'honneur)ին վրայ ժամը ճիշտ 3.30ին, ծանօթ C. A. Vitryի համապատասխան խումբին դէմ։

Գ. Կարապետեան

* * *

ՊԷԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ
ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՄԷՋ

Վաղը, կիրակի, հայկական երկու խումբերն ալ հրաւիրուած են մրցելու Մոնմորանսիի Ա.ին եւ պահեստիին դէմ։ Մոնմորանսի կը պատկանի Transportի Villier-le-Belի դասակարգին։ Պէլվիլ արդէն յաղթած է Villier-le-Belի, իսկ մրցելով Մոնմորանսիի դէմ, կը նշանակէ թէ յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ է։ Կը յուսանք լաւագոյն արդիւնք մը շահիլ։

Պէլվիլի խաղացողները թէեւ անհատապէս բարձր չեն, բայց իրենց հաւաքականութեամբ եւ յառաջդիմելու կամքին շնորհիւ կը յուսան գոհացուցիչ արդիւնքներ ստանալ գնդակախաղի եղանակին։ Մանաւանդ պահեստին, որուն անդամները տարիքով եւ մարմինով ալ փոքր են, մեծ ապագայ կը խոստանան։

Ժամադրավայր՝ պահեստին՝ ժամը 12ին Gare du Nord, Ա. խումբը՝ ժամը 1.30ին Gare du Nord։

Պէլվիլի պահեստին հաւասար մնաց C. S. Clamartի 3—3ով. Այս խումբը յաղթած է փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստիին։

Պէլվիլի Ա. խումբը պարտուեցաւ U. S. Medones A. ֆրանսացի խումբին կողմէ, 2—1ով. մեր խաղացողները գնահատուեցան իրենց մաքուր խաղերով ու փափաք յայտնեցին կրկին մրցիլ այս ամսոյն. գնահատելի են Պէլվիլ խումբերու յառաջդիմութիւնները։

Թ. Ճէլէպեան

ՀՆԴԵԼԱՆԻԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տրոմ-Արտէշի միացեալ հեծելանիւի մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր։ Կէսօրէն յետոյ ժամը 1ին մեկնեցան Վալանսէն։ Կը մասնակցէին 35 կարող եւ վարժ ուժեր, Հայերէն՝ Երզնկացի Պ. Սեպուհ Մանտրօյեան։ Մրցումին ժամադրավայրը կը սպասէին հազարէ աւելի հայեր, իբրեւ քաջալերանք։ Ժամը չորսին հասաւ Առաջինը, Պ. Մանտրօյեան, ինչ որ մեծապէս ուրախացուց մեր հայրենակիցները եւ զարմանք պատճառեց ֆրանսացիներուն։ Անկէ աւելի լաւ վազողներ կային։ Autoի տնօրէնը սաստիկ բարկացաւ իր հեծելանիւի մրցորդին, որովհետեւ մինչեւ ցարդ եղած մրցումներուն ան շահած էր առաջնութիւնը։

Պ. Մանտրօյեան իսկապէս լաւ ապագայ կը խոստանայ։ Ֆրանսացիներն ալ կը հետաքրքրուին իրմով։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԼՈՒԽ ԹՌՉՆՈՂԸ.— Փա-տը-Քալէի մօտ, Լապիւ-Իսսիէռ գիւղին մէջ Մարօքցի Էլ Հաճ Պրահիմ Ապտէլքրահման Ամէտ, տարիքն ալ նոյնքան երկայն, կը բնակէր այրի Էօժէնի Ֆոնի հետ։ Այն օրէն ի վեր, որ Էօժէնիի ամուսինը կորսուած էր, երիկ կնիկ եղած էին։ Սակայն Մարօքցին չափազանց նախանձոտ էր։ Եւ 40 տարեկան կինը կը ծեծէր, նախանձելով անոր շռայլած պչրանքներէն։ Կինը չդիմացաւ ու փախաւ մօրը տունը։ Մայրը, տիկին Ֆոն, 60 տարեկան է եւ քաջ։ Երբ Մարօքցին գնաց եւ փնտռեց իր կինը, տիկին Ֆոն երես դարձուց.

— Ինծի ի՞նչ կը հարցնես կնիկ ունիս, գնա գտիր։

Յետոյ գնաց պառկեցաւ ու քնացաւ։

Մարօքցին ներս մտաւ եւ օգտուելով պառաւին խորունկ քունէն, ածելիի մէկ հարուածով կտրեց փրցուց գլուխը եւ գընդակի պէս անկիւն մը նետեց։ Յետոյ ածելիով ճեղքեց իր վիզն ալ, բայց խնայեց։ Քիչ մը արիւն միայն հոսեցաւ։ Մինչ այդ՝ հասան ոստիկանները եւ կապեցին ոճրագործին ձեռքերը։

ՃԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ.— Կալկաթայի մէջ ձերբակալուեցան ֆրանսացի մը եւ իտալացի մը, անբարոյական առեւտուրի յանցանքով։ Ասոնք Հնդկաստան մտցուցած էին վեց ֆրանսացի աղջիկներ, որոնք մաս կը կազմէին պարուհիներու խումբի մը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Դ.

...րոյտիզմը.— *Ֆրոյտիզմը յի...ուղեց Ի.րդ. դարու հոգեբանութիւնը իր յանդուգն տեսութիւններով։ Թէեւ բժշկական՝ իր ...ուքով, բայց հոգեբանական է այս դպրոցը իր մեթոդով, որովհետեւ կ'ընէ հոգիին ...լուծումը, կ'ուսումնասիրէ ...ր թաքուն գործունէութիւնը, ...ագական կեանքը.*

Ժամանակակից հոգեբանութիւնը կ'ընդունի անգիտակից ...նքի մը գոյութիւնը։ Այս ...նուս Ֆրոյտիզմը կը գրաւէ ...եկցութեանս լուսաւոր կեդ...ն, բայց շփոթ կը լսեմ փո...աղմուկը, դրացի անծանօթները, խօսակցու...թ մը տարտամ ու անորոշ ...գիտակցութեան վիճակներ ...ասոնք, կ'ապրին մինչադ...ով, հետզհետէ կը հեռանան ...կը կորսուին հոգիին խաւա...ն մէջ, կը վերածուին անգիտակից վիճակներու, բայց կը ...ունակեն ապրիլ ու գործել ...հոգին ունի ուրեմն թաքուն ...անք մը։ Մանուկ հասակէն ...ծալքերուն մէջ կը հա...ւի անսպառելի մթերք մը յիշատակներու, հոգեբանական անգիտակից վիճակներու, որոնք կ'ապրին ու կը գործեն մութին մէջ, գաղտնի կ'ընկերանան կեանքի մեղեդիին, կը կառավարեն մարդը, կը հրամայեն անոր համակրութիւններուն, [illegible], հակակրութիւններուն, կը կոչուին փոխն ի փոխ բնազդ, նկարագիր, ներշնչում, հանճար, վիպասաններ, թատերագիրներ պատկերացուցած են հոգիին այս թաքուն գործունէութիւնը։ Հակում մը, նախապէս տարտամ ու երկչոտ, կը խուժէ յանկարծ գիտակցութեան կեդրոնը, կը դառնայ բուռն կիրք, կը գրաւէ ամբողջ էութիւնը, նոր ուղղութիւն տալով հոգեբանական կեանքին։ Ռասինի «Ֆէտր»ը զոհն է անդիմադրելի սիրոյ. «Փօլ եւ Վիրժինի» (Պօղ եւ Վերգինէ) եղբայրական զգացումի հետ կը շփոթեն ճշմարիտ սէրը։ Միւսէի պատրանքը կ'ունենայ Ժօսլէնի [illegible] Նաթաշան կը խորհրդանշէ անմեղ ու միանգամայն բնազդական անզուսպ սէրը, որովհետեւ անոնք անգիտակից են իրենց հոգիին մութ ծալքերուն գործունէութեան։

Ֆրոյտիզմը հոգիին վերլուծումն է (Psycho-analyse *կամ* Psychanalyse), *այդ թաքուն ուժերու, բնազդական երեւոյթներու ուսումնասիրութիւնը։ Բայց միակողմանի է ան, ունի* idée fixe *մը, սեռային բնազդը որ կը սկսի գործել կեանքին հետ ու կը վերջանայ կեանքով։ «Ամէն բանի խորը, կ'ըսէ Ֆրոյտ, երեւան կը հանեմ միշտ սեռային պատճառներ եւ իմ դերս կը կայանայ զանոնք նկարագրելուն մէջ։ Մի զարմանաք զիս որ միակողմանի եմ, զարմացէք բնութիւնը»։* Pansexualiste *է այս հոգեբանութիւնը։ Այս տեսութեան համաձայն, հոգիին մէջ կուտակուած անգիտակից ուժերը, բազմայօղ վիճակները* (complexe)*, որոնք մեր մտաւորական ու բարոյական կեանքի հիմքն են, ունին միեւնոյն ծագումը՝ սեռային բնազդը։ Ընկերութիւնը կը դնէ իր բարոյական թաթը անհատին վրայ, կը սանձէ անոր սեռային բնազդը, կը նեղմղէ զայն հոգիին խաւարին մէջ, ուր կը շարունակէ ան ապրիլ ու գործել թաքուն ուժերով, անգիտակից վիճակով։ Երազները միայն մաթեմաթիքական ուժգնութիւնով կը բացատրեն մարդը, կը յայտնեն ճշմարիտ նկարագիրը։ «Երազներու մէջ, կ'ըսէ Ֆրոյտ, կը համարձակինք ընելու ինչ որ պիտի չհամարձակէինք կեանքի մէջ»։*

Ֆրոյտի դպրոցը կենսագրական վերլուծումներով կը հաստատէ թէ նեղմղուած ուժերու անգիտակից պոռթկումն է նաեւ արուեստի գործը։ Տանթէ, Վինչի, Շէյքսփիր, Սթանտալ, Մոփասան, Տոսթոյեվսքի, Կոկոլ, Թոլստոյ, Շոփէնհաուէր, Վակներ, տ'Անունցիօ եւ ուրիշներ ներշնչուած են «libido»էն, սեռային բնազդէն, իրենց գործերու ընդհանուր սկզբունքներուն, ինչպէս նաեւ ամէնէն նուրբ երանգներուն մէջ։ Վինչիի խորհրդաւոր ժպիտը, որ կը լուսաւորէ «Ժօքոնտա»ն, «Բաքոս»ի, «Յովհաննէս Մկրտիչ»ի դէմքերը, անգիտակից ցոլացումն է «libido»ին քնացող սեռային բնազդին։ Վակների հերոսուհիները կը պայքարին միշտ երկու սիրերու մէջ, ինչպէս «Թանհոյզէր»ի Եղիսաբէթը, «Լօհէնկրին»ի Էլզան, «Les Maitres Chanteurs»ի Եւան, «Թրիստանի Իզէօլտը, «Վալքիրի»ի Զիկլինտը, եւլն. որովհետեւ հեղինակին մանուկ երեւակայութեան մէջ անգիտակից ապրեցաւ մօրը կրկնակ ամուսնութեան յիշատակը, որովհետեւ նման պայմաններու տակ ան ճանչցաւ ու սիրեց Մաթիլտա Վէզէնտօնքը, եւ Քօզիմա տը Պիւլօվը։

Արուեստը առողջարանութիւն է ուրեմն, սեռային բնազդը վսեմացնելու միջոց մը։ Անգիտակից է արուեստագէտը իր ներշնչումին, հանճարին, բայց գիտունը իր հոգեվերլուծումով կը գտնէ անոր թաքուն զսպանակը, «libido»ն, սեռային բնազդը։

Ֆրոյտիզմը յաղթանակեց Զուիցերիոյ, Գերմանիոյ, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, բայց անոր թափանցումը Ֆրանսայի գիտական թէ գրական կեանքին մէջ, կատարուեցաւ շատ դանդաղ, 1910էն ասդին միայն, որովհետեւ լատին քաղաքակրթութիւնը, հակառակ արտաքին երեւոյթներու, որոնք միշտ խաբուսիկ են եղած, հաւան չէ տակաւին սեռային հարցերու գիտական ու անկողմնակալ ուսումնասիրութեան համար։ Ֆրանսացին սեռային կեանքի այս նոր գիտութիւնը կը ճանչնայ Լընօրմանի թատրոնով, Պանտայի, Անտրէ Ժիտի վէպերով, անգլօսաքսոն տաղանդներու թարգմանութիւնով։ Մատլէնի թատրոնին մէջ ընդունելութիւն գտաւ Ամերիկացի գրողի մը՝ Somerset Maugham*ի Ֆրոյտեան տրամը՝ «*Rain*» (անձրեւ), ուր հեղինակը կ'ուսումնասիրէ սեռային բնազդի նեղմղումը, անոր անգիտակից կեանքն ու պոռթկումը անասնական թափով։*

Բայց այս նոր հոգեբանութիւնը, որ յեղաշրջեց Ի.րդ. դարու գեղեցկագիտութիւնը, չէր կրնար անտարբեր թողուլ ժամանակակից գրագէտները, վիպասան թէ թատերագիր, որոնք միշտ հետամուտ են նոր պեղումներու, նոր գիւտերու մարդկային հոգիին մէջ։ Ֆրանսական վէպը իւրացուց Ֆրոյտի հոգեբանութիւնը, իջաւ անգիտակից կեանքի խորը, ուր կը քնանայ նախնական մարդը, մարդ-անասունը։

*Ֆրոյտեան վէպեր են Անտրէ Ժիտի «*Symphonie Pastorale*»ը եւ Ժորժ Պէրնանոսի «*Sous le Soleil de Satan*»ը։*

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդ կիրակի)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆԸ։ (Մանկական պատանեկան գրադարան) Ա. Դըրգուռուլեանի։ Գին 3 ֆր.։ Սոֆիա. College Mesrobian. Pavlovo Sofia.

վի մը մասին։ Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսարանը կը հերքէ անգլ. թերթին այս լուրը։ Սակայն Թուրք ոստիկանութիւնը իրար անցած է եւ խիստ քննութիւններ կը կատարէ՝ ստուգելու համար այս կարեւոր դէպքը։

.՛. Ցունաստանի մէջ ձերբակալուած է մարդ մը, որ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան շարժում առաջ բերելու պաշտօն ունէր։

Պողպատէ Սաղաւարտաւորներու ցոյցը

Ինչպէս գրեցինք, Գերմանիոյ «Պողպատէ սաղաւարտակիրները» այսօր պաշտօնական մուտք պիտի գործեն Պերլինի մէջ։ Զինուորապաշտ ազգայնականներու այս ցոյցին մեծ կարեւորութիւն կը տրուի։ Ընկերվարական կազմակերպութիւններ իրենց անդամներուն խորհուրդ կուտան բացարձակապէս չեզոք մնալ եւ ոեւէ միջամտութիւն չփորձել, ու 48 ժամուան համար փողոցի սալայատակը ձգել ազգայնականներուն. մինչ համայնավարները ընդհանուր զօրաշարժի կը հրաւիրեն ամբողջ բանւոր դասակարգը։ «Պէտք է որ, կ՚ըսեն,«Պողպատէ սաղաւարտակիրները» իրենց յանդգնութեան պատիժը կրեն։ Մենք աշխատաւորներս, ընչազուրկներս ցոյց տանք անոնց թէ տրամադիր չենք հանդուրժելու իրենց գրգռութեանց։ Հակացոյցերով պատասխանենք իրենց ցոյցերուն։»

Պերլինի փողոցներէն պիտի անցնին 150,000 սաղաւարտակիրներ, ռազմաշունչ երգերով ու 5—600 դրօշակներով, որոնց մէջ պիտի տիրապետեն ծիածանի բոլոր գոյները, բացի սեւ, կարմիր եւ ոսկեգոյնէ, որոնք գերման Հանրապետութիւնը կը խորհրդանշեն։

Պերլին Հանրապետութեան միջնաբերդն է։ Պողպատէ սաղաւարտակիրները շատ յանդուգն քայլ մը կ՚առնեն։ Իրենց պետը՝ հարիւրապետ Զէլտթէ գերման աջակողմեան թերթերու 60 ներկայացուցիչներուն առջեւ յայտարարեց. «Գերման հանրային կարծիքը շուտով բազմաթիւ առիթներ պիտի ունենայ հաստատելու թէ «Պողպատէ սաղաւարտ»ը բաւական զօրաւոր է Գերմանիան արագօրէն ազատելու համար օտար գրաւումէ»։

Փրուսիոյ ներքին նախարար Կրցէնէնսքի՝ ընկերվարական, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ»ի մէջ կը գրէ թէ ժողովուրդը վախնալու ոեւէ պատճառ չունի, եւ թէ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնուած են՝ որպէս զի Կիրակի օր ամէն ինչ կատարեալ կարգապահութեամբ անցնի։

Գերման Հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկ, որ միաժամանակ պատուոյ նախագահն է «Պողպատէ սաղաւարտակիրներու», ընդունեց անոնց ներկայացուցիչները, որոնք մարաջախտին ներկայացուցին իրենց հաւատարմութիւնն ու 150,000 «սաղաւարտակիրներու» ողջոյնը։

Համայնավարները որոշած են օդը հանել այն բոլոր կամուրջները, ուսկից պիտի անցնին «սաղաւարտակիրները» Պերլին փոխադրող 65 մասնաւոր կառախումբերը։

Համպուրկի մէջ Քայզլէր խօսելով Մեծն Գերմանիոյ մասին, ըսաւ.

«Չի բաւեր պահանջել միայն Աւստրիոյ կցումը՝ մենք պէտք է վերստանանք բոլոր գերմանաբնակ երկիրները, եւ այն բոլորը որ մեզմէ խլուեցան։ Ճամբան, որուն վրայ մենք պիտի կռուինք, Ռիկայէն մինչեւ Թրիէսթէ կը տանի։»

Գործազրկութիւնը միշտ կը նուազի

Վերջացող շաբթուան ընթացքին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւէն 3024 հոգի եւս պակսեցաւ, 61,486էն իջնելով 58,462ի (40,388 այր եւ 18,074 կին)։

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտան 4 օտարներ, երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար 155 հոգի։ Ասկէ զատ 232 օտար բանւոր ալ առ առաւելն երեք ամսուան պայմանաժամով ներս մտան։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 662, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 976, ընդամէնը 1642 օտար բանւորներու գործ հայթայթուեցաւ վերջացող շաբթուն։

Ասկէ զատ Ֆրանսա վերադարձան 275 օտար աշխատաւորներ, որոնք գործազրկութեան տագնապին հետեւանքով իրենց երկիրը մեկնած էին։

Անուններու փրանսացնելու առաջարկ

Ռոնի երեսփոխան Շառլ Լամպէր, օտարահպատակները Ֆրանսական քաղաքացի դարձնելու իր ջանքերը շարունակելով, երեսփ. ժողովի դիւանին ներկայացուց նոր օրինագիծ մը, որով կ՚առաջարկէ «ֆրանսացնել» անունները բոլոր այն օտարականներուն, որոնք ֆրանսական հպատակութիւնը կ՚ընդունին։ Այսպէս, երբ մէկը Ֆրանսուհիի մը հետ ամուսնանալէ վերջ, ինք ալ ֆրանսահպատակութիւնը կ՚ընդունի, կրնայ իր կնոջ մականունը առնել։ Ֆրանսացումի դիմումը կը կատարուի ֆրանսական հպատակ ընդունուելէ մինչեւ հինգ տարի վերջ. իսկ անոնք որ արդէն ֆրանսահպատակ են՝ օրէնքի հրատարակութենէն մինչեւ հինգ տարի վերջ։ Դիմումները պէտք է կատարուին դատական նախարարին։ Անհամաձայնութեան կամ մերժումի պարագային, վերջին վճիռը կուտայ քաղաքային դատարանը։

Հացը կը սղի, կաթը կ՚աժաննայ

Ալիւրին գինը թեթեւ բարձրացում մը կրած ըլլալով, Մայիս 12էն սկսեալ քիլօն պիտի ծախուի 2 ֆր. 20ի։

Իսկ կաթը 10 սանթիմ պիտի աժաննայ այսօրուընէ սկսեալ, ու լիտրը փոխանակ 1.60ի, 1 ֆր. 50ի պիտի ծախուի։

Կեղծարարութիւն մը երեւան հանուած

Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց խմբակ մը կեղծարարներու, որոնք ազատագրուած գաւառներու բնակչութեան հատուցումի թուղթերը կը գնէին 100ին 15—40 զեղչով, եւ իրենք իրենց կառավարական միջնորդի հանգամանքը տալով։ Ասոնք մինչեւ հիմա իրենց ձեռքը անցուցած են քանի մը տասնեակ միլիոն արժէքով Ազգային Պաշտպանութեան արժեթուղթեր եւ անփոխանցելի մուրհակներ։ Հարիւրաւոր վաւերաթուղթեր եւ արժեթուղթեր գրաւուեցան։ Դատական իշխանութիւնները քննութիւնը կը շարունակեն։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ
"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ, ՈՒՐ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլըյի Ժուռնեալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Զաւարեան խումբի բոլոր անդամները այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Հրազդան խումբի ժողովը 12 Մայիս Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Avenue des Gobelinsի ծանօթ սրճարանը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին, Եշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահին մէջ. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ Երեքշաբթի Մայիս 10ին գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հանգուցեալ Տիկին Դոհարիկ Ե. Գազազեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ պատարագէն վերջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այսօր կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 Rue Jean-Goujon.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յարութիւն Ձնլեանէ իր հասցէն իմացնել՝ Զաքարիա Դաւիթեանի, Laboratoire Usine de St-Auban (B. A.)։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Ջորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան Բըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փորթ տ՚Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը:

(Կնիք

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Թ. Բասմաջեան՝

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.:

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50: Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ: Դիմել՝ ՊԱԼԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e).

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

համար իրենց տունը մեքենայ բոպի վրայ աշխատ գործ, շաբաթը երկու անգամ յանձնում եւ լաւ վճարում։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Բ. ՄԱՍ

Անտօնիօս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հորհոր 6, Զարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Ջավալլըն 2.50, Պաշտօնս խոմբալ է 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50, եւայլն։

Էջեր Քուչակէն 5 ֆր., Համբենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղեր 2.50։

Պօլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10. Աշուղ Ղարիպ 6. Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ծաքերը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6։

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.:

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: Փօսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը: Դիմել Նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթեռլին,	L. St.	124.01
Տոլար,	Dollar	25.52
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ. L. Trq		13.25
Թրք. ոսկի	» or	111.[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	18.20
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	135
Պելճ. Ֆրանք »	Frc. Belge	70.80
Զուից. »	Frc. Suisse	490.[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	9[illegible] —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg		[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Օսմանեան երկաթ. Lots turcs		170 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80 Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս	6 ամս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարե 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ 1927

10 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 332 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Օրուան խօսք

ԲԵՐԱՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ, ԻՍԿ ՁԵՌՔԸ...

Ժընեւի Տնտեսական Խորհրդաժողովին մէջ, ուրկէ մեծ բաներ ունին մասնակցողները, տիրող անհաւասարակշռութիւնը վերցնելու եւ աշխարհի խաղաղութիւնը ապահովելու համար, Մոսկուայի պատուիրակութիւնը ներկայացուց շարք մը առաջարկներ, թիւով տասներկու։

Այդ առաջարկներուն մէջ կան հետեւեալ կէտերը.— 1. Ջնջել բոլոր պարտքերը. 2. Աւելցնել բոլոր ճարտարագործական բանուորներու աշխատավարձը. 3. Վերահաստատել 8 ժամեան աշխատանքը, իսկ վեց ժամ հաստատել հանքերու մէջ ու վնասակար աշխատանքներու համար. 4. Ճանաչել ազատօրէն հաստատել արհեստակցական կազմակերպութեանց համար եւ բացարձակ ազատութիւն՝ գործադուլի. 5. Իրական ապահովութիւն հաստատել գործազուրկներու համար. 6. Պայքարիլ գիներու արհեստական բարձրացման դէմ. 7. Ջնջել բոլոր պատնէշները, որպէսզի պետութեան մը բնակչութեան յաւելեալ մասը կարենայ անցնիլ միւս պետութեան հողը. 8. Ջնջել Թեւարկութեանց ու խնամատարութեանց դրութիւնը, եւ կանչել գաղթավայրերու զօրքը. բոլոր ժողովուրդներու համար ճանչնալ քաղաքական եւ տնտեսական ինքնորոշման ազատութիւնը։

Այնուհետեւ պատուիրակութիւնը կը պահանջէ դադրեցնել զինուորական միջամտութիւնը Չինաստանի մէջ, դադրեցնել Խորհրդային իշխանութեան դէմ հաստատուած տնտեսական և քաղաքական պօյքոտը, վարկեր տրամադրել Խորհրդային Միութեան, որ մենաշնորհներ պիտի տայ օտար դրամագլուխին, որպէսզի ջնջել ցամաքային եւ ծովային միայուն բանակները եւլն.։

Թողո՛ւնք բարձր քաղաքականութեան վերաբերող կէտերը, առնենք 7րդ եւ 8րդ յօդուածները, որոնք սերտ կապ ունին մեր իրականութեան հետ։

Մոսկուայի պատուիրակութիւնը, քաղքենի-դրամատիրական աշխարհին առջեւ դնելով այդ հարցերը, անշուշտ ըսել կ'ուզէ թէ ինք նոյն ուղղութեան կը հետեւի, կամ պատրաստ է շարժիլ իր ծրագրին համաձայն։ Երբ մէկը տեսակէտ մը, դատ մը կը պաշտպանէ, կը նշանակէ թէ անկեղծօրէն կը հաւատայ անոր և, գոնէ իր սահմանին մէջ կը գործադրէ զայն։

Ի՛նչ աւելի մարդկային, քան սա թելադրութիւնը.

— Ջնջել բոլոր պատուարները, որպէս զի պետութեան մը բնակչութեան յաւելեալ մասը կարենայ անցնիլ ուրիշ պետութեան մը հողը։

Եւ մանաւանդ. ի՛նչքան մաչելի, իրագործելի՝ խորհրդային իշխանութեան համար, որ գոնէ Կովկասի մէջ կրնար տալ առաջին գործնական ապացոյցը, սորվեցնելով քաղքենի աշխարհակալներուն։

Մինչդեռ, իր մշակած քաղաքականութեան հետեւանքով, Հայաստանը, որ յաւելեալ բնակչութիւն ունի եւ հարիւր հազարաւոր ալ գաղթականներ, չի կրնար իր մէկ սահմանէն միւսը անցնիլ հազարաւոր բազմութիւններ, որպէսզի հող մշակեն ու ապրին։ Չի կրնար յաւելեալ ժողովուրդը տեղաւորել Նախիջեւանի մէջ, որ բոնի անջատուած է, կամ Ղարաբաղի եւ Սուրմալուի մէջ, որ նոյնպէս խլուած են։ Ընդհակառակն, երբ այդ յաւելեալ բնակչութիւնը նեղը միայ, իր երկիրէն ալ, իր սահմաններէն ու սեփական շրջաններէն ալ կը շուէ դէպի հեռաւոր անծանօթ տափաստանները։ Իսկ այն կէս միլիոնը որ յուսահատօրէն կը թափառի արտասահմանի մէջ, առնուազն հինգ տարի պիտի սպասէ և վեց ամիս պիտի մաղուի, որպէսզի կարենայ հինգ-տասը հազար բախտաւորներ փոխադրել իր իսկ հողին վրայ։

Արժա՞ն եւ իրաւ, կ'ըսենք նաեւ 8րդ կէտին.

— Ջնջել բոլոր թեւարկութիւններն ու հոգատարութիւնները։ բոլոր ժողովուրդներուն համար ճանչնալ քաղաքական և տնտեսական ինքնորոշման ազատութիւնը։

Իսկ իրականութի՞ւնը։ Մեր խօսքը նորէն Խորհրդային Միութեան մասին է։ Միւսները, քաղքենի աշխարհակալ պետութիւնները պարզապէս իրենց կոչումին կը ծառայեն, իբրև յեղափոխական հարստահարիչներ։ Այդպէս պէտք չէ ըլլայ իշխանութիւն մը որ աշխարհի բոլոր ստրուկները ազատելու, բոլոր անարդարութիւնները դարմանելու, բոլոր լուծերը փշրելու ուխտ ըրած է։

Գոնէ այդպէս կը պատմեն իրենց ճառերն ու գիրքերը, իրենց պետերն ու կոմիսարները։ Իսկ ի՞նչ կ'ըսէ իրականութիւնը։

Խորհրդային Միութեան առաջին գործը եղաւ վերահաստատել Նախկին Ռուսաստանը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, ամէն տեղ զարնելով տկարներուն գլխուն, քանի որ իր ուժը չբաւեր բոլորն ալ մայր-փարախը առաջնորդելու։ Հարկադրուեցաւ Ֆինլանտայի, Լիթուանիոյ, Էսթոնիոյ, Լաթվիոյ, Պեսարապիոյ կորուստին։ Մինչեւ անգամ Կարսն ու Սուրմալուն ընծայ տուաւ իր զինակից Թուրքիոյ։ Բայց չհանդուրժեց որ ազատ ու անկախ ըլլան Հայաստանը, Վրաստանը, Ատրպէյճանը։ Եւ դեռ աւելին, -իր թեւարկութեան ենթարկելով զանոնք, անոնց ստեղծեց այնպիսի վիճակ մը, որ հարեւան ժողովուրդն ալ կը վայելէ, զօրաւորը իսկ տկարին իրաւունքը. «Խեղճ մնացող դառը դառի, հարուստն ուտէ, վայելէ»։ Մէկ խօսքով, ինքնորոշ ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ տնտեսական «ինքնորոշման ազատութիւնը»։

Այո՛, բերանները կը խօսին, իսկ ձեռքերը կը գործեն այնպէս ինչպէս երէկ...

Շ.

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԳՐԱՒԱ՞Ծ ԵՆ ԹԷ ՈՉ

ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԱՎԱՐԸ ԻՐ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԷ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

«ՄԵՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԿԱՐՈՂ ԱՅՍ ԿԱՄ ԱՅՆ ԱՆՁՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ԻԲՐԵՒ ՀԱՅ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՊԵՏ»

Միշտ սպասելով մեր Թղթակցին լուսաբանութիւններուն, ստորեւ Երեւանի «Ազատ յեկեղեցի» թերթին 1927 փետր.— Մարտ միացեալ թիւէն կ'արտատպենք Հայաստանի Ներքին գործավար Պ. Ց. Դուրգերեանի հետեւեալ պերճախօս բացատրականը, որ շատ աւելի բան կը խօսի, պաշտօնական բերնով, քան մեր աջ ու ձախ, ճերմակ թէ կարմիր տիրացուներուն բոլոր պոռչտուքները.—

Ապրիլ 2ին այս ծրագիրը գործադրուա՞ծ են թէ ոչ։ Եթէ այո, ինչո՞ւ կը ծածկեն ու կը ծամծմեն. եթէ ո՛չ —ի՞նչ պատահեցաւ որ ետ կեցան կամ կարճ կապեցին, մէջտեղ ձգելով Ներքին գործավարը, իր իշխանասատ յայտարարութիւններով։

Վարը կը հրատարակենք այդպէս պերճախօս փաստաթուղթ մը։

«Համաձայն մեր երկրին սահմանադրութեան, ՆԱԽԿԻՆ պաշտօնական եկեղեցին իր երարխիական (Նուիրապետական) ամբողջ կառուցուածքովմիր երկրում de jure վերացուած է, եւ կրօնն ու կրօնական համայնքները դառնում են անհատի մասնաւոր գործը։

Այստեղ պարզ է որ «Հայ լուսաւորչական ԵՐԱՐԽԻԱՆ նուիրապետութիւն), ինչպէս մի ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ (ընդգծումը Դուրգերեանինն է) իր կենտրոնով ու ճիւղերով, թեմերով ու առաջնորդներով մեր կողմից չէ ճանաչւում այլեւս որպէս առանձին հոգեւոր իշխանութիւն։ Սրանից անխուսափելիօրէն հետեւում է այն, որ մեր իշխանութիւնը չի կարող պաշտօնապէս ԱՅՍ ԿԱՄ ԱՅՆ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՀԱՅ-ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՊԵՏ»,

«Այստեղ շատերը, նամանաւանդ եկեղեցու մօտ կանգնած անձինք, կարող են զարմանալ եւ պահանջել բացատրութիւն։

«Բայց այս հարցը լուծւում է շատ պարզ, տեղիք չտալով ոչ մի զարմանքի։ Եթէ մենք մի րոպէ պաշտօնապէս ընդունենք որ համաձայն այսպէս կոչուած հայ առաքելական միասնական եկեղեցու կանոնների, այդ եկեղեցու պետը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն Էջմիածնի գլուխն է, ապա ուրեմն մենք հայ Լուսաւորչական եկեղեցին կը գնենք արտօնեալ վիճակի մէջ։ Բացի այդ, այդպիսի ճանաչումից յետոյ Էջմիածինն դառնում է պաշտօնապէս հայ լուսաւորչական եկեղեցու հետեւողների կենտրոնը։

«Խորհրդային իշխանութիւնը կարո՞ղ է արդեօք մի այդպիսի յայտարարութիւն ընել։ ՈՉ ՉԻ ԿԱՐՈՂ։

«Ի հարկէ, մեր իշխանութեան այս հիմնական գիծը շատերին, նամանաւանդ եկեղեցու մեծ ու փոքր սպասաւորներին, շատ անախորժ կը թուայ, բայց ի՞նչ արած. այսպէս է ուզում տնօրինել մեր բանւորն ու գիւղացին իր բախտը։

«Դեկրետի մի ուրիշ կարեւոր կէտը այն է, որ բոլոր եկեղեցական ու կրօնական ընկերութիւնների ամբողջ գոյքը եւ պաշտամունքի համար գոյութիւն ունեցող բոլոր շէնքերը յայտարարւում են ժողովրդական սեփականութիւն։ Այս նշանակում է, որ այսուհետեւ մեր երկրում գտնուող բոլոր եկեղեցիները, վանքերը, ուխտատեղիները եւ այլ շէնքերը անցնում են տեղական իշխանութեան անմիջական հսկողութեան եւ իրաւունքի տակ»։

«Իսկ եթէ մի շարք եկեղեցական ու վանական շէնքեր չօգտագործուած մնան համայնքների կողմից՝ նրանք մնում են Գաւգործկոմի տրամադրութեան տակ եւ օգտագործւում են նրա բարեհայեցողութեամբ։

«Մասնաւորապէս մեզ թւում է որ, այնպիսի շէնքեր, ինչպէս են Գեղարդը, Հոփփսիմէն, Սեւանը եւլն. (խմբ. բոլորն ալ տաճարներ), պէտք է անցնեն Հնութիւնների Պահպանման կոմիտէի տրամադրութեան տակ, եւ վերածւեն թանգարանային հնութիւնների։

«Նոյն հիմնական օրէնքով, կրօնական դասաւանդութիւնը բոլոր դպրոցներում, թէ պետական եւ թէ մասնաւոր, արգիլւում է։

«Բոլորին յայտնի է թէ ինչ այլանդակ ձեւ են ընդունել մեր իրականութեան մէջ տուրքերը, խաչհամբոյրը եւ զանազան տեսակ նուիրատուութիւններ։ Շատ յաճախ, օգտւելով ժողովրդի տգիտութիւնից, առաքելական սուրբ եկեղեցու ներկայացուցիչներ ճարպիկօրէն շահագործւում են տարբերային դժբախտութիւնները։

«Արգիլելով պարտադիր եկեղեցական տուրքերը, միեւնոյն ժամանակ արտօնել են արւում կամաւոր տուրքի այլանդակ ու անհրաժեշտ ձեւերը։ Ցիշենք նաեւ այն եկամուտները, որ դեռեւս Էջմիածնի վանքը շահագործելով միւռոնօրհնէքը։

«Հիմնական դեկրետով, ամէն մի քսան հաւատացեալ կարող է միացած կազմել կրօնական համայնք։ Սակայն ի հարկէ այդպիսի համայնքի անդամ կարող են լինել նրանք, որոնց իրաւունքները դատարանով չեն սահմանափակւած։

«Մեզ մօտ առմարագրութիւնը, պէտք է ասել որ շատ ուշացել է։ Չեմ կանգ առնում ուշացման պատճառների վրայ. միայն անհրաժեշտ է յիշել որ ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԿԷՏԸ (պայմանաժամ) ՈՐՈՇՈՒԱԾ Է ՄՈՅՆ ԹԻՒ 1927 ԱՊՐԻԼ 1ը. որից յետոյ այն եկեղեցիները, վանքերը, եւն. որոնք յատուկ պայմանով Գաւգործկոմների հետ չեն օգտագործւի հաւատացեալների կողմից, անխուսափելիօրէն անցնելով պետական գոյքերի շարքը, կ'օգտագործւեն տեղական իշխանութեան կողմից»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ՃԱԽՃԱԽԻՉ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն մեզի Մայիս 8 թուականով.—

Գաւառ. ժողովի (ընդհ. ժողով) ընտրութեան մէջ Դաշնակցութեան ցանկը ամբողջովին անցաւ ճախճախիչ մեծամասնութեամբ։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորումը

Ինչպէս յայտնի է, Պէյրութի մօտ, Էշրէֆիյէի բարձունքներուն վրայ հայկական գիւղ մը պիտի շինուի, գաղթակայանի Հայերը հոն տեղաւորելու համար։

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը թելադրէ, որ այս գիւղին շինութեան համար մրցում մը բացուի ճարտարապետներուն միջեւ, մրցումը ըլլայ ձրի եւ ընդունուի այն յատակագիծը, որ լաւագոյն կերպով կը յարմարի գաղթականներուն ճաշակին եւ պէտքերուն։

Թուրք թերթ մը կը գրէ.—

Կարգ մը սուրիական թերթեր երեւակայական լուր մը հրատարակած էին, որու համաձայն իբր թէ՝ Թուրքիայէն 80,000 Հայ Սուրիա պիտի փոխադրուին։ Այս սուտ լուրին հրատարակութիւնը գէշ ազդեց սուրիական շրջանակներու մէջ եւ ասոր վրայ սկսան բողոքի հեռագիրներ ղրկուիլ Ֆրանսա։ Ժողովուրդը որ աղէկ չէր տեսներ Ֆրանսացիներուն լռութիւնը այս սուտ լուրին հանդէպ, ալ աւելի յուզուելով, խստիւ պահանջեց կառավարութենէն որ ամբողջ Սուրիոյ մէջ գտնուող Հայերը Սուրիայէն հանուին։ Ասոր վրայ պաշտօնապէս հերքուեցաւ այդ յերիւրածոյ լուրը։

Թրքահպատակներու մեկնումը Սուրիայէն

Պէյրութէն կը գրեն «Ճափուս» Թուրք թերթին.—

Թուրքիոյ հպատակութիւնը ընդունող Թուրքերու տրուած պայմանաժամը լրացած ըլլալով, սկսան զանոնք սահմանէն դուրս հեռացնել, առանց ժամանակ տալու որպէս զի լրացնեն իրենց գործերը։ Անցեալները իբր առաջին խումբ՝ 25 Թուրքեր հսկողութեան տակ Պէյրութ բերուելով սահմանէն դուրս հանուեցան։ Եթէ այս կացութիւնը շարունակուի, մեր հայրենակիցները իրենց հարստութենէն ու կալուածներէն զրկուած՝ թշուառ վիճակի մը մատնուած պիտի ըլլան։

Պողպատէ սաղաւարտակիրներու ցոյցը

Կիրակի օր Պերլինի մէջ առանց ծանր միջադէպերու տեղի ունեցաւ է «պողպատ սաղաւարտակիրներու» մեծ ցոյցը, որուն մասին թերթերը կը գրէին մէկ ամիսէ ի վեր։ Ոստիկանական տեղեկագիրներու համաձայն, 48 ժամուան մէջ Գերմանիոյ ամէն կողմերէն 80,000 սաղաւարտակիրներ հասան Պերլին։ Առտուան ժամը 10ին սաղաւարտակիրները սկսան քալել համախմբումի վեց կեդրոններէ դէպի Լուսթկարթէնի հրապարակը։ Առջեւէն կ'երթային պատերազմի անդամահատեալներն ու Նախկին ռազմիկները՝ իրենց շքանշաններով։

Բանւորական թաղերու պատուհաններէն կախուած էին հանրապետական եւ կարմիր դրօշակներ. կայսերական դրօշակները թիւով շատ քիչ էին։ Պերլինի բնակչութիւնը անտարբեր մնաց։ Փողոցներուն մէջ բազմաթիւ հետաքրքիրներ կային, սակայն մայրաքաղաքը բան մը չէր կորսնցուցած իր կիրակնօրեայ երեւոյթէն։

Կէսօրին բոլոր սաղաւարտակիրները համախմբուած էին Լուսթկարթէն՝ նախկին արքայական պալատին առջեւ։ Իրենց պետը Զէլտթէ պսակ մը դրաւ Ֆրէտէրիք Բ.ի մեծ արձանին առջեւ եւ աչքէ անցուց 80,000 զինուորները։ Ցետոյ ճառ մը խօսեցաւ՝ գոհունակութիւն յայտնելով որ Հօէնցոլլէրններու երկիրը կը գտնուին, բայց ցաւով յիշեց թէ Մեծ Պատերազմի զինուորները չէին կրցած յաղթականօրէն անցնիլ Պրանտէնպուրկի յաղթական կամարին տակէն։

Ցոյցին կը մասնակցէին Քայզէրին երեք տղաքը՝ իշխաններ Այթէլ Ֆրից, Օսքար եւ Օկիւսթ Վիլհելմ, Պերլինի Նախկ. հրամանատար զօր. Ֆօն Օվըն, զօր. Ֆօն Տէր Կօլց եւն, պողպատէ սաղաւարտներ դրած։

«Պողպատէ սաղաւարտակիրները բացարձակապէս զինուորական կազմակերպութիւն մը ունին եւ իրենց պարտականութիւնը կը նկատեն «Հայրենիքը ազատագրել ներքին եւ արտաքին լուծէ»։ Ներքին թշնամի ըսելով կը հասկնան ինչ որ ընկերվարական, ժողովրդավար եւ հանրապետական է. իսկ արտաքին թշնամիին մասին բացորոշ չեն արտայայտուիր։

Ժամը 4էն սկսեալ, ցրուեցան։ Մայրաքաղաքին զանազան կէտերուն մէջ ընդհարումներ պատահեցան ազգայնականներու եւ հանրապետականներու միջեւ։ Երկուստեք մօտ 30 վիրաւոր կը հաշուեն։ Մինչեւ գիշերուան ժամը 10 ձերբակալուեցան 360 հոգի։ Պերլինի հարաւը՝ Հէրմանփլացի մէջ ծանր կռիւ մը պատահեցաւ սաղաւարտակիրներու խումբի մը եւ ոստիկաններուն միջեւ։ Այս վերջինները սուրերով ցրուեցին սաղաւարտակիրները, որոնցմէ 15 հոգի վիրաւորուեցաւ։

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Սէն-Սիրի Նախկին համայնավար թաղապետական խորհրդական Քօշլէն կարեւոր յայտնութիւններ ըրաւ ոստիկանութեան՝ համայնավար լրտեսական կազմակերպութեան մասին, որուն նպատակն էր Ֆրանսայի զինուորական գործերուն մա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՉԻՆ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Որքան ալ տարօրինակ եւ ծիծաղելի թուի մեր վերնագիրը, իր ծագումը կ'առնէ բուն հայկական իրականութենէն, խորհրդային Հայաստանէն, ուր աշխարհի ամէնէն այլանդակ բաները իմաստութեան ու քաղաքական չափահասութեան մակդիրով են մկրտուած յաճախ։

Երեւանը վարող հայ համայնավարները, իբրեւ տարբեր մոլորակի մը ծնունդները, բոլորովին տարբեր հայեացք ունին Չինաստանի ներքին կռիւներուն շուրջ։

Բաւական չէին ամիսներու գրգռիչ յօդուածներն ու յայտարարութիւնները, բաւական չէին ամէն մէկ պատեհ ու անպատեհ առիթով կրկնուած ու ծամծմուած գեղօյցներն ու տօնքիչօթական շողոքորթութիւնները, բաւական չէին, վերջապէս, Ռուսաստանի չորս ծագերուն վրայ չինական հարցի եւ անդադրում վէճերուն համար թափուած արտակարգ եւ անհասկնալի եռանդն ու աշխատանքը, եւ ահա՛ խնդիրը հասեր է մինչեւ Հայաստան։

«Երեւանի աշխատաւորութեան դէմքին կարելի է կարդալ չինաստանի քաղաքացիական կռիւների ընթացքը»: («Խ. Հ.» 19 Ապրիլ, N. 88):

Ո՞ր օրէն ի վեր է որ Երեւանցիները եւ ընդհանրապէս Հայաստանի աշխատաւորները իրենց բանն ու գործը ձգած, չինական առեղծուածի սիրահարներ ու հաւատարիմներ են դարձած, որպէսզի իրենց դէմքի արտայայտութիւններէն իսկ հետեւութիւններ կամ եզրակացութիւններ հանել փորձէին հայ պոլշեւիկները, —ինչպէս ընել կը յանձնարէին Թուրքերը Հայերու մասին մեծ պատերազմի օրերուն Պոլիս։ «Հայերու երեսը նայելով կը հասկնանք թէ ո՛վ է յաղթողը», կը գրէր Դարակցօղ:

Մենք եւ մեզի հետ հայ ժողովուրդն ու Հայաստանցին ճանչցողները, բնականաբար, հեգնութեամբ պիտի կարդան նման բովանդակութեամբ գրուած որ եւ է յօդուած, բայց խորհրդային լրագրի լեզուն այնքան սրտառուչ է, որ կ'արժէ արտատպել.

«Նա (Երեւանի աշխատաւորութիւնը) ուշի ուշով հետեւում է այդ կռիւներին եւ արձագանգ է տալիս յեղափոխութեան առաջխաղացման կամ պարտութեան իւրաքանչիւր քայլին: Այդ հետաքրքրութիւնն առանձնապէս աչքի է ընկնում վերջին օրերս, երբ խօսակցութեան նիւթը դառնում թէ փողոցում ջան-կայ-շին է, գոմինդանը, չինական յեղափոխութեան նոր փուլը»:

Մեր ժողովուրդը ապուշի տեղ դնողները միայն պիտի յանդգնէին այսքան արտառոց վերագրումներ ընել։ Սակայն եւ այնպէս կայ պարագայ մը, որ մեզ կը ստիպէ ընթերցողներու ուշադրութեան յանձնել։

Խորհրդային երկիրներու մէջ, ինչպէս հանրածանօթ է, հասարակութիւնը ոչ մէկ ճար չունի պոլշեւիկեանէն զատ ուրիշ թերթ կարդալու։ Եւ այսպիսի թերթ ալ չկայ։ Արով, ներքին կամ արտաքին անցուդարձերը, խորհրդային բնակչութեան համար, շատ անգամ կը մեկնուին եւ կը բացատրուին համաձայն կոմունիստական տեսակէտներու եւ ցանկութեանց։

Չինական տակնուվրայութիւնները այնքա՞ն խանդավառեր եւ մոլեգներ էին պոլշեւիկ պետերն ու հասարակ շարքերն անգամ, այնքա՞ն չափազանցուած ու այլանդակուած էին անոնք խորհրդային մամուլին մէջ, ամիսներէ ի վեր, որ Երեւանի «աշխատաւորներն» ալ, արդի Ռուսաստանի որ եւ է մէկ շրջանի մահկացուներուն պէս, ապահովաբար, տարուած էին կլանուելու շանդալից աղմուկներէն ու պոռչտուքներէն։

Նոյն գերագրգիռ եւ շինծու մթնոլորտին տակ չէ՞ր որ «Անգլիայի մէջ խորհրդային իշխանութիւն հաստատուած ըլլալու» առասպելը իբրեւ ճշմարտութիւն տարածեցին հայ պոլշեւիկները, Երեւան, անգլիական հանքագործներու վերջին գործադուլին առթիւ, ամբողջ երկու օր։ Կեղծիքը շուտով հրապարակ ելաւ, այն միջոցին, բայց հայ պոլշեւիկները նման մանր դէպքերով չէ որ պիտի ամչնային...։

Ցնեք մեր անօթի, բոպիկ եւ ակլոր հայ գիւղացիին ու բանուորին «դասակարգային գիտակցութիւնը», ըստ պոլշեւիկ ժեխի —

«Դեռ բաւական առաջ Երեւանի բանւորութիւնը գործարաններում ու արտադրական ձեռնարկութիւններում օրը օրին իր հաւաքական խօսքն էր ասում Շանհայի գրաւման, Նանքինի կոտորածների, իմպերիալիստների դաւերի եւ չին պրոլետարիատի յաղթանակի առթիւ: Քաղաքական այս հետաքրքրութեան արտայայտութիւնը կիրակի, Ապրիլ 17ի միտինգն էր գաւառային գործադիր կոմիտէի հրապարակում, ուստեղ ժամի 12ին արհեստակցական միութենական դրօշակներով եւ բազմաթիւ նուագախմբերով ամբողջ հրապարակը բռնած Երեւանի բոլոր աշխատաւորները, կարմիր բանակն ու պիոներները (կարմիր պօյ սքաուտները) իրենց վայրոյթն արտայայտեցին նոր պատերազմ նիւթող միջազգային իմպերիալիստներին եւ իրենց համակրանքի զգացմունքները՝ չին ազատագրուող պրոլետարիատին։»

Միայն Երեւանի «աշխատաւորներն» ու «բանւորներ»ը չեն որ չինական հարցով գինովցած են, այլ նոյն իսկ կարմիր բանակը, եւ պատանի «պօյ-սքաուտ»ները...— կարդացէք, եւ մի՛ ծիծաղիք, եթէ տրամադրութիւն ունիք։

Լսենք միթինկի նախագահին ոտալից պատգամը —

— «Հայաստանի արհեստակցական միութիւնների խորհուրդն այսօր կոչ է անում ձեզ միշտ աչալուրջ հետեւել քաղաքական անցուդարձին, հետեւել չինաստանի յեղափոխութեան ընթացքին եւ պատրաստ լինել բարոյապէս եւ նիւթապէս աջակցելու 400 միլիոն աշխատաւորութեան ազատագրմանը: Կորչի՛ իմպերիալիզմը: Կեցցէ՛ ազատագրուող չինաստանը»:

Իրա՞ւ են այս ամէնը։ Իրաւցնէ՞ Երեւանի թշուառ աշխատաւորները պարտաւորութիւններ ունին՝ պատրաստուիլ «բարոյապէս եւ նիւթապէս օգնելու» համար 400.000000 չին ժողովուրդին, որովհետեւ այսպէս կը պահանջէ պոլշեւիկ ճառախօս մը։

Կոմունիստ պաշտօնեաները աւելորդ անգամ մը եւս ապացոյց կու տան իրենց խառնածին մտայնութեան, եւ կրկին ու կրկին արգահատելի կը դառնան թէ՛ երկրի եւ թէ՛ արտասահմանի հայութեան աչքին։

ՆՈՐԲԵՐ

ԿԱՅԾԱԿ· Ապրիլ 30ին, սաստիկ անձրեւի մը ժամանակ, Հայաստանի մէջ, Երեւան-Աշտարակ խճուղիին վրայ աշխատող բանւորները քաշուած էին վրանին տակ, երբ յանկարծ կայծակ ինկաւ եւ երկու բանւորներ, Յովհաննէս Մարկոսեան եւ Հայկ Գասպարեան, տեղնուտեղը սպանուեցան: Վիրաւորուեցան նաեւ երկու ուրիշ բանւորներ։

"ԱՐՑԻՓՈՒՐ" ՇՈՒՆԻՆ ԱՌԱՍՊԵԼԸ
ԿԸ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՆ ՌՈՒՄԷՆ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 2 Մայիս.

Ռումէն քաղաքական կեանքին հետեւողները գիտեն որ կուսակցական պայքարը յաճախ ծայրայեղ չափերու կը հասնի այս երկրին մէջ, որովհետեւ գաղափարական հակառակութենէ աւելի անձերն ու անձնականութիւններն են որ դեր կը խաղան առհասարակ այդ պայքարներուն մէջ։ Իբրեւ կուսակցութիւն այս պահուս Ռումանիոյ մէջ գոյութիւն ունին՝

Ա.— Ժողովուրդի կուսակցութիւնը՝ նախագահութեամբ Զօր. Ավէրէսքուի։ Այժմ իշխանութեան գլուխ է ան, եւ հետզհետէ իր մէջ կը ձուլէ միւս կուսակցութեանց այն տատանող տարրերը, որոնք ամէն ատեն օրուան իշխանութեան հետ վարժուած են դարպասելու։

Բ.— Ազատական կուսակցութիւնը՝ Պ. Իոն Պրըթիանուի նախագահութեամբ, որ մեծագոյն դերը խաղացած է ռումէն ժողովուրդի վերջին յիսուն տարուան պատմութեան մէջ, եւ որ գրեթէ կամաւ թողուց իշխանութիւնը Զօր. Ավէրէսքուի։

Գ.— Ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը Իուլիուս Մանուի եւ Միխալաքէի նախագահութեամբ, կազմուած վերջերս Ազգային եւ Գիւղացիական կուսակցութեանց ձուլումով։

Դ.— Ազգային կազմակերպութիւնը՝ նախագահութեամբ Պրոֆ. Եորկայի, որ պէտք տեսաւ վերակազմել այս կուսակցութիւնը, չկարենալով հաշտուիլ գիւղացիական կուսակցութեան հետ միացմամբ յառաջ եկած նոր դրութեան։

Ե.— Գիւղացիական կուսակցութիւնը՝ նախագահութեամբ Տոքթ. Լուփուի, որ քաշուելով ձուլուած կուսակցութենէն, վերակազմեց իր հին կուսակցութիւնը։

Ասոնցմէ զատ կան նաեւ քանի մը փոքր կուսակցութիւններ, ինչպէս Քրիստոնէական Պաշտպանութեան Լիկան եւ Ռումէն ընկերվարական կուսակցութիւնը՝ որոնք մեծ դեր մը չունին ռումէն քաղաքական կեանքի մէջ։

Այս հինգ կուսակցութիւնները իրարմէ բաժնողը, ինչպէս ըսինք, գաղափարական տարբերութիւնները չեն աւելի, այլ մասնաւորաբար անձնական ազդեցութիւններն ու ձգտումները, եւ անոնց իրարու միջեւ մղած պայքարն ալ առհասարակ անձնական հանգամանք կը կրէ։ Պայքարը վերջերս բուռն է մասնաւանդ Ազգային-Գիւղացիական եւ Գիւղացիական կուսակցութեանց պետերուն միջեւ, որոնք, երէկ կուսակցական ընկերներ, այժմ կատաղի ոսոխներ դարձած են։ Այդ պայքարի բուռն գիծը շեշտուած է մասնաւորապէս Գիւղացիական Կուսակցութեան պետ Տոքթ. Լուփուի, եւ Ազգային-Գիւղացիական կուսակցութեան պետերէն երեսփոխան եւ համբաւաւոր հռետոր Պ. Վիրճիլ Մաճառուի միջեւ, որ կը նկատուի այս երկրին ամպագոյն մեծագոյն դէմքերէն մէկը եւ որուն մէջ չափազանց ուժով է պայքարող գիծը։ Իր հակառակորդները յաճախ ուրիշ զէնք չեն ունենար գործածել իրեն դէմ, բայց եթէ պոռալ երեսին.

— Դուն հա՛յ ես։

Անցեալ տարի խորհրդարանին մէջ նման ընդմիջում մը եղաւ Պ. Մաճառուի մէկ ճառախօսութեանը ընթացքին։ Ընդմիջող երեսփոխանը նոյն իսկ պոռաց Պ. Մաճառուի երեսին.

— «Արցիփուր»ին գնա։

Հարցը կարճ մըն ալ փակուեցաւ այն ատեն։ Այս տարի Տոքթ. Լուփուն է որ իր նախկին զինակցին բաժնուելէն յետոյ Հայու անունն ալ կը խառնէ իր պայքարին մէջ։ Իր տնօրէնութեան տակ լոյս տեսնող «Օրորա» օրաթերթին մէջ վերջերս լոյս տեսաւ խմբագրական յօդուած մը Պ. Մաճառուի դէմ, ուր թերթը սա իմաստով կ'արտայայտուէր.

— «Տարիներէ ի վեր համաշխարհային մամուլին մէջ կը հրատարակուէին բողոքներ Թուրքիոյ կողմէ Հայոց վրայ գործ դրուած ջարդերուն դէմ։ Երբեք չէինք կրցած ըմբռնել թէ այդքան ջարդերէ յետոյ ինչպէս այսքան Հայեր դեռ կ'ապրին աշխարհի վրայ, եւ թէ ինչո՞ւ Թուրքերը այսքան արհինալի յամառութեամբ մը կը հալածեն Հայերը, որոնց մասին ուրիշ բան չէինք գիտեր, բայց միայն այն որ անոնք կը զբաղին բերքի եւ գորգի առեւտուրով, որ անոնք աննշական այնպիսի ոճիր մը ունին որուն մասին անպատշաճ է հասարակութեան մէջ խօսիլ եւ որ անոնք այնպիսի պժգալի պաշտամունք մը ունին, որուն մէջ գլխաւոր դերը կը վիճակի Արցիփուր կոչուած շունին՝ իբր պաշտամունքի առարկայ։ Բայց յորմէ յետոյ ճանչցանք Պ. Մաճառուն այն ատեն ըմբռնեցինք թէ ինչու կը ջարդուին Հայերը...»

Ու յօդուածը կը շարունակուի Մաճառուի դէմ նախատինքներով։

Այս յօդուածը մեծ յուզում յառաջ բերաւ ոչ միայն հայ շրջանակներու մէջ, այլ նաեւ բոլոր այն Ռումէններուն մօտ, որոնք Հայը մօտէն կը ճանչնան եւ կը գնահատեն հայ տարրին մատուցած ծառայութիւնները այս երկրին եւ առհասարակ քաղաքակրթութեան։

Բայց աւելորդ չէ յիշել թէ Պ. Մաճառու երբեք հայկական ծագում չունի, ինչպէս ինքն իսկ յայտարարեց քանիցս աւելցնելով որ պատիւ պիտի սեպէր իրեն հայ եղած ըլլալը։ Այս պարագան գիտեն նոյն իսկ իր քաղաքական հակառակորդները, բայց կը սիրեն անոր անունը խառնել զզուելի առասպելներու հետ՝ կարծելով զինքը սեւցնել այսպէս։

Ու քանի մը խօսք ալ այդ առասպելներուն մասին՝ որուն հաւատալու համար Տոքթ. Լուփուն կամ իր ընթերցողները պէտք է ապրած ըլլային դարեր առաջ, երբ կրօնական մոլեռանդութիւնը կը սիրէր մուր քսել ուրիշ դաւանանքի մը վրայ։

Արդարեւ այն տարիներուն երբ օրթոտոքս կղերը չէր հանդուրժեր հայ եկեղեցին, եւ մասնաւանդ պայքար կը մղէր անոր դէմ պալքանեան երկիրներու մէջ, սիրած է պժգալի ցուցնել հայ Եկեղեցին։ Ոչ միայն օրթոտոքս եկեղեցականները բերնէ բերան պտտցուցած են զզուելի առասպելներ, այլ բարձրագոյն կղերականութիւնն իսկ դեր խաղացած է հայ եկեղեցիին դէմ մղուած հալածանքներուն մէջ, նոյն իսկ Ցենիամին օրթոտոքս պատրիարքը կոնդակ մը հրատարակած է՝ Հայերը հերետիկոս հռչակելով եւ անոնց հետ արգիլելով խնամութիւններն ու այլ յարաբերութիւնները։ Ցեռագային ռումէն կղերականներ՝ ինչպէս Ռումանիոյ ընդհ. մետրոպոլիտ Իոսէֆ Կէօրկեան արքեպիսկոպոսը եւ Ռոմանի Մէլքիսեդեկ եպիսկոպոսը իրենց հրատարակութիւններով ցրուեցին յոյն կղերին տարածած պժգալի զրոյցները, որոնք սակայն տեղ տեղ մնացին տգէտ եւ մոլեռանդ ժողովուրդին մտքին մէջ։ Բայց, քանիերորդ դարուն, քաղաքական կուսակցութեան մը պե՛տ մը...։

Մարդ ամօթ կը զգայ այդ առասպելները բերան առնելով իսկ։ Իբրեւ թէ Հայոց եկեղեցիներուն մէջ Արցիփուր կոչուած շուն մը կը պաշտուի եղեր, թէ Հայերը անոր համար պահք ալ կը պահեն եղեր, թէ անոնք իրենց մկրտութեան ջուրին եւ կերակուրներուն մէջ աղտեղութիւն կը խառնեն եղեր եւայլն...։ Այս յերիւրանքներուն գուցէ մինչեւ այսօր ալ հաւատացողներ գտնուին տգէտ ամբոխին մէջ, բայց որքան կուրցած ըլլալու է քաղաքական մարդ մը կուսակցական կիրքով զանոնք այսօր հրամցնելու համար իր ընթերցողներուն։

Հայ շրջանակներու մէջ, մասնաւանդ, հին ռումանահայերուն մօտ, վրդովութիւն յառաջ բերած է ակնարկուած յօդուածը։ Ձեռնարկներ կ'ըլլան դատական ճամբով գանգատելու համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ANTHOLOGIE INTERNATIONALE
(J. L. L. D'Artrey)

Գիրք մը որ նման է Ֆրանսայի մայրաքաղաքին Լուանցի փարիզ ծաղկաքաղ մըն է գոյնզգոյն ազգերու եւ ամպափարիկճաշակներու՝ վաճառատուները լեցուն են Պարսկաստանի գորգերով, Արաբիոյ խունկերով եւ Ճափոնական անօթներով, պանդուխտները՝ ծուխէ մարգերով, պղինձէ կիներով եւ սպիտակամիս աղջիկներով։

Այս ճաշակը գրականութենէն ներս։ Գրական խառնուրդ փունջեր,— ծաղկաքաղ՝ կը ճանչնամ նման հաւաքածոներու բազմութիւն մը, մէկը միւսէն աւելի հարուստ կան ծաղկաքաղեր հրէական գրականութեան, ծաղկաքաղեր պարսկական խափշիկեան, ճափոնական, հելլենական գրականութիւններու։

Ծաղկաքաղը ունի թերութիւն մը, զոր դժուար է արդարացնել։ Փիէր Լիւմպուր կ'ըսէ թէ «կարելի չէ կատարեալ ծաղկաքաղ մը տալ»։ Եւ, ինչպէս կը գրէ Անտրէ տը լա Փէրրին, «Ծաղկաքաղի մը էջերով՝ դժուա՛ր թէ կարելի ըլլայ ճանչնալ շրջանի մը կամ երկրի մը գրականութիւնը»։ Վասն զի ծաղկաքաղի մը մէջ կա՛մ պիտի սպրդին մոռացումներ, կա՛մ բոլոր հեղինակները ներկայացնելու հարկին տակ՝ գիրքը պիտի դառնայ ցուցակ, դէմքերու։

Ծանօթ ծաղկաքաղերու մէջ, ամէնէն յաջողն է Իվան Կոլի հաւաքածոն, Les cinq continents, որ կը բանայ տիեզերական համայնապատկեր մը։ (Հոն Հայերը ներկայացուած են Եղիա Ցէմիրճիպաշեանի եւ Հրանտ Նազարեանցի բանաստեղծութիւններով)։ Սակայն այս գեղեցկապաշտ եւ «եղբայրական» Ազգացին կը մատնէ կողմնակալութիւն մը իր ընտրութիւններուն եւ թարգմանութիւններուն մէջ։

Արդ, տ'Արթրէյի ընտրութիւնները թարգմանութիւններ չեն։ Անոր պարտէզը շինուած է ուրիշ ճարտարապետութեամբ, եւ ծաղկաքաղը այդ պատճառով, նաւաց հետաքրքիր է հայ գրականութեան համար։ Տ'Արթրէյ փունջ կը կապէ բոլոր այն ծաղիկներէն, որոնք կ'աճին ֆրանսայէն դուրս, այլ ֆրանսական շրթունքով, օտար ցեղերու պարտէզներուն մէջ։ Իր գիրքը ուղղուած է առաւելապէս ֆրանսացի հասարակութեան, ծանօթացնելու համար անոնց՝ կէս-ֆրանսացի գրողները, ինչպէս «Գանձարան» կոչուած դասագիրքերով, դպրոցներու մէջ, մեզի կը ծանօթացնէին գրագէտներու բազմութիւն մը։

Ու Տ'Արթրէյ իր գիրքը կ'անուանէ «Միջազգային ծաղկաքաղ», որովհետեւ իր քերթողները ասպարէզ կանչած է աշխարհի հինգ մասերէն, եւ իր գիրքը կը ներկայացնէ «Ցիեզերական Ֆրանսան», որովհետեւ իր բոլոր բանաստեղծները գրած են ֆրանսերէնով։ Ան կը խօսի մասնաւոր գուրգուրանքով մը իր քերթողներուն մասին եւ տեսակ մը ծոյակատարութիւն ունի ... փունջի կապելու համար։ Եւ ... հիլ թէ՛ տարիներ առաջ, ֆրանսացի գրողները, արհամարհանքով կը թափէին այն ... բանաստեղծներուն վրայ, որոնք կ'ուզէին ֆրանսերէնով գրել իրենց ներշնչումները։ Պարզապէս ... վոնտել Տ'Անունցիօն Տ'Արթրէյ ներկայացնէ նոր սերունդ ... անոր գուրգուրանքը բոլոր օտար...ներուն հանդէպ, որ կու... ֆրանսերէն գրել։

Իր ծաղկաքաղ կոմիտէն կա... մուած է ֆրանսական գրականութեան լաւագոյն դէմքերէն, ... պէս կը հետապնդէ յուրջ ձեռնար... մը։ Ցարին երկու անգամ պիտի հրատարակէ — վերջ... ծաղկաքաղային պարբերականներ...

Առաջին հատորը կը բերէ 70 ... բանաստեղծ (շուրջ 350 էջ։)

Դասաւորման մէջ կան որոշ ... թերութիւններ։ Քանատացի բա... նաստեղծները, 30 հոգի ... բռնեն գիրքին կէսը, իսկ Արե... քը կը ներկայացուի հինգ բանա... ստեղծով, Պալքանները երեք բա... նաստեղծով։ Կարելի չէ ... թէ Պալքաններու եւ Արեւե... մէջ քիչ են ֆրանսերէն գրող բա... նաստեղծները։ Մասնաւորապէս ... հայ բանաստեղծներուն մէջ ... նինք բաւական թիւով դէմքեր, ... որոնք ֆրանսերէն կը գրեն. ... հի Մինասեան, Հերմինէ Հովսէ... կոստան Զարեան, Մեսամբ... յիշեմ միայն Ցօրեանը... եւ Ալճերիոյ մէջ բազմաթիւ ... անոնք որ ֆրանսերէնով կը ... նաստեղծեն եւ նման «Գաւառա... յին» հանդէսներկան (Septomanie)...

Ցեմոյ ես կը կարծեմ թէ ... աւելի գեղեցիկ պիտի ըլլար ... կամ սերունդի դասաւորում ... գնել։ Այսպէս, տ'Արթրէյի ծաղ... կաքաղին մէջ քով քովի ... 77 տարեկան Ռերէ Պօշէ ... տարեկան Ժօրժ Պուլանժէն, ... կուրն ալ քանատացի բանաստեղծներ։ Ընդհանրապէս միջին ... րունդն է, որ տեղ կը գրաւէ ... Եւ այս պատճառով, գիրքը ... ցեր է դասական գունաւորում ... Չկայ նոր ու յանդուգն ... ւոր մը, արդիական կեանքի ... ապայայտութեամբ։ Ու բանա... ստեղծներու այս թափանցիկ ... մութեան մէջէն կը տեսնուի ... քրոնիկ տը Լիլի կամ Հրէ... սաուերնելը։ Զուլիին «երկրա... գունաւորում, եւ չունին շարժ... համընթացութիւն ... ֆրանսայի գրողներուն հետ ... պաշտած արձագանգներ։ Պէտք ... կարծել, որ բոլոր քերթողները ... ծանօթ են ֆրանսացիներուն։ ... Նոնցմէ շատերը յաճախ կ'... տակցին ֆրանսական հանդէսներ... եւ թէ տակաւին դասական ... հին նուագներ կը հիւսեն ... ատիկա արդիւնք է տեղական ... հանգներու, համընթացութեան ... երկրին գրականութեան հետ։

Այս առաջին հատորին մէջ ... իբրեւ միակ Հայը կ'երեւի ... րուժան Պարսամեան, շուրջ ... նաւորով, ոտանաւորներ ... յանդաւորումի, երկուքը ... կ'ին ձեւով։ Ասոնցմէ «Գիւթանք» ... ու «Ֆլօրան» գեղեցիկ են. ... չինը ունի ջերմութիւն մը ... պարուրէ վերէն վար, եւ ... մը, որ կշռոյթի վերածուած ... առանց սակայն լաւ բանաստե... հնչեակին տարածութեան ... Ինչպէս որ, այդ յուզումին ... չական չափը տեղ տեղ ... խին իրարու եւ կը ստեղծ... հաճոյ կրկնութիւն մը։ ... թարգմանութիւն մը ... «Ֆլօրան» լաւ չէնք ունի, ... ցիկ ճարտարապետութիւն եւ ... չական պատկերախօսութիւն ... կայն շա՛տ է գոյնե... վրան։

Պարսամեանի ստանաւորն ... սիրահարի նման կը հետապնդ... Պոտլէրեան ...։

Հ. ՆԱՐԳԻՆ...

ԹՈՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Կիրակի հրատարակուեցաւ Թուրք օճաղներու ընդհանուր համագումարին ընդունած նոր նական փոփոխութիւնը ս- տաջի ծրագրին մէջ: Այս առթիւ օճախի հիմնադիրներէն եւ Կիւրիի այսօրուան փա- փոխնորդն Հալիդ Ըդիգը պէյ ըստ ընդհանուր խմբագրականը կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ (2 Մայիս)—

Թիւրք օճաղներու համագումարը ծրագրի յանձնաժողովին երկու կարեւոր առաջարկները ընդունեց: Ճշմարտութիւնն այն է որ այս առաջարկները թիւրք օճաղներու ուղղութիւնը փոխող նոր սկզբունքներ չեն, այլ իրական դրութիւնը կը հաստատեն: Որովհետեւ ասիկա այդպէս է, կասկած չկայ միտքերու մէջ. մանաւանդ կարեւոր է մեկնել օճախներու նպատակն ու ձգտումը արտայայտող նոր յօդուածները:

Թիւրք օճաղն, մանաւանդ Անատոլուի ազատութիւնը ձեռնարկէն ի վեր Մէմլէքէթի ամբողջ գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ կը համախմբէր, եթէ զանց առնենք ընդհանուր մշակոյթի համար իր ջանքերը: Սակայն օճախի հիմնարկութեան տարիներուն, այսօրուան կազմակերպութեան չէր յարմարուած Թուրանականութեան գաղափարը, որ մեր մտաւորականներուն եւ լրագրողներուն միայն մեկնութիւններուն առարկայ էր: Ասոր հետեւանքն եղաւ, որ մեր թշնամիները կայսերական միութեան ձգտումին սխալական հակայ կայսրութիւն մը հիմնելու զաղափարին հետ շփոթեցին, ու չափազանցելի յախուռն «օճախ»ներէն: Համագումարը իր ծրագրին Բ. յօդուածին մէջ աւելցուց օճախի նպատակը՝ բացորոշ նախադասութիւնով մը: Միշտ անհրաժեշտ էր այսպիսի պարզաբանում մը՝ թիւրիմացութիւնները փարատելու եւ ցոյց տալու համար որ ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխնելի քաղաքականութեանց եւ խելացի քաղաքականութեան միջեւ:

Բ. յօդուածը կը վերաբերի ազգային եւ «Ժամանակ» կուսակցութեան, աւելի ճիշդը օճախին եւ ներքաղաքական քաղաքականութեան յարաբերութեանց: Մեր կուսակցութիւնը այն հաւաքականութիւնն է, որ կ'իրականացնէ Թիւրք օճաղին բոլոր գաղափարները: Խալքի վարիչները օճախի անդամներ են: Օճախի ուշադրութեան առարկայ եղող Խալքի կուսակցութեան երեսփոխանները կամ ղեկավարները են: Թուրք օճաղին գոյութիւնը ապահովուած է միայն հանրապետական կարգերով: Թիւրք օճաղի անդամները բոլորն ալ երկրին եւ ընկերային դիրքի տէր անհատութիւններ են, ու գործնապէս, կամ առնուազն մտաւորապէս երկրին քաղաքականութեան մէջ դեր կը կատարեն: Երկու կազմակերպութիւններ, որոնք գաղափարական ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին, որոնք մէկ ուղղութեամբ կը քալեն եւ նոյն վտանգներով շրջապատուած են, չեն կրնար տարբեր ուղղութիւն եւ գործունէութիւն ունենալ. միայն աշխատանքի բաժանում կրնան կատարել:

Հանրապետութիւնը պիտի հաստատուի բոլոր լուսաւորեալ եւ գործունեայ տարրերու մշտական գործակցութեամբ: Ո՛չ մէկ կասկած՝ որ հաստատման պայքարին մէջ ամէնէն աւելի մեր կոթնած տարրը Թիւրք օճաղին համախմբած լուսաւորեալ եւ գործունեայ երիտասարդութիւնն է:

Այս տարրը չի կրնար անտարբեր մնալ այն գործունէութեանց հանդէպ, որոնք կը սպառնան հանրապետական վարչաձեւին, պատրուակ բռնելով Թիւրք օճաղի ծրագրին տեսական ո եւ է կէտը: Ո՛վ որ ազգասէրն է, Խալք կուսակցութեան հետ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ, ո՛վ որ Խալք կուսակցութեան գաղափարականը չէ հասկցած, օճախին հետ ո՛չ մէկ յարաբերութիւն կրնայ ունենալ: Առօրեայ քաղաքական անհամաձայնութիւնները մէկ կողմ դնենք. ո՞ր ազգասէր օճախցին կրնայ անտարբեր մնալ Խալք կուսակցութեան վարչաձեւի քաղաքականութեան հանդէպ:

Բ. առաջարկով, օճախը պիտի ձերբազատուի այն բացասական տարրերէն, որոնք ազգասիրութեան դիմակին տակ մեր գաղափարային պայքարին վրայ վատ ազդեցութիւն կը գործեն:

Համագումարը իր այս վերջին կարեւոր որոշումով պարզ ու յստակ կերպով կ'իրագործէ յեղափոխութեան հրապարակ նետած մեծ սկզբունքները և կը յայտարարէ թէ այդ սկզբունքներուն սպառնացող ո եւ է վտանգի հանդէպ անտարբեր չի կրնար մնալ: Այս ժեստը իրապէս շնորհաւորելի է:

Լ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.— Պրաշով (Թրանսիլվանիա) հիւանդանոցի մը մէջ անցեալ օր մեռաւ հիւծախտէ ծանօթ երաժշտագէտ Լեւոն Եղիազարեան, որուն Եւրոպիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ ունեցած գործունէութիւնը երկարօրէն գրած եմ ասկէ առաջ: Եղիազարեան անկողին ինկաւ, երբ արդէն լրացած էին փորձերը իր կազմակերպած հայ եկեղեցական համերգին, ռումէն օփերայի երգիչներու մասնակցութեամբ եւ հովանաւորութեամբ Ռումանիոյ Մարիա թագուհիին: Եղիազարեան թաղուեցաւ Պրաշովի մէջ եւ իր յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Նախարար Գ. Թրանքու Եաշի կողմէ տեղական իշխանութեանց ղրկուած հրահանգներուն համաձայն:

ԱՋԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ճիւնիէ-Լիբանանի հայ որբախնամ ընկերութենէն ստացանք երկար կոչ մը, արժանի լուրջ ուշադրութեան, ցեղի անձկութեան պատճառով, կը հրատարակենք գլխաւոր մասերը.—

«Ութ տարի առաջ՝ 1920ին, Զինադադարէն անմիջապէս վերջ, Եգիպտոսի Հայ Որբախնամ Ընկերութեան ծախքով հիմնուեցաւ Այնթապի մէջ Ազգային Որբանոցը՝ զոր ցուցակ յաջորդական կռիւներուն հետեւանքով հարկադրուեցանք փոխադրել Լիբանան, Պէյրութէն կէս ժամ հեռու, Ճիւնիէ, Միջերկրականի ափերուն վրայ, ուր կը շարունակէ տարիներէ ի վեր իր փրկարար գործը, յօգուտ անպաշտպան բազմահարիւր որբուհիներու:

Իր հիմնադրութենէն ցարդ, մեր ղեկավարութեան վստահուած հաստատութեան սեւեռուն նպատակն է եղած հայեցի դաստիարակութեամբ մը օժտել Որբանոցիս խնամքին յանձնուած մեր բեկորները եւ պատրաստել զանոնք կեանքի պայքարին համար: Երբեմն մինչեւ երեք հարիւրի հասնող մեր որբուհիներէն եւ ոչ մէկը ապառնի դրուած է ո եւ մէկի քով եւ կամ իր բախտին ձգուած: Անոնցմէ երկու հարիւրը, տէր դարձած արգէն ձեռական արուեստներու՝ ընդունակ են վաստկելու իրենց ապրուստը, կամ յարմար ամուսնութիւններ կնքելով, իրենց սեփական ընտանեկան օջախները կազմած են եւ կամ իրենց անմիջական պարագաներուն յանձնուած են խղճամիտ քննութենէ մը վերջ: Իսկ մնացեալ հարիւրի չափ որբուհիները մինչեւ այսօր ալ կը շարունակեն մեր խնամքին կարօտիլ: Անոնցմէ ոմանք չափով մը կը նպաստեն իրենց նիւթական պահպանութեան:

Ճիւնիէի ազգային որբանոցի գլխաւոր ձգտումը եղած է իր ծնողազուրկ սանուհիներուն ապահովել նախնական կրթութենէ մը եւ տոհմային դաստիարակութենէ զատ, ձեռագործներու, կարուձեւի, հայկական եւ օտար ասեղնագործութեանց մասնագիտական լիակատար իւրացումը, հնարաւորութիւն ընձեռելով որբուհիներուն պատուաւոր պայմաններով երաշխաւորելու իրենց նիւթական ապրուստը: Այսպէս ենք յայտնելու, որ մասնագէտ ուսուցչուհիներու ձեռքին տակ, մեր որբուհիները արտադրած են ձեռագործի եւ ասեղնագործութեան այնպիսի հրաշալիքներ, որոնք արդար սքանչացում պատճառած են բազմազգի այցելուներու նիւթապէս ալ, հաստատութիւնս զլուխ կարենալ բերելու համար իր ստանձնած գործը, վայելած է ոչ միայն Եգիպտոսի Որբախնամ Ընկերութեան, այլ նաեւ բազմաթիւ ազգային եւ օտար մարմիններու եւ անձերու օժանդակութիւնը:

Դժբախտաբար, ներկայիս բացարձակապէս փակուած են որբանոցի պայմանները. նիւթական աղբիւրներու նուազման հետեւանքով, որու շնորհիւ ալ մեր խնամքին ենթակայ հարիւրի չափ որբուհիներ կը գտնուին իրենց բախտին ձգուելու վտանգին տակ: Եգիպտոսի մէջ տիրող աննախընթաց տագնապին շնորհիւ, Որբախնամը իր աջակցութիւնը շարունակելու համար դժուարութիւններու կը բախի: Սուրիոյ հայութիւնը եւս ի վիճակի չէ նախընթաց տարիներու չափով իր մասնակցութիւնը բերել:

Ուստի ստիպուած ենք կոչ ընել մեր արտասահմանի հայութեան բոլոր բարեսիրական մարմիններուն եւ անձերուն, խնդրելով մեր հեռաւոր հայրենակիցներու օգնութիւնը 99 որբուհիներուն, որոնք հետեւեալ քաղաքներն ունին իբրեւ ծննդավայր. Այնթապ, Արաբկիր, Աֆիոն-Գարահիսար, Ատանա, Գոնիա, Եօզղատ, Երզնկա, Եդեսիա, Էնկիւրի, Իզմիր, Կեսարիա, Կիւրին, Մալաթիա, Մարաշ, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ եւ շրջականեր: Այս մանրամասնութիւնները կուտանք, յատկապէս պատկան հայրենակցական միութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրելով իրենց վրայ:

Աջակցեցէք մեզի, որպէսզի լրացնենք մեր ստանձնած գործը: (Կնիք)

ՉԸՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍՈՒՏԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

ՎԱՆ.— «Երեւանի» Վանի թղթակիցը կը գրէ թէ, Վանի Հայ Մարմնակրթական Միութիւնը կուսակցական նեղմտութեամբ կուսակցական մարդանքներ կը փորձէ Միութենէն ներս:

Պատասխան.— Սոյն Միութիւնը մինչեւ հիմա կը պահէ իր չէզոքութիւնը եւ անոր վարչական կազմը բացի երկու անդամէ մնացեալը չէզոքներ են:

2.— Փետր. 13ի Ազգ. Միութեան քուէարկութիւնը կը մատնանշէր իրը թէ Ընտր. Յանձնախումբը քուէարկուներու թիւի մասին տեղեկութիւն չէ ունեցած եւ անոր համար բացած է քուէատուփը:

Ընտր. Յանձնախումբի անդամները արդէն իրենք էին եւ իրենք օրինաւոր համարեցին. նոյնիսկ քուէարկութեան վերջանալուն, Հօկի ատենապետ Բէլէշեան ինքն էր որ շնորհաւորեց նորակազմ Ազգ. Միութիւնը: Բողոքարկուներ եղած են միայն համայնավար եւ Ս. Դ. Հնչակեաններ, եւ ոչ ուրիշներ: Լիոնէն եկած երկու քննիչներու խորհուրդին համաձայն, Ազգ. Միութեան նորընտիր վարչութիւնը յօժարեցաւ իր մէջ ընդունիլ երկու չէզոքներ եւս: Բայց յիշեալ անճարակները պահանջեցին որ կազմին չորսը համայնավար ըլլան, երկուքը հնչակեան եւ մէկը Դաշնակցական: Քննիչները չընդունեցին: Նորընտիր վարչութիւնը քննիչներուն յայտնեց թէ իրենք կը հրաժարին եւ թող անոնք զան վայելեն: Բայց այս ձեւը չընդունուեցաւ, շեշտելով թէ օրինաւոր է ձեր քուէարկութիւնը եւ մեկնեցան:

Նոյն պարոնները յգոհանալով, քահանան դրդեցին որ յայտարարէ թէ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կառավարութեան նամակ գրկած է որպէսզի չվաւերացնէ Վալանսի Ազգային Միութիւնը: Մինչդեռ, շատոնց վաւերացուած էր քաղաքապետարանէն, պաշտօնական բոլոր տեղերը ներկայացնելով իր ծրագիրն ու կանոնագիրը:

3.— Խեղճ թղթակիցը առանց կարմրելու կը շեշտէ թէ ամէն Կիրակի Ազգ. Միութեան կողմէ մէկը եկեղեցի կ'երթայ ու պնակին հասոյթը կը գրպանէ, քահանան չորս ամիս է ամսական չի ստանար:

Թէեւ Ազգ. Միութեան մէկ անդամը կրնայ երթալ եկեղեցի, բայց ան հաշիւները կ'ընդունի ներկայութեամբ քահանայի եւ չէզոք անձնաւորութեան մը: Ինչ կը վերաբերի քահանայի ռոճիկին՝ ան կրնայ եւ կամ պէտք էր երկու ամսականը ստանալ հին հոգաբարձութենէն, իսկ Մարտ եւ Ապրիլ՝ նորընտիր վարչութենէն: Երբ իր կատարած թաղումի, պսակի, մկրտութեան եւ նշանտուքի եկամուտները ցոյց տայ մանրամասնօրէն Ազգ. Միութեան, այն ժամանակ իրաւունք ունէր ստանալու ռոճիկը: Մինչեւ այսօր ոչ մէկ հաշիւ տուած է: Եթէ քննութիւն կատարուի, արդէն ստացած է թոշակին կրկինը: Եւ եթէ լուրջ մարդ ըլլար, գաղութին մէջ այսքան պառակտումներ չէին ծագեր: Թող չստիպէ մեզ պատմել իր մութ գործերը:

Ազգ. Միութիւնը գործի սկսած է եւ յաջողութեամբ յառաջ կը վարէ, եթէ նոր խաչընդոտներ չհանեն գաղութը:

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՊԱՏԻՒԸ.— Թրինեաքի մէջ (Սէն-Նազէր), Միքէլ ունէր գեղանի կին մը մանկահասակ: Սպանիացի երիտասարդ մը երկար ատեն դարպասելէ յետոյ, յուսահատ, կը դիմէ բռնի միջոցի մը, տիրանալու համար գեղանի դրացուհիին: Առտու մը, երկանը բացակայութեան պահուն, կը մտնէ տուն, քլորոֆորմ կը բռնէ կնոջ քիթին եւ կը քնացնէ:

Երբ կինը կ'արթննայ, կը տեսնէ որ բռնաբարելէ յետոյ մեկնած էր Սպանիացին: Իրիկունը դէպքը կը պատմէ երկանը: Միքէլ նոր մարդ է. ոչ առոգանուկ, ոչ կռիւ: Կը կանչէ Սպանիացին իր տունը: Սպանիացին կը հնազանդի: Կը ներկայացնէ անոր թուղթ մը, ուր մանրամասն նկարագրուած էր թէ ինչպէս, բռնօրէն, բռնաբարած էր տիկին Միքէլը: Ցետոյ կը հրամայէ ստորագրել այդ յայտարարութիւնը: Սպանիացին կը հնազանդի: Այս վկայականը առնելէ յետոյ կը ճամբէ բարի դրացին եւ կը դիմէ դատարան:

ԱՌՑ ՑՈՄԱՐ ՍԷՐ.— Լիլի շրջակաները, Ավլաք գիւղակին մէջ մշակ Ալոյիս Տըգէն խենթի պէս կը սիրահարի տասնեւեց երիտասարդուհիի մը, Փօփիէլիւք Պրովաքի: Աղջիկը կը մերժէ սէրը: Երիտասարդը, կը յուսահատի միայն այն ատեն երբ եօթներորդ առաջարկն ալ կը մերժուի: Ու կը հանէ ատրճանակը, գնդակով մը զարնելով կը տապալէ զայն: Ցետոյ գնդակ մըն ալ իր բերնին, հատ մըն ալ քունքին ու կ'իյնայ քովիկը իր սիրածին:

ՀԱՐՍՆՑՈՒ ՄԸ ՈՐ «ԾՆԱԾ» ՉԷՐ.— Էփինալի մէջ մանկամարդ աղջիկ մը կը պատրաստուէր հարսնիքի: Ուրախ զուարթ, աչքերը երազներուն, վազեց քաղաքապետարան, արձանագրութիւնները աւարտելու համար: Հոն յայտնեցին որ չպիտի կրնայ ամուսնանալ, քանի որ դեռ ծնած չէ: Իրաւ ալ, մոռցուած էր արձանագրել իր ծնունդը ժամանակին: Ու հարսնցուն որ պաշտօնապէս «ծնած» չէր,— երեւի մօգերը աւետած չէին,— դարձաւ տուն, տրտում ու տխուր սպասելով հարսնիքին՝ մինչեւ որ ծնունդը տեղի ունենայ եւ մեծնայ:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ.— Վարժապետ Ռաֆէլ Պուրկուան գացած էր տեսնելու իր կինը, որմէ բաժնուած էր երկար տարիներէ ի վեր: Ընդունելութենէն քանի մը ժամ յետոյ, յանկարծ լսուեցան ատրճանակի ձայներ: Դրացիները վազեցին եւ տեսան, որ տիկին Ռաֆէն գետին փռուած է, գլուխը գնդակով մը ծակուած, իսկ վարժապետը, նոյնպէս վիրաւոր, հոգեվարքի մէջ կը հոնդար կողքին:

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Քանի մէջ Ժօս որ 12 զաւակ ունէր եւ բոլորը կարգելէ յետոյ, քովը առած էր միայն երկու փոքրերը, անցեալ օր վէճ մը կ'ունենայ տունը մնացող բարի ծաղիկին հետ: Անարժան զաւակը կը կառչի հօրը յանդիմանութիւններէն եւ դանակը կը մխէ հօրը սիրտը: Հայրը վայրկենական կը մեռնի: Հայրասպանը կը քաշէ ոճիրը բանտին մէջ:

ԽԵՆԹԸ ՏԱՆԻՔԻՆ ՎՐԱՅ.— Նիշու 24 տարեկան առողջ երիտասարդ մը, յանկարծ կը խենթենայ եւ կը ցատկէ կը բարձրանայ իր տանը տանիքը, Լուրմէլ փողոցին վրայ: Ու կը սկսի կղմինտր նետել անցորդներուն: Անցորդ մը եռեւէն կը հասնի եւ կը բռնէ այս վտանգաւոր թռչունը տանիքին:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՖՕՐԵՒՓԵՐՄԱՆ ԸՆԴԾՈՎԱԵԱՆՆԵՐՈՒ ՔԱԹԹԱՐՈՅԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յանկարծ տխուր գիշեր մըն էր, նախորդ իրիկունը, խոալական ծովեայ մը գիս եւ երկու գաղցի գործակալներ ցամաք հանած էր, Քաթթարոյի մօտերը, ուր իբր թէ աւստրօ-գերման ընդծովեաններու կարեւոր կայան կար: Ընդծովեան մեզ առնելու պիտի գար քառասնեւութ ժամ յետոյ, երբ արդէն, մեր պաշտօնը որ կարճ հետախուզում մըն էր, վերջացած պիտի ըլլար:

Քաղաքին մէջ, անձրեւին տակ, մտայինք հոն ուր, ժամադրուած էր մեր մէկ գաղտագոյցի մեային գործակալին հետ. այս մարդը կարելի գինետուն մը ունէր ուր կը հաւաքուէին քաղաքին եւ շրջականներուն աւազակները, ծովահէնները եւ լրտեսները:

Մեր պաշտօնը մանաւորապար վտանգաւոր էր այն պատճառաւ որ, այս մարդը շատ վստահելի մէկը չէր. մեր վերին շրջականներուն մէջ, զայն կը նկատէին իբր «կրկին գործակալ»: Մեր պետերը համոզուած գոյացուցած էին թէ, գոնէ անգամ մը, թշնամիին տեղեկութիւններ տուած էր:

Ըստ կարգի ի վեր, կարգի եկած կ'երեւէր, եւ իրմէ վրայ, մեզի հաղորդած էր շատ արժէքաւոր տեղեկութիւններ, որոնց շնորհիւ կրցեր էինք քանի մը ծանր հարուածներ տալ թշնամիին:

Արդ, քանի մը օր առաջ, մեզի իմացուցեր էր, թէ քանի մը անգամներ, գիշեր ատեն, քաղաքին գըխաւոր նաւահանգիստը, որոնք գերմաներէն կը խօսէին եւ զինուորական երեւոյթ ունէին, իր գինետունը եկած էին խմելու. անոնցմէ մէկը, որ պետերնին ըլլալ կը կարծուէր, իրեն ըսեր էր.

— Շրագալոյսին հոս պիտի ըլլանք նորէն. բայց որովհետեւ քաղաքին մէջմարդ չենք ճանչնար — ինչ որ սուտ էր —, կ'ուզե՞ք մեզի հայթայթել ամէն ինչ որ պէտք է. մնունդը մեր նաւուն վրայ տանելու համար:

Գինեպանը ընդունած էր եւ նաւազը, ուտելիքներու ծախս զանկի մը հետ, իրեն յանձնած էր կարեւոր գումար մը աւստրիական քուրոններով:

Այս տեղեկութիւնները մեզի տուած ատեն, գինեպանը աւելցուցած էր.

— Որքան գիտեմ, այս միջոցին Քաթթարոյի եւ շրջակայ նաւահանգիստներուն մէջ գերմանական կամ աւստրիական որ եւ է նաւ չկայ: Նաեւ ըսեր էր

— Իմ կարծիքովս, գերման ընդծովեայի մը նաւազները ըլլալու են, որ կը փափաքին ցամաքին վրայ անցընել:

Այս տեղեկութիւնները ստուգելու համար էր որ, Քաթթարո եկած էինք: Իրօք, այդ միջոցին, այդ կողմերը կը գտնուէր ընդծովեայ մը, որ հակառակ իրեն դէմ լարուած ցանցերուն, չէր բռնուեր: Այս ընդծովեային կը վերագրուէր շատ մը նաւերու կորուստը. եւ որովհետեւ մեզի ծանօթ կայաններէն չէր ստանար իր պաշարը, կը հետեւցնէինք թէ Քաթթարոյի կամ շրջականներուն մէջ նոր կայան մը հաստատուած ըլլալու էր:

Անմիջապէս որ այս խուզարկութիւնը ինծի յանձնուեցաւ, մտածեցի

— Այս ընդծովեան, ուտեստեղէն հայթայթելու համար, գինեպանի մը կը դիմէ, մինչդեռ իր պաշտօնական հայթայթիչը ունեցած պէտք է ըլլար:

Եւ անմիջապէս, այս երկընտրանքին առջեւ գտնուեցայ.

— Երկուքէն մէկը. կամ այն է որ ընդծովեային հայթայթիչը, ժամանակաւոր կերպով, ուտեստ հայթայթելու անկարելիութեան մէջ է, եւ կամ գինեպանը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ընդծովեային Աւստրիոյն հայթայթիչը:

Ինչպէս կը տեսնէք, գործը գէշ էր. որովհետեւ կրնար ըլլալ որ մեզի դէմ սարքուած դաւ մըն էր, որուն զոհ երթայինք:

Բայց նման պարագաներու մէջ վարանումը ներելի չէ, եւ ինչ որ ալ պատահէր, պէտք էր որ մարդուն հետ բերան բերնի տեսնուէինք:

Որոշուած տեղը, ան արդէն մեզի կը սպասէր:

Իր յայտարարութենէն կը հասկցուէր, որ նախորդ իրիկունը, նաւազները եկեր ու տարեր էին իրենց յանձնարարած ուտեստը բայց չէր կրցեր զանոնք հետապնդել, որովհետեւ, այդ միջոցին, իր գինետունը լեցուն էր յաճախորդներով:

— Գոնէ գիտէ՞ք թէ. ինչ ուղղութեամբ մեկնեցան. դէպի ծովե՞զր թէ դէպի քաղաք:

— Այդ մասին բան չեմ գիտեր, որովհետեւ տեղէս չկրցայ բաժնուիլ. սակայն կարեւորութիւն չունի ատիկա, քանի որ նորէն պիտի գան

— Ինչպէ՞ս, այսօ՞ր իսկ:

— Քիչ յետոյ այս առտու անոնցմէ մէկը եկաւ եւ այս գիշերուան ժամը 11ին համար ինծի յանձնարարեց 10 քիլօ շաքար եւ հազարակ մը օղի:

Ժամը արդէն տասն էր:

— Լա՛ւ, ըսի, շնորհակալութիւն տեղեկութեանդ համար: Մնացեալը մեր գիտնալիք բանն է

(Շար.)

սին տեղեկութիւններ հաղորդել Մոսկուայի։ Բօշլէն մասնաւորաբար կ'ամբաստանէ Մէնէթրիէ անուն համալսարանական մը, որ անցեալ Նոյեմբերին համալսարանական կուսակցութեան մասնաւոր յանձնարարութեամբ իրեն ներկայացած է՝ պաշտօն ունենալով Ֆրանսայի պատերազմական հաստատութեանց մէջ գտնել մարդիկ՝ որոնք կարենային կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդել զանազան զինուորական մասնագիտական խնդիրներու մասին։ Բօշլէն կ'ըսէ նաեւ թէ համալսարանական կուսակցութեան կողմէ Նըվէօ անուն մէկուն թելադրուեցաւ դիմել՝ Վէրսայլի զինուորական կեդրոնին մէջ Թափուր մնացած պաշտօն մը ստանալու համար։ Համալսարաններու նպատակն էր պատերազմական բոլոր հաստատութեանց մէջ իրենց լրտեսները ունենալ։ Կարմիրները կ'աշխատէին նաեւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ ձեռք բերել պայթուցիկներու եւ ուրիշ ռազմանիւթերու շինութեան մասին։

Համալսարանական կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անդամ Բրէմէի եւ իր բարեկամուհի Օր. Լուիզ Բլարաքի մասին ամբաստանութիւնները ծանրացած ըլլալով, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր արձակեց անոնց դէմ։

ՓԱՐԻԶ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Կիրակի առաւօտ ժամը 5.20ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն դէպի Նիւ-Եորք ճամբայ ելան երկու ֆրանսացի օդանաւորդներ՝ հարիւրապետ Շառլ Նոնժէսէր եւ հարիւրապետ Ֆրանսուա Քոլի, միականի։ Մեկնումի պահուն Պուրժէի մէջ ներկայ էին պաշտօնական ներկայացուցիչներ եւ մօտ 600 հրաւիրեալներ։ Մինչեւ Հավր օդանաւորդներուն ընկերացաւ ուրիշ օդանաւ մը, որ ամէն վայրկեան տեղեկութիւններ կը հաղորդէր մեծ օդանաւին մասին։ Տեղեկութեան մը համաձայն, որ չէ հաստատուած, օդանաւը տեսնուած է կիրակի առաւօտ Սաուէթ-Հէմփթընի վրայ ու ժամը 10.50ին ալ Իրլանտայի եզերքը։ Անկէ ի վեր լուրերը հակասական են։ Ատլանտեանի վրայ գտնուող բոլոր նաւերուն հրահանգ տրուած է ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին ուշադիր ըլլալ, եւ ո եւ է վտանգի պարագային օգնութեան փութալ յանդուգն օդանաւորդներուն։ Ասոնք է որ նոյնպէս լուր պիտի տան օդանաւին մասին։

Նիւ-Եորքէն եւ Շէրպուրկէն հեռագիրներ կ'ըսեն թէ Նոնժէսէրի օդանաւը ցամաքէն 370 քիլոմեդր հեռու Ատլանտեանի մէջ վար իջած է եւ օդանաւորդները օտար նաւի մը կողմէ ազատուած են։ Այս լուրն ալ չէ հաստատուած

Փարիզի ամերիկեան թերթերուն հասած լուրերուն նայելով, Ատլանտեանի վրայ օդերեւութաբանական պայմանները շատ աննպաստ են։

Այս թռիչքը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ, ուր Չէմպըլէյն եւ Պարթօտ կը պատրաստուէին առաջնութիւնը շահիլ, Ֆրանսացիներէն առաջ ճամբայ ելլելով։

Նոնժէսէր 35 տարեկան է։ 12 տարիէ ի վեր վարիչ օդանաւորդ է եւ մեծ քաջութիւններ գործած է Մեծ Պատերազմի ընթացքին։ Սկիզբները ծանրապէս վիրաւորուած ըլլալով, զինուորական ծառայութենէ զերծ կացուցուեցաւ։ Սակայն երբ վէրտէօնի ճգնաժամային կռիւները սկսան, Նոնժէսէր կամաւոր կերպով ճակատ մեկնեցաւ եւ հակառակ յաճախակի վիրաբուժական գործողութիւններու ենթարկուելուն, շարունակեց կռուիլ։ Մինչեւ Զինադադար, Նոնժէսէր 43 թշնամի օդանաւ վար իջեցուցած էր։ Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ էր եւ 19 անգամ յիշատակուած զինուորական օրակարգերու մէջ։ 1921ին նոր արկածի մը զոհ, Նոնժէսէր 24րդ անգամ ըլլալով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցաւ։

Իր ընկերը Ֆրանսուա Քոլի 46 տարեկան է։ Նախկին նաւապետ, 14 տարի զինուորական ծառայութիւն ըրաւ իբրեւ օդանաւորդ։ Զինադադարին, բազմաթիւ օդանաւային քաջագործութիւններէ վերջ՝ որսորդ օդանաւորդներու տորմիղի մը հրամանատարն էր։ Պատուոյ Լեգէոնի ասպետ է եւ Պատերազմի խաչ ունի։ Դէմքին աջ կողմը եւ աջ աչքը ռումբի մը պայթումին զոհ գացած են։

Օդանաւը, որով Փարիզ-Նիւ Եորք թռիչքը կը կատարուի, կը կոչուի «Սպիտակ Թռչուն»։

Երէկ մինչեւ կէսօր տակաւին ստոյգ տեղեկութիւն չէր առնուած օդանաւին մասին։ Նկատի ունենալով իրենց ուղեգիծը, եւ հաշուելով որ ժամը 180 քիլոմեդր արագութեամբ պիտի երթային, օդանաւորդները երէկ առաւօտ ժամը 4.30ին Թէր-Նէօվէն պիտի անցնէին։ Վերջին լուրերու նայելով, ձիւնի փոթորիկին պատճառով կարելի չէ տակաւին բան տեսնել Թէր-Նէօվի մէջ։ Օդանաւորդները 6000 քիլոմեդր ճամբայ պիտի կտրեն եւ ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 45 ժամ։ Նիւ Եորքի մէջ հինգ օդանաւեր կազմ ու պատրաստ կը սպասեն՝ դիմաւորելու համար ֆրանսացի օդանաւորդները։

Եթէ Ֆրանսացիները յաջողին իրենց ձեռնարկին մէջ, Ամերիկացիները պիտի հրաժարին Նիւ-Եորք Փարիզ թռիչքը փորձելէ, քանի որ առաջնութիւնը կորսնցուցած պիտի ըլլան։

∴ Ատլանտեանը հարաւէն ուղղակի թռիչքով կտրելու համար Մայիս 5ին Սենեկալէն «Կօլիաթ» օդանաւով ճամբայ ելած էին ֆրանսացի օդանաւորդներ Մունէյր, Սէն-Ռոման եւ Փըթի։ Մինչեւ հիմա ո եւ է լուր չէ առնուած ասոնցմէ։

Հ. Մ. Ը. Մ. (I) ՅԱՂԹԱԿԱՆ 4-2

Կիրակի Շամփինեիի մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ-ի (Ա) ֆութպոլի մրցումը V. G. A. Saint-Maurի (Ա) խումբին դէմ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ։ Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա) յաղթեց 2ի դէմ 4 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԽՈՒՐՔԻՈՅ պուլկար նորընտիր դեսպան Փավլօֆ իր յանձնարարագիրը ներկայացուց Թուրք հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի։

ԺԱՆ Տ'ԱՐՔԻ տօնը առանց միջադէպի տօնուեցաւ Կիրակի օր Փարիզի եւ գաւառներուն մէջ։

ՉԱՏԻԿԻ արձակուրդը վերջացած ըլլալով, Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը կը վերաբացուի այսօր։

ՍՈՍԿԱԼԻ ուրական մը մեծ աղէտի ենթարկած է ամբողջ Քանսասի (Ամերիկա) նահանգը։ Հարիւր հազարաւոր տոլարի կորուստ կայ։ Երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են եւ կը վախցուի որ Միսիսիփիի վերջին թումբերն ալ խորտակուին՝ ողողելով ընդարձակ մնացած նոր շրջաններ։

ԺԱՄԱԴՐՈՒԵՑԷՔ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ
"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԻՆ, ՈՒՐ?

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյէլ Ժուռնալի» սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ գրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլօմպի Եռագոյն խումբի ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովիկը հրաւիրուին, վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրագարանի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը 12 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, Ցլօրիայի մէջ։ Շ. Նարդունի կը խօսի Զ. Պըլպուլի քերթուածներուն մասին։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական ծանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Պրթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԱՈՒԼԸ, Օ. Տ.— Ստացած ենք 35 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Զ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Տիկ. Պ.— Ստացանք 140 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Գ. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Զ. Դ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՆԷՕՅԻԼԻ, Պ. Ա. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՇԱՐԺԱ ՌԻՇՕ, Ս. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՖԻՒՄԷԼ, Դ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Արար. Միութ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք։

ՍԷՆԹ ԱԼՊԱՆ, Մ. Ն.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՊՐԻԽՈՍԷԼ, Ս. Վ.— Ստացանք 500 ֆրանք։

ԼԷ ՔԱՎԸՆԻԷՌ, Գ. Տ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՕՊԸՆԱ, Մ. Փ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԻՍՏ, Մ. Կ.— Սկսանք ղրկել։

ԿԱԼՄԻԷ, Ե. Թ.— Սկսանք ղրկել։

ԼԱ ԿՌԻՎ, Ա. Ճ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Պակասները ղրկեցինք։

ՎԱԼԱՆՍ, Յ. Գ.— Ստացանք 255 ֆր. 30։

ՊԻՐԷՌՆ, Գ. Տ. Մ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Քէօճ աղա Գրիգոր Պապօեան, Սաճիսկ Գրիգոր Պապօեան, կիրակոս Սիմոնեան էկմալցի, Խսայի Պասէյեան Կիրաշէնցի (Վան)։ Տեղեկացնել՝ կարապետ Պապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն Արաքսի Եղիազարեան կը փնտռէ իր ամուսինը՝ Պրուսայի Եէնիծէ գիւղացի Յովակիմ Եղիազարեան, որ 1922ին Մուտանիոյ քարափը կը ձերբակալուի Միլլիճիներու կողմէ, 8 օր վերջ բանտէն նամակ ստացանք, բայց անկարելի եղած է զինքը տեսնել։ Լուր տուողին մէկ տարուան Յառաջ նուէր պիտի տրուի։ Գրել՝ Garabed Ohannessianի, 47 Cours Adrien de Montgolfiere, St. Chamond (Loire, France.

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել։

— Թէրմէ գաւառին, Գոճաման Պաշի գիւղէն Գօզոս Ռուստեմեանի որդին Տրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մեմզար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։

— Թօզադի Փօլիս գիւղացի Գօզոս Փէհլիվանի աղջիկը Պայծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝ K. Ousdianի 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc։

— Տիկին Մաքրուհի Մուրատեան, ուրիշ մականունով Անտիքէճեան կը փնտռէ իր զօրեղբօրորդին Նշան Երանոսեանը որ վեց ամիս առաջ կը գտնուէր Ռուսճուք Rue Levska N. 3, իր վերջին նամակով հասցէն փոխել մտադրած ըլլալը կ'իմացնէր։ Տեղեկացնել՝ Mme Makrouhi Mouradian St. Lout Grand Pain։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	124 01
Տոլար,	Dollar	25 5
Մարք ոսկի 100	Mark	605
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	13 32
Թրք. ոսկի	» or	111
Մէճիտիէ	Médjidie	7 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 40
Դրախմի »	Drachme	34 —
Լիր » »	Lire	138 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 90
Զուից. »	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	16 40
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100 —

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.	3080
»	II	1940
»	III	1510
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	170 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Յամեր թաշիս ալէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արտէն Լիւթէն 20, Ռասպուտին 15, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Երազահան 10, Կայսր մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12.50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մագասներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալուսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Եւ.հատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչները Ալմանախ 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Ցոլքեր եւ երազներ 22.50, Ռումէն ժող. պատմ 7.50, Սթիլմոնսի քաղաքապետը 6, Ծաղկաթեան պաշերէս 7.50, Անցեալէն (Լէօ) 3, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 2, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Գոէթեր՝ Զարինց 20, Մանֆրէտ 10, Ոսլանի երգը 10, Էնկոսի Հովուական (Դափնիս եւ Քլոէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թալաաթին Կնիկը 2, Ու... նորդ Տէր Պապան 25, Տամերլան... տարի Պոլսէն դուրս 25, Ընկ... քուներ 7, Լուռ Յաւեր 10, Խոյ մար... քի Զաւեր 8, Անշիտացած ... մը 10, Միասը Սիամանթոյին 1, ... Մօրեղբայրս 2, Մերկ կինը 1... Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր ... նախանին Սէրը 20, Աստղեր ... 35, Արտիստը, Յոյների եւ ... 2, Լուսանկարչութիւն 1 Les ... d'Orient 3, Ծովափանը ... Թուրքիոյ մէջ 2, Կիլիկիա ... 20, Փոքրիկ տոհմիկ ... Այլ աւեներ եւ Այլ աւեներ 15, ... տրկած մը 3, Վերադարձ ... ուղղագրութիւնը 1, Հայկ... 5, Տաղք եւ Նամականի Գ. ... Գաղափար Հայ գրականութեան ... ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ... Ֆրանսայի եւ գաղութներու ... փօսթի ծախք չկայ։

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին ... ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր

Ստանալու համար՝ դիմել ... մակով՝ Vahram Sévouni 3 ... rue Quihou, Saint-Mandé.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԱՄԵՐԻԿԱ 6 ամ. 10 ամ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՄԱՅԻՍ 1927

11 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 333

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԳԱՍՏԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ ՀՆԱՐՔ

Ինչպէս գրեցինք, «Թուրք Օճաղը»ներու համաժողովը, որ Մայիս 1ին փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, երկու կարեւոր փոփոխութիւններ կատարած է իր ծրագրին մէջ։

Այդ փոփոխութեանց համաձայն, Թրքական օջախները, ոռոնց նպատակն է «ուժ տալ ազգային գիտակցութեան զօրացման», այսուհետեւ «գործնական աշխատանքի» ասպարէզ պիտի ունենան «միայն Թուրքիոյ սահմանները»։ Երկրորդ, առանց փոխելու «ազգային, հանրապետական եւ ժողովրդավար սկզբունքներ», պիտի գործակցին Մուսթաֆա Քէմալի կուսակցութեան, Խալքի, «գիտութեան եւ մշակոյթի սահմաններուն մէջ»։

Ծրագրի փոփոխութեան առթիւ, խմբագրականներ գրեցին Թուրք թերթերը, մասնաւորապէս կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ» եւ «Վաքըթ», որոնց ամփոփումը տուած ենք։ Երկու թերթերն ալ, հետեւելով օրուան կարգախօսին, կը փորձեն ապացուցանել թէ Թրքական օջախը սկիզբէն իսկ «մէմլէքէթճի» էր, այսինքն իր ամբողջ գործունէութիւնը Թուրքիոյ մէջ կը սահմանափակէր։

Սակայն, օջախի հիմնարկութեան տարիներուն, այդ կազմակերպութենէն դուրս ծնած էր Թուրանականութեան գաղափարը, որուն տուաւ մեր մտաւորականներուն եւ լրագրողներուն սխալ մեկնութեանց։ Ասոր հետեւանքը այն եղաւ որ, մեր թշնամիները Թրքութիւն միութեան ձգտումը խառնեցին ասիական ծակայ կայսրութիւն մը հիմնելու դատին հետ, եւ շարունակեցին կասկածիլ օջախներէն»։ («Միլլիյէթ», 3 Մայիս):

Այս թիւրիմացութիւնը հարթելու համար կատարուած է փոփոխութիւնը, որպէս զի բոլորն ալ հասկնան թէ «ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխնելք բախտախնդրութեանց եւ խելացի գործունէութեան միջեւ»։

«Դուրս մը ոտար երկիրներ օջախը կը նկատէին համիսլամութեան ասպարէզ մը նշան։ Ցրուած որոշումով, ամէն մարդ պիտի համոզուի թէ Թուրք օջախին գործունէութիւնը ո՛ր եւ է ձեւով վեհ տարածութեան արտասահմանի մէջ»: («Վաքըթ»):

Այո, միայն թէ ամէն մարդ համոզուի...

Փոփոխութիւններ կատարել եւ արձանագրել՝ անպատճառ կատարուած չի նշանակեր, կամ չերաշխաւորեր անոնց գործադրութիւնը։ Դեռ օսմանեան կայսրութեան օրերուն, շատ խելացի օրէնքներ կային Թուրքիոյ մէջ, որոնց գործադրութիւնը մինչեւ առաջ պետութեան շահերուն պիտի օգնէր։ Բայց օրէնք դարակներու մէջ մնաց, իբրեւ թանգարանի նիւթ, իսկ իրականութիւնը քալեց այնպէս ինչպէս ծրագրեր եւ որոշեր իշխողները, անդունդէ անդունդ գլորելով ոչ-Թուրք ժողովուրդները, Թուրքիան ալ միասին։

Այսօր ալ տարբեր չէ պատկերը։

Արդիական բոլոր բանաձեւերն ու օրէնքները թարգմանուած են քէմալական Թուրքիոյ մէջ, եւ արձանագրուած՝ պետական սահմանադրութեան մագաղաթին վրայ։ Հանրապետութիւն, բոլոր ցեղերու հաւասարութիւն, աշխարհականացում, զուիցերիական օրէնք,— այս բոլորը հռչակուած են պաշտօնապէս։

Բայց, խնդիր է, ամէնօրեայ իրականութիւնը ո՞րքան կը համապատասխանէ այդ գեղեցիկ բանաձեւերուն։ Ջարդը Թուրքիոյ՞ է հանրապետական կարգերու տակ։ Զուիցերիական օրէնք կ՚արտօնէ՞ որ աւարի տրուին ոչ-Թուրքերու անհատական եւ հաւաքական հարստութիւնները, իբրեւ «լքեալ» գոյք, ... պետութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս կեղեքէ փոքրամասնութեանց դպրոցները, Թուրք ուսուցիչներ եւ լրտեսներ ... անոնց գլխուն, եւ անոնց ծախքով։

Պատահաբար կը յիշենք այս կէտերը։ Ըսել կ՚ուզենք թէ Թրքական օջախներու գործունէութեան մասին կատարուած փոփոխումն ալ նոյն ճամբով պիտի ընթանայ։

Եղածը քաղաքական ռազմավարութիւն մըն է, քան իրական զգաստացում եւ ինքնամփոփում։ Ընթերցողները կը յիշեն ... վերջերս խորհրդային համագումարներու մէջ, վրացի եւ ... թաթար գործիչներ իսկ լեզու ելան, տեսնելով որ եղբայրական Թուրքիան կը հանդուրժէ, Մուսավվաթի եւն. գործունէութեան Թուրքիոյ մէջ։ Էնկիւրի իր հիմնական ծրագիրները հետապնդելու համար, ստիպուած է փրկել երեւոյթները, եւ ատոր համար ... ըրած է քաղաքականութիւն մը, որ սա իմաստը ունի. ... կ՚ուզէք ըրէք, գլխացաւ չպատճառէք. ես գիտցած չըլլամ ... ինչ դժուար բան է Պոլսոյ մէջ կատարուած գործի ... տպագիր թուղթի մը կեդրոնը կամ հասցէն... Պերլին ... հնեն։

Այնպէս ալ՝ Թրքական օջախներու մասին։ Նեղը մնացած ... կառավարութիւնը կրնայ ցուցնել ծրագիր - կանոնագիրը, ... չէ թէ Թրքական օջախներու գործօն անդամները քարոզութիւններ կատարեն Նախիջեւանի, Ղարաբաղի կամ պարսկական Ատրպատականի մէջ, անմեղունակ նշանախօսքով մը,—Թրքական ընդհանուր մշակոյթի անունով։

Եթէ Թուրքիա իսկապէս կ՚ուզէ համոզել թէ «ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ անխնելք բախտախնդրութեանց եւ խելացի գործունէութեան միջեւ», թէ չի ձգտիր «ասիական ծակայ կայսրութիւն մը հիմնել», մէկ խօսքով, եթէ անկեղծօրէն հրաժարած է Թուրանականութեան գաղափարէն, ինչո՞ւ կը յանձնէ իր տրամադրութեան տակ պահել, օրինակ, Սուրմալուն եւ ... Նախիջեւանը, շահագործելով Ատրբէջանի անունը...

Շ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՄԱՐՍԷՅԼ, 9 Մայիս

Կիրակի օր, 8 Մայիս, առտուան ժամը 7ին, արդէն լեցուած էր եկեղեցիին բակը հետաքրքիրներու հոծ բազմութեամբ։ Պատերուն վրայ փակցուած էր Մարսէյլի 23 ընտրելիներու երասպատիկ ցանկը. 69 հոգի, նոյնպէս ազգ. տուրքի մասնակցողներու անունները, իրենց մանրամասն ծանօթութիւններով։

Ժամը 8ին, Ազգային Դպրոցի մեծ սրահներէն մէկուն մէջ, ընտրական յանձնախումբի անդամները իրենց մասնաւոր տեղերը գրաւած էին սեղանի մը շուրջ։ Կաթող. պատուիրակ Գրիգորիս եպսկ. Պալաքեան, որ Փարիզէն յատկապէս եկած էր, Ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներու մէջտեղ, թիկնաթոռի մը վրայ բազմած կը նախագահէր ընտրութեանց։ Առաջնորդը իր երկու ձեռքերը ժապաւէնաւ ու կնքուած քուէատուփին վրայ դրած, կը հսկէր քուէներուն ու արձանագրութիւններու կանոնաւորութեան։

Ներկայ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւններէ երեքական ներկայացուցիչներ, «Յառաջ»ի, «Նոր Լոյս»ի, «Նոր Երկիր»ի եւ «Ժամանակ»ի թղթակիցները, «Հայ Միտք»ի եւ «Ազատ»ի խմբագիրները։

Ընտրողներ իրենց գլխարկները հանելով, երկիւղածութեամբ կը մօտենային քուէատուփին եւ ազգային տուրքի արձանագրութեան տոմարին մէջ իրենց անուանց դէմ ստորագրելէ վերջ, քուէթուղթը կը ներկայացնէին Մասրըէ վարդապետին, որ սուրբ գեղէ յետոյ իր ձեռքով կը ձգէր քուէատուփին մէջ։

Համաձայն ընտրական յանձնախումբի որոշման, ժամը 2ին գոցուեցաւ քուէատուփը եւ մէկ ժամուան դադարէ վերջ, բոլորին ներկայութեամբ Պալաքեան եպսկ. բանալով քուէատուփը, համրուեցան քուէները։ 441 հոգի ազգային տուրք վճարած էին, իսկ 394 հոգի քուէարկութեան մասնակցած։

Քուէները չորս մասի բաժնուելով, կարդացուեցան մէկ-մէկ, Պալաքեան եպսկ.ի ու Մամբրէ վարդապետի հսկողութեամբ. ժամը 7.30ին լրացաւ ընթերցումը եւ երեւան ելաւ հետեւեալ արդիւնքը.—

1. Յակոբ Սէլեան 387 քուէ (չէզոք), 2. Գարեգին Շահլամեան 387 (դաշնկց.), 3. Վրթանէս Ղազարեան 385 (չէզոք), 4. Լեւոն Մեսրոպեան 385 (դաշնկց.), 5. Արգար Արզումանեան 384 (դաշնկց.), 6. Եղիշէ Թորոսեան 384 (չէզոք). 7. Արշակ Թորոսեան 383 (դաշնկց.), 8. Նշան Էքիզեան 381 (չէզոք., 9. Հայկազուն Գույումճեան 380 (չէզոք., 10. Տիրան Թէքէեան 380 (չէզոք). 11. Անտոն Անտոնեան 379 (չէզոք. 12. Յակոբ Պապիկեան 378 (դաշնկց.). 13. Արամ Թէքէեան 377 (չէզոք). 14. Յարութիւն Ժամկոչեան 377 (դաշնկց.). 15. Հայկ Սէրէնկիւլեան 376 (դաշնակ. 16. Սահակ Գրաճեան 374 (չէզոք). 17. Մեսրոպ Գույումճեան 373 դաշնկց., 18. Պերճ Թաշճեան 370 դաշնկց., 19. Պօղոս Տ. Պօղոսեան 366 դաշնկց., 20. Սարգիս Ալթունեան 365 (հնչակ.). 21. Աբրահամ Արապեան 364 (հնչակ.), 22. Դանիէլ Թորոսեան 361 (հնչակ.). 23. Թորոս Ա. Մերկերեան 353 (հնչակ.)։

Պալաքեան եպսկ. այս անունները բարձրաձայն կարդալէ վերջ, իր շնորհակալութիւնները յայտնեց մարսիլահայ գաղութին ու մասնաւորապէս Ընտր. Յանձնախումբին, որ պարտաճանաչութեամբ ու կանոնաւորութեամբ տարած էին իրենց աշխատանքը եւ յայտարարութիւններէն մէկ մէկ օրինակ առաւ, տանելու համար Լիոն եւ Փարիզ։

Նոյն օրը Սէն-Ժիւլիէն և Սէն-Լուի եւս ընտրեցին իրենց պատգամաւորները։ Սէն-Ժիւլիէնէն ընտրուած է Գրիգոր Պալտասարեան 39 քուէով (դաշնկց.)

Սէն-Լուիէն՝ Գաբրիէլ Եղիազարեան 29 քուէով (դաշնակց.)

Սէն-Ժիւլիէնի մէջ ազգային տուրքի մասնակցողներու թիւն է 69, քուէարկող՝ 42։ Սէն-Լուի ազգ. տուրքին մասնակցող 33, քուէարկող՝ 29։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼՈՅՍԸ ՊՈԼՍՈՅ Ն ՊԻՏԻ ԾԱԳԻ

Պոլսոյ մէջ լրջօրէն մտահոգ են Էջմիածնի կացութեան մասին, հակառակ տրուած «հերքումներու», որոնք ոչինչ կ՚ապացուցանեն եւ որոնց աղբիւրը մէկ է։

Խառն ժողովը միջոցներ ձեռք առած է, վաւերական տեղեկութիւններ ստանալու համար։

Միտքերը այնքան պղտորած են որ «Նոր Լոյս» այժմէն կ՚առաջարկէ Երուսաղէմ փոխադրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը։

∴ Պոլսոյ խորհրդային փոխ-հիւպատոս Պ. Անտէքօղն հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է «Վաքըթ»ի (Ապրիլ 5).

Գեռ լուր չունինք թէ՝ Էջմիածինը գրաւուա՞ծ է թէ ոչ: Միայն սա ստոյգ է թէ՝ մասնաւոր օրէնքի մը համաձայն, որոշեալ պայմանաժամի մէջ կառավարութեան չդիմող եկեղեցիներուն փակումը անհրաժեշտ կը դառնայ։ Եւ որովհետեւ այս օրէնքը Ապրիլի սկիզբը գործադրութեան պիտի դրուի, եթէ որոշեալ ժամանակամիջոցին Էջմիածին ալ չէ դիմած կառավարութեան, Էջմիածնի եկեղեցիներուն փակումը օրինական անհրաժեշտութիւն մըն է։ Սա ալ պէտք է աւելցնել թէ՝ կառավարութիւնը այս օրէնքով կը ձգտի կրօնական ազատութիւնը ապահովել»

∴ «Նոր Լոյս» (4 Մայիս) դիտել կու տայ թէ «Գ. Չաթիկէրտեան ալ լուռ մնալ կ՚ուզէ եւ վերջին անգամ երբ իրեն դիմում կատարեցինք, բաւականացաւ ըսելով թէ տեղեկութիւն չունի»:

Կացութեան մասին գաղափար կազմելու համար, կը թելադրենք ուշադրութեամբ կարդալ Ռուսիոյ ուրիշ մասերուն մէջ կատարուած գործողութիւնները, «Օրը Օրին»ի բաժնին մէջ։

ՄՇԵՑԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ՚ԵՐԹԱՆ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Ֆրանսայի Մշեցիներուն կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով խորհրդային գեսպանատան, յայտնած է թէ կ՚ուզեն Հայաստան երթալ։

Դեսպանատան քարտուղար Պ. Ս. Փիրումեան յանձնարարած է ցանկերը պատրաստել, խոստանալով դիմել Երեւան եւ արտօնագիր առնել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔ,,ԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

ՇԱՏ ՄԸ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԱԿՈՒՄԲԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ
50 ԲԱՐՁՐԱՍՏԻՃԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ
ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ՆՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Շաբաթ օր գրեցինք թէ խորհրդային իշխանութեան հրամանով Ուկրայինայի մէջ բազմաթիւ եկեղեցիներ փակուած են: Նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ «Կրօնական համայնքներու օրէնքը» միայն Հայաստանի եւ Էջմիածնի չի վերաբերիր, այլ կը գործադրուի ամբողջ խորհրդային Հանրապետութեանց միութեան մէջ: «Թայմզ»ի Ռիկայի Թղթակիցը այս մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ Մայիս 8 Թուակիր հեռագրով մը.—

Ուկրայինայի խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգներ տուաւ փակելու կարգ մը հռոմէական, օրթոտոքս եւ հրէական աղօթատեղիներ, յականէ անուանէ յիշատակելով Ռուստով եւ Նովօ Ալեքսանդրովսք գիւղերու կաթոլիկ եկեղեցիները, Չերվոնի եւ Օվիանիքօֆ գիւղերու օրթոտոքս եկեղեցիները եւ կարգ մը սինակոկներ։

Պաշտօնական զեկոյցին մէջ կ՚ըսուի թէ այս վայրերը կը փակուին գլխաւորաբար անոր համար որ «անոնք կը ծառայեն աւելի բուրժուա տարրերու քան աշխատաւորներու կրօնական պէտքերուն։ Գրաւուած եկեղեցիները ակումբի պիտի վերածուին։ Ասոնք առանձնակի դէպքեր չեն: Իրապէս, ամբողջ խորհրդային միութեան բազմաթիւ շրջաններուն, մասնաւորապէս Լէնինկրատի մէջ այս գարնան վերարծարծուեցաւ հակակրօնական գործունէութիւնը, ոչ միայն «Անաստուածներու ընկերութեան», այլ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեանց կողմէ:

Շատ տեղեր, ուր եկեղեցիները ակումբի վերածուած են, աշխատաւորները իրենց մէջ դրամ հանգանակելով սկսած են նոր եկեղեցիներ շինել՝ արհամարհելով համայնավարներու սպառնալիքները։

Խորհրդային իշխանութիւնները ձերբակալած են 50 բարձրաստիճան «Թիխոնական» եկեղեցականներ, որոնց մէջ նաեւ Մետրապոլիտ Սերգէյը՝ նոր պատրիարք մը ընտրելու ամբաստանութեամբ։ Ընտրութեան համար անհրաժեշտ էր հաւաքել առնուազն 60 եկեղեցականներու ստորագրութիւնը։ Կէսէն աւելին հաւաքուած էր արդէն, երբ Օկփուն (Չեկա) ձերբակալեց բոլորը միասին։

ՓԱՐԻԶ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ՈՉ ՄԷԿ ԼՈՒՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԷՆ

ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵՆԷ ՎԵՐՋ ՀԻԱՍԹԱՓՈՒՄ

Երկուշաբթի ամբողջ օրը յուզումի մէջ անցուց Ֆրանսայի, մասնաւորաբար Փարիզի ժողովուրդը։ Նանժէսէրի եւ Քոլիի մէկ թռիչքով Փարիզէն Նիւեօրք երթալը աննախընթաց երեւոյթ էր և անոր յաջողութիւնը իրական և համաշխարհային յաղթանակ մը պիտի կազմէր Ֆրանսայի համար։ Թերթերը ամէն վայրկեան յաւելուածներ կը հանէին՝ ստացուած նոր տեղեկութիւնները հաղորդելու համար։ Մինչեւ կէսօր լուրերը հակասական էին։ Կէսօրէն վերջ լուրերը շատցան և թէր Նէօվէն վերջնալիֆաքսէն Նոր-Սկովտիա, Շօլկզգիէն, վերջապէս Պօսթընի վրայէն անցնիլը աւետող հեռագիրներ իրար յաջորդեցին։ Մեծ պողոտաներուն վրայ, մէթրօներու գլուխը, խմբագրատուններու առջեւ եւ ամէն կողմ ահագին բազմութիւն խռնուած՝ թերթերը իրարու ձեռքէ կը յափշտակէին։ Ու ժամանակ մը այլ եւս կարելի չեղաւ թերթ գտնել։ Բոլորը սպառած էին։ Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ ժամը 6էն ատենները, երբ իրիկուան թերթերը իրենց Գ. տպագրութեան մէջ կը ծանուցանէին թէ «Սպիտակ Թռչունը» ժամը 16.50ին Նիւ-Եորքի նաւահանգիստին մէջ, Ազատութեան հսկայ արձանէն 200 մէթր անդին ծով իջած է։ Պատերազմական նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէր այս լուրերը։ Իրիկունը օդանաւերը բարի լուրը հաղորդեցին ժողովուրդին օդին մէջ N գիրը (Նոնժէսէր) գծելով եւ գոյնզգոյն լոյսեր արձակելով։

Գիշերը հասած նոր հեռագիրներ հերքեցին այս բոլոր լուրերը։ Նիւ Եորքէն իրարու ետեւէ հեռագիրներ հասան, որոնք կը յայտնէին թէ ո՛չ մէկ լուր կայ ֆրանսացի օդանաւորդներէն։ Ու խանդավառութեան յաջորդեց հիասթափումը, որ կը տեւէ դեռ այս տողերը գրուած պահուն։

Բոլոր սրճարաններու մէջ նուագախումբերը խանդավառօրէն կը հնչեցնէին «Մարսէյեզ»ը եւ հայրենասէրներ յաղթական օդանաւորդներու կենաց կը խմէին։ Իրիկուան թերթերէն շատեր նոյն իսկ կը նկարագրէին օդանաւորդներու փառաւոր ընդունելութիւնը... Նիւ Եորքի մէջ, աւելցնելով որ 58 ամերիկեան օդանաւեր ընկերացած են Սպիտակ - Թռչունին դէպի Պէթըրի Փարք։

Օդանաւը 3860 լիտր պէնզին առած էր հետը, ինչ որ 46 ժամ միայն կրնար բաւել 450ձիու ուժ ունեցող շարժիչ մեքենային համար։ Արդ այս պայմանաժամը անցած է. եւ ո եւ է լուր չկայ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Շուրջ երեք միլիոն օտար աշխատաւորներու ներկայութիւնը Ֆրանսայի մէջ, մանաւանդ գործազրկութեանէն ի վեր, կը յարուցանէ առաջին կարգի ընկերային խնդիր մը, որ դուրս գալով զուտ բանուորական շրջանակէն կը ստանայ բացարձակ կարեւորութիւն նաեւ քաղաքական տեսակէտով։

Օտար բանուորութիւնը, կը կազմէ գրեթէ մէկ քառորդը այս երկրին աշխատող դասակարգին, ճարտարարուեստական որոշ ճիւղերու մէջ նոյնիսկ մէկ երրորդը։ Այսպէս, օրինակ, կլոր հաշուով, 315,000 հանքային բանուորներու վրայ, 100,000 օտարական կը հաշուուի (70,000 Լեհ, 12,000 Սարի հովիտէն եւ Գերման, 6000 Իտալացի եւլն.)։ Շինութեանց բանուորներու հակայ թիւ մը նոյնպէս. գրեթէ կը գերակշռէ ֆրանսական տարրը (400,000)։ Ալզաս-Լօրէնի մէջ, հանքային, մետաղագործական եւ երկաթուղային բանուորներու հարիւրին եօթանասունը օտարներ են։ Նոյնպէս հարաւային Ֆրանսայի հանքային կեդրոններուն մէջ։ Գործազրկութենէն ի վեր բանուորական ներգաղթը թէեւ կայուն վիճակ մը ստացած է, բայց խնդիրը միշտ կը մնայ այժմէական։ Իրենց երկիրները վերադարձող բանուորներու թիւը, կը մնայ միշտ սահմանափակ, որովհետեւ այդ արտագաղթը չի քաջալերուիր ո՛չ միայն ճարտարարուեստական և ելմտական բարձր շրջանակներէ, այլ եւ կառավարութենէն։ Ճարտարարուեստի սայթաքումներուն համար նպաստաւոր է օտարականներուն ներկայութիւնը, անհրաժեշտ նոյնիսկ։ Ու ահա՛ թէ ինչու։

Ֆրանսական դրամագլուխին մէկ կարեւոր մասը, որ պատերազմէն առաջ կը գործէր, ճարտարարուեստի տեսակէտով աւելի յետամնաց երկիրներու մէջ, փոխառութեան կամ շահաբաժինի ձեւին տակ, գինադադարէն յետոյ սորվեցաւ մնալ ներս։ Ֆրանսական մանր եւ խոշոր քաղքենիութեան աւելորդ շարժուն հարստութեան կարեւոր մէկ տոկոսը կը գտնուէր երկրէն դուրս։ Ամբողջ մանր դրամատէր դասակարգ մը կար որ կ'ապրէր շահաբաժիններով։ Ֆրանսա հասոյթներու երկիրն էր։ Ճարտարարուեստը կը յառաջդիմէր դանդաղութեամբ, որովհետեւ դրամագլուխը աւելի հասութաբեր էր երկրէն դուրսը քան ներսը։

Պատերազմը փոխեց իրերու վիճակը։ Խորհրդային Ռուսիոյ անհաշտ քաղաքականութիւնը ու առհասարակ քաղաքական ու տնտեսական անկայունութիւնը պարտադրեցին արդիւնաբերութեան աննախընթաց զարգացումը երկրէն ներս։ Կառավարութիւնը օգնեց այդ երեւոյթին զարգացման, տանելով տնտեսական քաղաքականութեան մէջ ազգային գիծ։ Միւս կողմէ, բացառապէս ճարտարարուեստական շրջաններու մայր երկրին կցումը ու նոր գաղթավայրերու եւ հետեւաբար նոր ու հասութաբեր շուկաներու նուաճումը նպաստեցին արդիւնաբերութեան այդ վերելքին։ Մոռնալու չէ նաեւ գերմանական ազդեցութեան շրջաններու Համաձայնականներուն անցնիլը ու գերման ճարտարարուեստին ժամանակաւոր ու պարտադիր սահմանափակումը ի շահ ֆրանսականին։ Արդիւնաբերութեան այս բացառիկ զարգացման գլխաւոր ազդակը, սակայն, կրհամարուի ճարտարարուեստական մեքենաներու եւ առհասարակ արհեստագործութեան աննախընթաց յառաջդիմութիւնը։ Այս պայմաններուն մէջ, արդէն 1921էն ֆրանսական դրամատիրութիւնը ինքզինքը դրած էր ծակատագրական նշանակութիւն ունեցող երկընտրանքի մը առջեւ. կամ կանգ առնել այդ վերելքին մէջ, որովհետեւ ֆրանսական բանուորութիւնը անբաւական էր ճարտարարուեստական այդ շարժումը մնուցանելու եւ կամ լուծել սեւ-աշխատանքի հարցը։ Ու իրաւ, հակառակ պատերազմին յաջորդող ու ճարտարարուեստի զարգացման հետ զուգընթաց, գիւղական ազգաբնակչութեան բանուորականացման, ֆրանսական աշխատաւորութիւնը հեռու էր նորագարթ արդիւնաբերութիւնը գոհացնելէ։ Պատերազմը Ֆրանսայի արժած էր մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար երիտասարդ զոհեր, որոնց մեծ մասը բանուորներ ու գիւղացիներ (900,000 գիւղացի, 600 հազար քաղաքաբնակ)։ Ո՞վ պիտի լրացնէր այդ պակասը։ Տակաւին, մոռնալու չէ նաեւ պատերազմի խեղանդամները եւլն.։ Ի հարկէ նախ քան օտար բանուորներու դիմելը, դրամատիրութիւնը, համաձայն իր շնական բնոյթին, գործարան քշեց անչափահաս բանուորներու, մանուկներու եւ կիներու հսկայ բազմութիւն մը։ Բայց խնդիրը ատով չէր լուծուեր։ Կամ ֆրանսական ճարտարարուեստը պիտի անանկանար, ինքզինք քշելով երրորդ կամ չորրորդ գծի վրայ, կամ պիտի լուծէր բանուորական հարցը։ Ճարտարարուեստի համայնակուլ հսկան, Միացեալ-Նահանգները առանց ատոր ալ կը սպառնային եւրոպական արդիւնաբերութեան։ Ու ամէնը այս չէ։

Ֆրանսան որ առաւելապէս գիւղացիական երկիր է, տակաւին պատերազմէն առաջ կը սառնայէր երկրագործական բանուորներու պակասէն։ Գիւղերը կը դատարկուէին։ Քսաներորդ դարու քաղաքակրթութիւնը մասնաւորապէս Ֆրանսայի մէջ, կարծես կը թելադրէր ժողովուրդին դիմել դէպի քաղաք։ 1915էն առաջ եղած վիճակագրութիւն մը կը հաշուէ որ Ֆրանսան կարենալ իր երկրագործական արտադրողականութիւնը պահելու համար պէտք ունէր չորս հարիւր հազար գիւղացիներու։ Պատերազմին պատճառած կորուստը այդ թիւը բարձրացուց 1,300,000ի, առանց հաշուելու 1915 1921 շրջանին գիւղը լքողները։ Դիւղէն դէպի քաղաք հոսանքը հետզհետէ կը շեշտուէր ու ի վնաս գիւղին ու առանց դոհացնելու քաղաքը։ Ամբողջ շրջաններ սկսան պարպուիլ։ Որոշ նահանգներ կորսնցուցին իրենց գիւղական ազգաբնակչութեան մեծ մասը։ Օրինակ, Կարօնի հովիտին մէջ (Gironde, Gers, Landes, Lot-et-Garonne) պաշտօնական վիճակագրութիւնները կ'արձանագրեն, 1911—1921 շրջանին համար 80,000 գիւղացիներու գաղթը դէպի քաղաք։ Արդիւնքը։ Մշակուած հողերու պակասը։ Խոպան դաշտեր։ Լքուած ագարակներ։ Միայն Gersի նահանգին մէջ լքուած ագարակներուն թիւը, 1924ին արդէն կը հասնի 2500ի։ Այդ նոյն նահանգին մէջ, նոյն տարուան մէջ անմշակ մնացած է 50,000 հէքթար բերրի հող ու ամբողջ Ֆրանսայի մէջ մէկ միլիոն հէքթարէն աւելի։ Աւելցուցէք, որ գիւղը մնացողներուն աշխատունակութիւնը նուազած է նաեւ մեծ չափով, ինչ որ դիւրին է բացատրել։ 900,000 մեռած գիւղացի գինուորները ընդհանրապէս եղած են երիտասարդ (18էն 35)։ Մնացողները ընդհանրապէս աւելի հասակաւոր են հետեւաբար նուազ ատակ աշխատանքի։ Միւս կողմէ, մոռնալու չէ, որ դէպի քաղաք գաղթող գիւղացիութիւնը կը բաղկանայ մասնաւորաբար երիտասարդ տղաքներէ եւ աղջիկներէ։ Հասակաւորները դիւրաւ չեն ձգեր իրենց մանկութեան կայքերը։

Ու դեռ ամէնը այս չէ։

Կան աւերուած նահանգները, որոնց վերաշինութիւնը տեսակ մը պարտադրութիւն էր տեսականօրէն յաղթական, բայց այլապէս պարտուած ու պարտապան Ֆրանսայի համար։ Մէկ կողմէն, ուրեմն՝ ֆրանսական ճարտարարուեստի արտադրողականութեան յարաճուն բարձրացումը, միւս կողմէ անմշակ ու խոպան մնացած դաշտերն ու ագարակները, ու վերջապէս աւերուած նահանգները կը պահանջէին աշխատաւորութեան յարաճուն թուական բարձրացումը։ Աշխատող ձեռքեր կ'ուզէին՝ գործարանները, դաշտերը, աւերուած նահանգները։ Արդ, այս ազատ պահանջին դիմաց, ինչ կը ներկայացնէր ֆրանս. աշխատաւորութիւնը։ Տխուր ու նաեւ հարցական։ Ինչպէս գիւղական աշխատաւորութեան, նաեւ քաղաքի բանուորութեան աշխատունակութիւնը նուազած էր։ Շուրջ կէս միլիոն բանուոր զոհեր, նոյնպէս երիտասարդ էին։ Ի հարկէ, եթէ հարցը վերաբերէր բազմածնունդ ժողովուրդի մը, խնդիրը գուցէ ստանար ժամանակաւոր ու ոչ վտանգաւոր բնոյթ, բայց Ֆրանսան այն երկիրն է ուր ազգաբնակչութիւնը կէս դարէ ի վեր անընդհատ կը նուազի՝ անհանգստացնելով երկրին ղեկավար տարրերը։ Աճում չկայ։ Ֆրանսան կ'երթայ եւ «Մեծ յաղթանակի հայրը» կամ «ծերունի վագր»ը.կատաղի Վանտէացին, Քլէմանսօ, վայրագ ու եղերական ցաւով է որ կը յիշէ միշտ այդ ճշմարտութիւնը։ — Ողբամ զքեզ, պարտեալ Ֆրանսա։ Ու հակառակ Ալզասի եւ Լօրէնի մայր-երկրի կցումին, այսօր, Ֆրանսայի ազգաբնակչութիւնը նոյնն է ինչ որ պատերազմէն առաջ։

Ահա, աշխատաւոր ընկե՛րներ, այսպէս է որ, Ֆրանսան 1920էն յետոյ իր դռները լայն կը բանայ օտար աշխատաւորութեան առջեւ։ Ու կը խուժեն ներս՝ Լեհեր, Սպանիացիներ, Չեխեր, Իտալացիներ, Փորթուկէզներ, Հայեր եւայլն։

Դռները բացին՝ որովհետեւ աշխատանք կար։ Բայց ինչպէս կ'ապրին այս օտարականները Ֆրանսայի մէջ։ Մեծ քաղաքներու մէջ ապրող մեր բանուոր ընկերները թո՛ղ չափեն իրենց վրայ։ Օտար բանուորներու աշխատութեան պայմանները խղդուկ ու նոյնիսկ սարսափելի են։ Անոնցմէ, սարիւրին եօթանասունհինգը սեւ-աշխատանք կը կատարեն, հետեւաբար նուազագոյն չափով կը վարձատրուին՝ առաւելագոյն աշխատանքը կատարելով մէկտեղ։ 1923 տարուան վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, հիւսիսային Ափրիկէի գաղթավայրերէն, 300000 սեւ-աշխատաւորներ, որոնցմէ 70000 Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ։ Ու ո՞վ չի գիտեր թէ ինչ արգահատելի պայմաններու մէջ կ'ապրին այդ գերի ու արհամարհուած դաւակները («Գիքօ»ները)։ Հիւսիսի մէջ (Pas-de-Calais եւ Nord) աւելի մխիթարական չէ լեհ հանքագործներու վիճակը (6000)։ Առհասարակ օտար բանուորներու բնակավայրերը վտառող են ու զուրկ տարրական յարմարութիւններէ։ Օտարներու օրավարձերը յաճախ ցած են անհամեմատ կերպով բաղդատելով Ֆրանսացիներու վճարումին։ Անոնք զրկուած են ինքնապաշտպանութեան միջոցներէ, կապուած ըլլալով որոշ աշխատանքի պայմանագրութիւններով։ Անոնք հարկադրուած են հեռու մնալ Արհեստակցականներէ, եթէ չեն ուզեր այսօր կամ վաղը ճամբուիլ։ Զրկուած են, արկածներու առթին, ֆրանսացի բանուորին ունեցած իրաւունքներէն ու վերջապէս գործազրկութեան առթին, եթէ ակայ ամէն բան արտաքսումի։ Պարտադրուած են հեռու մնալ քաղաքական կազմակերպութիւններէ որ չէզոքուած կերպով դասակարգային բնոյթ կը կրեն։ Ուրեմն՝ ազատ չեն։

Ու հակառակ այս բոլորին, թշուառութիւնը դանդաղ կը մաշէ Ֆրանսա։ Ահա՛ քանի մը թիւեր — 1922ին Ֆրանսա հասած են 181470 օտարներ։ 1923ին 262280, 1924ին 239360 եւ այսպէս շարունակաբար։ Միջին հաշուով տարին 200000 մինչեւ 1927ի սկիզբը։

Ինչու այս մարդիկը կը գաղթեն։ Որովհետեւ Միջազգային դրամատիրութիւնը անհնար դարձուցած է կեանքը իրենց հայրենիքներուն մէջ։ Կը գաղթեն՝ հացի համար, ուրիշներ՝ ազատութեան համար։ Բայց ամէ՛ն տեղ դրամատիրութիւնը կը շահագործէ զիրենք։

Ուստիեւ ալ մենք, կը հասնինք նոյն եզրակացութեան։ Ազա՛տ հայրենի հող։ Ազա՛տ Աշխատանք։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԻՇ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

ՈՐ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԵՐԵՒԱՆԻ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒՆ

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՄԱՍԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք Հայաստանի ներքին գործավար Գ. Ց. Դուրգարեանի բացատրական յօդուածը, Էջմիածնի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան եւն. հաստատութեանց հանդէպ տրուած որոշումներու մասին։ Ստորեւ կ'արտատպենք, պոլշեւիկներու հիմնած «Ազատ Եկեղեցի» թերթին 1927 փետր.— մարտի թիւին խմբագրականը, որ նոյն խնդիրը կը շօշափէ.—

«Հայաստանի Խորհրդային կառավարութիւնը իր գոյութեան Ցրդ տարումն է եկեղեցին պետութիւնից անջատելու եւ սրա հետ կապուած կրօնական համայնքների ռամարագրութեան գործնական խնդիրը ձեռք առ-սում իրականացնելու։

Այն ժամանակ, երբ խորհրդային վարչաձեւը Ռուսիոյ, Վրաստանի եւ Աճարայի մէջ գործադրում էր եկեղեցին պետութիւնից անջատելու օրէնքը, Հայաստանում այդ ամէնի մասին մի տեսակ լռութիւն էր տիրում։ Կարծես սպասում էր որ հայ հոգեւորականութիւնը ինքը պիտի զրկաբաց դիմաւորէր եկեղեցին պետութիւնից անջատելու սխալմը։

Բայց Էջմիածինը միանգամայն ներհակ ընթացք բռնեց։ Ցարական ստրկացնող դասային առանձնաշնորհումներից չուզեց հեռանալ։ Մի տեսակ իրեն վիրաւորուած զգաց։ Խռովուած եւ թթու կերպարանք ցոյց տուեց։ Նոյնիսկ յետադիմական մի ակնյայտնի յեղաշրջում կատարեց եւ մինչեւ անգամ Խորհրդային իշխանութեան առաջ այնպիսի միջնորդութեամբ, «որի բաւարարելով, փաստօրէն կը վերացւէր եկեղեցին պետութիւնից անջատելուն վերաբերեալ հիմնական դեկրետը». իսկ դա անհնարինը խնդրել կը նշանակէր, եթէ ոչ աւելին։

Հայաստանի մէջ գործող ու գոյութիւն ունեցող աւետարանական, ադվենտիստական եւ այլ համայնքները ընդառաջեցին իշխանութեան պահանջին, կազմեցին կանոնագրութիւն, ռամարագրուեցին, իսկ Էջմիածինը իր գործակալներով միացին խուլ այդ պահանջը լսելու համար։

Այսօր Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, եօթն ամբողջ տարի սպասելուց, եւ անտարբեր Էջմիածնի ի յայտ բերած վարքագիծը տեսնելուց յետոյ, գալիս է պարզաբանելով յայտարարելու որ, ամէն ոք խորհրդային երկրում կարող եւ ազատ է ինչ կրօն ուզի, այն էլ դաւանի, ու նոյն իսկ ոչ մի կրօն չդաւանի, որ կրօնը եւ կրօնական զանազան դաւանանքները հաւատացեալ քաղաքացու մասնաւոր գործն է, որ խորհրդային իշխանութիւնը այսուհետեւ չի կարող պաշտօնապէս այս կամ այն անձին ընդունել, հայ լուսաւորչական եկեղեցու պետ, առաջնորդ, իշխանութիւն։

Այսուհետեւ ուրեմն հայ եկեղեցու միասնականութիւնը պահել-չպահելը կախուած է ոչ թէ ցարական պետական մագինեւ. բով զրահաւորուած Էջմիածնից, այլ Քրիստոսի օրինակով, աւետարանական սիրով, առաքելական գործելակերպով սպառազինուած Էջմիածնից»։

ՆՈՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ…

Այս խորագրին տակ, նոյն թերթին մէջ (էջ 47—49) հրատարակուած է երկրորդ խմբագրական մը, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Նոր էջմիածնի մասին.

«… Հայաստանի խորհրդային հանրապետութիւնը չէր ձեռնարկում եկեղեցին պետութիւնից բաժնելու օրէնքը իրագործելու։ Սպասում էինք որ Էջմիածինը ինքը քայլեր առնէր ընդառաջելու Բայց մեր սպասելիքները ակնկալուած ուղղամտութեամբ չլսակեցին Էջմիածնի գերագոյն խորհուրդի կողմից.

Նրանք երեւի, անհաշտ այս նոր սխատէմին, սպասում էին «բարեյաջող պարագաների» որ իրենց ուզածները անեն։

Հայաստանի հանրապետութեան ներքին գործավարութիւնը այս մասին հրատարակած է յուսաբանութիւններ, որից կը տեսնուի,

Ա.— որ մեր եկեղեցական եւ վանական բոլոր շէնքերն այլեւս հաւատաւոր համայնքինը չեն,

Բ.— որ կրօնի դասաւանդութիւնը բոլոր դպրոցներում արգիլուում է,

Գ. - որ հայ Լուսաւորչական «երարխիան» (նուիրապետութիւն) այլեւս չի ճանաչւում որպէս առանձին հոգեւոր իշխանութիւն։

Դ.— ցումարագրութեան վերջին ժամկէտը որոշուած է սոյն թիւի Ապրիլ մէկը, որից յետոյ այն եկեղեցիներն ու վանքերը, որոնք չեն օգտագործւի հաւատացեալների կողմից, անխուսափելիօրէն անցնելով սեփական գոյքերի շարքը, կ'օգտագործուին տեղական իշխանութեան կողմից։

Այժմ իրապէս թւում է թէ, մեր հոգեւոր իշխանութիւնը այլեւս ոչինչ չունի անելու, իբրեւ իշխանութիւն։

Առաջին անգամից թւում է թէ, վերացաւ հաւատը, կործանւեց եկեղեցին, բայց երբ ուսպաւորութիւնը փարատի բոլորովին հակառակ պատկեր կը բացէի եւ կ'ասեն՝— փա՜ռք քեզ Աստուած, որ կրօնի եւ հաւատի ազատութեան օրը ծագեց։

Ամէն մի եկեղեցի իր ծխական համայնքով, ամէն մի կրօնական խմբակցութիւն կամ ընկերութիւն համարւում է ինքնավար, մի առանձին անկախ միութիւն՝ իր կառավարութիւնից հաստատուած կանոնագրութեամբ։

Թէ այսուհետեւ հոգեւոր իշխանութեան տեղ ինչպիսի կազմակերպութիւն, ինչպիսի մարմին ինչ պարտաւորութիւններով պիտի գոյութիւն ունենայ, եւ որպիսի փոխ յարաբերութիւններ պիտի սահմանուին, այս մասին ամէն մի եկեղեցական, կրօնական համայնքի կողմից ընտրուած պատգամաւորներից կազմուած ժողովն է, որ պիտի այդ նոր աշխատանքը կատարի, այդ նոր սահմանադրութիւնը կազմի։ Այս ժողովը տեղի կ'ունենայ Հայաստանում երբ եկեղեցիների գրանցումը կատարուի եւ կրօնական համայնքների կանոնագրութիւնները հաստատուին։

Նոր Էջմիածինը իր կոչումնաւոր նոր միաբանութեամբ կը միան ու կը հանդիսանան զատ կրօնա-բարոյական գործիչներ, Քրիստոսի առաքեալներ, Էջմիածնի նուիրակներ, կենաց բանի քարոզիչներ։

.. «Ազատ Եկեղեցի», տեղեկանալով որ 1 Ապրիլ 1927էն յետոյ պիտի գործադրուի ծանօթ դեկրէտը, այսինքն պիտի դր… ուին եկեղեցիները, պէտք … ած է իր 85րդ էջին վր… վերջին ազդարարութիւն մր… նել «հաւատացեալներուն» … տարարութիւնը այսպէս կը վե… ջանայ.

«Այն ծխական համայնքներ… որոնք ուզում են որ առանց … արգելքի մնայ եկեղեցին, պէտք… շտապեն ժողով գումարել, … նոնագրութիւն մշակել եւ … գամագրուել։

Այլապէս նրանց լռութիւ… կարող է համարւել եկեղե… չուզելու ապացոյց, եւ այդ … նաւոր հիմք կը ծառայէ եկեղ… ցի փակելու»։

ԱՍՈՐԻՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ…

Փլոլինի «Սոցիալիսթ… վէսթնիք» թերթին Լենինգ… թղթակիցը կը գրէ 23 Ապր… թուականով.

Լենինկրատի մէջ … օրերս, կը տեսնուի դաշ… Ասորիներու, որոնք ամ… ուած են իբրեւ հանրայի… րութիւնը խանգարողներ… կը սպառնայ մահապատժ…

Դէպքին պատմութիւնը … տեւեալն է Լենինկրատի … կ'ապրին հազարաւոր Ասորի… որոնք կը դրաղին կօշիկ ներ… լով։ Անոնք կ'ապրին առանձնա… կեանք մը, իրենց աւանդակա… բարքերով եւ սովորութիւննե… Անոնց մէջ յաճախադէպ է … չիկներու վաճառումը։

Կարմիր Լենինկրատի մէջ … նանք կը շարունակեն նշանակ… բու այս վաճառականութիւ… առանց մտիկ ընելու կառավարու… թեան սպառնալիքները։ Հայրե… կը ծախեն, երիտասարդներն ալ … գնեն։

Վերջերս, շաբաթի եւ մեծ … անունդներու գիներուն իջեցման պայքարին առթիւ երի… սարդ Ասորիները հետեւեալ … բաց իրը ներկայացուցին Լենին… կրատի սովետական իշխանութեան.

«Չեր ուշադրութիւնը կը … հրաւիրենք մեր ընտանիքներուն … մէջ տեղի ունեցող դէպքերու … վրայ։

«Մենք կ'ուզենք հասկ… ձեր պրոլետարներուն, … մեր մէջ գոյութիւն ունին … դաներ, որոնք կը ծախեն իրե… աղջիկները։ Ցուցա 30 … կանի ծախեց Օհաննը, մեր մեծ… աղջիկ կը ծախեն 150—25… վոնէզի (ոսկի)։ Մեր մեծ հայ… րուն, նոյնիսկ Նախահայր… ժամանակ, այսքան սուղ … չկային։ 50 րուբլիէն աւելի … տրուեր աղջիկի մը համար … գեռ, մենք, կօշիկ ներկող … աշխատաւորներ, չունինք … քան դրամ եւ չենք կրնար … ցիկ գնել։ Այսպէս, եթէ … նակաւ գիներու այս սղութի… պիտի վարակուինք վեներա… խտերէ»։

Խնդրագիրը հետեւանք … գաւ. բազմաթիւ Ասորիներ … րակալուեցան եւ դատապարտ… ցան իբրեւ կնավաճառ։

Դատին օրը դատարանին … ու բոլորտիքը հաւաքուա… քաղաքին ամբողջ Ասորի … չութիւնը։ Երկու հակառակ … մերը,— աղջիկ ծախողնե… գնողները,— համաձայնու… եկան եւ ինդրեցին դատ… որ դատը չշարունակուի … բանը շարունակեց սակայն…

Այն առեն սկսաւ … կռիւ մը, սրահին մէ… ղղներուն մէջ, ուր որ … ուած էին Ասորիները, … դանակներն ալ կարելի չէ… հանկչնել, այլեւս Ասորի… որոնք անխնայ կը պառե… դէմ դէմի։ Ցատիկաններ… հանկնար անոնց լեզու։

...նեւն ու պայուսակները: Ոստիկանական ջոկատ մը, որ օգնութեան հասաւ, չկրցաւ հանդարտեցնել կռուողները: Միայն, որ ոստիկաններն ալ նշանակ դառնային այս ատրական կատաղի պատերազմին: Վերջապէս կանչուեցան նոր ուժեր, որոնք զէնք գործածելով եւ ցրուեցին ամբոխը, վիրաւորներ ձգելով՝ ռազմավայրին վրայ:

Ըհա այս ըմբոստներն են, որ պիտի դատուին, եւ որոնց պաշտպանութեան համար հանրապետութեան ... մը համայնավարներ փորձեցին պաշտպանել եւ ազատել այս սանձակ մը մարդիկ, որոնց զոհերն են ոգիութեան եւ ... ատեանական բարքերուն ... ատեարմութեան: Սակայն ... որ կ'ամբաստանուին իբրեւ «սրբական մարդկայնապաշտ»-ներ եւ քաղաքացիներ:

ՁԵՆՆԵՐ Գ.ԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ՄԵՆՔ ԴՊՐՈՑ ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անցեալին «Ցառաջ»ի հարցարանին պատասխանելով նկարագրեր էի այս արուարձանին գիւղն ու տեսքը եւ բնակիչներուն համայնքի միակ փափաքը.— Սէն Լուի մէջ ունենալ հանրապարտէզ մը եւ մատուռ մը:

Իրաւ է թէ մեծամասնութեան թրքախօսներ են տեղացիները, եւ սակայն բնազդ մը կայ իրենց արեան մէջ.— Հայ մնալ ու հայ մեծցնել իրենց պզտիկները: Այս բնազդը կարելի է օգտագործել անաչառ ու անկողմնակալ աշխատութեամբ մը: Անցեալ տարի ... անաշնորհ Ազգային ... թեան հետ համախորհուրդ ... մատուռն ու մանկապարտէզ հիմնել Սէն Լուի կեդրոնին ... պարապ հողամասը ... Առաջնորդը եւ ուրիշներ ... շարունակ սակարկութեան կը սկսին հողին տիրոջը ... որ ամէն կերպով կ'աշխատի ... ացնել գործը: Վերջապէս հողը ... կը հաւանի եւ կը ... Սէն Լուիցիները հաւ... համագամներ կը հրամցնեն ... հանգանակութեան սկսելով ... գումար մը կը գոյացնեն.

Մինչ այս մինչ այն, նոյն ... բնակիչներէն հայ կաթոլիկ ... ազա հօճա անուն ռամկավար մը կը սկսի հանրագրութեան հաւաքել, խմբագրելով հետեւեալը. «Նկատելով որ Փրանսական կառավարութիւնը չուզեր ... ժողովրդին դպրոց ու եկեղեցի ... ննենալը, նկատելով որ Փրանսական վարժարան գացող 50է աւելի մեր պզտիկները հանելով հայ դպրոցի մէջ զետեղելով մեծ երրանջում մը առաջ պիտի բերէ տեղացի Փրանսացիներու մէջ եւս, ուստի մենք որոշած ենք Սէն Լուի մէջ ոչ դպրոց ունենալ եւ ոչ ալ եկեղեցի»:

Առաջնորդը 40—15 հոգիի ստորագրութիւնը կրող այս հանրագրութիւնը նկատի առնելով եւ ինք եւս հիւանդանալով անոնց տեսակէտները՝ ամէն ինչ կը ձգէ երեսի վրայ ու անգամ մը եւս իր շնորհալի դէմքը չի ցուցներ Սէն Լուցիներուն, իսկ հանգանակուած դրամները կը վերադարձուին իրենց տէրերուն: Ցարուած մը անհոգութեան շրջանին կը սկսի կազմակերպուիլ Սէն Լուի երիտասարդութիւնը եւ կը կազմէ «Արծիւ» մարզական միութիւն մը, հետայ ներկայացումներ, համերգներ վիճաբանական ժողովներ եւն:

Վերջերս Մարսէյլի բոլորական յանձնախումբը Սէն Լուի համար կ'որոշէ մէկ պատգամաւոր: Օրերը կը յաջորդեն օրերուն եւ մէկ չարժուած Վերջապէս Արծիւ Մարզական միութիւնը իբր կառավարութենէն վաւերացուած պաշտօնական միութիւն, հրապարակ կ'իջնէ Սէն Լուցիներու ձայնը լսելի ընել տալու համար: Ամէն տուն տպագիր յայտարարութիւններ ցրուելով, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն բոլոր ժողովուրդը ու 35 հոգինոց ընդհանուր ժողովի մը մէջ կ'ընտրեն Սէն Լուի ընտրական յանձնախումբը եւ վաւերացուած կը խնդրեն Մարսէյլէն: Անգին մեր քաջամարտիկ հերոսները դարձեալ կը սկսին հանրագրութեան, մինչ միեւնոյն յանձնելով. «Մենք դպրոց ու եկեղեցի չենք ուզեր»: Ամբողջ վարդապետն ալ հանրագրութիւնը մէջ բերելով, չուզեր վաւերացնել ու կըսկսի հարցաքննել յանձնախումբի երկու թրքախօս պատուիրակները.

— «Սիզ Դաշնակցակա՞ն մը ծընդգ. եօքսա Հնչակեան մը:

— «Պիզ նէ դաշնակ նէ տէ հնչակըզ» պատասխանին վրայ, «Հայտէ գուք գացէք ես ինքս կուգամ եւ կը կարգադրեմ այդ տեղի գործերը» ըսելով, առկախ կը ձգէ ամէն ինչ:

Ցասնըհինգ օր ի զուր սպասելէ վերջ, տեսնելով որ ուրիշ գործելու առակ մարդ չկայ Սէն Լուի մէջ, նամակով մը կ'իմացնեն վաւերացումը: Եւ գիւղացիները երեկոները տունէ տուն շրջելով, երկու օրուան մէջ 30 հոգի կ'արձանագրեն «Ազգ. տուրքի» տոմարին մէջ:

Այսպէս եղաւ սկիզբը: Վախճանն է շահեկանը:

Ս. Միլտոնեան

ՈՉ ՀԱՄԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՈՉ ԱԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ

Երէկ հրատարակեցինք «Միլլիէթ»ի խմբագրականի Թիւրք օճաղներու համագումարին ծրագրային նոր փոփոխութեան մասին: Այս առթիւ «Վագըթ» եւս խմբագրականի մը մէջ շեշտելով որ համագումարը որոշած է միայն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գործնական աշխատանքներ կատարել, կը գրէ.

«Ծրագրին մէջ մինչեւ հիմա որոշակի ճշդուած չէր այս կէտը: Ասոր համար, կարգ մը օտար երկիրներ Օճախը կը նկատէին համիսլամութեան տեսակ մը նշանի: Եւ այս կասկածը շարունակուեցաւ վերջերս ալ, երբ Թուրք հանրապետութիւնը շատ ուժեղ քայլերով հաստատեց թէ ինք ոեւէ նպատակ չի սնուցաներ արտասահմանի Թուրքերուն եւ իսլամներուն վրայ:

«Այսպէս է որ յաճախ կը լսէինք սա տեսակ խօսքեր. «Գիտենք թէ Թուրք կառավարութիւնը քաղաքական յանկութիւններ չունի իր սահմաններէն դուրս, բայց հաւանական չէ որ Թիւրք Օճաղներու միջոցաւ այս իմաստով քարոզութիւններ ընել»:

«Վերջին որոշումին վրայ, այլ եւս ամէն մարդ պիտի հասկնայ թէ, Թուրք Օճաղին գործունէութիւնը ոեւէ ձեւով չպիտի տարածուի արտասահմանի վրայ»:

ՋՈ՛ՒՐ, ՋՈ՛ՒՐ.— Ջուրի պակասութիւնը տագնապ է դարձած Հայաստանի մէջ: Երեւան, Վաղարշապատ եւ զանազան գաւառներ կը գանգատին ջուրի համար: Վաղարշապատէն կը գրեն «Խորհրդ. Հայաստանի» (22 Ապրիլ) թէ «ջուր չենք խմեր», այլ տեսակ մը քաքառ: Առուներու աղտոտ ջուրը կը խառնուի աղբիւրներուն եւ ամբողջ քաղաքին ջուրը կը դառնայ ցեխ: Այս քաքառի նմանող ջուրը մեծ հիւանդութիւններու պատճառ պիտի դառնայ շուտով, երբ սկսի Արարատեան դաշտի տաքը, որուն կարելի է հանդուրժել միայն մաքուր ու զով ջուրով:»

ՀԱՆՔԱՀՈՐԵՐՈՒ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ.— Ղափանի «Կարմիր Հոկտեմբեր» հանքերուն տեսուչ Միրզոյեանի յայտարարութեան համաձայն, հանքերու եւ գործարաններու բանուորներուն բնակարանները աննախանձելի վիճակ մը ունին: Նախ այդ բնակարանները հազիւ 500 հոգիի կը բաւեն, մինչդեռ բանուորներու թիւն է 2050, որոնց մեծամասնութիւնը ծանրաբեռնուած է ընտանիքով: Այս տարի պիտի շինուի 6—7 շէնք.

Ղաթարի «Կարմիր Նոյեմբեր» հանքերուն մէջ կ'աշխատին 500 բանուոր, իսկ Ալլահվէրտիի մէջ 2000 բանուոր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա) խումբը իր վերջին օրերու յաղթանակներու շարքին վրայ կաբեւոր մը եւս աւելցուց՝ յաղթելով V. G. A. Saint-Maur-ի (Ա) խումբին 4ով 2:

Մրցումը Շանփինեիի մարզադաշտին մէջ ժամը ճիշդ 4ին, Ֆրանսացիներու յարձակողականով: Հակառակորդը անմիջապէս սեղմեց հայ բերդը եւ մօտ 15 վայրկեան խաղին տիրապետեց: Այս միջոցին, Ֆրանսացիները «փէնալթի»ով մը ըրին առաջին նշանակէտը: Ասոր վրայ Հայերը սկսան կանոնաւոր յարձակողականներ գործել, իրենց կարգին վտանգի մատնելով հակառակորդի պաշտպանողականը: Խաղը տաքցած կ'երեւէր. եւ Հայերը գտած էին իրենց փառքերու ճշտութիւնը, այս միջոցին անոնք նշանակեցին առաջին նշանակէտը՝ որուն յաջորդեց երկրորդը: Մեր յառաջապահները շատ չանցած լաւ վայրէջքով մը նշանակեցին երրորդը: Այլեւս Հայերը բոլորովին խաղին տիրապետած էին: Առաջին խաղամասը լմննալու հինգ վայրկեան կար երբ Հայերը նշանակեցին չորրորդ նշանակէտ մը եւս: Առաջին խաղամասը լմնցաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 4 նշանակէտ, V. G. A. Saint-Maur 1:

Երկրորդ խաղամասին արեւը Ֆրանսացիներուն ի նպաստ էր եւ իրենց խաղը աւելի բարձր քան առաջին խաղամասին ատենն: Բայց մեր պաշտպանողականը ոչինչ չէր ձգեր անցնիլ: Հինգ վայրկեան չանցած կեդրոնի միջնապահը՝ երուանդ վիրաւորուելով սաիպուեցաւ դաշտը ձգել, որով մինչեւ երկրորդ խաղամասի վերջը Հ. Մ. Ը. Մ.ը տասը հոգիով խաղաց: Լաւ վայրէջքէ մը վերջ, Ֆակառակորդը նշանակեց երկրորդ եւ վերջին նշանակէտը: Գնդակը մէկ կողմէն միւսը կ'երթար բայց ոչ մէկ կողմը չէր շահեր: Երկրորդ խաղամասի ընթացքին երկու խումբերն ալ հաւասար խաղարկութիւն մը ունեցան եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով 4ով 2:

Նոյն օրուան բոլոր հայ խաղացողներն ալ իրենց կարելին ըրին ու շնորհաւորութեան արժանի են:

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը, իր կարգին շատ կարեւոր մրցում մը կատարեց Vitry-ի մէջ, բայց 2ի դէմ 3 նշանակէտով պարտուեցաւ C. A. Vitry-ի համապատասխան խումբէն: Պէտք է ըսել որ հակառակ այս պարտութեան, խառն խումբի ձեռք բերած արդիւնքը շնորհաւորելի է, մանաւանդ որ Vitry-ի բուն Ա. խումբէն չորս խաղացողներ կը զօրացնէին խառն խումբը:

Գ. Կարապետեան

ՊԵԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՀԱՒԱՍԱՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Պէլվիլի խումբին մրցումը Մօնմօրանսիի խումբին դէմ:

Ժամը չորսին սկսաւ խաղը հակառակորդին յարձակողականով, մօտ հինգ հարիւր հոգիի բազմութեան մը ներկայութեան: 5 վայրկեան վերջ Ֆրանսացիները շահեցան Ա. նշանակէտը: Մօնմօրանսին կ'ուզէր դարմանել երկու տարի առաջ կրած պարտութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբէն: Գնդակը միշտ մեր բերդին առջեւ կը խաղար: Խառնաշփոթութեան մը միջոցին դատաւորը կողմնակալութեամբ անտեղի փէնալթի մը սուլեց հակառակ մերիններու բողոքին: Մօնմօրանսին տուիքէն օգտուելով գնդակը քաշեց բերդին մէջ՝ երբ մեր բերդապահը դուրս ելած էր:

Երկրորդ կիսախաղին մերինները անփիջապէս սկսան յարձակողականի, բայց միշտ եւս մղուեցան, քառորդ ժամ վերջ դատաւորը սուլեց երկրորդ փէնալթին: Մօնմօրանսին շահեցաւ կէտ մը եւս, եւ եղաւ 3ով 0:

Խաղը վերջանալու քառորդ ժամ մնացած, այլչեցուցին վայրկեանները եղան ներկաներուն համար: Յծուած փասերով եւ կանոնաւոր շիւթով Հայերը շահեցան առաջին նշանակէտը: Մեր տղայոց ցոյց տուած տոկունութիւնը շուարումի մատնեց հակառակորդը: Գնդակը միջանկ գալէ եւ խաղը վերսկսելէ վայրկեան մը վերջ շահեցանք երկրորդ նշանակէտը:

Վերջանալու չորս վայրկեան մնացած, դատաւորը պատիժի սուլիչ մը զարկաւ ի նպաստ մերին: Տաճատ մէկ հարուածով մօտ քառասուն մեթրէն նշանակեց երրորդ կէտը, որ եղաւ վերջինը եւ խաղը լրացաւ 3—3ով:

Փանեստին ալ իրմէ անհամեմատ վեր, Մօնմօրանսիի պահեստին հետ նոյնպէս մէկով մէկ հաւասար մնաց: Մեր փոքրիկ խաղացողները զարմանք պատճառեցին Ֆրանսացիներուն:

Թ. Ճէլէպեան

* * *

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՊԵԼԺԻՔԱՅ ՄԷՋ

ԲՐՈՒՍԷԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պրիւսէլի մասնաճիւղը այս տարի ունի, բացի ֆութպոլէն, թէնիսի բաժին մըն ալ, որուն կ'անդամակցին արդէն 30էն աւելի անձեր եւ որուն պատուակալ նախագահն է Պ. Ալէք. Մաթոսեան:

Թէնիսի մրցումներու շարքը պիտի բացուի Մայիս 15ին, Անվէրսի «Հայ Երիտասարդաց Միութեան» հետ կազմակերպուած մրցումով մը, որ տեղի պիտի ունենայ Պրիւսէլի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղավայրին վրայ (Avenue Jean Stobbart à Schaerbeek):

Երկու հայ Միութիւններու այս համախմբումը կը խոստանայ բաւական հետաքրքրաշարժ ըլլալ: (Կնիք)

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ Ն. ՕՀԱՆԵԱՆ
Եւ
ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Փառք Սէն-Մօռ 4 Մայիս 1927

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Դարբին Ռուսըլէ, որ կը բնակէր Մոնմօրանսի, հակառակ ամուսնացած ըլլալուն, խուէն ինկած էր հիւանդապահուհի Պլանշ Քիլլիի, որ կը բնակէր Սէն-Տընի: Հիւանդապահուհին քանի՛ անգամներ մերժած էր դարբինին առաջարկները: Առջի օր, դարձեալ կը ներկայանայ օր. Թիլլիի եւ կ'առաջարկէ միասին փախչիլ արտասահման: Կարուկ մերժումին պատճառով, դարբինը կը կրակէ հիւանդապահուհիին վրայ, որ կը փռուի գետին՝ օգնութիւն աղաղակելով: Ոճրագործը կը փախչի: Ոստիկանները կը հասնին եւ կը հարցաքննեն: Վիրաւորը կը յայտնէ ոճրագործին անունը: Ոստիկան մը կառք կը ցատկէ եւ ուղղակի կ'երթայ դարբին Ռուսըլի տունը: Առանց իր ինքնութիւնը յայտնելու, կը խնդրէ ոճրագործին կնոջմէն, որ դուրս ելլէ ամուսինը. Ռուսըլ անմիջապէս դուրս կ'ելլէ եւ երբ կը տեսնէ ու կը ճանչնայ ոստիկանը, ատրճանակը կը հանէ եւ հինգ անգամ կը կրակէ: Ոստիկանը ծանրօրէն վիրաւոր, կը յաջողի սանդուղէն վար իջնել, կառքը նստիլ եւ երթալ հիւանդանոց, ուր քիչ վերջ կը մեռնի:

Ոստիկանութիւնը լուրը առնելով, խումբով կը պաշարէ տունը: Միեւնոյն ատեն, Փարիզ հեռաձայնելով, կը խնդրեն որ հեղձուցիչ կազերու գործիքներ ղրկեն: Ոճրագործը, որու կինը փախած էր կանուխ, իր տանը մէջ, նիւթէն ամրացնելով ամէն մուտք, կը սկսի կրակել ոստիկաններուն վրայ, առանց վիրաւորել յաջողելու:

Վերջապէս, ոստիկանապետին խիստ պատուէրներուն վրայ, հեղձուցիչ կազերու միջամտութեան հարկ չմնաց, ոճրագործը բացաւ դուռները եւ անձնատուր եղաւ:

ԳՈՂԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Վիշիի մէջ ձերբակալուեցաւ ճարտարագէտ մը, Լէժի, որ կը պարպէր նորոգութիւն կատարելու համար մտած բոլոր տուները: Ամբողջ գողցած ապրանքները կը պահէր զանազան մթերանոցներու մէջ: Ձերբակալութեան պահուն խոստովանեցաւ գողութիւնը եւ ցոյց տուաւ նաեւ այն ապրանքները, որոնք տարած էր տարբեր թաքստոցներ: Պէտք եղաւ բազմաթիւ ինքնաշարժներու, փոխադրելու համար գողօնները: Երբ վերջին թաքստոցն ալ ցոյց կուտար, տան մը երկրորդ յարկը բարձրացած ատեն, բացաւ պատուհան մը եւ նետուեցաւ վար: Ջարդուփշուր եղաւ քարերուն վրայ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՇՈՅՐԵՒԴԵՐՄԱՆ ԸՆԴՈՒԶԵԱՆ... ՆԵՐՈՒ ՔԱԹԹԱՐՈՒԹԻ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

Եւ գինեպանին տալով իրեն ... ցուած վարձատրութեան ... — Անցեալ կէսը պիտի տրուի, երբ տեղեկութիւնները ստուգուին— բաժնուեցանք եւ մութին ... անհետացանք: Ընծրեւը դադարած էր եւ հովը դէպի հարաւ կը ... ներ քաղքին վրայ կուտակուած ... պերը:

Հոն ուր գինետունը հաստատուած էր, լաւ երեւոյթ մը չէր ... րերու շէնքը, չարաշուք էր: ... 19 փողոցը կը սկսէր կենդանութիւն ստանալ, տուներէն եւ գինետուններէն, մարդեր դուրս կ'ելլէին, հաւանաբար կէս. գիշերուան պատարագին կ'երթային:

Մեր թրջուած հագուստներուն մէջ, ցուրտէն դողդողալով, կամարի մը տակ պահուըտած եւ աչքերնիս յառած գինետան, կը սպասէինք որ գինեպանին «կասկածելի» յաճախորդները գային: Ցանկարծ, մօտակայ փողոցէ մը չորս մարդեր դուրս ելան: Ասոնցմէ երեքը գինով էին. չորրորդը ընդհակառակն, խելքը գլուխն էր. երգ մը մռլտալով մեր քովէն անցաւ, յետոյ, մինչդեռ իր ընկերները փողոցին մէջտեղը կանգ կ'առնէին, ան, դէպի գինետուն յառաջանալով՝ կեցաւ. «Փաուստ»էն կտոր մը սկսաւ երգել: Այդ երգը նշան մը ըլլալու էր. որովհետեւ գինետան ներսէն գերմաներէն երգ մը լսուեցաւ:

Աւրեմն գինետան ներսը՝ գերմանացի մը կար որ գաղտնած մէկը ըլլալու էր որովհետեւ իր երգած երգը, ծանօթ չէր հասարակութեան: Սպայ մըն էր, կամ առնուազն, ստործանուոր մը:

Եւ որովհետեւ, մեր հսկած միջոցին չէր որ ներս մտած էր, ուրեմն մեր հասնելէն առաջ, արդէն հոն էր:

Ինչո՞ւ ուրեմն գինեպանը այդ մասին բան չէր ըսած:

Այս մարդը, հետզհետէ աւելի կասկածելի կը դառնար: Ընկերներուս դառնալով, իմ կասկածներս անոնց յայտնեցի եւ զանոնք հրաւիրեցի որ, ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուին:

Ռեւոլվէրները ձեռքերնիս սպասեցինք: Շատ չանցած գերմանները դուրս ելան բայց այս անգամ, փոխանակ չորսի, հինգ էին: Ասոնցմէ երկուքը օդին հաստատակը կը կրէին, միւս երկուքը՝ մեծկակ կապոցներ:

Գալով հինգերորդին, սիկառ մը շրթունքին, ձեռքերը գրպանը, աջէն ձախ կ'երթար. շուրջը եւ մութ անկիւնները քննելով:

Բայց չէր կրնար մեզ տեսնել: Գրեթէ մեզի քսուելով, անցաւ մեր քովէն, առանց մեզ նշմարելու:

Թող տուին որ առաջանան եւ մեր կարգին մեկնեցանք:

ԹԷ Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ

Ս—13 ԸՆԴՈՒԶԵԱՆԵՑԻՆ

Ցարօրինակ բան, երբ որ գերմանները քաղաքէն դուրս ելան եւ մտան ծովեզերքի ճամբուն վրայ, անոնց գինովութիւնը կարծես փարատեցաւ:

Դանդաղ, բայց հաստատ քայլերով, սկսան այս ամայի եւ քարաոտ ծովեզրին խառոչներէն մէկը ուղղուիլ:

Ամէն զգուշութիւն ձեռք առնելով, հեռուէն անոնց կը հետեւէինք:

Մերթ ընդ մերթ, գերմանացին, որ իմ կարծիքովս սպայ մը ըլլալու էր, ետ կը դառնար, տեսնելու համար թէ իրենց հետեւող կա՞յ:

Բայց մեր կողմէ ամէն զգուշութիւն ձեռք առնուած ըլլալով, եւ միւս կողմէ գիշերը վրայ հասած ըլլալով, չէր կրնար մեզ նշմարել:

Այսպէս, գրեթէ հինգ քիլոմեթր ճամբայ կտրեցինք:

Ցանկարծ, մեր մարդերը անհետացան ժայռի մը ետին, եւ գիշերուան մէջ, «Ո՞վ է անձ կոչը, մեզ իմացուց թէ, մեր նպատակին կը հասնէինք: Ապահովաբար, մեր մարդիկը՝ իրենց մէկ պահակին ազդարարութեան առջեւ կը գտնուէին:

Ուրեմն իրենք զիրենք կը պահպանէին:

Այդ յայտնի խոհեմութեամբ պէտք էր որ շարժէինք, եթէ չէինք ուզեր, որ հոն գտնուող մարդիկը մեր ներկայութիւնը զգային:

Բայց ի՞նչ էին անոնք գերման թէ Աւստրիացի: Ինչ էր անոնց նաւը ընդծովեա՞յ, թէ զրահաւոր. յայտնութիւնը չպիտի ուշանար:

Իրարմէ երեսունական քայլ հեռաւորութեամբ, բայց մէկ գծի վրայ քալելով,— որովհետեւ պէտք չէր որ եթէ մէնէ մէկը բռնուէր կամ սպաննուէր, միւսները ստիպուէին իրենց փնտռտուքը կասեցնել,— դանդաղօրէն կը յառաջանայինք, հողին փակած, կրցածնուս չափ ինքզինքնիս ծածկելով:

Ցանկարծ, դէպի մեզի դարձած, ժայռի մը գագաթը նշմարեցինք մարդ մը. աւելի անդին առաջինէն երկու հարիւր մեթր հեռու, ուրիշ ժայռի մը վրայ երկրորդ մը կար:

Ընդհուշտ, պահակներ էին:

Իրարու մօտեցանք եւ իրարու հետ համաձայնելէ յետոյ, քանի որ անօգուտ էր երեքս մէկ բռնուիլ կամ սպաննուիլ, ընկերներս ետ ղրկեցի եւ ես մինակս՝ սկսայ առաջ երթալ:

(Շար.)

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ամբողջ ամերիկեան երկիրը մշուշապատ է եւ ձայն չկայ օդանաւէն: Միակստոյգ տեղեկութիւնը, որ կայ, սա է թէ կիրակի առաւօտ ժամը 6ին, այսինքն մեկնելէն 40 վայրկեան վերջ՝ օդանաւը տեսնուած է անգլիական եզերքին վրայ, անկէ ի վեր ստացուած բոլոր լուրերը շինծու են։

Ամերիկացիները ամէն յոյս կտրած են եւ կը վախնան թէ օդանաւը ացէտի հանդիպելով Ատլանտեան ինկած է։ Ամէն կողմ փնտռտուքներ սկսուած են։ Ձամբայ ելած են 18 ամերիկեան թորփիլահալածներ, որոնք Ատլանտեանի հիւսիսային եզերքին վրայ պիտի փնտռեն Սպիտակ Թռչունը։ Նիւ-Եորքի քաղաքապետը եւ Նոնժէսէրի եղբայրը փնտռողներուն մէջ են։

Ամերիկացիները պիտի փորձեն

Նիւ-Եորքէն հեռագիր մը կը կ'ըսէ որ եթէ Ֆրանսացի օդանաւորդները մինչեւ Մայիս 10 (երէկ) մէջտեղ չելլեն, Ամերիկացի օդանաւորդներ Լոյտ Պէրթրոտ եւ Քլէրընս Չէմպըլէն դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլեն՝ իրենց հսկայ Պէլլանքա օդանաւով։

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Ոստիկանութիւնը եւ հարցաքննիչ դատաւորը նոր եւ ջախջախիչ փաստեր ձեռք ձգած են համայնավար լրտեսական կազմակերպութեան մասին։ Մարսիլիոյ մէջ հարցաքննուեցաւ մետաղագործներու պոլշեւիկեան սէնտիկային քարտուղար Ռուսէ, որ հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ.—

«Մարսիլիոյ մէջ իրեն հետ տեսակցութեանս պահուն Ռապաթէ բացատրեց ինծի թէ Ֆրանսայի մէջ կազմակերպուած էր տեղեկատու դիւան մը, որ կ'աշխատէր ի հաշիւ սովետներու։ Մտածեր էինք վաւերաթուղթերը Ֆրանսայէն Ռուսիա փոխադրելու համար օդային սպասարկութիւն մը կազմակերպել. սակայն այդ միջոցէն հրաժարեցանք, որովհետեւ շատ սուղի պիտի նստէր եւ պէտք պիտի ըլլար գաղտնիքին տեղեակ պահել բազմաթիւ անձեր։ Նախասեծար համարեցինք այս վաւերաթուղթերը փոխադրել դիւանագիտական պայուսակով, ;քանի որ Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւնները պիտի վերսկսին»։

Ռուսէ յայտնեց նաեւ թէ 1924 Յուլիսին յարաբերութեան մէջ մտած է Քրէմէի բարեկամուհի Լուիզ Քլարաքի հետ, որ իրեն հարցարան մը յանձնած էր հրասայլերու (թանք) մասին։ Թերթերը մանրամասնօրէն կը հրատարակեն այս հարցարանը, որ բազմաթիւ յօդուածներէ կը բաղկանայ։ Ռուսէ տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Լուիզ Քլարաքի Մարսիլիա կատարած բազմաթիւ ճամբորդութեանց մասին ու ըսաւ թէ Ընդհանուր Ապահովութեան խորհուրդով անկարեւոր վաւերաթուղթեր յանձնած էր օրիորդին։ Այս վերջինը իրմէ ուրիշ տեղեկութիւններ ալ ուզած էր ամրութեանց, ռումբերու պահեստներու եւն.ի մասին։ Ու աւելցուց.

«1925 Յուլիսին Լուիզ Քլարաք յայտնեց ինծի թէ մօտ օրէն Մարսիլիա պիտի գայ Փարիզի թաղապետական խորհրդական Քրէմէ եւ թէ ամենայն վստահութեամբ կրնայի անոր հաղորդել այն տեղեկութիւնները, զորս մինչեւ այն ատեն պիտի քաղէի»։

Քրէմէ Մարսիլիա չեկաւ, բայց գրկեց նամակ մը, որով իրեն կը յանձնարարէր Արրիկի անուն մէկը։ Ռուսէ ասոր յանձնեց վաւերաթուղթերը՝ Քրէմէի անուան եւ հասցէին ուղղուած պահարանի մը մէջ դնելով։

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Սէն-Նազէրի երկաթուղիի պաշտօնեայ Լը Տօրզ, որ յայտնեց թէ 1925ի սկիզբը Նանթ հրաւիրուեցաւ Քրէմէի կողմէ։ Այս վերջինը երկար խօսակցութենէ մը վերջ, պաշտօն տուաւ իրեն, Սէն-Նազէրի մէջ գտնել վստահելի թղթակից մը, որ կարենար տեղեկութիւններ հայթայթել փէնհօէթի զինարաններուն մէջ շինուելու վրայ եղող նոր ջրօղանաւի մը մասին, ձեռք ձգելով նաեւ անոր յատակագիծը։ Քրէմէ նոյնպէս տեղեկութիւններ ուզեց իրմէ Թրէնեաքի մետաղագործարանին, թնդանօթներու, վառօդի եւ ռազմանիւթի փոխադրութեան մասին։ Քրէմէ յետոյ Նանթի մէկ սրճարանին մէջ ներկայացուց երկու «ընկերուհիներ», որոնցմէ մէկը՝ Լուիզ Քլարաք հարցուց Քրէմէի. «Բան չմոռցա՞ր։ Ընդծովեաներու մասին խօսեցա՞ր»։ Քրէմէ պատասխանեց.

— Պէտք չկայ. Նաւաշինարաններէն անհրաժեշտ տեղեկութիւնները պիտի ստանամ։

Այս երկու վկայութիւնները ցոյց կուտան թէ ինչ ընդարձակ գետնի վրայ կը գործէր համայնավար լրտեսական կազմակերպութիւնը։

Խտիվին պաշտօնը Անգլիային

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Եգիպտոսի նախկին Խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշա Պոլսոյ անգլ. Թուրք իրաւարար խառն դատարանին առջեւ դատ բացած է անգլ. կառավարութեան դէմ եւ 3 միլիոն ոսկիին կը պահանջէ իբրեւ հատուցում 1914ին իր գահընկէցութեան առթիւ Եգիպտոսի մէջ գրաւուած իր կալուածներուն համար։

Անգլ. կառավարութիւնը կ'առարկէ որ յիշեալ դատարանը իրաւասու չէ այդ խնդրով զբաղելու։ Խտիվին դատը կը պաշտպանեն երկու Փարիզցի փաստաբաններ՝ Քայզէր եւ Պէրժըրի։

Քոնտիլիս կրկին ասպարէզ կ'իջնէ

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ դարձեալ քաղաքական ասպարէզ իջած է զօր. Քոնտիլիս, որ անցեալ Օգոստոսին Փանկալոսի դիկտատորական վարչութիւնը տապալելէ եւ ժամանակ մը նոր կառավարութեան գլուխ մնալէ վերջ, Նոյեմբերին քաղաքական գործունէութենէ քաշուած էր։ Քոնտիլիս հիմա վերակազմած է իր հանրապետական կուսակցութիւնը եւ ներկայ միացեալ կառավարութեան դէմ ընդդիմադիր դիրք բռնած։

Զօրավարը երկար ճառ մը խօսելով, բացատրեց իր առած այս քայլին պատճառները։ Ըսաւ թէ կառավարութիւնը անպատիժ թողուց Փանկալոսը եւ հակառակ իր ջանքերուն, չկարգադրեց վարչաձեւի խնդիրը, հարկային սխալ քաղաքականութեան հետեւեցաւ եւն։

Աւս բոլորին դարման պիտի տանի միայն իր վերակազմած կուսակցութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

«Յարդգող»ի գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը: կը խօսի Շ. Նարդունի, նիւթ՝ *Ռոմանտիզմին գիտութիւնը եւ Ջ. Պլըդոլի քերթուածները։* Գեղարուեստական բաժին. կը նուագէ (դաշնակ) Օր. Ն. Գալֆաքեան, կ'արտասանէ Մարութեան: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլօմպի Եռագոյն խումբի ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի ե. րեկոյեան ժամը 8ին, գրադարանի սրահը, 75 Rue Paul Bert. *Ներկայանալ անդամատոմսերով։*

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՐԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմոն Զալըքեանի տունը, Caserne Offmont.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ոլիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ:

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Փըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օռլէան, Մոնթրուժի մարզարանը:

(Կնիք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պոլսոյ Գալէ. ....ի նախկին սանտըէն Բաղէշի Ցափավանք գիւղացի Ներսէս Միրոեան. այժմ Ցունաստան ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Samson Alexaniaնի, Rue Damesme 54, Paris 13meին

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Ջէօն աղա Գրիգոր Գապօեան. Սահակ Գրիգոր Գապօեան, կիրակոս Սիմոնեան Էկմալցի, Եսայի Գասէյեան Կիրաշէնցի (Վան): Ցեղեկացնել՝ Կարապետ Գապիկեանի No. 18 Landsberger Str. 108 Berlin, կամ 21 Rue de la Saussaie, Viroflay (S. et O.) France:

— *Թէքմէ գաւառին, Գօճաման Գաչի գիւղէն Գօզոս Ռստիկեանի որդին Տրդատ, կը փնտռէ իր ազգականները.— Եղբայրը Նուպար, Գնէլ, քոյրերը Մեմզար, Էլմաս՝ լուր տուողին 200 ֆրանք նուէր։*

— *Թօզադի Պոլիս գիւղացի Գօզոս Փէհլիվանի աղջիկը Գալծառ կը փնտռէ իր ազգականները. իմացնել՝* K. Ousdiaնի 1/3 Rég. Etr. Matricule 7575 Poste Immouzer, par Misson, Maroc.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային շնորհակալութիւնս կուգամ յայտնել «Լա Փաթէրնէլ» ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էր հայրս Նասիպ Աբգարեան 54 տարեկան, Ֆրանսահայ գաղութի ընդհանուր գործակալ Գ. Ա. Անտոնեանի միջոցաւ: Հանգուցեալ հայրս հազիւ վճարած էր 5 սդ. վեցամսեայ ապահովագինը, գործարանական արկածի մը հետեւանքով դժբախտութիւնը ունեցանք զինքը յաւէտ կորսնցնելու 1927 Մարտ 9ին:

Գ. Ա. Ա. Անտոնեան մահուան վաղորդայնին իսկ չխնայելով իր օժանդակութիւնը, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարողացաւ գանձել հօրս ապահովագինը 10.000 Ֆրանքը: Այս առթիւ ընկերութիւնը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ իր պարտաճանաչութիւնը եւ Ճշդապահութիւնը:

Հանգուցեալի որդին
Յ. Աբգարեան

Մարսէյլ

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիքն,	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ոսկի 100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	" or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100 հատը	Léva
Դրախմի "	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ. ֆրանք "	Frc Belge
Զուից.	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg
" II	"
" III	"
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10')

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

[illegible]		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՄԱՅԻՍ 1927

12 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 334

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՀԱ ԹԷ Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ,

Երէկ հրատարակեցինք Մարսէյլի Գաւառ. Ժողովին ընտրութեանց արդիւնքը։

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, Մարսէյլ քաղաքը ընտրած է 23 պատգամաւոր, որոնց տասը դաշնակցական, ինը չէզոք, չորսը հնչակեան։ Շրջաններէն Սէն Լու և Սէն Ժիւլիէն ընտրած են մէկ-մէկ, երկուքն ալ դաշնակցական։ Իր միւս տակաւին եօթը շրջանները,— Նիս, Կարտան, Մարթիկ, Լա-Սիօթա, Թուլօն- լա Վալէն, Փօլէն— Փօն Սէնդ-Էսփրի եւ Սէնթ Անթուան, որոնք պիտի ընտրեն մէկ-մէկ պատգամաւոր, համագումար 32 հոգի։ Ներկայացուցիչ 31 հոգի կը ներկայացնէր. երեւի Մարսէյլ մէկ պատգամաւոր աւելի ընտրած է)։

Մարսէյլի մէջ, ազգային տուրք վճարած են 441 հոգի, որոնցմէ ընտրութեան մասնակցած՝ 394 հոգի։ Համերաշխութիւնը այնքան ակներեւ է որ, ամէնէն պակաս քուէ ստացողն իսկ 353էն պակաս չէ, առաւելագոյնն ըլլալով 387։

Առաջին անգամ է որ այսքան ստուարաթիւ մասնակցութեամբ ընտրութիւն կը կատարուի նորակազմ գաղութի մը մէջ ուր պայմանները բոլորովին տարբեր են։ Պոլսոյ պէս հնօրեայ գաղութի մը մէջ, որ կեդրոնն էր ազգային իշխանութեան, վերջին տարիներուն յետոյ հայաշատ թաղերու մէջ ընտրութիւններ կատարուեցան հարիւրէն պակաս ընտրողներով, եւ առաւելագոյնը 300ի շուրջը կը յածէր։ Այսօր ալ, մեծ չէ տարբերութիւնը, ինչպէս ցոյց տուին Ընդհ. Ժողովի նոր ընտրութիւնները։

Բայց, այլապէս շահեկան կէտեր կը պարունակէ Մարսէյլի ընտրութիւնը։

Դաշնակցութեան ցանկին յաջողութիւնը չէ որ կ'ոգեւորէ մեզ։ Մարսէյլի Դաշնակցականները եթէ ուզէին մենատիրութիւն հաստատել, կրնային երկու անգամ աւելի պատգամաւոր ընտրել։ Մեզի համար կարեւորը այն է որ, գաղութը կը կազմակերպուի, եւ կը կազմակերպուի համագործակցութեամբ, բոլոր հոսանքի տարրերու մասնակցութեամբ։ Եթէ խայտառակ համակցութիւն մը... ձեռնպահ մնացեր է, առաջնորդութեամբ ընկավար - Հօկ Թափթփուքներու, իրենց գիտնալիք բանն է։ Այդ ունեցողը ասպարէզ կը նետուի եւ կ'արժեցնէ իր յաւակնութիւնները։ Մնացածը՝ հէքեաթ է, պառաւները կամ ստահակները զուարճացնելու համար։

Եւ պէտք է անգամ մըն ալ պատռել այդ խառնածին եւ անանձնիշ խմբակին դիմակը։ Ընտրութենէն շաբաթներ առաջ, ընտրական ձեռնարկէն իսկ սարսափի մատնուած, այդ խմբակը երեք «հանգամանքաւոր», ջոջ ներկայացուցիչներ կը ղրկէ Փարիզի առաջնորդարանը, եւ կը սպառնայ, որպէս զի կաթողիկոսական պատուիրակը ետ կենայ ընտրութիւններէն։ Անկէ առաջ եւ անկէ յետոյ, իրենց գրաւոր եւ բանաւոր խաչակրութիւնը, իրենց բոլոր ճիգերը ունեցած են մէկ նպատակ — խափանել ո՛ր եւ է ընտրութիւն, մինչեւ անգամ ծայրայեղութեան մէջ (Այս քաջագործութեան համար ալ սիրտ պէտք է)։ Ի՛նչ յորդորներ, գիւտեր, դէպի Մարսէյլ երթեւեկ, վկայութիւն կաթող. կոնդակներ էւ

Իսկ, վճռական պահուն, — գլխիկոր նահանջ, եւ գարշելի փախուստներ սրճարանէ սրճարան, սենեակներու անկիւնը։

Մարսէյլը տուած եղաւ բոլորին պատասխանը,— կը համախմբուինք, կ'աշխատինք, գործ կ'արտադրենք։

Ցանկը մէջտեղն է։ Թող առնեն եւ մէկ մէկ դատեն, ծերունի Յ. Սելեանէն մինչեւ ամէնէն խոնարհ կուսակցական երիտասարդը։

Ընտրուածները պիտի արդարացնե՞ն իրենց վստահուած պաշտօնը։ Այդ ալ՝ իրենց գործն է։ Մամուլին կը մնայ հետեւիլ անոնց աշխատանքին, եւ դատել չարն ու բարին։ Բայց, ո՛ր եւ է նոր արտասանած ատեն, տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ մէկզի դնել կանխակալ կարծիքները, եւ իրականութեան նայիլ այնպէս ինչպէս որ կայ։ Միեւնոյն տրամաբանութեամբ, անոնք որ չեն հաւատար գաղութներու ազգային կազմակերպութեան, կամ հայրենիքին եւ այս վտարանդի ժողովուրդին բարիքը կը տեսնեն խառնակութեան, անկերպարան ամուլ խաչաձեւումներու մէջ, անոնք պարտաւոր են կրծել իրենց պատեանին խորը, եւ յօրանջել կամ հառաչել։

Գաղութները պիտի կազմակերպուին։ Այդ մասին երկու խօսք չկայ։ Ո՛վ որ քաջ է եւ պատասխանատուութեան զգացումն ունի, կ'իջնէ ասպարէզ։ Կը նետուի առաջ, իր կրցածը տալու, ոչ թէ եղածը կազմալուծելու, ճամբուն վրայ քարեր շարելու, կամ այսինչ հոսանքը ասպարէզէն քշելու համար։ Մենք ո՛ր եւ է առարկութիւն չունինք, եթէ համայնավարներն ալ մասնակցին ընտրութեանց, եւ իրենց բաժինը բերեն պարկեշտօրէն։ Ժողովուրդ է, աշխատաւոր է, պահանջներ ունի, կը տեսնէ ու կը դատէ,— քուէն կուտայ որո՛ւ որ կ'ուզէ։ Ինչո՞ւ գետին ի վեր կը թիավարեն, երբ այնքան բնական երեւոյթներ կան նուաճումներ, նոյնիսկ «շերտաւորումներ» ստեղծելու, հոգ չէ թէ... ջօջերու եւ պոչերու հետ։

Մարսէյլը տիպար օրինակ մը կրնայ հանդիսանալ միւս գաղութներուն, մինչեւ անգամ Փարիզի համար։

Այլ եւս անհանդուրժելի է ներկայ քաշքշուքը, որուն ետին աւելի շատ պղտոր միտումներ եւ պատրուակներ կան, քան իրական պատճառներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՁԵՆԱՅՈՎ ԲԱՆ ԱՆԵԼ ՉԷՔ ԿԱՐՈՂ,,

Ազատ Եկեղեցի *Փետրուար—Մարտ)* կը հրատարակէ խօսակցութիւն մը, որ տեղի ունեցած է Երեւանի շուկայի հրապարակին վրայ, Գերագոյն խորհուրդի գիւանապետ Ռուբէն Ս. վրդ.ի եւ հերձուածող Իգնատիոս քահանայի միջեւ։ Խօսակցութիւնը պատմողն է քահանան.—

Ռուբէն վրդ.— Խելակորոյս քայլեր էք անում։ Ի՞նչ էք, ինչացո՞ւ էք։ Մի քանի հոգի հաւաքուած, ուզում էք կեղծ ստորագրութիւններով գործ դարձնել, *եկեղեցի կործանել*, ինչպէս Բենիկ վարդապետը։ Անշուշտ իմացաք նրա Թիֆլիս հրաւիրելու պատմութիւնը։ Պիտի հասկանաք, պիտի ամաչէք, որ ուր գնում էք ու ժողով գումարում, ծեծւելով էք դուրս գալիս։ *Ձենայով բան անել չէք կարող*։ Բենիկ վարդապետն էլ գնաց Թիֆլիս, ու քիթը մռութը ջարդելով փախաւ։

Իգնատիոս քհնյ. — Հայր սուրբ, ձեր մէջ վէրքն է խօսում։ Հասկացէք որ զուտ ու մաքուր պայքար է մղւում ձեր դէմ, սեւաջոկ[illegible]ի դէմ.

Ռուբէն վրդ.— Մի քանի բախտախնդիրներ, Յակովբ Յ. Ցարուքեանի ՆՄ... հետ *ժամեր են փակում, ժամեր գրաւում*։

Իգն. քհնյ.— Եկեղեցիները գրաււում են ժողովրդի կողմից։ Դուք չէք կրնար ազատել, մինչեւ որ չկարողանաք ընդհանուր լեզու գտնել։

Ռուբէն վրդ.— Ո՞ւմ, ձե՞զ հետ։ Ո՞վքեր էք դուք, որ Էջմիածինը ձեզ հետ նստի ու խորհուրդ անի։

Իգն. քհնյ.— Ազատ եկեղեցական շարժումը նոյն իսկ արտասահմանում հաշւի է առնուած ու էլ աւելի համակրութիւն գտնում։

Ռուբէն վրդ.— Մի կարծէք, եկէք ինձնից հարցրէք թէ, ինչ տեսակ փաստաթուղթեր կան, որոնք դէմ են արտայայտւում։

Իգն. քհնյ.—Հայր սուրբ, խլրտեցնիչ յեղափոխական քայլ որ արւում է, կեանքի պահանջ է։ Կարող է պատահել որ գանազան ոլեւէ[illegible] ունենայ, սակայն էջմիածնական վեղարաւորները Թող լաւ իմանան որ վերջնական յաղթանակը նրանն է։

Ռուբէն վրդ.— Եկեղեցին բարեփոխողը դուք չէք, մենք ենք։ Այդ մասին մտածում ենք։ Դուք քահանաներդ, յանձին Մելեանի, երբեք չէիք գզաւղի նման խընդրով, եթէ վերջնիս (Մելեան) եպիսկոպոսացնէին, Բենիկին ալ վերադարձնէին իւր կոչումը։ Սակայն ոչ տեսանեն։

Իգն. քհնյ.— Միայն մի խօսք. *շատ մօտիկ ապագայում կը տեսնենք* որ ձեր այնքան արհամարհած քահանայութեան լաւագոյն անձինք *այնպիսի մի հարուած կը տան ձեզ, որ ի սրտէ զղջումն անգամ ձեզ չի փրկի*.

ԵԶԻՏԻՆԵՐՆ ՈՒ ՔԻՒՐՏԵՐԸ. — *Էջմիածին գաւառին մէջ Եզիտիներու եւ Քիւրտերու ամենամեծ գիւղն է Համիրամը, որուն բնակչութիւնը կը բաղկանայ 70—80 տունէ։ Ունի դպրոց մը, ուր չկան կահկարասի և այլ անհրաժեշտութիւններ։ Ջարդուած գրասեղաններ եւ կոտրած գրատախտակ մը։ Արդէն, գիւղացիները երբեք չեն ուզեր հասարակել իրենց դպրոցով, թէեւ գիւղը շատ հարուստ է։*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՌԸ

Մօտ օրէն Էնկիւրիի մէջ պիտի գումարուի Թուրքիոյ միակ կուսակցութեան՝ Խալքի տարեկան համագումարը, Նախագահութեամբ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի։ Համագումարի թուական որոշուած էր Մայիս 9ը եւ յաջորդ օրերը. սակայն վերջին պահուն քանի մը օր յետաձգուած է։ Պաշտօնական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս համագումարին, որուն մէջ պիտի որոշուին Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան նոր ուղղութիւնները։ Մանաւորապէս մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասուի այս առթիւ Մուսթաֆա Քէմալի արտասանելիք ճառին, որ բաւական ընդարձակ պիտի ըլլայ եւ խիստ կարեւոր։

Մուսթաֆա Քէմալ չպիտի բաւականանայ միայն կուսակցութեան անցեալ գործունէութեան պատկերը տալով, այլ պատմականը պիտի ընէ Զինադադարէն ի վեր կատարուած քաղաքական կարեւոր դէպքերուն։ «Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Ղազին գովեստը պիտի ընէ անոնց, որոնք յեղափոխութեան ընթացքին իրեն աջակցեցան, եւ պիտի յարձակի այն բոլոր յետաշրջականներուն վրայ, որոնք ընդդիմադիրի դիմակին տակ թաքնուած էին. նոյն իսկ անոնց անունները ալ պիտի յիշէ։

Այս ճառը լսելու համար պիտի հրաւիրուին Էնկիւրի գտնուող դիւանագիտական ներկայացուցիչները։ Միջոցներ ձեռք առնուած են նոյնպէս, անթել հեռաձայնով ամբողջ Թուրքիոյ մէջ լսելի ընել տալու համար Մուսթաֆա Քէմալի ճառը։

Իտալացիները կը գործեն Պուլկարիոյ մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, իտալական դիւանագիտութիւնը շատ մեծ գործունէութիւն կը ցուցնէ Սօֆիայի մէջ։ Այդ կ'ապացուցանեն յաճախակի խօսակցութիւնները Սօֆիայի իտալական ներկայացուցիչին հետ։ Իտալական շարք մը թերթեր, եւ մանաւորաբար անոնք որ սերտ կապեր ունին Մուսոլինիի հետ, լայն տեղ կուտան պուլկարական գործերուն եւ մանաւոր թղթակիցներ կը ղրկեն Պուլկարիա։ Կը թուի թէ Իտալիան Սօֆիա փոխադրած է իր Պալքանեան դիւանագիտական գործունէութեան կեդրոնը, ամէնէն առաջ՝ խանգարելու համար Պալքանեան Դաշնակցութեան ծրագիրները. Իտալօ պուլկար համաձայնութեամբ մը։ Կ'ըսուի թէ Պուլկարիա տրամադիր է ընդունելու Իտալիոյ կարգ մը առաջարկները։ Մանաւորապէս Պորիս Թագաւորը զօրաւոր յենարան մը կը փնտռէ արտասահմանի մէջ, եւ Իտալիան կրնայ դառնալ այդ յենահանը, մանաւանդ եթէ յաջողի իտալացի իշխանուհիի մը հետ ամուսնանալ։ Այսպիսի խնամութիւն մը եւ քաղաքական համաձայնութիւն մը ծանր հարուած պիտի ըլլայ Եուկօսլաւիոյ արտաքին քաղաքականութեան համար, որովհետեւ բոլորովին պիտի մեկուսացուի այդ երկիրը։ Ահա թէ ինչու Պելկրատի մէջ մեծ ջղագրգռութեամբ կը հետեւին իտալական գործունէութեան եւ կը ջանան վիժեցնել զայն։

Հինգ պոլշեւիկ երեսփոխաններ դատի տակ

Երեքշաբթի առտու, Նախարարական խորհուրդին մէջ, դատական Նախարարը արտօնութիւն խնդրեց դատի ենթարկելու համար հինգ համայնավար երեսփոխաններ, Վայեան Քութիւրիէ Տիւքլօ, Մարթի. Քլամամուս և Տօրիօ, որոնք ամբաստանուած են թէ ըմբոստութեան հրաւիրած են զինուորները, գրգռիչ գրութիւններով։

Այս երեսփոխաններուն անձեռնմխելիութիւնը ջնջելու համար առաջարկ մը ներկայացուեցաւ երեկ. Ժողովին։ Կարգ մը երեսփոխաններ առաջարկեցին յետաձգել խնդիրը։ Դատական Նախարարը պահանջեց որ անյապաղ ընթացք տրուի ընդհ. դատախազին առաջարկին։ «Երբ երեսփ. ժողովը տեսնէ այս հետապնդումը արդարացնող փաստաթուղթերը, պիտի հաւնայ գործին ծանրակշիռ հանգամանքը։ Խնդիրը կարծիքի յանցանք մը չէ, այլ ամէնէն գարշելի պայքարը զոր Ֆրանսացի մը մղած ըլլայ իր երկրին դէմ (Ծափեր)։ *Եթէ ժողովը ուզէ յետաձգել յանձնաժողովի մը կազմութիւնը, պիտի նշանակէ թէ Պ. Տօրիօ կրնայ տակաւին շաբաթներով շարունակել իր ոճրապարտ պայքարը։ Ժողովը այդպիսի բան չի կրնար ուզել»* (Ծափեր)։

151ի դէմ 364 ձայնով մերժուեցաւ յետաձգումը եւ որոշուեցաւ այսօր իսկ, Հինգշաբթի, յատուկ յանձնաժողով մը կազմել, ընդհ. դատախազին առաջարկները քննելու համար։

Այս առթիւ որոշուեցաւ Մայիս 27ին կատարել համայնավար երեսփոխաններու հարցապնդման վիճաբանութիւնը, ներքին Նախարարին վերջին հակապոլշեւիկ ճառին առթիւ։ Նախարարը պատասխանելով Պ. Մարսէլ Քաշէնի ազդարարութեան, յայտարարեց.

— «Ես տեղեակ եմ կոմունիստներու մտադրութեանց եւ կը յայտարարեմ, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ, թէ զիս պիտի գտնեն իրենց դէմ, օրէնքը յարգել տալու համար։ Կրնան ձեռք ձեռքի տալ եւ դաշնակցիլ. օրէնքը պիտի յարգուի։ Երբ վիճաբանութիւնը բացուի, ես պիտի համարձակիմ համայնա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՑԱԳՆԱՊԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ԳՈՒՔՐԷՇ 2 ՄԱՅԻՍ.— Էջմիածնի տագնապը վրդովում յառաջ բերած ըլլալով ռումանահայ գաղութին բոլոր շրջաններուն մէջ, Թեմական Գործադիր Մարմինը, ընթացք տալով եղած դիմումներուն, որոշեց խորհրդակցութեան մը հրաւիրել Պուքրէշի բոլոր ազգային մարմիններու, զանազան կազմակերպութեանց եւ հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչները՝ հաւաքական դիմում մը ընելու համար առ որ անկ է։

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ

Ատլանտեանի օդարշաւին առթիւ, կ'արժէ յիշել քանի մը պատմական դէպքեր։

Երբ, 15 Յուլիս 1909ին, Պլերիօ օդանաւով անցաւ Մանշի ծովին վրայէն, բոլոր օդանաւորդներուն աչքը ուղղուեցաւ դէպի արշաւը հիւսիս Ատլանտեանի վրայէն։

Երբ, նախ Կարոս, յաջորդաբար երկու անգամ, 1912ին եւ 1913ին, յետոյ 26 Յունուար 1919ին Քոլի, ընկերակցութեամբ Բոժէի, Միջերկրականն ալ անցան, աւելի եւս զօրացան յոյսերը Թռիչքի մը Ատլանտեանի վրայէն։

16—27 Մայիս 1919ին տեղակալ Ռէտ, ընկերակցութեամբ 4 հոգիի, ամերիկեան Քիւրթիս ջրօդանաւով, տիպար N. C. 4, յաջողեցաւ անցնիլ Թրէփասէյի ծովածոցը, Թեր-Նէօվէն մինչեւ Ասորեան կղզիները, 1950 քլմդր. տարածութիւն մը, զոր կտրեց 15 ժամ 18 վայրկեանէն։ Յետոյ անցաւ Լիզպոն, 1500 քիլոմեդր տարածութիւն մը, զոր կտրեց 10 ժամ 42 վայրկեանէն։

19 Մայիս 1919ին, աւստրիացի օդանաւորդ մը, Հաւքըր, ընկերակցութեամբ Կրիվսի, փորձեց անցնիլ Թեր-Նէօվէն Իրլանտա տարածութիւնը, Սէն-Ժանէն մեկնելէ յետոյ, 900 մղոն հեռաւորութեանվրայ,օդանաւը ինկաւ Ատլանտեանի մէջ։ Հարկ եղաւ անձկութեամբ սպասել բազմաթիւ օրեր, մինչեւ որ լուր առնուեցաւ թէ շուէտական շոգենաւ մը յաջողած էր ազատել արկածեալ օդանաւորդները։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, անգլիացի օդանաւորդ մը, Ալքօք, Վիքըրս-Վիմի տիպարէն օդանաւով մը յաջողեցաւ Սէն-Ժանէն անցնիլ Քլիֆտէն (Իրլանտա)։ Նաւորդ Պրաուն կը հետեւէր այս Թռիչքին, որ 3040 քիլոմեդր երկարութիւն մը ունէր եւ տեւեց 16 ժամ 12 վայրկեան։ Այս փորձը, որ կատարուեցաւ 14—15 Յունիս 1919ին, զուգադիպած էր անձրեւի մը։

1924ի Օգոստոսին, ամերիկեան նաւատորմիղին օդանաւորդները յաջողեցան անցնիլ հիւսիս. Ատլանտեանը, անցնելով Օրքատէն-Իսլանտայէն եւ Կրօէնլանտայէն.

Սակայն, մինչեւ այժմ, կարելի չէ եղած կտրել Ատլանտեանը մէկ հոդամասէն միւսը։ Նիւնժէսէրի փորձը վերջինը չպիտի ըլլայ ապահովաբար։

Պ. ՑՈՒՄԵՐԿ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ.— Գալ շաբաթ Լոնտոն պիտի այցելէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Պ. Տումէրկ։ Այս պաշտօնական ճամբորդութեան համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Մայիս 18ին հացկերոյթ մը պիտի տրուի, որուն հրաւիրուած են մօտ 50 հոգի։ Ո՛չ մէկ կին ներկայ պիտի ըլլայ։

ՍՍՍՌ.

ԻՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կիրքը գէշ բարեկամ է մարդուս, մանաւանդ երբ մէջ աջած է տգիտութեան, թեթեւամտութեան եւ ամբարտաւանութեան հետ։ Կիրքէ բռնուած մարդը շատ գիւրութեամբ կը մոռցնէ իր հոգիին աղքատութիւնն ու միտքի անանկութիւնը։

Կիրքի դասական օրինակ կարելի է համարել պոլշեւիկեան «հրապարակագրութիւնը»։ Հրապարակագրութիւն ըսելով պոլշեւիկները կը հասկնան կեղծել, ստել ու հայհոյել։ Այս երեք կէտերու վրայ է հաստատուած եւ արտասահմանի պոլշեւիկ մամուլը։ Կեղծիք, սուտ եւ հայհոյանք։

Նմոյշի համար առէք Փարիզի «Երեւան» թերթի վերջին (8 Մայիս) թիւը — կիրքէ կուրցած մարդոց բոլոր առաջնորդութիւնները շռայլուած են հոն, մանաւանդ «145 միլիոնը 5, 870.000ը 5» խմբագրականին մէջ, որ պատասխան է իմ վերջին տեսութեան եւ «Յառաջ»ի «60.000ին հինգ, 870,000ին հինգ» խմբագրականին մէջ շօշափուած խնդրին։ Այդ տեսութեան մէջ, ես հարեւանցի անդրադարձած էի «ազգային հաւասարութեան» սկզբունքին ալա պոլշեւիկ իրագործման ձեւին՝ տարօրինակ գտնելով, որ 870.000 բնակիչ ունեցող Հայաստանն ալ, 60,000 մարդ ունեցող Նախիջեւանն ալ հաւասար քանակութեամբ պատգամաւորներ կուտան «Ազգ. Խորհուրդին»։ Նոյն երեւոյթը ձաղկած էր եւ Յառաջ ը։

«Երեւան»ի խմբագիրները տարօրինակ կը գտնեն այս գնահատութիւնը։ Ու կը գրեն, թէ «Դաշնակցական խմբագիրը իր ընթերցողներուն չուզեր յայտնել, որ եթէ 870.000 ժողովուրդ ունեցող Հայաստանը հինգ պատգամաւոր տուած է, նոյնքան, ուղիղ 5 պատգամաւոր տուած է նաեւ Խ. Ռուսաստանը, որ 145 միլիոն ազգաբնակութիւն ունի։ (*) Յետոյ պարծանքով կ'աւելցնեն. «Ահա մ'ըս է ազգերու հաւասարութիւնը, որ իրագործուած է Խորհրդային Միութեան մէջ»։ Ու կը վրդովին, որ «Դաշնակցական չէֆերը կը ստեն ու կը զովաբանեն ազգերը ճնշող պուրժուական պետութիւնները եւ ազգերու անհաւասարութիւն կը տեսնեն... Խորհրդային Միութեան մէջ»։

Ճիշտ է, մեր «անսովոր ուղեղը» դժուարութեամբ կ'ըմբռնէ «Երեւանցի» «սովորական ուղեղներու» հանճարեղ արտադրութիւնները, բայց եւ այնպէս, թող ներողամիտ ըլլան, որ «ազգային հաւասարութիւն» չտեսնենք խորհրդային սահմանադրութեան ու գործնական կեանքին մէջ, այլ՝ ազգային անհաւասարութեան, ազգային իրաւազրկութեան այլանդակ օրինակներ։ Եւ ահա թէ ինչու։

«Ուղղափառ Լէնինիզմ»ի համաձայն, «յեղափոխութեան ընթացքին» պետական, ազգային, դասակարգային, անհատական ու հանրային բոլոր գործերու միակ ու բացարձակ տէրն ու տնօրէնը «բանւորական դիկտատուրութեան եւ առաջապահ» Կոմկուսն է իր կեդրոնական կոմիտէով ու փոլիթպիւրոյով, « սպայակոյտը » «համաշխարհային յեղափոխութեան» Հետեւաբար, Խորհուրդներու համագումար, Գործադիր Կոմիտէ, Ազգ. Խորհուրդ, Դաշնակցային Խորհուրդ, ժողկոմխորհ, ասոնք բոլորը սին բզզիւններ են, չինուած՝ ի պէտս գուրսի միամիտներուն։ Պոլշեւիկներու համար աշխարհիս միակ ուժն ու հեղինակութիւնը Կոմկուսն

Կենտկոմն է, որ «Նստուկ է ի Մոսկուա»։ Մոսկուան է տէրողն ու վարողը, ի միջի այլոց, եւ ազգային գործերու. առանց Մոսկուայի հրամանին մէկ մազ իսկ վար չիյնար ազգային «անկախ» ու «ինքնավար» հանրապետութիւններու վարիչներու գլուխներէն։

Այս պատճառով, շատ ալ լուրջ բան չէ պոլշեւիկներու օրէնքներու եւ սահմանադրութիւններու անունէն խօսիլը։ Բայց քանի որ անոնք գոյութիւն ունին, տեսնենք ինչպէս կը լուծեն ազգային հարցը։

Մեր առջեւ է ահա Խորհրդային Միութեան սահմանադրութիւնը, պաշտօնական հրատարակութեամբ, որուն համաձայն Խորհրդային Միութիւնը կը բաղկանայ վեց խորհրդային հանրապետութիւններէ, որոնք իրենց կարգին բաղկացած են խորհրդային հանրապետութիւններէ, ինքնավար շրջաններէ եւլն.։ Կեդրոնի իրաւասութեան կ'ենթարկուին՝ արտաքին քաղաքականութիւնը, բանակն ու երկրի պաշտպանութեան ամբողջ գործը, արտաքին եւ ներքին առեւտուրը, երկաթուղին, թղթատար-հեռագիրն ու հաղորդակցութեան միւս միջոցները, ելեւմուտը, տնտեսական շինարարութեան վերին ղեկավարութիւնը, արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան ընդհանուր հիմքերու որոշումն ու կարգաւորումը, եւ հողին օգտուելու, ինչպէս նաեւ ջուրերու, անտառներու եւ հանքերու օգտագործման եղանակներու մշակումը, դատի գործը, դատական գործի հիմքերու որոշումը եւ քրէական ու քաղաքացիական օրէնքներու մշակումը, աշխատանքի օրէնքի, հանրային կրթութեան եւ հանրային առողջապահութեան ընդհանուր հիմքերու մշակումը, չափի ու կշռի ընդհանուր վիճակագրութեան եւ ուրիշ իրաւունքներ։ Պետական կեանքի այս բոլոր գործառնութիւնները կեդրոնացած են Մոսկուայի ձեռքը — «Երեւան»ի խեղճ վարիչներու Բաք'ք նայինք, «անկախ» եւ «ինքնավար» ազգերուն ի՞նչ իրաւունքներ ձգուած են, բացի սեփական բուղին մէջ սապլտկելու իրաւունքէն..

Հիմա գանք Խ. Միութեան կեդր. իշխանութեան կազմութեան։ Այդ իշխանութիւնը խորհուրդներու համագումարէն ընտրուած կեդր. գործադիր կոմիտէն է՝ բաղկացած Դաշնակցային եւ Ազգութիւններու խորհուրդներէն։ Դաշնակցային խորհուրդը կ'ընտրուի հանրապետութիւններու ներկայացուցիչներէն՝ համապատասխան երկրի բնակչութեան քանակին։ Ազգութեան խորհուրդը կը կազմուի դաշնակցային եւ ինքնավար հանրապետութիւններէ՝ իւրաքանչիւրէն 5ական ներկայացուցիչ եւ ինքնավար շրջաններէն մէկական ներկայացուցիչ։ Սահմանադրութեան 15րդ յօդուածի ծանօթութիւնը կ'ըսէ. «Աճարիայի եւ Աբխազիայի ինքնավար հանրապետութիւնները եւ Հարաւ. Օսէթիա ինքնավար շրջանը, Ազգութեանց Խորհուրդ կը ղրկեն մէկ-մէկ ներկայացուցիչ»։ Կեդր. Գործ. Կոմիտէն վերին իշխանութիւնն է, որուն ենթակայ են Միութեան բոլոր միւս իշխանութիւնները։ Անոր հրամանը հրաման է ամէնուն համար։

Արդ՝ իրականօրէն ազգերը ի՞նչպէս են ներկայացուած այդ գերագոյն իշխանութեան մէջ։ «Իզվէստիա»յի 27 Ապրիլ համարին մէջ հրատարակուած է անուանացանկը կեդր. գործ. կոմիտէի անդամներու, որոնք 847 հոգի են — 450 անդամ և 199 թեկնածու Դաշն. Խորհրդի և 135 անդամ ու 63 թեկնածու Ազգութեանց Խորհրդի մէջ. Կարդացէ՛ք այդ ցանկը եւ կը տեսնէք, որ Դաշն. Խորհրդի 450 անդամներէն 365էն աւելին, այսինքն չորս-հինգերորդը, Ռուսներ են, մինչ ռուս տարրը Խ. Միութեան բնակչութեան երկու-երրորդէն աւելի չէ։ Այսպիսով, Դաշն. Խորհուրդ կոչուածը փաստօրէն ռուսական իշխանութիւն է, ռուս ազգային տիրապետութեան մէկ միջոցը։ Եթէ այսօր ինչ-ինչ պատճառներով ռուսութեան չէշտը շատ ցայտուն չէ հոն, այդ չի նշանակեր, որ վաղն ալ նոյնը պիտի մնայ։ Թէեւ պարզ է ըսել, որ այսօր ալ բաւական ուժեղ է զգացնութիւնը Մոսկուայի մենատիրութեան դէմ։

Աւելի պերճախօս է «ազգերու հաւասարութիւնը» Ազգութեանց Խորհրդի մէջ, ուր, ինչպէս տեսանք անցեալ անգամ, պզտիկ Նախիջեւան մը կուտայ նոյնքան ներկայացուցիչ, որքան իրմէ 15 անգամ մեծ Հայաստանը եւ, այո՛, 1700 անգամ աւելի խոշոր Խ. Ռուսաստանը։ «Ասոր կ'ըսեն ազգերու հաւասարութիւն, կը գրէ թեթեւամտօրէն «Երեւան», այո՛, իրական հաւասարութիւն, որու նման ո՛չ մէկ տրամադրութիւն եւ օրէնք կը գտնենք եւ ո՛չ մէկ ռամկավար-բուրժուական դաշնակցային պետութեան մէջ»։ Կը խոստովանինք, չենք կրնար ըմբռնել այս «իրական հաւասարութեան» իրական իմաստը. Ի՞նչպէս կ'ըլլայ «հաւասարութիւն», երբ 60,000 թաթարը կուտան նոյնքան պատգամաւոր, որքան 870.000 Հայը, կամ 100 միլիոն Ռուսը, ի՞նչ է ասոր ներքին իմաստը, կ'աղաչենք, ձեր պոլշեւիկեան լոյսով լուսաւորեցէք մեզ ալ, որպէսզի չմնանք սա մեր ռամկավար-պուրժուական տգիտութեան մէջ...

«Իրական հաւասարութիւն է», կ'ըսէք։ Բայց ահա ձեր սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ, որ Աբխազիան ու Աճարիան մէկ մէկ ներկայացուցիչ տան, մինչդեռ Ազգութեանց Խորհուրդի վերջին կազմին անոնք տուած են հինգական ներկայացուցիչ։ Այդ ի՞նչպէս կ'ըլլայ։ Կամ այն է, որ ձեր սահմանադրութիւնը անպէտ քուրջի կտոր մըն է եւ կը գործադրուի տեղին ու պայմաններուն համաձայն, կամ այն է, որ յիշեալ տրամադրութիւնը փոխուած է և հազիւ 60-70,000 բնակիչ ունեցող Աճարիան ու քիչ մը աւելի մեծ Աբխազիան 5ական պատգամաւորի իրաւունք ստացած են։ Եթէ այս վերջինն է, այն ժամանակ կը հաճի՞ք բացատրել, ինչո՞ւ 60 հազարնոց Աճարիայի մէկ ձայնը փոխուած է հինգի, իսկ 120հազարնոց Ղարաբաղի ձայնը թողուած է մէկ, կամ ինչո՞ւ 70հազարնոց ղուռ հայաբնակ Ախալքալաքին չէ տրուած եւ ո՛չ մէկ ձայն։ Մեզ՝ «ռամկավար - պուրժուա»ներուս համար այս «իրական հաւասարութիւն»ն ալ կը մնայ անըմբռնելի ու նաեւ անընդունելի։

Ճիշտ կ'ըսէք, «նման ո՛չ մէկ տրամադրութիւն եւ օրէնք կը գտնենք ոչ մէկ ռամկավար-պուրժուա դաշնակցային պետութեան մէջ», բայց կը ստէք փաստօրէն, երբ կը գրէք, թէ «դաշնակցական չէֆերը» կը գովաբանեն ազգերը ճնշող պուրժուական պետութիւնները»։ Չէք կրնար ցոյց տալ եւ ո՛չ մէկ օրինակ, որ մենք «գովաբանած» ըլլանք «ազգերը ճնշող» ոեւէ պետութիւն։ Սուտը ձեր տարերքն է, չենք վրդովուիր։ Ճիշտ կ'ըսէք նաեւ, որ մենք «ազգային անհաւասարութիւն կը տեսնենք Խ. Միութեան մէջ»։ Այո՛, կը տեսնենք։ Աւելին դեռ. կը շօշափենք, փաստերով ու թիւերով, կ'ապացուցանենք ձեր սահմանադրութեան յօդուածներով։ Եւ մեր առաջ բերած փաստերը այնքա՛ն պայծառ են ու գիւրահասկնալի, այնքա՛ն աղաղակող, որ կոյրերն անգամ կը տեսնեն ու կը համոզուին։

Այս պարագան է, որ կը ջղայնացնէ ու կիրքէ կը յիմարացնէ ձեզ։ Եւ դուք, անկարող խելքի մօտիկ պատասխան տալու՝ կը կեղծէք, կը ստէք ու կը հայհոյէք, անվերջ կը հայհոյէք։ Հայհոյեցէ՛ք.

— Շունը կը հաչէ, կարաւանը կը քալէ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

(*) Կիրքը ծնու ալ վատ ծառայութիւն մատուցած է մարդոց. 145 միլիոն բնակչութիւն ունի Խ. Միութիւնը, որ Ազգ. Խորհրդի անդամ չի կրնար ըլլալ, իսկ Խ. Ռուսաստանը ունի մօտ 100 միլիոն բնակիչ։

ՔԻՇՆԵՎԻ 200 ՄԻԼԻՈՆ ԼԷՅԻ ՀԱՅԿ. ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՌՈՒՄԷՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 Մայիս

«Յառաջ»ի ընթերցողները թերեւս գիտեն՝ թէ ռումանահայ ճեմը կալուածական խնդիր մը ունի։ Ռումէն կառավարութիւնը աւելի ութը տարի առաջ հրատարակեց օրէնք մը, որով գրաւման կ'ենթարկուէին նաեւ արտասահման գտնուող կրօնական հաստատութեանց եւ վանքերու Ռումանիոյ մէջ ունեցած կալուածները։ Այս օրէնքին հիման վրայ յարքունիս գրաւուեցան Քիշնեվի հայ եկեղեցապատկան կալուածները այն պատրուակով թէ անոնք կը պատկանին արտասահման գտնուող վանքի մը՝ Էջմիածնի, կառավարութեան փաստը այն էր թէ Նախքան Պեսարապիոյ կցումը՝ այդ կալուածները կապալառուներու վարձու կը տրուէին յանուն Էջմիածնի կաթողիկոսին, մինչդեռ անոնք կը պատկանէին Պեսարապիոյ թեմին եւ այս վերջինին Պեսարապիոյ կցումով կըզուանայինսեփականութիւնը ռումանահայ մ'իացեալ թեմին։ Ռումանահայ առաջնորդին տրամադրութեան տակ թողուեցան միայն շէնքին տարածութեամբ կալուածներ, իսկ մեծագոյն մասը, որ Օրհեյի Արմէնեասքա անունը կը կրէ եւ որ վեց հեքթարի չափ տեղ կը բռնէ քիշնեվի լաւագոյն պողոտային վրայ աւելի քան 200 միլիոն լէյի արժէքով, յանձնուեցաւ քաղաքապետարանին։ ... պետական հիմնարկութեան, որուն կը տրուին ետեր տարեէ ի վեր վարձքերը։ Պեսարապիոյ Հայոց Ազգային խորհուրդը, որ ռումանահայ միացեալ թեմին կազմութենէն առաջ ալ սկսեր էր հետապնդել խնդիրը, Ռումանիոյ անկուրանիկ թեմ պատգ ժողովէն եւս իրաւասութիւն ստացաւ յառաջ տանիլ դատը, թէեւ առանց շօշափելի արդիւնքի մը յանգելու դեռ կորսուած չեն ամբողջ յոյսերը, որովհետեւ վճռաբեկ Ատեանը, որուն սեղանին վրայ է այժմ խնդիրը, հաւանաբար նըպաստաւոր վճիռ մը տայ՝ եթէ անհրաժեշտ աշխատանքները կատարուին, ինչպէս վստահեցուցած են ականաւոր փաստաբաններ։ Միւս կողմէ ապառած չեն յոյսերը վարչական եղանակով եւ ստանալու մասին ալ։ Ռումանահայ թեմական գործադիր մարմինը իր վերջին նիստերուն մէջ դարձեալ զբաղելով այս հարցով, որոշեց Մայիս 15ին եւ 16ին արտակարգ խորհրդակցութեան մը հրաւիրել ռումանահայ թեմին բոլոր թաղականութիւնները, նկատի ունենալով որ կալուածները, որոնք ամբողջ թեմինն են, պիտի կարենան բարւոք վիճակի մը հասցնել ռումանահայ բոլոր հիմնարկութիւնները՝ եթէ թեմը ձանչցնէ իր իրաւունքները եւ սկսի վարձքերը գանձել։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿՐԻՓ.— կրիփ հիւանդութիւնը տակաւին կը ծաւալի Հայաստանի մէջ։ Ցէեւ ճամածարակի բնոյթ չունի, սակայն չի ծիւռանար երբեք։ Ապրիլի վերջին երկու շաբթուան ընթացքին, միայն Երեւանի մէջ, կրիփէն վարակուածներուն թիւն էր 350, ասոնցմէ երկուքը մեռան։ Չարամիթի ճամածարակը մեղմացած է։

ՆՈՐ ՀԱՆՔԵՐ.— Ալաւերդու-Ֆա երկաթուղագիծին շինութեան ծիւռեւանքով, ծրագրուած է բանեցնել նոր ծանքեր, որոնք կ'իյնան գիծին մօտ։ Այդ ծանքերէն նշանաւոր են Մեծ Մաղարայի գունաւոր եւ առատ պղինձը, Նաֆթը, ցինքը, Քուրթուրակը, Կոնչուխյուն ծանքերը։ Գայլածորն ալ ունի պղինձի աճագին պաշար։

ԱՊՐԻԼ 11 | 24Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 25 Ապրիլ

Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդարանը, Ապրիլ 23ին յատուկ ազդով թաւրիզի հայ հասարակութեան յայտարարեց որ ամսոյս 24-ին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ եւ ապա Արամեան թատերասրահին մէջ ալ ոգահանգէս «ի յիշատակ բիւրաւոր նահատակաց մերոց յընթացս համաշխարհային պատերազմի»։

Որոշեալ օրը, կիրակի առաւօտ հոծ բազմութիւն մը խռնուեցաւ Մայր Եկեղեցին, ուր կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ Ս. ... Տէր ... Արքեպիս. Մելիք-Թանգեանի հովանաւորութեամբ։

Ժամը 12-ին երեկոյ հասարակութիւնը խռնուեցաւ Արամեան թատերասրահը, ուր ասեղ ձգելու տեղ չկար։ Ժողովուրդի բոլոր դասակարգերը եկած էին ներկայ ըլլալու։ Միայն վաճառական դասը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, կը փայլէր իր բացակայութեամբ։

Թեմական դպրոցի քառաձայն երգիչ խումբը երաժիշտ Պ. Լեւոն Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, ունկնդրուեցաւ յոտնկայս եւ խորին պատկառանքով։

Աշակերտուհի մը արտասանեց Ն. Զարեանի «Հայաստանի գովքը», որմէ յետոյ բեմ եկաւ թեմական դպրոցի ուսուցիչ Պ. Ալ. Յովհաննէսեան, որ օրուան ոգահանդէսին նշանակութիւնը բնորոշելէ յետոյ առաջարկեց, որ յոտնկայս յարգեն յիշատակը մէկ միլիոն հայ նահատակներու։

Լռութիւնը տակի կեցաւ մինչ նուագախումբը կը նուագէր «Դուք զոհ գնացիք» քայլերգը։

Պ. Ալէքսան ամփոփ եւ կուռ բանախօսութեամբ պարզեց հայ պոլշեւիկներու ազգակործան քաղաքականութիւնը, որով կը պնդեն թէ «հայ դատը վերջացած է արդէն եւ Ներկայ Հայաստանը կը գոհացնէ մեր քաղաքական պահանջները»։ Բանախօսը փաստերով մատնանշեց պոլշեւիկներու վնասակար քայլերն ու քաղաքական սնանկութիւնները։

«Հայկական դատը դեռ վերջացած չէ, դեռ կը շարունակուի, քանի որ Հայաստանը ազատ եւ անկախ չէ։ Մեր ազգային անկախութեան պայքարը դեռ կը շարունակուի։ Յարգա՛նք բոլոր անոնց յիշատակին, որոնք հայ ժողովուրդի կռուին արտայայտիչը եղան»։

Խումբը երգեց «Սիրուն ունենք»։ Արտասանուեցաւ Յ. Թումանեանի ազգաշունչ մէկ ոտանաւորը եւ ապա բեմ հրաւիրուեցաւ թեմական դպրոցի տեսուչ Պ. Յ. Պիոնեան։

«Մեր դժբախտութիւնն է, որ այս համազգային սգատօնը չի տօնուիր այժմ մայր հայրենիքի մէջ, ուր տիրող իշխանութիւնը կը ջանայ խորտակել մեր ազգային ու ազատագրական անցեալի բոլոր արժէքները, որոնց համար մենք հարիւր հազարաւորներով տուինք, զոհեր, որոնք անտապան եւ անգերեզման մնացին, բայց անոնց յիշատակը վառ է ապրող սերունդներու սրտին մէջ։ Հայ ժողովուրդը արեան եւ մահուան առջեւ անգամ արի եղաւ, սահեցնելով Վասպուրականի, Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Արարայի գոյամարտերը, մանուկի հերոսամարտեր ինչպէս օրինակ Սեբաստացի անմահ ռազ-

միկ Մուրատի եւ իր խում[բի] ... անջնջելի դիւցազնութիւնները։

Մենեքսէ մը եւ արտասան[ութ]իւնէ մը յետոյ խօսք առաւ Պ. Վահէ Արփոնի։

«Այս տօնը ոչ միայն ... ազգին նահատակներուն եւ նահատակութեան տօնն է, այլ ... մեծ ու յաղթական տօնը՝ հայ[կ]ական արիութեան, եւ դիւցազնական ինքնապաշտպանութեան տօնը մեր անցեալի բարոյական կորովի եւ յաղթանակի, երբ թշնամիին սուրին տակ ինկան բիւրաւոր հայեր, ի խորոց սրտի ... գաղափարելով մենք կը մեռնինք որպէսզի հայ ազգը ապրի, ... բենիքը փրկուի մեր արիւնով»։

Պ. Վահէ յուզիչ կերպով ներկայացուց Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսա լերան եւ Վասպուրականի հերոսամարտերը, իւրաքանչիւրէն յիշելով դիւցազնական օրինակ մը։ Ցիշեց նաեւ հայ կիներու հերոսութիւնները այդ ան[ձնա]ւասար ինքնապաշտպանութեան կռիւներու ընթացքին։

Արտասանուեցաւ Արամ Զա[ր]ըգի «Օ՜հ, մի ներէք այս գի[շ]երը» քերթուածը, նուագի մ[իա]նակցութեամբ։

Առաջնորդը իր կարգին ... մազգային այս սգատօնը ... գանանց տօնին հաւասար ն[կատ]ելի։ «Բիւրաւոր նահատակաց ... ուած արիւնէն էր, որ ծնունդ ... առաւ Մայիսի 28ը, Հայաստան[ի] Հանրապետութիւնը, որուն համա[ր] թէեւ մէկ միլիոն զոհեր տուինք, բայց փառաւոր հերոսամարտեր ալ ունեցանք Վանի, Մուշ-Սասունի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի եւ Սուէտիայի մէջ, ուր հայ ... տղամարդու կողքին հայ կինն ... հերոսուհի հանդիսացաւ։ Հայ ժո[ղ]ովուրդին տիրող հարեւան ցե[ղ] մը երբ կը ջանար կոտորածներ[ով] բնաջնջել մեր ժողովուրդը, մեր կողմէ ալ, մեր պատմական մէ[ջ] ուրիշ հարեւան ազգը եւ պետ[ու]թիւնը,— Պարսկաստանը —, ... բեր շարունակ եւ մանաւանդ ... պատերազմի ընթացքին մե[զ] բարեացակամ վերաբերմունք ցո[յց] տուած է հայութեան հանդէ[պ] հիւրընկալելով եւ պաշտպանելով մեզ։ Մենք միշտ երախտապարտ ենք թէ Պարսից կառավարութեան եւ թէ ժողովուրդին»։

Առաջնորդին խօսքէն յետոյ երգիչ խումբը «Ձէ յիշանցքնե[ր]» երգեց եւ հասարակութիւնը ... ուղւեց խոր տպաւորութեամբ։

Քանի Մայր երկրի մէջ պո[լ]շեւիկները հակազգային քաղա[քակա]նութիւնը յառաջ կը տանին, ... աւելի գաղութներու մէջ կը ... գանայ ազգային սէրն ու ոգի[ն]։

ՄԱՍԻՍ

ԿԵԱՆՔԸ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

30 Ապրի[լ]

Ապրիլ 25ին Երկուշաբթի ... վարժարանին թատերասրահին ... տօնուեցաւ համազգային նահ[ա]տակներու սուգը։

Սգահանդէսը սարքող ... Թաղական Խորհուրդը, եւ ... պէս ալ պէտք էր ըլլալ ... սուգը համազգային է, եւ ... ալ ազգին գլուխը Արդեօք ... համար մտցած էին հրաւիրել ... ղաքական կուսակցութիւնները ... զանազան Միութիւնները։

Բացման խօսքը տրուած ... քահանային, որ օրուան նշ[անակ]ութիւնը բացատրելէ ... յանձնարարեց պահել յիշատակ[ը] ... վանդակներու ... սկսեալ, ազգային շարժման ... բաւն մէջ անփոխարինելի ... զութիւններու ենթարկուած

...յաւ կամ խմբովին նահա-
...ուղիներու։
...երգուեցան պաշտօնական խըմ-
...բեր եւ բեմ բարձրացաւ
...միակ բանախօսը, Թաղա-
...երեսփոխան մէկ անդամը։
...բանախօսը գեղեցիկ հա-
...պատմականը ըրաւ գի-
...մը որ մեկնող կառա-
...մը, որուն մէջ կային
...ազգին ժառանգական ծաղիկ-
...որոնք կը տարուէին անծա-
...ուղղութեամբ հարիւրաւոր
...մէջէն նախ գաւառներու
...հաստատութիւնները։ Ցեղոյ
...փրկութեան միակ միջոց
...Բարեգործականը,
...պիտի պահպանուին մեր որ-
...միակ անակնկալը՝ բանա-
...վերջին նախադասութիւնն
...ասահանութիւն, բառ. աշխա-
...մինչեւ որ իրականայ
...Անկախ Հայաստանը։»
...Մայիս 29ի երեկոյին
...գրագէտներու սրահին
...թուած բազմութեան մը
...նախագահութեամբ ընկ. Խաչիկ
...Նիւթ ունենալով Ներ-
...Հայաստանի վիճակը։
...գանախօսը նախ բա-
...կուսակցութիւններու
...Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,
...այժմ ընդդիմադիրի եւ
...ծիշտ քննադատի
...մէջն է. հանդէպ Հայաս-
...ներկայ կառավարութեան,
...քննադատի ընմայքը
...բոլոր փաստերը, իր
...երեք ժամ տեւող գաստ-
...թեամբը, մանրամասնօրէն
...բոլշեւիկեան, Հնչակեան,
...եւ նոյնիսկ խորհր-
...մամուլի տուած տեղե-
...ները։ Բայց յիշեցուց թէ
...մոռնանք մեր պար-
...թիւնները հանդէպ Հայ-
...վերաշինութեան։ Երեւանի
...թշուառ ժողովուրդէն
...գումարներով կը մաս-
...անգլիական եւ չինական
...գեղին բանուորներու գըր-
...երկիրը գրկելով
...պէտքերէն, մեզի
...ութիւն կ'իյնայ բոլոր
...փարիզ շինարարական գոր-
...հոն մնացած ժողո-
...ալ չհարկադրուի սատ
...տակ փնտռել իր հան-
...

...Հ. Յ. Դ. Ցեղական կոմի-
...է ներկայացում մը
...Մայիս 15ին,
...ունենալով Ահարոնեանի
...Հովիւը»։ Բեմադրու-
...սիրով յանձն առած է
...Ջրամաթիք խում-
...պատրաստութիւններ
...Մայիս 28ի համար

ՄԵՆՕ

ԿԵՂԾԻՔԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ» Թերթը, որ կը հրատարակուի Նախկին ռամկավար գործիչ-խմբագրի մը ձեռքով, վերջերս մերկացումներ բրած էր իր կուսակցութեան երկերեսութեան եւ ապիկարութեան մասին, Գ. Արշակ Ջօպանեանն ալ վկայութեան կանչելով։ Այս վերջինը բողոքած ըլլալով իրեն եղած վերագրումներուն դէմ, «Մշակ» Ապրիլ 12 Թուակիր խմբագրականի մը մէջ կը պատմէ.—

«Ա. փարիզ հրատարակուող *հնչակեան* օրգան «Նոր երկիր»ի մէջ յօդուածագիր պ. Գրամ Իսավերտեան, *նօթեր հօկի կեանքէն* վերնագրին տակ երկու յօդուածներու մէջ կը մերկացնէ ռամկավարներու կեղծ հայրենասիրութիւնը եւ հրապարակ կը բերէ ռամկավար պատասխանատու *լիտր*ներէն մէկուն գաղտնի յայտարարութիւնը ուղղուած իր ընկերներուն, «Մտէք «Հօկ»երուն մէջ եւ սիստեմաթիկ աշխատանքներ կատարեցէք որպէսզի քուժեղանան անոնք։»

«Ձեր երկերեսեան քաղաքանութիւնը թէ *հնչակեան*, թէ *դաշնակցական* եւ թէ *պոլշեւիկեան* Թերթերը արդէն խօսելով ծածկած են ասկէ առաջ։ Այդ քաղաքականութիւնը երեւան եկաւ *Լոզանի* դաշնագրին հանդէպ ձեր բռնած ընթացքին մէջ։ Նոյնը կը տեսնենք Հօկերու հանդէպ ձեր ընտրած վերաբերումին մէջ։

«Բ. Մեծ եւ միացեալ Հայաստանի եւ Դաշնակցութեան դէմ կռուելու հարցին անդրադառնալով, կուզենք յիշեցնել ձեր ունեցած *տեսակցութիւնը* — ինթերվիուն— Գ. Սաֆակ Ցծչեանի հետ։ Գ. Սաֆակին ձեր բսածները կը յիշէ՞ք։ Դուք լսած չէի՞ք որ ռամկավար կուսակցութիւնը իր գոյութիւնը կը սպառէ *երկու* գլխաւոր պատճառներով. *նախ*, կռուիլ Դաշնակցութեան դէմ, եւ *երկրորդ* ձգտիլ մեծ եւ անկախ Հայաստանի մը կազմութեան։ Այդ յայտարարութիւններէն յետոյ դուք չէի՞ք որ խնդրած էիք պ. Ցծչեանէն, որ ձեր այս *տեսակցութեան մանրամասնութիւնները մամուլին յանձնելէ առաջ ձեր հաւանութիւնը ստանայ* եւ լոյս ստեսնելիք *ինթերվիուին փրուֆը* (փորձ), ձեզի ցոյց տայ։ Եւ այդ *ինթերվիուն* երեւցաւ «Նոր Օրի» նախորդ Թիւերէն մէկուն մէջ։ Այդ *ինթերվիուն* անցած էր ձեր գրաքննութենէն։ կտրտուած էին գլխաւոր պատճառող մասերը։ Շնորհաւորելի էք դուք, քանզի այս անգամ աւելի խելացի գտնուած էիք քան *Լօզանի* դաշնագրի սպրագային...։

«Գ. Գանք պոլշեւիկներու Մոսկուա փախչելու եւ ձեր Հայաստանը գրաւելու հարցին։

«Ասիկա ապրանք մըն է որ ներքին սպառման համար արտադրած էիք, արժեցնելու համար ձեր կուսակցական անփառունակ գործիչի հանգամանքը, խոստանալու յոյսն ունենալով ուծացած եւ *արդէն գոյութենէ դադրած շարքերը*։ Դուք այս մասին արտայայտուած էիք ընկերական «շատ մտերմիկ» ջերմ շրջանակի մը մէջ, տաք մթնոլորտի մը ազդեցութեան տակ։ կուսակցական գործ մը կատարելու մարմաջէն բռնուած՝ այս մասին ձեր բրած յայտարարութիւնը փսփսուքներու միջոցաւ *արձագանգ գտաւ* ընկերներէ վերջ ուրիշներու մէջ ալ, եւ դուք *երկրորդանգամ*«Մշակ»ը կարդալէ յետոյ «վերանկատողութեան» առնելով զայն, դուք ալ ընդունեցիք թէ այդպիսի ցնորք մը այնքան անհաւատալի է որ, կը կարծէք թէ մեր կողմէն եղած *զրպարտութիւն մըն է...*

«Այս յայտնութիւնները ընողներուն անունները մեր տրամադրութեան տակ են. մենք ի պահանջել հարկին պատրաստ ենք անունները հրատարակութեան տալ։

ՑԱՐԳՈՂ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Իբր նորութիւն, յանկարծ, անցեալ Հինգշաբթի, Ցարդգողականներուն ներկայացուեցաւ այս նիւթը, յանպատրաստից վիճայ անելու աւիթ մը ստեղծելով։

Վ. կաքաւեան գծեց երկու կողմերը վիճաբանութեան նիւթին՝ նախաբանով մը ըսաւ թէ գրական ստեղծագործութիւնները սկիզբ կ'առնեն երգերէն, առասպելներէն, կրօնքէն, եւայլն ստանալով հեքեաթներու ձեւ։

Քաղաքակրթութեան զարգացումին համընթաց, ընդհանուրին կողմէ կատարուած այդ ստեղծագործութիւններուն մէջ, անհատին դերը հետզհետէ դարձած է աւելի կարեւոր։

Կարելի չէ ուրանալ թէ շատ մը գիրքեր զանգուածներու կողմէ ստեղծուելով անհատ գրողը ձեւ տուած է անոնց։ Նոյնպէս անկարելի է չընդունիլ որ շատ մը անհատներ ստեղծած են իրենց ժամանակի մարդոց մեծագոյն մասին համար բոլորովին անսպասելի գրականութիւն մը, (որ աւելի վերջ հասկնալի դարձած է)։

Ցետոյ տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ, որոնց մասնակցեցան գրեթէ բոլոր ներկաները, հետզհետէ պարզելով ու ընդարձակելով նիւթը։ Կարելի չէ գաղափար մը տալ այն ընդարձակ եւ բազմակողմանի զարգացման մասին, որուն հասաւ օրուան նիւթը, քննութեան առնուեցաւ քրիստոնէութիւն, անհատապաշտութիւն, ցեղաբանութիւն, փիլիսոփայութիւնը Նէօթէի Սէրվանթէսի, Համերոսի, Ռիքըրնի, Մալարմէի յատկանիշերը։

Հարկ եղաւ սահմանել անհատ արուեստագէտը։

Եզրակացութիւն — Ըստ հաւաքական զանգուածներու ազդեցութիւնը շատ մեծ է բոլոր ստեղծագործութիւններուն վրայ. Թէեւ կան կոչում ունեցող անհատներ, որոնք կուտան բոլորովին նոր, իրենց յղացումին զուտ արդիւնքը եղող ստեղծագործութիւններ, բարձրացնելով ժողովրդական կանգունը դէպի իրենց գործը։ Եւ բոլորին համար բաղձալի կը թուէր որ անհատ արուեստագէտը Ցեղբաղաստուի, յառաջ գեղեցիկ եւ անխառն արուեստին, հաւաքականութեանէն, օրուան միջավայրէն, ցոյց տալու համար իր ներքին թաքուն ուժերը։

Հետաքրքիր էր երեկոն, նիւթին շուրջ բացուած անկեղծ վիճաբանութեամբը

ՆՈՒԲԱՐԹԻՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(թարգմ.՝ խորհրդ. Թերթերէն)

Շինարար գիւղացիները. — *Խորհրդային կառավարիչները երբ խոշոր խոշոր ծրագիրներ կը շինեն... թուղթի վրայ, անդին գիւղացիները, իրենց միջոցներով, օրհնեալ հողին վրայ կը կառուցանեն գպրոց ու տուներ։ Անա Վարդաբլուր գիւղին բնակիչներն ալ գործի լծուած։ Գիւղին մէջէն կ'անցնի Ջայլախ գետը։ Գիւղէն դաշտ երթալու համար անհրաժեշտ է կամուրջ մը, որուն իբրեւ ծախք կը նախատեսուի 1290 րուբլի։ Գիւղացիները իրենք իրենց վրայ տուրք նշանակած են, հաւաքելու համար այդ գումարը, որպէս զի անմիջապէս կամուրջ հիմնեն գետակին վրայ։*

Ջրհիւնները Ղամարլուի մէջ. — *Առողջապահական մարմիններուն քննութեան համաձայն, Զանգիբասարի շրջանին Ղամարլու գիւղը շրջապատուած է ճահիճներով, եւ խմելու ջուր չունի։ Գիւղացիները ենթարկուած են առողջական շատ գէշ վիճակի մը։ Բժշկական քննութիւնը ցոյց տուած է որ 44 հոգիի մէջ միայն 4 հոգիի փայծաղը չէ մեծցած, միւսներուն փայծաղը 2-8 մատ խոշորցած է։ 1926 տարուան ընթացքին, գիւղին մէջ ծնած են 36 հոգի, իսկ մեռած են 29 հոգի, մինչդեռ դրացի գիւղին մէջ, նոյն տարուան ընթացքին, ծնած են 90 հոգի, եւ մեռած են 24 հոգի։ Բննիչ մարմինը ստիպողաբար կը խնդրէ չորցնել գիւղին ճահիճները եւ խմելու մաքուր ջուր հասցնել գիւղացիներուն։*

Օրհնեալ գիւղացիներ.— *Փամբակ-Լոռի շրջանին Ուռուտ գիւղին մէջ լծկան ու գութան ունեցող գիւղացիները որոշեր են սկսեր են հերկել հողերը այն ընտանիքներուն, որոնք զուրկ են լծկանէ։*

Երնէկ ձեզի, օրհնեալ գիւղացիներ, որ բարիք գործելու համար վարդապետական պոլշեւիկեան դասի պէտք չունիք։

Այսօր ու մեքենայ կ'ուզեն.— *Ղուրդուղուլու շրջանին Թրաքթէօրներն ու լծկանները չեն բաւեր գիւղացիութեան պահանջներուն։ Կեդրոնէն խնդրած են հերկի մեքենաներ ղրկել։ Գաւառին լեռնամասերու լծկանի ու գութանի տէր գիւղացիներուն յայտարարուած է, որ երթան աշխատիլ Ղուրդուղուլուի շրջանը։*

Թուրք գրական միութիւն.— *Երեւանի մէջ կազմուած է Թուրք գրական միութիւն մը, որ պիտի ունենայ գրական, ընկերային, պատմական եւ մանկավարժական հատուածներ։*

ՀԱՅԵՐԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

Տիգրանակերտէն Աթէնք հասած յոյն երիտասարդի մը պատմութեան համաձայն, հոն հազիւ 50 տուն հայութիւն կը գտնուի Եկեղեցի գրեթէ չկայ, ինչպէս նաեւ դպրոց։ Կանի Աշոտ անուն երիտասարդ քահանայ մը։

Իր Տիգրակերտէն մեկնելէն առաջ, քաղաքին մէջ Հայերը կը ներկայացնեն թատրոն մը, ուր թատերախաղին բերումով, անմեղ մը կախաղանի կը դատապարտուէր։ Թուրք իշխանութիւնը կ'արգիլէ խաղին շարունակութիւնը եւ Աշոտ քահանան պահականոցէ պահականոց կը քաշքշէ իբրեւ դաւաճան։ Սաթոլիկ քահանայ Ցովսէփի դիմումներուն եւ աշխատանքներուն շնորհիւ հազիւ կարելի կ'ըլլայ ազատել խեղճ քահանան

Տիգրանակերտի զանգակատունը որ շինուեցաւ 1911-12ին, քանդուած է բոլորովին, այն առարկութեամբ թէ մզկիթէն աւելի բարձր է շինուած։

Բոլոր Հայերուն մեծ տուները քանդուած են։ Ցոյն երիտասարդին պատմութեան համաձայն, կը քանդեն փայտաշէն տուները, առարկելով թէ վառելու փայտ չունին։

ՄՕՐ ՄԸ ՍԷՐԸ.— Սիւզուալի մէջ այրի կին մը, որ հողագործութեամբ կը զբաղէր, երբ իմացաւ թէ հասած է իր զաւկին զինուորագրութեան շրջանը եւ մօտ օրէն պիտի բաժնուի, արնքա՛ն յուսահատեցաւ, որ սուրով կտրեց վիզը եւ անձնասպան եղաւ։ Դժբախտ կինը վեց տարուան ընթացքին վեց հոգի կորսնցուցած էր ընտանիքէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսիլիոյ հայ գաղութի միակ կռփամարտիկը, Գաբօ Պարտասարեան, կը պատրաստուի խաղալ Ֆրանսայի առաջնակարգ կռփամարտիկներէն Ռաֆայէլի հետ, որ ասկէ երկու ամիս առաջ փարիզի մէջ յաղթած էր եւրոպայի ախոյեան Պօլիփոլիտի։ Մրցումը տեղի պիտի ունենայ 15 Մայիս կիրակի օր կէսօրէ վերջ։ Մրցումը պիտի ունենայ 12 շրջան, իւրաքանչիւրը 3 վայրկեան։

ԱՐԾՆԵՐՈՒ Գ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը իր հիմնարկութեան երրորդ տարեդարձին առթիւ, կազմակերպած է դաշտային հանդէս մը, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 15ի կիրակի կէսօրէ յետոյ, ժամը 2ին Meudonի անտառին Patte d'Oie դաշտին վրայ։

Կը հրաւիրուին հետաքրքրուող հայրենակիցները։ Ծանօթ. Շոգեկառք Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն իջնել Meudon-Val-Fleury կայարանը, ուր ժամը 1-2 առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՈՒԷՍԻ ՏԵՂ ԿԸ ՍՊԱՆԷ ԻՐ ՏՂԱՆ. — *Թարլա գիւղին մէջ, հողագործ Փաժէս իրիկնամուտի անորոշութեան մէջ կը տեսնէ ցանկապատին եզերքը ստուեր մը։ Աղուէ՞ս մըն է, կը խորհի։ Կը կանչէ դրացին եւ հրացանները առնած կը հետեւին ստուերին շարժումին։ Ցանկարծ Փաժէս կը կրակէ. մարդկային ողորմուկ ձայն մը կը պատասխանէ հրացանին զարկին։ Փաժէս տեսաւ որ իր տղան է զարնուածը, նուաղած գետին իյնալ, իսկ ընկերը հրացանով կ'ուզէր անձնասպան ըլլալ, դրացիները հազիւ յաջողեցան արգիլել։ Խեղճ տղան ցանկապատին եզերքը, գետին կախուած, խաղ կը քաղէր։ Հագած էր բուրդէ շապիկ մը, որ, մութին մէջ, աղուէսի պատրանքը տուած էր հողագործներուն։ Խեղճ տղան մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած պահուն։*

ԽՈՆԷՇ ՄԱՐԴԱԿԸ.— Հաւռի մէջ ձերբակալուեցաւ նշանաւոր ճակաճան մը, որ մինչեւ այժմ տասնեակներով աղջիկներ որսացած է։ Զարմանալի պատմութիւն մը ունի այս խենէշ ոճրագործը, որ կը կոչուի Ճինօ Ճիրոլիմոնի, ծնած 1889ին անծանօթ ծնողքէ մը։

Ամիսը երեք հազար լիր եկամուտ ունէր, վարձած էր քանի մը տուներ եւ իր ինքնաշարժովը կը ոլքտար աղջիկներու շուրջ, զորս կը փախցնէր իր տուներէն մէկը։ Իր զոհերը ըլլալէ յետոյ կը սպաննէր եւ կ'անհետացնէր ամէն հետք։ Վերջին անգամ, առեւանգած էր Պիանքա Քարլիէրի անունով փոքրիկ աղջիկ մը, եւ այն օրէն ի վեր փնտռուէր։ Թերթերը կը նախատեսեն կախաղան մը այս հրէշին համար։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆՇ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ

Ս—13 ԸՆԴՈՒԹՈՒԹԵԱՆ

...ունեցայ ժայռին
...երեւան հանելու արահետ
...պահակ չկար հոն։
...այդ ճամբէն, քիչ
...հասայ ժայռի մը գա-
...արկէ աւիթը ունեցայ
...զարմանալի տեսարանի
...

...մը մէջտեղը, ընդծով-
...կը կենար, որուն վրայ
...մը եւ պահակ մը կը պտտ-
...

...գետին անկուած
...դրօշակի մը քով,
...շուրջ հաւաքուած, գեր-
...իրենց մէկ սպա-
...նախագահութեան տակ՝ ըդ-
...կը տօնէին։

Ընդծովեայ ին թիւը չէր տեսնուեր, բայց անոր կրած դրօշակէն յայտնի էր թէ՝ ինչ ազգի կը պատկանէր։

Քարտէսի վրայ՝ ընդծովեային գտնուած տեղը նշանակելէ եւ նշանակէտներ որոշելէ յետոյ, քննութիւնս շարունակեցի։

Ժամը երկուքն էր։ Ցանկարծ, ընդծովեային վրայ գտնուող սպան արձակեց հրաման մը՝ ու րուն իմաստը չկրցայ ըմբռնել։

Անմիջապէս, տեսայ որ ծովեզը գտնուող նաւաստները կ'սկան կրակը մարել, եւ ինչոյ քին ճամցորդները հաւաքել։ Ու մինչդեռ անոնցմէ երկու աստիճանաւորներ նաւ կ'իջնային, միւսները խորշին մէկ կողմը կ'ուղղուէին, եւ կը տեղափոխէին ժայռի կտորներ, որոնք քարայրի մը բացուածքը ծածկելու կը ծառայէին։

Այս քարայրն էր որ անոնց կը ծառայէր իբրեւ պարէնաւորման կայան։

Ընկից էր որ գուրս հանեցին սնտուկներ, տակառներ, ուտելիք եւ երկու սկաններ։

Երբ ամէն ինչ նաւ փոխադրուեցաւ, ընդծովեան բացուեցաւ եւ ժայռերէն ազատելուն պէս, սուզեցաւ։

Ապահով ըլլալէ յետոյ թէ՝ ալ անոնցմէ մարդ չէր մնացած, իմ կարգիս ուղղուեցայ դէպի այն ժայռերը, որոնք քարայրին մուտքը կը ծածկէին ի զուր փորձեցի քարերը վերցնել հակառակ բոլոր ճիգերուս, նպատակիս չհասայ, եւ որոշեցի, մեր նշանակած տեղը, երթալ ընկերներուս միանալ։

Ընդծովեային մասին պէտք եղածը գիտէինք. կը մնար գիտնալ թէ՝ ո՞վ էր որ անոր պարէն կը հայթայթէր։

Ցաջորդ իրիկունն իսկ, ճարտար հարցաքննութիւններէ յետոյ, արդէն գիտէինք թէ՝ այդ հայթայթիչը մեր գինեպանն իսկ էր։

Այս մարդը «կրկին լրտես» մըն էր, ինչպէս մենք կը կոչենք, այսինքն, միեւնոյն ատեն կ'աշխատէր թէ մեզի եւ թէ միւսներուն համար։

Այս մարդը աւելի քան վտանգաւոր էր։

Սպասելով որ իր մասին որոշում մը տրուի, զինքը յանձնեցի Քաթթառօյի մեր բարեկամներուն հսկողութեան

Ցաջորդ օրը, իտալական նաւը, եկաւ մեզ առնելու հոն ուր նախապէս նշանակած էինք եւ վերադարձին, անմիջապէս, պէտք եղած տեղեկութիւնները հաղորդեցի ծովակալին։ Ութ օր յետոյ, իր անցքին վրայ, ականներու շըղթայ մը քաշուած ըլլալով, գերմանական ընդծովեան օդը կ'ելլէր...։

ՀԵՏ ԶՈՒՑԻՉ ԿԱԶԵՐՈՒ

ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՀԵՏԱՒՈՒԶՈՒՄ ՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

փարիզ, 23 Ապրիլ 1915

« Գիտական կեդրոնական աշխատանոցի պետին կողմէ՝ փոխ-լիմնեսական սպասարկութեան պետին»։

« Ք. բանակին հրամանատար զօրավարին մէկ տեղեկագրէն կը կը հասկցուի որ, երէկ 22 Ապրիլ 1915 կէս օրէ յետոյ ժամը հինգին, դեղինի զարնող կանաչորակ, ծանր շոգիի ամպ մը, որ Պիքշօթի Լանկէմառքի միջեւ գերման դիրքերէն ելած ըլլալ կը կարծուի, հովէն մղուած՝ կոխեց մեր գիծերը։

« Ֆրանսական հետեւակազօրաց ամբողջ զօրագունդ մը ճնշուեցաւ. Հակառակ սաստիկ հովին եւ խեղդուելու վտանգին, մեր զինուորները որոնք իրենց կեանքով պիտի վճարեն իրենց հերոսութիւնը, ամուր կեցան։

« 29 Ցուլիս 1899 թուականէն ի վեր Լահէյի դաշնագրով, կազերու գործածութիւնը բացարձակօրէն արգիլուած ըլլալով, աշխարհի առջեւ հաստատելու համար, գերմանիոյ կողմէ՝ միջազգային յանձնառութիւններու այս բռնաբարումը, երախտապարտ պիտի ըլլայինք ձեզի, եթէ ստիպողաբար, մեզի հայթայթէիք այս խնդրին վերաբերեալ ամէն մանրամասնութիւն, որ մեզի թոյլ պիտի տար լրացնելու մեր գիտական քննութիւնը»

« Այս գործը», առանց մեզ վրդովելու չէր որ կը ստանձնէինք։

Երկար ատենէ ի վեր արդէն, գերման հողի վրայ գործելու պաշտօն ունեցող մեր մարդիկը, մեր ուշադրութիւնը հրաւիրած էին թէ գերման գործարանները «անսովոր հնարք» մը պատրաստելու վրայ են։

(Շար.)

վարիչներուն երեսին ըսել թէ ի՛նչ կը խորհիմ իրենց քաղաքականութեան մասին։ Ես ալ իրենց չափ կը խորշիմ պատերազմէն, բայց չեմ կրնար հանդուրժել որ անոնք յարձակին իմ պաշտպանած սրբութեան՝ հայրենիքին դէմ»։

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ՉԵԼԱՆ

ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մինչեւ թերթը մամուլը դրուած պահուն, ո՛ր եւ է լուր չկար երկու յանդուգն օդանաւորդներուն, Նոնժէսէրի եւ Գոլիի մասին, որոնք Ատլանտեանը պիտի կտրէին կիրակիէն երկուշաբթի։ Ինչպէս գրած էինք, երկուշաբթի օրուան անսահման խանդավառութեան յաջորդած է խոր սրտաբեկում, եւ մարդիկ հրաշքի մը կը սպասեն, երկու երիտասարդները ողջ գտնելու համար։ Երեք ազգեր, Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ամերիկա, լարած են իրենց բոլոր ուժերը, եւ ամէն կողմ կը փնտռեն «Սպիտակ Թռչուն»ը։ Մանր ձկնորսանաւեր, հսկայական մարտանաւեր, անգլիատլանտեան շոգենաւեր եւ ջրօդանաւեր խուզարկութիւն կը կատարեն Մանշէն մինչեւ Ատլանտեանի ամերիկեան ափերը։ Երեքշաբթի օր, արեւածագէն մինչեւ արեւամուտ ամերիկեան օդանաւեր, թորփիլահալածներ եւ եզերապահներ «Սպիտակ Թռչուն»ը փնտռեցին Ատլանտեանի ափերը, առանց հետք մը գտնելու։ Գիշերը չորս վիթխարի լուսարձակներ Նիւ-Եորքէն խուզարկեցին ովկիանոսը, մինչեւ իրենց հասողութեան սահմանը, բայց անօգուտ։ Մ. Նահանգներու ծովային նախարարութիւնը իր կարելին կ՚ընէ գրահանաւերով եւ յածանաւերով։

Տիրող կարծիքի մը համաձայն, երկու օդանաւորդները ինկած են Ատլանտեանի անգլիական ափը, իրլանտական ծովեզերքէն ոչ շատ հեռու։ Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան խնդրանքով, անթելի ամէնէն մեծ կայանը ամէն կողմ լուր ղրկեց որ եթէ տեսած են «Սպիտակ Թռչուն»ին նմանող օդանաւ մը, տեղեկացնեն։ Պահեստի սպայ մը պատասխանած է թէ ֆրանսական օդանաւ մը տեսաւ կիրակի առտու, Իրլանտայի ծովափը։

Օդանաւը շինող վարպետները կ՚ըսեն թէ «Սպիտակ Թռչուն»ը կրնայ ծովուն վրայ տոկալ տասը օր կամ մէկ ժամ, համաձայն անկման պարագաներուն, եւ ալիքներու ձեւին։ Ուրիշ մասնագէտ մը, զօր. Տէլքամպր, վախ կը յայտնէ թէ օդանաւորդները սառած ըլլալու են, եթէ ինկած են ովկիանոսին մէջտեղը, ուր ջերմաչափը զէրոյէն շատ վար է։

∴ Երեսփ. ժողովի բանակի յանձնաժողովին նախագահ զօր. Ժիրօ հարցապնդում մը ուղղեց արտաքին նախարարին ֆրանսացի օդանաւորդներու ճամբորդութեան առթիւ հրապարակ հանուած սուտ լուրերու աղբիւրին մասին։ Համայնավար Վայեան-Քութիւրիէ եւս ուզեց հարցապնդել։ Առեւտրական նախարար Պոքանովսքի պահանջեց յետաձգել այս հարցապնդումները, այնպիսի պահու մը, երբ ամբողջ Ֆրանսա անձկագին լուրերու կը սպասէ իր քաջարի օդանաւորդներու մասին։ Ու բացատրեց թէ կառավարութիւնը երբեք սխալ լուրեր չէր հաղորդած, ապացոյց այն՝ որ էնվալիտէն թնդանօթ արձակելու հրաման չտրուեցաւ։

Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ աւելցուց թէ Հավասի գործակալութիւնը մինչեւ վերջ գաղտնի պահեց շնորհաւորական հեռագիր մը, որ օդանաւորդներուն պիտի ղրկուէր, երբ անոնք Նիւ-Եորք հասնէին, որով և սին յոյսերու և դառն հիասթափումներու պատճառ չեղաւ։

Իրիկուան թերթերը՝ «Էնթրանսիժան», «Փարի Սուար», «Սուար», «Լիպէրթէ», «Փրէս», որոնք սեծաշրինդ խորագիրներով յայտնած էին թէ օդանաւորդները Նիւ-Եորք հասած են, իրենք զիրենք կ՚արդարացնեն յայտարարելով որ իրենք հրատարակած են միայն այնպիսի հեռագիրներ, որոնք յաջորդաբար հաստատուած են առեւտրական, պատերազմական, եւ ներքին նախարարներուն պաշտօնական արտայայտութիւններով։

∴ Օդին պատճառով ամերիկացի օդանաւորդներ Չէմպըլէն եւ Պէրթօտ յետաձգեցին դէպի Փարիզ իրենց թռիչքը։

ԵՐԿՈՒ ՕԴԱՆԱՒԵՐ ԶԱՐԿ ՈՒ ՓՇՈՒՐ

Աոջի օր Մէցի մօտ օդանաւային անհոյլի արկած մը պատահեցաւ։ Ֆրէսքոթիի ռմբակոծող օդանաւերու առաջին տորմիղը խմբովին թռիչք կը կատարէր, երբ ձախ խումբի վերջին օդանաւը կառչեցաւ իր առջեւ գտնուող օդանաւին։ Ու այսպէս ընդելուզուած՝ երկու օդանաւերը մօտ 150 մեդր բարձրութենէ վար ինկան։ Առաջին օդանաւի վարիչը շարժիչ մեքենան կեցուցած չըլլալով բախումէն պէնզինը բռնկեցաւ եւ երկու օդանաւերը մէջի չորս հոգիին հետ մէկտեղ ամբողջովին այրելով ածուխ դարձան։ Երկու օդանաւերուն մէջ 800 լիտր պէնզին կար։ Օդանաւորդներէն մէկուն գլուխը մարմինէն բաժնուած էր՝ ածխանալէ առաջ։ Ուրիշ մը առաջին անգամ օդանաւ կը նստէր։

Պոլիս - Փարիզ օդանաւով

Միջազգային օդանաւային փոխադրութեանց ընկերութեան կազմակերպած Պոլիս-Փարիզ օդանաւային երթեւեկները սկըսան։ Առաջին օդանաւը մեկնեցաւ Մայիս 3ին ժամը 14.45ին Եշիլ Քէօյի օդանաւային կայանէն։ Մեկնումը յանկարծակի ըլլալով, ո եւ է ճամբորդ չկրցաւ առնել։ Օդանաւերը Պոլիսէն մեկնելուն երրորդ օրը իրիկուան ժամը 8ին՝ այսինքն 54 ժամէն Փարիզ պիտի հասնին։ Օդանաւերը նախ Պուքրէշ պիտի հանդիպին եւ նոյն օրը ժամը 18.15ին Պելկրատ պիտի հասնին։ Յաջորդ օրը ժամը 11ին Պելկրատէն, ժամը 14.45ին Պուտափէշթէն, 17.30ին Վիէննայէն, միւս օրը ժամը 8.45ին Փրակայէն, 14.45ին Նուրէմպուրկէն, 15.45ին Սթրազպուրկէն մեկնելով ժամը 20ին Փարիզ պիտի հասնին։

Օդանաւերը, բացի կիրակիէ, ամէն օր ժամը 14.45ին պիտի մեկնին Եշիլքէօյէն։

Իտալական ծովային նաւեր

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ իտալական խիստ զօրաւոր նաւային թրքսթ մը կազմուելու վրայ է, նպատակ ունենալով շինել 48,000 թոնոնոց երկու հսկայ շոգենաւեր՝ «Ռէքս» եւ «Տուքս» անուններով։ Այս շոգենաւերը ժամը 30 հանգոյց արագութիւն պիտի ունենան եւ Ատլանտեանի ճամբորդութեան պիտի սահմանուին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ ՄԹԱՏ ԷԼԻՋԱՊԷԹ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլեյի Ժուռնալ»ի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մայիս 14, Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Le Bon Théatre, Rue Chappe

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր, եւ բանախօսութիւն. կը բեմադրուի Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը»։

ԹԱՏՐՈՆ "ԱՐԱՔՍ"

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ԿՈՄԻՏԷՆ

կազմակերպած է շքեղ ներկայացում մը, որ պիտի բեմադրուի Մայիս 15 կիրակի օր, կէս օրէ ետք ժամը 3ին, մասնակցութեամբ Տրամաթիք խումբին։ կը ներկայացուի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

"ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏԸ,,

Յուզիչ սրամ 4 արար — Ռէժիսէօր-Դեր.՝ *Ս. Զարդարեան*

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻՆԵՐԸ

«Յարդգող» ի գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի. ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։ կը խօսի Շ. Նարդունի. նիւթ՝ *Ռոմանտիզմին գիտութիւնը եւ Զ. Գլպուլի քերթուածները*։ Գեղարուեստական բաժին. կը նուագէ (դաշնակ) Օր. Ն. Գալփաքեան, կ՚արտասանէ Մալումեան։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի երկասիրութիւն մը Սեբաստիոյ մասին։

Կը խնդրուի վերապրող հայրենակիցներէն, ըլլան գիւղերէն թէ քաղաքներէն, մոռացութեան փոշիներէն փրկելու համար, շուտափոյթ ինծ ղրկել.

Ա. Ժողովրդական խաղեր, երգեր.

Բ.— Առակներ.

Գ.— Հանելուկներ եւ հէքեաթներ։

Գրել՝ Vahan Hampartzoumian*ի*, 77, Rue de St. Cloud, Billancourt (Seine) France.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլոմպի Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Ուր. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՐԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմոն Ջալըքեանի տունը, Caserne Offmont:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Սրդութեան ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը Շաբաթ 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին։ Հասցէ՝ 188 Grande Rue de Chaville. *Կը խնդրուի դեռ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ։*

Հ.Յ.Դ.Լիոնի Շրջ.կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները. կիրակի 15 Մայիս, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին, Երրորդ քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը, Rue François Garcin: Ճշտապահ ըլլալ :

ՁՈՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 15 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ֆլօրիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince): Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համարատուութիւն, 2. պիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ :

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ-ի Հ. Մ-ի, Արմէնիա ֆութպոլ քլիւպի եւ Պէլվիլի խումբերուն ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին *Յառաջի խմբագրատունը*։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Կարապետ Էքինճեանէ իր հասցէն «Յառաջ»ի հաղորդել։

ՆԱՄԱԿ ունին Նշան Պալըքեան, Տրապիզոնցի Ահարոն Չիլինկիրեան եւ Մարսէյլէն վերջերս Փարիզ եկած Մանուկեան, դիմել խմբագրատուն

LE FOYER FRANÇAIS

Ֆրանսերէն լեզուն ձրիօրէն սորվիլ փափաքող հայրենակիցներու կը յանձնարարուի յաճախել «Le Foyer Français»ի դասընթացքին։

Դասաւանդութեան օրերն են երկուշաբթի եւ չորեքշաբթի, իրիկուան ժամը 8.30էն 10:

Հասցէ 23 Rue Cujas, մեթրօ St Michel կամ Odéon։

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթեռլին,	L. St.	12[illegible]
Տոլար,	Dollar	2[illegible]
Մարք (ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13[illegible]
Թրք. ոսկի	» »	111
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	18 2
Տրախմի »	Drachme	3[illegible]
Լիր »	» Lire	130 —
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 90
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	10 10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100,—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	308[illegible]	—
» II » »	[illegible]	
» III »	[illegible]	
Թրքական Լոթերը. Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ	200ֆ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ 1927

13 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 335 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈՐԾԸ ԱՆՈՆՑ, ՄԱՂԹԱՆՔԸ ՄԵԶԻ

Ապրիլ 26ին, խմբագրականով մը կը պարզէինք Սուրիոյ վրանաբնակ տարագիրներուն տեղաւորման ծրագիրը, որուն գործադրութեան ձեռնարկուած է արդէն։

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, առաջին առթիւ պիտի տեղաւորուին տասը հազար հոգի. կայաններու բնակիչներէն։ Որոնք մէկ՝ քսան հազար հոգի։ Այս գործին համար ծախք նախատեսուած է 120.000.— մարդ գլուխ վեց ոսկիլին։ Գումարին կէսը պատրաստ է, իսկ միւս կէսը հայթայթելու համար հանգանակութիւններ կը կատարուին՝ Անգլիոյ մէջ։

Արդէն սկսած են շինել 300 երկյարկանի տուներ, 600 ընտանիքի համար, Պէյրութէն երկու ժամ հեռու։ Ծրագիրը ունի երկու հիմնական կէտեր.— 1. Գաղթականները տեղաւորել համախումբ. 2. Կարելի եղածին չափ հեռու մահմէտական բնակութիւններէ, ծովեզերեայ շրջաններու մէջ։

Վերջին լուրի մը համաձայն, Յունաստանէն ալ տասը հազար գաղթականներ պիտի փոխադրուին։

Կը կարծենք թէ կանխահաս է այս լուրը. թէեւ անոր աղբիւրն է պատասխանատու անձ մը, Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ Ներկայացուցիչը։ Որքան կրցած ենք ստուգել, Յունաստանէն գաղթականներ տանելէ առաջ, գործին կազմակերպիչները կ՚ուզեն թեթեւցնել Սուրիան, մասնաւորապէս Պէյրութի եւ Հալէպի կայանները, որոնք ակներեւ անպատեհութիւններ կը ներկայացնեն։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Ամերիկեան Նպաստամատոյցն յանձն առած է գործօն աջակցութիւն ընծայել այս հրատապ հարցին լուծման։ Այդ կազմակերպութեան կողմէ երկու ներկայացուցիչներ, Պ. Պ. Էչիսըն եւ Պէրրի, Պոլիս մեկնած են քանի օր. եւ Սուրիա պիտի գտնուին յառաջիկայ Յունիսին, տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար ծրագիրը։ Իրենց տեղեկագրին վրայ, շարժման մէջ պիտի դրուին զանազան օրմններ։

Այս հարցի մասին որոշապէս յայտնած ենք մեր տեսակէտը՝ նախընտրելի էր որ տրամադրելի գումարը եւ աշխատանքները յատկացուէին Հայաստանի, եւ այս քսան-երեսուն հազար տարագիրներն ալ իրենց բոյնը շինէին մեր հայրենիքին մէջ։ Այդ. խորհրդային իշխանութեան համար, մեր բաղձանքները եւ ժողովուրդի մը բնական իրաւունքները չեն որ արժէք ունին, այլ կոմինտէրնին կամքը, կոպիտ եւ միահեծան։ Սուրիոյ գաղթականները չեն կրնար տարիներով սպասել Կոմկուսի արտօնութեան, ափ մը հող ստանալու համար։ Ոչ ալ տեղական իշխանութիւնը կրնայ հանդուրժել ներկայ վիճակին, ճարուած, վատառողջ, թշուառ քէմփերու քաշքշուքին։

Եթէ Մոսկուա, Թիֆլիս կամ Երեւան տրամադիր են «որ և է նպաստ» ընելու, գաղթական չի պակսիր։ Ահա Մշեցիները, որոնք պաշտօնապէս դիմեր են եւ պատասխանի կը սպասեն։ Այդ պատասխանը կրնայ ճամբայ բանալ ուրիշ բազմութիւններու, կամ վհատեցնել բոլորը մէկէ՝ կոմիսարներու բարի կամքէն կախում ունի ամէն բան…,

Ուրեմն, ընդունելով անխուսափելին, մեզի կը մնայ թելադրել որ. Սուրիոյ տարագիրները ջանան օգտուիլ այս պատեհութենէն, եւ իրենց նոր բոյնը հաստատեն սահմանուած հողերուն վրայ, ծովափը, ազատ օդի եւ դաշտերու մէջ։

Որքան հեռու քաղաքներու ժխորէն, այնքան լաւ է՛ իրենց ե՛ւ ամբողջ հաւաքականութեան համար։ Ապահովութիւն, տնակ մը ե՛ւ ափ մը հող, արդար վաստակով,— ուրիշ ի՞նչ պահանջ կրնայ ունենալ հայ գիւղացին, օտար հողի վրայ։

Ուրիշ թելադրութիւն մըն ալ— այսպէս կոչուած ազգային մարմիններուն համար։

Որքան գիտենք, այդ մարմինները գործին կը հետեւին իբրեւ ամերիկեան դիտողներ»։ Ճիշդ է, Պէյրութի մէջ կազմուած յանձնախումբը հայ անդամներ ալ կը համրէ։ Բայց, կը թուի թէ Փարիզէն մինչեւ Պէյրութ, մերինները կը սպասեն որ ուրիշները գործեն եւ իրենք օրհնեն։ Հարեւանցի հետաքրքրութիւն մը հազիւ կը նշմարուի։ Ինչպէս որբերու պարագային, մնացած ատեն դիմումներ կը կատարենք, կարեկցութիւն կը մուրանք. բայց գործնական ծրագիր կամ աշխատանք՝ ուրիշներուն, օտարներուն պարտքն է…։

Օրինակ, մեր իրաւասու մարմիններէն ո՞վ լրջօրէն զբաղած է գաղթականներու տեղաւորման այս ծրագրով, գոնէ այնքան որքան օտար կազմակերպութիւնները։ Եւ ո՞վ է պատասխանատուն, եթէ թիւրիմացութիւններ ծագին, կամ սխալներ գործուին։ Տարիներով զանգատեցանք որբերու խնամատարութեան մասին, առանց տիրաբար հետեւելու անոնց ճակատագրին, պարզապէս բաղձանքներ յայտնելով եւ աղերսագիրներ ղրկելով։

Մինչ ուրիշները կը գործեն, մեր գրասենեակները թուղթ կը մրոտեն, այն ալ պատահաբար, երբ դիմում ըլլայ, կամ բողոք մը արտայայտուի։

Դժբախտաբար, աւելի շատ յափրացում եւ յորանջում կը տեսնենք ազգային շրջանակներու մէջ, քան իրական գործ։

Ծրագիրը. աշխատանքը անոնց, հառաչանքն ու մաղթանքը՝ մեզի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈՎ ԿԸ ԶԲԱՂԻՆ ՕՃԱԽՆԵՐԸ

Թիւրք Օճաղըներու հիմնադիրներէն եւ գործօն անդամներէն գրագէտ Եաղուպ Գատրի պէյ հրաժարական տուաւ, ներքին վէճերու հետեւանքով։ Այս առթիւ Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ին մէջ յօդուած մը գրելով, դիտել կու տայ.

«Ընթերցողները կը յիշեն թէ, ասկէ առաջ ըսած էի որ Թուրք Օճախը ամէն բանով կը զբաղի, բացի իր նպատակէն։ Վերջին համաժողովին ցնցուողները չպիտի վարանին իրաւունք տալու ինծի։

Համաժողովին սրահին պատերուն վրայ իրարու ընդդիմող ձայներուն ամփոփումը ի՞նչ է.— կիրք, նախանձ, ատելութիւն, մնափառութիւն եւ դրամական կապեր — ամբաստանութիւններ։ Իսկ բացարձակ անտարբերութիւն՝ բարձր նպատակներու հանդէպ…

Մենք դէմ չենք վիճաբանութիւններու. ընդհակառակն։ Ի՞նչ փոխ'որկոտ նիստերու ներկայ գտնուած ենք։ Եղած են ատեններ, երբ մինչեւ առաւօտ վիճաբանութիւն եւ պայքար մղուած է։ Բայց — հոս խօսքը կ՚ուղղեմ Համտուլլահ Սուպհի պէյի — ո՞վ Օճախին կրակոտ եւ անխոնջ վաստակաւորը, ե՞րբ դրամական հաշուի գծուծ խնդիր մը կրցած է նոյնիսկ հինգ վայրկեան խօսակցութեան նիւթ դառնալ Օճախին մէջ։ Ե՞րբ քեզ յանդիմանած են թէ ինչո՞ւ այսքան ծախք ըրիր այս ինչ տեղը, ինչո՞ւ այսքան դրամ առիր այն ինչ տեղէն» ըսէ՛, տեսնուա՞ծ է որ այս տեսակ մանր խնդիրներ տեղ գտնեն համաժողովի օրակարգին մէջ։ Խե՛ղճ վարչութիւն. եթէ նախագահը իր պերճախօսութեամբ չպաշտպանէր զայն, ո՞վ գիտէ թէ պատուիրակները ի՛նչ մանր եւ ցած խնդիրներու պիտի խառնուէին։

Օճախին մակարդակը այնքան ինկած է այսօր որ, Համտուլլահ Սուպհի պէյի նման անսահմանօրէն լաւատես, քաջ եւ դիմացկուն մարդիկն անգամ չեն կրնար այլեւս հանդուրժել։ Գգուիլ եւ նեղ մտայնութիւններու յարձակումներուն առջեւ, անոր ալ թափը կոտրած է, եւ հաւատքը խախտիլ սկսած է։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ Ներկայացուցիչ Պ. Շարփանթիէ, որ վերջերս քննական պտոյտ մը կատարած էր Պալքանեան երկիրներուն մէջ, Պոլիս վերադարձած ըլլալով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է լրագրողներուն.

Ֆրանսական եւ Յոյն կառավարութիւններու միջեւ գոյացած համաձայնութեան վրայ, որոշուեցաւ առ այժմ 10 հազար հայ գաղթականներ ղրկել Սուրիա։ Մաս մը գաղթականներ ալ առաջին առթիւ Հայաստան պիտի ղրկուին։ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնաւոր պաշտօնեաները ներկայիս Յունաստանի մէջ այս խնդրով կը զբաղին։

Ներքին գործավարութիւնը հաղորդած ըլլալով որ չպիտի զբաղի Թուրքիոյ հայ գաղթականներով, ներկայիս՝ մենք կը զբաղինք մի միայն ռուս, վրացի, եւ հրեայ գաղթականներու վերաբերեալ խնդիրներով։

Այն սպիտակ Ռուսերը, որ Թրքահպատակութիւնը չեն ընդունած, ստիպուած պիտի ըլլան Օգոստոս 1էն հեռանալ Թուրքիոյ սահմաններէն։ Այս խնդրին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու նպատակով, բանակցութեան պիտի մտնեմ կառավարութեան հետ։ Այս պատճառով մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի մեկնիմ։

Ռուս գաղթականներուն ընդհանուր թիւը երեք հազարը չանցնիր։ Ասոնցմէ 1000 հոգի, պատկան իշխանութիւններուն մօտ դիմումներ կատարած են, Թրքահպատակ արձանագրուելու համար։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկերութեան արտասահմանի ընդհանուր տնօրէն Մր. Չարլզի Էչիսըն առջի օր Փարիզէն Պոլիս մեկնեցաւ, ընկերակցութեամբ Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Մր. Կորտըն Պէրրիի։ Վերջին երեք օրուան մէջ Էչիսըն եւ Պէրրի տեսակցեցան Անգլիոյ հայասէր ընկերութեանց ներկայացուցիչ Քէփթըն Ճէօ Կրէյսիի, ինչպէս նաեւ Ժընեւի Միջազգային Կարմիր Խաչի եւ Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի ներկայացուցիչ Պ. Ռէմօն Ըլէմէքրի հետ։ Խօսակցութեանց առարկան էր Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Մր. Էչիսըն կը յայտարարէ թէ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման հարցը Մերձաւոր Արեւելքի վերաբերեալ ամէնէն կարեւոր խնդիրն է ներկայիս. Ֆրանս. կառավարութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը յանձն առած են լուծել այս խնդիրը քանի մը հազար ընտանիքներու մնայուն տուներ հայթայթելով։ Պէյրութի հայ գաղթականները պիտի տեղաւորուին Նորաշէն աւան եւ առողջապահիկ շէնքերու մէջ, իսկ անոնք որ երկրագործութեան ընդունակ են, պիտի տեղաւորուին ագարակներու մէջ՝ մասնաւոր ծրագրի մը համաձայն։ Գաղթակայաններուն պարպումով իրական վտանգի մը առաջքը պիտի առնուի. վերջին ամիսներու ընթացքին Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի առողջապահական վիճակը վտանգուած էր։

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին դիմում եղաւ աջակցիլ այս ձեռնարկին, ու Ապրիլ 28ին Նիւ Եորքի մէջ Գործադիր կոմիտէն նիստ մը գումարելով որոշեց աջակցիլ։ Աջակցութեան աստիճանը պիտի որոշուի երբ Պէրրի եւ Էչիսըն Նպաստամատոյց տեղեկագիր ներկայացնեն։ Անոնք Սուրիա պիտի երթան Յունիսին խնդիրը ուսումնասիրելու։

Մր. Էչիսըն վերջացնելով իր յայտարարութիւնները, կ՚ըսէ թէ այս խնդիրը խիստ ստիպողական կարեւորութիւն ունի եւ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ որ Ֆրանս. կառավարութիւնը այսպիսի գործնական միջոցով մը կ՚ուզէ վերջնական լուծում մը տալ այդ հարցին։

ՎԵՐԵԼԱԿ ՄԸ ԲՈՒՐԳԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— Բուրգերու վրայ աշխատող ճարտարապետները եգիպտական կառավարութենէն արտօնութիւն խնդրած են շինելու համար վերելակ մը ամենաբարձր բուրգին համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անվերջ խորհրդակցութիւններ

Թերթերը կը գրեն թէ Նախագահ Տումէրկի Լոնտոն այցելութեան առթիւ, երկարօրէն պիտի տեսակցին Պրիան եւ Չէմպըրլէյն, մասնաւորապէս գերմանական հարցին առթիւ։ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման նորէն պահանջած է որ զինուորներ ըլլան Հռենոսի գրաւման զօրքը պակսեցնելու համար, որպէսզի կարենայ դիմանալ ազգայնականներու բուռն յարձակումներուն։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի նախարարները պիտի խորհրդակցին թէ ո՛րը լաւ է, ո՞ւժ տալ Շթրէզէմանի, Եւրոպայի խաղաղութեան համար, թէ ընդունիլ ազգայնական արտաքին նախարար մը, որ Գերմանիոյ տիրական տեսակէտին արտայայտիչն ըլլայ։ Կ՚ըսուի թէ Ֆրանսա այլեւս անօգուտ կը գտնէ զինուորներու եւ սակարկութեանց քաղաքականութիւնը։ Եթէ Շթրէզէման այնքան տկար է, կ՚ըսեն, ի՞նչ օգուտ ուժ տալէն, երբ քանի մը ամիս յետոյ նորէն տապալ պիտի ծագի։ Իսկ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ լաւ է որ Շթրէզէման պաշտօնի վրայ մնայ կարելի եղածին չափ երկար։

Գերման սպաները նորէն մերժեցին արտօնել որ դաշնակից սպաները աչքէ անցընեն արեւելեան ամրութեանց քանդումի աշխատանքները։

Ռումանիոյ անկախութեան յիսնամեակը

Երեքշաբթի օր Ռումանիա տօնեց իր անկախութեան յիսնամեակը։ Պուքրէշ դրօշազարդուած էր։ Գաւառներէն բազմաթիւ պատուիրակութիւններ հասան մայրաքաղաք։ Առաւօտեան ժամը 10ին գոհաբանական հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ Մայր-Եկեղեցիին մէջ, Նախագահութեամբ Պատրիարքին։ Ներկայ էին թագուհին եւ արքայական ընտանիքը։

Ժամը 11.30ին խորհրդարանը արտակարգ հանդիսաւոր նիստ մը գումարեց։ Վարչապետ զօր. Ավէրէսքօ կարդաց արքայական թուղթ մը, որուն մէջ Ֆէրտինանտ թագաւոր յարգանքով կ՚ոգեկոչէր յիշատակը Կարոլ թագաւորին եւ իր խորհրդականներուն, որոնք կրցան իրագործել ռումէն ժողովուրդի ազատութիւնը։ Վարչապետը կոչ ըրաւ ներկայ սերունդին հետեւիլ իրենց նախորդներու օրինակին՝ Մեծն Ռումանիոյ ազգային սահմանները ամրապնդելու համար։ Զօրավարը յիշելէ վերջ 1877ի քաղաքական դէպքերը, վեր հանեց այն կարեւոր դերը զոր կատարեց Ժան Պրաթիանօի դահլիճը, Միշէլ Քօկալնիչէանուի եւ Կոստանդին Ռօզէթիի գործակցութեամբ։

Ազգային միահամուռ համերաշխութեան ցոյցով մը, բոլոր կուսակցութիւնները ձայնակցեցան զօր. Ավէրէսքօի խօսքերուն։

Ժան Պրաթիանօի բացակայութեան, ազատական կուսակցութեան կողմէ խօսք առաւ յիշեալին եղբայրը Վինթիլա Պրաթիանօ. ազգային գիւղացիական կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Ժիւլ Մանիու, որ Թրանսիլվանիոյ Ռումէններուն անունով յուզիչ խօսքեր ըրաւ իրենց մաճառ տիրապետութենէն ազատագրուելով Մայր Հայրենիքին միանալուն մասին։ Փրոֆէսոր Նիքոլա Եորկա եւ Տօքթ. Լուփու եւս իրենց կուսակցութեանց խօսքը ըսին այս ուրախ առթիւ։ Խօսք առին նաեւ գերման եւ մաճառ փոքրամասնութեանց ներկայացուցիչները, որոնք իրենց ազգակիցներու հաւատարմութիւնը յայտնեցին Ռումանիոյ։

∴ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ գերմանական Տիսքոնթօ-Կէզէլշաֆթ դրամատունը, անգլիական դրամատուններու միջամտութեան վրայ 10 միլիոն ոսկիլինի փոխառութիւն մը պիտի ընէ Ռումանիոյ։ Վարչապետ Ավէրէսքօ մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ 15 միլիոն ոսկիլինի փոխառութիւն մը կնքելու համար, վճարելի երեք տարիէն։

Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղիի գիծերը զետեղուած են արդէն մինչեւ 370րդ քիլոմէթր։ Էնկիւրի-Սեբաստիա երկաթուղիի երթեւեկի տնօրէնութիւնը յայտարարած է թէ Յունիս մէկին պիտի բացուին Ուլլահ, Գանըրճա, Քանկինլի, Փաշալը, Հիմմէթ Տէրէ, Եէլ Տէյիրմէնի եւ Կեսարիոյ կայարանները։ Ուղեւոր փոխադրող կառախումբերը Էնկիւրիէն Կեսարիա պիտի մեկնին Շաբաթ, Երկուշաբթի ու Չորեքշաբթի օրերը, եւ Կիրակի, Երեքշաբթի ու Հինգշաբթի օրերը պիտի վերադառնան։

Երկաթուղիին պաշտօնական բացումը տեղի պիտի ունենայ երկու շաբաթէն։

Հայ, Քիւրտ եւ Չէրքէզ նռնախումբ

Պաղչէ գաւառակէն կը հեռագրեն Ատանայի «Թիւրք Սէօզիւ» թերթին.—

«Լուր առնուած է թէ ժամանակին Թուրք բանակին մէջ հարիւրապետ եւ Թրքական հացով սնանող Չէրքէզ Ֆէհմի անուն թափառաշրջիկի մը հրամանին տակ, Հայերէ, Քիւրտերէ եւ Չէրքէզներէ բաղկացած 150 հոգինոց աւազակախումբ մը կ՚աշխատի Սուրիայէն մեր հիւսիսային սահմանագլուխը մտնել։ Կառավարութիւնը այժմէն ձեռք առած է ամէնէն արագ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջացող շաբթուան կարեւորագոյն դէպքերն էին, ինչպէս սեղանաւորական, նոյնպէս քաղաքական աշխարհին համար, Փուանքարէի ճառը Մեցի նահանգին ընդհանուր ժողովին առջեւ, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ Ժընեւի մէջ գումարուած Միջազգային Ելմտական համաժողովը:

Թէ ո՛րչափ մեծ եւ յուսալից է Միջազգային Ելմտական համաժողովի գումարումը Ժընեւի մէջ, կարելի է չափել նոյնիսկ այն պատուիրակներէն, զորս պետութիւնները ղրկած են այնտեղ իբր ներկայացուցիչ: Միայն Ֆրանսա ունի քսանէն աւելի մասնագէտներ, որոնց իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէ ուրիշ ճարտարարուեստ, ինչպէս բամպակի, բուրդի, ալումինիումի, ածուխի, էլեկտրականութեան եւ այլն: Բացի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութիւններէն, կը մասնակցին նաեւ Միացեալ Նահանգները, Ռուսիա, Թուրքիա եւ Եգիպտոս, որոնք անդամ չեն Ազգերու Դաշնակցութեան, եւ այսպէսով այդ համաժողովը կը ստանայ իրապէս միջազգային բնոյթ: Կարելի է ըսել թէ մինչեւ այժմ երբեք գումարուած չէ նման ձեռնհաս մարմին մը, ուսումնասիրելու համար այն մեծ խնդիրները, որոնք կը մտատանջեն ժողովուրդները եւ կը սպառնան անոնց խաղաղութեան եւ բարգաւաճման:

Այս համաժողովը պիտի տեւէ երեք շաբաթ եւ կը յուսացուի թէ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին միջազգային շատ մը կնճռոտ ելմտական խնդիրներու մասին, ինչպէս մաքսային, փոխադրական, արդիւնաբերական, ճարտարարուեստական եւն.:

Ամէնքն ալ կ'ընդունին թէ աշխարհի բարօրութիւնն եւ բարգաւաճումը կախուած են այն ձեւէն որով պիտի կազմակերպուին հողային եւ հանքային բոլոր հարստութեանց արտադրութիւնը եւ սպառումը: Ամէնքն ալ գիտեն թէ պատերազմները ջնջել կարելի պիտի չըլլայ մինչեւ որ բոլոր ազգերն ալ որոշ բարգաւաճման չհասնին, եւ անոնցմէ ոմանք միայն ուրիշներու բռնաճնշումներուն ենթակայ:

Անշուշտ համաժողով մը մըս մինակ եւ մէկ անգամէն չի կրնար լուծել այդ հսկայ ծրագրին ամբողջութիւնը. անոր յայտագիրը որոշապէս գծուած է Ազգերու Դաշնակցութեան վեցերորդ ընդհ. ժողովէն, որ կ'ըսէ. «Ուսումնասիրել այն տնտեսական դժուարութիւնները, որոնք արգելք են ընդհանուր բարգաւաճման եւ քննադատել լաւագոյն միջոցները յաղթելու այդ դժուարութեանց եւ արգիլելու հակամարտութիւններն ու կախումները»:

Համաժողովի պարտականութիւնն է ուրեմն ուսումնասիրել եւ միջոցներ առաջարկել. գործադրութիւնը կը մնայ պետութիւններուն:

Գործադրութեան ժամանակ է որ նորէն երեւան պիտի գան ազգամիջեան նեղսրտութիւններն ու նախանձը: Պէտք է որ ամէնքն ալ համոզուին թէ որպէսզի շէնք մը ամուր եւ հաստատուն ըլլայ, անոր ամէն մասերն ալ հաւասարապէս զօրաւոր եւ ներդաշնակ ըլլալու են: Որչափ ալ մեծ ըլլայ երկիր մը, չի կրնար ինքնաբաւ դառնալ. Անգլիա աշխարհի ածուխը կը մատակարարէ, բայց պէտք ունի արտասահմանի հացահատիկին: Միեւնոյնն է բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Այս համաժողովին գումարման գաղափարն իսկ նշանակ մըն է սակայն թէ, ամէն ազգերու մէջ ալ կան մարդիկ որ կը բաղձան այդ միջազգային բարգաւաճման եւ այդ արդէն բաւականաչափ ապացոյց մըն է թէ յառաջդիմական, հետզհետէ, հանդրուանէ հանդրուան, մարդկութիւնը պիտի հասնի ցանկալի խաղաղութեան:

Յառաջիկային առիթ պիտի ունենանք խօսելու համաժողովի որոշումներուն եւ թելադրանքներուն վրայ: Այժմ անցնինք Փուանքարէի ճառին, որ այնչափ մեծ ուշադրութեան արժանացաւ ելմտական հրապարակներու մէջ:

.·.

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անոր ճառին տիրական մասը Ֆրանսայի ելմտական վիճակն էր: Փուանքարէ առիթ չի փախցներ յիշեցնելու իր ունկնդիրներուն թէ Ֆրանսայի անխերտ բարգաւաճումն եւ ֆրանքի բարձրացման միակ եւ գլխաւոր պատճառը կուսակցութեանց համագործակցութեան եւ խորհրդարանի անդամներուն խելացի համակերպումն է:

Անցեալին վրայ իր գնահատումն ընելէ վերջ, վարչապետը յայտնեց թէ 1928ի պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը պիտի լրացնէ վերականգնման գործը եւ Ֆրանսայի առեւտուրը պիտի վերստանայ մնայուն ապագայի մը մէջ իր արժանի տեղը միջազգային հրապարակին վրայ: Աւելցուց թէ 1928ի պիւտճէին մէջ տուրքի ո եւ է նոր յաւելում չկայ, որովհետեւ Ֆրանսայի հարկատուն կը վճարէ իր կարելին. ծախքերու անհրաժեշտ յաւելումները պիտի փոխարինուին ուրիշ կարգ մը ակզմունքներով, եւ ամէն պարագայի մէջ, եթէ խորհրդարանը շարունակէ ընթանալ իր խելացի ուղեգիծով, 1928ի պիւտճէի քուէարկումը կարելի պիտի ըլլայ քանի մը նիստի մէջ եւ առանց մեծ բախումներու:

Փուանքարէի լաւատես խօսքերը վերստին այժմէութիւն տուին ֆրանքի մնայուն պաշտօնական կայունացման մասին տարածուած լուրերուն, թէեւ ելմտական նախարարութեան կողմէ միշտ հերքումներ կը հրատարակուին պաշտօնական կամ կիսապաշտօն թերթերու մէջ:

Շատ զօրացած են վերջերս ֆրանքի վերարժեւորման կողմնակիցները (revalorisateur): Անոնք կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի պէս մեծ եւ ճարտարարուեստական երկիր մը չի կրնար հանդուրժել որ իր դրամը իր արժէքին 1,5ը միայն ներկայացնէ: Այդ խումբին մէջ կան մինչեւ իսկ հին ազնուականներէ սերած դրամատէրեր, որոնք կը յայտարարեն թէ կառավարութիւնը օտար շահատէրերու ազդեցութեան տակ է որ կը զգուշանայ եւ թէ իսկապէս ազգային դահլիճ մը չպիտի վարանէր թողելու որ անգլիականը 100էն պակաս արժէ եւ քանի մը տարիէն հասնի իր ոսկիի արժէքին...:

Այդպէս խօսող ազգայնամոլներու աչքի փուշ են Էրիոյի, Փէնլըվէի եւ Սարոյի պէս արմատական նախարարներու եւ մինչեւ իսկ Պրիանի պէս չափաւորի մը մասնակցութիւնը դահլիճին:

Այդ մարդիկը այն դասակարգին կը պատկանին որոնց հայրենասիրութիւնն իրենց ժառանգներուն կը դաւանին եւ ինչ որ չի համապատասխաներ իրենց գաղափարներուն, կը յայտարարեն իբր դաւաճանութիւն: Տնտեսական քաղաքականութիւնը, սակայն, այն մասն է, ուր զգացում եւ կիրք ամենաքիչը պէտք է ազդեն, իբրեւ շատ վտանգաւոր: Փուանքարէ շատ լաւ գիտէ երկրին ելմտական իրական վիճակը քան ուրիշ ո եւ է դիւանագէտ եւ մտքէն անցած է ֆր.ի խոցելի կողմերուն, որպէսզի ոչ միայն արգիլէ ո եւ է նոր բարձրացում, այլ եւ խորշի պաշտօնական կայունացումէ, մինչեւ իսկ այսօրուայ մէկ հինգերորդ սակին վրայ:

Գանք որ Ֆրանսի շաբաթական հաշուեցոյցներուն վրայ հարեւանցի նայողները կը տեսնեն թէ պետութեան եղած փոխատուութեանց (avances) գումարը 40 միլիառէն իջած է 29 միլիառի, եւ այս արդէն փաստ մը կը համարեն թէ, քանի որ մէկ տարիէն կարելի եղած է 10 միլիառի մօտ գումար մը վճարել դրամատան, ուրեմն առ առաւելն տասնեակ մը տարիէն կարելի պիտի ըլլայ ամբողջապէս հատուցանել այդ տալիքը...: Եւ սակայն այդ մարդիկը չեն ուզեր նայիլ պետական հաշուեկշիռին ուրիշ մէկ գլխուն վրայ, որ կը կոչուի Dépots au Trésor եւ կը բաղկանայ այդ գանձին մօտ կամաւոր կերպով եւ առաջին պահանջին վճարելի պայմանաւ ի պահ դրուած գումարներէ: Այդ գլուխը տարի մը առաջ կը բաղկանար միայն քանի մը հարիւր միլիոններէ, իսկ այսօր ունի տասը միլիառէն աւելի պատկառելի թիւ մը.— 1926ին գումարուած մասնագէտներու ժողովը պահանջած էր արժեւորական ջնջումը այս յօդուածին, որ երեւան պարտքի նոր ձեւ մըն է եւ որմէ սակայն ազատելու համար ուրիշ հնար չկայ, բայց եթէ պետական մեծ փոխառութիւն մը: Երբ անհատներ կամ հաստատութիւններ իրենց դրամը կը վստահին պետական գանձին, ան ալ կ'ընդունի եւ կը վճարէ կարճ պայմանաժամով իր պարտքը: Եթէ այդ անհատները վաղը ետ պահանջեն իրենց գումարները, պետութիւնն ալ պիտի ստիպուի դիմել նորէն Գանք որ Ֆրանսին: Կը հասկցուի անշուշտ թէ խնդիրը պարզապէս պարտատէրի փոփոխումն մըն է եւ ոչ թէ պարտքի իրական հատուցում:

Դրամատէրները տակաւին բաւական վստահութիւն չունին ապագային վրայ, որ մեծ դրամագլուխները գործածեն նորանոր ձեռնարկներու մէջ: Միւս կողմէ պետական արգելք կայ այդ դրամները երկրէն դուրս հանելու, որով կը ստիպուին դրամատուներուն յանձնելու զանոնք թեթեւ տոկոսներով: Դրամատուններն ալ իրենց կարգին չկարողանալով այնչափ մեծ գումարներ գետեղել իրենց յաճախորդներուն մօտ, կը յանձնեն զանոնք պետական գանձին:

Այս է Dépots au Trésorի գումարներու աղբիւրը: Որչափ ատեն որ գոց մնան ուրիշ շուկաներն այդ գումարներուն առջեւ, այդ աւանդները կրնան մեծնալ եւ պետական գանձը կը յորդի եւ կը գնէ օտար դրամներ կամ կը վճարէ զանազան տալիքներ: Բայց եթէ այդ գումարները ետ պահանջուին փոխատուներէն, այն ատեն կը կնճռոտի կացութիւնը: Այդպիսի տագնապի մը դէմ դնելու համար է որ Փուանքարէ շատ զգոյշ է իր գործառնութեանց մէջ:

Երկրին տալիքներու անհաստատութիւնն էր որ պատճառ եղաւ 1925—26ի տագնապին եւ որչափ ատեն որ մեծ արտաքին փոխառութեամբ մը հաստատուն ձեւ չառնեն անոնք, երկրին տնտեսութիւնը կախեալ կը մնայ փոխատուներուն քմահաճոյքէն: Պէտք է ֆրանքը ազատել այդ մղձաւանջէն, բայց փորձել եւ չյաջողիլը սխալ դիւանագէտի գործ է: Փուանքարէ պ տի փորձէ այդ մեծ փոխառութիւնը, երբ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի պարտքերու խնդիրը կարգադրէ եւ ապահով ըլլայ թէ իր ուզած գումարը ամբողջովին պիտի հայթայթուի:

Մ. Տ.

ՑՄՆՈՒ Հայաստանի մէջ.— Ապրիլ ամսուան վերջին շաբթուն Հայաստան դարձեալ ծածկուեցաւ ձիւնով: Երեւանի վրայ նստաւ բարակ ձիւն մը, որ շուտով հալեցաւ: Ալեքսանդրապոլի վրայ ձիւնը առատ էր: Ցեխաջրերն ձմրան ու ձիւնին պատճառով Երեւան-Թիֆլիս եւ Երեւան-Նոր-Բայազիտ հեռագրական գիծերը խանգարուեցան, բայց անմիջապէս նորոգուեցան:

Ցանքերուն վնաս չէ հասած: Միայն Ստեփանաւանի շրջանին մէջ աշնան ցանքերը կէս առ կէս փճացած են: Իսկ Ղամարլուի գիւղերուն մէջ ծիրանի եւ դեղձի ծառերը զարնուած են ցուրտէն:

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Քանի մը դիտողութիւններ

«Յառաջ» օրաթերթի Ապրիլ 9ի եւ 14ի թիւերուն մէջ Մարտիկեան Գուրգէն, ականատեսի հանգամանքով, Հայաստանի այգեգործութեան եւ գինեգործութեան մասին շարք մը յայտնութիւններ կ'ընէ, որոնք վիճելի են:

Այդ ականատեսի կարծիքով
1. «Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան ամէնէն գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումն եղած է», 2. «Անդրկովկասեան երկիրը · իրենց լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով»... 3. «Հայաստանի մէջ... եթէ հրաշքներ ալ տեղի ունենան, կարելի չէ ընտիր խաղող, ուրեմն եւ գինի ու այլ արդիւնքներ ստանալ» 4. Մուտք գործած է Հայաստան ֆիլօքսերա հիւանդութիւնը». 5. «Այգիներու մէջ թումբերու լայնութիւնը իրարմէ ամենաքիչը 3 մեթր հեռաւորութեամբ են...եւ որովհետեւ ողկոյզը անմիջապէս պառկած է հողին վրայ՝ կը սկսի փտութեան աւերը». 6. «Արարկէճան, Վրաստան, Իբիճը, Գերպենտ եւայլն... կը հանեն վաղը ցիցերու վրայ...» 7. «Գինիներն ալ կ'ըլլան շատ անճաշակ, ողորմելի, կիսովին քացախ, անոնց աստիճանը չանցնիր 8ը, 9ը, 10ը»:

Կարծեմ, չափէն աւելի մէջբերումներ ըրինք, այժմ տեսնենք, թէ իրականութեան, որքան համապատասխան են յօդուածագրին ըսածները:

1. Այգեգործութիւնը հայ բնակչութեան ամենագլխաւոր զբաղումը չէ: Հայաստանի ներկայ տարածութեան 3)4ի վրայ այգի չէք տեսներ:

2. Ընդհակառակ պիտի լինի մէկը, որ Անդրկովկասեան խաղողը լաւորակ համարէ՝ քան հայկականը, մինչեւ իսկ մեր խաղողի եւ անոր արտադրութիւններուն հետ մրցող ու յաղթանակող:

3 Հայաստանի այն մասերուն մէջ ուր խաղողի որթը կը թաղուի, ոչ միայն ֆիլօքսերա չկայ, այլ եւ չի կրնար մուտք գործել: Հետաքրքրական է լսել այն գաւառներու եւ գիւղերու անունները, ուր ֆիլօքսերա կայ: ֆիլօքսերան տարածուած է Վրաստանի մէջ, ու աւելի այնտեղէն է քան Արտաշատէն է հնարաւոր մուտքը Հայաստան:

4. Հրաշք է հարկաւոր որպէսզի յօդուածագիրը կարենայ գոյգ աչքով համեմատութեան դնել մեր խաղողը, ոչ միայն իր թուած երկիրներու խաղողներուն հետ, այլ եւ Մերձաւոր եւ հեռաւոր երկիրներու հետ: Եւ երբ այդ բախտաւոր հրաշքը պատահի կը տեսնէ թէ որ եւ է երկիր. նոյնիսկ Պարսկաստանի մէջ չկան մեր Նալպանդի ու Դոլմուսը (պահուելի մեր նուրբ ասկեարնի մեր քիշմիշի ...) մէջ «Մարմարիկ», որ իրօք մարմարի նման, ու յատկապէս գինիի համար մեր Խարջի ու Նաւանանց կանաչ կենի տեսակը: Այս բոլորին հետ համեմատելով ողբալի են մանաւանդ Անդրկովկասեան երկիրներու խաղողները: Անդրկովկասեան երկիրը յայտնի է իր սեխով Չարջուի եւ ոչ խաղողով:

5. Մեր երկիրը ծովու մակերեւէն շատ բարձր ըլլալով պէտք է գոնէ 2—3000 ոտք իջեցնել, որպէս զի հայ գիւղացին կարենայ իր խաղողի տունկերը չթաղել հողի մէջ այլ ցիցերու վրայ բարձրացնել: Այլապէս ձմրան ցուրտերը ոչ միայն պիտի ոչնչացնեն յաջորդ տարուան բերքը, այլ եւ հիմնապէս պիտի «երիտասարդացնեն» տունկը նոր պատուաստելու աստիճանին հասնելու համար:

6 — Մեր ամենաազէտ այգեգործն անգամ խաղողի տունկերու շարքերը թումբերը երբեք ամենաշատը երկու մեթրէն (մէկ սաժէն) աւելի հեռու չեն ըներ իրարմէ. սովորականը 2—3 արշին է (1 ու կէս—2 մեթր): Պ. Մարտիկեան երեւի անտեղեակ է որ նոր տնկուած այգին ամենեւին թումբ չունի. եւ թումբերն առաջ կու գան ժամանակի ընթացքին, երբ իւրաքանչիւր տարի աշնան երկու շարք տունկերու մէջտեղի հողը փորելով կը ծածկեն տունկերը, իսկ գարնան այդ հողը տեղը չեն լեցներ, այլ կը թողուն, որ տունկեր բուսնին չորս կողմը. ու աշա, տարուէ տարի կը կազմուի թումբը:

7.— Ո՞ւր է տեսած որ մեր այգիներուն մէջ խաղողի ողկոյզները հողի վրայ են պառկած: Թեւերու մէկ այգիի մէջ, քանի մը ողկոյզներ իրենց ծայրով հողին հասնին, բայց այդ պատճառով եւ ո՛չ մէկ ողկոյզ կը փտի ու կը նեխի, քանի որ թումբերու մէջ ջուրը չի հասնիր որթի ճիւղերուն, այլապէս ամէն մէկ այգի ջրուած ատեն լճի կերպարանք պիտի ստանար:

8.— Գինի ձգելու ձեւի մասին խօսելու ընթացքին կը պախարակէ հնձանն ու կարասը ու կը պատմէ թէ կարասի բերանը լպրծուն ցեխով կը ծածկեն, մինչդեռ կարասի բերանը կը դնեն թրծած խուփ եւ ապա անոր չորս կողմը կը ծեփեն, որ օդ չմտնէ: Այստեղ չի մոռնար աստիճանն ալ դնել.— 8, 9, 10: Պարտք կը համարիմ վճռապէս ըսել, որ «Հայաստանի մէջ 8—10 աստիճանի գինիներ չկան, ամենահասարակը ունի 12 աստիճան, բարձրանալով մինչեւ 16—17 աստիճանները՝ իր լաւագոյն տեսակներու համար: Դժբախտաբար կան գինեգործներ-այգետէրեր որ եթէ խաղողը քաղելէն անմիջապէս առաջ այգին չեն ջրեր, ջուրի օգնութեան կը դիմեն, ծածկած ատեն, գինիի քանակը շատցնելու համար: Այդպիսիները իրենց յոյսը կը դնեն մեր գինիի բարձր աստիճանին վրայ, որով, ի հարկէ կը ձգեն անոր վարկը: Սակայն, խարդախողներ ամէն կողմ կան եւ ամէն երկրի մէջ— սկսած «լուսաւորեալ» Եւրոպայէն:

9 — Պ Մարտիկեան կը գրէ թէ «այդ թուականէն (համաշխ. պատերազմը սկսելէն) յետոյ է որ. Ռուսաստանի գիւղացիութեան հացահատիկներէն պատրաստուած ալքօլի պատճառով եւ անդրկովկասեան նոյն ճիւղի մրցման հետեւանքով. մեր գինեգործութիւնը կը սկսի աստիճանաբար իյնալ...»:

Պատերազմը սկսելէն առաջ ո՞վ է, ալքոլ պատրաստողը գիւղացին, այլ միայն այն մեծ գիւղացիութիւնը կը դիմէ ալքօլ քաշելու արհեստին: Եթէ այդ կ'ուզէ ըսել, առեւտրական թիւրիմացութիւն է: Իսկ եթէ պետական մենաշնորհի (օղիի) մասին է խօսքը, պատերազմի առաջին ամիսներուն արդէն պետութիւնը ձեռք քաշեց այդ գործէն եւ իր բոլոր խանութները գոցեց ամբողջ կայսրութեան մէջ: Արդ, որո՞ւ հետ պիտի մրցէր հայկական օղին, որ ինքն իրականութեան մէջ գոյութիւն չունէր: Գինեվաճառութիւնն արգիլուած չէր. իսկ Հայաստանը Երեւանեան նահանգը անխափան դէպի Ռուսաստան կ'արտահանէր ոչ միայն քոնեաք, այլ նաեւ քոնեաքի ալքօլ (կոնեաչնիյ սպիրտ): Ինչ կը վերաբերի Անդրկովկասեան երկրի մրցումին, ... գոյութիւն ալ չունէր, քանի որ ոչ մեր գինիին եւ ... քոնեաքի հետ, մեր տեսակներուն գերազանցութեան ... Անդրկովկասեանը մրցակից ... մէջ չէր կրնար ըլլալ ... Ռուսաստանի, այդ գործը հիմնող ... Հայ մը— Թաիրեան, որ ... ծախեց Ռուսաստանին.

10 — Մարտիկեանի նման ... տեր ձմրան համար որթը թաղելու դէմ արտայայտուած ... վերջին 30 տարուան ընթացքին պատահեցաւ որ ոմանք այգին չթաղեցին իբրեւ հետեւանք ... ծախ ցուրտը տարաւ եւ այգիներու բերքը զրկուեցան բերքէն ... տարի: Այդ փորձանքէն ... թեան երբեմն չքաւորները ... հնարաւորութիւն չեն ունենար ... րենց այգիները թաղելու:

11 — Մարտիկեան կը գր... Վրաստան, Իբիճ.. ձգած են այգին վաղը թաղելու սովորութիւն ... գայն կը բարձրացնեն ցիցերու վրայ: Ուրկէ՞ գիտէ որ Վրաստան մէջ վաղը մեզի պէս կը թա... Այդպիսի բան Վրաստանի ... տեղծագործութեան օրէն մինչ... օր՝ չէ եղած, որովհետեւ կլիմ... Մեղմութեան պատճառով Վրաստ... մուտքեն անգամ չէր անցներ ... հողով ծածկել՝ ցրտառութեան ... դէմ: Հայաստանի մէջ, ... Լոռիի ձորը խաղողի որթը ... չեն թաղեր, այլ կը ձգեն ցիցերու վրայ:

12.— Երեւանի նահանգ... չի գրաւեր օղի քաշելով իբր ... հանութեան նիւթ: Ճիշդ է ... ներու միացորդներէն ցեղէն ... տուի, սակայն այդ օղին ... կութեամբ այնքան քիչ է ... հազիւ տեղի հայկական նահանգ... ներու պահանջներուն կը ... որոշ չափով մը:

13 — Մարտիկեան կը ... գատի թէ մեր մէջ ջրի ... Արդար պէտք է ըլլալ: Այդ ... կար նաեւ առաջ. եթէ ... թասարի շրջանին մէջ ... կութիւնը ինքնուրոյն ... կրճատուեր է, այդ հանգամա... հետեւանքով ջրի աւազին ... շար է խնայուեր՝ յատկապէս ... մառուան ամբողջութիւն ... Արդ, ուր կ'երթայ այդ ... խնայուած այդ ջուրը ... Էջմիածնի ջրանցքի ջուր ... թան նոր մշակուած տարա... թիւնները ոռոգելու: Երեւան... դաշտին մէջ այժմ շատ ... մեծ տարածութիւն կը ... ուի, քան պատերազմէն առաջ...

ԱՐՍԷՆ Տ. Վ. ՊԼ...

ՅԱՌԱՋ.— Արդարօ... պարտք մը կատարած ... ծիմայ, կը հրատարակե... դիտողութիւնները, գրող ... տասխանատուութեամբ ... խնամոյթին եւ ուրիշ ... րու կ'ըսպայ երեւան ... բոլոր Ցիմայութեան:

ՎԱՐԱՐՈՒՆ ԳԵՏԵՐԸ ... հանդամունքն, ձիւնհալքի ... ճառով, Հայաստանի գետ... սկսեր են յորդիլ ... բարձրացեր է սովորականէն ... րեք քառորդ մեթր աւելի ... դանը, Ուլուխանլուի ... մեթր աւելի: Բարձրացեր ... նաեւ Սեւ Ջուր, Գ... եւ ուրիշ գետեր: Այս ... ռով, հարկ տեսնուած է ... ցնել Արաքսի ափերը ... յանի եւ Սարդարաբադ ... ջաններուն մէջ: Կ'ամրացն... նոյնպէս Քարախի ... Զանգի ափերը:

Ցորդում չէ ... միայն Վէդի-Ձայը յորդեր... սպառնայ շրջաններուն ... առնուած են անհրաժեշտ ... ջոցներ, կանխելու համար ... դէպք:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆՎԵՐՍԻ ՄԷՋ

ԸՆՎԵՐՍ.— Մեր գաղութը ...հայեւէ մասնաւորապէս եր... Հոլանտ անձ (վերջին նորա... ...ին ալ մէջը ըլլալով)՝ որ կազ... ...ինք ազգային միաձոյլ հաւա... ...թիւն մը։

...ալ Երիտ. Միութիւնը (ո... ...ին վարչութեան գաղութին ...ւէն տարեցներն ալ միշտ մաս ...կ քաջերն) կը ներկայանայ ...ածքը այն ձգտումին, որով ...ղուած է գաղութին ամբող... ...թիւնը ազգային զգացումի ...ով միշտ վառ պահելու նա... ...ականութեամբ։ Կարելի է ...լ թէ իրերահասկացողութիւնը ...իւ տիրող սովորութիւն մը ...ած է որուն վրայ կը գուրգու... ...այ գաղութիս իւրաքանչիւր ան... ...ը իսկ «Երիտասարդ ազ Միու... ...ին» անունն ալ (Հ. Ե Մ.) ...որ խորհրդանշան։

Այսպէս է որ ընդհանուր ...ազգային կեանքը շահագրգռող ...ն երեւոյթի հանդէպ գա... ...թը պարտաճանաչութիւնը ...ն կ'առնէ իր Հ. Ե Մ.ին ...ով։ Գաղութը անոր կը ...ւ իր հանգանակութիւն... ...՝ հայրենիքին պահանջնե... ...ն առջեւ։ Ո՛չ որ կը վստահի իր ...ին կեանքը սնուցանելու ...ն հնգամեայ ծրագիր, իր երեկոյթ... ...ին մինչեւ հայ ասնդական ...կատարութիւնները։ Մէկ ...ով այն ամէնը՝ ինչ որ սը... ...ոց կուտայ ազգային զգա... ...երու եւ հայ մտածումին, ...մ մեծաւորին տակ։

...աւարտելով անցուցած միջոց... ...ն եկող խաչագողներու քա... ...ր հանդիսանալ պարգեւ... ...իւ երես դարձնելով հայանուն ...ւթենէն ...իւրիւր. Ընվերսի հա... ...թիւնը, իր վարչութեան ...ն մէջ, կը բանայ իր ...՝ երբ իրեն կուգան հիւրեր, ...ն յարգանքի կամ խնկա... ...ն քաջալերանքի։

Վերջին օրերս մեր մօտ էին ...սաններ Տէր եւ Տիկին Թ. ...ան եւ Տիկին Բօգար Հ. ...ի վարչութիւնը հիւրընկալ ...ով ...ամբ, մեծ վա... ...ւ տուաւ քաղցրութիւն պահ ...ն հայրենիքէն շնչելու։ Մեր ...ը, իրենց օժանդակ առնե... ...իւ քաջերն եւ քաղաքս ...մը երիտասարդ ուժեր բե... ...երգին «Աշուղ Ղարիպ»ը՝ ...ն յաջող բեմադրութիւնը։ ...Գ. Եգգարի (Թաւրին անուշ ...ութիւնները խօսեցան մեր զգա... ...երուն։

ԸՆվերսցի

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ հաւաքուած բազմութեան մը առջեւ տեղի ունեցաւ Զափ. Որբ. Միութեան առաջին տարեդարձի հանդէսը։

Օրուան նախագահը, Պ. Ներսէս Օհանեան, հանդէսը բանալով, նախ հայրական հառ մը խօսեցաւ, ուղղեալ որբերուն։ Թելադրեց որ որբերը չափազանց ուշադրութիւն դարձնեն իրենց առողջական-ֆիզիքական կեանքին, ըլլան կայտառ, առոյգ եւ զուարթ։ Յետոյ բեմէն կարդաց, հօր մը հեղինակութեամբ, իր նշանաւոր «անէծքը» բոլոր այն որբերուն վրայ, որ կ'ամուսնանան օտարներու հետ։ Ցոյց տուաւ ապազգայնացման վտանգները, բացատրեց Միութեան ծրագիրին հիմնական տրամադրութիւնները, որոնց առանցքը կը կազմէ «պայքարը ապազգայնացման դէմ», եւ թելադրեց ուշադրութիւն դարձնել այդ վտանգին, չխուսափելու համար մեռնող հայերու գերեզմանի հանդիսաւ։

Զափանաս Որբերու Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Կարապետեան, ներկայացնելով իրենց գործունէութեան նպատակն ու միջոցները։ Իսկ Պ. Խանճեանեան կարդաց տարեկան նիւթական եւ բարոյական մանրամասն հաշուեկշիռը։ Նախագահի հրաւէրով, բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսը, Պ. Հմայեակ Խոսրովեան, որ զրուատիքը ըրաւ ազգային ազնիւ զգացումներուն, որբերու կազմակերպութեան եւ անոնց խնամակալներուն։ Նոյնպէս թելադրեց որբերուն, որ սիրեն իրենց մայրենի լեզուն ու հայրենիքը։

«Որբերը — ըսաւ ան — որ լոկ ու մերկ կարողացան մեզի իրենց բազմաւոր աշխատանքի գեկոյցը տալ հոս, պզտիկ տղու մը բերնով, ամօթի զգացումնքի կը դատապարտեն բոլոր անոնք որոնք անտարբեր են եղած ասոնց աշխատանքին հանդէպ։ Ես այն հաւատքն ունիմ, որ այսօրուան մեր այս որբերը պիտի արժեցնեն իրենց կոչումը եւ պիտի ձգտին ազգային նուիրական իտէալին»։

Թելադրեց նոյնպէս կռուիլ ապազգայնացման վտանգին դէմ, եւ օգնել որբերու բոլոր ձեռնարկներուն։

Պ. Ներսէս Օհանեան շնորհակալական քանի մը խօսքերով փակեց երեկոյթի առաջին մասը։

Գեղարուեստական մասին մէջ Օր. Գ. Գալփաքեանի դաշնակը, Օր. Պիւլպիւլեանի երգերը, Պ. Պ. Մարութեանի, Նշանեանի, Պէշիկթաշլեանի, Պրիգորեանի եւ Պիրքքեանի արտասանութիւնները գնահատուեցան բուռն ծափերով։

Երեկոյթը ընդհանուր առմամբ լաւ էր։ Իրենց բացակայութեամբը կը փայլէին Փարիզի տիրացուները։

Որբերը իրենց կենսունակութեան ապացոյցները տուած են, եւ յուսանք թէ այս համոզումը ալ աւելի ամրապնդել պիտի տան իրենց յաջորդ տարեկան հանդէսին։

Ա.

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Հայաստանի հողին մէջ թաղուած է մեր պատմութիւնը։ Ու այդ հողին վրայ կայ Հնութիւնթիւններու պահպանութեան յանձնախումբ մը, որ ոչ ոքի կը թոյլատրէ պեղումներ կատարել, նոյնիսկ դատապարտել կուտայ հնագէտ խաչիկ վարդապետը, գաղտնի պեղումներ կատարած ըլլալուն համար։ Հնութիւններու Պահպանութեան յանձնախումբը գերեզմանապահի դեր կը կատարէ թերեւս, առանց երբեք սկսելու աշխատանքի։ Ու մինչդեռ պահապանը կը քնանայ, ահա թէ ի՛նչ կը պատահի մեր թաղուած հնութիւններուն, կարճ խօսքով՝ մեր պատմութեան։

1.— Ջուարթնոց հնագիտական շրջանին մէջ ճանբումեան առուն պատռելով, ջուրի հոսանքը կը մտնէ ու կը բանայ նախապատմական դամբարան մը, ուր կը գտնուին կաւէ դագաղ մը եւ անագապղինձէ դարերու նախնական շրջանի իրեր։ Ճարտարապետ Թորամանեանի քննութենէն յետոյ, որոշուած է սկսիլ պեղումները։

2.— Երեւանի Նոր Հանգստարանին հարաւային կողմը, բնածխուկի գործարանին աշխատանքներուն ժամանակ, կատարուած պեղումներուն շնորհիւ գտնուած է երկու մեդր խորութեան մէջ նախապատմական գերեզման մը, ուր կը տեսնուին հողով լեցուած կճիճներ։

3.— Ղամարի հանքերուն շրջանին մէջ, Բարաբաթ կոչուած տեղը, հողամշակութեան ընթացքին բացուած են դամբարաններ։ Մէկ գերեզմանէն հանուած են չափազանց կարեւոր հնութիւններ, խեցակերտ գործեր եւ անագապղինձէ զարդարանքներ.

4 Մալմազ(?)ի հնագիտական շրջանին մէջ (Ղանլիջա) յեսանաքար (պէմզա) հանելու ժամանակ, բացուած է դամբարան մը, ուր տեսնուած են ծանկագին իրեր, պղինձէ զարդարանքներ եւ կաւէ ամաններ։

Հանուած պատմական իրերը ղրկուած են պետական Թանգարան. եւ Յանձնախումբը միջոցներ ձեռք առած է հնագիտական այդ բացուած հորերու պահպանութեան մասին։ Կը թուի թէ, սակայն, Հնագիտական Յանձնախումբը գործի մղելու համար, անհրաժեշտ են նման փորձանքներ մեր պատմական ու հնագիտական թաղուած գանձերուն վրայ։

Այս Յանձնախումբը պահապան մը դրած էր նաեւ Սարդարի պալատին շրջանը գտնուած մզկիթին մօտ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱԽՈՒՄԲԵՐ.— Գենսբուրգի ղեկավարութեամբ արշաւախումբ մը Ցունիսին հետազօտութեան պիտի ելլէ Ղարաքիլիսայի, Ալեքսանդրապոլի եւ Երեւանի շրջաններուն մէջ, ուսումնասիրելու համար քարերն ու շինութեան նիւթերը։

Ակուլեանի ղեկավարութեամբ երկրորդ արշաւախումբ մը Մայիսին հետազօտութեան ելած է Հայաստանի եւ Ատրպէճանի մէջ ուսումնասիրելու համար Ուտիներու վիճակը եւ անոնց բնագաւառը։

Գորդիէվի ղեկավարութեամբ (Կովկասեան Պատմահնագիտական Համալսարանէն) երրորդ արշաւախումբ մը Օգոստոսին հետազօտութեան պիտի ելլէ Ախալքալաքի, կայանի, կաքայիրի(?), Գոնեղի շրջանները, ուսումնասիրելու համար հայկական եւ վրացական աշխարհներու սահմանագլուխի միջնադարեան քաղաքակրթութիւնները։

Տէր Աւետիսեանի ղեկավարութեամբ (նոյն համալսարանէն) չորրորդ խումբ մը պիտի հետազօտէ հին Արմաւիրի շրջանը, (Արաքսի հովիտն ու Ղուրդուղուլիի շրջակայքը.) ուսումնասիրելու համար, կատարուած պեղումներուն շնորհիւ, խալտական քաղաքակրթութիւնը։

Ն. Մառի ղեկավարութեամբ հինգերորդ արշաւախումբ մը հետազօտութեան ելած է Հիւսիսային կովկասի եւ Անդրկովկասի մէջ, ուսումնասիրելու համար լեռնային ցեղերու լեզուները։

ՆՈՐ-ԱՐԱԲԿԻՐ.— Խորհրդային Թերթերը կը գրեն թէ 110 Արաբկիրցիներ տեղափոխուած են Նոր-Արաբկիր, ուր շինուած է ջուլհականոց մը, 12 «պէզգկեանՆով», Նորաշէն 12 տուներէ զատ, ձեռնարկուած է ուրիշ նոր բնակարաններու շինութեան։ Գիւղը ունի թթաստան մը 2000 ծառով, պտղաստան մը 1500 ծառով եւ 150 ագաստ... Փորձի համար ցանուած է ծխախոտ։ Նոր ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն Հայաստան մեկնած են նաեւ 150 Արաբկիրցիներ, նոյնպէս Խարբերդէն Հայաստան մեկնելու կը պատրաստուին 270 հոգի։

ԿՈՅՐԵՐԸ.— Ալեքսանդրապոլի մէջ բացուած է կուրանոց մը, հաստատուած Սեւերսկի զօրանոցին մէջ, ուր կ'ապրին 49 կոյրեր, մեծամասնութեամբ՝ մանչ։

Կոյրերը ունին արհեստանոց մը, ուր խոզանակներ կը պատրաստեն։

Կոյրերը կը սորվին նաեւ գիր եւ ընթերցանութիւն, կոյրերու յատուկ այբուբենի վրայ։ Ունին նաեւ երաժշտութեան դասըն թացք, որուն կը հետեւին մեծ հաճոյքով։

ԱՐԹԻԿ ԳԻՒՂԸ.— Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ կը գտնուի Արթիկ գիւղը, որ ունի 9370 հոգի։ Հայաստանի գիւղերուն մէջ չկայ ուրիշ գիւղ մը, որ տառապի ջուրի պակասութեան պատճառով, որքան կը տառապի Արթիկ գիւղը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԻՍ.— Միապաղաղ կեանք մը ունի պոլսահայ գաղութը։ Գործարանի ծանր աշխատութիւնը բոլորովին ամլութեան պիտի դատապարտէր հոսի ափ մը հայութիւնը, եթէ չըլլային քանի մը երիտասարդներ, որոնց եռանդին շնորհիւ գաղութիս քիչ շատ արուեստասէր մասը առիթը կ'ունենայ երբեմն համախմբուելու։

Այդ քանի մը երիտասարդներու զոհողութեամբն է որ երբեմն տեղի կ'ունենան թատերական ներկայացումներ։

Մայիս 7ի Շաբաթ իրիկունը ներկայացուեցաւ «Աշխարհի Դատաստան», ինչպէս Շիրակի աղէտեալներուն։ Ներկայ էր հաճոյ բազմութիւն մը։ Մինչ խաղը կը բեմադրուէր, անզին անտարբերներու բազմութիւն մը լեցուած էր գիմացի սրճարանը։ Անոնք չէին ուզած նոյն իսկ այդ իրիկուան նարտին տալիք քանի մը ֆրանքը յատկացնել նպատակի մը։ Նիւթականի պատճառը չէ ուրեմն որ կրնայ արդարացնել զիրենք ամէն առթիւ։ Ընտարբերներ եղեր են ու պիտի ըլլան ամենուրեք։

Կ'ուզէինք քանի մը տողով քաջալերել գիտակից երիտասարդութիւնը, միեւնոյն ատեն հրաւիրելով միւսներն ալ որ իրենց պարտականութիւնը կատարեն։

ՆԵՐՍԷՍ

ՀԱՍ.— Հաճընի Նորակազմ Հայրենակցական Միութիւնը, իր անդրանիկ ներկայացումը տուաւ քանթինի լայն սրահին մէջ։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Գնահատելի էր կազմակերպիչներուն աշխատանքը։ Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։

Պ. Գեղեցիկ պարգեւլով Հաճընի '9 ամսուան գոյամարտը, Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին կողմէ շնորհաւորեց Հաճընի Հայրենակց Միութիւնը։

Ներկայացումէն վերջ Հայրենակց. Միութիւնը սեղան մը տուաւ։

Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՆ.— Մոնժան քաղաքը ցնծագին կը տօնէր իր տարեկան հանդէսը։ Տաղկազարդ կառքերու տողանցք մը փողոցներուն մէջ։ Կառքին մէկը ներկայացնէր Սաքիմական նաւ մը, որ փաթթուած էր բամպակով։ Զօրս տղեկներ, իբրեւ նաւորդ, նստած էին մէջը, բոլորն ալ հագուած բամպակով։

Անոնցմէ մէկը, խաղալիք հրացանով մը, չարաճճիկ հրթիռներ կ'արձակէր բազմութեան վրայ։ Ցանկարծ հրացանին կայծէն բռնկեցաւ իր զգեստը, որ հիւսուած էր դիւրավառ տեսակ մը բամպակով։ Անմիջապէս բոցը տարածուեցաւ բամպակեայ նաւին մէջ։ Բոցէ բազուկներ շըրջապատեցին չորս կողմէն եւ բազմութիւնը չկրցաւ մարել ոչ ալ ազատել մանուկները, որոնք ջահի նման բռնկեր էին։

Երկուքը, փոքրիկ աղջիկներ, մեռան անմիջապէս որ կարելի եղաւ վերջապէս մարել հրդեհը, իսկ երկուքը, ծանրօրէն վիրաւոր, փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ. Պալանքուրի մէջ, Պօֆրէր, յիսունոց աշխատաւոր մը, կը սիրահարի օրիորդ Մարկրիթի, որ ունէր զաւակ մը եւ 35 տարիներ։

Քանի մը տարիներու երջանիկ խաղաղութիւնը խանգարուեցաւ, երբ օրիորդին տղան մեծցաւ։ Պօֆրէր կը նախանձէր եւ իր երջանկութեան վրայ ծանր կը ճնշէր տղեկը։ Ու սկսան կռիւները։ Ամէն իրիկուն, նոր տեսարան անարգանքի եւ հայհոյութեան։

Առտու մը, երբ Օր. Մարկրիթ շուկայ գացած էր զաւկին համար կօշիկ մը գնելու եւ տղեկը սենեակին մէջ նստած՝ գիրքը կը կարդար, Պօֆրէր, աճելին ձեռքին, մօտեցաւ եւ ուզեց մորթել զաւնուկը։ Տղեկը, որուն վիզը կիսովին ճեղքուած էր, յաջողեցաւ ազատիլ մարդասպանին ձեռքէն եւ դուրս, դրացիին մօտ փախչիլ։ Պօֆրէր, կարծելով որ պիտի մեռնի տղեկը, աճելիով կը կտրէ իր վիզն ալ, սակայն քաջութիւնը կը պակսի եւ կը հրաժարի ճեղքը լման բանալէ։ Ոստիկանները, լուրը առնելով կը հասնին։ Պօֆրէր կղպած էր դուռը։ Ոստիկանապետը, ատրճանակը ձեռքին, կը կոտրէ պատուհանը եւ կը մտնէ ներս։ Նոյն վայրկեանին, թէեւ ոճրագործը ոստիկանին գլխուն կը նետէ կացինը, սակայն չի յաջողիր։ Կը ձերբակալուի եւ հազար դժուարութեամբ, կը փոխադրուի հիւանդանոց, ուր կը կախէ ինքզինք։

Կարդացէք և տարածեցէք
ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՀՆԳՁԻՒՑԻՑ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒ(?) ...ՍԵՆԵԱԿ-ԱՆՑԱՒՈՐՈՒՄ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅ ՄԷՋ

Այս մասին ճշգրիտ տեղեկութիւններ ուզեցինք։ Թշնամուն ...ենց սկիզբէն ի վեր, թերեւս ...սջին անգամ ըլլալով՝ պատի... ...էր որ կը գտնուէինք։ պատ... ...ն տուին քանի մը կը դառ... ...։

Սակայն երկու որոշ մեկնա... ...եր ունէինք։

1— Խնդրոյ առարկայ գործարանները բոլորն ալ քիմիական ...տարաներուն կը պատկա... ...ին։

2— Շինուած նիւթերուն մեծ ...ր նասէնի մէջ։ Քրուփի գործարանները կը գրկուէին։

Արդ, այս գործարանին բանուորներուն մէջ կային որ, առանց պաշտօնապէս պատկանելու մեր կազմակերպութեան, դրամի փոխարէն, արդէն հաւանած էին տեղեկութիւն տալու մեր գործակալներուն։

Միւս կողմէ 1911էն արտասահման կատարած մէկ ճամբորդութեանս ընթացքին, յարաբերութիւն հաստատած էի ճարտարագէտի մը հետ, որ իբր գինուոր-քիմիագէտ, Մանհայմի մէկ գործարանին մէջ կ'աշխատէր։

Այս գործարանը իրական քաղաք մըն է. երեսուն երկու տնօրէններ ունի, 412 ճարտարագէտ եւ 10.000 գործաւոր։

Բարեկամս Մանհայմի մէջ կարեւոր դիրք մը կը գրաւէր որուն շնորհիւ կրնար ի հարկին քաղել ճշգրիտ տեղեկութիւններ իր հայրենակիցներուն մասին։

ՀԱՒԿԻԹ Կ'ՈՒԶԷ՞Ք... ՆՇՀԱՒՐՍՈՒԿ(?)

Գերմանացիները ի՛նչպէս կը հաղորդէին գաղտնի լուրերը (տես Թերթօն թիւ 10 եւ 11)

Արդ, բարեկամս, կարգ մը պաշտօնեաներու հետեւանքով, որոնք հոս ոսկոր պէտք չունիմ, չէր կրնար ինծի բան մը մերժել.

Վերի նամակը երբ ստացուեցաւ, պետերս յիշելով այս պարագան, ինծի առաջարկեցին երթալ տեսնել զինք։

Այն շրջանին, զէպի Գերմանիա ճամբորդութիւն մը, վտանգաւոր էր, եւ մեկնելէ առաջ, երկար բարակ պատրաստուելու էր։

Փախստականութեան մէջ, հրամայական սկզբունք մը կայ

Թշնամի երկիր մտնող փախստական մը այն միակ պատճառով իսկ որ սահմանագլուխը կ'անցնի իր դէմ ունի հակառակորդ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ

Ինչ որ կրնաք հաւատալ թէ այնքան ալ ծիծաղելի բան չէ։

Ձեզմէ անոնք որ պատերազմէն առաջ Գերմանիա մտած են, անշուշտ կը յիշեն հազարումէկ դժուարութիւնները որոնց պէտք էր յաղթել, սահմանը անցնելու համար։

Առոր հետ մէկտեղ, քանի մը օր յետոյ, պետերս հրահանգները տուած էր յետոյ, ճամբայ ելայ Ռոթթէրտամի համար, ուրկէ ցարդ գաղտնի մնացած միջոցով մը Գերմանիա պիտի մտնէի։

Ճամբորդութիւնս առանց միջադէպի անցաւ եւ շնորհիւ Մանհայմի բարեկամիս, կրցայ քաղել պետերուս ուզած տեղեկութիւնները։

Այս կերպով էր որ իմացայ թէ՝ Գերմանիա կը պատրաստուէր կազային մեծ պատերազմի մը, եւ իր տեղեկութիւնները հաստատելու համար ինծի տուաւ 1915 Ապրիլ 22ին գործածուած կազին հետ, նաեւ ուրիշ չորս տեսակ կազերու բանաձեւերը։

Այս տեղեկութիւնները սովորական ճամբով կեդրոն հասցնելէ յետոյ, մեկնեցայ Լոյէն, ուր պիտի փորձէի գիտնալ թէ Քրուփի գործարանները ղրկուած մեծաքանակ կազերը ինչի՞ կ'ուզէին գործածել։

Շատ կարեւոր բաներ էր որ պիտի իմանայի։

ԳՐԱՒԸ ՇԱՀԵԼԱՎ ՄԵԿՏԵՂ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 2000 ՄԱՐՔ

Կ'ընդունիք անշուշտ թէ՝ քաղաք մը մտնելու պէս՝ կարելի չէ գիւրաւ մտնել Լոէնի գործարանը։

Հոլանդացիներու գիրգաստանին հզօր օժանդակը՝ Քրուփներու գերդաստանը 1811էն ի վեր Գերմանիոյ մէջ կը վայելէ շատ մը առանձնաշնորհներ, որոնց մէջ ամենէն կարեւորն է շինութեան եւ արտադրութեան գաղտնիքին վրայ հսկելու համար, իւրայատուկ ոստիկանութիւն մը ունենալու իրաւունքը։

Եւ կրնաք հաւատալ թէ այս գաղտնիքներուն մէջ կան որ սարսափելի են։

Քրուփի գործարաններու տնօրէնութեան, եւ Գերման կառավարութեան միջեւ գործակցութիւնը այնքան սերտ ու սերտ է որ գերման բանակին մեծ տարաբանական կեդրոնի աշխատանոցը հաստատուած է ոչ թէ զինուորական զինարանի մը մէջ, այլ Էսսէնի գործարաններու կեդրոնին մէջ։

(Շար.)

եւ ապահով միջոցները, անոնց չարագործութեան եւ անիծապարտ արարքներուն դէմ։»

Նոյն թերթը կը գրէ թէ քանի մը օր առաջ Ցեմզի փաշային Այնթապ գացող օթօմօպիլը Ըսլահիյէ Իզէրի Սույր անուն տեղին մէջ կեցուցուած է երեք զինեալ աւազակներու կողմէ, որոնք մէկ ժամու չափ ընդհարում ունենալէ վերջ պահնորդ ժանտարմներու հետ, անոնց քաջարի ընդդիմութեան հետեւանքով չեն կրցած բան մը ընել եւ փախած են։

Պարսիկ պաշտօնեաներու գործադուլը

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Մայիս 10ին ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին պետական պաշտօնեաները, իբրեւ հետեւանք խորհրդարանի մէկ որոշման որ 10 առ հարիւր կը զեղչէ թոշակները։ Երեսփոխանները կը հաշուեն թէ այս 10 առ հարիւր զեղչը պիտի բաւէ ելմտացոյցին բացը գոցելու։ Նոյն երեսփոխանները 1000 դռան (20 օթերլին) աւելցուցած էին իրենց թոշակը, հակառակ ելմտական պատուիրակին (Ամերիկացի) խորհուրդներուն։ Այս պատուիրակին պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ Սեպտեմբերին։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ կրճատել անոր իրաւասութիւնները, բայց Ամերիկացին չի համակերպիր։ Վարչապետը հրովարտակով մը ապօրէն կը հռչակէ այս գործադուլը եւ հրամայած է ձերբակալել վարիչները, որոնք կը կարծուի թէ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ են։

⁂ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, Իրանի կառավարութիւնը կը շարունակէ հեռացնել օտար ազդեցութիւնները։ Մայիս 11ին պետութեանց ղրկուեցաւ ծանուցագիր մը, որով Շահը կը ջնջէ բնիկներու եւ օտարներու համար սահմանուած մասնաւոր դատարանները ուր օտար հիւպատոսները աթոռ ունէին եւ վէթոյի իրաւունք։ Այս պայմանագրին ժամանակը կը լրանայ 1927ին։

Ոչ մէկ լուր օդանաւորդներէն

Թերթերը կը շարունակեն արձագանգ ըլլալ զանազան զրոյցներու, որոնք սակայն ո՛չ մէկ պաշտօնական աղբիւրէ կը հաստատուին։ Երէկ ալ գրուեցաւ թէ Պոսթընի մէջ շրջած զրոյցներու համաձայն, Նոնժէսէր եւ Քոլի ովկիանոսին մէջտեղը վար իջած եւ Քիւնարտ Լայնի «Թամէրոնիա» շոգենաւը ազատած են։ Քիւնարտ Լայնի Փարիզի եւ Լոնտոնի կեդրոնները վերջին պահուն կը հերքեն այս լուրը։ Անգլիոյ ծովային նախարարութեան ստացած մէկ հեռագրին նայելով, 11 50 ընդծովեան կիրակի օր առտուան ժամը 7.15ին տեսած է սպիտակ օդանաւ մը, որ Իրլանտայի եզերքէն 20 մղոն դէպի հարաւ, 1000 ոտք բարձրութեան վրայ կ'անցնէր։

Անձկութիւնը կը շարունակուի Ֆրանսայի մէջ։ Ամերիկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պետական մարդէն մինչեւ պզտիկ տղաքը, բոլոր Ամերիկացիները հետաքրքրութեամբ կը հետեւին բոլոր թերթերուն եւ զեկոյցներուն, ֆրանսացի օդանաւորդներուն մասին պզտիկ տեղեկութիւն մը առնելու համար։

Ամերիկեան 40 թորփիլահալածներ, անհամար ջրօդանաւեր շարժման մէջ դրուած են եւ ովկիանոսին ամէն անկիւնը փնտռտուքներ կը կատարեն։ Կառավարութեան հրահանգով «Լօս Անճէլօս» հսկայ զեկաւոր օդապարիկը, որ Ատլանտեանը կտրած է արդէն, ովկիանոսին վրայ փնտռտուքի պիտի ելլէ անմիջապէս։ Ատլանտեանի մէջ ճամբորդող բազմաթիւ շոգենաւեր իրենց ուղեգիծը փոխած են՝ օդանաւին հանդիպելու յոյսով։ Նոնժէսէրի կրտսեր եղբայրը Լէոն Շէրպուրկէն ֆրանսական «էլէթ» թնդանօթակիրը նստաւ՝ փնտռելու համար իր եղբայրը։

Ֆրանսական «Փարիզ» անդրատլանտեանը աջչի օր Նիւեօրք հասաւ. Նաւապետը յայտարարեց թէ օդանաւորդներուն ճամբայ ելած օրը արեւելեան ատլանտեանի վրայ սաստիկ փոթորիկ կը տիրէր եւ դժուար թէ ազատած ըլլան։

⁂ Վարշաւայի վրայ թռիչք կատարող լեհ զինուորական օդանաւ մը աջչի օր կէսօրէ վերջ հովի սաստիկ հոսանքի մը բռնուելով ամբողջովին շրջեցաւ. մեքենան կրակ առաւ եւ 1500 ոտք բարձրութենէ գետին ինկաւ՝ պանդոկի մը տանիքին մէկ մասն ալ փլցնելով։

Իպն Սուուտ եւ Անգլիա

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ճէտտայի մէջ բանակցութիւններ պիտի կատարուին անգլիական ներկայացուցիչ Սըր Ճիլպըրթ Քլէյթընի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սուուտի միջեւ։ Այս առթիւ Ճէտտա կանչուեցան թագաւորին գլխաւոր խորհրդական Շէյխ Հաֆըզ Վահպա եւ արտաքին նախարար Լամլուգի, որոնք Քովէյթ կը գտնուէին։

Ասոնք ինքնաշարժով Պասրա, անկէ օդանաւով Գահիրէ գացին եւ մէկ շաբթուան մէջ Ճէտտա պիտի հասնին։ Հին հաղորդակցութեանց միջոցներով այս ճամբորդութիւնը մէկ ամիսէն աւելի կը տեւէր։

Երկաթուղիի պաշտօնեայ մը կտոր կտոր

Մայիս 11ին, Մարսէյլ-Թուլօն երկաթուղիի պաշտօնեաներէն Ալիօ, հայր հինգ զաւակներու, սպաննուած գտնուեցաւ ճամբուն վրայ։ Կ'ենթադրուի թէ պաշտօնեան քնացած ատեն, մարդասպանը վակօնին մէջ յարձակած, ոճիրը գործած եւ դուռը բանալով դիակը նետած է։ Քիչ յետոյ Մարսէյլէն հասած ուրիշ կառախումբ մը դիակին հանդիպելով կտոր կտոր բրած է։

Արհեստակցական Միութեանց դէմ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը Չորեքշաբթի օր սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել Արհեստակցական Միութեանց դէմ պատրաստուած օրինագիծը։ Կառավարութիւնը կ'աճապարէ անյապաղ քուէարկել օրէնքը, եւ ատոր համար որոշած է գիշերն ալ նիստ գումարել, մինչեւ կանոնագիրը կը տրամադրէ գիշերուան ժամը 11ին դադրեցնել ամէն քուէարկութիւն։ Կը կարծուի թէ վիճաբանութիւնները 12 օր պիտի տեւեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն ի բացակայութեան մէկ տարի բանտարկութեան եւ 2000 ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ Նանսիի դատարանէն, իբրեւ զինուորները ըմբոստութեան դրդելով

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ԻՆ
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վ.աղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Le Bon Théatre, Rue Chappe

Կը խօսի՝ ԸՆԿԵՐ Պ. ԱԲՕԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր. կ'երգէ Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ. կը բեմադրուի Ա. Ահարոնեանի «Աշուղը»։

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի երկասիրութիւն մը Սեբաստիոյ մասին։

Կը խնդրուի վերապրող հայրենակիցներէն, ըլլան գիւղերէն թէ քաղաքներէն, մոռացութեան փոշիներէն փրկելու համար, շուտափոյթ ինձ ղրկել.

Ա.— Ժողովրդական խաղեր, երգեր.

Բ.— Առակներ.

Գ.— Հանելուկներ եւ հէքեաթներ։

Գրել՝ Vahan Hampartzoumian, 77, Rue de St. Cloud, Billancourt (Seine) France.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա Քօլոմպի Նաւարդյան խումբի ժողովը այսօր Ուրբ. երեկոյ ժամը 8ին, 80 Charles Chefson.

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Աղբիւր Սերոբ խումբի, դասախօսական ժողովը, 15 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Արդութեան Ենթակոմ. տէին ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. 14 Մայիս, երեկոյեան ժամը 9ին։ Հաւաքավայր, 188 Grande Rue de Chaville. Կը խնդրուի գեղ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՖՈՐԻ ընկերները եւ համակիրները կը հրաւիրուին արձանագրուիլ Շաբաթ եւ կիրակի կէս օրէն յետոյ ընկեր Սիմոն Ջալըքեանի տունը, Caserne Offmont:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի Եէրք. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները. կիրակի 15 Մայիս, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին, երրորդ քաղաքապետարանի մատենադարանի սրահը, Rue François Garcin։ Ճշտապահ ըլլալ։

ՁԱՓԱՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները 15 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ցլօրիա Ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince)։ Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համարատուութիւն, 2. Գիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ.

Զ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ Կիրակի առտու, ժամը 9ին, 63 Rue de la République. Սրճարանի վերնայարկը։

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Մ.ի, Արմէնիա ֆութպօլ քլիւպի եւ Գէյվիրի խումբերուն ներկայացուցիչները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Յառաջի խմբագրատունը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՏԷՔԱԶՎԻԼ, Կ. Տ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսած ենք Յունուարին 1էն։

ԼԱ ԼԸՎԱՏ, Շ. Հ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Կ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ա.— Ստացանք 30 ֆրանք։

ՆԷՕՅԵՐ, Ա.Տ. Օ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ԼԸ ՓԻՐԻ Փ. Գ.— Ստացանք 72 ֆրանք։

ԻԶԷՌ, Վ. Հ. — Հասցէն՝ Ս. Գօնիալեան Chez Mr. Clonet, Chemin du Lissandre, près Bordeaux.

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Ստացանք 100 ֆրանք։ Միասին կը ղրկենք։ Ուշացումը տեղւոյդ վրայ է։

ԼԻՈՆ, Ա. Վրդ. Հ. — Ստացանք 35 ֆրանք։

ԹՈՒՌ, Յ.Ե.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Գ. Գ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՀԷՐԻՔՈՒՌ, Լ. Գ. Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել Մայիս 10էն։

ԱՐՄ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ.— Ձեր ուզած հասցէն չունինք։ Կրնաք հարցնել «Հայրենիք»էն, 13-15 Shawmut Str. Boston, Mass. (U. S. A.)

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc Belge
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg.
» II	»
» III	»
Թրքական Եկեղ.	Lots turcs

Compton Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՄԱՅԻՍ 1927

14 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 336

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՎՃՌԷ...

Կը թուի թէ, վերջը-վերջը, ոստիկանութիւնը պիտի վճռէ անգլօ-ռուս յարաբերութեանց ճակատագիրը։

Արդարեւ, ուրիշ եզրակացութեան կարելի չէ յանգիլ, կարդալով այսօրուան լուրերը, Լոնտոնի խուզարկութեանց մասին։

Հինգշաբթի իրիկուն, անշուշտ կառավարութեան հրամանով, Լոնտոնի ոստիկանութիւնը յանկարծ պաշարեց խորհրդային համրաժանօթ ընկերութեան՝ «Արգոս»ի շէնքը, եւ մանրակրկիտ խուզարկութեան ենթարկեց զայն։

«Արգոս»ը Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրի գործավարութեան ներկայացուցիչն է Լոնտոնի մէջ. բայց, ինչպէս խորհրդային բոլոր «առեւտրական պատուիրակութիւնները», պարզ առեւտուրով չի գոհանար։ Երկար ատենէ ի վեր, Անգլիոյ պահպանողական մամուլը մատնանշումներ կ'ընէր առանց վերապահութեան։ Փէքինի խորհրդային հաստատութեանց խուզարկութենէն եւ երեւան ելած յայտնութիւններէն յետոյ, այդ մամուլը աւելի կատղեցաւ, եւ ամէն միջոց կը փորձէր, կառավարութիւնը գործի մղելու համար։

Գործը կատարուած է արդէն։

Լոնտոնի «Գրեմը Սիտի»ն, Սքոթլէնտ Եարտը շարժման մէջ դրած է իր բոլոր գաղտնի ոստիկանները։ Թերթերը մինչեւ 30 կը հաշուեն խուզարկութեանց մասնակցողներու թիւը, ինչ ապացոյց մըն է դէպքին ծանրութեան։ Գործողութիւնը կատարուած է համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, այնպէս որ խորհրդային պաշտօնեաները յանկարծակիի եկած են, եւ չեն կրցած բան փրկել։ Կ'ըսուի թէ կարգ մը պաշտօնեաներ ուզեր են կրակի տալ կասկածելի փաստաթուղթերը, բայց ժամանակ չեն ունեցեր։ Ծրագրի մը համաձայն, խուզարկութիւնները պիտի շարունակուէին երէկ ալ, թերեւս աւելի լայն սահմանի վրայ։

Մէկդի դնելով մանրամասնութիւնները, որոնք պիտի հրատարակուին օրը օրին, ըսենք անմիջապէս որ վճռական էջ մը կը բացուի անգլօ-ռուս յարաբերութեանց պատմութեան մէջ։

Անցեալ Փետր. 23ի ծանուցագրէն ի վեր, որ լուրջ ազդարարութիւններ կը բովանդակէր, Մեծն Բրիտանիոյ պահպանողական դահլիճը յայտնապէս ձեռնոց նետած էր Մոսկուայի։ Թէ այն ատեն աւելի կտրուկ չշարժեցան, պատճառը այն է որ կառավարութիւնը միակամ չէր։ Եւ յետոյ, Անգլիոյ մէջ վճռական չէ դէպքերը գահավիժել, յախուռն շարժումներ ընելու։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, ծանուցագիրը կ'ազդարարէր թէ «սահմաններ կան ուրկէ անդին վտանգաւոր է ազդել Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ», եւ թէ «այս կարգի արարքներու մէջ յամառիլը վերջ ի վերջոյ անխուսափելի կը դարձնէ առեւտրական դաշնագրին ջնջումը եւ նոյն իսկ կրնայ յառաջ բերել դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումն»։

Մոսկուա, որ շատ կը սիրէ ուռուցիկ խօսքերը, ոչ միայն զիջող պատասխան մը տուաւ այս ազդարարութեանց, այլ այդ պատասխանին խմբագրութիւնը յանձնեց խելօք դիւանագէտի մը, փոխ-գործավար Լիթվինովի։ Ռուսական ծանուցագրին մէջ, ամէնէն համարձակ խօսքը այն էր թէ «իրենք չեն վախնար այդ սպառնալիքներէն»։ Հարցը այն է որ, խորհրդային իշխանութեան համար ամէնէն դժնդակ ժամն էր, եղածին վրայ բրիտանական փորձանք մըն ալ աւելցնելու համար։

Անկէ ի վեր, երկու կողմերը իրար կը լրտեսէին։ Եւ Լոնտոն աւելի ճարպիկ փրթաւ, առաջին անակնկալը սարքելով Չինաստանի մէջ, միւս պետութեանց հետ համախորհուրդ։ Մերպարանոց չքացաւ պոլշեւիկեան անմեղութեան պատրանքը Փեքինի պարիսպներուն առջեւ։ Մոսկուա, փրփուր տեղալով հանդերձ, մարսեց այդ ապտակը, որովհետեւ ոչ միայն զաղտնիք չէր մնացած, այլ եւ իր փառաբանած յեղափոխականը, Քանթոնցի զօրավար Շանկ-Քայ-Շէքը երես դարձուցած եւ հակապոլշեւիկ արշաւանքին գլուխն անցած էր։

Անգլիա ճարպիկ փրթաւ նաեւ անոր համար որ, թէեւ պահպանողական դահլիճը, կրթնած Երեսփ. ժողովի մեծամասնութեան վրայ, ինքզինքը բաւական ուժով կը զգար կանխելու ներքին խլրտումները։ Մնաց որ, Նախորդ աշխատաւորական վարչապետն ալ, Մաքտօնալտ, քննադատելով հանդերձ կառավարութիւնը, կը յայտարարէր խորհրդարանի բեմէն.

— «Այդ բանը երկու տարի առաջ պէտք էր ընել։ Ձեզ փոխարէն ըսելու որ, եթէ ես տակաւին վարչապետ եղած ըլլայի, Զինովիէֆի ծանուցագիրը աւելի կանուխ եւ աւելի խիստ ձեւով կը խմբագրէի»։

Միւս կողմէ, Արհեստակցական Միութեանց դէմ կազմած օրինագծով, «հաստավիզ»ները, թթու պահպանողականները կը կարծէին թէ ո՛ր եւ է գնով թոյլ չպիտի տան որ բրիտանական կայսրութեան հիմքը խախտի ընկերային շարժումներով։

Ուրեմն, լրջօրէն վտանգուած է այն քաղաքականութիւնը, որ սկսաւ 1921ին, Լոյտ Ճորճի կողմէ, պոլշեւիկները տնտեսական, դիւանագիտական յարաբերութիւններով կարգի բերելու, անոնց յեղափոխական թափը կոտրելու համար։

Ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ Մոսկուան։ Պիտի խզէ՞ առեւտրական դաշնագիրն ու յարաբերութիւնները։

Կանխահաս է խօսիլ այդ մասին։ Նախաձեռնութեան իրաւունքը, պահպանողական Անգլիոյ կը պատկանի։ Իսկ վերջին խօսքը՝ երեւի ոստիկանութիւնը պիտի ըսէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻՆԵՐՆ ԱԼ ԼԵԶՈՒ ԵԼԱՆ

«Արեւ», Եգիպտոսի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, յանդուգն խմբագրական մը կը հրատարակէ (3 Մայիս), Ներգաղթի մասին։

Գատմիլով թէ նորէն լուրեր կը շրջին Յունաստանէն մաս մը գաղթականներ փոխադրելու համար, երեւանի խնկարկուն յանկարծ ըմբոստ կեցուածք մը կ'առնէ եւ «Որոշ խօսք մը» կը պահանջէ.

— «Որոշ ու մեկին խօսքի մը, պաշտօնական յայտարարութեան մը պէտք կայ։ Պիտի կատարուի՞ ներգաղթը թէ ո՛չ. պէտք է ճշգրտօրէն պատասխանել։

...«Հիմա՛ որ տարուան ամէնէն նպաստաւոր եղանակն է գաղթականութիւնը փոխադրելու եւ տեղաւորելու համար, անհասկնալի կը մնայ թէ ինչո՞ւ պատասխանատու մարմինները պաշտօնապէս եւ մեկին կերպով չեն յայտարարեր թէ ե՞րբ, ո՞ր օրը պիտի կատարուի հինգ հազարի ներգաղթը, եւ եթէ պատճառներ կան յապաղումի կամ յետաձգման, ինչ են այդ պատճառները։ Թերթերու երկտող լուրերը անբաւական են փարատելու տարակոյսները, մտահոգութիւնները եւ գոհացում տալու անոնց որոնք ջերմօրէն կը հաւատան ներգաղթի անհրաժեշտութեան ու օգտակարութեան։

«Լոկ զգացական պատճառներով ո՛չ գաղութները Հայաստանով կ'ոգեւորուին նիւթական մեծ զոհողութիւններ առանձնելու չափով, եւ ո՛չ ալ Հայաստան գաղութներով առանց անոնց նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան ակնկալութեան։ Որքա՜ն շատ Հայեր գաղութներէն երթան Հայաստան, այնքան կը շատնայ կարելիութիւնը արտասահմանի հայութիւնը լծելու պարտականութեան եւ զոհողութիւններու։ Մէկ խօսքով ներգաղթը պէտք է դառնայ լուծում մը պիտի տայ թէ՛ Հայաստանը եւ թէ՛ գաղութները շահագրգռող կարգ մը ամէնէն կենսական հարցերուն։ Եւ այս պատճառաւ ալ, որոշ խօսք կ'ուզենք լսել Հայաստանէն։ Որոշ խօսք մը որ գործնական ըլլայ, արտասահման նետած լիազօր անձի մը կամ մարմնի մը միջոցաւ Լիազօր մը, որ իրաւասութիւն ունենայ մէկ կողմէ պարբերական ու յարատեւ ներգաղթը կազմակերպելու եւ միւս կողմէ իմաստութեան օգտագործելու այն բոլոր հնարաւորութիւնները ու միջոցները, որոնք պէտք է տրամադրուին հայրենիքի պահանջներուն եւ անոր վերականգնումին։

«Կազմակերպուած ներգաղթ եւ ո՛չ թէ պատահական, ինչպէս եղած է մինչեւ հիմա։ Ահա՛ գաղութահայութեան ամէնէն իրաւացի պահանջը»։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ՇՈՒՐՋ.— Մոսկուայէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, Ռուսիոյ մարդահամարին վերջնական արդիւնքը ցոյց կուտայ որ Ռուսիոյ բնակչութեան թիւն է 146 միլիոն 300 հազար։

Հեռաւոր նահանգներու մէջ գործող մարդահամարի բազմաթիւ պաշտօնեաներ բնակիչներուն կողմէ սպաննուած ըլլալով, լուր չէ առնուած։ Կան նոյնպէս անհետացած պաշտօնեաներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հակապոլշեւիկեան շարժումը Անգլիոյ մէջ

«ԱՐԳՈՍ»Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԸ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԱԾ

Անգլիական կառավարութիւնը սկսաւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել իր երկրին մէջ կատարուած պոլշեւիկեան քարոզութեանց դէմ պայքարելու համար։ Ինչպէս Պոլիս եւ այլուր, Լոնտոնի մէջ եւս կայ «Արգոս» անունով ընկերութիւն մը, որ կը ներկայացնէ խորհրդային միութեան արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը եւ անոր հաշուոյն առեւտրական գործառնութիւններ կ'ընէ։ Երկար ատենէ ի վեր պահպանողական մամուլը պայքար կը մղէր այս հաստատութեան դէմ՝ զայն մատնանիշ ընելով իբրեւ պոլշեւիկեան պրոպագանդայի օջախ։

Սքոթլէնտ Եարտի ոստիկանատան գաղտնի գործակալները մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, վերջին օրերս մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուցին Ներքին Նախարարութեան՝ «Արգոս»ի շարժումներուն մասին։ Մատնանշուած իրողութիւնները այնքան ծանրակշիռ էին, որ, Ներքին գործերու Նախարարի հրամանին վրայ, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4.30ին, այսինքն Լոնտոնի ամէնէն բազմազբաղ մէկ վայրկեանին, ինքնաշարժերով Մուրկէյթ փողոցի «Արգոս»ի շէնքին առջեւ հասան երեք ոստիկանապետներ, որոնց երկուքը հաստատութեան գլխաւոր, իսկ մէկը երկրորդական դրան առջեւ դիրք բռնեցին։ Տրուած նշանի մը վրայ, քովնտի փողոցներէն դէպի շէնքը խուժեցին 150 ոստիկաններ, որոնք մէկ վայրկեանի մէջ շէնքը պաշարեցին, ոչ ոքի թոյլ տալով ներս մտնել կամ դուրս ելլել։

Այդ պահուն հասան 50 գաղտնի ոստիկաններ, որոնք պաշտօնեաներուն հրամայեցին աշխատանքը դադրեցնել եւ իրենց տրամադրութեան տակ գտնուիլ։ Անմիջապէս խուզարկութիւնները սկսան։ Ոստիկանները տեսնելով, պաշտօնեաներէն ոմանք փորձեցին կարգ մը վաւերաթուղթեր այրել ու պատռել, սակայն ոստիկանները արգիլեցին։

«Արգոս»ի մէջ կ'աշխատին մօտ 300 այր եւ կին պաշտօնեաներ, մեծ մասամբ Ռուս. կան նաեւ Անգլիացիներ։ Կին պաշտօնեաները մէկ ժամ վերջ դուրս հանուեցան, իսկ այրերը վար դրուեցան մինչեւ իրիկուան ժամը 9.30, ու խուզարկուելէ վերջ արտօնուեցան մեկնիլ. հսկողութեան տակ կը պահուին Հէրնէր եւ ուրիշ գլխաւոր պաշտօնեաներ։

200 ոստիկաններ ամբողջ գիշերը մնացին «Արգոս»ի շէնքին մէջ, զոր վերէն վար խուզարկելով, գրաւեցին 200,000 վաւերաթուղթեր։ Ոստիկանութիւնը հրաման առած էր մանրակրկիտ կերպով խուզարկել բոլոր գանձարկղները, գրգրոցները, պահարանները, բոլոր վաւերաթուղթերը, նոյն իսկ նկուղներուն մէջ պահուած դիւանաթուղթերը։ Կարգ մը դարակներ կարելի չեղաւ բանալ, ներկայ պաշտօնեաները յայտարարած ըլլալով որ բանալիները չունին։ Ոստիկանութիւնը նախապէս կ'ուզէր միաժամանակ խուզարկել նաեւ «Արգոս»ի Փլիմըթի, Նիւքէսըլի եւ միւս քաղաքներու մասնաճիւղերը, բայց վերջին պահուն որոշուեցաւ միայն Լոնտոնով բաւականանալ։

Գրաւուած վաւերաթուղթերուն մէջ կան շատ վտանգաւոր թուղթեր, ինչպէս նաեւ պրոպագանդայի կարգ մը շարժանկարային ժապաւէններ եւլն.։ Գտնուեցան նաեւ ատրճանակներ և ուրիշ զէնքեր։

Այս դէպքը խոր ազդեցութիւն առաջ բերաւ ամբողջ Լոնտոնի մէջ։ Կարգ մը շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ ասիկա նախաքայլ մըն է՝ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու համար Խորհրդային Միութեան հետ։ Աշխատաւորականներու կողմէ Հէնտըրսըն պիտի հարցապնդէ Ներքին Նախարարը այս մասին։

Անգլիացի եւ ռուս թարգմաններ կը զբաղին գրաւուած վաւերաթուղթերու թարգմանութեամբ, որ քանի մը օր պիտի տեւէ։

«Արգոս»ը հիմնուած է 1921ին անգլիական օրէնքներուն համաձայն։ Տարեկան 10 միլիոն ստերլինէն աւելի գործ կ'ընէ։ «Արգոս»ի եւ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան նախագահն է Խինչուք, որ ներկայիս կը մասնակցի Ժընեւի տնտեսական խորհրդաժողովին։

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Երէկ Չեխոսլովաքիոյ ջերմուկներու սիրուն քաղաքին՝ Եաշիմովի մէջ բացուեցաւ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը։ Կը մասնակցին Չեխոսլովաքիոյ արտ. նախարար Պէնէշ, Եուկօսլաւիոյ արտ. նախարար Մարինքովիչ, եւ Ռումանիոյ արտ. նախարար Միթիլինէօ։ Օրակարգին մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը իր հարեւան երկիրներուն հանդէպ. այսպէս, խորհրդակցութեան առարկայ պիտի դառնան իտալօ-ալպանական վէճը, իտալօ-ռումէն եւ իտալօ-ֆրանսական դաշինքները։ Երեք նախարարները մանրամասնօրէն պիտի քննեն եւրոպական ընդհ. կացութիւնը եւ Պէլկրատի վերջին խորհրդաժողովէն ի վեր պատահած կարեւոր բոլոր դէպքերը։ Նոյնպէս մանրամասն քննութեան պիտի ենթարկեն երեք պետութ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիոյ վիճակագրական դիւանը տեղեկագիր մը հրատարակեց, որուն համաձայն մինչեւ Մարտ 31 հողագործութեան մէջ կային 60.000 անգործներ։ Հանքերու մէջ գործազուրկներու թիւն է 50,000, շինութեանց մէջ՝ 50,000, մետաղագործութեան մէջ՝ 19,000, հողային ճարտարարուեստի մէջ՝ 23.000, ուրիշ ասպարէզներու մէջ՝ 53.000։ Համագումար 294.000 հոգի։

Տեղեկագիրը թիւեր չի տար կաշեգործութեան, կօշկակարութեան, հանդերձեղէնի, գլխարկի, ապակեգրական բանուորներու մասին։ Այս վերջինը եւ կօշկակարութիւնը մասնաւորապէս ազդուած են տագնապէն։ Այնպէս որ, իրազեկները մինչեւ կէս միլիոն կը հաշուեն գործազուրկներու թիւը։ Ուրիշ կէս միլիոն ալ արտասահման ապաստանած են, պարհովութեան եւ հացի համար։

ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Ուրլայի շրջակայքը (Իզմիր) ձերբակալուած է Սերքեան անուն Հայ մը եւ ղրկուած է Իզմիր։ Սերքեանի վրայէն գտնուած են ինքնութեան երեք թուղթեր, զորս կ'ըսէ թէ գնած է կէս ոսկիի։ Կ'աշխատէր Ուրլայի ճամբաներու շինութեան մէջ եւ քանի մը օր առաջ հասած էր Պոլսոյ կողմերէն։

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

«Ժամանակ» կը տեղեկանայ որ Հայ կաթոլիկներու ընդհ. ժողովը իր յառաջիկայ նիստին մէջ պիտի ձեռնարկէ աշխարհական պատրիարքի մը ընտրութեան։ Պօղոս-Պետրոս Թէրզեան գերապայծառ պիտի շարունակէ Պատրիարք-կաթողիկոսի իր պաշտօնը։

ՁԻՒՆ ԵՒ ՈՂՈՂՈՒՄ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Փեթրոկրատի եւ Մոսկուայի փողոցները ձիւնով ծածկուած են։ Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ողողումներ տեղի կ'ունենան։ Արխանկէլի շրջանին մէջ բազմաթիւ մեքենական աղօրարաններ ջուրերէն քշուեցան։ Փողոցի սալաքարերն իսկ կը քշուին հոսանքէն։ Տօնը իր գետաբերանին մօտ յորդելով բազմաթիւ գիւղեր ողողած է։

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐ

Ֆրանսայի եգիպտացիներուն օրկանը՝ Լ'Էժիփթ կը գրէ.—

Ո՞վ պիտի ըլլայ Սուրիոյ թագաւոր...։ Նախկին խտիվ Աբբաս Հիլմին, այլ եւս բոլորովին յոյսը կտրած է իր այնքան փափաքած գահէն։ Իսկ Լութֆուլլահ եղբայրները, հակառակ իրենց սակեզօծ մեքենայութեանց, երբեք չպիտի կրնան իրենց գլխանշանին վրայ նոր զարդ մըն ալ աւելցնել։ Սակայն ուշագրաւ թեկնածութիւն մը հրապարակ պիտի գայ շուտով։ Կիզի դուքսը... պարզապէս։ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը երբեք դարմանք չի յայտներ այդ մասին, ընդհակառակն։

ՆՈՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ.— Լոնտոն հասած են 1500 կապիկներ։ Մեծամասնութիւնը պիտի ղրկուի... դպրոց, ուսանելու համար Ժատերական արուեստը։

ՏՈՒՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ Հայաստանի Գիտական Կաճառին (Ինստիտուտ, անդամ ընտրուած է, ինչպէս կը գրեն Երեւանէն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

10. ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Ցնտեսութեան ճիւղերէն եւ ոչ մէկը այնքան շահաւէտ, խոստմնալից չէ, որքան անասնապահութիւնը։ Անոր վրայ միայն նուազագոյն ծախքը կատարելով, կը ստացուի առաւելագոյն եկամուտը։ Ան է, որ ամէնէն քիչ ենթակայ է բնութեան պատահարներուն։

Անասնապահութիւնը լայնօրէն կը նպաստէ ժողովուրդի բարեկեցութեան, անոր առողջական վիճակին զօրացման ու բարգաւաճման։ Անկէ է որ կը ստացուին միս, իւղ, կաթ, մածուն, պանիր եւ ուրիշ առաջին անհրաժեշտութիւն կազմող նիւթեր։

Նորէն անասնապահութիւնն է, որ զարկ կուտայ գիւղատնտեսութեան։ Անասուններն են, որ կը լծուին հողագործական չարքաշ աշխատանքներու եւ մարդկութեան գոյութիւնը կ'ապահովեն մանաւանդ, յետամնաց երկիրներու մէջ։

Անասուններն են դարձեալ, որ տակաւին ներկայիս ալ շատ երկիրներու մէջ ամբողջութեամբ կը գործածուին իբրեւ փոխադրութեան ու հաղորդակցութեան միջոց, գիւրացնելով մարդոց փոխյարաբերութիւնները եւ մշակոյթը։

Անասնապահութիւնը ոչ միայն կը նպաստէ ժողովուրդի բարեկեցութեան, մշակոյթին, կը ծառայէ անոր ամէն տեսակի պէտքերուն, այլեւ ունի ժողովրդական տնտեսութեան տեսակէտէն եւս խոշոր նշանակութիւն։ Ան մեծապէս կը բարձրացնէ արդիւնաւութիւնը իր բուրդով, կաշիով, պանիրով, իւղով, միսով եւայլն։

Ցնտեսութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, անասնապահութիւնը այն ճիւղն է որով կարելի է զբաղիլ աշխարհագրական բոլոր գօտիներու տակ ու ամէն կլիմաներու մէջ, եւ հիւսիսի, եւ հարաւի, եւ արեւելքի, եւ արեւմուտքի մէջ, եւ լեռնային երկիրներու եւ դաշտային վայրերու մէջ։

ԱՀա թէ ինչու ունենալով կրկնակի, եռակի նշանակութիւն, անասնապահութիւնը ամենահին ժամանակներէն գրաւեր է բոլոր ցեղերու ու ժողովուրդներու ուշադրութիւնը ու ստացեր է լայն տարածում, ընդարձակ ծաւալ։ Դարերու ընթացքին տնտեսութեան այդ ճիւղով են ապրած բազմաթիւ ժողովուրդներ, այժմ ալ կան շատ ժողովուրդներ, որոնք բացառապէս կ'ապրին միայն անասուններէ ստացուած եկամուտով։ Այս շարքէն են ոչ միայն Ասիոյ լեռնական եւ կիսավայրենի ցեղերը —քիւրտեր, լեռնցիները եւայլն, այլեւ Եւրոպայի քաղաքակիրթ ժողովուրդներէն շատերը— Դանիան, Զուիցերիան, Հոլանտան։

Միւս կողմէ, տնտեսութեան այդ ճիւղը ոչ թէ երթալով անկման կը դիմէ,— ինչպէս կը կարծէին շատ մը տնտեսագէտներ,— այլ կը յառաջդիմէ օրէ օր, հետզհետէ նորանոր նուաճումներ կ'ընէ եւ խոշոր եկամուտներ կը բերէ։

Անոր տուած օգուտները շատ շօշափելի են եւ կարեւոր, իսկ վաղուան հեռանկարները՝ շատ փայլուն։

Հայ ժողովուրդն ալ կը զբաղէր եւ այժմ ալ կը զբաղի անասնապահութեամբ։ Հայաստան անասնապահութեան համար բացառիկ նշանակութիւն ունի։

Ցնտեսային ճիւղերէն եւ ոչ մէկը այնքան ծաւալած է Հայաստանի գիւղացիութեան մէջ, որքան անասնապահութիւնը։ Անով կը զբաղին մեր հայրենիքի բոլոր գաւառներն ու շրջանները, Վայոց ձորէն մինչեւ Երեւանի գաւառը, Գեղարքունիքէն մինչեւ Էջմիածնի գաւառը, Ապարանէն մինչեւ Կոտայքը, Դիլիջանը, Փամբակ-Լոռին, Ղարաբաղն ու Զանգեզուրը թէ՛ դաշտային եւ թէ՛ լեռնային շրջանները, թէ՛ գիւղացիները եւ թէ քաղաքացիները։ Անասնապահութեան եկամուտը կը գոցէ Հայաստանի պիւտճէին մէկ կարեւոր մասը։

Նախ տեսնենք, թէ Հայաստան ի՛նչ տեղ կը բռնէր Անդրկովկասի մէջ անասնապահութեան տեսակէտէն.—

Անասուններու քանակը մինչեւ համաշխարհային պատերազմ

Ադրբէջան	204,000 ձի,	1,255,000 խոշոր-եղջ.	2,348,000 ման. եղջ.-	35,000 խոզ
Վրաստան	104,000 »	1,582,000 »	1,825,000 »	289,000 »
Հայաստան	81,000 »	612,000 »	1,445,000 »	31,000 »

Այդ անասուններու պէտքերուն ծառայող կան [illegible] ամառնային ու ձմեռնային արօտատեղեր

Ադրբէջան	564,000 դես. ամառ. արօտ	1,553,000 դես. ձմեռ. ար.
Վրաստան	915,000 »	350,000 »
Հայաստան	771,000 »	917,000 »

1913ին արտահանած էր Անդրկովկասէն 325,000 փութ բուրդ մեծ մասամբ արտասահման՝ որուն թուականին արտասահման հանուած է 2,228,000 ռուբլիի բուրդ, 1922-ին 27,400 փ. իսկ 1923ին միայն 92 փութ, որովհետեւ այդ տարիներուն գիւղացիութիւնը արտածումը արտասահման [illegible] ունեցած մեծ պահանջին պատճառով։ 1922ին արտասահման ղրկուած է 14,053 փութ աղիք, հաշուելով հին տարիներու մնացած պահեստի աղիքները, իսկ 1923ին 1,425 փութ։ Ներկայիս ալ հում կաշի եւ մորթիներ կ'արտահանուին թէ՛ արտասահման եւ թէ՛ Ռուսաստան։ (Այդ բոլորէն Հայաստանի կ'իյնար իր բաժինը, ըստ անասուններու քանակին)։

Զուիցերական պանիրը Անդրկովկասի մէջ մինչեւ համաշխարհային պատերազմ մեծ քանակութեամբ կը պատրաստուէր, [illegible] քայքայուեցաւ։

1913ին պատրաստուած էր զուիցերական պանիր.—

Վրաստան՝ 25,045 փութ,
Ադրբէջան՝ 313 »
Հայաստան 21,255 »

Ցաջորդով կը ներկայացնենք անասնապահութեան ներկայ վիճակը Հայաստանի մէջ։

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

Հայաստանի բուսաբանական ուսումնասիրութիւնը.— Թիֆլիսէն Երեւան գացած է բուսաբանութեան Կարա-Մուրզա, որ գիտական արշաւանք մը պիտի կատարէ Արագած հովիտին մէջ, ուսումնասիրելու համար Հայաստանի բնութիւնը։ Արշաւախումբը պիտի հաւաքէ հովիտին ամալի լեռներուն բուսականութիւնը, սերմերը, բուժական, ներկատու ծաղիկները։ Երկրորդ արշաւախումբ մըն ալ պիտի աշխատի Սեւանայ լճին աւազանին մէջ։

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մեր ընթերցողները գիտեն թէ վերջերս Թիւրք օճաղներու Ընկերութեան համագումարին մէջ ծրագրային կարեւոր փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Այս առթիւ արտայայտուեցան զանազան թերթեր՝ բացատրելով այդ փոփոխութեան իմաստը.

Պոլսոյ քէմալական օրկան «Միլլիյէթ»ի մէջ (7 Մայիս) խմբագրապետ եւ Սգիրդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ «Լուսաբանութիւն» խորագրին տակ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

Նախ արձանագրենք որ օճախի էութեան մէջ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ։ Օճախին աշխատանքներն ու ուղղութիւնը չեն փոխուած։ Անիկա դարձեալ ընկերային եւ մշակութային կազմակերպութենէ մը տարբեր բան չէ։ Նոր փոփոխութիւնները աւելի կ'ամրապնդեն իրական կացութիւնը եւ աւելի կը լուսաբանեն օճախին աշխատանքներն ու ձգտումները։

Չէ՞ որ Թիւրք օճաղներուն նպատակն է հետապնդել հանրապետական, ազգայնական, արդի քաղաքակրթական եւ ժողովրդավարական գաղափարներ։ Արդ անոնք պետական քաղաքականութեան մէջ պէտք է միասին գործեն Խալք կուսակցութեան հետ, որ այս նոյն գաղափարներու իրագործումը իրեն բարձրագոյն նպատակ ընտրած է։ Անիկա ըսել չէ թէ օճախի անդամները օճախին մէջ քաղաքականութիւն ընելու արտօնուած են։ Օճախի անդամներուն մէջ շատ մը պաշտօնեաներ եւ սպաներ կան, եւ որովհետեւ այս վերջիններուն բացարձակապէս արգիլուած է քաղաքականութեամբ զբաղիլ, նմանապէս կարելիութիւն չկայ ատոր։ Այս պատճառաւ օճախը միշտ պիտի մնայ իբրեւ ընկերային և մշակութային կազմակերպութիւն մը։ «Ո՛չ մէկ օճախական կրնայ օճախը քաղաքական եւ անձնական կիրքերու գործիք եւ ասպարէզ դարձնել»։ Էականն այն է, որ օճախական մը քաղաքականութեան պատուին ընական կերպով Խալք կուսակցութեան կը հետեւի։ Արդէն բնաւ կարելի չէ ենթադրել ու երեւակայել, որ Թիւրք Օճաղի անդամ մը կարենայ իրեն գաղափարականից Խալք կուսակցութեան հակառակորդ կուսակցութեան մը քաղաքականութեան ուժ տալ։

Ասիկա օճախականներու ո եւ է քաղաքական կուսակցութեան յարումէն բոլորովին տարբեր իմաստ մը կուտայ։ Այս կէտին մէջ առօրեայ բաքաղաքականութիւնն ու վարչական քաղաքականութիւնը պէտք չէ իրար խառնել։ Խալք հանրապետական կուսակցութիւնը քաղաքական կազմակերպութիւն մըն է։ Օճախները մշակոյթի ասպարէզին վրայ այս կուսակցութեան համար օգնական եւ լրացուցիչ պարտականութիւնը ստանձնած են։

Սոսկ կուսակցութեան շրջանակէն Թիւրք օճաղներու ստանձնած դերը որքան կարեւոր, այնքան ալ դժուար բան էր։ Արհամարհելի գործ մը չէր Թուրք ազգայնականները ի մի հաւաքել, ընկերային եւ մշակութային վճռականութիւններ սարքել, ուրիշ միասնական եւ թշնամի տարրերու դէմ յաջողութիւն ձեռք բերել։

Օճախները ասիկա ձեռք բերին։ Սրհնեա՛լ ըլլայ իրենց աշխատանքը։ Կեանքի մէջ նպատակներն ու պարտականութիւնները, ժամանակի հրամայական պահանջներուն համաձայն կը փոխուին։

Թիւրք օճաղներու սկիզբէն ի վեր հետապնդած ուղղութիւնը յայտնի էր։ Ծրագրի բարեփոխումը աւելի եւս լուսաբանեց զայն։ Անկասկած որ խիստ օգտակար բան է ամրապնդել օճախներու յարաբերութիւնները հանրապետական քաղաքականութեան հետ։

«Թիւրք օճաղներուն գործունէութեան իրական սապարէզը Թուրք հանրապետութեան սահմաններուն մէջ սահմանափակուած է։» Այս յօդուածին կարեւորութեան վրայ մասնաւորապէս պէտք է կանգ առնենք՝ Յայտնի է թէ այս սկզբունքը, որ Թուրք հանրապետութեան այսօրուան քաղաքականութիւնը կը պարզէ, որքա՛ն կը համապատասխանէ բուն կացութեան եւ իրականութեան։

Արդարեւ անիմաստ էր երեւակայութեամբ տարուիլ և հանրապետական կառավարութեան իտէալին հակառակ շարժիլ. այդ էական իտէալն է՝ ազգային սահմաններուն մէջ բարգաւաճիլ, երկիրը շէնցնել եւ ժողովուրդին անդորրութիւնն ու բարօրութիւնը ապահովել։ Այս լուսաբանութիւնը աւելի թիւրիմացութիւն փարատած եղաւ։ Ահա՛ ներկայ կացութեան ամփոփումը.- Թուրք ազգասիրական կազմակերպութիւնը Խալք կուսակցութեան ճակատագրին հետ այնքան սերտիւ կապուած է, որ Թուրք ազգասիրութիւնը իրեն սկզբունք ընտրող ուէէ ուժ հանրապետութեան վարչաձեւին ամրապնդման վերաբերեալ քաղաքական ձեռնարկներու մէջ գործնապէս պէտք է անոր աջակցի։

Ահա՛ այս իմաստով Թուրք օճաղներու համագումարը իր մասնաւոր իրաւասութենէն օգտուելով, կացութիւնը վճռական եւ բացորոշ կերպով լուսաբանեց եւ Թիւրք օճաղներուն Խալք կուսակցութեան սկզբունքներուն հետ ունեցած գաղափարական կապը պարզեց։

ԿՐՕՓ ՀԻՓՆՈՏԻԶՄԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒԻՆ ՀԵՏ

Ժողովրդական մտածումներու մէջ ամրացած է այն համոզումը թէ լուսնկայ լիներուն հետ կը նորնան նաեւ մարթային կարգ մը հիւանդութիւններ։ Ժողովուրդին համար նորութիւն մը չէ, ուրեմն, — Հիպոկրատ ալ ծանօթ էր,— այն գիւտը, զոր կը բերէ Ա. Չիժեւսկին, յայտնելով թէ զանազան հիւանդութիւններ սերտ յարաբերութիւն մը կը պահեն արեւին հետ։ Չիժեւսկի գրած է որ արեւին «տենդաւորման» կը զուգադիպին բոլերայի եւ կրիփի, ժանտախտի, եւայլն սաստիկ համաճարակները։ Այսպէս, 19րդ դարու քոլերայի սարսափելի համաճարակները զարմանալի ճշգրտութեամբ զուգադիպած էին արեւին պարբերական «տենդաւորման»։

Արեւը այս երեւոյթը կ'արտայայտէ պարբերական բծերով, ժայթքումով, ինչ որ կը նշանակէ թէ ներքին ուժեղ հոսանքի մը արդիւնքն է։ Բծերու երեւման այս շրջանը միջին հաշիւով տեղի կ'ունենայ 9—13 տարիներու ընթացքին։

Սակայն ի՞նչպէս կարելի է բացատրել այն կապը, որ գոյութիւն ունի արեւին տենդաւորման եւ համաճարակներու տարածման միջեւ։

Արեւին այս եռուն գործունէութեան ընթացքին, հրացոյր կ'արձակէ ելեկտրական մասնիկներու հոսանք մը, որոնք, հասնելով երկրին, մթնոլորտային բնագիտա-տարրալուծական միջավայրին մէջ յառաջ կը բերեն քայքայում եւ ելեկտրական ու մագնիսական երեւոյթներ։ Փորձով հաստատուած է որ երկրի բազմաթիւ կէտերուն վրայ երեւան եկած մթնոլորտային ելեկտրական լարուած շրջանը կը համապատասխանէ արեւին բիծերուն յաճումին։ Երկրի վրայ առաջ եկած այդ փոփոխութիւններուն հետ կը ծագի փոփոխութիւն մըն ալ բուսական-կենդանական աշխարհին մէջ։ Արդէն գիտենք որ մանրէները բուսական կազմուածք ունին։

Այսպէս, արտաքին միջավայրի այդ փոփոխութիւններէն ազդուելով, կը թուլնայ նաեւ մարդկային գիմադրական ուժը։

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 11 ՄԱՅԻՍ.— Société nouvelle des Raffineries de Sucre ընկերութիւնը երկու մեծ շաքարի գործարաններ ունի Մարսէյլի մէջ, ուր մօտաւորապէս 700 հոգի կ'աշխատին։ Raffineries de St Charles գործարանը քաղաքին ճիշդ կեդրոնը կը գտնուի եւ համանուն կայարանին մօտ կը բանեցնէ 5—600 Հայեր։ Իսկ երկրորդը Raffineries de St Louis քաղաքէն 20-22 վայրկեան թրամվայով, շինուած գաշտի մը մէջ, հազիւ 150 Հայեր ունի։ Այստեղ մեծամասնութիւն կը կազմեն Ալճիրացիները եւ Իտալացիները, որոնք գործարանը հիմնուելէն ի վեր անոր բանւորներն են եղած։

Օրականները գոհացուցիչ են։ 8 ժամուան համար կը վճարեն 24 Ֆր. 90 սնթմ. իսկ գործգլուխ աշխատողներ մինչեւ 39-40 Ֆր կը ստանան։ Այս գործարանները մինչեւ Մարտի սկիզբները շատ լաւ եւ կանոնաւոր կը բանէին, բայց երկու ամիս կ'ընէ որ գործերը շատ դանդաղ կ'ընթանան, [illegible] սակաւութեան պատճառաւ։ Շատ մը գործաւորներ առժամապէս դուրս հանուեցան, գործերը բացուած ատեն նորէն առնելու պայմանաւ։ Ասոնց մէջ Հայեր ալ կան եւ շատեր ամուսնացած բազմանդամ ընտանիքի տէր Հայեր են։ Աղջի օրեր գործարանին դուռը հանդիպեցայ խումբերդցի ընկերոջ մը, որ կը պատմէր.

— «Ըմի՞ս 'ը կ'ընէ որ արձակուած եմ. միշտ ալ կուգամ կերթամ գործ գտնելու համար եւ ամէն օր ալ «քոմփլէ» կ'ըսեն։ Օրական մէկ ֆրանք թրամվայի դրամ կուտամ. մեղքը չէ՞ այս մէկ ֆրանքին կերթամ առօվ կաթ կ'առնեմ կը խմեմ»։

Մարսէյլի մէջ գործազրկութիւնը կը շարունակուի յամառօրէն։ Արձակուած բանւոր մը չի կրնար երեք չորս ամիսէն ուրիշ մը ճարել։

Խումբ մը անգործ հայրենակիցներ երեք չորս ամիսէ ի վեր օրական երկու երեք գործարան կը շրջին գործ մը ճարելու համար եւ ամէն տեղ ալ միեւնոյն պատը կը լսեն՝ «քոմփլէ»։ Միայն վակոնի նորոգութեան երկու գործարաններ կան որ երբեմն մարդ կ'առնեն, ան ալ արհեստաւոր ըլլալու պայմանով։ Իսկ եթէ գործարանի պէտք ունեցած «մանէվր» ըլլալ փրանսէ» կը պատեն։

Ինչ պիտի ըլլայ այս ժողովուրդին վիճակը, եթէ անգործութիւնը երկար տեւէ։ Սրճարանները եւ ճաշարանները լիքն են անգործ երիտասարդներով, որոնք իրենց [illegible] բոլորովին խաղամոլութեան անձնատուր եղած են։ Կը վատնեն մինչեւ վերջին ֆրանքը որ մէկցի գրուած էր սեւ օրուանհամար։

Երեւանի վարիչները չե՞ն լսեր մեր տառապանքը կամ թերթերու մէջ չե՞ն կարդար մեր վիճակը, կամ կը լսեն ու սուս խուլ կը ձեւանան։ «Բանւորագիւղացիական» կառավարութեան ներկայացուցիչները ամ ինկերպարպեն բանւորներու եւ գիւղացիներու կենսագր, իսկ մենք, այդ երկրի բանւոր զաւակները, կը հալինք օտարութեան մէջ, գործարաններու ծուխին ու մուխին մէջ։ Թաթարը եւ Թուրքը մեր սեփական հողինվրա տուն տեղ կ'ըլլան, իսկ մենք ափ մը հողի կարօտը կը քաշենք։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն, դուռները բանալու համար։

Խմացողին մէկ բան է, [illegible] ցողին հազար քիչ։ Մեր հա[illegible] ներքին չորս կողմը երկաթէ [illegible] րիսպներ են քաշուած եւ դուռ[illegible] ալ Զաքարիայի կղպանքով [illegible] լացուած։

Ս. ՍՈՒՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊՈՒՍԻ ԴԷՄ ԵՒ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսացի համայնավար [illegible] գէտներէն Հանրի Պարպիւս [illegible] ջերս հրատարակած էր «Յիսուս» անունով գործ մը, որուն [illegible] ստեղծուած է հոսանք մը [illegible] հանդէսը եւ իր համախոհներ [illegible] խատակիցները սուր պայքար [illegible] բացած են այս գիրքին [illegible] վերջին թիւին մէջ յօդուած[illegible] գիր մը կը գրէ. «Պէտք է [illegible] նեւել այս գործը յեղափոխական գրականութեան ճամբէն [illegible] է այս գիրքին մասին գործակ[illegible] այն ամբողջ ուժնու յստակ[illegible] թիւնը, զորս ունինք մեր [illegible] մագրութեան տակ եւ [illegible] զգուշացնել մեր այն ընկերներ[illegible] որոնք շատ զգայուն են [illegible] կամուրջ խուճկերու [illegible]

Հանդէսին խմբագրութիւ[illegible] ալ իր կողմէ աւելցնելով [illegible] պիւսի գիրքին կը հարկադր[illegible] նենք 1909 թուականներու [illegible] յօդուածը կրօնքի մասին։

Պարպիւս Յիսուսի մասին [illegible] նի երկու գիրք. հրատարակ[illegible] կրավիւրական Յիսուսը եւ [illegible] տարանկելի ուսումնասիրութիւ[illegible]

Հանրի Պարպիւս Յիսուսի [illegible] սին կուտայ հետեւեալ [illegible] րութիւնը.- Առաջին դարու [illegible] մոխիրական բարմ ամթի [illegible] գիշներէն,—որոնք տպագրուած [illegible] «Մեսիա յիշմ[illegible] գաղտնի [illegible] փարով,— աչքի ինկաւ մէկ [illegible] իր վարդապետութեամբ [illegible] մարդկային անհատապաշտ[illegible] թեան եւ ինքնագործունէութ[illegible] նոր հեռանկարներ։ Այդ [illegible] Յիսուս, իբրեւ քաղաքական [illegible] կարգութիւններու հեղինակ [illegible] ուեցաւ ոչ թէ Հրեաներու [illegible] Հռովմէացիներուն կողմէ [illegible] ռակ որ Յիսուս շատ քարոզ [illegible] սեցաւ սակայն մնաց [illegible] անյիշատակ անօթի եւ [illegible] գութեան մէջ։ Պօղոս առաքեալ[illegible] տարի յետոյ, Հրեայ բարեն[illegible] գիշեր հիմնեցին նոր կրօնք [illegible] որուն առանցքն էր «Հանդերձ[illegible] կեանքը» եւ «Յարութիւնը» [illegible] սիային եւ որովհետեւ [illegible] Քրիստոս կը կոչէին փրկիչ [illegible] ատ. [illegible] Քրիստոսը դարձաւ Աստուածորդի[illegible] 20 տարի առաջուան քարոզիչ[illegible] նոր կրօնքին վերագական [illegible] ձուլուեցան [illegible] Նոյնիսկ սուտ Յիսուս-Քրիստոս[illegible] առասպելը։ Երբ Յիսուս երեւ[illegible] գեռ գոյութիւն չունէր Քրիս[illegible] իսկ երբ Քրիստոս երեւցաւ [illegible] սուս վաղուց անհետացած [illegible] Յիսուս Քրիստոս իբրեւ մէկ [illegible] երբեք գոյութիւն չէ ունեցած

Հանրի Պարպիւս պատմակ[illegible] սխալներ ունի, անուններու [illegible] խառը եւ ստուգաբանութիւնը [illegible] համապատասխաներ իրական[illegible] թեան։ Սակայն առաջինը չէ [illegible] նոր առասպել մըն ալ ինք [illegible] [illegible] Յիսուսի գոյութեան [illegible] վերջերս եղան նոր հրատարակ[illegible] թիւններ։ Այդ գիրքերէն [illegible] ամէնէն հետաքրքրականը [illegible] նահորի վէպն է. (Hiésous [illegible] հրէական հին կեանքին [illegible] խոր հմտութեամբ մը [illegible] տուր Յիսուսը իբրեւ «փաքիր» մը, որ ինքզինքը կ'ենթարկ[illegible] խաչին վրայ catalepsie[illegible] ուելէ յետոյ Յովսէփ Արիմաթ[illegible] ցիին կողմէ, նախօրօք եղած [illegible] գադրութեան մը համաձայն, [illegible] վերցուի, ինչպէս այդ կը [illegible] Աւետարանիչին վերջին [illegible]

...ԱՆՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ

...նստած է մի կին: Նրա ...երկժանի է՝ վզի խոտից ...լիքը վրայ արտուած ...թուղթ: Բազուկները՝ մասկու... ...դիտողը կարող է ...որ նա ապրում է մի ...կողքին չա... ...առաւ է:

...կողքին նստած է մի ու... ...թակատների՝ ծարերանի: ...գումարած մի շնչա... ...որ անուն, Նրա աչ... ...կարող են ծարելանի ...մի փողքում Թաքնել: ...ու ծայխաքչ ունեցող ...կարող կը լինէր Նրա մի ...Նայելով միւս կողմում ...տեսնել:

— Նրբայլ, էսպէս բան չի ...երկժանի ծնօտ ու... ...Նայել թա՛, Նայրգ, ...թա՛ տուր էս ի՛նչ ա, ...էս ի՛նչ ա, սյրո... ...էս ի՛նչ ա, ...էս ի՛նչ ա, խանութի ...փող: Աղղայնի շունչ ...չի մնում:

...նա վշտահար չփնեց ծնկ... ...ու գլուխը շալեց:

— Հա՛, դէ կառավարութիւն ...արած, պէտք է տալ, ...նա էլ ծազար ու մի ցաւ ...

— Լա՛, բո՛, դու էլ նո էդպէս ...չես խիմանում է՛, ...մարդուս շալակը ծանես, ...մեր կաշին են ծանում, ...էս խաքար: Գնացել, ...տուն էի տեսել, ...անել, բայց 7000 րբլ. ...ղրկեն, ծիմա ...ծնաքիցս բանելու է, բա ...

Ախա՛ս... լաւ տուն էր, ...Նիճարը:

...տուն որի՛ն ես ա... ...ալալաա... տեսնեմ կա... ...մի ծար անել, ձեռքից ...

— Ի ծարկէ, մի ծար արա:
— Հը՛մ, խորամանկութեամբ ...աչքով արաւ մառ... ...մի գեղկես կայ, քու ա... ...ասում, եթէ կարող... ...ել, ապա 7000 րբլ. ...կը ծանեմ, ծալա մի ...

— Վա՛, ֆի՛շտ ես ասում, ծա... ...Նոյնպէս ժպ... ...խնդրողական, ան... ...գէ՛, ասա՛, մի ...կը ծանի, էլի՛:

...լացրանը, քեզ ծամար ...կ'անեմ:

...պէտք չէ, մի ...տալի, մի որ եւ է ...

...մի շարժում գոյ... ...ցանկացաւ. շար... ...բայց անյաջող:
...փնչացրեց նա, ան... ...բան է, էս նոլոգներին ...չի կարելի, մեզ մաշ-

կում են: Քիչ է մնում շալակներս էլ ծանեն.

Հանրակառքը կանգնեց:

Մսագունդը սնգաց, ճռճռաց, մի կերպ մեռը ծաւաքեց, ու ... ցած իջաւ, իսկ նիծարն աչքերը բաց մնաց նրա ետեւից նայելիս.

(Կոմունիստ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս խորհրդային ծայ մամուլը անձկութեամբ կը քննէ ծայ ծամայնավար երիտասարդութեան գործունէութիւնը եւ ոչինչ կը գտնէ մխիթարական: Երիտասարդները չեն կուսակցականանար, ծակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն: Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունի միութիւն մը, Լենինեան կոմունիստ երիտասարդներու Միութիւն (ԼԿԵՄ), որուն անդամակցելու ծրաւիրուած են Հայաստանի պատանիներն ու երիտասարդները: Այս միութեան խողովակով, վարիչները կը խորհին տարածել ծամայնավարական-կուսակցական միտքերը չէզոք անդամներուն մէջ: Անցեալ տարի որոշում տրուած էր «100ին 100 ծամեմատութեամբ կուսակցականացնել ԼԿԵՄի անդամները եւ զօրացնել կուսակցական կորիզը»: Հակառակ այդ որոշում — ծնշումին, տարբեր է պատկերը, զոր ցոյց կուտայ «Խորհրդ. Հայաստան» (21 Ապրիլ): 1926 տարուան Մայիսին, Ալեքսանդրապոլի գաւառին 135 բջիջներուն 618 անդամներուն մէջ կուսակցականներուն թիւն է 7, թեկնածուներուն թիւը 38: Նոյն թուականին, Դիլիջան գաւառին 97 բջիջներուն 377 անդամներուն մէջ կուսակցականներուն թիւն է 26, թեկնածուներուն թիւը 54:

Իսկ Հոկտեմբեր ամսուան մէջ Ալեքսանդրապոլի թեկնածու անդամներուն թիւէն պակսած էին 8 ծոգի. Դիլիջանի գաւառին կուսակցական անդամներուն թիւէն պակսած են 22 ծոգի, թեկնածուներէն 23 ծոգի:

Թումանեանի սիրով. 315 բջիջներու քարտուղարներուն մէջ կուսակցութեան անդամ էին 5 ծոգի, թեկնածու՝ 59 ծոգի:

Բջիջներու անդամները չեն մասնակցիր բջիջին վերընտրական աշխատանքներուն, ծամարելով այդ՝ միութենական ներքին խնդիր: Ցնն իսկ ծետաքրքրուիր թէ ո՛վ կը մտնէ վարչութեան մէջ. Դսլտրալիստ գաւառին մէջ, գիւղի մը բջիջին քարտուղարը չէր ճանչնար Մ.Թեան կուսակցական բջիջին քարտուղարը: Ու երբ կը ծայցուի, կը պատասխանէ. «Էդ ջաֆիլ-ջուծալները օրը մի քարտուղար են փոխում»: Ինչո՛ւ. սակայն, «օրը մի քարտուղար են փոխում», այդ ալ կը նշանակէ թէ որքա՛ն զօրաւոր է կուսակցական այդ բջիջներու խամաճիկ կազմակերպութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

Փարիզի Աղքատախնամի գրասենեակէն մեզի կը հաղորդեն թէ հայրենակից մը 1000 ֆրանք նուիրած է։ Վերջին ժողովին մէջ, հաստատուեցաւ թէ Աղքատախնամի միջոցներով ճաշ ընող հայ գործազուրկներու թիւը զգալապէս պակսած եւ հետեւապէս գործադրկութեան տագնապը կորսնցուցած է իր ազդեցութիւնը, ինչ որ մխիթարական է։ Ժողովը վաւերացուց Պ. Ռուբէն Որբերեանի ջանքերով կազմուած Հայ Օրիորդաց Մասնախումբը Նէօյիի մէջ։ Մասնախումբին վարչութեան անդամներն են հետեւեալները. Օր. Մարգարեան՝ ատենապետ, օր. Կիւլպէնկեան ատենադպիր, օր. Իփլիքճեան գանձապահ եւ օրիորդներ Խաչատրեան, Մանթէոսեան, Մելքոնեան, Տէր-Օհանեան եւ Քէրէսթէճեան։ Նորակազմ մասնախումբը որոշեց հայ կարօտ աղջիկներու ձեռնակերէն պատրաստել։ Պէտք եղած կտաւը նուիրել խոստացաւ Աղքատախնամի ատենապետը։

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՕՐ.— «Յառաջ»ի մէջ քանի մը անգամ գրուած է այս գաղութի մասին։ Կ'ուզեմ լրիւ տեղեկութիւններ տալ այս անգամ։

Պէլֆօրի մէջ կան 350—400 Հայեր, որոնք եկած են 1923էն սկսեալ։ ...մէկ տարի կամ վեց ամիս։ Մեր հայրենակիցները ցրուած են քաղաքին չորս կողմը. Թոսմօն, Օֆմօն, Վալտուա եւ կեդրոնը։ Մեծամասնութիւնը կը կազմեն Խարբերդցիներ, Կէմէրէկցիներ, յետոյ կուգան Ակն. Գարահիսարցիները ու Արաբկիրցիները։ Կան մեծ թիւով երիտասարդներ որոնք կը փափաքին ամուսնանալ, բայց աղջիկ չկայ։ Այրերը կ'աշխատին Société Alsacienneի մէջ եւ կը ստանան 20—22 ֆր. օրական, իսկ կիները D. M. C.ի մէջ ու կը շահին 12—15 ֆր. 8 ժամ աշխատելով։

Հայ մայրերը գործի եղած պահուն, իրենց զաւակները կ'երթան ֆրանսական դպրոց, ուսկից ալ կը մնան փողոց մինչեւ իրիկուն։

Չունինք ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն, որ հոգ տանի այս մանուկներուն, որոնք գրեթէ կէս ձուլուած կը համարուին, եւ թութակի պէս կը խօսին օտարական լեզուն։

Այս չորս տարուան ընթացքին այստեղ կազմուած են քանի մը անգամ Երիտ. Միութիւններ, բայց բոլորն ալ լուծուած են, շնորհիւ քանի մը խանգարիչներու։ 1927ի առաջին ամսուն կազմուեցաւ Երիտ. Միութիւն մը որ կարճ կեանք ունեցաւ, նորէն շնորհիւ կարգ մը անդամներու։ Եթէ ազնուորութիւն ստեղծող տարր մը կայ, այն ալ դաշնակցական երիտասարդներն են որ կանանչ դաշտերուն մէջ մեզ կուգան իրենց հայրենասիրական երգերով։ Ճիշդ այս կէտն է որ կը կատղեցնէ մեր անարժան հակառակորդները, որոնք այժմ հեռացած են մեր քաղաքէն։

Դաշնակցական ընկերներ ու համակիրներ յաճախ կուգան իրարու քով ու կը վիճաբանին օգտակար նիւթերու շուրջ։ Այս ամսու սկիզբը դաշնակցական ընկերներ իրենց առաջին հաւաքոյթը ունեցան, ու կազմակերպեցին Հ. Յ. Դ. խումբ մը, այն հաստատ համոզումով որ միայն այս կազմակերպութեան շնորհիւ կրնանք ձուլման եւ այլասերման վտանգէն զերծ մնալ, միեւնոյն ժամանակ գաղութին մէջ վառ պահելով սէրը հանդէպ հայրենիքի։

Տուներու եւ առհասարակ բոլոր վայրերու մէջ այս քանի մը շաբթուան խօսակցութեան նիւթն է Էջմիածնի տագնապը, որ խոր ցաւով պատճառած է օրուան վարիչներուն հանդէպ։

Մեծ եւ պզտիկ համակիր են Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ կ'ապրին Միացեալ ու Անկախ Հայաստանի յոյսով։

Կը ստանանք «Դրօշակ» «Յառաջ», «Ապառաժ» և «Հայրենիք», որոնք մեծապէս կը գոհացնեն մեզ։

Այստեղ գործերը լաւ կ'ընթանան։ Միշտ բանուոր կ'առնեն։ Գործազրկութենէն երբեք չէ ազդուած այս գաղութը։

Անդրէ

ԿԱԻՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԻՐՔ

ԿՐԵՕԱՆ.— Քանի մը ամիս առաջ, Պալաքեան եպսկ. եւ Մարսիլիոյ Հոգեւոր Հովիւը կարտաներն Շիրակի աղէտեալներու համար դրամ ժողվելու. կաթող. պատուիրակը առաջարկեց որ Հ. Յ. Դ. ցան շինութիւնը աւարտէ յետոյ. շէնքը տրամադրուի Հոգաբարձութեան, առժամանակեայ մանկապարտէզ մը բանալու Հոգաբարձութիւնը. Նամակ մը գրեց վարդապետին Ապրիլ 2ին, յայտնելով թէ շէնքը իրենց տրամադրութեան տակ է. իսկ վարդապետը կը պատասխանէ թէ Հայ մանուկները չեն կրնար ուսանիլ կուսակցութեան տանը մէջ։ Արդեօ՞, մեր պզտիկները թող երթան օտարանան, չէ՞ վարդապետ։

Չեմ գիտեր թէ այս տողերը կարդալով պիտի կարմրի՞ թէ պիտի շարունակէ իր խարդախ ընթացքը։ Պատասխանը, կ'ուզեմ, ...աշակերտ մ'ըլլալ կամ սենեակ մը մէջ ընելու իրաւունք կուտայ, պզտիկներուն իրաւունք չի տար կարդալ Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։

Երջանիկ ժողովուրդ, որ այսպիսի հովիւ մը ունի։

Մ. Յ. Ն.

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Փարիզի եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը կը խնդրէ մեզմէ հրատարակել հետեւեալ տեղեկութիւնները —

Վարչական կանոնագրի 14րդ յօդուածին տրամադրութեան համաձայն, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչական ժողովէն զաղրած տասներէկ անդամներուն տեղ, նոր ընտրութիւն կատարուեցաւ 27 Մարտ Կիրակի օր, եւ քուէներու մեծամասնութեամբ ընտրուեցան նոր 11 անդամներ։

Ապրիլ 4ին, նորընտիր վարչական ժողովը, իր առաջին նիստը գումարելով, գրաղեցաւ. 1. Իր դիւանին կազմութեամբ. 2. Թնիրէ Յանձնաժողովի, 3. Ելեւմտից Յանձնաժողովի եւ 4. Ս. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նոր ընտրութիւններով։ Վարչական դիւանը կազմուեցաւ այսպէս. Պ.Պ. Պ. Էսմէրեան՝ Ա. ատենապետ, Ա. Ֆրէնկեան՝ Բ. ատենապետ, Վ. Թագւորեան՝ Ա. ատենադպիր, Ո. Բուճեան Բ. ատենադպիր։ Թնիրէ յանձնաժողովի անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Էսմէրեան Փօղոս, Փօնչէկիւլ Արամ, Ճէվահիրճեան Հրանտ, Մանուկեան Լեւոն, Սվաճեան Քերովբէ։ Ելեւմտից Յանձնաժողովի անդամ ընտրուեցան՝ Պ. Պ. Էսմէրեան Փօղոս, Թագւորեան Վաղարշակ, Ճէվահիրճեան Արամ, Սվաճեան Խաչիկ եւ Ֆրէնկեան Աշոտ։ Իսկ Ս. Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով. Պ. Պ. Գալըպճեան Յակոբ, Կէվրէկ Աղաճատ, Համբարձումեան Արմենակ, Ներսէսեան Խաչատուր, Փափազեան Սեդրաք։

Նորակազմ հոգաբարձութիւնը 25 Ապրիլ Բշ. օր, իր առաջին նիստը գումարելով, կազմեց իր դիւանը հետեւեալ կերպով. Ատենապետ՝ Խաչ. Ներսէսեան, Ատենադպիր՝ Յակոբ Գալըպճեան, Գանձապետ՝ Աղաճատ Կէվրէկ։

Նկատի ունենալով փարիզահայ գաղութին օր ըստ օրէ ստուարացումն եւ հետեւաբար՝ գիւանական գործողութեանց աճումը, վարչական ժողովի որոշման համաձայն, եկեղեցւոյ ընդհանուր քարտուղարութեան պաշտօնին հրաւիրեց Պ. Գառնիկ Բարունակեանը՝ որոշ իրաւասութիւններով։

Ընդհ. քարտուղարը, ամէն օր մինչեւ կէսօր, պիտի ընդունի ժողովուրդին այն ամէն դիմումները, որոնք կապ ունին իր պաշտօնին հետ, ինչպէս՝ մկրտութիւն, պսակ, յուղարկաւորութիւն եւ այլ դիւանական ամէն տեսակ գործողութիւն։ Ընդհ. քարտուղարը, իր ընդունած դիմումներու մասին կատարուած տնօրինութիւններուն պիտի հսկէ եկեղեցւոյս հոգեւոր պետին եւ հոգաբարձութեան հաւանութեամբ։

Դիւան)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) - GALLIA CLUB (1)

Վաղը՝ կիրակի ժամը 4ին Stade Municipal Ivryի մարզադաշտին վրայ կը մրցին Հ. Մ. Ը. Մ. (1) եւ Gallia Club (1):

Այս մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը պիտի մրցի Galliaի համապատասխան խումբին հետ ժամը 3ին: Ժամադրավայր՝ Gare St. Michel ժամը ճիշդ 1.30ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ Է.— Լիոնի մօտ Տարտէյիի մէջ կը բնակէր իտալացի հողագործ մը, Էվանճէլիսթա, 64 տարեկան։ Ունէր կին մը, 50 տարեկան եւ երեք երիտասարդ զաւակներ։ Հողի մը խնդիրով, Իտալացին բարկացաւ կնոջը վրայ եւ դանակով կտրեց անոր ձախ անութը, բանալով լայն երակները, ուրկէ արիւնը շատրուանի՝ պէս պարպուեցաւ։ Վայրկենական մեռաւ կինը։ Երեք զաւակները, որ ականատես եղած էին այս անակնկալ մարդասպանութեան, յարձակեցան իրենց հօրը վրայ, կապեցին զայն եւ յանձնեցին ոստիկանութեան։

ԿԻՆ ՄԸ ՋԱՐԴՈՒԱԾ.— Լոնտոնի Չէրինկ Քրոս կայարանին մէջ, երկաթուղիի պաշտօնեաները, չափազանց նեղուած՝ գարշահոտութենէն, որ կուգար պահ դրուած ծրարներու դէզէն, կը գտնեն կասկածելի սնտուկի պէս ծանր պայուսակ մը եւ կը բանան։

— Ջարդուած դիա՛կ մը։

Ոճրագործը անքանջարդած է զոհը, որ անճանաչելի դարձուցած է։ Գլուխը, իրանը, բազուկները և ոտքերը կտոր կտոր ըրած էութենէն կարելի եղաւ հասկընալ միայն որ զոհը կին մըն է։

ԽԱՂԱՒ ՔԻԹԸ ԵՒ ՓՐՑՈՒՑ.— Մարսէյլի մէջ Մագէլլա ձգած էր կինը։ Առջի օր հանդիպեցաւ անոր հանրակառքին մէջ։ Առին ու տուին։ Մ'ւ հայհոյութիւն մ'ւ ապտակ։ Յետոյ, Մագէլլա ինկաւ կնոջ վրայ, սուր ակռաներովը խածաւ կնոջ քիթը եւ արմատէն փրցուց։

Քթազուրկ կինը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ՔՈՍ.— Հայաստանի Ագարակ գիւղին կենդանիներուն մէջ տարածուած է քոս հիւանդութիւնը։

ՊԱԹՈՒՄԻ ՋԻՒԹԸ.— Պաթումէն 40 վերստ. հեռու աւազի հանքերուն մէջ գտնուած են ձիւթախառն աւազի տեսակներ։ Այս աւազէն կարելի է պատրաստել լաւ ճարտարարուեստական զանազան իւղեր, նոյնիսկ ...։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 18

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ

ՀՌՀԵԼՄԱ ՄԷԿՏԷՂ ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 2000 ՄԱՌՔ

...ութեանցդին միտքը չխձողեհամար պէտք կ'անեմ այս ...արշաւագրական մանրամասնութիւններ ու կ'անցնիմ ...ութեան։

...էր որ կը պատրաստէին ...պորտա մը, որուն մասին ...տեղեկութիւններ պարտաւոր էի ...

...էքան ալ ծեղի այլանդակ ...անկից ներս մտնել ...Դիւրութեամբ որքան ...ութեամբ որ գաղտնիքը ...լաւ պածել՝

...բնաւորութիւնը ...որ, երեւի գաղտնիք մը պա... ...մանաւոր ջանքով է որ ...ները կը մ'ղեն զայն երեւան ...Արդ, Լոնտոնի պէս գործա... ...կեդրոնի մը մէջ, որ այն ...հարիւր հազար մարդ կը

հաշուէր, Նիւթապէս անկարելի է որ եւ է շինութեան մը գաղտնիքը պահել եւ այս երկար պատճառաւ։

Նախ, այս ծիւղին մէջ աշխատող բանուորները մասնագէտներ ըլլալով, իրենց ընկերներէն աւելի բարձր օրավարձք կը ստանային, Եսոր հետեւանքով։ Նախանձ եւ իրարու հանդէպ քէն ու ֆաիս կը ծագէր, ինչ որ մարդկային է։

Ցետոյ, այս գործաւորները պարտաւոր էին երդում ընել թէ իրենց յանձնուած աշխատանքի մասին որ եւ է յայտնութիւն չպիտի ընեն. սոր հետեւանքը կ'ըլլար այն որ միւս գործաւորներու ուշադրութիւնը կը լարուէր եւ կ'աշխատէին գաղտնիքին թափանցել հոգեբանական պարզ խնդիր էր։ Արդ, տեղեկութիւն քաղելու համար, գործարանէն ներս մտնելու պէտք չէր։ Մարդ կը բաւէր յաճախել այն սրճարանները եւ ճաշարանները ուր ընդհանրապէս կը հաւաքուէին գլխաւոր գործաւորները եւ վարպետները։ Ասոնց խօսակցութիւնը լեցուն էր մանրամասնութիւններով մտիկ ընելով միայն, իմացայ ամէն տեսակի գործիքներուն թիւը, ամէն չափի գէնքերու քանակը, որոնք ամէն օր գործարաններէն դուրս կը հանուէին։

Ասոնք՝ անշուշտ, կարեւոր տեղեկութիւններ էին։ Բայց այն տեղեկութիւնը չէր որուն համար ճամբայ ելած էի։

Ինչպէ՞ս հասնիլ նպատակիս

Պէտք էր որ վտանգները արհամարհելով, փորձէի որ եւ է միջոցով կամ իբր բանուոր արձանագրուելով, գործարանէն ներս մտնել

Այսպէս ընելով, անշուշտ ի վերջոյ պիտի հասնէի նպատակիս

Բայց երկար սպասումէ յետոյ չէր որ այս տեղեկութիւնը պիտի քաղէի։ Արդիւնքը անմիջական ըլլալու էր, որովհետեւ անգլիական վէն մինչեւ զօրքը, ճակատին վրայ, մեզի յաղթելու համար պիտի գործածէին, կամ նոր միջոց մը, զոր աչքերուս առջեւ կ'ուսումնասիրէին։

Արդ, կաւուի այդ միջոցը չքացնելու համար պէտք էր զայն ճանչնալ, պէտք էր մանաւանդ որ այդ միջոցը մեզ անակնկալի չբերէր։ Նախ մեզ ծանելու էինք։

Օր մը սակայն, գործաւորական ճաշարանի մը մէջ ճաշած պահուս, գիտցածով իմացայ թէ քանի մը օր յետոյ, կայսեր. Լիւտէնտորֆի եւ Հինտէնպուրկի ներկայութեան, ...ռազմագիտական յանձնախումբի մը առջեւ, պիտի փորձէին նոր տեսակի փամփուշտ մը, որուն հաւաքաբար գործածումը պիտի ապահովէր կեդրոնի պետութեանց յաղթանակը։

Լաւը կարեւոր էր։

Միւս կողմէ չէր կրնար կասկածելի ըլլալ որովհետեւ այն մարդերը, որոնց խօսակցութեան շնորհիւ գաղտնիքը իմացած էի, Քրուփի երկու կարեւոր ճարտարագէտներն էին եւ ամէն գաղտնիք գիտէին։

Նոյն իրիկունն իսկ, այս լուրը հաստատուեցաւ ոստիկանի մը կողմէ, որ գործարաններու մասնաւոր պահակախումբին մաս կը կազմէր։ Այս ոստիկանին հետ բարեկամացած էի, յաճախ հետը խմելով Լուրը հաստատած պահուն, ան ըսաւ.

— Այս Ֆրանսացի խոզերը եւ երեքն խոզ Անգլիացիները պիտի գողային, եթէ գիտնային թէ իրենց գլխուն ինչ պիտի գայ։

Եւ տեսնելով որ իր ըսածներուն շատ կարեւորութիւն չեմ տար, շեշտեց

— Նոր ռումբ մը մէջտեղ պիտի ծանենք, այնքան ուժով որ, պայթած տեղին վրայ, ծարիւր մէտր շրջանակի մը մէջ, կենդանի բան չպիտի մնայ:

— Պա՞հ, նոր պարծենկոտութիւններ, բոլոր վեց ամիս է որ այդ մասին կը խօսին։

Ցայտարարութիւններուն մասին՝ կասկած տեսնելով, անուեցաւ եւ բացագանչեց

— Պարծենկոտութի՛ւն, անցեալ օր աչքովս տեսայ որ ռումբը կը լեցնէին։

— Թմբուկի փոշիով անշուշտ, ըսի խնդալով։ Պատմեր եւ կլեգուցեր են քեզի եւ յետոյ, եթէ իրօք գաղտնիք մը եղած ըլլար, ինչպէ՞ս քեզ նման հասարակ ոստիկանի մը աչքին առջեւ պիտի դնէին զայն ԱՀ, եթէ սպայ կամ ճարտարագէտ եղած ըլլայիր, կը հասկնամ, բայց ոստիկան մը...

(Շար.)

թիւնները հաւաքարար եւ առանձնապէս շահագրգռող բոլոր խնդիրները։

Պեյկրատի «Փրավտա» թերթը Եաշիմովի խորհրդաժողովին մասին կը գրէ.—

«Փոքր Համաձայնութեան ժողովը տեղի կ'ունենայ ջղայնոտութեան եւ մեքենայութեանց մթնոլորտի մը մէջ։ Իրաւունք ունինք յուսալու որ երեք պետութեանց արտաքին նախարարները պիտի փարատեն այս ջղայնոտութիւնը եւ պիտի հաստատեն մինչեւ հիմա Փրակայի, Պուքրէշի եւ Պեյկրատի հետեւած քաղաքականութիւնը։ Պաշտօնական գեկոյցները բաւական չեն այս նպատակին համար։ Համագործակցութիւն անհրաժեշտ է ամէն տեղ ուր առոր պէտք կայ եւ ամէն կէտերու մէջ ուր զինակցութիւնը մասնաւորապէս վտանգի տակ է։ Փոքր Համաձայնութեան պարտականութիւնն է միանգամ ընդ միշտ լուսաբանել կացութիւնը եւ ցոյց տալ թէ անիկա գործօն ազդակ մըն է հեռի. Եւրոպայի մէջ։

Թուրքիա եւ տնտեսական միջազգ. ժողովը

«Թանին Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Թուրքիա մէկն է այն երկիրներէն որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ չըլլալով հանդերձ կը մասնակցին Ժընեւի միջազգային տնտեսական խորհրդաժողովին։ Իր պատուիրակութեան նախագահն է նախկին ելմտական նախարար Հասան պէյ, անդամներուն մէջ յայտնի դէմքեր կան, ինչպէս Րէշիտ Սաֆվէթ պէյ, «Էքօնօմիսթ տ'Օրիանի» տնօրէնը։ Հիմակուընէ կարելի չէ բան մը ըսել թէ այս խորհրդաժողովին մասնակցելով, Թուրքիոյ դիրքը պիտի փոխուի՞ Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ։ Ամէն պարագայի խորհրդաժողովին աշխատանքները պիտի հարթեն այս մասին կարգ մը դժուարութիւններ։ Երիտասարդ Թուրք հանրապետութեան քաղաքականութիւնը միշտ կը ձգտի ուրիշ ազգերու հետ գործակցութեան։ Թուրք մամուլը համակրութեամբ կ'արտայայտուի այս խորհրդաժողովին մասին։

Մուսթաֆա Քէմալ կ'ամուսնանայ

«Տէյլի Նիուզ» կը գրէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա մօտերս պիտի ամուսնանայ 17 տարեկան Գարատագցի աղջկան մը հետ, որուն վերջերս հանդիպած էր Պրուսայի մէջ, ուր օրիորդը եկած էր հօրը հետ գործ փնտռելու։ Մուսթաֆա Քէմալ հրապուրուած անոր արտակարգ գեղեցկութենէն՝ անոր կրթութիւնը ստանձնեց, սիրահարեցաւ եւ առաջարկեց ամուսնանալ, ինչ որ ընդունուեցաւ։

Իտալական թորփիլանաւեր Սեւ ծովու մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն.—

Իտալական տորմիղ մը՝ բաղկացած «Ռիքազոլի» եւ «Նիքօթէրա» թորփիլանաւերէն, Քոնսթանցա հասաւ։ Տեղական իշխանութիւնները, իտալական գաղութը եւ քաղաքին ֆաշիստ կազմակերպութիւնը դիմաւորեցին իտալական թորփիլանաւերը, որոնց հրամանատարներն ու սպաները հիւրընկալուեցան քաղաքապետութեան կողմէ եւ յետոյ Պուքրէշ մեկնեցան։

Ոչ-իսլամ վաճառականներ Թուրքիոյ մէջ

Վերջերս Պոլսոյ մէջ զրոյց շրջած էր թէ, Թուրք կառավարութեան ներկայացուած են ծրագիրներ, որոնց համաձայն տնտեսական ճնշում մը պիտի գործադրուի ոչ-իսլամ վաճառականներուն վրայ, այն պատճառով որ անոնք ազգային տնտեսութեան մարզին մէջ բռնած են ժխտական դիրք մը։

«Ճիւմհիւրիյէթ»ի թղթակիցը քննութիւն կատարելով Էնկիւրիի մէջ, կը հերքէ այս զրոյցը եւ կ'աւելցնէ թէ ոչ-իսլամներն ալ կը վայելեն հաւասար իրաւունք։

Ցրանս. որբանոց մը փակուած

Էնկիւրիի կրթական գործավարութիւնը փակած է Իզմիրի շրջանին մէջ Քուլա գաւառակին ֆրանս. որբանոցը։ Թուրքերը կ'ըսեն թէ որբանոցը տարբեր նպատակներ կը հետապնդէր, կը հաւաքէր այն որբերը, որոնց ցեղը անծանօթ կը մնայ եւ զանոնք կաթոլիկ կը դարձնէր։ Կառավարութիւնը մէկ ամիս պայմանաժամ տուած էր, որպէսզի թրքական հաստատութիւններուն վերադարձնուին որբերը։ Որբանոցի տնօրէնութիւնը մերժած ըլլալով հրամանը, ոստիկանութիւնը բռնի ուժով հաւաքեց որբերը, իսկ վարժարանն ալ փակեց։

Ցոյսի նշոյլներ «Սպիտակ թռչուն»ի մասին

Մինչեւ հիմա հաստատուած էր միայն թէ Նոնժէսէր՝ եւ Քոլի կիրակի առաւօտ ժամը 10ին առեւնները տեսնուած են Իրլանտայի եզերքին վրայ։ Երէկ ստացուած տեղեկութիւններ յամառօրէն կը պնդեն թէ երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին առեւնները Նիւֆաունտլէնտ կղզիին վերեւ օդանաւի ձայներ լսուած են, սակայն մշուշին պատճառաւ կարելի չէ եղած զանազանել թէ «Սպիտակ թռչուն»ն էր թէ ուրիշ մը։ Ընդհ. կարծիքը այն է, որ օդանաւորդները Նիւֆաունտլէնտ իջած են եւ հոն օգնութեան կը սպասեն։ Կղզիին մեծ մասը անմարդաբնակ ըլլալով, 5-6 օր պէտք է քալեն՝ քաղաք մը հասնելու համար։ Երէկի ֆրանսերէն թերթերը լաւատես են եւ կ'ըսեն թէ 15օր պէտք է սպասել, վերջնական եւ ստոյգ տեղեկութիւն մը առնելու համար։ Փնտռտուքները կը շարունակուին ովկիանոսին վրայ եւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ, «Լոս Անճէլըս» զեպլինը օդապարիկին մասնակցութեամբ։

Ամերիկացի հարիւրապետ Չարլս Լինտպէրկ կը ծրագրէ Նիւ-Եորքէն Փարիզ թռիչքը կատարել բոլորովին առանձին։ Առաջնութիւնը ասոր չտալու համար, Լոյտ Պէրթոտ եւ Քիքբրնա Ջէմպըլէյն կը փութացնեն իրենց մեկնումը «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով, որ հիմա կազմ ու պատրաստ կը սպասէ։ Եթէ արգելք մը չըլլայ, այսօր արշալոյսին ճամբայ պիտի ելլեն։

Անմէտ Զօկու Ալպանիոյ թագաւոր?

Պեյկրատէն կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ Հանրապետութեան նախագահ, վարչապետ եւ բանակներու վերին հրամանատար Ահմէտ Զօկու վաղը՝ կիրակի Ալպանիոյ թագաւոր պիտի հռչակուի Շքոտրայի մէջ։ Վերջերս զինուոր ղրկուած է Շքոտրա՝ թագաւորութիւն հաստատուելու պահուն ծագելիք խռովութեանց առաջքը առնելու համար։ Իտալիա ուժ կուտայ այս կարգադրութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի եւ շրջակայքի Արդութեան ենթակոմիտէին ընկ. ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին։ Հաւաքավայր, 188 Grande Rue de Chaville. Կը խնդրուի դեռ չարձանագրուած ընկերներէն, անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէսօրէն վերջ ժամը 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկ. ժողովը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին Գրադալանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին, երրորդ քաղաքապետարանի մառանդարանի սրահը, Rue François Garcin։ Ճշտապահ ըլլալ։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Ֆլորիս ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince)։ Օրակարգ՝ 1. վարչութեան հաշուետուութիւն, 2. գնահատ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ։

Զ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը առաւօտ, ժամը 9ին, 63 Rue de la République, սրճարանի վերնայարկը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 503.50 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Յ. Տ. Ս.— Ստացանք 35 ֆրանք. Ե. Թ.ի հաշուին կարգադրեցինք։

ՎԻՍՏ. Մ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՅԵԱ. Ս. Հ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, Վ. Ն.— Ստացանք 60 ֆրանք. վճարած էք մինչեւ 10 Յունուար։

ՔԱՆ, Ա. Հ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ Ն. Քհ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔԱՓ, Ս. Օ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Աղաբ.— Ստացանք 140 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Գ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Նաշազար 5 ֆրանք, Յաքեր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արօէն Լիւբէն 20, Ռասսութին 15, Նամուս 12, Զար ազի 12, Պատուի համար 12, Լռութիւնը 8, Նրապաշան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Կղզին 5, Մազառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թաղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Գէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Ե-հատորներ 50, առանձին 17.50, Զօրս Սեւտարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներու Ալպոմները 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռումէնի ժող. պատմ. 7.50, Սթիւմօնտի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7.50, Անցեալին (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երան անգլ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարինեց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնգոսի հովուական (Դաֆնիս եւ Քլոէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասներկու տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Ձայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Միսաք Մեծարենց 15, Բժիշկ Մօրեզքայրս 2, Մերկ կինը 12.50, Յիմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Վանականին Սէրը 20, Սայեա Լիպարիա 1, Արտիստը, Յամթման եւ Սասուը 2, Լուսանկարչութիւն 3, Les Images d'Orient 3, Ճշմարտ ը Քէմալական Թուրքիոյ մէջ 5, Կիլիկիա Երգարան 20, Փոքրիկ տուշմիկ երգերու 10, Ալեւակներ եւ Խլեակներ 15, Կաւքի արկած մը 3, Վերադարձը 5, Նոր ուղղագրութիւնը 3, Հայկ. Խնդիրը 5, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, Դաշարներ Հայ գրականութեան 30։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ցրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոխթի ծախք չկայ։

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիոյ.	L. St.	12[illegible] 62
Տոլար.	Dollar	2[illegible] 52
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	13 30
Խրք ոսկի	» or	111 -
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible] 50
Լեւա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրամաձի	Drachme	[illegible]
Լիր	» Lire	[illegible]
Պելճ Ֆրանք	» Frc. Belge	71
Զուից.	Frc Suisse	[illegible] —
Լէյ 100 հատը	Ley	16 15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	9[illegible] 50

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	1920	—
» III	1480	
Թուրքական Լոթերի. Lots turcs	16[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. ՄԱՍ

Գ. Զօհրապի Լուռ. ցաւերը 10 Ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար եւ երգիծ. տարեցոյց 12.50, Դասատ. խորհուրդին առջեւ 10, Րասանիչը 8, Ցեղասի. Մակարոյճները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագրը Ակրամ 5, Ճիալընթաց Նորածինը 2, Սէնքիէվիչի Առանց դաւանանքի 50, Մ. Կորքիի Ֆօմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Ցրու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արսէն Լիւբէն 20, Ցելեմար (պատմագ.) 50, Երեւակայական [illegible] 2, Կարմիր գլուխով [illegible] խմբակը 2, Փօքօմպ [illegible] կաղամբը 2, Պրիս [illegible] Թրն սուզանաւին զաղտնիքը Թօփալ Բաման 5, Քէօր [illegible] արկածները 2.50, Զարիֆ [illegible] խաղաղը 20, Ռօփասանի [illegible] վիպակները 2, Տր. Մօրի [illegible] 5, Զուչուլիքա 5

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մօբ իմ կոյրիկ ՄԱԶՄԱ [illegible] րը, ցնցող պատմուածք [illegible] նիրու կեանքէն, 3 Ֆր.։

Կը Հայթայթուին նաեւ [illegible] ամէն տեսակ գիրքեր՝ [illegible] ծախք չառնուիր [illegible] գրացուցակը։ Դիմել [illegible] հետեւեալ հասցէին —
L. Mozian, 51 Bld. Blanqui, Paris (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՄԱՅԻՍ
1927

15 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 337

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԳԱՑՈՒՄ» ԿԸ ՑԱՆԵՆ

Ուշագրաւ է Պոլսոյ կիսապաշտօնական թերթին, «Միլլիէթ»ի Մայիս 9ի խմբագրականը, որ կ'երեւայ քիչ անգին, դժբախտ ամբողջութեամբ։

Այդ գրութեան հեղինակը ոչ միայն երեսփոխան է, այլ և Ազգ. Ժողովի մէկ ներկայացուցիչը համաթրքական շարժման։ Անտարակոյս որ, իր տեսութիւնները կրկնապէս շահեկան են, իբրեւ արտայայտութիւնը տիրող քաղաքականութեան։

Ուրեմն, քէմալական կառավարութիւնը, որեան մէջ խղդելով քրտական ապստամբութիւնը, եւ կոտորելով այդ արիական ժողովուրդին մէկ մասը, այժմ ձեռնարկած է թրքացնելու զայն։

Այս է որ կը կոչուի «Արեւելեան Նահանգներու Բարենորոգում»։

Ինչպէս ունակութիւն դարձած է այսպիսի պարագաներու մէջ, իբրեւ առաջին քայլ, թուրք հրապարակագիրը պարտաւորութիւն կը սեպէ յիշեցնել թէ «բազմաթիւ աշիրէթներ կան, որոնք քրտերէն կամ արաբերէն կը խօսին, բայց ծագումով թուրք են»։

Պէտք է նկատել թէ բաւական չափաւոր է Սղերդի երեսփոխանը։ Ուրիշներ, իրմէ առաջ, քիւրտ ժողովուրդի մը գոյութիւնն անգամ կը մերժէին։ Այն աստիճան որ, 1925ի ապստամբութեան օրերուն, չքաշուեցան գրել թէ ինչ որ Քիւրտիստան կը կոչեն, պատմական ժամանակներու մէջ եղած է Հայաստան, մինչ օսմ. սահմանադրութեան ատեն ալ հակառակը կ'ըսէին։

Թէ Էնկիւրին որքան եռանդով փարած է Քիւրտերը թրքացնելու քաղաքականութեան,— դիւրին է հասկնալ, կարդալով Միլլիէթ պէյի հետեւեալ տողերը.

- Արեւելեան Նահանգներու դպրոցներուն մէջ ուսումէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի զգացումներու մշակման։

«Կրթական գործավարութիւնը ամէնէն կրակոտ Թիւրքճիները պիտի ղրկէ արեւելեան նահանգները, ուժ տալու համար զգացումներու մշակման։ Պարգեւներ պիտի յատկացուին այդ երիտասարդներուն» (Թիւրքճի՝ Թրքամոլ)։

Այս առաջադրութիւններէն յետոյ, ուշագրաւ է նաեւ գործի անձապարանքը, որու մասին ալ յատկանշական խօսքեր ունի Սղերդի երեսփոխանը.

- «Ներկայ վիճակը չի կրնար երկար տեւել։ Մեր սահմաններու դուրսէն կամ նոյնիսկ ներսէն գալիք գէշ թելադրութիւնները կրնան օր մը սխալ ճամբու մղել տգէտ եւ անմեղ ժողովուրդը։

«Պէտք է աճապարել, թումբ քաշելու համար բոլոր հաւանականութեանց առջեւ։»

Կը հետեւի թէ՝ նորէն անհանգստութեան նշաններ կը տեսնէ «տգէտ եւ անմեղ ժողովուրդը», ներշնչուած՝ «ներսէն կամ դուրսէն»։

Ի՛նչ խօսք որ, այդ ժողովուրդը՝ քրտութիւնն է նորէն, մղուած, այլ ըմբոստ թուրք վարիչներու վայրագ բռնութիւնը թոյլ չի տար իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։ Ատենին Պոլիսն էր որ կը ճգնէր խեղդել ոչ-թուրք ժողովուրդներու տառապանքի աղաղակը, արեան խրախճանքներ սարքելով։ Ինչ որ կատարեց այդ ճամբուն վրայ, իբր վերջնական արդիւնք, յանգեցաւ շարք մը ժողովուրդներու ազատութեան, եւ Թուրքիոյ սահմաններու կրճատման։ Հիմա Էնկիւրին կը քալէ նոյն ճամբէն, թէեւ աւելի սահմանափակ տարածութեան վրայ, քանի որ ժողովուրդ չէ մնացած երկրին մէջ բացի Քիւրտերէն։ Փոխանակ պղպտելու դժգոհութեան պատճառները, կը շարունակէ կոտորել, կամ «ազգային զգացում» ներարկել. այսինքն, թրքացնել։

Պատմութիւն քրքրելու պէտք չկայ, ապացուցանելու համար թէ այս ձեռնարկն ալ դատապարտուած է ամլութեան։ Ազգային զգացումը արմտիք չէ, որպէս զի վեց ամիսէն բուսնի։ Մանաւանդ այն պահուն երբ Քիւրտերու ազգային զգացումը նոր կ'արթննայ, ամէնէն կրակոտ Թիւրքճին ալ դժուար թէ կրնայ բնական հակումը մոլորեցնել, պարզեւ ստանալու նախանձախնդրութեամբ։ Քիւրտ ազատագրական շարժումը իրողութիւն է այլեւս։ Եթէ պէտք եղածին պէս չկրցան գործել 1925ին, այդ չի նշանակեր թէ ամէն ինչ վիժած է, եւ կախաղաններն ու տարագրութիւնները վերջնապէս փակած են քրտական պատմութիւնը։

Այդ շարժումը ունի նաեւ իր վարիչները, որոնք անշուշտ օգտուած են առաջին անփորձութիւններէն, եւ գիտեն թէ ինչպէս կը շահուի ազատութիւնը։

Քէմալական Թուրքիան աւելորդ փորձ մը կը կատարէ, առաւօտին զարնելով իր գլուխը, ճիշդ այն պահուն երբ արիւնի մէջ, անդունդ բացուած է քիւրտ եւ թուրք ժողովուրդներու միջեւ։ Տակաւին երէկ, թրքական օճախները կը փոփոխէին իրենց կանոնագիրը, որոշելով միայն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ գործել։ Այդ աշխատանքը կրնայ ամբողջովին կլանել անոր երիտասարդութիւնը, որ հազիւ կը բաւէ բուն թրքական կեդրոններուն։ Ի՛նչ հարկ աւելի հեռուները երթալ և «ազգային» զգացումներ ցանել Քիւրտերուն մէջ, որոնք դպրոց տեսնէ առաջ, արեան գետերու մէջէն հնձած են այդ զգացումը, եւ շատ ուշ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ԹՐՔԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Միլլիէթ»ի մէջ, 9 Մայիս, Սղերդի երեսփոխան, Մահմուտ պէյ «Նորէն մեր Արեւելեան Նահանգները» խորագրին տակ կը գրէ.—

«Գետական գործեր կան, որոնց չափէն աւելի յետաձգումը անհաշուելի վնասներու պատճառ կ'ըլլայ։ Այս կարգէն է Արեւելեան Նահանգներու բարեկարգութեան խնդիրը։ Այս գործը չենք կրնար աւելի երկար ուշացնել։ Վարչական իմաստութիւնը կը հրամայէ օգտուիլ առիթներէն, եւ կանխել ապագայ հաւանական դէպքերը։

Դժբախտաբար, պիւտճէի անձկութեան պատճառաւ, շատ դանդաղ կ'ընթանայ այդ նահանգներուն բարեկարգութեան գործը։ Ծրագրուած է ընդհ. քննչութիւններ հաստատել, զէնքերը հաւաքել, մարդահամար և կալուածահամար կատարել, ըմբոստութեան հետ կապ չունեցողներուն ներում շնորհել, գաւառական բարենորոգումներ ընել, աշիրէթութիւնը ջնջել եւն.։ Կայ նաեւ երկաթուղիներու կառուցման պարագան, որ խիստ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Թուրք պետութեան ծրագրին մէջ։

Այս բարեկարգութիւններէն աւելի, մենք կարեւորութիւն կուտանք մշակութային ձեռնարկներու։ Եւ անհրաժեշտ է կացութիւնը տեսնել այնպէս, ինչպէս որ է։ Ըմբոստութեան ընթացքին, հանդիպեցանք կարգ մը մխտական երեւոյթներու, որ քրտական դիմակին տակ երեւան կը բերուէին։ Ճիշդ այնպէս, ինչպէս հին շրջաններուն գրգռութիւն կը կատարուէր մեր չարակամներուն կողմէ։

Սխալ է այդ տեղի ժողովուրդին մասին վճիռ տալ, հիմնուած միայն այս տեսակ անջատ ձեռնարկներու վրայ։ Իրողութիւնը այն է որ, քրտերէն և արաբերէն խօսող այդ ժողովուրդին մէջ դեռ արթնցած չէ ազգային գիտակցութիւնը։ Ո՛չ քրտական ազգասիրութիւնը տիրապետող է, ոչ ալ թրքականը։ Մարդիկը կրթական այնպիսի դժնդակ վիճակ մը ունին, որ պատրաստ գետին կը ներկայացնեն մխտական կամ դրական որեւէ ազդեցութեան։ Պատմական փաստերով հաստատուած է թէ կան բազմաթիւ աշիրէթներ, որոնք թէեւ քրտերէն կամ արաբերէն կը խօսին, բայց ծագումով թուրք են։

Դասնականութեամբ կ'իմանանք թէ կրթական գործավարութիւնը կարգ մը ձեռնարկներ կը պատրաստէ այս գետնին վրայ։ Արեւմտեան գաւառներու ուսուցչանոցներէն կարգ մը երիտասարդներ իբրեւ ուսուցիչ պիտի ղրկուին Արեւելեան Նահանգները։ Յետոյ այդ շրջանէն ուսանողներ պիտի ընդունուին ուսուցչանոցներու մէջ, կրթուելու եւ իրենց ծննդավայրը վերադառնալու համար։ Սահմանամերձ նահանգներու ուսուցչանոցներէն մէկ քանին ալ պիտի յատկացուին Արեւելեան Նահանգներու աշակերտներուն։ Այս դպրոցներուն մէջ, ուսումէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի զգացումներու մշակման։

Կրթական գործավարութիւնը, միջնակարգ վարժարաններու երիտասարդ ուսուցիչներէն ամէնէն կրակոտ Թիւրքճիները պիտի ղրկէ Արեւելեան Նահանգները, ուժ տալու համար զգացումներու մշակման։ Պարգեւներ պիտի տրուին այդ երիտասարդներուն։

Կը կարծենք թէ գալ տարուան պիւտճէին մէջ որոշ վարկ յատկացուելու է Արեւելեան Նահանգներու բարեկարգութեան գործին։ Մօտէն տեղեակ եմ թէ Ըսմէթ փաշա պէտք եղած կարեւորութեամբ կը հետեւի այս խնդրին։

Ներկայ վիճակը չի կրնար աւելի շարունակուիլ։ Մեր սահմաններու դուրսէն կամ նոյնիսկ ներսէն գալիք գէշ թելադրութիւնները կրնան օր մը սխալ ճամբու մղել տգէտ ու անմեղ ժողովուրդը։ Պէտք է աճապարել, թումբ քաշելու համար այս բոլոր հաւանականութեանց առջեւ։»

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ պայքարումէն յետոյ առաջին անգամ ըլլալով, Մայիս 9ին տեղի ունեցաւ ընդհ. ժողովի (Ազգ. ժողով) գումարումը, Բերայի Մատենադարանին մէջ։ Ներկայ էին 29 երեսփոխաններ, 18 աշխարհական եւ 11 եկեղեցական։ Պոլիս գտնուող երեսփոխաններու թիւն է 42, որոնց 12ը եկեղեցական եւ 30ը աշխարհական։

Ցեղապահին մաղթանքներէն յետոյ, ատենապետ՝ փրոֆ. Ա. Տէր Յակոբեան կարդաց անունները այն ինը երեսփոխաններուն որոնք մեռած էին դադարի շրջանին։ Քաղաք. ժողովի տեղեկագրին ընթերցումէն յետոյ, մասնախումբ մը կազմուեցաւ, Բերայի, Ֆէրիգիւղի եւ Կէտիկ Փաշայի ընտրութեանց մասին քննութիւն կատարելու համար։ Իսկ միաձայնութեամբ հաստատուեցան միւս թաղերու ընտրութիւնները։

ԶԻՆՈՎԻԵՎ ԴԱՐՁԵԱԼ ՇՆՈՐՀԱԶՈՒՐԿ

Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կեդր. կոմիտէն պատասխանատուութեան կանչած է Զինովիէվը, Մայիս 9ին անկուսակցականներու մէկ հաւաքոյթին մէջ խօսած ճառին առթիւ։ Իր ճառին մէջ, Զինովիէվ յարձակած էր կեդր. կոմիտէին նոր որոշումներուն եւ «փրավտա»յի վրայ։ Կեդր. կոմիտէն այս ճառը նկատելով իբրեւ աննախընթաց արարք մը պոլշեւիկեան շարքերուն մէջ եւ հակառակ կուսակցական կարգապահութենէն չշեղելու մասին ընդդիմադիրներու ստանձնած յանձնառութեան, որոշեց խնդիրը յանձնել կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովին։ Մոսկուայի եւ Լենինկրատի կոմիտէները այս առթիւ բանաձեւեր քուէարկեցին, որով կը պախարակեն Զինովիէվը եւ կ'ըսեն թէ ընդդիմադիր խմբակը դարձեալ ասպարէզ կ'իջնէ։ Անկուսակցականներուն առջեւ կուսակցական վէճերուն մասին խօսելով, Զինովիէվ կը փորձէ անկուսակցականները շարժման մէջ դնել կուսակցութեան դէմ, եւ աջակցիլ ընդդիմադիր խմբակին, որ մնանկացած է (?), կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Բանաձեւերը կը պահանջեն վերստուգիչ կեդր. յանձնաժողովէն վերջ տալ ընդդիմադիրներու քայքայիչ գործողութեան։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան կրթականգործավար Լունաչարսքի եւ կինը Մոսկուայէն ճամբայ ելած են դէպի Փարիզ։

ՓԱՐԻԶԻ առնավաճառը բացուեցաւ փորձ մը վերսայլի մէջ եւ կը տեւէ 15 օր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻՈՌՈՒՍ ԿՆՃԻՌԸ

ԲՈՂՈՔ ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ

ԱՐԿՂԵՐԸ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՎ ԿԸ ԲԱՆԱՆ

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան գործակատար Ռոզէնկոլց արտաքին նախարարութիւն երթալով կէս ժամ տեսակցեցաւ սըր Օ. Չէմպըլէյնի հետ, որուն յանձնեց բողոքագիր մը առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակներու խուզարկութեան առթիւ։ Ծանուցագրին մէջ Ռոզէնկոլց կ'ըսէ թէ 1921ի առեւտրական դաշնագրի տրամադրութեան համաձայն, առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէ, որով իր գրասենեակներն ալ անձեռնմխելի են։

Յետոյ կ'աւելցնէ թէ ոստիկանները բռնութիւններ գործած են. օրինակ՝ պատուիրակութեան պաշտօնեաներէն Խուտիաքով խոշտանգուած է՝ որովհետեւ չէր ուզեր յանձնել անձնական թուղթեր, ծածկագիրներ, ծածկագիրներու բանալին եւյն. պարունակող արկղի մը բանալիները։

Աւելի զատ, խուզարկութիւնները կատարուած են յանկարծակի, առանց նախապէս ներկայացնելու դատական հրամանագիրը. ոստիկանները գրաւած են խուզարկութեան պահուն ցրուիչին բերած նամակները։ «Արգոս»ի եւ առեւտրական պատուիրակութեան վար դրուած երկսեռ պաշտօնեաներուն մէջ կիներ կային, որ դիւանագիտական անցագիր ունէին, ինչպէս գործակատարին եւ ելմտական կցորդին կիները։ Վերջացնելով, Ռոզէնկոլց կը յայտարարէ թէ իր բողոքը պաշտօնապէս պիտի ներկայացնէ, երբ հրահանգներ ստանայ իր կառավարութենէն։

Թերթերը կը գրեն թէ առեւտրական պատուիրակութիւնը եւ «Արգոս»ը նոյն շէնքին մէջ են եւ կարելի չէ զանազանել թէ ո՞ւր կը սկսի առաջինը եւ ո՞ւր վերջինը։ Առաջինը դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն ունի, իսկ երկրորդը անգլ. օրէնքներու համաձայն կազմուած ընկերութիւն մը ըլլալով, ամէն վայրկեան կրնայ խուզարկուիլ։

Ուրբաթ ամբողջ օրը գրասենեակներու խուզարկութիւնը շարունակուեցաւ։ Գաղտնի ոստիկանները իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կ'եդրոնացուցին նկուղներուն վրայ, ուր մեծ քանակութեամբ դիւանաթուղթեր եւ գանձարկղներ կան։ Երկու գանձարկղ, որոնց բանալին կարելի չեղաւ գտնել, ոստիկանական խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին։ Կէսօրէն վերջ երեւան հանուեցան երեք ուրիշ արկղեր, որոնք կրկնակ պատերու մէջ ծածկուած էին։

Ոստիկանութիւնը մանաւանդ կը փնտռէ կարգ մը կարեւոր թուղթեր, որոնք վերջերս գողցուած են ծովային նախարարութենէն եւ յանձնուած են պոլշեւիկներուն։ Քսան դարբիններ ժամերէ ի վեր կ'աշխատին բանալ երեւան հանուած արկղերը։ Բեռնատար ինքնաշարժ մը «Սովիէթ Հաուս»ի առջեւ հասաւ, բերելով ելեկտրական ծակիչ գործիքներ, շիշերով թթուածին եւ խտացած ասէթիլէն՝ այս արկղերը բանալու համար։

Կառավարութիւնը մինչեւ հիմա ոեւէ զեկոյց չհրատարակեց խուզարկութեանց արդիւնքին մասին։ Պոլշեւիկեան ծանուցագրին ո՛չ մէկ կարեւորութիւն կը տրուի. տիրող կարծիքն այն է, որ Ռուսերը բնաւ չպիտի համարձակին դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Անգլիոյ հետ, ընդհակառակն կը վախնան որ Անգլիա ճամբու դնէ Լոնտոնի պոլշեւիկեան ներկայացուցիչները։

Երեսփ. ժողովին մէջ աշխատաւորական Արթըր Հէնտըրսըն եւ Քէնուորթի այս դէպքին մասին հարցում ուղղեցին ներքին նախարարին, որ յայտնեց թէ Երկուշաբթի պիտի պատասխանէ։ Գահպանողական երեսփոխան մը դիտել տուաւ թէ պոլշեւիկեան գործակատարը աշխատաւորական երեսփոխաններուն հետ տեսակցած էր՝ խուզարկութենէն վերջ։

«Արգոս»ի տնօրէնութիւնը դրան վրայ ազդ մը կախած է, որով կը յայտնէ թէ մինչեւ որ ոստիկանները չմեկնին շէնքէն, գրասենեակները փակ պիտի մնան։

Թուրքօ-գերմանական նոր բարեկամութիւնը

Պերլինի Թուրք դեսպան Քէմալէտտին Սամի փաշա Ստորին Սաքսոնիոյ տնտեսական համաժողովին առջեւ ճառ մը խօսելով հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Թուրք ազգը կը փափաքի, որ գերման ժողովուրդը ի վիճակի ըլլայ իր նախկին թափը ցոյց տալու։ Ես սրտանց կը մասնակցիմ այս փափաքին։ Երկու երկիրներու խորհրդարաններուն կողմէ Թուրքօ-գերման առեւտրական դաշնագրին վաւերացումէն յետոյ, իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է նպաստել այդ դաշնագրի տնտեսական եւ քաղաքական առաւելութիւններուն։ Այս քաղաքականութիւնը անհրաժեշտ է, որովհետեւ աշխարհի խաղաղութիւնը այն ատեն իրապէս ապահովուած կ'ըլլայ, երբ ազգերու միջեւ փոխադարձ վստահութիւնը վերահաստատուի։

«Այսօր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները առաջուան չափ լաւ են։ Այս բարեկամական կապերը ա՛լ աւելի ամրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ԴԷՄ ԿՌԻՒԸ

Զորս օրուան ամենաբուռն վիճաբանութիւններէ յետոյ, Երեսփ. Ժողովը 386ի դէմ 168ով քուէարկեց Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքը փոխելու ծրագիրը, որ ներկայացուեցաւ կառավարութեան կողմէ։

Ընդդիմադիրները ամէն ճիգ թափեցին օրինագիծը մերժել տալու համար եւ կռիւի սաստկութեան պահուն կարգ մը ատենախօսներ անցան լրջութեան սահմանը՝ անձնապէս վիրաւորելով օրուան վարիչները։ Կառավարութեան եւ իր ետին կանգնած պահպանողականներուն համար մեծ յաղթանակ մըն է քուէարկութեան արդիւնքը, որ արդէն բացայայտ էր։ Պայքարը չէ վերջացած անշուշտ, որովհետեւ օրինագծին մանրամասն քննութիւնը կը շարունակուի տակաւին, սակայն ճամբուն կէսը հարթուած է արդէն, դոնէ խորհրդարանէն ներս։

Կռիւը փոխադրուած է ուրիշ տեղ, թէեւ ընդդիմադիրներու ճառերը եւ սպառնալիքները, որոնք կը լսուին կղզիին մէկ ծայրէն միւսը, հազիւ թէ մտատանջեն իշխանութեան գլուխ գտնուողները։ Հետեւեցէք պահպանողականներու մամուլին՝ կիսապաշտօն «Թայմզ»էն մինչեւ Տէյլի Մէյլ, կարդացէք պահպանողական վարիչներու ճառերը եւ կը տեսնէք որ շատ ալ կարեւորութիւն տուած չունին ընկերվարականներու հրաշունչ խօսքերուն։ Այս ուշագրաւ երեւոյթը՝ ոչ միայն ներկայ հարցին, այլ ընդհանրապէս բոլոր վէճերուն մէջ։ Եթէ այդպէս չըլլար, շատ հաւանական է որ Պալտուին եւ իրենները չպիտի փորձէին հրապարակ նետել, ներկայ փափուկ կացութեան մէջ, ծրագիր մը որ իրարու դէմ հանած է երկու դասակարգերը՝ աշխատաւորութիւնը եւ դրամատիրութիւնը։

Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքը առաջին անգամ խմբագրուեցաւ 1824ին։ Այդ թուականէն առաջ չկար պետական օրէնսդրութիւն մը աշխատաւոր դասակարգի շահերու պաշտպանութեան համար։ Աշխատաւորը ենթակայ էր իր տիրոջ քմահաճոյքին։ Ընկերվարական գաղափարներու ասպարէզ ճանչման զարգացման հետ զուգընթաց, կը սկսի բանւորական կազմակերպութիւններու շարժումը. առաջին օրերուն իւրաքանչիւր արդիւնաբերական շրջան կամ իւրաքանչիւր տեղական արհեստաւորութիւն կը կազմէր միայն մէկ միութիւն։ 1868ին է որ շարժումը ստացաւ համազգային բնոյթ, երբ առաջին անգամ գումարուեցաւ Արհեստակցական Միութիւններու համաժողովը Մանչեսթըրի մէջ։ Այս համաժողովը տեղի կ'ունենայ ամէն տարի։ 1870ին ֆրանքօ-գերման, եւ 1914ին ընդհ. պատերազմին պատճառաւ չէ գումարուած։)

Առաջին տարին համաժողովը կը ներկայացնէր միայն 118,367 բանուոր, իսկ 1920ին 6,417,910։ 1871ին եկամուտ ունեցած են հազիւ 40 ոսկիլին, 1890ին 1166 ոսկիլին, իսկ 1923ին 142,791 ոսկիլին։ 1899ին միութիւններուն կը մասնակցէին միայն 44 արհեստակցական կազմակերպութիւններ, իսկ 1924ին 117։

Արհեստակցական Միութիւններու այս արագ զարգացումին հանդէպ անտարբեր չէր կրնար մնալ անշուշտ որ եւ է քաղքենի-դրամատէր կառավարութիւն կամ խորհրդարան, մանաւանդ որ ընկերվարութիւնը կը քալէր նոյնքան արագ, նոյնքան վստահ։ Այս պայմաններուն ազդեցութեան տակ էր որ, բազմաթիւ օրէնսդրութիւններ խմբագրեցին վերջին հարիւր տարուան մէջ, աստիճանաբար լայնցնելով Արհեստակցական Միութիւններու իրաւասութիւնները։ Պէտք է չմոռնալ որ, 1900էն ասդին կատարուած վերաքննութիւնները և բարեփոխումները միշտ եղած են ի նպաստ բանուոր դասակարգին, շնորհիւ ընկերվարականներու ջանքերուն։ Ներկայ օրէնքը վաւերացուած է 1913ին եւ գործադրութեան մէջ է այդ թուականէն ի վեր։

Արհեստակցական Միութիւններու նպատակն է պաշտպանել բանուորութիւնը գործատէրերու ու շահագործումին դէմ։ Միութիւնները չեն կրնար այդ բանը ընել անջատաբար, սակայն խմբուելով կեդրոնական կազմակերպութեան մը շուրջ, կը դառնան իրական ուժ մը երկրին ճարտարարուեստին համար։ Այսպիսով իւրաքանչիւր բաղկացուցիչ համարուած, որ կը ներկայացնէ որոշ արհեստ մը, կ'ապահովէ միութեան օժանդակութիւնը վէճի մը պահուն։ Այստեղ է գաղտնիքը իրենց ուժին, որուն ապացոյցը տուին անցեալ տարի հանքագործներու դատը պաշտպանելու համար, Արհեստակցական Միութիւնները ընդհանուր գործադուլ հռչակեցին. այն բոլոր Միութիւնները որոնք մաս կը կազմէին անոր, դադրեցուցին աշխատանքը։ Ընդհանուր գործադուլի սպառնալիքով երկրին արդիւնաբերութիւնը անդամալուծելու եւ նոյնիսկ ժողովուրդը առօրեայ անհրաժեշտութիւններէն զրկելու արտօնութիւն չէ տրուած Միութիւններուն, սակայն միւս կողմէ, օրէնքին մէջ չէ ալ յիշուած որ այդ տեսակ քայլ մը ապօրինի է։ Սպառնալիքը գործադրուելէն ետքն է որ զգալին տրուած առանձնաշնորհումներուն չափազանցութիւնը։ Աւելի ճիշդ, դրամատէրերը չէին սպասեր թէ բանուորութեան վարիչները կրնային համարձակիլ ծայրայեղութեան տանիլ վէճը եւ օգտուիլ օրէնքին մէկ անորոշ արտայայտութենէն։ Անցեալ տարի լաւն թէ ընդհանուր գործադուլի ձեռնարկը ապօրինի էր եւ հակասահմանադրական, որովհետեւ ուղղուած էր ոչ թէ ուղղակի դրամատէրերուն, այլ խորհրդարանին որ այդ օրերուն զբաղած էր հանքագործներու հարցով։ Վարիչները պահանջեցին իրենց պահանջները խորհրդարանին, երկու տարի մէջ ձգելով այս վերջինը։ Յետոյ իրենք ալ հասկցան սխալը եւ ընդհանուր գործադուլը տեւեց միայն 8 օր։ Սակայն այս փորձառութիւնը կրնայ կրկնուիլ դարձեալ։ Այս մտավախութիւնն է որ տուն տուաւ պահպանողական կառավարութեան, խորհելու ինքնապաշտպանութեան միջոցներուն մասին։

Դուհլիճին բերած առաջարկը կը պարունակէ չորս գլխաւոր կէտեր.

1.— Ընդհանուր գործադուլը ապօրինի է.

2.— Գործադուլի ատեն բանւորին անհատական ազատութիւնը կաշկանդել նոյնպէս ապօրինի է.

3.— Արհեստակց. Միութիւնները չեն կրնար տուրք պարտադրել քաղաքական նպատակներու համար.

4.— Պետական պաշտօնեաներուն արգիլուած է միանալ որ եւ է արհեստակցական խմբակցութեան։

Օրինագծին պաշտպանները կ'ըսեն որ մտցնելով այս հիմնական բարեփոխումները Արհեստակցական Միութիւններու օրէնքին մէջ, իրենք նպատակ չունին հարուածելու բանւորական կազմակերպութիւնները, սակայն միւս կողմէ չեն կրնար թոյլ տալ որ Միութիւնները գործիք դառնան արտաքին ազդեցութիւններու եւ արհեստակցական շահերու պաշտպանութենէ աւելի հետապնդեն քաղաքական նպատակներ։ Մղձաւանջն է ասիկա պահպանողական Անգլիացիներուն։ Անոնք աշխատաւորական կուսակցութեան կամ Արհեստակցական Միութիւններու բոլոր քայլերուն մէջ շարիք եւ քաղաքական վտանգ կը տեսնեն։ Այս համոզումը աւելի արմատացաւ, երբ հանքերու գործադուլի ընթացքին, նիւթական առատ օժանդակութիւն կը հասնէր Մոսկուայէն եւ Գ. Միջազգայինի վարիչները ծափ կը զարնէին անգլիացի բանուորներու «յեղափոխական ձեռնարկին» համար։ Ներքին Գործոց նախարարը ճառ մը խօսելով անցեալ օր, յայտնեց հետեւեալ միտքերը որոնք բաւական պերճախօս են.

Գործադուլի իրաւունքը ցաւալի, բայց միեւնոյն ատեն անհրաժեշտ միջոց մըն է ազատ ժողովուրդի մը համար։ Աշխատելու իրաւունքը անքննարկելի է։ Յաճախակի գործադուլները կ'անդամալուծեն երկրին ճարտարարուեստը՝ ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ ընկերային բարելաւման համար թափուած ջանքերը։ Չենք կրնար ընդունիլ որ պահպանողական կամ ազատական գաղափարներով տոգորուած գործաւորը զանազան ճնշումներու ազդեցութեան տակ նպաստէ փոխադարձ գործադուլներուն տարածման։

Նոյն իմաստով արտայայտուեցաւ վարչապետը խորհրդարանին մէջ։

Ինչ կը վերաբերի ընդդիմադիրներուն, անոնք բաժնուած են երկու հոսանքի։ Ազատականները անհրաժեշտ կը գտնեն կարգ մը թեթեւ բարեփոխումներ, սակայն ոչ այն ուղղութեամբ ինչպէս պահպանողականները։ Լոյտ Ճորճ որ ատեն ատեն մը համաձայն էր անցեալ տարուան ընդհանուր գործադուլին, բայց խորհրդարանին մէջ թէ ներկայացուած օրինագիծը աւելի պիտի լայնցնէ անդունդը երկու անհաշտ դասակարգերու միջեւ եւ դաշինքին բուն նպատակը արդարութեան ծառայել չէ, այլ պահպանողական կուսակցութեան հեղինակութիւնը ամրապնդելու անհրաժեշտութիւնը։ Ազատականները 200ի չափ բարեփոխում կ'առաջարկեն օրինագծին համար։

Աշխատաւորականները հիմնովին հակառակ են օրինագծին, որովհետեւ կառավարութեան այս նոր սպառնալիքը դուռ պիտի բանայ դասակարգային պայքարի։ Իրենց համոզումով Արհեստակցական Միութիւններու իրաւունքները կաշկանդել չի նշանակեր փրկել կացութիւնը, քանի որ, ինչպէս յայտարարեց Մնտալը, եթէ երկրին հինգ միլիոն աշխատաւորները որոշեն գործադուլ հռչակել առաւօտ մը, կառավարութիւնը եւ խորհրդարանը բոլորովին անկարող են գտնելու նման ձեռնարկ մը. որով թուղթի վրայ «ընդհանուր գործադուլին օրինական կամ ապօրինի ըլլալը վճռել, կարեւորութիւն չունի»։

Ընկերվարական երեսփոխանները չարդարացուցին այդ ծայրայեղ միջոցին գործադրութիւնը որ եւ է ատեն։ Ընկերվարականներուն մտահոգութիւնը ուրիշ շարժառիթ ունի։

Եթէ նոր օրէնքը վաւերացուի, մեծ հարուած պիտի կրէ իրենց քաղաքական հեղինակութիւնը եւ պիտի կորսնցնեն կարեւոր զէնք մը, որուն ապաւինած էին, յառաջ տանելու համար իրենց կռիւը պահպանողականներու դէմ։ Ասոր համար է որ կը սպառնան ջնջել զայն, երբ որ մը իշխանութեան գլուխ անցնին։

Ամէն պարագայի մէջ, օրինագծին բախտը որոշուած է արդէն։ Բուն պայքարը պիտի սկսի աւելի ուշ։

ՏԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

---

450 ՏԱՐԵԿԱՆ ՆԱՒ ՄԸ. Փոլիս յունական Արխէօլ մզկիթին բակին մէջ անցած շաբաթ տեսնուած նաւ մը կը հարծուէր թէ 450 տարուան կեանք ունէր։ Քորլին բանիր տարիներէ ի վեր իբր ... կը ծառայէր ... մը։

ՓԱՌՔ ԿԵՌԱՍԻՆ

Կեռասը հասեր է։

Զգո՜յշ, աղջիկներ, մանչերը այս օրերուն փափաքներ կ'ունենան կարմիր շրթունքներ համբուրելու։

Որովհետեւ սէրն ու կեռասը իրարու կը նմանին։

Կեռասը հասեր է ու ես տենդ ունիմ նորէն։

* *

Ես ձեզի կը նայիմ, բայց ձեզ չեմ տեսներ։ Ես բացեր եմ ականջներս ձեզի, բայց ձեզ չեմ լսեր։

Հիմա, իմ ականջներուս մէջ կը լսուին այգիներու կեռասենիներուն տակ սիրած խօսքերու թրթռացումները եւ իմ աչքերուս մէջ կը բռնկին բոցի օձերը մեր կեռասենիներուն։ Այս տարի քաղաքին տուները կեռասենիի անտառներ են, կեռաս կը թափի երկինքէն, իմ կերած հացս կեռաս է, ջուրը կեռասի գոյն ունի, աղջիկներն ինծի կեռաս կը նմանին, պատերուն վրայ կեռասներ կը խաղան, ես կը քալեմ կեռասի ծիւղերու մէջէն, կեռասները կը զարնուին իմ մարմինիս, եւ ես, ա՜յ կը սարսամ։

Ես մերկ եմ եւ բարձրացած կեռասենիին վրայ։ Կեռասենին առատ գոյներով բեռնաւորուած է եւ իմ մարմինս հրաշալի զգայնութիւն մը կ'ունենայ, երբ թաց կեռասները կ'արցունեն իմ մարմինս։

Ես, այս պահուս, կ'ուզեմ համբուրել ձեզի, որովհետեւ դուք կը ծծուիք եւ կեռասի սէր չունիք։

Ես գրկած եմ կեռասի ծիւղ մը. Արցունք կայ աչքերուս մէջ եւ արցունք՝ տերեւներուն վրայ։ Ծիւղը կը սարսռայ թեւերուս մէջ եւ իմ միսս թրթռուն է, կը զարնուին շրթներուս մէջ կեռա՜ս մը, հրաշալի մը իր միսն է դրեր բերանիս։

Ինչ քաղցր է գրկել կեռասի ծիւղը ու յափշտակուիլ։ Իմ երեսներս պաղ պաղ կ'արբեցնեն, ու սիրտս կեռասահատի պէս կը զարնէ կուրծքիս։

Կեռասին գոյնը կ'այրէ աչքերս, եւ արեւն ո՞վ կը յեցնէ։

Այնքա՜ն լեցուած եմ, որ չեմ կրնար ...

* *

Արթնցի՞ր, ո՞վ իմ սիրականս, արթնցի՞ր։

Կեռասը հասեր է, եւ իմ աչքերս կը զարնուին պատուհանիդ։

Լուր բերին թէ այգին բոլոր կեռասենիները խաղաղ խաղաղ բացեր կախեր են իրենց ծիւղերէն։

Արթնցի՞ր, ահա աչքերս կը նետեմ ներս քու պատուհանէդ։

Հա՛, կեռասենիները կարմիր անձրեւի էին բռնուեր տեսնէ՞ս, կարմիր կաթիլները, հատիկ հատիկ։

Արթնցի՞ր, ահա կեռա՜ս կը նետեմ պատուհանէդ ներս։

Կեռասենիներուն վրայ կրակ թափած էին եւ կտոր կտոր կը շողային։

Արթնցի՞ր, այգի երթանք կեռասին տօնը։

* *

Աչ տեսնե՞ս

Աւելի քան երկինքի աչքերուն թիւը, աւելի քան աստղերուն կրակը եւ աւելի քան գիւղին բոլոր հարսնցուներուն ոսկին։

Իմ կեռասենինե՜րս հարսնեցան։

Աստեղ, ամէ՞ն նըր, իմս են։

Անոնց վրայ պահապան եմ գրեր մեծ-մայրս, մեծ-մայրս ինծի «Թագաւոր» կ'ըսէ, եւ ես իրեն «պահապանս» կ'ըսեմ։

Զգո՜յշ, խիստ է պահապանս։ Չի թողուր որ կեռաս քաղենք, մինչեւ որ, կ'ըսէ, Աստուած օրհնէ ծառին վրայ։

Բայց չէ՞ որ ես թագաւոր եմ. կ'արտօնեմ քեզի, ո՜վ իմ սիրականս, քաղէ՜։

Գնէ՛ք դէմքիս կեցիր ուղիղ առջեւս։ Ես պիտի գրկեմ քեզ մէջքէդ եւ պիտի բարձրացնեմ ծիւղերուն։ Դուն պիտի քաղես եւ նախ օղ պիտի կախես ականջներէս ու ականջներէդ։ Յետոյ պիտի թափես մարգագետինին վրայ։ Գեղեցիկ պիտի ըլլայ այդպէս, ինչպէս ոսկին՝ կանանչ շրջազգեստին վրայ։

Բարձրացի՛ր հիմա, քաշէ՛ ծիւղին։ Անձրեւի պէս ցօղերը փշրուեցան դէմքիդ վրայ եւ ծոծրակէս վար հոսեցա՜ն, ծիւղին ետեւը երկու «Հաղարջիկներ», աչքերուդ պէս կլոր եւ անուշ ինձի։

Սիրականս, կը հարցնեմ քեզի. իրաւունք ունի՞մ ձեռքովս առնելու ծոցդ ինկած կեռասը։

Ա՜յ, ծիւղը ծռեցաւ եւ կը շոյէ երեսներս։ Ու կեռաս մըն ալ մտաւ բերանս։ Հօ՜յ հօ՜յ, հրեշտակ մը ինծի ծիծ կուտայ։

Սիրականս, ես ուրախ եմ. ըսէ ինծի ծիւղերուն մէջէն, թէ որ դուն ալ ուրախ ես։

Գիտես ինչո՞ւ քեզ բարձրացուցի եմ եւ դէմքս հիմակ հազիւ կը հասնի կուրծքիդ։ Թող ներէ՛ ինծի ժամուն քահանան եթէ խաբուիմ... եւ շրթունքներս դպին կուրծքիդ վրայ բուսած ու կարմրած կեռասներուն, որոնք, ահա, բերնիս դէմ ինկեր են։

— (Ձայն մը հեռուէն) Թագաւո՜ր

Ա՜յ, մեծ մայրս տեսաւ մեր բռած գողութիւնը եւ կը պոռայ։ Թաշկինակդ նետէ՛ քաղուած կեռասներուն վրայ, նստէ՛ եւ շրջազգեստիդ քղանցքը երկարէ կեռասներուն։

— Պահապանս, լաւ պահպանութիւն կ'ընես

— Ո՞ւր է չօրհնուած կեռասը, թագաւո՛րս

— Ես ալ քեզի պէս կ'ըսեմ, կեռասենին այնքան վար կախեր է բացուկները, որ թերեւս, դուն հեռուէն կարծեցիր թէ կեռաս կը քաղենք։

— Հապա ո՞վ քաղեց սա ցանուցիր կեռասները։

— Թռչունը ձգած է։

— Հապա տերեւնե՞րը։

Հովը թափած է։

Աղջի՛կ, դուն ըսէ, դուն չ'ստեր ...

— Նշանածս իրաւունք չունի իր ապագայ ամուսինին ծնողքին հետ ձայնով խօսելու։ Օրէնք է։

— Վերջա՛, ըսէ թէ ինչ կայ թաշկինակին տակ։

— Թաշկինակին տա՞կ... ա՞յս թաշկինակիս տակ... Մեծ մայրիկ աղւո՞ր թաշկինա՛կ, գիտես, նշանածս նուիրեց ինծի։ Մեծ-մայրիկ, թերեւս ծարաւցած է, կ'ուզե՞ս որ Լուսաղբիւրէն պաղ ջուր բերենք քեզի։ Մի՛, մի՛...

— Կեռա՜ս թաշկինակին տակ։

— Այո՛, կեռա՛ս. ընտիր կեռաս էր, նշանածս երբ շատ փափաքեցաւ, հովէն թափածները հաւաքեցինք։

— Մեղք է, պղտամ'ոլ

— Լա՛ւ, եթէ թագաւոր եմ, ո՞վ կ'արգիլէ ինծի։ Երբ կեռաս կ'ուզեմ, պէտք է որ ուտեմ։ Ըստ թէ ոչ թագաւոր չեմ ըլլար։

* *

Ափսո՜ս։

Հիմա մեծ-մօրս «Թագաւոր»ին արգելքը չէ՛ որ զրկած է զիս կեռասէն։

Ես հիմա թագաւոր չեմ։

Ես հիմա կեռաս չունիմ։ Իսկ նշանածս ալ մեռաւ, ու իմ շրթներուս մէջ կորսուած է համը իր կեռասներուն։

Եւ արի՜ւն կուգայ աչքերէս, կեռասի այս տօներուն։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵ...

ԳՈՒԹԱՆԻ ԵՐԳԸ

(Վանի բարբառով)

1.— Բարի լիսլիս աստղ...

Աղօթարան (1) դունին ...
Բարով բացուէր լիս ...
Լծկնքաքաշ(3) երթ...

2.— Գութնի թախմը (4) ...
Զոկէր (5) վասակ ...
Գութան չէնէր աշխա...
Աշխ բրնի շէնը վ...(6) գութ...

3.— Ջան իմ դրի վեր էն ...
Ումուտ,7) արև էն սուր ...
թուշ լի մեռնիմ ...
վատակ կուսայ ...

4.— Խոփ լեաշ(9 կերթ...
Ակօս բանա յէրկէն(10) ...
Ես քի մեռնիմ ...
վարի' յիման(11 ...

5.— Ամոլ(13), սարիկ(14, ...
սուն(15), խուրիկ ...
կանեմ խեմ վկ(17) ...
Մէկսեղ դասնոք ...
Յանբ...ր ումուն' ...

6.— փաթ(20) մ'էլ վարեն ...
նենք մի ...
Իրիկմ...ուան(22) դարկի ...
Արծկոնք գիւթան ...
Երթանք դէխ(23) տուն ...

Հաւաքեց՝ Հ. Ա...

1. Արեւելք (աղօթք ... կողմը): 2. Բացուի 3 ... ասպերը, գործիները 4. ... ժեշտ իրեր, գործիքներ. 6. ... կոր: 6. վրայ: 7. Յոյս: 8. ... 9. Այն փայտը, որուն վր... տնտուած է գութանի ... 10. Երկար: 11. Մալ... խել այստեղ կը նշանակ... նախնիքով պատած ... կուած արտ: 12. Հողի ... տեր, գունդեր: 13. Գութ... ուղին լուծը գամէշներ ... գութանի երկրորդ լուծ ... 16. Գութանի երրորդ եւ ... լուծերը (նոյնը): 17. ... Արդար (Յայալ), Ծաւ... ընկեր, բաժանելի 20. ... 21. Արտի միջին ... երեկոյեան ժամ... Թեան կոչնակը ... դաշտային աշխատանք ... վերջանալու: 23. Գեղը:

ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀՆ ՈՒ ԻՐ ԵՐԳԵ...

«Յառաջ»ը գեղեցիկ ձեռ... մը կատարեց ժողովրդական ... գերու մասունքներ հրատ... կելով։

Այդ ձեռնարկին ... բէն կը փարփրէ հայրենի ... շատակները։

Վասպուրականի հայ ... վրդական բանահիւսութ... ստեղծագործող եւ ... խաւարարար Վանի եւ Մ... նագուտակ հայութիւնը ... դարերէ ի վեր։

Վասպուրականի լեռնա... դաշտային դաւանները ... վանքեր վայրերուն մէջ ... նահապետական, ... հայ գեղջուկն ու գեղջ... գիւղական ու չինականն... միւն ու նախորդը, ... հացերը, մաճկալն ու ... ակլորն ու ...., ... փեսան, պապիկն ու ... թոռն ու թոռնիկը, ... ջիկը, եւ վերջապէս ... մը նահապետական ... ները միշտ արդէն ... թառ ժառանգարար ... ու հասեր են մեր օրեր...

Հայութիւնը ... աւերի, սուր ու ...

[illegible] նոր երգի կ'ըսենք եւ բարձրագոյն ... թօշնած ... [illegible]

Սիրերգ ու պարերգ, գիւղական ... [illegible]

... ու երգեր ու ...

[illegible]

Տօն օրերու ... [illegible] 1914ին:

Հ. Ա.

եզերքին եւ կը վայելենք առատութիւնը քաղցր ու զուլալ ջրին, որուն երկու ափերն ի վեր եւ վար, վարդի թուփերը եւ նարաբաց գոյնզգոյն, ճկուն ծաղիկները՝ օծուած ու զարդարուն են ցայգալոյսի շաղերով։

Ցանկարծ գիւղի կողմէն կը լսենք ազմուկներ եւ ձայներ, որոնք մեղմիկ հովի թեւերով մեր ականջները կըշոյեն ու կ'արձագանգեն

Հօ Ջէյրան, հօ՛ Բեալաչ, հօ՛, Մարալ, հօ՛ հօ՛ հօ՛ Բալա ր..

Հօտաղներն ու մաճկալներն են, որոնք գութանի գոմէշներն ու եզները կը քշեն, մինչ արգէն պարզ ու որոշ կը լսենք նաեւ գութանի անիւներու թըխկթըխկոցը, երբ անոնք ճամբու վրայ ընկած քարերու կը զարնեն։

Ծառուղիին մէջէն հանդիսաւոր գնացքով կը ստեռնայ Գութանի թափօրը։

Մարալ եւ Ջէյրան գոմէշները ծանր ու անհոգ կը քաշեն գութանը, մինչ երեք զոյգ եզներ, կարմիր, սեւ, սպիտակ եւ ճլպտուն, կ'երթան աշխոյժ քայլերով։

Անոնց կը հետեւին գութանաւորները — մաճկալն ու հօտաղները, որոնք ձէն ձէնի տուած, քաղցր ու գիլ՝ կ'երգեն իրենց գութաներգը

Ոսկի եղէք, ընկերներ, գութանի թափօրն է կ'անցնի, ... [illegible]

[illegible]

— Բարի լո՛ւս, քաղցր'ք. կը բացագանչէ գեղջուկ ... [illegible]

— Աստուծոյ բարին, ... [illegible]

[illegible]

առջեւ՝ կը համբուրեն սուրբ չիրմաքարը, կը խաչակնքեն երեսնին եւ շարունակելով ճամբանին, գիւղի այգիներու եւ ծառուղիներու սահմաններէն դուրս գալով՝ կ'իջնեն դաշտը, հերկելի արտին մէջ եւ գործի կ'անցնին։

Ալոյ սարերի, վաժառն, խուրիկ՝ կը լծեն, կը պատրաստեն։ Մաճկալն ու հօտաղները երեսնին կը դարձնեն դէպի աղօթարան, կը խաչակնքեն։ Մաճկալը կը բռնէ մաճը, խուրիկ քշող հօտաղը թեթեւ կերպով կը թռչի եւ լուծին մէջտեղը կը նստի, ոտքը շղթային վրայ կը դնէ կամ ազատ կը թողու, մէկ ձեռքն ալ խարազան կը բռնէ։ Մաճկալը բարձր ձայնով «Օրհնեա՛լ է Աստուած» կը կանչէ եւ աշխատանքը կը սկսի։ Ոսկիկատար խոփը կը պատռէ հողին կուրծքը եւ պայպայ հողեր շուռ կուտայ, «խոփքաշ կ'երթայ հողի տակէն, ակօս բանա յերկէն յերկէն»։ Հօտաղներն անվերջ «հօ՛, հօ՛, հօ՛» կը ձայնեն, գութանը յառաջ կ'երթայ, մինչ արեւը կը ծագի Վարագայ սարի բարձունքէն եւ Վանաշխարհը կը ծփայ ծիրանի ճառագայթներով, որոնք կը ցանուին նաեւ Վանայ ծովուն ծովու կապուտակ ջուրերուն վրայ եւ Հայաշխարհի թեւքն ու պասակը ... [illegible] մը կը պարզուի Արշալոյսի շաղն ու շողը, հովն ու ցօղը իրար կը խառնուին ամէնուրեք, մինչ անդին, Ճուշանց գիւղի արտերուն մէջ, հայ գեղջուկն ու գեղջկուհին՝ քափ ու քրտինք մտած, օրուայ սուրբ աշխատանքը կը կատարեն, հողին փառքը կը բանահիւսեն եւ հացին երգը կը գեղգեղեն։

Իսկ այժմ աւերակ եւ ամայի է մեր աշխարհը, որը եւ հայադուրկ՝ Մայր Հայաստանը, որուն համար հոգեվարս Սրուանձտեանցի հայրենաբաղձ քնարը գեռ յիսուն տարի առաջ ողբերգեց եւ ապա յոյսի կայծեր արձակեց.

«Արծուի՛ք, բազէք Հայաստանի,
Եւ արագի՛լ ամրան ճիւր,
Դո՛ւք ճանկեցէք այս աշխարհին՝
Փառանգեցէ՛ք Հայոց տուն։

«Մոխիրներու վրա՛յ նստէք,
Աւերակնե՛ր, չմնէ բոյն,
Եւ ծիծեռնա՛կ գայ ու երթայ
Մինչեւ Հայոց գայ գարուն...»:

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՆԿԱՐԻՉ ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ցայտնի նկարիչ Փ. Շառլ Ադամեանի նկարներու տարեկան ցուցահանդէսին բացումը կը կատարուի վաղը Երկուշաբթի Մայիս 16ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Galeries Georges Peti. .8. Rue de Sèze: Պիտի ցուցադրուին մասնաւորաբար ծովեզերեայ տեսարաններ։ Ցուցահանդէսը պիտի փակուի Մայիս 31ին։

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ԶՈՐՍ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐ

ԹԷՀՐԱՆ, 25 Ապրիլ

Կառավարութիւնը ձեռնարկած է շարք մը բարենորոգումներու։

Առաջին առթիւ քուէարկուեցաւ օրինագիծ մը, որուն համաձայն 1600 քիլոմեդր երկայնութեամբ երկաթուղի պիտի շինուի, Մուհամմէրայէն մինչեւ Բէնտէրկէզ, անցնելով Համատան, Ղազուին, Թէհրան, Դամղան եւ Շահրուտ քաղաքներէն։

Շինութեան յատկացուած է շաքարի եւ թէյի մենաշնորհին արդիւնքը, որ կայս Դրամատունը կը գտնուի եւ 60 միլիոն ղրանի կը հասնի։ Շինութեան ծախք կը նախատեսուի 720 միլիոն ղրան եւ կը կարծուի թէ տասը տարիէն պիտի աւարտի։ Շաքարի մենաշնորհէն տարեկան հասոյթ կը սպասուի 60 միլիոն ղրան։

Երկրորդ ծրագիրն է դատական բարենորոգումը։ Պարսիկ դատարանները նշանաւոր են կաշառակերութեամբ, ... [illegible] եւ անվերջ ձգձգումներով։ Որոշուած է նոր հիմերով վերակազմել դատական մեքենան եւ վերամուտան փորձէ յետոյ յանձնել երեսփ. ժողովի վաւերացման։

Երրորդ գործն է՝ Պարսիկ Ազգ. Դրամատան հիմնարկութիւնը ... [illegible] դրամագլուխ նկատի ունին 150 միլիոն ղրան, որ պիտի գոյանայ արքունի կալուածներու եւ գոհարեղէններու վաճառումէն։

Չորրորդ գործը՝ կրթական բարենորոգումն է, որուն ծրագիրը ներկայացուցած է կրթական նախարարը։ Անցեալ տարեշրջանին տարրական կրթութեան նախագիծը ներկայացուց պատգամաւոր Ընկեր Զօրա Սագինեան։ Որոշուած է տարրական դպրոցներ բանալ գիւղերու մէջ, բարձրացնելով կրթական պիւտճէն։

Թէհրանի մէջ վերակառուցման ... ուորագրութեան ցուցակները՝ Հայերէն զինուոր եղած են միայն չորս հոգի։

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓՌԻԿԷ ԱԶԳԸ ԽՕՍԱԼ

ՏԵՍԻՆ 11 Մայիս.— Անցեալ տարի Պոլսէն եկողի մը հետ գրկուած էր Օր. Նուէնիկ Ցէր Դաւթեանը, իբրեւ մանկապարտէզի վարժուհի։ Թոշակը պիտի հոգար կաթող. պատ... [illegible] տեղւոյն Ռուսերէն եւ ... ամիսներուն Փարիզի Պեթականցի խորհուրդը խոստացուած ամսականները դրկեց։ Օրիորդը սկսաւ փոխառութեան ձեւով գանձել տղոց ամսականները, եւ առանց հաշիւ տալու ծախսեր։ Օրիորդ Նուէնիկ մինչեւ այս թուականին գրեթէ 45 տղոց ամսականները կը գանձէր համագումար 750 ֆրանք եւ լաւ կ'ապրէր։ Իսկ թէ փոխարէն ի՞նչ օգտակարութիւն ունեցած է,— տարբեր խնդիր է։ Առտուն հագիւ ժամը 9ին կուգար դպրոց։ Քանի մը տղոց դասերը հարեւանցի նայելէ վերջ, միւսները կը ճամբէր «գացէք խաղացէք» ըսելով, եւ ինք կը զբաղէր... գասախօսութիւններով։ Զմրան ցուրտին ու բուքին պզտիկները կը ղրկէր արտերը, որ փայտ հաւաքեն եւ օրիորդը տաքնայ եղեր։

Արդ, օրիորդը վերջեր մը առանց լուր տալու Ազգ. Միութեան, գաղտագողի խոյս կուտայ, միասին տանելով 45 տղոց եօթը ամսականը, մօտաւորապէս 4500 ֆրանք եւ երեսի վրայ ձգելով տղաքները։ Չմոռնամ յիշելու թէ Մայիս 15ի համար հրաւէր եկած էր S. L. S. A. ընկերութենէն, ... [illegible] կազմակերպելու...

Կը հաւատեն թէ այս փախուստը կատարուած է Հնչակեան մասնաճիւղին թելադրութեամբ եւ նոյնիսկ օրիորդին բեռները տանողը եղած է նոյն վարչութեան անդամներէն մէկը։

Պատկան իշխանութեան լուր տրուած է, փախստականը գտնելու համար։

Վերջին պահուն կ'իմանամ որ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկած է նոր օրիորդ մը բերելու։

Հեռախօսով

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (1) - GALLIA CLUB (1)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը կը շարունակեն իրենց մեծ մրցումներու շարքը, առանց դադար առնելու։ Մասնաւորապէս միութեան առաջին խումբը՝ որուն ձեռք բերած յաջողութիւնները գնահատուած են բոլորին կողմէ՝ ինը շաբաթէ ի վեր կը մրցի յաջողութեամբ։ Այսօր ալ Gallian է որ ճիշտէր կը կարդայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ձիրմակ Սասունականերուն :

Gallia 1905ին ամբողջ Ֆրանսայի ախոյեան ճանչցուած է եւ անկէ ի վեր մեծ ճռչակ ունի Ֆրանսայի մէջ։ Շատ մեծ մրցումներ կատարած է Գերմանիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ, եւ կը կոչուին Les Coqs de Paris: Անցեալ տարի Gallia փարիզի Promotion division d'honneurի ախոյեան ճանչցուեցաւ եւ ներկայիս ալ այդ աստիճանին մէջ է։ Gallia սկիզբէն մինչեւ այսօր Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերուն կարգը կը դասուի։ Ֆրանսայի մէջ գտնուող ամենազօրաւոր խումբերուն հետ է որ կը մրցի. այս տարուան շրջանին անոնք շատ լաւ արդիւնքներ շահած են։ Ցաղթած են Normandieի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Football Club Dieppeի հաւասար մնացած է հիւսիսի ախոյեան Amiens A. C.ի հետ, եւ անցեալ կիրակի ալ հաւասար մնաց հիւսիսի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Racing Club d'Arrasի հետ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ Gallia իր լաւագոյն կազմը պիտի հանէ, մանաւանդ որ պիտի ուզէ անցեալ տարուան պարտութիւնը յաղթութեամբ վրէժ ացնել։

Gallia դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.—

Stoffel, Couderc, Percet, Barthes, Favret, Rebuffe, Guillaume, Labarbe, Guillaux, Farge et Jost.

Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր կարգին պիտի ուզէ նորոգել իր անցեալ տարուան յաղթանակը, եւ դաշտ պիտի գայ իր ամենալաւագոյն կազմով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի սիրահարները որոնք միշտ ուշադրութեամբ կը հետեւին հայ խումբին՝ այսօր դարձեալ պիտի գան քաջալերելու զայն սոսկ շրջանակի մէջ։ Անցեալ կիրակի սրուան V. G. A. St. Maurի դէմ տարած իր փայլուն յաղթանակէն վերջ, այսօր ալ կը նախատեսենք Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէկ յաղթանակը թերեւս մէկ նշանակէտով։

Այս մեծ մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ խառն խումբը պիտի մրցի Galliaի համապատասխան խումբին դէմ։

Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Stade Municipal Ivryի մէջ, խառն խումբը ժամը 2.30ին՝ իսկ առաջինը՝ կը սկսի ժամը ճիշդ 4ին :

Ivry՝ Gare Saint Michelէն միայն հինգ վայրկեան է. խառն խումբին ժամադրավայր որոշուած է ժամը ճիշդ 1ին, իսկ առաջին խումբին ժամը 1.30ին Gare St. Michel (Métro Saint Michel): Stade Municipal կը գտնուի Place Philibert-Pompée, Իվրիի մէջ։

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԴԵՀ.— Իվրիի երկաթուղիի ընկերութեան խոշոր գործարաններէն մէկ հրդեհ ծագեցաւ ... [illegible] ... մը միլիոնի։

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 19

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՐԿԸ ՇԱՏԵՈԼԻ. ՄԵԿՏԷՊ ԻՆՉՊԷՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ 3000 ՄԱՌԻՔ

Նոր վրայ. Մարգս բարկացած ... [illegible]

[illegible]

— Աստուած տա՛յ

— Աստուած տա՛յ, բայց ... որ ձեզի կ'ըսեմ թէ իմ ... ուրախ ... որ ... մէջ ... կը չ'գտնէին.

Այս անգամ ալ չէի խնդար հասկցեր էի։ Բայց որպէս զի իր մտերմութեան մէջ, ստիկանը աւելի առաջ մղեմ, գործը կատակի դարձուցի։

— Ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ, ըսի իրեն, ռուսի մը մէջկարելի ըլլա՞յ կաղ գնել։ Վանդակին մէջ ջուր գնելու պէս բան մըն է։

Ոստիկանը կատղած էր

— Ա՞հ, այդպէ՞ս, հա՞, բացագանչեց. գիս աւանակի տեղ կը դնէք։ Ըսածս չէ՞, գիտեմ լաւ ուրեմն, Ի՞ՆՉ ԳԻՆՈՎ ԿԸ ՄՏՆԷՔ

... քաշ քաշ սկսայ խնդալ, յետոյ

— Թայց սիրելի բարեկամս ... Ձեր գլուխը պիտի կոանցնէք։

— Ի՞նչ փոյթ։ Ի՞նչ կը գնէք։

Մտածել ձեւացուցի, եւ իբր թէ պահ մը վարանելէ յետոյ.

— Լա՛ւ, իշխանի պէս պիտի վարուիմ. ձեզ կործանել չեմ ... գեր։ Հազար մառք գրաւ կը դնեմ, որ այդ կաղ ռուսը մէյ միայն ձեր երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունի։

— Ձեռքնիդ տուէք, ըսաւ խնդալով կը վստահեցնեմ ձեզ որ օրականս չահեցայ։

— Ե՞ս ալ, մտածեցի իսկոյն։

Եւ երբ խնդալը վերջացուց՝ խօսակցութիւնը շարունակելու համար, մէկու մը պէս որ միայն քաղաքավարութեան համար կը հարցնէ ըսի,

— Հապա ե՞րբ գայ պիտի տաք այդ նշանաւոր ռուսը։

— Օ՜, երբ որ ուզէք, բայց որպէս զի ձեր ... կանխած ըլլայ, աւելի լաւ պիտի ըլլար կարծեմ, որ փորձն դաւը ալ ներկայ գտնուէք պայմանաւոր մեր մէջը մնայ։

— Անշուշտ, բայց ինչ փորձի մասին կը խօսիք։

— Այն փորձին, որուն քանի մը օր յետոյ կայսրն ալ ներկայ պիտի գտնուի։

— Կա՛, ... Խաչէ՛ն՝ մէ՛կ, կը զգացնէք կոր, ինչպէ՞ս կրցաք հաւատալ թէ կայսրը հո՛ն, Խաչէն կընար գալ. գնա՛ բանը, խնդացեր են ձեր վրայ։

Այս անգամ, ... միայն որ ոստիկանը նեղացաւ։

Ցետոյ մտածելով ըսաւ.

— Ի՛նչ գրաւ կը դնէք, եթէ կայսրը յառաջիկայ ուրբաթ հոս ըլլայ։

— Նորէն հազար մառք, ըսի։

— Ընդունուած։

Եւ յետոյ ըսաւ.

— Ուրբաթ առաւօտ, ժամը 10ին, ինծի հոս սպասեցէք, եւ պիտի տեսնէք թէ իր ստո՛ւգ է՛ք, ... եւ մի մոռնաք 2000 մառք միասին բերելու։

— Ապահով եղէք. բայց խեղճ բարեկամս, կը վախնամ որ ձեր գրպանէն պիտի ելլայ։

Ուսերը թօթուեց եւ ձեռքս սեղմելէ յետոյ, երգելով հեռացաւ։

ԴԻՒԱՑԵՑՈՒԹ ՓՈՐՁ ՄԸ

Ընթերցողի մտածումը ... ... համբերութիւնը կը հրաւիրեմ հետեւեալ գրութեան վրայ։

Ասա թէ ինչու։

Երբ գործակալ մը պաշտօնով արտասահման կ'երթայ, պարտաւոր է իր տեղեկագիրներուն բովանդակութիւնը փաստել եւ անոնց վաւերականութիւնը ապացուցանելու համար, իր տեղեկագիրներուն կը կցէ վաւերաթուղթերու կամ գանազան առարկաներու լուսանկարները։

Միշտ գիրքին է ըսել «Բայց ինչ տեղը գալ. ... ինչ որ ... սայ»

Բայց այնքան ալ գիւրին չէ փաստեր հայթայթել Անա՛ թէ ինչու, փոխ-լրտեսութեան մէջ, իրաւունքով կը պահանջուի որ իբրաքանչիւր լրտես, ինչ ալ ըլլայ անոր աստիճանը, իր լուրերուն ու տեղեկութիւններուն համապատասխան ապացոյցներ տայ։

Այսպէս է որ ստիպուեցայ իմ պետերուս ղրկել լուսանկար մը, որուն վրայ Հիւսենպարկի եւ Լիւտենտորֆի մէջտեղը կ'երեւէր Կայսրը, Ընդհանուր բանակաւ. զին կողմ գինուորականի մը բրած վաւերացումները քննած միջոցին։

Լուսանկարը, որուն մէկ օրինակը կրցեր էի իւրացնել, նոյն օրն իսկ, քաշուած էր պաշտօնի պաշտօնեան լուսանկարչին կողմէ, որուն պաշտօնն է կայսեր հետեւիլ, անոր ճամբորդութեան ընթացքին։

(Շար.)

պնդելու համար, կառավարութիւնէս խնդրեցի որ Հանովրի Թրքական ընդհանուր հիւպատոս կարգէ ձեր հայրենակից Պ. Պէնրինկը։ Յոյս ունիմ որ այս վերջինը իր այս նոր պաշտօնով պիտի նպաստէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւններու ամրապնդման»։

Քէմալէտտին Սամի փաշա իր ճառը վերջացուց բաժակ պարպելով ի պատիւ գերման ազգին, եւ հանրապետութեան նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկի։

Կեանքը Պէյրութի մէջ

Պէյրութի վրանաքաղաքին մէջ բացուած է մայրանոց մը, զոր կը կառավարէ Նիր Իսթ Րըլիֆը։ Մարտ ամսուան ընթացքին մայրանոցին մէջ ծնած են 80 երախաներ, որոնց մէջ երկուորեակ մը եւ անբնական ծնունդ մը։ Նորածիններու 39ը մանչ, 41ը աղջիկ։ Մեռած են 3 երախայ, իսկ մայրերուն մէջ մահ չէ պատահած։

Մայրանոցին մէջ կը պաշտօնավարեն Տոքթ. Խոսրով Գրիգորեան, վկայուած մանկաբարձուհի մը, հիւանդապահուհի եւ օգնական մը։ Մայրանոցի շէնքը տախտակէ տաղաւար մըն է, սակայն՝ մաքուր, լուսաւոր եւ օդասուն։

Մայրանոցը ունի 14 անկողին։ Մինչեւ վերջին ամիսը (մայրանոցի շինութենէն ի վեր 4 ամիս), քննուած են 155 մայրեր, որոնցմէ 61ը դեռ ծննդաբերութիւն չեն ունեցած։

Մայրանոցի հաստատութիւնը գաղթակայաններուն մէջ տիպար եւ անհրաժեշտ կազմակերպութիւն մըն է։

Պէյրութի Քաղաքապետութիւնը անցեալ տարի գրաւած էր Հայոց հին գերեզմանատան մէկ մասը, ընդարձակելու համար ճամբան։ Գրաւուած հողամասին փոխարժէքը, 1725 սուր. ոսկի, վճարուած ըլլալով, Գերեզմանատան Յանձնախումբը նոյն գումարով գնած է գերեզմանատան կից 370 կանգուն հող, այսպէս շարունակելով նաեւ շինել կիսատ մնացած մատուռը։ Գերեզմանատան Յանձնախումբը ձեռնարկած է նաեւ պատ քաշել գերեզմանի հողին շուրջ։

Թրքական հպատակութիւն ընդունողներուն առաջին խումբը Դամասկոսէն մեկնած է Թուրքիա, Պէյրութի վրայով։

Ի խնդիր Օդանաւորդներուն

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ ֆրանսացի օդանաւորդները գտնելու յոյսերը հետզհետէ կը մարին, քանի որ հակառակ երեք ազգերու կողմէ կատարուած մանրակրկիտ փնտռտուքներուն, ոչ մէկ իրական հետք կարելի եղաւ ձեռք բերել։

Եւրոպայէն, Քանատայէն եւ ամբողջ ամերիկեան եզերքի երկայնքէն առնուած լուրերն ու անթել հեռագիրները մէկ բան միայն կը հաստատեն, այն թէ՝ ո՛չ մէկ նորութիւն կայ։ Նիւֆաունտլէնտի վրայ կատարուած փնտռտուքները անհետեւանք մնացին, մարելով յոյսի վերջին նշոյլն ալ։ Ուաշինկթընէն Ռէյմընտ Օրթէյկ, որ երկու տարի առաջ 25,000 տոլար մրցանակ խոստացած էր Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքը կատարող առաջին օդանաւորդին, հիմա 5000 տոլար կը խոստանայ անոր, որ ստոյգ տեղեկութիւն մը պիտի տայ կորսուած օդանաւորդներուն մասին։ Գոսթընէն ուրիշ վաճառական մը, որ անունը չի տար, «Սպիտակ Թռչուն»ը գտնողին 1000 տոլար կը խոստանայ։

«Լոս Անճէլոս» զեպպելին օդանաւը 14 ժամուան մէջ 600 մղոն ճամբայ կտրելէ եւ շոգենաւերուն համար վտանգաւոր կէտերու վրեւ փնտռտուքներ կատարելէ վերջ, իր կեդրոնը դարձաւ։ Ծովային նախարարութիւնը կը մտածէ «Լոս Անճէլոս»ը ղրկել մինչեւ Լապրատոր, վերջին փորձ մըն ալ ընելու համար։

Իտալացի օդանաւորդ տը Փինէտօ, Ամերիկայի մէջ հացկերոյթի մը ընթացքին յայտարարեց թէ ամէն յոյս կտրուած է եւ թէ Նոնժէսէր ու Քոլի անպատճառ մեռած են՝ իյնալով ովկիանոսին մէջ։

Օդին աննպաստութեան պատճառով Ամերիկացի օդանաւորդները երէկ ճամբայ չելլեցան ելել դէպի Փարիզ։

Գործազրկութեան նուազում

Աշխատանքի նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Մայիս 12ին նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 54,252, որոնց 37,044ը այր, 17,208ը կին։ Անցած շաբաթ ասոնց թիւն էր 58,463, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 4210 հոգի։ Գործազրկութիւնը իր ամենաբարձր աստիճանին հասաւ Մարտ 10ին, երբ 81916 նպաստընկալներ կային։

Վերջացող շաբթուան ընթացքին աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 774, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 929, ընդամէնը 1703 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է։ Ասոնցմէ ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Նոր Ֆրանսա մտածներուն թիւն է 42, բոլորն ալ Իտալացի։ Իսկ երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 131 Պելժ եւ 75 Իտալացի բանուորներ։ Ֆրանսայէն մէկ շաբթուան մէջ մեկնած են 1822 օտար բանուորներ, որոնց 970ը Իտալացի, 233ը Սպանիացի, 184ը Լեհ են։ Բացի վերիններէն, առաւելագոյն երեք ամիս ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 52 Իտալացի եւ 12 Պելժ բանուորներ։ Անկէ զատ, արձակուրդով իրենց երկիրը մեկնող 343 օտար բանուորներ վերադարձած են։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի Աղբիւր Սերոբ խումբի դասախօսական ժողովը, այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 4 Passage St. Hippolyte, մէթրօ Իթալի։

Հ. Յ. Գ. Լիոնի Դնունի խումբի ընդ. ժողովը՝ վաղը Երեքշաբթի ժամը ճիշդ 8.30ին Գրադարանի սրահը, խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲՆԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի մայր դիւանը տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին ֆլորիա ճաշարանը (61 Rue Mr. le Prince)։ Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան համարատուութիւն, 2. գիւտճէ, 3. մամուլ, 4. ընտրութիւններ։

ԱՐԾՈՒԻՆԵՐՈՒ Դ. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԱՅՍՕՐ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական խումբը իր հիմնադրութեան երրորդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպած է դաշտային հանդէս մը, որ տեղի կ՚ունենայ այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Meudonի անտառին Patte d'Oie դաշտին վրայ։

Կը հրաւիրուին հետաքրքրուող հայրենակիցները։ Ճամբու. Ճեփեկութ Invalidesէն կամ Pont Mirabeauէն իջնել Meudon Val-Fleury կայարանը, ուր ժամը 1-2 առաջնորդող սկաուտներ պիտի սպասեն։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
Է. ՍԹԷՖԷՆԻ
ՎԿԱՅԵԱԼ
ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԴԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ՖԱԳՈՒԼԹԷԷՆ
106, AVENUE KLEBER, 106
Téléph. Passy 72-56
Ամէն տեսակ վիճելի գործեր ամէն դատարանի առջեւ։ Ձեւակերպութիւններ ֆրանսա մտնելու համար։ Քնակութեան խնդրի կանոնաւորման համար հարկ եղած ձեւակերպութիւններ։
ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ամէն օր ժամը 4—7

ՏԱՆ ՄԻՋ գործ փնտռող կարուհիներուն տեւականօրէն գործ կը տրուի, ժէրսէի խիստ շահաւոր գործ։ Դիմել՝ S. Havassianի 4րդ յարկ, 3. Rue Thouin Paris (5me)

DOCTEUR PROY
Ex - Interne des Hopitaux
Médaille d'argent
Տոքթ. Յ. ԽՈՒՊԷՍԵՐԵԱՆԻ
Աշխատակցութեամբ
Կը խնամէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները։ Արականութիւնները (Varices) հիմնական դարմանում առանց գործողութեան։
Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2.8. Կիրակի եւ տօն օրեր 9—12։
142 R. DU FB. St. DENIS
Գառ տը լ'էսթի մօտ, Հեռաձայն՝ Nord 31—49։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ի. ՄԱՍ

Անտօնիօս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Լէպլէպիճի Հօրհօր 6, Զարտաշ 6, Արշին Մալ Ալան 5, Նա Հլինի սա լինի 4, Երկու Խուլեր 3, Կառքի արկած մը 2.50, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնա խնդրալ է 2.50, Փարոսի պահապանները 2.50, եւայլն։

Էջեր Քուշակէն 5 ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, եւ Երգեր ու Տաղեր 2.50։

Պոլշեւիզմը եւ Հայաստան 6, Հայաստանի Չարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու Ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Հայկ. Երգարան ձայնագրուած 10, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր եղբայր 7, Հրաշագործ Ծաղիկը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՕՇԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին —

L. Mozian, 51 Bld· Auguste Blanqui, Paris (13e)։

«Բուժանք» Մայիս 11րդ թիւը լոյս տեսաւ պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ։ Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով։

ՄԵԾ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՄ
ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՐԱՐԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ
ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԵՄ բնակարանի, ձեփի, պատեր թղթելու ամէն կարգի աշխատանք։
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ ճաշարաններու եւ խանութներու բարեխիղճ եւ արագ աշխատանք, գիւրամատչելի գիներով։
ԴԻՄԵԼ՝ Զ.Ի. 30 Passage Menilmontant. Paris (11e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիա.	L. St.	[illegible]
Տոլար.	Dollar	25 52
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604 75
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	[illegible]
Ֆրնք ոսկի	" or	111
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի "	Drachme	[illegible]
Լիր " "	Lire	138
Պելժ. ֆրանք "	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. "	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Կր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100
II	"	1920
III	"	1480
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		165

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
20Bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28 bis, Rue Lafayette · PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻ.		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ 1927 — 17 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 338

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՄԻՐ ՃԵՐՄԱԿ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Օրուան կարեւոր դէպքն է, Մայիս 12էն ի վեր, Լոնտոնի ոստիկանութեան արշաւը ռուսական «Արգոս» ընկերութեան շէնքին վրայ։

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին մինչեւ այսօր, գաղտնապահ խստութեամբ։ Արեւմտեան երկիրներու մէջ, հազուադէպ են այսպիսի պարագաներ։ Մանաւանդ բրիտանական կառավարութիւնը քիչ անգամ այսքան ջղագրգիռ փորձի մը ենթարկուած է։

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, պահպանողական կառավարութիւնը լարած է գաղտնի լրտեսութեան, քարակներու ամբողջ ցանցը, երեւան հանելու համար իր փնտռածը. Գործողութեան գլուխ կանգնած է Ներքին Նախարարութիւնը, որ ամէն միջոց կը փորձէ, մինչեւ անգամ բռնի բանալով նկուղներու խորը թաղուած ամրակուռ արկղները։ Եւ պողպատեայ դռները ճեղքած ատեն, որոշ բացատրութիւններ չի տար իր գործողութեանց մասին։

Եթէ հաւատանք օրուան լուրերուն, կառավարութիւնը կը փնտռէ նաւային յատակագիծ մը, որ կորսուած է եղեր երկու ամիսէ ի վեր, եւ որուն իբրեւ վերջին թաքստոց, ցոյց կու տան Արգոսը (Համառուսական գործակցական ընկերութիւն։ Բառը կազմուած է այս բացատրութեան անգլերէն սկզբնատառերով)։ Մեր գործը չէ վճռել այս պատմութեան վաւերականութեան մասին։ Իրողութիւնը այն է որ, Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը կը կատարէ յանդուգն քայլ մը, մերկացնելու համար խորհրդային իշխանութեան ձեռնարկութիւնը։ Պիտի յաջողի՞ թէ ոչ, ուրիշ խնդիր է։ Անգլիոյ հանրային կարծիքը ամէն միջոց ունի վարկաբեկելու կառավարութիւնը, եթէ անոր հաւաստիքները եւ պնդումները սնոտի երեւնան։ Աշխատաւորականները եւ քիչ-շատ ազատական տարրեր զարմանք յայտնեցին առաջին օրէն. բայց միեւնոյն ատեն կը զգուշանան յախուռն շարժումներէ։ Ժամանակը երբեք ուշ չէ... պատասխանատուութիւններ ճշդելու համար։

Այս բիրտ գործողութեան հանդէպ, յատկանշական է Մոսկուայի դիրքը։ Ճիշտ է, բողոքագիր տրուեցաւ, ցոյցեր կը կազմակերպուին Խորհրդային Միութեան ամէն մէկ կողմերը, Մոսկուայէն մինչեւ հարաւ, մինչեւ Երեւան եւ Նախիջեւան։ Սակայն ատոնք սովորական ձեւեր են, ամբոխավարական միջոցներ։ Կացութեան մասին իրական գաղափար կազմելու համար, պէտք է կարդալ խորհրդային մամուլը, որուն առաջին հակազդեցութիւնը շատ զուսպ է, եւ եթէ կ'ըսենք՝ նկուն։ Ո՛ւր այն ուռուցիկ «եղոյթ»ները զանազան առթիւներով, եւ ո՛ւր ներկայ շրջահայեաց, պահպանողական լեզուն։ «Իզվեստիա»ի ամէնէն խոշոր սպառնալիքը այն է որ սովետական առեւտուրը պիտի տուժէ...։

Կը հետեւի թէ, լրջօրէն տեղի տուած է պոլշեւիկներուն յեղափոխական թափը, 1921էն ի վեր։ Կա՛մ այն է որ Մոսկուան այնքան վստահ է իր անձեռնմխելիութեան վրայ եւ համբերութեամբ կը սպասէ Անգլիոյ «պինդգլուխ»ներուն սնանկութեան։ Կամ, անակնկալ հարուածին եւ գալիք յայտնութիւններուն դէմ, խոհեմութիւն կը սեպէ իւր չլեցնել կրակին մէջ, աւելի չարիքներ կանխելու համար։

Երկու պարագաներուն մէջ ալ, հետաքրքրական է ելքը։ Անգլիոյ պահպանողականները, որքան ալ մոլեգնած ըլլան, ամենայն չեն անդարմանելի կացութիւն մը ստեղծելու եւ մինչեւ պատերազմ յառաջանալու։ Խորհրդային իշխանութիւնն ալ այդպիսի միտք չունի, չունի և միջոց։ Բայց Լոնտոնի կառավարութիւնը ապահովաբար իր ազդեցութիւնը պիտի ունենայ բոլոր հակապոլշեւիկ երկիրներու, եւ առաջին առթիւ՝ Չինաստանի մէջ, ուր շուտ խաւարեցաւ կոմինտերնի արեւը։

Ուշագրաւ է որ, խուզարկութեանց ամէնէն տաք շրջանին, Լոնտոն կը գտնուէր Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը, Պրիանի հետ միասին։ Շատոնց որոշուած էր այս պտոյտը. բայց Անգլիոյ հիւրերը անշուշտ իբրեւ «անիր-արկած» չէ որ պիտի լսեն Արգոսի խուզարկութիւնը։ Մանաւանդ որ, Ֆրանսայի մէջ ալ ատենէ մը ի վեր հրատապ հարց է դարձած պոլշեւիկներու գործունէութիւնը, եւ Ներքին Նախարարը Նեզուէն չի քաշեր ամէնէն կտրուկ բառերը գործածելու համար։ ... պիտի գտնէք ձեր դէմ»։

Անհաւասիկ նորէն դէմ դիմաց կարմիր եւ ճերմակ պոլիտիկաները։ Այս անգամ ճերմակներն են որ յարձակողականի կը ... գործածելով իրենց բոլոր հնարքները եւ ոստիկանութեան ցանցը։

Բարի՞ք պիտի ծնի այս անակնկալէն թէ չարիք, խաղաղութեան տեսակէտէն։

Դժուար է պատասխանել։ Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը ... փորձի մը կ'ենթարկուի, դէպի աջ կամ դէպի ձախ դառնալու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, անգամ մըն ալ կը փակուին դուռները, արեւմտեան դրամատիրութենէն վարկ ստանալու համար։ Ինչ որ փորձուեցաւ 1921էն ի վեր, ոչ իսկ ճամբան հարթեց։ Անգլիա համաձայնութիւն կնքեց, բայց մէկ փէննի վարկ չտուաւ։ Ֆրանսա կը քաշքշէ 18 ամիսէ ի վեր։ Գերմանիա և Իտալիա իրենց ուղղով կը տապկուին։ Իսկ հիմա՞...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՅՈՅՆԵՐԸ ԵՒ ԻԶՄԻՐԸ

Պոլսոյ «Ակշամ» թերթին մէջ, խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ պէյ կը գրէ.

— «Հելլէն պատերազմական նախարարին տուած հրամանին վրայ, Սելանիկի 51րդ զօրաբաժինը մեծ շուքով տօնած է Իզմիրի գրաւման տարեդարձը։ Բեմին մէկ կողմը դրուած է եղեր Խրիսոսթոմոսի պատկերը, իսկ միւս կողմը՝ Իզմիրի հրդեհը ներկայացնող նկարներ, բոլորն ալ կապոյտ ժապաւէններով զարդարուած։ Ներկայ եղած են շատ մը պետական մարդիկ, երեսփոխաններ եւ զօրավարներ։ Զօրաբաժնին հրամանատարը Ցուտրիանոս, ճառ մը խօսելով, ըսած է թէ. «Իզմիրի գրաւումը ազգային պատմութեան ամէնէն փառաւոր էջերէն մէկը կը կազմէ» թէ պէտք չէ յուսահատիլ բանակին պարտութենէն եւ թէ վերջապէս «օր մը կրկին պիտի առնենք մեր կորսնցուցածը»։

«Ամէն ազգ կը տօնէ իր յաղթանակները, բայց տեսնուած չէր այսպէս զին. հանդիսութիւններով տօնել արիւնոտ ոճիր մը, որ պէտք է մոռցուէր պատմութեան առջեւ։ Իր զին. պատիւին ժապաւէն բծախնդիր ազգ մը միայն սուտով կրնայ յիշել այս տեսակ օր մը։ Իզմիրի գրաւումը, բարբարոսական եւ պատուի ... Ցունաստանի համար։

«Այն բանակը, որ Թուրքին վրիժառու զէնքերուն առջեւ վիրաւոր գազաններու նման խուճապահար կը փախչէր, ահա իր բեկորներուն միջոցաւ առանց ամչնալու Իզմիրի մասին կը խօսի, եւ զինուորական քայլերգը կը հնչեցնէ, բարեւի կենալով հրդեհի նկարին առջեւ։

«Քիրիա Ցուտրիանոս, չեմ կարծեր որ համարձակիս ոտք դնել Իզմիրի քարափին վրայ։ Նոյն իսկ, երբ Իզմիրի վերագրաւումէն կը ճառէիր, եթէ չարաճճի մէկը «էլխէթէ կուգայ» ըսէր, հրդեհը պատկերացնող նկարը տեսնելով բնազդմամբ թրքական հողին վրայ պիտի կարծէիր, ձեր ազգային քայլերգը թուրք հեծելազօրքի հանած ձայնին տպաւորութիւնը պիտի թողուր, հանդէսը, ճառը, Խրիսոսթոմոսին պատկերը եւ զօրաբաժինը ձգելով, խենդի նման պիտի փախչէիր, Սելանիկի փողոցներուն մէջ, պոռալով.

«Էլխէթէ, էլխէթէ, Մուսթաֆա Քէմալ...»։

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Էջմիածնէն Պոլիս՝ Գարեգին եպսկ.ի հասած նամակով մը կը հերքուի այն լուրը թէ Ստեփաննոս արքեպիսկ. ձանչցուած է իբրեւ առաջնորդ Պուլկարահայ թեմին։ Ընդհակառակն կը յանձնարարուի պատուիրակ Գարեգին եպս.ի որ անմիջապէս մեկնի եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները ընէ։ Պատուիրակին տեղեկագրութենէն յետոյ միայն վերջնական որոշում պիտի տրուի։

Նամակներ ուղղուած են նաեւ Ստեփաննոս արքեպիսկ.ի եւ Պուլկարիոյ առաջնորդական տեղապահ Ղարիպեան Ա. Քահանայի։ Առաջինին կը յանձնարարուի ենթարկուիլ վերին մարմնին կարգադրութեան, իսկ երկրորդին՝ շարունակել իր պաշտօնը, մինչեւ նոր կարգադրութիւն։

∴ Երեւանէն Մարսէյլ գրուած անձնական նամակէ մը մէջ կը կարդանք.— «Հայաստանի անխոհեմ վարիչները սեւ ձակատիկ մը անցնել տուին մեզի»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւռուս վէճը

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվէսթիա» խօսելով Լոնտոնի ծանօթ խուզարկութեանց մասին, կը գրէ թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը ներշնչուեցաւ Փեքինի օրինակէն։ Ասիկա սկիզբն է երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները խզելու մասին սըր Օսթըն Չէմպըրլէնի ըրած սպառնալիքին իրագործումին։ Անգլիոյ ներքին քաղաքականութեան մեքենայութիւններէն մէկն է այս. Արհեստակցական միութեանց նոր օրէնքը գործադրելու համար, պէտք ունի հասարակութեան ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու։ Ասոր համար կ'օգտագործեն պոլշեւիկեան վտանգը, որ արդէն անգամ մը օգտակար եղաւ պահպանողականներուն։ Այս միջադէպը նոյնպէս հարուած մը կուտայ գործունէութեանը միջազգ. տնտեսական խորհրդաժողովին, որուն մասնակցեցաւ Խորհրդային Միութիւնը՝ մեծ պետութեանց, մասնաւորապէս Անգլիոյ պնդումներուն վրայ, որովհետեւ ատոնք հաշուած էին թէ առանց իր մասնակցութեան կարելի չէ Եւրոպայի տնտեսական կեանքը վերականգնել։ Յարաբերութեանց խզումը հաճոյք չպիտի պատճառէ Անգլիոյ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական շրջանակներուն, որոնք գիտեն թէ շատ պիտի վնասեն կորսնցնելով խորհրդային շուկան. անոնք պիտի վնասուին աւելի քան Խորհրդային Միութիւնը, որ կրնայ դիմել Անգլիոյ բազմաթիւ մրցորդներուն։

Անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումը չարաշուք ազդեցութիւն պիտի ունենայ ամբողջ Եւրոպայի տնտեսական կացութեան վրայ։ Այսպիսի աղէտի մը պատասխանատուութիւնը պիտի իյնայ ոչ թէ Խորհրդային Միութեան վրայ, որ միշտ խաղաղութեան կը ձգտի, այլ ամբողջովին անգլ. կառավարութեան վրայ, որ կեղծիքով սկսաւ եւ «փոկրոմ»ով մը վերջացուց։

... խուզարկութիւնները «Արգոս»ի գրասենեակներուն մէջ։ Բազմաթիւ կարեւոր վաւերաթուղթեր գրաւուելով յանձնուեցան ներքին նախարարին, որ երէկ այս մասին յայտարարութիւններ պիտի ընէր երեսփ. ժողովին մէջ։ Միայն դեռ չէ գտնուած երեք ամիս առաջ նախարարութենէ մը գողցուած կարեւոր վաւերաթուղթը։ Բոլոր արկղերը երեւան հանուելով բացուեցան ելեկտրական ծակիչ մեքենաներով եւ 8 ժամուան գիշերային տքնաջան աշխատութիւններէ վերջ։ Արկղիմը դուռըմը երեք մեթր բարձր էր եւ հազար քիլօ կը կշռէր։ Հարկ եղաւ քանդել քանի մը կրակիւսէ պատեր, որոնց մէջ խոշոր արկղեր թաքնուած էին։ Արկղերուն մէջէն երեւան հանուեցան մետաղեայ հատուածներ, որոնց մէջ զանազան վաւերաթուղթեր կային։ Կարգ մը թուղթեր կը վերաբերէին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Տումէրկի Լոնտոն այցելութեան։ Գտնուեցաւ ցանկը պոլշեւիկեան այն գործակալներուն, որոնք անցած տարի ընդհ. գործադուլի համար պրոպագանդ մղած էին. երեւան հանուեցաւ նաեւ կեղծ անցագիրներ տալու կազմակերպութիւն մը։

Լոնտոնի մէջ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան փոխ-տնօրէն Փօէֆ հրատարակեց երկար զեկոյց մը, որով կը բողոքէ «դիւանագիտական առանձնաշնորհներու բռնաբարման» դէմ, եւ կը պահանջէ որ ռուս ներկայացուցիչ մը ներկայ ըլլայ խուզարկութեանց։ Ցետոյ կ'աւելցնէ թէ ամէն պարագայի տակ «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ չէ որ կը գտնուի նախարարութենէ մը գողցուած վաւերաթուղթը։

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ բողոքի բուռն ցոյցեր տեղի կ'ունենան Լոնտոնի խուզարկութեանց առթիւ։ Ճառախօսները անարգալից կերպով կ'արտայայտուին «անգլիացի աւազակներուն դէմ, որոնք կ'ուզեն պատերազմի մղել խորհրդային միութիւնը»։ Մեծ քաղաքներու մէջ հռետորները կը պահանջեն, որ խորհրդային կառավարութիւնը տնտեսական պօյքօթ հռչակէ անգլիական ապրանքներու դէմ։

Մօտ 40,000 հոգի շրջապատուած հեծելազօրքի քանի մը գունդերով, Կիրակի օր թափօր կազմած անցան Մոսկուայի անգլ. դեսպանատան առջեւէն։ Շէնքը լաւ պաշտպանուած էր եւ ոեւէ միջադէպ չպատահեցաւ։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՄԻԿՈՅԵԱՆ

Առեւտրական գործավարութեան շէնքին առջեւ տեղի ունեցած բողոքի հրապարակային միթինկի մը ընթացքին գործավար Միկոյեան յայտարարեց թէ իրենց այս արարքով Անգլիացիները կ'եղծանեն առեւտրական համաձայնութիւնը, քանի որ առեւտրական պատուիրակութեան շէնքը անձեռնմխելի էր։ Ցիշել է յետոյ որ վերջերս համաձայնութիւն մը կնքուած է անգլ. զանազան կարեւոր հաստատութեանց հետ. Միկոյեան շեշտեց որ անգլ. կառավարութիւնը փոխանակ անգլ. ճարտարարուեստը զարգացնելու եւ գործազրկութիւնը մեղմացնելու, անգլեւխորհրդային առեւտուրը քանդելու կ'աշխատի։ Խորհրդային Միութիւնը զայրացած այս միջադէպէն, կը սպասէ իր ներկայացուցիչի բողոքագրին անգլ. կառավարութեան տալիք

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ ՓԱԽՉՈՂՆԵՐԸ

Ազգ. ժողովի ներքին յանձնաժողովը ընդունեց օրինագիծ մը, որուն համաձայն 6 ամիսէն 3 տարուան բանտարկութեան եւ 500էն 1000 ոսկիի տուգանքի կը դատապարտուին բոլոր անոնք, որ վտարուած են Թուրքիայէն կամ վերադարձի արտօնութիւն չունին, եւ սակայն գաղտնաբար կը վերադառնան, ու իրենց ինքնութիւնը կը ծածկեն։

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ԽՂԴՈՒԱԾ

Պէյրութի մէջ Զէյթունիի ծովեզերքը, Ալֆօնսի մօտ, Քելեկեան որբանոցի նախկին պաշտօնեաներէն բնիկ Գոնիացի Յաֆայէլ Թոսունեան անուն հայ երիտասարդի մը դիակը գտնուած է։

Կ'ըսուի թէ երիտասարդը բաց նամակ մը ձգած է ոստիկանութեան, յայտնելով որ ոչ ոք մեղաւոր է, կուն նեղութիւն չպատճառեն, որովհետեւ ինքը իր ձեռքով անձնասպանութեան կը դիմէ։ Պատճառը անյայտ է դեռ։

ՀԻՄԱ ԱԼ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թուրք երաժշտասէրներու միութիւնը վերջերս միացած է գեղարուեստասիրական միութեան հետ։ Միութիւնը ժողով գումարած եւ որոշած է բուռն պայքար մը մղել Պոլսոյ մէջ գտնուած օտար երաժիշտներուն դէմ։

Միութիւնը դիմում կատարած է քաղաքապետութեան եւ խալք վերջ տրուի գործունէութեանը ռուս երաժիշտներուն, որ Պոլսոյ երաժշտութիւնը առած են իրենց ձեռքին մէջ։

Միութեան նախագահ Սէյֆէտտին պէյ յայտարարած է թէ եւրոպայէն վերադարձին, ինքինքը Ռուսիոյ մէջ կարծած է, տեսնելով որ բոլոր սրահներուն եւ պարտէզներուն մէջ ռուս երաժիշտներ միայն կը գործեն։ Նախագահը կը հաւատայ թէ, Թուրք երաժիշտները շատ աւելի բարձր են Ռուսերէն, որոնք իրենց օտարականի հմայքով միայն արժէք ստացեր են զանազան հաստատութիւններու մէջ։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԱԶԳ. ՔԱՅԼԵՐԳ

Լիբանանեան ազգային քայլերգի մը ընտրութեան համար կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը Մայիս 20ին նիստ պիտի ունենայ երաժշտութեան ազգային դպրոցի սրահին մէջ, ուր պիտի փորձուին բոլոր քայլերգները։ Յետոյ յանձնաժողովը անոնց մէջէն լաւագոյնը պիտի ընտրէ որպէս Լիբանանի ազգային քայլերգը։

ՔԵՐԷՆՍՔԻԷՆ ՎԵՐՋ ՄԻԼԻՈՒՔՈՖ.— Կը յիշուի թէ ռուս առժամեայ յեղափոխական կառավարութեան վարչապետ Քէրէնսքի Ամերիկայի մէջ հրապարակային բանախօսութեան մը պահուն ապտակուեցաւ ռուս կնոջ մը կողմէ։ Լրագիրները կը հաղորդեն որ նոյն բախտին արժանացած է յիշեալ կառավարութեան արտաքին նախարար եւ Փարիզի «Փոսլէտնիյա Նովոսթի» թերթին խմբագրապետ Միլիուքոֆ, անցած հինգշաբթի օր Ռիկայի մէջ ճառ մը խօսած պահուն։ Ապտակողն է Վիթալի Անտերքոս անուն 19 տարու երիտասարդ մը, որ ձերբակալուելով յայտարարեց թէ Միլիուքոֆի կառավարութեան երեսէն իր ծնողքն ու եղբայրը անօթութենէ մեռան, նոյնպէս Միլիուքոֆ եւ ընկերներն են պատճառը որ այսօր պոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ է Ռուսիա։ Լաթվիոյ խորհրդարանի անդամ մը ցաւ յայտնեց միջադէպին համար եւ Միլիուքոֆ շարունակեց բանախօսութիւնը։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԱՐԳ ՄԸ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մ. Նահանգներ, Քանատա, Աւստրալիա, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա,

Գործազրկութիւնը, որ նախ քան պատերազմը, ճարտարարուեստական խոշոր երկիրներու մէջ ունէր մասնաւոր կամ գոնէ անցողակի հանգամանք եւ եթէ բացառիկ պարագաներու տակ աւելնալով, այսուհանդերձ չէր կազմաւորեր համապատասխան երկրին տնտեսական կեանքը, զինադադարէն յետոյ, կարգ մը արեւմտեան երկիրներու մէջ մասնաւորաբար, սաստկացաւ սուր ու քրոնիկ բնոյթ։ Եւ թշուառութեան ու զրկանքի մատնեց հսկայ թիւով աշխատաւորութիւն, անդամալուծելով այդ երկիրներուն տնտեսական ու արդիւնաբերական կեանքը ու հետեւաբար պատճառ դառնալով քաղաքական անբաղձալի վերիվայրումներու (Իտալիա, Աւստրիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Մեծն-Բրիտանիա, Չեխոսլովաքիա, Ֆրանսա եւայլն)։

Ընդհանուր առումով, հետեւեալ պատկերով կը ներկայանայ գործազրկութիւնը զանազան երկիրներու մէջ։

1.— Կան կարգ մը երկիրներ, ուր աշխատանքի մատուցումն ու պէտքը պահած են իրենց հաւասարակշռութիւնը, կամ տարբերութիւնը առաջացած է աննշան տատանումով։ Աշխատանքի շուկան միացած է առողջ եւ բաղդատաբար հաւասարակշիռ։ Այս երկիրները, տնտեսական իրենց բարեկեցութիւնը կը պարտին իրենց դրամական կայունութեան կամ ճարտարարուեստական վերելքին։ Այս խումբին ամէնէն ցցուն օրինակը կը հանդիսանան Միացեալ-Նահանգները, որոնց կողքին պէտք է դասել նաեւ այն երկիրները, որ Մեծ Պատերազմի ընթացքին իրենց չէզոքութեան վայելումները եւ երկրագործական փոքրիկ պետութիւնները որ տակաւին ճարտարարուեստի ներհակութիւններէն չեն տառապիր։

2.— Երկրորդ խումբին մէջ կը մտնեն այն երկիրները, ուր գործազրկութիւնը աւելի շատ բնակչութեան ծայրայեղ խտութեան արդիւնք է, տնտեսական եւ կլիմայական պատճառներ ունենալով հանդերձ։ Այսպէս Իտալիան, որ ամէ՛ն տարի, պատկառելի թիւով աճող բնակչութիւն մը կը հաշուէ, անտարակոյս կը ներկայացնէ յարատեւ գործազրկութեան վիճակ մը։ Պարագան մօտաւորապէս նոյնն է Լեհաստանի, Աւստրիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ համար, երեք խոշոր երկիրներ որ քաղաքական նոր դասաւորումներու հետեւանքով չեն բաւեր երկրին մէջ ապրող աշխատաւորութեան ու կը ստիպուին, ամէ՛ն տարի, որո՛շ թիւով արտագաղթներ կազմակերպել կամ քաջալերել, այսպէսով արդիւնաւոր աշխատանքի առանց այդ ալ խճողուած միջավայրին շուկան։

3.— Վերջապէս, այս երկու խումբերուն կողքին, կան առաջնակարգ երեք ճարտարարուեստական մեծ երկիրներ՝ Գերմանիա, Մեծն-Բրիտանիա, Ֆրանսա, ու կարգ մը ուրիշներ, ուր գործազրկութիւնը հետեւանք է (օրինակ Մեծն-Բրիտանիոյ մէջ), տնտեսական քաղաքականութեան սխալ ուղղութիւններու կամ քաղցկեղ հասարակութեան եւ նաեւ ընկերային տագնապներու։ Գերմանիոյ մէջ, տագնապը ունի ուրիշ կարեւոր պատճառ մը եւս, դրամի կայունացումը կամ վերարժեւորումը, որ վերջացող տարուան վերջին ամիսներուն ու այս տարուան սկիզբը հսկայ թիւով բանուորութիւն ասպարէզէն դուրս նետեց։ Գերմանիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող գրեթէ տեւական գործազրկութեան պատճառը մեծ նմանութիւններ ունի ֆրանսականին հետ։ Կիսագաղութային այդ հսկայ պետութեան պարտութիւնը, իր արդէն սակաւաթիւ ու տարածութեան եւ կարեւորութեան տեսակէտէ երկրորդական գծի վրայ եկող գաղութներու կորուստը, անտարակոյս, մեծ հարուած հասցուցին ճարտարարուեստին։ Պատերազմը ծնաւ տնտեսական տագնապը, որուն անմիջական արդիւնքը եղաւ մարքին գլխիվայր ու արագընթաց անկումը, զարգացնելով գործազրկութեան մեծ շարժում մը որ տակաւին չէ վերջացած։

Այս բոլորէն ակներեւ է, որ գործազրկութենէ գլխաւորապէս կը տառապին պատերազմիկ պետութիւնները, չէզոքները համեմատաբար կ'ապրին առողջ վիճակի մէջ, իսկ այս ամբողջ խառնիճաղանճէն յաղթական ու աւելի զօրաւոր դուրս կուգան Միացեալ Նահանգները, որոնց պատերազմի մասնակցութիւնը վերջին շաչումով, կը հիմնաւորէ իրենց անսահման ու անպատկառ շահախնդրութեամբ։ Արդարեւ տէր ու հարուստ աշխարհի գրեթէ ամբողջ ոսկիի մթերքով, Միացեալ Նահանգները կը հրամայեն միջազգային ճարտարարուեստին։ Բնակչութեան աճումը այստեղ զոյգ կ'ընթանայ՝ նախնական նիւթերու արտադրութեան քանակի բարձրացման եւ ճարտարարուեստական ձեռնարկներու ուժեղացման հետ։ 1926ի ընթացքին, Հոկտեմբերի վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան որ աշխատելու կարող բանուորութեան 100ին 98,6ը գործ ունեցած են։

Հոլանտայի մէջ կացութիւնը նոյնքան լաւ է որքան Մ. Նահանգներու մէջ։ Հակառակ բնակչութեան աճումին, գործազրկութիւնը ամբողջ 1926ի ընթացքին հետզհետէ կը նուազի։ Հոկտեմբերին ամբողջ գործազուրկներուն թիւը, կէսին բարձրացում մը ունենալով, հետեւանք՝ անգլիական հանքային մեծ գործադուլին դադարեցման։ Նոյնքան բախտաւոր է նաեւ Զուիցերիան, ուր ամբողջ տարուան ընթացքին, գործազուրկներու թիւը 16,300ը չանցնիր, նոյն իսկ երբեմն իջնելով 10.000ի։ Այս յեղակարծ փոփոխութիւնը արդիւնք է Ն. Նահանգներու ընդլայնման երկիր, պանդոկային աշխատաւորութեան թիւը, տարուան եղանակներուն համեմատ կը բարձրանայ կամ կ'իջնէ։ Քանատայի եւ Աւստրալիոյ մէջ, գործազրկութիւնը նոյնպէս մնացած է իր նուազագոյն չափին։ Հետաքրքրական է որ Մեծն-Բրիտանիոյ գործազուրկները, հակառակ իրենց նեղ վիճակին, կը յամառին չլքելու այս երկու գաղթավայրերը։

Արդարեւ պատերազմին վերջաւորութենէն ի վեր, հակառակ իր դրամական որոշակի կայունութեան, Մեծն Բրիտանիա կը տառապի քրոնիկ դարձած գործազրկութեան մը դժուարութիւններուն մէջ։ Իր ելեւմտացոյցը հետզհետէ կը ծանրաբեռնուի գործազուրկներու տրուած թոշակներուն հետեւանքով։ Բացը կ'երթայ աւելնալով, անգլիական անտեսութիւնը, պատերազմի յաջորդ ամիսներուն իսկ գտնուելով ճարտարարուեստական զեր արտադրութեան ու սպառումի յեղակարծ նուազման մը առջեւ։ Միւս կողմէ, բարձր աշխատավարձերու պահպանումը, որ մեծապէս աննպաստ պայմաններու մէջ կը դնէ արտածութիւնը եւ անգլիական դրամական միաւորին վերարժեւորումը՝ կը նպաստեն անտեսական տագնապին շարունակութեան։ Ահա թէ ինչու, 1921էն ի վեր, ոչ մէկ տարին, Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւը մէկ միլիոնէն վար իջած է։ Պէտք չէ մոռնալ որ 1926ի հանքային մեծ գործադուլը, երկրին տնտեսական կեանքը վերիվայր շրջելով հանդերձ՝ խորապէս չէ ազդած գործազրկութեան վրայ։ Չանց առնելով, գործադուլի ընթացքին կամաւոր կերպով մէկ միլիոն գործաթողները, կը նշմարուի որ 1925 Դեկտեմբերէն 1926 Դեկտեմբեր, գործազրկութիւնը թեթեւօրէն կ'աւելնայ։ 1925 Դեկտեմբերին կը հաշուէր 1.166.000, իսկ 1926ին 1,357.000։ Տարուան ընթացքին այս թիւը կրած է որոշ փոփոխութիւններ։ Այսպէս, մեծ գործադուլի նախօրեակին գործազուրկներու թիւը 1,034.000ը չանցնիր։ Մայիսին, հանքային բանուորները առանց հաշուելու, կը բարձրանայ 1.675.000ի։ Յունիսին կը հասնի, առաւելագոյն չափին, 1,700.000։ Հոկտեմբերին կ'իջնէ 1,600,000ի։ Տարուան վերջն է միայն որ այս թիւը կ'իջնէ 1.357,000ի։ Գործազրկութենէ, բացառապէս տառապող ճարտարարուեստի ճիւղերն են՝ երկաթի հանքերը, պողպատի գործարանները եւ նաւաշինարանները։

Անցնելով Գերմանիա, կը տեսնենք որ պատկերը նոյնքան անմխիթար է որքան Մեծն Բրիտանիոյ մէջ։ Այս մեծ, արտադրող ու առողջ երկիրը, իր մարքին վրայ ապացուցուց որ պատերազմի հետեւանքով արժէքէ ինկած կամ անարժէք դարձած դրամական միաւորներու վերարժեւորման ամէն ճիգ իր հետը կը բերէ անտեսական տագնապ ու գործազրկութիւն։ Մեր վերը յիշած պատճառներէն զատ, գործազրկութեան դանդաղեցման դէմ, ամէն կողմ, այստեղ չունենար բարեբար հետեւանք, որովհետեւ Իտալիոյ պէս Գերմանիան ալ յարաճուն բնակչութիւն մը ունի։ Տարեկան 200.000էն 300.000 կը հաշուուի, ճարտարարուեստական հրապարակ իջնող նոր բանուորներու թիւը։ Անշուշտ, անգլիական մեծ գործադուլը եկաւ յեղակարծօրէն թեթեւցնել տագնապը, որ վերսկսաւ անմիջապէս գործադուլէն յետոյ։ Արհեստակցականներու ցոյց տուած վիճակագրութեանց համաձայն, գուածի մը վրայ, 1925 Դեկտեմբերին գոյութիւն է ունեցած 19, 4 առ հարիւր գործազուրկ, 1926 Յունուարին հարիւրին 22,6, յետագայ ամիսներուն, մինչեւ Նոյեմբեր, այս չափը սկսած է աստիճանաբար նուազիլ հասնելով հարիւրին 14,0ի, Դեկտեմբեր վերջը հարիւրին 16,7ի բարձրանալու համար։ Կը նշանակէ որ Գերմանիա 1927ը մտած է 584.500 գործազուրկներով։ Այս թիւին վրայ եթէ աւելցուին Մասնակի գործազուրկները, գումարը կը բարձրանայ 2.000.000ի։ Պէտք է դիտել որ, ամէն թիւ նկատի առնելով, գերման ճարտարարուեստը 1926ի ընթացքին շուրջ կէս միլիոն բանուոր կրցած է կրկին աշխատանքի կոչել։ Կարելի է յուսալ որ յառաջիկայ տարիներուն Գերմանիա ամբողջովին պիտի կրնայ աշխատանքի լծել բանուորութիւնը։ Գործազրկութեան դէմ կռիւը շուրջ հիման դրուած է ու կառավարութիւնը, 1926ի ելմտացոյցին վրայ քուէարկել տուած է 640,000,000 մարք։

Գալով Ֆրանսայի, 1926ի վերջերը ծագում առած ու 1927ի սկիզբները սաստկացած գործազրկութեան տագնապը բաւական ծանօթ է, որպէսզի հարկ ըլլայ անդրադառնալու։ Մնաց որ պաշտօնական թիւերը, անընդհատ կը հերքուին բանուորական-ընկերվարական շրջանակներու կողմէ։ Ինչ որ կարելի է ենթադրել, այն է որ ֆրանսական գործազրկութիւնը նոյն հանգամանքով չի ներկայանար մեզի, ինչ որ անգլիականը կամ գերմանականը։ Մշտատեւ ու կայուն գործազրկութիւնը կը թուի անհնարական։ Վերջին թիւերը, արդէն որոշ բարելաւում ցոյց կուտան։ Միւս կողմէ անտարակոյս, յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, դաշտային աշխատանքները, որոշ թիւով ստար բանուորութիւն պիտի քաշեն գիւղերը։

ՎԱՀԱԳՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՕՏԱՐԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բելժ երեսփոխան Գ. Փիքառ, որ վերջերս պտոյտ մը կատարեց Սուրիոյ մէջ, իր տեսութիւնները կը գրէ տարակէ Europe Nouvelle հանդէսին մէջ։ Կ'ամփոփենք էական մասերը։

Չկայ աւելի դժուարին խնդիր մը, որքան սուրիական հարցը։ Ան մեզի կը ներկայանայ իբրեւ ճշմարիտ թնճուկ մը բնակչութեանց եւ մանաւանդ կրօնական դաւանութեանց անսահման։

Բոլոր այդ բնակչութեանց մէջ, ես կը նկատեմ երկու կապ միայն,— արաբական լեզուն, (չէ՞, լեզուն չէ որ ազգ մը կը շինէ, կամ գէթ միա՛յն լեզուով չի շինուիր,) եւ թրքական բռնապետութեան յիշատակը։

Հոգատարութեան տակ առնուած այդ երկրին 2,100.000 բնակչութիւնը,— որուն վրայ պէտք է աւելցնել 200.000 վրանաբնակներ, առանց հաշուելու Ամերիկայի 400.000 Լիբանանցիները.— կը դաւանի երեսնեակ մը աղանդներ քրիստոնէական կամ իսլամական։

Անոնք ունին իրենց արտակարգ պետերը, օրինակ փոքրաթիւ խոժալիքականները որ կ'ապրին Ալէվիներու մէջ, շիիական հերձուածէն, եւ կը դաւանին մուհամմէտի եղբօրորդին Ալիի։ Իսմայիլականներն ալ կը բաժնուին երկու հերձուածի, որոնց մէկուն պետն է, աւելի ճիշդը կենդանի աստուածը, Աղա-Խանը։ Աղա-Խանի դաւանողները, ամէն տարի իրենց կրօնապետին կը դրկեն հունձքին հինգերորդը, որուն շնորհիւ նոր օրերու փարաւոնը կուգայ փարիզի շքեղ պանդոկներուն կամ Լոնտոնի ձիարշաւարաններուն մէջ։ Միւս հերձուածը ունի մասնայատուկ ծէսեր, համար, եւ որոնց մասին դժուար է աւելի տեղեկութիւն տալ։

Տիւրզիները, որ անցեալ տարի այնքան խօսեցնել տուին իրենց մասին, կը հաւատան հոգեփոխութեան եւ այս պատճառով, կ'արհամարհեն մահը, ինչ որ իրենց կուտայ վտանգաւոր պատերազմիկի մը արժէքը։ Ճէպէլի մէջ կ'ապրէին 42.000 հոգի (ուրիշ տեղեր ալ կը բնակին), որոնցմէ գիւղացիներու առնուազն 6000 հոգի, երբ 1925—1926ի դէպքերուն ինկան կռիւի մէջ։

Ահա մարդկային միջավայրին այն տարրերը որոնք կը ներկայանան հոգատար պետութեան։ Այս խճանկարը աւելի կը բարդանայ, կը թնճկի, երբ զանազան տեղեր, այս բնակիչները կը խառնուին իրարու, կը բազմացին ու կը շաղուին, ինչպէս կը պատահի առաւելապէս կարգ մը երկիրներուն մէջ։ Լիբանանի բոլոր այս քրիստոնեաներն ու մահմետականները սարսափելի կրօնական մոլեռանդութեամբ մը քրիստոնեաները, բաժնուած Մարոնիներու, օրթոտոքս Յոյներու, կաթոլիկ Յոյներու, Ասորիներու, Քաղդէացիներու, Բողոքականներու, Նեստորականներու, Յակոբիկեաններու, Լուսաւորչականներու, որոնք աւելի եւս կը քրքրուին Ս. Գիրքի համար։

Երբ ես կը գտնուէի զինուորական իշխանի մը մէջ, տեղւոյն կառավարութեան պաշտօնեան շարունակ զբաղած էր այն կառուցուած քրիստոնեաներուն, որոնք կռուած էին յոյն քահանայի մը մօտ։ Անկէ զատ, ինծի պատմեցին նոր կռիւ մըն ալ, որ տեղի ունեցած էր Չերքէզներու եւ Արաբներու միջեւ։ Ֆրանսացի բժիշկ մը ինծի կը պատմէր թէ, դարմանելէ յետոյ վերքերը այն խոժամ վայրագ լեռնցիներուն, որոնց ապստամբութիւնը նոր ցրուած էր, երբ կը վերադառնար, մարոնի քահանայ մը կը բացագանչէ. «Պէտք է Ֆրանսացի ըլլալ այդ այլասերածները դարմանելու համար»։

Մեծ-Լիբանանի խորհրդարանին մէջ, իւրաքանչիւր երեսփոխան կը ներկայացնէ դաւանանք մը։ Պէյրութի կայսրի մէջ, որ 16 անդամ ունի, կը գտնուին մահմետականներ՝ սիւննիներ, շիիականներ, օրթոտոքսներ, կաթոլիկ, մարոնիներ, Տիւրզի մը եւ ներկայացուցիչ մը փոքրամասնութեանց (բողոքական, հրեայ, կաթոլիկ լատին)։ Երեսփոխանական ժողովին մէջ, ուր անգամ մը ներկայ գտնուեցայ, երեսփոխան մը կը խնդրէր պաշտօնեաներու անուանման համար նկատի առնել արդար բաշխում մը սկզբունքը բոլոր մրցակից դաւանանքներու միջեւ։ Օրինակ, եթէ հարկ է նշանակել հանրօգուտ շինութեանց համար պաշտօնեայ մը, պէտք չկայ հետաքրքրուելու թէ մասնագէ՞տ է, կարո՞ղ է կամուրջ մը որ լրացնէ ամբողջութեան պայմանները. այլ պէտք է միայն իմանալ թէ հոգեփոխական է, կաթոլիկ քահանայ ամուրի՞ է թէ ոչ։ Ասո՞ր։ Անոնց մօտ, պաշտօնեաներուն։

Կարծես ազգութեանց խճանկարը բաւականին բարդ չըլլար, ահա սովետական Ռուսիայէն եւ քէմալական Թուրքիայէն ֆրանսական հոգատարութեան տակ գտնուած այս երկիր խուժեցին նոր տարրեր։ Մասնաւոր մէջ հաստատուած քիւրտեր կային։ Անոնք Անգ.-Լիբանանի սահմանակից լեռներուն լանջքին վրայ շինած են նկարչագեղ բնակութիւն մը, զոր բախտն ունեցայ տեսնելու, վերջին ծայր վայրագ, աշխատանքէ փախչող։ Այն քիւրտը որ ռուսական կամ զինուոր չէ, կ'ապրի անգործութեան մէջ։ Քիւրտ մը ինծի կը ներկայացնէր իր ցեղակիցներէն մէկը։

— Հայրդ ի՞նչ կ'ընէ, հարցուցի։

— Նստած է, պատասխանեց ճիշդ այսպէս։

— Եղբա՞յրդ։

— Ան ալ նստած է։

Կան նաեւ Չերքէզներ, որոնք մեծամասնութեամբ մտած են Արեւելքի բանակի հեծելախումբերուն մէջ։

Կան նաեւ վերջապէս Հայեր, որոնց թիւը նկատելի կերպով խոշորցաւ Կիլիկիոյ վերջին պարպումէն յետոյ։ Անոնք ստեղծած են մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն համար գաղթականական հարց մը, որ գիտենք այնքան նուազ ՝չի հետաքրքրեր։

Բարեբախտաբար Հայերը դիւրութեամբ կը ձուլուին։ Այն 80 հազար Հայերէն, որոնք եկան աւելնալ Հալէպի եւ Ալէքսանտրէթի գաւառի հին հայ գաղութին վրայ, 20.000ը տակաւին կը գտնուին Պէյրութի դուռներուն առջեւ, վրաններու տակ, որոնց կէսը հարկ եղաւ փակել, երբ ժանտախտ ծագեցաւ։ Բժիշկ Տէլէկ, որ փոխան

է կապրէ Սէալի եւ Արեւելքի Փրանս բանակի ստիպողական Հայերը գիւղերու մէջ հաստատուած են արդէն եւ Եփրատի եզերքներուն դրամով, մինչեւ այսօր 80 միլիոն ֆր։

Գիտենք թէ Թուրքերը պէս լուծեցին Արեւելքի վարչութեան պաշտօնական դէզեն մէկ մասը, որպէս ները զգաստացնէին։

Պէտք է աւելցնել Թուրքերը հանդիպեցան բու, զորս չկրցին կլլել Լաթաքիոյ շուրջ կը մերժէին տուրք վճարել տեղացի քանի մը արշաւախումբ մը վաղնջական անզուսպ բուն դէմ։

Ֆրանսացիները բարեկամանալ եւ կարելի թէ, 1920էն ի վեր, խաղաղ նը չէ խանգարուած այս հող վրայ, ուր ժողովուրդը կը հանչէ տեղական վարչութիւն Թուրքերը չկրցան տիրել Ճէպէլի Տիւրզիներուն, որոնց բռնութիւնը, 1925ին, ուելցաւ սուրիական ազգ կանութեան տարտամ րութեան հետ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՍԻԼԻՍԹՐԻ

Ռումանահայ կեանքի Թարական երեւոյթներէն պետական գիտապնդներու երկսեռ աշակերտութեանց մակերպուած միութիւններ րանք վերջին վեց տարին ընթացքին իրենց կազմ պած երեկոյթներով, եղա ցանկալի ժամադրավայրեր։

Ապրիլ 30ի գիշերը, յին դպրոցի գաղգարուած հին մէջ Սիլիստրի տական միութիւնը գրական-երաժշտական թը, «Հայրենիքի եւ ազատ գուած Աւ. Իսահակեանի ամեայ յոբելեանին»։

Օրուան բանախօսն էր թեան ատենապետ Վահան միճեան, որ յարգանքի ուղղելով ալբիւմեան յիշատակին, պարզեց Իսա հանի կեանքը, տառապանք փախուստ «Դաշնակցութեան դասի» րուն, անոր վիշտը ստար հիրի տակ եւ վերադարձը յաստան։ Ապա տալով ծումը Իսահակեանի բնա կոչ բրաւ ամէնուն, փայփայել մեր գրչի վարպետները, որոնց հայ ժողովուրդը մարդկա անհրաժեշտ դիքն է դարձած։

Գրական բաժնին մէջ սանուհեայ Աւ. Իսահակ բնտիր կտորներ, Օր. Ա. համեան՝ «Հայաստանին», Մ. Արապաճեան՝ «Աշնան բէժի», Օր. Փ. Գալ «Դույլ իմ հեծեծանք» եւ նակի Յիշատակին», յուզիչ եւ արժանավայել թեան «Ակռաբեկարանին» եւ «Հայ թափառաշրջիկի կողմէ լար բլբուլ» եւ Օր. ճեան՝ Հայաստանին»։

Վերջաբանն էր Տաղիկ» բարոյալից խաղը, երեք արար, դութեամբ խաղացին Մի անդամ-անդամուհիները միջա, Միութեան կոյթն ալ ծրի էր. սարակութիւնը գնահատելով մատաղ գործը, նուիրեց մար մը, դրամարանի որ այժմ ունի մօտ 400 տար։

Սիլիստրէ

ՏԱՓՆԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

…մար — Մարսիլիոյ նաւա… …նգիստին ծայրը, Մատրակէն …լերը [illegible] վրայ փռ… …ած են հետեւեալ գիւղերը. …Պիրամա, Սէնթ-Անտոէ, Վալան, …Լէնթ-Հանրի. Խղճալի գեղեցիկ …քով եւ մաքուր օդով կան …րբք մը գործարաններ, բայց …ւելի շատ են կղմինտրի գոր… …րաններ, ուր Հայեր կ'աշխա… …ն 4–5 տարիէ ի վեր։ Թէ… …ռատունքի ժամերը գոհացու… …էն (ժամը 3 ֆր. 50) եւ թէ …լի են ժամը 3 ֆր. 50) եւ թէ …ողջապահութեան տեսակէ… …ով աւելի սաքուր։ Դժբախտա… …ար ի վիճակի չեմ մեր հայրե… …ակիցներուն բուն թիւը յայտ… …ելու։ Չկայ տակէ ազգային կազ… …ակերպութիւն։ Նոր սերունդն …ը դատապարտուած է կորուս… …ի, որովհետեւ բոլոր Հայերը …արկուած են իրեց զաւակները …գիլ ֆրանսական դպրոց։

…ատ մը Հայեր իրենց շրջա… …կին մէջ բոյներ շինած են, …մին հողին համար տարեկան …նչան վարձք մը վճարելով, …կ մասերը ամեն 40—60 …ով բնակելի յարմար շէն… …վարձած են։ Մինչեւ այս …րուան սկիզբը բոլորն ալ …ղաղ կեանք կը վարէին, գոհ …նց վիճակէն։ Ցաւնուարի կի… …ն գործադրկութիւնը այս շր… …նին մէջ ալ ծայր տուաւ։ Թէ… …առջին օրերը կարծուեցաւ …ղանակին ազդեցութիւնն է, …ց դժբախտաբար մինչեւ այ… …ր կը տեւէ ապրանքը։ Նաւա… …խնայողութեան անհշարանք… …իւսսի գրամները սպառեցին, …ալով որ վարման գործերը …ացուին։ Բայց, երեք շաբ… …ի առաջ 60է աւելի նոր …նորներ ալ ճամբուեցան։ …ն մասը ընտանիքի տէր հայ… …ն)։ Իսկ մնացածները շա… …։ Մի միայն կ'աշխատին։ …։ մօտաւորապէս 5000 …որներ կ'աշխատին եւ Հա… …ն թիւը 150ը չանցնիր, …գրեցողը Հայերը կ'ըլլան։ …ոլ եւ Սպանիացի բան… …եր միշտ իրենց ազգակից …ղաններէն կը պաշտպան… …ն, նոյնիսկ ամբողջ շաբաթը …վարաձ օրական կը շինեն։ …ր հայրենակիցները այս ա… …ր գնանայով հանդերձ չեն …ր ձայն բարձրացնել։

…Բայց գործարաններէ կանո… …արապէս կը բանին, բայց …արքը կացութեան անդ… …բլլալով, անխղճօրէն կը …ադրեն, պարտադրելով …որին փոքր մարդով շատ …ապրանք։ Այս վիճակը …անաւ նաեւ որ շատ մը տան… …ղած ընտանիքի տէր Հա… …տունաքի մատուղն։ Անոնց …ր որ մօտ հինգ ամիսներէ …ր անգործ էին, ամէն ճիգ …ցին, գոնէ իրենց բնակա… …ն մօտ տեղ մը գործ գտ…

…նելու եւ իրենց նոր շինած բու… …ներէն չհեռանալու համար, բայց …յուսահատելով, շատերը ստիպ… …ւեցան իրենց ընտանիքներէն …բաժնուիլ եւ հեռու տեղեր եր… …թալ։

Ակամայ կը յիշեմ քանի մը սրտաճմլիկ տեսարաններ. Հայ մը որ 7 հոգինոց ընտանիքի տէր է, չոր պզտիկներով, (ամենէն մեծը 8 տարեկան), ստիպ… …ւեցաւ հեռու տեղեր երթալ հացի համար։ Ուրիշ երիտասարդ մը, որ անցեալ տարի ամուսնացած էր, ամիս մը առաջ զաւակ մը ունեցաւ։ Նիւթական անձկութեան պատճառով կինը չկրցաւ [illegible] … …ինկաւ, նորածին երախան յանձնուեցաւ ուրիշ հայ ընտանիքի մը, իսկ հայրը տան բանալին իր տիրոջ վերադարձնելով, գնաց գործ գտնելու մինչեւ ալպեան սահմանագլուխը։ Ո՞ր մէկը պատմեմ։

Գարունը անցնելու վրայ է, դեռ շատ մը Հայեր անգործութենէ կը տառապին։ Ո՞վ կրնայ վստահեցնել որ ամառն ալ այսպէս չպիտի անցնի։ Ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ այսօր քիչ շատ գործ ունեցողն ալ միեւնոյն բախտին չպիտի ենթարկուի։

Անցեալները «Յառաջ» կը գրէր թէ Պուլկարիա մէջ եղած դիմումներու վրայ, Պուլկարիոյ Աշխատանքի նախարարութիւնը հրամայած է չարձակել հայ աշխատաւորները։ Դժբախտաբար չեղաւ նման լուրջ ձեռնարկ մը Ֆրանսահայերուն համար։ Ազգային վարիչները պէտք է ազդու միջոցներու դիմեն։ Աշխատանքի ընդարձակ միջոցներ ունեցող այս հսկայ պետութեան մէջ հայ բանուորներու թիւը թերեւս 20 հազարը չանցնիր, անպէս որ մասնաւոր դժուարութիւն մը չկայ։

Դժբախտ ժողովուրդ. բազուկներ ունիս աշխատելու, թեւերդ կը կապեն, կը ճգնիս բոյն հաստատել, քանդել ուժը շատ կը հասնի, կ'աշխատիս առեղծել խաղաղ կեանք, անմիջապէս փոթորիկներու կը մատնուիս։ Այնչափ շատ պաշտպաններ ունիս որ անտառներէն կը նախանձիս. հայրենիք մը ունիս, բայց թափառական գնչուներուն կ'անուանեն…

Հ. Պէյլէրեան

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Հողագործ մը, Սէն-Ճափիի մէջ (Նիմ) արտը ակօսած ատեն, կը գտնէ երկու կիսանդրիներ, որոնք կը ներկայացնեն ցին պատերազմիկները, սաղաւարտաւոր եւ վահանաւոր։ Այս կիսանդրիները կը պատկանին քրիստոսէ ծինգ դար առաջուան շրջանի մը։ Կիսանդրիներէն մէկուն տակը կը գտնուի ցամաքուտ գծագրութիւն մը որ կը բացատրէ նախնական արձանագրութեան [illegible] գիտական Թանգարանին գնուած են կիսանդրիները եւ դրկուած փորի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄՈՆՊԵԼԻԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊՂՏԻԿՆԵՐԸ

ԿՐԱՍ. Հօկի անդամներէն Օ. Տ. վեց ամիս առաջ կուրսերու առենապետ Ա. Զաքարեանին հետ եւ հրամայական տուաւ Անցեալ շաբաթ հաշտուելով կրկին անդամագրուեցաւ, այս անգամ Հայաստան երթալու մտադրութեամբ։

Որովհետեւ, մէկիկ-մէկիկ սկսած էին Հօկէն հրաժարիլ, ժամանակ մը եւս քաշքշուելու համար շաբաթը անգամ մը բանախօսութիւն կը սարքեն եւ զանազան աւետիսներ կուտան։ «Անցեալ տարուան Հայաստան գաղթողներուն մասին» գրուած, նորը թող պատրաստ ըլլան, նոր արձանագրուածներուն ցանկը մեզի զրկեցէք» եւն.։ Եւ որովհետեւ Հայաստան զրկել կամ չզրկելու կարգադրութիւնը ատենապետին որոշմամբ կ'ըլլայ, Օ. Տ. յանձն կ'առնէ 60 ֆրանք տալ եւ ատենապետին հետ հաշտուիլ։ Դարձեալ Հօկի անդամներէն Մ. Գ. իր անձնական հինգ ամիս կը տրամադրէ ատենապետին։ Հինգ ամիսը լրանալէ յետոյ, վարձքը կ'ուզէ։ Ատենապետը չի տար, Մ. Գ. դատի կը դիմէ եւ հիմա դատարանն է որ իրենց հաշիւը պիտի մաքրէ։

∴ Լապատի, որ կը գտնուի, Կրասի եւ Գանի միջնուղը, ունի կղմինտրի գործարան մը ուր կ'աշխատին տասնեակ մը Հայեր եւ Իտալացիներ։ Մեր 25—30 հայրենակիցներն ալ իրենց յարգանքի բաժինը բերին Ապրիլ 11—24ի յիշատակին, հանգէս մը սարքելով. ներկաները երեք վայրկեան լռութիւն պահեցին ոտքի վրայ։ Ընկ. Ա. Տ. Վ. իբրեւ ականատես, սարսափելի դրուագներ պատմեց ջարդերէն։ Եւ յորդորեց հաւատարիմ մնալ մեռելներու կտակին՝ ազատ Հայաստանի ուխտին։

Ել. Վ.

«ՄՈՎՔ» ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 1925 Մայիս 10էն ի վեր իր գոյութիւնը կը պահէ Մարսէյլի «Մովք» Նիւթ Միութիւնը։

Միութիւնը իր շարքերը խտացնելով կրցաւ 1925 գեկտ. 6ին իր անդրանիկ ներկայացումը տալ Ուրիշ ընտանեկան երեկոյթներէ գոյացած գրամով կրցաւ օգնել Սուրիոյ եւ Ցունաստանի հայրենակիցներուն։

Արտասահմանէն ալ քաջալերութիւն չպակսեցաւ պերլինէն «…» ժանդակ անգամ գրուեցաւ ընկ. Ցէյթունցի Պ. Հայկազուն Աբրահամ։

Միութեան նպատակն է ամփոփել գժբախտացած ու վշտահար հայրենակիցները եւ նեղ պարագային օգնել անոնց, վառ պահել հայրենի գիտակցութիւնն ու ազգային զգացումները եւ ապրիլ նոր կեանք մը ստեղծելու գաղափարով։

Երեք Միութիւնը այս տարի ալ իր ընտանեկան երեկոյթը տուաւ ընդարձակ սրահի մը մէջ, որ լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ։

Այս առթիւ խօսեցան երգեր արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւն։

Միութեան կողմէ ժամագոյց մը վիճակահանութեան դրուելով, գոյացաւ 103 ֆր.։

Մ. Գ. Մ.

ՄԻՇՏ ՑԻՐՈՒՑԱՆ

ԼՈՒԷԹ.— Մեր գիւղաքաղաքին մէջ կանուխէն ազդեց գործադրկութեան տագնապը։ Usine d'Assailly երկաթի գործարանը, ուր բաւական հայ երիտասարդներ կ'աշխատէինք, միշտ իրարմէ անբաժան գործադրկութեան հետեւանքով մեզ բոլորս ալ արձակեցին, բացի 2-3 հոգիէ, որոնք ընտանիքի տէր են։ Երկու ամիս վերջը ճարահատ աշխեն անդին թափառեցանք, մինչեւ պէլֆոռէն եւ Թուլուզէն լսեցինք մեր ընկերներուն ձայնը։ Այսպէս քանդուեցաւ մեր բոյնը։ Մենք հինգ ընկերներ աշխեն անդին թափառելով բաւական ճամբու ծախք ըրինք Յունիս ամիս եւ վերջապէս առաջուան երկաթի գործարանը մտանք, բայց ուրիշ տեղ մը տուին։ Շաբաթը հինգ օր կ'աշխատէինք միայն հացի դրամ ճարելով։ Վերջերս չորս օր, իսկ հիմա երեք օրուան գեղչեցին։ Կը կարծուի թէ պիտի գոցուի գործարանը, մինչ միւս գործարանները կը բանան իրենց դռները։

Վերջերս նորէն հանեցին քանի մը հայրենակիցներ, եւ մենք ստիպուած ենք մեկնիլ մինչեւ ե՞րբ այսպէս։

Ց. Արեւեան

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Լոյս հրատարակած է իր «Հայոց նորագոյն պատմութեան» Բ. մասը, 432 էջ։

Ս. Մելիքեան եւ Գ. Գարաշեան հրատարակած են (Մոսկուա) «Վանայ ժողովրդական երգերը», 50ի առ. որոնք մասը կազմեն այն ծաղկեր երգերուն, զորս այս երկու երաժշտագէտները քաղած են Վանեցի գաղթականներէն երբ 1915ին, Վանի պատմական նահանջէն յետոյ, ապաստանած էին Թիֆլիս։

Վանի ժողովրդական երգերը նշանաւոր են, կ'ըսէ Մելիքեան, ռիթմիք ոլորումներու ճարտարութեամբ, դժբախտաբար մեծ մասով կորսուած։

Մելիքեան ունի նաեւ, աշխատակցութեամբ Ա. Տէր Ղեւոնդեանի, «Շիրակի երգերը»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԵԾ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ. Երկու նշանաւոր գողեր, Նիւ-Եորքի մէջ, կ'առեւանգեն երկու միլիոնատէրեր, Շարքեն եւ Թէյլըր, որոնք հսկայ դրամագլուխներ ունին։

Գողերը կը կապեն իրենց հարուստ զոհերուն աչքերը, եւ ինքնաշարժով կ'առաջնորդեն հեռաւոր տեղ մը, տուն մը։ Հոն, կը մերկացնեն զանոնք, միայն շապիկ մը կը թողուն, եւ աչքերը կապած, չուանով մը մարմին մարմինի փաթթած, կը բանտարկեն երկու շաբաթ։ Թէեւ ամէն օր կ'անարգէին զանոնք, սակայն երբեք պակաս չըրին զոհերուն սնունդը, կաթն ու պտուղը։ Կը խորհէին հսկայական գումար կորզել իբրեւ փրկագին։ Տան մէջ իրենց տրամադրութեան տակ ունէին գնդացիրներ, հրացաններ եւ արցունք բերող ուժանակներ, ի հարկին պաշտպանուելու համար ոստիկանութեան յարձակման դէմ։

Երկու շաբաթ յետոյ զոհերուն ստորագրել տալէ յետոյ չէք մը, կը հագուեցնեն եւ ինքնաշարժով կը բերեն Նիւ-Եորքի գերեզմանատան մօտ, ուր կը քակեն աչքերը եւ կը հրամայեն որ քալեն առաջ, առանց նայելու։

Զոհերը, երբ քաղաք կը մտնեն, անմիջապէս կ'իմացնեն ոստիկանութեան, եւ կը յաջողին յստակ տեղեկութիւններ տալ այն թաքստոցին մասին, ուր բանտարկուած էին։ Ոստիկանները կը հասնին, սակայն ուշ։ Գողերը մեկնած էին երկու ժամ առաջ, պարպելով ամբողջ սարքաւորումները։

Բայց չուշանար հանդիպումը, եւ կատաղի կռիւի մը միջոցին, աւազակներէն մէկը կը սպաննուի, իսկ միւսը ծանրապէս կը վիրաւորուի։ Անոնց վրայէն կը գտնուի նաեւ չէքը։

ԴԻՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԻ ԳՈՂԵՐԸ ԲՌՆՈՒԵՑԱՆ. — Վերջերս մէկ միլիոն դրաշմաթուղթ գողցուած էր Արժանթէօյլի հարկահաւաք մասնաճիւղէն։ Ոստիկանները խիստ հետազօտութենէ մը վերջ, անցած օր, Պէլվիլի թաղին մէջ յաջողեցան պաշարել գողերը, երբ գողօնները կը փոխադրէին։ Աւազակները յաջողեցան փախուստ տալ, բացի մէկէն, որ օ… …ձիքը տուաւ ոստիկանին ձեռքը։ Խիստ դիմադրութեան մը միջոցին, զօրը խլեց ոստիկանին ատրճանակը եւ ճիշդ կրակելու պահուն, գինաթափ եղաւ երկրորդ ոստիկանի մը կողմէ։ Առն առեն ոստիկանը ինք կրակեց աւազակին վրայ, որ ալ գիտէն վիրաւորուեցաւ։ Յետոյ նետեցին զայն ինքնաշարժի մը մէջ։ Կառքին մէջ, աւազակը, հակառակ իր վիրաւոր վիճակին, կտրելով պղնձները, ուզեց փախչիլ, չյաջողեցաւ, խածաւ ոստիկանին ձեռքերը, բայց դարձեալ չյաջողեցաւ։

Միւս ոստիկանները հետապ…

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԽԵԼՆԻՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ 1-0

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը եւս աւելցուց յաղթելով Galia Clubի Ա. խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնք յաջորդով։

…պնդելով աւազակին ընկերները, ձերբակալեցին զանոնք դժուար պայքարէ մը յետոյ։ Աւազակները չուզեցին խօսիլ հարցաքննութեան պահուն, սակայն ոստիկաններուն ծանօթ է անոնց անցեալը, դատապարտուած ըլլալով զանազան առթիւ, յանդուգն գողութիւններու պատճառով։

ԹԻՍԳԱՐՏՆԵՐՈՒ ՓԱԽՈՒՍՏ. — Չորս մարդասպաններ, որոնք թիապարտութեան դատապարտուած էին, անցեալ գիշեր փախան Պէլֆասթի (Իրլանտա) բանտէն եւ նոյն գիշերը հեռացան երկրին սահմաններէն։ Կէս գիշերէն յետոյ, երբ թիապարտները իմացան, որ իրենց մեղսակիցները ինքնաշարժով եկած կը սպասեն բանտին պատերուն տակ, յարձակեցան բանտապահներուն վրայ, կապեցին, եւ առնելով բանալիները ու ատրճանակները՝ վազեցին բանտին բակը։ Միասին առած էին իրենց անկողիններուն սաւանները, զորս ոլորելով չուանի վերածեցին, իրարու կապեցին եւ մէկ ծայրը նետեցին պատին վրայէն դուրս։ Դուրսի ընկերները բռնեցին ծայրէն, և թիապարտները չուանին օգնութեամբ մագլցեցան պատին վրայ, նետուեցան կառքին մէջ եւ նոյն գիշերը հեռացան երկրէն։

ԼԱՒ Է ՄԵՌՆԻԼ… ՔԱՆ ՁԻՆՈՒՈՐ ԵՐԹԱԼ.— Էփինալի գիւղերէն մէկուն մէջ, Վիլմէն, ամուսնացած եւ երկու զաւակի հայր, երբ զինուորութեան կոչնագիր ստացաւ, այնքան յուսահատեցաւ, որ ինքզինքը կախեց ձեղունէն։

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԱՆ Ի ԾՈՎ.— Մարշալ յամբակին անցուցած էր երկու ցօրուն ծովտառակալ (մուկէ) եւ կ'երթար դէպի Վիլէ-Սիւր-Թէրի պարտէզը (փէթ)։ Ու ճամբան, գետեզերքին վրայ, ուրախութենէն կը կայտռէր ու կը պարէր։ Յանկարծ ծովառակալը թռաւ ու գետն ինկաւ։

Ժպիտը սառեցաւ երիտասարդին շրթներուն վրայ։ Չէ՞ որ ծովառակալը խորհրդանշանն է երջանկութեան։ Եզերներուն մէջ տեսաւ նաւակ մը, որ կը ծօրծորար, օրօր կը կարդալ։ Ցատկեց նաւակին մէջ, մօտեցաւ ծովառակալին, եւ երբ կ'երկնցնէր ձեռքը, նաւակը շրջեցաւ։ Մարշալ որ լողալ չէր գիտեր, յաջողեցաւ քովը երկարող թումբին կառչիլ, ելաւ թումբին վրայ, բայց կորսնցուց ծովառակալը ու ինկաւ ջուրին մէջ եւ ալ չերեւցաւ։

Ծովառակալը ցոյց էր տուած երիտասարդին վերահաս դժբախտութիւնը։

ՅԱՌԱՋ.Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 20

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴԻՊԱՑՈՒԱԾՈՅՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

Պիտի մտածէք իրաւամբ թէ՝ …լ ոստանկաւոր ինքնիրեն չէր …նալու Թոթաալեանին մէջ …ւ լուսանկարիչը, այն իսկ …ոռնալով որ պատիւ ունէր մաս …մնալու կայսեր հետեւորդներ… …ն պէտք է գիտնալ թէ մարդ …նելի սխալը գործելու չէ, իր …լէքը Հանդերձարանին մէջ …նալու, մանաւանդ երբ գործին մէջ կան այնքա՜ն կարեւոր լուսանկարչական պարագաներ։

…րէ քանի մը օրեր յետոյ, պէտք …ր ուզեցինք այս լուսանկարին …ն ու ընդհանուր սարսափ …րբ…։

Մտածեցէք պահ մը նոյն …ցին որ կայսրը Լուտէն կը գտ… …ր ֆրանսացի լրտես մըն …ր…։

Եւ եթէ այս լրտեսը ուզած ըլլար կայսրը մէջտեղէն վերցնել… Եթէ ժամանցի համար, իր պրտունիէն քանի մը հարուած պարպէր կայսեր քթին բերնին։

Չեմ գիտեր թէ լուսանկարիչը ի՞նչ մտածեց այս մասին, բայց գիտեմ թէ՝ ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ եւ բանտ դրուեցաւ, ուր մեաց եօթն ամիս եւ պալատի իր պաշտօնն ալ կորսնցուց։

Գանք բուն խնդրին։

Ուրբաթ առտու, պարհկամս, ոստիկանը՝ եկաւ զիս տանելու, ինչպէս որոշուած էր։

Զիս տեսնելուն, իր առաջին խօսքը եղաւ.

— Արդէն՞ հագուեր մաքիս մէկտեղ առա՞ծ էք։

— Այո՛, ըսի, ահա զրպանս են. բուէքններդ ո՞ւր են։

— Կը տեսնեմ որ վրաս վստահութիւն չունիք։

— Բայց այո՛, միայն թէ ինծի այնքան տարօրինակ բաներ պատմեցիք, որ ուզեմ չուզեմ ձեզմէ քիչ մը պիտի կասկածիմ։

— Լաւ ուրեմն, պատրաստուեցէք աւելի անօրինակ բաներ տեսնելու, բայց եթէ կ'ուզէք մեկնինք ալ, որովհետեւ տեղին մուտքը ոստիկանութեան կողմէ արգիլուելէ առաջ պէտք է որ ձեզ տեղաւորեմ ծակ մը գիտեմ ուրկէ պիտի կրնաք փորձը կատարելապէս դիտել։

Մեկնեցանք եւ անտանելի ճամբաներէ հասանք փորձին վայրը, որուն մէջտեղը, այսինքն փորձի թնդանօթներէն 200 մեդր անդին հարիւրեակ մը ոչխարներ կային։

— Ոչխարները հոդ ի՞նչ գործ ունին, հարցուցի ընկերոջս։

Թպտեցաւ նախ. յետոյ.

— Այս ոչխարները, ըսաւ, կը ներկայացնեն Ֆրանսացի խոզերը եւ Անգլիացիները…։ Անոնց մասին անցեալ օր կը խօսէի ձեզի քիչ յետոյ կը տեսնէք թէ անոնցմէ քանի՞ հոգի ողջ պիտի մնայ։

— Այս ոչխարնե՞րն են, որ իբր թիրախ պիտի ծառայեն։

— Ի՞նչ կայ զարմանալու, անշուշտ չպիտի ուզէիք որ փորձը մարդերու վրայ կատարուէր։

— Հարկ չէր ուզեր։

Բայց անդին, դաշտին ծայրը արդէն, զօրքերը կը սկսէին հասնիլ ու դաշտը շրջանակել։ Դիրան՝ մօտ սպաներ կը հաւաքուէին եւ կը սպասէին կայսեր ժամանումին։

Քի՛չ յետոյ կայսրը երեւցաւ։

Իր հետեւորդներով, պատուոյ պահակախումբին առջեւէն անցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի փորձի դաշտը։

Արդէն, ոստիկանիս հետ, ծակին մէջ կծկտած էի, անձկութեամբ սպասելով արդիւնքին։

Յանկարծ, կարուկ հրամաններ տրուեցան, թնդանօթի երկու հարուածներ որոտացին, եւ մեր առջեւ, ոչխարներու հօտէն հազիւ մէկ քանի մէդր անդին, ռումբերը պայթեցան։

Պայթումէն անմիջապէս յետոյ, հողէն բարձրացաւ կանաչադեղնորակ ամպ մը, որ հովէն քշուելով, փռուեցաւ ոչխարներուն հօտին վրայ։

Երբ ամպը փարատեցաւ ՈՉԽԱՐՆԵՐՈՒ ՓԱՐԱԽԻՆ ՄԷՋ ԿԵՆԴԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԵՑԻՆ ՆՇԱՆ ՄԸ ԱՆԳԱՄ ՉԷՐ ՑԵՍՆՈՒԵՐ. ԽՈՏԸ ԱՆԳԱՄ ԱՅՐԱԾ ԸԼԼԱԼ ԿԸ ԹՈՒԷՐ եւ հողին վրա՛յի քարերը կարծես թէ ժանգի խաւով մը ծածկուած էին։

Սպաներու խումբը ուրախութեան կոչեր արձակել սկսաւ, մինչ Քրուփի նուագախումբը կը գարնէր գերման ազգային քայլերգը։

Ոստիկանս ուրախութենէն կ'եռար։

— Լաւ ուրեմն, պարոն թերթաւոր, ի՞նչ կը մտածէք այս մասին, հարցուց ինծի։

— Վիթխարի բան է, բացականչեցի։

— Այո՛, վիթխարի։

— Եւ միանգամայն, սարսափելի ալ է, որովհետեւ նման ռազմամթերքի մը դէմ բան չի կրնար դիմանալ, մանաւանդ երբ մեծ քանակութեամբ գործածուի։

— Այդ իսկ, որ կը մտածեն ընել. հետեւաբար կրնաք ըսածիս հաւատալ թէ շատ չանցած փարիզ ենք։

— Սրիկա՛յ, մտածեցի, այդ ուրիշ խնդիր է։

Եւ դրամապանակէս երկու հազար մարք հանելով, տուի ոստիկանին։

(Նար.)

պատասխանին։ Զանկ-Ցօ-Լինի բրածին պէս այս կարգի արարքներ չպիտի մղեն խորհրդային Միութիւնը անխորհուրդ միջոցներ ձեռք առնելու։

Խորհրդային Միութեան ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի համաժողովին խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարելով որոշեց թելադրել առեւտրական գործավարին, որ Անգլիայէն ըլլալիք 10 միլիոն սթերլինի ապսպրանքները ուրիշ երկիրներէն ըլլան։

Խուճապ Պերլինի սակարանին մէջ

Ուրբաթ օր Պերլինի Սակարանին մէջ ծագեցաւ խուճապ մը, որուն նմանը չէր տեսնուած 30 տարիէ ի վեր։ Բազմաթիւ արժեթուղթեր աննախընթաց անկում կրեցին, 100էն 50էն մինչեւ 150։ Գնորդ չգտնուելուն պատճառաւ, 200 արժեթուղթերու գին նշանակել կարելի չեղաւ։ Այս խաղին զոհ գնաց ամէնէն աւելի միջակ դասակարգը. առաջին օրուան կորուստը մօտ մէկուկէս միլիառ ոսկի մարք է։ Պետական դրամատունն է պատճառը այս սակարանային խաղին։ Գերմանիա այս խաղով կ'ուզէր ցոյց տալ դաշնակիցներուն որ իր տնտեսական վիճակը լաւ չէ, որով եւ Տօըսի ծրագիրը չի կրնար գործադրել։

Պ. Տումէրկի ճամբորդութիւնը

Հանրապետութեան նախագահը Լոնտոն մեկնեցաւ երէկ։ Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին փառաւոր ընդունելութիւն մը ընելու համար Պ. Տումէրկի։ Թագաւորը եւ գահաժառանգը Վիքթորիա կայարանը գացին դիմաւորելու համար զայն. բազմաթիւ զօրագունդեր ի պատիւ հիւրին՝ կայարանէն մինչեւ Պըքինկըմի արքայական պալատը տանող ճամբաները բռնած են։ Նախագահին կ'ընկերանայ արտաքին նախարար Պրիան, համաձայն գիւանագիտական աւանդութեանց։

Այս առթիւ, ինչպէս գրեցինք, Նախարարը պիտի տեսակցի Չէմպըրլէյնի հետ։

Փոքր համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը վերջացաւ Կիրակի օր Եաշիմովի մէջ, եւ երեք նախարարները մեկնեցան Փրակա, ուր իրենց ի պատիւ հանդէսներ պիտի տրուին։ Չեխօսլովաքիոյ արտաքին Նախարար Պէնէշ թերթի մը թղթակցին յայտարարեց թէ բոլոր խնդիրներու մասին բացարձակ միաձայնութիւն գոյացած է եւ որոշուած է պահպանել Փոքր Համաձայնութիւնը։ Նկատելի է մանաւանդ Ռումանիոյ դիրքը։ Մինչեւ հիմա Ռումանիա երբեք այսքան հաւատարմ ոգի ցոյց չէր տուած։ «Փրակըր Թակէպլաթ» կը գրէ, որ Պեսարապիոյ կցումին Իտալիոյ կողմէ վաւերացումը եւ Իտալեւռումէն դաշնագրին կնքումը այն կասկածը արթնցուցած էին որ Ռումանիա Իտալիոյ ազդեցութեան տակ ինկած էր։ Անիկա սխալ մըն էր, որովհետեւ Ռումանիա բնաւ չէր ուզած բաժնուիլ Փոքր Համաձայնութեան քաղաքականութենէն։

Ալիոյի մենաշնորհը Թուրքիոյ մէջ

Անցած տարի Թուրք կառավարութեան հաշւոյն ալքոլի մենաշնորհը ստանձնած էր լեհ խմբակ մը։ Պայմանագրին մէջ նախատեսուած գումարները պայմանաժամին վճարուած չըլլալով, կառավարութիւնը գրաւեց ընկերութեան ալքոլի մթերքը, դրամատան մէջ ունեցած դրամները, եւ անոր պատկանող բոլոր անշարժ եւ շարժուն գոյքերը։ Լեհ ընկերութեան ներկայացուցիչները Եւրոպա մեկնեցան՝ դրամ գտնելու համար։ Հիմա Թուրք կառավարութիւնը ինք կը վարէ ալքոլի մենաշնորհը եւ տրամադիր չերեւիր նորոգել լեհ խմբակին պայմանագրութիւնը, նոյն իսկ դատ բաց է անոր դէմ Պոլսոյ դատարանին առջեւ։

Մէքքէի ուխտագնացութիւնը

Ամէն տարի այս եղանակին կը յուզուի Մէքքէի ուխտագնացութեան խնդիրը։ Երբ Հիճազ օսմ. կայսրութեան մաս կը կազմէր, աշխարհի բոլոր իսլամները ամէն կողմէ Մէքքէ կը խուժէին, առանց ո եւ է սեղմումի։ Սակայն Զինադադարէն ի վեր գժտութիւնները անպակաս են Հիճազի վեհապետներուն և միւս իսլամ երկիրներուն միջեւ։ Վէճը սուր է մանաւանդ Եգիպտոսի եւ Հիճազի միջեւ, Հիւսէյին Թագաւորին օրէն սկսեալ։ Անցի տարի բաւական խնդիր եղաւ այս մասին։ Հիմա դարձեալ Եգիպտ. կառավարութիւնը կը մերժէ այս տարի եւս Մէքքէ ղրկել Մահմիլը, որովհետեւ Հիճազի Թագաւոր Իպնը Սուուտի ներկայացուցած պայմանները գոհացուցիչ չեն նկատուած։ Նկատելով որ ճամբաները ապահով չեն, կառավարութիւնը չուզեր ո եւ է պատասխանատուութիւն ընդունիլ եւ անհատները ազատ կը ձգէ իրենց պատասխանատուութեան տակ կատարել ուխտագնացութիւնը։

Ո՞ւր ինկան օդանաւորդները

Նիւֆաունտլէնտէն հասած նոր հեռագիրներ կը հաստատեն թէ Նոնժէսէրի եւ Քոլիի «Սպիտակ Թռչուն»ը երկուշաբթի օր անցած է յիշեալ կղզիի հարաւ-արեւելքէն. նախ Քոնսէփսիոնի ծոցին մօտ Օլտ Փէլիքընի, յետոյ Հարպըր Կրէյսի, Հուայթպըրնի եւ Փլէզանսի ծոցին վրայէն։ Զանազան վկայութիւններ կը հաստատեն թէ օդանաւը յաջորդաբար՝ յիշեալ վայրերէն անցած է, անկէ վերջ շարժիչ մեքենայի ձայնը լսուած է նաեւ Սաունտ կղզիին եւ Հարպըր Պրիթընի մէջ, Հուայթպըրնէն 50 քիլոմէթր հեռու։

Թէեւ ամէն յոյս կորսուած է գտնոնք ողջ գտնելու մասին, սակայն փնտռտուքները կը շարունակուին։

Օդին պատճառաւ ամերիկացի օդանաւորդները դարձեալ յետաձգեցին իրենց Փարիզ մեկնումը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՕՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Յունիս 2ին պիտի գումարուի խորհրդաժողով մը՝ ռուս, անգլիացի, ֆրանսացի, գերման, իտալացի եւ սպանիացի պատուիրակներու մասնակցութեամբ, ու պիտի զբաղի Եւրոպայի տնտեսական կացութեամբ։

ՎՐԱՑԻ ՀԱՄԱՌՕՏԱՐ խմբագիր Վէշափէլիի սպաննիչ Աֆթանտիլ Մէրապաշվիլի դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն։

ՀԻՒՍԻՍԻ մէջ եւ Եուկօսլաւիոյ զանազան վայրերը դարձեալ երկրաշարժ պատահեցաւ։ Կիրակի օր 23 նոր ցնցումներ զգացուեցան։ Զոհ չկայ, բազմաթիւ տուներ փլան։

ԵՐԿԱՐ ԱՏԵՆԷ Ի ՎԵՐ ՍՊԱՍՈՒԱԾ...

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ի

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ, ՓՈՐԹ Տ'ՕՌԼԷԱՆ

Կը մասնակցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը, Պէլվիլի Ա. խումբը եւ «Արմենիա»
Ա. խումբը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յառաջիկային։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ գրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ Անթակոմիտէի կրդ. դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ օր 21 Մայիս ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն՝ (19 Մայիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա) նուիրուած է երգիծական գրականութեան։ Հեգնանք եւ զուարթութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ շապկագործ Ալաճաճեանէ կարեւոր գործի մը համար իր հասցէն «Յառաջ»ի յայտնել։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Ն. Ց.— Ստացանք 57 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻԿ, Գ. Գ.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ԼԱ ԼՕՆՏ ԼԷ ՄՕՌ, Օ. Մ.— Նոյնպէս։

ՀԱՌՆ, Ա. Գ.— Նոյնպէս։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ Գործ.— Ստացանք 150 Ֆր.։

ՊՕԿՕԹԱ, Մ. Շ.— Նոյնպէս։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Բըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փորթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrouge-ի մարզարանը։

(Կնիք

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Ինչ՞ու Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահման 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonian-ի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ „ԴՐՕՇԱԿ”Ի ԵՒ „ՅԱՌԱՋ”Ի

Գործակալն է H. Der Sarkissian 10 Rue du Paradis Valence (Drome)

Կը ծախէ նաեւ «Խարազան» եւ «Կավռօշ»։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական ամէն գործերու համար. Դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie։

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մանաւանդ Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու։

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք, Ֆաքիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Սրտէն Լեւքէն 20, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լուսթինեը 8, Երազաշան 10, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Անոյշ 5, Կարմիր Զամուց 15, Հայուհին 10, Լերան ոգին 15, Լոնդոնի [illegible] Տափնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Մեյնարդ Տէր Պալեան 25, Տասներկու տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Թղթատարի Զաւեր 8, Անշնորհակ սիրունը մը 10, Մերկ կինը 12.50, Ցնմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Արտիստը, Ֆաթման եւ Օսմանը Կիլիկիա Երգարան 20, Փոքրիկ տաճիկ երգերու 10, Տաղ եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԴՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոխանորդ չկայ

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար դիմել նամակով՝ Vahram Sevouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի, 100	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	13,30
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 10
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible] 25
Պելժ. Ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	16 10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100 —

ԱՐԺԵԹՂԹ		
Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3075 —
II	»	1910 —
III	»	1500 —
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	165

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՒԹԻՒՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ 1927

18 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 339

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՐԱՆՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԲՈՒԺԵԼԻ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐ

Հասարակ ճշմարտութիւն մըն է. — Մարդ ո՛րքան հեռու մնայ իր բուն միջավայրէն, այնքան կը կորսնցնէ իրականութեան զգացումը, եւ կը դառնայ յանձնապաստան։

Ու մանաւանդ, բանգէտ

Հազարումէկ փաստեր, չոր ու ցամաք թուանշաններ եւ ...ներ լոյս աշխարհ կը հանեն, որպէս զի մարդիկ դատեն ու ...րծեն, ուղղեն սխալները, ուժ տան նպատակայարմար քայլերուն։

Զո՛ւր աշխատանք։ Ճամբուն վրայ կեցած է բանգէտը, ...վոյթ եւ անպարտաւան։ Հագիւ խօսք մը արտասանած, կը ...աւէ աթոռին վրայ, եւ կեցած տեղը, առանց ո՛ր եւ է ճիգի, կը հերքէ՛ փաստերն ու թուանշանները։ Ոչ միայն կը հերքէ, ...ալ եւ, պատգամներ կ՚արձակէ։ Եւ յետոյ, հպարտօրէն կը նստի ...եղը, սպասելով ամբոխին ծափերուն։

Ահա՛ մեր «ողջամիտներուն» կեցուածքը, ամէնէն ծանրակշիռ հարցերուն հանդէպ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Եւ այս՛ տարին տասներկու ամիս։

Աչքի առջեւ ունինք անոնց Ամերիկայի պաշտօնական օրգանին, Պայքարի մէկ խմբագրականը (3 Մայիս)։ Արտատպելով ...ուրք թերթի մը այն լուրը թէ 50,000 Թուրքեր արեւելեան ...ահանգները պիտի փոխադրուին Կովկասէն, եւ հաւանաբար ...նոնց կէսը Հայաստանէն, ռամկավար պաշտօնաթերթը շարք մը խորհրդածութիւններ կը շարադրէ, եւ անմիջապէս կը վճռէ.

— «Այս կերպով մեր ամբոխավարներուն համաթուրանականութեան կամ համաթրքութեան վրայ կառուցուած շէնքը կը փլի ...ովէ, դղեակի մը պէս, եւ կը տեսնենք թէ ո՛րքան պարապ է ...եւ մի եւ Մոսկուայի դէմ իրենց հանած աղմուկը»։

Բանգէտ երեւալու մարմաջը այլեւս թոյլ չիտար ամբողջ ...արողութեամբ քննել խնդիրը, վերլուծել կացութիւնը ...նպէս ինչպէս որ կայ։ Կը բաւէ որ առիթ գտան սլաք մը ...ձակելու «ամբոխավարներուն» դէմ, միեւնոյն ատեն փառաբանելով Երեւանը ու Մոսկուան։

Ցաւեցուականը այն է որ, Երեւան և Մոսկուա շատ աղուոր չեն ...ս արջու ծառայութենէն. որովհետեւ գիտեն թէ ինչ կ՚անցնի ...գ ...ւնայ իրենց աչքերուն առջեւ, օրը ցորեկով, երբեւ հետեւանք ցաւագար քաղաքականութեան մը որուն հիմը դրուեցաւ 1921 19ին, Պերլինի, Մոսկուայի, Էրզրումի, Սըվազի եւ Բագուի մէջ, ջարդարարներու եւ կարմիր յեղափոխականներու ...երով։

Եւ հիմա ստիպուած ես նորէն բացատրել այս անբուժելի ...խտաւորներուն, թէ Ներկայ Հայաստանը, այնպէս ինչպէս կայ, ձիարձակարան մը դարձեր է հարեւաններուն համար, ...է աշխարհագրական, թէ ազգագրական եւ թէ ռազմական տեսակէտով։ Հարկադրուած ես քարտէսը բռնած՝ կարմիր մատիտով մատնանշել թէ՛ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ...մբաններուն վրայ տեղաւորուած են Թուրք-Թաթարները։ Թէ ...ի Տէրէի, Վետի Բասարի եւ Ջերմանիսի ձորերը անոնց ձեռքն ... թէ Արաքսի ափին երկայնութեամբ թրքական գիւղեր բուն ... են. թէ լեռնային Ղարաբաղը իր ձեռքը պահելով, Ազրբէջան կ՚ուզէ փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ ...ն համար բաց պահել ամէն դուռ, թէ Իգտիրէն մինչեւ Սուրմալուի դաշտը, անկէ մինչեւ Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ, մինչեւ Բագու բաց են Թուրքերուն առջեւ, շնորհիւ միեւնոյն ցաւագար քաղաքականութեան, վաւերացուած՝ Կարսի դաշնագրով։

Այնպէս ինչպէս դաս կուտան համբակ աշակերտի մը, ... բոքդ ն քարետախտակին առջեւ քաշել այս մարդիկը, եւ ...ամել թէ՛ առանձնապէս Նախիջեւանի Հայերը տուն-տեղ թողուն եւ կը հեռանան, իբրեւ հետեւանք տիրող կացութեան, իրենց տեղերը ձգելով Թուրք-Թաթարներուն, թէ ...ուրք-Թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Շարուրի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Զանգելան-Բագուի մէջ եւ կը գրգռեն ...ուրքերը։ Թէ համայնավար Թաթարներ կան որոնք պարսկական Ատրպատականը մաս կը համարեն Ազրբէջանի, եւ ...ուզեն միացնել Բագուի, քանի որ «անոր բնակիչներն ալ ...ուրք են»։ (Կարդալ Սաֆի Կուլի Օղլուի ճառը Մոսկուայի ...որհուրդներու համագումարին մէջ, 19 Ապրիլ)։ Թէ էնկիւրին, ...րմիր Մոսկուայի զինակիցն ըլլալով հանդերձ, նովին իսկ գործ... ներշնչարանը, մղիչ ուժն է այս դաւերուն։

...կը կարծէք թէ այսպիսի փաստերը բաւակա՞ն են, որպէս ... այս անուղղայ տիրացուները քիչ մը ծանր նստին իրենց ...ղը, եւ չխօսին, չգրեն իրենց չգիտցած բաներու մասին։

Ամենեւի՛ն։ Անոնք պիտի շարունակեն պնդել թէ՛ համարական վտանգը՝ մենք ստեղծեր ենք, «գործի վրայ երեւալու համար»։ Ու պիտի վերսկսին իրենց սաղմոսերգութիւնը, ...պհետեւ, ուրիշ ընելիք չունին։ Եթէ կոոր մը սիրտ եւ պարտաւորութիւն ունենային, կ՚երթային Հայաստան, տեղին վրայ ...ուսումնասիրէին կացութիւնը, եւ իրենց դասը լաւ մը սորվելէ յետոյ, կ՚իջնէին հրապարակ, փոխանակ իսկապէս թուղթէ ...ակներ կառուցանելու Ատլանտեանի ափերուն վրայ։

...ի՞նչ օգուտ. հիւանդներու հետ է մեր գործը։

Եւ այնպիսի հիւանդներու հետ, որոնք երբեք տրամադիր ...դարմանուելու, եւ կը հայհոյեն, ամէն զգաստութեան հրաւէրի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ԿԵՂԾԻՔԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐԸ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն օրկանը (7 Մայիս), նորէն քրտինք թափել կուտայ Արշակ Ջօպանեանի որ ճառի մը մէջ ըսած է եղեր. «Խորհրդային Միութիւնը անխորտակելի, անքակտելի է»։

Փոխանակ երախտապարտ ըլլալու այս «յեղափոխական» յայտարարութեան համար, հայ պոլշեւիկներու շաբաթաթերթը դիմացը կ՚առնէ բանաստեղծ-դիւանագէտը, եւ կը քրքրէ.

— «Դուք յանկարծ չէք անցնիր Խ. Հայաստանի շինարարական աշխատանքներուն աջակցելու անհրաժեշտութիւնը եւ թելադրեցիք ներկաներուն՝ ըլլալ շատ առատաձեռն ու պատրաստակամ։ Այս արտայայտութիւնը տեսեր եմ ձեր գրութիւններուն եւ ձեր կուսակցական բոլոր օրկաններուն մէջ, համարեա ամէն ժամանակ։

«Բայց, մի՛ զայրանաք, եթէ ձեզի հարց տանք, թէ արդեօք կը հաւատա՞ք ձեր ըսածներուն, թէ սոսկ քաղաքականութեան համար է որ կը խօսիք։ Եթէ առաջինն է, ուրեմն, անհրաժեշտ է որ խօսքին փոխարինէ գործը։ Ամբողջ վեց տարի է, որ խօսքի բարեկամներ էք, ինչո՞ւ գոնէ մէկ անգամ ալ չէք ապացուցաներ, թէ գործքով ալ բարեկամ էք Խորհ. Հայաստանին։

«Դժբախտաբար, պատճառներ ունինք հաւատալու, թէ ձեր եւ ձեր կուսակցութեան գոյութեան իրաւունքը ապահովելու համար է որ կը դիմէք կեղծիքի եւ առանց մտածելու կը յայտարարէք, թէ ձեր կուսակցութեան նպատակն է դասակարգերու մէջ հաշտութիւն եւ ներդաշնակութիւն ստեղծել. ուրիշ խօսքով ըսել կ՚ուզէք, որ ձեր նպատակն է յաւիտեանս պահել, պահպանել հարուստի ու աղքատի գոյութիւնը, որպէսզի դուք իբրեւ հարուստներու դասակարգ միշտ ապրիք ի հաշիւ աղքատ, սեփականազուրկ դասակարգին։

«Այսպէս ուրեմն, դուք որ հեռուէն բաւականաչափ անուն ու համբաւ թողած էիք մասսաներուն վրայ, որով շատեր միամտութիւնը կ՚ունենային ձեր մասին լաւ եւ հմուտ մարդու գաղափարը ունենալ, եկաք եւ ապացուցիք, որ ոչինչով կը տարբերիք ձեր բարեր հոլովող «մտաւորական» ընկերներէն, զուրկ էք բացարձակապէս նոր գաղափարներէ ու խօսքերէ։

...«Եթէ չունիք այդպիսի ՆՈՐ ԽՕՍՔ, լաւ է, որ լռէք, միմիայն զբաղիք բանաստեղծական միջավայրով եւ երգէք ու բանահիւսէք ձեր պաշտած բուրժուական կարգերու անկման ու մահուան վերջին ստրիճանները։ Հայ աշխատաւորը անմիջապէս որ լսէ ձեր ըսելիքը, ձեզմէ մղոններով հեռու կը փախչի եւ դուք այժմէն իսկ վստահ կրնաք ըլլալ, որ ձեզ լսող հասարակութեան մեծամասնութիւնը երկրորդ անգամ ձեզ լսելու չարչարանքը յանձն պիտի չառնէ։ Չէ՞ք հաւատար, փորձեցէք»։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ԿԱՅԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ. — Խորհրդային գիտութեանց կաճառին ենթակայ բնագիտաուսողական համալսարանը որոշած է Երեւանի մէջ հիմնել երկրաշարժական կայան մը։

Շարժագրական այս կայանը պիտի կառուցուի Երեւանի ծայրամասին վրայ, ամէն յարմարութիւններով կահաւորուած գետնափոր նկուղի մը մէջ, որուն համար վարկ նշանակուած է 15—20 հազար ռուբլի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՎԷՃԸ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՆ

Անգլիական ոստիկանութիւնը ամբողջ 97 ժամ անդադար խուզարկութիւններ կատարելէ վերջ Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին քաշուեցաւ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի գրասենեակներէն։

Ներքին Նախարար սըր Ուիլիըմս Ճոյնսըն Հիքս հետաքրքիր յայտարարութիւններ ըրաւ երեսփ. ժողովին մէջ։ Ըսաւ թէ խուզարկութիւնները կատարուեցան պարզապէս գտնելու համար կարեւոր վաւերաթուղթ մը, որ անհետացած է պատերազմական նախարարութենէն։

«Անցեալ Չորեքշաբթի պատերազմական նախարարը ինծի տեղեկացուց որ խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը կը գտնուի Արգոսի մէջ աշխատող անձնաւորութեան մը մօտ։ Յիշեալ վաւերաթուղթին վրայ գրուած էր թէ անգլ. կառավարութեան բացարձակ սեփականութիւնն է. հետեւաբար անիկա ուղղակի կամ անուղղակի կերպով չէր կրնար գտնուիլ պաշտօնական բարձր դիրք գրաւող անձէ մը դատ ուրիշի քով։ Արդ. զանազան փաստերով հաստատեցի որ կարգ մը անիրաւասու անձեր կ՚ուզէին այդ վաւերաթուղթի օրինակները ձեռք անցընել։ Այս պայմաններուն մէջ, պարտականութիւն համարեցի խորհրդակցիլ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին հետ, ու անոնց կատարեալ հաւանութիւնը առնելով է որ դատաւորէն խնդրեցի խուզարկութեան հրամանագիր հանել։

Փնտռուած վաւերաթուղթը չգտնուեցաւ, սակայն ոստիկանութիւնը ձեռք անցուց կարգ մը թուղթեր, զորս կը շարունակէ քննել, եւ որոնք թոյլ պիտի տան ինծի Հինգշաբթի օր աւելի որոշ եւ աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ հաղորդել ժողովիդ»։

Արթըր Հէնտըրսըն, Լոյտ Ճօրճ եւ ուրիշ աշխատաւորական ու ազատական երեսփոխաններ զանազան հարցումներ ուղղեցին Նախարարին, սակայն չկրցան գոհացուցիչ պատասխան ստանալ։ Սըր Օ. Ջէմպըլէյն Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահին ընդունելութեամբ զբաղած ըլլալով, փոխ-Նախարար Լէմփսըն բացատրեց թէ առեւտրական պատուիրակութեան նախագահն ու անդամները դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն չեն վայելեր։

Հէնտըրսըն յայտնեց թէ ընդդիմադիրները չեն գոհացած իր բացատրութիւններով եւ պահանջեց բացառիկ նիստ մը յատկացնել այս խնդրի քննութեան։

Ներքին Նախարարը յայտարարեց թէ երբ խուզարկութիւնները հրամայեց, վստահ էր թէ վաւերաթուղթը «Արգոս»ի մէջ աշխատող անձնաւորութեան մը մօտ կը գտնուէր։ Պլայնսի հարցումին վրայ սըր Ուիլիըմս ըսաւ որ երբ Մայիս 12ին ոստիկանները խուժեցին շէնքին մէջ, հոն գտան զանազան ազգերու պատկանող 250 հոգի։ Ո՛չ մէկ ձերբակալութիւն կատարուեցաւ, միայն անոնց անունները ու հասցէները առնուեցան։ Ո՛չ մէկ կին խուզարկուեցաւ, հակառակ բսի-բսաւներու»։ Այն հարցումին թէ ո՞վ պիտի վճարէ շէնքին կրած նիւթական վնասները, Նախարարը պատասխանեց թէ այդ մասին որոշում պիտի տայ խուզարկութիւնը հրամայող դատաւորը։

Խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլցի բողոքի ծանուցագրին մինչեւ հիմա ոչ մէկ պատասխան տրուեցաւ. Ներկայիս կը պատրաստուի գրութիւն մը, դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան մասին անգլիական տեսակէտը պարզելու համար։ Կ՚ըսուի թէ գործակատարը նոր ծանուցագիր մը յանձնած է աոջի իրիկուն։ Արտաքին Նախարարութեան մէջ ո՛չ մէկ յայտարարութիւն կ՚ընեն այս խնդիրներու մասին։

Թուրքիոյ փոխ-վրէժը

Էնկիւրիի ազգային մեծ ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը, որով իրաւասութիւն կը տրուի կառավարութեան փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել հպատակներուն դէմ այն երկիրներուն, որոնք վարչական եղանակով եւ կամ բացառիկ օրէնքներով զրկած են թրքական ստացուածքները։ Այս օրինագիծին առթիւ կարգ մը թերթեր գրած ըլլալով որ այս փոխվրէժը պիտի գործադրուի միայն որոշ քանի մը երկիրներու հպատակներուն հանդէպ, Անատոլուի գործակալութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հերքէ այդ լուրը եւ կ՚ըսէ թէ օրէնքը բոլորին համար պիտի գործադրուի։

Արքայական ընդունելութիւն Պ. Տումէրկի

Լոնտոն արքայավայել ընդունելութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահ Պ. Տումէրկի եւ արտաքին Նախարար Պրիանի։ Երբ Նախագահական մասնաւոր կառախումբը Վիքթորիա կայարանին մէջ կանգ առաւ, Ճորճ թագաւորը, Կալլէսի իշխանը եւ իշխան Հէնրի, պաշտօնական շքազգեստներով, բարի գալուստ մաղթեցին։ Կայարանէն դուրս կը սպասէր արքայական անձնապահ հեծեալ գունդը, իսկ փողոցները բռնած էին, երկու շարքի վրայ, հետեւակ զինուորներ, բոլորն ալ շքեղ հագուստներ հագած, որոնց ետեւ հազարաւոր հետաքրքիրներ անգլիական եւ ֆրանսական դրօշիկներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Կովկասի ընդհ. տնօրէն Պ. Տիչ, որ Մայիս 3ին մեկնած է Ալեքսանդրապոլէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ Ազգամարտին.

— Ներկայիս կառավարութիւնը մեծ ջանքեր կը թափէ օր առաջ վերաշինելու համար Շիրակի քանդուած շէնքերն ու գիւղերը։ Ամերիկացի եւ տեղացի ճարտարապետներ պատրաստած են վերաշինութեան յատակագիծները։ Այս յատակագիծներու համաձայն, Լենինականի վերաշինութիւնը երեք տարիէն ամբողջացած պիտի ըլլայ։

Երեւանի կառավարութիւնը սկսած է գործածել արտասահմանէն ղրկուած նպաստները։

Նպաստամատոյցի միջոցով զանազան տեղերէ մօտաւորապէս 140,000 ոսկի փոխադրուած է Հայաստան։ Ուրիշ միջոցներով ալ գումարներ փոխադրուած են։ Նպաստամատոյցին եւ կառավարութեան յարաբերութիւնները լաւ են, անոնք տեւականօրէն կը գործակցին, մանաւանդ վերաշինութեան գործին մէջ։

Վերջին երկրաշարժէն վնասուած կարգ մը շրջաններու մէջ նոր շէնքերու շինութեան ձեռնարկուած է արդէն։ Այս շէնքերը կառուցուած են գիտական վերջին հիմերու վրայ եւ այսպէսով չեն վնասուիր երկրաշարժի ցնցումներէ։

Նպաստամատոյցն ալ մասնաւոր շէնքեր շինել կուտայ, պատսպարելու համար իր արջառները, որոնք աշխարհի լաւագոյն տեսակը կը կազմեն։ Վերջերս Ամերիկայէն եօթը կենդանիներ եւս բերել տուինք, լրացնելու համար վերջին երկրաշարժի հետեւանքով պակսած կենդանիներուն տեղը։

Պ. Տիչ Էջմիածնի կացութեան մասին եղած հարցումի մը պատասխանելով, ըսած է թէ «Ո՛ր եւ է բացառիկ դէպք չէ պատահած Հայաստանի մէջ»։

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Սուրիայէն ճամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ին.—

Ճէպէլը Մուսայի մէջ այժմ կը գտնուին շուրջ 6000 Հայեր, որոնք գրեթէ ինքնավար կեանք մը կը վարեն։ Ճէպէլը Մուսա պաշտօնապէս եւ իրաւապէս կը գտնուի սուրիական կառավարութեան սահմաններուն մէջ, բայց պաշտօնէութիւնը Հայերու ձեռքն է, կառավարիչով մէկտեղ։ Իրենց մէջ եւ մօտերը գտնուող Ալէվիները խիստ լաւ յարաբերութիւններ ունին Հայոց հետ։ Այս Հայերէն շուրջ 500 հոգի նախկին Լեգէոնականներ են եւ Հայերը չարքաշութեամբ կը մշակեն Ճէպէլ Մուսայի ժեռուտ հողերը եւ կը հոգան իրենց տնտեսութիւնը։ Վերջերս մեծ թափով յառաջ տարին ճամբաներու շինութիւնը, այնպէս որ այժմ կարելի է ինքնաշարժով ճամբորդել։

ԻՐԱՔԻ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԱՇԻՐԷԹՆԵՐԸ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Իրաքի սահմանին վրայ գտնուող աշիրէթներու խնդրի մասին կարեւոր խորհրդակցութիւններ կը կատարուին արտաքին գործավարութեան եւ Անգլիոյ միջեւ։ Անգլիա կ՚ուզէ որ այդ աշիրէթները ամառը անցընեն Թուրք սահմանէն ներս, եւ օգտուին այդ տեղի արօտավայրերէն։

Թուրք կառավարութիւնը, սակայն, անպատեհ կը նկատէ աշիրէթներուն երթեւեկը, եւ կը թուի թէ հաստատ պիտի մնայ իր տեսակէտին վրայ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒՍ

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Քանատայի հայ գաղութի մասին ցեսուեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք «Հայրենիք»էն, որուն աշխատակիցը վերջերս պտոյտ մը կատարած էր այդ հեռաւոր երկիրը.—

Հայկական կեանքը իր բնորոշ դիմագիծը ունի հոս, տարբեր Միացեալ Նահանգներէն։ Հոստ կը թափանցեն հայ կենցաղին, դիւրահաղորդ են, հիւրասէր, մարդամօտ։

Բացի Թորանթոյէն, ուրկէ հայ գաղութները կ'ապրին կողք կողքի, իրարու մօտիկ թաղերու մէջ, յաճախ քաղաքին ծայրամասը։ Կիները առանց արդուզարդի, տնական զգեստով կ'այցելեն իրարու, քանի մը վայրկեան զրուցելէ յետոյ, դառնալու համար կրկին տուն, պարապելու տնական գործով։ Երկրի բարքերը կ'ապրին իրենց պարզութեանը մէջ։

Հայերը հաստատուած են Օնթարիօ նահանգին մէջ։ Սէնթ Քէթրինզ, Համիլթըն, Թորանթօ, Կուէլֆ, Կոլտ, Պրէնթֆըրտ։ Ցրուած փոքրաթիւ հայութիւն մը կայ Մօնթրէալ. քանի մը ընտանիքներ՝ Տնսոր եւ Փէքսինը փոքր քաղաքներուն մէջ, որոնք կը ձգտին կամաց կամաց սատանալ գաղութի կեդրոնները։ Հայ ժամկան երկուստանեակ մը Հայեր Օւինզըրի մէջ, որոնք կը սպասեն օրինական ձեւակերպութեանց լրացումին, մտնելու համար Միացեալ Նահանգները եւ կամ ալ իրենց կը գործեն Տիթրոյթ ու կը գիշերեն Ուինզըր։

Սէնթ Քէթրինզի հայ գաղութը իր մէջ կը հաշուէ 314 հոգի, առաւելապէս պզտիկներու։ Ինծի ծանօթ տուներու մէջ երկու տարուան ընթացքին, կան որ ունեցեր են երկու երախաներ։ Ո՞վ կ'ըսէ թէ հայը միայն կ'աճի հայրենիքին մէջ. աճման ընդունակութիւնը հայուն անկոտրելի բարեմասնութիւնն է. չազդուիր միջավայրի ու կլիմայի փոփոխութիւններէն, եթէ արհեստական միջոցները չունի, նան իրենց անխիղճ ու փառատկալ միջամտութիւնը։ Այս կողմէն, քանատահայը արժանի է գնահատութեան։ Հայերու մեծ մասը կ'աշխատի ձուլարան. կը բնակի գործարանատիրոջ շինած փայտաշէն տուներու մէջ, գործարանին քովիկը. մէկ երկու մանր առեւտրականներ կան, մի քանի սրճարան։

Գործաւորները թէեւ քիչ կը վարձատրուին սակայն լաւ կ'ապրին, բաղդատմամբ նախընթաց անգործութեան տարիներու։

Ունին երկու ակումբ՝ Հ. Յ. Դ. եւ Բանաստահայ Միութեան։ Այս վերջինին մէջ բացուած է հայ դպրոց, կարող ուսուցչի մը հսկողութեան տակ։ Հայ երախան, լաւ կը խօսի ու կը գրէ իր լեզուն։ Արտասանութիւններով ազգ. երգերով գարգը կը կազմէ հաւաքոյթներու եւ մարզներու։

Համիլթընի մէջ կան 56 ընտանիքներ։ Հայերու թիւը կը հասնի մօտ 300ի։ Կենտրոնակ գաղութ է, որուն մէկ մասը քէնտած իրարու հետ, գաղթականներ բերելու խնդրով։

Մեծ մասամբ կ'ապրի գործաւորութիւնով. գոհացուցիչ օրական կը ստանայ. անգործ չէ։ Կան եւ մէկ քանի մանր առեւտրականներ. չմոռնամ ըսելու որ հայկական պանդոկ մըն ալ ունի, որուն տէրը՝ ձանձրացած կը թուի իր կեանքէն, ղաւելով պանդոկի անմաքուր վիճակէն։

Ունին Ազգ. Դպրոցական մը, ամէնուն կը պատկանի, առանց հրեայի եւ հեթանոսի խտրութեան։ Դպրոցարանի վարչութիւնը կը հոգայ ծախսերը, ամառ ամիս տոները պատսելով եւ հաւաքելով ինքնաբուխ նուէրներ։

Դպրոցարանին մէջ կ'ուսանին հայ երկսեռ պատանիներ։

Այստեղ շատ են տեղածին հայ չափահաս պատանիները, աղջիկ թէ տղայ։ Ցաւտկանչական երեւոյթ է, որ ամէնէն ալ սիրով կուգան հայկական հաւաքոյթներու, մինչդեռ Միացեալ Նահանգներ ծնած հայ պատանիներու սաստար մասին մէջ կը պակսի այդ հետաքրքրութիւնը։ Գեղեցիկ առոգանութեամբ հայերէն կը խօսին եւ կ'արտասանեն։ Շատերու ծնողքը հայերէն գրել չի գիտեր. հոս ծնած պատանիները իրենց ծնողքին հայերէն նամակները կը գրեն։

Կը տեսնէ՞ք դպրոցին օգուտը. նոյն իսկ այս դժուարին պայմաններուն մէջ կը կատարէ իր ազգօգուտ դերը։

Բացառիկ գաղութ մը կը կազմէ Թորանթոյի հայութիւնը։ Կը հաշուէ իր մէջ 105 հայեր, ցրուած վեց հարիւր հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաքին ամէն կողմը։ Քիչ թուով գործաւորներ կան։ Հայկական երեք կարեւոր գորգի վաճառատուներ պատուաւոր տեղ մը կը գրաւեն Թորանթոյի առեւտրական հրապարակին վրայ։ Երիտասարդ հայրենակիցներէն շատեր, կը գործեն հայ առեւտրականներու մօտ։ Աչքի կը զարնէ վարվառուն եւ ազգասէր երիտասարդներու խումբը։ Հոս է, Քանատահայ Միութեան կեդրոնը, որ ունի իր Ակումբը։ Այս միութեան մասին պիտի անդրադառնամ յետոյ։

Հայերուն մեծ մասը անծանօթ իրարու մինչեւ երկու տարի առաջ, Յիշեալ Միութեան ստեղծեր են տեսակ մը փոքր ու կուռ հայու գանգուած, որ իր յարատեւ ու պարբերական հաւաքոյթներով վառ կը պահէ ազգային ոգին։ Զկայ խմբակցական խտրութիւն. կը համին ամէն ազգային բարենպատակ գործի, ըլլա՛յ ան հասարակական թէ զուտ քաղաքական։ Ցաւտկանչական երեւոյթ. հայ հարուստները, կը կազմեն Չիրը այս շարժումին։ Պ. Լ. Պապայեան, հիմնադիրը Քանատահայ Միութեան եւ Պ. Իւթիւճեան՝ Միութեան ատենապետը։

Կոմիտասեան երիտասարդ սան մը, Պ. Սըլիեան, վարիչն է Քանատահայ տեղական Միութեան երգչախումբին։ Հայ երգը սիրող. հետեւած Վիեննայի մէջ երաժշտական կրթութեան, շնորհիւ իր կազմակերպական ընդունակութեան կրցեր է կազմել երկսեռ երգչախումբ մը այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ, ուրկէ զուրկ մնացած են Ամերիկայի հոծ հայութիւն ունեցող շատ մը քաղաքները։

Թորանթօ էր. Միջազգային Ցեղագրական մրցահանդէս մը կար, ուրտեղ ամէն ազգ պիտի ցուցադրէր իր գեղարուեստական ընդունակութիւնները։

Հայ երկսեռ երգչախումբը, առաջնորդութեամբ իր երիտասարդ ղեկավարին, երգեց բազմաձայն երեք երգեր, միջազգային ծափերու տարափին տակ։ Թորանթոյի թերթերը գնահատանքի տողերով արտայայտուեցան։

Հապա՞ Հ. Երիտասարդ Միութիւնը, որ ամէն ջանք կը թափէ կապ պահելու, վերջերս ծօրճ Թաունի որբանոցէն ազարակ-ները ցրուած հայ որբերու հետ. կը ջանայ գործ գտնել նորեկ հայրենակիցներու։

Գեղեցիկ օդ ու ջուր ունի Կուէլֆը, նահանգին այս փոքր քաղաքը։ Հազիւ 65 հոգի կը հաշուէ իր մէջ հայ գաղութը. մեծ մասամբ ամուրիներ. մ'ն ու վախ քաշող ամուրի հայրենակիցները երկու երեք հատ են։ Նմուշ մըն է լաւագոյն ստիկական կորիզի, օտար միջավայրի մէջ. ազգասէր, դոհաբեր ու հետաքրքիր միանգամայն։ Հարցումը մանաւանդ մինակ չեն ձգեր քեզի. ամէն բանի մասին հարց կուտան. երկրորդներուն նաւինակ կը հետաքրքրէ զիրենք. քիչ էր մնացեր որ աստղագործութեան մասին ալ իւրացնէին։ Առանց ժառանգելու թէ կուսակցական գործիչ մը այդ ճիւղէն չի հասկնար։ Հիացմամբ կ'արտայայտուին բաբիշ Մ. Նազարեանի մասին. անոր յաղթանակներով, մանաւանդ տարուած թուրքերու վրայ, այնքան են ոգեւորուած, որ թերթը ձեռքէ ձեռք կը խլեն Մանուկի յաղթանակը կարդալու համար։

Բոլորն ալ գործաւոր են. ձուլարան կ'աշխատին. լաւ օրավարձ կը ստանան. տնտեսապէս լաւ վիճակ ունին։ Անխառն Դաշնակցական գաղութ է, եթէ չհաշուենք մեզի համակիր մէկ հատիկ Հնչակեանը եւ անկուսակցականը։

Քանատահայ Միութեան Ակումբին մէջ կ'ուսանին հայ պատանիները։

Դրեթէ բոլոր կիները կը պատկանին Հ. Կ. Խաչին։

100է աւելի հայութիւն ունեցող գաղութ մըն է Կոլտը։ Միւս գաղութներուն դիմագիծը ունի։ Գործաւորական կեանք, գոհացուցիչ վիճակ։ Բացի Քէնրինըրէ, կան նաեւ ստուարաթիւ Վասպուրականցիներ։ Միակ կազմակերպութիւնները որ կը գործեն, Հ. Յ. Դ. կոմիտէն եւ Հ. Կ. Խաչն է։ Անկազմակերպ վիճակի մէջ կան մի քանի հայրենակցէր Հնչակեաններ ալ։ Դպրոց չունին։

Պրէնթֆըրտը Քանատայի ամէնէն հայաշատ քաղաքն է. կը հաշուէ 350—400 Հայ։ Թող է կազմակերպական տեսակէտովթէ՛ հասարակական եւ թէ քաղաքական կազմակերպութեանց կ՚անտրկեմ Հրապարակային ժողովի համար սակայն, հետաքրքիր. մեծով պզտիկով կը վազեն ժողովարան։

Քաղաքական եւ ազգ. վերիվայրումները, անցեալ տարիներու տնտեսական ծանր տագնապը շատ են ազդած իր վրայ։ Թուլացուցեր են յոյսի Չիրը։ Սակայն զգալի է զարթնումը կարգ մը շրջանակներու մէջ, յատկապէս Դաշնակցութեան համակիր։

Հոս, կիները մեծ չափով կը սիրեն կազմակերպուիլ, գործել ազգասիրաբար. նպաստել հայ քաղաքական ապագային։

Հ. Յ. Դ.ը ունի Ակումբ մը, որ գլխաւորաբար եղած է կեդրոնը հայ մանուկներուն ազգ. կրթութեան։ Շնորհիւ Ակումբ-Դպրոցին, պատանիները կը խօսին լաւ հայերէն ու կը գրեն։ Մեր մնկերներէն երիտասարդ առաւարաբար ուսուցչութիւն կ'ընեն։

Պրէնթֆըրտի գաղութը, իր անտեսական վիճակի բարելաւման հետ, սկսած է ցոյց տալ վերազարթնումի նշաններ, գրաւելու համար, Քանատահայ կեանքին մէջ իրեն արժանի տեղը։

Կ. ՔԱՆՏՐՃԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Ա.

Վերջին գրքոյկիս «Ալեքսանդր Օբրէնի մասին գրախօսական մը գրեր էր Վ. Շուշանեան («Յառաջ», 3 Ապրիլ, թիւ 302)։ Հրապարակ գնելով նիւթին հետ հեռուէն ու մօտէն կապ ունեցող կարգ մը հարցեր։

Քանի մը օր վերջ Շ. Նարդունին իր պատասխանով կը բանար դուռը, ուրկէ ներս մտնել կ'ուզեմ ես։

Երկու կողմ ունի հարցը։

ա). Գրքոյկը՝ իր թերի ու լաւ մասերով։

բ.) Ընդհանուր հանգամանք ունեցող խնդիրներ։

Առաջինին համար իմ պատասխանս չի շահագրգռեր հասարակութիւնը։ Չեմ ուզեր ծանրանալ ճշտեմ, միայն, քանի մը կէտեր։

Շուշանեան կ'ըսէ.— «Աբեղեան սխալ հասկցած է մեծ ու կոյովի պատրիարքը»։

Նիւսէս Վարժապետեանի մասին է անհարկութիւնը։ Շուշանեան պարտաւոր էր մտածել թէ «գուրգուրանք, հետաքրքրութիւն ու սէր ունեցող մը, դէպի մեր յեղափոխութիւնն ու յեղափոխական մտաւորականութիւնը», անպայման ձմայած կ'ըլլար Վարժապետեանի խիզախ դիմագիծը։ Այն շրջանին (1876), Արծրունին ստեղծած սղմուկը ուզեր էր մատնանշել հոս եւ, ատոր դէմ, նո՛յն օրերուն թրքահայ ճնշուա՞ծ մթնոլորտն ու հանդուրժող մտայնութիւնը, ինչ որ կը յատկանշուի ամէնէն աւելի «կորովի պատրիարքին» Արծրունիին դէմ բանած գիրքովը։ Ա՛յն պատրիարքին, որ Պեռլինի պատուիրակութիւնը ետ կանչելու համար Սուլթանին պահանջը կտրուկ կերպով կը մերժէր, «Անախնդրելով Պապը Ալիի առջեւ կախուելու»։ Գրքոյկիս մէկ ծայրէն միւսը խիտ ու արագ գիծ մը կայ։ Ընթերցողը, բայց մանաւանդ Շուշանեանը պարտաւոր էր դիտե՞լ նկատել այս՝ պարագան։

Շուշանեան հաշմեալ գործ մը նկատած էր գրքոյկս համաձա՛յն իմ, Նոյնիսկ գեղագնահատուած գտայ զայն՝ «Յառաջ»ի նման թերթի մը մէջ։ Կէտ մը սակայն։ Շուշանեան գրքոյկը գտած է «հաշմեալ աշխատանք մըն» զայն կարդալէ վերջ։ Իսկ ես նո՛յն կարծիքը յայտներ եմ արդէն, գրքոյկէս.. առաջ՝ նախաբանով։ Ուրեմն ոչ թէ ինծի հակառակ, այլ՝ ինծի համաձայն. այդ կարծիքին կրկնումը պէտք է վերագրել իր «հաշմեալ» ընթերցումին։ Ընդհանրացնելով հարցը, տեղն՝ է՛ շատ բոլորս կը ցանկայինք, որ ամբողջական ու լիակատար գործ մը ունենար հայ գրականութիւնը՝ նուիրուած նոյն նիւթին։ Այո՛, բայց. ի՞նչ կարելի է ընել երբ Հայս օտար ափերուն վրայ, ուժասպառ ու դեռ վիրաւոր կը գտնուինք բոլորս։ Շուշանեան այդ պահանջը դնելէ առաջ նախ պէտք էր հաշուէր իր այդ ճշգրիտ տողերուն բովանդակ խորութեանը հետ, եւ արդէն անարդար պիտի գտնէր իր պահանջը։ Այն միւս, լիակատար աշխատանքը այսօրուայ պայմաններով հնար չէ։ Աշխերուն քանակը չէ որ կը պսակէ գործ մը։ Ազգիս, խղճմտօ վերլուծում, հանդարտ կեանք է հարկաւոր, Չեմ՝ յիշեր դեռ, իր ու իմ — Նորերուս — անյարմարութիւնները՝ տարիքի կապ չենք ունեցած անցեալի հետ միջավայրի (խնդրոյ առարկայ հողին վրայ չենք, եւ կենդանի պատմութեան ժողովուրդը կորսուած է իր նիւթէ, մենք՝ ժողովուրդէն) պակասին պատճառաւ։ Ցեղայ.քանը եմ, չէ՞, որ ես զայն գրի առեր եմ հասակ նեաող սերունդին համար, որ՝ մեծ մասով անտեղեակ ու անծանօթ է գինքը նախորդող սերունդներու պատմութեան.

* * *

Առանձնապէս հետաքրքիր են ու ընդհանրական հանգամանք ունին իր շօշափած միւս հարցերը։ Նարդունին մասով մը միայն պատասխանած էր. Մանրամասնեմ։

Շուշանեան կ'ըսէ. «Աբեղեան սառացնահատած է աշխատաւոր գանգուածին դերը»։

Հոս ճշգում մը պէտք է ընել. Թիւրիմացութիւն մը կայ եւ ատիկա՝ Շուշանեանի ու իմ միջեւ չէ, այլ Շուշանեանի եւ... գրքոյկիս միջեւ։ Չեմ հասկնար ինչո՞ւ նիւթէս դուրս դերի մը մատնանշումը կը պահանջէ ինձմէ, ու կ'անտեսէ նախաբանիս «Փակագիծ»։ գերը՝ գրքոյկիս մէջ նպատակս եղած է համառօտակի տալ մեր գրականութեան ազդեցութիւնը՝ յեղափոխութեան վրայ, եւ փոխադարձաբար։ Ուրիշ բան գրել հարկ պիտի ըլլար, անշուշտ եթէ առաջադրած ըլլայի գրել «Հայ Յեղափոխութեան ծագումն ու զարգացումը» (ներքին եւ արտաքին պայմաններ, տարրեր, անհատներ,շարժումներ եւն.)։1917էն ազգին նորոյթ մը բերին «Հոկտեմբերեանները». ամէն մէկ գործի վրայ նայելով կարմիր ակնոցով։ Եւ այլեւս անբերրի՛ գարձած բերուէն (Ա Ցակոբեան) անգամ, 18ամեայ դեռատի ու քնքոյշ աղջկան մը (Հերանոյշ Արշակեանի) արտմաթախիծ հեւքին մէջ «ընկերային ձգտում» տեսեր էր։ Շուշանեանն ալ այսպէս կ'ուզէր։

Մեր ընկերը մասնաւորապէս նկատելի վրդովում ունի հայ մտաւորականութեան հանդէպ։ Ես զայն կը վերագրեմ երկու բանի։

Ա) Անձնապէս չէ ճանչցած հայ մտաւորական ընտրանին (այն որ ինկաւ, ժողովուրդին եղաւ։ Մոռցաւ անձնական շահն ու գիրքը։ Ես, ի հարկին, չփոխեց համալսարանն ու խրամը)։ Բ) Արգար ընդվզումէ մը ծնող իր արհամարհանքով դէպի սա տնքացող, շուայտ ու եսամոլ, կամ «յորձանուտին փառաբանող» խմբակը, որ Շուշանեանի տեսողութեան առջեւ թերե՞ւս մթացնել տուած է այն միւս, մե՞ծ ու զմայլելի փաղանգը։ Նարդունի ի զուր իր ասկետական ծնդգան ու հիմնաւոր շուրջնան առեր կրկէս իջեր էր՝ փառաբանելու համար հայ մտաւորականութեան գերը. եւ, միանգամայն, գնդիկներ տեղալու համար Շուշանեանի դէմ, իր «աուստալեն» կամ «անհակէն»ի խոշոր, անխնաբախ ու հոյակապ պատմութիւն մը կայ,— գերը հայ աշխատաւոր մտաւորականութեան, որուն պաշտպանութեանը համար լուռ պէտք չէ՜ ժամ ե՛ւ եւ... «Իմ անկիւնես»։

Կ. ՄԻՀԱՆԵԱՆ

ԳՈՎԱՍԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի շինարարական աշխատանքները պոլշեւիկ պարբերականները բազմաբովին իրենց վերագրելով, բերնի ծամոց դարձուցեր են եւ գիշեր ցորեկ կը ծամեն։ «Երկրի շինարարութիւնը» կը հռչակեն մանաւանդ արտասահմանի թերթերու մէջ, երբ իրենց գործերը բազմաստեղծեան կը գնեն հանրապետական Հայաստանի գործունէութեան հետ։

Իրականին մէջ, անոնք՝ իրենց յաջորդած հարահրոյին համեմատ շատ չնչին գործ կը կատարեն։ Սակայն շատ լաւ գիտեն «ռէքլամ»ի արհեստը և ծանօթ են մէկ քարով երկու թռչուն որսալու գործին։

Օրինակ՝ քանի մը տարի առաջ պոլշեւիկ տիրապետութեան Ա. Երզնկեանի բերնով արտասահմանի բեմերէն աւետեցին թէ Հայաստանի մէջ շինուած են Մամբէի, Շահումեանի եւ Լէնինի ջրանցքները։ Պարզեմ իրականութիւնը։

Երեւանի մէջ ջրանցք էր, եթէ աւելի ճիշդը կ'ուզէք մէկ ջրանցք ալ չէր։ Ահա թէ ինչպէս։ Հինէն ի վեր Երեւանի մէջ կայ մէկ առու, որ քաղաքէն մէկ քանի վերստ հեռու, ակիզը կ'առնէ Զանգուէն եւ կը ջրէ հիւսիսային շրջանի պարտէզներն ու այգիները։ Այս առուն Երեւանի Տաքսահրբեկեան փողոցէն երկարեցին եւ անուցին քաղաքէն դուրս Աղայի-Կէօլի շրջանը։ Այս գործն էր, զոր պոլշեւիկները յատուկ երեք անուններով կնքեցին եւ երեք անգամ ջրանցքի բացում կատարեցին։

Իրողութիւնը լրիւ պատկերացնելու համար, պէտք է աւելցնենք, որ այդ ջրանցքին վրայ ծախսուած դրամը աւելցուցին Աղայի-Կէօլի շրջանի հողատէրերու երկու տարուան տուրքերուն վրայ եւ գանձեցին ժամանակին։

Էջմիածնի ջրանցքը.— Ջրանցքը հանրապետական Հայաստանի շրջանին շինուած, Պոլշեւիկեան ասպատութենէն հետեւաբնով, Հայաստանի կառավարութիւնը... ...րութիւնը չունեցաւ գործը աւարտելու եւ յետագայէն... աւարտեցին եւ մեծ աղմուկով... նեցին ջրանցքի բացման... մեծարելով «բուրժուա-դաշնակցական» «հակայեղափոխական» «Դաշնակցութեան» ...րիչ քաղաքականութիւնը։

Շիր-Քանալը կամ Շիրակի ջրանցքը շինարարական ...գործ մըն է, անշուշտ ... անձամբ տեսեր է այս ... քի մեծութիւնն ու նշանակութիւնը, չէ կարող չարձանագրել իրականութիւնը՝ իր մանրամասնութիւններով։

Իւրաքանչիւր ջրաշինարական գործ պիտի ունենայ ... տնտեսական մեծ արժէք ... առեւել երկրի աշխատաւոր ... գիւղացիութեան համար։ Հայաստանի տեսակէտէն քննելէ ... կարեւոր հանգամանք մը ... գենք։ Շիրակի ջրանցքը ... յաստանի խեղճուկ ալշեւիկեան ... շինարարական պարծանքը ... ըլլալէ շատ հեռու է։ Այս ... նախաձեռնողները եղած ... Ռուսաստանի գերին-կառավար ... բշխանաւորները, որոնք ... Անդրկովկաս արշաւելու եւ ... բանակը պահելու հետեւանքով ... կառեան ժողովուրդներու ... յառաջ եկած զայրոյթը ... մացնելու համար, ուզեցին ... նել իւրաքանչիւր «Հանրապետութեան» սահմաններուն ... մէկ-մէկ ջրանցք։ Այդ ծրագ... արդիւնքն է Շիրակի ջրանցքը ...

Այժմ տեսնենք, թէ Շիրակի ջրանցքէն հայ սակաւահող ... դացին հնարաւորութիւն ... ցա՞ւ օգտուելու եւ ի՞նչ չափ...

Ջրանցքը պիտի ոռոգէր ... բակի մեծ դաշտի անջրդի ... գին մեծ մասը եւ անոր ... գազուրկ եւ սակաւահող գիւ... ցիները կը կարծէին թէ ջրանցքի միջոցով վարելահող ... ստանան։ Ջրանցքի ... տանքներու վերջաւորութ... նախօրեակին, անոնց ... պարզուեցաւ յատուկ ... տով, որ ջրանցքի միջոցով ... տագործուելիք հողամասը ... ովետական սեփականութեան ... Որով, ջրանցքէն հայ գիւղա... ու թէ շահ ունեցաւ, այլ ...

Ահա թէ ինչպէս Շիրակ ... անջրդի հողը նոյն շրջանի ... խատաւորութեան միջեւ ... նուած էր, եւ անոնք ... րութիւն ունէին ամէն ... Մայիսի վերջերը արօտ ... խոտ ձեռք բերելու։ Այս ... հնարաւորութենէն ... կապէս զրկուած են։ Եւ ... կրաշարժի ալէտէն առաջ ...

Երեւանի Թիֆլիզի ելեկտրակայանը.— Այս ջրակայանը գործէ Մամրէի, Շահումեանի Լէնինի մէկ առուի ջրերով ... առուն Զօրուն-Բուլաղ ... ձորինվերեւի պարտէզներ... չէն կ'անցնի։ Ջուրին մեծ ... ձորը հասնելուն եւ կարող ... ելեկտրակայանը։ Մինչ... պոլշեւիկները եթէ քիչ ... թափէին այս գործին ... աւելի մեծ գումարներ ... ստանալ Անդրկովկասի ... գիր Կոմիտէէն՝ շինելու ... նման ելեկտրակայան մը ... գուր ուրիշ մէկ կէտին ... մանաւանդ որ Զանգուին ... մի կայաններու համար ... շատ յարմարութիւններ ...

Այսօր փաստը այն է, ... կովի ելեկտրակայանին ... գործողութիւն Երեւանցիներ... ները։ Առաջ, նախքան ելեկ... կայանի շինութիւնը, ... ցին ամսական մէկ լամ... մար (50 shilling) կը վճար... կոպէկ, իսկ այժմ ... կը վճարէ 1 ռ. 50 կոպ...

Հայաստանի մէջ կառավ... իւրաքանչիւր շինարար... գործ կը կատարուի ... տական դրամադրութեամբ ... բացայայտ իրողութիւն ... պէս Հայաստան պատերազմ... նոյնպէս և պարզ պէտք է ...

...ութիւնը համար։ Պետա-
...գրամատիրական քաղա-
...ութիւնը պատուհաս է
...հայաստանին համար
...որ յառաջ կը տարուի
...թէ Անգլիականներ, այլ
...շահախնդիր։
...տարր գրամատիրու-
...աւելի շատ օգնեց կը
...ամասնաց ապրամտերը, քան
...երկրի մէկ փոփոխոնայ փափա-
...գիտցածին։ Շինարա-
...խօսքերով հրապարակի
...պայմանները այս եւ
...խրոտելութիւններու մասին
...սակայն չէին յայտնի
...թերթերու մէջ, որովհե-
...պայմանը կը պահանջէր։
...աստանի գանազան շր-
...րուն մէջ, այս կամ այն
...ական համայնքի կատարած
...շինարարական աշխա-
...պայմանները իրենց
...եւ շոճողալիք կը
...իրենց օրգանուն
...շինարարութիւնը, գործ
...պայմանները չեն
...
Գոյութիւն երկիրներու մէջ
...խոշոր շինքերը կը պատ-
...երկրի ... ամո-
...արտա-
...արութիւն։ Երեւան մէջ
...53ամեայ շինքերուն մեծ
...վերաշինարարական աշ-
...երը աւելի կը տիրա-
...քան շինարարական մէջ։
...մէջ։ Երեւան մէջ
...գործի մը որ իր ...
...իր ձայնին ...
...աչքի կը զար-
...մարտը բնակա-
...արտարքին։ Այսօրեց
...է հասկնայ ...
...մեր ... պոլիկիկ-
...եւ կապիտալիստ պարո-
...որովք ճիշտ իրենց
...կը ճնշեն եւ իրենց պէտ
...
...ական շինարարութեան ը-
...պայմանները կը հաս-
...կուսակցական շինարա-
...եւ պայքարը Դաշ-
...իշխանութեան դէմ։ Ի՞վ որ Դաշ-
...նակցութեան դէմ ... կը
...եւ աւելի կը վարձատրուի քան
...հայաստանի ամէնէն յայտնի
...տարապիստները։ Այդ «սոցիա-
...լիստական» շինարարութիւնն
...Հայաստանի յեղափոխական
...ուժերը կը պահանջեն պետա-
...կան-կապիտալիստական քաղա-
...քականութիւն վարել մեր խեղճ
...երկրին մէջ, գրկելով անոր հայ
...բազմութիւնն՝ իր արիւն-քրտինքի
...կամ կատարուած իրական չի
...արդարութեանց բարիքներէն։

Ա. ՀՐԱՏԻՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԱՏ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԽՏԻՒԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Գրեցինք թէ Եգիպտոսի նախկին խտիւ Ապպաս Հիլմի փաշա Պոլսոյ անգլեւթուրք խառն դատարանին առջեւ դատ բացած է անգլիական կառավարութեան դէմ, որմէ մօտ երեք միլիոն ոսկելին կը պահանջէ իբրեւ հատուցում 1914ին Եգիպտոսի մէջ գրաւուած իր կալուածներուն։

Կ'արժէ քիչ մը մանրամասնութեամբ ծանօթանալ այս դատին, որ ներկայիս բաւական աղմուկ կը հանէ Թուրքիոյ, Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ.—

1914 Նոյեմբեր 5ին Թուրքիա պատերազմ յայտարարեց Անգլիոյ դէմ։ Դեկտեմբեր 18ին Անգլիա իր թեւարկութեան տակ առաւ Եգիպտոսը, Դեկտեմբեր 19ին պաշտօնանէ հռչակուեցաւ խտիւ Ապպաս Հիլմին, որ Պոլիս կը գտնուէր եւ Թագաւոր հռչակուեցաւ Հիւսէյին Քամէլը։ 1914 Դեկտեմբեր 28ին խտիւին գոյքերն ու կալուածները արգելքի տակ առնուեցան եւ 1920 Նոյեմբեր 30ին Թշնամի գրաւուած գոյքերու անգլիական վարչութեան միջոցով ծախուեցան։ 1922 Յուլիս 17ին Ֆուատ Թագաւոր հրամանագրով մը վաւերացուց կատարուած վաճառումը՝ անընդունելի հռչակելով այս մասին կատարուելիք ո եւ է գինում կամ բողոք։ Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ այս խնդիրը արծարծուեցաւ, սակայն ... փաշա չկրցաւ ո եւ է կերպով լուծել զայն։ 1925 Յունուար 22ին խտիւը դիմեց անգլիական կառավարութեան, որ մերժողական պատասխան տուաւ։ 1925 Օգոստոս 3ին Ապպաս Հիլմի փաշա դատ բացաւ Պոլսոյ անգլեւթուրք իրաւարար խառն ատեանին առջեւ։ Անգլիական կառավարութիւնը կառարկէ որ յիշեալ դատարանը իրաւասութիւն չունի զբաղելու այս դատով։ Եւ անցած շաբաթ՝ Մայիս 10ին իրաւասութեան այս խնդիրն է որ եկաւ Պոլսոյ անգլեւթուրք խառն դատարանի սեղանին առջեւ։

Արդէօք յիշեալ դատարանը կարենայ ո եւ է դատով զբաղիլ, չորս պայմաններ անհրաժեշտ են. դատախազը պէտք է «Թրքահպատակ» ըլլայ, խնդրոյ առարկայ ստացուածքները պէտք է գտնուին Լօզանի դաշնագրին համաձայն «անջատուած» եւ 1914 Հոկտեմբեր 29ին դաշնակից պետութեան մը թեւարկութեան տակ «դրուած» օսմանեան հողամասի վրայ, եւ վերջապէս այդ հողերը դաշնակից պետութեան մը կողմէ հաշուեյարդարի կամ որ եւէ արտակարգ միջոցի «առարկայ» դարձած պէտք է ըլլան։

Անգլիական կառավարութեան ներկայացուցիչը կ'ըղձուէր որ խտիւը օսմանեան հպատակ էր մինչեւ 1914։ Սակայն այն օրը, որ քաղաքական կապերը խզուեցան Եգիպտոսի եւ Թուրքիոյ միջեւ (1914 Նոյեմբեր 5ին, ինչպէս կը ճշդուի Լօզանի դաշնագրին մէջ), ծնունդ առաւ եգիպտական հպատակութիւնը, եւ բոլոր Եգիպտացիները եգիպտական հպատակ դարձան։

Խտիւը, իբրեւ Սուլթանի ներկայացուցիչը այս տրամադրութեան ենթակա՞յ է։ Դատաւոր իրաւագէտներ՝ ինչպէս Ֆրանսացի փրոֆէսէօրներ Լափրատէլ, Պատրզվան, Արմէնժոն, եւ յոյն իրաւագէտ Փոլիթիս կ'ըսեն թէ անգլ. թեւարկութեան հռչակումը չի կրնար փոխել խտիւին հպատակութիւնը եւ զայնպէսով Թուրք նկատել։ Խտիւը կ'ըսէ որ ինք միշտ Թրքահպատակ եղած եւ իբրեւ ընտրող արձանագրուած էր Քավալայի տոմարներուն մէջ. միշտ Թրքական անցագիրով կը ճամբորդէր եւ Թրքական պաշտպանութիւն կը վայելէր։ Ասկէ զատ Ֆուատ Թագաւորի 1926 Մայիս 26 թուակիր հպատակութեան հրովարտակին համաձայն, Եգիպտ հպատակ ըլլալու համար պէտք է 1914էն ի վեր Եգիպտոս բնակած ըլլալ. արդ, խտիւը այդ թուականէն ի վեր Եգիպտոս չէ բնակած։

Դատավարութիւնը այս հիմերուն վրայ սկսաւ Մայիս 10 Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին՝ Թուրք եւ օտար բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ Թղթակիցներու ներկայութեան։ Կը նախագահէր Դանիացի դատաւոր Հէմըրիխ, իր երկու կողմերը ունենալով Թուրք եւ անգլ դատաւորներ Մէմտուհ պէյն ու Արիմըսթրընը, ինչպէս նաեւ Թուրք եւ անգլ կառավարութեանց ներկայացուցիչներ Էմին Ալի պէյն ու Ռէյըր։ Նախագահ Հէմըրիխ քանի մը խօսքով դատը բացատրեց եւ ըսաւ թէ անգլ. կառավարութիւնը 600,000 ոսկերլին միայն տուած է խտիւին իր կալուածներուն համար իբր հատուցում, մինչ անիկա 2823,802 ոսկեռլին կը պահանջէ։

Ցետոյ խօսք տուաւ անգլ կառավարութեան պաշտպան փաստաբար Սըր Մօրիս Էմըռի, որ ճիշտ 2ուկէս ժամ տեւող ճառ մը խօսեցաւ՝ փաստելու համար, որ 1914 Հոկտ. 29ին խտիւը դադրեցաւ Թրքահպատակ ըլլալէ։

«Խնդրարկուն, ըսաւ, փաստեց հատուցում կը պահանջէ Անգլիայէն. մինչդեռ Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւնները փոխադարձաբար յանձնառու եղած են նման հատուցում պահանջելէ հրաժարելու (Յօդ. 65 եւ 66)։ Ուստի բարձր դատարանդ ալ չի կրնար այս դատով զբաղիլ։

Անվերի դաշնագիրը պատրաստուած ատեն դաշնակիցները իրենց կրած վնասներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը Թուրքիոյ վրայ թեւցնելով 30 միլիոն հատուցում պահանջած էին, այս գումարը յետագային 15, իսկ աւելի ետքը 12 միլիոնի զեղչուեցաւ։ Լօզանի վիճաբանութիւններուն ատեն սակայն, բանագնացները փոխադարձաբար համաձայնեցան ամէն տեսակ պատերազմական հատուցումներ պահանջելէ (Յօդ. 58)։ Այս բոլորէն կը հետեւի թէ, փաստեց հատուցման ալ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ նոյնպէս չի կրնար ինչքերուն վերադարձումը պահանջել»

Փաստեց թէ Եգիպտոս անկախ պետութիւն դարձած էր Լօզանի դաշնագրէն առաջ. հետեւաբար կարելի չէ օսմանեան պետութենէն անջատուած հողամաս նկատել զայն։ Ցաջորդ օրը՝ Մայիս 11ին խտիւին տեսակէտը պաշտպանեցին երեք հոգի.— Իրաւագիտական համալսարանի նախագահ Թահիր պէյ՝ փաստելու համար, որ խտիւը Թրքահպատակ է. Փարիզի կաճառէն Պլըմըրի՝ ցոյց տալու համար, որ գրաւուած ինչքերը կը գտնուէին Օսմ. կայսութենէն անջատուած հողամասի վրայ. նոյնպէս Փարիզի փաստաբաններէն Քայյէր, որ փորձեց հաստատել թէ Անգլիա իբրեւ հոգատար Եգիպտոսի, պատասխանատու է կատարուած գրաւումներուն։

Միջադէպ մը ծագեցաւ Սըր Մ. Էմըրի եւ Թահիր պէյի միջեւ, Եգիպտոսի վարչապետ Սարուաթ փաշայի մէկ նամակին առթիւ, որուն մէջ կ'ըսէր թէ խտիւին հպատակութիւնը ճշդելու համար բանակցութիւններ կ'ըլլան Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ։ Թահիր պէյ կարդաց Ըմէքի փաշայի մէկ հեռագիրը, որ կը հերքէր այս լուրը։ Անգլիացին զայրացած յայտարարեց թէ Անգլիա տարբեր պետութիւն է, Եգիպտոս տարբեր։

Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչ ... պէյ 19 էջէ բաղկացած յիշատակագիր մը ներկայացուց խտիւի հպատակութեան մասին։ Նախագահը յայտնեց թէ ատեանը նկատի պիտի առնուի վճիռը տրուած պահուն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ գրուեցաւ թէ Նազլեան գերապայծառ մեծաքանակ գումարներ փախցուցած է Հռոմ։ Բոլորովին սուտ են այդ գրոյցները.

Ա.— Մուսոլինի Բորփուն դէպքէն վերջ Հայերուն յատկացուց 10 միլիոն լիր, յանձնելով սոյն գումարը Մալթայի Ասպետներու (Cavalieri di Malta) ընկերակցութեան։

Այս ասպետները իրենց անձամբ բաշխեցին այդ գումարը։ Հաշիւը կարելի է գտնել իրենց հրատարակած տարեկան տեղեկագրին մէջ։ Նազլեան գերապայծառի գործը այն եղաւ որ Մալթայի Ասպետաց յանձնախումբին հետ քահանաներ ղըրկեց, որոնք առանց դաւանանքի խտրութեան գումարը բաշխեցին Հայերու մէջ։

Բ.— Տավուտ փաշայի նուիրած գումարը կը գտնուի Լոնտոն եւ օրինական գործառնութիւնները չեն աւարտած դեռ։

Գ.— Հանգուցեալ Ժագ Փափազեանի կտակած գումարը կը մնայ տակաւին Լոնտոն եւ կրնայ գանձուիլ Ս. Յակոբայ՝ Հոգաբարձութեան ատենապետին եւ գանձապետին ստորագրութեամբ, եւ Պատրիարքարանի վաւերացումով։ Ս. Յակոբայ միւս գումարները կը մնան ուր որ են։ Նազլեան գերապայծառ, ոչ դպած է եւ ոչ կրնայ դպչիլ։

Դ.— Օթէլ Պրիսթոլի արժէքները յանձնուած են բաժանորդներուն եւ հաշիւը Պատր. Մատակարարական ժողովի տետրներուն մէջ արձանագրուած են։

Ճիշտ է թէ Նազլեան գերապայծ. հրահանգներ տուած է որ առանց իր ստորագրութեան կարելի չէ գանձում ընել։ Դիմակազերծ ազգուրացներո՞ւն միայն մուր քսել յայտնի դէմքերու ճակտին։

Վ.արէգ Մ. Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԷԿ ՓԱՐՈՎ ԵՐԿՈՒ ԹՌՉՈՒՆ։ Մէն-Միշէլի պողոտային վրայ, սինէմայի ներկայացումէ մը յետոյ, գողերը կը պահուըտին նեղը եւ գիշերը կը կողոպտեն սինէմային դրամարկղը։ Յետոյ բրիչով մը կը ծակեն պատը եւ կը մտնեն քովի գոհարավաճառին խանութը, ուրկէ 50,000 ֆր.ի թանկագին քարեր վերցնելէ յետոյ կը մեկնին։

ԲԱՆԻ ՄԸ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹ, ՈՐ ՄԻԼԻՈՆ Կ'ԱՐԺԷՆ.— Անցեալ օր, Պրէօգէր անուն գերմանացի քանդակագործ մը, որ դրոշմաթուղթի հաւաքածոյ կը պահէր, Փարիզ եկաւ։ Հաւաքածոն ձգեց պանդոկը եւ վար իջաւ։ Երբ վերադարձաւ սենեակ, տեսաւ որ հաւաքածոյէն փրցուած են 17 դրոշմաթուղթ, որոնց արժէքը կը գնահատուի մէկ միլիոն։ Ասոնցմէ միայն երկու դրոշմաթուղթ, Մօրիս կղզիէն, կ'արժեն 650,000 ֆր.։ Գողը կը թուի թէ ծանօթ էր հաւաքագիտ դրոշմաթուղթերու արժէքին։

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՅՐԵՆՑ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԻՊԼՈՒԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Նուազի-լը-Բուա Ալֆորվիլ

15 Մայիս

ԿՕՇԻԿԸ ՆԵՂ ԸԼԼԱԼՈՎ.— Միլանոյի մէջ, կոմսուհի Մարիա Պոսսի Պէտրիկօթթի, ոտքերուն սիրուն ձեւ մը տալու համար գնեց նեղ կօշիկներ։ Նըբաձեւ ոտքերը պտըտցուց մէկ օր միայն։ Իրիկունը տեսաւ որ կօշիկը աջ ոտքին վրայ վէրք մը շինած է։ Առտուն ալ, զգաց որ տաքութիւն ունի։ Իրիկունը մեռաւ, վարակուած ըլլալով մի բրապային հիւանդութեամբ մը։

ՏԵՐՈՒԿԻՆ ՍԻՐԸ.— Ծարանթօն փողոցը, պանդոկի մը մէջ գտնուեցաւ երիտասարդ աղջկան մը դիակը, որ սկսած էր գարշահոտիլ։ Որդերը կը պտըտէին մարմինին վրայ, որ բոլորովին մերկ էր, ծածկելով ամբողջ միսերը։ Դէմքը այլեւս անճանաչելի էր, իսկ կուրծքին վրայ նետուած էր եղբեւանիի փունջ մը։

Չկար ո եւ է զէնք, որպէսզի կարելի ըլլար անձնասպանութեան վերագրել մահը։ Ամփջապէս կասկածները ծանրացան աղջկան սիրահարին վրայ։ Եւ, իրաւ, նոյն պահուն լուր առնուեցաւ որ աղջկան սիրահարը գտնուած է Սէն գետին ափը, զգայազիրկ վիճակի մէջ։ Վրային եկաւ նամակ մը, ուր կը գրէր.

«Կը սիրէի սիրուհիս կօտէնը, որ շաբունակ կը կթէր զիս։ 15 ամսուան մէջ քաշեց 45,000 ֆր.։ Վերջապէս ունեցածս ծախսեց։ Սկսանք կռիւ ընել։ Իրիկուն մըն ալ, երբ զիս շատ ծաղրեց, ինկայ վրան եւ սեղմեցի կոկորդը։ Քիչ մը ուժգին սեղմելուս համար, մեռաւ։ Սարսափահար դուրս վազեցի։ Երբ նամակս գտնէք, արդէն մեռած պիտի ըլլամ»։

Արդ, քննութեամբ յայտնի եղաւ, որ Օկիւսթ Լիւգօ, 63 տարեկան վաճառորդ մըն էր եւ տարիէ մը ի վեր սիրահարած էր 25 ամեայ օրիորդին։ 15 օր առաջ կը խեղդէ աղջիկը, որ կերած էր իր ամբողջ հարստութիւնը։ Դիակը 15 օր կը մնայ սենեակին մէջ եւ կը հոտի։ Իսկ ոճրագործ սիրահարը, երբ կ'իմանայ թէ ոստիկանութիւնը բացած է իր սենեակը, թոյն կը խմէ անձնասպան ըլլալու համար։ Երբ կ'ուշանայ մահը, կ'երթայ Սէն գետը նետուելու։ Սակայն ծունկերը կը կթոտին եւ զգայազիրկ կ'իյնայ գետեզերքը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԶԳԱՑԱՑՈՒՆՑ ՓՈՐՁ ՄԸ

Ցետոյ ըսի.

— Կորսնցուցի գրաւս, մեծ ...ուստ մըն է այս ինծի համար, ...ոց վստահ եղէք որ բնաւ չեմ ...իր աստր համար։

— Շահեկան էր, չէ՞

— Աւելին չի կրնար ըլլալ, բայց ...ն չկրցայ հասկնալ թէ ինչպէս ...յաջողին ռումբերուն մէջ կայ ...ել եւ ձնչել

— Գործին վարպետ բանուոր...ն էն գատ, մարդ չգիտեր այդ ...նը։

— Անշուշտ, բայց ըսէք ին... միրելի բարեկամս, որ եւ է ...պատահութիւն մը կը տեսնէք ...իր ամէն մարդ մեկնած ըլ...է, երթամ ռումբէն կտոր մը ...ցնեմ, իբրեւ յիշատակ մը այս ...մոռանալի օրուան։

— Ըստ իս, անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ բայց, աւելի լաւ է թերեւս որ երթամ եւ առնեմ այդ երկաթի կտորը։

Այնպէս ալ ըրաւ։

Երեք օր յետոյ, Փարիզ դարձած էի արդէն, ուր պետերուս յանձնեցի վաւերաթուղթերը, ստանկարներ եւ ռումբի կտորը, ինչ որ կրցեր էի հաւաքել։

Գիտական անհրաժեշտ պրպըտումներէ յետոյ, հասկցուեցաւ թէ ռումբը միայն հեղձուցիչ կազ կը պարունակէր, որուն առաջքը առնելու համար պէտք էր գործածել յատուկ դիմակ մը։

Այնպէս ալ ըրինք

Եւ հիմա, մտնենք գերման լրտեսական ամէնէն ... կազմին մէջ ՊԷՌՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ ՊԷՌՆԻ ԳԵՐՄԱՆ ԱՐՋԻՆ ՄԷՋ.

Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ երբ ուղղի տեղի մը անցուդարձին մասին տեղեկութիւն քաղել, ցարդ գտնուած լաւագոյն միջոցն է հոն երթալ, առտու մը Պեռն մեկնեցայ, ուր կը գտնուէր գերման լրտեսութեան ամէնէն գործօն կեդրոններէն մէկը։

Այս կեդրոնին անունն էր... գլխաւորն էր հազարապետ ֆոն Պ..., գերման նշանաւոր պետական մարդուն ազգական, հասողլուխ, անտաղանդ հանած-վարած մը։ Բայց իրականութեան մէջ, կեդրոնը կը վարէր ֆոն Ռ... Զուիցերիոյ մէջ գերման գեսպան։

Եթէ հազարապետ ֆոն Պ... իրաւամբ անշան մէկը կը նկատուէր, նոյնը չէր սակայն ֆոն Ռ... որ աչարքու մարդու մը համբաւը հանած էր։

Անոր գրասենեակէն էր որ հրահանգ եւ հարցարաններ կը ղրկուէին Ֆրանսայի մէջ գործող գերման գործակալներուն եւ

Ծածկագրական բանալին՝ որով գերման լրտեսները կը ստանային հրահանգներ եւ հարցարաններ: (Տեսնել «Յառաջ»ի թիւ 326 եւ 327)

դարձեալ՝ անոր գրասենեակին մէջ էր որ մեզի դէմ ուղղուած հարուածները կ'ուսումնասիրուէին։

Եթէ Լիւտէնտորֆի հաւատարիմ Պէռնի այս կեդրոնը միայն վիճելի ծառայութիւններ մատուցած է, ճիշդը այն է որ, եթէ ան չարդարացուց ինչ որ իրմէն կը սպասուէր, ատ պատճառաւ էր որ, մեր կողմէ յարատեւ կազմալուծման կ'ենթարկուէր։

ֆոն Ռ...ի կողմէ, Ֆրանսայի մէջ լարուած լրտեսական կազմը կատարելութեան կը հասնէր...

Պէռնի գերման լրտեսութեան կեդրոնական շէնքի մասին կարգ մը մանրամասնութիւններ պիտի կ'ուզեմ, տալով միայն ինչ որ անհրաժեշտ է։

Այդ շէնքին մէջ էր, ֆոն Ռ...ի աշխատութեան սենեակը, ուր յաճախ առիթը ունեցայ մտնելու, բայց միշտ իր տիրոջ բացակայութեան, մանաւանդ գիշեր ատեն. այդ աշխատասենեակը թատերական բեմի պէս կազմ ու սարք ունէր:

Ցախտակամածին մէկ քանի կողմերուն վրայ, ծածկուած պատգակներ կային. երբ ոտքը անոնցմէ մէկուն վրայ դնէիր, զօրեղ ծանգակներ կը սկսէին, եւ կ'իմացնէին թէ՝ ինքնակոչ հիւր մը մուտ գործած է աշխատութեան սենեակին մէջ:

Պէտք էր զգուշանալ նաեւ կարգ մը աթոռներու վրայ, որոնք նման էին գայլերու դէմ լարուած թակարդներու։

Զափազանց անխոհեմ բան մը ըրած կ'ըլլար այն որ գետնի գորգին մէջտեղը գտնուող վարդանըկարին վրայ կոխէր. եթէ նախապէս միջոցներ ձեռք չառնէր ծուղակին դէմ որ անոր տակ ծածկըւած էր։

Եւ վը կեանքը սիրողը, պէտք էր զգուշանալ գզրէ բանալիներուն, որոնք կղպանքներուն վրայ մոռցուած էին... իբր թէ...

Այս կէտը մոռցած ըլլալուն համար էր, որ ֆոն Ռ.ի գրագիրներէն մէկը, չանթահար եղաւ։

Այսքանը կը բաւէ կարծեմ ֆոն Ռ.ի կազմակերպութեան մասին գաղափար մը տալու։ Անցնինք հիմա անոր գործունէութեան մէկ քանի դրուագներուն։

ԱՐԴԻՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷՆԷՆ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ
ԻՍՄԱ ՀԱՒԱԻԴ

ֆոն Ռ... այնքան ճարտար դիւանագէտ մըն էր որքան անխիղճ։

(Շար.)

բռնած կը սպասէին։ Պատուհաններն ու տանիքները նոյնպէս բազմութեամբ լեցուն էին։

Կառախումբէն հագիւ վար իջած, զինուորական նուագախումբը հնչեցուց «Մարսէյյէզ»ը, յետոյ անգլ. քայլերգը։ Դուրսը ամբոխը ուրախութեան աղաղակներ կ'արձակէր։ Առաջին կառքին մէջ նստան Տումէրկ, Թագաւորը, եւ երկու իշխանները, երկրորդ կարգին մէջ Պաիան, Պոլտուին եւ Չէմպըրլէյն։ Արքայական թափօրը դանդաղօրէն յառաջացաւ դէպի Պըքինկէմի արքայական պալատը, ուր գիրենք ընդունեց Թագուհին։

Հանրապետութեան Նախագահին առաջին գործը եղաւ այցելել Անծանօթ Զինուորին, որուն վրայ եռագոյն ծաղիկներէ պսակ մը դրաւ։ Գիշերը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որուն ներկայ եղան արքայական ընտանիքը, նախարարներ, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, ընդամէնը 155 հոգի։

Առաջին բաժակաճառը արտասանեց Ճորճ Թագաւորը ֆրանսերէն լեզուով.—

«Աւելի քան 20 տարիէ ի վեր, ըսաւ, իմ կառավարութեանս և Ֆրանսայի սերտ աշխատակցութիւնը աւելի մտերմական դարձած է։ Հաշտութենէն ի վեր մեր հաւաքական ջանքերը լաւ արդիւնքներու յանգեցան։ Դեռ շատ բան կայ ընելիք։ Ինչպէս պատերազմի ատեն, այսուհետեւ ալ մեր երկու երկիրները պիտի շարունակեն ձեռք ձեռքի տալ եւ միասին աշխատիլ խաղաղութեան համար»։

Նախագահ Տումէրկ շնորհակալութիւն յայտնեց Թագաւորին խօսքերուն եւ իրեն եղած ընդունելութեան համար։ Յիշեց թէ Էտուըրտ Է. Թագաւորին օրով կնքուած անգլօ-ֆրանսական համաձայնութիւնը զինակցութեան փոխուեցաւ Մեծ Պատերազմին՝ «երկու երկիրներու միջեւ ստեղծելով անխզելի կապեր, զորս ապագայ սերունդները պիտի պահպանեն իբրեւ նուիրական ժառանգութիւն մը։ Վաղը, ինչպէս այսօր, պիտի շարունակենք միացնել մեր ջանքերը՝ պաշտպանելու եւ ամրապնդելու համար խաղաղութիւնը՝ որպէսզի Եւրոպա բարգաւաճի խաղաղութեան մէջ, եւ աշխարհի խնայուին նոր եւ ահռելի աղէտներ»։

Նախագահը երէկ գնաց Օքսֆորտ, ուր ստացաւ վարդապետ իրաւաբանութեան պատուոյ տիտղոսը։

Չանկ-Քայ-Շէք Փէքինի վրայ կը քալէ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ զօր. Չանկ-Քայ-Շէք մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Փէքինը գրաւելու համար։ Նանքինի գրաւումէն անմիջապէս վերջ սկսած իր ձեռնարկը ձախողած էր։ Մէկ շաբաթէ ի վեր զինուորական մեծ շարժումներ կը կատարուին։ Նանքին եւ Զինքեանկ համախմբուած են մեծ ուժեր, ինչպէս նաեւ պզտիկ նաւերու տորմիղներ։ Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները ամբողջ գիշերը տեւող ռմբակոծութենէ մը յետոյ առտուն կանուխ Փուքէուի մէջ գետը անցան, միասին առնելով իրենց պաշարը։ Զօրավարի կուսակիցներէն ամէնէն պահպանողականները վախ կը յայտնեն թէ այս ձեռնարկը իր ուժերէն վեր է եւ հաւանաբար քայքայում առաջ պիտի գայ շարքերուն մէջ։

Միւս կողմէ Հանքէուի կառավարութեան արտաքին նախարար Եուժէն Չէն յետաձգելը յայտարարած է Թուէթէյի գործակալութեան թղթակիցին.—

«Երեք ամիս չանցած, յաղթականօրէն առաջացած պիտի ըլլանք մինչեւ Փէքին, ուր յանուն ազգայնական Չինաստանի պիտի խօսիմ այնպիսի լեզու մը, զոր Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն չպիտի կրնայ նկատի չառնել։ Անգլիա խորունկ եւ տեւական վնաս պիտի ենթարկուի, եթէ սիրաբանի զօր. Չանկ-Քայ Շէքի հետ, որուն կառավարութիւնը գոյութիւն ունենալէ պիտի դադրի ամառը չվերջացած։»

Աշխարհի ամենէն մեծ բանակը

Խորհրդային միութեան պատերազմական գործավար Վորոշիլով Մոսկուայի պահակախումբի սպաներուն առջեւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Թիւի կողմէ սովետական բանակը աշխարհի մէջ ամէնէն զօրաւորն է, ունի 650,000 զինուոր, առկէ զատ նաեւ 220,000 «Ձոն» զինուորներ (մասնաւորապէս վերապահուած ներքին կարգապահութեան)։ Եթէ հաշուենք երկրապահ զինուորներն ու զինուորական կրթութիւն ստացած երիտասարդները, կարելի է ըսել թէ ամէն Ռուս զինուոր է։ Ամէն տեսակէտով կատարեալ ըլլալու համար պէտք է սպասել դեռ երկու տարի։ Գերմանիա այն ատեն տնտեսապէս այնքան զօրաւոր պիտի ըլլայ որ դրամական աջակցութիւն պիտի ընէ Ռուսիոյ, որ ի հարկին պիտի կրնայ պատերազմիլ։

Ո՛չ մէկ լուր օդանաւորդներէն

Երբ օրուան փնտռտուքները, վերջ, ոչ մէկ հետք կարելի եղաւ գտնել ֆրանսացի օդանաւորդներէն. Նիւֆաունտլէնտի վրայէն անցած ըլլալու մասին զանազան աղբիւրներէ հաղորդուած բոլոր լուրերը կը հերքուին։ Ռոտմէն Ուէնէմէյքըր 25 հազար տոլար կը խոստանայ անոր, որ ողջ կամ մեռած պիտի գտնէ Նոնժէսէրն ու Քոլին։

Հիւսիսային ծովուն մէջ «Մաքս Վայոլան» գերման նաւը տեսած է օդանաւի մը կտորները։ Կը կարծուէր թէ «Սպիտակ Թռչուն»ն է, բայց հաստատուեցաւ որ անգլ. օդանաւ մըն էր։

Ամերիկացի օդանաւորդները դեռ ճամբայ չելան։ Պէրթոտի եւ Չէմպըրլէյնի կինները 50,000ական տոլար պիտի ստանան, եթէ Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքի ընթացքին մեռնին երկու օդանաւորդները։

Պրուքլինի առեւտրական սենեակի նախագահ Ճօնսս 15,000 տոլար կը խոստանայ յիշեալներուն, եթէ յաջողին ողջ առողջ Փարիզ հասնիլ։

Տուրք չվճարողներուն

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, որուն համաձայն Յունիս 1էն սկսեալ 100ին 10 յաւելում պիտի կրեն 1926ի այն բոլոր տուրքերը, որոնց մասին թուղթ ղրկուած է 1927 Փետրուար 1էն առաջ վճարելու համար։

Այս տուրքերը իրականին մէջ կը վերաբերին 1925 տարուան եւ պէտք է վճարուէին 1926ի ընթացքին. սակայն տնտեսական տագնապին պատճառաւ վեց ամիս յետաձգուած էին։ Արդ, այդ պայմանաժամը կը լրանայ Մայիս 31ին։ Սրեսփոխան Թէթէնժէ ելմտական նախարարին դիմելով խնդրեց որ մինչեւ Օգոստ. 3 երկարաձգուի այս պայմանաժամը։

ԵՐԿԱՐ ԱՏԵՆԷ Ի ՎԵՐ ՍՊԱՍՈՒԱԾ...
"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՅԻՍ 29ին
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ, ՓՈՐԹ Տ'ՕՌԼԷԱՆ

Կը մասնակցին Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը, Պէլվիլի Ա. խումբը եւ «Արմենիա»յի Ա. խումբը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յառաջիկային:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

„ՄԱՅԻՍ 28„Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարգադիր կոմիտէի նախաձեռնութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը 29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 3ին, նորակառոյց Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։

Արտասանութիւններ, խմբերգ, եւ բանախօսութիւն. Տօնէն ետք անմիջապէս յետոյ ընտանեկան մեծ խնջոյք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք միութեան սրահին. նիւթ. «կրօնք եւ գիտութիւն» (էջմիածինի գրաւումը)։ Պիտի նախագահէ ընկ. Ա. Արօեան։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ենթակոմիտէի կրդ. դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ օր 21 Մայիս Ֆրանսական Ճիւանդանոցի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն յիշատակին մեծ հանդէս մը սարքած է Սեբաստացի Մուրատի եւ իր զինակիցներու յիշատակին, յառաջիկայ Օգոստոս 4ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ դրական երեկոն՝ վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Պլօրիա, նուիրուած է Եղիշէական գրականութեան, Հեղինակ եւ գաւարթութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամի Նէօյիի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ Ուրբաթ, 20 Մայիս, ժամը 9ին, Restaurant Gillet. Փորթ Մայօ։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փորձի մասնաժողովը փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Փըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փորթ տ'Օռլէան, Եթիմոլ համար C. A. Montrouge-ի մարզարանը.

(Նուէր)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

„ԴՐՕՇԱԿ"Ի ԵՒ „ՅԱՌԱՋ"Ի

գործակալն է H. Der Sarkissian
10 Rue du Paradis
(Valence Drome)
կը ծախէ նաեւ «Խարազան» եւ «Կավռոշ»:

"ԴՐՕՇԱԿ„

Մարսէյլի գործակալն է
ԸՆԿ. ՎԱՀՐԱՄ ՃԱՐԵԱՆ
14 Rue de la Fare

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau. Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքեան, 202. Rue Boileau.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ծնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ոսկի	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg
» II	
» III	
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs

Compton Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրատուն
208me, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՄԱՅԻՍ 1927

19 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 340

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎՃԻՌՆԵՐ ԱՐՁԱԿԵԼԷ ԱՌԱՋ

Երէկ երեւան հանեցինք հիւանդագին պատկեր մը. – այս ...էն կոչուած ողջամիտներու սրտառուչ լաւատեսութիւնը՝ Հայաստանի քաղաքական-ռազմական ապահովութեան մասին։ ...Կ'արժէ անգամ մըն ալ արծարծել այս հարցը, ոչ թէ խուսափելու ...ալ յարուցանելու, այլ կոյրերուն աչքը բանալու եւ մեր ...երկայ հայրենիքին խոցելի կողմերը երեւան հանելու համար։

Քաղաքական կուսակցութեան մը խմբագրին վայել չէ ...ոյանի փնտռումներով բարձր երեւակայել եւ օրօր կարդալ ...ընթերցողներուն, երբ իրականութիւնը բոլորովին տարբեր ...ն կ'ըսէ։

Ներելի չէ, նաեւ, ամէն յոյս դնել տիրող իշխանութեան ...ժին կամ իմաստութեան վրայ։

Այդ իշխանութիւնը, Մոսկուայի խորհրդային կառավարութիւնը, այնքան կը հետաքրքրուի Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին ապահովութեամբ, որքան ո՛ր եւ է քաղքենի կառավարութիւն։ Այլապէս, պիտի սարսափէր այն կացութենէն, ...ուն իրական պատասխանատուն ինք է եւ որ կը վտանգէ ...բողջ Կովկասը, հետեւաբար եւ ռուսական շահերը։

Ամփոփուելով մեր սահմանին մէջ, չեչտենք, նորէն, թէ ...յօրուան Հայաստանը մարգագաշտ մըն է մեր ոխերիմ թշնամիներուն համար, շնորհիւ հաստատուած կարգուսարքին եւ ...աշխարհագրական դասաւորման։

Այսքանը հասկնալու համար, մեր անարժան հակառակորդները պէտք չունին պրպտումներ կատարելու համաթրքական ...րժման պատմութեան, յաջողութեան կամ ձախողման մասին։ Մենք ակադեմական վիճաբանութիւն չէ որ կը յարուցանենք, այլ կատարուած իրողութիւնները կը վերլուծենք։ Եւ ...թէ մեր ընդդիմախօսները խելք եւ խիղճ ունին, պէտք է ...ոժուին, վերջապէս, այս գետնին վրայ կանգ առնելու եւ ...փաստերը հերքելու։ Անկէ դուրս ինչ որ փորձեն, պարզ ...պարարութիւն է, եւ ...։ Որովհետեւ արհեստով ...ճարարը միայն հաւատացողը և վճարողը կը խաբէ. իսկ հրապարակագիր մը, այն ալ պաշտօնական թերթի մը պատասխանատու խմբագիրը ժողովուրդի մը գիտակցութիւնը կը ...մթարէ, եւ հետեւաբար կը վնասէ անոր իրական շահերուն։

Մենք ամէն անգամ այս հարցին զանազան ծալքերը կը ...նանք, ատուններ, իրողութիւններ, թուանշաններ յիշելով։

Մեր հակառակորդները կրնա՞ն ժխտել այդ չոր փաստերը։ ...նա՞ն ապացուցանել թէ՝ Թուրքիոյ համար ճամբան լայն ...ցուած չէ Իգտիրէն մինչեւ Նախիջեւան եւ աւելի հեռուները։ ...նա՞ն համոզել թէ՝ Մոսկուա եւ Էնկիւրի հայ ժողովուրդի ...րիքին համար է որ Նախիջեւանը անջատած են Հայաստանէն եւ դրած՝ Ազրպէյճանի գերիշխանութեան տակ։ Կրնա՞ն ...պացուցանել թէ, ինչ հիմնական պատճառներով Հայաստանի ...ի գիւղացին կը գաղթէ, իսկ թուրք-թաթար գիւղացին կ'ամրանայ ու կը զարգանայ, մանաւանդ ռազմական ճամբաներու ...րայ՝ Դարալագեազի, Նախիջեւանի, Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի մէջ։

Պէտք չկայ որ Թուրքիա կամ Ազրպէյճան հարիւր ...ամար զաղթական թափեն մեր խեղճուկ տարածութեան ...րայ, Հայաստանի ապահովութիւնը խախտելու համար։ Եղածը ...ատ իսկ է, քանի որ կը գտնուի կենսական կէտերուն վրայ։ ...ձն Բրիտանիան Միջերկրականը եւ Ատլանտեանը իր տիրապետութեան տակ է առած՝ Ճիպրալթարի քարաժայռով։ Իր ...երին մէջ են Եգիպտոսը՝ շնորհիւ Սուէզի ջրանցքին, եւ ...նդկական ու Խաղաղական ովկիանոսները՝ Մալակկայի նեղուցով Սումաթրա։

Այդպէս ալ մեր Հայաստանը՝ իր հարեւաններուն առջեւ ...Թանովլեճը կարճ կապելու համար, կրկին եւ կրկին կը ...անմնարարենք որ քարտէս մը գնեն, եւ սերտեն Հայաստանի ...րեւելեան, հարաւային եւ արեւմտեան սահմանները, նոյն իսկ ...րենց փառաբանած իմաստուններուն աջակցութեամբ։ Զգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլն է ամօթ։ Եթէ իրենց տեղեկութիւնները լրիւ չեն, կամ եթէ չեն հաւատար մեր պարզած փաստերուն, ամէն միջոց ունին իրենց սեփական աչքով ...ակնելու / ստուգելու իրականութիւնը։ Եւ պարտաւոր են այս...ան մը նեղութիւն կրելու, որովհետեւ խնդիրը աքլորամարտի ...շուրջը չի դառնար, այլ կապ ունի ամբողջ ժողովուրդի մը ...ակատագրին հետ։

Թող փորձեն, թող պրպտեն, եւ մենք յիմանք սեւերես։

Մենք այսպէ՛ս կը հասկնանք ազգային-քաղաքական կուսակցութեան մը պարտականութիւնը։

Ի՞նչ կը նշանակէ հայրենիքէն փարախներով հեռու նստիլ ...ւ ճախարակի պէս դառնալ կախարդական շրջանակի մը մէջ, ...ասկածելի հաւաստիքներով կամ անյատակ տգիտութեամբ, ...յն ալ առանց կազմակերպական մասնիկ մը ունենալու երկ...րին մէջ։ Ո՞վ իրաւունք տուաւ իրենց ճառել յանուն ժողովուրդի մը, որ լեզու ունի, բայց բերան չունի, որ քառակուսի ...ուսի մը մէջ ինկած՝ կը տագնապի լաւագոյն օրերու յոյսով։

Զանգեզուրի յետին գեղջուկն ալ պիտի թքնէ իրենց երես, ...թէ իմանայ թէ ի՛նչ հեքիաթներ գրի կ'առնեն տգիտաբար ...ամ խարդախութեամբ, պարզապէս վարկ շահելու համար։

Շ

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

«Յուսաբեր» (12 Մայիս) խմբագրականի մը մէջ պարզելով քրտական հարցին ալժէ՛քը թէ՝ միջազգային քաղաքականութեան եւ թէ հայկական դատին լուծման համար, կը նկատէ.

— «Քրտական կնճիռը կը մնայ իբր Թուրքիոյ ներքին կեանքի կարեւորագոյն հարցը։ Արեւելեան այս առողջ, արի եւ կենսունակ ժողովուրդը յիուլի ճաշակած է բռնութեան բոլոր դառնութիւնները եւ ամբողջ ոտք դրած ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ։

«Քրտութեան համար վերադարձ չկայ դէպի ետ, իսկ Թուրքիոյ համար փրկութիւն չկայ այս հարցէն։

«... Մենք մոռցած չենք ան. շուշտ այն անլուր չարիքները, զորս քրտութիւնը գործած է մեր ժողովուրդին հանդէպ։ Սակայն անժխտելի է այս մասին այսօր խօսիլը, երբ զգաստութեան եկած քիւրտ ժողովուրդը այլեւս զէնք բարձրացուցած է մեր ամէնէն մահացու թշնամիին՝ Թուրքիոյ դէմ։ Այս պայքարին մէջ մենք մեր կարելի աջակցութիւնը պիտի բերենք քրտութեան, պարզ գիտակցելով, որ Թուրքեւփիւրտ բախումին մէջ Թուրքիոյ պարտութիւնը նաեւ մե՛ր յաղթանակն է։

«Անատոլուի արեւելեան վեց վիլայէթներու մէջ այսօր մօտաւոր հաշիւով շուրջ 1.600.000 ժողովուրդ կը բնակի, որուն կէսը՝ քիւրտ իսկ միւս կէսը՝ թուրք։ Եթէ մենք նկատի առնելու չըլլանք քրտութեան մինչեւ իսկ այն հատուածները, որոնք տեղաւորուած են Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Իրաքի մէջ, նորէն քիւրտ ժողովուրդի այս քանակը (վեց վիլայէթներու մէջ) ի վիճակի է մեծամեծ վտանգներ ստեղծելու մեր թշնամիին համար եւ զայն տկարացնելու քայքայելու։

ԴԻԱԿԻԶԱՐԱՆ

Մօտ օրէն Մոսկուայի մէջ կը բացուի խորհրդային Միութեան առաջին դիակիզարանը։ Այս լուրը տալով, «Կոմունիստ» (5 Մայիս) կ'աւելցնէ. «Մոսկուայի մէջ, 20րդ դարէն սկսեալ, հաշուուած է որ, տարեկան կը մեռնի 40.000 հոգի, ուրեմն 100 տարուան ընթացքին՝ 4 միլիոն։ Այսպէս, Մոսկուայի մէջ մեռելները թիւով աւելի շատ են քան ողջերը։ Այս մեռելներուն՝ գերեզմանի համար կը յատկացուին ահագի՜ն տարածութեամբ հողեր։ Ի՞նչ վտանգ Միւս կողմէ, առողջապահական տեսակէտէն քննելով, գերեզմաններու մէջ քայքայուած մարմինները վնասակար ազդեցութիւն մը կ'ունենան ջուրերուն վրայ։ Երրորդ առաւելութիւն, որ դիակներու կիզումին պատճառով, հարկ չի մնար հսկայ յուշարձաններ կանգնելու, պատարագներ ընելու, «անշէջ ճրագներ» վառելու։ Եւ, վերջապէս, կը ջնջուի այն հնադարեան պաշտամունքը, որ մարդիկ ունին մեռելներուն հանդէպ։

Եւ սակայն Լէնինի վրայ կը կառուցանեն հսկա՛յ յուշարձաններ. եւ մեռել Լէնինին համար կը վառեն խունկեր ու բուրումներ։

ՄԱՐԱԶԱԽՏ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆԵՐ գէմ դաւադրութիւն մը երեւան հանուած է Վարշաւայի մէջ, ուր պատուեցան պայթուցիկ նիւթ պատրաստող քանի մը աշխատաւորներ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Բռնուեցաւ նաեւ դաւադրութեան հոգին՝ Զօր. Հալլէր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԷՃԸ

ՆՈՐ ԲՈՂՈՔՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Խորհրդային կառավարութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի ստորագրութեամբ բողոքի ծանուցագիր մը յանձնուեցաւ Մոսկուայի անգլիական գործակատար Փիթըրսի։ Այս ծանուցագիրը կը հաստատէ Ռոզէնկոլցի ներկայացուցած բողոքագիրը, կ'ըսէ թէ կատարուած խուզարկութիւնները հակառակ են 1921ի առեւտրական դաշնագրին ու վնասուց հատուցում կը պահանջէ։ Լիթվինոֆ կը հասկցնէ նաեւ թէ Անգլիայէն ըլլալիք ապսպրանքները ուրիշ երկիրներու, մանաւանդ Գերմանիոյ պիտի ըլլան։

Բողոքագիրը կ'ըսէ թէ հակառակ Փետրուար 23ի իր ծանուցագիրին, անգլիական կառավարութիւնը կը փափաքի որ անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու ձգտումը ծայրագոյն աստիճանի հասնի։ Խորհրդային Միութիւնը խաղաղութեան պահպանումը եւ ներքին շինարարութիւնը ամէն բանէ վեր դասելով, երկար ատեն համբերութեամբ տարաւ անգլիական կառավարութեան անդամներուն բազմաթիւ նախատական եւ գրգռիչ յարձակումները։ Վերջացնելով, Լիթվինոֆ Անգլիայէն կը պահանջէ որոշ եւ աներկդիմի պատասխան տալ եւ յայտնել թէ կը փափաքի՞ շարունակել անգլեւխորհրդային առեւտրական յարաբերութիւնները թէ պիտի հակառակի ապագային։

Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէֆ կը յայտարարէ թէ վնասուց հատուցում պահանջելու համար դատարան պիտի դիմէ։

Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք, որ ներկայիս Ժընեւի Միջազգային Տնտեսական Խորհրդաժողովին կը մասնակցի, Ժընեւի օտար թղթակիցներուն յայտարարութիւններ ըրաւ ծանօթ խուզարկութեանց առթիւ։ Բողոքելէ վերջ թէ խուզարկութիւնը կատարուած է առանց պատճառի եւ շատ կոպիտ պայմաններու մէջ, Խինչուք ըսաւ.

«Պէտք է դիտել տամ որ այս տարի պահպանողականներու ծայրագոյն աջերը կատաղի պայքար մը մղեցին Խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութիւնները խզելու համար։ Այս պայքարը շատ վնասեց մեր պատուիրակութեան գործին։ Լոնտոն հասնելէս ի վեր, կարելին ըրի անգլեւխորհրդային յարաբերութիւնները բարւոքելու համար, սակայն միշտ վերոյիշեալ թշնամի տարրերու յարուցած խոչընդոտներուն հանդիպեցայ ճամբուս վրայ։ Հակառակ ատոր, վերջին ամիսները յաջողեցանք կարեւոր պայմանագրութիւններ կնքել անգլիական տուներու հետ։ Սակայն առանց իրականացման վայրկեանին, ոստիկանութիւնը մէկ հարուածով կը փճացնէ գործ մը, որով շահագրգռուած են Անգլիոյ առեւտուրի, ճարտարարուեստի եւ սեղանաւորութեան ամէնէն կարեւոր շրջանակները։ Չեմ գիտեր թէ կառավարութիւնս ինչ որոշում պիտի տայ այս մասին։

Պատասխանելով զանազան հարցումներու, Խինչուք յայտնեց թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը արտաքին նախարարութեան պատկանող որ եւ է վաւերաթուղթ չունի։ Աւելցուց թէ բազմաթիւ կարեւոր սեղանաւորական բանակցութիւններ, որոնք վերջանալու վրայ էին, հիմա խզուած են։ Խինչուք մանաւորապէս անգլիական հինգ մեծ դրամատուներէ հաստատական պատասխան ստացեր էր Խորհրդային Միութեան կնքելիք 10 միլիոն ստերլինի փոխառութեան համար։

ՓՆՏՌՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ ԱՅՐԵՐ ԵՆ

Անգլիերէն թերթերը կը պատմեն թէ ոստիկանութիւնը երբեք չպիտի կրնայ գտնել խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը, այն պարզ պատճառով, որ խուզարկութիւնը սկսած ատեն պաշտօնեայ մը այրած է զայն։ Այս մասին «Թայմզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

«Երբ ոստիկանները խուզարկութիւն կատարելու համար սենեակի մը առջեւ ներկայացան, յամառօրէն մերժեցին բանալ զայն։ Այն ատեն բանի ներս մտնելով, ոստիկանները տեսան որ պաշտօնեայ մը վառարանին առջեւ ծռած աճապարանքով թուղթեր կը վառէր։ Ոստիկանները ի զուր փորձեցին բոցերուն մէջէն հանել զանոնք. ամէն ինչ այրած էր։»

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ փնտռուած վաւերաթուղթը այդ այրածներուն մէջ կը գտնուէր։

Հելլէն դահլիճին տագնապը

Աթէնքի թերթերը կը հրատարակեն արտաքին նախարար Միխալաքափուլօսի մէկ նամակը վարչապետ Զայիմիսի, որուն մէջ նախարարը կ'ըսէ թէ միացեալ դահլիճի կազմութենէն ի վեր անհրաժեշտ նկատած էր Փարիզի դեսպան նշանակել Փոլիթիսը, իսկ Պերլինի՝ Սթրէյթը։ Այս անուանումները անհրաժեշտ էին մանաւորապէս քաղաքական կիրքերը խաղաղեցնելու համար։ Այս մասին Միխալաքափուլօսի համամիտ գտնուած են Մէթաքսաս եւ Մէրքուրիս. իսկ Ցալտարիս յայտնած է թէ չի հակառակիր։ Սակայն շաբաթ մը առաջ երբ այս անուա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ՛ էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐԸ

Թուրքիոյ Գործավարներու Խորհուրդը որոշած է տալ երկու տեսակ անցագիր ճամբորդներուն։ Մէկը 3 ամսուան, միւսը մէկ տարուան։ Մէկ տարուան անցագրին համար պիտի գանձուի 800 ղրշ., 3 ամսուան անցագրին համար 400 ղրշ. տուրք։ Մէկ ճամբորդութեան համար 100 ղրշ.։ Մինչեւ այժմ, կը գանձուէր 282 ղրշ.։

ԽԱՒԱՔԱՐՏԷ ՏՈՒՆԵՐ

Խորհրդային դրախտը մասնաւոած է բնակարանային տագնապի մը։ Ծանօթ իրողութիւն։ Պոլշեւիկ թերթ մը, «Թրուտ», խօսելով Բագուի բանւորական տուներուն մասին, կուտայ ճշգրիտ պատկերը տագնապին եւ «խաւաքարտէ տուներուն»։

— Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Բագուի մէջ շինուեցան բազմաթիւ բանւորական տուներ։ Դժբախտաբար բոլոր այդ շէնքերը իրենց շինուածանիւթերովն ու ճարտարապետութեամբը կը ներկայացնեն անհամաձայնելի հանգամանք մը։ Հազար հազար զանգատներ ու տրտունջներ։ Այս տուներ, որոնք շինուած են «ամերիկեան ոճով», հակառակ իրենց արտաքին հրաշալի ձեւին, անաւարտ շէնքեր են։

Չերնի կորոտի բանւորական թաղին մէջ, զօրանոցի ձեւով չորս նորակառոյց շինութիւններ, 38 յարկաբաժիններով, գրաւած են բանւորներու ընտանիքներ։ Սակայն դեռ շէնքերը կիսաւարտ են. ոչ ծխի կայ, ոչ պատուհան։ Զալըրոզի շրջանին մէջ, տուներուն պատերը, դուռները, ծեփուները ճաթռտած են, որովհետեւ ուզած են շուտով չորցնել։ Խոհանոցները այնպէս մը շինուած են, որ մուխը կը տարածուի տունէն ներս։ Ջուները խոնաւ են։ Ջախտակամածները լուալէ յետոյ, ջուրը կը մնայ ճեղքերու մէջ ուր առատ սունկ կը բուսնի։ Սենեակներէն բորբոսի հոտ մը կ'ելլէ։

Մինեւոյնը Բագուի բանւորական տուներուն մէջ։ Քիւերը կը թափին, ծխաները կը փրթին եւ տանիքը կը կաթկթի։ Բժշկական միութեան անդամներուն սանը մէջ խոհանոցներն են լուսաւոր, եւ սենեակները՝ մութ։ Բագուի մօտիկ, Զուլֆայի երկաթուղագիծին երկայնքը, բանւորներուն տուները շինուած են ձիւթէ խաւաքարտէ, այնպէս որ երբ անձրեւ գայ եւ թրջէ, խաւաքարտը կը կծկուի։ Եւ պոլշեւիկ թերթը կ'ըսէ թէ կարելի է նման բազմաթի՛ւ օրինակներ յիշել «սովետական շինարարութեան մասին»։

ՓԻՓ ԳԻՒՂԸ.— Փիփ գիւղը կը գտնուի Գանձակէն 48 վերստ հեռու։ Գիւղը ունի դպրոց մը, որուն շէնքը անյարմար է. տուն մը, չորս սենեակով։ Սենեակները մութ են, պատերը խոնաւ, բորբոսած։ Շէնքը հին է, կտուրը ծուռ ու ծակ։ Աշակերտներու թիւն է 315, 247ը մանչ, 68ը աղջիկ։ Ուսուցիչները 6 հոգի են, մէկը ուսուցչուհի։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ.— Քարին-Տակ գիւղը կը գտնուի Խաչենի շրջանին (Ազրպէյճան) մէջ։ Գիւղին գլխին թառած է Շուշվա մեծ ժայռը։ Գիւղը իր գղանկօր բացեր նստեր է գետին եզերքին։ Քարին-Տակցիները կը կազմեն 792 տուն։ Գիւղացիները կը զբաղին փայտահատութեամբ, փայտ կը ծախեն քաղաքի շուկային կամ տեղւոյն մետաքսի գործարանին։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այն հին օրերուն, մեր երբեմնի հայրենիքին, Բարձր Հայքի ոստանին մէջ, ամէն տարի Մա՛յիս 19ին, Սանասարեան վարժարանը կը տօնէր իր բարերարին մահուան տարելիցը։

Մուտքի դրան դիմաց, Սանասարեանի մարմարեայ կիսանդրին կը կորսուէր թարմ ծաղիկներու պսակներու դէզերուն միջեւ. Դոհանմաքի սարէն քաղուած կապոյտ անմոռուկներ՝ փունջ փունջ արձանին վզին ու ճակատին շուրջ պարուրուած, գարունի կենդանի ցոլքը կը դնէին անոր անշունչ քարին վրայ։

Հոն սաներու, ուսուցիչներու եւ ծնողներու երկփեղկ շրջանակին մէջէն կը բարձրանար հոգեհանգստեան մեղեդին ու պարտէզի ծառերն ալ, լեցուն մեր ծննդավայրին պայծառագեղ գարունով, իրենց խունկը եւ երգը կը խառնէին կարծէք օրուայ պաշտամունքին։

* * *

Այս խորթ ափերուն վրայ, հողերու եւ անստուգութեան ճնշումէն ուղեկորոյս մեր երիտասարդներէն քանի՞ հոգի ժամանակ ունին բայց մը անդրադառնալու թէ ո՞վ էր Մկրտիչ Սանասարեան, կամ ի՞նչ եղաւ իր գործը։

Բայց որքան խղճի պարտք մը, նոյնքան եւ հրամանգիր կը նկատեմ, այսօր, մահուան իր տարելիցին յիշատակութեան քանի մը ծաղիկներ փաթթել իր անուան շուրջ, մանաւանդ անոր համար, որ ինք ալ մեծ մասով օտար ճամբաներու ուղեւոր, բայց գիտցաւ իր անյուսալի յաջողութեան մէջ անգամ չկորսնցնել ոչ իր գլուխը եւ ոչ իր սիրտը, այլ մտածել իր մայր-ժողովուրդին իրական պահանջներուն մասին։

Մ. Սանասարեան ծնած է Թիֆլիս 1818ին։

Հարուստ ծնած չէ, ոչ ալ նպաստաւոր պայմաններու մէջ մեծցած։ Ներսիսեան վարժարանի մէջ նախակրթութիւն մը հազիւ առնելէ վերջ, ուսանելու անհուն տենչը զինքը կը մղէ ընկերոջ մը հետ փախչիլ դէպի Կարին, անկէ Վենետիկ անցնելու համար. բայց տարբեր մտահոգութիւններ ունեցող իր խնամակալը, զինքը Կարնոյ մէջ իսկ վար կը դնէ։

Այս դէպքին յիշատակը կը մնայ իր մէջ մշտավառ վէրքի մը նման։ Ինք կ'ըմբռնէ ողբերգութիւնը բոլոր այն երիտասարդներուն որոնց ուսանելու անյագ ծարաւը գոհացում չի գտներ երբեք։ Իր կեանքի այդ յուսախաբութիւնն է որ ի վերջոյ, իր լիութեան օրերուն, ուղղութիւն պիտի տայ իր բարեգործութեան։

Մինչեւ 1849, տասնեակ մը տարիներ ռուս պետական ծառայութեան մէջ աշխատելէ վերջ, նոյն տարին իսկ կը հաստատուի Փեթերսպուրկ։ Բախտը կը սկսի յանկարծ ժպտիլ իրեն։ Այդ օրերուն շոգենաւային ընկերութիւն մը կազմուած էր Վոլկայի միջոցաւ առեւտրական կապեր հաստատելու Կովկասի եւ Պարսկաստանի հետ։ Ինք գործնական հեռատեսութեամբ օժտուած, բարգաւաճելու ընդունակ այդ ձեռնարկին հաստատութիւնը կ'ունենայ եւ իր բոլոր խնայողութիւնը կը յատկացնէ բաժնետոմսեր գնելու։ Փորձը չի խաբեր զինքը։ Իր յարաբերութիւնները ընկերութեան վարիչներուն հետ կը դառնան աւելի սերտ եւ մտերիմ, իր թելադրութիւնները ուշադրութիւն կը գրաւեն, կ'ենթադրուի թէ ինքն իսկ յղացած է այդ ընկերութեան նաւերուն մէջ փոխանակ փայտի, մազութ, այսինքն հում քարիւղ վառելու գաղափարը, ինչ որ թափ տուած է ընկերութեան գործառնութեանց։

1864ին ընկերութիւնը զինքը կ'ընտրէ վարչական խորհուրդի անդամ, պաշտօն մը զոր մեծ լրջութեամբ կը տանի մինչեւ իր մահը։

Մեռած է Փարիզ 1890 Մա՛յիս 19ին. իսկ իր մարմինը կը հանգչի իր ծննդավայրին՝ Թիֆլիսի մայր տաճարին գաւիթը։

Եղաւ, յաջողած կեանք մը արդարեւ. բայց եթէ այդ ըլլար իր կեանքի բովանդակութիւնը, ոչինչ պիտի գտնէինք հոն ուշագրաւ։

Սանասարեան իր յաջողութիւնը չշահագործեց երբեք իր անձին, իր հաճոյքին, մանաւանդ իր քմահաճոյքին համար, ինչպէս շատ բնական եւ սովորական է իր նմաններուն քով։ Իր շահած հարստութիւնը իրը չէր նկատեր։ Կը պատմուի թէ ինչպէս իր անշքութեան, նոյնպէս իր ճոխութեան օրերուն սովորութիւն ունէր իր վերարկուին ներքնըներսին տակ կարուած պահելու հազիւ մէկ մանէթ դրամ, ան ալ իր մեռած բոլէին իբրեւ պատանքի եւ թաղումի ծախք, որպէսզի բեռ չըլլար ուրիշներուն, դրամ՝ որուն միակ իրաւունք ունեցած ըլլալը կը կարծէր ինք իր հսկայ հարստութեան մէջ։

Իբրեւ սրտի մարդ, ան նոյնքան գործնական հասկացողութիւն մը դրաւ իր բարեգործութեան մէջ։

Երբ տակաւին իր միջոցները լայն չէին, առաւելապէս կը զբաղէր հայ կարօտ ուսանողներու պաշտպանութեամբ։ Թէեւ ամուրի, երիտասարդներու հայր եղած էր, Փեթերբուրկի իր տունը ժամադրավայր մըն էր անձկութեան մէջ տապլտկող ուսանողներու, որոնք իր սեղանին մշտական սեղանակիցներ ըլլալէ զատ, նպաստ, թոշակ եւ բարոյական պաշտպանութիւն կը գտնէին իր քով։ Քիչ չեն եղած նաեւ անոնք որ այդ օրերուն իբրեւ իր սեփական սաներ, Եւրոպա ղրկուած են կատարելագործուելու իրենց մասնագիտութեան մէջ։

Ու միշտ ժողովրդական կրթական գործի մտասեւեռումէն ներշնչուած, յաճախ կ'օգնէր Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին, ի մէջի այլոց նորոգել տալով Վանի— ծննդավայր իր ծնողքին— աղջկանց վարժարանը, որ ի յիշատակ իր մօր պիտի կոչուէր Սանդխտեան վարժարան։

Բայց անտարակոյս իր բարեգործութեան կոթողը եղաւ Սանասարեան միջնակարգ վարժարանի հիմնումը Կարնոյ մէջ։ Տարիներով մշակուած, փայփայուած գաղափարի մը իրականացումն էր այդ վարժարանը։

Մկրտիչ Սանասարեան ոչ միայն իր դրամագլուխը դրաւ այդ ձեռնարկին վրայ, այլ իր սրտի ամբողջ գանձը։

Բարի խորհրդատուներ ունեցաւ, որոնց մէջ պէտք չէ մոռնալ Կ. Եզեանցը, որ ի վերջոյ իր կտակակատարը դարձաւ։ Իր փափաքն էր Հայաստանի սրտին մէջ իսկ, կրթական միջնակարգ օջախ մը ստեղծել, ուր արդիական ուսումները կենդանանային ազգային աւանդութիւններուն շունչով. իր գործին գլուխը կ'ուզէր բերել նոր, երիտասարդ եւ ժամանակին հետ քալող մարդիկ. եւ մանաւանդ կ'ուզէր որ այդ վարժարանը Երկրի կրթական դաշտին մշակներ, սերմնացաններ հասցնէ։

Ու իր ցանկութեան հեռապատկերին առջեւ, արդէն տարիներ առաջուընէ Թիֆլիսէն և Պոլսէն ընտրուած ընդունակ պատանիներու խումբ մը կը ղրկէր Գերմանիա, իբրեւ ապագայ ուսուցիչներ իր բանալիք վարժարանին։

80ական թուականներուն կը բացուէր իր վարժարանը Կարնոյ մէջ։ Ժողովուրդը սիրայօժար տրամադրած էր իր ընդարձակ շէնքը յարակից պարտէզներով. սեփական շէնք մը ունենալու ծրագիրը միշտ ալ մնաց սեղանի վրայ։

Բացումի օրերուն իսկ, ուսուցչական կազմը պատրաստ էր արդէն եւ Մ. Սանասարեան իր կենդանութեան բախտը ունեցաւ անգամ մըն ալ Կարին այցելելու եւ ինքզինքը զգալու հարիւրապատկուած ընտանիքի մը գիրկին մէջ։ Այդ առթիւ Կարնոյ հասարակութիւնը գիտցաւ արժանավայել յարգանքը տալու այդ սրտի ազնիւ մարդուն։

* * *

Երեսնեակ մը տարիներու անցեալը ունէր Սանասարեան տունը երբ զոհ գնաց մահաստիւ փոթորիկին։

Հոս տեղը չէ գնահատութիւնը ընելու անցեալին պատկանող այդ գործունէութեան։ Մտածողներ կան թէ արդիւնքը երբեք համապատասխան չեղաւ թափուած զոհողութեան, բայց անշուշտ Սանասարեանի բարերարութեան իմաստը վեր է ամէն կարծիքէ եւ գնահատութենէ, անիկա մինակ անցեալին չէ որ կը պատկանի, այլ եւ ապագային։

Տեղն է, ուրեմն, անգամ մըն ալ հարց տալ —այնքան անպատասխան մնացած հարցերէն վերջ— թէ ի՞նչ կը մտածեն անոնք որ Սանասարեան կտակի գործադրութեան պատասխանատուն են։

Ի՞նչ է այսօր Սանասարեան կտակի իրական վիճակը, ի՞նչ են կորուստները, հաւանականութիւնները, յոյսերը. ո՞ւր կը ծախսուին կամ կը տնտեսուին յաւելեալ գումարները։ Եւ մանաւանդ ազգային կազմալուծման այս տասնամեակէն վերջ, ինչո՞ւ Սանասարեան դպրոցն ալ իր աջակցութեան բաժինը չունենայ ընդհանուր ինքնապաշտպանութեան ճիգերուն մէջ։

Ահա հարցեր, որոնցմով կը հետաքրքրուի գրեթէ ամէն սրտցաւ Հայ, մանաւանդ ամէն մէկ սանը։ Այդ հարցերը դնել եւ պնդելը չի նշանակեր անպայման անվստահութիւն անուցանել, այլ պարզապէս վերջ մը տալ անստուգութեան մը, որ կասկածներու ծնունդ կրնայ տալ, տեղի թէ անտեղի։

Սանասարեանի մահուան այս տարելիցին, պարտականութիւնը ունինք պահանջելու որ բարերարին յիշատակը եւ գործը չքաշքշուին մթութեան և վարանումներու մէջ։

Գերազանցապէս ազգային այդ գործը պէտք չէ որ քանի մը անպատասխանատու վարիչներու անձնական գործը նկատուելու տպաւորութիւնը ընէ։

Գործունէութիւն կամ առնուազն լուսաբանութիւն։ Ահա մեր ամէնուն արդար փափաքը։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐ

[illegible] (27 Ապրիլ մէջ) թղթակից մը կը գանգատի թէ «Հին գերեզմաններ, որոնց գիւղացիներ «Թոզուղ» անունը կուտան, որքան շատ կը գտնուին Գանձակի գաւառին մէջ, որ պատահաբար կը բացուին եւ թալանուին [illegible]. Ահա օրինակ մը։ Գանձակի Չարդախլու գիւղին մէջ, գիւղացի մը տանը համար քար հանելու ժամանակ, կը փորէ ու կը բացուի գերեզման մը։ Գերեզմանը չորս կողմէն ցցուած է խոշոր քարերով, իսկ վրայէն՝ տափակ ու ծակ ծակ քարով մը։ Գերեզմանին մէջ կը գտնէ մարդկային ոսկորներ, կաւէ անօթներ, անագապղինձէ զարդեր։ Գլխի ոսկորի մը վրայ՝ ապարանջան մը, որ կոչտ շինուածք մը ունէր։ Կուրծքի կողոսկրի մը վրայ կարդ մը, [illegible], ատամնաւոր։ Կաւէ ամանները գեղեցիկ էին, յատակը եւ վիզը նեղ, փորը լայն, փորք- [illegible]

Հաւանաբար անագապղինձէ դարու գերեզման մըն է։

ՊԱՐՍԻ ԳԻՒՂԸ— Քաթառլուէն 8 վերստ հեռու կը գտնուի Պարսի գիւղը, 30-40 տունով, մօտ 120 բնակիչ։ Մեծ մասը [illegible] չի գիտեր. Գիւղացիները կը խորհին այս տարի դպրոց մը շինել

ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՄԵՌՆԻ ՊՈԼԻՍԸ

Փըթի Փարիզիէնի աշխատակից տիկին Անտրէ Վիոլիս, որ Լենինականի երկրաշարժին առթիւ Հայաստան կը գտնուէր եւ այնքան յուզիչ տողերով նկարագրեց Շիրակի աղէտը, Արեւելքի մէջ իր պտոյտները շարունակելով անցած է Թուրքիա, ուր իր կատարած ուսումնասիրութեանց արդիւնքը կը հրատարակէ հիմա յիշեալ թերթին մէջ։ Իր առաջին յօդուածը կը ներկայացնենք մեր ընթերցողներուն.—

Իրողութիւն է որ կը մեռնի Պոլիսը. երբեմնի պերճաշուք Բիւզանդիոնը, համաշխարհային կայսրութեան գոհարը, Յաւիտենական Քաղաքի մրցակիցը, օսմանեան հսկայ կայսրութեան մայրաքաղաքը։ Վոսփորէն Պոլիս մտնողը կը տեսնէ միշտ նոյն հրաշալի պատկերը։ Սակայն եւեթ անցէք պտտեցէք այս անծայր ու խորհրդաւոր Ստամպուլին մէջ, ու պիտի տեսնէք ամայի նեղ փողոցներ, փանդակորմերը ժանգոտած մեռած պալատներ, փտած ատամներու պէս քայքայուած ու տատանող աշտարակներ, աւերուած կամարներ, որոնք մէկ ոտքով կը կանգնին օդին մէջ, ու սա անթիւ գերեզմանոցները, որոնց տեղէն ելած եւ ծռած գամբռնաքարերը շարաշուք [illegible] մը պարելու երեւոյթն ունին։

Ամէն կողմ լքում, ամէն կողմ խեղճ ու ցնցոտիներ հագած ամբոխ մը՝ գոլուկ դէմքերով եւ մրոտ աչքերով։ Չկան նոյնիսկ ֆէսեր ու փաթթոցներ։

Նշանաւոր պազարի լաբիւրինթոսին մէջ, այլեւս յաճախորդ չգտնող պերճաշուք կերպասներու եւ թանկագին առարկաներու եւեւ դարանակալ վաճառականները իզուր ձեռքէ կը խլեն անէք անցնող հազուադէպ զբօսաշրջիկները։ Բարձրագոյն Դուռը, հոյակապ յիշատակարան, ուր երբեմն մեծ եպարքոսը կը կառավարէր փաշաներու եւ պէյերու տարօրէն ժողովուրդ մը, նոյնպէս ամայի է։ Հին նրբանցքներու ծայրը որ փոշի եւ սառնաթաք կը հոտի, իրենց գրասենեակներուն մէջ կծկուած կը մնան միայն քանի մը հին վախկոտ պաշտօնեաներ, որոնք իրենց ժամերուն մէջ կը դարձնեն սաթէ կամ սարդիոնէ համրիչներ, ու իրենց նեղ պատուհանէն կը դիտեն երբեմնի աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ նաւահանգիստը։

Ժամանակ մը այս նաւահանգիստին վրայ ցորեկ ներս կը մտնէին նաւերը խիտ շարքերով. մրջիւններու պէս իսկ այսօր 24 ժամուան մէջ հազիւ 2-3 նաւ կուգայ։ Դրամատուններու եւ նաւային գործակալութեանց թաղը՝ Ղալաթիան հոգեւարքի մէջ է։

Քաղաքին շուրջ, բլուրներու վրայ աւերակներու կոյտեր ցոյց կուտան տեղը այն գիւղերուն, որոնք ծաղկեալ վիճակ ունէին։ Ո՛չ մէկ հերկուած դաշտ, ոչ մէկ բանջարեղէնի մշակութիւն, ոչ մէկ գործարան, նոյն իսկ արուարձաններու մէջ։ Ամայի դաշտէն շիտակ քաղաքին վրայ վրայ կ'իյնաս, աւերուած կամ կէս մնացած շէնքերու եւ ծախու մեծ հողերու մէջէն։

Հին Թուրքիոյ հին մայրաքաղաքը 1,100,000 բնակիչ կը հաշուէր. այսօր 700.000էն աւելի չունի։ Իր բնակչութիւնը կը պակսի օրէ օր, մինչ կ'աւելնայ իր քայքայումը։ Ինչո՞ւ, ինչպէ՞ս։

Ա՜հ, շատ բնական պատճառներով։ Մեծ Պատերազմը, յետոյ քէմալական վարչաձեւի փութացուցին այս անկումը, որ մօտ կէս դարէ ի վեր սկսած էր։ Պոլիս, նշանաւոր մայրաքաղաք, երբեք որեւէ բան չէր ստեղծած, բան չէր արտադրած։ Ուրիշին աշխատանքով կ'ապրէր իր առանձնաշնորհեալ դիրքին ծնաւ իր հրաշալի ճոխութիւնը։ Պահապանը Վոսփորի, ոսկեղօծ Սեւ Ծովու եւ Միջերկրականի միջեւ, կ'իշխէր եւրոպական ամբողջ առեւտուրին վրայ Ասիոյ մէջ, եւ ասիականին՝ Եւրոպայի մէջ։ Ապրանքները ո՛չ միայն անկէ կ'անցնէին, այլ հոն կանգ կ'առնէին։ Հոն է որ տեղի կ'ունենային առուծախերն ու փոխանակութիւնները։ Պոլիս՝ որ աշխարհի ամենամեծ մթերանոցներէն մէկն էր, անոր գլխաւոր շուկաներէն մէկը դարձաւ։

Սակայն շոգենաւի գիւտն ու զարգացումը մահացու հարուած մը տուաւ անոր։ Սեւ Ծովու ամէնէն փոքր նաւամատոյցներն իսկ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտան Եւրոպայի հետ. հիմա գրեթէ ծովային ո՛չ մէկ առեւտուր ունի խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Անդրկովկասեան երկաթուղին ո՛չ մէկ ապրանք կը բերէ Պարսկաստանէն կամ Թուրքաստանէն։

Իզմիրն ու Սամսոնը հիմա աւելի մօտիկ նաւահանգիստներ են նոր Թուրքիոյ համար, որով եւ Պոլիսը բոլորովին ինկած է։

Ծովային առեւտուրի քայքայման վրայ աւելցաւ նաեւ գործի մարդոց արտաքսումը։ Յոյներն ու Հայերը միշտ առաջնակարգ դեր մը խաղացած են Թուրքիոյ մէջ։ Անոնց ձեռքն էր ճարտարարուեստը, առեւտուրը եւ սեղանաւորութիւնը։ Թուրքերը, որոնք դարերով պաշտօնեայ եւ զինուոր միայն եղած էին, անոնց կը վստահէին նոյնիսկ ելմտական եւ դիւանագիտական բարձր պաշտօնները։ Այս երկու ազգերուն շուրջ խմբուած էին բոլոր երկիրներու քրիստոնեաները որոնց շարքին նաեւ բազմաթիւ բախտախնդիրներ։ Անոնք կը կազմէին զօրաւոր խմբակ Լեւանտիններու, քան ցեղերէ կազմուած ցեղ մը, որ իր վրայ կը միացնէր անոնց բոլոր թերութիւնները։

Ասոնցմէ շատեր, երբ պատերազմը պայթեցաւ, [illegible] իրենց երկիրը դառնալ։ Ցեղով մնացողներուն, աւելորդ է ըսել թէ պարտութենէն վերջ եւ դաշնակից զօրաց ընթացքին, շատեր ապագայի մտահոգութեամբ դաշնակցեցան թշնամիին հետ. նոյնիսկ անոնցմէ ու ազատներ գտնուեցան այս հոգեւարք որսը յօշոտելու համար։ Այնպէս որ, երբ անակնկալ ոստում մը [illegible] խռովութիւնն սեպեցին թուրքի հելլենական պարտութենէն վերջ, բազմաթիւ Յոյներ ու Հայեր այս օրինակին հետեւեցան։

Մեծ մասը չկրցաւ եւ դարձան «Լքեալ գոյքերու» վիճակի օրէնքին համաձայն, անոնց պատկանող ամէն բան գրաւուեցաւ պետութեան կողմէ։ Ուրիշներ բաւական մինչեւ Լոզանի դաշնագրին պարտադրած բնակչութեան փոխանակութեան քաղաքականութեան հետեւանքով։ Ու թէեւ ոմանք դեռ կը յամառին հոն, անոնց անմարդկուած խանութները ու կեղծ բանկերը, անոնց հանդէպ ցոյց տրուած նախապաշարման թշնամութիւնը կամ կամաց յառաջատուութեան կամ ամլութեան կը մատնեն զանոնք։

Թուրքերը կ'ուզեն
բարգաւաճում մը կերտող
րերուն տեղը բռնել
մարդ կրնա՞յ մէկ անգամ
ձեռնահաս կամ սեղանաւոր
նալ իրենց նախորդներուն
լեքներն ու յարաբերութիւն
ունին վստահութիւն կը
չնչին, օտար մեծ տուն
հակառակ իրենց բարի կամ
զուրթեան, կը սայթաքին, կը
բանին, ու այս առեւտրական
տիրապետութեան երեւէն
պէս տուժողը երկրին վաճառ
կանութիւնն է մինչեւ հիմա.

Ասկէ զատ, Խալիֆայութ
ջնջուեցաւ ի վեր Պոլիս
սուրբ քաղաքը, իսլամութ
սիրտը չէ։ Նոյնպէս դադր
ըլլալէ կեդրոնը աշխարհաքա
ղաքական իշխանութիւննե
յեղց պատրիարքարաններ
րոնցմով կ'իշխէր Արեւելքի
տոհմերուն վրայ։ Հայ եկե
կողոսներ, յոյն մետրապոլիտ
իմամներ ու տէրվիշներ
են անկէ։ Իր միստիքական
սասպասը մարած է։

Պոլիս կորսնցուցած է նաեւ
անունը. քէմալական փետ
մը այլեւս միայն Ստամպուլ
կոչուի։ Կորսնցուցած է նաեւ
մակրութիւնը կառավարութ
Էնկիւրի կը յամառի փութ
աւերումը քաղաքի մը, որ
պէս Թուրքիոյ ամէնէն
քակիրթը եւ աշխարհի ամ
գեղեցիկ քաղաքներէն մէկ
Մուսթաֆա Քէմալ երբեք
չի դներ հոն։ Մէկիկ մէկիկ
նեն իր առանձնաշնորհ
տուրքերու տակ կը խեղդեն
ամէն օր դառնօրէն կը զգա
անոր իր շնորհազրկումը,
Ճայ իրեն։

[illegible] Թագաւորներ
մխիթարանքը. զաւաթեանի
Դիկին Վիոլիս յետոյ կը
բագըէնէրայի գիշերային
հութիւնները, Երկրորդ խառ
բանք եւայլն)։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈ
ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻ

Երեւանի Ուղղագրական
նաժողովը, լսելէ յետոյ
զեկուցումները.— Հր. Աճ
եան, Ա. Խաչատրեան,
փանցեան եւ Ս. Մալխա
ծեւակեալ վերջնական
կազմը պատրաստած է

Ա. ԱՒՐՈՊԱԿԱՆ e ՀՆՉՈՒՄ

1. Բառասկզբում գրել
ոչ եւ, ինչպէս՝ էգ, էակ,
արն, էքսպերտ (Կողմնակի
չորսն էլ)։

2. Բառի մէջ ձայնաւորի
ռաջ գրել է եւ ոչ եփ,
բոպէական, մարգարէ
րէալական. Կողմնակի
էլ)։

3.— Բառավերջում գրել
ինչպէս՝ մարգարէ,
(Կողմնակից՝ Աճ. Ղափ.
Հակառակ՝ Խաչ.)։

4. Բառի մէջ բաղաձայն
առաջ միշտ գրել է,
հանդէս, հրաւէր,
(Կողմնակից չորսն էլ)։

5. Բայական թէքման
մանակ հին էերը պահել
պէս՝ գիտէք, գիտէր,
(Կողմնակից Ղափ., Մալ.
Հակառակ՝ Աճառ., Խաչ.)։

Բ. ԱՒՐՈՊԱԿԱՆ ye ՀՆՉՈՒՄ

6. Բառասկզբում գրել
ոչ թէ յե, ինչպէս՝
եղ։ (Կողմնակից չորսն էլ

Գ. ԱՒՐՈՊ. o ՀՆՉՈՒՄ

7. Բառասկզբում գրել
ոչ թէ ո, ինչպէս՝ օդ,
(Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

8. Բարդութեանց եւ
մանց մէջ պահելով
կան ճշգութիւնը գրել
ինչպէս՝ անօգուտ,
միջօրէական, անողոք
Կողմնակից՝ Խաչ., Ղափ.
Հակառակ՝ Աճ., գրել միշ

...Թ Բառամիջում գրել ու. ինչպէս՝ Թագուու, կօշիկ, կուալիցիոն, ...ֆրանսիայիս (Կողմնակից չորսն էլ)։

10. Բառավերջում գրել միշտ ու, ինչպէս առու, Մկու, Սաքու (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

Դ. ԵՒՐՈՊ. ov ՀՆՉՈՒՄԸ

11. Բառասկզբում գրել օվ եւ ...ոչ թէ ով, ալպէս՝ օվ, օվկիանոս, օվպիս, Օվր. Օվբեստեա... (Կողմնակից՝ Աճառեան, հակառակ Խաչ. Ղափ. Մալ.)։

12. Յունական օմեղա տառ արտայայտել օ տառով բառամիջում եւ ո տառով բառասկզբում եւ ոչ թէ ով. ինչպէս՝ Թոմաս, Յովէփ, Օսաննա, Օթելլոս. (Կողմնակից՝ Ղափանցեան, հակառակ՝ Աճ. Խաչ. ... համարում են լեզուական ...)։

Ե. ԵՒՐՈՊ. vo ՀՆՉՈՒՄԸ

13. Բառասկզբում գրել ո եւ ... վո ինչպէս՝ որդի, որ, որ... (Կողմնակից՝ Աճ. Ղափ. Մալ. հակառակ Խաչ. ...է վո.

Զ. ԵՒՐՈՊ. v ՀՆՉՈՒՄԸ

14. Ամէն դէպքում գրել վ, և ... մերթ ւ, մերթ ու, մերթ ինչպէս՝ ավազ, աղնիվ, ... յօդված, Նվաստ (Կողմնակից չորսն էլ)։

ՄԱՍՆԱՒ. — «եւ» փակագծի ... գործածութիւնն ընդունել — ... (Կողմնակից՝ Աճ. Մալ. Հակառակ՝ Ղափ. ... է միայն շաղկապի ...)։

Է. ԵՒՐՈՊ. uy (ույ) ՀՆՉՈՒՄԸ

15. Ամէն դէպքում գրել ույ, ... բույս, լույս, կույր, եւ ոչ թէ բոյս, լոյս, կոյր (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ՄԱՍՆԱՒ. — Այ գրութիւնը կարող ... միշտ օy, ինչպէս կոյուղի, ... Նոյ, Խոյ։

Ը. — «Յ» ԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

16. Յ գիրը բառասկզբում վե... ինչպէս հարմար, հգի, ... Կողմնակից՝ Աճ. Խաչ., Հակառակ՝ Ղափ. Մալ. պահել յ)։

17. Բառասկզբում գէն գրել ... կարելի է, ինչպէս՝ եա, ... (Կողմնակից՝ Ղափ., Խաչ., ... (Հակառակ՝ Աճ. համարում է լեզուական)։

18. Բառավերջում անձայն յ ... ինչպէս վկա, ծառա, պաշտոնեա (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

19. Չգրել նաեւ ա եւ ի ձայնաւորների միջեւ, ինչպէս վկա, ... (Կողմնակից՝ Խաչ. ...) (Հակառակ Աճառ. Ղափ.)։

Թ. Իւ

20. Իւ գրութիւնը պահել ... փոխել, ինչպէս՝ միութիւն ... թիւր, եւ ոչ թէ միու... ղյուղ, թյուրք. (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

Ժ. Եա

21. Եա գրութիւնը պահել անփոփոխ, ինչպէս կեանք, մեծատ... պաշտօնեա, Մամիկոնեան (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԺԱ. Եօ

22. Եօ գրութիւնը վերածել եօ, ինչպէս՝ եօթը, արդեօք, եւ ոչ թէ յօթը, արդյոք կամ եօթը արդեօք։ (Կողմնակից՝ չորսն էլ)։

ԺԲ. ՄԻԱՑԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

23. Ընդունել միացեալ գրութիւններ ու, իւ, եա երկտառ գրութեանց փոխարէն։ (Կողմնակից՝ Մալ. Խաչ.)։(Հակառակ՝ Աճ. Ղափ. ընդունում է միայն միացեալ ու)։

ԺԳ. ԲԱՂԱՁԱՅՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

24. Եւրոպական բառերի կրկնակ բաղաձայնները հայերէնի մէջ պահել, ինչպէս՝ կոլլեկտիվ, ապպարատ, մասսա, կոմմունա (Կողմնակից՝ Ղափ.)։ (Հակառակ՝ Աճ., Խաչ.՝ համարում են լեզուական։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Սեւ ծովու ռուսական ափերուն վրայ գտնուող հայ գաղթականներու մեծամասնութիւնը հաւաքուած է մասնաւորապէս Նովորոսիսկ քաղաքին եւ շրջականերուն մէջ, մօտ 1100 բանուորներ: Միայն 600 հոգին կ'աշխատին կրասիւսի գործարաններուն, միւսները ջանազան աշխատանքներու մէջ: Աշխատաւորներուն մեծ մասը գրել-կարդալ չի գիտեր: Ռուսերէն գիտցողները հազուագիւտ են: Մեծամասնութիւնը արհեստի տէր բանուորներ են: Բոլորն ալ անտարբեր են դէպի համայնավար կուսակցութիւնը: Միայն Նովորոսիսկի Հայերուն թիւն է 1500: Հայ գիւղացիները խմբուած են Սոչիի շրջանը: Ասոնք գաղթած են Տրապիզոնէն եւ մինչեւ վերջերս դատապարտուած էին նախախնամութեան. Որովհետեւ հող չունենալով ստիպուած էին հող վարձել կալուածատէրերէն: Կալուածատէրերը թոյլ չէին տար որ իրենց հողին վրայ շինութիւն տուներ, այգիներ ու պարտէզներ: Տարուան տէր կը փոխէին վարձքով տրուած հողերը, այնպէս որ գիւղացիները կը ցրուէին, կամ փոքրիկ համախմբումներ միայն կրնային ստեղծել, իսկ իրենց տուները առժամանակեայ կառուցում մը ունէին։ Բոլորն ալ կը տառապին անկայունութենէ:

Գիւղացիները շատ կը հետաքրքրուին անտառներով, սակայն անոնց տրամադրուած անտառները կը գտնուին անմատչելի վայրերու մէջ, որ ճամբայ չունին: Իսկ գիւղին մօտ գտնուած անտառներն ալ, պետութիւնը ինք իւրացուցած է:

Գիւղական խորհուրդներու քարտուղարները Ռուսեր են, որովհետեւ Հայերը ռուսերէն չեն գիտեր: Գիւղական դպրոցներու թիւն է 60, եւ երեխաներուն հարիւրին 96ը կը յաճախէ դպրոց:

Գոլովինկայի շրջանին մէջ Հայերը կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ:

Երբ գիւղացին իր ծխախոտը կը բերէ պաշտօնեային յանձնելու, գնահատիչ պաշտօնեան կը նայի գիւղացիին... հագուստին վրայ. եթէ լաւ հագուած է, ծխախոտն ալ լաւ է, եթէ պատռտուած զգեստներ հագած է, ծխախոտն ալ «բրակ» կը գնահատուի: Առաջին, երկրորդ տեսակէ ծխախոտը կը գնահատուի հարուստ մշակողներու համար միայն.

Խրիմի Հայերը կը զբաղին բանջարամշակութեամբ: Բոլորն ալ գաղթած են Տրապիզոնէն:

Աստրախանի Հայերը ունին եօթնամեայ վարժարան մը, ուր կը տրուին ներկայացումներ, որոնց... չի յաճախեր ժողովուրդը:

Մայկոպի շրջանին մէջ, ուր 7—8 հազար Հայեր կ'ապրին, մեծ պահանջ կայ եօթնամեայ վարժարանի մը: Գիւղացիները կը պահանջեն որ Սիւտ կամ Խոյթա գիւղին մէջ նման երկրորդական դպրոց մը հիմնուի: Նոյն շրջանին մէջ Սաբաշկայի գիւղացիները վերջերս կ'որոշեն դպրոց մը շինել: Արդէն սկսած են շինութեան, սակայն վախ կայ որ չկարենան վերջացնել, որովհետեւ գիւղացիները շատ աղքատ են:

Դրոմի քաղաքը ունի 2000է աւելի հայութիւն:

Կրասնոդար գիւղը ունի մարմնամարզական ակումբ մը, որուն անդամները, 25 հոգի, իրիկունները կը հաւաքուին... խմելու համար։ Ցետոյ հայհոյութիւն ու կռիւ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Մեր քաղաքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Մայիս 1-ին տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակը:*

Բեմին ճակատը կարմիր ու կապոյտ ելեկտրական լոյսերու տակ յստակօրէն կը փայլէին ճակատները ազատագրութեան երեք առաքեալներուն՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի, ձախ կողմը Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, իսկ աջը՝ դարձեալ Քրիստափորը, մեծադիր շրջանակի մը մէջ, ցուցը ձիւթին, սուր ու վճռական նայուածքով:

Ժամը 8.30ին սրահը լեցուած էր հազարի մօտ հանդիսականներով, որոնց կուրծքերը զարդարուած էին Քրիստափորի պատկերներով: Բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, որմէ յետոյ օրուան նախագահ ընկեր Մ. Պուլումճեան խօսեցաւ կէս ժամ, պատկերացնելով Քրիստափորի տաղանդը: Պարզեց անոր դերը՝ բարոյական եւ գաղափարական մեծ կապով մը միացնելու Ռուսահայը, Թրքահայն ու Պարսկահայը: «Ան է որ իր բազմակողմանի հմտութիւններով իր գծած ուղիէն քալեցուց ու դեռ կը քալեցնէ նոր ու նորագոյն սերունդներ: Քրիստափորը այն առաջնորդն էր որ իր անձին օրինակով ցոյց կուտայ ազատագրութեան ճամբան»:

Նուագախումբը «Մշակ բանուոր»ը նուագելէ վերջ, ընկեր Հայկ Գրիգեան արտասանեց Քրիստափորի ձօնուած գրութիւն մը «Օտար հորիզոններու տակ», Ա. Ահարոնեանի: Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան երգեց «Հայաստան»ը, յետոյ «Ես սարէն կուգայի» գեղջկական երգը, որոնք ջերմապէս ծափահարուեցան:

Յետոյ բեմադրուեցաւ Ա. Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղը», որուն յանկերգը անգամ մըն ալ վերակենդանացաւ

«Այսքան չարիք թէ մոռանան
մեր որդիք
Թող ողջ աշխարհ Հային կարդայ նախատինք»:

Այս յուզիչ տեսարանին յաջորդեց ընկեր Աբօեանի բանախօսութիւնը: Ընկերը երկարօրէն նկարագրեց Քրիստափորի կեանքը. Պատմեց թէ ան ինչպէս որբ էր մնացած եւ թէ ինչպէս անտրտունջ կը տանէր իր վրայ դրուած պարտականութիւնները: Ան շատ էր տառապած եւ տառապանքը ազնուացուցեր էր իր հոգին: Նոյն այդ տառապանքն էր որ զինքը մղած էր Վիտոշի ստորոտը, գլուխ հանելու համար «Մի գործ որ սուրբ էր աստուածային սրբութեամբ»։

Օր. Էլիզ Յակոբեան հայրենաշունչ արտասանութենէն ետք «Հայկական Եղասամարտի» կենդանի պատկերով վերջ գտաւ երեկոյթը:

Ս. Միլոնեան

ՀԱՅ-ԿԱԹՈԼԻԿ ԱԶԳԱՊԵՏ

Պոլսոյ հայ-կաթոլիկ Վարչական Ժողովը ձեռնարկած է ազգապետի մը (աշխարհական պարբերական ընտրութեան գործողութեանց, «Աշխարհական Գործերու Նախագահ» տիտղոսով: Ազգապետը զուտ վարչական գործերու վարիչը պիտի ըլլայ եւ հոգեւոր պետի իրաւասութեան հետ ոեւէ առնչութիւն պիտի չունենայ, ինչպէս Լատինները ունէին Վարդանի էֆ.ն եւ այսօր ծանօթ պէյը, եւ ինչպէս Հասունեան եւ հակահասունեան պայքարի օրերուն հայ կաթոլիկ ազգապետ ընտրուած էր Բուզիկ էֆ. Թնկրը:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Յառաջապէս կը խնդրենք մեր բարեկամներէն եւ [illegible] լակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք: Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրեցինք, կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը յաղթեց Gallia Clubի Ա. խումբին 0ի դէմ 1 նշանակէտով, Ivryի Stade Municipalին մէջ, ներկայութեամբ մեծ թիւով Հայերու եւ Ֆրանսացիներու:

Մրցումը սկսաւ ժամը ճիշդ 4ին յարձակողականովը հակառակորդին, որուն նպաստաւոր էին հովն ու արեւը: Հայ յառաջապահները իրենց կարգին քանի մը յարձակողականներ գործեցին: Խաղը միշտ հաւասար կը խաղացուէր ու գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը կ'երթար առանց արդիւնքի: Քիչ վերջը, Ֆրանսացիներու մէկ յարձակողականին վրայ, գնդակը մեր ձախ վերջապահին ձեռքին հանդիպելով *փէնալթի* մը սուլուեցաւ: Couderc քաշեց, բայց բերդապահ Ցէվէճեան զայն կեցուց, մրցիչները ազատելով ստոյգ նշանակէտէ մը: Առաջին խաղամասը լրացաւ. Հ. Մ. Ը. Մ. 0, Gallia Club 0:

Երկրորդ խաղամասը առաջինէն աւելի արագ կը խաղացուէր, երկու կողմերն ալ կ'ուզէին նշանակէտ մը շահիլ բայց խաղացողները ջղայնացած ըլլալով չէին կրնար: Դատաւորը որ հակառակորդի վարիչներէն մէկն էր, չափազանց կողմնակալութիւն կ'ընէր, որով եւ խաղը կորսնցուց իր կանոնաւորութիւնը:

Խաղը լմնալու 20 վայրկեան կար, երբ Հայերը երեւան բերին իրենց իսկական խաղը ու շարունակաբար նեղեցին հակառակորդը, որոնք միշտ նեղուած վիճակի մէջ ըլլալով, եկած գնդակը կը քշէին առանց կեցնելու: Հակառակորդի յառաջապահներն ալ վտանգաւոր յարձակումներ կը գործէին, բայց միշտ ետ կը մղուէին: Խաղը լմնալու 10 վայրկեան մնացած, լաւ յարձակողականէ մը վերջ հայ յառաջապահները գեղեցիկ շփոթով մը նշանակեցին յաղթանակի առաջին եւ վերջին նշանակէտը: Հակառակորդը վերջին ճիգ մը թափեց հաւասարելու, բայց անօգուտ:

Եթէ դատաւորին կողմնակալութիւնը չըլլար, Հայերը կրնային աւելի մաքուր յաղթանակ մը տանիլ:

Բոլոր հայ խումբը՝ ջերմ շնորհաւորութեան արժանի է, եւ կը մաղթենք որ եղանակը վերջացնեն առանց պարտութեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբի այս յաղթանակները մեծ ազդեցութիւն պիտի գործեն ֆրանսական շրջանակներու մէջ:

Ցէվէճեան նոյն օրուան ամենալաւագոյն խաղացողներէն մէկը եղաւ եւ հետզհետէ զարգանալու վրայ է: Մկրտիչ եւ Թուքէն նոյնպէս լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան. ասոնք երկու վստահ պէքեր են: Միջնապահներէն Գրիգորեան իր կարելին ըրաւ, թէեւ սոյն պաշտօնը իրեն ծանր է: Կեդրոնի միջնապահ Դամէր լաւ խաղ մը խաղաց, բայց փորձի պակասը մեծ չափով զգալի է: Երուանդ, որ զօրաւոր ձախ ծայրի մը դէմ կը գտնուէր, իր կարելիէն աւելին ըրաւ: Յառաջապահներէն Աշոտ հակառակ որ երկար ատենէ ի վեր փորձ չէր ըրած, շատ լաւ խաղաց, եւ ներկայիս մեր ամենալաւ աջ ծայրն է: Ս. Կարապետեան ինչպէս ամէն ատեն այս անգամ ալ շատ լաւ խաղաց: Կ. Կարապետեանի խաղը անյաջող էր: Միհրան արդէն խառն խումբին հետ խաղացած էր եւ եթէ յոգնած չըլլար շատ լաւ խաղ մը պիտի խաղար, լաւ պիտի ըլլայ զինքը ձախ ծայր փորձել: Գարօյր ալ իր կարելին ըրաւ:

.˙. Այս մրցումէն առաջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խառն խումբը 3ի դէմ 1 նշանակէտով պարտուեցաւ Galliaի համապատասխան խումբէն:

Գ. Կարապետեան

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՔՕՐՍՃԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ԳԷՈՐԳ ՉԱՔԸՐԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 12 Մայիս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Հիւպար, նախկին երեսփոխան մը, այլեւս ծերացած՝ քաշուած էր քաղաքական կեանքէն եւ առանձնացած էր իր սենեակին մէջ, Հաքաթ մըն է, դուրս չէր ելլեր: Դրացիները անցած առաւօտ, պատուհանին մէջէն տեսան որ երկար ատենէ ի վեր երեսփոխանը նստած է թիկնաթոռի մը մէջ եւ չի շարժիր: Լուր տուին ոստիկանութեան, որ բացաւ դուռը: Երեսփոխանը մեռած էր, ձեռքին մէջ գաւաթ մը, անշարժ ու յաւիտենական խաղաղութեամբ: Մահը տեղի ունեցած էր քանի մը օր առաջ, այնպէս որ սկսած էր հոտիլ: Հաւանական է որ յանկարծամահ եղած է թիկնաթոռին մէջ:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Փոնթուազի մէջ Ռուսլօ երկու տարի առաջ կորսնցուցած էր կինը, ձգելով միակ յիշատակն ու մխիթարութիւնը՝ երախայ մը: Ռուսլօ վերջերս մատնուեցաւ գործազրկութեան, ու սիրտը կը տանջուէր խորհելով որ չպիտի կրնայ սնուցանել իր երկու տարեկան երախան: Անցեալ առտու, նամակով մը բացատրելէ յետոյ իր վիճակն ու մտադրութիւնը, ատրճանակ կը պարպէ երախային գլխուն, գնդակ մըն ալ իր քունքին: Վայրկենական կը մեռնի, իսկ երախան հոգեվարքի մէջ է:

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

[illegible] ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ԱՄԷ[illegible] ՍԵՐԺԱՓԻԼ [illegible]

ԽՄԲ. Շ. Թ. Ռ. Ո.

...Երբ ապացոյց այս կէտը միայն ... հակառակ որ յաճախ գէմ ... է միջազգային պայման... ...ութեանց, գաղտնիքներու ... յայտնութիւնը երբեք չկրցաւ այս ... յանցանքի վրայ բանել, ... անոր երկրէն արտաքսումը ... պարտադրէ:

...որ քանի մը ամիս առիթը ... իր շուքին տակ ապրելու ... շատ մօտէն ճանչնալու, ... ինքզինքիս կը հարցնեմ թէ ... ինչպէ՞ս միանգամայն կրնար ... հսկայ աշխատանք մը ... ամէն որ ... ունէր եւ շատ ... ալ վտանգաւորութիւն ունենար անոնց վրայ, երբեք չեղաւ որ անոնցմէ մէկուն յանձնէր գաղտնի գործ մը: Անգաղտնապահութեան վախը՝ զինքը կը մղէր մինակ կատարելու ամէն նուրբ աշխատանք:

Եւ եթէ այս մարդը ի վերջոյ պարտուեցաւ մեր փոխ-լրտեսներուն կողմէ, պատճառը այն էր որ, շատ մը պարագաներու մէջ, իր աշխատակիցները չկրցան գլուխ հանել իրենց յանձնուած պաշտօնները:

Բացի Իւմա Ըթաուլէն—տարգի ժամանակներու ամէնէն մեծ լրտեսուհին.— գրեթէ անոնք բոլորը մեր ձեռքը ինկան:

Եւ սակայն, Իւմա Ըթաուլը իր ձեռքին տակ ունենալով, ...Ռ. կրնար բոլոր մեր հարուածներու դէմ գնել:

Շիտակ է, որ այս կին ըլլալու արտաքին մասնաւոր պաշտօններու մէջ անոր ամէնէն կատարեալ աշխատակիցը եղաւ, բայց չէր կրնար, ներքին աշխատանքի տեսակէտով մեծ ծառայութիւն մը մատուցանել:

Բայց մասնաւոր պաշտօններու մէջ, այս կինը այնքան շարժուն էր, որ ստիպուեցանք մեր լաւագոյն մարդիկը յատկացնել, միայն անոր վրայ հսկելու պաշտօնին:

Անգլիացիները որոնց սարսափելի խաղեր խաղաց, զայն կը կոչէին «Սատանուհին». Մենք աւելի համեստօրէն զայն կը կոչէինք «Առեղծուածք»: Եւ իրօք առեղծուած էր այս կինը.

Պատահած է որ, նոյն օրը նոյն ժամուն ստանամ հինգ տարբեր տեղեկագրեր, որոնք այս կնոջ ներկայութիւնը կը յայտնէին հինգ տարբեր վայրերու մէջ միանգամայն, իսկ այս վայրերը ի-

Դժոխային մասիսը՝ որ աւելի վնասակար էր քան 420նոց թնդանօթը: «Յառաջ» Թիւ 318—320:

բարձէ շատ հեռու էին.

Գրած պահուս, աչքի առջեւ ունիմ 1917ի յուշատետրս, ուր 17 Յունիս թուականով կը կարդամ.

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ X-23-ի.— Իւմա Ըթաուլը Նանսիի մէջ տեսնուած է օդանաւորդ-հարիւրապետ Փ··ի ընկերակցութեամբ:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ա-12ի.— Իւմա Ըթաուլը Սպանիայէն կուգայ եւ Հէնտէյի մէջ կանգ առած է:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ժ.13ի.— Ձեզ կը տեղեկագրեմ թէ շոգեկառքի ընկերութեան հակակշռիչ Փ. Ասսուէ կը յայտնէ թէ Քալէ-Դովր ճամբորդներուն մէջ ճանչցած է Իւմա Ըթաուլը:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Լ-5ի.— Ֆրանսական Թատրոնի հրապարակը, ժամը հինգին՝ նշմարեցի Իւմա Ըթաուլը: Կարելի չեղաւ զինքը հետապնդել, որովհետեւ կառքերու խռնումէն օգտուելով անհետացաւ:

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ Ն-345-ի.— Լոնտոն-Կարտիֆի կայարանը շոգեկառքին մէջ կարծեցի ճանչցած ըլլալ Իւմա Ըթաուլը: Իր ներկայութիւնը ծանուցած եմ Վէնթիմիլի իտալական ոստիկանութեան.

Այս հինգ տեղեկագրերէն ոչ մէկը սակայն ճիշդ էր. բայց մեր գործակալները, գիտնալով թէ ինչ վտանգաւոր կնոջ մը հետ է գործերնին, զայն ձերբակալելու փառասիրութիւնը կը հետապնդէին եւ ամէն տեղ կը կարծէին զայն նշմարած ըլլալ:

Ստոյգ է որ, պատերազմի պահուն, պաշտօնով Ֆրանսա ալ մտաւ, բայց ոչ երկու անգամէն աւելի, որքան որ գիտեմ, սակայն այն տեսակ պայմաններու մէջ որ զինք չէինք կրնար ձերբակալել. քանի որ եթէ ու դաշ-ծին օգնութեամբ կը ճամբորդէր:

Դիւային յանդգնութիւն մը ունէր:

Թոյլ տուէք որ ձեզի օրինակ մը յիշեմ.

Պեռն փոքր քաղաք մըն է 90,000 բնակչութեամբ, որով, ամիս մը հոն բնակելէ յետոյ, եթէ դուք բոլորը չէք ճանչնար ամէն մարդ սակայն ձեզ կը ճանչնայ:

Բայց եթէ խաղաղութեան ժամանակ աւելի հանդարտ քաղաք կարելի չէ գտնել, նոյնը չէ պատերազմի պահուն իր դիրքը այնպէս է որ թշնամի երկիրներ տանող քառուղի մը կը կազմէ. այս պատճառաւ, թշնամութեանց սկիզբէն իսկ քաղաքը ողողուեցաւ գերման լրտեսներով, որոնք անկից կը մեկնէին մեր երկիրը մտնելու համար: Երբեմն բերումով իսկ, ստիպուեցանք մենք ալ հոն երթալ, իրենց նախընտրած տեղին վրայ իսկ կռուելու համար՝ գերման լրտեսներուն դէմ:

(Շար.)

նումները առաջարկեց, արտաքին նախարարը զարմանքով տեսաւ որ Ցալտարիս կը Թելադրէ յետաձգել Փոլիթիսի անուանումը։

Միխալաքաբուլոս կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ, եւ վարչապետին հաղորդած է, որ եթէ Փոլիթիս Փարիզի դեսպան չնշանակուի, արտաքին նախարարութենէն պիտի հրաժարի, ամբողջ պատասխանատուութիւնը ձգելով Ցալտարիսի կուսակցութեան վրայ։

Թրքական պարտքը

Ժամանակէ մը ի վեր Փարիզի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին օսմանեան հանրային պարտքին մասին Թուրք կառավարութեան կողմէ ղրկուած պատուիրակութեան մը եւ ֆրանսացի պարտատէրերուն միջեւ։ Էնկիւրիէն կէս-պաշտօնական հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը իր առաւելագոյն զոհողութիւնները ներկայացնող վերջին պայմանները ղրկած է Փարիզ։ Եթէ ասոնք ընդունուին, առաջին վճարումը մօտ թուականէն պիտի կատարուի։

Էնկիւրիի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի որ, հակառակ Թուրքիոյ այսքան բարեացակամութեան, նպաստաւոր պայմաններուն եւ համաձայնասէր ոգիին, եթէ դարձեալ ձախողին բանակցութիւնները, այն ատեն այս խնդումը պիտի ջնջէ այս մասին մինչեւ հիմա կատարուած զիջումները, մանաւորապէս առաջին վճարումի մասին եղած յանձնառութիւնը։

Արհեստակցական Միութեանց օրէնագիծը

Անգլիոյ երեսփ. ժողովը սկսաւ յօդուած առ յօդուած քննել Արհեստակցական Միութեանց մասին կառավարական օրինագիծը։ Առջի օրուան ժողովին մէջ ընդունուեցաւ կառավարութեան առաջարկած Ա. բարեփոխումը՝ 157ի դէմ 291 քուէով։ Աշխատաւորականները դարձեալ ընդմիջումներ կատարեցին։ Երկուշաբթի օր նոյն խնդրի վիճաբանութեան պահուն աշխատաւորականները բոլորը մէկ յանկարծ սրահէն մեկնեցան՝ իբրեւ բողոքի նշան, սակայն ժողովը շարունակուեցաւ։ Ասոր վրայ որոշեցին մասնակցիլ վիճաբանութեանց եւ վերջին ժողովին բոլորն ալ ներկայ էին։

Ընտրական նոր դրութիւնը

Երեսփ. ժողովի ընտրական յանձնաժողովը գումարուելով 15ի դէմ 22 ձայնով որոշեց 1928ի ընտրութիւնները կատարել շրջանային քուէարկութեան (scrutin d'arrondissement) սկզբունքին վրայ։ Իւրաքանչիւր շրջանակի բնակչութեան ամբողջութիւնը, օտարականներն ալ մէջն ըլլալով, իբրեւ հիմ պիտի առնուի. երեսփոխաններու թիւը այսօրուան թիւէն (584) պակաս չպիտի ըլլայ. սկզբունքով իւրաքանչիւր շրջանակի մէջ 100.000 բնակիչներ մէկ երեսփոխան պիտի տան, շրջանակ մը մէկ երեսփոխան տալու համար 40.000է աւելի բնակիչ պէտք է ունենայ. նահանգ մը կրնայ երեք երեսփոխանէ պակաս տալ. քուէարկութիւնը երկու անգամէն պիտի վերջանայ. առաջին քուէարկութեան ընտրուելու համար, պէտք է բացարձակ մեծամասնութիւն ստանալ։

Կիները ու մանուկները զինուոր պիտի ըլլան

Ինչպէս յայտնի է, քանի մը ամիս առաջ երեսփ. ժողովի մէջ վիճաբանութեան դրուեցաւ Փօլ Պօնքուրի պատրաստած օրինագիծը՝ պատերազմի ժամանակ ֆրանսական ազգի զինուորագրութեան մասին։ Այդ օրինագիծին համաձայն ամբողջ ազգը, կիներն ու մանուկներն ալ, շարժման մէջ պիտի դրուին պատերազմի պարագային։ Երեսփ. ժողովը ամբողջութեամբ քուէարկած ըլլալով զայն, օրինագիծը մօտ օրէն ծերակոյտի սեղանին վրայ պիտի գայ։ Ծերակոյտի բանակի յանձնաժողովը առջի օր տեղեկաբեր Բլոցի առաջարկին վրայ 2ի դէմ 15 ձայնով որոշեց ջնջել առաջին յօդուածը, որ կը վերաբերի բոլոր Ֆրանսացիներու զօրաշարժի ենթարկուելուն, առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան։ Յանձնաժողովը գիտել կուտայ թէ այդ յօդուածը գէշ կերպով պիտի մեկնեն Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին թշնամիները։ Ասկէ զատ ամբողջ քաղաքային բնակչութեան զինուորագրութիւնը միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն փափուկ խնդիր մը կը ստեղծէ։ Նոյնպէս ջնջուեցաւ երկրին բարոյական ու մտաւորական գործունէութիւնը շարժման մէջ դնելու վերաբերեալ յօդուածը։ Անշարժ եւ շարժուն գոյքերը պիտի գրաւուին ազգային պաշտպանութեան համար, իբրեւ բացառիկ միջոց։

Յանձնաժողովը կը շարունակէ օրինագիծին քննութիւնը։

Պոլշեւիկ լրտեսներ Վիեննայի մէջ

«Թայմզ»ի Վիեննայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աւստրիոյ արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս պաշտօնանկ ըրաւ մամուլի դիւանի երկու պաշտօնեաներ, որոնք յարաբերութեան մէջ էին Պաքոնի անուն մարդու մը հետ։ Այս մարդը վերջերս Աւստրիայէն վտարուած էր իբրեւ պոլշեւիկեան լրտես։ Հունգարիոյ Բօշութ կուսակցութեան պետ Պաքոնիի որդին է եւ ռուսահպատակ։ Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց նաեւ որ օտար թերթի մը Վիեննայի թղթակիցը քաղաքական լուրեր կը հաւաքէ ի հաշիւ խորհրդային կառավարութեան։ Մամուլի դիւանին յիշեալ պաշտօնեաները թերթի մը հաղորդած էին Փարիզի աւստրիական դեսպանին Փուանքարէի հետ տեսակցութիւնը։

Հարիւր հազարաւոր մարդիկ վտանգի տակ

Միսիսիփիի գետը կը շարունակէ աւերներ գործել։ Պիկ-Պոնի թումբերը 200 քիլոմեդր երկայնութեան վրայ պայթելով ողողեցին նոր շրջաններ. բազմաթիւ գիւղեր ջուրերու տակ մնացին. ժողովուրդը հապճեպով փախաւ դէպի բարձր տեղեր։ Թանի մը վաշտ զինուոր, հարիւրաւոր կամաւորներ, եւ Կարմիր Խաչի պաշտօնեաներ օգնութեան փութացին ջուրերով պաշարուած շրջաններու բնակիչները ազատելու համար։ Մինչեւ հիմա կարելի եղաւ ազատել 2000 հոգի։ Սակայն հազարաւոր մարդիկ կը մերժեն իրենց տուներէն հեռանալ, հակառակ ազդարարութեանց։ 150.000 հոգի վտանգի տակ են։

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԷՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Վերջին լուրերուն համաձայն, ամէն յոյս կորսուած է, այլ աւելի գտնելու ո՛չ միայն Նունժէսէրը ու Քոլին, այլ նաեւ Սէն-Ռօման, Թուլին եւ Մունեյրը, որոնք ցամաքէն (Ափրիկէ) փէռնամպուկ (Հարաւ Ամերիկա) կը փորձէին Ատլանտեանը կտրել ցած։ Օդանաւորդներուն մասին գրուածները պարզ ենթադրութիւններ են։

Ամերիկացի օդանաւորդները ճամբայ չելան դեռ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ Ազատութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան, Քրիստափոր, Հրազդան, Աղբիւր Սերոբ, Գօյամարտ, Ռազմիկ, Հրայր, Վիշապ, Եռագոյն, Զաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները 21 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, փլաս տ'Իթալի. քաֆէ Օպէռա-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյէլ Ժուռնալ»ի սրահը։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

տեղւոյն վրայ Յոխ պիւֆէ, մատչելի գինով, ճաշելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ Համբարձման վիճակ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվրէն եւ փօնթ տը Սէն-Քլուէն թիւ 1 թրամվէյ, իջնել Շավիլ (փիւ Սան-Վէն), շոգեկառք-Մոնփառնաս, իջնել Շավիլ։ Ժամը 10էն 12ի այ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարաններու՝ առաջնորդելու համար հեռուէն եկողները։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը 22 Մայիս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին 131 Fbg. de Temple Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 բիւ տը լա Ռէփիւպլիքի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ օր 21 Մայիս ֆրանսական ֆիւանշանացի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն յիշատակի մեծ հանդէս մը սարքած է Սեբաստացի Մուրատի եւ իր զինակիցներու յիշատակին, յառաջիկայ Օգոստոս 4ին։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՅԱՌԱՋԻՆ գրական երեկոն՝ այս գիշեր ժամը 9ին, Ծիօրիա, նուիրուած է երգիծական գրականութեան։ Հեղինակներ եւ զուարթութիւն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՋԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Կիրակի 22 Մայիս ժամը 2.30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ՖՐԱՆՍ. բանակի հայ կամաւորական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 37 Rue Lamartine։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր։

ՓԱՐԻԶԻ Աղքատախնամ Նէօյեիի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ վաղը՝ Ուրբաթ, ժամը 9ին, Restaurant Gillet, Փորթ Մայեօ։

ՕՐ. Մ. ԲԱՐԱՑԵԱՆԻ աշակերտներուն երաժշտական երեկոյթը 25 Մայիս Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8ին Սալ Կավօ, 45 rue la Boëtie։ Մուտք 3 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Մաքս Չաքըրեանին հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Կարապետ Մալայեանի, 11 Rue du Senegal. Paris 20e.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

«LA PATERNELLE-VIE»

Ֆրանսական կեանքի Ապահովագրական Անանուն Ընկերութիւն

Ներկայիւս կուգամ իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնելու «ԼԱ ՓԱԹԷՌՆԷԼ» Ֆրանսական կեանքի ապահովագրական ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էինք ես եւ կինս հանգուցեալ Հայթուկեան Վարդուհի (Սիվրի-Հիսար)

Հազիւ վճարած Ա. տարուայ ապահովագինը դժբախտութիւնը ունեցայ զինքը առ յաւէտ կորսնցնելու 15 Ապրիլ 1927ին, երկարատեւ ծննդաբերութեան հետեւանքով։

Շնորհակալութիւնս նաեւ ընկերութեան ֆրանսահայ գաղութի ընդհ. գործակալ Պ. Ա. Անտոնեանի, որ չխնայելով իր օժանդակութիւնը, ամենակարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարողացաւ գանձել ապահովագին 10 հազար ֆրանքը եւ ինծ վճարել։

Ինչպէս միշտ, այս առթիւ եւս ընկերութիւնը կենդանի ապացոյցը տուաւ իր պարտաճանաչութեան եւ ճշդապահութեան։

Հանգուցեալի ամուսինը
Բժշկական ուսանող
ՊԵՏՐՈՍ ԹԱՇԵԱՆ
Գոլէն (Վօպլիզ) 18 Մայիս 1927

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ա. ՄԱՍ

Գ. Զոհրապի Լուռ ցաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Թոխմախ փանջունին 7, Դատավար եւ երգիծ. ասացուածք 12.50, Դաշնակ. խորհուրդին տաքեւ 10, Մանիկը 8, Յովսէփ Մակարոյեանը 7, Միքէլ Ստրոգոֆ 5, Ջագըր Ավրամ 5, Հայրենիքաց Նորածինը 2, Սէնթիլվի Ատանայ դաւանան 10, Մ. Կոլլին Յոման կատարեալ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Յուլատիթ 6, Բարիոլէթ 7.50, Սալբիի Մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Ցցու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արմէն Լիւքէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Կարմիր գլուխով մարդը խմբակը 2, Զօսբանդ հովիւ գաղտնիքը 2, Որբեւ Բարթինի Լերին առաջնապին գաղտնիքը 2, Թօփալ ռոմին 5, Քէօր օղլուի ակնոցները 2.50, Չօրիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 3, Եր. Մօրի վրէժը 5, Չուշուլիքա 5։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 61 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie։

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» o.
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100 հատը	Leva
Տրախմի »	Drachme
Լիր	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
» III	
Թուրքի Լոթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 298bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ 1927

20 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 341

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԲԱԺԱԿՆԵՐՈՒ ՓՐՓՈՒՐԻՆ ՄԷՋ...

Ինչպէս գիտել կուտայինք երեքշաբթի օրուան խմբագրա-[կա]նով, սովորական զուգադիպութիւն մը կամ պարզ քաղա-[քա]վարական այցելութիւն մը չէր Նախագահ Տումէրկի պտոյտը [դէ]պի Լոնտոն, իր արտաքին Նախարարին հետ։

Նախագահը եւ Նախարարը Փարիզ դարձած են արդէն, եւ [մի]ջազգային մամուլը պրպտումներ կը կատարէ, այցելութեան [արդ]իւնքները երեւան հանելու համար։

Անշուշտ բաժակաճառերու պերճախօսութիւնը չէ որ պիտի [...]րգէ այդ գաղտնիքները։ Բաժակներու փրփուրէն առաջ, [...]մ անոնց տպաւորութեան հմայքէն յետոյ, Մեծն Բրիտանիոյ [եւ] Ֆրանսայի վարիչները ունեցած են լուրջ խօսակցութիւն-[ներ], որոնց արդիւնքը մէկ օրէն միւսը չի յայտնուիր։ Պէտք [է] ժամանակ անցնի, խորհրդակցութեան արժէքը իմանալու [հա]մար։

Առ այժմ, անվիճելի է որ, անգամ մըն ալ կ'ամրապնդուի [ան]գլօ-ֆրանսական դաշինքը, կամ այսպէս կոչուած «սիրալիր [հա]մաձայնութիւնը»։

Այդ համաձայնութեան հիմը դրուեցաւ հանդուցեալ Էտուըրտ [...] որ մասնաւոր համակրութիւն կը վայելէր Փարիզի բարձր [շրջա]նակներուն մէջ։ Միրալիր մերձեցումը յանգեցաւ սերտ [գործ]ակցութեան, որոշ գոյն տալով միջազգային քաղաքակա-[նու]թեան, եւ նուիրագործուելով Մեծ Պատերազմին։

Երբ դադրեցաւ թնդանօթներու որոտը եւ յաղթականները [...]ւփի նստան հաշուեյարդարի համար, բաւական պաղ ջուր [...] Ֆրանսայի գլխուն։ Իբրեւ գործի մարդիկ, Անգլիացիները [...]ափ դրին զգացումը, եւ արտայայտուեցան այնպէս ինչպէս [կ'ա]ռաջադրէին իրենց կայսերական շահերը։ Թիւրիմացութիւն [...]նագիւ հարթուած, նոր անակնկալ մը կուգար մթագնել մթ-[նոլո]րտը։ Այնպէս որ, երկու սիրակցորդ զինակիցները յաճախ [...]մարտ քաղաքականութիւն վարեցին, շատ մը ծանրակը-[շիռ] հարցերու մէջ, մանաւանդ գերմանական եւ թրքական խն-[դիր]ներու կարգադրութեան համար։

Աւելի վերջը, առնելիք-տալիքի վէճ մը դառն խօսքեր փո-[խա]նակել տուաւ։ Անգլիա իր տոկոսները կը պահանջէր, Ֆրան-[սա] սեղանի վրայ կը դնէր իր վճարած արեան տուրքը, յանուն [...]հանրական յաղթանակին։ Մինչ այս մինչ այն, Գերմանիոյ [...]ական հաշուեյարդարին մէջ Անգլիա այնպիսի դիրք մը [բռն]եց, մանաւանդ Լոյտ Ճորճի օրով, որ Փարիզի մէջ լրջօրէն [մտա]ծեցին թէ Լոնտոն կ'ուզէ վերականգնել Ֆրանսայի ոսո-[խը] եւ սպառնալ։ Երկար քաշքշուքներէ յետոյ, նորէն մօտե-[ցա]ն երկու դրացիները, բայց խոր դառնութիւն մը իր հետքե-[րը թ]ողեց Մանշի այս կողմը։

Այն ատեն որ, Պ. Տումէրկի այցելութեան եւ բաժա-[կաճ]առերու ոգեւորութեան պահուն, Փարիզի թերթերը չվարա-[նեց]ան արծարծել անցած պաղն ու տաքը եւ գնդասեղի հար-[ուա]ծներ տալ Անգլիոյ հին ու նոր վարիչներուն, մասնաւորա-[պէս] Լոյտ Ճորճի։ Միեւնոյն ատեն, անոնք պարտք կը սեպէին [յիշ]եցնել, թէ Մեծն Բրիտանիան այլեւս չի կրնար շարունա-[կել] իր շքեղ մեկուսացումը, քանի որ պարզ կղզի մը չէ, այլ [աշխ]արհասփիւռ կայսրութիւն մը։

[Կ]ը թուի թէ, այս անգամ որոշապէս հարթուած են շարք [մը] թիւրիմացութիւններ, եւ մինչեւ անգամ գետին պատրաստ-[ուա]ծ է նոր եւ սերտ գործակցութեան մը։

Թերթերը լեցուն են յայտնութիւններով եւ գիւտերով։

Առանց սաւառնելու բարձր քաղաքականութեան ոլորտնե-[րու]ն մէջ, կարելի է ըսել թէ՝ երկու դրացիները լեցու գտած [են] Խորհրդային Միութեան թռիչքը զսպելու համար։ Խօսք [...] զինուորական գործողութեանց մասին։ Ներկայ պայման-[ներ]ուն մէջ, ոչ մէկ պետութիւն լրջօրէն մոքէ կ'անցընէ այդ-[պի]սի արկածախնդրութիւն։ Ո՛չ քաղաքական կացութիւնը, ոչ [ժող]ովուրդներու հոգեբանութիւնը, ոչ ալ միջազգային տնտե-[սա]կան տագնապը թոյլ կուտան բուռն ցնցումներ։ Ճերմակ թէ [կա]րմիր, երկու աշխարհակալութիւններն ալ կը ձգտին ուրի-[շնե]ու ձեռքով հանել շագանակները։ Բայց երկրորդական, ենթա-[կայ] պետութիւններն ալ բաւական խելք ունին, քաւութեան [նոխ]ազ չըլլալու համար։ Անակնկալներու կամ հասունցած, [...]նխորոշ ծրագիրներու մասին խօսք չունինք։

Համաշխարհային յեղափոխութեան բազմազան փորձերու [ձախ]ումէն յետոյ, որուն վերջինը տեղի կ'ունենայ Չինաստանի [մ]էջ, քաղքենի պետութիւնները, եւ առանձնապէս Անգլիան ու [Ֆր]անսան նպատակայարմար կը գտնեն աւելի պրկել օղակնե-[րը], որպէսզի Մոսկուա վերջնապէս ամփոփուի իր պատեանին [մ]էջ։ Անգլիան դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբե-[ր]ութիւններ հաստատեց փորձի համար, 1921ին, եւ հիմա մէ-[կ] կամ երկուքը մէկ խզելու ճամբուն վրայ կը գտնուի։ Ֆրան-[սա] կիսկատար ձեռնարկ մը կատարեց, եւ 18 ամիսէ ի վեր կը [...]քշէ։ Հաւանաբար այդպէս ալ Յայ, իբրեւ հետեւանք նոր [...]քերու։

Մոսկուայի համար այսօր ամէնէն կենսական պահանջն է [ար]տաքին վարկը, որուն գումարը մինչեւ 4—500 միլիոն կը [բա]ղձուէին Ճենովայի ժողովին ատեն։ Անգլիոյ հետ համա-[ձայ]նելէ մէկ-երկու տարի յետոյ, պատրաստ էին փառք տալու [...]—50 միլիոն ստերլինի։

Ոչ իսկ տասը միլիոն գտան։ Իսկ այսօր հեռանկարը տասն [ա]նգամ աւելի մռայլ է, եւ պարզ առեւտուրն անգամ վտանգի [մէջ] է։

Տումէրկի այցելութիւնը եթէ ուրիշ հետեւանք ալ չունե-[նա], անկասկած պիտի ծառայէ աւելի ամուր փակելու կղպանք-[նե]րը, ամէն կողմէ։

Շ.

Գ. Ռ. Գ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, Սումաթրան պէտք [է կար]դալ Սինկափուր։

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻԵՒՆՈՅՆ ՃԱՄԲՈՎ

Վերլուծելով «Թիւրք օճաղը»-ներու համագումարին առթիւ խօսուած ճառերը, որոնք ժամանակին հրատարակուեցան «Յառաջ»ի մէջ, Ամերիկայի «Հայրենիք»ը գիտել կուտայ (8 մայիս).

«Աւելի հետաքրքրականն ու մը խօսած է, համաթուրանական շարժման գաղափարախօս Սուպհի պէյ, որ ակնարկ մը նետելով այդ շարժման 16ամեայ պատմութեան վրայ՝ ըսեր է.

«Այսօրուան սերունդին վրայ ալ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ. Թուրք լեզուէն դուրս եկած բարբառներու առաջ բերած տարբերութիւնները մէջտեղէն վերցնելով՝ քաղաքական միութեան վրայ բարոյական միութիւն հիմնել։»

«Ուրիշ խօսքով Սուպհի պէյ ընդհանուր լեզուով մը կը քարոզէ միացնել այն բոլոր ցեղերը, որոնք կը խօսին թուրք լեզուէն բխած զանազան բարբառներով։ Եւ այդ նպատակին հասնելու համար՝ ան բնականաբար նախ կը խորհի բարոյական միութեան ստեղծման մասին, որպէս զի այդ պատուանդանին վրայ ապագային աւելի հաստատուն կերպով կարելի ըլլայ կառուցանել նաեւ քաղաքական միութիւնը։ Որովհետեւ, ինչպէս կը նկատէ համաթուրանականութեան գաղափարախօսը, «ազգերը կառավարողները գաղափարի հաստատներն են։ Գաղափարի դէմ դնող ոյժ չկայ»։

«Սուպհի պէյ գիտէ, որ հակայ կայսրութիւններ փլուզումի ենթարկուեցան ու քարուքանդ եղան գաղափարական հզօր շաղախ մը չունենալով, կամ զայն կորսնցնելուն համար։ Օսմանեան կայսրութիւնն ալ չէր կրնար խուսափիլ այդ անողոք ճակատագրէն, քանի որ կորսնցուցած էր իր գաղափարական հիմերը։

«Սակայն, համաթուրանականութեան քարոզիչին ըսելով՝ վերջնական փլուզումէն զայն փրկեց «Թիւրք օճաղը»ն, որ օսմանեան հայրենիքին վրայ երեւցաւ իբրեւ սեղմուած բռունցք մը եւ որ «ամէն արգելք խորտակելով, ամէն դժուարութիւն գլելով, աբիւնոտ ճամբու մը վրայէն քալելով առաջ անցաւ»։

«Ի զուր չէ, որ Էնկիւրի իր պետականութեան իբր խորհրդանիշ ընտրած է գայլը։

«Արդարեւ, եթէ ուզէինք ընորոշել համաթուրանականութիւնը, պիտի ըսէինք, թէ գայլի ոգիով ներշնչուած եւ ազգային գաղափարով խանդավառուած շարժում մըն է այդ, որ հարեւան ազգերու գերեզմաններուն վրայէն կ'ուզէ քալել դէպի թուրքերէն լեզուով խօսող ցեղերու բարոյական եւ քաղաքական միութիւնը...»։

ԲԱԳՈՒԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ.— Ապրիլ մէկին գործազուրկներուն թիւն էր, Բագուի մէջ, 64,583։

Համեմատելով փետրուար ամսուան թիւին, մարտ ամսուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը աճած է, որովհետեւ դրացի հանրապետութիւններէն եւ գիւղերէն բազմաթիւ գործազուրկներ եկած էին Բագու։

Փետրուարին աստնց թիւն էր 678, մարտին՝ 836։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԴԱՇՆԱԿ„ՆԵՐԸ Կ'ԱՔՍՈՐՈՒԻՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

Թեհրանէն 18 մայիս թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի փարիզի տպագրութիւն, 19 մայիս).—

«Խորհրդային Հայաստանէն դէպի Ներսէսը կ'աքսորուին բազմաթիւ մարդիկ, որոնք կը կասկածուի թէ կը պատկանին հակայեղափոխական դաշնակ կուսակցութեան։ Աքսորները տեղի կ'ունենան գիշեր ատեն։

«Պոլշեւիկները գրաւած են Էջմիածնի հայկական եկեղեցին եւ վտարած են կաթողիկոսարանի աչքի զարնող եպիսկոպոսները, որոնցմէ մաս մը բանտարկուած են։

«Տեղեկութեան մը համաձայն, մօտ օրէն Խորհրդային Հայաստանի բոլոր եկեղեցական կալուածները պիտի գրաւուին զինուորական իշխանութեան կողմէ»։

Թրքահպատակութենէ կը զրկուին

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովի օրակարգը անցուած է արտաքին գործավարութեան մասնաւոր յանձնաժողովին կողմէ պատրաստուած օրինագիծ մը, որուն համաձայն Թուրք հայրենակցութենէ կը զրկուին բոլոր այն թրքահպատակները, որոնք անկախութեան պատերազմի ատեն ազգային պայքարին չեն մասնակցած եւ կամ 24 Յուլիս 1923 թուականէն մինչեւ ներկայ օրինագծին հրատարակութեան թուականը Թուրքիա չեն վերադարձած։

Պրիան - Չէմպըրլէնի տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները դիւանագիտական կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցան առջի օր Լոնտոնի մէջ։ Խօսակցութեան առարկայ դարձան Հռենոսի խնդիրը, իտալեւսերպ յարաբերութիւնները, չինական եւ պոլշեւիկեան հարցերը։

Խօսակցութիւնը բոլորովին մտերմական էր ու ոչ մէկ խորհրդական ներկայ էր երկու նախարարներու տեսակցութեան։ Այս առթիւ արտաքին նախարարութեան կողմէ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ «խօսակցութիւնները խիստ բարեկամական էին եւ տեսնուեցաւ որ կատարեալ կարծիքի նոյնութիւն կը տիրէ բոլոր կէտերու մասին, անգամ մը եւս հաստատելով թէ անգլօ-ֆրանսական սրտագին համաձայնութիւնը ամուր է եւ անհրաժեշտ է աւելի եւս զօրացնել զայն՝ Եւրոպայի խաղաղութիւնը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար»։

Խօսակցութիւնը տեւեց երկու ժամ։ Անգլիական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ խօսակցութեան գլխաւոր առարկան էր գերմանական հարցը։ Գերմանիա ստիպողաբար կը պահանջէ, որ իբրեւ նախաբան գրաւուած շրջաններու ամբողջական պարպումին, դաշնակիցները զեղչեն իրենց զինուորներու թիւը։ Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսա չուզեր այս մասին ո եւ է բան ընել յառաջիկայ Յունիս 15էն առաջ, թուական՝ երբ Գերմանիա վերջացուցած պիտի ըլլայ Քէօնիկսպէրկի շրջանի ամրոցներուն քանդումը։ Սըր Օսթըն Չէմպըրլէն համակարծիք գտնուած է Պրիանի թէ ոչ մէկ զիջում պէտք է ընել Հռենոսեան երկիրներու գրաւման մասին, մինչեւ որ Գերմանիա լրիւ չկատարէ իրեն պարտադրուած յանձնառութիւնները։

Խնդրոյ առարկայ դարձած են նաեւ Թանճէրի եւ Ալպանիոյ խնդիրները։

Լոնտոնէն հեռագիր մը քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կուտայ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահին Լոնտոն այցելութեան։ Անգլիա, կ'ըսէ, իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւն մտցնելու նախօրեակին կը գտնուի։ Մասնաւորապէս Ռուսիոյ դէմ քաղաքականութիւնը հիմնապէս պիտի փոխուի։ Այս խնդրին մէջ Ֆրանսա անգլիական քաղաքականութեան բոլորովին համամիտ է։ Տումէրկի այցելութիւնը այն հետեւանքն ունեցաւ, որ անգլեւֆրանսական միացեալ ճակատ մը կազմուած է Մոսկուայի դէմ։

∴ Նախագահ Տումէրկ եւ Պրիան Օքսֆորտի մէջ վարդապետ իրաւագիտութեան պատուոյ տիտղոսը առնելէ վերջ Լոնտոն դարձան, ուր այցելեցին ֆրանսական հիւանդանոցը։ Լորտ քաղաքապետը ճաշկերոյթ տուաւ իրենց ի պատիւ։

Նախագահն ու Պրիան երէկ կէսօրէն վերջ Փարիզ վերադարձան։

Անգլօ-խորհրդային վէճը

Անգլիական դահլիճը երէկ առաւօտ նիստ գումարեց եւ զբաղեցաւ «Սովեէթ Հաուզ»էն գրաւուած վաւերաթուղթերու խնդրով։ Այդ ժողովին մէջ է որ որոշուեցաւ Ներքին Նախարարին երեսփ. ժողովին մէջ ընելիք նոր յայտարարութիւնները յիշեալ խուզարկութեանց մասին։

Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Իզվէսթիա» կը հրատարակէ գործավարներու խորհուրդին մէկ հրամանագիրը, որով Խորհրդային Միութեան արտասահմանի առեւտրական ներկայացուցչութեանց եւ հիմնարկութեանց կը հրահանգուի առեւտրական գործառնութիւններ ունենալ միայն այն երկիրներուն հետ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՁԻԵՐԸ ԿԸ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԻՆ.— Մայիսի սկիզբը Ադրբէջանի մէջ զինուորագրուեցան բոլոր ձիերը։

Նկատելով որ, ինչպէս անցեալ պատերազմներուն, նոյնպէս ապագայ պատերազմին մէջ ալ ձիուն սահմանուած է մեծ դեր մը, Խորհրդային Միութիւնը, միշտ ենթակայ «բուրժուական» պետութիւններու սպառնալիքին, յանուն ինքնապաշտպանութեան հրահանգ տուած է ձիահամար կատարել, մարդահամարէն յետոյ։

Ինչպէս «Կոմունիստ» (21 Ապրիլ) կը գրէ, ձիերը կը կազմեն բանակին մէկ մասը, թնդանօթներու, բեռներու փոխադրութեան, թշնամիի հետապնդութեան համար։

Ռուսիա, ձիու կողմէ հարուստ երկիր է։

1914ին ամբողջ Ռուսիոյ մէջ կար 35,535,000 ձի, եւ բանակին մէջ՝ 670,775 ձի։

1917ին, ընդհ. պատերազմի ամէնէն տաք միջոցին, ձիերուն թիւը հասաւ 22,725,400ի, իսկ բանակի ձիերուն թիւը 2,700,000ի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ «ՓԼԵՒՆԸ».— «Խորհրդային Հայաստան» (6 մայիս) կը գրէ թէ՝ «Թիւրքիայի հանրապետութիւնը 500 թոնօ անտառանիւթ է յատկացուցած Լենինականի վերաշինութեան համար» եւ թէ մասնագիտական ուժեր պիտի ղրկուին, «անտառանիւթը» կտրատելու եւ փոխադրելու համար։ Այս առթիւ ձրի «վիզէ»ներ պիտի տրուին։

Ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ թէ՝ վեց ամիսէ ի վեր հրապարակի վրայ է այս մեծ աւետիսը, որ չտեսներու բերնին ջուրերը վազցուց, իբրեւ Թանկագին «Ժէստ»։ «Թանից դուրս է գալիս» որ, տակաւին նոր մարդ պիտի ղրկեն, փայտը կտրելու համար...

ԽՏԻՎԻՆ ԴԱՏԸ

Ինչպէս գրեցինք, Թուրք եւ անգլիական խառն դատարանին առջեւ տեղի ունեցաւ դատը նախկին խտիվ Աբպաս Հիլմի փաշայի, որ 3 մլ. ոսկիի հատուցում կը պահանջէր անգլ. կառավարութենէն, Եգիպտոսի իր կալուածներուն գրաւման համար։ Դատարանը սկսած է քննել երկու կողմի փաստաբաններուն ներկայացուցած յիշատակագիրները եւ դատավարութեան միջոցին ըրած փաստարկութիւնները։ Ատեանը եթէ երեք շաբաթէն չկարենայ որոշել թէ ինք իրաւասու է այս դատը տեսնելու, երկու ամսուան պայմանաժամ կ'ունենայ որոշում տալու. հակառակ պարագային վճիռը կը յետաձգուի գալ տարուան, նկատելով որ Թուրքեւ անգլիական խառն դատարանը իր տարեկան արձակուրդը կը սկսի Յուլիս 10ին, եւ չի կրնար ո՛ր եւ է խնդրով զբաղիլ։

ԴԱՏԱՐԿԱՊՈՐՏՆԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ ոստիկանական դ. ծիւղի անօրէնութեան մէջ 48721 դատարկապորտներու անունները կան, որոնց 4044ը կին եւ 42677ը այր են։ Անոնք ամէնքն ալ ունին իրենց մատի հետքերը։ Այս ծիւղի պաշտօնեաները ցարդ 95709 անձերու մատի հետքերը հաւաքած են։ Ասոր շնորհիւ կարելի եղած է 25 դիակներու ճանաչումը, որոնք իրենց տէրերուն յանձնուած են։

ՌՈՒՄԱՆՈՎԱՅԻ մօտ սերպ ոստիկան զինուորներ եւ Տրէնքա գիւղին բնակիչները յարձակում գործեցին պուլկար քոմիթաճիներու հրոսախումբի մը վրայ։ Երեք պուլկար եւ մէկ սերպ ոստիկան զինուոր սպաննուած են։

ՍՍՍՌ.

ՆՈՐԷՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Որքան ալ տաղտկալի նկատուի, այս անգամ ալ պիտի խօսինք պոլշեւիկեան «ազգային հաւասարութեան» մասին՝ ենթադրելով, որ ընթերցողի համար ժամանակի կորուստ չըլլար անգամ մը եւս անդրադառնալ խորհրդային սահմանադրութեան այն կէտերուն, որոնք կը յաւակնին հաստատած ըլլալ «ազգային ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, ժողովուրդներու խաղաղ կենակցութեան եւ եղբայրական գործակցութիւն», (Խորհրդ. Միութեան սահմանադրութիւն)։

Առիթը այս անգամ ալ «Երեւան»ն է, որ յուզուած ու զայրացած մեր 120 այիաի տեսութենէն՝ աջ ու ձախ բամբասելով, զրպարտելով, խեղաթիւրելով ու հայհոյելով՝ կը պնդէ, որ խորհրդային իշխանութեան տակ ազգային հարցը լուծուած է արմատապէս եւ աւոր ապացոյց է «Ազգային խորհուրդը» իր կազմութեան պոլշեւիկեան ձեւով։ «Երեւանցիներու» համար հարցի ծանրութեան կեդրոնը «Ազգերու խորհուրդի» մէջ է եւ իրենց երկու խմբագրականներն ալ կը նուիրեն այդ հարցին, մինչդեռ թէ՛ մեր տեսութիւններուն եւ թէ «Յառաջ»ի խմբագրականին համար ազգութեանց խորհուրդը աւելի մըն է, ի միջի այլոց առնուած օրինակ մը՝ պատկերացնելու համար խորհրդային սահմանադրութեան եւ գործնականի թերութիւնները ազգային խնդրի լուծման համար։ Ճարպիկ ձեռնածուի պէս, «Երեւանցիները» կը խուսափին բուն հարցէն եւ անվերջ պատրուակներ կ՛ընեն երկրորդական նիւթի մը շուրջ։

Ի՞նչ է բուն հարցը։ Մ՚ե «Յառաջ»ի խմբագրականը, եւ մենք թիւերով, փաստերով եւ քաղուածքներով խորհրդ. սահմանադրութենէն ու գործնական կեանքէն՝ ցոյց տուինք, որ խորհրդային տիրապետութեան տակ ազգային հաւասարութիւն չկայ։

Այս է դրուած հարցը։ Ճի՞շդ է այս, թէ ոչ։ Ա՛յս հարցին պէտք է պատասխանել։ Խորհրդային «դաշնակցական» պետութիւնը կը յարգէ ու կ՛ապահովէ՞ ազգային իրաւունքները, թէ ոչ։

Չեւին ու խօսքին որ նայիս, խորհրդային Դաշնակցութիւնը շատ լայն իրաւունքներ կուտայ ազգերուն՝ ինքնորոշման անսահման ազատութիւն, մինչեւ անջատուելու առաջնան, բայց երբ կը քննես էութիւնը, պոլշեւիկներու պետական գործունէութիւնը, աչքիդ ազգային ազատութեան ստուերը միայն կը պատկերանայ, միրկ բռնութիւն մը, որու նմանը շատ քիչ կը գտնուի.

Ինչ է «Դաշնակցային» պետութեան էութիւնը առնալիսի կազմակերպութիւն մը, որը լաւագոյն ձեւով ապահովէ պետութեան ամբողջականութիւնն ու ամրութիւնը եւ անոր «դաշնակից» մասերու անկաշկանդ զարգացման առաւելագոյն հնարաւորութիւնները։ Դաշնակցային պետութեան մէջ խատորէն կը գատարոշուին կեդրոնական եւ տեղական իշխանութեան իրաւունքներն ու գործառնութիւնները եւ յստակ սահմանադրութեամբ կ՛ապահովուին կեդրոնի եւ «դաշնակից» մասերու իրաւասութիւնները՝ այնպիսի ձեւով, որ ոչ մէկ կողմը կամայականօրէն ձեռնամուխ ըլլայ միւսի գործերուն։ «Դաշնակցութիւնը» կրնայ ըլլալ, լայն կամ նեղ, այսինքն՝ կեդրոնին կրնայ տրուիլ շատ իրաւունք կամ քիչ, նայելով պայմաններուն եւ դաշնակցի կողմերու փոխյարաբերութեանց, բայց բոլոր պայմաններու մէջ ալ այդ իրաւունքները կը գծուին պարզ ու որոշ։ Սովորաբար, կեդրոնին կը ձգուին իրաւակս ընդհանուր նշանակութիւն ունեցող հարցեր, ինչպէս արտաքին քաղաքականութիւն, պաշտպանութեան գործ, դրամական դրութիւն, թղթատար-հեռագիր, հաղորդակցութեան միջոցներ. միւս բոլոր հարցերը՝ ներքին գործեր, արդարադատութիւն, հանրային կրթութիւն, տնտեսական կեանք եւայլն, կը մտնեն «դաշնակից» մասերու իրաւասութեան մէջ։ Այս ձեւով, կարելի եղածին չափ կ՛ապահովուի վերջիններուն ազատութիւնը։

Այլ է կացութիւնը խորհրդային «դաշնակցութեան» մէջ։ Նախ՝ հոս կարելի չէ որոշ սահման քաշել կեդրոնի եւ դաշնակից մասերու իրաւունքներուն միջեւ։ Միջամտութեան անսահման կարելիութիւններ ձգուած են կեդրոնին։ Երկրորդ՝ կեդրոնին վերապահուած են այնքա՛ն շատ իրաւունքներ, որ «դաշնակիցներուն» մնացած են իսկապէս միայն «կոտոշներ ու սատոխներ»։ Անցեալ անգամ թուեցինք այդ հարցերու մէկ մասը։ Իրականին մէջ անոնց թիւը անհամեմատ աւելի շատ է։ Կեդրոնը իրաւունք ունի խառնուելու դաշնակից մասերու բոլոր, մինչեւ անգամ ամենայետին գիւղի գործերուն մէջ։ Այսպիսով, պոլշեւիկեան «դաշնակցութիւն» կոչուածը կը դառնայ պարապ ձեւ մը միայն, իսկ բովանդակութեամբ խորհրդ. պետութիւնը միաձոյլ (unitaire) եւ խիստ կեդրոնացուած պետութիւն մըն է։ Անգամ տեղական անդորրութեան ապահովումը, տեղական տնտեսական կեանքն ու ելեւմուտքը, տեղական կրթութիւնն ու դատարարութիւնը, դատարանը առնուած են Մոսկուայի խիստ հսկողութեան ու ղեկավարութեան տակ։ Խորհրդ. Սահմանադրութեան կէտերը խմբագրուած են այնպէս եւ կեդրոնին այնքա՛ն շատ իրաւունքներ են տրուած, որ փաստօրէն Մոսկուան բացարձակ տէրն ու անօրէնն է պետութեան եւ հանրային բոլոր գործերու Դաշնակցականին մէջ. ինչպէս գրած էինք անցեալ անգամ, «Կեդր. Գործ. Կոմիտէն է վերին իշխանութիւնը, որուն ենթակայ են միութեան միւս բոլոր իշխանութիւնները»։ Եւ «Երեւանցիները» ի զուր՝ տառին ու ձեւին կառչած՝ կը հերքեն այս անհերքելի փաստը։ Ալ աւելի համոզուելու համար կարդացէք խորհրդ. սահմանադրութեան 29–33 կէտերը, ուր որոշուած են Կեդր. Գործ. Կոմիտէի գիւանի «օրէնսդրական, գործադիր եւ կարգադրիչ» իրաւունքները։ Այս բոլորը, «բանւորական դիկտատորութիւնը» եւ «կոմկուսի տիրապետութիւնը» ապահովելու տեսակէտով, թերեւս եւ նպատակայարմար է, բայց ա՛յդ պատճառով կոչել «ազգային հարցի իրական լուծման» լաւագոյն ձեւ, առնուազն կեղծաւորութիւն ու խուժանավարութիւն է։

Սակայն հարցի էութիւնն է։ Անցնինք ձեւին՝ «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին, որ կ՛երեւի թէ «Երեւանցիներու» աչքին շա՛տ մեծ արժէք ունի եւ, որ սակայն, նոյնպէս կը հաստատէ մեր հիմնական միտքը— ազգային հաւասարութեան բացակայութիւնը խորհրդային սահմաններէն ներս։ Ինչ է այդ չարաբաստիկ «Ազգութեանց Խորհուրդ» կոչեցեալը։— Տեսակ մը «Երկրորդ պալատ», որ, տրամաբանական, գոյութիւն ունի դաշնակցային պետութիւններու մէջ (Միացեալ Նահանգներ, Ամերիկա, Զուիցերիա, Գերմանիա եւայլն) եւ որը հաւասարակշռող դեր կը կատարէ կեդրոնի եւ «դաշնակից» մասերու միջեւ։ Երկրորդ պալատը կ՛ընտրուի կամ կը նշանակուի դաշնակից մասերու կողմէ՝ համաձայն նախօրօք որոշուած թիւի։ Այդ թիւը կրնայ ըլլալ հաւասար իւրաքանչիւրի համար, ինչպէս Զուիցերիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, կամ ոչ-հաւասար, Գերմանիոյ օրինակով։ Թիւի խնդիրը գլխաւոր պայման չէ, եւ «հաւասար» ու «համեմատական» ներկայացուցչութեան մասին կան տարբեր կարծիքներ պետական իրաւունքի անգամ ամենահեղինակաւոր տեսաբաններու մօտ. «Երեւանցիները» սակայն, համոզուած են, որ «հաւասար» ներկայացուցչութեան պարագային ազգային իրաւունքները կրնան ապահովուիլ։ Ժամավաճառ չըլլալու համար չվիճինք. պահ մը ընդունինք այդ եւ այդ տեսակէտէն քննենք խորհրդային սահմանադրութիւնը։

Ի՞նչ է խորհրդային «Ազգութեանց Խորհուրդը», հողայի՞ն (տերիտորիալ) ներկայացուցչութիւն, թէ՞ ազգային։ Ըստ սահմանադրութեան 15րդ. յօդուածին, ան կը կազմուի «դաշնակցային եւ ինքնավար հանրապետութիւններէ» 5ական, եւ «ինքնավար շրջաններէ» (մէկական), ըսել է հաստատուած է հողային սկզբունքի վրայ։ Եւ որովհետեւ «հանրապետութիւններու» եւ «շրջաններու» սահմանները կ՛ենթադրուին աւելի կամ նուազ չափով յարմարցուած ըլլալ ազգային սահմաններուն, ապա, ուրեմն, կ՛ենթադրուի որ, հողային եւ ազգային ներկայացուցիչներն ալ կը զուգադիպին իրարու։

Սակայն, սակայն, ենթադրութիւն է։ Իսկ իրականութի՞ւնը։

Իրականութեան մէջ, «դաշնակից եւ ինքնավար հանրապետութիւններն» ու «ինքնավար շրջանները» կազմուած են բոլորովին կամայական կերպով, յաճախ, պատահարար, արտաքին կամ ներքին քաղաքական նկատումներով կամ կուսակցական հաշիւներով։ Հեռու չերթալու համար, առնենք Նախիջեւանը, որ պարզ գաւառ մըն է, ազգային տեսակէտով լեցուած Ատրպէջանի թաթարներով, իսկ անտեսական, աշխարհագրական ու քաղաքական պատճառներով անբաժան մասնիկը Հայաստանի։ Այս գաւառը «ինքնավար հանրապետութիւն» է եւ «Ազգութեանց Խորհուրդին» կուտայ հինգ ներկայացուցիչ, մինչդեռ երկու անգամ աւելի բնակիչ ունեցող եւ ամէն տեսակէտով Հայաստանի մասը կազմող հայաբնակ Ղարաբաղը «ինքնավար շրջան» է եւ կուտայ միայն մէկ ներկայացուցիչ, իսկ նոյն մեծութիւնն ունեցող պատմական Ախալքալաքը Վրաստանի պարզ գաւառն է եւ ոչ մէկ ներկայացուցիչ կուտայ։ Ախալքալաքի մեծութիւնն ունեցող Աճարիան եւ Աբխազիան «ինքնավար հանրապետութիւններ» են եւ նոյնպէս 5ական ներկայացուցիչներ կուտան։ Եւ նման օրինակներ քիչ չեն խորհրդային միութեան մէջ։ Որով կը մնայ բոլորովին անհասկնալի թէ ինչո՛ւ Նախիջեւանը «հանրապետութիւն» է, Ղարաբաղը՝ «ինքնավար շրջան», իսկ Ախալքալաքը՝ պարզ գաւառ, ինչո՛ւ Նախիջեւանը հինգ ներկայացուցիչ ունի «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին մէջ, Ղարաբաղը՝ մէկ, իսկ Ախալքալաքը՝ ոչինչ։ Ինչո՛ւ, այսպիսով, կովկասեան թիւքութիւնը, որ թուով Հայերէն քիչ է, կուտայ 9 ներկայացուցիչ, իսկ Հայերը՝ 5, եւ Վրաստանի մօտ 400,000 Հայերը բնաւ հաշուի չեն առնուիր։

Այսպիսով, ուրեմն, ազգային ներկայացուցչութիւն չէ «Ազգութեանց Խորհուրդը»։ Եթէ ազգային ըլլար, «Երեւանցիներու» հաւասարութեան սկզբունքով Հայերը, Վրացիները եւ Ատրպէջանցիները հաւասար թիւով ներկայացուցիչներ պիտի տային։ Բայց ան հողային, պետական ալ չէ, որովհետեւ «Ազգութեանց Խորհուրդ»ին մէջ Վրաստանը ունի 16 ներկայացուցիչ, Ատրպէջանը 11, իսկ Հայաստանը՝ հինգ։

Արդ, խնդրեմ «Երեւանցիներ», բացէք տեսնենք, ձեր «Ազգային Խորհուրդ»ի կազմութեան ձեւը ազգերու հաւասարութեան գաղափարին կը համապատասխանէ, թէ ոչ։ Երկուքէն մէկը. ներկայացուցչութիւնը պէտք է ըլլայ կամ հաւասար թիւով, կամ ոչ-հաւասար եւ կամ ազգային սկզբունքով, կամ հողային։ Եթէ հիմք ընդունուած է հաւասարութեան սկզբունքը, այն ժամանակ Հայաստան, Վրաստան եւ Ատրպէջան հաւասար թիւով անդամներ պէտք է տային։ Եթէ ընդունուած է ազգային սկզբունքը, ամէն ժամանակ հայ ազգը պէտք է ներկայացուցիչներ տար իր թիւին համապատասխան եւ հաշուի պէտք է առնուէին Ախալքալաքի, Թիֆլիսի, Գանձակի եւ Բաքուի մէջ ապրող Հայերն ալ, որոնք այսօր բոլորովին զրկուած են։ Բայց պոլշեւիկներու մօտ ո՛չ մէկն է, ոչ միւսը։ Այդ պատճառով փաստօրէն ստեղծուած է ազգային անհաւասարութիւն, որու առաջին զոհը դարձած է հայ ժողովուրդը։ Սակայն այնքան պարզ է ու յստակ, այնքա՛ն անվիճելի, որ զարմանալ միայն կարելի է, թէ ինչպէս մարդիկ յանդգնութիւնը կ՛ունենան հերքելու։

Կ՛ենթադրենք, թէ այսքանով եւ մեր առաջուան բաժիններով հարցը սպառած է։ Պարզ պէտք է ըլլայ պոլշեւիկներու հաստատած «ազգային հաւասարութեան» արժէքը թէ՛ սահմանադրութեան տրամադրութիւններով, թէ իրականութեան մէջ։ Եւ տակաւին սակայն ծաղիկն է, իսկ պտուղը ճաշակելու համար պէտք է սեփական մորթին վրայ փորձել այդ «հաւասարութեան» գործնական հրապոյրները։

Ս. ՄԱՍՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Կովկասահայ դրամա-օփերէթի խումբը Մայիս 12ին Պրիւսէլի Սալ տը լա Թէնին մէջ բեմադրեց «Անուշ Պարիզար»։

Սոյն ներկայացման իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկին Ե. Իրզալ՝ Մոսկուայի Գեղարուեստական Օփերէթ խումբի երգիչ դերասանուհի, Տիկին Միրուշ՝ տրամաթիք դերասանուհի, Կ. Արզար՝ ծանօթ թատերգ, եւ Պրիւսէլի ու Անվէրսի սիրողներ։

Բոլոր դերակատարներն ալ յաջողութեամբ կատարեցին իրենց դերը։ Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի էին՝ Գիժ Մանուկի (Յ. Ղազարեան) երգիծախօսութիւնները, Ղարիպին (Լ. Համբարձումեան) սիրոյ երգերն ու բարեգուշակ երազները, Շահ Թամամի (Տիկին Բողալ) պաղատանքներն ու յուզումները, Թիֆլիսի ու Ղարաբաղի պարերը եւլն.

Խաղը խիստ զուարթ ու հաճելի տպաւորութիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ։ Խումբը մտադիր է երկրորդ ներկայացում մը եւս տալ, մէկը Անվէրսի մէջ Մայիս 21ին, եւ միւսը՝ Պրիւսէլի Մէրսէլիս սրահին մէջ, Մայիս 22ին, բեմադրելով «Արշին Մալ Ալան» [illegible]նած է Պելժիոյ Պարսից դեսպանը։

... Վերջին պահուն կ՚իմանամ թէ Պրիւսէլահայ գաղութի վարչութիւնը վերջնապէս կազմուած եւ գործի ձեռնարկած է։ Իր կազմութեան եւ գործունէութեան ծրագրին պիտի անդրադառնանք յառաջիկային.

Հ. ՑԵՐԱՍԿԻ

ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Ախալցխայի մէջ կան երեք հայկական դպրոցներ, մէկ չորսամեակ, մէկ եօթնամեակ եւ մէկ իննամեակ։ Դպրոցներուն շէնքերը հին են։ Ծրագրուած է այս տարի վերանորոգել։

Նոյն գաւառին Խոզալթելայ գիւղին մէջ Հայերը ունին դպրոց մը, տեղաւորուած գիւղին չորսամեակ վարժարանին փոքրիկ շէնքին մէջ։ Հայերը կը խորհին գալ տարի սեփական շէնքի մը մէջ փոխադրել իրենց դպրոցը։

ԱՄՈՒԼԻՍ

Բ.

Շուշանեան հայ մտաւորականութիւնը կը ստորագնահատէ անոր համար, որ, ըստ իրեն, «Մտաւորական դասը, ամէն ժողովուրդի մօտ, ու ամէն երկնքի տակ, միշտ ալ քայած է քաղքենի տարրին հետ», ինչպէս կը գրէր ինծի իր մէկ նամակին մէջ։ Ըստ անձին հարց է այս։ Երկար պիտի ըլլար պատասխանս ձգուիմ, միայն, որ հարազատ մտաւորականը, ըստ իս, միշտ ալ եղած է հայ աշխատաւոր զանգուածին հետ։

«Հայ մտաւորականութեան հանդէպ իր (Կ. Մեհեանի) ունեցած երկիւղած պաշտամունքն է, որ կը շփոթեցնէ զինքը եւ կը քաղաքել կուտայ իրեն Հայ մտաւորականութիւնը՝ Հայ աշխատաւոր ու ստեղծագործ գիւղացիութենէն»։

Պէտք է շրջել Շուշանեանի այս տարազը, եւ հագցնել իրեն, պարզ այն պատճառով, որ «Հայ աշխատաւոր զանգուածին հանդէպ Շուշանեանի ունեցած երկիւղած պաշտամունքն է, որ գեբաղաւել կուտայ իրեն Հայ աշխատաւոր գիւղացիութիւնը՝ Հայ մտաւորականութենէն»։

Նկատեցի՞ք ուրիշ սխալ մեկնակէտ մըն ալ։ Ինչ բան է «հայ աշխատաւոր գիւղացիութիւն»ը։ Մենք — մտաւորականս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գրօշին տակ հաւատաւոր ու երկիւղածութեամբ կեցողներս — չե՛նք ճանչնար այդպիսի դասակարգ մը։ Հայ ժողովուրդին մէջ կայ մէկ ու որոշ դասակարգ — հայ աշխատաւորութիւնը։ Եւ այդ զանգուածի ամբողջին (ի՛նչ ուժեղ, գեղեցիկ ու խոր է այս բառը) մէջ են (ոչ թէ՝ հետ) — իրենց գեղուղէշ հասակով, «Մարգարտաբերք» ու «Աշտանակներ» [illegible] բանդարը, Սիամանթոն, Քօթիբան ու Ռաֆֆին։ Յետոյ՝ Ընգբանիկը, Գէորգ Չաւուշը, Շապին Գարահիսարի [illegible] Վանի Հրաշակե՛րտ ակերիկը։ Ու Նաեւ — յիշէ՛ք, Շուշանեան — ձեր եւ իմ հայրենակից ոչ-գիւղացի [illegible]։

Իմ կարծիքով, [illegible] գէտը իր միջավայրին, իր ժամանակին, իր պայմաններուն ու զինքը շրջապատող զանգուածին [illegible] կամ մարդկութեան հոգեկան յամր կամ խռովուն արտայայտութիւններուն բիւրեղ է, ոչ թէ՝ գոլացումը։ Հոս է որ իրարու կը հանդիպինք Նարդունին ու ես։ Ինչո՞ւ 1908էն ասդին Սիամանթօն չկրցաւ նոյն ձեւով երգել, ու փոխեց լարը։ Նոյնը, Վարուժան եւ ուրիշներ։

«Ու հարցում մը» — կը գրէ Շուշանեան. «Ինչո՞ւ Կ. Մեհեան կ՚ուզէ որ երեք (քանի՞րդ. Կ. Մ.) դար յետոյ, այսօր, մենք նոյն ձեւով սիրենք մեր հայրենիքը, ինչպէս Աբովեանը կամ Մ. Նալբանդեանը»։

Շուշանեանի գիտութիւններէն մէկ քանիին պատասխանեցի Շուշանեանով նոյն ուղղութեամբ կ՚ուզեմ խօսիլ եւ այս [illegible] մասին։

Քաղցրունակ ու զգայնոտ արձակագիրը կը մոռնայ, սակայն, թէ՝ իր առաջին տողերուն մէջ իսկ կ՚ըսէ.— «[illegible] ափ, այսօր գործելու նո՛յն բազմութիւնն է, ըլլայ Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս, ըլլայ դուրսը, որ յեղափոխական աշխատանքի, ու կենդանի գործի անհրաժեշտութիւնը կը զգայ։ Աշխատաւոր զանգուածին այդ ձայնն է, որ հետզհետէ կը պարտադ[illegible] զինքը, ու կը ստիպէ [illegible] մտաւորականութիւնը թող իր թմրութենէն ու նկատ[illegible] իր պահանջները»։

Իրա՛ւ, ինչ է տարբերութ[illegible] — համեցէք ըսել — 1920[illegible] 1920էն վերջ, «նոյն [illegible] թեան» եւ անոր պահանջ[illegible] փոփոխութեան մասին իմ [illegible] տասխանն որոշ եւ մեկին [illegible] «նոյն բազմութիւնը», «[illegible] վիճակը»։ «Նո՛յն պահանջ[illegible] Երէկ Սասունի մէջ կը պաշտ[illegible] ինք քիչ մը օդ։ Այսօր՝ Ախ[illegible] բաղօլի մէջ։ Երէկ խարխլ[illegible] խատաւորը կը դանկար ին[illegible] ել իր արտադրածը։ Այսօր [illegible] նոյնեւս մածկալը։ Ի՛նչ է [illegible] վերջը, բառերու այս անի[illegible] խաղը։ Այո՛, «երեք քառորդ [illegible] ըլ երկար ժամանակ է», [illegible] ձայն եւ համաձայն եմ [illegible] որ մեր տնտեսական ու քաղաք[illegible] կան պայմանները փոփոխ[illegible] կած են։ Իսկ այդ փոփոխութ[illegible] ոչ ի նպաստ Շուշանեանի [illegible] համախոհներու տեսակէտն[illegible] ժողովուրդի մը մասին է [illegible] պէտք է առանց կանխակալ [illegible] ծիքի նայիլ անոր վրայ։ [illegible] տնտեսական յեղաշրջումներ[illegible] շահերու։ Ու պէտք է ծրագր[illegible] թէ մեր ցանկացածը, այլ կ[illegible] եւ ընդհանուր պահանջքն[illegible] մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան [illegible] լով պայմաններուն, եօ կը զ[illegible] նամ, որ ամանց համար նո՛[illegible] ուեր են անոնք։ Իմ կարծիքով [illegible] փոփոխութիւնը կը սկսի [illegible] 1918ին կը վերափոխուի [illegible] 1920էն ասդին.— խոստացած [illegible] — յետոյ, շարժում մը [illegible] ան (պատճառ՝ ծայրայեղ հա[illegible] քի մը երեւումը։ Հետեւ[illegible] Դաշնակցութեան գաղափար[illegible] նութեան աւելի խտացում [illegible] գային պահանջներու հետ [illegible] տանել աւելի նպատակ[illegible] Ցիշեցնե՞մ թէ երէկ ընկերվ[illegible] կան գրականութիւն [illegible] մենք։ (Ամէն բան պահանջ[illegible] ծնունդն է)։ Այսօր գրեթէ [illegible] նինք։ Ու մեր մամուլն [illegible] համեմատաբար նուազ կը [illegible] անոր Շուշանեանի ինծմէ շա[illegible] աւելի լայն հնարաւորութիւն [illegible] պատելու Ֆրանսայի Հայ [illegible] րութեան մէջ։ Իսկ «Յառա[illegible] «Զուլինք գաւառէն» [illegible] [illegible] թիւն է անոնց [illegible] քին հոգեկան «պահանջներ[illegible] Ն՛յն պահանջներուն, որոնք [illegible] ստիպեն Հայ մտաւորական[illegible] մեզ բոլո՛րս, եւ, [illegible] սխալ մեկնակէտ — [illegible] մեր թմրութենէն» [illegible] թեան ամենատար օրհնուն [illegible] իսկ ի՞նչ կ՚ուզէին անոնք— [illegible] չենք մտածեր գործի մասին [illegible] բնիք մը ունինք թող գրեն [illegible] հոն կ՚երթանք, ափ մը հողի [illegible] կ՚ապրինք, բայց գոնէ մեր [illegible] մէջ կ՚ապրինք»։

Ու կը հարցնեմ Նարդ[illegible] է տարբերութիւնը երէկուան [illegible] բանիկներուն ու Աղասիներուն [illegible] այսօրուայ աշխատաւորներ[illegible] պահանջներուն։

Եւ ո՛վ ըսաւ թէ «Աբով[illegible] ները ու Մ. Նալբանդեանները [illegible] նո՛յն ձեւով չպիտի սիրէին [illegible] րենիքը»։ Ընդհակառակն [illegible] նիքը երէկ ցանկութիւն էր [illegible] այսօր պահանջ մըն է։

Եթէ երէկ մ՚ամ[illegible] տամ երազ մըն էր [illegible] տնտեսական զգացողութիւն մը [illegible] Եթէ երէկ ինքնապաշտպան[illegible] թեան եւ ազգ. ազատագրական [illegible] մըն էր, այսօր աւելի քան [illegible] բնատիրութիւնն է— [illegible] բաղձանքն է երէկ մէկ [illegible] ունէինք.— արտաքին

Ըստ՞մ որ երկու եղեր են անոնք, —արտաքին ու ներքին։ Եւ չա-[...]րագոյնն այն է, որ այս տառա-[պ]ած ժողովուրդը իր բազուկներէն [...] տարպուած է յառկացնել [...] ներքին թշնամիներուն. Երէկ [...]չէ՞ քուքերին կ՚ուզէինք «Հայ [...]գայքերիութենէն» Այսօր ստիպ-[...]ուած ենք կուրծք կուրծքի կռուիլ [...]կապաղգեստ «պուրժուաներուն» դէմ։

Ընկեր՛ն։

Այսօրուայ սերունդը ա-[...]ոանց չունի Հայրենի չունի։ Ցիր-[...]քը չախտարդ ու թշուառ վանդուած [...]ւնի իր շուրջը։ Ոտքին տակ հող [...] միջավայր չունի, որ ներշնչուի [...] հայոց։ Դրէք [...] արտաքին [...]այմաններն ու չէզոքացնող ազ-[դ]ակները։ Ի՞նչով պիտի հակազ-[դ]ենք այս թոյնին, [...] [...]ազատքից հայրենասիրութեամբ մը։ Ինչու՞ անձնապէս [...]ողեանին իմ միջեւ չէ տարբերութիւնը։ Անի՛ երկու շեշտուած ու հաւա-[...] մեզ մտատանջող տե-[ս]ակէտներուն միջեւ։ Եւ ուրախ եմ [...] առաջին քայլը ինք նետեց, [...] գնահատելի անկեղծու-[թ]եամբ մը։ Նման ակնարկու-[թ]իւն մը ըրեր էր ինծ. անձնական [...]ակով մը, մեր ամէնէն տա-[...] գրագէտ հրապարակա-[խօս]ներէն մէկը [...] «ազգային լուսաւորչական [...]» (շեշտուած ազգա-[յն]ութիւն)։ Ես պատասխանեցի [...]իրապաշ ու կարուկ.—

— Կը նախընտրեմ ազգային լուսաւորչական մը ըլլալ քան [մի]ջազգային լուսաւորչական մը։

Կ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ
(Վերջը յաջորդով)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

(Առանձին Թղթակցութիւն)

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 Մայիս.— Մա-[յիս] 14 Շաբաթ կէս օրէ [վեր]ջ, ժամը 4ին տեղի ու-[նեցաւ] նորընտիր Գաւառ. Ժո-[ղով]ի առաջին նիստը, [...] մէջ։ Ներկայ էին 23 պատ-[գա]մաւորներ, որ բարձրագոյ-[նն] Փօմոնի պատգամաւորով [...] Հիւսեան, դաշնակցա-[կ]ան։

[...]ր նախագահէր Գալուստեան [...] Անտիպեան ընտրուե-[...] ատենաբաց դիւան մը, — [Նախ]ագահ՝ Պ. Յակոբ Սէլեան [...] Պ. Մ. Գույումճեան։ [...]րական Յանձնախումբի ա-[տեն]ապետ՝ Պ. Ա. Անտոնեան [...] իր գործունէութեան [...]եղեկագիրը, Փետրուար 14էն [մի]նչեւ Մայիս 8։ Ժողովքի [...] կը պարզուէին ընտրական [...] վիժեցնելու համար կա-[ր]ուած խաղերը։

Մայիս 1ին վերջնապէս փակ-ուած էին արձանագրութիւնները։ Յանձնախումբը ունեցած է 12 օրինաւոր ժողովներ։

Համաձայն տեղեկագրին, շրջաններուն մէջ գանձուած ազգային տուրքի գումարները պիտի յատկացուին իրենց տեղական ծախքերուն, մանկապարտէզին եւ եկեղեցիին, եթէ ունին, այլապէս պիտի մնան անձեռնմխելի։ Տեղեկագիրը նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ ընդհանուրին հաւանութեամբ, որմէ յետոյ նախագահ Սէլեան շնորհաւորեց ժողովականները ու ժողովին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց ընտրական յանձնախումբին։

Ընտրուեցաւ Յաջորդ մայր դիւան.— Պ. Պ. Յ. Սէլեան Ա. ատենապետ, Գ. Շահլամեան Բ. ատենապետ, Հայկ Սէրէնկիւլեան Ա. ատենադպիր, Պ. Ա. Անտոնեան Ա, ատենադպիր։

Ապա խօսք առաւ Գալաքեան եպիսկ. եւ իր գնահատութիւնը յայտնեց, ըսելով թէ 27 տարուան իր կրօնական ու ազգային գործունէութեան ընթացքին այս երկրորդ ժողովն էր որ անձամբ կը տեսնէր այդքան կարգապահ ու կանոնաւոր։ Աւելցուց թէ ընտրութեանց յաջողութեան միակ ազդակը ընտրական յանձնախումբի անձնուէր ու յարատեւ աշխատանքն էր։

Պ. Յ. Պապիկեան, ընտրական յանձնախումբին ատենապետը պատասխանելով, յայտնեց թէ կաթող. պատուիրակին անկողմնակալութեան եւ ընտրողներու գիտակցութեան արդիւնքն էր մեր յաջողութիւնը։

Բառորդ ժամ դադար տրուեցաւ, խորհրդակցութիւն կատարելու համար վարչական կազմի ընտրութեան մասին։

Համաձայն թեմական կանոնագրի 39րդ յօդուածին, ընտրուեցաւ, 9 հոգիէ բաղկացեալ վարչական մարմին մը, որ պիտի վարէ ամբողջ Մարսիլահայ գաղութը իր շրջաններով։ Վարչութեան անդամ ընտրուեցան, Պ. Պ. Հայկազուն Գույումճեան 23 քուէ, Յակոբ Պապիկեան 23, Լեւոն Մեսրոպ 20, Ս. Արապեան 20, Տիրան Թէքէեան 18, Վրթանէս Ղազարեան 17, Նշան Էփրեան 17, Ղազարոս Չպուքեան 17, Մեսրոպ Գույումճեան 14, Պ. Հայկազուն Գույումճեան առողջական պատճառներով նախապէս հրաժարած էր, սակայն ժողովի պնդումին վրայ ընդունեց։ Գալաքեան եպիսկ. յայտարարեց թէ հոգեւոր հովիւ Մամբրէ վարդապետ հրաժարած է։ Պ. Եղիշէ Թորոսեան վաղաժամ գտաւ վարդապետին հրաժարականը եւ ժողովը որոշեց առայժմ յետաձգել այդ հարցը և որոշեց որ վարդապետը իր քարոզական ու նիւթական գործունէութեան համապատասխան [...] ընդունուեցաւ. Թեմական կանոնագրի մէջ նախատեսուած հարիւրին 10 վիճակային տուրք խնդիրը։ Նախագահ Պ. Սէլեան առաջարկեց հեռագրով ամենայն հայոց կաթողիկոսին հաղորդել եւրոպահայ թեմի ամէնէն մեծ կազմակերպութեան անդրանիկ ժողովին հաւատարմութիւնը։ (Ծափեր։

Գալաքեան եպիսկ. տեղեկութիւններ տուաւ Մարսէյլի մէջ շինուելիք եկեղեցիի մասին։ Հողը գնուած է, յատակագիծը պատրաստուած, տախտակ եւ աղիւս առնուած, շինութիւնը մօտ օրէն աճուրդի պիտի դրուի։ Որոշուեցաւ յարգանքի հեռագիր մը ղրկել Պ. Վ. Թորգոմեանին։

Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԱԼԻՆ ՏԸ ԺԻՐՈՆԻ ՄԷՋ

Սալին տը Ժիրոն կը գտնուի Մարսէյլէն 2 30 ժամ դէպի արեւելք։ Այս գաղութը կազմուած է 6—7 ամիսէ ի վեր։ Եկած են Ցոնստանէն եւ Սուրիայէն։ Աշխատին մեծամասնութիւնը աղի գործարանը, ամէնքն ալ պայմանագրով։ Օրավարձքն է 9 ժամուան համար 17 ֆրանք։ Գործը տաժանելի է։

Չունին ո եւ է ազգային կազմակերպութիւն։ Մօտաւորապէս քսան ընտանիք են եւ քանի մը ամուրիներ։ Ամէնքն ալ գժգոհ են իրենց գործէն։ Օդը շատ մաքուր չէ։ Գործարանատէրը մացելի գնով տուներ տրամադրած է։ Ունեցած են հինգ ծնունդ։ Մահ չկայ։ Նախանձելի միջավայր չէ։ Մար քահանայ մը ուզեցին Մարսէյլէն, բայց մերժուեցան, հակառակ կրկնակի դիմումներու։ Վերջապէս Վալանսէն քահանայ մը ուզեցին որ եկաւ մկրտեց երախաները։ Երեւի մեր կղերականները վարժուած են բոլոր պատառներու եւ կը մոռնան այսպիսի տեղերը։

Ռ. Տ. Սարգիսեան

ՏԳԵՂ ԲԱՐՔԵՐ

ԿԱՌՏԱՆ.— Երկու ամիսէ ի վեր յայտարարութիւն եղած էր ընտրութեանց մասին։ Բաւասունեւմեկ հոգի մասնակցեցան եւ 42 քուէով ընտրուեցաւ Մարսիլիոյ հայրենակիցներէն ընկեր Ն. Թաշճեան։

Երեք-չորս խառնակիչներ ուզեցին խանգարել ընտրութիւնը։ Թամկավար պարոն մը այնքան առաջ գնաց որ ժողովականները «չիմարներ» անուանեց։ Նախագահը, ծերունի քահանայ մը, հրամայեց դուրս հանել խանգարիչը, որ հոգաբարձութեան անդամ է, բայց չէ վճարած ազգային տուրքը։ Քահանան ընտրութեան օրինաւորութիւնը հաստատելով շնորհաւորեց։

Երկու հոգիներ, որոնք ակիպրէն բանալ կ՚ուզէին, պարդ բողոքով չգոհացան եւ փողոցային կռիւ մը սարքեցին։

Հանդուցեալ հօկի նախագահը մահակի ուժգին հարուած մը ընդունեց Փարտիզակցի երիտասարդի մը՝ Գ. Գալֆաեանի եւ գետին տապալեց։ Ներկաները այս տեսնելով, զսպեցին «հերոսը»։ Բարեբախտաբար արիւնահեղութեան մը առաջքը առնուեցաւ։

Իրապեկ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մայիս 9ին, կաթող. պատուիրակը Մարսէյլի հոգեւոր հովիւին հետ այցելեց Տոմինիքէն փողոց, օթէլ Նիւ-Եորքի մանկապարտէզը։ Երկսեռ մանուկները երգեցին հայերէն երգեր, եղան հայերէն եւ ֆրանսերէն արտասանութիւններ։ Գնահատելի էր Սեբաստացի փոքրիկ Լեւոնիկ Մընջիկեանի շուշտական մարզանքի դասը։

Հայերէն եւ տեղացիներէն բազմութիւն մը հաւաքուած մանկապարտէզին դրան եւ պատուհանին առջեւ, կը զարմանային հայ մանուկներուն երգեցողութեան վրայ։ Շատեր կ'ըսէին, «ա՛խ եղանի թէ բաց ըլլային հայրենիքի դուռները, որպէսզի այս մանուկները ծծէին հայրենիքի մաքուր օդն ու ջուրը եւ ազատէին այլասերման վտանգներէն»։

Մանկապարտէզը բացուած է 1926 Նոյեմբեր 9ին, օժանդակութեամբ կաթող. պատուիրակութեան և այժմ ունի 72 երկսեռ աշակերտութիւն 2—7 տարեկան։ Բաժնուած է երեք դասարաններու որ կը կոչուին բողբոջ, կոկոն եւ ծաղիկ։ Նախապէս գրեթէ բոլոր աշակերտներն ալ թրքախօս էին։ Սակայն այժմ, ուսուցչուհի Տիկին Մարի Սիմաճեանի ջանքերուն շնորհիւ սահուն հայերէն կը խօսին։ Երկուքուկէս ժամուայ այցելութենէն յետոյ այցելուները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։

Նոր մանկապարտէզ մը.— Մարսիլիայէն կէս ժամ հեռու, Պուլվառ-Օտտօ եւ շրջակաները կը հաշուէ 6-700 հայութիւն մը։ Այստեղ ալ շատոնց զգալի էր պէտքը մանկապարտէզի մը, մանաւանդ որ ֆրանսական դպրոցը տեղի չգոյութեան պատճառաւ կը մերժէր դիմողները։

Կարգ մը արտգաւ հայրենակիցներ կազմած էին յանձնախումբ մը, որ մարդ գլուխ 20 ֆրանք պիտի գանձէ, մանկապարտէզ մը բանալու համար։ Ցաւալի է ըսել թէ շատեր չեն մասնակցած, եւ կարելի չէ եղած մէջտեղ բերել նախատեսուած գումարը, որ վերադարձուած է տէրերուն։

Ժամանակ մը վերջ գուտ Սեբաստացիներ միաձայնութեամբ Աղտ գիւղացի որոնց յառաջադիմական երիտասարդութիւնը ծանօթ է հանրութեան, ապրած ըլլալով Մուրատի շունչին տակ), կը կազմեն նոր յանձնախումբ մը եւ իրենց մէջ հաւաքելով մարդ գլուխ 50 էն մինչեւ 100 ֆրանք, կը գոյացնեն կոկիկ գումար մը։ Արդէն հողն ալ գնած են։ Շէնքի կառուցման եւ ուսուցչի համար ալ կը պակսի մաս մը դրամ։

Այդ առթիւ Յանձնախումբէն պատուիրակութիւն մը ներկայացած է կաթող. պատուիրակին, աջակցութիւն խնդրելու համար։

Գնահատութեան արժանի է Սեբաստացիներու այս ճիգը։ Անոնք առանց յուսահատելու եւ բանալով իրենց քսակները, ահա հիմը կը դնեն նոր դպրոցի մը։ Ոչ-Սեբաստացի հայրենակիցներ ալ տեսնելով գործին յաջողութիւնը, մասնակցած են հանգանակութեան։

Անշուշտ ուրիշ հայրենակիցներ ալ պիտի փութան աջակցելու, քանի որ միայն Սեբաստացիներու մանուկները չպիտի կրթուին դպրոցին մէջ։

* *

Կիրակի օր պուլվառ Օտտօի կողմը տեղի ունեցաւ հայկական հարսնիք մը, շրջանի Հայերէն 200է աւելի բազմութիւն մը լեցուած էր ընդարձակ սրահը։ Ուրախալի է որ այս հայրենակիցները շատ սիրով են իրարու հետ եւ որ եւ է հաւաքոյթի ատեն առանց բացառութեան կը հաւաքուին։ Աւանդական սովորութեամբ, շատեր նուէրներով ուրախացուցին նորապսակ զոյգ ամոլը։

Ժողովուրդին մեծամասնութիւնը Սեբաստացի եւ Կարինցիներ ըլլալով, տաքուկ հայկական մթնոլորտ մը ստեղծեցին իրենց հայկական երգերով եւ պարերով։ Թուրքերէն եւ ոչ մէկ երգ։ Երանի թէ առիկա բարի օրինակ ըլլար մեր թրքախօս հայրենակիցներուն, որ բոլոր հաւաքոյթներուն սովորութիւն են ըրած թուրքերէն խաղեր եւ երգեր կանչելու։

Ա. Պալիկեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

. . Խմբագիր,

Խնդրեմ Յառաջի միջոցաւ պատասխանել հետեւեալ հարցումներուն, քանի որ հրատարակեր էիք Փարիզի Ս. Յովհաննէս եկեղեցիի Վարչական ժողովի վերջին ընտրութիւնները։

1.— Ո՞վքեր էին (21 հոգին) այդ Վարչ. ժողովի նախկին կազմին անդամները։

2.— Որո՞նք են պաշտօնէ դադարեցեալները։

3.— Որո՞նք են նորօր ընտրեալները։

4.— Որո՞նք են 50 ֆրանք վճարելով քուէի իրաւունք ունեցող ընտրողները եւ քանի՞ հոգի։

Եւ կարելի՞ է մեզ յայտնել թէ այս ընտրութիւնները ինչո՞ւ գաղտնի կը պահեն եւ չեն ծանուցաներ հրապարակաւ, առաջ եւ յետոյ։

Հաշուետուութեան մասին ալ գաղափար չունիմ։

ԺԱԿՈԲ

ՅԱՌԱՋ.— Հարցասէր ընթերցողին հարցումներուն մենք ալ պատասխան կը սպասենք մասնաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր։

Պիտի բարեհաճի՞ հրապարակ իջնել, գոնէ այս անգամ, փարիզի ծանօթ «օլիկարշի»ն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ ԹԷ ԿԱՊԻԿ.— Հունգարիոյ գիւղերէն Ապոնիի մէջ հարուստ հողագործ մը, Եանոս Աքսէլ, ունէր զաւակ մը, որ... կապիկ էր։ Հողագործը ունեցած է չորս զաւակ, եւ չորսն ալ ծնած են հրէշային կերպարանքով։ Վերջինը, Սանտոր Աքսէլ, ճիշդ կապիկի կը նմանէր։ Վիզ չունէր, կարծես գլուխը փակցուցած ըլլային ուսերուն։ Ամբողջ մարմինը ծածկուած էր սեւ աղուամազով, մինչեւ 5 տարեկան դառնալը, զայն մեծցուց թաքստոցի մը մէջ։ Ցետոյ բանտարկեց ախոռին մէջ, որուն պատերէն կախուած էին շղթաներ։ Եւ շղթայակապ՝ կապիկը եղաւ 29 տարեկան։ Անկուշտ ախորժակ մը ունէր, կ'ուտէր ամէն բան, մանաւանդ առուոյտ։

Առտու մը մարդ-կապիկը փախաւ բանտէն։ Ու գնաց մօտակայ քաղաքը, ուր տօնավաճառ կար։ Երբ մարդիկ տեսան մարդ մը, որ մերկ էր եւ միայն մազով ծածկուած, ապշահարեցան։ Յետոյ հալածեցին։ Կապիկը մագլցեցաւ ծառի մը վրայ։ Հասաւ ոստիկանութիւնը եւ հազար նեղութեամբ յաջողեցաւ կապտել։ Նոյն պահուն կը հասնէր նաեւ կապիկին հայրը։ որ վանդակի մը մէջ դրած, տարաւ Պուտափէշթ, բժիշկներուն։ Անհագին բազմութիւն մը շրջապատեց կառքը, ուր, վանդակի մը մէջ, կապիկը կատաղութենէն կը մռնչէր։ Մաճառ գիւղացին վանդակէն հանեց իր «զաւակը», եւ ներկայացուց բժիշկներուն։ Բժիշկները քննելով գտան որ կապիկը բոլորովին նման է մարդկային կազմին, միայն թէ ճակատ չունի, հազիւ մատ մը տեղ, իսկ թեւերը չափազանց երկար են, եւ կը քալէ չորս ոտքով։ Չի կրնար խօսիլ եւ բնաւ խելք չունի։

Վերջապէս ներկայացաւ «կենդանի խաղցնող» մը, որ պայմանագրութիւն կնքեց կապիկին հօրը հետ, ցուցադրութեան տանելու համար «զաւակը», ուր որ ուզէ։ Ամսական տասը միլիոն քուրօն հօրը, ձեռք մը զգեստ եւ զոյգ մը կօշիկ՝ կապիկին համար։ Սակայն կապիկը չուզեց հագնիլ եւ տէրը վատտկեցաւ։ Կապիկը միայն գինջակ մը փաթթած է աճեցը եւ քաղաքէ քաղաք ցուցադրուելու եւ խաղալու եկած է հիմա։ Այսօր 34 տարեկան է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

[...] ՓԱՄՓՈՒՆԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱ-[...]ՆԵՐԸ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ ԽՈՒՄԲ ՇԹԱՈՒՊ

Երէկ օր մը երբ բարեկամի [...] հետ կը ճաշէի, տեսայ որ Խո-[մա] Շթաուպ սրահէն ներս մտաւ [...]տակցութեամբ գերման լր-[տես]ութեան հերոսներէն մէկուն [...]բերապետ ֆօն Ռուի որ քաղքե-[նի] զգեստ կը կրէր։

Խոմա Շթաուպ, սովորականին [...] շքեղ հագուած, ակնարկ մը [...] սրահին վրայ, յետոյ տես-[նելով] որ միայն մեր սեղանին [...] պարապ տեղ կար, առանց [...] [illegible]

[illegible] որ միայն իրենց սե-[ղանին] շուրջ երկու պարապ աթոռ [...] գաղտնի գործա-[կալ]ը պիտի թոյլ տար՝ որ [...]

Նա արդէն ոտքի ելած էր։

— Օրիորդ Խոմա Շթաուպի հաճելի ըլլալու համար ինչե՞ր չպիտի ընենք. ըսի իմ՝ կարգիս մտերիմ։

Ցեսայ որ կը տժգունէր հարուածը տեղին եղած էր։

— Ինչպէ՞ս, ըսաւ, զիս կը ճանչնա՞ք. գիտէ՞ք թէ ով եմ։

— Ուրիշ կերպ կարելի՞ է. գէթ ամէնէն գեղեցիկ կինը ըլլալէ զատ, նաեւ հոգին չէ՞ք ֆօն Ռ..ի որ միայն ձեր աչքերով կը տեսնէ։

Սկսաւ խնդալ յետոյ ըսաւ

— Կը տեսնեմ թէ ֆրանսացիները միշտ կծամեծար են եւ թէ ցեղերու մէջ կը մարի հոն, ուր կը միջամտէ կնոջ գործութիւնը

— Ըսաւ մի հաւատաք ձեր լսածին, պատասխանեցի կան պարագաներ ուր վայրագ եմ։ Երկար զիս գիտեն, նորէն ժպտեցաւ, յետոյ գլուխը օրօրելով աւելցուց

— Կը տեսնենք։

Բարեւեցինք զիրար, եւ — գոնէ ըստ երեւոյթին — առանց իրարմով զբաղելու, շարունակեցինք ճաշել։ Եւ մինչդեռ Խոմա Շթաուպ եւ իր ընկերը կը փորձէին միայն ֆրանսերէն խօսիլ, մենք երկուքս գերմաներէնը կը գործածէինք։

Հազարներու մէջէն ահա օրինակ մը այս տարօրինակ կնոջ յամառութենէն, որով յորձանքին մէջ կը նետուէր։

Շատ խելացի, կրթուած, ութը լեզու կը խօսէր։ Խորապէս հմուտ էր իր արհեստի պահանջներուն եւ կրնար գլուխ հանել որ եւ է յանձնառութիւն։ Ըսկից զատ, ինչ որ հազուագիւտ է — շահասիրութեամբ չէր որ կը գործէր, այլ հայրենասիրութեամբ։ Ըսելի ահոսկու էր ուրեմն, որովհետեւ կարելի է վարձկան գործակալ մը «գնել», բայց դիւրին չէ խիղճ մը կաշառել։

Ցաճախ պատահեցաւ որ այս կինը ինծի դէմ հակառակորդ ունենամ եւ եթէ շատ պարագաներու մէջ, յաջողեցայ իր գործունէութիւնը չէզոքացնել (ինչ որ զինքը կատաղութեան կը մատնէր) առանց կեղծ ամօթի կը խոստովանիմ թէ՝ դիպուածին կը պարտիմ։

ԽՈՒՄԲ ՇԹԱՈՒՊԻՆ ՄԷԿ ԽՈՒՂԸ

Պաշտօնակիցներէս երկու հոգի, որոնք իտալական գործակալներու ընկերակցութեամբ պաշտօն ունէին հսկելու վտանգաւոր խումբի մը վրայ, առտու մը ինծի իմացուցին թէ՝ Խոմա Շթաուպի ինքնաշարժը նշմարուած էր Լուկանօի ճամբուն վրայ։

Արդ՝ համաձայն գերման լրտեսներու տեղեկագրերուն [...] մեր ձեռքը ինկած էին, գիտէի թէ համբաւաւոր լրտեսուհիին պաշտօն յանձնուած էր տեղեկութիւններ քաղել մեր ռազմական կազմակերպութեան մասին, որուն գործունէութիւնը կը մտահոգէր թշնամին։

Միւս կողմէ, գիտէի թէ քանի մը օրէ ի վեր թշնամիին կողմէ գերի բռնուած ֆրանսացի սպաներ, որոնց վիճակը գերման արգելարաններու մէջ շատ տխուր էր, Լուկանօ ղրկուած էին հանգստանալու եւ կազդուրուելու համար։

Այս սպաներուն մէջ կը գտնուէին ծանօթ [...] ի մէջ այլոց համբաւաւոր տեղակալ Կ. [...] որուն փախուստը քանի մը օր յետոյ, այնքա՛ն աղմուկ պիտի հանէր։

Լսած էի թէ նոյն միջոցին «Ափրլմոնի պարտէզին» ծածկանունով, Խոմա Շթաուպ լար-կարամին մը վարձած էր նոյն քաղքին մէջ եւ իրաւամբ կը հարցնէի ինքզինքիս թէ քաղքին մէջ անոր ներկայութիւնը՝ այս խնդրին հետ կապ չունէ՞ր արդեօք։

Պետերէս արտօնութիւն առնալէ յետոյ, նոյն իրիկունն իսկ մեկնեցայ եւ յաջորդ առտուն, ծերուկ հազարապետի կերպարանքով անոր բնակած շէնքին մէջ սենեակ մը վարձեցի։

Անմիջապէս սենեակս եկայ եւ փոքր արդուզարդ մը յետոյ իջայ պարտէզին որուն մէջ բազմութիւնը արդէն խռնուած էր։ Երբ սրահ մտայ անթացուպիս վրայ կքած եւ անդամալոյծի պէս ոտքս քաշքշելով, բոլոր սպաները մնականապար զիս իրենց մէկը նկատելով ոտքի ելան, զիս բարեւելու համար։

Բարեւներ փոխանակեցի եւ ինքզինքս ներկայացուցի

— Հազարապետ Լինօ, 9րդ զօրաբանակի սպայակոյտէն։

(Շար.)

որոնք դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ կը մշակեն Խորհրդային Միութեան հետ եւ որոնց մէջ խորհրդային առեւտրական կազմակերպութիւնները ազատօրէն կը գործեն։ Միայն առեւտրական գործավար Միկոյեանն է, որ իրաւասու է այս մասին բացատրութիւններ ընել՝ լուրջ պատճառներով։

Այս որոշումը դիւանագիտական է. Անգլիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները ընդհատելով հանդերձ, բոլորովին չի խզեր։ Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ գերման եւ ամերիկեան տուներ դիմումներ կատարած են՝ Անգլիոյ տեղը բռնելու համար։

⁛ Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չորեքշաբթի օր վերաբացուեցան «Արգոս»ի գրասենեակները։ Վիճակագրութեան մը համաձայն 1926 Յունուար 1ին այս ընկերութիւնը 168 պաշտօնեայ ունէր, այսօր 400 հոգի կ'աշխատի իր գրասենեակներուն մէջ, եւ մութ կը մնայ այն կէտը թէ ա՛յսքան մարդիկ ինչ գործ կը կատարեն։

Անգլիոյ պետական շրջանակները բնաւ չեն զարմանար Մոսկուայի բողոքներուն համար, ու կ'ըսեն թէ 1924ին Պերլինի եւ այս տարի Փեքինի մէջ նոյն բաները պատահեցան։ Բողոքներն ու ծանուցագիրները բան չպիտի փոխեն կացութենէն, որ պիտի շարունակէ իր բնական ընթացքը։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԷՐ ՓՆՏՌՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ

Գերման ազգայնական թերթերը զանազան զրոյցներ կը հրատարակեն «Արգոս»ի մէջ փնտռուած նախարարական կարեւոր վաւերաթուղթին մասին։ Կ'ըսեն թէ անիկա անգլօ-գերման յարձակողական յատակագիծ մըն էր, որ պիտի գործադրուէր Գերմանիոյ դէմ, երբ այս վերջինը՝ լքելով Լոքառնոյի քաղաքականութիւնը, դաշնակցէր Ռուսիոյ հետ։

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, յիշեալ յատակագիծը ցոյց կու տար Գերմանիոյ մէջէն հետապնդուելիք այն ճամբան, ուսկից անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորները պիտի քալեն՝ Ռուսիոյ դէմ յարձակելու համար։

Քափիթիւլասիոններու ջնջումը

Թեհրանէն հեռագիր մը կը հաղորդէ որ պարսիկ կառավարութիւնը շահագրգռուող պետութեանց ծանուցած է թէ օտարականներուն Պարսկաստանի մէջ ունեցած բոլոր առանձնաշնորհները ջնջուած են 1927 Մայիս 10էն սկսեալ։

Պոլսոյ պարսիկ դեսպանատունը հաստատելով այս լուրը, կ'աւելցնէ թէ պարսիկ կառավարութեան այս որոշումը վաւերացուած է արդէն Ռուսիոյ, Գերմանիոյ, Թուրքիոյ, Ցունաստանի, Պելճիքայի եւ Աֆղանիստանի կառավարութեանց հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրներու մէջ։ Կը մնան եւրոպական միւս մեծ ու փոքր պետութիւնները, որոնց ծանուցագիր տրուած է յայտնելով թէ առեւտրական նախկին դաշնագիրները ջնջուած են եւ կը հրաւիրուին նորեր կնքելու, կառավարութեան վերջին որոշման համաձայն։

Դպրոց մը տինամիթով օդը հանուած

Ամերիկայի Միչիկըն նահանգի Պէթհ քաղաքին մէջ դպրոց մը տինամիթով օդը հանուեցաւ առջի օր։ Փլատակներուն տակէն գտնուեցան դիակները 40 աշակերտներու, 59 աշակերտներ ալ զանազան վէրքեր ստացած ըլլալով հիւանդանոց փոխադրուեցան։ Ոստիկանութեան քննութիւնը հաստատեց, որ այս ոճրապարտ եղեռնափորձին հեղինակն է յիշեալ դպրոցին նախկին ուսուցիչ Էնտրիւ Քիհօ, որ պաշտօնանկ եղած էր վերջերս եւ այս պարագան ազդած էր իր միտքին վրայ։ Խելագարը ամէն օր ուսուցիչներն ու աշակերտները տեսնելով, անոնց դէմքին վրայ կը կարդար ծաղր ու հեգնանք իր անձին հանդէպ, այս պատճառաւ միտքը դրաւ վրէժ լուծել անոնցմէ՝ բոլորը մէկ օդը հանելով։ Առաւ 500 փաունտէ աւելի տինամիթ, դրաւ դպրոցի շէնքին նկուղներուն մէջ եւ ելեկտրական թելով մը կապեց մօտերը գտնուող ինքնաշարժի մը։ Պայթումը այնքան ահռելի եղաւ, որ բացի դպրոցէն, օդը ելան նաեւ Քիհօ ինքն ալ, իր տունն ալ, որ դպրոցին մօտ կը գտնուէր։

Անմիջապէս զինուորներ հասան աղէտին վայրը՝ աշակերտները ազատելու համար։ Քաղաքին եւ շրջակայ գիւղերու բնակիչները եւս աջակցեցան զինուորներուն՝ փլատակներուն տակէն գտնելու համար միւս դիակները։ Սրտաճմլիկ տեսարան պարզուեցաւ, երբ մանուկներու մայրերը խելայեղ փլատակներուն մէջ նետուեցան իրենց զաւակները փնտռելու համար։ Պայթումը դասի պահուն տեղի ունեցած ըլլալով, գրեթէ բոլոր դիակներն ալ դասարաններուն մէջէն գտնուեցան։

Դպրոցին միւս մասին մէջ աշակերտները պայթուցիկ փամփուշտներ եւ երկար պատրոյգներ գտան, ու կարելի եղաւ ժամանակին առաջքն առնել ուրիշ պայթումի մը։

Ուրիշ լուրերու համաձայն, նոյն վայրկեանին խորհրդաւոր պայթումի մը հետեւանքով սպաննուեցաւ քաղաքին թղթատարական փոխ-տնօրէնը. երկրորդ պայթում մը անոր ինքնաշարժը օդը հանեց։

Ի՞նչ եղաւ «Սպիտակ Թռչունը»

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր տակաւին կը շարունակեն բսի-բսաւներ հրատարակել յանդուգն օդանաւորդներու մասին։ Վերջին տեղեկութեան համաձայն, իբրեւ թէ Նոնժէսէր եւ Քոլի յաջողած են Ատլանտեանը անցնիլ, սակայն Պոսթընի 90 քիլոմեթր հեռացած ովկիանոսին մէջ ինկած են։ Պոսթէն հասնող հոլանտական «Պէլփին» շոգենաւին նաւապետը յայտարարած է թէ Մայիս 9 երկուշաբթի իրիկուն Պոսթընի բացերը տեսած էր օդանաւի մը բեկորները։

Ամերիկացիները յիշեալ տեղը փնտռտուքներ կատարելով հաստատեցին որ խորտակուած ձկնորսանաւ մըն էր հոլանտացի նաւապետին տեսածը։

Առջի օր զրոյց շրջեցաւ թէ Մանշի մէջ գտնուած են քանի մը շիշեր՝ մէջը Նոնժէսէրի ձեռագիրով տոմսակներ։ Շուտով հաստատուեցաւ սակայն թէ կատակ մըն է եղածը։

⁛ Օդանաւորդ տեղակալ Թօրէ, առջի իրիկուն ժամը 5ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ փոքրիկ օդանաւով մը, առանց կանգ առնելու մէկ թռիչքով ուղղակի Մոսկուա երթալու համար։ Թօրէ ծրագրած էր 2500 քիլոմեթրնոց այս ճամբան կտրել 22 ժամէն եւ Մոսկուա հասնիլ երէկ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին։ Սակայն տասը ժամուան մէջ 1000 քիլոմեթր ճամբայ կտրելէ վերջ, շարժիչ մեքենային անգարման պատճառաւ ստիպուեցաւ վար իջնել Գերլինի արուարձաններէն Թէմփէլհոֆի մէջ, առաւօտեան ժամը 3ին։ Թօրէ մեքենան նորոգելէ վերջ Մոսկուա պիտի երթայ, իսկ վերադարձին պիտի փորձէ մէկ թռիչքով մինչեւ Փարիզ գալ։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյլի Ժուռնալ»ի սրահը։ Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ատենազական ժողովի կը հրաւիրէ Արգութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան, Քրիստափոր, Հրազդան, Ազբիւր Սերոբ, Գայլ Վահան, Ռոստոմ, Արամ, Վիշապ, Նեմեսիս, Զաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Օթէլ տը-Լիւնի վերնայարկը. Մեթրօ Իթալի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՇԱՎԻԼԻ Հ.Յ.Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

տեղին վրայ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, հաճելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ Համբարձման վիճակ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվրէն եւ փօռթ տը Սէն-Քլուէն Թիւ 1 Թրամվէյ, իջնել Շավիլ՝ Փիւի Սան-Վէն, շոգեկառք-Մօնփառնաս, իջնել՝ Շավիլ։ Ժամը 10էն 12հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները՝ առաջնորդելու համար եկողները։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը 22 Մայիս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի «Վ.ազգէն» խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 22 Մայիս, կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին, քաֆէ տը Փառիի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ, ժամը 8.30ին, 63 րիւ Րէփիւպլիքի սրահը խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ 22 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։

Հ. Յ. Դ. ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ենթակոմիտէի 4րդ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ օր ֆրանսական հիւանդանոցի դիմացի սրճարանը։

Պիտի դասախօսէ ընկ. Ա. Աճէմեան։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մասը դիւանը Բ. Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Կիրակի 22 Մայիս ժամը 2.30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ՖՐԱՆՍ. բանակի հայ կամաւորական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին 37 Rue Lamartine։ Օրակարգ՝ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ ընթացիկ հարցեր։

ՓԱՐԻԶԻ Այգեստանեան Նէօրեսի օժանդակ միութեան առաջին ընտանեկան երեկոյթը՝ այսօր Ուրբաթ, ժամը 9ին, Restaurant Gillet, Փորթ Մայեօ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պր. Զօրիկ Զօրաեանէն ստիպողական գործի մը համար Մասիս տպարանը գալ անմիջապէս։

Գ. Ն. ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ խմբագրատուն կը հրաւիրուի։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Գ. Մինրան Մուրատեանէ (Պորտօ) իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or։ Թերթին գործակալն է Գ. Խաչիկ Ջօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

Շավիլ, Ս. Մ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Կառտան, Ս. Թ.— *Ստացանք 100 ֆրանք։*

Միլանօ, Մ. Շ.— *Ստացանք 50 ֆրանք։*

Սիւռէն, Մ. Կ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Տէքազվիլ, Գ. Մ.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Կառտան, Յ. Գ.— *Ստացանք 38 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Խ. Հ.— *Ստացանք 90 ֆրանք։*

Պէլֆօռ, Ն. Ն.— *Ստացանք 35 ֆրանք։*

Մարսէյլ, Գ. Օ.— *Ստացանք 35 ֆրանք, սկսանք ղրկել։*

Քան, Ա. Գ.— *Ստացանք 70 ֆրանք։*

Սէն Շամօն, Կ. Մ.— *Ստացանք 40 ֆրանք։*

Քար. Ժ. Մ.— *Ստացանք 90 ֆրանք։*

Հայլէնտ Փառք, Ս. Տքթ. Գ.— *Ստացանք 15 տոլար. կարգադրեցինք։*

Մարսէյլ, Ս. Մ.— *Ստացանք 5 ֆրանք։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազլըմեանի 22 Rue la Boetie։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Եավին Գարահիսարցի Նշան Եաhիկեան, աւարտած էլպըսանի Սանասարեան վարժարանը, մօր անուն Իւղաբեր, քրոջ անունը Եողակաթ, որ կիլիսեանի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայր մըն ալ ունէր խոհարար, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մնաց, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossian Marseille.

— *Մաքս Զաքըրեանին հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Կարապետ Մալաքեանի*, 11 Rue du Sénégal, Paris 20e.

ԿՈՐՍՈՒԱԾ

Մուշի Պուլանըգ գաւառի Կոփ գիւղացի Մովսէս Կարապետեան, 30 տարեկան, Փարիզի իր բնակարանէն մեկնած է Մայիս 10ին, առանց որեւէ լուր տալու։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով։ Դիմել Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ 1 Rue Liot, Billancourt (Seine)

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաւարշ 5 ֆրանք, Ծառեր Թաւրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արաէն Լիւքէն 20, Նամուս 12, Զար ոգի 12, Պատուի համար 12, Լառութիւնը 8, Երազաշան 10, Կոյսի մը Օրագիրը ., Թուղթի փառք 5, Վերջալուսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Փէպէքը 10, Անոյշ 5, Կարմիր Ձամուց 15, Հայուհին 10, Լերան ոգին 15, Լոնտոնի հովուամէրը (Սաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թաղականին Կնիկը 25, Միջնորդ Տէր Պապան 25, Տասնհինգ տարի Պոլսէն դուրս 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Ձայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Մերկ կինը 12.50, Յիմար Կայսր 12.50, Կայսր 10, Արտիստը, Ծաթման եւ Աստղը Կիլիկիա Երգարան 20, Փոքրիկ տաճիկ երգեր 10, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոսթի ծախք չկայ

25 Ֆր-ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.-ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		30[illegible]
» II »		1920
» III »		1525
Թուրքի երկաթ. Lots turcs		160

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 200 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		
ԵՒՐՈՊԱ	10	20

ՇԱԲԱԹ 21 ՄԱՅԻՍ 1927 — 21 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 342

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՂԱՒՄ ՏԱԼ ԱՌԱՆՑ ՄԽՐՃՈՒԵԼՈՒ

Մայիս 8ին կատարուեցան Մարսէյլի Գաւառ. ժողովին ընտրութիւնները, իսկ Մայիս 14ին կազմուեցաւ Վարչութիւնը, որ կը բաղկանայ ինը անդամներէ։

Սպասելով Նորընտիր ժողովին եւ վարչութեան գործունէութեան, կ՚ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ պարզել կարգ մը տեսակէտներ, որոնց մասին աղօտ գաղափար ունին շատերը։

Մեր խօսքը չի վերաբերիր անոնց որ բան-գործ ըրած են ինքնավար շրջել ամէն ինչ, եւ տարին տասներկու ամիս «դասակցութիւն» զառանցել, գործի վրայ երեւալու համար։

Անոնք մէկ պաշտօն ունին. — սաել եւ խառնակել, սասանել եւ խափանել, որպէսզի վիժի գաղութներու կազմակերպութեան գործը, որ այնքան ստիպողական է, բոլոր պարզ մարդերու համոզումով։

Այդ բնական պահանջը, կազմակերպութեան ո՛ր եւ է ձեւին սարսափ կը մատնէ խառնակիչները։ Այն պատճառաւ կը կարծեն թէ հայրենիքին ծառայած կ՚ըլլան, եթէ յաջողին ձախողեցնել ամէն փորձ։

Այս անպատիւ առաջնորդութեան մէջ, իրար կը դիմաւորեն կարմիր կոմիսարն ու դեղնագոյն տիրացուն, Երեւան բազմած Երեւանէն «առաջնորդ» մունետիկն ու երէկուան ժամկոչը Մեծ չինովնիկը։ Այդպէս չէ՞ համառուսական, ընդհանուր հակապետական ճակատին վրայ եւս։ Հետեւեցէք օրուան անցուդարձին, եւ պիտի տեսնէք թէ ո՛ր եւ է երկրի մէջ, երբ կարմիրները կը պայքարին ու կը դաւեն օրուան ուժերուն դէմ, իրենց ունին ամէնէն մութ եւ յետադիմական տարրերը. Գերմանիոյ միապետականներէն մինչեւ «ընկեր» Մուսթաֆա Քէմալը եւ Ապտիւլ Գատըրը։

Մասնաւորելով ռամկավարներուն վրայ, արդարութիւնը կը պահանջէ ճշդել թէ՝ չարիքի գլխաւոր աղբիւրն է Փարիզը։ Կան շատ մը ռամկավարներ, որոնք առողջ կը խորհին, բայց ուժ կամ կորով չունին իրենց համոզման համաձայն շարժելու, եւ կը մատնուին անելի։ Այս տեսակէտէն, յատկանշական օրինակ մըն է Ցունաստանը, ուր վերջերս պտոյտ մը կատարեց մեր ընկերներէն մէկը, եւ հաստատեց այդ պարագան։ Տեղւոյն իսկական ռամկավարները կրցեր են արժեցնել իրենց տեսակէտը, որովհետեւ Աթէնքէն թերթ մը կը տեղեկացնէ թէ համաձայնութիւն գոյացած է երեք քաղաքական կուսակցութիւններուն միջեւ, եւ չէզոք վարչութիւն մը պիտի կազմուի։

Խառնակիչներուն կարգախօսը այն է թէ՝ գաղութներու կազմակերպումը խափանելով, Դաշնակցութիւնը կ՚ուզէ ճամբայ յարդարել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ։

Այս անմիտ մեղադրանքին պատասխանը կ՚իյնայ իրենց ընկերներուն եւ մանաւանդ չէզոքներուն։

Եթէ, անոնք այնքան խելք եւ կամք չունին որ, հլու հպատակ պիտի դառնան ամէն մէկ ժողովի կամ վարչութեան մէջ ընտրուած քանի մը Դաշնակցականներու ձեռքը, ուրեմն արժանի են այդպիսի կացութեան մը։ Իսկ եթէ անոնք ալ, շատ ռամկավարներու մէջ, կը խորհին ճիշտ այնպէս ինչպէս Դաշնակցականները, եթէ անոնք ալ, առանց պատ ի պատ ձեւերու կողմնակից թէ արեւը առտուն կը ծագի, իսկ լուսինը՝ գիշերը, կը նշանակէ թէ մեղադրանքին հեղինակները կամ իրենք ապուշ են, կամ ապուշի տեղ դրած են իրենց ընթերցողները եւ լսողները։

Ըսեր ենք եւ պիտի կրկնենք միշտ,— գաղութները պիտի կազմակերպուին։ Բոլոր քաշքշուքները, խաչաձեւումները եւ ... վէճերը կրնան դանդաղեցնել այս ձեռնարկին իրագործումը, բայց երբեք՝ խափանել։ Եւ մեր անարժան հակառակորդները եթէ անկեղծօրէն այս ժողովուրդին եւ Հայաստանի բարիքին համար է որ կը տքնին, մինչեւ անգամ կոխնէր յանցանելով, պէտք է միանգամ ընդ միշտ թօթուեն իրենց անցեալ յաւակնութիւնները, եւ վարժուին իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ է։

Ամէն ուր որ ափ մը հայրենակիցներ կան յստակատես եւ ազատ, անկարելի է որ հանդուրժեն տիրող անկերպարան վիճակին։

Կազմակերպութիւնը գլուխ պիտի հանուի այսպէս կամ այնպէս, համաձայն տեղական պայմաններուն, բայց միշտ նոյն առաջադրութեամբ,— ամփոփել ուժերը, ուսումնասիրել և լուծել պէտքերը, պայքարիլ այլասերման դէմ։ Մէկ խօսքով՝ պահպանել չարիքները եւ պաշտպանել ինքնապաշտպանութիւնը, որ այլապէս հրատապ խնդիր է մեր այս վտարանդի վիճակին մէջ։

Այս ճամբուն վրայ, մեր ընկերներուն եւ գաղափարակիցներուն կ՚իյնայ կատարել ինչ որ կախուած ունի իրենց ուժէն։

Անոնք մղում պիտի տան ամէն մէկ հանրօգուտ ձեռնարկի։ Մինչեւ անգամ գործ պիտի համարեն քան մանուկ ամփոփել սրահի մը անկիւնը եւ հայերէն սորվեցնել անոնց։

Բայց, իբրեւ անդամները քաղաքական կուսակցութեան մը որ ունի որոշ դաւանանք, անոնք ազգային գործերու մէջ պիտի չվարակուին այնպէս ինչպէս Պարոնեանի Մանուկ աղան։ Կրնան պիտի տան, բայց չպիտի միջամտեն բանկալի, ժամկոչի, ... տաղտուկներու մէջ։ Ամէն մարդ իր տեղը։ Եւ ո՛ւր ... մը արժանապէս կրնայ կատարել ո՛ր եւ է գործ. լաւ ... առաջ անցնի։

Շատ մը պարագաներու մէջ, մեզի կ՚իյնայ արթուն պահակի դեր։ Ո՛չ մեկուսի, ոչ ալ թաղականական։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Պէյրութի «Ազդակ»ը (11 Մայիս) պարզելով Սուրիոյ հայութեան ցաւերը, դիտել կուտայ.

— «Սուրիահայութիւնը ունի իր ցաւերը, աւելի քան ո եւ է գաղութ։ Թանակով բարձր տարբեր գաղութներէ, իսկ որակով դժբախտաբար կը մնանք անոնցմէ ետ։ Մասնաւորենք ցաւի մը մասին, որ կը յամառի կրծել մեր գաղութը ներսէն, վարկաբեկելով հայութիւնը յաչս օտարներու։ Կ՚ակնարկենք մեր կարգ մը թրքախօս բաղաքներուն եւ մանաւանդ Թուրքերէն լեզուի գործածութեան։ Ինկապէս անհանդուրժելի է այսքան գաղութներէ վերջ մեր դահիճներու լեզուին գործածութիւնը։ Այս պարագան ամէն օր դիտել կուտան մեզ տեղացի ժողովուրդները. իսկ մենք փոխանակ ջանքեր ի գործ դնելու՝ դարմանելու համար այս ցաւը, առանձին հաճոյքով կը խօսինք այդ լեզուն։

«Ձենք անգիտանար, որ մեր գաղութը բաղկացած ըլլալով գլխաւորաբար Կիլիկիոյ շրջանի հայութենէն, պարզ ենական մեղք մըն է որ իր հետ կը պտտցնէ այս ափերուն վրայ։ Աստիճան մը ներելի պիտի ըլլար, երբ Թուրքերէնը գործածուէր միայն հին մարդոց կողմէ։ Մարդիկը կարելի չէ փոխել մէկ օրէն միւսը, մանաւանդ լեզուական հարցին մէջ։ Եւ սակայն ի՞նչ ըսել այն երիտասարդներուն, որոնք քիչ շատ իրենց մայրենի լեզուն գիտնալով հանդերձ, օտար լեզու կը բարբառին։ Չըսե՞լ որ ցեղային արժանապատուութիւնը այդ մարդոց մէջ տկար է տուած բարոյական անանկութեան։

«Թրքախօսութեան այս ախտը ոչ դպրոցով եւ ոչ այլ միջոցներով կարելի է հիմնապէս բուժել։ Դպրոցներն ու միութիւնները ունին անշուշտ իրենց որոշ դերը, եւ սակայն գլխաւոր դարմանը կը կայանայ, ազգային գիտակցութեան զարգացման մէջ։ Որովհետեւ մենք տեսանք, որ հայերէն գիտցող Հայն ալ կը սիրէ շարունակ գործածել Թուրքերէն լեզուն։

«Մինչեւ այսօր դեռ կրօնական բեմեր կան մեր գաղութին մէջ, ուրկէ Թուրքերէն լեզուին փրոփականտը կը կատարուի գիշեր ու ցերեկ։ Մինչդեռ բեմը այն գլխաւոր ազդակն է, որ բարոյապէս պիտի դաստիարակէ մեր ժողովուրդը։

«Հայերէն խօսինք, եթէ չենք ուզեր մեռելներու անէծքը հրաւիրել մեր վրայ։»

---

130 ՀԱԶԱՐ ՌՈՒԲԼԻ. — Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն յատկացուած 650 հազար ռուբլի վարկէն Հայաստանի բաժին հանուած է 130 հազար ռուբլի, իբրեւ վարկ Համագործակցական ընկերութիւններուն։

Յատկացուած է, լա՛ւ, ի՞րբ կը յանձնուի

Շիրակի աղէտին յատկացուած միլիոններէն ինչքա՞ն գումար յանձնուած է։

Ո՞ՒՐ ԿԸ ՂՐԿԵՆ ՈՐԲԵՐԸ. — Ալեքսանդրապոլի Աշխատանքի Ցակաղանը, Աբխազիայի ծխախոտագործներուն մօտ աշխատելու ղրկած է 25 որբեր, որոնք գործազուրկ էին։

«ՄԱՅԻՍ 28»-Ի ՏՕՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞նչ սակարկուեցաւ Լոնտոնի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւնի Լոնտոնի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հակառակ պաշտօնական շրջանակներու մէջ ձեռք առնուած միջոցներուն, որով Պրիանի եւ Չէմպըլէյնի տեսակցութեան անհատական եւ մտերմական բնոյթ տալ կ՚ուզուի, յաւատ գրոյցներ կը շրջին թէ երկու կառավարութեանց միջեւ կանոնաւոր դիւանագիտական սակարկութիւն մը տեղի ունեցած է։

Ահա՛ թէ որոնք են սակարկութեան գլխաւոր կէտերը.—

1.— Ֆրանսա կ՚ընդունի Անգլիոյ հետեւիլ՝ Մոսկուայի հանդէպ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։

2.— Անգլիա կ՚ընդունի Ֆրանսայի հետեւիլ Հռենոսի մասին հետապնդուելիք քաղաքականութեան մէջ։

3.— Ֆրանսա կ՚ընդունի Անգլիոյ հաշտարար տեսակէտը իտալական քաղաքականութեան մասին։

4.— Ֆրանսա պիտի յարի անգլիական տեսակէտին չինական քաղաքականութեան մէջ։

Ուրիշ խօսքով, Անգլիա համաձայնած է ուժ տալ Փուանքարէի տեսակէտին Հռենոսեան գրաւուած հողերու պարպումին մէջ, փոխարէն Ֆրանսա ուժ պիտի տայ անգլիական քաղաքականութեան միւս բոլոր վէճի առարկայ ճակատներու վրայ։ Մասնաւոր հոգ կը տարուի Ջրելու համար այն կարծիքը թէ այս սակարկութիւններով Ջուրը կ՚իյնան Լոքառնոյի դաշինքները։ Միւս կողմէ ջանքեր կ՚ըլլան շեշտելու համար թէ այս նոր համաձայնութեամբ Լոքառնօն աւելի հաստատ հիմերու վրայ կը դրուի, առանց բացատրելու սակայն թէ ինչպէս։ Քաղաքական կարգ մը շրջանակներու մէջ կը կարծուի սակայն թէ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն ի պատիւ ամբողջ երեք օր տեղի ունեցած ծիսական հանդիսութիւնները՝ սրտայոյզ յիշատակի մը վերածեցին Լոքառնօն։

∴ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Ֆրանսայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ երեք շաբաթէ ի վեր սկզբունքով համաձայնութիւն կնքուած է, սակայն Անգլիա ահագին ճնշում կը բանեցնէ Ֆրանսայի վրայ՝ արգիլելու համար զայն ստորագրելէ համաձայնագիրը։ Փուանքարէի եւ Սարոյի հակապոլշեւիկ պայքարը մեծ մասամբ անգլիական ազդեցութեան արդիւնքէ։ Չէմպըլէյն արգիլեց Պրիանի Չիչէրինը ընդունիլ։ Նոյնպէս Չէմպըլէյն արգիլեց Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը, որ Ռուսիոյ ճանաչման մասին որոշում տայ։

ԱՆԳԼԵՌՈՒՍԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Վաւերաթուղթերու հրատարակութիւն

Անգլիոյ Ներքին Նախարարը խոստացած էր «Արգոս»ի խուզարկութեանց մասին յայտարարութիւններ ընել Հինգշաբթի օր Երեսփ. ժողովին մէջ եւ մանրամասնութիւններ տալ գրաւուած վաւերաթուղթերու մասին։ Սակայն առաւօտուն գումարուած Նախարարական խորհուրդին մէջ որոշուեցաւ նոյն օրը ո եւ է տեղեկութիւն չհաղորդել, այլ սպասել, որ կարգ մը ուրիշ վաւերաթուղթեր ալ թարգմանուին, որպէսզի կարելի ըլլայ աւելի լիակատար մանրամասնութիւններ տալ։

Ներքին Նախարար սըր Ուիլեըմ Հիքս Երեսփ. ժողովին մէջ պատասխանեց միայն կարգ մը հարցումներու։ Օրինակ, ըսաւ թէ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ հաստուցում պիտի ընէ «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ առաջ եկած նիւթական վնասներուն համար։ Ըսաւ նաեւ թէ գրաւուած վաւերաթուղթերը խիստ մեծ կարեւորութիւն ունին։ «Ահա՛ թէ ինչու համար, աւելցուց, կառավարութիւնը կ՚ուզէ հիմնական կերպով քննել զանոնք, խնամքով կշռել անոնց բնոյթն ու տրուելիք եզրակացութիւնները։

Նախարարը պատասխանելով աշխատաւորականներուն, ճշդեց նաեւ հետեւեալ կէտերը.—

1.— Սքոթլէնտ Եարտի մասնաւոր գրասենեակին պաշտօնեաներուն մէջ ո՛չ մէկ ռուսահպատակ կամ ծագումով Ռուս կայ։ 2.— Ինը երդուեալ թարգմաններու պաշտօն տրուած է թարգմանելու Սովիէթ Հաուզի մէջ գրաւուած վաւերաթուղթերը։ 3.— Ո եւ է անգլիացի դատաւոր իրաւասու է խուզարկութիւններ հրամայել Անգլիա հաստատուած անգլիական կամ օտար ընկերութեանց շէնքին մէջ, երբ պատճառներ ունի կարծելու թէ կարգ մը յանցանքներ գործուած են հոն։

Աշխատաւորական փոնսոնպի վիճաբանութիւններուն Եւ ... Հինգշաբթի օրուան յետաձգուիլը խիստ նշանակալից գտաւ։ «Ձեմ կարծեր թէ, ըսաւ, կառավարութիւնը ժամանակ ունենայ կ՚ուզէ կեղծ թուղթեր պատրաստելու համար, թէեւ Զինովիէվի ատեն նամակէն վերջ շատ կասկածով պէտք է ընդունիլ «Արգոս»ի մասին բսուելիքները։ Ճոյնսըն Հիքս դիւրին յաղթանակ մը տարաւ. բայց գահլիճին միւս անդամները մտահոգ են եւ ժամանակ կ՚ուզեն իրենց գէշ կացութեան ելք մը գտնելու համար։ Կառավարութիւն մը, որ կեղծարարութենէ մը ծնաւ, կրնայ նոյն դէպէն մեռնելու վախն ունենալ»։

Ի վերջոյ Աշխատաւորականներու պահանջին վրայ, վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան Հինգշաբթի օրուան։ Վարչա...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ 11 Մայիս).—

Հին Յունաստանի ազգային կեանքին մէջ ստեղծուած քաոսին վերջ մը տալու համար, ամիսներ առաջ քանի մը չէզոքներու նախաձեռնութեամբ միջկուսակցային ժողովներ գումարուած էին, որոնք արդիւնքի մը չէին յանգած։ Քանի մը շաբաթ առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան միջեւ համաձայնութիւն մը գոյացած էր, իսկ այս անգամ ուղղակի երեք կուսակցութիւններու միջեւ, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան մասնակցութեամբ եւս երկուշաբթի երեկոյ գրաւոր նոր համաձայնութիւն մը կնքուած է, եւ պիտի ընտրուի անկուսակցական վարչութիւն մը։

Երեք քաղաքական կուսակցութիւններու համագործակցութիւնը այսպէսով վերջ կը դնէ անտեղի պայքարներու, որոնցմէ այնքան շատ վնասուած էր գաղութը։

Հաւանաբար այս կիրակի գումարուի պատգամաւորական ժողովը։

«ԵԹԷ ԱՋԴ ԳԱՅԹԱԿՂԵՑՆԷ ՔԵԶ ՀԱՆԷ ԵՒ ՆԵՏԷ»

ԱՅՍՊԷՍ ԱԼ Կ՚ԸՆԷ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

Պէյրութէն կը գրեն.—

Բուլղարական ախտէն վարակուած 20 տարեկան գեղադէմ, առողջ եւ զարգացած երիտասարդ մը, քանի մը օր առաջ շուկայի մէջ պտտած պահուն, սիրուն աղջկան մը կը հանդիպի։ Ակամայ կը հրապուրուի անփորձ երիտասարդը եւ քանի մը ծուռ ակնարկներ կ՚ուղղէ գեղեցիկ օրիորդին։

Հազիւ քանի մը քայլ անդին, կը խայթէ սրտին ախորժակը եւ կը սկսի մտածել իր մեղքին վրայ. չէ՞ որ գայթակղութիւն է ծուռ աչքով նայիլ աղջկան մը։ Խռոված խիղճով եւ անհանգիստ սրտով տուն կը վերադառնայ, Ս. Գիրքը կը բանայ գտնելու համար այն համարը, որուն տրամադրութեան համաձայն պիտի քաւէր իր մեղքը։ Երկար պրպտումներէ յետոյ, կը գտնէ այն համարը որ կ՚ըսէր. «Եթէ քու աչքդ քեզ գայթակղեցնէ, հանէ զայն եւ նետէ»։

Իր գայթակղութեան պատճառը աչքերն էին եւ թէ ալ երկու աչքերը, որովհետեւ երկու աչքերն ալ դիտած էին սիրուն աղջկան սրունքներն ու թեւերը։ Ուրեմն արքայութեան արժանանալու համար, անհրաժեշտ էր հանել իր երկու աչքերը, ըստ Ս. Գրքի տրամադրութեան։

Յիմար երիտասարդը, յաջող կերպով գործադրելու համար աստուածային օրէնքը, *երկու երկայն եւ սրած փայտեր կը գտնէ, կը խրէ ամուր կերպով գետին, իր աչքերու իրարմէ ունեցած հեռաւորութեան համեմատութեամբ, եւ ուժգնօրէն կը զարնուի անոնց, արիւնթաթախ վիճակի մէջ, կուրցնելով իր աչքերը։*

Հակառակ ցաւի սաստկութեան, ոչ կը ճչայ եւ ոչ ալ կուլայ, այլ ծունկի եկած, կ՚աղօթէ եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ Աստուծոյ, որ քաւուած են իր մեղքերը ու արժանացած է երկնային արքայութեան։

Կուրցած երիտասարդը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ...։

ՕՐՈՒԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ ՎՃՌԱԾ Է ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻԼ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ)

Իտալօ-ալպանական համաձայնութիւնը, որով Իտալիա իր թեւարկութեան կ'ենթարկէ Ալպանիան եւ կ'ապահովէ օրուան կառավարութեան տեւականութիւնը, պատճառ եղաւ Սերպիոյ արտաքին նախարարին հրաժարման եւ դաշինքի տագնապին։

Տագնապը հրատապ վիճակ մը առնել սկսաւ, քաղաքական հորիզոնը մթագնեցաւ պահ մը՝ երբ Իտալիա ծանուցագրով մը սերպիական մօտալուտ արշաւանք մը երեւան հանեց եւ պատասխանատուութիւնը նետելով նորակազմ պետութեան վրայ, սպառնաց պաշտպանել ալպանական հողը։

Իտալական մամուլը բուռն զայրոյթով յարձակեցաւ Սերպիոյ եւ մանաւանդ մութ ուժերու դէմ, որոնք իբրեւ թէ կը սպառնան եւրոպական խաղաղութեան։

Թողունք իրարանցումները եւ քննենք աշխարհագրական ու տնտեսական պատճառները իտալեւսերպ մրցակցութեան մանաւորապէս եւ ֆրանքօ-իտալական խուլ պայքարը Պալքաններու մէջ։

Ալպանիա ազատագրուեցաւ Թուրքիոյ լուծէն պալքանեան պատերազմներէն ետք։ Աւստրօ-իտալական մրցակցութիւնը ստեղծեց անկախ իշխանութիւնը։ Համեւրոպեան պատերազմը Ալպանիան պահ մը սրբեց քարտէսէն, դաշնակից բանակներ՝ սերպ, իտալական, հետզհետէ կոխոտեցին ալպանական հողը։ Իտալիա գրաւեց Վալոնան մինչեւ պատերազմի վերջը։

Պատերազմի վաղորդայնին, սերպեւ-իտալական հակամարտութիւնը կը սկսի Ալպանիոյ շուրջ։ 400 քիլոմէթր երկար, 150 քիլոմէթր լայն այս երկիրը երբեք հաստատուն կառավարութիւն մը չէ ունեցած։ Հակառակ 1920ին ալպանի ընտրեալ գաւառապետ մը բանակ մը կազմելով, Ցունիսին եւ Ցուլքին կը ստիպէ իտալացիները պարպել Վալոնան։ Ասոր հետեւանքով կը ծագի սերպ-ալպանական հակամարտութիւնը։ 1920 Դեկտ. ին Ալպանիա կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ (Յիշենք Խրիմեանի երկաթէ գգալն ու հերիսան)։

Պալքանեան թերակղզիին արեւմուտքը Ադրիականի մուտքին կտրտուած լեռներով հաստատամեան բերդ մըն է Ալպանիա, որ կը տիրէ Ադրիականի անցքին եւ որմէ կարելի է թափանցել պալքանեան թերակղզին։ Հռոմայեցի ռազմագէտը ըմբռնած էր այդ կարեւորութիւնը։ Յոյն ... մինչեւ Սելանիկ ուղի մը կը գտնուէր — Էկնաթիա — որ կը միացնէր Ադրիական ծովը Եգէականին։

Գերմանական ռազմագիտութիւնը այդ ուղիով կը յուսար հասնիլ Պոլիս։ Աւստրօ-գերմանական դիւանագիտութիւնը անկախ Ալպանիա մը կազմելով, հակասերպ եւ հակայոյն պետութիւն մը ստեղծած կ'ըլլար եւ ազատ ուղի մը կ'ունենար Ադրիականէն ուղղակի Պոլիս։ Պատմական Էկնաթիա ուղիին երկայնքը եւ անկէ անդին Ադրիականէն մինչեւ Սեւ ծով կը գտնուի մահմետական բնակչութիւն մը, որուն վրայ կը հիմնուէր երկեակ կայսրութեան դէպի արեւելք մղումը։ Պատերազմը չարդարացուց այդ յոյսերը։

Իտալիոյ վարչապետը Փիրուճիայի մէջ «Հին Հռոմը ծովուն վրայ» բանախօսութեամբ մը վեր հանեց հռոմէական ծովային քաղաքականութիւնը Միջերկրականի տիրապետութիւնը։ Իտալիան Հռոմի յաջորդը այդ քաղաքականութեան կը հետեւի։ Մերն է Ադրիականը (Mare nostrum) կը գոչեն իտալացիները, մենք մեր տեղը պէտք է ունենանք Միջերկրականի վրայ, կը կրկնեն ամէն օր։

1920ին իտալացիները պարպելով Ալպանիան, պահեցին Վալոնայի մօտ Սասէնօյ կղզին եւ ապա զօրացուցին։ Այդ կղզիէն Իտալիա 05 քիլոմէթր երկար Օթրանթոյի ջրանցքը կը գտնուի։ Հետեւաբար Իտալիա տէրն է Ադրիականի մուտքին, կը հսկէ չխօսելով, աւստրիական, սերպ եւ հունգարական առեւտուրը։

Ճիօրտանօ Պրունօ ժամանակին կը գրէր. «Իտալիայէն կը սկսի Ալպանիոյ լոյսը»։

Սերպիոյ բնական նաւահանգիստն է Սելանիկը։ Ժամանակին աւստրիական երկչլութեան պետութիւնը կը ձգտէր Սելանիկի, ազատ ծով հասնելու։ Սերպիա աշխարհագրական դիրքով տնտեսական միակ ելքին կը նայի անդին՝ Իտալիա պաշտպանութիւնը տարածելով Ալպանիոյ վրայ, տիրելով Ալպանիոյ Էկնաթիա ուղիին, կրնայ յառաջանալ դէպի Պալքաններ, սպառնալ Սերպիոյ հաղորդակցութեան միակ ճամբուն, խցել ու պաշարել նորակազմ պետութիւնը մօտենալով Պուլկարիոյ, որուն կը գարպասէ պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր։

Գրուեցաւ թէ ալպանական դաշինքի հետեւանքով Թուրքիա սերպ մերձեցում մը հաւանական է։ Ներդաշնութիւնը ճիշդ կրնայ ըլլալ։ Թուրքիա պալքանեան պետութիւն մըն է եւ կողմնակից պալքանեան հաւասարակշռութեան։ Թուրքիոյ վարիչները ծանօթ են պատմութեան, գիտեն թէ Ադրիականը ... Սելանիկէն փոքր Ասիա արշաւելու համար եւ «Աշխատաւոր բանակը» 1909ին Սելանիկէն եկաւ Պոլիս։ Սելանիկ դուռն է Պոլսոյ։

Ռազմական դիրքի կարեւորութեան կը միանայ տնտեսական առաջնակարգ կարեւորութիւն մըն։ Ալպանիա լեռնային ու խոպան երկիր մը չէ միայն։ Բերրի երկիր մըն է, ուր կարելի է մշակել Իտալիոյ անհրաժեշտ նախնական նիւթերը՝ ցորեն եւ բամպակ։ Ալպանիա ունի հանքածուխ (Վալոնայի հարաւը Թէփելէնի աւազանը), իսկ Իտալիա զուրկ է հանքածուխէ, տարին երկու միլիառ լիրէթ արժէքով վառելանիւթ կը ներածէ։ Ալպանիա ունի անտառներ։ Իտալիոյ ներածման կարեւոր տեղերէն մէկը կը բռնէ աւստրիական եւ սերպիական փայտ 1925ին գնած է 1220 միլիոնի արժէքով։

Իտալիոյ հարաւը բոլորովին անջրդի է, գրկուած ելեկտրական լոյսէ եւ ուժէ, ճարտարարուեստի անհրաժեշտ ... Ալպանիոյ Օխրիտա լիճին ջուրը կրնայ ելեկտրական ուժ արտադրել եւ կարելի է այդ ուժը փոխադրել Պրինտիզի, որուն հեռաւորութիւնը Օխրիտա լիճէն 200 քիլոմէթրը չանցնիր, իսկ ելեկտրական ուժը կարելի է փոխադրել 200 քիլոմէթրէն անդին։ Հոն, Իտալիոյ այդ ամայի մասերուն մէջ, կարելի է ստեղծել տեղական ճարտարարուեստներ, ինչպէս եղած է Պիրենեան լեռներուն մօտ, ուր հազիւ թէ շահագործուած են ջրվէժները։

Ալպանիա կայ դեռ։ Խաղաղութեան դաշինքի կնքումէն ի վեր պետութիւններ կը պայքարին քարիւղի եւ անոր ճամբաներու տիրապետման համար։

Սուէզ ճամբան է Միջագետքի եւ Պարսկաստանի քարիւղի հանքերուն, Տարտանէլ եւ Վոսփոր՝ Ռումանիոյ եւ Կովկասի հետաքրքրութիւններ երեւան բերին։ Ալպանիոյ հարստութիւնը թանկագին հեղուկի կողմէ։ Օթրանթոյի ջրանցքը, որուն տէր է Իտալիա, անցքն է Ալպանիոյ քարիւղին փոխադրութեան։

Անգլիոյ նաւատորմին ծովակալութիւնը 1921ին մենաշնորհ ստացաւ Ալպանիոյ քարիւղի հանքերէն մէկ քանին շահագործելու. փաթթոսի հորերը։ Ամերիկեան Standard Oil հետեւեցաւ անգլիականին եւ ստացաւ մէկ քանի հորեր։ Իտալիա, որ առաջին անգամ խուզարկած էր քարիւղի հորերը եւ առաջին անգամ շահագործել սկսած, որ ամէնէն աւելի պէտք ունի (տարեկան սպառումը է 400 միլիոն քիլօ), ստացաւ Սէլէնիցայի նաւթահանքին մենաշնորհը ... իր տեղը գրաւելու շահագործման մէջ ու ստացաւ 32,000 հեկթար տարածութեան մը շահագործումը ...

Քարիւղի հանքերու մենաշնորհն ունենալ կարեւոր է, փոխադրութեան միջոցներուն տիրանալ անհրաժեշտ է։ Ինչ փոյթ հանքերու տէր ըլլալ, երբ փոխադրելն անկարելի է պատերազմի մը պահուն, երբ ճամբաները փակ են։ Իսկ քարիւղի ճամբաները կը գտնուին Անգլիոյ ձեռքը։

Իտալացիները կը պնդեն թէ Ալպանիան Ադրիականի պետութիւն է, Պալքաններէն դուրս։ ... կը պնդէ հակառակը։ Իտալեւ-ալպանական դաշինքին շուրջ համաձայնութիւն մը գտնելու փորձերը ի դերեւ ելան, Ֆրանսա Անգլիոյ ... Հռոմի։ Անգլիա ... Ազգերու Դաշնակցութեան ... Իտալիա մերժեց օտար միջամտութիւնը։ Հակամարտութիւնները իտալական եւ ... ուղղակի բանակցութեան մը, որ կ'աւարտի ... Նոր համաձայնութիւն մը (26 Ապրիլ) Հռոմի եւ Թիրանայի միջեւ, որ կը մերժէ երրորդի մը միջամտութիւնը, կը մերժէ ուրիշ պետութեան մը ... շինքին տակ։

Հակամարտութիւնը կը շարունակուի Պալքաններու շուրջ։ Ալպանիան դուռն է Պալքաններուն, իսկ Պալքանները ... են եւրոպական հաւասարակշռութեան։

Գ. Խ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐԸ.— Էջմիածնի գիտական կաճառին տպարանը 1922ին կը յանձնուի Հայաստանի Պետական Հրատարակչութեան։ 1923ին նոյն Հրատարակչութիւնը Երեւանի մէջ կը բանայ երկրորդ տպարան մը։ Իսկ 1924ին կը ստանայ Մոսկուայի հայկական գործերու նախկին գործավարութեան տպարանը։ 1925ին Հրատարակչութիւնը կը գնէ Ալեքսանդրապոլի տպարանը։

Այս չորս տպարանները հետզհետէ օժտուած են նոր մեքենաներով, ամէնքը 12 հատ, որոնց երկուքը բերուած են Գերմանիայէն, «Ռէկորդ» գործարանէն։

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

Ժամավաճառութիւն է վիճիլ շա՛տ հասկնալի եւ ... թեան կարգ անցած խնդիրներու մասին։ Բայց որովհետեւ Արսէն Տ. Վ. Ղլճեան պատճառ եղաւ թիւրիմացութիւններ ստեղծելու, անհրաժեշտ կը համարեմ քննութեան ենթարկել իր դիտողութիւնները (Յառաջ 13 Մայիս)։

Իր առարկութիւնները կը դառնան հետեւեալ խնդիրներու շուրջ.—

1.— Այգեգործութիւնը ընդհանրապէս իբրեւ մեր ժողովուրդի զբաղում։ 2. Մեր եւ ուրիշ երկիրներու խաղողի յատկութիւնը եւ մրցակցութեան խնդիրը։ 3. Այգեմշակման եղանակը, հիւանդութիւններու եւ մանաւանդ ֆիլօքսերայի հարցը։ 4. Գինեգործութիւնը 5. Ոռոգման խնդիրը։

Քննենք ամէն մէկը առանձին առանձին։

Ապրիլ 9ի Յառաջի մէջ մենք գրեր էինք. «Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումը եղած է անյիշելի ժամանակներէ ի վեր»։ «Հայաստանի ներկայ տարածութեան երեք-չորրորդի վրայ այգի չէք տեսներ», կ'առարկէ ան եւ կ'եզրակացնէ, որ տնտեսութեան այդ ճիւղը հայ ժողովրդի գլխաւոր զբաղումը չէ եղած եւ չէ։

Համոզուելու համար, որ այգեգործութիւնը անյիշելի ժամանակներէ ի վեր հայ ժողովրդի ամենագլխաւոր զբաղումը եղած է՝ թո՛ղ քննադատը բարի ըլլայ դիմելու մեր եւ օտարազգի պատմագիրներու վկայութեանց։ Իսկ եթէ ներկայիս մասին ան մազաչափ անգամ կը կասկածի, թէ այդ ճիւղը ամենահասութաբերը եւ ամենահաստատունը չէ՝ թող աչքէ անցընէ Հայաստանի պիւտճէն։ Ամբողջ թիւրիմացութիւնը անոր մէջ է, որ քննադատը կը խաբուի խնդրին երեւութական տեսքէն, կը մոլորի ծաւալէն եւ քանակէն։ Մինչդեռ ներկայ պարագային հարցը ոչ թէ ծաւալն է կամ հողին տարածութիւնը, այլ թէ տնտեսութեան մշակելի ճիւղը որպիսի ... ունի։ Մենք խնդրին այդ տեսակէտն ալ մոռցեր չէինք մեր յօդուածին մէջ՝ այսինքն ժողովրդական տնտեսութեան— արդիւնաբերութեան տեսակէտէն։ Մեր երկրի տարածութեան մէկ խոշոր մասը կը բռնեն հացաբոյսերը, բայց անոնք, ինչպէս քննադատը ինքն ալ կը հաստատէ, ազգային հարստութեան տեսակէտէն առանձին նշանակութիւն չեն ներկայացներ։

Այս կէտին եւ ուրիշ մանրամասնութիւններու ծանօթանալու համար կը յանձնարարենք կարդալ «Անդրկովկաս» պարբերական հրատարակութիւնը, որ կը բռնէ նախկին «Կովկասեան տարեցոյցին» տեղը։

2. Մենք գրեր էինք. «Գալով ներկայիս, Հայաստանի այգեգործութիւնը կ'ապրի խիստ մեծ տագնապ։ Անոր արտադրութիւններն այլ եւս չեն դիմանար Ռուսիոյ համբաւաւոր «ապիրոյ»ին մրցման... Այս Անդրկասպեան երկիրը արդէն իսկ հիմնաւ ըլլալով իր կիսագաղութին տնտեսութիւնը՝ իր լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով... անխափանօրէն կերպով սկսեր է մրցիլ Անդրկովկասեան ոգելից խմիչքներու հետ։ Ուրեմն ո՛չ միայն մեր Հայաստանի, այլ եւ ամբողջ Անդրկովկասի խաղողն ալ անոր մրցակցութեան չի դիմանար»։

Ինչպէս քննադատը ինքն ալ գիտէ, Անդրկասպեան երկիրը դեռ եւս գրեթէ կիսակոյս երկիր մըն է։ Ան խաղողի թէ արտածման եւ թէ ու վաճառման համար ունի շարք մը բարենպաստ հանգամանքներ, որպիսին Անդրկովկասը եւ մանաւանդ մենք չունինք։ Միւս կողմէ ան ազատ է հակալական փոխադրութեան ծախքէն, մինչ մենք չարաչար կը վճարենք մինչեւ անոր սահմանները գրեթէ։

Վարդապետը շատ պէտք ծառայութիւն կը մատուցանէ Հայաստանի այգեգործութեան, երբ կը յիշէ մեր խաղողի ճակապաչ, դօլքանտ, ասկեարի տեսակները։ Որովհետեւ ատոնք երկրի հարստութեան տեսակէտէն ոչ միայն աւելորդ են, անպէտ, այլեւ վնասակար։ Առաջին երկուքը կախանացու են եւ կը ծառայեն ժողովրդի տեղական պէտքերուն, քիչ նշայ կը պարունակեն իրենց մէջ, իսկ երրորդին ջուրը թափելով յիշած ասկեարին մասին ... կեանքն ունի, հասած օրէն հազիւ մէկ ամիս։ Հայաստանի գիւղացիները անոր կ'ըսեն «ջուրէ»։ Փոխադրութեան համար բացարձակապէս անպիտան է։ Մեր քիշմիշի-մարմարին գինիի համար նոյնպէս անպէտ է, որովհետեւ ամբողջ «ջուր» է, ինչպէս կ'ըսէ հայ գիւղացին։ Պատերազմէն առաջ չնչին քանակութեամբ կ'արտահանուէր Ալէքսանդրապոլ եւ մասամբ նաեւ Շուլավէր։ Այդ քիշմիշի-մարմարին ապագային կրնար պէտք ըլլալ իբրեւ քիշմիշային (չամիչային) ճիշդ է, խաղողին ընտիր խաղող է, մեծ քանակութեամբ նշայ կը պարունակէ եւ լաւ ալ գինեցու է, բայց այդ ալ մեր դաշտավայրերուն մէջ (մեր այգեգործութեան ծանրութեան կեդրոնը դաշտավայրերն են) շնորհիւ իր ողկոյզի հատիկներու խտութեան՝ մեծ մասամբ եւ դիւրաւ կ'ենթարկուի փտութեան։

Եւ հայ գիւղացին, որ դարերու փորձն ունի, արդէն պատերազմէն առաջ վարդապետին յիշատակած բոլոր տեսակները (խարջին միայն դաշտավայրերուն մէջ) ստափճանօրէն հաջուեյարգարի կ'ենթարկէր, անոնց տեղը յատկացնելով մուխալի եւ կախէթ կոչուած տեսակներուն, որոնք գինիի, բերքի եւ դիմացկունութեան կողմէն անհամեմատ անոնցմէ աւելի բարձր են։

3. Վարդապետը չընդունիր, թէ խաղողի ողկոյզները հողի վրայ կը պառկին եւ թէ այգին ջրելու ատեն անոր մէջը կը սկսի փտումի աւերիչ գործողութիւնը։ Մենք ակամայ կուգանք այն եզրակացութեան, թէ վարդապետը կամ չէ տեսած խակական, հայաստանեան այգի, կամ եթէ տեսած է՝ մոռցեր է։ Նախորդ յօդուածին մէջ պարզօրոշ գրած էինք. «Վազերը գետնին կպած են թուփս նման հաւերու պէս. անոնց ամենալաւ ողկոյզները անխնայ կորսուած ու քէթուկ է դարձած»։ Արդ, ողկոյզները քէթուկի վազաթէն չէ որ կախուած կ'ըլլան, այլ ոստերէն, այն ոստերէն որ առաջին կամ երկրորդ տարուանը կ'ըլլան ու ճկուն, դիւրաթեք։ Այնպէս որ, թերեւս Օգոստոսին այդ դալարիկ ճիւղերը կը ճկին բերք ու բարիքի տակ ու կը տարածուին խոնարհաբար հողին երեսովը մէկ։ Ոռոգելու ատեն հայ գիւղացին, իր այգին սովորաբար ինչպէս ինքը կ'ըսէ. «Կը կշտացնէ առուները լեփ լեցուն կը լեցնէ ջրով, որովհետեւ ջուրի սակաւութեան պատճառով — տարուայ մէջ մէկ-երկու անգամ կ'ոռոգէ իր այգին, (հասունացման ջուր) — մէկ խօսքով կ'աշխատի որքան կարելի է լիակատար կերպով օգտուիլ առիթէն։ Անկախ ասկից, եթէ վարդապետը բնագիտութեան օրէնքին ծանօթ ըլլար՝ երբեք չպիտի պնդէր «եւ ոչ մէկ ողկոյզ կը փտի ու կը նեխի»։

Յետոյ, տունկերու (վազերու) շարքերը եւ թումբերը տարբեր բաներ են։ Առաջիններու հեռաւորութիւնը պէտք է հաշուել միջին թիւով 3-4 մեդր, իսկ վերջինի լայնութիւնը՝ 2-3 մեդր. նայիս թէ ինչի այգի է — «կախէթի» թէ «ապիտակ» — սովորական։

Մինչդեռ խորհրդային Հայաստանի ... մէկ
... ւոր մասը կը ծախսուի
սերայի դէմ այսպէս թէ
կռուելու համար, մինչեւ
հայրենիքին մասնագէտ
տնտեսները ձեռք եւ
ինկած եւ մէկ շրջանէն
գնէ միւս շրջանը։ Մինչեւ
ֆիլիքի ... գաւառներու
եւ չհամբերելով խորհրդ...
վարիչներու դանդաղկոտութ...
իր ձայնը լսելի կը դարձն...
տեղի՝ վարդապետը կը ...
թէ. «Հայաստանի այն ...
րուն մէջ, որ խաղողի որթ...
թաղուի, ոչ միայն ֆիլօք...
չկայ, այլ եւ չի կրնար ...
գործել...»։

Ան մեզմէ կը պահանջէ ...
լօքսերայով բռնուած շրջան...
րու անունը տայ։ Այդ ...
գութիւնը, ինչպէս գրած ...
արդէն մասամբ գործած է ...
անոր շրջանները երեւան ...
Ապարան-Դաշտի, Էջմիածնի ...
Աշտարակի շրջաններուն մէ...

4. Գինի հանելու եղանակ...
ւը մենք պախարակեր էինք ...
յօդուածին մէջ։ Ինչպէս ...
ինչ, նոյնպէս ալ գինին, ...
է որոշ ժամանակ՝ խմորու...
մշակուի։ Այնինչ մեզ մօտ ...
իսկ ժամանակէն առաջ կը ...
փեն կարասին բերանը թրծա...
կափարիչով եւ կը թաղ...
որ այսպէս մնայ։ Վարդապետ...
կը գրէ թէ պինդ-պինդ կը ...
փեն, որպէս զի օդ չմտնէ ...
ներսն մէջ։ Եզրակացութիւն...
փարիչին վրայէն նեղլիկ ...
մը կը թողուն, որպէս զի ...
դուրս ելլէ։

Մենք գրած էինք. ...
հիմնական յեղաշրջումներ ...
մնացած (բացախ դառն...
գինիներն ալ որակով ...
շատ անոնցմէ... անոնց ...
ճանր չանցնիր 8ը, 9ը, ...
Այդ նոյնը այժմ ալ կը հաստ...
տենք։ Ինչ կը վերաբերի ...
գինիի 16-17 աստիճաններ...
մենք ոչ տեսած ենք նման ...
եւ ոչ ալ լսած։

5. Հրազդանի մէջ, կ'ըսէ ...
թէ բոլորի մշակութիւնը ...
հարկիս կրճատուեր է՝ ջուր ...
հասի դէպի Էջմիածին եւ ...
ները յի ու յի կ'ոռոգէ։ Հրազդա...
նի շրջանէն աւելցած ջուր ...
թէ Էջմիածին կը հասի, այլ ...
տակ Սարդարին մէջ, որովհետ...
Էջմիածնի ջրանցքը իր ...
դութիւնն ունի, անկէ աւելի...
թիլ մը ջուր չի կրնար ...

Քանի՞ մը խօսք ալ վեր...
ցնելէ առաջ.—

Մենք մեր յօդուածին ...
երբեք չենք խօսած այգի...
գելու կամ չթաղելու մաս...
երբեք չենք գրած թէ ...
սան, հիմի... ձգած են ...
վազը թաղելու սովորութիւն...
վազերը ցիցերու կամ երկա...
լարերու վրայ հանելու ...
պայման չէ որ որթերը ...
ուին հողին մէջ։ Պատերազմ...
առաջ եւ անկէ քանի մը ...
ալ յետոյ Ագատ-Դաշտին ...
այդ ուղղութեամբ կատարուած...
փորձերը պսակուած են լիակ...
տար յաջողութեամբ եւ ...
նացած են՝ համայն կովկ...
մասնագէտ գիւղատնտեսներ...
ուշադրութեան ու գովասանք...
քին, վարձատրուելով կայսեր...
կան պարգեւով։

Կը կարծենք թէ մեր ...
դատողութիւնները աւելի կը ...
տեն Հայաստանի այգեգործ...
թեան զարգացման, քան ...
դապետին վարդապետական յօդուած...
ները։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻ...

ՅՈՐԴԱՌԱՏ ԱՆՁՐԵՒ.— ...
յիսի սկիզբը յորդառատ ...
տեղացած է ամբողջ Հայաստան...
վրայ։ Թէեւ տեղեկութիւնն...
լրիւ չեն, սակայն կը հաս...
ուի որ ցանքերուն վնաս չէ ...
ցած։ Միւս կողմէ, անձրեւը ...
ւական ժամանակ պիտի ...
տէ դաշտային աշխատանքն...
նոյնպէս վախ կայ, որ ...
հիւանդութիւններ ծագին։

Ղամարլուէն կը գրեն ...
Գետնի-Չայը յորդելով ...
է թումբերը եւ հեղեղ...
է Ղամարլուն։

ԱՄՈՒԼԻՍ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Մենք բոլորս ամենախոր յարգանք ու երկիւղածութիւն ունինք աշխատաւորութեան հանդէպ, բայց ատիկա, մեզի համար իր կարգին բռնութեան մը կօճը ըլլայ, ո՛չ թէ ինքնապաշտպանութեան ցնցումի մը, ո՛չ թէ քաղաքականութիւն Ալյասէս ո՛չ ... հոգ մը կը գտնենք մենք, ինչպէս տեսաւ Ղուշանեան, երբ ... կոտրած թեւերը ..., այսօր բայց անգործնական հաւատքով մը, կ՚ուզէր խառնուիլ ու խառնել օտար բանակութեան, մինչ անոնք փառասէրի անտեսելին իրենց հայ Զգացումներուն:

Այո՛ Ըմէն մէկս ընկերվարական ենք, ու յարգանք ունինք աշխատանքին հանդէպ այնքան, որքան ուրիշները: Բայց, ընկերվարական ենք հայ երկրին մէջ, հայ աշխատաւորութեան եւ հայ ժողովուրդին համար՝ այն ատեն ու այն չափով, որչափ այդ աշխատաւորութեան շահը կը պահանջէ: Իսկ ատիկա վաղուան հարց է, հարց մը, որ պիտի ունենանք միայն այն ժամանակ երբ ունենանք հայրենիքի մը պատմութեան ... մեր ... այնքան ուժգին, որքան ... էին Արովեաններն ու Նալբանդեանները: Եւ երբ, ... ու փոփոխումն արեւ... մը բոլո՛ր ուժասպառ յայց ... կ՚անցնինք Արաքսի քաջութեան գնացքը, այն ատեն, երբ կը վիճինք, պայմաններուն, ... ժողովուրդի պահանջներուն ու հնարաւորութիւններուն համաձայն, իրարու կողքի ... գէմ, ... բանելու ... պայքարի մտնելու համար։

«Ինչ արժէք ունի քաղաքական անկախութիւնը, եթէ ... գերի միայ մնացեալ, եթէ աշխատանքը ըլլայ ... ու շահագործումի ...: Հայ աշխատաւորութիւնը ... արիւն չունի ... գործադուլներուն ... գործարանին մէջ ... ի պատիւ ... թափելու ... ու պիտի մեռնէ: ... պէտք է վարժուի այս ...

... Հայաստանի անկախութիւնը ... Ղուշանեանի այս տողերուն ... Ու պէտք է անդրադառնալ ... ու գժգոհ: Երբ ... ուն ... երկրի ... ու ... հնարաւորութեան գալու հաւ...

Առաջին.— Զարմանալի հասարակութեան մը գոհն են մեղաւոր, երբ կը խօսին ու կը գրեն Անկախութեան մասին: Երկրի մը անկախութիւնը միայն հոգով չամբողջանար: Անիկա չենք մըն է՝ իր խարխափող հող տարրերով զանգուած, ժողովուրդ,— ահա թէ ինչո՛ւ մենք այնքան կը պնդենք ներգաղթի մասին,— սերունդ, մշակոյթ, աւանդութիւն, լեզու, սիններով տնտեսական անկախութիւն: Հայկական ճարտարարուեստ եւ դրամագլուխ՝ — աշխատանք դրամ եւ արտադրութիւն:

Վաղը, ենթադրենք, այս ժողովուրդը տիրացաւ իր հողին: Ետա՞յ Ինչո՛վ պիտի ապահովենք անոր գոյութիւնը: Ջէնքո՞վ: Հրաժարի՞նք զայն յաւիտենականացնելէ: Այսօրուան թնդանօթը հարստութիւնն է: Ու մենք պարտաւոր ենք մեր երկիրը զինել՝ նիւթով ու դրամով: Գիրքերէն առնուած փուշիլնսերը ընդունակ չեն լուծելու երկրի մը— այն ալ մեր ինի՛ն նման աղքատ ու ավիրւած Երկրի մը— գոյութեան հրատապ հարցերը: Մոսկուան նահանջէ նահանջ ինկաւ: Իսկ Մաքսոնալտը, Էրիօն ու Վանտէրվէլտը — այդքան հարուստ երկիրներու մէջ անգամ,— հնարք չգտան իրենց ընկերային բմբռնումները արժեցնելու համար: Մեր աշխատաւորութիւնը այսօր աւելի հիւծած ու աղքատ է, քան երէկ: (Արհեստակցականութիւն կը պլոիտարացնէ՝ Երկրի մէջ):

Վաղը աւելի հիւծած ու աղքատ պիտի ըլլայ, քան այսօր: Ու այդ հարկադրանքին տակ, ոչ թէ մենք, այլ Ղուշանեան ու իրհամախոհները եւս սախրւած պիտի ըլլան «վարժուիլ» այդ մե՛ծ «ճշմարտութեան»: Պարագայ մը յիշեմ կոմիսարներէն մին քանի մը տարի առաջ ճառ մը կը խօսէր Հայաստանի քաղաքներէն մէկուն մէջ. Բարլ Մարքսէն ու ժողովուրդներու եղբայրութենէն բարբառելով, վերջաւորութեան գեղջուկ մը, արախչին ականջին առած, Լա՛ւ, ես առում, Պ. կոմիսար, կ՚րսէ. ասոնք թուրքերը սկսան յարձակելու: Մենք նախ այդ Ժողովուրդները պիտի նեանենք: Յետոյ, Մարքսի հատորներէն մէկ քանի հատ՝ վէպի իրենց խրամները: Դէ՛, լա՛ւ, եթէ կըրկին մուրկ չի տուին, խօ՛, լա՛ւ չի՞ լինիր որ, մէկ քանի հատ էլ փամփուշտ տաք մեզ, ի վերջոյ անով հասկցուելու համար «եղբայրութիւն»:

Ես կաուր տղայ չեմ ու ինծի համար, ամէն մէկ արձակուած փամփուշտ կորուստ մըն է հայ ժողովուրդի ... բայց ... Ղուշանեանին, երկար ու հանգամանօրէն խորհրդածել այս գեղջուկ բայց խոր իմաստասիրութեան վրայ:

Վաղը դուք ու ես, աշխատաւոր ու բանւոր, սկսանք մ՚աճին ու հողին կառչիլ, հիվի՛նք Լ՚ուսոր... նէ մինչեւ իրիկուն հերկենք: Եթէ տա՞յ ալ ինչով պիտի սրմնցնէ զայն: Ամէն ինչ յարաբերական է տիեզերքի մէջ: Ու մէկը միւսով շաղկապուած: Այսօր Հայաստանը կ՚առնէ «սրավարձ»ի բաժին Մոսկուայէն ու գծգրահէ աշխատաւորութիւնը: Վաղը, դրամագլուխն գ՚երի չըլլալու ցանկութեամբ օրով հետեւ մինչեւ որոշ ատեն գործութիւնը ի վիճակի չպիտի ըլլայ անոր գերը կատարելու: Ենթակայ պիտի ըլլանք մեր արտադրութիւններուն ստորադասութեան, ստեղծելով կրկին աշխատաւորութեան մը դէմ, արդար դժգոհութիւն մը: Չէ՞ որ Զաշխատաւոր զանգուածին ձայնն է որ հեռղհետէ կը պարտադրէ ինքզինքը» ու վաղը ընկերվարականի մեր բովանդա՛կ անկեղծութիւնն ու հաւատարմութիւնը պիտի մնան անզօր կեանքի յարձակումին դէմ, եւ ստիպուած պիտի ըլլանք նո՛յն այդ աշխատաւորութեան շահուն համար տեղ տալ դրամին: Իսկ այս բառը պէտք չէ խրտչեցնէ մեզ: Իսկ ատիկա «գիտութիւն» չէ «դրամագլուխը միշտ իրեն համար կ՚աշխատի»: Ո՛չ կախուած է պայմաններէն: Մանաւանդ որ դրամագլուխը լոկ դրամը չէ: Այլ դրամն ու աշխատանքը: Իշխողին կը մնայ ներգաշնակել մէկը միւսին:

Երկրորդ: Ես կը ցաւիմ, ո՛չ թէ անոր համար որ վաղուան Հայաստանը «Վաճառքի նիւթ պիտի դարձնէ իր աշխատանքը», այլ անոր համար որ, ինչպէս երէկ՝ կռուի խրամներուն մէջ, վաղն ալ, կեանքի ընթացիկ պայքարին մէջ, մէն մինա՛կ պիտի մնայ հայ աշխատաւորութիւնը: Լա՛ւ հասկնանք այս պարագան: Ու «վարժուինք այս ճշմարտութեան» եւս, եւ գո՛ւր տեղը եւրոպական իմաստով «քաղքենի տարրի» մղձաւանջը չկանգնեցնենք մեր առջեւ: Որաշ ու ճշգրիտ է հայ ժողովուրդի դիմագիծը: Իսկ ձեր Լոնտոնցի գործադուլաւորներուն ու Փարիզի միջնորդներուն խըմբակը շատ հեռաւոր վտանգներ են: Զէփոխենք մեր կեանքը եւրոպականին հետ:

Ինչ ունինք, վերջը վերջը: Տնաւեր երկիր մը, լոգնած եւ ուժասպառ ժողովուրդ՝ Արարատի ստորոտը, անկայուն բաղամութիւններ հոս ու հոդ, ու քանի մը վաճառական: Չէ:

Աղէ՛կ: «Վարժուինք ա՛յս ճշմարտութեան»:

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Զիւրիխ

ՀԱՅԵՆԻ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՀ ՄԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, 16 Մայիս. (Անփ. Թղթ.).— Մայիս 12ին դժբախտութիւնը ունեցանք կորսնցնելու մեր գիտակից ընկերներէն Գր. Գաբրիէլօֆը: Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցան Մայիս 14ին, մեծ շուքով, ֆրանսական արարողութեամբ... Գաղութը մեծամասնութեամբ եւ յարգանքով կը հետեւէր թափօրին, նոյնպէս ծանօթ Ֆրանսացիներ:

Պսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոն շրջ. կոմիտէն եւ Սէնթ Էթիէնի Ենթակոմիտէն, Ս. Դ. Հ. մասնաճիւղը, Խարբերդի Հայրենակց. Միութիւնը, ... Պ. ... եւ ընտանեկան պարագաները եւայլն:

Տարաբախտ ընկերը եռանդուն դաշնակցական մըն էր: Իր տկարութեան օրերուն զանոնց ... կը բաղձէր Հայաստանի ներկայ կառավարութեան անտարբերութեան եւ ապիկարութեան դէմ, մատնանշելով ներգաղթի դժուարութիւնները եւ արտասահմանի ցիրուցան գաղթականութեան յամր տեղաւորումը:

Պարսկահպատակ էր: Պոլիս ծառայած է անգլ. զաղտնի ոստիկանութեան մէջ եւ իր լուրջ հետախուզութեամբ ... ունեցած է ջարդարար փաշաներու ձերբակալման գործին մէջ: Գոհունակութեամբ կը պատմէր Սամսոնի տարագրութենէ յետոյ ողջ մնացող մինուճար հայերուն ... բած գոհողութիւնները, մանաւանդ Կովտունցի ընկեր Մուրատի ծովէն փախուստի առթիւ մատուցած ծառայութիւնները:

Այստեղ նոր կազմակերպուած էր հայ արիներու խումբը, երբ սկսաւ տառապիլ անողոք հիւանդութենէ մը եւ ամբանկրով քաշքշեց ու վերջապէս շիջաւ, «Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի երազը աչքերուն մէջ»: Թաղուեցաւ Մոն Մառթի գերեզմանատունը: Ընկ. Վարդան Նորիկեան դագաղին առջեւ դամբանական մը խօսեցաւ եւ ժողովուրդը ափ մը հող նետելով բաժնուեցաւ գերեզմանէն:

Տարաբախտ ընկերը, որ 41 տարեկան էր, կը թողու մայր մը, գեղանի կին մը եւ հազիւ հինգ տարեկան սիրուն աղջիկ մը՝ Նաքէն:

Թղթակից

ԼԵԶՈՒԻ ԱՋԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ.— Երեւանի մէջ կազմուած է մասնաւոր յանձնաժողով մը, մասնակցութեամբ Աչառեանի, Դուրեանի, Մելիքեանի, որ պիտի քննէ թէ ի՛նչ չափով եւ ի՛նչպէս կը կատարուի լեզուի ազգայնացումը Հայաստանի հիմնարկութիւններուն մէջ:

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԷՆԵՐՋԻ ԿԱՅԱՆ.— Հայաստանի մէջ հիմնուած են 6 ելեկտրական բեզինակայաններ: Հայաստանէն պիտի բերուին յաւելեալ ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Ցառաջը որ մուտէն կը հետեւի մարզական շարժումին եւ կը խրախուսէ զայն, գեղեցիկ գաւաթիկը յղացած է կազմակերպելու բաժակի մրցում մը:

Մրցումը, որ տեղի պիտի ունենայ չորս հայ խումբերու միջեւ, խիստ հետաքրքրական ըլլալ կը խոստանայ: Կազմակերպութիւնը արդիւնաւոր դարձնելու համար ջանքեր չեն խնայուիր: Այդ օրը հայ հասարակութիւնը առիթը պիտի ունենայ մօտէն դիտելու իր մարզիկները, որոնք տարուան ամբողջ եղանակին շրջելով գիւղերն ու քաղաքները, սորվեցուցած են հայ ժողովուրդը, եւ ապացուցած իրենց ընդունակութիւնն ու յառաջդիմութեան ոգին: Մայիս 29ին անոնք պիտի ցուցադրեն իրենց ֆիզիքական բարձր ուժն ու կորովը, գեղեցիկ նպատակի մը իրագործման համար թափուելիք ջանքերն ու յաջողելու միջոցները: Անոնք մեր մէջ պիտի արթնցունեն անվիճա յառաջդիմութեան ոգին եւ իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ հաճելի վայրկեաններ պիտի ապրեցունեն մեզ:

Օրուան գլխաւոր եւ ամէնէն հետաքրքրական մրցումը պիտի ըլլայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի (Ա) խումբերուն միջեւ, որոնք չորս տարիէ ի վեր պատեհութիւնը չեն ունեցած դէմ դիմաց գալու.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա) խումբը ամէնուս ծանօթ է իր շարունակական յաղթանակներով: Ամբողջ եղանակին միայն մէկ պարտութիւն կրած է, այն ալ Լիւ քէնեալը ... խումբէն: Հ. Մ.ի խումբն ալ իր կարգին խումբերու դէմ յաջող մրցումներ կատարելով յառաջդիմութիւններ ունեցած է:

Այս մրցումէն առաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Գէլվիլ»ի Ա. խումբը պիտի մրցի «Արմէնիա»ի Ա. խումբին դէմ: Երկու խումբերն ալ միեւնոյն դասակարգին կը պատկանին: Եղանակին սկիզբը թէեւ «Արմէնիա»ի խումբը 2ի դէմ 3 նշանակէտով յաղթած է «Գէլվիլ»ի, բայց այս վերջինը անկէ ի վեր զգալի յառաջդիմութիւններ ունեցած է, մրցելով իրմէ բարձր խումբերու դէմ: Երկու խումբերն ալ համարժէք խաղացողներ կը պարունակեն, ինչ որ հետաքրքրական կը դարձնէ մրցումը:

Այս խումբերէն առաջ, Պէլվիլի պահեստի խումբը պիտի մրցի Արմէնիայի պահեստիին դէմ, իսկ անմիջապէս վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի պահեստին՝ Հ. Մ.ի պահեստիին դէմ:

Մայիս 29ին մենք առիթը պիտի ունենանք դիտելու մօտ 88 հայ մարզիկներու խաղարկութիւնը, պիտի խանդավառուինք մեր գեղեցիկ զաւակներով, որոնց եռանդն ու կորովը արդար հպարտութիւն մը պիտի պատճառէ ամէնուս:

Մեծ բազմութիւն մը կը սպասուի «Սթատ Էլիզապէթ»ի մէջ, քաջալերելու եւ խանդավառելու մեր ֆութպոլիստները:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆԻԿ ՍՍՆԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ.— Ֆրանսացի կին մը ամուսնալուծման դատ բացած էր էրկանը դէմ, որ ծեծած էր զինք:

Դատարանը, սակայն, ծեծելու իրաւունք տուաւ ամուսնին, ընդունելով որ, երբ կինը իր ընթացքով արժանի կը դառնայ ծեծին, անհրաժեշտ է շիտակ ճամբու բերել զայն... ծեծելով: Որովհետեւ, Աւետարանն ալ կը անօրինէ. «Որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ»:

ԹՇՆԱՄՈՒԹԻՒՆ.— Մէկէն Փարիզ կը փոխադրուի ֆրանսացի կին մը, Ռիւա, որուն ամուսինը մեռած էր պատերազմի մէջ: Դժբախտ կինը ունէր եօթը զաւակ, որոնց անդրանիկը ծնողական զինուոր գրուած էր: Վերջերս լուր չէր ստանար բացակայ զաւակէն, միւս կողմէ ապրուստի միջոց չունէր: Երկու մեծերը գիւղը գործի մը կը դնէ եւ Փարիզ կուգայ, գործ գտնելու յոյսով: Կը յաջողի զաւկին մէկուն համար ալ գործ մը հայթայթել, սակայն անօթի ու անտուն, փոքրիկ զաւակները աչքին առջեւ, այնքան կը յուսահատի, որ յանկարծ կը խենթենայ: Կը վազէ ոստիկանատուն, անկապակից խօսքեր կ՚ըսէ: Ոստիկանութիւնը յիմարանոց կը ղրկէ զայն, իսկ տիրուհին այն պանդոկին, ուր իջեւանած էր, կ՚որդեգրէ մէկը, եւ միւս երկու երկուորեակներն ալ կը ղրկուին մանկանց ապաստանարանը:

ՊԱՀԱԳԱՆ ՄԸ, ՈՐ ԽԵՆԹ Է.— Զորեքշաբթի առաւօտ, մութնուլուսուն, կենդանաբանական պարտէզին պահապանը, Էթիէն, յանկարծակի կը կրակէ կնոջ մը վրայ, որ կ՚անցնէր պարտէզին առջեւէն: Կինը կը մեռնի: Ոճրագործ պահապանը կը ձերբակալուի:

Հարցաքննութեան պահուն, կը յայտարարէ թէ աղմուկէ մը ընդոստ արթնցած ըլլալով, քնաթաթախ աչքերը չեն կըրցած որոշել թէ մութին մէջ ո՛վ կայ գիմացը: Եւ կարծելով թէ գողեր մտած են պարտէզը, կրակած է եւ սպաննած դժբախտ կինը: Կ՚ըսուի թէ պահապանը ցնդած է:

ԱՅԼԱՍԵՐԱԾԸ.— Շէրվիւէր գիւղին մէջ ութը տարու աղջնակ մը, Օկիւսթին կորսուած էր: Ոստիկանութիւնն ու գիւղին աշակերտուհիները փնտռտուքի ելան եւ գիւղին մօտիկ գտան դիակը: Օկիւսթին խեղդամահ եղած էր, հագուստները պատռուած ու արիւնոտած էին:

Աղջնակը ըլկուած էր: Ոստիկանութիւնը շուտով գտաւ նաեւ ոճրագործը, 19 տարու ծառայ մը՝ Ալֆրէտ Պիւաէզ, որ խոստովանելէ յետոյ ոճիրը, յայտնեց թէ պղծած է նաեւ ուրիշ երկու աղջնակներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԸ ՀԹԱՌՈՒՈՒՆ ՄԻԿ ԽՕՂԸ ... ներկայ երիտասարդ հարիւրապետ մը, դէպի ինծի առաջացաւ եւ յօժարակամ ինծի ներկայացուց միւս սպաները, յետոյ ... ըսաւ.

— Շատ ուրախ ենք, հարիւրապետ, եւ քանի որ մեր բոլորին ... էք, թոյլ տուէք որ ... անոնք ... պաշտօ...

— Չմոռնանք նաեւ զինուորական հրամանատարի պաշտօնը ... 18° 3 մէկը որ նոր ներս կը ... գալ ... հետեւակազօրաց ... հազարապետ մը:

... սկսան խնդալ. այս ... խենթերը կը կարծէին ... ատեն ... գտած էին ինծմով ...

... կարգիս չափ ... պանցելով իմ ... երեւոյթս, կատարեալ ... կեցնելով գոչեցի:

— Սեղանակի՛ց, զինուորական հրամանատա՛ր. կ՚աղաչեմ, մեր դրութիւնը նկատի ունենալով, ինչ՞ կը ծառայեն այս պատուաբեր բայց անպէտ տիտղոսները. առաջինը ինչ որ է, բայց գալով երկրորդին, կը յուսամ թէ հոս զինուորական հրամանատարութեան ինդիր չկայ գտնէ:

— Հոգ է որ կը սխալիք,սիրելի ընկեր, բառ հետեւակազօրաց հազարապետը: Մեր մինչեւ կարգ ու կանոնի պահպանման համար ... պատասխանատու կը բռնեն այն սպան, որ ամէնէն մեծ աստիճանը կը կրէ:

Եւ նորէն ժպտելով՝

— Հաւատացէք ինծի, ձեզի կը մնայ միայն հպատակիլ.

— Եւ նոր պաշտօնս թոյլ ... ըսի ես ալ նոյնպէս խնդալով.

Եւ սպասաւորը կանչելով հրամայեցի.

— Բոլորին հրամցուցէք.

Խմա Շէմպէյ ... կերպով բացուած ... մը վրայ, ժպտացին կը դիտէր մեզ:

— Լաւ տամօքս ունի, մտածեցի. ջանանք իրեն նմանիլ:

— Թող երբեք չըսուի, Ցիկին, ըսի խօսքս իրեն ուղղելով, թէ ֆրանսացի քաջ սպաներ ձեր ներկայութեան իրենց բաժակները պիտի պարպեն, առանց ձեր գեղեցկութեան մատուցանելու արժանի հաւատքը:

Եւ գաւաթս իրեն ուղղած.

— Ձեր կենացը, Ցիկին:

Կարմրած խոնարհեցաւ եւ պատասխանեց

— Մեծ հաճոյքով կ՚ընդունիմ ձեր հաւատքը, մանաւանդ անոր համար որ գեռ այս պարոններուն ներկայացուած չըլլալով, առիթը չունեցայ իրենց ըսելու, ինչ որ հիմա ինքզինքիս կըսեմ թոյլ տալ, թէ որքա՛ն կը սիրեմ զինուորները:

Ցետոյ իր բաժակը բարձրացնելով, աւելցուց

— Պարոններ, ֆրանսական քաջարի բանակին կենացը. կը խմեմ իր անցեալ եւ ապագայ յաջողութիւններուն, կը խմեմ գերմանական կենացը:

Ցետոյ դէպի ինծի եկաւ.

— Ձեր տարիքը նկատելով, հազարապետ, կրնամ ըսել թէ կրնայիք հօրս ըլլալ. թոյլ տուէք որ ... պարոնուհի Աֆրըմօնի, — որուն ամուսինը պելճիքական ճակատին վրայ ինկած է — որ ձեզ համբուրէ. ձեզմով ամբողջ ֆրանսական բանակն է որ կը համբուրեմ:

Եւ ... ընկերներ, ... յուզուած խելայեղօրէն կը ծափահարէին.

— Այդպէս չի կրնար ըլլալ. Ցիկին, պատասխանեցի տրամաբանութիւնը կը պահանջէ որ ձեր համբոյրը մեր ամէնէն քաջին ու երիտասարդին երթայ, ինչպէս ... նշանակուած ... տուէք ... ներկայացնելու ...

Այդպէս թող ըլլայ, ըսաւ ժպտելով եւ հմայող ձեւով մը, ... կ ի գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առած՝ անոր ճակատը համբուրեց, մինչ ծափերը աւելի ուժգին կը փրթէին.

Երեւակայեցէք զիս խմա Շէմպէյի հետ համբուրուելու գիրքի մը մէջ, ես որ զայն ձերբակալելու պաշտօն ունէի.

Կը տեսնէք թէ որքա՛ն ծարպիկ էր այս կինը մէկ հարուածով ոչ միայն կըցեր էր այս երիտասարդները իրեն կապել, այլ նաեւ կեղծ բայց յարգելի անուն մը եւ տիտղոս մը իւրացնելով. կ՚գացուցեր էր անոնց թէ անոնց եւ իր միջեւ գիծ մը կայ, որմէ պէտք չէ անցնիլ.

Ըսելիք չկայ հոյակապ խաղ մը խաղցեր էր, ինչ որ ըլլայ սակայն, երկու կէտ նշանակած էի.

1— Շնորհիւ ծպտումիս, վստահ էի թէ համբաւաւոր լրտեսուհին զիս չէր ճանչցեր.

2— Լուկանօ գտնուող բոլոր ֆրանսացի սպաներուն հետ գինքը յարաբերութեան դնելով, պիտի կրնա՛ի անմիջապէս իր մտադրութիւնը երեւան հանել, ճանչնալով միայն այն, որուն եռեւէն պիտի իյնար.

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Ցատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թերթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փողոց, թիւ, քաղաք: Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են:

պէտք յայտարարեց թէ յառաջիկայ Հինգշաբթիի նիստը ամբողջութեամբ պիտի յատկացուի այս խնդրին։

ԸՍԻ-ԸՍԱՒՆԵՐԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԹՈՒՂԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ քանի մը օրէ ի վեր տարօրինակ զրոյցներ կը շրջին։ Կը սպասուի ժրնեւի ռուսական պատուիրակութեան յանկարծական մեկնումին եւ Ռուսիոյ ու Ամերիկայի միջեւ կարեւոր համաձայնութեան մը կնքումին։ Գլխաւոր իրողութիւնը այն է սակայն, որ Անգլիացիներու փնտռած նշանաւոր վաւերաթուղթը կը վերաբերի Գերմանիոյ դէմ զինուորական յարձակումի մը։ Նաեւ մը գերման քաղաքագէտներ ժամանակէ մը ի վեր լուր առած էին, որ կայ անգլ. զինուորական կարեւոր վաւերաթուղթ մը, ուր նախատեսուած է անգլիացի եւ ֆրանսացի զինուորներու Գերմանիայէն անցնիլը՝ երբ յարձակում մը կատարուի Խորհրդային Միութեան դէմ։ Ցիշեալ վաւերաթուղթը գերման քաղաքագէտներուն ցոյց կուտայ Լոնտոնի դաշնիքին երկերեսութիւնը, եւ Լոքարնոյի իսկական ոգին։

∴ «Իզվէսթիա» կը գրէ թէ խորհրդային կառավարութեան ծանուցագիրը՝ ուղղուած անգլիական կառավարութեան, հաւանութեան արժանացած է ամբողջ երկրին կողմէ, որ բացորոշ ու յստակ պատասխան մը կը սպասէ ծանուցագրին յուզած խնդիրներուն։ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները բնաւ չպիտի զարմանան եթէ Անգլիոյ հետ յարաբերութիւնները խզուին։

130 ՄԻԼԻՈՆ ՌՈՒԲԼԻ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Առեւտրական գործավար Միկոյեան առեւտրական պաշտօնեաներու համաժողովին մէջ խօսելով, ըսաւ.—

— «Մայիս 11ին Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութիւնը համաձայնագիր մը կնքած էր 100 միլիոն ռուբլի վարկի մը համար։ Այս վարկին ամբողջութիւնը պիտի բաժնուէր 42 ամսուան վրայ։

«Միաժամանակ անգլիական ամէնէն կարեւոր տուներուն հետ բանակցութիւններ սկսած էին 25 միլիոն ռուբլիի վարկ մը ստանալու համար, վճարելի չորս տարիէն։ Այս գումարով հիւսուածեղէնի մեքենաներ պիտի գնուէին։ Ուրիշ առաջարկներ ալ կային՝ աւելի երկար պայմանաժամով՝ քարիւղի ճարտարագործութեան վերաբերեալ մեքենաներու գնման համար, 20 միլիոն ռուբլի արժէքով։ Անգլիական գործի շրջանակները կը բանակցէին տրեմն Խորհրդային Միութեան տրուելիք 130 միլիոն ռուբլի վարկի մը մասին։

Միկոյեան վերջացնելով ըսաւ որ Լոնտոնի խուզարկութիւններէն երեք օր վերջ միայն, բազմաթիւ ամերիկեան եւ գերմանական տուներ իրեն դիմելով, առաջարկած են նոյն պայմաններով վարկ տալ Խորհրդային Միութեան։

∴ «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի մէջ բանուորներէ եւ պաշտօնեաներէ բաղկացած ամբոխ մը յարձակում գործած է Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան վրայ։

Չինական խառնաշփոթին մէջ

Հանքէու, պոլշեւիկ չինացիներու միջնաբերդը, ծանր վտանգի տակ է։ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ազգայնականներու հրամանատար զօր. Ձանկ-Քայ-Շէքի զինուորները մօտեցած են քաղաքին, ուր պաշարման վիճակ հրատարակուած է երկու օրէ ի վեր։

Քաղաքային ընակչութիւնը խուճապի մատնուած կ... պաստանի դեսպանատուներու թաղը։ Ամէն կողմ պատնէշներ կը շինուին։ Դրամատուները փակուած են։ Պոլշեւիկ խորհրդական Պորոտին Նանկ Զանկ փախած է։

3,060,000 ակր հող ջուրերու տակ

Միսիսիփիի հովիտին մէջ թումբերու վերջին պայթումին հետեւանքով առաջ եկան երկու լիճեր, որոնք կը վախցուի թէ իրար միանան՝ ողողելով «շաքար»ի ամբողջ շրջանը։ Աւելի քան մէկ միլիոն արտավար հող եւ 30 բարգաւաճ գիւղաքաղաքներ պիտի ողողուին, մինչեւ որ հեղեղը հասնի Մեքսիկայի ծոցը։ Հազար հոգի առանց ապաստանի պիտի մնան։

Զինուորները թուրիններով կը ստիպեն ժողովուրդը պարպել վտանգուած շրջանները եւ ապաստանիլ բարձր տեղեր։ Հազարաւոր մարդիկ ճամբայ ինկած են դէպի Օփըլուզասի եւ Վիլփլէյթի գաղթակայանները։ Բացի Միսիսիփիէն, յորդած է նաեւ Աչաֆալոյան, որուն ջուրերը 30 քիլոմէթր լայնութեան վրայ 500 հեղեղանման կը խուժեն ովկէանոսի ուղղութեամբ

Լուիզիանայի շրջանին մէջ ողողուած հողերու ընդհանուր տարածութիւնը կը հաշուուի 3,060,000 հեքթար։

Բացի ողողումներէ, ուրական եւ փոթորիկ անպակաս են Ամերիկայի մէջ։ Ինտիանապոլիսի մէջ ուրական մը մեծ աւերներ գործեց։ Հինգ հոգի մեռան եւ հինգ՝ վիրաւորուեցան։ Նիւթական կորուստն է մէկուկէս միլիոն տոլար։ Փէօրիայի մէջ նոյնպէս ուրականի զոհ գացին 15 հոգի։

Պալթիկեան նաւատորմին ռազմափորձերը

Հելսինկֆորսէն կը հեռագրեն թէ Պալթիկի ռուսական նաւատորմը բաց ծով ելած է ռազմափորձեր կատարելու համար։ Նաւատորմը մեկնելէ առաջ, խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցիչները հականգլիական ճառեր խօսեցան սպաներու եւ նաւազներու ներկայութեան։

Պալթիկի նաւատորմին պարտականութիւնն է, ըսին, պաշտպանել բանուորական պետութիւնը, եւ ի հարկին ճակատիլ նաւային ամէնէն զօրաւոր պետութեան դէմ, որպէս զի անիկա հասկնայ թէ Խորհրդային Միութիւնը ո՛չ մէկ թշնամիէ կը վախնայ։

Նիւ-Եորք — Փարիզ թռիչքը

Ամերիկացի օդանաւորդները դեռ չկրցան ճամբայ ելլել Նիւ-Եորքէն Փարիզ գալու համար։ Բացի օդէն, կարգ մը վէճեր պատճառ եղան այս յապաղումին։ «Միս Քոլոմպիա» օդանաւին տէր Լէվին երեք օր առաջ հեռացուց օդանաւին վարիչ Լոյտ Պէրթոտը եւ տեղը նոր մարդ չէ առնուած դեռ, այնպէս որ Չէմպըրլէյն մինակ մնացած է։

Վերջին հեռագրի մը համաձայն, ճամբայ ելած պէտք է ըլլայ Լինտպէրկ, որ առանձին պիտի ճամբորդէ։ Պայրտի օդանաւը եւս պատրաստ է։

Նոնժէսէրի եւ Քոլիի մասին նորութիւն չկայ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

տեղեկագրական ժողովի կը հրաւիրէ Արդութեան, Ռոստոմ, Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէներուն, Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան՝ Քրիստափոր, Հրազդան, Աշըխէր Սերոբ, Գայլ, Մուրատ, Ռազմիկ, Հրայր, Վիշապ, Նոյ, ... Զաւարեան խումբերու ներկայացուցիչները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Օթէլ տը Լիոնի վերնայարկը մէթրօ Իթալի

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ, ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին Փարիզի բոլոր մարզական ուժերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պատանեաց խումբերը:

Պէլվիլի Մ. Մ. եւ «Արմենիա» Ա. եւ պատանեաց խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ ԸԷՎԻԼԻ Հ.Յ.Դ. ԱՐՄԱՒԻՐԵԱՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

տեղի կ'ունենայ Համբարձման Հինգշաբթի օրը, Մայիս 26ին

ՇԱՎԻԼԻ ԳԵՂԱՏԵՍԻԼ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Տեղին վրայ ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, ճաշելի ժամանցներ, երգ, պար ու նուագ, եւ համբարձման վիճակ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Լուվրէն եւ փօռթ տը Սէն-Քլուէն թիւ 1 Թրամվէյ, իջնել Շավիլ՝ (փիւի Սան-Վէն), շոգեկառք-Մօնփառնաս, իջնել՝ Շավիլ: Ժամը 10էն 12ը սկաուտներ պիտի սպասեն կայարաններ՝ առաջնորդելու համար հիւրերը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին 131 Fbg. du Temple Թասարմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8ին միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Պիտի ունենայ անդամատոմսերը:

Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վ. Ազգէն» խումբին ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2ին, ֆաւրէ տը փուպի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նորակազմ «Քրիս» խումբին ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին. 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր դիւանը Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ՆԱՄԱԿ ունի Տքթ. Ս. Եղիազարեանց, դիմել՝ խմբագրատուն-

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մուշ.— Այո՛։

ՔՈՆԻԼԷՆ, Յ. Տ.— Ձեր ուզած հասցէն է K. Chahlamian, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Խ.— Ձեր ուզած հասցէն է. A. Aharonian, 51 Rue Passy, Paris (16me):

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիական	L. St.	124.02
Տոլար	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լեւա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրաքմի	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	[illegible]
Պելճ. Ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուիցեր.	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգիպտ. Քրէտի Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II	[illegible]
»	III	[illegible]
Թրքական Լոթ.	Lots turcs	[illegible]

Compton Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՄԱՅԻՍ
1927
22 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 343

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Երէկ պարզելով մեր մամուլական ձեւը ազգային գործու կ'եզրակացնէինք.

— Ոչ մենկուսի, ոչ ալ թաղականական։

Աւելցնենք — ոչ կրաւորական, ոչ ալ տիրացուական։

...փաստ է որ շատ մը գաղութներու մէջ, մեր գաղափարականները գլխիվայր կը մխրճուին այնպիսի գործերու տակ, որոնք ոչ մէկ բովանդակութիւն ունին, քաղաքական կուսակցութեան մը ասպամիջոցն համար։

Բարի նախանձ մը կայ օգտակար ըլլալու քիչ մը ամէն ...ի մէջ։

Որքան ալ գնահատելի ըլլայ այդ ձգտումը, կը ստեղծէ ...իրիմացութիւններ որոնք աւելորդ եռանդ կը սպառեն։

Մենք խտրութիւն չենք դներ մարմիններու մէջ։ Դաշնակցական մը կրնայ թաղական ըլլալ առանց թաղականի հոգեբանութեան այս բառին պոլսական իմաստով)։ Մեզի համար ...նկալի էր որ այդ կարգի բոլոր գործերը անցնէին չէզոքներու ձեռքը։ Մէկ պայմանով, — առանց կանխակալ կարծիքի, ...անկեղծօրէն աշխատելու եւ հոգ մը թեթեւցնելու պատրաստակամութեամբ։ Բայց երբ մեր ընկերներուն ալ պարտականութիւն կ'իյնայ, պէտք չխուսափին։ Միայն թէ, միշտ նկատի ...ունենան որ, չկլանուին եւ ուրիշ ամէն հոգ ու պարտականութիւն չլուծեն այդ պաշտօններուն մէջ։ Ընդհակառակը, ...պէտք աշխատին արժեցնել այն սկզբունքները որոնց համար ...զաւոր են տարիներով։ Պէտք ձգտին դոյն եւ կենդանութիւն տալ ձեռնարկուած գործին, ոչ թէ նպաստել սովորամոլութեան եւ լճացման։

Աւելորդ է նաեւ ազդեցութեան պայքար մղել։ Ամէն տեղ ամէն ասպարէզի մէջ ալ կ'ազդէ, ուղղութիւն կուտայ ան, ...գործ կ'արտադրէ։ Մարդիկ մեռելներու եւ մեւէ չեն երբեք, ոչ ...են փառքերու կամ տիտղոսներու։ Կենդանի գործն է որ ...ածել կուտայ ամէնէն չարակամին։ Ուրիշին պարապ տաշտերը երկու օր կը թուային. երրորդ օրը փողոցէն անցնող ...րդն անգամ երեսը կը դարձնէ։

Եւ արդէն այստեղ է մեր թշուառ հակառակորդներուն մոլութեան գաղտնիքը, եւ անոնց անյոյս նաւաբեկութեան ...պատճառութիւնը։ Մեզի համար նուաստացում պիտի ըլլայ չափուիլ այդպիսիներու հետ։

Անոնք պէտք է զրկուին այդ պատիւէն։

Այս է պատճառը որ, մենք խստութեամբ կը հարթենք շատ թղթակցութիւններ, անոնց հեղինակները վշտացնելու ...ան։

Ամէն օր սեղանի վրայ կուգան բողոքներ այս կամ այն ...թին մէկ հրատարակութեան դէմ։ Մանրամասնութիւններ ...նետիկի մը բարբանջանքներուն, աղայի մը բթամտութեան, ...ժողովի մը խառնակչութեան, տիրացուական կամ անձնական վէճերու լուսաբանութիւն, հերքում, պատասխանին պատասխան եւն.։

Այս առթիւ յատկապէս շեշտենք պարագայ մը,— Յառաջ ...հետաքրքրութեամբ, տեսակ մը գուրգուրանքով կը հետեւի ամէնէն խոնարհ գաղութին, եօթը հոգինոց փեթակի մը ...նքին։ Ինչ որ կը գրուի մօտաւոր կամ հեռաւոր անկիւնէ ...տասը տող թէ երկու էջ, գրիչով թէ մատիտով, ուշադրութեամբ կը կարդացուի խմբագրութեան կողմէ, որ սիրով կը ...նի զայն հրատարակելի դարձնելու, անոր բովանդակութիւ... փրկելու հոգը։

Այնպէս որ, անտարբերութեան կամ վայրի կարեւորութեան խնդիր չկայ։ Յաճախ քանիչորս ժամէն կը հրատարակ... համեստ շարադրութեամբ թղթակցութիւն մը, որ գիւղի հայկական կեանքին պատկերը կուտայ, եւ կը ջարդուին ... գամբիւղը կը նետուին մեծ քաղաքէ մը հասած գլխու ...եր։

Այս ալ՝ մեր գիծը։ Ո՛չ մէկ խտրութիւն։ Մեր էջերը բաց ...ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն, ո՛ր եւ է շրջանի համար։ ...թղթակիցներուն կը մնայ միայն թէ, պատահական գրել ...ն ինչ որ պէտք է տպուի, լսուի, արծարծուի, իբրեւ արտայայտութիւնը իրական կեանքին, իբրեւ պատկերը հայկական ...ի մը ճիգերուն, տագնապներուն, անոր ընկերային, մտաւոր, տնտեսական կամ ֆիզիքական շարժումին։

...կը կարծենք թէ մեր երկու հարցարանները բաւական հարթած են այս ճամբան, անշուշտ որոշ նիւթերու համար։

Ուրիշ կէտ մըն ալ — ժողովներու, հանդէսներու նկարագրութեան առթեն, պէտք է կարելի եղածին չափ զգուշանալ ...ապաշ տեղիքներէ։ Առածի կարգ անցած է որ հայկական հանդէսները «շքեղ» եւ «աննախընթաց» են, Փարիզէն մինչեւ ...աւոր գիւղի մը ափը։ Պէտք է գրել այնպէս որ, ընթերցողը ...բովանդակութենէն հասկնայ արժէքը, ոչ թէ ածականներէն ...ամ անուններու բազմութենէն։

Ինչ կը վերաբերի անբուժելի ծանծաղամիտներու եւ ...ասով խառնակիչներու ցափռուքներուն, շատ յաճախ ...նց ամէնէն հատու պատասխանը — լռութիւնն է, իր ...ին, իր ըրածին գիտակից մարդու արհամարհանքը։ Թող ...են ինչ որ կ'ուզեն, թող փչեն ինչքան ուժ ունին, — վերջը՝ ...րջը հինգ-տասը հոգի են հաւատացողները։ Ինչո՞ւ աւելորդ ...անդ վատնել, երբ իրականութիւնը կայ իրենց դէմ, անհերքելի կենդանի։ Ի հարկէ պարագաներ կը ներկայանան ուր կարելի ...լել։ Բայց առանց հայհոյութեան խնդիրներ են, կապուած ...ունալ դէպքին հետ։ Յաճախ երկու չոր փաստ ամբողջ բաւականէն մը կ'արժէ։

Այս ուղղութեամբ խորհելով ու գրելով, մեր բարեկամները, ...թերցողներն ու թղթակիցները կը նպաստեն նաեւ ազգային ...անքի ամբողջ խառնիճաղանճը նօսրացնելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը շարունակելով իր տեսութիւնները քաղաքական հրատապ հարցերու մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Հայաստանի եւ Անդրկովկասի ժողովուրդներու յարաբերութեանց մասին (13 Մայիս).

— «Անդրկովկասեան երեք գլխաւոր ազգերը՝ Դաղստանցիք, Վրացիներն ու Թաթարները՝ վճռապէս կը ձգտին ազատագրուիլ իրենց «ազատարարէն»՝ Ռուսիայէն, եւ ապրիլ ազատ ու անկախ կեանքով։

«Կովկասեան պարանոցին բովանդակ երկայնքին, արեւմուտքէն դէպի արեւելք երկարող այս երկիրները կը ջանան շղթայ մը կազմել՝ պատնէշ վայրկեանին կտրելու համար այն թելը, որ Անդրկովկասը կը կապէ Ռուսաստանին։

«Այսքան վճռական ու որոշ է մեր հարեւաններուն դիրքը, ոչ բովհետեւ անոնց թշնամին — սխալ թէ ուղիղ — մէկ հատ է միայն, ա՛ն, որու դէմ կը պայքարին իրենք։

«Այդպէս չէ սակայն հայ ժողովուրդին դիրքը։

«Անոր մահացու սուսերը կը գտնուի իր հարաւային սահմաններուն վրայ, միշտ ժանիքները ցցած ու միշտ յօշոտելու պատրաստ։

«Մեր հարեւանները կ'ուզեն որ մենք իրե՛նց հետ ըլլանք՝ Հիւսիսի դէմ, ու չեն ուզեր, որ իրենք մե՛զ հետ ըլլան՝ Հարաւի դէմ։

«Ահա այսքան ծանր է քաղաքական մթնոլորտը Անդրկովկասի մէջ։

... «Անարժէք են Թուրքիոյ բարեկամութեան երաշխիքները։ Որովհետեւ Էնկիւրին կրնայ խոստում տալ՝ թէ չարիք պիտի չընէ եւ սակայն, հակառակ իր այդ խոստումին, գործել մեծագոյն ոճիրը։

«Անհրաժեշտ է ուրեմն, որ մենք անիր անզօր թշնամութեան առհաւատչեաները ունենանք։ Այսինքն, գիտնանք ու համոզուած ըլլանք, որ եթէ կամենայ իսկ չարիք գործել Թուրքիան, այնուամենայնիւ, հակառակ իր այդ փափաքին, չի կարենար գործել։

«Որքան ատեն որ այս կացութիւնը ստեղծուած չէ մեր հայրենիքի հարաւային սահմաններուն վրայ, այնքան ատեն, հակառակ մեր բուռն փափաքին, հայ ժողովուրդը կաշկանդուած կը մնայ իր քաղաքական համակրութեանց մէջ։

«Վերջին հաշիւով, մեր հարեւաններու բացայայտ թշնամութիւնն իսկ աւելի վտանգաւոր չէ մեզի, քան Թուրքիոյ անգամ քողարկուած «բարեկամութիւնը»։

ԹՈՒՂԹԱՆԵՐՆ ՈՒ ՁԻՆԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Սամ. կայսերակ. զինանշաններու եւ Թուղրաներու վերացման առաջարկ ներկայացուցած է Ռիզէի երեսփոխան Էքրէմ պէյ։ Ըստ առաջարկին համաձայն, շէնքերու վրայէն պիտի քանդուին բոլոր զինանշանները ու Թուղրաները. բացառութիւն պիտի կազմեն այն շէնքերը միայն, որոնց պատմական արժէքը կրնայ կորսուիլ. այդ պարագային Թուղրաներն ու զինանշանները պիտի ծածկուին յարմար ձեւերով։

Կոմսական գործավարութիւնը միայն իրաւասու է որոշելու թէ ո՛ր շէնքերուն վրայէն պիտի հանուին զինանշանները կամ ծածկուին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա-Խորհրդային վէճը

Վաղը՝ երկուշաբթի անգլիական դահլիճը կարեւոր նիստ մը պիտի գումարէ, որոշելու համար իր վերջնական դիրքը հանդէպ Խորհրդային Միութեան։ Երեսփ. ժողովի նրբանցքներուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէ, որ նախարարներու մեծամասնութիւնը կողմնակից է անմիջապէս ջնջել անգլօ-ռուս առեւտրական դաշնագիրը. նոյն իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզել։ Եթէ դահլիճը այս վերջին որոշումը տայ, իբրեւ պատճառ պիտի ցուցնէ ո՛չ միայն Արգոսի խուզարկութիւնը այլ եւ պոլշեւիկներու երկար ատենէ ի վեր Անգլիոյ եւ գաղութներուն մէջ կատարած քարոզութիւնները։

Մոսկուայի անգլիական պատուիրակութեան պետ սըր Ռոպերտ Հըճսըն առջի օր Չէմպըրլէյնի ներկայացաւ։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան։

Ֆրանս. դպրոց մը փակուած Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք իշխանութիւնները փակած են ֆրանսական Սէնթ-Փիւլշէրի աղջկանց վարժարանը, անոր համար որ այդ դպրոցին մէջ աւանդուած աշխարհագրութեան եւ պատմութեան դասագիրքերը շատ համապատասխան չեն Թուրք ազգային տեսակէտին։ Անցած տարի ալ այսպիսի պատճառով մը երեք շաբաթ փակ մնաց անգլիական աղջկանց վարժարանը։ Պոլսոյ ֆրանսական շրջանակներուն մէջ գէշ ազդեցութիւն առաջ բերած է այս դէպքը, որուն հետեւանքով ամէն դաւանանքէ 500 աշակերտուհիներ դպրոցէ կը զրկուին։ Ֆրանս. դեսպան Տէշնէր, որ Էնկիւրի կը գտնուի, այս առթիւ կը բանակցի Թուրք կառավարութեան հետ։

ԼԻՆՏՊԵՐԿԻ ԹՌԻՉՔԸ ՆԻՒ-ԵՈՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, հարիւրապետ Չարլս Լինտպէրկ Նիւ-Եորքէն առանձին ճամբայ ելաւ ուրբաթ առաւօտ ժամը 7.52ին (ֆրանսական ժամ 12.52) Փարիզ գալու համար։

Հազարաւոր հանդիսականներ առտուն կանուխ դիրք գրաւած էին օդանաւային կայանին բոլորտիքը։ Օդանաւորդ Պայրտ եւ Նովիլ հետախուզական կարճ թռիչքէ մը վերջ, յայտնեցին Լինտպէրկի թէ օդը շատ պայծառ չէր եւ Նիւ-Եորքի բացերը մառախուղ կայ։ Պայրտ ողջագուրուեցաւ իր մրցորդին հետ եւ բարի յաջողութիւն մաղթեց անոր։ Երբ օդանաւը սկսաւ շարժիլ, հանդիսականները խանդավառ ծափահարութիւններով ողջունեցին յանդուգն օդանաւորդը՝ գլխարկները օդը նետելով։

Լինտպէրկ Միսուրիի ազգային պահակախումբի օդանաւային հրամանատարն էր։ Նախապէս Շիքակօ - Սէյնթ Լուիզ առեւտրական գիծի օդային նրթեւեկը կը կատարէր։ Ցանդուգն է ու նախաձեռնող։ Կանուխէն ծանուցած էր թէ պիտի փորձէ Ատլանտեանը կտրել։ Օրթէյկի 25.000 տոլարի մրցանակին համար արձանագրուած էր։ Սակայն Ամերիկայի օդանաւորդական շրջանակներուն մէջ մեծ վստահութեան չարժանացաւ եւ մարդ կարեւորութիւն չէր տար իրեն, մինչեւ որ վերջերս Սան Տիէկօէն Նիւ-Եորք երթալով հինգ ժամուան առաւելութեամբ կոտրեց տեւողութեան մրցանիշը։ Հազիւ Ռուզվէլթֆիլտի կայանը հասած, յայտարարեց թէ Փարիզ պիտի մեկնի առաջին առթիւ, որ օդը նպաստաւոր ըլլայ։

Իր օդանաւին ծանրութիւնը 2ուկէս թոնոն չանցնիր. հետը առած է 2000 լիդր պէնզին, ինչ որ կը յուսայ թէ պիտի բաւէ 7000 քիլօմեդր ճամբայ կտրելու համար։ Լինտպէրկ միւս օդանաւորդներէն աւելի արագ կ'երթայ (ժամը 187 քիլոմէդր) և կը յուսայ 32 ժամէն Փարիզ հասնիլ, եթէ ճամբան արկածի մը չհանդիպի։

Օդանաւը կը կոչուի «Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզ», շարժիչ մեքենան 250 ձիու ուժ ունի։ Լինտպէրկի անունը «խենդ սաւառնորդ» մկրտած են Ամերիկացիները։ Իր յանդգնութիւնը առասպելական է։ Չորս անգամ օդանաւը աւրուած ըլլալով, անկարգելով վար իջած է, ողջ առողջ։ Ծարպիկ մարզիկ է։ Իրեն սկզբունքն է ամէն բան զոհել արագութեան.

Ուրբաթ գիշեր առնուած հեռագիրներու համաձայն, Լինտպէրկ առտուան ժամը 9.40ին տեսնուած է Պրայընթվիլի (Մէսէչուսէց), ժամը 11.45ին Եարմութի Նոր-Սկովտիա), յետոյ Մընկրէյվի, ժամը 15.30ին Նիւֆաունտլէնտ՝ Րէյի հրուանդանին, 10.55ին Ռօզ Պլանշի եւ ժամը 16ին Լա Փուալի, ժամը 8.45ին Նիւֆաունտլէնտի Սէյնթ Ճօն քաղաքին վրայ (ժամերը ամերիկեան են, ֆրանսականը գտնելու համար վրան 5 պէտք է աւելցնել։

Սէյնթ Ճօնի վրայէն անցած ատեն օդանաւը ցածէն եւ դանդաղ սկսաւ երթալ, աւելի լաւ տեսնուելու համար։

Ամերիկեան կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ ներկայիս Նիւ-Եորք-Փարիզ ճամբորդութիւնը կատարող բոլոր շոգենաւերուն, որ ուշադրութեամբ հետեւին Լինտպէրկի օդանաւին։ Լինտպէրկ կը հետեւի մեծ շոգենաւերու գիծին։

Լինտպէրկ հետը առած է երեք օրուան պաշար։ Մեկնելէն հինգ վայրկեան առաջ «սէնտուիչ» մը կերաւ։ Յետոյ երկինքը դիտելով ըսաւ. «Լա՛ւ, տղաք, կ'երթամ կոր»։ Երբ նստաւ խցիկին մէջ, որ ինքն իր վրայ կը գոցուի, ըսաւ. «Ճիշդ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ցէր եւ Տիկին Ց. Ճ. Սիրունի (Պուքրէշ), Գ. Ճօլօլեան եւ պարագաները խորունկ կսկիծով կը յայտնեն իրենց ամենասիրելի մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ շաբաթ, 21 Մայիս ժամը 1.20ին, Փարիզ Maison de Santé Duboisի մէջ, յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան մը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, 24 Մայիս, կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին։

Յուղարկաւորները պիտի հաւաքուին Hôpital Dubois, 200, Rue du Fbg. St. Denis.

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Պոլսոյ հայ համայնական ընդդիմադիրներու ընդհ. ժողովը Մայիս 16ին աշխարհական ատենապետ ընտրեց Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեանը, վարչական ժողովին ատենապետը։ Անոր յաջորդ ընտրուեցաւ Պ. Աբրահամ Ալլահվէրտի, որ Թուրքերէն ճառով մը յայտնեց թէ ամէն բան պիտի ընէ երկու հատուածները հաշտեցնելու համար։

ՀԵՂԵՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ Հայաստանի մէջ Մայիսի սկիզբը յորդառատ անձրեւներ տեղացած են, հեղեղելով ցանքերն ու գիւղերը։ Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, անձրեւները քանի մը օր շարունակուած են։ Ու նման յորդ անձրեւ մը տեղացած է նաեւ, նոյն ատեն, ամբողջ Անդրկովկասի վրայ, բացի Բագուէն։

Հայաստանի վրայ, գրեթէ ամէն գիւղ, անձրեւ տեղացած է։ Ամէնէն աւելի հեղեղ իջած է Ջաջուռի, Ղարաքիլիսայի, Դիլիջանի եւ Սիմոնովկայի մէջ։

Բաշգեառնիի սարերուն վրայ թափած տեղատարափին պատճառով, Գեառնի-Չայը յորդած եւ ողողած է շրջակայ գիւղերն ու արտերը։ Գիւղացիները խուճապի մատնուած են։ Ամէնէն աւելի վնասուած են Ջիֆթամլու գիւղին արտերը։ Գետը կը քշէր ծառերը, խլելով իրենց արմատէն։

Քոխմախեան լիճին մօտ «Բիւթանիա» ընկերութեան ծխախոտի ցանքը վնասուած է։

Գետառ-Չայն ալ յորդելով, չորս տեղ քանդած է իր եզերքի պատերը, Նորքի կամուրջէն մինչեւ Լենինի փողոցը։ Քանդուած են նոյնպէս Շահումեան ջրանցքին տախտակեայ առուն եւ ջրանցքին ջուրը այժմ կը թափի գետին մէջ։ Ջուրը հասաւ մինչեւ Աբովեան փողոց, ողողելով տուներուն նկուղները։

Շէնգաւիթի մէջ հեղեղը վնասած է գիւղին ցանքերուն, նոյնպէս քշած է դաշտերուն մէջ արածող ոչխարի հօտին մէկ մասը։ Նորագաւիթ գիւղին վնասը աւելի է։ Գետառ-Չային հեղեղը միանալով Տոլկէն եւ Ողջաբերդէն վազող հեղեղներուն, ողողեց արտերը եւ մտաւ գիւղը։ Երեւանէն հասաւ հրշէջներու գունդը, ջրհաններով պարպելու համար նկուղներու ջուրը, որպէսզի կարենան ազատել տուները փլուզումէ։ Մարդկային զոհ չկայ, սակայն փճացած է գիւղացիներու պաշարը։

ՋՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԸ ԿԸ ՓԼԻ— Երեւանէն 8 վերստ հեռու, լճակի մը ափին կը գտնուի Ջրաշէն գիւղը, որուն բնակիչները դիմելով կառավարութեան, խնդրած են հող յատկացնել տեղափոխուելու համար։ Որովհետեւ գիւղին յատակը աստիճանաբար կը կքի եւ այս պատճառով, արդէն, երկու մարագ փլած են։ Գիւղը հիմնուած է բլուրի մը լանջքին եւ ունի 60 տուն։

Նախկին անհրաժեշտ նկատուած է տեղափոխել գիւղը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ռուս առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնին խուզարկութիւնները, որոնք տեւեցին չորս օր անընդհատ, նոր էջ մը կը բանան Անգլիոյ եւ Խորհրդային Ռուսաստանի յարաբերութեանց մէջ։

Ընթերցողները գիտեն թէ ինչ խստութեամբ յառաջ տարուեցան այդ խուզարկութիւնները, որոնց ձեռնարկեց Ներքին նախարարութիւնը՝ հիմնուելով ոստիկանական տեսչութեան տեղեկութիւններուն վրայ։ Ցանկարծակիի եկան պատուիրակութեան վարիչները։ Անսպասելի էր կառավարութեան առած քայլը, որովհետեւ անգլիացի դիւանագէտները չափէն աւելի զգոյշ եւ հեռատես են, մանաւանդ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները շատ փափուկ վիճակ մը առած են ամիսներէ ի վեր։

Խուզարկութեան շարժառիթը պետական գաղտնի վաւերաթուղթի մը կորուստն էր զոր շատոնց նշմարած էր կառավարութիւնը։ Ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւններէ ետք, համոզուեցաւ թէ այդ «կարեւոր թուղթը» կը գտնուի «Արգոս»ի կեդրոնատեղին։ Փնտռտուքները ապարդիւն անցան, որովհետեւ չգտնուեցաւ թուղթը։ Սակայն ոստիկանութիւնը գրաւեց բազմաթիւ ուրիշ վաւերաթուղթեր եւ թղթակցութիւններ, որոնք բաւական պաշար պիտի հայթայթեն ճշգրիտ գաղափար մը կազմել տալու համար՝ առեւտրական պատուիրակութեան դիմակին տակ կամ անոր շնորհիւ կատարուած համայնավար մեքենայութիւններուն մասին։ Ոստիկանութիւնը զբաղած է այժմ այդ թղթակցութիւններուն քննութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ շատ հաւանական է որ պոլշեւիկները չկարենան ճակատաբաց դուրս գալ այս անակնկալէն։ Անգլիա տակաւին պաշտօնապէս չէ խօսած Մոսկուայի հետ, այս դէպքի մասին։ Թերթերն ալ լուռ են եւ կը խուսափին մեկնութիւններէ, արձանագրելով միայն օրուան լուրերը։

Կառավարութիւնը պիտի սպասէ Մոսկուայի վարիչներուն թէ պիտի շարունակէ մինչեւ հիմա ցոյց տրուած համբերատար քաղաքականութիւնը որ ունի իր արդարացուցիչ պատճառները։ Դժուար է նախատեսել [illegible] խմբակցութիւնը կ'ըսէ որ կարգ մը քաղաքական դէմքեր, որոնք մինչեւ հիմա համամիտ չէին խզումի, հիմա կը համոզուին թէ առեւտրական դաշնագիրը պիտի ջնջուի իբրեւ առաջին քայլ։ Պէտք չէ մոռնալ սակայն որ դէպքերը իրենց ընթացքին թողուլ եւ աչալուրջ հսկել՝ աւանդական յատկանիշն է անգլիական դիւանագիտութեան։ Այս ուղղութենէն չշեղեցան նոյնիսկ Խորհրդային Ռուսաստանի հանդէպ մինչեւ այսօր իրենց վարած քաղաքականութեան մէջ։ Այս երեւոյթով կարելի է բացատրել այն իրողութիւնը որ 1919էն ասդին Մոսկուայի վարիչներուն ոչ-բարեկամական եւ գրգռիչ կեցուածքը՝ բրիտանական կայսրութեան հանդէպ, չունեցաւ վճռական հետեւանքներ։ Բաւական կը նկատեն պարբերաբար ազդարարութիւններ ուղարկել Մոսկուա, առանց փրցնելու կապը։

Աչքառու է անգլիական «դիւանագիտական՝ բարեկամութեան» վերջին տարիներու պատմութիւնը։

Անգլիա ճանչցաւ Խորհրդ. Ռուսաստանը 1924ին, երբ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէր ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Նոյն տարին, նոյեմբերին տապալեցաւ Մաքտոնըլտի կառավարութիւնը եւ պահպանողականներուն անցաւ պետութեան ղեկը։ Այս վերջինները շարունակեցին ճանչնալ Խորհրդային Ռուսաստանը իբրեւ օրինաւոր պետութիւն, որովհետեւ չարիքներուն նուազագոյնն էր մշակել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Զգուշացին փոթորիկ ստեղծել խնդրի մը շուրջ որ ձեւական նշանակութիւն ունէր Անգլիոյ համար։

Սակայն Մոսկուայի յեղափոխական վարիչները երեւելի եւ աներեւոյթ մեքենայութիւններով վտանգեցին ճանաչումի հարցը եւ այսօր կայ զօրաւոր հոսանք մը Անգլիոյ մէջ, որ կը պնդէ թէ անհրաժեշտ է խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները։ Դեռ թարմ է անցեալ տարուան գործադուլի առթիւ կարմիրներուն վարած քաղաքականութիւնը, որ փորձեց շահագործել բանւորական վարիչներուն ձեռնարկը, յեղափոխութիւն պայթեցնելու համար Անգլիոյ մէջ, իսկ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ իրենց ունեցած գործունէութիւնը նոյնքան պերճախօս է այս մասին։

Անգլիացիները կը տեսնեն այս բոլորը, բայց կը սպասեն լաւագոյն պատեհութեան։

Խորհրդարանը քանի մը շաբաթ առաջ զբաղեցաւ անգլօ-ռուս յարաբերութիւններու հարցով։ Արտաքին նախարարը հաստատեց թէ կառավարութիւնը կը խուսափի բուռն միջոցներէ, որոնք կրնան ծանր հետեւանքներ ունենալ միջազգային քաղաքականութեան վրայ։ Կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ գործելու [illegible] առիթը։

Այս տեսակէտը միայն պահպանողականները չէ որ կը պաշտպանեն։ Ազատական եւ աշխատաւորական կուսակցութիւններու վարիչներուն ալ շատ մօտիկ է այդ ուղեգիծը։ Լոյտ Ճորճ եւ Մաքտոնըլտ պատճառներ ունին ընդդիմանալու գործնական ոեւէ քայլի որուն կրնայ ձեռնարկել պահպանողական դահլիճը։ Յօդուածագիր մը կ'ըսէ որ Լոյտ Ճորճի երկդիմի քաղաքականութիւնը 1919ին, գլխաւոր պատճառներէն մէկն է համայնավարներու այսօրուան ուղղութեան, իսկ Մաքտոնըլտ ինքն էր որ նուիրագործեց խորհրդային վարչաձեւը ճանչնալով Մոսկուայի կառավարութիւնը։ Տարօրինակ պիտի ըլլար հիմա, եթէ, դէպքերէն ազդուելով, առաջարկէին ամէն կապ խզել կամ ուժ տային նման ձեռնարկի մը։

Ինչ կը վերաբերի միջազգային բարդութիւններուն որոնք կրնան ծագիլ [illegible] խզումի մը պահուն, կառավարութիւնը աչքի առջեւ ունի կարգ մը երեւոյթներ, որոնք անտարակոյս [illegible] մըն է, օրինակ, Պերլինի եւ Էնկիւրիի [illegible] Մոսկուայի հետ. յետոյ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկներուն հականգլիական շարժումը։ Միջոցներու մէջ խտրութիւն չեն դներ համայնավար պետերը պղտորելու համար միտքերը այդ երկիրներուն մէջ։ Չինաստանի միջամտութեան լուրեր կը տարածեն Անգլիոյ դէմ լարելու համար ժողովուրդները։ Այս սուտ լուրերը «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» կը հրամցուին ռուս դիւանագիտութեան [illegible] պահպանողական Անգլիան չուզեր յարձակողականի սկսիլ եւ պատրաստ ստեղծել վաղուան դէպքերուն համար։ Խորունկ համոզում մը կայ պետական շրջանակներու մէջ թէ պոլշեւիզմը հետզհետէ պիտի տկարանայ, պիտի կազմալուծուի եւ ինքնաբերաբար պիտի ստեղծէ գործնական քայլեր առնելու առիթը թէ Մեծ Բրիտանիոյ եւ թէ միւս արեւմտեան պետութիւններու համար։

Արտաքին դժուարութիւններու կողքին կան նաեւ ներքին պատճառներ։ Տարակոյս չկայ որ պահպանողականները կացութեան տէրն են ամէն ճակատի վրայ։ Սակայն ասիկա բաւական չէ, որպէս զի մոռնան աշխատաւորականներու, մանաւանդ անոնց ձախ հատուածին գոյութիւնը։

Մոսկուա կը վայելէ անոնց վարիչներէն մէկ մասին համակրութիւնը եւ իր քարոզները որոշ արդիւնքի յանգած են այդ տեսակէտէն։ Մէջտեղն է ընդհանուր գործադուլի կազմակերպութիւնը անցեալ տարի. իսկ Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքին համար բացուած պայքարը նոյնպէս ներշնչուած է Մոսկուայէն, որուն գործակալները չեն պակսիր այս երկրին մէջ։

Այս պայմաններուն տակ, «Արգոս»ի խուզարկութիւններուն վերջնական արդիւնքէն ետք, ձեռք առնուելիք միջոցները անորոշ են տակաւին։ Մնաց որ Լիթվինոֆի բողոքագիրն ալ չի պարունակեր լուրջ սպառնալիքներ, թէեւ ոճը վիրաւորական է։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ՀԻՒՍ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

Կալավինաէն կը գրեն. «Մեր գիւղը կը գտնուի ժայռերու եւ քարքարոտ [illegible] մէջ։ [illegible] խճուղին հասնելու համար ստիպուած ենք 35 վերստ ճամբայ կտրել, անցնելով գետերէն ու ձորերէն։ Մեր հողերն ալ բերրի չեն, միայն եգիպտացորեն կը ցանենք եւ ատիկա կ'ուտենք։ Ցորենհացի մասին գաղափար չունինք։ Ոչ դպրոց ունինք, ոչ ալ ճամբայ. Ըա՞տ կ'ուզենք, որ մենք ալ մարդու կարգ անցնէինք»։

— Նեֆթին Ցիգա գիւղէն կը գրեն.— Մեր գիւղը չունի ջաղացք մը ունի։ Աղօն տանող գիւղացին պոչ կը բռնէ ու կը նստի։ Ցանկարծ կը նայիս որ լաւ գուգդ չկայ։ Երբ հարցնես, «Չօշօջը տարա՞ւ» կ'ըսեն։ Եւ ամէն օր «Չօշօջը» կը տանի գիւղացիին աղօնը, պատուհաս չկայ։ Ո՞վ պիտի ազատէ մեզ «Չօշօջ»ներէն։

— Խրխատափօրափօ գիւղէն կը գրեն.— «Խրխատափօրափօ գիւղախումբին գիւղերը այնքան հեռու են իրարմէ եւ բժշկական կայանն ալ այնքան հեռու քաղաք մը՝ [illegible] կը գտնուի որ, երբ հիւանդութիւն պատահի, անկարելի է օգնութեան սպասել։ Հոն ճամբայ չունինք, ձմեռուան գեղերուն՝ ձիով անգամ կարելի չէ երթալ։ Եւ մեր գիւղերուն մէջ հիւանդութիւնը անպակաս է։ Բազմաթիւ երախաներ կը մեռնին, անդարման ու անխնամ։

[illegible]

Վերին Լոր գիւղէն կը գրեն. «Մեր գիւղը ունի 45 տուն 300 հոգի)։ Հողերնիս չի բաւեր եւ տրուած հողն ալ աւազուտ է, անջրդի։ Երկրագործ մշակութիւնը չի յաջողիր։ Ճամբայ չունինք եւ [illegible] կը բերենք շալակով։ Քաղաք տանելու համար ձին կը բեռցնենք. սանձը բռնած՝ 21 անգամ կ'ելլենք կ'իջնենք ու կ'անցնինք գետերէն, թրջուելով ու թրջելով ապրանքները»։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Աշտարակի շրջանէն Դովրի գիւղին սահմաններուն մէջ, գիւղացի մը երբ իր արտը կը վարէր, կը գտնէ խոշոր քարեր, որոնց վրայ անհասկնալի արձանագրութիւններ կան։ Քննիչները կը տեսնեն որ այդ խոշոր քարերը փրթած են ստորերկրեայ աւերակ պատերէ։ Հաւանական է որ, կ'ըսուի, հին պատմական շէնքի մը աւերակն է։

ԳՐԱԿԱՆ ՁՄԵՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բագուի «Կոմունիստ»ի 27 Ապրիլ եւ 1 Մայիս թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները Հայաստանի գրական կեանքին մասին, վերջին ձմեռուան ընթացքին։

Պատկերը, որ կը ներկայացնէ, իսկապէս պէտք է կոչել գրականութեան ձմեռը, անյո՛յս ու անլոյս։

Սակայն թողունք որ «Կոմունիստ»ի աշխատակիցը. Վ. Անողոք, պանծացնէ այս ձմեռը կասկածելի «ստեղծագործութիւններու»։

— Պրոլետարական գրական շարժման ստեղծագործական ու կազմակերպչական աշխատանքները Հայաստանի մէջ, այս ձմեռ աշխոյժ էին եւ արդիւնաւէտ Երկու միութիւնները (Խորհրդային Հայաստանի պրոլետար գրողներու ընկերակցութիւնը եւ Խորհրդ. Հայաստանի պրոլետար գրողներու «Նոյեմբեր» Միութիւնը, որոնք սկզբունքով այնքան տարբեր չէին իրարմէ, ձուլուելով իրարու, պրոլետարական գրականութեան տուին նոր կարգ մը։

Եւ սկսաւ մէկ կողմէ կազմակերպչական, միւս կողմէ տեսարանական ու ստեղծագործական խոր աշխատանքներու շրջան մը։

1.— Կազմակերպչական աշխատանքներ.— Երկու միութիւնները միացան 21—24 Դեկտեմբեր 1926ին։ Գաւառներու մէջ կազմուած երկու միութեան մասնաճիւղերն ալ ձուլուեցան։ Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը, որ սկսաւ քննել անդամներու ընկերային վիճակը եւ անոնց զարգացման աստիճանը։

2.— Գեղարուեստական աշխատանքներ.— Պրոլետար գրողներու Միութեան տեսարան-քննադատներն են Գիւլի-Քէօխվեան, Գ. Վանանդեցի եւ Ն. Դաշտեան, որոնք կը վարեն անդամներու համակրանքը եւ կը վարեն Միութեան տեսարանական ուղղութիւնը։

Անոնք կը կռուին ազգայնական տեսարանութեան դէմ, կը քննեն առօրեայ կեանքին անցքերը, կը յարձակին մենշեւիկ քննադատներու վրայ։

Այս ձմեռ, բացի ներքին, քննադատական աշխատանքներէ, Միութիւնը կազմակերպեց հրապարակային դասախօսութիւններ։

Գ. Վանանդեցի կարդաց երեք հրապարակային դասախօսութիւն, «Ազգային շարժումը հայ գրականութեան մէջ» նիւթին շուրջ ներկայացնելով 1880ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերը հայ ազգային-քաղաքական շարժումները եւ անոնց արտայայտութիւնը հայ գրականութեան մէջ։ Հայաստանի պետական հրատարակչական ընկերութիւնը ձեռնարկած է հրատարակելու այս դասախօսութիւնը։

Գիւլի-Քէօխվեան տուաւ հրապարակային դասախօսութիւն մը, «Գրականութեան եւ արուեստի քանի մը հիմնական խնդիրներ» նիւթին շուրջ։ Ծրագրած է տալ նաեւ երեք դասախօսութիւն, 1.— «Արդի հայ գրականութիւնը», 2.— «Արդի հայ գրական քննադատութեան դէմքը», 3.— «Ընթերցողի հարցը»։

Ասկէ զատ, նախ քան ձմեռնային աշխատանքներու եզրափակիչ փակումը, Միութիւնը կազմակերպեց շարք մը «երեկոյթներ» բանւորական շրջաններու մէջ։ Ցայտագիրին համաձայն, ներածական խօսք պրոլետարական գրականութեան մասին, ընթերցումներ միութեան անդամներուն չափածոյ եւ արձակ գրուածքներէն։ Առաջին երեկոյթ տեղի ունեցաւ երկաթուղիի բանւորներուն առջեւ։ Նման երեկոներ տեղի պիտի ունենան նաեւ Երեւանի «Արարատ» ձէթօճառի, կաշիի գործարանի, տպարանի բանւորներուն համար։

Այս երեկոներէն վերջ Միութիւնը Երեւանի մէջ պիտի սարքէ հրապարակային մեծ երեկոյթ մը։

3— Ստեղծական աշխատանքներ.— Ստեղծագործական գետնի վրայ Միութեան անդամները անհամեմատ աւելի մեծ քայլեր նետած են։

Հրամմեցէք, մտիկ ըրէք. ԽՄԲ.)

«Դարբնոցական, վերամբարձ ու աբստրակտ, ախեղերասլաց պոէզիայի, Հայաստանի դեռ չհեռացած ինդուստրիային ու պրոպէլլերներին նուիրուած ճառային բանաստեղծութիւնների եւ կապիտոնի լաւատեսութեան փոխարէն այսօր, կեանքն իր բոլոր կողմերով նոր է խուժել պրոլետարական գրուածքներում»։

Երնէ՜կ հասկցողին։ ԽՄԲ.)

Ճառերու փոխարէն զգացմունք եւ յուզականութիւն, գործարանի ծխնելոյզներու եւ քուրայի փոխարէն գործարանը շինող եւ բանեցնող պրոլետարիատին իսկական կեանքն ու ապրումները։ «Կապիտոնի» (ի պաշտօնէ) լաւատեսութեան փոխարէն իրերու առարկայական ուսումնասիրութիւնը եւ իրապաշտական պատկերացումը.— ահա պրոլետարական գրողներու «նուաճում»ները ստեղծագործական գետնի վրայ։

Հայաստանի պրոլետարական գրողներու ստեղծագործութեանց հերոսներն ու տիպերը որո՞նք են.— գիւղերու մէջ աշխատող կոմունիստները, կուսակցական երիտասարդները, պատգամաւորուհիները, համագործակցականի պաշտօնեան, վարչային ընկերութիւններու քարտուղարը, եւ [illegible] բանւոր, նան, իրենց առօրեայ աշխատանքով ու կեանքով։ Քաղաքին մէջ բնակող, գեղծարար պաշտօնեան, կուսակցութեան ղեկավարները [illegible] գործարանային կեանքը, շինարարութիւնը, դասալիքը։

Ստեղծագործութիւնները դեռ ամբողջովին իրապաշտականացուած չեն, անոնք կը կրեն տակաւին «դարբնոցական» շրջանի կնիքն ու դրոշմը. սակայն Միութիւնը համոզուած է որ գրականութիւնը, կ'ընթանայ դէպի կեանք, աւելի ճիշդ դէպի հասարակ, տեղիքը, ուր կը մեռնի։ ԽՄԲ.)

Միութեան հրատարակութիւնները.— Մինչեւ վերջացող եղանակը Միութեան անդամները հրատարակած են հետեւեալ գիրքերը —

1.— Նաիրի Զարեան.— Շարք մը փոքրիկ բանաստեղծութիւններէ զատ գրած է շինարարական երկու «պոէմ»ներ. «Կառուցանողները» եւ «Երկուսից Մէկը», պատմուածք։

2.— Ալազան.— Շարք մը բանաստեղծութիւններէ եւ պատմուածքներէ զատ, ունի «Դասալիքը» վիպակը. (Պետհրատի յանձնուած Պետական Հրատարակչականին)։ Վիպակը կը պատկերացնէ գիւղերու եւ քաղաքներու շինարարութիւնը եւ դասալիքը։

3.— Արազս (կին գրող).— փոքրիկ պատմուածքներէ զատ, հրատարակած է երեք խոշոր պատմուածքներ, «Ալեանը» («Նորք»ի մէջ), «Նարշախից» («Երիտ. Պոլշեւիկ»ի մէջ), «Չաղկածուրցի թաթիկը» («Ժողովածու»ի մէջ)։ Բոլոր պատմուածքներուն մէջ, կը նկարագրէ [...] գիւղական առօրեայ կեանք[...]

4.— Մկրտիչ Արմէն [...] է շարք մը բանաստեղ[...] ներ ու պատմուածքներ [...] կան Հրատարակչականի [...] մուածքները պիտի [...] [illegible] գիրով ժողովածուի մը [...] նկարագրէ կոմունիստ [...] սարդութեան կեանք[...]

5.— Գուրգէն Մահարի [...] Շարք մը բանաստեղծու[...] րէ զատ գրած է «[...] Աղբարը խորհրդ. Հայաստան[...] [illegible]

6.— Անուշ (կին գրող) [...] րիկ պատմուածքներէ [...] նի «Մանուշօր [...]» [...] ծակ պատմուածք մը, [...] նկարագրէ Այլաֆվէրդի[...] բանւորներուն կեանքը [...] վածու.)

7.— Ակսել Բակունց.— [...] «Բռնկած Մարչ» վէ[...] պատմուածքներէ [...] մը, «Մթնաձոր», Ցրա[...] թիւն Պետական Հրատ[...] կանին։

8.— Խորէն Ռագի. [...] մը բանաստեղծութիւն[...] գրած է «[...]» վիպակը, ուր կը [...] րագրէ Հայաստանի [...] կան - քաղաքացիական [...] ները։

9.— Անուշաւան Վար[...] — Հրատարակած է [...] Կեանքէ «Փորձը» եւ «[...] Աղան» թատերախաղերը

10.— Ն. Դանիլօ. փոքրիկ [...] մուածքներէ զատ, ունի «[...] նիկը» պատմուածքը. «[...] Մոլութիւն» վիպակը, [...] րական կեանքէ։

11.— Գեղամ Սարեան.— [...] րիկ բանաստեղծութիւն[...] զատ, գրած է «Կոմունի[...] ցը» պատմուածքը («[...] մէջ), կոմունիստ երիտա[...] ներու կեանքէն. եւ «[...] Մարդը» վիպակը, ուր կը [...] րագրէ, քաղաքի գեղծարա[...] ստնէութիւնը։

12.— Լեւոն Թադէո[...] (կին գրող).— Գրած է [...] պատմուածքներ, «Ընկ[...] լը», «Յորդայում», «Փ[...] «Ընտրատաններ», «[...] երեկոյ», «Այլ անց վ[...]

Միութեան սկսնակ անդամ[...] ըը Հովիկ Մելիքեան, [...] Ցարենցի, Մերկեան, Վ. [...] եան, Վ. Ցոլակեան, Ա. [...] եան, Ք. Շիրակունի, Փանոս [...] [illegible] [...] տած են փոքրիկ գրուածքներ

Հայաստանի պետական [...] տարակչականը հրատարակ[...] նաեւ «Պրոլետարական գրող[...] ստուար ժողովածուն, որուն [...] մասնակցին Ցակ Ցակոբեան [...] լազեան, Արազս, Ալազան Վ.[...] Անուշ, Գ. Աբով, Մերկեան Վ. [...] բեգորեան, Սարմէն, Վ. Ցոլ[...] եան, Խեթօ-Ազեր, Նաիրի Զ[...] եան, Եղիշէ Չարենց, Գ. Մ[...] Մ. Արմէն, Վ. Նորենց, Ի. [...] Ա. Ցարենցի, Ք. Շիրակուն[...] Հովիկ Մելիքեան.

Մայիս 5ին, ժամը [...] ատին, Երեւանի մէջ կայ[...] [illegible] պրոլետարական [...] կանութեան պատմութեան [...] ստեղծագործութիւններու ց[...] հանդէս։

(Այսքան գիրք ու գրակ[...] թիւն, սակայն, կարելի է [...] «ստեղծագործութիւն» [...] անոնք քննադատը միայն [...] [illegible] [...] հերոսները... արշաւ[...]

[illegible] գիւղերու, նոյնպէս Քէշիշ[...] մէջ գնահատուած է բաւա[...] մը, գիւղացիներուն գալ[...] ները համար Մոսկուայէն [...] բական ճառերու եւ [...] [illegible] բարձրախօսը դրուած է [...] մեքենան բանեցնող [...] գրէ «Խ. Հայաստան»։

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ [...] տեսան փրոֆ. Հ. Աճառեան [...] մասնական բառարանի [...] տարին Ա. պրակը, եւ [...] գաւ - գաւառան.

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ՝ ՇԻՐԱԿԷՆ

...ր խուլ-ջայի քեանարը,
...ոյ եանարդ էղնիմ,
...ղ է տեսել իմ եարը,
...ոս չէյրանդ եղնիմ:

...որ ուրքամն ու պաճն է,
...որ եանարդ էղնիմ,
...օգլու ֆստան խաս է,
...ուգես մարալդ էղնիմ:

...չիտի մուխը ֆիլիս,
...եանարդ էղնիմ,
...ոս թասաւ թիֆլիս,
...ուգես մարալդ էղնիմ.

...ուլո՛ մասուրդ էղնիմ,
...ուգես էրիկդ էղնիմ,
...ուգես մենչուկդ էղնիմ,
...ուգես պօյչուկդ էղնիմ:

...ավքից ԱՐԱՄ ՏԱԿՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ

...ու խոտերն են մեծցեր,
...մ սարը մէջն է կեցեր:
Մավլի՛, մավլի՛:

...ջի ջրերն են սառցեր,
...մ եարը մէջն է լուցեր
Մավլի՛, մավլի՛:

...ր մէջն է մոցեր,
...ունքն ալ քի՛ն կը կաթէր:
Մավլի՛, մավլի՛:

...ն ամուչ կը ցաթէ՛ր:
...ու խնձոր է, սառե՛ր:
Մավլի՛, մավլի՛:

...ավքից Ս. ՍԱԿԵԱՆ

ԱՐՔԻԵՈՑՆ ԵՐԿԱՐ Է, ԲԱՅՑ ԿԵԱՆՔԸ ԿԱՐՃ

(Արեւելեան պատմուածք)

Երբ երիտասարդ Զէմիրս իշ...անը իր հօր յաջորդեց Պարս...աստանի գահուն վրայ, կանչել ...տու բոլոր գիտնականներն իր ...ցանութեան, եւ այսպէս խօ...ցաւ.— Ուսուցիչս, Տօքթ. Զէպ... ...ա սորվեցուց որ վեհապետնե... ...նուող փորձութեանց պիտի ...թարկուէին, եթէ անցեալին ...րնակներովը լուսաբանուէին ...ս թէ ինչու կ'ուզեմ ուսում... ...աբել ազգերու պատմութիւ... ...ր: Ձեզ կը հրամայեմ կազմել ...արանուր պատմութիւն մը, եւ ...ն կատարեալ ընելու համար ...նչ խնայել:

Գիտնականները խոստանա... ...գոհացում տալ իշխանին ...փաքին, գացին եւ անմիջա... ...գործի սկսան: Քսան տարի ...երք, նրկայացուցին թագաւո... ...ն կարաւանի մը ընկերակցու... ...ամբ, բաղկացած տասներկու ...ղտերէ, որոնց իւրաքանչիւրը ...կրէր հինգ հարիւր հատոր: Կաճառին քարտուղարը գահին աստիճաններուն վրայ խոնարհելէ վերջ, խօսեցաւ.

— Տէ՛ր, Ձեր կայսրութեան գիտնականները պատիւ ունին Ձեր ոտքերուն առջեւ դնելու ընդհանուր ազգերու պատմութիւնը, պատրաստուած Ձեր վեհափառութեան համար: Անիկա կը բաղկանայ վեց հազար հատորէ, ու կը պարունակէ այն ամէնը զորս կարելի եղաւ հաւաքել ժողովուրդներու բարքերէն ու կայսրութեանց յաջորդութիւններէն: Անոր մէջ ներմուծեցինք հին ժամանակագիրքերը, որոնք բարեբախտաբար պահուած էին, ու զանոնք լուսաբանեցինք մանրամասնօրէն աշխարհագրական, ժամանակագրական եւ դիւանագիտական մասերով:

Թագաւորը պատասխանեց.

— Պարոննե՛ր, շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեզ այն յոգնութեան համար զոր կրեցիք: Սակայն ես չափազանց զբաղած եմ կառավարական հոգերով: Յետոյ, երբ դուք կ'աշխատէիք, ես ալ ծերացայ: Ինչպէս կ'ըսէ պարսիկ բանաստեղծը, կեանքին մէջտեղը հասած եմ, ու ամբողջ օրն ալ զբաղած ըլլալով, երբեք չեմ յուսար որ ժամանակ ունենամ այդքան երկար պատմութիւն մը կարդալու: Այդ պիտի պահուի արքայական գանձարանին մէջ: Բարեհաճեցէք ինծ աւելի ամփոփ հատոր մը պատրաստել, յարմար՝ մարդկային կեանքին տեւողութեան:

Պարսկաստանի գիտնականները քսան տարի եւս աշխատեցան, յետոյ թագաւորին բերին հազար հինգ հարիւր հատոր, երեք ուղտով:

— Տէ՛ր, ըսաւ մշտնջենական քարտուղարը տկար ձայնով մը, ահաւասիկ մեր նոր աշխատութիւնը, կը կարծենք թէ աւելորդ բան մը չենք գրած:

— Թերեւս, պատասխանեց թագաւորը, սակայն երբեք պիտի չկարդամ զայն: Ծերացայ: Իմ տարիքս թոյլ չի տար նուիրուիլ այդպիսի երկար ձեռնարկի մը: Ամփոփեցէ՛ք եւ մի ուշանաք:

Այնքան քիչ ուշացան, որ միայն տասը տարի ետքը կրցան թագաւորին գալ, ընկերակցութեամբ փիղի մը որ հինգ հարիւր հատոր բեռ ունէր:

—Կը կարծեմ գոհացուցած ըլլալ այս անգամ, բսաւ մշտնջենական քարտուղարը:

— Ոչ պէտք եղածին պէս, պատասխանեց թագաւորը: Կեանքիս վերջերն եմ հասած: Ամփոփեցէ՛ք, ամփոփեցէ՛ք, եթէ կ'ուզէք որ մեռնելէս առաջ գիտնամ մարդոց պատմութիւնը:

Մշտնջենական քարտուղարը հինգ տարի վերջ երեւցաւ պալատին առջեւ, անթացուպերով: Ներկայացաւ թագաւորին, առաջ քաշելով էշ մը, որուն կռնակը բեռցուած էր խոշոր գիրք մը:

— Աճապարեցէ՛ք, ըսաւ գինւորական մը, թագաւորը կը մեռնի:

Իրօք թագաւորը մահուան անկողնին մէջ էր: Գիտնականին ու անոր խոշոր գրքին ակնարկ մը դարձուց, անկենդան, ու ըսաւ շատ դժուարաւ.

— Ուրեմն պիտի մեռնիմ առանց մարդոց պատմութիւնը գիտնալու:

— Տէ՛ր, դոչեց գիտնականը, գրեթէ անոր չափ ինքն ալ մահամերձ, զայն ձեզ պիտի ամփոփեմ երեք բառերով.

«Կը ծնի՜ն, կը տանջուի՜ն, կը մեռնի՜ն»:

Ահա այսպէս, պարսից թագաւորը թէեւ շատ ուշ, բայց գիտցաւ վերջապէս ազգերու պատմութիւնը:

ԱՆԱՏՈԼ ՖՐԱՆՍ

Թարգմ. ՀՐԱՉԵԱՅ ԺԻՆՏՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սէնի նահանգապետութեան հրատարակած տեղեկութիւններուն համաձայն, Փարիզի 1926ի մարդահամարի վերջնական արդիւնքով մայրաքաղաքին բնակչութեան թիւն է, 2,871,429, որուն վրայ պէտք է աւելցնել Սէն-Տընիի շրջանակին բնակչութեան թիւը 1,024,114. և Սօօի շրջանակին բնակչութեան թիւը՝ 736,094, գումար՝ 4 միլիոն 628,637:

Փարիզի մէջ սեռերու մարդահամարին արդիւնքով, աւելի շատ կին կայ, քան այր: Դեղեցիկ սեռը 330,000 աւելի է այրերու թիւէն: Եւ կիներու բազմամարդութիւնը նկատելի է աւելի ջոլ թաղերու մէջ:

Փարիզի մէջ, տարիքներու համաձայն, 16,671 հոգի կայ, որոնց տարիքը կ'անցնի 71ը:

Ամէնէն բազմամարդ թաղամասն է 18րդը, որ կը հաշուէ 278,892 հոգի:

Ամէնէն սակաւաբնակ թաղամասն է Ա.ը, որ ունի 46372 բնակիչ:

20 տարիէ ի վեր, միայն 1906ին էր, որ ծնունդներու առաւելագոյն թիւ մը արձանագրուած է, 80,709: 1916ին Փարիզի ծնունդներու թիւն էր 30,412, 1923ին՝ 54,846:

Դարձեալ Փարիզի մէջ, գտնուած տեսակի 600,000, կառք կայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՆՈՒԷՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Հայ մարզական խումբերը իրարու քով բերելու, անոնց միջեւ հայրենակցական կապը ամրապնդելու եւ առՁաստրակ փարիզահայ երիտասարդութեան առջեւ հայ մարզիկները գործունէութեան կանչելու գեղեցիկ գաղափարով, Յառաջը կազմակերպած է բաժակի մրցումը, որ տեղի կ'ունենայ Մայիս 29ին. Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Մ.ի, Պէլվիլի եւ Արմէնիայի լաւագոյն խումբերը իրենց տաղանդն ու կարողութիւնը մարզադաշտ պիտի հանեն, Սթատ Էլիզապէթի մէջ:

Փարիզի մէջ առաջին անգամն է որ գնդախաղի հայ խումբերը իրարու դիմաց կ'ելլեն, մարզական ուժերով չափուելու, իրենց ֆիզիքական եւ բարոյական արժէքներուն ցուցադրութիւնը կատարելու: Այս պատճառով ալ, մենք իրենցմէ կ'ակնկալենք ... ... ցանասիրութիւն եւ եղբայրական բարի նախանձ:

Թող մեր մարզիկները ապացուցանեն, որ իրենք լիովին արժանի են հանրային հետաքրքրութեան ու գուրգուրանքին:

Իսկ ժողովուրդը ինք, մեծով պզտիկով, թո՛ղ պարտաճանաչութիւնը ունենայ իր ծոցէն ելած երիտասարդները մարզադաշտերու վրայ ... ..., արպէսզի հետու Ma... ... եւ բարոյական ազդեցութեանց աւելնան:

FRANCE — ESPAGNE

Այսօր Stade Olympique de Colombesի պատմական դաշտին վրայ, ժամը ճիշտ 4ին, պիտի մրցին երկու ազգային խումբեր, Ֆրանսայի եւ Սպանիայի:

Սպանիոյ ազգային խումբին նման, Փարիզի մէջ շատ քիչ տեսած ենք, առանց աչխարհի մէջ ֆութպոլը ամենալաւ տեսակէն ուսումնասիրած խումբերէն մէկն են. եւ Փարիզի մէջ այսօր առաջին անգամն է որ պիտի խաղան: Ֆրանսայի ազգային խումբերը միայն երկու անգամ խաղացին իրարու հետ, եւ այսօր երրորդ անգամն է որ պիտի ճակատին Stade Olympique de Colombesի մէջ: Նախ երկու մրցումները վերջացած են Սպանիոյ մաքուր յաղթանակովը:

Ֆրանսայի ազգային խումբը գրեթէ երիտասարդներէ կազմուած է, որոնք թէեւ ֆութպոլի մեծ փորձառութիւն մը չունին, բայց իրենց արագութիւնը՝ ու յաղթելու կամքը շատ բարձր է քան նախկին կազմերը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբերը՝ այսօր ճամբխտ պիտի առնեն, ու նկատելով որ երկար առնէ խումբերուն դադար չէ տրուած, պիտի երթան գիտնելու այս կարեւոր մրցումը: Բոլոր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստներուն եւ համակիրներուն ժամադրավայր որոշուած է այսօր ժամը ճիշտ երկուքին Gare Saint Lazare Cour de Rome:

Գ. Կարապետեան

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին աթլէթիկ փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն կիրակի առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ կէսօր: Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները:

∴ Յետաձգուած է Ալֆորվիլի ֆութպոլի Ա. խումբին մրցումը ժուանվիլի Ա. խումբին դէմ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Սէլէսթ Տիւպուա, որ պաշտօնատան մը մէջ կը ծառայէր, 52 տարեկան էր եղած եւ չէր յաջողած ամուսին մը գտնել: Ու ջղայնոտ էր դարձած: Վարձած էր սենեակ մը Տամբէմոն փողոցին վրայ, ուր կը մտնէր իրիկունները եւ հաւի պէս, կանո՛ւխ մը կը թառէր: Առտուն կը վազէր իր գործին: Թէն բրած, քաշուած կ'ապրէր իր սենեակին մէջ:

Անցեալ առտու, սակայն, ապշութիւն ու զարհուրանք պատճառեց ամէնուն: Թարխեղ լեցուց անկողինին մէջ եւ իր զգեստներուն վրայ: Կրակ տուաւ եւ առանց աղաղակ մը բարձրացնելու, զոլարուեցաւ բոցերուն մէջ: Ու կը թուի թէ, մահը չուշացնելու համար, նոյն ատեն գուլպայով մը կապեց վիզը, խցահանով մը ոլորեց կապը եւ խեղդեց ինքզինք, երբ բոցերը կ'ուտէին իր միսը:

Ցանտիրուհին, տեսնելով ծուխը, որ սեւ օձի պէս կը սողար դրան տակէն, կանչեց հրշէջները: Որոնք կոտրեցին դուռը եւ տեսան որ Օր. Սէլէսթի հոգին բարձ բացած էր երկինք, թաժնուելով ածխացած մարմինէն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԴԵՌ ԿԸ ՀՆՁԷ.— Ֆրանսայի, Պելճիքայի դաշտերուն վրայ դեռ կը գտնուին ռումբեր, որոնք ընդհ. պատերազմին ինկած են եւ չեն պայթած.

Ռէնսի դաշտերուն մէջ կ'աշխատէր Լեհ մը, երբ յանկարծ կը պայթի հսկայ ռումբ մը, որուն զպած էր: Կը բացուի խոռոչ մը եւ մէջը կ'իյնայ իր յօշոտուած մարմինը:

Պօֆօր, ուրիշ դաշտի մը մէջ, կրակ վառած էր եւ քովը նստած: Յանկարծ կը պայթի ձեռնառումբ մը, որ թաղուած էր հողին տակ, կրակին ներքեւ Պօֆօր ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ իր ծունկերէն եւ սրունքներէն:

Գիւղի մը մօտիկ, փոքրիկ տղաք խոտ կը քաղէին իրենց նապաստակներուն համար, երբ փոքրիկն Լէվէքի մանգաղը կը զարնուի ռումբի մը, որ կը պայթի եւ կը սպաննէ զայն:

ՎԱՅ ՕՐԷՆՔԻՆ ՏԱՌԻՆ.— Կրընօպլի մէջ, Իզէր գետին եզերքը խաղացած պահուն, փոքրիկն Փլօ, տասը տարեկան աղջնակ մը, ինկաւ ալիքներուն մէջ: Իր եղբայրը քակեց իր շանը չուանը եւ կ'ուզէր գետ նետել, ազատելու համար աղջնակը: Թաղապետական պաշտօնեայ մը վրայ հասնելով, տուգանք կ'ուզէր դանձել շունին համար, որ գետը պիտի նետուէր: Մինչեւ որ կարգադրուեցաւ վէճը, գետը քշած էր աղջնակը:

ԸՆՁԱՌԱՂՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Լոնտոնի մէջ կատարուած է անձնասպանութիւն մը, որ անօրինակ է: Ճօն Հօլմս կ'ապրէր ծերուն հօրը հետ, որ ծովային ոյժերութենէ հանգստեան կոչուած էր: Կառավարութիւնը կանոնաւորաբար կը վճարէր ամսականները: Յանկարծ Հօլմս կը մեռնի: Ճօն կը խորհի որ, կարելի է գանձել ամսականները, եթէ մահը գաղտնի պահէ: Եւ այսպէս 15 Դեկտեմբերէն ի վեր կը գանձէր ամսականները:

Մայիսի մէջ, եղբայրը այցելութեան կուգայ եւ կ'ուզէ տեսնել հայրը: Ճօն կը սարսափի, որ խաբէութիւնը երեւան պիտի ելլէ: — Եղբայր, կ'ըսէ, հայրիկը այնքան տկար է, որ վարը նկուղին մէջ քաշուած է եւ մարդ մարդու չուզեր տեսնել չուզեր, բացի ինձմէ:

Եղբայրը կը հաւատայ, եւ շաբաթ մը, շարունակ, առտու իրիկուն, Ճօն թէյ ու ապուր կ'իջեցնէ նկուղ, իբր թէ հօրը համար:

Առտու մը պաշտօնեայ մը կ'ուզէ տեսնել հայր Հօլմսը, որ չէր երեւար այնքան ատենէ ի վեր: Ճօն կը կարծէ որ եղբայրը կասկածելով լուր տուած է: Անմիջապէս կ'իջնէ նկուղ: Կը գրէ նամակ մը, ուր կը յայտնէ թէ իր հայրը մեռած էր Դեկտեմբերի մէջ, սակայն գաղտնի պահած էր ինք:

Յետոյ կը կախէ ինքզինքը ձեղունէն:

Քիչ վերջ եղբայրը կուգայ տեսնել եղբօր դիակը, որ կը ճօճէր, եւ հօրը դիակը, որ կը հոտէր:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Ջ.

...ժոռժ Պէրնանոսի «Sous le soleil de Satan»ի առաջին մասը ...ակերն է թէշուառ մարդկութեան, ուր կը տիրապետէ Չարը ... ուր մնասնական բնազդները ...ման Սատանային արեւին ... ուր, աբբայ Տօնիսանի լեզ... ...ով մարդերը փոքրիկ գնդակ... ...ն յաւիտենական թէշուառին ...րը: Այս մարդկութիւնը սառ... ...ն անդք մըն է երկու ուժե... ...ն, Աստուծոյ եւ Սատանային ...էն, որոնք կը կռուին սրտա... ...համար մարդոց: Վէպին երկ... ...րդ եւ երրորդ մասերը կը ներ... ...այցնեն այդ երկու զօրութիւն... ...ու բախումը աբբայ Տօնիսանի կեանքին մէջ, ուր Աստուած ...լ ու կը գործէ Սատանան, ...ց ոչ հասարակ ու դռեհիկ ...եանթիւններով, որոնց հանդ... ...ք արհամարհանք միայն ունի ...արգապաշտ վիպասանը:

...աբբայ մըն է, աբբայ Տօնիսան, ...ի կրնար զանազանել թէ ...ն երկու ուժերէն ո՞րն է իր ...նամուռքի տէրը: Ձարը ...եան հարստութեամբ կ'ընծ... ...ինակէ, բարին ու կը չփոթ... ...անոր հետ արբային խավ... ...հոգիին մէջ, Այդ ողբեր... ...թիւնն է մարդու վերելքին ...ի սրբութիւն:

Բայց ազդեցութիւններէ խառ... ...ն են Պէրնանոսի վէպին մէջ: ֆրոյտիսմ, պէրկսոնիսմ եւ Տօսթօյեվսքի, որոնք սակայն չեն խեղդեր հեղինակին զօրաւոր անհատականութիւնը:

Յրոյտեան վէպ մըն է Անտրէ Ժիտի «Symphonie Pastorale»ը, բողոքական երէցի մը պատմութիւնը, անոր կեանքէն փրցուած էջ մը: Տեսարանը՝ Զուիցերիոյ մէջ, լեռներու անկիւն մը: Մթնոլորտը՝ գեղջուկ ու պարզ, աւետարանական լրջութեամբ. ձեւը՝ ինքնակենսագրական վէպ, յարմար հոգեբանական վերլուծումներու: Այս խաղաղ տէրունքին մէջ, նոյնքան խաղաղ երեւոյթով երէց մը, իր հօտին գլուխը: Բայց խորքի եւ ձեւի ցնցող հակապատկերով մը, հեղինակը կը պատռէ մարդկային հոգիին խորհուրդը, կը մտնէ արգիլուած սահմաններէն ներս, ճանչնալու համար նախնական մարդը, նկարագրելու համար անոր անկումը գթութեան գործէն դէպի սէր, կիրք, մեղանչում:

Երէցը հայր է հինգ զաւակներու, կ'որդեգրէ վեցերորդ մըն ալ. կոյր որբուհի մը, հակառակ իր կնոջ Ամէլիի ընդդիմութեան կը կապուի անոր անդիմադրելի ուժով մը, կը սիրէ, կը սիրուի ու կը մեղանչէ. բայց անգիտակից լրբութիւնով մը իր մեղքին արդարացումը կը փնտռէ Աստուծոյ մօտ. Աւետարանի հովին ալ չկրցան ... իր աշխարհնե... ...ը եւ չգնա՛ց կորսուածին ետեւէն: Ժէրդրիւտ կոյր է, չի ճանչնար գոյները, չի ճանչնար եւ, բայց վիրաբուժական գործողութիւնով մը աչքերը կը բացուին, երազը կ'անհետանայ, սէրը կը մարի, Ամէլիի դէմքին վրայ կը կարդայ մարդկային տառապանքը, իր եւ երէցին մեղքը: «Մեղքը կենդանացաւ եւ ես մեռայ»: Անձնասպան կ'ըլլայ Ժէրդրիւտ:

«Սրտերու գաղտնիքը, կը գրէ Ժագ Մարիտէն, փակ է հրեշտակներուն անգամ, բաց՝ Քրիստոսի քահանայական գիտութեան միայն: Ֆրոյտ, հոգեբանի խորամանկութիւններով կը բռնաբարէ այդ գաղտնիքը: Քրիստոս նայեցաւ մեղաւոր կնոջ աչքերուն մէջ ու թափանցեց մինչեւ խորը: Ան միայն կրնար ընել այդ, առանց պղծութեան: Այսօր ամէն վիպասան անպատկառօրէն կը կարդայ այդ խեղճ աչքերուն խորը»:

Ջ.

1911ի Անկախներու նկարչահանդէսով քիւպիսմը իր պաշտօնական մուտքը կ'ընէր գեղարուեստի աշխարհին մէջ, ինքնավստահ եւ յանդուգն քայլերով. շատերը չհասկցան,— յիշեն, ուրիշներ չհասկցան ու հեգնեցին, բայց ան շարունակեց իր ճամբան հետզհետէ աւելի զօրացած, բիւրեղացած այն օտար տարրերէն որոնք կը պղտորէին իր հարազատ նկարագիրը, պարզ եւ ուժեղ կառուցուածքը: Քիւպիսմի շունչը երկրաչափական ձեւերու պարզութիւնը դարձաւ ճարտարապետական մտքէ, նոր արուեստի բոլոր ձեւերուն մէջ, գրականութիւն թէ երաժշտութիւն, քանդակագործութիւն թէ ... ... Ժամանակից վէպը բերացուց այդ երկրաչափական պարզութիւնը, արտայայտելու համար կեանքը եւ իր շարժումները: Աղճամիտ գրագէտներ են նոր վիպասանները, Տիւհամէլ, Մօրիաք, Վօտոնոյլ, Ռօբեռ Մոնթերլան, Ժիրօտու, Մօրան, Պէրնանոս, ու Լաքրըթէլ, որոնք կը մեծն հաւասարիմ ձեւի եւ ոճի դասական աւանդութեան, ներդաշնակելով լեզուն վէպի պարզ ճարտարապետութեան հետ:

Բայց լեզուի մը բառերը ժողովուրդներու հոգեբանութեան եւ քաղաքակրթութեան կնիքը կը կրեն: Անոնք կ'ապրին ընկերութեան կեանքով, կը ծնին, կ'աճին, կը հիւծին ու կը մեռնին: Բառերուն հետ կը ոժգունին լեզուին պատկերները, կը վերածուին անարիւն, անկենդան կմախքներու: «Իմ ծնած գիւղս տաղ մը կը պարէր», կ'ըսէ Շէյքսփիրի հերոսուհիներէն մէկը: Դեսպտի կնոջ եւ տղոցին նմանութիւնը դարերու կեանք ունի գրականութեան մէջ, բայց բանաստեղծը հոգի եւ ուժ կուտայ գունատ պատկերին, կը գծէ կին մը թարմ եւ առասպելին, աստղին թեթեւ շնորհով:

Նոր գրողները գիտակցութիւնն ունին լեզուն եւ կեանքը ներդաշնակելու պահանջին: Փօլ Մօրան եւ Ժիրօտու ժամանակակից արձակի վարպետները, խոր թափանցումով մը կը թարմացնեն հին պատկերներ, կը նորոգեն հին փոխաբերութիւններ, կը ստեղծեն նորեր արդիական գոյներով, որոնք կը յիշեցնեն բաժանթիսմը եւ անոր փորձերը լեզուն կենդանացնելու: Ժամանակակից վէպը ունի մաքուր եւ կենդանի արձակ մը, ուր արդիական կեանքը կը պատկերանայ իր պրկումներով, իր ցնցումներով, ուր նոր զգայնութիւնները կը նօթագրուին հեռագրական ճշդութեամբ, ուր երիտասարդ սերունդի հոգին կը թրթռայ ջղոտ շարժումներով:

Եզրակացնենք: Ինչպէս երբեմն, Անթուանի առաջնորդութեամբ Ազատ թատրոնը կ'ընդվզէր Սարդուի Նիւմանեան ... թատերական բռնութեան դէմ, այսօր նոր գրողները միեւնոյն ըմբոստ ոգին ունին ֆրանսական հոգեբանական վէպի աւանդութեան հանդէպ, որովհետեւ «Poétique»ները կը սահմանափակեն կեանքի պատկերը, կը սանձեն ներշնչումը, կը կաշկանդեն երեւակայութեան թռիչքը: Ու կը պատահի անխուսափելին, երբ չկայ նոր ստեղծագործում, վիպական նոր ֆօրմիւլ: Ժամանակակից վիպասանները կը զարծածեն գրական հին շրջաններու առաջձեւերը, նոր շինելու միամիտ հաւատքով: Ոմանք կը կրեն արդէն Մարսէլ Փրուստի ազդեցութիւնը եւ առանց ունենալու անոր հանճարը, կը կորսուին կեանքի անկարեւոր, աննշան դէպքերու յափիփինթասին մէջ, ուրիշներ կը դառնան «Germinie Lacerteux»ներու, «Madame gervaisis»ներու տպաւորապաշտ վէպին, կամ «Education Gentimentale»ի անողնայար տիպարին: Քիչ են վիպասանները ճշմարիտ տաղանդով, արուեստագէտի խառնուածքով:

Բայց վէպը պիտի ապրի, որովհետեւ լուրջ եւ կենդանի ձեւն է ան գրական եւ ընկերային ուսումնասիրութիւններու, հոգեբանական վերլուծումներու, բանաստեղծութիւն մը եւ իմաստասիրութիւն մը միանգամայն:

Այսօր թատրոնը կը կախարդէ նոր գրողները, որոնք փառքի եւ համբաւի հեռապատկերներով կազմած են «Երիտասարդ հեղինակներու թատրոն»ի խմբակցութիւնը, ունին բեմ եւ դերասան, Օտէոնը եւ իր խումբը, ու թերեւս գտն տասնեակ մը տարիներ թատրոնը միայ նոր ուժերու կրկէսը: Բայց այդ ինքնամփոփումի շրջանին վէպը պիտի գտնէ իր ստեղծագործ ուժը, իր վերջնական տարազը:

ԱՐԱՄԻ ԽՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐՋ

մնեկլատունի կը նմանի։ Եթէ ողջ առողջ Փարիզ հասնիմ, պիտի կարծեմ թէ նիրման արժանացած եմ եւ բանտապահը զիս դուրս կը հանէ»։

Ցուցիչ էր տեսարանը, երբ Լինտպէրկ հրաժեշտի համբոյրը առաւ իր մօր, Ուրբաթ առաւօտ կանուխ։ Մայրը շատ քաջ գտնուեցաւ անձկութեան այդ պահուն եւ բարի ճանապարհ մաղթեց առանց լալու։ Ընդհակառակն ժպտելով բսաւ. «Շատ կ՚ուզէի միասին երթալ, Չարլս»։

Լինտպէրկ 25 տարեկան է։

Ցանդուգն օդանաւորդը ընդունելու համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։ Ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիք շաբաթ Պուրժէ գնաց, դիմաւորելու համար Լինտպէրկը։ Փարիզի մէջ փառաւոր ընդունելութիւն պիտի կատարուի. արդէն Օթէլ Մաժէսթիքի մէջ սենեակ մը վարձուած է ուր պիտի հանգչի։ Պուրժէի մէջ իրեն կը սպասուէր գիշերը ժամը 9էն մինչեւ 11։ Փարիզ-Լոնտոն օդանաւային գիծին բոլոր փարոսները վառած պիտի մնան մինչեւ օդանաւորդին անցնիլը։ Մօն-Վալէրիէնի փարոսը, աշխարհի ամէնէն զօրաւորը, մէկ միլիառ մոմի ուժով լոյսեր պիտի արձակէ բարի գալուստ մաղթելու համար։ Այս լոյսը 200 քիլոմէդր հեռուէն կը տեսնուի, այնպէս որ եթէ մութը կոխելէն վերջ հասնի, Մանշի եզերքէն պիտի կրնայ տեսնել իր նպատակակէտը։ Ամերիկացի եւ ֆրանսացի օդանաւորդներ կը պատրաստուին Մանշէն ընկերանալ Լինտպէրկի մինչեւ Պուրժէ։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՄԷԿ ԹՌԻՋՔՈՎ

Անգլիացի զինուորական օդանաւորդներ Քէռ եւ Կիլմէն ուրբաթ առաւօտ ժամը 10.40ին Քրէնուէլի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելան՝ մէկ թռիչքով երթալու համար Քարաչի, Հնդկաստան, (6400 քիլոմեդր)։ Անգլիացիները կ՚ուզեն կոտրել ուղիղ գիծով եւ առանց դադարի երկար տարածութիւն թռչելու համաշխարհային մրցանիշը։ Իրենց օդանաւի շարժիչ մեքենան 700 ձիու ուժ ունի եւ 5200 լիտր պէնզին առած է։ Մեկնումը բաւական դժուար եղաւ։ Ժամը 12.47ին Օսթէնտի վրայ տեսնուած են։ Ուրբաթ կէս գիշերին Պոլիսէն, շաբաթ արշալոյսին Միջագետքի վրայէն անցնելով ուղղուեցան դէպի Պարսից ծոց։

Անգլիացի օդանաւորդները կը յուսան Քարաչի հասնիլ այսօր կէսօրէն վերջ 50 ժամ օդին մէջ մնալէ վերջ։

∴ Իտալացի փինէտօ շարունակելով ճամբան, ուրբաթ ժամը 15.30ին Նիւֆաունտլէնտ հասաւ եւ անկէ Ասորեան կղզիները պիտի մեկնի։

∴ Հրդեհ ծագեցաւ Լոնտոնի արուարձաններէն Ուէսթհէմի պէնզինի մթերանոցներուն մէջ, որոնք 35,000 թօնօ պէնզին կը պարունակէին, կը վախցուի որ միւս մթերանոցներն ալ բռնկին։

Սուրիոյ կռիւները կը շարունակուին

Պէյրութէն կը հեռագրեն Մայիս 20 Թուականով.—

Քօլէի հրամանին տակ գտնուող զօրախումբը ընդհարում մը ունեցաւ Իզզէտտին Ապտիւլ Քատէրի հրոսախումբերուն հետ, որ Սաֆատէն կուգար։ Ապստամբները ունեցան 40 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր։ Գերի բռնուեցան 15 հոգի։ Էմին Իզզէտտին եւ իր թիկնապահը Սայիտ Եամինի սպաննուեցան։

Ֆրանսացի զինուորները հետախուզութիւններ կ՚ընեն Ղութայի մէջ։ Մեծ թիւով ապստամբներ անձնատուր կ՚ըլլան։

Հանքէուի պաշարումը

Չինացի պոլշեւիկներուն մայրաքաղաք Հանքէուի կացութիւնը վերջին ծայր սպառնական է։ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները քաղաքը երեք կողմէ պաշարած են։ Հանքէու մնացած համայնավարները մեծ գումարներ կ՚առաջարկեն հակապոլշեւիկ ուժերուն՝ իրենց կեանքը պահպանելու համար։

Թուրք հայրենակցութեան օրէնքը

Հայրենակցութեան մասին պատրաստուած օրինագիծը ընդունուած է Ազգ. Ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին կողմէ եւ մօտերս ժողովին պիտի ներկայացուի։

Ցիշեալ նոր օրինագծին համաձայն, 1928 Յունուար 1էն սկսեալ, Թուրքիոյ մէջ ծնած, օտարահպատակի մը Թուրքիոյ մէջ ծնած զաւակը Թուրք հայրենակից կը նկատուի։ Օտարներու հետ ամուսնացող Թրքուհիները չեն կորսնցներ իրենց Թրքութիւնը եւ անոնցմէ ծնած զաւակները Թուրք կը նկատուին։ Թրքական հպատակութեան մէջ ընդունուած օտարականի մը կինը իսկոյն Թուրք կը նկատուի, երբ այս վերջինը փափաքի։ Խելահաս տղաքն ալ կրնան Թրքահպատակ դառնալ, երկու տարի Թուրքիոյ մէջ ապրելէ յետոյ։ Անչափահաս տղաքը իրենց հօրը հպատակութենէն կը նկատուին։ Թուրք հայրենակցի իրաւունքը կը կորսնցնեն այն բոլոր Թրքահպատակ դարձողները, որ իրենց զինուորական ծառայութիւնը չեն կատարեր եւ օտար պետութեան մը ինպաստ կ՚աշխատին։

Գործազրկութեան անյայտացումը

Մայիս 20ի պաշտօնաթերթին հրատարակած վիճակագրութեան համաձայն, վերջացող շաբթուն նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է՝ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ 48,501 հոգի, որոնց 32,765ը այր եւ 15,736ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 54,252, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսածներու թիւն է 5751 հոգի։

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 830, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1012, ընդամէնը 1842 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։ Ասոնցմէ 284 հոգի Մարսիլիոյ, 235 Փարիզի, 67 Թուլուզի, 54 Լիոնի եւլն. մէջ տեղաւորուած են։

Անցած շաբթու Ֆրանսա մտած են 757 օտար բանուորներ, 42ը ճարտարարուեստի, 715ը հողագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Ասկէ զատ առաւելագոյն երեք ամիս պայմանաժամով եւ մեծ մասամբ ագիւարաններու մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 166 օտար բանուորներ։ Նոյնպէս արձակուրդով իրենց երկիրը մեկնող 391 օտար բանուորներ վերադարձած են։ Իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1891 օտար բանուորներ։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ ուսանողական, Զաւարեան Որբերու եւ Սպայից Միութեանց, Յարդգոյի, Հայ Տրամաբին եւ Եւրոպական բաժանմունքներուն: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ,

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին՝ Փարիզի բոլոր մարզական ուժերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պատնեշի խումբերը:

Պէլվիլի Մ. Մ. եւ «Արմենիա» Ա. եւ պատնեշի խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին 131 Fbg. du Temple Թոսսամի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանը սրահը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի Մայիս 24, գրադարանին մէջ, ժամը ճիշտ 8.30ին 75 Rue Paul Bert: կարեւոր ծրագիր: Ներկայանալ անդամատոմսերով:

ԶԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ Միութեան Փարիզի Մայր վարչութեան Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր կիրակի ժամը 2.30ին օրակարգ՝ զեկոյց եւ ընտրութիւն։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 1085 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ԿԱՌՏԱՆ, Խ. Ա.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ԿԱՌՏԱՆ, Տ. Ս.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ՊԱԶԱՐՃԼԵԱՆ, Բժ. Կ. Ս.— Ստացանք 300 ֆրանք։

ՔՕԿՕԼԷՆ, Ս. Կ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՔՕԿՕԼԷՆ, Մ. Խ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկ. Եւլիգ Ճաղեան՝ ծնեալ Մալաթիոյ Ալիֆոն Պաբաթլըսարգի, իր անունն Մարգար, կը գտնուէր Նիւ Եորք. իմացնել քրոջը Հռիփսիմէ Մարգարեանին, 11 Rue Tapis-Vert, Hotel du Siècle, Marseille. France:

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Կը փնտռուին Սուրիոյ Անթիլիասի որբանոցի որբերէն, Նշան Գէնլեան, Յովհաննէս Ալիզեան, Յովսէփ Ձէմիրճեան, Կիրակոս Գաբրիէլեան, որոնք 1923ին [illegible] մեկնած են. [illegible] իմացնել Haroutune Sémérdjian L. Donnete, St. Hilaire Grasse:

ՍՓԱՍՈՒՀԻ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Կ՚ուզուի երիտասարդ սպասուհի մը, տնական գործերու համար եւ գոհացուցիչ վարձատրութեամբ։ Դիմել՝ անմիջապէս «Յառաջ»ին։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՈՒՀԻՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քէփ տը Շին լէնժըրիի համար։

Փարիզի մէջ շատ մօտ տունէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ՚ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ։

Դիմել ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՐՃԷԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e)։ Իջնել՝ մեթրօ Bastille, Թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire։

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30։

"ԿԱՎՌՕՇ„

Զուա՛րթ, ցատկռտո՛ւն կեանքո՛տ, վարդագոյն կը գտնուի ամէն տեղ

ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մադըմեանի 22 Rue la Boetie:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիոյ.	L. St.	[illegible]
Տոլար.	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Ոսկ.	L. Trq	[illegible]
[illegible]		[illegible]
[illegible]	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc Belge	[illegible]
Զուից.	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	98

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ			
Եգ. Կր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100	—
» II	»	1930	
» III	»	1530	—
Թրքական Լոտեր. Lots turcs		[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ 1927

24 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 344 ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆԸ ԵՒ ՀՐԷՇԱՅԻՆԸ

...յանուածքի եւ բարքերու բարձրացման ինչ պերճախօս պատկեր պարզեց օդանաւորդներու վերջին մրցումը։

Երբ երկու դժբախտ հերոսները, Նոնկէսէր եւ Քոլի, ճամբայ ելան Մայիս 8ին, ամբողջ Ֆրանսան, իր մամուլով եւ վարիչներով, բովանդակ աշխարհը՝ իր արտայայտութեան անհամար ձեւերով, սրտատրոփ կը հետեւէր հպարտութեամբ եւ յուսումով։ Քաղքենի, արքայական, աշխատաւոր թէ պոլշեւիկ, բոլորը զմայլում եւ ակնածանք միայն ունէին երկու յանդուգն առաջապահներուն հանդէպ։ Կը քրքրէին անոնց անցեալը, ...տարաց կը փառաբանէին անոնց գերմարդկային ճիգը։

Զանազան աւետիսներէ յետոյ, երբ երեւան եկաւ որ երկու հերոսները ձախողած են — մինչեւ այսօր մա՛րդ չի գիտեր թէ ...ր ինկած են — պէտք էր դիտել, նորէն, մարդկային, ազնուական վիշտը բոլոր դէմքերուն վրայ, եւ երկիւղած մտմտուքն ու յարգանքը՝ մամուլին մէջ։ Եւ այս՝ նորէն ամբողջ Ֆրանսայի ու բովանդակ աշխարհի մէջ, եւ մինչեւ այսօր... Ո՛չ մէկ ...խատինք, ո՛չ մետասաներորդ ժամու իմաստութիւն։ Ոչ ...նդիտութեան շարժուձեւեր։ Ոչ ալ, անկիւնը քաշուած, «...ծի՞ ինչ, աղբար»։

Նոյն պատկերը եւ այսօր, երբ յաջողեր է ամերիկացի Լինտպէրկը, 25 տարեկան երիտասարդ մը, յանդուգն եւ վճռական։ Ամբողջ աշխարհ կը խայտայ յաղթանակին տպաւորութեան տակ։ Յիսուն հազար հոգի Պուրժէի կայանը խուժեցին Շաբաթ գիշեր, շնչակտուր դիտելով երկինքը. «Կուգա՛յ, եկաւ, ...ջնէ՛, հուռա՛»։ Ոստիկանութիւնը բաւական չէր զսպելու ...նելի խուժումը։ Երկաթեայ շղթաներ խորտակուեցան։ Հրմշտուք, իրարանցում, գիրկընդխառն կռիւ՝ պատմական օդանաւէն կտոր մը փրցնելու, իբրեւ յիշատակ։ Հարկ եղաւ գաղտագողի փախցնել «խենդ»ը։ Եւ յաջորդ օրն ալ եւ մինչեւ այսօր, փառաբանութեան աղաղակներ պողոտաներուն վրայ, լեռնակուտակ հեռագիրներ, շնորհաւորութիւններ, պարգեւներ, եւ ...ագին մաղթանքներ՝ նոր յաղթանակներու, երկրագունդի բոլոր մասերէն։

Ինչքա՜ն մարդկային է եւ ներշնչող՝ այս պատկերը։ Եւ ...նք հազիւ քանի մը բառ մրտեցինք։ Իրականութիւնը՝ հազար ու մէկ գիշերներու հէքեաթ մը կը յիշեցնէ։

Դժնդա՛կ զուգադիպութեամբ մը, այս խորհրդածութիւնները արձանագրուին ճիշդ այն ատեն, երբ կը պատրաստուինք ...նել Մայիս 28ի տարեդարձը։

Ի՜նչ քստմնելի հակապատկեր՝ երկու դէպքերուն առթիւ։

Մենք չունինք Ատլանտեանը մէկ թռիչքով կտրելու մրցումներ։ Բայց չէ՞նք ունեցեր Նոնկէսէրներ, Քոլիներ եւ Լինտպէրկներ։

Ո՞վ համրեց թիւը այն զմայլելի հերոսներուն, որոնք արհամարհեցին ամէն վտանգ, շեշտակի նայեցան մահուան երեսին եւ խոյացան սարէ սար, անդունդներու վերեւ, մինչեւ ...ահակալ գազաններու որջը, յանուն սրբազան դատի մը։

Ո՞վ իմացաւ պատմութիւնը այն քաջերուն, որոնք ոչ թէ ժամերով, այլ օրերով տատանեցան մահուան եւ կեանքի յորձանքին մէջ, ինչպէս Լինտպէրկը ովկիանոսի ալիքներուն վրայ, իրենց աչքերը ուղղած դէպի հեռանկարը, պատրաստ՝ իրենց կեանքին գնով ապահովելու յաղթանակը։

Ո՞վ տեսաւ այն դիւցազնական ճգնաժամը, երբ ափ մը մարդիկ վերջին մարտը կը մղէին Սարտարապատի դաշտին մէջ, եղունգներով եւ ակռաներով, անհաւասար ուժերու դէմ, կուրծք կուրծքի, «ազատութի՛ւն» գոչելով, եւ թշնամին անգամ յարգանքի մղելով...

Ո՞ւր են այս բոլորը։ Հէքեաթնե՞ր կան այս մասին որոնց նմանը չունին աւելի զօրաւոր ազգեր։

Եւ սակայն, — ո՛հ, գարշելի ոռնոցը որ կը տեւէ ու կը տեւէ։

Մարդիկ սրբազան գործ կը համարեն նսեմացնել, աղարտել, ...աղրե՛լ ինչ որ կատարուեր է։ Որովհետեւ ձախողեցան հայ Նոնկէսէրները, ապա ուրեմն սեւցնենք։ Մտէ՛, խեղաթիւրէ՛, անարգէ՛, մուր քսէ՛ եղածին ե՛ւ մեռածին, ե՛ւ մղուած պայքարին եւ թափուած արիւնին։

Մայիս 28՞ — Մարդիկ թուղթ գրիչ առեր են, ապացուցանելու համար թէ այդպիսի բան չկայ։

— «Գործաւոր ընկերներ, չէզոք եւ դաշնակցական, ձեզի կը ...մն, երբ կ'ըսեն թէ Մայիս 28ը Հայաստանի անկախութեան ...ն է»։

... «Հեռու Մայիս 28էն, այդ սեւ օրէն... Մայիս 28ի դէմ...»

Այսպէ՛ս կը պատգամէ Փարիզի հայ պոլշեւիկներու կեդրոնական կոմիտէին թռուցիկը, զոր յոգնութիւն կրեր են ցրուելու ժամուն դուռը, կիրակի օրով։ Եւ ա՛յդ ապացուցանելու կը ջանան ռամկավար կուսակցութեան անբարոյական վարիչները, որոնք բեմէ բեմ կը վազէին Մայիս 28ը փառաբանելու համար, երբ հանրապետութիւնը կանգուն էր։

Ահա թէ ո՛ւր է մարդկայինը եւ հրէշայինը, քաղաքակրթականը եւ անասնականը...

Ահա թէ ինչո՛ւ պոռնկացեր է յեղափոխութիւնը պոլշեւիկներուն ձեռքով, եւ վաճառքի հանուած է ամէն սրբութիւն, հայանուն շոշորթներու եւ ջատուկներու ձեռքով։

Բաղդատեցէք այս բոլորը՝ երեք օդանաւորդներու պատմութեան անցուդարձերուն հետ, եւ դուք հանեցէք եզրակացութիւնը։

Մեր մասին՝ զզուանքը թոյլ չի տար բառ մը աւելի գրելու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ցաք վիճաբանութիւն մը ծագած է Թուրք եւ պուլկար մամուլին միջեւ, Պալքաններու կացութեան եւ նոր դաշնակցութեանց մասին։ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ մասնագէտ է արեւելեան գործերու, նոր խմբագրական մը գրած է իր թերթին, կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ»ի մէջ (16 Մայիս)։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

— «Ճիշդ է թէ Պուլկարիա ամբողջովին անկախ է իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, եւ միայն իրեն վերաբերեալ խնդիր մըն է ուզած քաղաքական ուղղութեան հետեւիլը։ Միայն թէ երբ բռնուած ուղղութիւնը եւ նոր կազմուած քաղաքական դասաւորումները (քոմպինեզոն) պալքանեան խաղաղութիւնը եւ կացութիւնը խանգարելու բնոյթն ունենան, այն ատեն շատ բնական է որ պալքանեան խաղաղութեամբ խիստ սերտէն շահագրգռուող Թուրքիան ալ զգայուն դառնայ։ Կացութեան մէջ այս ընդհանրութիւնը տեսնելուն համար է որ թուրք մամուլը պէտք տեսած էր ուշադրութիւն հրաւիրելու։

«Դժբախտաբար, ինչպէս անցեալին մէջ, նոյնպէս ալ ներկայիս, մեծ պետութիւնները տիրապետութեան մրցումի ելած են Պալքաններուն մէջ։ Եւ այս հին քաղաքականութիւնը նորէն հին եղանակներով կը վարեն։ Պալքանեան երկիրներէն ո եւ է մէկը ակամայ կրնայ հաւանքէ մը տարուիլ, եւ այս ձեւով բոլորովին խանգարել պալքանեան կացութիւնը։ Տեսակէտը, զոր միշտ որոշակի եւ ուժեղ կերպով կը պաշտպանենք այս առթիւ, հետեւեալն է.—

«Պալքաններու խաղաղութիւնը կարելի է այն ատեն ապահովել, երբ երկիր մը ուրիշներու դէմ զայնի պատրաստութիւններ կատարելէ զգուշանայ, եւ պալքանեան ո եւ է պետութիւն դուրս չձգուի ըլլալիք դասաւորումէն։

«Մեր մտահոգութիւնը կը բխի այն հաւանականութենէն, թէ կարելի է սխալիլ խաղաղասիրութեան տանող ճամբաներու ընտրութեան մէջ։ Մեր ճիշդ կարծած ճամբաները երբեմն անելի կը յանգին։ Եւ սակայն կը պատահի թէ անհատներու եւ թէ ազգերու կեանքին մէջ։

«Ազգի մը անկախութիւնը միշտ վտանգի տակ է, քանի այդ ազգը չի կրթներ սեփական ուժին։ Հետեւաբար շատ բնական կը գտնենք պուլկար կառավարութեան եւ մամուլին թափած ջանքերը, պուլկար երիտասարդութեան մէջ հայրենասիրական զգացումը վառ պահելու մասին։ Միայն թէ, այս պարտականութիւնը կատարած ատեն, նոյնքան բնական պարտականութիւն մըն է չվիրաւորել այնպիսի հարեւանի մը զգացումները, որուն հետ հաշտ ապրելու անհրաժեշտութիւն կը տեսնուի։

«Ահա այս տեսակէտով քիչ մը անսանձ գտանք այն յօդուածը, զոր գրած է պուլկար պատերազմական նախարար Զօր. Վոլքով։ Որովհետեւ գիտենք թէ զօրավարը այսօր ամէնէն կարեւոր դէմքն է պուլկար դահլիճին մէջ։»

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՅԻ մէջ զգալապէս կ'աճի անգործներուն թիւը։ Ցուցակագրուած են 246.000 գործաւորներ, 70,000 հոգի աւելի քան Հոկտեմբերին.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻՒ ԵՕՐՔ-ՓԱՐԻԶ ԹՌԻՉՔԸ ՅԱՋՈՂԱԾ

Լինտպէրկի աննախընթաց յաղթանակը

Ամերիկացի Չարլս Լինտպէրկ, յանդուգն օդանաւորդը, որ Ուրբաթ կէսօրին Նիւ Եորքէն մեկնած էր, Շաբաթ գիշեր ժամը 10.19ին հասաւ Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր երիտասարդ հերոսը ծափահարելու համար կանուխէն փութացած էր 50.000էն աւելի բազմութիւն մը։ Իրիկուան դէմ Շէրպուրկէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէր թէ Լինտպէրկ Ֆրանսա հասած է արդէն, ու ժողովուրդը անհամբեր կը սպասէր անոր գալուն։ Վերջապէս ժամը 10.15 անցած օդանաւի աղմուկ մը լսուեցաւ. ամբոխը յանկարծ լռեց եւ քիչ վերջ «Սփիրիթ աֆ Սէյնթ Լուիզ» վար իջաւ։ Բազմութիւնը առանց մտիկ ընելու ոստիկանութեան արգելքը, խուժեց օդանաւին վրայ։

Երեք հոգի սրունքներէն քաշելով խցիկէն դուրս հանեցին օդանաւորդը։ Ամբոխին ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր, ֆրանսական եւ ամերիկեան ազգային քայլերգները կ'երգուէին ամէն կողմ։ Լինտպէրկ անմիջապէս հանգստանալու համար սենեակ մը տարուեցաւ, մինչ ամբոխը ձեռամբարձ յաղթականօրէն կը տանէր ֆրանսացի օդանաւորդ մը՝ Լինտպէրկը կարծելով։ Ամերիկեան դեսպանը, նախարար Ֆալիէր եւ կառավարական ուրիշ ներկայացուցիչներ պաշտօնապէս շնորհաւորեցին երիտասարդ օդանաւորդը։ Բազմութիւնը քիչ յետոյ խռնուեցաւ Լինտպէրկի գտնուած շէնքին շուրջ եւ կ'ուզէր տեսնել զայն. դեսպանը պատշգամէն քանի մը խօսք ըրաւ եւ Լինտպէրկի գլխարկը օդին մէջ նետեց։ Միւս կողմէ օդանաւն ալ յարձակումի ենթարկուեցաւ, ամէն ոք կ'ուզէր կտոր մը փրցնել՝ իբրեւ յիշատակ պահելու համար։ Շատ դժուարութեամբ կարելի եղաւ օդանաւը կայարան մտցնել՝ ոստիկանական հսկողութեան տակ։

Լինտպէրկ պաշտօնական այցելուներուն ցոյց տուաւ իր գործածած փոքրիկ կողմնացոյցն ու քարտէսը, որ մէկ միլիոներորդ սատիճանի վրայ պատրաստուած էր։ Բոլորն ալ զարմացան թէ ինչպէս այսքան տարրական միջոցներով յաջողած էր Փարիզը գտնել, առանց երբեք շեղելու իր նախապէս գծած ճամբէն։ Ըսաւ թէ Նիւֆաունտլէնտէն մինչեւ Իրլանտա ոչ մէկ նաւ տեսաւ։ Մօն Վալէրիէնի փարոսը տեսաւ 80 քիլոմեթր հեռուէն, իսկ Պուրժէինը 40 քիլոմեթրէն։ Կէս գիշերը կէս ժամ անցած, գաղտնապէս ինքնաշարժ գրուելով դեսպանին ընկերակցութեամբ Փարիզ տարուեցաւ։ Էթուալի հրապարակը հասնելուն, վայրկեան մը իջաւ Անծանօթ Զինուորին առջեւ խոնարհելու համար։ Յետոյ ամերիկեան դեսպանատունը գնաց։ Հոն ժամը 2ին գիշերազգեստով ընդունեց «Մատէն» եւ «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի (?) «Ֆրէս» գործակալութեանց ներկայացուցիչը։ Այդ ժամուն հարիւրաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ կը հասնէին Ամերիկայէն, որոնց մէջ նաեւ նախագահ Քուլիճի եւ իր մօր շնորհաւորագիրները։ Յետոյ լոգանք առաւ, ու նաշեց, միաժամանակ պատմելով իր ճամբորդութիւնը.— Օդը շատ գէշ էր ու կ'անձրեւէր աւելի քան 1000 մղոն ճամբորդութեան ընթացքին. յաճախ կ'ելլէր ու կ'իջնէր, երբեմն ջուրի մակերեսէն 10, երբեմն ալ 10.000 ոտնաչափ բարձր կը թռչէր լաւ օդի հանդիպելու համար, բայց ի զուր։

Վայրկեան մը իսկ քաշէին կամ ուրիշ քուն փախցնող դեղ չէ գործածած, քանի մը սէնտուիչ ու գաւաթ մը ջուր խմած է ամէնը։ Ո՛չ մէկ ծրար առած էր հետը, միայն անցագիրը ունէր վրան, այն ալ առանց վիզայի։ Լինտպէրկ աւելցուց որ դեռ երկար կրնար ճամբորդել, տակաւին հազար մղոնի համար պէնզին ունէր. իրեն այնպէս կը թուէր թէ ճամբուն կէսը միայն հասած է։

Շաբաթ գիշեր Փարիզ գրեթէ չքնացաւ։ Մեծ պուլվարները եւ գլխաւոր հրապարակները խանդավառութեան մէջ էին։ Թերթերը իրարու ետեւէ յաւելուածներ կը հրատարակէին։

Ֆրանսական բոլոր թերթերը ներբողներով լեցուն են քաջ օդանաւորդին մասին։ Ամերիկայէն, Անգլիայէն, Իտալիայէն եւ միւս երկիրներէն եկած լուրերը ցոյց կուտան թէ Լինտպէրկ համաշխարհային դէմք դարձած է արդէն եւ անմահացած։

Սթոքհոլմէն կը հեռագրեն թէ Երեսփ. ժողովին մէջ պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ այս յաղթանակը, ու բոլոր կուսակցութեանց պետերը շնորհաւորական հեռագիր ղրկեցին Լինտպէրկի, որ ծագումով Շուէտացի է, եւ փարիզեան թերթերու թղթակիցներուն չի քաշուիր յայտարարելու իր ծագումը։

Կիրակի օր մինչեւ ժամը 2,10 քնացաւ (11 ժամ)։ Մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր ամերիկեան դեսպանատան առջեւ. շատ մը թղթակիցներ ժամերէ ի վեր կը սպասէին իր արթննալուն։ Դեսպանը իր հագուստները տուաւ Լինտպէրկի։ Ժամը 4ին անթել հեռախօսով հաղորդակցութեան մէջ մտաւ իր մօրը հետ, որ քիմիաբանութեան ուսուցիչ է Տիթրոյթի բարձրագոյն վարժարանին մէջ։ Յետոյ ամբոխի ծափերուն մէջ դեսպանատան պատշգամը ելաւ դեսպան Հէրրիքի հետ ֆրանս. դրօշակ մը բռնած։ Քանի մը ընդունելութիւններէ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 2. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Իբրեւ պատասխան մեր հարցումներուն, Թաւրիզի մեր թղթակիցէն ստացանք հետեւեալ երկտողը, Մայիս 9 թուականով.—

«Ապրիլ 23ի ցառաջով հրատարակուած թղթակցութեան մէջ կէտեր կան որոնք չհաստատուեցան։ Այդ կարգէն են Էջմիածնի միաբաններու աքսորը եւ կաթողիկոսին հեռացումը։

Այդ լուրերը բոլորն ալ եւ դեռ աւելին, շատ յամառ կերպով տարածուեցան այստեղ։ Նոյն իսկ առաջարկ եղաւ ցոյց եւ միթինկ սարքելու, բողոքելու։ Ամբողջ քաղաքը, նոյն իսկ Պարսիկները կը խօսէին այդ լուրերու մասին։ Երուսաղէմէն եւ ուրիշ տեղերէ անընդհատ կը դիմեն այստեղ եւ լուրեր կ'ուզեն Էջմիածնի մասին։ Տագնապը անհետացած չէ տակաւին»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Վաղըթ»ի ընթերցող մը Հալէպէն կը գրէ.— «Երկու ամիս առաջ հոսմէս ժառանգած հողերուս փոխանցման եւ հաշուեյարդարութեան գործողութիւնները կատարելու համար ըրած դիմումիս առթիւ ըսին թէ Թուրքերուն սեփականութիւնը եղող կալուածներու եւ հողերու փոխանցման եւ առուծախի ամէն տեսակ գործողութիւնները արգիլուած են։ Ուստի դիմեցի կառավարութեան կեդրոնը՝ Դամասկոս ուր նաեւ նոյն պատասխանը ստացայ։ Լօզանի դաշնագրին մէջ, Թրքահպատակներուն Սուրիոյ մէջ սեփականութիւն ունենալը բացորոշապէս ընդունուած է։ Ուստի այդ մեկնութեան դէմ Սուրիոյ կառավարութեան վարմունքը եւ ոչ մէկ կերպով կ'արդարանայ։ Դեռ շատեր կան իմ կացութեանս մէջ։ Եթէ մեր կառավարութիւնը այս բանով խստօրէն եւ լրջօրէն չզբաղի, շատ մը ընտանիքներ պիտի կործանին»։

«Իգտամ»ի թղթակիցն ալ կը գրէ.—

Ցալդ Դամասկոսի եւ գիւղերուն մէջ Թրքահպատակութիւնը ընդունողներուն թիւը 15,000 է, մեծ մասը մշակներ։ Ասոնք Թուրքիա կը ղրկուին ընդ հսկողութեամբ եւ բռնի։ Ֆրանսայի կուսակից Սուրիացիները վերջին ծայր կը նախատեն Թուրքերը։ Ասոնք այնքան առաջ կ'երթան որ՝ կինիրուն երեսի քօղերը կը բանան եւ անոնց երեսը կը թքնեն։ Ասոնց միակ յանցանքը այն է որ Թրքահպատակութիւնը ընդունած են։ Դարձեալ այդ Սուրիացիները կ'ըսեն անոնց.— «Ի՞նչ պիտի ընէք Թուրքիա երթալով, հոն թշուառութեան պիտի ենթարկուիք, հոն դժոխք է, ամէն ոք Թուրքիայէն հեռանալով հոս կ'ուգայ, դուք հոն ի՞նչ ընել կ'երթաք։ Եկէք հրաժարեցէք այդ գաղափարէն։ Մենք ձեզ սուրիահպատակ արձանագրել տանք»։

Ֆրանսացիք լրտեսական կազմակերպութիւնը տարածած են։ Այս լրտեսները վերջին ծայր թշնամի են Թուրքերուն։ Շատ մը հայրենակիցներ անոնց քուած ժուռնալներով կը նախատուին եւ կը բանտարկուին։ Մինչոյնն է վիճակը Հալէպի մէջ։ 150 հոգինոցներ Հոս Թուրքիոյ դէմ պրոպագանդ կ'ընեն։ Հակառակ ասոր, շատեր կը պահանջեն որ Թուրքիա ղրկուին։

ԿԱՅԾԱԿ ՑԻԱՐՊԷՔԻՐԻ ՄԶԿԻԹԻՆ ՎՐԱՅ.— Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կայծակ ինկաւ Տիարպէքիրի հին մզկիթին վրայ, այն պահուն, ուր բազմաթիւ խալամ հաւատացեալներ կ'աղօթէին մզկիթը փլաւ։ Ինը հոգի փլատակներուն տակ մնալով մեռան։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

(Լիոնի համագումարին առթիւ, 17-20 Ապրիլ 1927)

Լիոնի համագումարի ընթացքին, կրքով ու երկարօրէն զարգացած գրեթէ բոլոր բանավէճերն ու պայքարները, մեզ կը դնեն նոյն հիմնական խնդրին առջեւ, բոլոր տարակարծութիւնները ու ամէն կարգի կրճատումները կը բացատրուին նո՛յն լոյսին տակ — ի՛նչ գծով երթալ դէպի ընկերվարական իրականացում, ինչ միջոցներով հասնիլ աշխատաւորական իշխանապետութեան (Dictature)։

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան կեանքը, իր հիմնադրութեան թուականէն ի վեր (1905), կը թուայի ներհակ ուղղութիւններու մէջ։ Ցաճախ իր ծոցին մէջ ծնած են ու զարգացած, նոյն ժամանակաշրջանին, չորսէ աւելի ձգտումներ, երբեմն նոյն իսկ որոշ չափով խանգարելով կազմակերպութեան առողջ գնացքը (էվէլիսմներ(*) կամ սոցիալառամբականներ, փուէսիստներ, կէսիստներ)։ Այսօր ալ թուրի հերձուածէն տարիներ յետոյ, նոյն ձգտումներն են որ կը դառնուին իրարու, երբեմն վերախմբուելով որոշ նպատակի շուրջ՝ քիչ յետոյ կրկին բաժնուելու համար։ Բայց այս բոլոր ձգտումները, վերջին հաշուով, կուգան ու կը վերածուին երկուքի, բնորոշելով ընկերվարական տեսարանութեան երկու հիմնական խմբաւորումները, աջակողմեան եւ ձախակողմեան։ Այս երկու բառերը, իրենց յաճախակի ու երբեմն անտեղի գործածութեան հետեւանքով, պարպուած են պարունակութենէ։ Աշխատինք որոշ գաղափար մը տալ, ցուցաւորելով անոնց տարբերութիւնները որ երբեմն, որոշ ղեկավարներու մօտ կը վերածուին երանգներու (Լէոն Պլում) եւ ուրիշներու մօտ ընդհակառակը կը զգենուն սուր, կարուկ ու կոպիտ բնոյթ (Փիէռ Ռընօտէլ, Փօլ Ֆոնքուր, Ա. Կրումպախ)։

Մարդկութեան մեծամասնութիւնը կը կազմէ աշխատաւորութիւնը։ Հետեւաբար բնական է, որ պետութիւնը ըլլայ աշխատաւորական։ Հաստատելու համար աշխատաւորական պետութիւն ու հետեւաբար ընկերվարական իրականացում՝ պէտք է մարդկութիւնը նախ ազատել դրամատիրական տիրապետութենէն։ Ջնջե՜լ քաղքենի, զինուորապաշտ, ազգայնական կամ աշխարհակալ տիրապետութիւնը տեղը դնելու համար ընկերվարական պետութիւնը, ազգային սահմաններու, ու ընկերվարական պետութիւններու դաշնակցութիւնը՝ միջազգային գետնի վրայ։ Մինչեւ հոս բո՛լոր ընկերվարականները համաձայն են։ Ուրեմն, նպատակը հասարակաց է։

Բայց ի՞նչպէս կատարել այդ նոկայ փոփոխութիւնը։ Քաղքենիութիւնը աւելի քան երբեք իր մագիլներով կառչած է պետութեան, հակադրելով բո՛լոր երկիրներու աշխատաւորներու Դաշնակցութեանց բո՛լոր երկիրներու քաղքենիութեան համերաշխութիւնը՝ սուպերաքաղաքական խմբաւորումներ (cartel), գաղտնի զինակցութիւններ, եւայլն)։ Աջերը, կը կարծեն որ լաւագոյն է ազատիլ ամէնադժար պետութեանց պարգեւած համեմատական ազատութենէն, խորհրդարանային ճամբով մեծամասնութիւն կազմելու եւ պետութիւնը ձեռք ձգելու համար։ Խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն՝ կը նշանակէ մեծամասնութիւն ժողովուրդին մէջ։ Ո՛չ մէկ յեղափոխութիւն՝ բռնուն եւ տեւական չըլլար, եթէ չյենու ժողովրդական լայն խաւերու վրայ։ Անոնք կը կարծեն որ միջազգային բանուորութիւնը բաւական զօրաւոր է, խաղաղ ճամբով, ընկերվարական պետութիւն հաստատելու համար։ Յեղափոխութիւն — անտա՛րակոյս, բայց անարիւն յեղափոխութիւն։ Դէմ են ռազմական ընկերվարութեան—նա՛ յոյէք, Խորհրդային Ռուսիոյ։ — Բանուորական իշխանապետութիւն։— Շատ բացառիկ պարագաներու տակ եւ ան ալ, կարճ ժամանակով։

Տրամաբանական է որ այս ձգտումին հետեւորդները, կը քարոզեն համագործակցութիւն քաղքենի դասակարգերու ձախ տարրերուն հետ, ընթացիկ ու հասարակաց պայքար յետաշրջականութեան դէմ, համաձայն են որ ընկերվարական կուսակցութիւնները մասնակցին քաղքենի կուսակցութիւններու։ Անհաշտօրէն թշնամական դիրք ունին խորհրդային Ռուսիոյ եւ Միջազգայինի հանդէպ։

Այս ձգտումին իրական ղեկավարը, ֆրանսական ընկերվ. կուսակցութեան մէջ Փիէռ-Ռընօտէլն է։ Ո՛վ է Ռընօտէլ։ Վիքթոր-Մ'էրիք, ընկերվարական հին մարտիկ մը, յեղափոխական գրող ու թատերագիր՝ այսպէս կը նկարագրէ զայն։— Ես զայն կը նկատեմ որպէս իրական, համոզուած և ուղղամիտ ընկերվարական մը, որ նոյն ատեն շատ պարկեշտ մարդ մըն է, հաւատարիմ իր բարեկամութեանց մէջ, անկարող որեւէ պձձութեան...։ Աւելին.— Ռընօտէլ կամակոր կռուեղ մըն է։ Նղէգի չի նմանիր։ Այս հին նորմանտական կաղնին կը նախընտրէ պայթիլ քան խոնարհիլ։ Սըմսեղոնի պըրեխոն Մ'արսէլ Գաշէնի պէս չէ, որուն շարունակական փառութիւնները, հէգնաթական են։ Կը բաւէ բաղդատել Գաշէնի դիրքը (երբ պատերազմի փոքրամասնութիւնը մեծամասնութիւն կազմելով զայն չարագիւօրէն քշեց «Իւմանիթէ»ի տնօրէնութենէն) Ռընօտէլի քաջ վերաբերմունքին հետ։ Այս «խոշոր մարդ»ը այնտեղ էր, ու կը կռուէր, կը մարտնչէր, կը վիճէր, կ'առաջարկէր իր լայն կուրծքը հարուածներու։ Միւսը պահուըտած էր։ Հիւանդ կը ձեւացնէր ինքզինքը։ Այս բաները, ամէն մարդ գիտէ կուսակցութեան մէջ...»։ Ռընօտէլի հետ են նաեւ Փօլ-Ֆօնքուր, չարագէպ ընկերվարականը, Աուրիէն-Մարքէ, Պօրոսի երեսփոխան-քաղաքապետը, Ա. Կրումպախ, Է. Ֆան եւ ուրիշներ։

Միւս ձգտումը աւելի մօտ է ընկերվարութեան ներշնչումներուն։ Ընկերվարութեան երկարամեայ պատմութեան կրթնած, ան կ'ըսէ որ հաստատելու համար աշխատաւորական իրականացում, անհրաժեշտ է ու նախապայման, խլել իշխանութիւնը քաղքենիութենէն։ Պատմութիւնը գրեթէ չէ արձանագրած որեւէ խոշոր քաղաքական յեղափոխութիւն առանց արիւնի։ Անարիւն ընկերային յեղափոխութիւնը քաղքենի ցնորք մըն է։ Խաղաղութեամբ ու խորհրդարանային ճամբով իշխանութիւնը խլել անկարելի է։ Կը բաւէ որ ընկերվարական մեծամասնութիւնը սպառնական դառնայ ու ահա քաղքենիութիւնը, կամ կը լուծէ խորհրդարանը, կամ կը ծնի զինուորական ու ազգայնական իշխանապետութիւն մը եւ կամ կ'աշխատի խեղդել շարժումը (Իտալիա, Մեծն-Բրիտանիա)։ Ո՛չ մէկ դասակարգ առանց օրհասական կռիւի չի զիջիր իր առանձնաշնորհները (պետութիւն, բանակ, դպրոց, տնտեսութիւն,)։ Գալով քարոզի միջոցաւ ու լուսաւորութեամբ՝ աշխարհը ընկերվարականացնելուն —համաձայն ենք, բայց մինչեւ որ իշխանութիւնը չգտնուի աշխատաւորներու ձեռքը, անհնար է ընկերվարական միտքը գիտութեամբ ու բաւականաչափ տարածել։ Բանակ, կրթութիւն, ոստիկանութիւն, տնտեսութիւն եւ մշակոյթ քաղքենի պետութեան մէջ կը ծառայեն քաղքենիութեան։

Միջազգային աշխատաւորութիւնը բաւական է ուժեղ, այո՛, բայց միայն ազգային սահմաններէ ներս բանուորական իշխանապետութիւն հաստատելու համար։ Դասակարգերու հակամարտութիւնը հետզհետէ աւելի սուր ու քրոնիկ բնոյթ կը ստանայ։ Ժամանակը չէ, քաղքենիութեան դարպաս ընելու։ Ուժը՝ ուժին առջեւ կը խոնարհի միայն, Դրամատիրութեան կոպիտ բայց չափազանց ճկուն ու հսկայ ուժին պէտք է հակադրել ո՛չ միայն ընկերվարական մտածողութիւնը, քարոզն ու խորհրդարանային աշխատանքը, հապա նաեւ զանգուածային ու յեղափոխական կորովը։ Կռիւը կը զինէ բազմութիւնները։ Անհաշտ կռի՛ւ քաղքենիութեան դէմ ու միութիւն աշխատաւորական խաւերու մէջ։ Ու նաեւ պատրաստ՝ հարկ եղած ատեն կռուելու.— Տեսէ՛ք Իտալիան. մեծամասնութեամբ ընկերվարական ու համայնավար ժողովուրդը կը հեծէ ազգայնամոլ ռակաւապետութեան մը ներքանուն տակ։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, չի բաւեր միայն քարոզել ու համոզել, պէտք է նաեւ բռունցք ցոյց տալ։ Ուժեղ ու կազմակերպուած ընկերվարական Միջազգայինն է միայն որ կրնայ խաղաղութիւն բերել մարդկութեան։ — Ազգերու Դաշնակցութի՞նը— Անորոշ է ապագան, զգուշութի՜նը— Քաղքենի պետութեան մասնակցութի՞նը — Ո՛չ, երկու հակառակորդներ մէկ կառքի չեն կրնար լծուիլ, մենք յառաջ երթալ կ'ուզենք, անոնք կ'ուզեն մնալ ո՛ւր որ են եւ կամ երթալ ետ։

Այս ձգտումին կը հրամայեն Պրաք, Ժիրոմսքի եւ Կրացիանի, երեքն ալ Սէնի մեծ Դաշնակցութենէն, երեքն ալ ժողովրդական ծագումէ։ Այս հատուածին կարելի է կցել նաեւ Մորիս Մորէնի խմբակը, որ հետզհետէ հող կը շահի։ Մորէն կը քարոզէ յեղափոխականութիւն, միացեալ ճակատ քաղքենիութեան դէմ՝ համայնավարներուն հետ, բանուորական միութիւն, դասակարգային կռիւ։ Կը յարձակի անխնայ՝ կուսակցութեան աջակողմեան ձգտումի ղեկավարներուն վրայ։ Կախակայուած երկու տարուան համար, այսուհանդերձ վերանշանակուեցաւ վարիչ մարմնի անդամ։

Այս երկու հատուածներուն միջնեղ կը կենայ կազմակերպութեան կեդրոնը, զոր կը վարեն Փօլ-Ֆօր, Լօնկէ, Սէվրաք եւայլն։ Populaireի տնօրէն-խմբագրապետ Լէոն-Պլում որ նոյն ատեն, ընկերվարական խորհրդարանական խմբակցութեան վարիչն է, ըստ երեւոյթին դուրս է ձգտումներէ, բայց կը հակի կեդրոնին։ Փօլ-Ֆօր, փոքրիկ ու նուրբ մարդ մըն է, բանաստեղծ, նաեւ բանաստեղծներու իշխան, որ կ'արդարացնէ իրեն տրուած այս պատուանունը իր հարուստ ու մաքուր տաղանդով։ Հարազատ Ֆրանսացի ու շատ հեղինակաւոր, ան կը հրամայէ կուսակցութեան բազմաթիւ կարեւոր դաշնակցութեանց, երեսփոխան, կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար, յաղթական դուրս կուգայ անհա՛ Լիոնի համագումարէն, հաւաքելով իր բանաձեւին շուրջ՝ խոշոր եւ կարեւոր մեծամասնութիւն մը որուն մէջ կը մտնէ նաեւ Ռընօտէլ, իր հետեւորդներով։

Երկու հիմնական խնդիր կար համագումարին առջեւ դրուած։ 1. Կուսակցութեան դիրքի ճշդումը՝ համայնավար կուսակցութեան եւ քաղքենի կուսակցութիւններուն հանդէպ։ 2. Պատերազմական նոր օրինագծի եւ «զինուած ազգ»ի խնդիր։ Այս երկու հարցերն ալ իրենց խորքին մէջ, կը վերածուին նոյն հասարակ յայտարարին — ո՞րն է ուղիղ ճամբան որ կը տանի ընկերվարական պետութեան։ Ռընօտէլ, պատասխանած էր, իրեն յատուկ կոպիտ ու յստակ լեզուով։ Պրաք եւ Ժիրոմսքի բերած էին հարցին ճշգրիտ, ընկերվարական ու լրիւ լուծում։ Այս երկու պատասխանները ուժգնօրէն կը բախէին իրարու։ Փօլ-Ֆօրի բանաձեւը, տեսակ մը հաշտութեան գիծ էր այս երկուքին միջեւ, զուրկ պայծառութենէ եւ գիտութենէ՝ այսուհանդերձ ան կը յատկանշուէր իր անկեղծ ու խիստ վերաբերմունքով դէպի համայնավար շարժումը։ Փօլ-Ֆօր քայլ մը ըրած էր դէպի Ռընօտէլ, որ իր կարգին քայլ մը ըրաւ դէպի ձախ։ Նոր մեծամասնութիւնը կը հաշուէ 2352 լիազօրագիր, Պրաք-Ժիրոմսքի-Մորէնի 969ին դէմ։ Բայց համագումար մը չէ որ պիտի կրնայ հիմքէն լուծել, ամբողջ ընկերվարական մարդկութեան առջեւ դրուած խոշոր ու ճակատագրական խնդիր մը— ընկերվարական աշխարհի կառուցումը։ Նոր բանաձեւը բաց դուռ մըն է որ յայտնի չէ թէ ինչ ապագայի վրայ պիտի բացուի։

Ինչ որ որոշ է ու անհերքելի — ու Պլում իրաւունք ունի այստեղ — այդ այն է՝ որ Լիոնի համագումարով ընկերվ. միջազգայինի ֆրանսական հատուածը, իր ամբողջ մարմինով կը տեղափոխուի հանգրուան մը դէպի ձախ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Էրվէ դուստրիր ընկերվարականներու՝ շքախումբին կարկառուն դէմքերէն մէկն էր՝ Միլլերանի եւ Բրիանի հետ։ Սպարայից ու ռազմական ընկերվարութենէն անցաւ կոյր ազգայնականութեան։ Կը խմբագրէ «La Victoire» թերթը։ Ջղուտ, արագաշարժ, ուժեղ ու ամբոխավար օրագրող է։ Վ. Շ.

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի հայ գաղութի ապրուստի պայմաններուն մէջ ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւէ հայ կիներու կարի աշխատանքը։ Հետաքրքիր է գիտնալ թէ ի՛նչ ձեւով կը ներկայանայ եւ ինչպէ՛ս կը վարձատրուի այդ գործը։ Հետեւցնելու համար յետոյ թէ կարելի կ'ըլլա՞յ աւելի լաւ պայմաններու մէջ դնել այդ զբաղումը ի նպաստ հայ աշխատաւորին։

Հարցին քննութիւնը կարեւոր է եւ օգտակար, տրուած ըլլալով որ մեր մէջ տակաւին շատ մը ընտանիքներ կան, որոնց աշխատաւոր տղամարդու ձեռքը կը տառապի գործազրկութենէ եւ զայն փոխանորդողը հայ կինն է, իր մեքենային վրայ մէջքը կորացուցած եւ աչքերը կարմրցուցած հայ կինը։

Պզտիկ այցելութիւն մը հայ համախմբումներու մօտ ցոյց կուտայ որ, հայ կնոջ աշխատանքի գլխաւոր նիւթերն են, confectionի զանազան գործեր, ռօպ, քօշ-քօլ, էշարփ։ Աշխատանքը հայթայթողները թէ՛ս մ'Աքսուքիրի եւ Բէօմիւռի զանազան վաճառատուներն ու կրպակներն են, գլխաւորաբար հրեաներ։ Աշխատաւորը երկու ձեւով կրնայ ստանալ իր գործը կամ ուղղակի վաճառատունէ, կամ միջնորդի յանձնառուի մը միջոցաւ։ Թէ յանձնառուի եւ թէ աշխատաւորի դիրքին մէջ միանգամայն գտնուողներն ալ քիչ չեն։

Աւետարի շատ բնական օրէնքը՝ մրցումը այստեղ ալ պէտք է գործէր ու կը գործէ բայց տրտառոց չափերով։ Այդ 'մրցման' աղետաւոր հետեւանքները մասնաւորապէս շեշտուեցան վերջին գործազրկութեան շրջանին։ Որ եւ է եկամուտէ զրկուած հայ ընտանիքը յանձնառու եղաւ իր ժամերը ծախելու, օրական 10էն 18 ժամ, սանթիմներով։ Օրական քանի մը ֆրանքի փոխարէն կար կը փնտռէր ան, ինչ գինով ալ ըլլար։ Վաճառատուններու մօտ գիները բաւ ապատկուեցան իրարու քաշքշելով նոր ներկայացող կը կոտրէր նախորդին գինը, ու այսպէս 1,25 եղող քաշ-քոլին գինը իջաւ 0,50 կամ 0,55ի կամ 1,50 - 1,75ը եղող ռոպ մը իջաւ 0,75էն 0,80ի։ Աշխատանքի գիներու անկման այդ անհամեմատութիւնը թշուառութեան հասցուց հայ աշխատաւորութիւնը։

Արդարեւ այդ ճիւղին մէջ աշխատանքը յարատեւ եւ կանոնաւոր չէ։ Հազիւ տարուան կէսը աշխատանք կրնայ գտնել կարուհի մը։ Բացառիկ տագնապներէն զատ, տարուան որոշ ամիսները կարի հրապարակը կը դառնայ կայուն. գործի շրջանին նոյնիսկ, աշխատանք չկեցած օրեր պակաս չեն, իսկ աշխատութիւնն ալ ընդհանրապէս սաստիկ եւ ջղուտ ձեւով կը կատարուի։ Ըսպասրանք մը կայ որ այսինչ ժամուն պիտի հասնի կարուհին պարտաւոր է ցորեկը գիշերին խառնել, շատ անգամ քանի մը ժամուան քունով գոհանալ, որպէսզի գործը ատենին հասնի։ Դիւրին է ըսել որ աշխատողը ազատ է չափազանցութեան չմղուելու եւ իր աշխատանքին տալու բնական ձեւ մը, սահմանելով այնքան գործ միայն որ իր ժամերու յարմարութիւնը թոյլ կուտայ։ Գործնականին մէջ սակայն կանոնաւոր եւ բնականոն աշխատանքի փափաքը ընդհանուր ըլլալով մէկտեղ, կարելի չէ հանդիպիլ կիներու, որոնք ցորեկը առանց հանգստի անընդհատ չաշխատին եւ գիշերն ալ մինչեւ ուշ ատեն չշարունակեն իրենց գործը։ Այս վիճակը անխուսափելի հետեւանքն է աշխատանքի բնոյթին եւ մանաւանդ աշխատաւորի տնտեսական պայմաններուն. վեց ամսուան աշխատանքով, պէտք է տարի մը ապրի եւ ապրեցնէ նաեւ իրեն հետ շատ անգամ քանի մը հոգիներ։

Ի՞նչ կարելի է ընել այս պայմաններուն մէջ գտնուող աշխատանքի մը մէջ, նուազագոյնի իջեցնելու աշխատաւորին նեղութիւնն ու շահագործումը։ Նեղութիւնը հետեւանքն ըլլալով շահագործման, կարելի է բաւարարուիլ քննելով միայն այս վերջինը։

Նախ՝ շահագործում կա՞յ թէ չկայ։ Այո, որովհետեւ աշխատաւորը իր աշխատանքի ժամերուն համապատասխան շահ չի ստանար։ Ո՞վ են շահագործողները։ Երկու խումբ մարդիկ կրնան ըլլալ կամ ուղղակի առեւտրականները, խանութպանները, կամ յանձնառուները։

Այս երկու խումբերը պարզ ըլլալէ յետոյ, կը մնայ քննել կարելիութիւնները այս թափ միջոցներուն Ստեղծելու հետեւեալ պայքարին մէջ — ինչպէս որ եւ է պայքարի մէջ — յաջողողը ուժ ներկայացնողն է։ Նուազագոյն կ'երեւի առաջին անգամ, Փարիզի մէջ հայ աշխատաւորի ուժի մասին խօսիլ։ Բայց փաստ է այսօր որ confectionի գործին մէջ արժէք է հայ աշխատաւորը։ Բազմաթիւ խանութներ կան, որոնք հայ կարուհին կարածները միայն կը ծախեն։ Չափազանցութիւն չըլլար ըսել որ հրապարակի վրայ գործ եղած շրջանին, օրական 15-20.000 ռոպ կամ վզնոց (քաշ-քօլ) կը պատրաստուի հայերու կողմէ։ Ըստ սիկա թիւ մըն է որ չի կրնար իր ազդեցութիւնը չունենալ։ Ընոր պակասը անմիջապէս կ'անդրադառնայ հրապարակին վրայ։ Ուրեմն պէտք է ընդունիլ որ հայ աշխատաւորը հոն արժէք է եւ ուժ-ղանակ ցանելի։ Պէտք է միայն կ արժեցնել այս ուժը։ Մէկ ձ միայն կայ, դժուարին բայց ակ կարելին, որ կրնայ կացու նը փոխել, ընդունիլ աշխատաւորին ծոցերուն նը։ Համոզուիլ եւ հաս աշխատողի մը վիճակը չի լուրիս ուրիշ աշխատաւորի հետ մրցման մտնելով եւ այդ մրցումը պայման վատթարացում կը սեղմէ ծառիրոջ համար աւելի պայմաններ առաջարկող տաւոր մը խաբէութքը առաջին անգամ վաստակի բայ մը գտած ըլլալու շուտ կը համոզուի որ իր առ կած պայմանները իրենց համար է։ Արդար իրերահաւակազդութիւնը ծակցութիւնը պէտք է մտածումը չի թելադրուիր գործակցութեան բարոյակա ժէքէն, այլ զուտ անոր տն կան առաւելութիւններէն ծակցելով աշխատաւորները իրենց գինները պարտադր տրամաբանական գիներ իհարկէ գործատէրերուն։

Անհասկն թէ ի՛նչ կ'ըմբռնեմ ես կարի գործի գործակցութիւնը։ Գործակցութ նը պէտք չէ ենթադրել բոլոր գործ առնողները կը նացնեն իրենց առածները ձեւով մը կը բաժնեն իրենց աշխատանքը։ Այս անհ գործելու ազատութիւնը կը գարէ եւ դժուար է, ըսել մար անհնարին, գործադրել նաւանդ մեր իրականութ։ Գործակցութիւնը պէտք է նել աւելի ճիշդը հասկ թեան իմաստով. այսինքն ձեւ մը, որով կարելի բոլոր գործ առնողներուն այսինչ աշխատութեան արժէքը եւ անոնք պար նկատեն իրենք զիրենք ալ, գագոյն գինէն վար որ եւ է խատանք չառնելու։ Այս թեամբ, մարդիկ շատ կամ գործ ընելու ազատութենէ զրկուիր, այլ պարզապէս եւ իրենց նմաններուն շահ մար, կը հրաժարին վնաս տգեղ եւ ոչ-պարկեշտ մր եղանակէն։

Կարելիութիւն կա՞յ մեր նման գործակցութիւն ստեղ եթէ այո՛, ինչպէս։ Տեղւոյ նութիւնը յուսալ կը գ շատ կարելիութիւններ գո տայ։ Ամէն գնով գործ գ մտահոգութիւն ունեցողներ տրամադիր որ եւ է պայմ աշխատանք վերցնելու։ Ուրի քիչ շահելուն մէջ հաճոյք ցողներ կան, որոնք թերեւ չեն դժբախտաբար. Բայց կոյքին խելահասներ եւ ներ ալ կան, իրենց շահը ցողներ, որոնք անպայման րատ պէտք է ըլլան ընդհ ազմ'իտ որ եւ է պաշտպ վերջիններով պէտք է սկսի նոյն վրայ հիմնել գործակ թիւնը։

Գործնական առաջարկ ուրեմն, կարելի է այս ձեւ կարի գործ առնող մեր հայ կիներէն անոնք որ կը կը զգան ներկայ վիճակի ները հայ աշխատաւորին, փափաքին դէպի լաւը հաւաքուին ու կը գրագի կարողնելու Ընթացք մը լու խոդով։

Լ. ԶՕՐԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր սիւն բաց են ծայրը աւելի նելու եւ մեր աշխատակցին տակէտները գործնական կամ ուրիշ ձեւ մը առաջ ծամար։

ԱԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆլվին Անտրէ Վ. Բոլիս «Փըթի փա-րիզիէնի» մէջ շարունակելով իր ուսումնասիրութիւնները Թուրքիոյ մասին, հետեւեալը կը գրէ «Թուրքերը օտարատեա՞ց են» խորագրին տակ.—

Հացիւ ոտք կը կոխես Պոլսոյ նաւամատոյցին վրայ, եւ աչա թե-րթի բարձունքներէն մինչեւ Ղա-լաթիոյ կամուրջը գանգատներու եւ ամբաստանութեանց համերգ մը կը բարձրանայ։ Եւրոպական համերգ մը. Եւրոպայի բոլոր լե-զուներով։ Բոլորին ալ գանգատը կը կեդրոնանայ մէկ բարբարոս կէտի վրայ՝ օտարատեացութիւն։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ հին Թուրքիան, ... ազատական ժողովրդութեան մէջ մխրճուած, հանդուրժող էր եւ հիւրընկալ՝ օտարներուն հան-դէպ. իսկ քէմալական Թուրքիան, ... ժամը 200 քիլոմեթր արագու-թեամբ կ'արեւմտանայ, ու կը նետէ ֆէսն ու կիներուն քօղը որ ... մեր օրէնք-ները, մեր գաղափարները կ'ան-նէ, գլուխ կ'ելլէ օտարներուն դէմ։

Ինչի՞ն լաւ է, որ մտիկ ընենք այս գանգատները:

— Լօզանի սա անիծեալ դաշ-նագրէն եւ քափիթիւլասիոններու վերջնական ջնջումէն ի վեր կեանքը այլ եւս կարելի չէ այստեղ։ Ամէն բան դժուարացած է՝ նեղութիւն եւ գլ-խացաւ տալու համար օտարա-կաններուն։ Օրինակ՝ ձանրաժամա-նութիւն մը. այլեւս օտար լեզ-ուով արձանագրութիւններ չկան, ... ճամբաներու եւ շու-կաներու մէջ, որոնք սակայն մասնաւորաբար Եւրոպացիներուն համար շին-ուած են։ Թուրքերէն գիրերը անհասկնալի են — ծաղիկներ ... թռչուններ — սակայն մեր մէ-ջէն ո՞վ կրնայ կարդալ զանոնք։ Թուրքերէն սորվեցէ՛ք, կը պա-տասխանեն մեզի անպատմա-բար։ Ու այն վաճառատունե-րը, որոնք կ'ուզեն ֆրանսերէն կամ անգլիերէն արձանագրու-թիւն մը պահել, պէտք է վճարեն ... տուրք մը։ Ասիկա բան չէ, բայց նշան մըն է։

Ամէն առակ լուսաւոր փորձի մը ... Անատոլուի ... մէկ քաղա՞քը երթալ կ'ու-զէ. Մասնաւոր արտօնագիր եւ ... լուսանկարներ պէտք ... հանելու պէս ոստիկանու-թեան պէտք է ներկայանալ, ընդ-հանուր տուրք մը վճարել եւ ... առնել նոր արտօնագիր, նոր լուսանկարներ, ժամանակի եւ դրամի կորուստ. իսկ եթէ Յոյն կամ Հայ էք, Պոլսոյ արուարձաններէն դուրս չէք կրնար ել-լել։

Լաւ է, չէ՞, եթէ միայն այս փոքր բաները ըլլային... Դատա-րանի հետ գո՞րծ ունիք. եթէ փրկագին մը չվճարէք, կրնաք բո-լորովին վստահ ըլլալ թէ անիրաւ պիտի ելլէք։ Գալով տուրքերուն, սկզբունքով բոլորին համար հա-ւասար են. սակայն իրականին մէջ հո՛ն ուր Թուրք մը տասը ոսկի կը վճարէ, Ֆրանսացի մը կամ Անգ-լիացի մը քսան, Հայ մը կամ Յոյն մը երկու հարիւր պէտք է վճարեն..., ուրիշ խնդիր եթէ Հրէ ... մը ընեն...։

Ահա՛ բաւական պատկերոտ դրուագներ.

Հայ մը, օրինակի համար, կը ստանայ տուրքի թուղթը, ո-րով իրմէ կը պահանջուի 2400 ոսկի։ Կ'իմէ թէ իր կացութեան մէջ գտնուող դրացի Թուրքը այդ գումարին քառորդը միայն կը վճարէ։ Անիրաւութիւն հարկա-հաւաքին հետ, որ անգութ չէ։ Մինչ աջ ձեռքով 2400ին տեղ 1000 կը գրէ, հարկահաւաքը ամօթխածութեամբ կ'երկնցնէ ձախ ձեռքը։ Եւ Հայը 600 ոսկի կ'դնէ այդ ձեռքին մէջ. գումար 800 ոսկիի շահ։

Իրենց մազերը թափելով, օ-տարականները կ'եզրակացնեն

— Եթէ Պոլիս մնանք, ո-րո՞նն է յանցանքը։ Մենք բար-կացածէն... էինք գինքը։ Հիմա թէ՛ գինքը թէ՛ մեզ կը կործանեն։ Ուստի, իրարու ետեւէ, ծրարնիս կապած հրաժեշտ կու-տանք այս անուշ երկրին։

— Նոյնանը բարօ՜վ, կը պա-տան Թուրքերը մտերմօրէն։ Կը մոռնա՞ն թէ դարերով սուրհան-դակներ եւ անիրաւութիւն-ներ կրեցինք մեր իսկ սեփական հողին վրայ։ Անոնք թագաւոր էին, մենք չունէինք Մայնթրաւն վրայ իրենց գաւազանին ծայրով արհա-մարհանքով կը հետացնէին բոլոր անոնք որ ֆէս կամ փաթթոց կը կրէին։ Ո՛չ հարկ կ'վճարէին, ո՛չ ալ շահատուրք։ Մաքսատուները իրենց ցանկապատերը կը խոնարհե-ցնէին անոնց առջեւ։ Ամէն իրա-ւունք կը վայելէին, բայց ո՛չ մէկ պարտականութիւն։ Գալով ար-դարութեան, խօսինք այդ մա-սին. քանի՛ քանի՛ ոճրագործներ իրենց դեսպանատան կամ հիւպա-տոսարանին սեմէն ներս ոտք դրած, կ'արհամարհէին մեզ հեգ-նանքով։ Քանի՛ քանինե՜ր կեղծ անցագիրներով կ'ելլէին կը դնէին։

Արդարութի՞նը ի՞նչ գործ ունէր մեզի պէս վայրենիներուն համար։ Այլեւս անցա՛ծ են այդ օրերը։ Վերջապէ՛ս ազատուած ենք անհանդուրժելի գերութենէ մը։

Թող օտարականները մեր երկրին մէջ վարուին այնպէս ինչ-պէս ուրիշ երկիրներու մէջ. թո՛ղ այլեւս մեզի իրենցմէ ստորին չի նկատեն, ու երբեք բարեկամ պիտի վարուինք իրենց հետ։ Գրկաբաց պիտի ընդունինք նոր մարդիկը, որոնք մեր ստրկութիւնը չեն ճանչ-ցած։ Գալով միւսներուն, որոնք պահած են հին մտայնութիւնը, երթա՛ն բարո՛վ, ու բարի ճանա-պա՛րհ։

ՍՈՎԵՏՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԱՐԱՆՆԵՐԸ. — Ցաճախ գրած ենք թէ սովե-տական դրախտին բնակիչները գիշեր ցորեկ նստած հարցարան կը գրեն ու կը լեցնեն։ «Թրուտ» պոլշեւիկ թերթը, 29 Ապրիլի բարկացայտ կ'աղաղակէ, թէ այլեւս մեծցուցիչ եւ խառն է հարցարան պատրաստելու այս սովորութիւնը։ Ուրալի շրջանին մէջ, քաղաքի մը աշխատանքնե-րուն ներկայացուած է նոր մը հարցարան, որ կը պարունակէ 180 հարցում։ Աշակերտը պիտի պատասխանէ թէ ի՛նչ կը հագ-նի, ի՛նչ կ'ուտէ, եւ դեռ հար-ցումներ մըն ալ, զորս պիտի լե-ցնէ ծնողքը.— Թէ կը հայհոյե՞ն, կը գինովնա՞ն, գողութիւն կ'ը-նե՞ն, իրենց տղոց ալ կը սորվե-ցնե՞ն։ Հրաշալի հարցում մըն ալ.— Թէ խմած չէի՞ն գաւակ-ներու սաղմնաւորման պահուն։

Նման հարցումներ ընելու համար հարկ չկայ կասկածելու թէ հարցարանին հեղինակները գինո՛վ են թէ ապուշ, ինչպէս կ'ըսէ «Թրուտ»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ.— Դամասկոսէն «Իգտամ»ի կը հաղորդեն թէ 150նոց սեւ ցանկին մէջ գտնուողները Թուրքիոյ դէմ քարոզութիւն կ'ընեն։ Միւս կողմէ Սուրիացիները կ'ըսեն Թուրքիա գալու պատրաստութեան-ներուն.— Հոն դժոխք (?) է. ամէն մարդ կը հեռանայ Թուրքիայէն, հոս մնացէք եւլն.։ Հակառակ ասոր, կ'աւելցնէ թղթակիցը, շատեր կը պատրաստուին Թուրքիա մեկնելու։

Ֆրանսահպատակ դարձած են հետեւեալ Հայերը —

Յովսէփ-Պողիկարպ Վերապ-եան, ճարտարապետ, ծնած 1883 մայիս 4ին Իզմիր։ կը բնակի Սէն-Զաքարի (Վ. Աւ-նախ.)։

Եդուարդ - Իգնատ Սիմիքեան Գարաճեան, գործարար, ծնած 1869 յունիս 28ին Պոլիս։ կը բնակի Փարիզ։

Յովհաննէս Մանուէլեան դերձակ, ծնած Էնկիւրի 1887 Յունուար 4ին։ կը բնակի Օրսէր (Սէն Նախանգ)։

Տորա Սարգիսեան (ծնեալ Գ...)։ ծնած 1903 Յու-նիս 20ին Պոլիս։ Հայրը Ֆրան-սահպատակ։ կը բնակի Փարիզ։

ԿԸ ՊԱՏՄԷ՞Ն ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ ՈՒԶԵՆ

Ճավայի Սուրաբայա քաղա-քէն կը գրեն մեզի.—

Ապրիլ 18ին այստեղ հասաւ Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Հրաչ Երուանդ որ Փարիզէն եկած է վերակազ-մելու Միութեան մասնաճիւղը, 4—5 տարիէ ի վեր դադրած էր, այդ մասնաճիւղը։ Պտտած է Պոմպէյ, Կալկաթա, Ռանգուն, Սինկափուր եւ Պաթավիա։ Ապ-րիլ 19ին այստեղ ալ ընդհ. ժո-ղով տեղի ունեցաւ, եւ այդ առ-թիւ մասնախումբ կազմուեցաւ երեք պարոններէ եւ չորս տի-կիններէ։ Բաւական թիւով ան-դամներ արձանագրուած են, թէեւ գաղութին տնտեսական վիճակը շատ ալ նպաստաւոր չէ։

Ապրիլ 28ին, Պ. Երուանդ մի երկար, 4-5 ժամ տեւող բանա-խօսութիւն ըրաւ երկսեռ բազ-մութեան մը առջեւ, Հայաստա-նի մասին, ուր այցելած է։ Խօ-սեցաւ շինարարութեան, մշա-կոյթի եւ տնտեսական խնդիր-ներու մասին, եւ շատ վառ ու պայծառ գոյներով ներկայա-ցուց։ Յաճախ չափազանց ոգե-ւորուած մանրամասնութեանց մէջ կը մտնէր։ Թէեւ կանխա-պէս ըսաւ թէ քաղաքական խնդիրներով չպիտի զբաղի, բայց երբ հարցումներ եղան ունկնդիրներու կողմէ, իր պա-տասխաններով կամ կը ժխտէր այդ կէտը, օրինակ թուրք-թաթար գաղթականներու տե-ղաւորումը Հայաստանի մէջ, Հայերու արտագաղթը. կամ հայ գիւղացիին հողի մասին յայտնած դժգոհութիւնը չափա-զանցութեան կը վերագրէր։ Ար-տասահմանի հայ գաղթական-ները Մայր Երկրի մէջ տեղա-ւորելու դժուարութիւնը, կ'ըսէր, գլխաւորապէս հետեւանք է բնակարաններու պակասու-թեան։

Իսկ Թուրանեան ծրագրի մա-սին ըսաւ թէ այդ վտանգը ա-պահովապէս ծանօթ է եւ ռուս, այսինքն պոլշեւիկ իշխանու-թեան, որ եւ հետամուտ է զայն կանխելու իր այն ծրագրով, որ կը ձգտի Թուրքերը համայնա-վար դարձնել...։ Հետեւաբար ռուս պետութեան հոգն է ծայ-րագաւառները եւ ամբողջ սահ-մանը ապահովելու։ Բայց այդ բացատրութիւնը չգոհացուց մեզ։ Երանի՛ թէ իրականանայ։

Տեղս միայն քանի մը հոգի թերթ կը ստանան, անոնցմէ որ ընդհանուր կացութեան մասին տեղեկութիւններ ունին։

Ներկայ

ԼԻՔՆԻՐ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ Փրու-փաքայա պաշտօնակցէ կը յայ-տարարէ թէ բաժանուած է ընդ-դիմադիրներէն։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐԷՆ ԴՊՐՈՑԻ ԿԱՐՕՏ

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ (Սեփական թղթ.).— Սէնթ-Անթուան կը գտնուի Մարսէյլէն հանրակառ-քով 45 վայրկեան հեռու, էքս գիւղի ճամբուն վրայ։ Մշակելի հող չունի, սակայն մեծ յարմա-րութիւններ կան բանւորին հա-մար, երբեւ բնակավայր, քանի որ Մարսէյլի գործարանները մօտիկ են, ինչպէս նաեւ նաւա-մատոյցը, ուր կ'աշխատին բազ-մաթիւ Հայեր։ Այս առաւելու-թիւններէն օգտուելու համար տնակ մը շինելու կարողութիւն ունեցող ամէն Հայ հաստատուե-ցաւ Սէնթ-Անթուան։ 1926ին, մէկ տարուան ընթացքին շին-ուեցան 150 տնակներ, բոլորն ալ Բան Օտտոյի բնակիչներէն են, մեծամասնութիւնը նախա-պէս հաստատուած՝ Սէնթ-Ան-թուանի կողմերը զանազան գոր-ծերու մէջ։ Շատեր մէկէ աւելի վարձակալներ ունին։ Այնպէս որ կարելի է հաշուել 300 տուն։ Դժբախտաբար հակառակ այս-քան բազմութեան մէկ գիւղի մէջ հաւաքուած ըլլալուն, չա-տեղծուեցաւ ազգային ոեւէ շար-ժում։ Փոքրիկներուն թիւը 150ը կ'անցնի, սակայն Սէնթ-Ան-թուան չունի իր դպրոցը, եւ սիրտ պէտք է դիմանալու հա-մար՝ տեսնելով որ պզտիկները կը թափառին փողոցներուն մէջ եւ կ'օտարանան։ Ծնողական ժողով մը կրնայ դարման մը գտնել, որովհետեւ բարեսիրու-ծնողներ կը խոստանան 2—300 ֆրանք՝ դպրոցի համար։ Սրտ-ցաւ մարդիկ, ձեռներէց ծնողք-ներ քով քովի գալով, կրնան խորհրդակցիլ եւ ճարել սենեակ մը եւ ուսուցիչ մը։ Ոմանք տա-րօրինակ ակնկալութիւններ ու-նին տիտղոսաւոր մարդոցմէ, եւ քանի մը խաբեբաներ ալ ու-նինք, որոնք կը հետապնդեն եւ կ'աշխատին զանձել Պալսքեան եպիսկ.ի խոստացած 10,000 ֆրանքի գումարը։ Գործը երե-ւան ելած ըլլալով, այս խաբե-բաները փոխանակ կարմրելու, այսօր կը փորձեն ուրիշ կերպով իրականացնել իրենց մտադրու-թիւնները։

Պատմեմ երկու խօսքով։ Այս մարդիկը զաղտնի յարաբերու-թեան կը մտնեն Մարսէյլի Ա-ռաջնորդարանի նախկին նշա-նակալի «Ազգային Վարժա-րան»ի հետ Սէնթ-Անթուա-նի անունով կը կազմեն նոր ... մը եւ կը յաջո-ղին 10,000 ֆրանքի որոշումը առնելու։ Որոշած են դպրոցը շինել իրենց ... մէջ։ Տա-կաւին կը գտնեն եւ կ'ըսեն թէ ի-րենք պիտի կառուցանեն դպրո-ցը։ Երկար չտեւեց ... ուրախութիւնը, նախ հոգաբար-ձութեան հրաժարեցան Պ. Կա-րապետ Մամիկոնեան եւ ուրիշ երկու անձեր, որոնք մնացին ... բաղդիչներուն կը պատրաստեն հանրագրութիւն մը։

Նկատելով որ Սէնթ-Անթուա-նի հայ համայնքը բաժնուած է շատ մը թաղերու մէջ, բացուե-լիք դպրոցը պէտք է ըլլայ կեդ-րոն տեղ մը, որքան կարելի է։ Մարսէյլի Դաւառ. Ժողովին կը մնայ ընթացք տալ այս պա-հանջին։

Ս. Փօյաճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ըմբշամարտ.— Ափրիկահայ ծանօթ ըմբիշ Մանուկ Նազար-եան իր յաղթանակներուն վրայ երկու նոր դափնի եւս աւելցու-ցած է, անցեալ ամսու պարտու-թեան մատնելով խաղաղականի ե-զերքի ախոյեան (Pacific Coast Champ.) Ճօ Հովըրտի (Պօսթըն) եւ ռուս ըմբիշ Ֆրէնք Հէքընս-միթթը։ Մեր կորիճ հայրենա-կիցը այնքան վստահ է իր ուժե-րուն որ հրապարակաւ 500 տո-լար կը տրամադրէ իրեն յաղթո-ղին։ Այս խայծը բաւական գրա-ւիչ կը թուի շարք մը ըմտիր գօտեմարտիկներու, որոնք կար-գաւ ասպարէզ կը կարդան Մա-նուկ Նազարեանի։ Հայ երիտա-սարդութիւնն ու ժողովուրդը խանդավառող ստոյգ իրողու-թիւն մը պիտի մնայ՝ տեսնել մեր խոստմնալից ըմբիշը միշտ անպարտելի, մինչեւ բարձրա-գոյն կատարները աշխարհի ա-խոյեանութեան։

Հ. Պող.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՄԱՆՕԹ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Պէկարի մէջ (Հիւսիս. Ֆրանսա) Սէն-Պէյնար դպրոցին ուսուցիչ-ներէն երկու վարդապետ ձեր-բակալուեցան եւ դատարանի յանձնուեցան, որովհետեւ դպ-րոցին փոքրիկ աշակերտներուն հետ սեռային յարաբերութիւն-ներ կը մշակէին։ Վարդապետ-ները, նոյնիսկ, իրենց սիրային արտայայտութիւնները արձա-նագրած են նամակներով, եւ յետոյ դատարանի ականատես վկաներու պէտք չէ տեսած, որովհետեւ մեղադրեալները խոստովանած են պատմութիւ-նը, որ ծանօթ է։

ԴԻՒԱՀԱՐԸ.— Լանսի մէջ Փրէնքէթթի անէր դիւահար զաւակ մը, որ փորձանքն էր տանը։ Առտու իրիկուն կը ծե-ծէր հայրը ու մայրը կամ եղ-բայրը։ Անցեալ օր, ... կատղած էր, որ ուզեց դուրս վռնտել մայրը տունէն։ Սակայն մայրը չէր հեռանար։ Բռնեց ձեռքէն, քաշեց քաշքշեց, ... մինչեւ որ մեռաւ։ Հայրը որ օգնութեան վազած էր զարնուեցաւ ... Նոյն բախտին հասաւ եղբայրն ալ։ Երկու վիրաւորներն ալ հի-ւանդանոցի մէջ են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՀԱՑ ՆԵՐԻՒՐ Վ.ԱՒԻՆԱՐ.ԹՈՒԴ.-ԹՈՒՐ Կ'ՆՆԴՐԵՏԵՆԱՆ

Արդիւնքը որ խաժ Ըթաույ ... կենսական կարեւորու-թիւն մը ունէին լու էր, որովհե-տեւ ... յեղ ներքամտութեամբ ... տարապարութեամբ կը շարժէր։ ... կնոջ իր գիրին մէջ մեծ ... թումբ ... կ'ընդունէր ... որ ամէն օր, իր շուրջ ... երիտասարդ սպաները ... բայց միշտ գգոյշ ... իրեն դարպասողներուն ... կը գանուէր օգանաւորդ-տե-... կ.ն., որ չէնք չնորհք ... եւ շուքի պէս անկից ... բայց խաժ շատ ... ութիւն շատ կըձեւացնէր։ Օր մը սակայն, խաժ Ըթա-... նոր ժամանած պա-... մէջ ներկայացուց իր-

րեւ իր ամուսնին եղբայրը, կոմս Թիւլմօն, Վատիկանի մօտ՝ պել-ճիքական պատուիրակութեան կցորդ դիւանագէտ մը։

Գեղեցիկ եւ ազնուական՝ կոմս Թիւլմօն որ յիսունը անցուկ կ'ե-րեւէր, դեռ շատ կայտառ եւ գուարճասէր էր, ու թէեւ սուգի մէջ էր— «Հայրենիքիս սուգը» խոստովանեցաւ օր մը ինծի,— միշտ ալ կը մասնակցէր երիտա-սարդներու կազմակերպած զուար-ճութիւններուն։ Ու թէեւ, կոմսին մասին որ եւ է պատրանքի չէի ենթարկուած առաջին անգամէն իսկ, հասած օրն արդէն, Հայոց եւ շամի մեր պաշտօնակիցներուն հետ ... էի որ անոր մասին տեղեկութիւններ առնեմ։

Հաշմի մէջ գինի ... չկար, բայց Հաւֆի մէջ բոլորովին

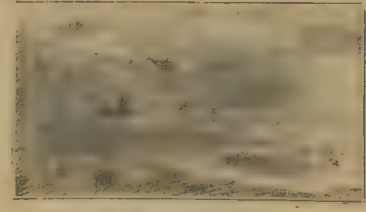

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Գերման վարիչը Ֆրանսայի ծովեզրէն տեսարան մը կ'ընդօրինակէ։

տարբեր էր։ Ինծի կը տեղեկա-գրէին թէ՛ ֆօն Պիսինկի պալա-կոյտին լրտեսական բաժնին մէջ ֆօն Ռիխպեր անունով մէկը կար, նախկին օդանաւորդ սպայ, որ ան-ծանօթ պատճառով մը իր խում-բէն հեռացուած էր եւ իրեն յանձ-նուած էր մասնաւոր պաշտօն մը։

Ձիգեկագիրը կ'աւելցնէր

«Ֆօն Ռիխպեր մանաւանդ ա-

նոր համար աւելի վտանգաւոր է որ շատ մը լեզուներ, ինչպէս ֆրանսերէնը շատ մաքուր կը խօ-սի, ինչ որ իրեն թոյլ տուած է զանազան ծպտումներով շատ ան-գամներ մտնել արգիլեալ գօտին մէջ եւ ասոր համար վարձատ-րուած է կարմիր Արծիւի առաջին պատուանշանով։ Պարծած է հե-տեւեալ անուններով կոմս Թիւլ-

Ֆրանսայի գործակալը նոյն նկարին վրայ երեւան կը հանէ թէ ինչպէս գերման նկարիչը կը մատնանշէր Ֆրանս. ծովային կայաններէն մէկը։ (Տես «Յառաջ» թիւ 321 եւ 322)։

մօն, Պառօն Քէրպէք. Մարքիզ Վէռիէր, Լորտ Արէնօք, Ժան տը Ժիմմի, Ցիւան տը Քօնէ եւլն։

«Այս զանազան անուններուն տակ ծածկուած, մեծ չարիքներ գործած է։

«Ռուիթը ներկայանալուն ամէն գնով զայն գնել վնասելու անկա-րող վիճակի մէջ։ Նկարագիր՝ լու-սանկար եւ կենսագրութիւն»։

Կարելի չէր կասկածիլ. Լուսա-նկարն եւն. կը համապատասխանէին կոմս Թիւլմօնի անմիջապէս պե-տերուս տեղեկագրեցի եւ անոնց-մէ հրահանգ ուզեցի։

(Շար.)

վերջ. ժամը 5ին դեսպանին հետ այցելութեան գնաց Նունկէսէրի մօր, որ արտասուալից աչքերով շնորհաւորեց զայն եւ խնդրեց անկէ որ գտնէ իր զաւակը։ Նունկէսէրի տունը հասած եւ անկէ մեկնած ատեն, ժողովուրդը ծափերով եւ կեցցէներով ընդունեց Լինտպէրկը։

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ

Ֆրանսայի հանրապետութեան Նախագահը Պ. Կասթոն Տումէրկ երէկ կէսօրին պաշտօնապէս ընդունեց հերոս Լինտպէրկը Շանզ' Էլիզէի պալատին մէջ. այսօր ալ կէսօրէն վերջ Պուրժէի օդանաւային կայանը երթալով Պատուոյ Լէգէոնի խաչը պիտի կախէ կուրծքէն։ Անկէ զատ, վաղը երեսփ. ժողովին մէջ իրեն ի պատիւ ընդունելութիւն մը պիտի ըլլայ։ Երեսփ. ժողովին օդանաւային յանձնաժողովի նախագահ Զօր. Ժիրօ կ'առաջարկէ Պուրժէի մէջ կոթող մը կանգնել ի յիշատակ եւ ի պատիւ Նունկէսէրի, Քոլիի եւ Լինտպէրկի, վրան արձանագրելով Մայիս 8ի եւ Մայիս 21ի պատմական թուականները։

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ՄԻԼԻԱՌԱՏԷՐ

Լոս Անճէլոսէն կը հեռագրեն թէ շարժանկարի եւ վոտվիլի ընկերութիւններ 115.000 տոլարի պայմանագրութիւն առաջարկած են Լինտպէրկի։ Ուէսթ-Քօսթ թատրոնի ընկերութեան տնօրէն Հէրբըրտ Ֆրանքլին 100.000 տոլար կ'առաջարկէ երիտասարդ հերոսին՝ մէկ շաբաթ բեմին վրայ երեւալու համար։ Նիւ-Եորքի Ռոքսի թատրոնին տնօրէն Սամուէլ Ռոթաֆէլ 100.000 տոլար կ'առաջարկէ մէկ ամսուան համար։ Մէթրօ-կօլտուին շարժանկարի ընկերութիւնը առասպելային գումարներ կ'առաջարկէ Լինտպէրկի։ Լուիզ Մաքլուն 5000 տոլար պիտի տայ եթէ Լինտպէրկ իր օդանաւը ցուցադրէ Հօլլիվուտի Միւզիք Պոքս թատրոնին մօտ։ Մինէափոլիս թատրոնին տնօրէնը 10.000 տոլար պիտի վճարէ, եթէ յանդուգն օդանաւորդը պարզապէս ներկայ ըլլայ յիշեալ թատրոնի բացման արարողութեան։ Մինչեւ հիմա Լինտպէրկի ձեռքը անցած է 50.000 տոլարէ աւելի։

Անգլիացի երեսփոխան գնդապետ Հէրրի Տէյ հեռագրեց Լինտպէրկի, առաջարկելով 60.000 տոլար վճարել, եթէ վեց դասախօսութիւն տայ անգլիացի ժողովուրդին՝ իր ճամբորդութեան մասին։ Դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Լոնտոնի, Կլասկայի, Լիվրփուլի, Մանչեսթըրի, Պիրմինկէմի եւ Քարտիֆի մէջ։

Կիրակի եւ Երկուշաբթի օր հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ տեղացին աշխարհի բոլոր կողմերէն։ Մեծ թիւ կը կազմեն ամերիկեան աղջկանց բարձրագոյն վարժարաններու աշակերտուհիներէն հասած հեռագիրները։ 200 հեռագիր ստացաւ իր ծննդավայրը Սէնթ-Լուիզէն (Միսուրի)։ Մուսոլինի եւս շնորհաւորական հեռագիր ղրկեց։

∴ Վաղուընէ սկսեալ պիտի հրատարակենք Լինտպէրկի ճամբորդութեան մանրամասնութիւնները, պատմուած իր իսկ բերնով։

Անգլիացի օդանաւորդներ վար կ'իջնեն

Անգլիացի օդանաւորդներ Քէռ եւ Կիլմէն, որոնք Ուրբաթ առաւօտ Լոնտոնէն ճամբայ ելած էին մէկ թռիչքով Հնդկաստան երթալու համար, մեքենայի խանգարման պատճառաւ Շաբաթ գիշեր ժամը 8.15ին ստիպուեցան Պարսից ծոցին մէջ վար իջնել, Պէնտէր Ապպասէն 42 մղոն հեռու։ Օդանաւորդները ողջ առողջ ազատուեցան անցնող շոգենաւի մը կողմէ, իսկ օդանաւը, որ մասամբ խորտակուած էր ալիքներուն զարնուելով, ծովուն մէջ ձգուեցաւ։ Անգլիացի օդանաւորդները Լինտպէրկի պէս օդին մէջ մնացին 33 ժամ եւ 33 վայրկեան, կտրելով 2600 մղոն ճամբայ ու 700 մղոն միայն մնացած էր հասնելու համար իրենց նպատակակէտը՝ Քարաչի։

Երկու բալոն սաւառնորդներ մեռած

Իզմիրի մէջ Մայիս 17ին «Ուշաք» սաւառնակը 1400 մեթր բարձրութեամբ թռիչք մը կը կատարէր, երբ թեւերէն մէկը յանկարծ փրթաւ եւ սաւառնակը գետին ինկաւ։

Սաւառնորդ Խայրի եւ մեքենավար Հիւսէյին Հիլմի մեռան։

Օսմանեան հանրային պարտքը

Ինչպէս գրեցինք անցած շաբաթ, Էնկիւրիի կառավարութիւնը իր վերջին հրահանգները ղրկեց Փարիզի Թուրք պատուիրակութեան, որ ժամանակէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարէ Փարիզի մէջ օսմ. հանրային պարտքի միջազգային ներկայացուցիչներուն հետ։ Անգլիացի պարտատէրերու պատուիրակ սըր Ատամ Պլոք հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ վէճի առարկայ կէտերուն մասին, որոնց հետեւանքով բանակցութիւնները առժամաբար ընդհատուած են.—

«Թուրքերը կ'առաջարկեն 1928էն սկսեալ մասնավճար ընել. այդ պարագային վճարումները տեղի պիտի ունենան 1929ին։ Այս առթիւ բաւական բուռն վիճաբանութիւններ կատարուեցան. ի վերջոյ ֆրանսական պատուիրակութեան պաշտօն յանձնուեցաւ դիտողութիւնները գրաւոր կերպով բանաձեւել եւ միւս պատուիրակներուն ներկայացնել։ Ցաւալի է որ յետաձգումը տեղի ունեցաւ այն պահուն, երբ կարգ մը խնդիրներու շուրջ արդէն համաձայնութիւն գոյացած էր։ Դաշնակիցները որ նախապէս առաջին տարեվճարին համար 2.500.000 ոսկի կը պահանջէին, այդ գումարը մէկ միլիոն 980 հազար թրքական ոսկիի զեղչեցին։ Մենք այս զեղչը եւ տակաւին ուրիշ պայմաններ ընդունած էինք, պայմանով սակայն որ իսկոյն վճարում տեղի ունենար։ Ներկայիս ամէն բան կախում ունի մեր այդ պայմանէն։ Գալով վճարումներու եղանակին, իւրաքանչիւր 5 տարին անգամ մը մասնավճարներուն վրայ 500.000 թրքական ոսկի պիտի աւելցուի. Մենք պատրաստ ենք այս պայմաններով համաձայնելու, եթէ սակայն ընդունուի անմիջական վճարում կատարելու պայմանը»։

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը

Էնկիւրիի մէջ գումարուած առեւտրական սենեակներու համաժողովը որոշած է Պոլսոյ մէջ հաստատել արտաքին վաճառականութեան գրասենեակ մը։ Պոլսոյ առեւտրական սենեակը այդ մասին պատրաստած է ծրագիր մը, Անգլիոյ եւ այլ երկիրներու առեւտրական գրասենեակներուն ծրագիրներուն նման։ Այս գրասենեակը պիտի վարէ 10 հոգինոց մարմին մը, որուն անդամներէն 2ը Պոլսէն, 2ը Իզմիրէն, 1ը Սամսոնէն, 1ը Տրապիզոնէն, 1ը, Կիրասոնէն, 1ը Զոնկուլտաքէն, 1ը Անթալիայէն եւ 1ը Մերսինէն պիտի ընտրուին չորս տարուան համար։ Գրասենեակը տնօրէն մը եւ պէտք եղածին չափ այլ պաշտօնեայ պիտի ունենայ։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըթի Ժուռնալի» սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ ռամկավարդականի, Զինուորական Որբերու եւ Սպայից Միութեանց, Յարդգոյի, Հայ Տրամաքինի եւ Եւրոպական բաժանմունքներուն: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԺԸՆԵՒԻ ոստիկանութիւնը արգիլեց հրապարակային բանախօսութիւն մը, զոր Երկուշաբթի իրիկուն պիտի կատարէր Վրաստանի նախկին արտաքին նախարար Կէկէչքորի, նիւթ ունենալով «Վրաստանի ազատագրութիւն»:

ՆԻՒՓՈՐԹ ԹՐԷՅԻ ՏՕՆՍՆԷՅԻ Մայիս 16ի վիճակահանութեան մէջ 50ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 267.406 (1886ի պարտաթուղթերէն) 627.837 (1903ի պարտաթուղթերէն), 299.775 (1911ի):

ՄԱՅԻՍ 28 ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Երջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ ծոն տը Շէրիւիի ենթակոմիտէին, Հ. Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը կը տօնուի Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովէլթի Ցինէմայի սինէմային մէջ: Տեղի կ'ունենան բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւններ եւ հայկական պարեր: Կը բեմադրուի Հայաստանի կենդանի պատկերը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ժամը 8.30ին կը սկսին եւրոպական եւ հայկական պարեր, մասնակցութեամբ ընտիր ծազպանտի:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ, 29 ՄԱՅԻՍ, ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

Կը մասնակցին՝ Փարիզի բոլոր մարզական ումբերը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. եւ պատանեկան խումբերը:

Պելվիլի Մ. Մ. եւ «Արմէնիա» Ա. եւ պատանեկան խումբերը:

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կոճացում տալու համար շատերու փափաքին, Հ. Յ. Դ. «Երգունեան» ենթակոմիտէին կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի Մայիս 26ին, յետաձգուած է. 5 Յունիսի Հոգեգալստեան կիրակիին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Տրամ. գեղասանական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ 28 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կուտայ Ա. ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը՝

"ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ,,

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԾՈԼԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, կէս օրէն յետոյ ժամը 1.30ին, Maison de Santé Dubois հիւանդանոցի մատուռին մէջ, 200 Rue Fbg. St. Denis. մուտքը հիւանդանոցի կռնակէն, 27 Rue de l'Aqueduc կառ ափ. նօթէն ասդին:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Պ. Խաչատուր Թումանեան եւ Պ. Վահան Համբարձումեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ 21 Մայիս Շաբաթ օր ժամը 2ին Թանիէ հիւանդանոցին մէջ, յետ տաժանելի հիւանդութեան մը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս առաւօտ ժամը 9ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի Եռանդուն խումբի ժողովը 27 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ Սեբաստիա» խումբի ժողովը 26 Մայիս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԲԱԺԱԿԻ մրցման առթիւ Խմբագրատուն կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ., Հ. Մ., Պելվիլի եւ «Արմէնիա» խումբերու ներկայացուցիչներ այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7ուկէսին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մազըրմեանի 22 Rue la Boetie

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՓ

ՇԱԹԻՐԵԱՆ, Թ. Գ.—Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՄԻՆ Թ'ՕՊԱՆ. Զ. Դ.— Ստացանք 10 Ֆրանք։

ՄԻՆ Թ'ՕՊԱՆ. Յ. Ջ.— Ստացանք 70 Ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ Հավ.— Ստացանք 15 Ֆրանք։

ԲԱՆ. Հ. Ս. — Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ. Գործ: — Ստացանք 150 Ֆրանք.

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կ'ուզուի երիտասարդ սպասուհի մը, տնական գործերու համար եւ գոհացուցիչ վարձատրութեամբ։ Դիմել՝ տեղեկութեան համար «Յառաջ»ի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10 .

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Անգլիա,	L. St.	24	02
Տոլար,	Dollar	[illegible]	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq	[illegible]	[illegible]
Թրք. ոսկի	» »	[illegible]	
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	20
Տրախմի »	Drachme	[illegible]	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]	
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	35
Չերվոնեց	10 Roubles or)	98	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3100	—
»	II »	1930	—
	III	[illegible]	
Իտալիոյ Երկաթ	Lots turcs	[illegible]	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80. Rue Lafayette

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահրիար 5 ֆրանք, ... Թագուհի 5, ... 12.50 ... Լեւոն 20, ... 12, ... 12 Պատուի համար 12, ... Երազողներ ... 5, Թուղթի փառք 5, ... 5, Ճամբուն վրայ ... 10, Անուշ 5, Կարմիր ... 15, Հայուհին 10, ... Հովուական ... եւ Պէպէ), 8, ... 6, Թալիանին ... Տէր Պապան 25, ... Պոլսեցի ... 25, ... 7, Լոյս ... 10, ... Զայնիր 8, Անձնագործ ... 10, Մերկ կինը 12.50, ... 12.50, Կայսր 10, ... եւ Ասուր 25 ... Ֆոնչիկ ... եւ Նամականի Պ. Դուրեան ...

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿ

Փօսթի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր ...

Ստանալու համար՝ դիմել Vahram Sévoun ... rue Quihou, Saint-Mandé

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208, Rue Lafayette - PARIS (10)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է ղրկել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ 1927

25 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 345

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ՛Ն

Ինչպէս կը հաղորդեն օրուան հեռագիրները, Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը որոշած է խզել յարաբերութիւնները խորհրդային իշխանութեան հետ, առեւտրական թէ դիւանագիտական։

Երէկ խորհրդարանին պիտի ներկայացնէին այս որոշման պատճառաբանութիւնները, ամբաստանագրով միասին։

Ինչ դիրք ալ բռնէ Երեսփ. Ժողովը, հաւանական չէ որ փոփոխութիւն մը կատարել տայ, որովհետեւ, դահլիճը վճռական մեծամասնութիւն կը կազմէ՝ 420 պահպանողական, աշխատաւորականներու 150—156ին և ազատականներու 40ին դէմ։ Բազմաթիւ երեսփոխաններ շատ աւելի աններող են քան դահլիճին անդամները, մասնաւորապէս վարչապետ Պոլտուին եւ արտաքին Նախարար Չէմպըրլէն, որոնք մինչեւ հիմա կը խուսափէին ցնցումներէ, բայց կը թուի թէ համոզուեր են վերջին պահուն։

Մնաց որ, խզման հարցը սեղանի վրայ է երկար ատենէ ի վեր, եւ հասունցաւ շնորհիւ Լոնտոնի վերջին խուզարկութիւններուն, որոնք ջախջախիչ յայտնութիւններ կը պարունակեն, համաձայն պաշտօնական հաւաստիքներու։ Ոստիկանութիւնը չգտաւ Ներքին Նախարարին փնտռած թուղթը, բայց անոր համեմատ ուրիշ փաստեր, որոնք նոյնքան կը ծառայեն իր նպատակին։ Ինչպէս գիտել կու տար «Օպզըրվըր», Լոնտոնի կիրակնօրեայ թերթը, Ներքին Նախարարը ագռաւի մը կը փնտռէր, բայց ագռաւ մը գարկաւ։ Այդ ագռաւին կռինչն է որ կը լսուի այժմ, Լոնտոնի մէջ։

Բրիտանական կառավարութիւնը այս քայլը առնելով, ամէն առաջ կ'ուզէ ամրապնդել երկրին ապահովութիւնը։ Ասոր համար զաղտնիք չէ որ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնները ամէն բանէ առաջ պոլշեւիկեան քարոզչութեան վառարաններ են։ Զուտ առեւտրական գործառնութիւններ այնքան ալ խոշոր գումար մը չեն ներկայացներ, որպէսզի նախանձելի ըլլայ այդ փորձանքը։ 1921ին, երբ Լօյտ Ճորճ ուժգնօրէն կը պաշտպանէր առեւտրական դաշնագիրը, տոգորուած միեւնոյն մտահոգութեամբ. «բարեկամ յարաբերութիւններով չափաւորել պոլշեւիկներուն եռանդը եւ վարժեցնել զանոնք արեւմտեան աւանդութեանց. հետեւաբար եւ նուազեցնել վտանգը, թէ իրենց եւ թէ աշխարհի խաղաղութեան համար։ Զիջելով, քէն ընելով եւ չէզոքացնելով, պիտի յուսահատեցնենք եւ պիտի մղենք պայթելու,— կը տրամաբանէր Նախկին վարչապետը։

Հակառակորդները այսօր իր երեսին կը զարնեն թէ իր ծրագիրները սխալ ելան եւ պոլշեւիկները յարաբերութեան անցնելով աւելի շատ վնաս տուին, քան եթէ մինակ մնացած ըլլային։

Մէկդի ընելով մանրամասնութիւնները, փաստը այն է որ, այսօր Բրիտանիոյ պահպանողականները լաւագոյն առիթը գտան, իրենց վրէժը լուծելու համար թէ ազատականներէն եւ թէ պահպանողականներէն։ Անոնք վերջ տալ կ'ուզէին կեղծ, ստիպողական կացութեան մը, եւ յաջողեցան հասնիլ իրենց նպատակին։ Իրենց վճռականութեան նպաստեց նաեւ Չինաստանի խնդիրը, ուրուն վերեւ յստակօրէն կ'երեւար Մոսկուան, իր համաշխարհային յեղափոխութեան մարտակոչով։ Չինական ըմբոստացումը ծանր հարուած մը տուաւ քաղքենի աշխարհին ներուն համար. բայց միեւնոյն ատեն, եղաւ գերեզմանը խորհրդային իշխանութեան երազներուն։ Չինական շարժման առաջնորդները բաւական արթուն գտնուեցան, մէկ լուծէն ուրիշ լուծի մը տակ չիյնալու համար։

1922—23ին Պուլկարիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ կրած յուսախաբութիւններէն յետոյ, այս երրորդ եւ ծանրագոյն հարուածն էր կ'արձանագրէ Մոսկուա, իր համաշխարհային բոցավառութեան ճիգերուն մէջ։

Ի՞նչ պիտի ըլլան անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման հետեւանքները։

Անհրաժեշտ չէ գուշակութիւններ կատարել։ Շահակիցները ամէն մէ ի վեր անվերջ պրպտումներ կը կատարեն այդ մասին։ Նոյն իսկ պնդողներ կան որ, առեւտրական տեսակէտէն, աւելի շատ Ռուսիան պիտի վնասուի քան Անգլիան։ Քաղքենի թերթ մը կը գրէ թէ՝ Անգլիա կը ներածէր ցորեն, փայտ, վուշ, կանեփ եւ քարիւղ. իսկ Ռուսիա՝ հիւսուածեղէն, մեքենական եւ քիմիական առարկաներ։ Անգլեւռուս առեւտուրին համագումարը չէր անցներ տասը միլիառ ֆրանքը, այսինքն Անգլիոյ արտաքին առեւտուրին հարիւրին 1,5ը։

Մինչդեռ Մոսկուա ոչ միայն լայնօրէն կ'օգտուէր պատեհութենէն, քաղաքական-յեղափոխական շարժում ստեղծելու համար, այլ եւ, տասը միլիոն ստերլինի վարկ մը պիտի ստանար անգլիական դրամատուններէ, եթէ «Արգոս»ը խուզարկութեան չենթարկուէր։

Այս հաշուական մանրամասնութիւններէն աւելի, խզման քաղաքական կշիռն է որ արժէք ունի։ Ինչպէս ճանաչման եւ յարաբերութեանց հաստատման պարագային, Լոնտոնի այս նախաձեռնութիւնն ալ խորապէս պիտի ազդէ ուրիշներուն վրայ։ Այդ կարգէն է Ֆրանսան, որ թէեւ իր անկախ քաղաքականութիւնը ունի եւ թերեւս նորէն չօշափէ բանակցութեանց խնդիրը, Չիչէրինի այցելութեան առթիւ, բայց, նոյնքան մտահոգ ներքին ապահովութեան համար որքան Անգլիան, անշուշտ այնքան ալ չպիտի հրապուրուի նոր փորձէ մը։ Միւս կողմէ այն պետութիւնները որ տակաւին հեռու կը մնան Մոսկուայէն, ինչպէս՝ Ռումանիա, Եուկօ-Սլավիա, Չեխօ-Սլովաքիա եւ Պուլկարիա, աւելի պիտի զգուշանան այսուհետեւ։ Այս տեսակէտէն շատ պերճախօս է Ռումանիոյ արտաքին Նախարարին յայտարարութիւնը, այն ալ խզումէն առաջ։

Ամէն պարագայի մէջ, նոր եւ ծանր փորձի մը կ'ենթարկուի Մոսկուա։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՈՐԻ՛Ն ՔԱՋԵՐԸ

«Վերելք», «Օրկան Ֆրանսայի Կոմկուսի Հայ Ենթաշրջանակ-կեդրգործկոմի», որ ընդհատուած էր ատենէ մը ի վեր, վերսկսաւ իր հրատարակութիւնը, իբրեւ երկշաբաթաթերթ։ Հետաքրքրութեան համար վերջին թիւի (15 Մայիս) խմբագրականէն կ'արտատպենք հետեւեալ հատուածը

— «Մենք գիտենք, որ ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ համակրանք կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափարներու վերաբերմամբ։ Գիտենք եւ այն, որ Խորհրդային երկրի հետ կապ ունեցող ո եւ է կազմակերպութիւն, օրինակ Հօկը, նմանապէս համակրանք կը վայելէ գործաւորական շրջաններու մէջ։ Մինչդեռ այդ համակրանքին համապատասխան կազմակերպուած շարքեր չունին ո՛չ Կոմկուսի Հայկական Ենթահատուածները, ո՛չ աջնտիքանները, ո՛չ ալ Հօկերը։ Ի՞նչ է պատճառը։ Պատճառներէն մին անշուշտ հալածանքի վախն է։

«Շատեր անոնց որ ինքզինքնին համակիր կը համարեն, բայց կը վախնան կուսակցութեան մէջ մտնել, հրբեք չպէտք է մեր այդ բարեկամներուն ապահովցնել թէ վախ չկայ։ Ընդհակառակը բոլորի համար պարզ պիտի ըլլայ թէ մեր կուսակցութիւնը ամէնէն յեղափոխական ուրեմն եւ բուրժուական կառավարութեան համար ամէնէն ատելի, հալածուելիք ու հալածուող կուսակցութիւնն է։ Մեր կուսակցութիւնը կրնայ աւելի վայրագ հալածանքներու ենթարկուիլ, քան այսօր։ Մենք կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռուին, քաղաքացիական պատերազմի։ Մենք պրոլետարիատի դիկտատուրայի կուսակցութիւն ենք։ Ուստի մեր շարքերը կազմուած պիտի ըլլան երկաթէ յեղափոխական կամք, անսահման անձնուիրութիւն ունեցող պրոլետարներէ, որոնք ամէն անապահովութիւն եւ վտանգ աչքի առաջ պիտի ունենան։ Չէ՞ որ կոմունիստական կուսակցութիւնը բանւոր դասակարգի մարտական առաջնորդն է եւ այդ իսկ պատճառով կազմուած պիտի ըլլայ անվեհեր ընկերներէ, որպէս զի դիմանայ ամէն պայքարի եւ իր ետեւէն կարենայ տանիլ բանւորական զանգուածները։ Պարզ է որ տատանուողները, ո եւ է վտանգէ նախօրօք ապահովագրուելու մտայնութիւն ունեցողները չեն կրնար մեր շարքերու արժանի մարդիկ դառնալ, եթէ չենք ուզեր, որ մեր կազմակերպութիւնը այդպիսիներով ջլատուի»

ԵՐԵՒԱՆԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐԸ. — Ապրիլ ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 234 հոգի, 126ը մանչ։ Մեռած են 110 հոգի, 65ը մանչ։ Ամուսնութիւն՝ 48։ Ամուսնալուծում՝ 5։

ԽՍԶԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ԴԷՄ — Էջմիածնական Հնագէտ Խաչիկ վարդապետի համար, որ Հուսիսիմեանց եկեղեցին մօտ կատարած պեղումներուն համար վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր, այժմ գերագոյն դատարանին անդամները իբրեւ «յանցեալ» պատիժ կառավարութեան կ'առաջարկեն վադարշապատէն աքսորել ուրիշ տեղ մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները խզուած

Երկար տատամսումներէ ետք, անգլիական դահլիճը վերջապէս Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ որոշեց ոչ միայն ջնջել 1921ի անգլեւխորհրդային առեւտրական դաշնագիրը, այլ նաեւ խզել դիւանագիտական յարաբերութիւնները երկու երկիրներու միջեւ։ Այս որոշումը տալէ առաջ վարչապետ Պոլտուին եւ արտաքին Նախարար Չէմպըրլէյն գլուխ գլխի կէս ժամ տեսակցեցան։

Այս խնդրին ուժգնութիւն տալու եւ դահլիճին միաձայնութիւնը շեշտելու համար որոշուեցաւ որ փոխանակ Ներքին Նախարար Հիքսի, վարչապետը խօսի երեսփ. ժողովին առջեւ Արգոսի խուզարկութեանց արդիւնքին մասին, պարզելով երեւան հանուած դաւադրական բոլոր ձեռնարկները։ Նախարարները միաձայնութեամբ ընդունեցին խիստ լեզուով խմբագրուած ծանուցագիր մը, որուն մէջ կը բացատրուին յարաբերութեանց խզման պատճառները։ Այս ծանուցագիրը անմիջապէս Մոսկուա պիտի ղրկուի։ Ծանուցագիրը հիմնուած է ոչ միայն Արգոսի խուզարկութեանց արդիւնքին, այլ եւ պոլշեւիկներու կողմէ մինչեւ հիմա առեւտրական դաշնագրի ոգիին դէմ կատարուած բռնաբարումներուն վրայ։ Արտաքին Նախարարութիւնը ամբողջական մէկ ցանկը կազմած է Ռուսիոյ թերացումներուն։ Չէմպըրլէյն մինչեւ հիմա հակառակ էր յարաբերութեանց խզման. ներկայ որոշումը ցոյց կու տայ թէ Անգլիա այս անգամ վճռած է խիստ կտրուկ գործել։

Անգլիական կառավարութիւնը Սպիտակ Տետրակ մը պիտի հրատարակէ անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման պատճառներուն մասին։

Առեւտրական դաշնագրին ջնջուիլը եւ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը երկու երկիրներու միջեւ պատերազմի յայտարարութիւն չի նշանակեր։ Ձեւականօրէն ասիկա պարզ վերադարձ մըն է 1921էն առաջուան վիճակին։ Իսկ խորքին մէջ եւ անգլիական կառավարութեան մտածումով, խզումին նպատակն է բարոյական պաշարումի ենթարկել Խորհրդ. Միութիւնը։

ՈՉ ՄԷԿ ԱՆԳԼ. ՆԱՒ ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՄԷՋ

Պոլիսէն Մայիս 23 թուականով կը հեռագրեն թէ Մայիս 12էն ի վեր անգլիական ոչ մէկ շոգենաւ անցած է Վոսփորէն՝ Սեւ ծովի ռուսական նաւահանգիստները երթալու համար։

Էնկիւրիի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Լոնտոնի կառավարութիւնը այդ թուականին իսկ (Արգոսի խուզարկութեան օրը) նախատեսած էր Ռուսիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը։

Պոլսոյ մէջ շրջած զրոյցի մը համաձայն, յիշեալ քաղաքի անգլ. հիւպատոսը ազդարարած է Սեւ ծով գտնուող անգլիական առեւտրական նաւերու նաւապետներուն ուշադիր գտնուիլ, եւ խոստացած է անթել հեռագրով տեղեկութիւն տալ իրենց երբ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին խորհրդային միութեան հետ։

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ

Նախապէս կը կարծուէր թէ կորսուած վաւերաթուղթը ծովային կամ պատերազմական Նախարարութեան կը պատկանէր։ «Տէյլի Քրօնիքլ» կը գրէ թէ խնդրոյ առարկայ վաւերաթուղթը կը պատկանէր օդանաւային Նախարարութեան, գրի առնուած էր կայսերական պաշտպանութեան կոմիտէին կողմէ ու բոլորովին գաղտնի էր։ Ոստիկանութիւնը ձեռք անցուցած է յիշեալ վաւերաթուղթին լուսանկարուած մէկ օրինակը։

ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Անգլիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում մը կանխատեսելով, Լոնտոնի խորհրդային ներկայացուցիչները Անգլիոյ պետական դրամատունէն քաշեցին մէկ միլիոն ստերլինի արժէքով ձոյլ ոսկի։ Ուրբաթ օր մէկուկէս միլիոն ստերլինի ոսկի քաշած էին արդէն նոյն դրամատունէն։

Այս ոսկիները փոխադրուեցան ամերիկեան դրամատուններ։

Համաձայնելով բռնամբ կ'առնանայ

Ռումանիոյ արտաքին նախարար Միթիլինէօ, որ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովէն անմիջապէս վերջ Փարիզ գալով տեսակցեցաւ վարչապետ Պ. Փուանքարէի եւ արտաքին Նախարար Պրիանի հետ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլին Փոքր Համաձայնութեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի վերաբերեալ քաղաքական կարեւոր խնդիրներու մասին.—

Ռումանիա, Եուկօսլաւիա եւ Չեխօսլովաքիա ո՛չ միայն ամուր կերպով միացած են, այլ ամէն ուղղութեամբ քաղաքական ջանքեր կը թափեն Եւրոպայի այդ մասին մէջ «Լոքառնօ» մը առաջ բերելու համար։ Այս ճամբուն վրայ առաջին հանգրուանն է իտալեւսերպ համաձայնութիւնը։ Այս մասին ներկայիս բանակցութիւններ կ'ըլլան Հռոմի մէջ, ու մեծ յոյս կայ որ պիտի յաջողին։ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ տեւական կարգադրութեան մը կողմնակից է անկեղծօրէն։ Պուքրէշ եւ Փրակա այս մասին պիտի աջակցին անոր՝ իրենց բոլոր կարելի միջոցներով եւ ազդեցութեամբ։

«Դժբախտաբար, Արեւելեան Եւրոպայի գոյավիճակի պահպանման հիման վրայ խաղաղ կայունացումէ մը վերջ, միշտ պատկերին վրայ շուք մը պիտի մնայ՝ Ռուսիան։ Փոքր Համա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին բացման առթիւ, Պատր. Տեղապահը երկար ճառ մը խօսած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

«Բռնըներ գտնուեցան թէ Պատրիարքարանը աւանդ դրամներ եւ Ազգ. Հաստատութեանց պատկանող գումարներ եւ արժեթուղթեր խորած եւ ծախսած է։ Ի պաշտօնէ կը յայտարարեմ որ անհիմն է այդ խօսքը եւ անոնք ամբողջովին կը մնան ազգին տրամադրութեան ներքեւ։ Ընդհակառակը Ազգին ստացուածքը ոչ թէ պակսած, այլ աւելցած է կտակուած նոր գումարներով եւ նուիրատուութիւններով։ Ի մի բան այսօր չորս ու կէս տարի յետոյ, մեզի վստահուած աւանդը անվթար կը դարձնենք ազգին։

Կտակները հետզհետէ իրենց նպատակին կը յատկացուին, պահպանուած ըլլալով անոնց համար սահմանեալ գումարները։ Թաղային Մարմիններ Ժողովրդէն ընտրուած եւ լծուած են իրենց աշխատութեան եւ կը ջանան կանգուն պահել վարժարանները։ Ազգային կալուածներու դէմ եղած ոտնձգութիւնները դադրած են եւ յուսալից ենք որ վարչութեան կատարած դիմումներուն եւ մեր հանրապետական կառավարութեան արդարասիրութեան եւ բարեացակամութեան շնորհիւ, ամէն հաստատութիւն վերջնականապէս տէր պիտի ըլլայ իր ստացուածքին։

Պէտք չեմ տեսներ յիշեցնելու ձեզի որ մեր վարժարանները ենթակայ են բոլորովին երկրին կրթական օրէնքներուն, բայց Թաղային Մարմիններ կը հսկեն անոնց մատակարարութեան եւ հակառակ նիւթական շատ անձուկ պայմաններու, միայն երեք Թաղային Նախակրթարաններ փակուեցան, որոնց մէկը բացուած է արդէն, իսկ միւսները պիտի բացուին ի մօտոյ։ Իսկ գաւառներու մէջ Նախակրթարաններ բանալու յանձնարարութիւններ ըրինք եւ կարեւոր գումար մը տրամադրուեցաւ կրթական մարմնոյ մը կողմէ, բայց առ այժմ Կեսարիոյ Աղջկանց վարժարանը եւ Եվերէկ-Ֆէնէսէի վարժարանը բացուեցան, որոնց ամսական նպաստը կը ղրկուի կանոնաւորապէս։ Երբ միւս գումարներն ալ իրենց ուսուցչի եւ շէնքի պակասը լրացնեն, պիտի բացուին վայելելով կեդրոնէն ամէն նիւթական օժանդակութիւն։ Գաւառի կարօտներուն անցեալ չորսուկէս տարուան մէջ նպաստներ ղրկուեցան, յարաբերութիւն եւ թղթակցութիւն պահուելով գաւառի հոգեւոր ներկայացուցիչներուն հետ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ, ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ.— Ծանօթ յանկերգ է, հայ գաղթականները Հայաստան կ'երթան, գացին, պիտի երթան։ Տարին կ'աւարտի եւ մարդ չէ շարժած։ Շահվէրդեան 300 գաղթական պիտի տանի Հայաստան։ Հեռագիր ղրկած էր, արտօնութեան համար... ի Մոսկուա։ Հեռագիրը ճամբան կորսուելով, Շահվէրդեան երկրորդ հեռագիրով մը կը հարցնէ, ու պատասխան կուգայ, որ... հեռագիր չեն ստացած։

ԴԻՒՐԱՍԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԸ.— Պէյրութի մէջ պիտի տօնուի վաստակաւոր դերասան Բ. Աբելեանի բեմական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանը (1902—1927) Մայիս 29ին։ Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Սունդուկեանի «Պէպօն».

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱՅ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

ՕՐՌԻԱՆ ՀԵՐՈՍԸ, ԼԻՆՏՊԷՐԿ, ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

«Նիւ-Եորք Թայմզ» մենաշնորհ ստացած ըլլալով, սկսած է հրատարակել Լինտպէրկի պատմութիւնը: Կը քաղենք թարգմանաբար.—

Նպատակ չունիմ իմ օդանաւովս վերադառնալու Միացեալ Նահանգները։ Ասիկա չի նշանակեր սակայն թէ վերջացուցած եմ սաւառնորդի ասպարէզս։ Եթէ այս պիտի ըլլար Ատլանտեանի վրայէն իմ թռիչքին նպատակը, վստահ եղէք որ ատոր չպիտի ձեռնարկէի։ Ո՛չ, նպատակս է քանի մը թռիչքներ կատարել Եւրոպայի մէջ— պայմանաւ սակայն որ յիշատակներու սիրողները Շաբաթ գիշեր օդանաւէս քանի մը կտոր թողած ըլլան։ Միջանկեալ կերպով թոյլ տուէք ըսել թէ ինծի եղած ընդունելութիւնը ճամբորդութեանս ամէնէն վտանգաւոր մասը եղաւ։ Եթէ հովն ու փոթորիկը նոյն ձեւով վարուէին ինծի հետ, ինչպէս զիս ընդունող 50 հազար հոգին, երբեք պիտի չկրնայի Փարիզ հասնիլ։

Ամէնէն առաջ պէտք է գիտնալ [illegible]։ Գրեթէ ամէն տեղ իմ բախտիս մասին կը խօսուի։ Այս կարգի խնդիրներու մէջ բախտը չի բաւեր։ Իրականին մէջ, ես տրամադրութեանս տակ ունէի ամենալաւագոյն օդանաւը՝ Նիւեորք—Փարիզ թռիչքը կատարելու համար։ Շարժիչ մեքենաս և գործիքներս ամենալաւագոյններն էին։ Կը կարծեմ թէ կրցայ լաւ օգտագործել զանոնք։ Այն իրողութիւնը թէ ցամաք իջած ատենս դեռ մեծ քանակութեամբ պէնզին ունէի, ամէն պարագայի ցոյց կուտայ թէ չեմ գործած սխալ մը, որ աղէտաբեր եղաւ ուրիշներու համար։

Օդէն ո եւ է գանգատ չունիմ։ Բնականաբար օդերեւութաբաններուն գուշակածին պէս չէր. տեղ տեղ ինծի ըսուածէն շատ աւելի գէշ էր, ուրիշ տեղեր աւելի լաւ էր։ Ինչո՞ւ չխոստովանիլ. ժամանակ մը ա՛յնքան գէշ էր, որ մտածեցի ետ դառնալ, բայց ինքնիրենս ըսի, որ թերեւս աւելի գէշ օդի պիտի հանդիպիմ. լաւագոյն է յառաջանալ։ Ու ճամբաս շարունակեցի դէպի Փարիզ…։

Ինչպէս գիտէք, մենք — երբ մենք կ'ըսեմ, ըսել կ'ուզեմ օդանաւս եւ ես— շատ յանկարծակի կերպով մեկնեցանք։

Հինգշաբթի կէս օրէն վերջ ժամը 4ին ինծի ըսած էին թէ օդը լաւ պիտի ըլլար։

Որոշեցի երթալ։ Օդը, որ գրեթէ ամբողջ ճամբուս վրայ դիւրեցիկ պիտի ըլլար, գրեթէ մեկնելու վայրկեանէս աւրուեցաւ։ Ու եզերքի երկայնքին, մշուշի եւ անձրեւի մէջ ինկայ։ Ուրբաթ իրիկուան դէմ Նիւֆաունտլէնտէն անցնելէ վերջ, օդը երթալով աւրուեցաւ, ու այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ արշալոյս։ Յետոյ եկաւ սառնամանիքը, որ օդանաւորդի մը համար ամէնէն գէշ բանն է։ Մեքենան պատող սառոյցի խաւը կրնայ քանի մը վայրկեանի մէջ ստիպել զեզ վար իջնելու։ Ի զուր կը փորձէի ճամբաս փոխել. ձիւնի փոթորիկին պատճառաւ։ Ալիքներուն մինչեւ երեք մեթր մօտեցայ, յետոյ 3000 մեթր բարձրացայ։ Առաւօտուն միայն փոթորիկը կանգ առաւ եւ կարողացայ միջին բարձրութեան մը վրայ պահել ինքզինքս։

Նիւֆաունտլէնտը աչքէս հեռանալէ վերջ շոգենաւ մը տեսայ, ուրիշ մէկ քանի հատ ալ հանդիպեցայ փոթորիկի պատճառաւ։ Սակայն ճամբու միւս մասին՝ մինչեւ Իրլանտա մօտենալս, ուրիշ նաւ չտեսայ։

Եթէ կ'ուզէք, քիչ մըն ալ [illegible] periscope մասին խօսինք։ Զիս շատ չնեղեց, սակայն շատ օգտակար ալ չեղաւ. աջ եւ ձախ կողմս կրնայի շատ լաւ տեսնել, ինչ որ բոլորովին բաւական էր ովկիանոսին վրայ ճամբորդելու համար։ [illegible] պաշտօնն էր առջեւս գտնուող ո եւ է արգելք տեսնել, Անկէ դուրս, կը կրկնեմ թէ շատ քիչ գործածեցի զայն։

Առջեւս կը գտնուէր քարտէսս, ինչպէս նաեւ գործիքներս, որոնք ամէն վայրկեան ցոյց կուտային ինծի թէ ո՛ւր կը գտնուէի։ Այս գործիքները բաւական էին զիս 100 մղոնէ աւելի չշեղեցնելու համար իմ ճամբէս։

Ամէնէն դժուարը գիշերային ճամբորդութիւնն էր։ Նախ ցուրտը զգալի եղաւ։ Սակայն ատոր պատրաստուած էի։ Օդանաւորդի պարզ հագուստ մը ունէի, սակայն խցիկիս պատուհանները կը պաշտպանէին զիս։

Յետոյ զիս պաշարեց փոթորիկը, որուն մասին վերը խօսեցայ։ Կը փորձէի անկէ խուսափիլ. ատոր համար մինչեւ 3000 մեթր վեր բարձրացայ։ Կը կարծէի թէ յաջողեցայ եւ վայրկեան մը նոյն իսկ այն տպաւորութիւնը ստացայ, որ լուսնի ճամբու մը վրայ ինքնաշարժ կառք մը կը վարեմ։ Արշալոյսին ամպերը վեր բարձրացան, իրենց հետ բերելով սառնամանիքը, որ օդանաւին փակաւ։ Անիկա իրապէս մտահոգեց զիս, ու դարձեալ ինքնիրենս հարցուցի.

— Պէ՞տք է ետ դառնալ։

Յետոյ վճռեցի ամէն գնով շարունակել։ Շատ ուշ էր արդէն եւ շարժիչ մեքենան հիանալիօրէն կը գործէր. ժամը 100 մղոն ճամբայ կը կտրէր, սիրտս ուրախութենէն կը ցնծար։

— Որքան ատեն որ մեքենան դառնայ, կ'ըսէի, ո եւ է վտանգ չկայ. դէպի յառաջ պէտք էր երթալ։ Յառա՛ջ, միշտ յառաջ։

Կէսօրէն անմիջապէս վերջ ձկնորսանաւերու տորմիղ մը տեսայ. Նիւֆաունտլէնտէն ի վեր առաջին անգամ նաւ կը տեսնէի։ Անոնցմէ միայն մէկ քանիին վրայ մարդ տեսայ։ Թռչելով մէկտեղ անոնց մօտ իջայ՝ կայմերուն դպչելու աստիճան ու պոռացի.— Այս ճամբա՞յէն կ'երթան Իրլանտա։

Ապշութեամբ ինծի նայեցան. թերեւս խօսքերս չիմացան կամ կարծեցին թէ դիմացինին խենթ մըն է։ Անկէ ժամ մը վերջ առաջին անգամ ըլլալով ցամաքը տեսայ։ Լաւ չեմ յիշեր թէ ժամը քանի՞ն էր, կարծեմ չորսի մօտ էր։ Ցամաքը ապառաժուտ էր. փոքրիկ քննութենով մը հաստատեցի թէ Իրլանտան էր։

Թռիչքս շարունակեցի եւ ցածէն սկսայ թռչիլ լաւ ուսումնասիրելու համար երկիրը եւ ապահով ըլլալու համար որ չեմ սխալիր։ Ի՜նչ հիանալի տեսարան, ու ի՜նչ մեծ ուրախութիւն գիտնալ թէ չեմ խաբուած։ Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պիտի ըլլար եթէ փոխանակ Իրլանտա հասնելու Սպանիա գացած ըլլայի։

Մնացածը տղու խաղալիք էր։ Ճամբաս խնամքով գծուած էր քարտէսին վրայ Իրլանտական եզերքէն սկսեալ մինչեւ Փարիզ։ Ոչինչ աւելի դիւրին է, քան թռչիլ օտար երկրի մը վրայէն, երբ լաւ քարտէս մը ունիս եւ լաւ գծած ես ճամբադ։ Իրլանտայի վրայ շատ ցածէն կը թռչէի, թէեւ կարծեմ մարդ ուշադրութիւն չէր դարձներ ինծի։ Անգլիոյ վրայ եւս նոյնքան ցածէն կը թռչէի։ Յետոյ անցայ Մանշէն, մինչեւ որ նոր ցամաք մը հասայ։ Շէրպուրկի քիչ մը արեւմուտքէն անցայ, ու դէպի հիւսիս քշելով գտայ Սէնը եւ հետեւեցայ անոր ընթացքին։ Դիտեցի որ Ֆրանսայի մէջ մութը աւելի ուշ կը կոխէ քան Նիւ Եորքի մէջ։ Երբ Փարիզ հասնելու կէս ժամ մնաց, սկսայ նշմարել լուսարձակներն ու օդանաւային կայանի փարոսները։

Յետոյ նկատեցի լուսաւոր հսկայ ցուցանակ մը՝ որ մութին մէջ ուղղաձիգ կը ցցուէր. ենթադրեցի որ Էյֆէլի աշտարակը պիտի ըլլայ։ Փարիզի շրջանը ըրի եւ Պուռժէն փնտռեցի։ Տեղ մը լոյսի հեղեղներ նշմարեցի, սակայն օդանաւի կայաններ չտեսայ։ Մորսի գործիքով նշաններ զրկեցի, սակայն կարծեմ թէ մարդ չտեսաւ զանոնք։ Կը կարծէի թէ Պուռժէ Փարիզի հիւսիս.— արեւելեան կողմը կը գտնուի, մինչդեռ ուղղակի արեւելքն էր։ Կը մտածէի թէ պէտք չէ հասնիլ հոն ուր քեզ չեն սպասեր։ Չորս կողմս փնտռեցի թէ ուրիշ կայան չկա՞յ, բան չտեսայ։ Ատոր վրայ որոշեցի իջնել հոն, ուր լոյսերու առաջին հեղեղը տեսած էի, ու խիստ ցածէն թռչելով, տեսայ բազմաթիւ ինքնաշարժներու լոյսը։

— Այստեղ պիտի ըլլայ, ըսի։

Ու անմիջապէս վար իջայ։

Կանխաւ կը գուշակէի ինծի համար պատրաստուած ընդունելութիւնը, ու նպատակ ունէի օդանաւովս պտտելու գետնին վրայ, հանգարաններուն առջեւ։ Սակայն օդանաւս հազիւ հողին դպած էր, ու ահա մարդկային ծով մը խուժեց վրաս։ Անմիջապէս հասկցայ թէ կեանքիս դէմ վտանգ կայ ամբոխին կողմէ։ Ու անմիջապէս մարեցի բոլոր լոյսերը։ Այսպէս բան երբեք չէի տեսած կեանքիս մէջ։ Դեռ ճշդիւ չեմ գիտեր թէ ի՛նչ անցաւ դարձաւ։ Ինքզինքիս չեկած, զիս խցիկէս դուրս քաշեցին։ Վայրկեան մը մարդերու ուսին վրայ էի, վայրկեան մը վերջ գետինն էի։ Մանաւանդ կը վախնայի օդանաւիս համար։ Կը տեսնէի որ մէկը թեւէն բան մը կը կտրէ, ուրիշ մը ուրիշ կտոր մը։

Քանի մը Ֆրանսացի սպաներ մօտեցան եւ հրաւիրեցին զիս իրենց հետեւիլ։ Օդանաւիս վրայ ակնարկ մը նետելէ վերջ անոնց հետեւեցայ։ Կը վախնամ թէ փճացած ըլլայ։

Սակայն ի՛նչպէս մոռնալ որ ամբոխը կ'ուզէր զիս շնորհաւորել։ Մէկ միլիոն մարդ պէտք է ըլլար հոն։ Ուրիշներ ալ պիտի կտրեն Ատլանտեանը, ինծի պէս։ Սակայն ո՛չ ոք ինծի պէս ընդունելութեան պիտի արժանանայ։

Խօսք մը եւս։ Կը կարծեմ թէ անդրատլանտեան թռիչքը օր մը կանոնաւոր եւ բնականոն բան մը պիտի ըլլայ։ Դրամի խնդիր է ատիկա։ Եթէ կարելի ըլլայ գտնել մարդիկ, որոնք տրամադիր են պէտք եղած ծախքերը ընել, պատճառ չկայ կարծելու որ գործնական բան մը չըլլայ ատիկա։ Ուսումնասիրութիւններ պէտք է կատարել։ Ամէնէն կարեւորն է որոշել թէ մէ՞կ թէ քանի մը շարժիչ մեքենայ պէտք է գործածել։

Ու հիմա հագուելու պիտի երթամ։ Մոռցայ ըսելու որ հագուստի պայուսակ չբերի հետս։ Պէտք է ընտրութիւն կատարէի հագուստի պայուսակին եւ պէնզինի թիթեղին միջեւ։ Այս վերջինը նախընտրեցի։ Վաղը պիտի երթամ հագուստ, շապիկ եւ կօշիկ գնելու։

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ.— Մոսկուայի «Փրավտա»ն կը գրէ թէ գիւղական կազմակերպութիւնները վտանգաւոր շեղումներ կը ցուցնեն: Քոստրոմի նահանգի կոմունիստական բջիջներուն մէջ ոչ միայն թոյլ կերպով կը մղուի հակակրօնական քարոզչութիւնը, այլ եւ կոմունիստներու մեծ մասին տուներուն մէջ կախուած են սուրբերու պատկերներ: «Բջիջին առողջացման համար միջոցներ ձեռք առնուած են», կ'աւելցնէ «Փրավտա»յի թղթակիցը:

ԺԱՅՌ ՄԸ ԻՆԿԱՒ.— Լեռնային Ղարաբաղի Մխիթաշէն եւ Քարին-Տակ գիւղերուն միջեւ լեռնէն գլորեցաւ ժայռ մը, որ գիւղի միջակ տան մը մեծութիւնը ունէր: Ժայռը սպաննեց հինգ ոչխար, որոնք անձրեւէն պաշտպանուելու համար, ապաստանած էին տակը:

ԻՏԱԼԵՒՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Հունգարիա Իտալիոյ հետ կնքեց համաձայնութիւն մը, որ քաղաքական ըլլալէ աւելի տնտեսական էր։ Հակառակ ատոր, բաւական յուզում պատճառեց Ռումանիոյ եւ Սերպիոյ քաղաքական շրջանակներուն։

Տնտեսական դիմակին տակ ծածկուած է իտալօ-հունգարական համաձայնութիւն մը, լսելն այն որ կրնայ քաղաքական-զինուորական հանգամանք ունենալ։ Քաղաքականութիւնը զգացումներու շրջանակէն դուրս է։ Պատերազմի կատաղի թշնամիները՝ Իտալացի եւ Հունգար եղբայրացան. պատերազմի բարեկամները՝ Իտալացի եւ Սերպ հակամարտութիւն մը ունին միշտ։

Այդ համաձայնութեամբ Իտալիա ցոյց տուաւ որ կ'ուզէ պահել քաղաքական տեսակէտով գործելու ազատութիւնը։ Հունգարիա դուրս ելաւ կղզիացումէն, որուն դատապարտուած էր Թրիանոնի դաշնագրէն (4 Յունիս 1920) ետք։ Իտալիա Հունգարիոյ թշնամիներուն մէջ ամէնէն վեհանձն էր։ Ան նպաստեց Հունգարիոյ քաղաքական, տնտեսական, բարոյական վերածնութեան։ Իտալիա եւ Հունգարիա մրցակիցներ չեն։ Այսպէս կը գրէր իտալական թերթ մը, կոմս Պէթլէնի Հռոմ այցելութեան առթիւ։

Համաձայնութիւնը կը կայանայ Ֆիումէ նաւահանգիստին շուրջ։ Իտալիա ամէն ջանք թափեց տիրանալու այդ քաղաքին, որպէսզի մրցակից մը չըլլայ Թրիէսթէի։ Լոնտոնի դաշնագրով օրուան արտաքին նախարարը Սոնինօ Սերպիոյ թողած էր «Քուարնէրոյի գօտին» ինչպէս կը կոչեն Իտալացիները։ Ոգեւորեցաւ Ուիլսըն պահանջեց դաշնագրին յարգումը. Օրլանտօ շանգալից մեկնումով մերժեց առաջարկը։

Սֆորցա եւ Սքանցէր յաջորդաբար կնքեցին համաձայնագիր Սերպիոյ հետ եւ վերջապէս Ֆաշիստ կառավարութիւնը տարաւ քաղաքը, թողելով երկու քարափներ (Սաուրօ եւ Բէվէլ) Սերպիոյ։ [illegible] Ակնարկ մը նետելով երկաթուղիի գիծերուն վրայ, պիտի տեսնենք որ կարեւոր հանգոյցը կը գտնուի Քլակէնֆուրթի մօտ։ Այդ քաղաքը տրուեցաւ Սերպիոյ, հետեւաբար եթէ Ֆիումէն ալ տրուէր՝ փոխադրութեան վարձքերու մասնաւոր վճարումով կարելի պիտի ըլլար դէպի Ֆիումէ ուղղել Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Հարաւային Լեհաստանի եւ նոյն իսկ Աւստրիոյ ներածման եւ արտածման ապրանքները, ենթադրելով որ Սերպերը կարենային կազմակերպել այդ նաւահանգիստը։ Այն ատեն Թրիէսթէ պիտի սնանկանար կամ պիտի դառնար աղքատ նաւահանգիստ մը, որպիսին է այժմ Վենետիկ։

Պատերազմէն առաջ, Հունգարիա ծախսած էր Ֆիումէի համար 200 միլիոն ոսկի քրօն։ Շինած էր 30—35 մեթր խոր, կանոնաւոր քարափներ, այնպէս որ ամենամեծ շոգենաւերն անգամ կրնային մօտենալ։

Հունգարիոյ ամէնէն մօտ նաւահանգիստը Ֆիումէն է, հետեւաբար ամէնէն խնայողականը։ Փէշթայէն Ֆիումէի հեռաւորութիւնն է 622 քիլոմեթր, Թրիեսթէինը՝ 650, Սփալաթոյինը՝ 830, իսկ Համպուրկէն մինչեւ Հունգարիա 1204 քիլոմեթր հեռաւորութիւն մը կայ։

Հունգարիա Ֆիումէէն արտածած է 1926ին՝ 439091 քենթալ շաքար, 27975 քենթալ ցորեն 88297 քենթալ լուբիա, նոյն տարին ներածած է՝ 439979 քենթ. ֆոսֆաթներ, 36539 քենթ. փէրֆոսֆաթներ, 72989 քենթ. քարիւղ եւլն։

Այս թիւերը ցոյց կուտան նաւահանգիստին կարեւորութիւնը Հունգարիոյ համար։ Համաձայնութեան շնորհիւ ուրիշ նաւահանգիստներէ եղած արտածումն ու ներածումը տեղի պիտի ունենայ Ֆիումէի միջոցաւ։ Պատերազմէն առաջ Ֆիումէ մտած ապրանքներուն մեծ մասը (հարիւրին 80) Հունգարիոյ համար էր, դրկուած ապրանքներուն ալ 100ին 77 Հունգարիայէն կուգար։

Իտալօ-հունգարական համաձայնութեան շնորհիւ, Հունգարիա պիտի վայելէ ամէնէն նպաստաւոր պայմանները ներածած եւ արտածած ապրանքներուն համար։ Ապրանքներու մթերանոցներու վարձքերու համար պիտի որոշուին նուազագոյն գիները։ Երկաթուղիի վարչութիւնը հարկ եղած տեղերը պիտի տրամադրէ ցորենի եւ կաղնջեղէններու մաքրութեան համար։ Հունգարիան պիտի կարենայ մաքսատան գրասենեակ մը հաստատել Ֆիումէի մէջ, ունենալ մասնաւոր քարափ մը, որուն պիտի մօտենան Հունգարիա ապրանք բերող եւ անկէ տանող շոգենաւերը։

Հունգարիա պարտաւորուած է Ֆիումէի միջոցաւ ընել ներածումն ու արտածումը, հետեւաբար նմանօրինակ համաձայնութիւններ պիտի չկնքէ ուրիշ պետութեան մը հետ։

Տնտեսական այս համաձայնութիւնը իրագործելու համար, անհրաժեշտ է Սերպիոյ հաւանութիւնը, որովհետեւ երկաթեայ գիծերը կ'անցնին իր հողէն։ Հունգարիա պիտի համաձայնի տակաւին Սերպիոյ հետ, ինչ զիջումներով ալ [illegible]։

Գ. Խ.

ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նպաստամատոյցի Շիրակի երկրաշարժի [illegible] նախագահ [illegible] տեղեկութիւններ կուտայ իրենց կատարած գործին մասին, Շիրակի աղէտէն ի վեր։

[illegible] Նպաստամատոյցը իր գործունէութեան կեդրոնը կը փոխադրէ Ալեքսանդրապոլ։ Հայ Կ. Խաչին հետ համերաշխ գործունէութեամբ մը կը կանգնեն թէյի վրաններ, տաք թէյ ու շաքար բաշխելու համար, հագուստ ու վերմակ կը բաշխեն, կաթ՝ մանուկներուն։

Կ. Խաչը դրամի չգոյութեան պատճառով, մարտ ամսուան սկիզբը կը փակէ իր կայանները։ Այն ատեն Նպաստամատոյցը ինք կը սկսի մինակը գործել դրամաբաշխութեամբ, ճաշի, թէյի կաթի ճիւղեր կը բանայ։

Այդ օրերուն պատահած կանխահաս ծնունդներուն համար սնունդի եւ դեղի կայաններ կը բանայ, ուր կը դարմանուէին մայրերը։

Օդերը տաքնալով, այն ընտանիքները, որոնք ձմեռը անասուններուն հետ նկուղ մտած էին, այլեւս անտանելի դարձած է անոնց բնակութիւնը գետնայարկերու մէջ։ Ցորեկ ատեն կենդանիները դաշտ կը տարուին, բայց կիներն ու տղաքը սարսափած են ճիշդ հոն, ուր ձմեռը [illegible]։ Որոշուած է Երեւանի մէջ ժողով մը գումարել օր առաջ դարման մը տանելու համար

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿ[…]

Պրիւքսէլ, 12 […]

Պրիւքսէլի Ներկայացուցչական […] մարմինի Մայր Դիւանի ընտրութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ […] սոյ մէջ. Մայր Դիւանի […] պետ ընտրուեցաւ՝ Պ. Պ. […] բաքէհեան, Բ. ատենապետ՝ […] Մարտիկեան եւ Ատենադպիր […] Սարգսեան։

Մայր Դիւանը հիմն[…] գաղութի նոր կանոնագրին […] մադրութեանց վրայ, նախ […] վարչութեան ընտրութեան […] մունքներ կատարեց զանազան […] ստանքներու պատկանող հա[…] կիցներու մօտ, կազմելու […] մար խառն վարչութիւն մը […] կայն դժբախտաբար իր […] մունքները ապարդիւն […] Հակառակ ատոր, Ներկայ[…] չական Մարմինը, […] համար յօդուածին հա[…] խումբերը, յարմար […] մէջէն ընտրել բոլորովին […] անձերէ կազմուած վարչ[…] մը։ Զայներու մեծամա[…] թեամբ վարչութեան […] ընտրուեցան.— Պ. Պ. Խորա[…] ճեան, Ա. Մաթոսեան, Ա. […] Վ. Մուրատեան եւ Հ. Տէր[…] Ա. Մաթոսեան իր պաշտ[…] տարկիլով, անոր տեղ իբր […] մարագոյն թեկնածու […] ուեցաւ Պ. Վ. Ալեմիշեան։

Նորընտիր վարչութիւնը […] շաբաթէ ի վեր ձեռնարկած […] պաշտօնին, նպատակ ունենալ […] նախ եւ առաջ գաղութին […] սուրբ բարձրացնել համեր[…] թիւնը, որուն պակասը զգ[…] տարաւ, ինչպէս ուրիշ գաղութ[…] րու մէջ, հոս եւս զգալի եղա[…] ատենէ մը ի վեր։

Վարչութիւնը նկատելով […] կար տարիներէ ի վեր պէլժ[…] գաղութին մէջ գոյութիւն […] ունեցած լաւ կազմակերպ[…] բարեգործական մարմին մը, […] պէս նաեւ կրթական հաստա[…] թիւն մը, միւս կողմէ […] լուսաւորչական համայնքն[…] զրկուած ըլլալով հոգեւոր […] թարութենէ, կնունքէ, հարս[…] եւ մեռելթաղէ, իր գործուն[…] թեան իբրեւ նախաքայլ […] կազմել բարեգործական, […] կան եւ եկեղեցական […] խումբեր։

Արդէն կազմուեցաւ […] գործական մարմինը […] հանգամանք ունենայ […] ցաւ սահմանել այնպիսի […] ծական ընկերութիւն մը (Union […] de Bienfaisance Armen[…] որ ունենայ երկրի օրէնք[…] համապատասխան իրաւական […] նաւորութիւն մը, եւ այդ […] պատրաստել ծրագիր-կանոնագ[…] Ատկէ զատ մշակել նախա[…] քանի մը ծրագիրը եւ […] թեան առնել մասնաւ[…] թեան ու միայն քահա[…] խնդիրները։

Վարչութիւնը տոգորուա[…] լաւագոյն զգացումներով եւ […] բաշխական ոգիով, այն […] համոզում ունի թէ իր […] յաջողութեամբ պիտի […] եթէ գաղութիս անդամները […] ռանց կուսակցական կամ […] ուանական խտրութեան, […] բոյսպէս ու նիւթապէս […] րել վարչութիւնը եւ գ[…] անոր դժուարին գործը։

Միւս կողմէ, գաղութ[…] պագայ համերաշխութեան […] մար բարեգործական […] նկատի Հայ Եկեղեցի […] վարչութեան վերջին […] կանը, որով անկեղծ […] յայտնուի ստեղծել Եկեղ[…]

...ազգային մթնոլորտ մը եւ ...ազգային ժամադրավայրի մը ...ունենալ զայն, ծրագրելով օգտակար դասախօսութիւններ, համեստ պարահանդէսներ, ընտանեկան հաւաքոյթներ եւն.

Այս նպատակով Ակումբի վարչութիւնը իր սրահները տրամադրեց Ազգ. Միութեան երկու բաժանմունքներուն։

Սիրայօժարութեամբ ու անկեղծօրէն կը փափաքինք որ նոյն համախոհութիւնը իր գործունէութեան ... ծրագիրը յաջողութեամբ ի գլուխ հանէ, եւ ասով գաղութիս մէջ տիրէ համերաշխ գործակցութիւն ու ժողովրդական մթնոլորտ մը։

Յետոյ բան պիտի ըլլար տեսնել հոս ու հոն զրուած ափ մը ... ամէնքն ալ վտարանդի եւ ...ղանդական, որ չուզեն համերաշխիլ ու եղբայրանալ։

Ցեղն է լինել բանաստեղծին ... տողերը՝

...Քուր ձեռքդ. եղբայր ենք մենք,
...մրրկաւ էինք զատուած
...աշխարհին ամէն մի յարանուանք
...մի հաւքոյթ սրտին ի բաց։—

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԵՐՈՒՆԻ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՀԱՅՈՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

Մայիս 8ին, Պուքրէշի ազգային Հայերը կը հաւաքուին եկեղեցիին բակը, բողոքելու համար Ազգ Միութեան եւ Հ. Հ. Հիւպատոսարանի անհատ գործունէութեան դէմ։

Բանախօսները կը պարզեն ...ին կացութիւնը, ուր կը գտնուի ...ժողովուրդը, բոլորովին շփոթած։ ...ընդհանուրին փափաքն էր ...մէջ տեղէն երկու մարմիններուն գործունէութիւնը, գեղջկելու համար երկու գրասենեակներու ...եր քրքերը, եւ խնայելու համար ազգային տուրքերը, զորս ժողովուրդը կու տայ թէ Ազգային Միութեան եւ թէ Հ. Հ. Հիւպատոսարանին։

Հիւպատոսարանը կը ներկայացնէ քառս մը։ Դրամաթ է գայթակղութիւնը իր գոյութեան ...

Իսկ Ազգ Միութիւնը կազմուած էր գիւղական ընթացքին Հայերու կալուածները եւ ...անելու համար։ Երեք տարի առաջ վերակազմուած էր հասոյթի ... մը ճարելու համար Ռումանահայ որբանոցին։ Մինչեւ ... ճանչցուած չէ կառավարութենէն։ Այսօր չունի մեծամասնութիւն անգամ

Ուստի, բողոքող ժողովուրդը կը պահանջէ յանձնախումբ մը որ ... պէտք է քննէ թէ՝

1 — Ի՞նչ է գերը Ազգ Միութեան։

2.— Ի՞նչ հաշուական գործառնութիւններ ըրած է։

3.— Միացնել Հիւպատոսարանը Ազգ Միութեան հետ, գեղջկելու համար գրասենեակի ծախքերը։

4 — Ջնջել անցագրային թուղթերու սակը։

5.— Հետապնդել որ գիւղերուն նաեւ «կապոյտ թուղթերու» կառավարութեան վճարելի սակագինը։

Պ. Մանիսալեան, որ նախագահն է Ազգ. Միութեան, նոյն պահուն կը հասնի եկեղեցի եւ կը յայտնէ թէ Միութեան տոմարները բաց են ժողովուրդին առջեւ։ Ժողովուրդը, վստահութիւն յայտնելով իրեն, կը խնդրէ շարունակել պաշտօնը եւ կը թելադրէ աշխատիլ պարզել շփոթութիւնը ազգ. գործերու մէջ։ Պ. Մանիսալեան կը խոստանայ իրականացնել ժողովուրդին բաղձանքները։

Ժողովուրդը, խնդրած ըլլալով որ շարունակուի Ազգ Միութիւնը Պ. Մանիսալեան պիտի աշխատի գոնէ միացնել Միութիւնը եւ Հ. Հ. Հիւպատոսարանը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԸ ՄԻԼ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ. (Սեփ. Թղթ.)— Մարսիլիոյ հարաւային արեւմտեան կողմը, Էքս նահանգին մօտերը կը գտնուի Լը Միլ գիւղը, հանրակառքով գրեթէ մէկուկէս ժամ հեռու։ Բազդատմամբ ուրիշ գիւղերու իր մանաւոր գեղեցկութիւններն ու հիանալի տեսարանները ունի, շրջապատուած գեղեցիկ եւ բնդարձակ պարտէզներով եւ այգեստաններով։

Հայ անխոնջ գործաւորին յաղթանդամ բազուկը հոս ալ կը շարժի։ Մօտաւորապէս տասներկու հայ ընտանիքներ կը գտնուին։ Բոլորն ալ խարբերդցի են եւ 1925ին Սուրիայէն գաղթած։ Այստեղ հաստատուելէ ի վեր պարապ չեն կեցած, եւ ոչ ալ գործազրկութենէ ազդուած, ինչ որ մանաւոր բախտաւորութիւն մը եղած է իրենց համար։ Գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին կղմինտրի ընդարձակ գործարանին մէջ եւ կը ստանան գոհացուցիչ օրավարձեր։ Կիներուն ալ յարմար գործեր հայթայթուած են միեւնոյն գործարանին մէջ. այնպէս որ գրեթէ բոլորն ալ գոհ են իրենց վիճակէն։ Երկու հայ մանուկներ կան միայն, որոնք Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։ Թէեւ կը խօսին քիչ շատ հայերէն, բայց ուշ-կանուխ պիտի մոռնան իրենց լեզուն, քանի որ օրն ի բուն օտար լեզուով կը սնանին։ Երկու տարուան շրջանին ունեցած են երեք մահ, որոնց մէկը 25 տարեկան երիտասարդ մը (Սեդրակ Մարտիրոսեան, Զարսանճագցի) իսկ միւս երկուքը մանուկներ։

Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ բայց յուսալի է որ շուտով ունենան, հաւանաբար Հ. Ե. Դաշնակցութեան շնորհիւ, որուն ողջամիտ սկզբունքներուն աւելի համակրանք ունին, ինչպէս կրցանք հասկնալ Առայժմ չկայ նաեւ դպրոցի մը հաստատութեան գաղափարը, որովհետեւ սակաւաթիւ են եւ բոլորն ալ կ'աշխատին անընդհատ։ Նոյն գործարանէն ոչ գործաւոր կ'ուզեն եւ ոչ ալ կը հանեն։ Շատ գոհ են Հայերէն թէ տեղացիները եւ թէ գործարանի վարիչները։ Բոլորն ալ ընդհանրապէս միշտ լաւ կը խօսին։

Մեր հայրենակիցները իրենց անխոնջ գործունէութիւնը ե՞րբ իրենց հողին վրայ պիտի կրնան փոխադրել, ե՞րբ պիտի բացուին հայրենիքի դուռները, որոնց այսօրուան տէրերը բոլորովին խուլ կը ձեւանան այս աղաղակին առջեւ։

Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍՊԱՆԻԱ ՅԱՂԹԵՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ 4-1

Կիրակի օր 30.000 հանդիսականներու ներկայութեամբ, Stade Olympique de Colombesի շքեղ մարզադաշտին մէջ Սպանիոյ ազգային խումբը 1ի դէմ 4 նշանակէտով յաղթեց Ֆրանսայի ազգային խումբին։

Մրցումը սկսաւ ֆրանսական յարձակողականով, որ քանի մը վայրկեան նեղեց սպանիական պաշտպանողականը։ Անմիջապէս յետոյ Սպանիացիները սկսան իրենց լաւ խաղարկութեան։ Այս միջոցին Ֆրանսացիք յարձակողական մը գործեցին եւ գնդակը հասաւ Սպանիացի բերդապահին, որ անմիջապէս պաշարեց, բայց Ֆրանսացիներուն ձախ միջնապահը բերդապահին վրայ նետուելով գայն գնդակով միասին բերդէն ներս ծգեց։ Ֆրանսա 1, Սպանիա 0։ Թէեւ այս նշանակէտը քիչ մը առարկութեան տեղի տուաւ, բայց վերջապէս ընդունուեցաւ։ Սպանիացիները միշտ առաւելութիւն շահեցան իրենց բոլոր գիծերուն վրայ։

Քիչ վերջը Սպանիացիները փէնալթիով մը ըրին առաջին նշանակէտը, որուն յաջորդեց երկրորդը գեղեցիկ վայրէջքով մը, եւ այս արդիւնքին վրայ առաջին խաղամասը լրացաւ։

Թեթեւ անձրեւ մը դաշտը քիչ մը ջրեց, ու քիչ վերջը երկու խումբերը դարձեալ դաշտ եկան։ Սպանիացիները բացարձակ առաւելութիւն ունէին այս անգամ։ Սպանիացի նշանաւոր բերդապահը որ առաջին խաղամասին վիրաւորուած էր, վերջին ազդեցութենէն դաշտը ծգեց։ Անմիջապէս ուրիշ մը իր տեղը անցաւ որ շատ մեծ դեր մը չունեցաւ։ Ֆրանսացիները կը շարունակէին իրենց բուռն խաղարկութիւնը։ Սպանիացի ուրիշ խաղացող մըն ալ վիրաւորուելով, դաշտը ծգեց։ Հակառակ ասոր որ այցելուներէն տասը կը խաղային, դարձեալ առաւելութիւն ունէին, եւ քիչ վերջը փառաւոր եւ անմոռանալի վայրէջքով մը ըրին երրորդ նշանակէտը։ Ֆրանսացիները բաւական ճիգ թափեցին, բայց անօգուտ։ Խաղը աւարտելու տասը վայրկեան մնացած, Սպանիացիները փէնալթիով մը շահեցան չորրորդ եւ վերջին նշանակէտը։ Եւ այսպէսով 1ի դէմ 4 նշանակէտով Սպանիացիները յաղթեցին Ֆրանսայի։

Գ. Կարապետեան

∴ Սպանիայէն ետքը Անգլիան է որ քննութեան պիտի ենթարկէ Ֆրանսացիները, Համբարձման Հինգշաբթին, Stade Olympique de Colombesի մէջ Մայիս 26ին։ Անգլիացիները երկար ատեն է որ ազգային խումբ չեն ղրկած ցամաքային Եւրոպա, որով հարկ եղածին չափ ծանօթ չէ իրենց ընդունակութիւնը, լաւն խաւերու առջեւ։ Բայց անցեալ շաբթու անոնց տուած զարհուրելի դասը Պելճիքայի ազգային խումբին, «Կարմիր Սատանաներուն» (1-9) անագին իրարանցում ստեղծեց եւ լուրջ խորհրդածութեանց մղեց տեղական մարզական թերթերը։

Այս երկուքը 12 անգամ մրցած են, 11 անգամը վերջացած է Անգլիացիներու յաղթութեամբ, իսկ Ֆրանսացիները միայն մէկ անգամ կրցած են յաղթել իրենց (Amateur) հակառակորդին։

Այս կարեւոր մրցումը դիտելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր խաղացողներուն ժամադրավայր որոշուած է Հինգշաբթի ժամը 1.30ին Gare St. Lazare (Cour de Rome)։

∴ Փարիզցիներու համար եղանակի լաւագոյն վայելքներէ մէկը պիտի ըլլայ մայրաքաղաքի խումբին Ուրուկուէյի ախոյեան Փէնարոլի հետ ունենալիք մրցումը, Մայիս 29ին։ Փէնարոլը յաջողութիւններ գտաւ Աւստրիոյ, Գերմանիոյ եւ Զեխոսլովաքիոյ մէջ կատարած իր խաղերով, սակայն եւ այնպէս ֆութպոլի ժամանակէտներ մեծ գովեստով խօսեցան իր մասին։

ՐԸԿՊԻ.— Ֆրանսա - Գերմանիա փոխ-վրէժ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ֆրանքֆորթի մէջ։ Այս անգամ Գերմանացիները յաղթեցին, եւ մէկ կէտի առաւելութեամբ (16-17)։

∴ Ֆրանսայի Բ. խումբը գերութեամբ նուաճեց Ռումանիան (3-44)։ Ռումէնները Միջազգային Ցրդ Օլիմպիականին ալ յաղթուեցան Ֆրանսացիներէն, նոյնպէս 3ի փոխարէն, բայց 61 կէտով։

Հ. Գնդ.

*
* *

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերակազմուած մարզական խումբը վերջին տարուան ընթացքին ունեցաւ շատ մը մրցումներ թէ հայ եւ թէ օտար խումբերու հետ։ Կրնանք ըսել որ քիչ բացառութեամբ միշտ յաղթական դուրս ելած է։

Մայիս 8ի կիրակին կազմակերպած էր եղանակին վերջին մրցումը, Վալանսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին դէմ։ Փօլիկոնի դաշտը խուռն բազմութիւն մը անհամբեր կը սպասէր խաղին։ Երկու քոյր խումբերը դէմ դէմի ելած՝ արիաբար մաքառեցան։

Ցանդուգն խաղարկութեամբ մը Վիէնը ըրաւ առաջին նշանակէտը։ Վալանսցիները թէեւ կոպիտ էին խաղին մէջ, բայց գովելի նուանդ կը ցուցնէին։

Դադարէն վերջը ճակատակորդը ուզեց եռ առնել յաղթանակը, բայց անօգուտ։ Մեր տղաքը ի դերեւ հանեցին բոլոր աշխատանքները։ Վիէնը շահեցաւ երկրորդ նշանակէտը։

Լեւոն Լ. Համբ

ՆԻՍ.— Ընկեր ժիրայր Թութիկեանը անցեալ օր, Ֆրանսացիներէն 3.5 մեթր հեռու երկայն նետեց ժամացոյց մը եւ «մէտալիոն» մը շահեցաւ։ Բաւական մարզիկներ հաւաքուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջը։ Յոյս կայ մասնաճիւղ մը կազմելու։ Մօտ օրէն Նիս, Ֆրէժիւս, Փուժէ ալ պիտի կազմուի։

Ղ. Ա.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱՒԵԼԻ՛ Է.— Ալճերիոյ Մէնգէլ-Թէմին քաղաքին մէջ Ամոր Պէն Մասրուգ իր կնոջ վրայ գործադրած է ամէնէն անհաւատալի վայրագութիւնը, զոր կարելի է երեւակայել։

Ջնչին պատճառով մը, Մասրուգ դանակովը կը կտրէ կնոջը շրթունքը, քիթը, յետոյ կը քերթէ եւ մորթը կը հանէ երեսէն։ Ու դանակը կը տնկէ ուսին մէջ։ Ամէնը այսչա՞փ։ Ո՛չ, այլ կը փրցնէ կնոջ մազը։ Դեռ աւելին ալ պիտի ընէր, սակայն կինը կը յաջողի փախչիլ արեան բաղնիքին մէջ անճանաչելի։ Հրէշը ձերբակալուեցաւ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԻ ՄԸ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.— Մայիս 4ին, Երեւանի Գետաբերեայ փողոցին մէջ, աւազակները կը մտնեն տունը Կարապետ Սիմոնեանի, որ Ամերիկայէն նոր հասած էր Հայաստան։ Աւազակները խուզարկելու պատրուակով կը վախցնեն 60 տարեկան ծերախտ մարդը, յետոյ դանակի չորս հարուածով կը սպաննեն զայն ու տունը կողոպտելով կը մեկնին։

ԴՐԱՄԱՇՈՐԹԸ.— Սէն-Լազարի ճաշարաններէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ նշանաւոր դրամաշորթ մը, որուն մասնագիտութիւնն էր վարդապետներուն կապոցները քակել։ Մարդը գտե՛ր էր հանքը, եւ մինչեւ այժմ խոր ած էր քանի մը միլիոն Ֆրանք։ Հիանալի խօսող մըն էր, եւ անուշ լեզուով կը հանէր բոլոր ծակերէն օրհնեալ դրամը։

ԳՈՂԵՐՈՒՆ ԽԻՂՃԸ.— Քասըլի մէջ Գերմանիա, հանրակառքի ծանր արկած մը կը պատահի։ Կը սպաննուին 11 հոգի, իսկ վիրաւորներուն թիւը աւելի շատ։ Խուճապէն օգտուելով, գողերը կը սկսին խուզարկել գոհերը եւ կը կողոպտեն անոնց գոհարեղէններն ու դրամը։

Ոստիկանութիւնը ձեռնարկած է քննութեան։

ԴԻՒԱՀԱՐԸ.— Փֆիլ, Մէօլանի մէջ, յանկարծ խենթեցաւ Կատաղի՛ խենթութիւն։ Դանակը առաւ եւ դրացիին երեք շուներուն փորը ճեղքեց և սատկեցուց։ Դարձեալ նոյն դանակը շարժելով, կը սպառնար դրացիներուն փորն ալ ճեղքել, երբ օգնութեան հասան անցորդները։ Սակայն բոլորն ալ կը վախնային մօտենալու։ Հասան նաեւ ոստիկանները։ Դիւահարը, կրակէ կռճակները տեսնելով, վախէն Սէն գետը ցատկեց։ Նաւակով մը ձուկի պէս դուրս քաշեցին և հազար դժուարութեամբ կապելէ յետոյ, փոխադրեցին յիմարանոց։

ՕԴԱՆԱՒԻ ՏԱՆԻ ԱՐԿԱԾ.— Օդանաւ մը Նաթօռուէն կ'երթար Տիժոն։ Ցանկարծ մեքենան խանգարուեցաւ։ Օդանաւորդները, Մազիէ եւ Մալօ, որոշեցին անմիջապէս երկիր իջնել։ Ու երբ կ'իջնէին մարգագետինի մը վրայ, օդանաւին շանմարանը պայթեցաւ եւ օդանաւը կրակ առաւ։ Մալօ, թէեւ աջ սրունքը երկու տեղէ կոտրեցաւ, յաջողեցաւ տուփէն դուրս նետուիլ և ազատուիլ։ Մինչդեռ Մազիէ այրեցաւ եւ ածուխ դարձաւ օդանաւին հետ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԾԵՐՈՒԿԸ. — Ծերուկ մը, 73 տարեկան, այնքան կը տառապէր պնդերակութենէն, որ յուսահատ, կը բարձրանայ Միլանոյի կաթողիկէին գմբէթին վրայ եւ կը նետուի վար։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Ցաւկալէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ
ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՀԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԸ Կ'ԱՆՀԵՏԱՆԱՅ

...Փարիզէն ինծի պատասխանեց "Չեմք գործելու կատարեալ ...ութիւն. բա. ց խօսիմ եղէք ...ոյ առարկայ անձը՝ որուն ...ին ամէն տեղեկութիւն ու... ՁԱՓԱԶԱՆՑ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ...մ մտնաք թէ չէզոք հողի ...ը կը գործէք։

"Զափազանց վտանգաւոր ...ները ընդգծուած էին բնագրին ...էջ ինչ որ պայմանագրական ...ով կը նշանակէր.— «Մարդը ...ն, է բանի առջեւ կանգ չառ... ...նախ սպանութենէն չի խորշ... ...պաշտօնին հասնելու համար»։ ...Սոփիա մեր երկուքին միջեւ ...ուրեւելիք խնդիր մըն էր։ ...18 ուրիշ խնդիր մը կար որ ...կը տանջէր. նկատի ունենալով կամս Թիւրմօնի անցեալը եւ առաջքը առնելու համար ակամայ անզգուշութիւններու, որոնք կրնային շատ գէշ հետեւանքներ ունենալ մեզի համար, պարտականութիւն չունէի՞ լուկանօ գտնուող մեր սպաները զգուշացնելու եւ անոնց ըսելու թէ գործերնին գերման լրտեսի մը հետ է։

Եւ եթէ զգուշացնէի իսկ, անոնց գիրքը ի՞նչ պիտի ըլլար կոմսին հանդէպ. պիտի կրնայի՞ն իրենց զայրոյթը պահել եւ բատ առաջնոյն այս վարնոց պարոնին ձեռքը սեղմել. հակառակ պարագային, վրայ տուողը ես պիտի ըլլայի՞։

Երկար խորհրդածութենէ յետոյ, որոշեցի եւ կենալ

Առտու մը սակայն, երբ սպաներէն երկուքը Կ... եւ Մ... կ'ուզէին հետս խօսիլ, տեսնելով անոնց մտահոգ կերպարանքը, զգացի թէ ծանր միջադէպ մը պատահած է։

— Ի՞նչ կայ, տեսնենք, պարոններ։

— Սա կայ որ, հազարապետ, պատասխանեց տեղակալ Մ... (որովհետեւ իր ընկերը յուզումէն չէր կրնար իսկ խօսիլ) այս իրիկուն մինչդեռ ակումբը կը գտնուէինք մեր սենեակը կողոպտեր եւ ազգային պաշտպանութեան տեսակէտէն շատ կարեւոր վաւերաթուղթեր գողցեր են։

— Չար սատանայ, շատ գէշ՝ բայց արդեօք այդ վաւերաթուղթերուն կարեւորութիւնը չէք չափազանցեր

— Դուք դատեցէք, հազարապետ, բսաւ տեղակալ Մ...։

Եւ այն ատեն, փոխն ի փոխ խօսք առնելով բացատրեցին թէ հնարած էին օդանաւային նորութիւն մը որ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԳՈՐԾԱԾՈՒԵԼՈՒ ԱԶԴԻՆ ՊԻՏԻ ԱՊԱՀՈՎԷՐ ՕԴԻՆԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ։

— Լաւ, ինքզինքնիդ մի կորսնցնէք, այդ վաւերաթուղթերը ի՞նչ ձեւ ունէին։

— Վեց յատակագիծ կար եւ անոնց հետ մեր տեղեկագիրը։

Անոնց ընդօրինակութիւնը չունէի՞ք։

— Ըսա՛ղ, ո՛չ։

— Լաւ, հիմա, կ'ուզէ՞ք ինծի յայտնել առանց ՍՐ ԵՒ Է ՄԷԿԸ ԶԱՆՑ ԱՌՆԵԼՈՒ. թէ որոնք կային Ակումբին մէջ, երէկ ձեզի հետ միասին։ Ու նախ, Ցիկին Ալբըմոնը եւ իր տագրը հո՞ն էին։

— Ի՞նչ, կը կասկածի՞ք անոնցմէ։

— Ոչ սակայն բոլորէն պէտք է կասկածիլ։

— Լա՛ւ ուրեմն. մինչեւ կէս գիշեր Ցիկինը հոն մնաց մեզի հետ պրիճ կը խաղար. իր տագրը միայն վայրկեան մը երեւցաւ։ Օրուան զեկոյցը մեզի հաղորդելէ եւ տեղեկանալէ յետոյ թէ երկար ատեն գեռ պիտի տեւէր մեր խաղը, մեկնեցաւ, առարկելով գլխու անտանելի ցաւ մը։

— Շատ լա՛ւ. երբ հարցուց թէ՝ խաղը երկար պիտի տեւէ. ինչ պատասխանեցիք։

— Մենք ոչինչ. բայց Ցիկինը պատասխանեց թէ քուն չունէր եւ թէ միտքը դրած էր կորսնցուցած դրամները ետ առնել։

— Շատ կը կորսնցնէ՞ր։

— Ցասը ոսկիի չափ։

— Լաւ, ժամը քանի՞ն մեկնեցաւ։

— Կէս գիշերէն յետոյ ժամը ճիշդ մէկին։ Քանի որ մենք իրեն ընկերացանք, մինչեւ իր դուռը։

— Լաւ ե՞րբ նշմարեցիք թէ ձեր թուղթերը անհետացած են։

— Հազիւ ժամ մը կայ։

— Եթէ կ'ուզէք, ձեր սենեակը երթանք, որպէս զի ինծի ցոյց տաք թէ՝ ո՞ւր պահած էիք. բայց պատճառաւ մը որ իրաւունք չունիմ դեռ ձեզի յայտնելու դուք մինակ պիտի երթաք ձեր տունը. ես քանի մը վայրկեան յետոյ կուգամ ձեզ կը միանամ։

— Լաւ, հազարապետ։

Երկու սպաները մեկնեցան։

Հինգ վայրկեան յետոյ քովերնին էի։

— Ո՞ւր էին թուղթերը հարցուցի։

— Սա նկարին ետեւը պահած էինք։

— Լաւ կ'ուզէ՞ք ինծի ցուցնել նկարը

Ցեղակալ Մ. աթոռի մը վրայ ելաւ նկարը վար առաւ եւ զայն պարզուած միջոցին սարսափահար պոռաց

— Բայց վա՜յ Թշուառական խոնքս գլո՞ւխ է արդեօք. թուղթերը հոս են։

(Շար.)

ձայնութեան կառավարութիւններէն եւ ոչ մէկը յարաբերութեան մէջ է Խորհրդային Միութեան հետ։ Այն պահուն ուր Անգլիա կը պատրաստուի յարաբերութիւնները խզել, Փրակա եւ Պելկրատ չէ որ պիտի կրնային Մոսկուայի հանդէպ իրենց օրինական վերապահումէն դուրս ելլել։ Գալով Ռումանիոյ, Ռուսիոյ հետ բացարձակապէս յարաբերութիւն չունի։ Ռուսեւռումէն սահմանագլուխը կղպուած է։ Ո՛չ մէկ բան կ՚անցնի անկէ, ո՛չ ճամբորդ, ո՛չ ապրանք, ո՛չ թղթակցութիւն։ Սակայն եւ այնպէս, պոլշեւիկները միշտ միջոցը կը գտնեն ուժգին պրոպագանդ մը մղելու համար մեր երկրին մէջ։ Դրամի ու յոգնութեան գուտ վատնում։ Ռումէն գիւղացին չվարակուեցաւ՝ երբ գինուոր էր ու թշուառ։ Իսկ այսօր, երբ շնորհիւ նոր օրէնքներուն սեփականատէր դարձած է, պոլշեւիկեան փորձութեանց դէմ իր թշնամութիւնը անտեղիտալի է։ Մարդ չի փորձուիր պոլշեւիկութենէն, երբ մօտէն տեսած է զայն։ Ասիկա է հիմը Ռումանիան Լեհաստանի միացնող պաշտպանողական ամուր գինակցութեան։

Չիչէրին Փարիզի մէջ

Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Չիչէրին, որ ժամանակ մը Ֆրանքֆորթի մէջ դարմանուելէ վերջ Թրանսա անցած էր եւ ապաքինման շրջանը կ՚անցընէր Միջերկրականի եզերքին վրայ, կիրակի օր Փարիզ հասաւ։ Խորհրդային դեսպանատունը բոլորովին գաղտնի պահեց Չիչէրինի հանիլը։

Շատ նշանակալից է Չիչէրինի այս այցելութիւնը այնպիսի պահու մը, ուր Անգլիա իր յարաբերութիւնները կը խզէ Խորհրդային Միութեան հետ, եւ շատ մը մեկնութիւններու տեղի կուտայ։ Պարզ դիպուածի հետեւանք չէ անշուշտ որ Չիչէրին Փարիզ կուգայ այսպիսի տագնապալից ժամու մը։ Արտաքին գործավարը կ՚ուզէ հասկնալ թէ անցած շաբթուան անգլեւֆրանսական սիրալիր հանդիպումէն վերջ, ինչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դիրքը Ռուսիոյ հանդէպ։

Մոսկուայի ֆրանս. դեսպան ժան Հէրպըթ ճամբայ ելած է արձակուրդով Փարիզ գալու համար։ Իր բացակայութեան դեսպանատան գործերը պիտի վարէ Պերլինի ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական Հապուլէյ։

Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղագիծը

Աւարտած է շինութիւնը Էնկիւրի-Կեսարիա երկաթուղագիծին, որ 380 քիլոմեդր երկայնութիւն ունի եւ որուն ձեռնարկուած էր 1924ին։ Ճամբան բաւական խորտ ու բորտ է։ Շինուած են ինը մեծ կամուրջներ Գըզըլ Ըրմաքի վրայ, որուն երկուքը 150 մեդր երկարութեամբ, եւ 33 փապուղիներ, որոնց ամէնէն երկարը 750 մեդր է։

Այս գիծը շինուած է թրքական դրամագլուխով եւ թուրք երկրաչափներու ձեռքով։ Իւրաքանչիւր քիլոմեդրի համար ծախք եղած է 70,000 թրքական ոսկի (900,000 ֆրանք)։ Առաջին կառախումբը Էնկիւրիէն պիտի մեկնի Մայիս 29ին։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը այս առթիւ կը պատրաստէ մեծ հանդէս մը որուն ներկայ պիտի ըլլայ վարչապետ Ըսմէթ փաշա, Թուրքիոյ երկաթուղային քաղաքականութեան հոգին, որ այս առթիւ մեծ ճառ մը պիտի խօսի։

«Թան»ի թղթակիցը կը գրէ թէ կեդրոնական Անատոլուի երկու ամէնէն կարեւոր քաղաքները իրար միացնող այս նոր գիծը ազգային պաշտպանութեան տեսակէտէն թանկագին օժանդակ պիտի ըլլայ եւ միաժամանակ պիտի օգնէ երկրի տնտեսական զարգացման։

Ատլանտեան ընդունելութիւն Լինտպէրկի

Կիրակի օրուընէ ի վեր արքայավայել ընդունելութիւն մը կ՚ըլլայ Փարիզի մէջ երիտասարդ օդանաւորդին։ Ինչպէս գրեցինք երէկ, երկուշաբթի կէսօրին Լինտպէրկ ամերիկեան դեսպանին ընկերակցութեամբ Շան զ՚Էլիզէի պալատը երթալով ընդունուեցաւ հանրապետութեան նախագահին կողմէ, որ անոր լամբակին կախեց Պատուոյ Լէգէոնի ասպետի խաչը։

Առաւօտուն Պուրժէի օդանաւային կայանը երթալով քննեց իր օդանաւը եւ հաստատեց թէ վնասուած չէր։ Իրիկունը Ֆրանսայի Աէրօ-Քլիւպը հացկերոյթ մը տուաւ իրեն ի պատիւ։ Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով շամփանիա խմեց՝ երբ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպան Փօլ Քլօտէլ բաժակ առաջարկեց «աշխարհի ամէնէն երջանիկ եւ հպարտ մօր՝ Լինտպէրկի մօր» կենաց։ Պատերազմական նախարար Փէնլըվէ եւ աշխատանքի նախարար Անտրէ Ֆալիէռ ջերմ խօսքերով իրենց բաժակը պարպեցին երիտասարդ հերոսին կենաց։ Ակումբին նախագահ Ֆլանտէն այդ պահուն կարդաց այրի տիկին Հանրի Տոյչ տը լա Մէօրթի մէկ նամակը, որով բարեւէր կինը իր ամուսնոյ յիշատակին կը նուիրէ 350,000 ֆրանք։ Այս գումարին 150,000ը պիտի տրուի Լինտպէրկի, 100,000ը Նունժէսէրի մօր, 100,000ը՝ Քոլիի զաւակներուն։

Ժամը 6ին Լինտպէրկ դեսպանին հետ այցելեց վարչապետ Փուանքարէի։ Երէկ կէսօրին ներկայ եղաւ Փարիզի ամերիկեան քլիւպին իրեն ի պատիւ սարքած հացկերոյթին։ Ցետոյ դարձեալ Պուրժէ գնաց։

Այսօր կէսօրին պիտի ճաշէ յայտնի օդանաւորդ Պլէրիոյի հետ։ Վաղը արտաքին նախարար Պրիանի, իսկ Ուրբաթ օր պատերազմական նախարար Փէնլըվէի կողմէ պիտի հիւրասիրուի։

Կը կարծուի թէ շաբաթ օր Փարիզէն Պելճիքա մեկնի օդանաւով եւ պիտի ընդունուի Ալպէր թագաւորին կողմէ։ Ցետոյ միշտ իր օդանաւով պիտի այցելէ Եւրոպայի գլխաւոր երկիրները, ու Ամերիկա դառնալէ առաջ դարձեալ Փարիզ պիտի հանդիպի։

Անգլիոյ ձօրճ Ե. թագաւորը Փարիզի դեսպան լորտ Քրիւի միջոցաւ իր շնորհաւորութիւնները հաղորդեց Լինտպէրկի եւ զայն Անգլիա հրաւիրեց։ Լինտպէրկ Լոնտոն պիտի երթայ երկուշաբթի օր։ Զանազան ուրիշ երկիրներէ հրաւէրներ եկած են հերոսին, մանաւանդ Շուէտէն, որ իր ծնողքին ծննդավայրն է։ Միւս կողմէ ամերիկեան թատրոններու եւ շարժանկարի տնօրէնները հեռագիր հեռագրի վրայ կը տեղացնեն Ամերիկա կանչելով զինքը, ու կ՚ըսեն թէ Եւրոպայի մէջ միլիոնաւոր օրական հազարաւոր տոլարներ կը կորսնցնէ։

Բազմաթիւ փարիզեան վաճառատուններ առաջարկեցին ձրի հագուստ-կապուստ հայթայթել օդանաւորդին, որ մերժեց։ Շոգենաւային երկու ընկերութիւններ առաջարկեցին Լինտպէրկի մօր՝ Իվանճէլինի՝ ձրի Եւրոպա փոխադրել զինքը՝ մասնակցելու համար իր զաւկին ի պատիւ եղած ընդունելութիւններուն։

„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

29 Մայիս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փըրի Ժուռնալ»ի սրահը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Էս-Էռ կուսակցութեան, Հայ ուսանողական, Սանասարեան Սանուց, Զարեհաւան Որբերու եւ Սպարզի Միութեանց, Ցարդգրել... Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի, Շ. Գարահիսարի հայրենակցական Միութեանց եւ Եւրոպական բանակախումբին։ Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին առիթով սովորական ընդունելութիւնները տեղի պիտի ունենան Պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ 71 Avenue Kléber, առաջիկայ շաբաթ, 28 Մայիս կէսօրէ յետոյ ժամը 4էն 7։ (Կնիք

"ՄԱՅԻՍ 28„ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ ֆոն տը Ճէրիւի ենթակոմիտէին, Հ. Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը կը տօնուի Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովէլթի Ցանսինկի սինէմային մէջ։ Տեղի կ՚ունենան բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւններ եւ հայկական պարեր։ Կը ցուցադրուի Հայաստանի կենդանի պատկերը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ժամը 8.30ին կը սկսին եւրոպական եւ հայկական պարեր, մասնակցութեամբ ընտիր ճազպանտի։

„ՄԱՅԻՍ 28„Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կարտանի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ պիտի տօնուի Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը 29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 3ին, նորակառոյց Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Արտասանութիւններ, խմբերգ, եւ բանախօսութիւն, հանդէսէն անմիջապէս յետոյ ընտանեկան մեծ խնջոյք։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ

ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ա. մրցում.— Պէլվիլի եւ «Արմենիա»յի պահեստի խումբերը։

Բ. մրցում.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստի խումբերը։

Գ. » Պէլվիլի եւ «Արմենիա»ի Ա. խումբերը

Դ. » Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հ.Մ.ի Ա. խումբերը։

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փօրթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28. Օթօպիւս AE

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Գոհացում տալու համար շատերու փափաքին, Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» ենթակոմիտէին կողմէ կազմակերպուած դաշտահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հինգշաբթի Մայիս 26ին, յետաձգուած է, 5 Յունիսի Հոգեգալստեան կիրակիին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Դրամ. գեղասանական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ 28 Մայիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կուտայ Ա. ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը։

"ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ„

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պաւա-Քոլոմպի «Նաւասարդ» խումբի ժողովը 27 Մայիս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ Սեւրանգ» խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռատտոմի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանի Միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Ռէփիւպլիքի վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։

ՍԱՐՍԷԼԻՆ Հինգշաբթի, Միւզը Ֆլօրիայի մէջ, ժամը 9ին։ Կը խօսի Տամոս Պարսեղեան՝ Գէրկ-սոնի փիլիսոփայութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման փորձերուն համար, կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները վաղը հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Métro Porte Maillot։

ՕՐ. Մ. ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ աշակերտներուն երաժշտական երեկոյթը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8ին Սալ Կավօ, 45 rue la Boëtie։ Մուտք 3 ֆրանք։

Հայ Մ. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղը խորին կսկիծով կուգայ իր ցաւակցութիւնը յայտնել հայ յաւագոյն մարզիկներէն Պ. Գրիգոր Ճօլօլեանի, իր մօր՝ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆի մահուան առթիւ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Մկրտիչ Պարսամեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից. »	» Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc Eg
	II
»	III »
Թուրք. Վիճակ	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10e

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 ամ.	12 ամ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրատուն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
26
ՄԱՅԻՍ
1927

26 MAI 1927

. ՏԱՐԻ Թիւ 346 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒԻ ԽՕՍՔ

...ՔՈՍՈՏ ՔՈՒԹԱԿՆԵՐՈՎ...

...իշտ այն պահուն երբ Լոնտոն կը խզէ ամէն կապ խոր-...յին իշխանութեան հետ, ափ մը հայ աքլորներ հետեւեալ ...ակոչը կը հնչեցնեն, Փարիզի մէջ.

— «Մեր կուսակցութիւնը ամէնէն յեղափոխական, ուրեմն եւ ...ական կառավարութեան համար ամէնէն առաւել հալա-...ուած ու հալածուող կուսակցութիւնն է: Մեր կուսակցութիւնը ...ուել վայրագ հալածանքներու ենթարկուիլ, քան այսօր: ...կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռուին, քա-...ղաքական պատերազմի»:

...մբողջ խմբագրական մը նուիրուած է այս նիւթին, «Վե-...ի մէջ, «օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի հայ ենթահատուած-...» 15 Մայիս: Թխածոյ շարադրութիւն մը, որ կը ջա-...պացուցանել թէ՝ «ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ հա-...ունք կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափար-...ու վերաբերմամբ», բայց շատերը «կը վախնան կուսակ-...թեան մէջ մտնել»: Եւ արիա՛բար, ինչպէս վայել է «յեղա-...ականի մը, հայ-պոլշեւիկ պարբերաթերթը կը խոստո-...ի թէ իսկապէս վախ կայ, թէ «տատանուողները չեն կրնար ...ջարքերուն արժանի մարդիկ դառնալ»:

...Հ շարքերը կազմուած պիտի ըլլան երկաթէ յեղափոխական ... անսահման անձնուիրութիւն ունեցող պրոլետարներէ, որոնք ... համապատասխան եւ վտանգ աչքի առաջ պիտի ունենան:»

...րգե՛նք մենք ալ, այդ քաջերու արեւուն.

— ...ատօ՞ն, օ՛ն անդր յառաջ...

Եւ կամ, «Ով որ քաջ է ի՞նչ կը սպասէ»...

...ր եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, ըսենք ան-...պէս, թէ ամէն գաղափար յարգելի է մեզի համար: ...ակներու բախումէն է որ լոյս կը ծագի: Եւ ամէն ըն-...յին շարժում անպատճառ հետք մը կը ձգէ իր ետեւէն: ...ւ՞կ են, համոզուա՞ծ են համայնավարութեան բարիքնե-...ն.— Թող ըլլան: Թող ցանեն իրենց գաղափարները ինչպէս ...ուզեն: Բայց երբ կը փորձեն իրենց շեփորը հնչեցնել յա-... հաւաքականութեան մը որ բացարձակապէս կապ չունի ...ց հետ, որ մաքով եւ սրտով դէմ է իրենց թերխաշ — եւ ի-...ակ «նյութ»ին, մենք իրաւունք ունինք իրենց օձիքէն ...ու եւ պատասխանատուութեան հրաւիրելու:

Ովքե՞ր են, վերջապէս, այդ կարմիր կաքաւները, որ աշ-...ը պիտի դղրդացնեն իրենց քոսոտ քուռակներով, Սէնի ...րէն մինչեւ Մակեդոնիա եւ Սուրիա, ու մինչեւ Ատլանտ-...ի միւս ծայրը:

Ուր մոռցեր են իրենց դասը: Որ հայ աշխատաւորին ...նով փոխանորդագիր ստացան, «պրոլետարիատի դիկտա-...րան իրականացնելու համար այս քաղքենի պետութեան ...ուն մէջ», ուր տեղացին անգամ հազար կը հաշուէ, քայլ մը ...ել առաջ:

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, որ 40 միլիոն բնակչութիւն կը ...ուէ, 70.000ը չանցնիր համայնավարներուն թիւը, այն ալ ...անիթէ, ի վկայութեամբ (12 Մայիս 1927): Եւ ասոնք բո-... ալ ֆրանսացի չեն. թերեւս ամէնէն սակաւաթիւր Ֆրան-...ցիներն են, համեմատաբար 1921ին 120.000 կը հաշուէին, ...ախօս չէ՝ անկում մը:

Ահելի կարեւոր պարագայ մը — Այս ռազմաշունչ խօս-...ը ամէնուն ծանօթ ափ մը հայ շոշորթներու խելապատակէ՞ն ...ած են, թէ Ֆրանսայի կոմկուսի կեդր. կոմիտէի գրասեն-...յէն:

Պատասխանը փնտռենք, նորէն, «Իւմանիթէ»ի մէջ:

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական օր-...ը տակաւին առջի օր, 24 Մայիս, պարզելով օտար բան-...ներու մէջ կատարուելիք աշխատանքները, կը գրէր.

— «Ֆրանսա բնակող երեք միլիոն օտար բանուորներ կրնան, ...ամբողջութեան ձեւերին, դառնալ ռազմավարութեան պահեստ ... կը ծգտի դիւրին դարձնել զանոնք եւ, հայրենասիրական նա-...պաշտութիւն, պատմական ձեւեր յառաջ բերել բանուոր դասակար-... մէջ: Բայց, կրնան նաեւ, եւ ճիշդ իրենց կեանքի դժնդակ ...մաններուն պատճառով,— ու նաեւ այն իրողութեամբ թէ ա-...ց մէջ կարեւոր համեմատութեամբ քաղաքական տարագիրներ ...— յեղափոխական առաջնակարգ ուժ մը ներկայացնել: Մեր ...ակցութիւնը, այսինքն բոլոր ընկերները պէտք է իրենց ամե-...րեայ աշխատանքով ի դերեւ հանեն դրամատիրութեան փորձերը ...ամբողջ պրոլետար տարագիրները առաջնորդեն յեղափոխութեան ...երուն վրայ:»

Կ՚արժէ ամբողջութեամբ թարգմանել այս հրահանգը, որ-...ի բոլորն ալ իմանան թէ ո՛վ է զսպանակը լարողը եւ ի՛նչ ...տակի կը ձգտին այս արկածալի ճամարտակութիւնները, ...ւ այն պահուն երբ ներքին նախարարը կ՚ազդարարէ.

— Ձեր պիտի գտնէք ձեր դիմացը:

Ապրի՛ն մեր քաջերը: Մանաւանդ անոր համար որ, մինչ մեր ...ուճար եւ ուժասպառ հայրենիքը կարօտը կը քաշէ անկեղծ ...սրտեր յեղափոխականներու, կարելի եղած բարիքը քաղե-... համար հաստատուած կարգ ու սարքէն, մեր կարմիր-...ուցները սի՛րտ կ՚ունենան իրենց քոսոտ քուռակները պտտ-...ցնել Փարիզի մայթերուն վրայ...:

Ո՞ւր էր որ այդ փորձը իրենց գլխուն վրայ կատարէին, ...ժամանակ ուրիշները կրակը ձգելու եւ անկիւնէն դիտելու:

Ժամանակ է, վերջապէս, որ հրապարակ իջնեն իրենց ամ-...ջ դիմագծով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽԶՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Անգլ. կառավարութեան որոշ-ման առթիւ, Մաթէն խմբագրա-կանի մը մէջ դիտել կուտայ (25 Մայիս).

— «Անմիջապէս որ Ֆրան-սական կառավարութիւնը միեւ-նոյն յայտնութիւնները երեւան բերէ, անհրաժեշտ հետեւանք-ները պիտի հանէ: Գ. Պուանքի քաղաքականութիւնը ամէն բանէ առաջ, կը ձգտի վերա-հաստատել Եւրոպայի խաղա-ղութիւնը եւ մասնաւորապէս մերձեցում յառաջ բերել Ֆրան-սայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Այս մերձեցումը, որ կը կատարուի օրը օրին, վերջերս բազմաթիւ դժուարութեանց հանդիպեցաւ: Սակայն եւ այնպէս, կը թուի թէ լաւագոյն միջոցն է վերա-հաստատելու Եւրոպայի տնտե-սական եւ քաղաքական խաղա-ղութիւնը:

«Սովետներուն հետ խզում մը պէտք է արդարանայ անհեր-քելի փաստերով եւ բաղձալի է որ բոլոր շահակից եւրոպական կառավարութիւնները միաժա-մանակ յանգին այն եզրակացու-թեան որ պատճառ եղաւ բրի-տանական կառավարութեան բռնած դիրքին: Այդ համոզումը պէտք է հաստատուի անվիճե-լանելի շարժառիթներու վրայ: Երբ Գ. Միջազգայինի գործու-նէութեան մասին դիտողութիւն կ՚ըլլայ խորհրդային գործավարի մը, կը պատասխանէ թէ կառա-վարութիւնը պատասխանատու չէ:

«Արդարեւ, Խորհրդային Միութեան ներկայ կազմակեր-պութեան մէջ, կառավարութիւն-ները չեն կրնար հրամաններ տալ Գ. Միջազգայինին, կամ արգելքներ հաստատել անոր դէմ, առանց վտանգելու իրենց իսկ գոյութիւնը: Մէկը եւ միւսը կախում ունին քաղաքական կազմակերպութենէ մը որ իրենց պետն է, որ կը կոչուի Կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօ եւ որուն գլուխն է վրացի Ստալինը: Բայց, դիւանագիտական տեսա-կէտով, այդ պաշտպանութիւնը քննութեան չի դիմանար: Կամ Ստալին եւ զինքը շրջապատող վարիչները իրական տէրերն են խորհրդային բոլոր հանրապետու-թեանց, եւ այն ատեն անոնց պէտք է հաշիւ հարցնել, եւ կամ, անոնք պաշտօնական հեղինա-կութիւն չունին, եւ այն ատեն բնական է պատասխանատու համարել այն կառավարութիւնը որ կանոնաւոր ներկայացուցիչ-ներ ունի եւրոպական պետու-թեանց քով:

«Այնպէս որ, ճամբան բարդ չէ. պէտք է 1. Ապացուցանել թէ ամբողջ Եւրոպայի ինչպէս Անգլիոյ մէջ, Գ. Միջազգայինը տեւական դաւադրութիւն մը կը նիւթէ հաստատուած վարչա-ձեւերու դէմ. 2. Ստիպել Ստա-լինը եւ իր բարեկամները որ դադրեցնեն այդ դաւադրութիւնը. 3. Եթէ չյաջողի այս փորձը, այդ քաղաքութեան բովանդակ պատասխանատուութիւնը ձգել խորհրդային կառավարութեան եւ իր Հռոմի, Փարիզի եւ ուրիշ վայրերու դեսպաններուն վրայ:

ՍՕՍԿԻՒ ՀԱՆՔ— Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Էսքիշէհիրի գիծին վրայ, վիլէյէթի մէջ, գտնուած է ոսկիի հարուստ հանք մը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գեղեցկութեան մրցումին մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ Ամերիկուհի մը: Ֆրան-սուհին 8րդ, Իտալուհին 10րդ կ՚ստացուի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ԽԶՈՒՄԸ

ՊՈԼՏՈՒԻՆԻ ՓԱՍՏԱՑԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չէր մնացած, երբ վարչապետ Պոլտուին բեմ բարձրացաւ անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը յայտարարելու համար: Ներկայ էին դեսպաններ, ռուս առեւտրական պատուիրակներ եւ շատ մը լորտեր: Ժողովի սկզբնաւորութեան աշխատաւորականներու կողմէ Մաքտոնըլտի փոխանորդ Քլայն վարչապետին հարցուց թէ ի վիճակի՞ էր մանրամասն յայտարարութիւն մը ընել «Արգոս»ի խուզարկութեանց մասին: Վարչապետը հաստատական պատասխան տուաւ եւ պահպանողականներու ծափերուն մէջ սկսաւ իր յայտարարութիւնը:

— Ամիսներէ ի վեր, ըսաւ, ոստիկանութիւնը զինուորական իշխանութեանց հետ համախորհուրդ քննութիւն կը կատարէր գործունէութեանը մասին կարգ մը գաղտնի գործակալներու, որոնք կ՚աշխատէին ձեռք անցընել Անգլիոյ զինուորական ուժերուն վերաբերեալ գաղտնի վաւերաթուղթեր: Քաղուած տեղեկութիւնները ո՛չ մէկ կասկածի տեղի տուին թէ յիշեալ գործակալները կ՚աշխատէին խորհրդային կառավարութեան հաշուոյն եւ իրենց հրահանգները կը ստանային «Սովիէթ Հաուզ»ի մէջ տեղաւորուած ռուս առեւտրական պատուիրակութենէն: Այս գործակալները ասկէ զատ կը փորձէին Ռուսիա ղրկել Անգլիոյ մէջ իրենց ձեռք անցուցած վաւերաթուղթերուն լուսանկարներն ու օրինակները: Կասկածները բոլորովին պարզուեցան տարւոյն սկիզբը, երբ անգլիական օդանաւային սպասարկութեան մէջ ծառայող անգլիացի զինուոր մը երկու կարեւոր վաւերաթուղթերու գողութեան համար հետապնդուեցաւ ու դատապարտուեցաւ: Յաջողեցանք գողցուած վաւերաթուղթը ձեռք անցընել: Յայտնի եղաւ թէ այս անձը ո՛ր գաղտնի կազմակերպութեան հաշուոյն կը գործէր. հաստատուեցան իր յարաբերութիւնները ռուս նման կազմակերպութեան մը հետ:

«Ուրիշ պաշտօնական եւ բոլորովին գաղտնի վաւերաթուղթ մը կորսուեցաւ վերջերս: Ոստիկանութիւնը հաստատեց թէ այդ վաւերաթուղթը ռուս առեւտրական պատուիրակութեան կեդրոնը տարուած եւ հոն լուսանկարուած է: Խուզարկութեան հրամանագիրի մը վրայ, քանի մը ոստիկաններ անմիջապէս իջան «Սովիէթ Հաուզ»ի նկուղները եւ խուզարկեցին յիշեալ կազմակերպութեան ծածկագիրներու պաշտօնական թարգմանիչին՝ Անթոն Միլլերի ստորերկրեայ գրասենեակը: Հոն Միլլեր ուրիշ մարդու մը եւ կնոջ մը աջակցութեամբ կարգ մը վաւերաթուղթեր կ՚այրէր: Լուսանկարներու սենեակին մէջ կատարուած խուզարկութիւնները մասնաւորապէս արդիւնալից եղան: Հոն յանկարծակիի բերուեցաւ յիշեալ գրասենեակի պետը Ռուփէրթ Քոհլինկ: Ուրիշ սենեակի մը մէջ գտնուեցաւ 1926 Դեկտ. 23 թուակիր վաւերաթուղթ մը՝ ստորագրուած Կիլինսքի անուն մէկուն կողմէ, որ միաժամանակ թէ՝ առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնեաներու պետն էր եւ թէ Եւրոպայի լրտեսութեան եւ պրոպագանդայի ճիւղին գլխաւոր գործակալը: Այդ թուղթին մէջ Կիլինսքի կը յայտնէր թէ Քոհլինկ՝ անդամ համայնավար արհեստակցական միութեան մը, պաշտօն ունէր գաղտնի վաւերաթուղթեր փոխադրելու արտասահման: Քոհլինկի վրայէն գտնուեցան բազմաթիւ գոց պահարաններ, որոնց վրայ կային Անգլիոյ եւ Ամերիկայի համայնավարներու եւ համայնավար կազմակերպութեանց հասցէները: Այս նամակները կը պարունակէին Գ. Միջազգայինի հրահանգները: Այսպէս, երեւան հանուեցաւ որ «Արգոս»ի եւ առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակները պարզապէս կ՚օգտագործուէին՝ իբրեւ կեդրոն խռովարարական թուղթեր ցրուելու: Կիլինսքիի ուղղուած 1926 Նոյեմբեր 3 թուակիր նամակով մը Քոհլինկ կը նկարագրէ «Արգոս»ի նաւերուն վրայ եղած կարգադրութիւնները համայնավար գործիչներ պատրաստելու համար: Նորեկները նաւազութիւն սորվելէ անմիջապէս վերջ, ճարպիկ ձեւով մը անգլիական նաւերու մէջ պիտի անցուէին: Մոսկուա է որ հրահանգ տուած էր մասնաւորաբար հնդիկ եւ խափշիկ նաւազներ պատրաստել՝ անգլիացի նաւազներու մէջ պոլշեւիկեան պրոպագանդա մղելու համար:

Վարչապետը կը խօսէր շատ ճանդարտ, առանց յուզումի: Պատմեց թէ ինչպէս Միլլէր թուղթերը այրած ատեն դիմադրեց անգլիական ոստիկաններուն՝ արգիլելու համար դեռ չայրածներու գրաւումը: Գիրկընդխառն կռիւի մը պահուն Միլլերի գրպանէն ինկաւ թուղթ մը, որուն վրայ կային Միացեալ Նահանգներու, Մեքսիկայի, հարաւային Ամերիկայի, Քանատայի, Աւստրալիոյ, Նոր Զելանտայի եւ հարաւային Ափրիկէի համայնավարներու և համայնավար կուսակցութեանց հասցէները:

— Ուրիշ վաւերաթուղթեր ալ գտնուեցան, շարունակեց Պոլտուին, որոնք միանալով այրուածներուն հետ, անհերքելիօրէն կը հաստատեն.

1. — Թէ Սովիէթ Հաուզէն ելած հրահանգներու համաձայն զինուորական լրտեսութեան եւ խռովարարական պրոպագանդայի ա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. 1ին)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոս Մելիք-Թանգեան, Թաւրիզէն կը գրէ Երուսաղէմի «Սիոն» թերթի խմբագրութեան.

— Հայոց 1600 տարուայ եկեղեցին, որ այսօր վաղարշապատում կը նկատուի ո՛չ իբր Մայր Աթոռ, Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնարկութիւն, ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութեան կեդրոն, այլ վաղարշապատ գիւղի համայնքի պարզ եկեղեցի, գաւառական գործադիր կոմիտէի կողմից պարզ ընկալագրով յանձնուած համայնքի, որ երբ կամենայ կդպէ, ակումբի վերածէ հասարակ պարզ ձայների առաւելութեամբ, երբ Ամենայն Հայոց ընտրեալ Հայրապետ եւ եպիսկոպոսունք եւ վարդապետք հասարակ, պարզ՝ եկեղեցու պաշտամունք կատարող՝ սոսկ սպասաւորներ նկատելով, միշտ էլ ենթակայ խուժանի կամ յարափոփոխ հովերու քմահաճոյքին, պիտի նահմանան, բարձունքից իջնեն, գլորուեն գետին, եւ Հայոց մեծ, փառաւոր, Հայութիւնը իր մէջ ամփոփող եկեղեցին նսեմանայ, սժը կորցնի»:

"ՄԻԱՅՆ ԿԱՄՔԸ ՉԻ ԲԱՒԵՐ,,

Երեսփոխան Եագուպ Գատրի պէյ, Ընկիւրիի վերաշինութեան գործը իբրեւ օրինակ բերելով, «Միլլիէթ»ի մէջ կը շեշտէ թէ յաջողութեան համար միայն կամքը չի բաւեր, այլ անհրաժեշտ է նաեւ գիտութիւնը.

— «Կը յիշենք թէ, քաղաքապետը քանի մը տարի առաջ ի՛նչ եռանդով եւ հաւատքով փարեցաւ վերաշինութեան գործին: Բայց որովհետեւ չէր գիտեր թէ արդիական մայրաքաղաք մը ի՛նչպէս կը շինուի, — գրեթէ իր բոլոր ձեռնարկներուն մէջ ձախողեցաւ: Եւ հակառակ ամէն ջանքի, մէջտեղ հանեց կիսատ-պռատ գործ մը, զոր բոլորս ալ կը քննադատենք:

Երբ այս գործը կը կատարուէր, մեր միակ մտահոգութիւնը այն էր որ օր մը չստիպուինք քակել մեր շինածը: Դժբախտաբար պէտք է խոստովանինք թէ մեր մտահոգութեան մէկ մասը իրականացաւ: Այս խոստովանութիւնը շատ դառն է, բայց անհրաժեշտ է: Նոր քաղաքապետն ալ, Եւրոպա կատարած իր ուսումնասիրութիւնէն յետոյ, կը խոստովանի այս պարագան»:

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Փարիզ կը շարունակէ տօնել Ամերիկացի հերոսը. Հանրապետութեան նախագահը Երեքշաբթի կէսօրէն վերջ գնաց Պուրժէի օդանաւային կայանը, ուր օդանաւային պրոպագանդայի ֆրանս. կոմիտէն հացկերոյթ մը կազմակերպած էր: Նախագահը իր բաժակաճառին մէջ փառաբանեց Լինտպէրկը, Նունժէսէրն ու Քոլին: Ամերիկեան ակումբի հացկերոյթին մէջ ալ, Կուրօ ողջագուրուեցաւ յանդուգն օդաճնաւորդին հետ, եւ ֆրանքեւամերիկեան բարեկամութեան խանդավառ ցոյցեր տեղի ունեցան: Լինտպէրկ 500 տոլար նուիրեց Փարիզի ամերիկեան հիւանդանոցին: Լինտպէրկի մայրը մերժեց ամերիկեան շարժանկարի ընկերութեան մը առաջարկը 100.000 տոլար վարձքով «Ամերիկայի մեծ մայրը» անուն խաղին մէջ գլխաւոր դերը խաղալու մասին: Ամերիկեան կառավարութիւնը մարտանաւ մը պիտի ղրկէ Շէրպուրկ Լինտպէրկը Նիւ-Եորք փոխադրելու համար:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՆՑԱՅ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԵՐՈՍԸ, ԼԻՆՏՊԷՐԿ, ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Բացարձակապէս համոզուած եմ թէ աւելի դիւրին է թռչիլ Ամերիկայէն Եւրոպա, քան Եւրոպայէն Ամերիկա։ Հովի հոսանքները արեւմուտքէն արեւելք կ'երթան, ու երբ օդը լաւ է, ընդհանրապէս հովը հիւսիս-արեւմուտքէն կամ հարաւ-արեւմուտքէն կը փչէ։ Եթէ հովը արեւելքէն փչէ, նպաստաւորելով Եւրոպայէն մեկնումը, շատ հաւանական է որ ճամբան օդը գէշ ըլլայ։

Իմ ճամբորդութեանս ընթացքին, մեծապէս օգտուեցայ այն իրողութենէն, որ ամբողջ ճամբու մէկ երրորդին, մանաւանդ վերջին մասին մէջ հովը կռնակէս կը փչէր։ Ատոր շնորհիւ ժամանակէն առաջ կրցայ հասնիլ. Ես կը հաշուէի 36 ժամէն հասնիլ, մինչ 33 ժամ 20 վայրկեանէն հասայ։

Այսօր կը տեղեկանամ թէ երկու անգլիացի օդանաւորդներ՝ տեղակալներ Քեռ եւ Կրիմէն՝ դէպի Հնդկաստան իրենց թռիչքի ընթացքին, օդին մէջ մնացած են 33 ժամ եւ 30 վայրկեան, այսինքն ինծմէ քանի մը վայրկեան աւելի։ Իրապէս դժբախտութիւն մըն է, որ այնքան երկար թռիչքէ եւ նպատակակէտին այնքան մօտենալէ վերջ ձախողեր են։ Ես նկատի կ'առնեմ միայն այն իրողութիւնը թէ՝ երկու մարդեր, մօտ 34 ժամուան մէջ, բոլորովին տարբեր մեքենայով մը, գրեթէ հաւասար հեռաւորութիւն մը կրցած են կտրել։ Ասկէ կը տեսնուի, որ իմ ըրածս արտակարգ բան մը չէր։ Օդանաւորդներ եւ օդանաւեր նոյն բանը կրնան ընել։ Կատարուած ամէն փորձ, նոյնիսկ եթէ չյաջողի, յառաջդիմութեան քայլ մը պիտի նշանակէ օդանաւորդութեան համար։

Նիւ Եորք-Փարիզ թռիչքը կատարելէ առաջ, ամէնէն երկար ճամբորդութիւնը, զոր կատարած էի, Սան Տիէկոյէն Սէյնթ Լուիզ երթալս էր։ Իմ շարժիչ մեքենաս խիստ կատարելագործուած պէտք է ըլլայ, քանի որ Սան Տիէկոյէն մեկնելէս ի վեր ձեռք չէ դպած անոր։ Հետեւաբար ամբողջ 60 ժամ գործեց առանց աւրուելու։ Այսօր, երբ զայն քննեցի, աւելի քան երբեք առոյգ գտայ։

Հակառակ ոմանց կարծիքին, կը պնդեմ որ իմ ճամբորդութիւնս կարգին պատրաստուած էր։ Օդանաւիս շինութիւնը սկսաւ փետրուար 20ին եւ վաթսուն օր վերջ առաջին փորձերը կատարեցի։ Եթէ յաջողութիւն ըրի, պատճառն այն է որ ձեռքերուս մէջ ունէի կատարեալ օդանաւ մը, շինուած այնպիսի մարդոց կողմէ, որոնք իրենց ամբողջ ճիգը թափած էին անոր վրայ։ Ո՛չ մէկ բան զանց առնուած էր. բնաւ չնեղուեցանք ու չխաբուեցանք։

Իմ յաջողուցածիս պէս թռիչքի մը համար, միայարկանի օդանաւը կարելի բոլոր կատարելագործութիւնները ունէր, սակայն անդրատլանտեան կանոնաւոր սպասարկութեան համար աւելի ծանր օդանաւեր պէտք պիտի ըլլան, բազմաթիւ շարժիչ մեքենաներով։ Այս առթիւ խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլար տեսնել թէ ինչ արդիւնք պիտի տայ երեք շարժիչ մեքենայով Ֆոքքըր օդանաւը։ Կ'ըսուի թէ անիկա հոս պիտի հասնի։ Իմ թռիչքս պարզապէս միեւնոյն ճամբու մը արագ անցումը եղաւ։

Առաջիկային պէտք պիտի ըլլայ ծովային կայաններ եւ կանոնաւոր նաւամատոյցներ ստեղծել հարաւային Իրլանտայի եւ Նիւֆաունտլէնտի մէջ։

Անհրաժեշտ պիտի ըլլայ նաեւ զարգացնել հիւսիսային Ատլանտեանի մեր օդերեւութաբանական դիտարանները։ Թռիչքի ամբոխներուն, պէտք պիտի ըլլայ դիտարան-նաւեր ունենալ, որոնք առատ իրիկուն անթելով տեղեկագիրներ պիտի ղրկեն օդի մասին։

Եթէ սառնամանիքը որուն հանդիպեցայ, աւելի սաստիկ եղած ըլլար, վերջ պիտի տար իմ ճամբորդութեանս՝ Նիւֆաունտլէնտէն մեկնելէս քիչ վերջ։ Կը կրկնեմ թէ պզտիկ բան մը բաւական է օդանաւ մը վար իջնել տալու։ Եթէ գիտնայի թէ սառնամանիքի պիտի հանդիպիմ, կը կարծեմ թէ չպիտի մեկնէի։ Բարեբախտութիւն մըն է ինծի համար, որ կրցայ ձիւնամրրիկէն վեր բարձրանալ՝ փոթորիկի ամէնէն մեծ մասին ընթացքին։ Ու երբեք այնքան ուրախ չեմ եղած, որքան երբ տեսայ թէ օդը կը տաքնայ, հետեւաբար եւ վտանգը կը հեռանայ։

Վարիչի տեսակէտէն քննելով, մեքենաս մեծ առաւելութիւն մը ունէր, այն թէ՝ խցիկս բոլորովին գոց էր եւ ես շատ լաւ պաշտպանուած էի։ Կը կարծեմ որ եթէ հովին եւ սառնամանիքին ենթարկուէի, շատ աւելի պիտի յոգնէի։

Կարգ մը օդանաւորդներ կ'ըսեն թէ նստած տեղս շատ հանգիստ չէր։ Հակառակ երեւոյթին, շատ հանգիստ էր — կը նեղուէի միայն այն բանէն որ ստիպուած էի նոյն դիրքին վրայ մնալ երկար ատեն։ Սակայն երբ մարդ առջեւը լուծելիք խնդիր մը ունի եւ կ'աշխատի, երբեք չի մտածեր այդ բանին։ Նստած տեղս շատ աւելի հանգստաւէտ էր, քան շատ մը թատրոնի աթոռներ։

Գալով ուտելիքներուն, ֆիզիքական ոեւէ ուրիշ զգայութեան պէս այդ ալ կարեւորութիւն չունէր ինծի համար։ Ջուրի առատ պաշար ունէի, սակայն երկու երեք անգամ միայն խմեցի, քիչ քանակութեամբ։ Երբեք ծարաւ չզգացի, մինչեւ ցամաք իջնելս։ Սակայն առատ քանակութեամբ կաթ եւ ջուր խմեցի այդ իրիկուն եւ գիշերը, որովհետեւ բնաւ գինի եւ ուրիշ ոգելից ըմպելի չեմ գործածեր։ Հետս սէնտուիչներ առած էի. ճիշդ մէկուկէս հատ կերայ։ Բնաւ չեմ յիշեր թէ ինչ համ ունէին։ Բոլոր օդանաւորդները լաւ գիտեն թէ անօթութիւնը եւ ֆիզիքական պէտքերը կարեւորութիւն չունին, երբ մարդուս ամբողջ էութիւնը կեդրոնացած է միակ կէտի մը վրայ։

Ամբողջ ճամբուս վրայ ամէն նաւէ գրաւուած եղաւ կողմնացոյցս. Հաւանական գայն կ'ուսումնասիրէի։ Հետս առած էի կնքուած օդագիր մը, որ ձեզի պիտի պատմէ հետաքրքիր բաներ՝ եղած բարձրութիւններուս մասին։ Կափարիչին մէջէն կը նշմարեմ խիստ շեղ գիծ մը, որ ցոյց կու տայ թէ մինչեւ 10.000 ոտնաչափ (3.300 մեթր) բարձրացած եմ՝ ջուրին մակերեսը իջնելէս առաջ։

Իմ յաջողութեանս պայմաններէն մէկը եղաւ օդանաւիս ստոյգ կարողութիւնը, նոյնիսկ երբ պէնզինի բեռը դեռ շատ ծանր էր։ Եթէ օդանաւս չկարենար «Մագլցիլ» այնպէս ինչպէս ըրաւ, սառնամանիքը շատ աւելի աղետալի եւ վտանգաւոր պիտի ըլլար։

Այսօր Պուռժէի մէջ հանգիստ շունչ մը քաշեցի, երբ տեսայ թէ յիշատակի սիրողներուն կողմէ օդանաւիս հասցուած վնասը վախցածէս աւելի թեթեւ էր։ Քանի մը փոքր կտորներ փրցուած են։ Բոլորը կարելի է նորոգել մէկ-երկու ժամէն։ Կը յուսամ թէ շուտով պիտի կրնամ թռչիլ Փարիզի վերեւ եւ օդին մէջէն երեւալ բոլոր անոնց, որոնք այնքան ազնիւ եղան ինծի հանդէպ։

ԿԱՐՃ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

'Հայ մտաւորականութեան երիտասարդ փաստաբաններուն' Ե. Նարդունիի, Կ. Մեծեանի եւ միւսներուն

Ոչ եւ է կարեւոր յեղափոխութիւն անկարելի է առանց ժողովուրդին։ Ո՛չ մէկ մտաւորական կամ ղեկավար դասակարգ չի կրնար առանձին որ եւ է խոր ու հիմնական շարժում նպատակին տանիլ։ Ամէն յեղափոխութեան մէջ, ամէ՛ն ազգի պատմութեան մէջ, նկատի առնելիք առաջին սարքը ժողովուրդն է, մայր պատուանդանը։ Մտաւորականութիւնը՝ մէկ խաւն է ժողովուրդին, մէկ մասնիկը որուն արժէքը այնքան մեծ է որչափով որ մեծ է իր ծառայութիւնը, անձնուիրութիւնն ու անշահախնդրութիւնը այդ զանգուածին հանդէպ։

Հայ մտաւորականութիւնը իրբեւ դասակարգ (՞), իրբեւ խաւ, հազիւ դարու մը պատմութիւն ունի, հայ ժողովուրդին պատմութիւնը երեսուն դարը կ'անցնի։ Ժողովրդական յեղափոխութիւն մը կարելի է ենթադրել առանց մտաւորականութեան, բայց կարելի չէ ըմբռնել մտաւորական յեղափոխութիւն մը առանց ժողովուրդի։ ԶԱՆԳՈՒԱԾԸ ԿԱՅ, իր հիմնական առաքինութեամբ, աշխատանքով, որ ինքնիրմով կ'արժեւորուի, որ յաւիտենական է։ Միտքը վերացական իրողութիւն է, որ այն չափով կարեւորութիւն ու կեանք կը ստանայ որչափով որ ժողովուրդը կ'արժեւորէ զայն, որ կը ծառայէ զանգուածին նիւթական, բարոյական կամ հոգեկան կեանքի բարձրացումին։ Ամէնէն հրաշալի ադամանդը անարժէք է ինքն իր մէջ։ Գեղեցիկ կնոջ մը կուրծքին վրայ կարեւորութիւն կը ստանայ։ Միտքը չի կրնար ժողովուրդ ծնիլ։ Ամէ՛ն ժողովուրդ կրնայ ծնիլ իր միտքը։ Մտաւորականութեան գոյութեան խմորը ժողովուրդին ծառայելն է։ Ուրեմն կեցցէ՛ ժողովուրդը, ու ապա միայն այդ ժողովուրդին ծառայող մտաւորականութիւնը։ Միտքը անմահ է, որքան ատեն որ մարդ մը կայ այդ մտքին օթեւան ու բնակարան տալու համար։ Ուրեմն՝ կեցցէ՛ մարդը իր ճիգով ու աշխատանքով։ Այսինքն կեցցէ՛ աշխատաւոր մարդկութիւնը։ Կը հետեւի, որ ո՛չ թէ ժողովուրդը պարտական է իր մտաւորականութեան, հապա մտաւորականութիւնը՝ իր ժողովուրդին։ Արդ, հայ ապագայ սերունդը, երեք հարցումներ պիտի տայ հայ մտաւորականութեան (ողջերէն մինչեւ մեռելները, Միքայէլեանէն մինչեւ Զօպանեան, Ակնունիէն մինչեւ Ահարոնեան)։ Զայնս կը բարձրացնեմ ու կը պատասխանեմ այդ հարցումներուն։ Նախ ճշդե՛նք՝ որ վերջին կէս դարու ընթացքին հայ ժողովուրդը վարողը բացառապէս հայ մտաւորականութիւնն է եղած։

1.— Հայ ժողովուրդը կոտորուեցաւ 1915էն 1919, խաղաղութեամբ, համակերպութեամբ՝ հայ ժողովուրդը երկարեց իր պարանոցը թշնամի կացինին։ Նո՛յն ժողովուրդը կատաղութեամբ, առնականութեամբ եւ հաւատքով կռուեցաւ Շապին-Գարահիսարի, Եդեսիոյ, Սուէյտիայի եւ Վանի մէջ։ Ինչո՞ւ այդ նոյն ժողովուրդը չհետեւեցաւ մէկ ուղղութեան, Բարձր Հայքէն մինչեւ Ռոտոսթօ, Փոքր Հայքէն մինչեւ Կիլիկիա։ Ո՞վ են անոնք որ չկրցան վարել զայն ճակատագրական վայրկեաններին։ Ո՞վ է պատասխանատուն, հայ պատմութեան առջեւ։ Ա՛ն որ կ'առաջնորդէր այդ ժողովուրդը։ Հայ մտաւորականութիւնը։

2.— 1920ին Հայաստանի Հանրապետութիւն մը կար որ կը բարգաւաճէր։ Ո՞վ երկնեց զայն— Հայ ժողովուրդը։ Ո՞րու ձեռքերու խնամքին յանձնուեցաւ այդ հրաշալի մանուկը— Հայ մտաւորականութեան։ Այդ երախան ինքնախտաւոր է հիմա։ Ո՞վ է մեղաւորը։ Ինչպէ՛ս կը կոչուէին անոնք որ ամբոխով, վատութեամբ ու յամառութեամբ դաւաճանեցին այդ հանրապետութեան դէմ, վհատեցուցին ժողովուրդը։ Մեր թշնամիներուն առջեւ բացին մեր դռները — հայ մտաւորականներ (որովհետեւ ապասերած հայ համայնավարները մտաւորականներ են)։ Ինչպէ՛ս կը կոչուէին անոնք որ արտասահմանէն, տարփագար, կռուեցան այդ պետութեան դէմ — հայ մտաւորականներ (որովհետեւ հայ ջոջերն ու ռամկավարները, Պօղոս Նուպարէն մինչեւ Զօպանեան, Նորատունկեանէն, մտաւորականներ են)։

3.— Դատ մը կար, պատմութեան զուգէ ամէնէն արդար դատը։ Ո՞վ խրեց այդ դատը ճահիճի մէջ։ Ուրիշներ ալ դատեր ունէին՝ Ֆինլանտիան, Լատվիան, Լիթուանիան, Էսթոնիան, Չեխօ-Սլովաքիան, Լեհաստանը, Եուկօ-Սլավիան, եւ դեռ ուրիշներ։ Ինչո՞ւ մեր դատը դարձաւ մեզի դէմ։ Դիւրի՛ն է պատասխանել— Ճակատագի՛ր... Մեղքի խոշոր բաժին մըն ալ կայ մեր ուսերուն։ Չմոռնանք այդքան շուտ Ազգ. Պատուիրակութիւններու, «ազգային մեծ բանաստեղծ» Զօպանեաններու, փաշաներու, էֆէնտիներու, բանաստեղծ թէքէեաններու եւ այնքան ուրիշներու «նախապատրական» ազատ հաշիւները։

* *

Հայ ժողովուրդը շատ անյիշաչար է, մեռելներէն մինչեւ ողջերը դատելու համար։ Պատմութիւնը պիտի դատէ զանոնք։ Բայց ոչ ոք թող համարձակի մխալ եթէ բաւէ թէ դեռ այսօր ալ հայ մտաւորականութեան խոշոր մասը չի գտնուիր իր կոչումին արժանի բարձրութեան վրայ։ Այո, հայ մտաւորականութիւնը, ընդհանուր առումով, վատ, յաւակնոտ, անպարկեշտ ու փախկոտ է։ Բարեբախտ է այս ճշմարտութիւնը ըսել։ Մնաց որ, հայ մտաւորականները իրենք, երեք-չորս տարիէ ի վեր իրենց աղտոտ ճերմակեղէնները լուացին մեր աչքերուն առջեւ, պղտորելով մեր հոգին ու կործանելով մեր հաւատքը։ Ատոր համար է որ, ես, ահա կրկին կ'ըսեմ, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ իր յեղափոխական անցեալը, ու կեցցեն իր ծոցէն ծնած յեղափոխական մտաւորականները, որոնք, աւա՜ղ, շատ սակաւաթիւ են։ Յեխին մէջ ինկած քանի մը թանկագին քարեր։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԹԷՀՐԱՆԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ.— Թէհրանի մէջ կազմուած է Հայ Բժշկական Միութիւն մը, որ, Մայիսի սկիզբը, Հայ Ակումբին մէջ սարքեց ժողովրդական բժշկական դասախօսութիւն մը։

Նկատելով որ, վերջերս, Փարաթիֆօիտ համաճարակը Թէհրանի մէջ սոսկալի չափերու հասած է,— միայն Հայ հիւանդներու թիւը 70ը կ'անցնի,— բժշկական Միութեան հրաւէրով Կ. Փափազեան դասախօսած է ջուրի մասին, ազդակը հիւանդութեան տարածման։

ԳՐԵԼՈՒ ՁԵՒԸ ԵՒ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Կենդանի ասուլիս մըն էր «Յառաջ»ի վերջին հինգշաբթին։ Վիճաբանութիւն՝ «ձեւ»ի մասին։

Կաքաւեան. — Թոյլատրելի չէ որ մեր օրերուն մարդիկ այդքան ժամանակ կորսնցնեն կանոններ ու ձեւեր ուսումնասիրելով։ Շատեր կան որ գրելու համար կ'ուզեն սորվիլ թէ ուրիշներ ի՛նչպէս գրած են, կ'առնեն այն կանոնները, որոնք հանուած են իրենցմէ առաջ եկողներուն գրածներէն ու անոր վրայ կը կաղապարեն իրենց ոճերը։

Երեւակայեցէք որ Պայրըն, իր հսկայական «Տօն-Ժուան»ին մէջ, մեծ տեղ մը կը յատկացնէ ծաղրելու համար յանգի եւ վանկի գերի անհամար բանաստեղծներ, եւ հիմա, մեր մէջ պահանջողներ կան որ երիտասարդները դիւաններ քննեն, փոշոտ գիտուններու նման թափ տան բոլոր կանոնագրքերու փոշին, անոնց վրայ կաղապարուելու համար։

Կեավուրեան.— Երբեք տեսնուած չէ, որ մէկը պէտք չունենայ սորվելու այն կանոնները, որոնք անհրաժեշտ են գրելու համար։ Լեզուն գրելու համար՝ քերականութիւնը լաւ պէտք է գիտնալ։ Եւ ոեւէ գրագէտ պէտք է շատ պրպտէ ու կարդայ, որպէսզի կարենայ ընտրել իր ճամբան։

Քուչարեան—Կարեւոր է հարցը՝ Արուեստը ձեւին մէ՞ջն է թէ ոչ։ Դուք չէք կարող թրամուէյը քալեցնել, եթէ անիւ գիծեր չունի։ Արուեստի մէջ այդ գիծերը հին փորձերուն արդիւնքներն են, որոնք պէտք է ամէն վայրկեան աչքի առջեւ ունենալ, զանոնք չկրկնելու համար։ Եւ պէտք է ոչ միայն հետեւիլ, այլ ընդհակառակը մշտական բոլոր ձեւերու ուսումնասիրութեան մէջ, ճանչնալու համար ինչ որ կայ եւ ստեղծելու համար իր սեփական ու ինքնատիպ ձեւը։

Ցրէնկեան.— Բայց ձեւեր ուսումնասիրելով անկարելի է գրող դառնալ, եւ եթէ միայն ձեւին վրայ ծանրանան գրողները, իրենց ջանքերուն մեծագոյն մասը կը կլանուի այդ աշխատանքէն ու բուն ստեղծագործական մասին շատ քիչ տեղ կը մնայ։ Եթէ հանեմ ձեւին շապիկը, տակը ոչինչ կը մնայ։

Կաքաւեան.— Անցեալ ձեւերը բացարձակապէս ուրանալուն եւ բնաւ զանոնք չանսալուն վրայ չէ, երբեք։ Ես ըսի որ դիւանապահի պէս զանոնք գոց սորվիլը եւ անոնց օգնութեամբ անձնական կաղապար շինելը անթոյլատրելի է։ Նոր կաղապարին մէջ հիներէն շատ բան կը մտնէ։ Երբ թրամուէյի մասին կը խօսինք, անոր գիծերը միասին են։ Գրողը իր ձեւը միասին պէտք է ունենայ, այնպէս անգիծ թրամուէյը օթօ կ'ըլլայ կամ ուրիշ բան մը։ Իսկ թրամուէյի պէս միշտ նոյն գիծով գացող գրագէտներէն երկինքը թող մեզ ազատէ։

Ապացուցուած է որ քերականութեան կանոնները գոց սորվողը մնացած է գրականութեան համար։ Կարելի է լեզուն հիանալի գիտնալ, գործածել անոր բոլոր կանոնները, առանց զանոնք կրկնել կարենալու։ Իսկ ճամբան ընտրել արտայայտութիւնը չեմ կրնար հասկնալ։ Եթէ բանաստեղծը իր ըսելիքը ունի արդէն չեմ գիտեր թէ ինչ կը մնայ իրեն ընտրելիք։ Իսկ եթէ ըսելիք չունի, ընտրուած ճամբան ի՞նչ պիտի տայ անոր։ Ուրիշներուն կաղապարին ու անոր պարունակութի՞նը։ Լոկ փոխ ոչ ոքի ձեւը ունէր իբր կաղապար, եւ եթէ յանկարծ իր էվրէքան (փիլիսոփայական քնարերգութիւն) իր ձեւին ու պարունակութեան մէջ կը կանխէր վերջին եկող փիլիսոփան, ատոր պատճառը մատենագարանական աշխատանքը չէր։ Տոսթոյեւսկին թերեւս չէր գիտեր թէ Արիստոտել… դարու մէջ չէր ապրեր եւ… չէին իր մատենադարանի… մերը։ Վիքթօր Հիւկօ… կանոն սորվելու գլուխ… թերթօն շատ կը կարդար…

Ուրիշ մը Ուրբաատ… ցայնիր. Իսկ Կէօթէն, Կէօթէ՞ն…

Կաքաւեան. Կէօթէ մըն էր, այո՛, բայց… թիւն չունէր յատկապէս… սուսահարելու իր նախ… րուն կանոնները։

Ուրբաառէն նոյնպէս… լաւ սորված է այդ կանոն… հիմա իր հատորները… կը բնանան դարակներու…

Մեր օրերուն հիմնութ… ցաւ է։ Ան չափազանցուած տառուք մըն է, որ կը… ամէն նոր բան։ Մարդիկ… փնտռեն ու կը սորվին… ներուն վախը գիրենք կ'… յանդգնօրէն խօրամալու… ըսելիքներուն մէջ։ Անոնք… են իրենց գիտցածներուն… կը վախնան այս կամ այն… Առիկա եղած է արգելք… վախնան անոնցմէ դուրս… ինչպէս Պալզաք իր… շրջանին, մինչեւ որ ուշքի… մէկը չպրտեց մատենադար… ները եւ իր ուժերուն… ձայնին ապաւինեցաւ… նետուելով այն ամէնը որ… թերեւս զայութիւն ունէր… այս կապուած… ուշքի կուգան, մահը… հասնի ըսելու որ… բաւէ, ժամանակն է… նալու։

Ձիրմէնճեան.— Արիստոտ… աշակերտներէն մէկը… ցոյց թէ արդէօք ամէն… պէտք է ուսումնասիրել… սովել ըլլալու համար. Պատ… խանեց որ այո, պէտք է… առջ եղած ամէն բանը գիտ… բայց գիտնալէ վերջ մոռ… դարի փիլիսոփայ ըլլալ։

Ճիւն - Կայտ.— Ընկեր… նէր որ սիրահարած էր… չէր գիտեր թէ ինչպէս… էր արտայայտուիլ, մենք… կը սորվեցնէինք պէտք… ձեւերը, եւ ան կը փորձէր… րելիին քով։ Անշուշտ… ձախող արդիւնքներով։ Այս… վուած ձեւերը, միշտ… սուտ մը կը պարունակեն… որքան ալ շպարուած… դարձեալ երեւան կրնայ… սորվելով նոր բան կարելի… ընել։ Այդպէս սիրոյ ձեւեր… վելով կարելի չէ սիրտ… Սէրը պէտք է կարենալ… քը ցուցնելու միջոցը… այլապէս ուշադրութեան… նի չէ։ Պէտք է կարդալ… ուսումնասիրել, բայց պէտք… կանոններ սորվիլ, անոնց… կաղապար շինելու համար։

Նարդունի.— Համաձայն… Կաքաւեանի հետ, երբ կը… տապարտէ հին ձեւեր… նակողները։ Բայց համաձայն… թէ ձեւը արուեստի… ապացոյցը չէ։ Արուեստ… իսկ է՝ Մարմինները… նման են եւ զգեստն է որ… փոխէ ու գեղեցկութիւն… անոնց։ Բայց ոչ ոք կ… պէտք է «ձեւ» սորվիլ… համար։

Կ՛ընդունիմ նոյնպէս որ… օրերուն կատարի ձեւ մը… է մատենադարանի պաշտամ… քը եւ ասկէ շատեր կը… ունին…

Կաքաւեան.— Սերնդին զոհերն։

Նարդունի.— Այո՛, կ'… նիմ, որ շատ պրպտումի… ալ վնասած է, բայց կը… նոյնպէս որ մեզի միշտ… է հմտութիւնը։ Մեր գրագ… րը պուտ մը ծանօթութիւն… միայն ունեցած են, եւ… գործը միայն փոքրիկ… մը տուած է։ Մեր ազգ… գրականութեան փոքրութի… ատոր արդիւնքն է։ Բայց… նորերը աւելի գէշ են։ Անոնք… կարդան, բայց ոչ մէկ… նեն ուսումնասիրելու… ձեւերը, որոնցմով կը գրեն։

Պէտք է որ մեր նորերը… վին այն նուաճումները… եղած են ձեւի ապարէզին…

...ցի կարենան ազատօրէն ...ապատարկել եւ ուշացած ... կ'ուղենը հըլլա՝։ Դպրոցական ...ցանկները խոըջ և ձեւ ա...ռնով բաժանուածներ կատարուած ...։ Եւ այս բաժանումը տակաւ... ...ն կը գործածին պրազէաններ։ ...ջայ բաժանումը։ Ինչ որ ձեւ կը ...ւ, արուեստն ինքն իսկ է, ...ը կը յայտնուի մեզի արտա... ...թեան որոշ եղանակով ... Եւ գրողները կոչուած են ...ի վերածելու, եւ այդ միջոց... ...ով արտայայտելու արուես... ...ներքին անձեւ կեանքըմ բիւ... ...ւթիւնը տարբեր գրողներկը ...կայացնեն իրենց ընտրած ...ով, եւ մենք համաձայն ...ը ձեւերու հրաշքին, կը հա... ...ինք մէկուն կամ միւսին։ ...չեւ այժմ մեր գրագէտները ... պրպտում կատարած չեն, ... պատճառով անոնք յա...ւած գիծերու մէջ ինկած ... Ամէնէն հասարակ զգայնու... ... անգամ հրաշալի ձեւի ... կը ստանայ գեղեցկութիւն։ ...չայ հասարակ զգայնութիւն ...արակ է, երբ շապիկը նոր ... Գոյութիւն չունի՝ բան մը, ... ձեւ չունի. եւ գեղեցիկ չէ ... մը, որ անակնկալ ձեւ մը ...։ Եւ արուեստագէտը գե...թեան իրաւունքը կը բերէ ... աշխարհը՝ ձեւ տալով ա... ինչպէս ըրաւ Աստուած։ Ամենիկ հետաքրքրութեան ... կ'ատարան երեկոն, ... գեղ չէին սպառած վիճա...թիւններու։

ՇԻՐԿԱՆԻՆ

13,000 ՀԱՅԵՐ ԱՆՏԷՐ ԱՆՊԱՇՏՊԱՆ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԿՈՉ ՄԸ

...«Նոր կեանք» շա...թերթին աշխատակիցը Մայիս ...ով կը գրէ.—

Փէրիա գաւառին մէջ կը գտ...ին 25—26 հայաբնակ գիւ... որոնց 2-3ը խառն են պար...ներու եւ Լոռերու հետ, միա...ը բոլորովին հայաբնակ։

Այս գիւղերուն մէջ կ'ապրին ...ւ 13000 Հայեր, անտէր ու ...պաշտպան։ Չեն կրնար պաշտ... ...նել իրենց շահերը, որովհետեւ ...ւ ագէտ են եւ թէ անգամ չեն ...ւ որոշել թէ ո՞րն է իրենց ի... ...ունքը։ Վերջին քանի մը տա... ...ներու ընթացքին, փէրիա գա...ւ Հայութիւնը թէ՛ հոմանի... ...թեան, թէ՛ հողատէրե... ...ն ձանր ու ապօրինի պահանջ... ...ւն, եւ թէ տիրապետող անօ... ... պաշտօնեաներու յանիրաւի ...ւած սուգանքներուն պատ... ...ով, այն աստիճան անտանական ... ...յման ու աղքատութեան ... որ հասարակ լաթի կտոր ... անգամ՝ չունի՝ ծածկելու ե... ...ները կամ իրենց կիսամերկ ... ...ր. Երեւութապէս, երկիրը կը կառավարուի ներքական վար-չաձեւով, սակայն ամէն բան կը կոզոպտուի.

Խեղճ գիւղացիները այնքան սահմանած են, որ բողոքի աղաղակ մը անգամ չեն բարձրացներ, նոյնիսկ վերջնեն իրենց ու-նեցածը-չունեցածը՝ կողոպտիչները աչաթեկած են զանոնք. յայտաբարելով թէ, ո՛վ որ պաշտօնեային դէմ ձեռք բարձրացնէ, ունեցածը կը գրաւուի ամբողջովին, տունը կրակի կը տրուի, եւ ինքն ալ կը զրկուի կեանքէն։ Այս սպառնալիքները լսելով խեղճ գիւղացիին սիրտը ջուր կտրած է։ Եթէ պաշտօնեան մորակի հարուածներու տակ տանջահարէ զինք անխնայ ու յանիրաւի, դարձեալ չի բողոքեր։

Խեղճ գիւղացիները իրանի կուտան այն օրերուն, երբ գաւառապետները Լօռ-Բախտիարցիներ էին արդար եւ պարկեշտ։ Լօռ գաւառապետը պատուիրած էր ժողովուրդին որ ծեծեն պաշտօնեան, եթէ դատարանին կողմէ որոշուած օրինաւոր տուրքէն աւելին գանձէ։ Եւ գիւղացին ալ վստահ՝ իր գաւառապետին արդարութեան վրայ, կը ծեծէր պաշտօնեան ու աւելին չէր տար։

Այս տարուէ խեղճութեան մատնուած մեր Հայ գիւղացիներուն մօտ, մեր Հայ քաղաքացիները ի՞նչ կ'ընեն — Հանգիստութեան գիրին մէջ են արտակարգ անհոգութեամբ ու անտարբերութեամբ կը դիտեն չարչարանքը գիւղացին։

Ու թղթակիցը. ցաւագին կոչով մը կը յայտարարէ որ, եթէ ձեռնհաս Հայ մը չգայ այս Հայ գիւղերուն մէջ անիրաւութիւններուն դէմ կռուելու եւ խեղճ գիւղացիները պաշտպանելու, այս բարմ ...թիւ Հայ գիւղացիներուն կը սպառնայ այն միեւնոյն վտանգը, որուն ենթարկուած են օտար երկիրներու մէջ ցրուած ու անպաշտպան երբեմնի Հայ գիւղացիները։

———

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀԱՅԿ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ — Թէհրանի «Նոր կեանքը» (1 Մայիս) գրելէ յետոյ թէ Հայկական հնարժէք թանկագին վարագոյրը, որ կը ներկայացնէ Քրիստոսի ծնունդը խաչելութիւնը եւ համբարձումը, եւ որ գտնուած էր Մակուի Եղ-իլ Դոմլէի ... յանձնուած է Թաւրիզի Հայոց եկեղեցին կ'աւելցնէ թէ նման թանկագին Հայկական հնութիւններ դեռ շա՛տ կարելի է գտնել Եղբայր Դոմլէի ապարանքին մէջ։

Աւատականութեան եւ անիշխանութեան տարիներուն, բազմաթիւ Հայ գիւղերու հարստութիւնը, ինչպէս Ս. Ստեփաննոս Նախավկայի վանքը, բռնագրաւուած էին Մակուի բռնակալներուն կողմէ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՄԱՐ

Էջմիածին բերդարգելուած կեանքի մը դատապարտուած է «Ազատ» Հայաստանի մէջ։ Անհերքելի են ձնշումները, որոնց ենթարկուած է ան, սակայն այնքան խստութեամբ շրջապատուած է, որ իր գոյութեան շուրջ սարքուած դաւերուն մասին յաճախ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծուին։

Վերջին ծանօթ լուրերուն առթիւ,— որոնք չհաստատուեցան բարեբախտաբար.— արտասահմանի մէջ պայթեցաւ յուզումի եւ բողոքի ուժգին ալիք մը։

Պուքրէշի մէջ, թիմական փորձ. մարմնին հրաւէրով, Մայիս 9ին կը գումարուի արտակարգ ժողով մը, որուն կը նախագահէր Ցուսիկ եպիսկ. Գալֆայեան։ Ներկայացնելով կացութիւնը.կը յայտնէ թէ Էջմիածինը արտաերկրային (էքսթէրիթօրիալ) հաստատութիւն մըն է, որուն վրայ, այս պատճառով, իրաւունք չունին Երեւանի կառավարութիւնն ու Խորհրդ. վարչապետները ... եւ է անսխալութիւն ընել։

Պ. Մանիսալեան խօսք առնելով կ'ըսէ թէ, Հակառակ որ մոլանդ մէկը չէ, սակայն երբ կաթողիկոսին վտարման լուրը կ'առնէ աչքերը կ'արցունքոտին եւ այնքա՜ն կ'ընդվզի որ կը յայտարարէ թէ պիտի ուզէր գնդակահարել այն մարդը, որ գրաւման որոշումը տուած է։ Բանախօսներու միահամուռ դէմ արտայայտութենէն յետոյ, կը խմբագրուի բողոքագիր մը, ղրկուելու համար Մոսկուան եւ Երեւան։

Բողոքագիրով ուժ... գաղութը կը յայտնէր թէ Էջմիածինը արտաերկրային եւ պատմական հաստատութիւն մըն է, որ կը պատկանի միայն համայն Հայութեան, եւ ոչ թէ կարգ մը մարդոց յմա... բաղձանքներուն։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՄԱՅՆ ԵՐՈՒՆ

Յառաջապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ, որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունն, մականունն, փողոց, թիւ, քաղաք: Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ

Երեքշաբթի օր հողին յանձնեցինք Տիկին Մարիամ Ճօլօլեանը, մայրը՝ մեր գրչի ընկեր Յ. Ճ. Սիրունիի եւ լուսանկարիչ Գրիգոր Ճօլօլեանի, եւ խանդաղած «մայրիկը» մեր շրջանակին, այս օտար ափերուն վրայ։ Երկու ամիս հիւանդանոցներու մէջ տառապելէ յետոյ, յամրաբար հիւծուելով, խաղաղութեամբ աչքերը փակեց մայրիկը 55 տարեկան հասակին մէջ։ Բժշկական բոլոր խնամքները անցան ապարդիւն։

Շատ կանուխէն այրի մնացած, Տիկին Մարիամ Ճօլօլեան Ատափազարէն Պոլիս կ'անցնի իր երախաներուն հետ, միա-մինակը. իր ճակտին քրտինքովը կրթելու համար զանոնք։ Եւ մինչեւ հիւանդանալը, մէկ վայրկեան դադար չունեցաւ կ'աշխատէր առանց խտրութիւն դնելու ո՛ր եւ է գործի մէջ, կը տքնէր ամէն բանի եւ ամէնուն համար։ Փարիզ գալէն յետոյ, այդ ծեր տարիքին մէջ, օրուան աշխատանքէն վերջ, գիշերային դպրոց կը յաճախէր, ֆրանսերէն սորվելու եւ աւելի օգտակար ըլլալու համար։

Իր սրտին մէջ անդարմանելի վէրք մը բացած էր երկրորդ զաւկին, Հայկի կորուստը, պատերազմի ընթացքին։ Եւ կը մխիթարուէր այն իրողութեամբ, որ դարձեալ իր չարաչար աշխատանքին շնորհիւ, կրցաւ ազատել Յակոբը (Սիրունի), չորս տարի անընդհատ հողաց թաքստոցի մէջ, սարսափի օրերուն, եւ կրտսերը, Գրիգորը, որուն ապագան ապահովելու համար կրեց ամէն յոգնութիւն։

Ողբացեալ մայրիկը պահապան հրեշտակն էր նաեւ մեր խմբագրատան, ուր իր գուրգուրանքը առանձի կարգ անցած էր։

Ահա թէ ինչո՛ւ, բարեկամ թէ ծանօթ, անձկութեամբ հետեւեցան իր հիւանդութեան տագնապներուն, եւ արցունքով բաժնուեցան իր գերեզմանէն։

Հանգի՛ստ իր բազմաչարչար ոսկորներուն։

∴ Յուղարկաւորութեան ներկայ էին բազմաթիւ բարեկամներ, տիկիններ եւ օրիորդներ։ Արարողութիւնները կատարեցին Թագըմճեան, Խոյեան եւ Գանճեան քահանաները, որոնք մինչեւ գերեզմանատուն հետեւեցան դագաղին։ Դամբանականներ ըրկած էին Գ. Գրիգոր Ճօլօլեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Գնդունի, Պ. Յ. Ջալեան. Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Միսաքեան, Գարաեան եղբայրներ եւ ուրիշներ։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէնի գերեզմանատունը։ Ընկեր Յ. Ճ. Սիրունի Պուքրէշէն ճամբայ ելած է ներկայ ըլլալու թաղման, բայց հնարաւորութիւն չկար աւելի յետաձգելու յուղարկաւորութիւնը։

———

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Ինիօն Փարիզիէնի դրամատունէն չորթուած է 7 միլիոն 200,000 ֆր.ի հարստութիւն մը, չափազանց ճարպիկ եղանակով մը։

Լոնտոնի Միտլընտ Պէնք Օվըրսիզ, համաձայն երկու նամակներու,— զորս ստացած էր Ինիօնի Փարիզիէն դրամատունէն, Ուէսթմինիսթըր Պարըն Պէնքի կը վճարէ 7 միլիոն 200.000 Ֆր., որ պիտի փոխադրուէր Փարիզ իր մասնաճիւղին միջոցով Մօրիս Մաաթթիի։

Արդ, երկու նամակները, որոնք գրուած էին Ինիօն Փարիզիէն դրամատան պաշտօնական թուղթերուն վրայ, եւ ստորագրուած՝ տնօրէնութեան կողմէ, կեղծ էին։ Սակայն դրամը արդէն վճարուած էր Մաաթթիի, որ անմիջապէս կը ձերբակալուէր։ Մաաթթի ներկայացուցիչն է Քալվատոսի կալուածական ընկերութեան։ Ու կը յայտարարէ թէ Բանի մէջ ծանօթացած է Փիէր Տօրֆէվր անունով կեղծ դրամատէրի մը հետ, որ բաժանորդագրուելով իր ընկերութեան, ուզած էր իր անունին՝ Փարիզի մէջ փոխանցել Լոնտոնի դրամատան մէջ գրուած իր հարստութիւնը (7 միլիոն 200,000 ֆրանք), պայման ով որ ինքը վերցնէ 5 միլիոն 200.000 ֆրանքը՝ յանձնուի իրեն։ Այդպէս ալ կատարուած է, համաձայն Մաաթթիի յայտարարութեան։

Ոստիկանութիւնը բաւարար չէ նկատած այս յայտարարութիւնը եւ ձերբակալած է զայն, նոյնպէս գրուած է ինքնաշարժը, որ 40.000 ֆր. արժէք ունի, 150.000 ֆրանքը, որ գտնուած է ընկերութեան ներկայացուցչական գրասենեակին մէջ, եւ 500.000 ու 800.000 ֆր. գումարները, որոնք գրուած էին զանազան դրամատուններու մէջ։

Իսկ Տօրֆէվր, որ բուն հեղինակն է կեղծ նամակներուն, չուած է դէպի Զուիցերիա։

ՍԻՐՈՅ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Առեւտրական հաստատութեան մը պաշտօնեան, Ֆուրնիէ, կոկիկ երիտասարդ մը, պարկեշտութեամբ նուիրուած էր իր աշխատութեան։ Ու դեռ չէր ճանչցած «մեծ յուզում»ը։ Դրացիտան մը ծանօթանալով, չարունակ կը յաճախէր այդ ընտանիքին, որ աղջիկ մըն ալ ունէր. Շուտով օրիորդ Միշլին նատաւ երիտասարդին կլորիկ սիրտին մէջ, ուր... 25.000 ֆր. հաւաքուած էր։ Ու կը նշանուին։ Ու կ'ամուսնանան։ Ու երջանկութիւն մը... տարուան մը ընթացքին, մինչեւ որ 25.000 Ֆր.ը կը սպառուի։ Այն ատեն օրիորդ Միշլին թեւ կ'առնէ եւ կ'երթայ ... սիրտի մը մէջ, աւելի հարուստ ըստ երեւոյթին։

Առտու մը, օրիորդը անպատկառ ձեւով մը ըսաւ Ֆուրնիէի թէ պիտի չուէ։ Վարը կը սպասէր նոր փեսային կառքը։ Ատրճանակ մը տնկուեցաւ եւ ջախջախեց փախչող սիրոյ թիթեռնիկին թեւերը։ Օրիորդ Միշլին նոր փեսային հարսանեկան կառքովը փոխադրուեցաւ... հիւանդանոց։

ՄՈԴԸ.— Ռուանի մէջ ձերբակալուեցաւ «փրոֆէսէօր Սիւարէ», որ կ'ուսուցանէր մոգական գիտութիւն։ Փրոֆէսէօրը, ըստ իր յայտարարութիւններուն, որոնք տպուած էին թերթերուն մէջ, համախտէ էր, կը բժշկէր ամէն ցաւ, կ'իմանար ամէն գաղտնիք, սիրահարները իրարու կը կապէր, էրիկ-կնիկ կը հաշտեցնէր, կորսուած բաները կը գտնէր։ Եւ այս ամէնը կը կատարէր 20 ֆր.ի կամ 500 ֆր.ի փոխարէն, որոնք պէտք էր ղրկել նամակով իր հասցէին։ Երեք ամսուան ընթացքին դիմած էին 1500 հոգի, որը 60 նամակ կը ստանար։ Ու շուտով միլիոնատէր պիտի դառնար, եթէ յաճախորդ մը խարէութիւնը չիմացնէր ոստիկանութեան։

Այժմ բանտին մէջ է մոգը։

ՊԱՏԻԺԸ ԳՏԱՒ.— Ժիրօ, 60 տարեկան ծերունի մը, ձեռնասայլը կը հրէր Տավի փակուղիէն վեր։ Եաւէլէն հասաւ Պիլոյի ինքնաշարժը։ Ձեռնասայլը ծանր էր, եւ ճամբան՝ զառիվեր։ Ծերունին վայրկեան մը չկրցաւ դիմադրել եւ ձեռնասայլը գարնուեցաւ ինքնաշարժին։ Վարիչը, Պիլօ, արնքան կատղեցան որ վար ցատկեց, ծերունին բռնեց ու գետին նետեց։ Մ'այթին վրայ պառկեցուց եւ կրունկովը զարկաւ ծերունին գլխուն։ Անցորդները տեսնելով պատահածը, յարձակեցան վարիչին վրայ։ Այս անգամ մայթին վրայ պառկողը ինքնաշարժի վարիչն էր, որ անխնայ ծեծ կ'ուտէր հազար ձեռքերէ։ Այնքան ծեծեցին, որ մարդուն միսը ջուր կտրեցաւ, երբ ոստիկանները հասան եւ առին տարին։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կովկասի պետական թատրոններու յայտնի դերասանուհի Տիկին Դուրեան - Արմէնեան, որ մեծ յաջողութիւններ ունեցաւ Մարսէյլի և Պելժիոյ մէջ, յայտնուած փափաքի մը վրայ, կը պատրաստէ շարք մը ներկայացումներ Փարիզի մէջ։

Առաջինը տեղի կ'ունենայ Յունիսի 11ին Adyar-ի թատրոնին մէջ, մասնակցութեամբ Կովկասի պետական թատրոնի ծանօթ դերասան Լեւոն Երամեանի։ Պիտի ներկայացուի Ա. Պիսանի «Անյայտ կինը»։

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏՕՆԸ ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 29 ՄԱՅԻՍ

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՆՐԻԿՈՐ ՎԱՒԻՐԱԹՈՒՂ-ԹԸՆ Վ'ԱՆՑԱՑՑԱՆԱՆ

...անոր վրայ խուժեց ու-...թենէն։

...ք հոս են թուղթերս, ... քիչ առաջ հոս չէին:

— Ի՞ստա՞ հէք, հարցուցի։

— Պատուհանս վրայ կ'երեւ... ...ն հաւաքեցինք։

— Ըսել է թէ, երբ ինծի ե...կէք մէկը մտեր, թուղ... ...ը տեղն է դրեր. կ'ուզէ՞ք ... ...ցնել նկարը։

Նկարը լոյսին մօտեցուցի եւ ...րանի մը վրայ պառկեցնելէ ...ոյ, գրպանէս հանեցի խո-...ցս եւ ուշադրութեամբ ...եցի։ Անմիջապէս համոզուե... թէ նկարը փոն Ռիխթէրի ...քէն անցած էր։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՉԵՌՔ ԱՆՑՈՒՑԻ ԱՊԱՑՈՅՑԸ ԿՈՄՍ ԹԻՒԼՄՕՆԻ ՑԱՆՑԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Կոմս Թիւլմօնի մասին տեղեկութիւններ եւ անոր լուսանկարը ինծի յանձնած պահուն, պետական ոստիկան սպասարկութիւնը՝ չէր մոռցած ինծի հաղորդելու նաեւ անոր մատնագրոշմները.

Ուշադրութեամբ ուսումնասիրած էի այս մատնադրոշմները եւ նկարը քննած պահուս, մէկ ակնարկով հասկցեր էի թէ կոմս Թիւլմօնի ձեռքը դպած էր անոր։

Այս էր որ սկսայ ապացուցանել երիտասարդ սպաներուն, որոնց գաղտնապահութեան երդում ընել տալէ յետոյ, յայտնեցի իմ ինքնութիւնս եւ բուն պաշտօնս։

— Չենէ զատ, դարձեալ բոլորին համար, կը մնար հազարապետ Լի՛ն ... մանաւորեցի։

Եւ որպէսզի անոնց մտքին մէջ որ եւ է կասկած չմնայ, իրենց հաղորդեցի նաեւ պաշտօնագիրը, որ դիս կը կցէր փոխ-լրտեսական սպասարկութեան։

—Չոր սատանայ, ըսաւ, տեղակալ Մ..., ուրեմն։ փրկուած ենք։

— Այդքան շուտ չերթանք, պատասխանեցի ամէնէն առաջ գգուշանանք նոր սխալներու մէջ իյնալէ

Եւ գրպանէս հանելով Հավ... ին ինծի ղրկուած ծանօթագրութիւնը, փոն Ռիխթէրի մատներուն նշանները սկսայ քննել։

Ինծի ղրկուած լուսանկարը եւ նկարին վրայ գտնուած մատնադրոշմները 18 կէտերով իրարու կը համապատասխանէին.

Այլեւս կասկածիլ կարելի չէր։

Թուղթերը փոն Ռիխթէրի կողմէ գողցուած, լուսանկարուած եւ նորէն իրենց տեղը դրուած էին։

Պէտք էր լռ սանկարները առնոր ձեռքէն խլել, սահմանը չանցած։

Մտածելով թէ՛ աւելի յարմար ժամանակներ չպիտի գտնէի, քան անոնք որ գոյութեան զոհ գացած էին, անոնց յայտնեցի թէ իրականին մէջ ո՞վ էին պարոնուհի Աֆիըմօնը եւ կոմս Թիւլմօնը։

Կ... կատղած էր

— Խեղճ անիծեմ, այս աղտոտը իմ ձեռքովս պէտք է կորսուի։

Այդքէն զօրս կը նետուէր եւ շատ դժուարութիւն կրեցի զայն վար դնելու համար։

Աւելի պաղարիւն եւ հանդարտ, տեղակալ Մ.. հարցուց

— Ձեր կարծիքով, ի՞նչ կարելի է ընել։ Մեր թուղթերուն լուսանկարները ինչպէս ... ետ առնել։ Եւ գիտէք, եթէ զորեզ հարուածի մը պէտքը կը զգաք, կրնաք մեզի վստահիլ։

— Գիտեմ, եւ ճիշդ ատոր համար ալ կը խնդրեմ որ շարժիք այնպէս, իբր թէ բանէ մը լուր չունիք։

Եւ մինչդեռ կը բողոքէին

— Վերջապէս, կ'ուզէ՞ք թէ չէ, որ ես գիտցածիս պէս շարժիմ։

Այո՛, բայց անկարելի բան մը կը խնդրէք մենէ, ըսաւ Կ... ինքզինքս կը ճանչնամ, եւ փոն Ռիխթէրի հանդիպելուս առաջին գործս պիտի ըլլայ, քթին ... միջեւ, այս է միայն որ գոցուած չպիտի ըլլայ

— Եւ յետո՞յ։

— Յետո՞յ, յետոյ կը տեսնուինք

Ըսէք, եւ եթէ կծիկը գնէ ձեր թղթածրարն ալ միասին տանելով, ի՞նչ շահած պիտի ըլլաք. կը վստահցնեմ ձեզ, ձեր շահը կը պահանջէ որ իմ խորհուրդիս հետեւիք եւ պիտի տեսնէք թէ ամէն ինչ լաւ պիտի ընթանայ։

Համոզուեցան վերջապէս, եւ որոշեցին իմ հրահանգներուս հետեւիլ, տասը վայրկեան յետոյ, սրճարան իջայ եւ հաճոյքը ունեցայ տեսնելու թէ՝ մեր սպաները նոյն սեղանին շուրջ նստած, կը խօսակցէին Տիկին Աֆիըմօնի եւ փոն Ռիխթէրի հետ։

Իսկ թէ բան մը պատահած ըլլար, յարգանքներս մատուցի «պարոնուհի»ին եւ «կոմս»ին ձեռքը սեղմեցի երկարեցի մտերմութեամբ, եւ նախաճաշս ընելէ յետոյ, մեկնեցայ ըստ սովորութեան քաղաքին մէջ պտոյտ մը ընելու

Վերադարձիս, պարոնուհին ինքնաշարժին վարիչին հանդիպեցայ, այն միջոցին որ ամապարանքով սանդուխներէն վար կը վազէր. այս մէկը գոնէ գերմանացի չէր։

Որո՞ւ կայ, ի՞նչ կայ, հարցուցի խնդալով։

(Շար.)

յարձներ կատարուած են ամբողջ բրիտանական կայսրութեան, ինչպէս նաեւ Ցիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկայի մէջ:

2 — Գրասենեակի կամ աշխատանքի ոեւէ գործնական զանազանութիւն չէր եղած առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն եւ Արգոսի պաշտօնեաներուն միջեւ, եւ թէ այս երկու կազմակերպութիւններն ալ մասնակից են լրտեսութեան եւ հակաբրիտանական քարոզութեանց:

«Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար պատասխանատու չըլլալ առեւտրական պատուիրակութեան արարքներուն և իրեն տրուած դիւրութեանց չարաչար գործածուելուն համար: Առեւտրական համաձայնագիրը կը տրամադրէր որ երկու կողմերը խուսափին իրարու դէմ թշնամական արարքներէ եւ քարոզութիւններէ ըլլայ հոս, ըլլայ արտասահմանի մէջ: Թանիցս անգլիական կառավարութիւնը ստիպուեցաւ խորհրդային իշխանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել թէ Զինաստանի պոլշեւիկ գործակալները այս յանձնառութիւնը չեն յարգեր: Սովեթները միշտ հերքեցին մեր դիտողութիւնները:

Պոլտուին յիշեց յետոյ թէ ինչպէս անցեալ Փետր. 1ին Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց խորհուրդ կուտար իր կառավարութեան որ անհրաժեշտ է ամէն պաշտօնական կապ խզել Պորոտինի Զինաստանի գործունէութեան հետ, թէ ինչպէս Փետր. 3ին Լոնտոնի մէջ զեկոյցով մը կը հաստատէր թէ Պորոտին իր անձնական պատասխանատուութեամբ կը գործէ Քանթոնցիներուն հաշուոյն: Թէ ինչպէս Փետր. 11ին Լիթ, ինօֆ նոյնը կը հաստատէր Մոսկուայի անգլ. գործակատար Հօճսընին:

«Եւ սակայն, կառավարութիւնը ձեռք անցուցած է Մոսկուայի արտաքին գործավարին մէկ հեռագիրը Փէքինի իր ներկայացուցիչին, որով կ'ըսուի թէ Պորոտին ուղղակի Մոսկուայէն պէտք է ստանայ իր հրահանգները:

«Ուրեմն, եզրակացուց վարչապետը, այստեղի ռուս գործակատարին եւ Լիթվինոֆի յայտարարութիւնները պարզ ստեր էին խաբելու համար նորին վեհափառութեան կառավարութիւնը, որ միջազգ. յարաբերութեանց մէջ աննախընթաց ծամծմութիւն եւ ծանդուրժող ոգի ցոյց տուաւ, երբ այսպէս բացէ ի բաց չարաշահ գործածուին, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վտանգ մըն են խաղաղութեան համար: Ուստի, կառավարութիւնը որոշեց—եթէ երեք Հինգշաբթի օր խորհրդարանը չմերժէ,—ջնջել առեւտրական համաձայնագիրը, պահանջել Լոնտոնի ռուս առեւտրական պատուիրակութեան եւ խորհրդային դիւանագիտական մարմնին ետ կանչուիլը:»

Լոնտոնի ռուս եւ Մոսկուայի անգլիացի ներկայացուցիչները մեկնելու պատրաստութիւն կը տեսնեն արդէն:

«Արգոս»ը պիտի կրնայ գործել Լոնտոնի մէջ իբր անգլ. օրէնքներուն ենթակայ ընկերութիւն առանց առանձնաշնորհի:

Չիչերինի տեսակցութիւնները

Խորհրդային միութեան արտաքին գործավար Զիչերին Երեքշաբթի օր այցելեց վարչապետ Փուանքարէի, ընկերակցութեամբ Փարիզի դեսպան Ռաքովսքիի: Յետոյ ժամը 11.30ին արտաքին նախարարութիւն երթալով մէկ ժամ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ: Դուրս ելած ատեն, Զիչերին մերժեց ոեւէ յայտարարութիւն ընել մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Ֆրանս. նաւատորմին պտոյտները

Երկուշաբթի օր ֆրանսական նաւաբաժին մը պիտի այցելէ անգլիական Փորթսմութ նաւահանգիստը: «Տէյլի Նիուզ» այս այցելութեան կը վերագրէ քաղաքական նշանակութիւն: Ու կը յիշեցնէ թէ 1905էն ի վեր, երբ ֆրանս. նաւատորմը Սփիթհէտ հասաւ սիրալիր համաձայնութիւնը տօնելու համար, այսքան կարեւոր ֆրանս. նաւատորմ մը չէ այցելած անգլիական ջուրերը: Ֆրանսական նաւային իշխանութիւնները պիտի ընդունուին Փորթսմութի քաղաքապետին, ֆրանսական դեսպանին եւ անգլիական նաւատորմի հրամանատար ծովակալ Օսմընտ Պրուքի կողմէ: Մեծ հանդէսներ կը պատրաստուին ի պատիւ ֆրանսական նաւաբաժնին, որ անգլիական ջուրերուն մէջ պիտի մնայ Մայիս 30էն մինչեւ Յունիս 4:

«Սպիտակ Թռչուն»ը գտնուած?

«Ֆունիէ» գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, իբրեւ թէ Նունկէսէրի օդանաւը գտնուած է Մանշի մէջ: Երեքշաբթի ժամը 12.50ին Պուլոնեի ձկնորսանաւերէն մէկը Սթարթ-Փոյնթէն 10 մղոն հեռուն տեսած է անթել չունեցող առեւտրական նաւ մը, որ ետեւէն կը քաշէր սպիտակ օդանաւ մը, զեկին վրայ ֆրանսական եռագոյնով:

Տեւողութեան մրցանիշը կոտրելու համար

Ֆրանսացի յայտնի օդաչուներ՝ Քոսթ եւ Ռինեօ, երէկ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Լինտպէրկի ներկայութեան Պուռժէի օդանաւային կայանէն պիտի մեկնէին դէպի Պայքալ լիճը՝ ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը խլելու համար ամերիկացի երիտասարդ հերոսին ձեռքէն: Օդաչուները պիտի հետեւին հետեւեալ ճամբուն.— Քոպլէնց, Լայփցիկ, Վարշաւա, Մինսք, Սմոլէնսք, յետոյ Զէլիապինսքի կողմերը պիտի միանան անդրսիպերեան գիծին: 6000 քիլոմեթրը անցնելու համար Օմսքէն անդին ցամաք պիտի իջնեն: Յետոյ երկրորդ թռիչքով մը Ճափոնի մայրաքաղաքը Թոքիօ պիտի երթան:

Լինտպէրկ այս ֆրանսացի օդաչուներուն յանձնեց Սան-Տիէկոյի կառավարիչին կողմէ կնքուած ծրար մը՝ յանձնելի Թոքիոյի ամերիկեան դեսպանին: Լինտպէրկ երկու թռիչքով Սան-Տիէկոյէն Նիւ-Եորք եւ Նիւ-Եորքէն Փարիզ բերած էր այդ ծրարը եւ խնդրեց ֆրանսացի ընկերներէն որ նոյնպէս երկու թռիչքով Փարիզէն Թոքիօ տանին զայն:

Քոսթ եւ Ռինեօ անցած տարի նոյն օդանաւով (Պրէկէ) կոտրած էին տեւողութեան մրցանիշը՝ Փարիզէն Ճասք (Պարսկաստան) երթալով մէկ թռիչքով (5,465 քիլոմեթր): Շարժիչ մեքենան Հիսփանօ-Սուիզա, 602 ձիու ուժ ունի: Կրնայ առնել 3500 լիտր պէնզին եւ 250 լիտր իւղ: Օդանաւը պարապ կը կշռէ 1370 քիլօ: Միջին արագութիւն կը նախատեսուի ժամը 190 քիլոմեթր:

Փինէտօ ծովը ինկած

Իտալացի յայտնի օդաչու մարքիզ տը Փինէտօ երկուշաբթի օր Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելաւ Ազորեան կղզիները երթալու համար: Ազորեաններու արեւմտեան կողմը Փինէտոյի օդանաւը ինկաւ. օդաչուն ողջ առողջ է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 9ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
„ՄԱՅԻՍ 28" ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փարիզի մէջ 29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փլէյէլ» ժողովարանի սրահը

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Կը տօնուի 29 կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալոն Լսփանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert, նախագահութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէին: Բանախօսութիւններ, երգ, արտասանութիւն եւ երաժշտութիւն:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ երեկոյ ժ. 8ին, երիտ. միութեան ակումբը, 138 R. Etienne Dolet

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, Թաղականութեան, Ցաւ. Որբ. միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի եւ երիտ. միութեան.

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նովելթի ցանսինկի սինէմային մէջ:

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը ճիշդ 2ին, նորակազմ Հ. Յ. Դ. ցան մէջ:

ՏԷՔԱԶՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի եւ չէզոք երիտասարդներու. 29 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին. բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւններ եւայլն:

Հ. Հ. ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը պատիւ ունի յայտնելու որ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին առիթով սովորական ընդունելութիւնները տեղի պիտի ունենան Պատուիրակութեան գրասենեակին մէջ 71 Avenue Kléber, ուրբաթ, շաբաթ, 28 Մայիս կէսօրէ յետոյ ժամը 4էն 7: (Կնիք)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ
29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ապառնվեցէք ձեր տոմսերը.—

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փորթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Փ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Նաւասարդ» խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. *Կարեւոր օրակարգ:*

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեպուհ» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄՕՆՖԷԼԻԷԻ մէջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. «Խանասոր» խումբը, որ արդէն գործի ձեռնարկած է:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, այս գիշեր ժամը 9ին Ֆլօրիա: Կը խօսի Քանոս Բաբաեանը՝ Պէրկսոնի փիլիսոփայութեան մասին: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման փորձերուն համար, կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.-ի բոլոր ֆութպոլիստները այսօր հինգշաբթի առաւօտ ժամը 8.30ին Métro Porte Maillot:

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Արշակ Մինէ-Յեան., իր հասցէն յղել «Յառաջ»ի

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱՊԼԿԻՒՏ, Ն. Պ.—Ստացանք 35 ֆրանք:

ՄՈՆՊԱՐՆԱՅԱ, Ա.—Ստացանք 100 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Ս.—Ստացանք 70 ֆրանք:

ԼԻՈՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 70 ֆրանք:

ՖՕՇԱՄԲԷԼ, Կ. Հ. Ա.—Ստացանք 50 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶ, Մ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք:

ԼԸ ՓԻՒԻ. Ա. Թ.—Ստացանք 35 ֆրանք: Ձեր ուզած հասցէն Hairenik. 13—15 Shawmut St., Boston. Mass, U. S. A.

ՄՕՆՖԷԼԻԷ. Գ. Ս.— «Խանասոր» համար գրել Պարոն K. Chahlamian. 15 Rue Longue des Capucins:

Ը. ՑՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ժողովրդային ընտրութեամբ ազգ. մարմիններու կազմութեան նախօրեակին, Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը պատիւ ունի զեկուցանել Լիոնի, ինչպէս նաեւ իր սահմանի թեմերուն գաղութահայութեան, թէ այժմէն, ընտրութեանց դիւրութեան համար, կը հրաւիրուին Լիոնի ընտրողները որ գիմեն ամէն կիրակի մինչեւ կէս օր Հայ Մատրան կից վարչութեան խորհրդարանը եւ արձանագրուին յատուկ տոմարի մէջ, վճարելով ազգ. տուրքի համար որոշուած 24 ֆր.ի տարեվճարը, կամ առնուազն վերջամսեան, ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքը արժեցնելու համար: Գիմերու ընտրողները եւս նոյն պայմաններով պէտք է դիմեն տեղական մասնաճիւղերուն, որոնք արդէն իրենց կարգին յատուկ յայտարարութեամբ պիտի հրաւիրեն ժողովուրդը: Այս ընտրութեանց նախապատրաստութիւնները ... վարչութիւնս հարկ դատած է նորոգել առժամեայ մարմինները կամ մասնաճիւղերը, կամ երկարաձգել զանոնք, որպէս զի պատասխանատու անձեր զանուին ընտրութեանց գործը վարելու համար: Ազգ. տուրքի հատուցման թուականը ընդունուած է 1927 Յունուար ամիսէն սկսեալ:

(Կնիք Վարչութեան)

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

—Շապին Գարահիսարցի Նշան Շահիրկեան, աւարտած Լըզբուտի Սանասարեան վարժարանը, մօր անունը Իւղաբեր, քրոջ անունը Շողակաթ, որ կիրառնի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայր մըն ալ ունէր Խաչադուր, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossian Marseille:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ԿԱՎՌՕՇ»Ի ՆՈՐ ԹԻՒԸ

"ԿԱՎՌՕՇ,,

Զուարթ, ցասկոտ՝ն
կեանքո՛տ, վարդագոյն
կը գտնուի ամէն տեղ
ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, ծրատարակչական ? ? ?

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել ... Թամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gud... Porte St Cloud.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Գերմ. մարկ	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq	[illegible]
Թրք. ոսկի	or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէ 100 ...	Leva	[illegible]
Տրախմի	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	[illegible]
Զուիցր.	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 ...	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ՍԵՆԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Կր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg	[illegible]
"	II	[illegible]
"	III	[illegible]
Թուրքիոյ վիճակ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Credit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրատուն : 288ter, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ 1927

27 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 347 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՇՈՒԱՌ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Չէտաքրքիր. էինք իմանալու թէ հայ համայնավարները ... առանձին արժէք պիտի ներկայացնեն արտասահմանի ... ազգային խառնարանին մէջ, փութացնելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան յաղթանակը։

Գիւբին է թուղթի վրայ մրոտել եւ տպագրել.

— «Մենք կը պատրաստուինք ամէնէն ծանր ու դաժան կռուին, քաղաքացիական պատերազմի» (Վերելք, 15 Մայիս)։

Այս մարտակոչը արձակած ատեն, մեր երիցս թշուառ ... երը աչքի առջեւ ունեցա՞ծ են իրենց համրանքը ... հարցներ որակը, որ աւելի քան զաւեշտական է։ Գոնէ ... մէջ, մենք տակաւին չհանդիպեցանք հայ երիտասարդ մը, որ անկեղծօրէն եւ լրջօրէն յարած ըլլայ Լէնինի դաւանանքին, եւ պատրաստ՝ անոր պատգամները գործադրելու։ ... պրոցը կէս ձգած իմաստակներ են, կամ յաւիտենական ... եւ կամ տասն անգամ շապիկ փոխած կապիկներ, ... բառերը կը հոլովեն, բայց իմաստը չեն ըմբռներ։ Խօսքը ... ըներ խեղճ բանւորներու, որոնք տակաւին իրենց ճամբուն ... տարուեր են զանազան հէքեաթներով կամ ակնկալութիւններով։

Համրանքի խեղճութիւնը՝ «Վերելք»ն ալ կը հաստատէ։ ... հանդերձ թէ, «ֆրանսահայ գործաւորներու մէջ հաւանաբար կայ կոմունիստական կուսակցութեան գաղափարներու վերաբերմամբ», հայ-պոլշեւիկ օրկանը կը յայտարարէ.

Մինչդեռ այդ համակրանքին համապատասխան կազմակերպուած շարքեր չունինք ոչ կոմկուսի հայկական ենթախմբերը, ոչ աշխատաւորներ, ոչ ալ շրջանները»։

Մենք ալ գիտենք որ այդպէս է։ Եղած-չեղած համրանքը ... շատ պաշտօնէութիւն մը կը կազմէ (քսան), քան շարք։ Այս կէտը ճշտելէ յետոյ, նորէն կը փորձուինք հարցնել.

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ձեր դերը, ըսենք՝ «քաղաքացիական պատերազմ»ին մէջ, որուն համար կը պատրաստուիք, ձեր իսկ խոստովանութեամբ։

... Այլահին, Ֆրանսայի մէջ թուրք «ընկեր»ներ չկան, ... ձեռք ձեռքի տալով, փորէք հայկական հանրապետութեան հիմերը, ինչպէս ըրիք Անդրկովկասի մէջ, 1919-1920ին, ... կը պատմէք տարուէ տարի, հերոսա՛բար, Մայիսի ... արկածախնդրութեան կամ նոյ. 29ի տօներուն առթիւ ... աշխարհակալութեան ենթարկուած հայկական ... ալ չկայ, որպէս զի ֆրանսացի կամ իտալացի համայնավարներու հետ ազատէք հակայեղափոխականներու լուծէն ինչ որ կայ իբրեւ հայկական իշխանութեան մնացորդ, ... ձեռքն է, ձեր վարպետներուն եւ արբանեակներուն ափին ... Գացէք եւ եղածը զարգացուցէք, փոխանակ այստեղ յօ... կամ թուղթի կտորներ մրոտելով ասդին անդին ...։

Ի՞նչ գործ կայ, զարմանալ, Սուրիոյ կամ Յունաստանի մէջ։ ... որ աշխարհի բոլոր կարմիրները Սուլթան էլ Աթրաշի ... Ամբողջ Թէրիմի փառքը երգեցին, անոնց ըմբոստութեան ... Այս միջազգային խմբակին մէջ, ի՞նչ պիտի աւելցնէ քանի մը հայ աքլորներու կանչերը, բացի սեփական ժողովուրդի վնասէն։ Քանի մը մոլորած որբեր կամ արհեստով ... են որ պիտի կարմրցնեն Յունաստանը, զանազան կասկածելի թափօրներու մէջ սլքտալով։

... կրնանք երկարել հարցումներու շարքը։ Բայց այսքան ալ բաւական է, որպէսզի դարձ մը կատարեն մեր քամարտիկ հերոսները, եւ ամէնէն առաջ իրենք հասկնան իրենց «առաքելութեան» արժէքը։

Եթէ կ՚ուզեն ապացուցանել թէ Լէնինի կողքին են եւ ... հաւատարիմ զինուորները, պէտք չկայ մինչեւ այստեղ ... ներ կատարելու։ Խորհրդային երկնքին տակ լայնօրէն ... ցուցադրել այդ պարծանքը։ Երեւանի փողոցներէն մինչեւ նոր Բայազիտի ամէնէն խաւարակուռ գիւղը։ Տակաւին ... օր, «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէր թէ Էջմիածնի ... այսինչ գիւղին Մոքրի գլխումը (կարմիր ռազմիկներու) օգնութեան լիագումար ժողով, լսեր է ընդարձակ զեկուցում մը՝ չինական դէպքերու մասին, եւ հաներ է բանաձեւ մը, ... հայ գիւղացիները ուժգնօրէն կը բողոքեն բուրժուա-իմպերիալիստ պետութեանց դաւերուն եւ Չինաստանի ժողովուրդին կրած հալածանքներուն դէմ։ Անկէ առաջ, ամէն տեղ գիւղացիները յայտարարութիւններով եւ նուագածութիւններով կ՚արտայայտէին ...

— ... սիւսէն, Հանխայը վերցրել են, Հանխա՛յը։

Եւ այսպէս ամէն միջազգային «յեղափոխական» դէպքի ... Քիւրաերու կոտորումէն մինչեւ Մարոքի ... ատմբութիւնը, Հայաստանի «կարմիր» աշխատաւորութիւնը ձեր մականին տակ, օրը օրին, ժամը ժամուն կը հետեւի բոլոր շարժումներուն, կը յայտնէ իր բողոքը եւ կամքը, ... կը ցուցաբերէ եւ կ՚ոգեւորէ։

... կ՚ուզենք թէ՝ այս մասին ալ խղճահարելու պատճառ ունինք։

Աւելի հեռուները, մինչեւ Սէնի ափերը եւ Սուրիոյ տաղաւարները տարածելով ձեր եռանդը, քիչ մը շատ պիտի ... այն միսիոնարներուն, որոնք ժամանակին Թուրքիոյ ... գաւառները կ՚երթային, «Տիրոջ խօսքը» քարոզելու ... հայերը — հազարամեայ քրիստոնեաները — քրիստոնեայ ... ընելու համար։

Ի՞նչ կ՚արժեն ձեր ամուլ ոստոստումները. Թշուառ կայ... երներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խորհրդային թերթերը առայժմ չափաւոր լեզու կը գործածեն անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման առթիւ։ Մոսկուայի «Իզվեստիա» պաշտօնաթերթը բացատրելով նկատել կու տայ թէ անգլիական կառավարութիւնը պիտի կրէ իր ընթացքին հետեւանքները։ Մոսկուայի «Փրավտա»ն Պոլտուինի յայտարարութեանց առթիւ գրած խմբագրականի մը մէջ կ՚ըսէ թէ խորհրդային Միութիւնը մեծ համդարտութեամբ պիտի սպասէ դէպքերու յետագայ զարգացման.

— «Լորտ Բըրքընի վերջնագրէն ի վեր, խորհրդային Միութիւնը համաշխարհային մեծ պետութիւն մը դարձած է, եւ զայն մեկուսացնելու համար բոլոր փորձերը միշտ դատապարտուած են ձախողման։ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ջանքերը՝ ֆրանքեւանգլիական համաձայնութիւն մը կնքելու խորհրդային Միութեան դէմ, ներկայ պարագաներուն մէջ ո՛ր եւ է հաւանականութիւն չի գտներ Ֆրանսայի վարիչներուն կողմէ։ Խզելով առեւտրական եւ պաշտօնական յարաբերութիւնները, որոնց վերահաստատումը նոր եւ մեծ ճիգեր պիտի պահանջէ եւ երկար պատրաստութիւն խորհրդային հանրային կարծիքին որ անարգուեցաւ, Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը իր իսկ կորուստը կը պատրաստէ։ Այս դէպքը ցոյց կու տայ թէ կը գտնուինք միջազգային յարաբերութեանց ծայր աստիճան ծանրակշիռ անկինայարձի մը վրայ։ Եղածը առաջին քայլ մըն է, որուն պիտի հետեւին ուրիշներ, մասնաւորապէս յարաձուն փորձեր միացեալ ճակատ մը ստեղծելու խորհրդային Միութեան դէմ։»

Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»ն եւս զգոյշ է առ այժմ եւ դիտել կու տայ թէ անգլիական կառավարութիւնը պիտի կրէ իր ընթացքին հետեւանքները։

«Կրասնայա Գէզետա» կարմիր բանակին օրկանը, կ՚ազդարարէ «Խորհրդային բանակը կը հսկէ» խորագրին տակ.

— «Մեծն Բրիտանիոյ եւ խորհրդային Միութեան յարաբերութեանց խզումը դժբախտութիւն մըն է բովանդակ աշխարհի համար։ Մինչեւ հիմա կարմիր բանակը լռութիւն պահեց, բայց պատրաստ է գործելու խորհուրդներու թշնամիներուն դէմ Եւրոպայի մէջ։ Կարմիր բանակը կը հսկէ...։»

Բրիտան. թերթերէն «Ուէսթմինսթըր Կազէթ», ազատական, դժգոհութիւն յայտնելով խզման համար, կը գրէ թէ Ռուսիան փակուելու ազգ մը դարձնել՝ կը նշանակէ Եւրոպայի մէջ վերահաստատել նախապատերազմեան վիճակ մը։ «Տէյլի Քրոնիքլ», դարձեալ ազատական, ծանրակշիռ կը գտնէ խզումը ապագայի տեսակէտէն։ «Տէյլի Հէրըլտ»՝ աշխատաւորական, դիտել կու տայ թէ կառավարութիւնը հարուած մը տուաւ անգլիական վաճառականութեան, ինչ որ պիտի աւելցնէ անգործներու թիւը։ Իսկ աւելի ծանր պիտի ըլլան հետեւանքները՝ աշխարհի խաղաղութեան համար։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»՝ պահպանողական, կը գրէ.

«Կառավարութիւնը տուաւ բրիտանական ազգին վայել եւ արդար երկու որոշումներ։ Պէտք էր ընտրութիւն մը կատարել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մոսկուայի շահերուն միջեւ։

«Թայմզ»ի կարծիքով, կառավարութիւնը անտարբեր համբերութիւն ցոյց տուաւ անթոյլատրելի գրգռումներու առջեւ։ Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդային իշխանութեան հետ եղած յարաբերութիւնները լեղկատակութիւն մըն էր զոր նուաստութիւն պիտի ըլլար շարունակել։

ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջերս Գեղրուժի մէջ տասնեակ մը հայրենակիցներ ձեռնարկելով աքսորուեցան Սուրիոյ ներսերը, ամայի անկիւն մը, ուր պիտի գտնուին ոստիկանական հսկողութեան տակ։ Փարիզէն ասոնց հասցէին ղրկուած կամ անոնց նամակատուփերուն մէջ ձգուած էին արաբերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն գրգռիչ յայտարարութիւններ եւ տետրակներ, ուղղուած զանազան անձերու։ Աքսորականներուն մէջ կը գտնուի վաճառական Արմենակ Ձէրքէզեան, որուն նամակատուփը ձգեր էին ծրար մը, ուրիշի հասցէին։ Չարաչրջուած է նաեւ բարեգործականի որբանոցին տնօրէնն ցուցէ. Ամառեան, որուն նամակատուփէն ալ թուղթ մը ելած էր։ Պոլսոյ «Նոր Լուր»ի թղթակիցը այս տեղեկութիւնները հաղորդելով, դիտել կու տայ (10 Մայիս).

— «Ինչո՞ւ համար փարիզ նստած մի քանի արկածախնդիրներ այս դառն բաժակը կ՚ուզեն խմցնել այս սեղի գաղթական եւ աղքատ ժողովուրդին։ Ինչո՞ւ համար են այս պարապ ծախսուած ու անօգուտ առաքումները, ասոր կամ անոր հասցէին. անոնց խաղալ ու անդորր կեանքը փոթորկելո՞ւ համար. չե՞ն բաւեր արդեօք մեր գաղթական ժողովուրդին կրած սառնասրտութիւնը, ու ասոր վրայ կ՚ուզեն աւելցնել աքսորն ու բանտարկութիւնն ալ։ Ընտանիքներ թշուառութեան մատնելով։ Արդեօք ինչո՞ւ չեն հասկնար մեր պոլշեւիկ կոչեցեալ եւ քամիւնիսթական վարդապետութեան առաքեալի կեղծ տիտղոսը կրող մի քանիները, որոնք Ֆրանսայի մէջ, լաւագոյն կեանք մը վարելէ ետք, իրենց պրոպագանտի ոգեղ միջոցներով կ՚ուզեն բոնկցնել գաղութներն ալ, կ՚ուզեն աքսորի եւ բանտի ենթարկել տալ խեղճ ու անօգնական գաղթականներ, երբ մինչեւ այժմ լաւ հասկցած պէտք է ըլլային թէ՝ գաղութներու մէջ նմանօրինակ պրոպագանտ մը շատ վնասակար պիտի ըլլար, այդ երկրին մէջ հիւրընկալութիւն գտնող հարիւր հազարաւոր հայ գաղթականներուն։

«Մեր խորհուրդը՝ Փարիզի մէջ նստող քամիւնիսթներուն այն պիտի ըլլար որ հանգիստ թողուն մեր գաղութը. նոյն իսկ ազգասիրական պարտք մը համարէին զէթ այս ժողովուրդի հանգիստը չխանգարելու պարագան, եւ մենք բաւականանայինք մինչեւ այժմ, այդ պատճառաւ տրուած զոհերով, որոնց թիւը 15—20ի կը հասնի այսօր։ Եւ երկրորդ, իրենց այդ ջանքերն ու դրամները յատկացնէին Խորհրդային Հայաստանի վերաշինութեան ու յառաջացման գործին, որուն շատ պէտք ունի այժմ։»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ելմտական գործավարութեան կողմէ հրահանգ եղած է պատկան վարչութեանց, որպէս զի 1927 տարուան ընթացքին պետական գանձուն ի հաշիւ ծախուին այն բոլոր անշարժ կալուածներն ու Թափուր գետինները, որոնց տէրերը եւ հասցէները անյայտ կը մնան։

Այս առթիւ մասնաւոր տեղեկագրեր կը պատրաստուին պատկան վարչութեան կողմէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԶՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը իր շաբաթական սովորական նիստին մէջ որոշեց 8-10 օր պայմանաժամ տալ Լոնտոնի խորհրդային գործակատարին, դեսպանատան պաշտօնեաներուն եւ առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն՝ Անգլիայէն վերջնապէս մեկնելէ առաջ իրենց անձնական գործերը կարգադրելու համար։ Այս պայմանաժամը պիտի սկսի հաշուուիլ այն օրէն, որ Անգլիոյ պաշտօնական ծանուցագիրը յանձնուի Մոսկուայի կառավարութեան։

Դահլիճի նիստէն վերջ արտաքին գործերու կոմիտէն գումարուեցաւ Չէմպըրլէյնի նախագահութեամբ. ներկայ էին նախարարութեան զանազան մասնագէտները, քննելու համար Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզումէն առաջ գալիք հետեւանքները։ Զրոյցի մը համաձայն, Անգլիա մտադիր է Ֆրանսայէն խնդրել, որ անգլիական շահերը ներկայացնէ Ռուսիոյ մէջ։

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատունը կը հրատարակէ երկար զեկոյց մը, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու մասին անգլիական կառավարութեան տուած որոշումը մեծ կարեւորութիւն ունի ո՛չ միայն շահակից երկու պետութեանց, այլ ամբողջ աշխարհի համար։ Զեկոյցը բացարձակապէս կը հերքէ Պոլտուինի բոլոր ամբաստանութիւնները, ու կը վերջանայ այսպէս.

«Խորհրդային կառավարութիւնը, որ միշտ խաղաղասէր քաղաքականութիւն մը հետապնդած է, խզումէն առաջ գալիք բոլոր հետեւանքներուն ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը ձգէ Անգլիոյ պահպանողական կառավարութեան վրայ։»

Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան շուրջ ոստիկանական հսկողութիւնը կրկնապատկուած է։

Մանչեսթըրի, Պրէտֆորտի եւ Շէֆիլտի գործարանատէրերը բողոքագիր մը ղրկեցին պահպանողական երեսփոխաններուն անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման դէմ, դիտել տալով որ Անգլիա պիտի շարունակէ գնումներ ընել Ռուսիոյ մէջ, մինչ Ռուսիա իր գնումները Գերմանիայէն պիտի կատարէ։ Աշխատաւորական երեսփոխան Արթըր Փոնսոնպի կը գրէ թէ խորհրդային Միութեան հետ յարաբերութեանց խզումը վտանգի տակ կը դնէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը։

Աշխատաւորական հազարապետ Քէնուորթի կը յայտարարէ թէ Ռուսիոյ հետ առեւտուրին երեսէն կ՚ապրին 50.000 անգլիացի բանւորներ, կը հաւաստէ թէ Արգոսը Փարիզ պիտի փոխադրուի, ու կ՚աւելցնէ որ պահպանողականները Անգլիան վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը դնեն։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է փակել Լոնտոնի Արգոսի գրասենեակները, խզումը կատարեալ դարձնելու համար։

Առեւտրական գործավար Միկոյեան կը յայտարարէ թէ յարաբերութեանց խզումէն Ռուսիայէն աւելի պիտի տուժէ Անգլիա։ «Պոլտուին կը սխալի, կ՚ըսէ, եթէ կը կարծէ թէ այսուհետեւ անգլիացի միջնորդներու պիտի փոխանցենք մեր առեւտրական պատուիրակութեան պաշտօնը։ Անգլիոյ հետ առեւտրական ամէն յարաբերութիւն կը խզենք, ու ամէն ինչ հաշուեյարդարի կ՚ենթարկենք»։

Քանատա եւս յարաբերութիւնները կը խզէ

Անգլիայէն վերջ Քանատայի կառավարութիւնը եւս որոշեց ջնջել Ռուսիոյ հետ կնքուած առեւտրական դաշնագիրը, նկատելով որ անոր կարգ մը տրամադրութիւններուն հակառակ գործած է։

Միացեալ Նահանգներու մէջ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման լուրը։ Խորհրդային իշխանութիւնը չճանչնալու մասին ամերիկեան տեսակէտը աւելի եւս կ՚ամրապնդուի այս առթիւ։ Միւս կողմէ սակայն կայ գ մը ամերիկացի գործատէրեր կը յուսան անգլ. գործարաններու տեղ ապրանք ղրկել Ռուսիա։

Հետապնդում համայնավարներու դէմ

Ֆրանսայի համայնավար երեսփոխաններուն դէմ հետապնդումը կը շարունակուի։ Դատական նախարար Լուի Պարթու երեկ. ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովին առջեւ երկար բացատրութիւններ տուաւ երեսփոխան Տօրիօի եւ միւսներուն յանցապարտութեան մասին։

Այսօր Մարսէյլ Քաշէն պիտի հարցապնդէ ներքին նախարարը՝ Ալճերիոյ Քոսթանթին քաղաքին մէջ անոր խօսած հակահամայնավար ճառին մասին։ Այս առթիւ նախարար Ալպէր Սարօ նոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ՝ փաստեր յիշելով։

«Իւմանիթէ» գրած էր թէ Տօրիօ Մայիս 22ին հեռագիր մը ղրկած է Վլատիվոսթոքէն՝ յայտնելով որ Փարիզ կը դառնայ, ու կը պահանջէր որ իր մասին կատարուած հետապնդումը յետաձգուի մինչեւ իր վերադարձը։ Կը հաստատուի սակայն թէ Տօրիօ Մայիս 18ին Հանքէուի հարաւը կը գտնուէր դեռ. հետեւաբար չորս օր վերջ չէր կրնար Վլատիվոսթոք հասած ըլլալ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ԵՐԿՆԷՐ ԵՐԿԻՆ ԵՒ ԵՐԿԻՐ...

«Երկնէր երկին եւ երկիր...»

Հայաստա՛ն Աշխարհ, Հայրենի Երկիր...

Մալուլ-մռայլ երկինքէն ձիւնն իջաւ մաղիկ-մաղիկ՝ եւ ծածկեց Հայոց հայրենիք։

Լեռնապարն ու ալեհեր Արարատ-Մասիս Սարը, բազմած մէջտեղը Հայաստանի, ականատես՝ բայց լուռ՝ կը դիտէր Երկունքը Հայոց ազգին ու աշխարհին։

Հայորդիները՝ Վանի ծփուն ու կապուտակ ծովի ափերէն մինչեւ Արագածի ձիւնազարդ լանջերը զէն ի ձեռին, սուրի եւ լանի եւ կուրծք տուին նամարտ տաւշմանի ներխուժումներուն ու զրոհներուն։

Անհաւասար եւ ծանր կռիւներ տեղի ունեցան։ «Դրօշի եւ Եղբայր» ժողովուրդներ խաբեցին ու դաւեցին մեզ եւ մինակ թողուցին, մեր զուլումի օրերուն։

Մեր արեան ծարաւի տաւշմանը՝ պաշարեց Վան-Վասպուրականը, որու հայութիւնը օրհասական պայքար մղեց, հազարաւոր զոհերու արիւնով ներկեց իր Մայր Հողը եւ բռնեց ահաւոր ու մահաբեր գաղթ-նահանջի ճամբան՝ դէպի Պարսկաստան եւ ապա Միջագետք։

Իսպառ հայազուրկ, ամայի եւ աւերակ դարձաւ Հայաստանի անկրկնելի Վան-Վասպուրականը, որուն նազելաշուք, կապոյտահանդերձ հարսը— Վանի ծովը ծաղրանքով՝ Սիփանայ սարը գլխին իբր թագ ու պսակ՝ մնաց տխուր ու մինակ, եւ «հին ակերի, նոր կարօտի ոսկի բամբիռ»ը ողբի քնարը նուագեց։

«Կուսանք Հայոց նոր շուշան» եւ յաւերժահարսերը բազմապան ծովի ծոցէն դուրս ելան։ Ալիքները ծծաղկոտ՝ արծաթափառ, փրփրադէզ, ցացին շրջել փէշերը ափ Սիփանայ սուրբ սարին, գիցարանակ Նեմրութին, առնական Գրգուռին, անտառապատ կապոյտ կողին, արտասուազոծ Արտօսին եւ արծաթափնակ Վարագին, որուն բարձունքէն աստուածուհի Աստղկան Բերդէն, երբ գարնան արշալոյսին արեւ ղպաւ Վանի ծովին, Հայութիւնը տեսաւ որ՝

«Երկնէր եւ ծով ծիրանի...

Հայրենի ծովի երկունքը տեսաւ Վասպուրականի Արծիւը, որ թափահարեց իր թեւերը եւ ամպերու մէջէն ոլանալով, թռաւ դէպի Արարատ եւ ողջոյն ու աւետիս տուաւ ալեզարդ ու վշտահար Մասիսին եւ Արարատեան Աշխարհի հայութեան, ապա սլացաւ դէպի Գեղարքունեաց երկիրը, շրջան ըրաւ Սեւանի ծովի վրայ եւ տեսաւ, որ ան ալ երկունքի մէջ էր։

Հայոց աշխարհի զոյգ ծովերը, Մասիս սարի յանկոյս եւ յայսկոյս՝ երկունքի մէջ էին։ Թշնամին գիտէր այդ եւ կը ջանար ոչնչացնել ուժեղ եւ մահացու հարուած մը տալ Հայաստանի մէջքին, որ վիժեցնէր Վան եւ Սեւան զոյգ քոյր ծովերու արգանդին մէջ աճող եւ ուճացող յուռթի պտուղը— հայութեան վեց հարիւր տարիներէ ի վեր երազած ազատութիւն զաւակը»։

«Երկն ի ծովն ունէր...

Եւ Վանի ու Սեւանի Հայոց ծովք ծիրանի, տանջանք ու երկունք քաշեցին, արիւն եւ արցունք թափեցին եւ ահա Հայաստանի ծոցին մէջ ծնաւ հայութեան ազատութիւն զաւակը, 1918ի մայիսի 28ին։

Հայորդիները նորածին զաւակի բոլորտիքը հաւաքուեցան, բոլորը միասին մէկ սիրտ մէկ հոգի դարձան եւ որոշեցին հալածել թշնամին եւ Հայաստանը հռչակել ազատ եւ անկախ։

Հայութիւնը սուրբ կանգնեցաւ «Արարատեան դաշտն իմայր, ուր սանոց արիւնք յետանոյ սատատանեան ի հրավարր» եւ հնչեցուցին մանջուած հայրենիքի երգը.

«Մեր Հայրենիք թշուառ անտէր,
Մեր թշնամուց ոտնակոխ,
Իր որդիքը արդ կանչում են,
Հանել իւր վրէժ քէն ու ոխ...։
Ամենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ՝ մեռնի,
Բայց երանի որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի...։»

Ու գացինք, բարով, սիրով-սրտով գացինք արեան եւ մահուան դէմ մեր ձեռքը բռնած՝

«Զկարմրիկ եղէգնիկն...

«Հապ՛ճ արիւրանց մանկունք,
Հայրենավրէժ դ. Հայկազունք։»

Դէպի Սարդարապա՛տ, դէպի Ղարաքիլիսէ՛, դէպի Բաշ-Ապարա՛ն,

«ի զէ՛ն, ի վրէ՛ժ, «Նոմոզը» յառա՛ջ...»

Օրհասական ճակատամարտները ծայր առին Մայիսեան լուսաշող եւ արեւոտ արշալոյսին։

Հայութիւնը զէն ի ձեռին, վրէժն ու յոյսը սրտին՝ յառաջ խոյացաւ Սարդարապատի բլուրներէն, Ղարաքիլիսէի ձորերէն եւ անտառներէն, Բաշ-Ապարանի լանջերէն։

Կռիւը ահաւոր էր, մահաբեր եւ արիւնոտ.

Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր...

Եւ ծուխին հետ, իւրաքանչիւր հայորդիի սրտէն՝ վրէժ եւ յոյս ելանէր։

Կռուողներու սիրտերը կը ծփան, կ՛ուռին, կ՛ազմկեն եւ հազարաւոր լեռնականներ՝ ձէնձէնի տուած, մարտագոռ եղանակով կը հնչեցնեն ռազմերգը.

«Կռուեցէք տղերք, կռուեցէ՛ք
քաջ քաջ,
Անվեհեր կանգնած՝ թշնամուն
առաջ,
ցանկալի է մեզ միշտ ազնիւ
մահը,
Չենք մեզանից ստրկին ահը ...»

Յառա՛ջ, Հայե՛ր, դէպի կռիւ, դէպի արիւն եւ մահ, դէպի երջանիկ եւ յուսալից ապագան, դէպի ազատ, անկախ եւ միացեալ հայրենիք - Հայաստան։

«Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր...

Կռուողներու սրտի փողէն բոց ու հուր ելանէր, իսկ հրացաններու փողերէն՝ կրակ ու գնդակ ժայթքեր։

Յաղթութի՛ւն, յաղթութի՛ւն, թշնամին պարտուեցաւ եւ ամօթապարտ ու յուսահատ՝ նահանջի ճամբան բռնեց։

Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի բլուրներուն վրայ, ձորերու մէջ, անձնուրեք յաղթանակը մերն էր։ Թնդանօթներու, գնդացիրներու, հրացաններու ծուխը քուլա քուլա դէպի երկինք կը բարձրանայ, մինչ հայ երկրի վրայ, ամէն կողմէ կարմիր ու ծիրանի գոյներով, չէկ ու կապտաւուն լեզուներով կը բարձրանան բոցերը, յաղթանակի, խրախճանքի, հայութեան սրտէն ու հոգիէն ժայթքած՝ ազատութեան բոցերը։

«Եւ ի բոցոյն պատանեկիկ վազէր»

Հայոց յաղթութեան, Հայոց ուժի, կորովի, առնականութեան եւ հայ հերոսութեան հոյակապ Աստուածը— Վիշապաքաղ եւ Վիշապայաղթ ՎԱՀԱԳՆ, Հայոց արեւ, հազա՛ր ողջոյն, հազար բարեւ մեր Վահագն— պատերազմի եւ յաղթութեան, սուր ու հուրի մեր աստուած Վահագն, որ իջաւ ճակատամարտներու մէջ եւ իր ուժն ու ոգին մինչեւ յաղթութիւնը՝ բոլորի մէջ՝ մնաց անմեռ ու անշէջ։

Վիշապաքաղ եւ անյաղթ Վահագն է։

«Նա հուր հեր ունէր...

Եւ իր հուր հերն էր ու կրակ վարսերը ցանած-ցրուած՝ կը վառվռէր ամէն տեղ։

«Ապա թէ բոց ունէր մօրուս...

Որուն իւրաքանչիւր թելն ու մազը՝ լոյս ու լոյս կը ներշնչէր ամենուս։

«Եւ աչկունքն էին արեգակունք...

Անյաղթ Վահագնի արեգակունք աչկունք, որոնց մէջ կը ցոլար հայութեան ուժն ու կորով, հրճուանք եւ խնդում։

Ո՛վ դու Վահագն, հա՛յ Հերակլէս, ո՛վ Արեւածին եւ վիշապաքաղ Վահագն։

«Ո՛վ դու Վահագն, աստուածածի՛ն զօրութեան,
Ո՛վ Տիգրանի սերմին մէջ.
Դո՛ւ մարդացած Արեգակ,
Ո՛վ դու Վահագն, ո՛վ Աստուած իմ հայրերուս,
Կ՛աղօթե՛մ ես, կ՛աղօթե՛մ...
Ուժի՛ն համար, կռնակիդ համար բազուկիդ,
Որով դու օր մը պատռեցիր բերանները
Վիշապներու, երկինքին մէջ սփռեցիր
Ջերդ արեւու հունտեր, աստղերու ցարդգոյին...»

Վարուժանի աղօթքը կ՛ընծայենք առ Արեւածին Վահագն, որ կը սաւառնի Հայոց աշխարհին վրայ, ձեռքը բռնած ազատ եւ անկախ նորաստեղծեալ Հայոց Հանրապետութեան եռագոյն դրօշակը, երեք գոյներով գեղունակ

կարմիր, կապոյտ, ծիրանի, Հայ դրօշակը՝ որ Հայոց լեռանց քամիներով կը ծածանի։

«Զկարմրիկ եղէգնիկ»— Հայոց կռուի, նահատակներու եւ Ազատութեան համար թափուած արեան՝ ԿԱՐՄԻՐ գոյնը իբրեւ նշան։

«Երկին եւ երկիր»— Հայաստանի ջինջ ու պայծառ լուրթ կապոյտ երկինք եւ ձիւնածածկ կատարներով ու կապոյտ լանջերով լեռները— Հայոց երկրի հսկաները— կապոյտ գոյնը։

«Ծիրանի ծով» — Հայաստան ունի երկու ծով, մէկն ի Վան, միւսն ի Սեւան եւ բազում ծառեր ծիրանի։ Ամէն երեկոյ, երբ արեւը իր ողջոյնն ու համբոյրը կու տայ Հայոց լեռներուն եւ կ՛երթայ դէպի մայրամուտ, իր անուշ ու ջերմ շողերն ու ցոլքերը կ՛իյնան Վանի եւ Սեւանի զոյգ ծովերու վրայ, որոնք կը հագնին նարնջի կամ ծիրանի պատմուճան եւ կը ստանան ծիրանի գոյն։

Եւ այսպէս ահա՝ Հայոց կարմիր արիւնի, կապոյտ երկնքի եւ երկրի, վերջալոյսի ծիրանի ծովակներու գոյները, հրաշագեղ համադրութեամբ մը իրար կը զուգորդուին կազմելով եռագոյն դրօշակը՝ ազատ, անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի հանրապետութեան՝ որուն հրաշափառ յարութիւնը կը տենչանք անպայման։

Թաւրիզ ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ՄԶԿԻԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ Իրիկուն միջադէպ մը պատահեցաւ փարիզի մզկիթին սրճարանին մէջ։ Երկոտասնեակ մը իսլամ աշխատաւորներ, իրենց կիներուն հետ կը մտնեն սրճարան, ալժերեան սուրճ մը խմելու համար։ Սրճարանատէրը չուզեր սուրճ տալ եւ կը վռնտէ։ Ալժերիացիները տեղի կու տան, ու կ՛երթան բողոքելու ոստիկանութեան։ Սրճարանատէրը կը յայտարարէ թէ ինք մարդասիրական գործ մը կատարելու համար չէ որ կը բանեցնէ սրճարանը։ Իբրեւ առեւտրական, հանելու համար այն ծանր վարձքը, որ դրուած է իր վրայ, ստիպուած է բարձր գիներ դնել եւ գրաւել հարուստ յաճախորդներ։ «Արդ, երբ Ալժերիացիները իրենց «անբարեձեւ» երեւոյթով կը մտնեն սրճարան... կը խրտչեցնեն յաճախորդները։ Չեմ ուզեր եւ շարունակ պիտի վռնտեմ զանոնք»։

«Իսկ սակայն, ինչպէս մզկիթն ու իր յարակից հաստատութիւնները հիմնուած են փարիզի իսլամ բնակչութեան համար հայրենի միջնոլորտ մը, սրճարանն ալ շինուած է հրամցնելու համար մեզի մեր համեղ սուրճը, կ՛ըսեն Թիրեաքի բողոքողները։»

ՀՐԴԵՀ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ.— Պէյրութէն մայիս 24 թուականով հեռագիր մը կ՛ըսէ թէ իշխալ քաղաքի մաքսատան մթերանոցներուն մէջ հրդեհ մը ծագեցաւ, առաւօտեան ժամը 1ին եւ շուտով տարածուեցաւ։ Հրդեհը կը սպառնար ուրիշ շէնքերու ալ՝ որոնք պատուաստ... Հրշէջները երկար աշխատանքէ վերջ մարեցին կրակը։ Վնասները 120 միլիոն ֆրանքի կը հաշուուին։

ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԷՆ

Ինչպէս գրեցինք, «Թիւրք օճաղը»ներու վերջին համագումարին առթիւ, կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան այդ հաստատութեանց կանոնագրին մէջ, օճախներու գործունէութիւնը միայն Թուրքիոյ մէջ սահմանափակելու համար։

«Եէնի կավկասիա» (15 մայիս), Ադրբէջանի Մուսավվաթ կուսակցութեան Պոլսոյ օրկանը, իր խմբագրին՝ համաթուրք Ըէսուլ զատէ Էմին պէյի միջոցաւ կը գանգատի այդ սահմանափակման դէմ։ Ստորեւ կուտանք խմբագրականին առաջին մասը.—

Թիւրք օճաղներու այս տարուան համագումարը շատ ազդակի եղաւ։ Սակայն այս ազդուէկէն մամուլին մէջ արձագանգ գտաւ դժբախտաբար միայն հաշուական տեսրակներու վերաբերեալ մասը։ Մինչ օճախի ծրագրին բարեփոխութեան վերաբերեալ որոշումներուն վրայէն համեմատաբար աւելի լռութեամբ անցուեցաւ։

Մամուլէն կը տեղեկանանք թէ ծրագրին երկու յօդուածները փոխուած են, բ. եւ գ. յօդուածները։ բ. յօդուածը իսկականին մէջ այսպէս էր.

«ՅՕԴ. 2.—Թիւրք օճաղին նպատակն է՝ աշխատիլ զօրացնել ազգային զգացումը բոլոր Թուրքերուն մէջ, երեւան հանել Թուրք մշակոյթը, ձգտիլ քաղաքակրթական եւ առողջապահական կատարելութեան եւ զարկ տալ ազգային տնտեսութեան զարգացման»։

Հիմակուան բարեփոխուած ձեւը հետեւեալն է —

«Թիւրք օճաղին նպատակն է աշխատիլ զօրացնել ազգային զգացումը, ապահովել քաղաքակրթական եւ առողջապահական կատարելութիւնը եւ զարկ տալ ազգային տնտեսութեան զարգացման։ Թիւրք օճաղներու գործունէութեան ասպարէզը կը սահմանափակուի Թուրք հանրապետութեան սահմաններուն մէջ»։

Գ. Յօդուածը իսկականին մէջ այսպէս էր.

«ՅՕԴ. 3.— Օճախը կուսակցական քաղաքականութեամբ չի զբաղիր։ Ո՛չ մէկ օճախական ընկերութիւնը իր քաղաքական նպատակներուն գործիք չի կրնար դարձնել»։

Բարեփոխուած ձեւը սա է

«Թիւրք օճաղը կը հետապնդէ հանրապետութեան, ազգայնութեան, արդիական քաղաքականութեան եւ ժողովրդավարութեան խօսքերը որոնց իրագործման համար պետական քաղաքականութեան մէջ միասին կը գործէ հանրապետական «Խալք» կուսակցութեան հետ։ Թիւրք օճաղը այս խօսքերը տարածելու եւ ընդհանրացնելու համար գիտական, մշակութային եւ ընկերային ասպարէզներու մէջ պայքար կը մղէ։

«Ոչ մէկ օճախական չի կրնար օճախը իր քաղաքական եւ անձնական կիրքերուն գործիք եւ ասպարէզ դարձնել»։

Կ՛ըսեն թէ այս երկու բարեփոխուած յօդուածներով Թիւրք օճաղներուն երկրին մէջ ունեցած դիրքը «բնորոշուած» է։ Անկարելի է իրաւունք չտալ այս միտքին։ Իրապէս ալ բնորոշում կայ։ Քանի մը տարիէ ի վեր օճախներու ստացած իրական դիրքը այս բարեփոխումներով գործնապէս կը հաստատուի եւ կը յայտարարուի թէ նոյն իսկ մշակոյթի ասպարէզին մէջ Թիւրքչիութիւնը լայն իմաստով հասկցողներուն համար անտեղի է Թիւրք օճաղներէն ոչ միայն «կարգ մը գործունէութիւններ», այլեւ «ընդարձակ կապ եւ յարակցութիւն» սպասել։

Յարգելի «Վագըթ» թերթը կը կարծէ թէ այս «բացորոշութիւնը» բարենպաստ պիտի ըլլայ հանրապետութեան սահմաններէն դուրս ապրող «Հայրենակիցներու» համար եւս, ու կ՛ըսէ թէ՝ ինչպէս իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը ձեռք բերող ուրիշ ազգեր, անոնք ալ իրենց ազատութեան եւ անկախութեան համար միայն իրենց ուժերուն ապաւինելով, անձամբ աշխատելու ճամբուն մէջ պիտի մտնեն։

Մեր պաշտօնակից «Վագըթ»ի այս միտքը պատասխան մըն է Ալի Հայտար Էմիր պէյի, որ ժամանակին նոյն թերթի սիւնակներուն մէջ Ադրբէջանի անկախութեան միտքին դէմ հրատարակութիւններ ըրած էր։ Ինքը ճիշդ հիմա պէտք էինք լսել, հասկնալու համար թէ ինչպէս կ՛ըմբռնէ օճախներուն ընդարձակ համաթրքութիւնը ձգելով, սահմանափակ թիւրքիաճիութեան անցնիլը։ Ալի Էմին յօդուածագիրին մտածողութեան թողլով, այս խնդրի մասին մեր մտածումը կ՛ուզենք համառօտակի պարզել։

Ըստ մեզ, համաթրքութիւնը երեք կերպով կարելի է ըմբռնել. Ա) կեդրոնացեալ (սանթրալիսթ) համաթրքութիւն. Բ) անջատողական (սէփարաթիսթ) համաթրքութիւն, Գ) դաշնակցային (ֆէտէրալիսթ) համաթրքութիւն

Կեդրոնացեալ համաթրքութեան կուսակիցներ կային Թուրքիոյ մէջ կայսերական քաղաքականութիւն հետապնդողներու միջեւ։ Ալի Հայտար Էմիր պէյ մեզի հետ իր բանավէճին մէջ մօտաւորապէս այս տեսակէտը կը պաշտպանէր։ Համաձայն այս համաթրքութեան, բոլոր Թուրքերը մէկ կեդրոնի շուրջ պէտք է կեդրոնանան, միակ «Թուրանի կառավարութիւն» մը պէտք է հիմնեն, որոնց համար խալիֆի ձեւերն եւ կայսրութեան կառավարութիւններն էին։

Ասոր կը հակադրուի անջատողական կամ մէկ մէկ ցեղէն համաթրքութիւն մը։ Այս տեսակէտին Թուրքիա գտնուած ներկայացուցիչներուն համաձայն, պէտք է միայն Թուրքիոյ մասին մտածել։ Թուրքիայէն դուրս թրքութիւն մը չկայ։ Կամ ուրիշ բացատրութեամբ, Թուրքը ազգի (միլլէթ) անուն չէ այլ ցեղի (ըրք), Թուրքիան թուրք ցեղէ է, բայց ուրիշ ազգ մըն է։ Այդ ազգին անունն ալ Անատօլու է։ Անատօլու պարբերաթերթին գաղափարախօսները այսպէս կը մտածէին եւ կ՛ըսէին թէ Անատօլուն Թուրք ըլլալով մէկտեղ Ադրբէջանէն, Թուրքեստանէն եւ ուրիշ Թուրք երկիրներէն անկախ եւ զատ ազգ մըն է։ Նոյնպէս փոքր թիւ մը չեն կազմեր անոնք, որ կ՛ըսեն թէ ներկայ ... մէջ Ազէրին, Քըրկըզը, Ղազանցին, Էօզպէքը եւ ուրիշներ Թուրք ցեղէն ըլլալով հանդերձ մէկ մէկ անջատ եւ անկախ ազգեր են։

Գալով դաշնակցային (ֆէտէրալիսթ) համաթրքութեան, անիկա վերոյիշեալ երկու ծայրայեղ թէզերու համադրութիւնը ըսող հասանք մըն է, որուն համաձայն բոլոր թուրքերէն խօսողն… ըը— աշխարհի որ կողմը … նուին— Թուրք են … մինչեւ … կուլթային կապ … այնպէս է որ, որին մէկը … Զարգացութիւն է … մանց գաղափարը, որ կը … բոլոր Թուրք երկիրները մէկ … րանի շուրջ միացնել … ծայրայեղութիւն է «Անջատողականութիւնը», որ որոշ Թուրք կիր մը միւս Թուրք երկիրներէն անկախ կը նկատէ եւ անոնց մէկ ամէն կապ կ՛ուրանայ … զանցութիւնը անհամաձայն … սութեան, ծայրայեղութիւն անհամաձայն յառաջդիմութեան … դիւնք է։

Քաղաքական եւ պատմական տուեալները նկատի առնելով … գնահատելով հանդերձ … քական ասպարէզի մէջ … Թուրք երկիրներ անձամբ … իրենց ինքնապաշտպանութ… դաշնակցային համաթրքութ… երբեք թոյլ չի տար որ … թի եւ գիտութեան … մէջ Թուրք երկիրները իրար … ուանձին ձգեն եւ անտարբեր … նուին իրենց աւելի տկար … բնակիցներուն հանդէպ։

Կ՛խոստանք թէ հանրապետ… Թուրքիա շատ հեռու է … նադրական շրջանի կեդրոն… համաթրքութենէն, եւ միջ… յին քաղաքականութեան մ… իրականութեան արժէք … տայ։ Սակայն մենք … կարծենք թէ Թիւրքիաճի… «Անատօլու» … ծին չափ առաջ տարած … այսպէս ըլլար, հանրապետ… թեան անունը փոխանակ Թի… նելու Անատօլու դնել … պիտի ըլլար եւ Թիւրք օճաղ… լու տեղ Անատօլու օճաղ… բուէր։

(Վերջը յաջորդով)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻՐԱՆ ՍԻՒՏՃԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴ…

Մեր յայտնի նկարիչներէ … րենց վերջին արտադրութ… ներուն մէջ առ հասարակ … գիծնեք կը կրկնեն հանդ… բայց, գեղագիտական … նուժի նոյն արտայայտութ… ները՝ ինչ որ եղած էր առաջ… առաջ։ Անոնց արուեստ … մը գունաթափ խառնուրդ … ստական եւ տպաւորապաշտ … դութիւններու։

Ասոր մօտիկ կը հանդ … դէն երիտասարդ նկարիչ… սերունդ մը ուժեղ, … արդիական հոգեբանութեան … իրենց անկախ գիւտերը կը … տաէ։ Հիները արհամարհ… կը վարուին նորերուն հանդէ… ինչ որ առաւելապէս իրենց … հասկացողութենէն կուգայ։

Հասնող սերունդին արուեստը համադրութիւն մըն է … գայապաշտութեան եւ … նարդապաշտութեան, պահ… կելով նաեւ ներքնապէս … բեր նոր տպաւորապաշտ… նէն եւ նոր դասականութ… Այս անդուստ հանածոն մէկ … ռով բնորոշելու համար, կար… է անուանել ուղեղային … ուեստ։

Այդ ճամբէն կը քալէ … սատարդ արուեստագէտ … Սիւտճեան, որուն գործերուն … ցուցադրութիւնը տեղի … Ապրիլ 30էն Մայիս 15 … կառոյց Galerie «Jeune … ture»ի մէջ 3. Rue Jacque… lot։

Ներկայացուած … թիւններն էին. բացանկար… ջրանկարներու յախճապակ… արձանիկներ (céramique … մէնը քանեւվեց կտոր …

Կ՛սենք անտիջապէս … կառակ.իր կազմակերպ…

...ին նկարահանդէսը բլլալուն, ...կին, իր անհատականութիւնը ...ամուսնացած արուեստով մըն է ...կը ներկայանայ։ Փնտռտուք- ...ներ չեն պակսիր իր մօտ, բայց ...ոնք երկրորդական կը մնան։ ...ժամանակը իր ինքնուրոյն ...ագումն է, տեսակէտը որ տեղ մը ...ացուած կ'արտացոլայ իր ...նկարներուն մէջ, պտտելով ա- ...մէն տեղ դէմ իրապաշտութեան։

Արդի արուեստը ճարտարապետական կազմուածք ունի, գիծերու վարքը մաքուր է եւ համանայն... ...ին է առաւելագոյն մայր երակը արուեստագէտի մը անհատականութեան [illegible]։

Իրրան Սիւտճեանի ալ մի... տարրղութիւններ, առարկաներու հասու կորուածք, ...երու սահմանաւորուած ...գիծը՝ գիծագրական շրջանակ ...է։ Ասիկա առաւելագոյն չեշտուած կը ներկայանայ ...երկութիւններուն մէջ, ...որ եւ է մէկ անգամին կապական կերպով կատարուած ...ն մը պարագային ...ամբողջութիւն կը հագնի։ Իր կարեւորագոյն առաւելութիւններէն մէկն ալ գոյներու ...ներդաշնակութիւնն է։ Կարմիր ...կապոյտ իրարու մօտ ինկած, ...որ չեշտուած նկարա... ...մը պիտի արտաբերէին, իր ...ին տակ կակղութիւն մը, ...մը քաղցր միաձուլում ...ունին։

Սիւտճեան երիտասարդի քիչ ...յախուռն արագութեամբ մը ...ամէն ուրիշ նկարին հոգեբանական լարդ վիճակներ ներկայացնող պիտակներ կը կախէ, ...ուն արժանիքին բոլորովին ...է նկարը, քանի որ անոնք ...ալ պարզ étudeներ են եւ ...քան համակրելի։ Այսպէս, ...ընկղմանուած մարմնի մը ...հոգեկան վիճակ մա... ...ութիւնը, ուրիշ մերկութեան մը Առաջին իղձ եւայլն ...իր նախասիրած յաճախած ...ին, Beaux Arts-ի ակադեմական միջավայրէն մնացած ...արուեստներ են, որոնք ...կ'անհետանան։

...աշխատութիւններէն մեծ թիւ մը կազմող նկարներ կը ներկայանան իր մերկ ...որոնց մէջ աւելի համ... ներշնչուած շունչ, ապ... ...ժամականութիւն մը կը ... Մնացեալները գիր... ...կերպ կեղծ, չմարսուած ...թիւններ են, որոնք ...մբ Պոլէս կը հասնին։ Միութիւնները իրենց ...միւսոյն կայտառու... ...եւ լիցանութեամբ ու ...գոյնի նարինջա... ...թեամբ Եր... ...կը յիշեցնեն։ Բայց այս ...ին մօտ միտք առաւելա... ...շնաւոր կշռոյթ մը, ծփա... ...թիւն մըն է, իսկ ...նը կաշտ կարծրու... ...մը որ իր արուեստի նկա... ...ռականիչը պիտի...

Ջրանկարները իրենց պզտիկութեամբը փոյատներ բլլալէ աւելի քրօքիներ են, քանի մը գիծերով կեանքի պզտիկ երեւոյթ մը, դէմքի մը արտայայտութիւնը անհղնաւորուած թուղթին վրայ։

Հետաքրքիր աշխատութիւններ են յախճապակեայ արձանիկները, որոնք զարդանկարչական հանգամանք ունին։

Արուեստագէտի մը համար ամէնէն արկածալից շրջանն է իր երիտասարդութիւնը։ Ըստ անշահախնդիր հետաքրքրութիւն, ճիգ, ասոնք իր միջոցներն են որ կը գործածէ ամէն առթիւ ինքզինքը պարտադրելու եւ ապագայի յոյսեր ներշնչել տալու համար։ Բայց յաճախ ազատ բոցի մը տեւքին պէս կախարդական փիչերուայ մը մէջ իր լոյսը տարածելէ վերջ, յանկարծ կը շիջի ու կ'անհետանայ։

Սիւտճեանի ալ համակ երիտասարդութիւնը իր ներկայ արժանիքով լաւագոյն յոյսեր կը խոստանայ, բայց ան կը հասնի իր նախընտրած խուճային, եթէ համբերութիւնը ունենայ յամառ աշխատութեամբ դիմագրաւելու արուեստէն գալիք այլազան ու երբեմն նոյն իսկ յուսահատեցուցիչ խոչընդոտներուն։

Այդ տոկունութիւնն է որ կը մաղթենք մեր նորահաս արուեստագէտին։

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Յ. Գ.— Այս միջոցիս Galerie Georges Petit-ի մէջ տեղի կ'ունենայ տաղանդաւոր հայ նկարիչ Շարլ Ազատեանի նկարներուն ցուցադրութիւնը, որուն մասին կ'անդրադառնանք յաջորդով։

Նոյն

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՍՏՂ ԳԻՒՂԸ— Այս գիւղը կը գտնուի Մայկոպ քաղաքէն 9 վերստ հեռու. Ունի 205 բնակիչ, որոնք գաղթած են Թուրքահայաստանէն 102 քին. գիւղացիները շրջանային հողաբաշխական մարմինէն հետ կը կնքեն պայմանագրութիւն մը, որուն համաձայն գիւղացիները իրաւունք պիտի ունենային 9 տարի շահագործելու հողը. 300 տեսիադին։ Սակայն յետոյ երեւան եկաւ որ հողը հազիւ 190 տեսիադին կայ։ Այս պատճառով բացը կը մնայ 95 հողի, ո... րոնք կը տեղափոխուին ուրիշ տեղեր։ Հակառակ այդ իրողութեան, հողաբաշխական մարմինը կը գանձէ վարձքը հաշուելով 300 տեսիադին հողի։

Գիւղին երեք տարին կ'ըլլայ մէկ լծկան, այնպէս որ գիւղացիները մինչեւ այժմ հազիւ թէ կրցած են հարթել հողին մէկ երրորդը, եւ գնել մշակութեան յարմար վիճակի մէջ։ Մնացած երկու երրորդ մասը կարելի չէ եղած շահագործել՝ ներքեւ օգնութեան, գիւղացիներուն տրուած է միայն 300ական րուբլի վարկ, այնքան անբաւարար, որ ժողովուրդը ուզած էր կազմակերպել փոխառութեան սնտուկ մը, թէեւ, անծանօթ պատճառներով, այդ ալ չյաջողեցաւ։

Գիւղացիները կ'ապրին ուտելով միայն եգիպտացորեն եւ կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ։ Գիւղացիներուն մէջ չկան ծխախոտի մասնագէտներ, եւ բերքը որակով մեծ բան մը չարժեր։

Կրթական աշխատութիւն երբեք փորձուած չէ։ Որովհետեւ, ինչպէս գիւղացիները կը գանգատին, շրջանային հողաբաշխական մարմինը չի թոյլատրեր դպրոց կառուցանել, արգիլուած է «հիմնական շինութիւններ կատարել»։

ՑԵՐԿՈՎՆԻ — ԿԱՎԱԼԵՒՍԿԻ ԳԻՒՂԸ — Այս գիւղը կը գտնուի Պլինկովայի մօտ, ունի լեռնային օդ եւ առողջարար ջուր։ Գիւղը կը բաղկանայ 60 տունէ, փռուած լերան լանջքին, այնքան նօսրկեկ որ գիւղին մէկ ծայրէն միւսը 3 քիլոմէթր է։

Դպրոցը կը գտնուի գիւղին կեդրոնը։ Ջուրի հող ու պարտէզ։

ՄՈԶԴՈԿ ԳԻՒՂԸ— Մոզդոկ գիւղը կը գտնուի Թէրէքի շրջանին մէջ։ Գիւղացիները կ'աշխատին նաւթային հորերու մէջ։ Վերջերս 31 ընտանիք հասան Ալեքսանդրապոլէն, չափազանց խեղճ վիճակի մէջ։

ՑԻՑԱ ԳԻՒՂԸ — Ցիցա գիւղը կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ։ Երբ հայկական շրջանին սահմանները որոշուեցան, Ցիցա գիւղը դուրս մնաց։ Ցիցացիները ուզեցին տեղափոխել իրենց գիւղը Հողաբաշխական մարմինը պահանջեց իւրաքանչիւր գիւղացիէ մէկ րուբլի Գիւղացիները անմիջապէս հաւաքեցին եւ յանձնեցին 204 րուբլի։ Սակայն ոչ ոք շարժած է գեռ իր տեղէն։ Գիւղացիներէն շատերը կանոնաւոր վարուցան չըրին խորհելով որ պիտի տեղափոխուին։

Ջմեռը, շատերը բանդեցին իրենց ամբողջ անհատկերը լրացնելու համար իրենց անհրաժեշտ պահանջները։ Գիւղացին հողաբումէկ գործ ունի, սակայն կը վարանի կը փախնայ որ հրաման կուգայ անմիջապէս տեղափոխուելու։ Եւ այսպէս խեղճ գիւղացիները, ձեռքերը ծալած, կը սպասեն երկու կրակի միջեւ։

ԱՂՋԻԿ ԿԸ ԾԱԽԵՆ — Ցիցա գիւղին մէջ հարսնիք կար։ Ուրախութիւն, մինչդեռ հարսնցուն արիւն-արցունք կուլար։ Որովհետեւ, նոյնը Գրիգոր Բաղդասարեան, 100 րուբլիի ծախած էր աղջիկը Ջամբ-Դարայի Յովսէփ Ղազարեանի։ Աղջիկը բողոքեց, կանչեց, լացաւ ու կծեց թէ չէր սիրեր։ Բայց հօրը կամքը գօրենքն էր, եւ հարսնիքը կատարուեցաւ գինիով եւ արցունքով։

ԲԺԻՇԿ Կ'ՈՒԶԵՆ— Մայկոպ գաւառին հայկական շրջանը գրեթէ մեծ մասով զրկուած է բժիշկէ եւ բժշկական օգնութենէ։ Ամբողջ այս շրջանին միայն ֆելդշերական եւ խոյթան ունին բուժակայաններ, իսկ Դուբինկա, Ռէժէտ, Կուժինկա, Մարատուկ հայկական ամենամեծ գիւղերը զուրկ են բժշկական ամենատարրական օգնութենէ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԸ ՓԻԻԻԹ ՄԷՋ

Մեր քաղաքը, ուր մօտ երեքուկէս տարիէ ի վեր Հայեր կը գտնուին, շատ գեղեցիկ, մաքուր եւ օդաւէտ վայր մըն է։ Ունինք 29ի չափ հայ գործաւոր ու գործաւորուհիներ, նաեւ երկու մանչեր, որոնցմէ մէկը կը յաճախէ ֆրանսական դպրոց։ Մենք ալ կ'աշխատինք ժանեակի գործարանը, օրավարձ ստանալով ժամը 1.95 ցորենը, իսկ 2.20 գիշերը։ Կիներու օրականն է 12—13 ֆր.։

Թէեւ մեր օրականները բաւարար չեն, բայց ժամերու առաւելութիւնով հացի դրամը կը հանենք։ «Յառաջ» մեզի տեղեկութիւն կուտայ գործազրկութեան մասին, եւ կը համբերենք։ Մեր գաղութը գրեթէ չզգուեցաւ տագնապէն։ Մեր գործատէրը ո՛ր եւ է հայ աշխատաւոր չարձակեց։ Բոլորս ալ շատ յարգի ենք։ Միայն մէկ ազայ հանեցին, ան ալ չափը անցուցած էր։ Ջմեռը եկաւ գնաց Մարսէյլ. երկու շաբաթէն նորէն եկաւ. երկուքուկէս տարուան վաստակը եկաւ. Նորէն մեր քաղաքը, ու դարձեալ գործի մտաւ միեւնոյն տեղը։ Քանի մը օր յետոյ, ֆրանսացի գործաւորի մը հետ կռուելով դանակ քաշեց եւ վտարուեցաւ։

Ջունինք որ եւ է ազգային կազմակերպութիւն, բայց յոյսեր կան որով հետեւ գաղութը ... գնելէ պիտի շատնայ։ Մեր գործարանատէրը պէյրութեն եւս քանի մը հայ աշխատաւորներ բերել պիտի տայ։ Ոչ ամուսնութիւն, ոչ հիւանդութիւն եւ ոչ մահ. Բոլորս ալ կը սպասենք որ շորնան Հայաստանի ճամբաները։

ՓԱՐԱՒՈՆ ԱՆՍՈՒՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԱՓՕ—ԱԼԻ ՊԻՆ ՍԱՅԻՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. Թղթ.).— Շաբաթ մը առաջ Մարսէյլի բոլոր ծանօթ հրապարակներուն վրայ կը կարդայինք. «Գափօ Պաղտասարեան, հայ ախոյեան»։ Պաղտասարեանի համարձակութիւնը զարմանք պատճառած էր բոլոր Ֆրանսացիներուն։

Գափօ մէկ տարուան փորձառութիւն ունեցող 19-20 տարեկան երիտասարդ մըն է 59 քիլօ ծանրութեամբ, իսկ իր հակառակորդը Ալի Պին Սայիտ, Մարաքի ախոյեան սեւամորթ մը, 64 քիլօ, որ ցարդ իր հակառակորդները խաղին կէսին տապալած եւ երբեք չէր յաղթուած։

Մրցումը տեղի ունեցաւ Կիրակի, 22 Մայիս, կէս օրէ վերջ «Վէլէտրոմ»ի ընդարձակ մարզադաշտին մէջ։ 4000ի մօտ ֆրանսացի բազմութեան մէջ կը նշմարուէին հարիւրէ աւելի հայ հետաքրքիրներ.

Քանի մը պզտիկ մրցումներէ վերջ, սեւամորթը հրապարակ նետուեցաւ իր երկայն հասակով եւ սեւ շրթունքներուն տակէն ճերմակ ակռաները ցուցադրելով. հանդիսատեսները բարեւեց ու նստաւ իր տեղը։ Քիչ յետոյ Պաղտասարեան իր միջակ հասակով, կարճ ուսկան լարքաշ բազուկներով, նոյնպէս ժողովուրդը բարեւելէ վերջ գրկուեցաւ իր հակառակորդին հետ։ Տրուած ազդարարութեան վրայ, սկսաւ խաղը որ պիտի տեւէր 12 շրջան, 3ական վայրկեան։

Մինչեւ 5րդ շրջանը հակառակ Պաղտասարեանի ջանքերուն, Ալի Պին Սայիտ ուժգին հարուածներ կ'իջեցնէր ու պահ մը յուսահատութիւն տիրեց ներկաներուն մէջ։

Վեցերորդ շրջանին Պաղտասարեան սկսաւ յարձակողական։ Եօթներորդին Պաղտասարեանի հարուածներուն սաստկութեան տակ, Ալի Պին Սայիտ, երկու անգամ գետին ինկաւ։ Վերջին 12րդ շրջանին Սայիտ բոլորովին ուժաթափ եղած էր եւ վերջ գտաւ խաղը։

Թէեւ Պաղտասարեան կէտերու առաւելութեամբ յաղթական էր, սակայն դատաւորներու մէջ պզտիկ վիճաբանութենէ վերջ, հաւասար հռչակեցին երկու կողմերը։

Պաղտասարեան յայտարարեց թէ ամիս մը վերջ դարձեալ մրցում կը պահանջէ այս անգամ 15 շրջան 3ական վայրկեան։ Հանդիսականներու մէջէն բուռն ծափերով անցաւ մինչեւ իրեն մասնաւոր սենեակը։

Ս. Մ.

ԹԵՆԻՍ ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ.— Ինչպէս ծանուցած էինք, Մայիս 15ին Կիրակի օր, տեղի ունեցան թենիսի առաջին մրցումները Պրիւքսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.եան եւ Անվէրսի Հ. Ե. Միութեան միջեւ։ Հակառակ անպատեհ օդին, մրցումները կատարուեցան առանց ընդմիջումի, խանդավառ եւ բարեկամական մթնոլորտի մը մէջ։ Ներկայ էին երկու գաղութներու մարզասէրները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը օրուան յաղթականը հանդիսացաւ, ակնկալուածէն շատ աւելի լաւ արդիւնքով. 2ի դէմ 7 յաղթանակով։

Յունիսի մէջ տեղի պիտի ունենան փոխադարձ մրցումները, Անվերսի Հ. Ե. Միութեան խաղավայրին վրայ։

Մաթոսեան բաժակ.— Միութեան թէնիսի բաժանմունքին պատուակալ նախագահ Գ. Ալ. Մաթոսեան կը նուիրէ բաժակ մը, որուն համար ամէն տարի Յունիսին կամ Յուլիսին Անվէրս եւ Պրիւքսէլ պիտի մրցին իրարու հետ։ Երեք անգամ յաղթական խումբը վերջնապէս պիտի ստանայ բաժակը։

Ֆութպոլ.— Ներկայ շրջանի վերջին բայց ամենակարեւոր մրցումն է որ տեղի կ'ունենայ վաղը Եր. Մայիս 28, ժամը 6ին Parc Josaphat-ի մարզադաշտին վրայ։

Մրցումը տեղի կ'ունենայ բաժակի մը շուրջ, որ նուիրուած է U. S. R. C.-ի կողմէ. Groupement corporatif de Trabant-ի Adhérents-ներու բաժանումին այս տարուան ախոյեանը։ Հրաւիրուած են մասնակցելու վեց կարեւոր միութիւններ, ընդ որս և Հ.Մ. Ը. Մ.ը։

Վարչութիւնս երջանիկ պիտի համարէր ինքզինք եթէ գաղութիս անդամները, գէթ այս անգամ, մեծ թիւով փութային քաջալերելու մեր մարզիկները։

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր,

Նկատելով որ Հօկը ո՛չ թէ բարեգործական միութիւն մըն է, այլ նոյն դիմակին տակ քանի որ... ները շահագործող ընկերութիւն մը, եւ պառակտիչը բովանդակ գաղութահայութեան, բողոքելով կը հրաժարիմ ազգակործան կոմբինէն։ Այս առթիւ կը հրաւիրեմ բոլոր գիտակից հայրենակիցներս, որոնք գո՛հ են գացեր շռայլ խոստումներու, որ ճզմեն իրենց դիրքը հանդէպ կեղեքիչ Հօկին։

Ցաւ. Սարաֆեան

Տէսին

ՀՐԴԵՀ.— Թուրինոյի ամէնէն նշանաւոր եւ հին թատրոններէն մէկը, Ալֆիէրիի մէջ հրդեհ ծագեցաւ։ Բոցերը արագօրէն տարածուեցան բեմէն ներս, եւ ամէն կողմ, եւ շուտով մոխիր դարձաւ շէնքը ամբողջովին։ Ոեւէ օգուտ չըրին հրշէջներուն գերազոյն ճիգերը։ Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան։ Վնասը կը հասնի տասնեակ մը միլիոն լիրի։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆԻ

ԻՆՉՊԷՍ ՁՆՈՒԶ ԸՆՑՈՒՑԻ ԸՆԿԵՐՈՋՍ ԿՈՍՏ ԹՈՒԼՈՒՐՈՆԻ ԲԱՆՑՈՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

— Բայց ոչ հազարապետ՝ ...հօս է որ գիս կանչել տալը ...ընելու համար թէ՝ պէտք է որ ...կեսօրին քովս գտնուինք. այնքան որ հազիւ ժամանակ ունիմ ...ջարժը ի վիճակի գնելու։

— Քո՛մս, բոփ, կատարեալ է. ...եւ ես ալ, մեր կարգին ...հրեցինք հոն երթալ անշուշտ ...ուհին պիտի տեսնենք հոն, ...18 երեն քան մը մի ըսէք. որ... ...գի մեզ հոն տեսնելու անակնկալ ...ունենայ ժամը քանիին կը ...կինք։

— Ճիշդ երկու քին, հազարապետ։

— Լա՛ւ, մենք հաւանաբար ...ի ոչ կը մեկնինք ցտեսութիւն։

— Ցտեսութի՛ւն, հազարապետ։

Ես դարձայ եւ գացի անկիւնի նպարավաճառին քով, որուն հետ մերթ ընդ մերթ խօսքի կը բռնուէի եւ անկէ քառորդ քիլօ փոքր շաքար գնեցի։

— Եղնիկներս շաքարոտելու համար է,— բսի, շատ կը սիրեն գինիի մէջ թաթխուած եղակը։

Պանդոկ մտած ատենս նշմարեցի պարոնուհիին ինքնաշարժը, որ կառքը կը փորձէր։

Ցինքը կանչելով ըսի.

— Եկէք նայիմ, Արոֆ. գաւաթ մը ճերմակ գինիէն կը փոխնաք։

— Ըստ հաճոյքը դաշնավարապետ, պատասխանեց խնդալով։

— Լաւ ուրեմն, աճա ասկի մը մինչեւ Վարթային քով կըցառնէք. քարափի ծաղկավաճառ աղջիկը կը ճանչնա՞ք իմ կողմէս անկէ փունջ մը ծաղիկ կ'ուզէք — որովհետեւ շատ կը փափաքիմ ծաղկազարդել ցիկին Ափրընոմի կառքը. յետոյ գաւաթ մը գինի կը խմէք ու կուգաք։

Լաւ, հազարապետ բայց հապա՛ կառքս...

— Հոգ մի ընէք կառքին համար սիկար մը կը ծխեմ ու ձեզի կը սպասեմ։

— Եթէ այդպէս է, լաւ ուրեմն։

Ու վազելով մեկնեցաւ։

Հազիւ թէ անկիւնը դարձած էր, ակնարկ մը նետեցի շուրջս եւ տեսնելով որ կառատան մէջ ինձմէ զատ մարդ չկայ, կառքին իւղի ընդունարանին մէջ նետեցի փոքր շաքարը. զոր այս նպատակով գնեցի էի նպարավաճառէն։

— Կոզը տանի զիս, եթէ այս խառնուրդով պարոնուհին կէս ճամբան չմնայ

Ցեռոյ. պարոնուհին գլխուն խաղցած խաղիս գո՛հ գացի ճաշելու իմ սովորական տեղս գրասենակ։

Ճաշի պահուն որ եւ է միջադէպ չպատահեցաւ եւ ճաշը վերջացաւ ուրախութեան մէջ։

Երիտասարդ սպայ մը, Գերմանիոյ մէջ իր գերութեան միջոցին, բերդին հրամանատարին հետ իր ունեցած վէճերը կը պատմէր

Սպային պատմութիւնը այնքան զուարճալի թուած էր խամա Շթաուպի, որ չէր կրնար ինքզինքը զսպել խնդալէ։ Բայց Ֆօն Ռիխպէռ հազիւ թէ կը խնդար յայտնի էր թէ չէր ախորժեր։

Ի վերջոյ սեղանէն ելաւ եւ խօսքը իր եղբօր կնոջ ուղղելով ըսաւ,

—Գիտէ՞ք, սիրելի բարեկամուհիս, թէ այս կէսօրին բաւական ճամբայ ունինք կտրելիք եւ եթէ կ'ուզէք անմիջապէս մեկնինք։

Ցիկինը հաւանութիւն յայտնեց գլխու շարժումով մը եւ քիչ յետոյ տեսանք որ իրենց կառքը կը յառաջանային։

Նշանով մը Կ... եւ Մ. տեղակալները կանչեցի

— Ահա՛ թէ ինչ կ'անցնի կը գտնայ. խամա Շթաուպ եւ Ֆօն Ռիխպէր քովս մեկնեցան. բայց չպիտի հասնին, կամ պիտի հասնին մեր ընկերակցութեամբ։ Շատ երկար կ'ըլլայ ձեզի բացատրել թէ ինչո՛ւ. փացէք եւ հագէք ձեր քաղքենիի զգեստները եւ տասը վայրկեան յետոյ եկէք գիս գտէք։ Միայն թէ՝ չըլլայ որ վրանիդ ո եւ է զէնք առնէք։

Տասը վայրկեան յետոյ, մինչ մենք կը նստէինք մեր ինքնաշարժը, որուն վարիչը գաղտնի ոստիկան մըն էր, տեսանք որ խամա Շթաուպի ինքնաշարժը կը սուրար մենք ալ մեր կարգին նետուեցանք անոր ետեւէն։

ՆԵՐՔԱԿԱՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ

Զգեցինք որ խամա Շթաուպի կառքը բաւական մը առաջ անցնի այնքան որ չնշմարեցին թէ իրենց կը հետեւինք

Այս առիթէն օգտուելով սկըսայ ընկերներուս բացատրել թէ ինչ կրնանք ընել տիրանալու համար մեր թանկարժէք վաւերաթուղթերուն։ Ցատակագիծս պարզօրէն պատրաստուած էր։

Կամ այն է որ խամա Շթաուպ եւ իր ընկերը պիտի հասնէին մեզի հետ մէկտեղ մինչեւ քօմս երթալ. այս պարագային գիրենք ձերբակալել պիտի տայի սահմանագլխի պահակախումբին կողմէ, կամ պիտի մերժէին մեզի ընկերանալու ու ետ պիտի դառնային։

Այդ պարագային, մեզի կը մնար բանի ուժի դիմել, գողցուած թուղթերը ետ առնելու համար։

(Նաք.)

Ծովակալ Պրիսթոլ մեկնած

Թուրքիոյ ամերիկեան ներկայացուցիչ ծովակալ Պրիսթոլ երեքշաբթի օր վերջնապէս մեկնած է Պոլիսէն դէպի Չինաստան, ուր պիտի ստանձնէ ծայրագոյն արեւելքի ամերիկեան նաւատորմին հրամանատարութիւնը։

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը գրէ. «Այն հարիւրաւոր օտար դիւանագէտներուն մէջ, որոնք գինադադարին թշնամական դիրք բռնեցին Թուրքիոյ հանդէպ եւ անբարեացակամօրէն վերաբերուեցան, ծովակալ Պրիսթոլ այն միակ դիւանագէտն է, որ իր երկիրը կը դառնայ՝ դրական գործ մը կատարելէ վերջ, եւ ամբողջ Թուրք ժողովուրդին համակրանքն ու սէրը ունենալով իրեն հետ»։

Թուրքիոյ արտաքին առեւտուրը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.— Հրատարակուեցաւ 1926ի առաջին վեցամսեային Թուրք արտաքին առեւտուրին վերաբերեալ վիճակագրութիւնները, զորս 1925ի թիւերուն հետ բաղդատելով կը տեսնուի թէ զգալի բարւոքում առաջ եկած է։ 1925ի առաջին վեցամսեային 117 միլիոն ոսկիի ներածում եղած է, մինչ 1926ին այդ թիւը իջած է 107 միլիոն ոսկիի, իսկ արտածումները 84 միլիոն ոսկիէն 91 միլիոնի բարձրացած են։ Որով բացը 33էն 15 միլիոն ոսկիի իջած է։

Աշխատանքի միջազգային խորհրդաժողովը

Չորեքշաբթի առաւօտ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ միջազգային աշխատանքի վեցերորդ խորհրդաժողովը։ Կը մասնակցին 42 երկիրներ, 323 պատուիրակներով եւ մասնագէտներով։ Պիտի տեւէ մօտ երեք շաբաթ։ Օրակարգին վրայ կան երեք գլխաւոր հարցեր.— հիւանդութեանց դէմ ապահովութիւններ, արհեստակցական միութեանց ազատութիւն, նուազագոյն օրավարձերու՝ ճշդում այն ճարտարարուեստներուն մէջ, ուր գործատիրական եւ բանուորական կազմակերպութիւնը անբաւական է։

Առաջին նիստին մէջ երկար ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի կառավարական ներկայացուցիչ Արթիւր Ֆոնթէն, որ յայտնեց թէ խորհրդաժողովը միայն հիւանդութեանց դէմ ապահովութեան հարցով պիտի կրնայ զբաղիլ, միւս երկու խնդիրները պիտի յետաձգուին յառաջիկայ տարուան։

Լինտպէրկ Եւրոպայի շրջանը պիտի ընէ

Հարիւրապետ Չ. Լինտպէրկ վերջնապէս որոշեց Եւրոպայի շրջանը կատարել իր օդանաւով, ու հետզհետէ պիտի այցելէ հետեւեալ մայրաքաղաքները՝ Պրիւսէլ, Լոնտոն, Քոփէնհակ, Պերլին, Վիէննա, Հռոմ, Սթոքհոլմ, հաւանաբար նաեւ Մատրիտ, յետոյ Փարիզ գալով պիտի դառնայ Ամերիկա։ Այս ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ քանի մը շաբաթ, որովհետեւ իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ պիտի մնայ երկու օր՝ այս ձեւով Լինտպէրկ 3000 մղոն ճամբայ պիտի կտրէ։ Հակառակ անոր որ բոլոր երկիրներու թագաւորներն ու նախագահները կը հրաւիրեն զինքը իրենց հիւրը ըլլալ, Լինտպէրկ կը նախընտրէ ամերիկեան դեսպաններուն մօտ հիւրասիրուիլ, ինչպէս Փարիզի մէջ։ Հոլանտայի, Ռումանիոյ, Նորվեկիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ, Հունգարիոյ, Զուիցերիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ Փարիզի դեսպանները եւս խնդրեցին Լինտպէրկէն իրենց երկիրները այցելել, սակայն ամերիկացի հերոսը չպիտի կրնայ գոհացնել անոնց բաղձանքը, շատ ժամանակ չունենալուն համար։ Լինտպէրկ կը յուսայ 25 ժամուան թռիչքով այցելել մեծ մայրաքաղաքները, այսպէս՝ Փարիզէն Պրիւսէլ՝ 170 մղոն, երկու ժամ, Պրիւսէլէն Լոնտոն՝ 220 մղոն, երկու ժամ, Լոնտոնէն Քոփէնհակ՝ 625 մղոն, վեց ժամ, Քոփէնհակէն Պերլին՝ 220 մղոն, երկու ժամ, Պերլինէն Վիէննա՝ 340 մղոն, 3 ժամ, Վիէննայէն Հռոմ՝ 510 մղոն, 4ուկէս ժամ, Հռոմէն Մատրիտ՝ 890 մղոն, 7 ժամ, Մատրիտէն Փարիզ՝ 700 մղոն, 6 ժամ։

Լինտպէրկ ամերիկեան համառօտագրութեամբ Լինտի, կը յայտարարէ թէ Ամերիկա վերադարձին պիտի շարունակէ աշխատիլ իբր օդանաւորդ։ Երբ մէկը հարցուց, որ մէկ միլիոն տոլար պարգեւով պիտի ձեռնարկէ՞ աշխարհի շրջանը կատարելու, Լինտի պատասխանեց օր երբ առաջարկ ներկայանայ պիտի ուսումնասիրէ այդ խնդիրը։ «Շ. Թրիպիւն» կը գրէ թէ վերջին քանի մը օրուան ընթացքին Ամերիկայէն եւ Անգլիայէն զատ՝ աշխարհի չորս կողմերէն —նոյն իսկ Ռուսիայէն, Ճափոնէն, Չինաստանէն եւ հարաւային Ափրիկէէն — միլիոնաւոր տոլարի առաջարկներ եկան Լինտպէրկի, սակայն բոլորն ալ մերժեց, ըսելով թէ ինք դրամ շահելու համար չէ որ Ատլանտեանը կտրեց։

Վաղը՝ շաբաթ կէսօրին Փարիզի վրայ կարճ թռիչք մը կատարելէ վերջ Պրիւսէլ պիտի մեկնի։

Ընդունելութիւնները կը շարունակուին։ Առջի օր Պլէրիոյի մօտ ճաշելէն վերջ, ընդունուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ։ Երէկ առաւօտ այցելեց մարաջախտ Ֆոշի, կէսօրին ճաշեց արտաքին նախարարութեան մէջ, ժամը 3ին պաշտօնապէս ընդունուեցաւ Քաղաքապետարանին մէջ։ Համբարձման տօնին պատճառաւ մեծ բազմութիւն մը կը սպասէր իր ճամբան։

Ժամը 5ին Իւնիօն Էնթէրալիէն իրեն ի պատիւ ընդունելութիւն մը կազմակերպեց։

Տիկին Տէօյչ տը լա Մէօրթի իրեն նուիրած 150.000 ֆր.ը Լինտպէրկ նուիրեց նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքներուն։

Ամէն օր նուէրներ կը տեղան երիտասարդ օդանաւորդին։ Ֆրանքլին ինքնաշարժի ընկերութեան նախագահը ինքնաշարժ մը նուիրեց։ Փարիզի աշխատաւորուհիները շարունակ ծաղկեփունջեր կը ղրկեն։ Մարդ մը ոսկի ածելի մը նուիրեց. ուրիշ մը ադամանդեղէն զարդեր՝ մօրը համար։ Բոլոր նուէրները մասնաւոր սենեակի մը մէջ կը դասաւորուին։

Լոնտոնէն Ալպէր տը Քուրվիլ հեռագրով հաղորդեց Լինտպէրկի թէ 500.000 սթերլին կը տրամադրէ օդանաւով աշխարհի շրջանը կատարելու համար։

Օդանաւին պէնզինը պարպուեցաւ առջի օր եւ տեսնուեցաւ որ 84 լիդր միայն մնացած էր, այսինքն մէկ ժամէն քիչ մը աւելի բաւելու չափ։ Շարժիչ մեքենան մէկ ժամուան մէջ մէկ լիդր իւղ սպառած է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 8ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
„ՄԱՅԻՍ 28” ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Փարիզի մէջ 29 Մայիս Կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, «Փրքի Ժուռնալ»ի սրահը

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

վաղը իրիկուն ժ. 8ին, երիտ. միութեան սրահը, 138 R. Etienne Dolet

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Ընթակոմիտէի Ատարկանութեան, Ջավ. Որբ. միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Երիտ. Միութեան։

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

կը տօնուի 29 կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Սալոն Էսփանեօլի մէջ, 46 Rue Tapis Vert, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Երզնկայի կոմիտէին։ Բանախօսութիւններ, երգ, արտասանութիւն եւ երաժշտութիւն։

ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

Համդէս-ներկայացում կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վաղգէն» խումբին կողմէ, Սիմոնի գիւղի սրահին մէջ. կիրակի 29 Մայիս ժամը 2.30ին։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, ծայլ., կովկաս. զանազան պարեր։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Յայ տէ Քոնֆերանսի մէջ։

Բանախօս ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԴՈՒՆՈՒՐՃԵԱՆ։ Երգեր եւ արտասանութիւններ. Ցոփ պիւֆէ. Յանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս.

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Նավէլթի ցանսինկի սինէմային մէջ։

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

29 Մայիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը Ճիշդ 2ին, Նորակառոյց Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։

ՏԷՔԱՋՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի եւ չէզոք երիտասարդներու, 29 Մայիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին. բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւններ եւայլն։

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ
29 ՄԱՅԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 1ԻՆ
ՍԹԱՏ ԷԼԻԶԱՊԷԹ

PORTE D'ORLÉANS

Ապահովեցէք ձեր տոմսերը.

ԳԻՆԵՐԸ.— 20, 10, 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Մէթրօ Փորթ տ'Օրլէան, Թրամուէյ 8 եւ 28, Օթօպիւս AE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հայ Թրամ. գեղարուեստական խումբը ղեկավարութեամբ՝ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին կուտայ Ա. ներկայացումը Լոնտոնի մէջ, 60 Paddington Street W. 1 սրահը

“ԱՆՑԱԾ ԿԻՆ„

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Էրատոյի» խումբի. ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Charles-Chefson, Bois-Colombes. Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 29 Մայիս Կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայ [illegible]

Տէր եւ տիկին Յ. ձ. Սիլուանը, Գ. Ջոլոլեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց տարաբախտ մօր

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՈԼՈԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ մասնակից եղան իրենց խոր սուգին ու անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին։ Մասնաւորապէս իրենց շնորհակալիքը կը յայտնեն Տ. Տ. Խոյեան, Թագլմեճեան, Գանձեան քահանաներուն, որոնք սիրայօժար ընկերացան մինչեւ գերեզմանատուն։

ՍԷՆԹ ԼԵԹԻԷՆԷՆ մեզի կը հաղորդեն թէ տարաբախտ Դ. Գարբիէլօֆի գերեզմանին վրայ ծաղկեպսակներ դրած էին նաեւ ընկ. Խաչիկ Սիմոնեան եւ Գ. Մար. տիրոս Գարակէօզեան։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant: H. TEURNIER

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—Շապին Գարահիսարցի Նշան Շահինեան, աւարտած Լըզըրումի Սանասարեան վարժարանը, մօր անունն Իսգուհի, քրոջ անունը Շողակաթ, որ կիրասոնի մանկապարտէզին մէջ վարժուհի էր, իսկ եղբայր մըն ալ ունէր խափագար, որ Պոլսոյ ազգային հիւանդանոցին մէջ մեռաւ, իմացնել՝ St-Loup Grands Paines Mme. Soffy Térzipanossianի Marseille։

— Տիկ. Էլիզ Շահէն՝ ծնեալ Մարգարեան, Աֆիոն Գարահիսարցի, հօր անունն Մարգար, կը գտնուէր Նիւ Եորք, իմացնել քրոջը Հռիփսիմէ Մարգարեանի, 11 Rue Tapis-Vert, Hotel du Siècle, Marseille, France)։

Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել.

— կը փնտռուին Սեւրիոյ Անթիլիասի որբանոցի որբերէն, Նշան Պէնլիեան, Յովհաննէս Ալոյեան, Յովսէփ Տէմիրճեան, Իփամ Գարբիլեան, որոնք 1923ին Նիւր-Իսթ Ռըլիֆի միջոցաւ ֆրանսա փոխադրուած եւ բազմաթիւ [illegible] գործատուներու մէջ [illegible] են։ Դիմել՝ Haroutune Sc[illegible]erdjianի L. Donnete, St. Hilaire Grasse։

— *Կէյվէ Քարտապէլէնցի Նաթէր Թօլեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին Յովհան Թօլեանը։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի հետեւեալ հասցէին իմացնել.—* Mlle Esther Tolian, 33, Rue Berlioz, Nice A. M. (France

— կը փնտռուի Թոգաթի թեփրանեալ գիւղէն Աղապէկ Գապիկեան, որ 1923ին Պոլիսէն Իրլանտական կամաւոր գրուելով Ալճերիա մեկնած է. տեղեկացնել՝ A. Pehlivanianի 5 Rue Wilson, Décines, Isère, France։

— կը փնտռեմ հայրս Փիլիպպոս Վառիկեան, մայրս Մարգրուհի, քոյրս Արփինէ, եւ մեծ եղբայրս Վահան որ այժմ Փարիզ կը գտնուի, ամուսնացած, փոքր եղբայրներս Երուանդ, Աշոտ, Ասքանազ, Արշաւիր։ Տեղեկացնել՝ Լուսինէ Վառիկեանի, 109 Promenade de la Plage, Vieille Chapelle, Marseille

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի հայութեան մտաւոր եւ ազգային զարգացման նպաստելու նպատակներով, Հ. Յ. Դ. Գամ. միութիւնը հիմնած է գրադարան ընթերցասրահ մը, ուրկէ կ'օգտուին Մարսէյլի բոլոր Հայերը առանց խտրութեան։

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ հեղինակներէն եւ հրատարակիչներէն, որ բարի ըլլան իրենց հրատարակութիւններէն մէկ մէկ օրինակ ղրկել Մարսէյլի այս անդրանիկ գրադարանին, իբր նուէր, հետեւեալ հասցէով։ Mr Gaidzag Djarayan, 14 Rue de la Gare, Marseille։ կը խնդրուի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով։ Դիմել Լ. Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine)

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահպազ 5 ֆրանք, ... թոշա ալէյ 5, Քաջիկին ... ջէն փրկուած էջեր 12.50, ... ւէն Լիբէէն 20, Նամուս 12, Զար ... 12, Պատուի համար 12, Լաւլիան ... Երազահան, Կայծ մը Օրամէ... 5, Թուղթի փառք 5, Վարժ... [illegible] 5, ... [illegible] ... Հայրենի 10, Լիբանի ... Լանդ ... համաւմէտր ... եւ Բլէ) 8, Վերածնունդի 2, ... րէն 6, Թաղականին Կնիկը ... Տէր Պապան 25, Տանձ... տարի Պոլիսէն դուրս 25, Ընկ. ... ջունի 7, Հաւ. Յաւէր 10, ... քի Զարխեր 8, Անհետացած ... մը 10, Մերկ կինը 12.50, Յիմար ... 12.50, Կայծ 10, Արտիստ, ... եւ Սասուն 25, Երգարան 20, ... եւ Նամականի Պ. Դուրեանի ... Քերթուածները (62 էջ) 5։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոստի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր

Ստանալու համար դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 rue Quihou, Saint Mandé

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. Դիմել՝ Գարամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gounod Porte St Cloud

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրատուն
28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԱՄԵՐԻԿԱ	6 ամ.	10 ամ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՄԱՅԻՍ 1927
28 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 348

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՃԱՄԲՈՒՆ ԿԷՍԸ ԿՏՐՈՒԱԾ Է

Ամէն տարի այս օրերուն, խումբ մը մարդիկ շունչ եւ թիւն կը սպառեն, ապացուցանելու համար թէ Մայիս 28ը գոյութեան իրաւունք չունի:

Փառքի օրերուն, անոնք ալ մէկտեղ էին, պաշտօնական համագումարներէն մինչեւ եկեղեցիներու եւ սրահներու բեմերը: Անոնք բառ չէին գտներ, իրենց հպարտութիւնն ու բերկրութիւնը արտայայտելու համար:

Ինկա՛ւ հանրապետութիւնը: Եղածին ծաղրանկարը դարձաւ երկիրը իր պետական կազմով: Եւ ահա նոր եղանակ.— Այդ կեանքը բան չկար. կամ այսպէս է եղեր, ոչ թէ այնպէս: Ուրացում եւ անպատիւ նահանջ: Գիշերաշրջան տգնութիւն՝ ամէն բան ծաղրելու, սեւցնելու: Կատաղի գոլարութեր՝ մեր ձեռքը մնացած դրօշակը պատռելու, եւ նոր կացութեան, օրուան տէրերուն առջեւ երկրպագելու:

Տեսե՞ր էք այսքան անբարոյական պատկեր, ո՛ր եւ է ժողովուրդի մէջ:

Վարը կը հրատարակենք կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք պաշտօնական չորութեամբ կը պատմեն այդ Մեծ Օրուան անցքերը, հերոսական պայքարներէն մինչեւ պաշտօնական կարգիններու յայտարարութիւնները: Թող մեր տարագիր բազմութիւնները նորէն ու նորէն կարդան զանոնք, եւ դատաստան կազմեն իրենք իրենց:

Մենք պատասխան չունինք ուրացողներուն, դասալիքներուն եւ դաւադիրներուն:

Մեզի համար չափազանց ներողամտութիւն պիտի ըլլար հիւանդ արտով մնանկներու եւ մտաւորական գնչուներու հետ:

Մայիս 28ը կայ եւ կը մնայ: Մայիս 28ը ճամբուն կէսն է: Մինչեւ անգամ այսօրուան Հայաստանը իր նպատակ եւ արիւնով կարգուսարքով՝ հայկական ազատագրութեան մէկ հանգրուանն է: Երբեք՝ անոր վախճանը, ինչպէս կ'ուզեն հաւնողիլ ափ մը վիժուկներ:

. .

Անոնք որ պատմութենէ եւ քաղաքագիտութենէ կը ճառեն, ապահովաբար մոռցեր են որ այս ժողովուրդը ազատութեան, անկախութեան կը ձգտէր Մայիս 28էն շատ առաջ: Եւ ուրիշ փորձեր կատարած էր այդ ճամբուն վրայ: Սերունդներ առաջ մտածեր, տքներ են մարդիկ, համաձայն իրենց ժամանակի պահանջներուն եւ իրենց հասկացողութեան:

1547ին Ստեփաննոս Ե. Սալմաստեցի, իսկ 1563ին Միքայէլ Ա. Սեբաստացի կաթողիկոսները կը ճգնէին Հայաստանը ազատել պարսկական լուծէն, Հռոմի պապերուն միջոցաւ: Մէկ դար յետոյ, նոյն փորձը կը կատարէ Յակոբ Ջուղայեցի կաթողիկոսը, գաղտնի ժողով մը գումարելով Էջմիածնի մէջ 1678ին: Ժէ դարու իննսուն ական թուականներուն, Իսրայէլ Օրին առաջարկ կ'ընէ, ... թէ՛ արեւմուտք եւ արեւելք (Ռուսիա): Յետոյ կ'երեւայ Դաւիթ Բէկը, եւ կարճ ատեն մը անկախութեան դրօշը կը ծածանի հայկական հողամասի մը վրայ:

1760ին, Հնդկաստանէն ձայն կու տայ անկախութեան գաղափարը, Յովսէփ Էմինի միջոցաւ, որ Փեթերսպուրկ կ'երթայ եւ կը բանակցի Ռուսիոյ հետ: 1772ին, նորէն կ'արծարծուի անկախութեան գաղափարը, դարձեալ Հնդկաստանէն, Յակոբ Շահամիրեանի կողմէ, որ անկախութեան եւ հանրապետութեան ծրագիր մը կը պարզէ գիրքով մը, «Որոգայթ Փառաց» (Այս գիրքին մասին յուրջ ուսումնասիրութիւն մը ունի «Հայրենիք» ամսագիրը, Մայիսի թիւին մէջ):

Այդ հնդկահայը, որ եղած է միջակ դաստիարակութեան տէր, դեռ այն օրերէն այսպէս կը նկարագրէր հայ ժողովուրդին վիճակը.

— «Նոյնք լինը ձի ի տան չափառ պատրաստի. ո՛վ կամեցաւ նստաւ ի վերայ մեր եւ վարեաց մեզ ուր որ ինքն կամեցաւ. եւ երբեմն ... յաշեցի մեր արարին մեզ իբրեւ շունս որսորդի»:

Եւ դեռ ուրիշ հատուած մը.

— «... Եւ ... միաբան եւ միախոհ եղաք մշակ այլոց, ... երկրին մերոյ իբրեւ անասունս եւ անբան»:

Բաղդատեցէք այս նկարագրութիւններն ու ճիգերը մեր ժամանակներու կացութեան հետ: Քննեցէք, սերտեցէք ինչ որ եղեր է մեր օրերուն, եւ նորէն դուք հանեցէք եզրակացութիւնը:

Ամէն պարագայի մէջ, ինչ տեսակէտ ալ ունենաք, չպիտի կրնաք ժխտել մէկ իրողութիւն, — Այս ժողովուրդը ազատութիւն, անկախութիւն ազդակներ է դարերով: Մտածելու ձեւերը, պայքարի միջոցները փոխուեր են մարդէ մարդ եւ շրջանէ շրջան, բայց ոգին մնացեր է անաղարտ եւ անմահ: Կաթողիկոսին յաջորդեր է մելիքը, քաղաքագէտը, հրապարակագիրը, յեղափոխականը, ֆէտային: Բոլորն ալ յուսախաբ եղեր են, բայց երբեք դասալիք:

Եւ, սերունդներ յետոյ, զարհուրելի տագնապներու եւ կոտորածներու գնով, ահա հասեր ենք որոշ հանգրուան մը, ուրկէ անդին ճամբան կ'երեւայ արդէն: Դեռ շատ ճիգեր եւ զոհողութիւններ պիտի կրենք, բայց, «ժողովուրդներու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ»:

Միայն թէ, հաւատարմօրէն եւ ամուր փարինք մեզի յանձնուած դրօշին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԲԱՆԱՎԷՃ ՄԸ

Այսօր կու տանք «Նէնի Կաւկասիա»ի յօդուածին վերջին մասը, «Թիւրք Օճաղը»ներու կանոնագրին մէջ եղած փոփոխութեանց մասին:

Ինչպէս կը տեսնեն ընթերցողները, Ադրբէջանի գոլսոյ ներկայացուցիչը դժգոհ է եղած սահմանափակումէն: Այս յօդուածին առթիւ, Թոլսոյ Վազիրթը հետեւեալ խմբագրականը գրած է, չմոռնալով շեշտել թէ բէսուլ ... «սթրատարամմանի թուրքերուն տեսակէտն է»:

— «Մրագրի նոր փոփոխութեամբ, Թիւրք Օճաղըն գրկուած չէ արտասահմանի մէջ մշակութային ... կատարելու իրաւունքէն: Բայց ինչպէս կը խոստովանի ինք էմին պէյն ալ, Թիւրքմէութեան գաղափարին շուրջ զանազան հոսանքներ կան թրքական աշխարհին մէջ. — (կեդրոնացում) ..., համալաշնակցութիւն (ֆէտէրալիզմ) եւ անջատականութիւն ...: Մանօթ փոփոխութիւնը կատարուած է, որպէս զի Թուրք երիտասարդութիւնը անօգուտ եւ նոյն իսկ վնասակար տարակարծութիւններու չերթայ, եւ մէկ կէտի վրայ կեդրոնացնէ իր ջանքերը:

«Հաւանական է որ տեսակէտներէն աւելի լաւ պիտի ըլլար, եթէ «ազգային սահմաններ»ու յիշատակութիւնը չըլլար, ինչպէս կ'ուզէ Րէսուլ զատէ էմին պէյ: Բայց եթէ այս սահմանափակումը չըլլար, անկասկած օջախի շատ մը անդամներ ուրիշ ճամբաներու վրայ պիտի վատնէին իրենց ջանքերը, ի վնաս երկրին մէջ կատարուելիք աշխատանքներուն:

«Թուրքիոյ քաղաքական գործունէութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է իր ուժերը չցրուել զանազան նպատակներու վրայ: Հիմնական նպատակն է ամրապնդել հանրապետական եւ ազգային գաղափարները: Եթէ այս կէտը չապահովուի, արտասահմանի մէջ ալ աշխատանք թափուի, ընդհ. նպատակին իրականացումը կրնայ ուշանալ:

«Յետոյ զրկանքի ալ խնդիր չկայ: Թրքական մարմիններ միշտ ալ կրնան Ադրբէջան կամ Թուրքիստան երթալ եւ ուսումնասիրութիւններ կատարել: Արտասահմանէն աշակերտներ ալ կրնան գալ մեր վարժարանները. միայն թէ Թիւրք Օճաղըները իրենց կողմէ եւ ծախքով այլ եւս աշակերտ չպիտի բերեն»:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ հայ հռոմէականներու վարչական ժողովը որոշեց «հաճզ»ի տակ առնել եկեղեցապատկան կալուածներու վարձքերը, եթէ Պատրիարքարանը չյանձնէ սոմարները, գոյքերն ու հաշիւները:

Ժողովը որոշեց Մամուլին միջոցաւ համագործակցութեան հրաւիրել ուղղափառ քարենորոգչական շարժումին չմասնակցող ծանօթ անձերը.

Նախորդ հոգաբարձութեանց եւ Թաղ. խորհուրդներուն քով գտնուած գոյքերն ու հաշիւները վարչական եղանակով առնելու համար որոշեց դիմում կատարել կուսակալին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՐԻՏ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ ԱՆԳԼԵՒՌՈՒՍ ԽԶՈՒՄԸ

ՉԷՄՊՐԼԷՅՆԻ, ԼՈՅՏ ՃՈՐՃԻ ԵՒ ՔԼԱՅՆՍԻ ՃԱՌԵՐԸ

Անգլիոյ եւ խորհրդային Միութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը վերջնապէս պաշտօնական հանգամանք ստացաւ Հինգշաբթի օր, երբ Երեսփ. ժողովը 118ի դէմ 367 քուէով մերժեց աշխատաւորականներու բանաձեւը եւ վաւերացուց կառավարութեան որոշումը:

Աշխատաւորականներու կողմէ Քլայնսի ներկայացուցած բանաձեւին մէջ կ'ըսուէր մասնաւորապէս թէ Ռուսիոյ հետ խզումը պիտի ունենայ «միջազգային ծանր հետեւանքներ եւ պիտի փակէ առեւտրական ու ճարտարագործական խոստումալից ճամբայ մը»: Ու կ'առաջարկէր վերջնական որոշում մը տալէ առաջ յանձնաժողովի մը քննութեան ենթարկել կառավարութեան ներկայացուցած փաստաթուղթերը: Յետոյ խօսք առնելով, Քլայնս ըսաւ.

«Ռուսիա ամբաստանեալի աթոռին վրայ դրուած է. չենք կրնար անոր անմեղ կամ յանցաւոր ըլլալը վճռել՝ մինչեւ որ կանոնաւոր կերպով չդատուի: «Արգոս»ի խուզարկութիւնները յանցապարտութեան համոզիչ փաստեր չտուին: Կասկած չկայ որ պոլշեւիկեան պրոպագանդա տեղի կ'ունենայ ո՛չ միայն այս երկրին, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ: Այդ պրոպագանդայէն ամէնէն աւելի աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը տուժէ. սակայն կառավարութիւնը կը յուսա՞յ թէ Ռուսիոյ հետ ամէն յարաբերութիւն խզելով պիտի կրնայ վերջ տալ այս պրոպագանդային: Ընդհակառակն պոլշեւիկեան գործակալները իրենք զիրենք անպատասխանատու զգալով պիտի սաստկացնեն իրենց գործունէութիւնը: Ասկէ զատ խզումի երեսէն անգործներու թիւը պիտի շատնայ»:

Քլայնսի այս տկար ճառէն վերջ, արտաքին նախարար Չէմպրլէյն ծափերու մէջ բեմ բարձրանալով յայտնեց թէ Քաբինէտը եւս որոշած է խզել Ռուսիոյ հետ առեւտրական դաշնագիրը: Յետոյ խօսելով Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրին մասին, ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգները մինչեւ հիմա չեն ճանչցած խորհրդային Միութիւնը, սակայն Անգլիոյ չափ առեւտուր բրած են անոր հետ: «Օրինաւոր առեւտուրի համար ամէն դիւրութիւն տալու պատրաստ ենք, բայց երբեք թոյլ չպիտի տանք, որ ապօրէն գործունէութիւնը շարունակուի: Չենք կրնար քննիչ յանձնաժողովի առաջարկը ընդունիլ»:

Յետոյ նախարարը պատմականը ըրաւ պոլշեւիկներու հակաբրիտանական գործունէութեան Չինաստանի մէջ 1923էն՝ Քարախանի Փէքինի դեսպան անուանուելէն ի վեր: Կարդաց նաեւ նախորդ եւ ներկայ կառավարութեան օրով Ռուսիոյ ուղղուած ծանուցագիրներէն հատուածներ, ցոյց տալու համար թէ Անգլիա ո՛րքան համբերող եղած է: «Փետր. 23ի վերջին ծանուցագրէն հինգ շաբաթ վերջ, ըսաւ, Լոնտոնի գործակատար Ռոզէնկոլց հեռագիր գրկած էր կառավարութեան, քաղաքական գրգռութիւն առաջ բերելու նպատակով անհրաժեշտ փաստաթուղթեր ուզելու համար: Եթէ միայն անգլ. շահերը նկատի առնէինք, շատոնց պէտք է խզէինք, սակայն ուզեցինք պատեհութիւն տալ Խորհրդային Միութեան վերջ տալու անխոհուրդ արարքներու: Մեր համբերութիւնը անսահման եղաւ: Տեսնելով որ կրկնակի բերանացի ազդարարութիւնները ապարդիւն կը մնան, վերջին եւ հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը եւս ուղղեցինք: Խորհրդային կառավարութիւնը կարեւորութիւն չտուաւ անոր ալ. տեսանք թէ անուղղայ է: Մեր համբերութիւնը այլեւս իր ծայրագոյն սահմանին հասած էր: Այլեւս ո եւ է պատասխանատուութիւն չենք ստանձներ շարունակելու դիւանագիտական այնպիսի յարաբերութիւններ, որոնք տեւական վտանգներու աղբիւր մը դարձած են: Ուստի խորհրդարանէն կը խնդրենք, որ բացորոշ կերպով եւ առանց այլեւայլի իր համաձայնութիւնը տայ մեզի, և չենք կասկածիր որ պիտի տայ»:

Ազատականներու կողմէ Լոյտ Ճորճ բեմ ելլելով խօսեցաւ իր լաւագոյն ճառերէն մէկը: Խորհրդարանը ականջ կախուած էր նախկին վարչապետին շրթունքներէն եւ բառ չէր փախցներ անոր խօսքերէն: Լոյտ Ճորճ ընդունելով հանդերձ որ ռուսական խնդիրը լաւ վիճակի մէջ չէր, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը ամբողջական խզում պէտք չէ ընէ, բաւականանալով միայն վտարել յանցաւորները, վերցնել առեւտրական պատուիրակներու առանձնաշնորհները եւ ձերբակալել վաւերաթուղթ գողցողները: Լոյտ Ճորճ վեր հանեց այն պարագան թէ Չէմպրլէյն ստիպուեցաւ խզումի որոշում տալ հակառակ իր կամքին, ներքին նախարարին հրամայած խուզարկութեանց հետեւանքով: Ցաւալի է որ, ըսաւ, Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը կը վարէ ներքին նախարարը, մանաւանդ այնքան կարեւոր դիւանագիտական գործողութեան մը մէջ, որուն նմանը չէ տեսնուած պատերազմէն ի վեր: Անգլիան որ լրտեսական կազմակերպութիւն մը ունի, չի կրնար մեղադրել սովիէտները որ նոյնպիսի կազմակերպութիւն մը ունենան: Եւ յետոյ Ռուսիայէն եկած լուրերը ցոյց կու տան թէ չափաւորները հետզհետէ ձեռք կ'անցընեն երկրին վարչութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՅՍՕՐ

Ժամը 4—7 պաշտօնական ընդունելութիւն Հ. Հ. Պատուիրակութեան գրասենեակը, 71 Avenue Kléber.

ՎԱՂԸ

Կէս օրին «Յառաջ»ի բաժակի մրցումը, Սթատ Էլիզապէթ:

Իրիկուան՝ ժամը 8.30ին՝ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, Փըթի Ժուռնալի սրահներուն մէջ, 21, Rue Cadet.

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՀԵՐՔԵՆ

Հետեւեալ տողերը կ'արտատպենք Աշխատանքէն (19 Մայիս), որ կը հրատարակուի Սելանիկի մէջ, ափ մը կարմրուկներու կողմէ.

—«Այսօր Էջմիածինը, քաղաքական պրոպականտայի եւ դաւերու միջոց ըլլալէն բացի ուրիշ արժէք չունի դաշնակցականներու ու դաշնակցութեան համար: Քաղաքական այդ պրոպականտան կը մղուի երկու ճակատով: Մէկը՝ հրահրել կրօնական զգացումները գաղութահայերուն եւ ցրտութիւն սահեցնել անոնց մէջ հանդէպ Հայաստանի վարիչներուն, միւսը՝ Էջմիածինը դարձնել երկրի փոքրաթիւ դաշնակցականներու գործունէութեան կեդրոն, որոնց կարենան կրօնաւորներու միջոցով տանիլ իրենց հակախորհրդային պայքարը:

«Ցուրերներ կան հաստատող թէ «կարագոյն խորհուրդ» կոչուած մարմինը դաշնակցական օրկան մըն է, որ կը գործէ Դաշնակցութեան հաշուոյն: Այսպէս՝ յաճախ գաղութներու մէջ հակադաշնակցական եկեղեցականի մը պաշտօնի կոչուիլը սին պատճառաբանութիւններով չէր վաւերացներ, կը ձգձգէր, երբեմն ալ կը մերժէր՝ նկատողութեան չէր առներ այս կամ այն թեմին բողոքները, հանրագրութիւնը եւայլն: Բացի այս խնդիրներէն, Էջմիածինը յանձին «կարագոյն խորհուրդին»՝ այլամերժ ու արհամարհական կեցուածք մը կը ցուցադրէր Հայաստանի կառավարութեան հանդէպ, չէր ուզեր ենթարկուիլ երկրի օրէնքներուն եւ կը ձգտէր վերջապէս պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ:

«Այս դրութիւնը երկար չէր կրնար տեւել: Եւ եթէ ընդունինք անպաշտօն աղբիւրէ ստացուած այն լուրը — որը հրատարակեցինք մեր անցեալ թիւով — թէ կառավարութիւնը կը խորհի հսկողութեան տակ առնել այն կրօնականները որոնք դաշնակցութեան գործիք են, հակախորհրդային պայքար կը մղեն, այն ատեն մենք ջերմապէս պիտի գնահատենք Հայաստանի կառավարութեան ուղիղ ընթացքը:

«Եւ ինչո՛ւ դաշնակները վայնասուն կը փչեն, ողբ ու կոծ կ'արձակեն, մեզի համար այլեւս պարզ է եւ որոշ: Վեհափառին մուրտառյաղեկեանները, եթէ ճիշդ են ստացուած լուրերը, հսկողութեան տակ են առնուած եւ դաշնակցութեան դաւերուն մէկ ծանրագոյնը փակուած է:»

ՆՈՅԵԼԻ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ.— Յորինալէ սի'թալիա Թերթին քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, հաւանական է որ Նոպէլեան գրական մրցանակը, այս տարի, տրուի իտալացի թատերագրակ Փիրանտէլլոյի:

ՎԱՂՈՒԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

CCCP.

ԽԶՈՒՄԸ

Խորհրդ. երկիրներու «օրուայ չարիքը», բնականաբար, անգլօ-պոլշեւիկեան փոխ-յարաբերութիւններու խնդիրն է։ Պոլշեւիկեան «Հանրային միտքը» վրդովուած է ծայր աստիճան։ Խորհրդային մամուլը շանթեր կ'արձակէ անգլիական «խստաձակառ» պահպանողականներուն դէմ։ Ժողովներ, բուռն ցոյցեր անգլիական ներկայացուցչութեան դէմ Մոսկուայի մէջ, բողոքի բանաձեւեր ամէն կողմէն։ Մէկ խօսքով կոմ-կուսի մեքենան կը գործէ արագ ու կանոնաւոր։

Աղմուկը շատ մեծ է։ Աղմուկ ու յոխորտանք։ Պոլշեւիկները կը հաւատացնեն, թէ իրենց համար ոչ մէկ արժէք ունի Պղտուընի սպառնալիքը։ Կառավարական պաշտօնաթերթ «Իզվէստիա»ն կը յայտարարէ, թէ Խորհրդային Միութիւնը բնաւ վախ չունի յարաբերութիւններու խզումէն, իսկ ժողովկոմխորհի բերան «Էկոնոմիչեսկայա Ժիզնը» կը հաւատացնէ նոյն իսկ, որ խզումէն Անգլիան պիտի ըլլայ գլխաւոր վնասուողը, որովհետեւ խորհրդային շուկան կը փակուի անգլիացի վաճառականներու առջեւ։ Եւ իբրեւ հաստատում նման կարծիքներու՝ Լենինկրատէն, Մոսկուայէն, Իվանօ-Վոզնեսենսկէն, Ցոնպասէն եւ Ուրալէն կը հասնին բանւորական ժողովներու մէջ քուէարկուած բանաձեւեր որոնք խորհրդային կառավարութենէն կը պահանջեն խզել դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները Անգլիայի հետ։

Այս ամբողջ աղմուկ-ժխորին ուշադիր նայողը, սակայն, նշմարելու կը տեսնէ, որ հանուած աղմուկը, աւելի շատ, ցաւի ճիչ է, վախի, անձկութեան անզուսպ արտայայտութիւն քան իրական ուժի ապացոյց։ Լաւ, խզում, բայց յետո՞յ։ «Համաշխարհային յեղափոխութիւնը» յետաձգուած է անորոշ ժամանակով, գերմանական եւ անգլիական յեղափոխութեան յոյսերը մեռան, Չինաստանի մէջ Մոսկուան պարտութիւն կրեց «Հաշտեցութեան» ծրագիրը Ժընեւի մէջ փաստօրէն ջուրն ինկաւ։ Ամէն կողմ, բոլոր ճակատներու վրայ խորհրդային քաղաքականութիւնը մատնուած է անյաջողութեան։ Եւ իբրեւ պսակը բոլոր այդ անյաջողութիւններու, ահա Լոնտոնի խայտառակութիւնը եւ անգլօ-պոլշեւիկեան յարաբերութիւններու խզումը. վե՞րջը ինչ պիտի ըլլայ։

Եթէ կ'ուզէք, պոլշեւիկներու բարձրացուցած «դալմաղալը» ամբողջ իմաստը այս ներքին սուր անհանգստութեան մէջ է անորոշ ապագայի առջեւ։ Երախաներու պէս, որոնք մութ սենեակին մէջ բարձր կը պոռան իրենց վախը փարատելու համար, պոլշեւիկները աղմկարար ժողովներ, թափօրներ ու ցոյցեր կը սարքեն, թնդեղ ճառեր կ'արտասանեն, բարկաճայթ բանաձեւեր կը շարադրեն եւ աջ ու ձախ կ'ուղղեն սպառնալիքներ, որոնց լրջութեանը իրենք ալ չեն հաւատար։

Այսօր արդէն անգլօ-պոլշեւիկեան յարաբերութիւններու խզումը փաստ է։ Եւ պոլշեւիկներու հետ միասին մենք ալ իրաւունք ունինք հարցնելու. յետո՞յ, ասկէ ե՞տքը ինչ պիտի ըլլայ։ Տնտեսական, եւ անշուշտ, դիւանագիտական խզումէն չպիտի յաջորդէ զինուած բախում մը, ինչպէս կը մարգարէանան կամ կը բաղձան ոմանք։

Մեզի կը թուի թէ նման բախում ոչ հնարաւոր է, ոչ ալ բաղձալի երկու կողմերու համար ալ։ Անգլիայի ուզածը պոլշեւիկներու ազդեցութեան չէզոքացումն եւ սահմանափակումն է, բայց ոչ երբեք խորհրդային իշխանութեան տապալումը։ Ինչո՞ւ տապալել իշխանութիւն մը որ աւելի քան ո եւ մէկը կը թուլացնէ ու կը քայքայէ Ռուսաստանը։ Այս տեսակէտով հազիւ թէ տարբերութիւն ըլլայ Պղտուընի եւ Լոյտ Ճորճի քաղաքականութեան միջեւ, որքան ալ հրապարակով արտասանուած խօսքերը ըլլան տարբեր։

Միւս կողմէն պոլշեւիկներն ալ տրամադիր չեն զինուած ընդհարումի. ատոր համար ոչ կազմ ու պատրաստ բանակ ունին, ոչ նիւթական ու արհեստագիտական միջոցներ, ոչ ալ ներքին, հոգեբանական տուեալներ։ Առաջին պատերազմը — Մոսկուայի մէջ շատ լաւ գիտեն — խորհրդային իշխանութեան համար պիտի ունենայ նոյն հետեւանքները, ինչ որ Փորթ-Արթուրն ու Ցուշիման ունեցան ցարական իշխանութեան համար։ Եւ, ի հարկէ, Սթալիններն ու Պուխարիններն, այնքան յիմար չեն, որ նետուին նման արկածախնդրութեան մը գիրկը։

Բայց պատերազմական տպաւորութիւնը, ի հարկէ, պիտի պահուի երկու կողմէն ալ։ Անգլիացիներու համար ան անհրաժեշտ է հակապոլշեւիկեան տարրերը իրենց հետ կապելու եւ Պալթիկէն մինչեւ Աֆղանիստան հակախորհրդային պատնէշ մը կանգնելու համար։ Պոլշեւիկներու համար ան միջոց մըն է իր հպատակները մշտական աչքի ու հնազանդութեան մէջ պահելու։ Պատերազմի աղմուկէն, սուրերու շաչիւնէն երկուքն ալ օգուտ ունին, թէեւ երկուքն ալ ոչ մէկ պայմանով սուրը պատեանէն հանելու ցանկութիւն ու շահ չունին։

Խորհրդային իշխանութեան համար խզումը մասամբ շահաւէտ ալ է։ Անիկա կրնայ խթան ծառայել միացնելու ներքին կիրքերն ու կուսակցական պառակտումները։ Անհաւանական չէ, որ «Արտաքին վտանգի» հանդէպ կոմկուսի Զինովիէվ—Թրոցկի—Սթալին կողմերը շտապեն վերջ տալ հատուածական պայքարին ու համախմբուին «Լենինեան առանցքներու» շուրջը։

Խզումէն իրական տուժողները կ'ըլլան, ի հարկէ, խորհրդային միութեան դժբախտ ժողովուրդները։ Անգլիական քաղաքականութիւնը անշուշտ, միայն խզումով չի գոհանար եւ կը ջիգէ տնտեսական պաշարման ալ պայմանագայ մը որ ամէնէն աւելի կ'անդրադառնայ խորհրդային իշխանութեան տակ ապրող ժողովուրդներու նիւթական վիճակին վրայ։ Միւս կողմէ, պոլշեւիկներն ալ յուսահատ արտասահմանէն փոխառութիւն ու վարկ ստանալու հնարաւորութենէն՝ ստիպուած կ'ըլլան բազմապատկել ժողովուրդէն գանձուող հարկերու տեսակն ու քանակը եւ աւելի ուժեղացնել հարկահաւաք մեքենան։ Հետեւանքը պարզ է— տնտեսական նոր քայքայում ու դժբախտութիւն, ներքին նոր բարդութիւններ։

Ճիշդ է, այդ ամէնը կրնայ նաեւ արագացնել խորհրդային իշխանութեան "բարեշրջումը" դէպի անկում, սակայն ատիկա «ապագայի երաժշտութիւն է», իսկ այսօր՝ ուրախանալու պատճառներ չկան Մոսկուայի [illegible] արդիւնքէն։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

“ՄԱՅԻՍ 28” եւ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի յաղթանակի օրն է։

Դարեր տեւող մեր ստրկական վիճակէն յետոյ, վերջին յիսնամեակի յեղափոխական ընդվզումներէն եւ հայ յեղափոխական յայտնի դրուագներէն յետոյ, 1918 Մայիս 28ի պատմական դէպքով հայ ժողովուրդը վերստին տիրացաւ իր ազգային անկախութեանը։

Ռուս պոլշեւիկներու յեղափոխութենէն ծնունդ առնող հանրապետական Հայաստանը կարճ ժամանակաշրջանի մէջ դարձաւ այնպիսի երկիր մը, ուր լիակատար կերպով կը գործադրուէին ժողովրդավար սկզբունքները։ Այնտեղ ազատ էր մամուլը, անձի ապահովութիւն կար, պետական կուսակցութեան դէմ կային ընդդիմադիր հոսանքներ՝ իրենց օրգաններով։ Այդ կարճ ժամանակաշրջանին հայ մտաւորականութիւնը հաւաքուեցաւ այնտեղ։ Սովի եւ համաճարակի ճիրաններէն հազիւ ազատած, 1920ի Հայաստանը իր հաւզեռով հայկական գեղեցիկ պատկեր մը կը ներկայացնէր։ Ամէն ոք ազատ, ուրախ եւ երջանիկ էր, իր հարազատ պետութեան սահմաններուն մէջ ապրելուն համար։

Մինչ հանրապետական Հայաստանի դրացի Վրաստանի սահմաններուն մէջ կը գնդակահարուէին հարիւրաւոր պոլշեւիկներ, մեր հանրապետութեան սահմաններուն մէջ հայ պոլշեւիկները բացարձակ ազատութիւն կը վայելէին։ Զգացումէ զուրկ, Ռուսերուն ծախուած հայ պոլշեւիկները իրենց ափ մը անզգամներով աշխատեցան խանգարել մանաւանդ Հայաստանի կեանքը։ 1920ին Լեւոն Շանթի գլխաւորութեամբ Երեւանէն Մոսկուա մեկնող պատուիրակութեան հետ Ռոստովէն յատուկ մարդեր ուղարկեցին կեդրոնի պոլշեւիկներուն, որ ձգձգեն բանակցութիւնները եւ որ եւ է ձեւով համաձայնութեան չգան Հայաստանի հանրապետութեան հետ։

Տխրահռչակ Կասեանը քանի մը ընկերներով Ազրբէջանի խորհրդայնացումէն յետոյ Բագու տեղափոխուելով, սկսաւ դաւեր սարքել թաթարներու հետ՝ Հայաստանը պոլշեւիկացնելու համար։ Հայաստանի սահմաններէն դուրս, այս ապիկարներու գործունէութենէն զատ, ռուսական դրամներով եւ շրջաբերականներով գործող հայ պոլշեւիկ մարզակեր Աւիս Նուրիջանեանի գլխաւորութեամբ Հայաստանի հանրապետութեան հիմքերը կը փորուէին։ Հայ սեւագիր պոլշեւիկները ամէն խայտառակ միջոցներու դիմեցին Հայաստանը ռուս պոլշեւիկներուն յանձնելու համար։ Անոնք ոչ միայն մէկ ամիս առաջ պոլշեւիկեան կարմիր հագուստ հագնող թաթարներու հետ միացան եւ կռիւ յայտարարեցին անկախ Հայաստանի դէմ, այլ եւ երկրին ներսը հայ պետութեան դէմ հանել ուզեցին ռուս գիւղացիները՝ գրգռելով անոնց ազգային կիրքերը։ Ահա թէ ինչ կը գրէ Խորհ. Հայաստան թերթի պոլշեւիկ յօդուածագիր մը Մայիս 1ի թիւով.

1920ին Ապրիլի 4ին Ղարաքիլիսայից Աշրաֆեանը զրկեցինք Ռուկըէչնովկա գիւղը՝ ռուս գիւղացիներին Հայաստանի դէմ գրգռելու համար»։

Ռուսաստանի գործակալ խաւարամիտ հայ պոլշեւիկը մեծ գնծութեամբ մը կ'աւելցնէ

«... Ցոյցի ժամանակ (1920 Թւականի Մայիս 1ի տօնակատարութիւնը կ'ակնարկէ) մօտեցան էն շրջաններից եկած ռուս գիւղացիները ընկեր Աշրաֆեանի ղեկավարութեամբ՝ «Կեցցէ խորհրդային Ռուսաստանը»»։

Հայ պոլշեւիկները իրենց հայրենադաւ գործերը կատարելու համար, նոյն իսկ զանազան անձինքներու մէջ ապստամբութիւններ փորձեցին եւ արժանացան անկախ Հայաստանի ժողովրդական լայն զանգուածներուն հուժկու բռունցքներուն։ Եթէ մենք Հայաստանի ժողովուրդին առջեւ մէկ յանցանք ունինք, ատիկա այն է, որ մեր երկիրը Ռուսերուն յանձնելու գործին մէջ ամէն խայտառակ գործունէութեան դիմող հայ պոլշեւիկներու ապստամբութենէն յետոյ միայն, անոնց քանի մը պարագլուխները աքսորեցինք Սեւանայ կղզին՝ այնտեղ իշխան ձուկով կազդուրուելու, որպէսզի Հայաստանի խորհրդայնացումէն յետոյ, աւելի ուժգին իջեցնէին կացինի հարուածները հայ մտաւորականութեան գլխուն՝ Երեւանի բանտերուն մէջ։

Հարաւ ձգտող ռուս աշխարհակալին միշտ հաւատարիմ հայ պոլշեւիկները 1920 Նոյեմբեր 19ին ռուսական անհամար տկլոր զօրքերը Հայաստան առաջնորդեցին՝ պղծելով մեր սրբութիւն սրբոցը, Ազատ եւ Անկախ Հայաստանը։

Այսօր անոնք ընկերվարական մօրքի խառնակիչ ռուս պոլշեւիկներու հետ համաշխարհային ցնորաբանութեանց ետեւէն կը վազեն, միանգամայն անտեսելով մեր ժողովուրդի բաղձանքներն ու տրամադրութիւնները Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մասին։

Երկրէն դուրս, այստեղ, գաղութներու մէջ, անոնց պաշտամկալ մանկլաւիկները պոլշեւիկներու հետ կը զինակցին՝ ընդդէմ հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութեան եւ անոր ստեղծագործութեան — ազգային ազատագրութեան Մայիս 28ի պատմական դէպքին դէմ։

Հայաստանի անկախութիւնը բոլոր Հայերու համար պաշտելի սրբութիւն մըն է։ Եթէ կան հայ անուններ կրող խելագարներ, որոնք դէմ են հայ ազգային անկախութեան, խառնածին են անոնք։ Հայ յեղափոխական ժողովուրդի համար պէտք չէ ըլլայ միջին ճամբայ — ո՛վ որ դէմ է մեր ազատ եւ անկախ ապրելու ձգտումին, դաւաճան է հայ ժողովուրդի եւ անոր նուիրական սրբութեան առաջ, պոլշեւիկ թէ ռամկավար միեւնոյնն է։

Մարդկի հոգեբանութիւն է յաղթանակի կէս ճամբէն նահանջ կատարել։

Պայքար պոլշեւիկներու, պայքար անոնց ստուերի՝ ռամկավարներու դէմ։ Այս պէտք է ըլլայ մեր մարտնչող սերունդի գլխաւոր նշանաբանը Հայաստանի Անկախութեան 9րդ տարեդարձին։

Փա՛ռք Մայիս 28ի [illegible] ինկածներուն, մահ՝ զայն ստորօրէն ուրացողներուն։

ԱՐԱՄ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՕՐԱԹԵՐԹԵՐՈՒ ՏԻՐԱԾԸ։ «Պոլշեւիկեայա Մոսկվա» պոլշեւիկեան թերթին (4 Մայիս) տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, 1913ին Ռուսիոյ մէջ կար 859 լրագիր, որոնք կը տպէին 2,500,000 օրինակ. 1917ին, օրաթերթերու եւ հանդէսներու թիւը հասաւ 4,000ի. 1921-1922ին՝ 803ի, որոնք կը տպէին 2,661,189 օրինակ։ Այժմ կան 1,079 թերթեր, որոնք կը տպեն 8 միլիոն օրինակ։

Ասկէ զատ կան նաեւ «պատի լրագիրներ»։ Միայն Մոսկուայի «պատի լրագիրներուն» թիւն է 1515, իսկ թղթակիցներուն թիւը՝ 27,000։ Ամբողջ երկրին մէջ բանւոր կամ գիւղացի թղթակիցներուն թիւն է 250,000. (չըսե՞ս ամէն մարդ թղթակից է։)

Հարկ չկայ կասկածելու պոլշեւիկ թերթին հաշիւներուն վրայ։ Մենք գիտենք որ պաշտօնական թերթերէ դուրս ուրիշ թերթ չկայ։ Եւ այս թերթերու [illegible], որ դուրս կուգայ պոլշեւիկեան մեքենան, այնքա՛ն միօրինակ եւ միագոյն [illegible] է, որ մարդ կը ցաւի ծախսուած միլիոններուն համար։ [illegible] պաշտօնական պոլշեւիկեան պրոպագանդայի համար տպուած այդ թերթերը կարդացող չկայ, ինչպէս կը հաստատեն խորհրդ. թերթերու մէջ թղթակիցներուն գանգատները։

ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՀՐԱԺԱՐԻԼ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳՐԷ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այն յարգելի անձնաւորութիւնը, որ կը նախագահէր համաժողովին, կ'ըսէր թէ «Մենք կը տառապինք ցաւովը մեր ցեղին իւրաքանչիւր անհատին, որ կ'ապրի աշխարհիս ամէնէն հեռաւոր անկիւնը»։ Ուրեմն, թիւրքչիւթիւնը անջատողականներուն հասկցած ձեւովը չէ որ կ'ընդունի։

Արդ, Թիւրք օճաղները ինչո՞ւ կը զգուշանան, որ «ազգային գաղափարները զօրանան բոլոր Թուրքերուն մէջ եւ Թուրք մշակոյթը երեւան հանուի»։ Գ. յօդուածին համաձայն, օճախները կէս-պաշտօնական հանգամանք կը ստանան. արդեօ՞ք ա՞յս է պատճառը։ Յայտնի է թէ օճախը քաղաքականութեան եւ մշակութային կազմակերպութիւն մըն էր՝ բարեփոխուած Գ. յօդուածով իսկ իր այս հանգամանքը չէ կորսնցուցած։ Արդ, ի՞նչ անպատեհութիւն կայ, որ Թուրքիոյ մէջ հիմնուած եւ ամէն կարգի քաղաքական գործունէութենէ հեռու մշակութային ընկերութիւն մը քաղաքական գոյն չունեցող այս կամ այն գործունէութիւնը ունենայ։

Ամերիկացիները օրինակ, Ցիվան Եօլի վրայ գրատուն մը ունին, Պէյպէքի մէջ դպրոց մը։ Ֆրանսացիներն ալ Թուրքիոյ զանազան կողմերը քանի մը հիւանդանոց, դպրոց, ընթերցարան, եւ գրադարան ունին։ Իսկ ո՞ր մասնաճիւղ չունի Երիտասարդ Քրիստոնեաներու Ընկերութիւնը։

Այս տեսակ զուտ գիտական եւ մշակութային հաստատութեանց գործունէութիւնը կրնա՞յ քաղաքական սխալ ո եւ է երկրի մէջ։ Բնական է թէ ոչ։ Հետեւաբար ինչո՞ւ միայն Թուրքիոյ յատկացնել [illegible] Օճաղներու գործունէութեան սահմանը։

Օրինակ, ինչո՞ւ արտասահմանէն գալիք երիտասարդները տեղ չպիտի գտնեն Թուրք վարժարաններու մէջ։ Օճախը ինչո՞ւ չկարենայ գիտական մարմիններ ղրկել Եգիպտոս կամ Թուրքիստան, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար Թուրք պատմութեան եւ ցեղաբանութեան մասին։ Մինչդեռ Ֆրանս. կամ անգլ. գիտական ընկերութիւնները իսկ կը վայելեն այդ իրաւունքը։ [illegible] պոլշեւիկները Թուրք մշակոյթով կը հետաքրքրուին եւ թրքաբանութեան [illegible] կը հրաւիրեն, ինչո՞ւ Թիւրք օճաղները ասոր պէս զուտ մշակութային խնդիրներու մասին բոլոր Թուրք երկիրները շահագրգռող ձեռնարկներ չկարենան կատարել։

Բոլոր հարցումներուն տրուելիք պատասխանը մենք հիմակունէ տանք։

Այո՛, Թուրքիա երկրին մէջ կատարելիք շատ մը գործեր ունի, եւ ո՛չ նիւթական, ոչ ալ գիտական ուժը կը ներէ ամբողջ Թուրք աշխարհին վրայ տարածել իր գործունէութիւնը։ Եթէ այս պարագան ընդունինք ալ, նորէն այդ պատճառ չէ որ ծրագրի ծանօթ փոփոխութիւնը կատարուի։ Հաստատութիւն մը չի կրնար հրաժարիլ իր բնական իրաւունքէն, առարկելով թէ այսօր չի կրնար օգտուիլ անկէ։ Այս հրաժարումով, ան ինքզինքը կը զրկէ ապագայ ամէն տեսակ հեռանկարներէ, եւ կը դառնայ ամուլ օրկան մը։

Ամէն առթիւ կը յիշուի եւ կ'արձանագրուի թէ Թիւրք օճաղները դրական եւ գործօն դեր ունեցած են այն փառաւոր յաղթանակին մէջ, որ Թուրք ազգը … նախանձելի դիրքը ձեռք բերա… այսօրուան Թուրքիոյ մէջ … կան բոլորս ալ պէտք է ընդ… նինք որ երբ իր այդ փառաւոր … ու պատմական դերը կը կատար… Օճախը ոգեւորուած էր ո՛չ … սահմանափակ մէկ [illegible] … թեան ոգիով, այլ ընդարձակ … գաղափարականութեան աւիւնով … պահուն երբ Ջիա պէյ կ'երգէ… որ «վաթանը ո՛չ «Թուրքիան» է, ո՛չ «Թուրքիստան…» այլ մեծ ու յաւիտենական «Թու…րանը»։ Երբեք զանց չէր առն… Թուրքիոյ իրական շահերը։ … հակառակն «Երեւակայ… Թուրանի» առաջ բերած հոգեկան … յուզումներով իրական Թուրք … պետութեան գաղափարական … հիմերը կը դնէր։

Նէճմէտտին Սատըք պէյ … [illegible] մը երբ կը բացատրէ… Ջիա պէյ ինչ կը հասկնայ «Թու… ն» ըսելով, յայտարարած էր … «Թուրան կը նշանակէ, … Թուրքիա»։ Ըստ մեզ, Թուրանը … քան որ «Թուրք Թուրքիա» … նշանակէ, նոյնքան ալ «Թու… Եգիպտոսը», «Թուրք Թուրքիս…տան» ըսել է։ Դաշնակցային … տէրութիւն) հաւ ամբողջութիւն … ճանչնալով հանդերձ իր ճակ… տագիրը անձամբ վարելու իր… ւասոր Թուրքիա մը, Ադրբէջան… մը եւ Թուրքիստան մը, կը… գանի նաեւ Թուրք մշակոյ… մը եւ գիտութիւն մը, որ բոլոր Թուրք երկիրները միահամուռ կերպով ճանչնալու պարտաւ… ուած են։

Ահա՛ բուն «Թուրանը» …

Թուրքիան ալ մէջն ըլլալ… ո՛չ ոք կրնայ ուրանալ այն [illegible] տոր գիրը, զոր ունեցաւ այս [illegible] մը՝ բոլոր Թուրքերու մէջ ազգ… յին գաղափարի զօրացման … կէտէն։ Իր քաղաքական գո… թիւնը սպահովող իրաւաք… Թուրք երկրի վրայ խիստ … եւ խիստ նուիրական պարտա… նութիւն կ'ինայ մեծ [illegible] մշակոյթի վերածնման այս … գին հանդէպ, եւ պատմական… պարտաւոր է կատարելու զա…

Այո՛, Թուրք հանրապետ… թիւնը, որ իր հայրենակիցներ… Թուրք փառաւոր անունը … որ իր անկախութիւնն ու վեհ… տութիւնը ապահովելու համար… միջազգային քաղաքական … ցութենէն առաւելագոյն … օգտուեցաւ եւ այդ քաղաքակա… նութեան պահանջով սա կամ … ընթացքին հետեւեցաւ, պէտք … մոռնայ որ Թուրք աշխարհին… գէպ մշակութային խիստ … պարտականութիւններ ունի։

Իբրեւ Թուրքիոյ քաղաքակ… քաղաքական տեսակէտէն՝ բնակ… նալուր չի կրնար Թուրք … պետութեան սահմաններէն դո… ելլել. Ֆրանսացի կամ անգլ… քաղաքացի մը եւս նոյն … ւունքներն ու պարտաւորութի… ները ունի։

Սակայն զուտ Թուրք … կոյթին, ինչպէս կը … Ֆրանսականը զարգացնելու … անգլիական մշակոյթը զարգա… նելու համար քաղաքական … մանէ դուրս ինչ ձեռնարկ … րելի է, նոյն Թուրք … տութեան համար ալ խիստ … րական պարտականութիւն … Թուրքերէն ու Թուրք մշակ… հովանաւորել, աշխարհի … ալ ըլլայ։

Այս տեսակէտէն, … Թուրք օճաղներուն համար …

...գործնական անկարելի ըլլայ
...ներն գուրս գտնուող Թուր-
...մշակութային կեդրոնները, եւ
...մէջ աշխատող կազմակերպուած
...սակայն ի բնէ ատիկա
...դրական պարտականութիւն մըն
...պարտաւոր են կատարել ըստ
...կազմակերպութիւն մը, որ
...«Յառաջ»ի անունը կը կրէ,
...ալ» պարտականութեան։
...գեն չի կրնար նկատել
...Վ. Մ. ...

ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

...մէջ Թաթխուած վր-
...երանգներու գեղարուեստ...
...ներուն հասած գործ...
...նկարչութեան...
...եւ ճշգրիտ ըմբռն-
...որ կը յայտնագործէ
...ունակութիւն...
...Ադամեանը, որուն նկար-
...ցուցադրուած են այս պա-
...Petit ... 8, Rue de
...Մարիսի վերջը։
...

Ադամեան շռնդալից եւ անիմաստ «մանիֆէսթ»ներ չէ ստորագրած։ Ան կը բաւականանայ բնութեան ամենածածուկ եւ ամենանուրբ հրապոյրները յաւերժացնել իր կտաւներուն վրայ, հասնելով երազուած կատարելութեան, որ է ըլլալ բնութեան և մարդուն միջնորդը, առանց լուսանկարչական ցամաքութեան, եւ թարգմանել բնութիւնը՝ առանց եղծանելու անոր հրաշագեղ դիմագիծը։ Ուժի փորձ մըն է ասոր, որուն մէջի վարժեցուց Ադամեան քանի մը տարիէ ի վեր։

Իր 45 կտոր նկարներէն առանձնաշնորհեալներն են Թիւ 1, 7, 8, 11, 12, 16, 31 եւլն.։

Իր գրաւած երկու սրահներուն մէջ պտոյտ մը ...կատարել, դուրս կուգաս դեռ աչքերուդ մէջ ունենալով արեւի լոյսին խաղացումը, գոյներու եւ համաչափ երանգներու ...մը առթած գեղեցկագին բերկրանքին տակ։

ՀՐ. ԱՍԱՆԱՔ

ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ ԺԱՄՈՒ «ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ»ՆԵՐԸ

Ռամկավար կուսակցութեան Փարիզի ակումբը, Մայիս 28ի գիշեր իր բացած սալոնը ...ժողովրդականացնելու ...ութեամբ Սեն-Ժերմէնի գիշեր Սօսիէթէ Սավանթի մէջ սրահին մէջ կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը։ ժամ 10ին հազիւ պատւին ունեցանք վայելելու ներկայութիւնը որոշ հերոսներուն։

Կարճառօտութեան մը ...ութիւնը երեւոյթ եւ յատկանիշը ...մը ունի։ Դաշնակցական եւ պոլշեւիկ հետ...

Նախագահին բացման խօսքին պարզեցաւ, որ ռամկավար կուսակցութիւնը որոշած է նման հրապարակային բանախօսութիւններու միջոցով «ժամանակի մեր ազգային կեանքին մէջ գործուած սխալները, զգուշացնել ժողովուրդն ու անոր դեկավարները նոր սխալներէ». Սխալը մարդկային է, եւ մենք կ'ընդունինք ...։ ...րին եղած ըլլալ հաւանաբար ...կարագիրը մեր հայրենիքի հասարակ ...ութեան ...։ Մայիս 28 ը, որ կը տօնուի ամէն տարի, մեր կարծիքով սխալ հաւկաղութեան մը արդիւնք է, մենք մեր բարեկամ եւ գործօն ընկերներու միջոցով, այսօր այս սխալ պարզած է, որ կ'ուզենք պարզել հօտ։

Բանախօսներէն Պ. Միքայէլ Գասպարեան, ...երեւի ... Հ. Հ. պատուիրակութեան, մօտ մէկ ժամուան իր բանախօսութեամբ պատմականը ըրաւ 1917 -1918 քաղաքական դէպքերուն եւ յայտարարեց թէ «1918 Մայիս 28ի անկախութիւնը յայտարարութիւնը ...րդը տալու մըն էր եւ գնահատուած ու ընդունուած «մեր ժողովրդական կուսակցութեան կողմէ, որպէս ժամանակաւոր միջոց մը, մեր ժողովրդի ֆիզիքական կացութիւնը պահպանելու»։ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ տօնել այդ տօ... ...բարիքներ, ...։ ...անկախութեան տօն, որ մինչ... ...գամ չի համապատասխաներ ...րբերո բազմապաշտութիւն։ Մենք համոզուած էինք, որ ալ կամ կանուխ Ռուսաստանի ի վիճակի պիտի ըլլար վերստին իր Թեւարկութեան ...։ Մեր հայրենիքը թէեւ ...։ բայց իրականացան 1920 Նոյեմբեր 29ին. Դաշնակցութեան ծանօթ քաղաքականութեան հետեւանքով»։

Զաւեշտը զրագիլ մեւս բանախօսով։ Վանի ծանօթ վարժարանն էր որ «Հրամարտութեան» խօսքը պիտի արտասանէր։

Ահ՚ոչ ճշմարտութիւն...

Ս.

ՀՐԱՏԵՐ ԴԻՏՈՂԻՆԵՐԸ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԻԼԵՕԻ ՄԷՋ

ՊԻԼԵՕ. (Սեփ. Թղթ.). — Այստեղ կեանքը շատ լաւ կ'ընթանայ. Ամէն հաւաքոյթներու մէջ հայկական գեղեցիկ մթնոլորտ մը կը ստեղծեն աւանդական երգերով ու պարերով։ Թուրքերէն երգի կամ խօսակցութեան տեղ չի տրուիր։ Աթենի Գարաժեօրտրինգէն գաւ Թըբախօս շէնք այս վերջինները ...։

Հ. Յ. Դ. կազմը հետզհետէ կը յառաջդիմէ, շնորհիւ ընկերներու ...։

Այս ամսու ընթացքին ընկերական ժողովին գաւս ունեցանք վիճաբանական ժողով մը, քաղաքական ...ռուսական ... 1883ին, ...ութեամբ զորեղ ... Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ. «Մենք վստահ ենք թէ հայ ժողովուրդը անպայման կը տօնէ իր անկախութիւնը երբ ունի կուսակցութիւն մը որ ...»։ Շնորհաւորելով ընկերներու ...։

Այս ժողովին յետոյ երկու հաշիւ եւս ...։

Յույժ է ընկերներու այս ... որով կը պատրաստուին ...։

Անտէկ

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԻՆԱՐԻ. — Սամարղանտի մէջ գտնուած են ...կան արձանագրութիւններ, ...կան ...։ Այս պալատը կառուցուած էր 14րդ դարուն։

ԱՐԵՒԵԼՔ ... կամ ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԸ

Վաղը, Սթատ Ժիլպալէթի մրցումները՝ որ կազմակերպուած են «Յառաջ»ի կողմէ, կը խոստանան եղանակի ամենակարեւորներէն ըլլալ, մեր շրջանակին համար։

Երեք չորս տարիէ ի վեր շատ մը կազմակերպութիւններ եւ ...ներ աշխատած էին սոյն մրցումը կազմակերպել։ Բայց ոչ մէկը չյաջողեցաւ՝ եւ այսօր «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը ստանձնէ գլուխ հանել այս դժուարին գործը։

Անտարակոյս, վաղը, հայ հասարակութեան մեծամասնութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ մըրցումներուն, տեսնելու եւ քաջալերելու համար իրենց հայ մարզիկները, որոնք օտար շրջանակներու մէջ միշտ բարձր պահած են հայ դնդակին ուժն ու հայ անունը։

Այս առիթով, եւ հայ մարզական կազմակերպութեանց գլուխը կը գտնուի Հ. Մ. Ը. Մ.ը որուն ֆութպոլի խումբը այսօր լաւ անուն մը շահած է ֆրանսական ֆութպոլի աշխարհին մէջ, իր յաղթանակներով Հ. Մ. Ը. Մ.ը միշտ մնացած է ... ամենամեծ խումբերու դէմ եւ գրեթէ միշտ յաղթական դուրս եկած է։ Այս տարուան չօչանին Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը միայն երկու պարտութիւն կրած է, ան ալ իրմէ շատ մը բարձր խումբերէ։ պարտուած է Լիւթէնցիայի ախոյեանէն եւ Corinthiens ...։

Հայ մարզականի (Հ.Մ. ի խումբը որ նոյն օրը պիտի մրցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին դէմ, նոյնպէս լաւ արժէք մը կը ներկայացնէ։ Երկու խումբերուն ալ մեծ վարք կանոնաւոր եւ իսկական ֆութպոլի արժէքը երեւան բերող խաղ մը խաղալ։ Վստահ ենք թէ խաղացողները ... կան յարգանք մը ունին, ...։

Նկատի ... պիտի ... խաղերը ... ժամանակ պիտի ... մրցումները պիտի սկսին ժամը ճիշդ 12.30ին։

Նախ ժամը 12.30ին պիտի մրցին Փլեվիլի եւ Արժանթէօյի պահեստիները։ Ժամը 1.30ին պիտի խաղան Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի պահեստիները։ իսկ ժամը 3ին պիտի կատարուի Արժանթէօյլի եւ Փլեվիլի առաջին խումբերու մրցումը՝ որ կը խոստանայ նոյնպէս օրուան կարեւոր մրցումներէն մէկը դառնալ։

Այս երկու խումբերը նախապէս մրցած էին իրարու դէմ եւ թաւալ՝ ... խաղարկութեան մը վերջ, Արժանթէօյ 3—2 յաղթած էր Փլեվիլը։ Նրկուքն ալ երկու խումբերն ալ յաղթելու մեծ հաւանութիւն ունին։

Անշուշտ բոլոր խումբերը պիտի ջանան դուրս հայկական կազմով ներկայանալ։

Ժամը 5ին չորսուկէսին պիտի սկսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի առաջին խումբերու մրցումը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Վ. Յէվէեան, Մ. Մկրտիչեան եւ Ց. Համբարեան, Եանեան, Դամէր եւ Գ. Դէփէօրեան։ Յառաջապահները՝ Ալեւտ, Ս. Կարապետեան, Վ. Կարապետեան, Ա. պարատապեան եւ Գ. Հայրենեան։

Սթատ Ժիլպալէթ Porte d'Orléansէն միայն չորս վայրկեան է եւ անձրեւէն պատսպարուած է։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵՌՆ.— Փոլ Անտրո, վարչական պաշտօնեայ՝ փթէն նիսուայի, Նիսի մէջ կը ծանօթանայ գեղեցիկ ու գիղանի աղջկան մը։ Կը սիրահարի, կը կապուի եւ օր. Ժէրմէն Պոնիֆէ, 17 տարեկան, կը մնայ յղի։ Երբ ծննդաբերութեան օրերը կը հասնին, աղջիկը կ'երթայ Թուլոն։ Անտրո ունէր կին մը, եւ ուզեց ամուսնալուծում պրտանութիւն ստանալ, ամուսնանալու համար խաբուած աղջկան հետ։ Սակայն կինը ...։

Անտրո շուարած Թուլոնի մէջ էր, երբ հասաւ աղջկան հայրը, Պոնիֆէ, որ կը բնակէր Նիսի մէջ։ Հայրը կը հրամայէր ստորագրել պարտաւորութիւն մը, որով Անտրո պիտի ծանօթեր իր հայրական իրաւունքը եւ պարտաւորութիւնը օր. Պոնիֆէի երախային վրայ։

Երկու կրակի մէջ էր Անտրո։ Կինը կը սպառնար խուլեքնե...

Ու, յանկարծ, վազեց Պոնիֆէի տունը, զգաստ տիկին Պոնիֆէն եւ հրամայեց ստորագրել Թուղթ մը հաստատելու համար թէ աղջկան ծնած երախան Անտրոյին չէ։

Մայրը, սարսափած վազեց պատուհան, սակայն ստորանակի երկու գնդակ գլուխը տապալեցին գետնի վրայ։ ...ները լսելով, հասաւ Պոնիֆէ, որ կրակեց իր կարգին, սակայն սպանեց ...։ Ապա անոր փախաւ։ Այն ատեն Անտրո ... Պոնիֆէի վրայ կրակեց, վիրաւորեց, ... կրակեց, նորէն վիրաւորեց։ Պոնիֆէ, անդէն ըլլալով, ցատկեց պատուհանէն եւ նետուեցաւ փողոց՝ երկու յարկ բարձրութենէն մը։ Բարեբախտաբար անվնաս ոտքի կանգնեցաւ։ Նոյն պահուն, գնդակ մը գլխուն, Անտրո անշնչացած ինկաւ։

ԵՂԵՌՆԱԿԱՆ. Անվինդ՝ Կապար մէջ բժիշկ մը, գիշեր մը, ...կրել ...։ Թէ ծանր հիւանդ մը ունին եւ կը խնդրէ որ շուտով օգնութեան հասնի։ Հասած կուսայ եւ կը մտնէ։ Բժիշկը կը պատրաստէ ...։ Կինը, քանի թաթախած աչքերը սրբելով, կը թելադրէ երկանը, որ մնալ շիրմայ, գիշեր ատեն, անծանօթ ու քաղցած տան մէջ դարմանելու։ Սակայն բժիշկը կը մեկնի։ Կը հասնի տունը, դուռը կը բացուի, կը բարձրանայ երրորդ յարկը։ Թեթեւաքայլ աղջիկ մը կը բանէ, գեղեցիկ մը կը գրէ եւ կ'ըսէ թէ առաւօտուն նորէն պիտի գայ յետնել։

Եւ առաւօտուն դարձեալ կ'երթայ նոյն տունը։ Կը զարնէ դուռը։

Ու ոչ ոք կը պատասխանէ։ Թոկով պարտիզէն ներսէն մը կ'ըսէ թէ տունը երկու տարի է լքուած է, եւ բանալիները իր քով են։ Բժիշկը կը հրամայէ բանալ։ Կը բացուի դուռը։ Պառապ է տունը։ Փոշին խաւ խաւ նստեր է։ Ոչ անկողին, ոչ աթոռ, ոչ ալ... հիւանդ։ Վառարանին մօտ... գեղագիծը, զոր բժիշկը գրած էր գիշերը։ Արմանք եւ զարմանք։

Բժիշկը երկա՞ր կը խորհի։ Յետոյ միայն կը հասկնայ, որ, ինք բնաշրջիկութեան ենթարկուած՝ ըլլալով, քանի՞ գիշերներ նման ժամադրութիւններու կատարած էր դուրսերը։

ԿՆՈՋԸ ԱՐԻՒՆՈՏ Է.— Տիկին Մոնիէ, Ալիի մօտակայ գիւղի մը մէջ, կնոջ մը քաղէր իր մոլախանդէն։ Ինկաւ ծառէն եւ ոտքը կոտրեցաւ։ Անմիջապէս ինքնաշարժով դրուեցաւ գիւղին կանխեցին բժիշկը, որ արագաբար սուրաց վիրաւորին մօտ։ Ճամբան կ'անցնէր երկաթուղիին վրայէն։ Երկաթուղիին անցքը այդ պահուն գոց էր, սակայն ինքնաշարժին փողին ձայնէն ընդոստ արթնցած, քնաթաթախ պահապանը բացաւ անցքը։ Բժիշկը փչեց ինքնաշարժը, արտորցեն հասնելու համար իր հիւանդին մօտ։ Սակայն նոյն պահուն վերէն կը սուրար ճեպընթացը, որ զարնուեցաւ ինքնաշարժին եւ նետեց զայն 20 մետր հեռու։

Ինքնաշարժը ջարդ ու փշուր եղաւ, բժիշկն ու երկու ընկերացողները վայրկենական մեռան։

ԱՐԻՒՆՈՏ ՀԵՑ.— Աֆրագալիկի կղզիին մէջ, երբ զգաստանալու մաշուած կը խաղցէր ... ...դաշտերու վրայ ..., յանկարծ ...ցանկիներու թռչնախաղ կատուեց եւ յարձակեցաւ մարդոց վրայ։ Հասնող ու պիտի բղաւէ, ...։ Լոյսի վրայ կայնելով ...։ Դիւրաւ ...։ ...։ Ու անմիջապէս ...։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ
Մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տոքթ. Լ. Տիրեյեանի Յառաջդիմական Թուրքիոյն Հայկական որբանոցին (Պոսթոն...)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՉԱՐԻ ԶԵՐՄԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
— ...թէ դու Թիֆլիզը
...Հարցուց տեղա-
— ...թէ գինուած է, ...
— ...
...
...

հէք ձեր հաղորդութիւնը, ըսի հանգստ պարագային դասով պիտի տեղեկանամ առանձին գործեր։

Երբ գիս սպասելու այս մասին, իրենց տուի վերջին յանձնարարութիւնները եւ մեր ընթացքի փոխեցնքն։

Ասոր հետ մէկտեղ, դեռ ապահով չէի արդիւնքի մասին, ... կարծեցի ... ամէն վայրկեան ... դուրսէն ...։

Մինչեւ քնանալ մեր հանգստ ... ինքնաշարժին ...։ Թէ քաղաքը անցեր էինք ...։ ... ... եւ Ըստ կորանի ... ... կը ...։

...ը մինչեւ գիշերուայ պատասխանատու. Զգացուց ... բոլորը, ... կը ...։

Զեկայցելով, հեռացնելով, արագօրէն անցանք անոնց առջեւէն, Քօհմալի ուղղութեան վրայ։ Պոլսոյ ... ... Թիֆլիզէն ... ... ընկերները ... ... գործը, ...։

— Մեզ ալ աւելի փախչելու ... պատրաստուած պիտի ըլլար։

— Պարագայ խուզեր կ'ընեմ ... ... կը գտնուին, եւ յետոյ, ...։ ... ... պէտք է մեր ձեռքը անցնի, որովհետեւ եւ անոնց հետ կարգադրելիք ... ...։

Մէկ ... ...ցանք ...։

... ...

— Կտրած եմ, պատրաստ խաղալ, ... մեր ... է։ Երեւակայեցէք որ ... ... եւ այս ... ...։

— Նշէ այդ է, ... մը չէ։ Մենք ալ ... ... պիտի ...։

Խոժա Ըմֆատաւ եւ ... Թիֆլիզ ... ...։

— Ըշխան ... ...։

— Ո՛չ մէկ կերպով։

Եւ խօսք ... ...։ ...։

Երբ ամէն մարդ ... ...։

— Ո՛ր պէտք է որ ձեզ ...։

Ռիւդնէօի քով.

— Ռիւդնէօ՛ Ըսեքարագործ մը էք, որ լաւ ... ...։

— Այո՛

— Այն ատեն գիտեմ թէ ... է իր խանութը։

Ինքնաշարժի վարիչին պէտք եղած հրահանգները տուի եւ նորէն խօսք ... Ըմֆատաւի ...։

— Գործերնիս ... պիտի ... ...։

Հայոց ... ...։

(Շար.)

Քանի մը երեսփոխաններ ալ խօսեցան, որմէ վերջ Ներքին Նախարար Հիքս փակեց վիճաբանութիւնը յանուն կառավարութեան։ 112ի դէմ 357 ձայնով կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացաւ։

Այլ առակ լսեցէք

Խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ խօսելով Անգլիոյ հետ յարաբերութեանց խզման մասին կ՚ըսէ որ եթէ Անգլիա մինչեւ հիմա կը վարանէր խզում կատարելու, պատճառը այն էր որ կը յուսար դաշնակիցներ գտնել Խորհրդային միութեան վրայ հաւաքաբար յարձակելու համար։ Երբ տեսաւ թէ իր յոյսերը չեն իրականանար, որոշեց բացէ ի բաց եւ անկախաբար յարձակիլ, յուսալով որ ուրիշ պետութիւններ ալ իրեն պիտի հետեւին։ Անգլիոյ ընդհ. քաղաքականութիւնն է պետութիւնները իրարու դէմ գրգռել եւ զինել, ու թէ՛ Եւրոպայի եւ թէ աշխարհի միւս երկիրներուն մէջ խաղաղութիւնը վրդովել։ Դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը պատերազմի պատրաստութիւն մը պէտք է նկատել, որմէ հետեւ ատոր ուրիշ իմաստ տալ կարելի չէ։

Ակնարկելով Գօլտուինի ամբաստանութիւններուն, Լիթվինօֆ յայտարարեց թէ անոնք բացարձակապէս ծիծաղելի են եւ ոչ-համոզիչ։ Առեւտրական պատուիրակութիւնը երբեք լրտեսութեամբ չէր զբաղեր։ Եթէ Արգոսի քանի մը պաշտօնեաները «ոճրային» թղթակցութիւն ունէին բանւորական սէնտիքաներու հետ, անգլ. կառավարութիւնը կրնար զանոնք խուզարկել, քանի որ ո եւ է առանձաշնորհ չեն վայելեր անոնք եւ իրենց արարքներուն համար պատասխանատու են։ Եթէ անգլ. ոստիկանութիւնը կը ճանչնար առեւտրական պատուիրակութեան այն անդամները, որ լրտեսութիւն կ՚ընէին, ինչո՞ւ զանոնք չկանչեց զանոնք։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ ՎԵՐՍԿՍԱԼ ԽՕՍԻԼ

Մայիս 26ին, Իտալիոյ երեսփ. ժողովը սկսաւ վիճաբանիլ ներքին ելմտացոյցին վրայ։ Այս առթիւ Մուսոլինի, որ բաւական ատենէ ի վեր կը խուսափէր հրապարակային յայտարարութիւններէ, երկար ճառ մը խօսեցաւ, միեւնոյն ատեն պատասխանելով իր իշխանութեան մասին եղած մեղադրանքներուն։ Իտալիոյ դիկտատորը նախ պարզեց ժողովուրդին ֆիզիքական վիճակը։ «Առողջապահական Տեսչութիւնը անհամար միջոցներ ձեռք առած եւ ինը հազար նաւեր ազատած է մուկերէ, որոնք վարակիչ հիւանդութիւններ կը բերեն Արեւելքէն, մասնաւորաբար դեղին տենդ եւ համաճարակութիւն» (ծիծաղներ)։ Ցետոյ յայտարարեց թէ օգտուեցաւ ամուրիութեան տուրքէն, մորակի հարուած մը տալու համար ազգին աճման։ «Քառասուն միլիոն Իտալացիները մեծ բան մը չեն 90 միլիոն Գերմանացիներուն եւ 200 միլիոն Սլաւներուն հանդէպ։ Նմանապէս բաղդատութիւն կարելի չէ ընել Արեւմուտքի հետ, երբ նկատի առնենք Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի գաղթային բնակչութիւնը։ Իտալիա պէտք է առնուազն 60 միլիոն բնակիչ համրէ, որպէս զի կշիռ ունենայ»։

Մուսոլինի կը ժխտէ այն առարկութիւնը թէ այս ժողովուրդը չի կրնար ապրիլ երկրին մէջ։ Այդ առարկութիւնը կ՚ըլլար նաւանաբար 1815ին, երբ Իտալիան միայն 16 միլիոն բնակիչ ունէր։ Հինգ տարիէ ի վեր կ՚ըսեն թէ Իտալիոյ բնակչութիւնը կը յորդի։ Ընդհակառակն, այդ գետը կը դառնայ իր անկողնին մէջ, իսկ ծնունդներու նուազումը ազգերու անկում յառաջ կը բերէ։ Ազգերու ճակատագիրը իրենց մարդահամարի ուժին հետ կապուած է։ Ֆրանսա կ՚իշխէր աշխարհի, երբ 40—45 միլիոն Ֆրանսացիներու կողքին, նուազ Գերմաններ, Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ կային։ Եթէ կ՚ուզենք հասկնալ Եւրոպայի վերջին յիսուն տարիներու դէպքերը, պէտք է նկատենք որ Ֆրանսայի բնակչութիւնը երկու միլիոն աւելցած է 1870էն ի վեր, Գերմանիոյ բնակչութիւնը՝ 24, Իտալիոյ բնակչութիւնը՝ 16 միլիոն։ Իտալիոյ մէջ ծնունդները բարձրագոյն աստիճանին հասած են 1886ին, երբ հազարին 39 էր. այժմ իջած է 27ի։

Խօսելով Պրէննէրի սահմանագլուխի մասին, ըսաւ որ եթէ նոյն իսկ հարիւր հազարաւոր Գերմանացիներ գտնուին այնտեղ, Իտալիա պիտի պաշտպանէ զայն, մինչեւ անգամ եթէ հարկ ըլլայ պատերազմ հրատարակել վաղը։

Հերքեց թէ ահագին ուժեր կեդրոնացուած են ֆրանսական սահմանին վրայ։ «Ընդամէնը 900 սեւ շապիկաւոր ունինք մեր արեւմտեան սահմանին վրայ, եւ անոնց միակ պաշտօնն է թոյլ չտալ որ երկրէն հեռանան կամ երկիր դառնան գէշ Իտալացիները»։

Իր ճառին երրորդ մասին մէջ, Մուսոլինի պարզեց ֆաշիստ կառավարութեան գործունէութիւնը։ Հաստատեց թէ մասնաւոր ոստիկանութիւն մը եւ ատեան մը կազմուած են, որոնք հրաշալի գործ կը կատարեն։ Պէտք չէ, ըսաւ, չափազանցել ընդդիմադիրներուն ուժը։ Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, միայն մէկ հաւաքական ցոյց տեղի ունեցաւ եւ քանի մը գրահապատ ինքնաշարժերու ներկայութիւնը բաւեց զայն խափանելու համար։

Կ՚ըսեն թէ, աւելցուց, սահմանէն դուրս քշած ենք 200.000 հոգի, որոնց 20.000ը Միլանէն։ Նախ կան արտաքսուած հանրակ ոճրագործները եւ մարդ չպիտի մեղքնայ անոնց։ Այս մարդոց թիւն է ընդամէնը 1527։ Գալով քաղաքական դատապարտեալներուն, 1541 հոգի ազդարարութիւն ստացած են 859 հոգի՝ կոչնագիր, 598 հոգի՝ կղզիները քշուած։ Այս առթիւ յիշելով Ֆրանսական յեղափոխութեան ատեն գործադրուած սարսափները, յայտարարեց թէ ֆաշիստ յեղափոխութիւնը պարզապէս իր պարտականութիւնը կը կատարէ, ինքզինքը պաշտպանելով։

Լինտպէրկ յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտայ

Վեց օրէ ի վեր Փարիզցիները վայրկեան մը հանգիստ չտուին Լինտպէրկի։ Ցոգնեցուցիչ ճամբորդութենէ մը վերջ, եւ բիտասարդ օդանաւորդը ստիպեցին ամէն օր 3—4 հացկերոյթի կամ ընդունելութեան ներկայ ըլլալ։ Լինտպէրկ սկսած է յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ եւ կորսնցնել իր անմեղ ժպիտը։ Միւս կողմէ աշխարհի ամէն կողմէ եկած դրամական առաջարկները կը մտատանջեն զինք՝ իր ապագային համար։ Մինչեւ հիմա 3 միլիոն տոլար արժէքով պայմանագրութիւն առաջարկուած է իրեն, ու Լինտպէրկ առաջին վայրկեանի մերժումներէն վերջ, հիմա սկսած է մտածել։

Առջի օր Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ եղած ընդունելութիւնը ամէնէն փառաւորը եղաւ։ Նախագահ Ուիլսընէն ի վեր Փարիզ ո՛չ ոքի այսքան մեծ պատիւ ըրած էր։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատանեկան Միութեան ընկերական ընդհ. ժողով՝ վաղը կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՈԼԻՍ, Գ. Զ.— 185 Ֆրանք։
ՎԻԷՆ, Յ. Ո.— 100 Ֆր.։
ԼԻՈՆ, Յ. Խ.— 35 Ֆր.։
ՓԱՐԻԶ, Ե. Գ.— 10 Ֆր.։
ՓԱՐԻԶ, Սեւ.— 50 Ֆր.։
ՔԱՆ, Ա.— 35 Ֆր.։
ԻՆՏ ՀԱՐԹՐ, N. R. I. 5 տոլար, ակտանք ղրկել. տարեկանը 10 տոլար է։
ՏԻԺՕՆ, Ս. Գ.— 35 Ֆր., ակտանք ղրկել։
ՕՊՂՆԱ, Է. Գ.— 20 Ֆր.։
ՌՕՊԷՌԹՕ, Ս. Մ.— 35 Ֆր.։
ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Ս. Դ.— 5 Ֆր.։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Պօղ.— 50 Ֆր.։
ԱՐԼ, Ա. Պ.— 37 Ֆր.։
ՇԱՎԻԼ, Պ. Պ.— 20 Ֆր.։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 Ֆր., Հայ-Ժողովուրդը [illegible], Ռուբէն, գին 6 ֆրանք։ Դիմել L. Kévonian, 208bis Rue Lafayette [illegible] Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
«LA PATERNELLE-VIE»
Ֆրանսական կեանքի ապահովագրական ընկերութեան

Ներկայիւս կուգամ իմ խորին շնորհակալութիւնս յայտնել «LA PATERNELLE» ֆրանսական կեանքի ապահովագրական ընկերութեան, որուն ապահովագրուած էր ննջեցեալ ամուսինս, Լեւոն Ճաշտուրեան, 29 տարեկան, մեծ Նոր Գիւղցի։

Հազիւ վճարած էր Ա. ցարուայ ապահովագինը, դժբախտութիւնը ունեցայ զինք առյաւէտ կորսնցնելու 19 Ապրիլ 1927ին, 24 ժամ տեւող աղէտալի մը հետեւանքով։

Շնորհակալութիւնս նաեւ ընկերութեան ֆրանսահայ գաղութի ընդհ. գործակալ Գ. Ա. Անտոնեանի, որ չխնայելով իր [illegible] ժամանակի մէջ կարողացաւ գանձել ապահովագին 10.000 ֆրանքը եւ ինծի վճարել։

Ինչպէս միշտ, այս առթիւ եւս ընկերութիւնը կենդանի ապացոյցը տուաւ իր պարտաճանաչութեան եւ ճշտապահութեան, մխիթարելով զիս եւ 17 տարեկան որբեւայրիս անմոռանալի եւ անփոխարինելի սոյն կորուստը։

Հանգուցեալի որբեւայրին
Այրի Տիկ. Անուշ Ճաշտուրեան
(Պանտրմացի)

Պօլէն (Վօքլիւզ) 23/5/27

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Երկու սենեակներ առանց կահաւորի եւ խոհանոց մը հայ ընտանիքի մը մէջ։ Գիւրամատչելի [illegible], օդասուն վայր։ Դիմել՝ զատիկ գեսեանի՝ 20 Rue des Petits Bois, Chaville.

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Հայ ընտանիքի մը մէջ, կահաւորուած, երկու մահճակալով, դիւրամատչելի գինով. դիմել Լ. Սուրէնեանին, չորրորդ յարկ, 1 Rue Liot, Billancourt (Seine).

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Ցսակի ամէն գործերու համար. դիմել՝ Մայրմեանի 22 Rue la Boetie.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անտոնիոս եւ Կղէոպատրա 15 Ֆր., ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Օգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Կայսրը 10, Զարշըլը Արթին աղա 6, Վերջալոյսին տակ 5, Զարտաշ 6, Վերադարձը եւ Ապահովագր. Նամակը 3, Նա չէ ու ա չէ 4, Երկու Թուղթ 3, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնս խօսելով է 2.50։

Էջեր Քուշակէն 5 Ֆր., Հայրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, Արու Հայա Մահարի 7.50։

Հայաստանի ճարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Նոր Երգարան Ցուբիահայ) 5, Աշուղ Ղարիպ 6, Աքլոր նըրաղ 7, Հրաշագործ Ժաքիրը 5, Ֆրանսահայ խօսակցութիւն 6, Գրպանի ուղեցոյց ֆրանսերէնի 8, Ընդարձակ Երազահան եւ Լուսնացոյց 10։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ուսք իմ կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ երգը, մնացող սպառուածք գնչուներու կեանքէն, 3 Ֆր.։

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld Auguste Blanqui, Paris 13e)։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ վաճառ Պէտլէրեանի. 1 Rue Gudin, Porte St Cloud

ՍԱԿԱՐԱՆ
27 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիական	L. St
Ամեր.	Dollar
Գերմ.	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq
Թրք. ոսկի	[illegible]
[illegible]	Medjidie
[illegible]	Leva
Յունական	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ.	Frc Belge
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100	Ley
Չերվոն.	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
"	II
"	III
Օսմանեան Երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE : MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՄԱՅԻՍ 1927

29 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 349

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՐԶԱԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ

Երկար ատենէ ի վեր առաջադրուած միտք մըն է որ կը ...րծադրենք այսօր, կազմակերպելով «Յառաջ»ի բաժակի մր...ցումը:

Ամէն բանէ առաջ, մեր հոգն եղաւ համախմբել մարզական ...իութիւնները, եղբայրակցութեան եւ բարի նախանձի գետնի ...ի վրայ: Եւ ուրախ ենք որ իրականացաւ մեր բաղձանքը:

Իրենք, հայ մարզիկներն ալ տարբեր մտածում չունէին: ...րիներու ընթացքին սնոտի վէճեր ծագած են, իբրեւ հետե...նք զանազան թիւրիմացութիւններու: Բայց շարժումը կանգ ...է առած: Իւրաքանչիւրը ուզեր է իր հասկցած եղանակով գոր...ել եւ զարգացնել մարզանքը, խորապէս ըմբռնելով անոր արժէ... Մանաւանդ մեր այս ցիրուցան եւ թափառական վիճակին ...էջ: Մէկը այս, միւսը այն ուղղութեամբ. մէկը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ...օշին տակ. միւսը Հ. Մ. Մ.ի, ջանացեր են վառ պահել մար...ական ոգին, որ իսկապէս չանթարգել մըն է շատ մը փորձու...թիւններու դէմ:

Անշուշտ նախընտրելի պիտի ըլլար որ բոլոր թեւերը միա...յին մէկ անունի տակ, իբրեւ կուռ եւ միակտուր զանգուած ..., պահելով իրենց տեղական, շրջանային ինքնավարութիւնը: ...յս ձեւով, ոչ միայն ամուլ վէճերը պիտի դադրէին, այլ եւ ...ոյժն ու յաղթութիւնը պիտի նուազէր. իսկ մարզական շար...ումը պիտի ստանար մեծ թռիչք. թէ մարզիկներուն եւ թէ ...մբողջ տարագիր երիտասարդութեան բարիքին համար:

«Յառաջ»ը երջանիկ պիտի ըլլար, եթէ, իր բաժակի մր...ումին առթիւ, բաժակ մը փրփուրի մէջ հալէին մանր մունր ...նհամաձայնութիւնները, երկու կողմերուն նախաձեռնութեամբ:

Սպասելու՝ այդ օրուան, մենք այժմէն կ'ողջունենք բոլոր ...յ մարզիկներն ու մարզասէրները, թէ անոնք որ պիտի մրցին, ...յսօր, Սէնթ Էլիզապէթի դաշտին վրայ, եւ թէ անոնք որ իր... փարիչ, մարզիչ կամ օժանդակ, կ'ապրեցնեն ու կը զարգացնեն ...յս կենսական շարժումը, Փարիզի, գաւառներու եւ բոլոր գա...ւթներու մէջ:

Եւ այս առթիւ, չենք մոռնար նաեւ անոնք, որ առաջին ...մերը դրին, ճամբան հարթեցին, եւ գացին անդարձ, հայա...նք սարսափներուն ընթացքին, կամ բնական մահով:

Յարգանք՝ մեռելներու յիշատակին եւ բաժակ մը՝ ողջերու ...րեւուն:

Կանխահաս է խօսիլ այսօրուան մրցումի արդիւնքի մա...ին: Յաղթութիւնը կամ պարտութիւնը չէ որ պիտի վճռէ այս ...մ այն կողմին բախտը: Մեզի համար գլխաւորը՝ հայկական ...րզանքի շարժման եւ մարզական բարքերու զարգացումն ու ...զնուացումն է: Ամէն մէկ խումբ եւ խումբի իւրաքանչիւր ...նդամ մարզադաշտին վրայ երեւան պիտի բերէ իր ճիգը, իր ...նդերին ուժը եւ աչքերուն կրակը: Եւ այդ ճիգը շնորհա...րութեան արժանի է, նոյնիսկ պարտութեան պարագային:

Այս ժողովուրդը ֆիզիքապէս ալ երիտասարդանալու, ծլե...լու պէտք ունի: Եւ մարզական շարժումը զօրաւոր ազ...ակ մըն է, այս պահանջը իրականացնելու համար:

Վերջ ի վերջոյ, մարզանքն ալ կռիւ մըն է, ազնիւ, մարդ...յին կռիւ մը, որ ամէնէն առաջ ինքնապաշտպանութեան ...պէտքէն կը ծնի:

Մարզ ընդախաղի (ֆութպոլ) մէջ գնդակ մըն է որ կը ...առնի. եւ երկու ճակատները կը ճգնին պաշտպանել իրենց ...երը, գրաւել հակառակորդին բերդը: Տեսակ մը ռազմախաղ, ...ր երեւան կուգան ոչ միայն անհատական եւ խմբակային ար...ժէքներ, այլ եւ ամբողջ սերունդի մը ֆիզիքական զարգացման ... պատրաստութեան, կորովին աստիճանները:

Վստահ եղէք, տղաք, ինչ որ կը շահիք մարզադաշտին ...րայ, բարիք մըն է ձեր սերունդին եւ այս ժողովուրդին հա...մար, որ այնքան կարօտ է երիտասարդական արիւնի եւ աւիւնի:

Միայն թէ — կը տեսնէք արդէն, — միայն ֆիզիքական ...ոյժ ուժը չէ որ կը տնօրինէ աշխարհի գործերը:

Քսանըհինգ տարեկան «Լինտի»ն անգամ (Լիտէնպէրկ), որ ...մէկ շաբաթ փառաբանուեցաւ Փարիզի մէջ, իբրեւ հերոս, խա...չաձեւելով արքաներն ու վեհապետները, եւ փառքէ փառք ...ձեւանելով իբրեւ արծիւ, ունէր իրեն յատուկ խոէալը:

Առանց խոէալի, շուտ կը մոռցուի կոպիտ ուժը:

Եւ մենք նորէն կը հաւատանք որ, հայ մարզիկները, ի՛նչ ...ունանքի ալ պատկանին, ունին իրենց խոէալը, — իրենց ու...ժը ծառայեցնել այս ժողովուրդի բարիքին, այսօր՝ անոր անու...նը տարածելով այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ, վաղը, ...թէ պատեհութիւն ներկայանայ, լրացնելով անոր ֆիզիքական ...պահանջները:

Ընդախաղի կամ ըմբշամարտի մէջ մարզուած սերունդ մը ...կրնար ամերիկեան դիտողի դիրք բռնել այս ժողովուրդին ...ցնապներուն հանդէպ: Մարզելով բազուկն ու ոտքը, ...ն պիտի փորձայ ծաղկեցնել նաեւ միտքը, որ ամէնէն տե...ական արժէքն է:

Հայ մարզիկները անշուշտ հետեւած են հին պատմու...թեան: Սպարտացիները ամէն ինչ սահմանափակեր էին ֆիզի...քական ուժին մէջ, եւ կորան անհետ: Աթենացիները գիտցան ...զուգաշնակել ուժն ու միտքը, — եւ կ'ապրին մինչեւ այսօր:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պայքարը համայնավարութեան դէմ

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ՎԵՐՋԸ ՖՐԱՆՍԱ

Ուրբաթ օր երեսփ. ժողովին մէջ համայնավար Մարսէլ Քաշէն հարցապնդում ուղղեց ներքին նախարար Ալպէռ Սարօի, որ Ալճերիոյ մէջ խիստ ճառ մը խօսած էր համայնավարութեան դէմ, զայն մատնանիշ ընելով իբրեւ միակ թշնամին: Քաշէն ըսաւ թէ ըստ իրեն համայնավարութիւնը «ոճիր» մը չէ, այլ «պատմական իրողութիւն» մը: Ու երկարօրէն բացատրեց մարքսիստական վարդապետութեան էութիւնը: Ի վերջոյ եզրակացուց. «Քանի՛ հալածէք համայնավարութիւնը, այնքան համակրանք պիտի ստեղծէք անոր շուրջ...: Լա՛ւ հարուածեցէք: Ընտրութեանց նախօրեակին աղէկ է որ Սանթէի բանտին մէջ որոշ թիւով համայնավար երեսփոխաններ գտնուին:»

Անմիջապէս վերջ բեմ բարձրացաւ Ալպէռ Սարօ, որ ըսաւ. — «Ի՛նչ լաւ կը գործադրէք ձեր մարգարէին՝ Լէնինի խրատները: Անոր պէս դուք ալ հասկցած էք, որ երբեմն պէտք է զոհողութիւններ ընել, երբեմն ռազմագիտութիւն ու խորամանկութիւն բանեցնել ու նահանջել՝ երբ զօրաւոր հակառակորդի մը դէմ կը գտնուիք, երբեմն լռել ու ճշմարտութեան դաւաճանել»: Ու աւելցուց թէ Քոսթանթինի ճառը շատ ուշ հնացած պատասխան մըն էր վերջին ամիսներու համայնավարական տենդոտ գործունէութեան:

Ֆրանսայի մէջ կարծիքի ազատութիւն կայ. «Սակայն եթէ իր համաշխարհային հանրապետութիւնը կառուցանելու համար, համայնավարութիւնը կ'ուզէ նախ բռնի ուժով քանդել Ֆրանս. հանրապետութիւնը, եթէ տիեզերական հայրենիք կազմելու համար ոտքերուն տակ պիտի ճզմէ Ֆրանս. հայրենիքը, եթէ համաշխարհային խաղաղութիւն ձեռք պիտի բերէ երիցս արիւնալի քաղաքացիական, գաղթային եւ արտաքին պատերազմներով, եթէ ինքզինք օրէնքէ դուրս յայտարարելով, իր բոլոր յեղափոխական փափաքները որոշ արարքներով կ'իրագործէ, ու եթէ այս բոլորին վրայ լրտեսական գարշելի արարք մըն ալ աւելնայ, վերջապէս, եթէ այս ապգակործան աշխատանքը օտար աշխարհակալութեան մը հրամանով կատարէ, այն ատեն ո՛չ:

«Այդ պարագային ես կարծիքի ազատութիւն չեմ ճանչնար, ու կ'ըսեմ թէ եղածը ոճիր է, ոճիր մարդկային ցեղին եւ հայրենիքի անկախութեան դէմ: Յարմար դատեցի ուշադրութիւն հրաւիրել այս վտանգին վրայ եւ փարատել թիւրիմացութիւն մը, որ այլ եւս պէտք է վերջ գտնէ: Մենք ալ գիտենք մարքսիզմը, սակայն սկզբնական մարքսիզմին եւ այսօրուանին միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ. ռուսական կաղապարի մէջ համայնավարութիւնը բոլորովին նոր բան դարձած է, ռուս միապետութեան եւ բուն Ռուսիոյ քաղաքական շահերուն մէկ խառնուրդը: Այսօրուան համայնավարութիւնը ռուս ախտաւոր հոգիին ըմբոստութիւնն է Արեւմուտքի դէմ, ռուս աշխարհակալութեան եւ ցարիզմի հին գաղափարներով եւ հին մեթոտներով պարուրուած:

«Ատկէց է որ կուգայ սա՛ կարմիր քրիստոնէականը, որ սեղանին վրայ է, եւ որուն բռնապետական ոգին կը յայտնաբերէ իր մանկական ծագումը, մոսկոֆեան դիկտատորութիւնը, որ ինքզինքը կը պարտադրէ մտրակի ուժով...: Արիւնահեղութեամբ եւ եղբայրասպան կռիւներով է որ հոս նստած համայնավար երեսփոխանները կը ծրագրեն համայնավարական դիկտատուրա հաստատել... Ու այս բանին համար ապօրէն միջոցներու կը դիմեն, հետեւելով Գ. Միջազգայինի ծրագրին:»

Նախարարը յետոյ կարդաց զանազան վաւերաթուղթեր, որով համայնավարները ապստամբութեան կը հրաւիրեն զինուորները: Ընկերվարական երեսփոխան Լէօն Պլոմ ուզեց հարցապնդել կառավարութիւնը ֆրանքեւռուս յարաբերութեանց մասին: Պրիան պատասխանեց թէ ապաժամ է այդ մասին խօսիլ. ներկայ վիճաբանութիւնը ներքին քաղաքականութեան կը վերաբերի: Համայնավարութեան մասին վիճաբանութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Ուրբաթ օրուան:

Ռուս լրտեսութիւնը Անգլիոյ մէջ

Երեսփոխանական ժողովին մէջ ներքին նախարար սըր Ճոյնսըն Հիքս յայտնեց թէ «Անգլիական ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ երեւան հանել ճիւղաւորումները աշխարհի ամէնէն գարշելի եւ ամէնէն ընդարձակ լրտեսական կազմակերպութեան, որուն նպատակն էր խորհրդային կառավարութեան հայթայթել ի մէջ այլոց Մեծն Բրիտանիոյ նաւային եւ զինուորական գաղտնիքները: Ասոնց կարգէն՝ անոնք ուզած էին ձեռք անցընել մասնաւորապէս օդանաւերու շարժիչ մեքենաները պաղեցնելու գործիք մը, բոլոր թորփիլահալածներու յատակագիծերը, անթել հեռագրի ծրագիրները մարտանաւերու վրայ օգտագործելու համար, ամէնէն նոր մարտանաւերու յատակագիծերը, մարտանաւերու շարժէչ նոր մեքենայ մը եւլն.»:

Նախարարը աւելցուց թէ ձեռք անցուցած է անուններն ու հասցէները բազմաթիւ լրտեսներու, ինչպէս նաեւ անոնց պատրաստած հարցարանները՝ զանազան գաղտնիքներու տեղեկանալու համար: Ձեռք անցուցած է նաեւ լուսանկարուած մէկ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՐԱՄ
որ համաժողովրդական ինքնապաշտպանութեան գերագոյն ճիգը կազմակերպեց 1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Դու, երկնամերձ իմ հայրենիք, դու հինաւուրց ի՛մ Հայաստան,
Անմահ բանի սպասարկու, խորհուրդ խորին, ի՛մ Հայաստան,
Դո՛ւ ալեւոր տեսիլների աստուածածին ի՛մ Հայաստան,
Եւ նոր խօսքի աւետաբեր, հաղթանակէլք ի՛մ Հայաստան:

Ծաղկաւարտներ դրած կանգնած քու լեռներդ կուռ երկաթի,
Արօրներդ արիւնադանգ՝ արդարութեան ցորեն արտի.
Երգիկներիդ ծուխերն անուշ՝ նուիրական նաւասարդի,
Հին օրերի հրգ սրբազան, սեղան գոհի, ի՛մ Հայաստան:

Քու գետերդ տէգ սուրացող, ազատատենչ, կամուրջ քանդող,
Քաղաքներիդ մեհեաններից ծլած վարդերն արիւն-բուրող.
Ճարտարանմներդ՝ հոգեպուղլխ, չինականից երգը յացող.
Հին աէլերի նոր կարօտի ոսկի բամբիռ, ի՛մ Հայաստան:

Բարեկամներից վաճառուած, անիրաւուած ի՛մ հայրենիք,
Ոսոխներիդ կրունկի տակ ամբրակուած ո՛րբ հայրենիք,
Սարսափներով, եղեռներով յաւերժացած հի՛ն հայրենիք,
Արիւնիդ մէջ՝ սուրբ իրաւունք, հոգիդ արեւ, ի՛մ Հայաստան:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍՈՎԱՌՆԱԼԻՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ» (18 Մայիս), խմբագրականի մը մէջ պարզելով քրտական ապստամբութեան արդի վիճակը, կը գրէ. —

«Շատ սուղի նստաւ Էնկիւրիի վրայ քրտական ապստամբութեան ճնշումը: Մինչեւ այսօր Թիւրքերը 100,000ի մօտ կորուստ մը ունին զանազան ճանապարհներով: Եւ դեռ Թրքութիւնը երկու տարիէ ի վեր հանգիստ չունի հայկական նահանգներուն մէջ:

«Առաջին մեծ ապստամբութեան ճնշումէն յետոյ, 1925 Յուլիսէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը՝ շարունակուեցան պարտիզանական կռիւները Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ: Իսկ 1926ի Ապրիլէն ի վեր, կռիւները ստացան քրոնիկ երեւոյթ Պիթլիսի, Էրզրումի, Վանի նահանգներէն՝ մինչեւ Մասիս լերան լանջերը, մինչեւ Մուսուլի սահմաններն ու Քիւրտիստանի լեռները: Անիրաւուած եւ կոխկրտուած ազգ մըն է որ վրէժի եւ ապրելու կատաղութենէն է բռնուած:

«Ներկայիս, Տէրսիմ, Սղերդ, Հէքքեարի, Սարայ, Միտեաթ, Կարզան եւ Շըրնագ, կիսանկախ վիճակ ունին, եւ բոյն են ապստամբ ուժերու: Թուրքերու բոլոր ճիգերը քանդելու այս օճախները անցան ապարդիւն: Ձմեռը՝ ձիւնն ու փոթորիկն է քիւրտին գինակիցը, իսկ ամառը՝ մացառներն ու բարձրաբերձ լեռները:

«Հոն են, հակայ Տէրսիմցիները, քաջարի Ճիպրանցիները, արծուահանաց Խարթուշիները, Միլանցիներէն վերապրողները, վրէժխնդիր Րամմաները եւ արիւնծարաւ Մօտքինիները եւ Հասանանցիները: Ո՛վ ծանօթ է այս ռազմիկ ցեղերու խառնուածքին, դիւրաւ կրնայ եզրակացնել թէ, փոքր պատեհութիւն մը, քաղաքական դէպքերու մէկ նախորդ դասաւորում՝ Թուրքիոյ շուրջ, ինչ կացութեան պիտի մատնէ այդ երկիրը արեւելեան սահմաններէն:

«Քրտական գարթօնքը, տեւական սպառնալիք մըն է՝ ամբարտաւան Էնկիւրիի գլխուն կախուած: Ատոր համար է Թուրքերու արտակարգ ջղայնութիւնն ու վճռականութիւնը՝ բնաջնջելու քիւրտ ժողովուրդը: Անգամ Էնկիւրին մասնաւոր գիջումներով դաշնագրեր կը կնքէ սահմանակից Պարսկաստանի եւ Իրաքի հետ, անդամալուծելու համար քրտական շարժումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ստորեւ կը հրատարակենք մէկ-երկու պատմական վաւերաթուղթեր, Հայաստանի անկախութեան հռչակման անցքերուն առթիւ.—

ԸՆԴՀ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻՆ ԿՈՉԸ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Հայե՛ր,

Ծանր փորձութիւններ է ապրում մեր ժողովուրդը։ Տաճկական բազմադարեան ստրկութիւնից յետոյ մեր ժողովուրդը համոզուեց, որ այդպէս շարունակել այլ եւս չի կարող եւ վճռեց՝ կամ զէնքը ձեռքին նուաճել իր ազատութիւնն ու ստեղծել իրան համար երջանիկ ապագայ, եւ կամ պատւով մեռնել։ Մեծ զոհողութիւններով ու ջանքերով ստեղծուած մեր զօրքը՝ շնորհիւ շատ անգիտակից տարրերի, շուտով կորցրեց իր ոգեւորութիւնը եւ դրա հետեւանքն եղան մեր պատերազմական անյաջողութիւնները՝ մէկը միւսից ծանր։

Տաճիկները ամենաբարբարոս կերպով խախտեցին հաշտութեան բանակցութիւններն ու կնքուած զինադադարը, նրանք օգտւելով զինադադարից, առանց նախազգուշացնելու, անսպասելի կերպով յարձակւեցին ու գրաւեցին Ալեքսանդրապոլը։ Այս բանը վերջնականապէս քայքայեց մեր զօրքը, եւ զինւորները ձգելով իրենց շարքերը՝ անկանոն խմբերով փախան իրանց տները, թողնելով բաղդի քմահաճոյքին բոլոր մեր պահեստները ու ամբողջ ռազմամթերքը։ Թւում էր թէ ամէն ինչ կորած է եւ մեր նենգ թշնամուն մնում է միայն շարունակել իր յաղթական ընթացքը դէպի երկրի ներսը, ստիպել փրանով հայ ազգաբնակչութեանը գաղթել իրանց բնակավայրից եւ կորցնել իր ամբողջ ունեցւածքը։ Բայց մեծ է Աստուծոյ ողորմութիւնը։ Երեւանի զօրամասը, որի դէմ նոյնպէս թշնամին շարժւել էր — չյաջողւեց, ընդհակառակը դիմադրելով նրա հարւածներին, ինքը յարձակման դիմեց եւ երկու օրւան կռւից յետոյ, յետ մղեց թշնամուն եւ այժմ հետապնդում է նրան։ Երեւանի զօրամասի յաղթութիւնը ոգեւորեց Ալեքսանդրապոլի զօրամասի զինւորներին. սկսեցին կազմւել վաշտեր, գումարտակներ եւ գնդեր, որոնք արագութեամբ դարձան դէպի թշնամին՝ ոգեւորուած մի ցանկութեամբ եւ մի կամքով — յաղթել կամ մեռնել։ Բայց մինչ այդ, մենք արդէն դժբախտաբար կորցրել էինք մեր ամբողջ պաշարն ու ռազմամթերքը, այդ պաշարից մեծ քանակութեամբ զէնք ու փամփուշտ ընկան ազգաբնակութեան ձեռքը, մթերքների պահեստները թալանւեցին զօրքից փախչող ձեւով, զինւորներից շատերը փախան իրանց տները։ Հայ ժողովուրդ, այն զօրքը, որ վճռել է կեանքի եւ մահու կռիւ մղել թշնամու դէմ պէտք է լինի կուշտ ու հագնւած։

Եթէ դուք ցանկանում էք ազատել ձեր ընտանիքներն ու ունեցւածքը, եթէ դուք չէք ցանկանում ապրել աւելի վատթար ստրկութեան մէջ, քան այն, որ դարերի ընթացքում կրել են մեր եղբայրները տաճիկ կառավարութեան լծի տակ, եթէ չէք ուզում որ ամբողջ հայութիւնը կորչի — եկէ՛ք բոլորդ, ո՛վ զէնք կրելու ընդունակ է, եկէք ձեր զէնքով ու փամփուշտներով. վերցրէք ձեզ հետ հինգ օրւայ ուտեստեղէնի պաշար, մինչեւ որ կարելի կը լինի զօրքի կանոնաւոր պարենաւորումը կազմակերպել։ Նւիրեցէք զօրքի համար հաց, գառնախնձոր եւ ուրիշ մթերքներ, լաւ յիշեցէք, որ ամէն դանդաղում նւիրել վճռական բոպէին կործանիչ է, լաւ գիտեցէք, որ եթէ այժմ զէնքով չկարողանանք պաշտպանել մեր ազատութիւնն ու ունեցւածքը, ապա մենք արժանի չենք գոյութիւն ունենալու որպէս ինքնուրոյն ժողովուրդ, եւ այն ժամանակ վա՜յ մեզ ու մեր յետնորդներին։ Մեր որդիներն ու թոռները միմիայն անէծքով կը յիշեն մեզ։ Մենք յոյս պէտք է դնենք միմիայն մեր սեփական ուժերի վրայ եւ եթէ այժմ առանց ժամանակ կորցնելու չօգնենք մեր զօրքին, չլրացնենք նրա շարքերը զինւորներով եւ չմատակարարենք նրան անհրաժեշտ մթերքներ — մենք կորած ենք։ Լաւ իմացէք, որ եթէ այժմ զէնքով չնւաճենք մեր ազատութիւնն ու չստեղծենք մեզ համար երջանիկ ապագայ — այլ եւս երբեք չի յաջողւի այդ բանը ոչ մեզ եւ ոչ մեր սերունդներին։

Հայկական կորպուսի հրամանատար
ԶՕՐ. ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ

1918 մայիս 25

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

1918 Նոյեմբեր 30

Հայկական Ազգային Պատուիրակութիւնը, պատասխանելու համար հայ ազգին միակամ իղձին, որուն մէկ մասը արդէն իսկ իբրեւ անկախ հանրապետութիւն կազմուած է, կը յայտարարէ ամբողջական Հայաստանի անկախութիւնը, Կիլիկիայով միասին, Համաձայնական պետութիւններու եւ Միացեալ Նահանգներու հովանաւորութեան տակ, կամ Ազգերու Դաշնակցութեան՝ երբ ան կազմուի։

Պօղոս Նուպար

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի ամբողջութիւնը վերականգնելու եւ ժողովրդի լիակատար ազատութիւնն ու բարգաւաճումը ապահովելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը համաձայն բովանդակ հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքի եւ ցանկութեան, յայտարարում է, որ այսօրուանից Հայաստանի բաժան-բաժան մասերը մշտնջենապէս միացած են իբրեւ անկախ պետական միութիւն։

Ուղիղ մի տարի առաջ ռուսահայերի համագումարից ընտրուած Հայոց Ազգային Խորհուրդը յայտարարեց իրեն Անդրկովկասեան հայկական գաւառների բարձրագոյն իշխանութիւն։ Ազգային Խորհրդի կազմած կառավարութիւնն այդ քաղաքական ակտի մասին պաշտօնապէս Պետութեանց ներկայացուցիչներին յայտնելուց յետոյ՝ այս մի տարուայ մէջ փաստօրէն հաստատել է իր իշխանութիւնն Անդրկովկասի հայկական գաւառներում։

1919 Փետրուար ամսին Երեւան քաղաքում կայացած Արեւմտահայ երկրորդ համագումարը հանդիսաւոր կերպով յայտարարեց, որ նա Հայաստանը միացեալ եւ անկախ է ճանաչում։

Այժմ, Անդրկովկասում եւ Օսմ. կայսրութեան սահմաններում գտնուած պապենական հայկական երկիրների միացման նախատակաւորութեան այս ակտը կատարելով, Հայաստանի Կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Միացեալ Հայաստանի պետական ձեւն է Ռեսպուբլիկական հանրապետութիւն եւ որ ինքը հանդիսանում է Միացեալ Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը։

Այսպիսով՝ Ներկայումս Հայաստանի ժողովուրդն է իր ամբողջացած հայրենիքի գերագոյն տէրն ու տնօրէնը, եւ Հայաստանի Պարլամենտն ու Կառավարութիւնը հանդիսանում են Միացեալ Հայաստանի ազատ ժողովուրդը շաղկապող բարձրագոյն օրէնսդիր եւ գործադիր իշխանութիւնը։

Հայաստանի կառավարութիւնը՝ սոյն ակտը հրատարակում է 1919 Ապրիլ 27ի Պարլամենտի որոշմամբ Կառավարութեանը տրուած յատուկ լիազօրութիւնների հիման վրայ։

Նախարարական Խորհրդի Նախագահ եւ Արտաքին Գործերի Նախարարի փոխանորդ՝ Ալ. Խատիսեան։

Ներքին Գործերի Նախարարի փոխանորդ՝ Ս. Մանասեան։

Զինուորական Նախարար՝ Զ.Օ. Գ. Արարատեան (չէզոք)։

Արդարադատութեան Նախարարի փոխանորդ՝ Ց. Ցմշկեան (Ժողովրդական)։

Հանրային Կրթութեան Նախարարի փոխանորդ՝ Գ. Մելիք-Ղարագէօզեան (Ժողովրդական)։

Խնամատարութեան Նախարար՝ Ս. Թորոսեան։

Պարենաւորման Նախարար՝ Գ. Վերմիշեան (Ժողովրդական)։

Ելեւմտական Նախարարի փոխանորդ Գ. Ջաղեթեան (չէզոք)։

Գործերի Կառավարիչ՝ Գ. Խատիսեան։

1919 մայիսի 28ին, Երեւան քաղաք

ԵՌԱԳՈՅՆԻ ՏՕՆԸ

1918ի այն փոթորկայոյզ եւ գահավէժ օրերուն, երբ բովանդակ Անդրկովկասը Թրքական բանակի արշաւանքի յառաջխաղացութեան նշանակէտ էր դարձած, Մայիս ամսուան վերջերը, Արցախներու եւ Թաթարներու դաւերուն եւ հայամերժ քաղաքականութեան խաժամուժին մէջէն, Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր լուծը փշրելու վճռականութիւնը ունեցաւ։

Հասած էր ժամանակը մոռնալու մեր պարտութեան արիւնոտ դրուագները եւ ոգեկոչելու սեփական ազատ հայրենիքի փրկարար նշանաբանը, առանց որու՝ հայ զանգուածային ու բազմահազար գաղթականները գոց պիտի երթային մեր բարբարոս թշնամիներու գարշապարներուն։

Եւ մեր ժողովուրդին ու իր ղեկավարներուն պայծառատեսութիւնն ու վճռականութիւնը տուին իրենց պատմական եւ հոյակապ արգասիքը,— Հայաստանը հռչակուեցաւ ազատ եւ անկախ պետութիւն։

Դէպքը անօրինակ եւ եզակի էր մեծագոյնը հայ քաղաքական հորիզոնին վրայ եւ ամէնուն համար, ու այս պատճառով ալ, հասարակաց եւ համազգային։

Հայաստանի Անկախութեան յայտարարութեան ժամանակ Հայերը չուզեցին եւ չէին կրնար պառակտիլ ու պառակտելով բնաջնջուիլ։

Ի գին անհաշիւ, անսահման զոհաբերութեանց եւ մարդկային կեանքի բիւրահազար կորուստներու փոխարէն ձեռք ձգուած Ազատութիւնը, այս գաղափարի հոյակապ տօնը մարմնաւորող Մայիս 28ը հակառակորդներ եւ ուրացողներ ունի այսօր, երբ խլուած է մեզմէ մեր ազգային իշխանութիւնը։

Մայիս 28ի կեղծ եւ ներքամիտ թշնամիները,— ամէնվար թափթփուքները թէ պոլշեւիկ խառնածիններ ըլլան անոնք,— երկու սին եւ անհիմն առարկութիւն ունին մեր դէմ. Այդ անկախութիւնը Թուրքերը շնորհած են մեզ եւ կամ, Հայաստան մաս երեք տարի քաղաքական ուրոյն կեանք ունեցեր է իբր Համաձայնականներու կամակատար գործիքը։

Այսպէս տրամաբանող բթամիտներն ու այլասերածները ի զո՛ւր կը մոռնան՝ որ Թուրքերը իրենց կարծածին չափ «գթասիրտ» եւ «Միջազգայնական» չէին ու չեն, որպէս զի բարիք եւ գթութիւն կամ ենան Հայ ժողովուրդին։

Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիւցազնութիւններն ու յաղթ կռիւներն էին որ Թուրքերը հարկադրեցին գոնէ ժամանակաւոր հաշտութիւն կնքելու Հայերուն հետ։ Եթէ մեր ժողովուրդը այդ դժնդակ եւ մղձաւանջային շրջանին իր յոյսը դնէր Թուրքերու Զրաբերուած զգացումներուն կամ կովկասէն շատ հեռու քաշուած «բանւորա-գիւղացիական» կարմիր զօրամասերուն վրայ, աւելորդ է դիտել տալ, թէ հայութեան այդ հատուածը անդառնալի կերպով թրքահայութեան ողբերգական վախճանին պիտի արժանանար։

Քինախնդրութիւններն ու մասնաւոր նկատումները ընա՛ւ չպիտի կարենան սեւ է ըրել Մայիս 28ի անբասիր դրօշակին։

Այս դրօշակն էր որ մէկ միլիոն Հայեր ապրեցուց իր հովանիին ու զօրութեան տակ։

Այս դրօշա՛կն էր որ խանդավառեց աշխարհի չորս ծագերուն վրայ սփռուած ամբողջ Հայերը, որոնք փառքի եւ յաղթանակի կրակով սրբբած իրենց հոգիները զինուորագրեցին Հայաստանի Անկախութեան իտէալին։

Ու այս դրօշակն էր, որ աշնան եւ դժոխային օր մը, մեզմէ յափշտակեցին Հարաւի եւ Հիւսիսի երդուեալ բանակները — բիւնաուշտ Թուրքերն ու կարմրաշապիկ ճիւաղները։

Մենք չենք լքեր այս դրօշակը եւ չենք ուրանար,— որովհետեւ, այն ազգը որ դրօշակ չունի, իրաւունք ալ չունի ապրելու եւ ազատ շնչելու։

ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

ԱՂԲԻ՛ՒՐ ՕՐՀՆՈՒԱԾ

ՄԱՅԻՍ 28)

Կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ ու խմէ՛ արփինաթաթախ այս ջուրէն,
— փա՛ռք ակունքին անապակ...
Հալուած շիթերը անոր, ծիլ քաթներ են մոգական,
Ցաղթանակներ լուսածակ:

Կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, եւ օրհնէ՛ փառքին աղբիւրին այս լուռ,
— Ցարգա՛նք ուղխին ու ցայտքին...
Կարկաչն անոր՝ քնթթուած մ'աստուածային ու շքեղ...,
— Հաւատքն ու կամքն այս ցեղին։

Կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, ու երգէ՛ անմահ խորհուրդն այս ջուրին
— Աստուածօրէն գեղեցիկ...
ընթացքն անոր ու կայքերն հրաշքներն են ան մեկին...
Հրփիգմներ անդորրիկ...:

Կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ. մե՛ծ տօն է, այսօր ու փառք՝ յաւիտեան,
— Գերագոյն տօն — արեա՛ն գին...
Թափուէ՛ փոշին ոտքերէդ, նետէ մախաղդ ալ դաժան,
Ու մօտեցիր իր գուռին։

Կանգ ա՛ռ, անցո՛րդ, օծանէ՛ մարմինդ անոր միւռոնով,
Սրբէ լեզուդ խորհուրդին,
Ցեսոյ գնա՛, խոնկելո՛ւ, շիրիմն անոնց որ կեանքով՝
Զայն աւազէն գնեցին:

Երգե՛նք, անցո՛րդ, միասին օրհնաբանենք բարձր անձայն,
Ընծա՛ու խորհուրդն այս ջուրին,
Զի՛ ճանչնալէ վերջ միայն եւ հրաշքով մ' անսահման,
Եղա՛յ երգիչն իր փառքին։

Երգե՛նք, անցո՛րդ, թո՛ղ երգեն, ծագէ ի ծագ, ամէ՛ն տեղ...
— Գաղտնիքն անհա՛ս այս ջուրին.
Թո՛ղ երգերի՛, ուղէնդի. մարդեր ճանչնան իր ամէ՛ն...
Հաւատքն ու կամքը մեկին։

Աթէնք — Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄԵԾ ՕՐԸ

Զայն մը Հայաստանէն)

Թէեւ իններորդ տարին է, որ կը բոլորուի Մայիս 28ը՝ բայց կատարած է ամենամեծ գործը, ամենափառքը, ամենացանկալին։ Մայիս 28ը տուաւ մեզ այն ինչ որ չկրցան տալ դարերը։

Տուաւ մեզի հայրենիք, պետականութիւն, անկախութիւն։

Հակառակ ատոր տակաւին կան մարդիկ, կան Հայեր, որոնք չեն տօներ այդ Մեծ Օրը, կը ժխտեն, կ'ուրանան զայն։

Կայ ամբողջ իշխանութիւն մը —Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը— որ կը կռուի անոր վերականգնումը փութացնողներուն դէմ, կը հալածէ, կը տանջէ ու կը չարչարէ զանոնք։

Մեր դարաւոր թշնամին իսկ հաշտուեցաւ Մայիս 28ի հետ, մասնակցեցաւ անոր տօնակատարութիւններուն, բայց մեր բարեկամ Ռուսը վերցնել ջանաց զայն եւ Հայը գործակցեցաւ անոր հետ։

Զզարմանանք, մեր՝ Հայոց Պատմութեան ողբալի առանձնայատկութիւններէն մէկն է այս, բարի եւ չար ոգիներու դարաւոր պայքարը Որմիզդի եւ Ահրիմանի։

Զզարմանանք ու պայքարինք Մայիս 28ի վերջնական յաղթանակին համար։ Ընենք անոր համար, ինչ որ բարի է, ինչ որ օգտակար, ինչ որ կ'ապահովէ մեր ժողովրդի շահերն ու բախտաւորութիւնը։

Ի՞նչ ենք ըրեր Մայիս 28ի համար մինչեւ հիմա, անոր անկումէն ետքը, այս հօթը տարուայ ընթացքին։

Շատ չնչին բան՝ պահանջին համեմատութեամբ։

Բայց երկրի մեր ընկերները կը տանջուին յանուն Մայիս 28ի, յանուն հայրենիքի ազատագրութեան, իրենց ձեռքերով շինած դարչ առուներէն մինչեւ ռուսական անծայրածիր տափաստանները, Սիբիրի դաժան հանքահորերէն մինչեւ կեդրոնական Ռուսիոյ կիսափուլ գործարանները, Ազրբէջանի անմարդաբնակ կղզիներէն մինչեւ ցարական ժամանակներու խաւարչտին զնդանները։ Իսկ այդ բախտին չարժանացած ընկերները, որովհետեւ անոնք Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի համար տանջուելն ու մարտնչիլը երջանկութիւն կը համարեն—, լծուած են երկրի բեղմնաւոր, մղուաջան աշխատանքին։ Անոնք ամէնէն դժնդակ պայմաններուն մէջ կը ժողովրդականացնեն Մայիս 28ի գաղափարները, կը նախապատրաստեն մեր ժողովրդին վաղուան համար։

Երկրի ընկերները կը գործեն, կը զոհուին մեծ գաղափարի համար։

Եւ՝ անձայն, անաղմուկ, իբրեւ իսկական հայրենասէրներ։ Որովհետեւ անոնք ձուլուած են արդէն մեր ժողովուրդին, այդ Մեծ Զօրքին հետ։

Այսօր անոնք չեն խօսիր, վաղն ալ չպիտի խօսին, ձայն ու ծպտուն չպիտի հանեն։ Միայն պէտք է նայիլ անոնց մեր աչքերուն իրենց աշխատանք, սուրբ գործ կատարողի, հայրենիքի ազատագրութիւնը փութացնողի իմաստուն եւ փորձառու աչքերով։

Գաղափարի ընկերոջ փորձը հայեացքը կրնայ մա՛րդ սպաննել. պատասխանատուութիւններէն ու ամօթի զգացումներէն ամէնամեծը յարդի ընկերոջ պակաս կատարելն է, անկէ ետ մնալն է։

Ի՞նչ է եղեր Մայիս 28ը մեզի համար մինչեւ հիմա.—

Շատ քիչ բան։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեզի համար այսուհետեւ.— Ամէ՛ն ինչ։

* *

Մեծ բանաստեղծ մը ըսած է, որ հազիւ հազարամեակի մը մէջ մարգարէ մը աշխարհ կու գայ։ Եւ դառնօրէն կը տրտնջայ որ երբ մէկը եկաւ, ինք ծնած չէր, իսկ երբ միւսը գալու ըլլայ՝ ինք մեռած պիտի ըլլայ։

Մենք բանաստեղծին պէս տրտնջալու պատճառ չունինք։ Մենք մեր աչքերով տեսեր ենք մեր մարգարէն, մեր Մայիս 28ը, շնչեր ենք զայն, ապրեր ենք անով։

Մայիս 28ը սովորական օր չէ։ Ան այն օրերէն է, որ երեւէ ազգի կ'երեւայ հազար տարիներ անգամ մը։ Մենք դարեր առաջ ունեցեր ենք Մայիս 28եր, բայց զանոնք չենք տեսեր, չէինք կրնար տեսնել։

Ամէն սերունդի այդ հազուագիւտ բախտը չի՛ տրուիր, այդ Մեծ Օրը չի՛ ժպտիր։

Անոր համար մեր սերունդը պայքարեր է։ Այսօր եւս պիտի պայքարի, հանգէս բերել իր [illegible] վաղը կրկին իր ամբողջ հասակով բարձրացնելու մեր հայրենիքին մէջ։

Հպարտ զգանք մենք մեզ, որ տեսեր ենք Մայիս 28ը՝ փառքերը անոր, գրկ՛նք զայն [illegible] վառ սառերով մեր աղօթքն [illegible] եռագոյնին վրայ եւ պահենք [illegible] վիշ ըլլայ մեզի ամբողջ [illegible] ժողովուրդին։

Եւ վերականգնենք զայն։

Այդ մեր փոխհատուցումն [illegible] մեր հաղուագիւտ բախտին [illegible] մար։ Այդ մեր պարտքն է։

Վերականգնենք զայն։

Երկիւղով-երկիւղով մեր հայրենիքին սահմանները կը [illegible] մուին, անկէ դուրս կը [illegible] բարացն ու Ախալքալաքը, Սուրմալուն ու Կարսը, Շարուր [illegible] Նախիջեւանն ու Գանձակը [illegible] տով իսկ Մայիս 28ը [illegible] անհրաժեշտութիւն կը [illegible] հայ ժողովուրդին համար։

Հետզհետէ մեր հայրենիքի [illegible] հայ բնակչութիւնը կը [illegible] դէպի Ազրբէջան, [illegible] Հիւսիսային Կովկաս, [illegible] տանի։ Օրէ օր կը նուազի [illegible] քանակական մեծութիւնը [illegible] Թուրքը կը բռնէ անոր [illegible] կը տիրանայ մեր երկրի [illegible] րի հողերուն ու [illegible] բուն, ռազմական կէտերուն [illegible] ճամբաներուն։ Միայն [illegible] դառա՛նցը Մայիս 28ը [illegible] պահանջ մը կը դարձնէ [illegible] հայութեան համար։

Հայ ժողովուրդը իր հայրենի հողին վրայ կը դառնայ [illegible] բակներու մէջ [illegible] կարմիր աշխարհակալ [illegible] գործիքը եւ տնտեսական [illegible] գործնական ապիկար։ Ան կը [illegible] նայ օրէ օր, պրոլետար [illegible] ուն իսկական իմաստով [illegible] խառնի իր տիրոջ՝ Ռուսի [illegible] մար եւ կը վարձատրուի [illegible] քան, որ կարենայ իր [illegible] պահել։ Մայիս 28ը [illegible] ճառով կը դառնայ [illegible] ազատագրումը գիշաւեր [illegible] ատելի ճիրաններէն եւ [illegible] մաս կը ծառայէ ընկերային [illegible] բնորոշման գործին։

Մեր հայրենիքին [illegible] տիճանաբար աւելի եւ աւելի [illegible] կուտակուին սեւ ամպեր [illegible] մաթուրանականութիւնը [illegible] ցերեկով կը քաղաքի [illegible] տանի մէջ, քէմալական [illegible] կալներու եւ Ազրբէջանի [illegible] մունիստներու կողմէ [illegible] կիրր կը դառնայ [illegible]

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱ-ՄԱՐՏԻ ԱՒԱԳԻՆ ՄԱՐ-ՏԻԿԱՆ ԽՈՒՄԲԵՐԷՆ

(ՄՇԵՑԻ ՄԱԶՈՅԻ ԽՈՒՄ-ԲԸ, ՈՒՐ ՓԻՒՐՏԵՐ ԱԼ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻ)

ճամբիներու ճամբուն վրայ կած խոչընդոտ քար մը, որու թացումը կը նախապատրաստն անանք։ Եւ Մայիս 28ը ա- ր համար ալ կը նոյնանայ ժողովուրդի ֆիզիքական ութեան պահպանման հետ։

Արտասահմանի հայութիւնը որ ձեռքէ կ'ելլէ, կը խոր- նայ, իր եւ իր հայրենիքի ին ու ջուրին կարօտովը կը օրուի օտար հորիզոններու ։ Ան կ'անհետի, խորհրդային ժիչները որ կը փակեն հայ- երկրին դուռները։

Մայիս 28ը կը դառնայ Հայ- երկրի, հայրենի օջախի խոր- հուրդ։

իտութեան եւ ուսման ծա- ը հայ մտաւորականութիւնը, անողութիւնը, աշակերտութ- իւնը դարձ կը խօսէր հայրենա- ր գրականութեան, իր սեր- ին ջուր խմող գրականութենէ, նական եօթը պարիսպներով գրաւուած աշխարհը կը իւի անոնց առջեւ։

Եւ Մայիս 28ը կը նոյնանայ ութեան, ուսման հետ։

Հանրի-Ջիւան արեւներ կը արին գորշ տներու դնտան- ների մէջ, կարմիրներու որով թունաւորուած հողը կը ցնել մատղաշ կոյսերու ու երու կեանքը։

Մայիս 28ը կը նոյնանայ Ա- ութեան հետ, արեգակի շողերուն հետ։

Ամէն աշխարհի մէջ այնքան որ պատճառներ ունի վերա- ներ, ամբողջ հասակով ներ, ինչպէս Մայիս 28ը։

Աշխատինք Մայիս 28ի հա- որովհետեւ առանց անոր զոհողութիւնը չի կրնար ապ- րիլ։

Անոր համար չաշխատողը, ա- համար չպայքարողը, զայն ողջութեամբ չընդունողը իր ձեռքով խաչ կը քաշէ իր գոյութեան վրայ, որովհետեւ Մայիս 28ը Հայութիւնն իսկ է, Հայ միայ ձգտող Հայութիւնը:

Ան է, որ դեռ եւս կը լուսաւորէ, կը ջերմացնէ, կ'ապրեցնէ մեր ժողովուրդը, իբրեւ կենսատու արեգակ։

Եւ անո՛վ է, որ տակաւին կը շնչէ ու կ'ապրի խորհրդային Հայաստանը։

Խորհրդային վարիչները կը հերքե՞ն Մայիս 28ը՝ ատով իսկ խաչ կը քաշեն իրենց գոյութեան վրայ, ինքնասպանման ճամբան կը բռնեն, ատով իսկ իրենց կորստեան դատավճիռը կը ստորագրեն։

Մայիս 28ը եղեր է, կայ այսօր իսկ. ամբողջութեամբ պէտք է վերականգնենք զայն վաղը։

Ան բարին է, ճշմարիտն է, օգտակարն է, որովհետեւ մեր ժողովուրդին համար է, մեր դըկուած, տառապած ժողովուրդին համար։

Ան մեր ամենախիղճ ուղեցոյցն է, առաջնորդը։

Ուսումնասիրենք զայն, մարզուինք անով, ու դառնանք անոր հաւատարիմ ու նուիրուած զինուորները։

Թո՛ղ արհեստաւորն ու բանւորը, գիւղացին ու քաղաքացին, ուսանողն ու ուսուցիչը, քաղաքական գործիչն ու բարձր մտաւորականը թէ՝ երկրին մէջ եւ երկրէն դուրս, արտասահմանին, այս մեծ ու հանդիսաւոր օրէն, Մայիս 28ի իններորդ տարեդարձի օրը մէկ նշանաբան ունենան՝

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՄԱՅԻՍ 28ԷՆ, ԵՒ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՄԱՐ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԱԼԻՒՐԻՆ գինը դարձեալ սըղած ըլլալով, որոշուեցաւ Յունիս 11 Շաբաթ օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն բարձրացնել 2 ֆրանք 25ի։

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Մարտափի եւ վհատութեան օրեր էին...

Համաշխարհային աղէտաւոր պատերազմի դառնութեան բաժակը ցմրուր քամուած, հայութիւնը, ռուսական փետրուարեան յեղափոխութեան մեղրալուսնի օրերուն, հազիւ քիչ մը շունչ առնելէ յետոյ, դատապարտուած էր նորէն մահուան դէմ առ դէմ կենալ։

Ռուսական ճակատի քայքայումն ու Պրէսդ-Լիթովսքի դաշինքը, Կովկասեան ազգութիւններու ներհակ ձգտումները, թրքական արարշաւ յառաջխաղացումը դէպի հայկական հողերը, դաժան ու շարունակական նահանջները, անշնչելի մթնոլորտ էին ստեղծած ամբողջ Կովկասի, գերազանցապէս հայկական նահանգներուն մէջ։

Թուրքիան, մեր երդուեալ թշնամին մէկ կողմէն կը խորտակէր մեր պաշտպանութեան պատնէշները, միւս կողմէն բանակցութիւններով կը հարկադրէր իր կամքը։

Շնորհիւ ազգամիջեան ներհակ շահերուն, Անդրկովկասեան կառավարութիւնը անանկացած, տեղի կուտար թշնամիին ամէն մէկ նոր պահանջին, միշտ ի վնաս հայութեան։ Պարզ էր, որ հայութիւնը մինակ էր, լքուած իր իսկ դրացիներէն, սպառնական վտանգին դէմ։

Կը քայքայուէր կեղծ միութիւնը Անդրկովկասեան ժողովուրդներու մէջ. Վրաստանն ու Ադրբէջանը կը յայտարարէին իրենց երկիրներու անկախութիւնը, ծանր անակնկալի առջեւ դնելով հայութիւնը։ Այս կացութեան մէջ էր որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը կը ստանձնէր գերագոյն ղեկավարութիւնը հայ կեանքին, բոլոր կուսակցութիւններու համաձայնութեամբ։

Այս որոշումը կը տրուի 1918ի Մայիս 28ին, որմէ ետք Ազգային Խորհուրդը, դարձեալ կուսակցութիւններու փոխադարձ համաձայնութեամբ, կը կազմէր Հայաստանի Հանրապետութեան Խորհրդարանը։

Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցող այս դէպքերը չէին սակայն, որ իրական դեր կը խաղային հայ կեանքին վրայ։ Բուն Հայաստանը կտրուած էր Թիֆլիսէն, անտեղեակ այս անցուդարձերուն, կը պայքարէր թշնամիի գերազանց ուժերուն դէմ։ Հոն էր, որ կը հիմնաւորուէր Հայաստանի անկախութիւնը, հոն էր որ անկախութեան զոհարանին կը մատուցուէր զոհերու գերագոյնը։

Արամ Մեծ Հայը, զօրավարներ Նազարբէկեանի, Սիլիկեանի, Փիրումեանի, Դրօի եւ ուրիշ արժէքաւոր զինուորականներու հետ, շարժման մէջ էին դրած հայութիւնը, կռուով որոշելու այն ինչ ի զուր՝ կը սպասուէր կեղծ բանակցութիւններէ եւ համաձայնութիւններէ։ Անոնք չսխալեցան։ Յաղթական Վէհիպ փաշան այն ժամանակ միայն ստորագրեց անկախ Հայաստանի ներկայացուցչութեան հետ Բաթումի ծանօթ դաշնագիրը, երբ հայ զօրքը Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ-Ապարանի տակ ուժգնօրէն հարուածել սկսաւ մինչ այն յաղթական թուրք բանակը։

Անկախ Հայաստան Կովկասահայաստանի մէկ չնչին հողին վրայ, առանց Թրքական Հայաստանի. ջարդուած ու փըշրուած, օրուայ բազմազան ներքին եւ արտաքին հոգերուն մէջ,— անհրապոյր այս։ Անգամ Հայաստանի հողին վրայ — Երեւանի մէջ, խորհրդարանի անդրանիկ նիստի ժամանակ ոգեւորութիւնը թոյլ էր, տրամադրութիւնները ծանր։ Եւ սակայն հաւատացին դէպի ապագան, այդ ապաննիչ մթնոլորտին մէջ, ան կը ներշնչէր օրուայ ղեկավարները։

Այս պայմաններու եւ տրամադրութիւններու մէջ էր հայութիւնը իր անկախութեան առաջին շրջանին, երբ սկսաւ պետականութեան շէնքի հիմնարկէքը, աւերակներու, եւ անսահման գերեզմաններու մէջէն։

Ահա՛ եւ զինադադարը, իր այնքան սրտայոյզ հետանկարներովը։

Յաղթանակն ու վարանումը դէպի անկախ պետականութիւնը, տեղի կուտար աւելի վճռականութեան եւ յաւատեսութեան, ամէն մէկ նոր օրուայ հետ, ամէն մէկ նոր քայլի հետ եւ ընդամէնը մէկ տարուան ընթացքին, շնորհիւ ձեռք բերուած ներքին եւ արտաքին յաջողութիւններուն, անկախութեան գաղափարը արդէն իսկ լայն սեփականութիւն էր դարձած հայ ժողովուրդին։ Դեռ աւելին։ Առաջին իսկ տարելիցին, հայութիւնը արդէն ունէր այլ եւս մէկ նոր ձգտում, քանզի հայկական երկու հատուածներու միջեւ կանգնուած արհեստական թումբը, յայտարարել Հայաստանը Միացեալ։ Այս էր պահանջը նաեւ վերապրող հայութեան այն մասին, որ մասնակից էր ժամանակի մեծ իրաբանցումներուն։

Եւ 1919 Մայիս 28ին, Հայաստանի կառավարութիւնն ու խորհրդարանը հայութեան ընդհանուր խանդավառութեան մէջ կը յայտարարեն Հայաստանը Միացեալ եւ Անկախ։

Մեծ էր լացի եւ սուգի ծանր օրերուն յաջորդող խանդավառութիւնը։

Առանց դաւանանքի եւ կուսակցութեան խտրութեան, հայ ցեղի ձայնն էր, որ կը լսուէր բարձր ու վճռական։

Անկախութեան առաջին տարեդարձին առթիւ աշխարհի բոլոր ծայրերուն մէջ կը փառաբանուէր Հայաստանի անկախութիւնը. հանդիսութիւններ, մէկը միւսէն յուզիչ տեսարաններ կը պարզէին։

Հայաստանի կրթական նախարար Գ. Մելիք-Ղարակէօզեանը (Ժողովրդական կուսակցութեան անդամ) իր ժողովուրդին ուղղուած կոչովը կը յայտնէր.

«Մայիս 28ին լրանում է Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը, յաւերժ յիշատակ այն հերոսներուն, որոնք իրագործեցին դարերի ընթացքում իր ամբողջ ուժերով, դէպի կեանք, ազատութիւն եւ ինքնորոշում ձգտող ժողովրդի նուիրական երազը։ Մերկացնենք եւ խոնարհենք գլուխներս նրանց առջեւ։ Մենք, կենդանի մասնակիցներս, իբրեւ ժառանգորդներ, փայփայենք անկախ Հայաստանի մեզ կտակուած գործը։ Թող Մայիս 28ի օրը լինի զոհերի յիշատակի, բայց եւ համազգային մեծ ուրախութեան օր.— Օ՜ նոր պետութեան ստեղծման քիքլիական Արարատի շուրջ, օ՜ ազգային բարձր խղճերի եւ ճամաշխարհային արդարութեան յաղթանակի։

Օրուայ հոգեբանութեան արտայայտութիւնն էր այս, բոլորի սեփականութիւնը։ Չէ՞, որ հայ կուսակցութիւնները բոլորն ալ հպարտ էին եւ գոհ, որ պատմութեան մեծագոյն դէպքը կ'իրականանար։

Ահա՛ Պոլիսը, ուր սրտառուչ համերաշխութեամբ, հայ կուսակցութիւնները իրենց ներկայացուցիչներով կը հանէին հետեւեալ բանաձեւը.

«Ներկաներս, այսօր 1919 Մայիս 29, հաւաքուած տօնելու անկախութեան առաջին տարեդարձը, լսելով օրուան ատենախօսները, կ'ողջունենք Հայաստանի հանրապետութիւնը իբրեւ կորիզը Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանի եւ մեր բոլոր թափով կը ցանկանք ուժ եւ կարողութիւն՝

Երեւանի կառավարութեան եւ Փարիզի միացեալ Պատուիրակութեան՝ անյապաղ իրականացնել մեր դարաւոր երազը,— Անկախ եւ միացեալ Հայաստան. Յարգանք զոհերուն որ ինկան փառքի դաշտի վրայ եւ պատիւ բոլոր անոնց որ արիաբար կուրծք կուտանմիշտ բարձր բռնած Ազատութեան դրօշը»։

Ահա եւ Փարիզը, ուր միացեալ պատուիրակութիւններու նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած տօնակատարութեան մէջ բոլորն ալ իրենց սքանչացումի խօսքերուն հետ, իրենց վճռականութիւնը կը յայտնէին։ Այս ուղղութեամբ պատմական կարեւոր փաստաթուղթ մըն է Պ. Պօղոս Նուպարի կարդացած գրաւոր ճառը, մասնաւորաբար անով, որ կ'արտայայտէր Ազգ. Պատուիրակութեան տրամադրութիւնները։ Իսկ այս պատուիրակութիւնը իր մեծամասնութեամբ արտայայտիչն էր Ռամկավար կուսակցութեան եւ հայ պահպանողական տարրին։

Կրկնե՛նք Պ. Ա. Ջօպանեանի ճառը, որով կ'ողեկոչէր «Հայ Ազատութեան Արշալոյսի տօնը»...։

Առնենք բոլորը, աւա՛ղ, երէկուան պատմութիւններն են։

Եւ խորհիլ թէ, անոնք, որ երէկ, այնքան ներշնչուած ու ոգեւորուած, իրենց հրացումի խօսքերուն կը միացնէին գործնական քայլերը անկախութեան ամրապնդման համար, այսօ՞ր...

Լաւ է չխօսիլ այդ մասին։

Ս. ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ.

[illegible] ՉՆԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄ ՄԸ.

— Հապա՞ պ. Թիւլմօնը։

— Ո՛հ, կը կասկածիմ թէ ի տեւական ժամադրութիւններ ունի որոնք զինքը պիտի ստիպեն քանի մը օր հոս մնալու։

— Շատ լաւ, ուրեմն, ցիկի՛ն, նք մեր գործին կ'երթանք եւ մ մը յետոյ կուգանք ձեզ նել։

Համնուեցանք. անոնք Ռիտըլի խանութը մտան։

Ինչպէս այս կարգի բոլոր տուներ որոնք միեւնոյն ատեն թէ ուրեքենի խանութ են եւ թէ ագրաֆատուն, Ռիտըլմօի խանութն ալ երկու ելք ունէր։

Մեր փողոցին անկիւնէն գառ ք կանգ առինք եւ արագօրէն դուռներուն մօտեցանք, ընդհատ պահակ գրի։

— Եթէ երկու լրտեսներէն մէկը Ռիտըլմօի խանութէն դուրս ելլէ, ըսի, անոր հետեւեցէք. բայց պէտք չունիմ յիշեցնելու, մինչեւ որ տեսնէք թէ ո՛ւր կը մտնէ։ Ես հազիւ տասը վայրկեանի գործ մը ունիմ գծագրութիւն մը պիտի ըլլայ եթէ ձեռքերնէս փախի։

Այս հիրով վայրկեանին պահանջներուն համեմատ շարժելէ յետոյ, փութացի ոստիկանապետին քով զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայի եւ ինքզինքս անոր ճանչցնելէ յետոյ երկու խօսքով խնդիրը իրեն պարզեցի։

Ոստիկանապետը՝ չորս քննիչներ կանչեց եւ անոնց հետ միասին անմիջապէս Ռիտըլմօի խանութը գնաց. դուները անոնց հսկողութեան յանձնեց, յետոյ երբ ա՛լ ապահովուեցաւ թէ փախուստի կարելիութիւն չկար այդ կողմէն, իմ ընկերներս արձակեց պահակութենէ, ու անոնք փողոցին անկիւնը եկան ինծի միացան։

— Ի՞նչ նորութիւն, հարցուցի

— Ոչինչ. Թշնամիները միշտ բոյնին մէջ են։

Արդէն ոստիկանապետը եւ իր քարտուղարքանութէններս ժամր էին հազիւ հինգ վայրկեան անցեր էր երբ երկու պայթիւններու աղմուկը հասաւ մեզի։

Վախնալով թէ՝ մի գուցէ ոստիկանապետը մնացած ըլլայ ֆօն Ռիխպէքի հետ, փութացինք խանութէն ներս մտնել, ուր արդէն ոստիկանները մօտենալով խանութին ելքերը պահելու իրենց պաշտօնը ձեռմէ առաջ մտեր էին։

Եղերական տեսարան մը պարզուեցաւ մեր աչքերուն։

ԻՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՖՕՆ ՌԻԽՊԷՔ

Քաղցրեղէնի սրահէն ներս մտնելնուս պէս, տեսանք որ ֆօն Ռիխպէք, արիւնի մէջ թաթխուած գետին փռուեր էր։

Պրաունինկը ձեռքը, ոստիկանապետը կը սպառնար մարդու մը՝ արդէն հասուն տարիքով, որ գիտնականի մը երեւոյթը ունէր։

Փութացի ոստիկանապետին քով եւ գետինը փռուած դիակը ցոյց տալով, հարցուցի.

— Ի՞նչ պատահեցաւ։

— Շատ բնական բան մը, պատասխանեց. այն միջոցին որ Իւմա Շթառւպը ձերբակալելու վրայ էի, այդ կինը իր թէյի գաւաթին պարունակութիւնը քթիս բերնիս նետեց. եւ մինչդեռ՝ տաք հեղուկէն կուրցած, գրպանիս մէջ ատրճանակս կը փնտռէի, անհետացաւ։ Այդ պահուն քարտուղարս կը վազէր ֆօն Ռիխպէքի վրայ, որ գրպանէն ռեվոլվեր մը հանեց ու կրակեց, բայց մարդու չդպաւ։ Սակայն ինչպէս կը տեսնէք, քարտուղարս աւելի վարպետ նշանառու փրթաւ։

— Հապա՞ Իւմա Շթառւպը։

— Սրահէն ծայրը գտնուող դռնէն փախաւ. ոստիկանները զայն կը փնտռեն այս միջոցին։

— Լաւ. բայց ո՞վ է այս մարդը, հարցուցի, ցոյց տալով կասկածելին որ հրացանակիրի մը հսկողութեան յանձնուած էր։

— Չեմ գիտեր թէ ո՞վ է. բայց շատ չանցած այդ ալ կը գիտնանք։ Ամէն պարագայի մէջ Իւմա Շթառւպի եւ ֆօն Ռիխպէքի հետ էր հետեւաբար ենթադրենք թէ լաւ որս մը ձեռք անցուցած ենք։

— Անշուշտ խուզարկեցիք զինքը։

— Ո՛չ դեռ, նախ զինքը պիտի հարցաքննենք։

Եւ մարդուն դառնալով հարցուց

— Ինքնութեան թուղթեր ունի՞ք։

— Այո՛, պարոն։

— Կ'ուզէ՞ք զանոնք ինծի յանձնել։

Հաճոյքով։

Եւ իր գրպանէն հանելով լեցուն թղթապանակ մը, անկից հանեց Հանս Վիւէնօ անունով անցագիր մը, 62 տարու, ուսուցիչ օտար լեզուներու, ծնած Ցուրիխի մէջ, գերման ծնողքէ

— Ձեր թուղթերը շատ կանոնաւոր են, ըսաւ ոստիկանապետը. շատ ցաւալի է միայն որ, երկու կասկածելի անձերու ընկերակցեր էք ուրկէ՞ կը ճանչնայիք զանոնք։

— Ո՛հ, օդափոխութեան միջոցին հաստատուած ծանօթութիւններ են. գիտէ՛ք մարդ ճամբորդութեան ընթացքին այդ տեսակ յարաբերութիւններ դիւրաւ կը հաստատէ։

Մինչդեռ մարդը ոստիկանապետին հետ կը խօսէր, այս վերջինը անոր ձեռքէն առնելով թղթապանակը, կը քննէր անոր պարունակութիւնը։ Քովի սեղաններէն մէկուն վրայ քարտուղարը կը գրէր հարցերը եւ պատասխանները։

(Շար.)

օրինակը այն գաղտնի վաւերագրին, որուն պատճառաւ խուզարկուեցաւ Արգոսը։ Սակայն այս բոլորին մէջ կարեւոր գիտէր այն եղաւ, որ երեւան հանուեցաւ «մարդկային փաստաթուղթ» մը՝ յանձին Անտոն Միլլրի կամ Միւլլէրի, «Սովիէթհաուզ»ի ծածկագիրներու պահապանը, որ երկար տարիներէ ի վեր կը փնտռուէր իբրեւ լրտեսական կազմակերպութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկը։ Ցիշեալը սերտ յարաբերութիւն ունէր առեւտրական պատուիրակութեան պետին հետ, որուն տունը կը բնակէր վերջերս։

Վերջացնելով, Նախարարը յոյս յայտնեց թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումով լրտեսական այս գարշելի կազմակերպութիւնն ալ պիտի անհետանայ բոլորովին։

Խզումը եւ Թուրքիա

«Թայմզ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Մայիս 26 Թուականով.—

Անգլիոյ եւ սովետներու միջեւ ձգտումը խիստ մեծ ուշադրութիւն կ'արթնցնէ հոս, քանի որ Թուրքիա սահմանակից է թէ՝ Անգլիոյ (Միջագետքի մէջ) եւ թէ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Այս պարագան չի կրնար անտարբեր թողուլ Թուրքիան երկու երկիրներու յարաբերութեանց մասին։

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» այս առաւօտ կը հրատարակէ երեսփոխան Մահմուտ պէյի մէկ յօդուածը։ Սղերդի երեսփոխանը կացութիւնը պարզելէ վերջ կը հարցնէ. «Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ խզումը ի՞նչ արդիւնք ու ազդեցութիւն պիտի ունենայ միւս երկիրներուն եւ առհասարակ ընդհանուր քաղաքական կացութեան վրայ»։ Կը հարցնէ նաեւ. «անգլիական կառավարութեան այս ընթացքը արդեօք նախերգա՞նքն է Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ նոր քաղաքականութեան մը. ասիկա ստոյգ կ'երեւայ, քանի որ ռուսական խնդիրը վէճի առարկայ դարձաւ Ֆրանսայի Նախագահին վերջերս Լոնտոն այցելութեան առթիւ։»

Մահմուտ պէյ կը վերջացնէ յոռետես շեշտով մը։

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ նոյն նիւթին մասին յօդուած մը կը գրէ Եօնուս Նատի պէյ, որ Ռուսիոյ հանդէպ անգլիական քաղաքականութիւնը «յարձակողական» կը նկատէ։ Նատի պէյ եւս շատ յոռետես է անգլօ-խորհրդային յարաբերութեանց խզումէն առաջ գալիք կացութեան մասին։

Գոլշեվիկներուն 10 օր պայմանաժամ տրուած

Ուրբաթ առաւօտ Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըլէյն 700 բառէ բաղկացած ծանուցագիր մը հաղորդեց Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլցի, որով յայտնելէ վերջ թէ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուած են՝ 10 օր պայմանաժամ կ'ուտայ իրեն եւ իր պաշտօնէութեան՝ անգլիական հողէն մեկնելու։ Իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի այն թէ՝ առեւտրական պատուիրակութեան անդամները զինուորական լրտեսութեամբ և խռովարարական ձեռնարկներով կը զբաղէին, ասկէ զատ Ռոզէնկոլց ինքն ալ հեռագրով հրահանգ ուզած էր Մոսկուայէն Անգլիոյ մէջ քաղաքական պայքար մը ստեղծելու համար։

Բոլոր մեկնողները իրենց անցագիրները պիտի ներկայացնեն ոստիկանութեան։ Գալով Անտոն Միւլլէրի, կը կարծուի թէ իբրեւ լրտես հետապնդումի պիտի ենթարկուի։

Ծանուցագիրը յանձնուելէ վերջ, աշխատաւորական 12 երեսփոխաններ հացկեյոյթ մը տուին ի պատիւ Ռոզէնկոլցի, Խինչուքի եւ Գոկոլոմոֆի, որոնք բաժակաճառեր խօսեցան։ Պահպանողականները զայրացած են այս առթիւ եւ Երեսփ. ժողովին մէջ խնդիր պիտի հանեն։

Անգլիոյ մէջ ռուսական շահերու պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ յանձնուեցաւ։

Իտալական պատերազմը՝ 1935—40ին

Երէկ հրատարակեցինք Մուսոլինիի երկար ճառը։ Հեռագիրները կը հաղորդեն նաեւ հետեւեալ հատուածները.

— « Իտալական ազգը պէտք է կառավարեմ ես դեռ 10—15 տարի, որովհետեւ իմ յաջորդս դեռ չէ ծնած։ Ֆաշիստ Իտալիոյ որոշ պարտականութիւնն է զօրացնել բանակը, նաւատորմը եւ օդանաւային ուժը։ Պէտք է որ պահանջուած վայրկեանին կարենանք շարժման մէջ դնել 5 միլիոն զինուոր եւ զինել զանոնք, պէտք է ուժովցնենք մեր ծովային նաւատորմը, մեր օդանաւերը ա'յնքան շատ եւ զօրաւոր պէտք է ըլլան, որ անոնց թեւերը կարենան արեւը խափանել մեր երկրին վրայ։ Այն ատեն է միայն, որ երբ 1935էն 1940ի միջեւ եւրոպական պատմութեան կենսական մէկ վայրկեանին հասնինք, կարենանք լսելի ընել մեր ձայնը եւ ճանչցնել մեր իրաւունքները »։

Խօսելով հանրաքուէին մասին, Մուսոլինի ըսաւ. «Այսօր, Մայիս 26, հանդիսաւորապէս կը թաղենք ժողովրդավարական հանրաքուէի սուտը։ Վաղուան Խորհրդարանը պիտի ընտրուի պետական արհեստակցական կազմակերպութեանց կողմէ։

Մազարիք վերընտրուած

Ուրբաթ օր Փրակայի մէջ տեղի ունեցաւ Չեխօսլովաքիոյ Հանրապետութեան Նախագահի ընտրութիւնը։ Քուէարկողներուն թիւն էր 434 հոգի. 104 հոգի սպիտակ քուէ տուին. Հանրապետութեան Նախագահ Մազարիք առաջին քուէարկութեամբ վերընտրուեցաւ 274 ձայնով։ Համայնավար Թեկնածու Սթուրք 54 քուէ ստացաւ։

Թոմաս կարիկ Մազարիք ծնած է 1850ին Մորավիոյ Հատոնին փոքր քաղաքին մէջ. հայրը կառապան էր, ինք ալ նախ երկաթագործի աշկերտ եղաւ, յետոյ Վիէննայի համալսարանէն տոքթորի աստիճան առաւ։ 1878ին ամուսնացաւ Հայուհիի մը՝ Շառլի կարիկի հետ. զոր ճանչցած էր Լայփցիկի համալսարանին մէջ։ Փրակայի չեխ համալսարանի փրօֆէսէօր եղած եւ մեծ դեր ունեցած է Չեխօսլովաքիոյ անկախութեան մէջ։

Լինտպէրկ անկնեցաւ

Ուրբաթ օր պատերազմական եւ առեւտրական նախարարութեան, ծերակոյտի, Սիթրօէնի եւ Շան գ'Էլիզէի թատրոնին մէջ ընդունելութիւններ եղան Լինտպէրկի։ Առաւօտուն կանուխ ֆրանս. օդանաւով մը մէկ ժամ թռիչք կատարեց Փարիզի վրայ։ Իսկ երէկ կէսօրին Սփիրիթ աֆ Սէնթ Լուիզ օդանաւով Փարիզի վրայ շրջան մը կատարելէ վերջ ուղղուեցաւ դէպի Պրիւսէլ, ուր պիտի հասնէր ժամը 3ին։ Իրեն կ'ուղեկցէին բազմաթիւ ֆրանս. օդանաւեր։

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ 1927

31 MAI 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 350

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ՝ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ

...կարելի չէր առանց խորին յուզումի դիտել այն անհամար ...ազմութիւնը որ խռնուած էր «Փրթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ ...րահը, կիրակի գիշեր, տօնելու համար հայկական հանրապետութեան հաստատման Ցրդ տարեդարձը։

Բազմութիւն մը՝ կազմուած ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, ...առանց դաւանանքի կամ սեռի խտրութեան։ Ու մանաւանդ ...ազմութիւն մը սրտով, մտքով կամ տարիքով երիտասարդներու, որոնք եկեր էին ողջունելու Մեծ Օրը։

Ահա՛ պատասխանը այն զարշելի, անբարոյական խաչա...ութեան, որ կը մղուի ամէն տարի այս օրերուն, եւ որ մասամբ մոլեգնութեամբ մը արծարծուեցաւ այս տարի, առաջնորդութեամբ երկու հակոտնեայ խմբակներու, կարմիր եւ ...ոյշ տիրացուներու։

Այդ ի՞նչ կարօտ էր որ քով քովի բերած էր այս անսահման ոստանին զանազան անկիւնները թառած հայրենակիցները, ...ազգական ազգի մը վրայ։

Անշուշտ ճառեր լսելու եւ տեսարան դիտելու չէին եկած ...նոք։ Ճառեր շա՜տ են լսած մեր տարագիր հայրենակիցները. ...կրնան լսել ո՛ր եւ է առեն։ Անձկութիւն մը, հեւք մը կար ...որին սրտին մէջ։ Գիտակցութեան եւ հաւատքի ճառագայթ ...կը շողար ամէնուն դէմքին վրայ։ Եւ առանց պատճառի ...որ շատեր կը զանգատէին թէ ինչո՛ւ երկու անգամ աւելի ...արձակ սրահ մը չէր վարձուած։ (Նոյնը եւ Ապրիլ 11—24ին)։

Թափառականութենէն եւ անտիրութենէն խոցոտուած ժողովուրդն էր որ կուգար ողեկոչելու իր պատմութեան ամէնէն ...աւոր մէկ էջը, ազատ եւ անկախ հայրենիքի երկունքը։

Եւ ինչպէս ո՛ր եւ է երկունքի հանդէպ, ան կը սարսռար ...կիզած յարգանքով մը, խոնարհելով ե՛ւ եղածին եւ գալի...ն առջեւ։

Ան կ'ըմբռնէր որ, եթէ դժբախտութիւն եւ արկած է պա...ներ երկունքի ընթացքին, այդ երբեք պատճառ մը չէ ու...րանալու մայրը կամ զաւակը, ...պատութեան արժէքը, զոհերի սխալմունքներով եւ անամէջ ...ոգիութեամբ։

Ան իր լուռ ունկնդրութեամբ կամ որոտագին ծափերով կը ...աստէր որ, եթէ այսօր ունինք հայրենիք մը, կռուան մը, ...պարտինք Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական ...իններուն, որոնք յանգեցան Մայիս 28ին։

Ու վերջապէս, այդ բազմութիւնը իր կարօտով ու խանդավառութեամբը կ'ապացուցանէր որ, եթէ այսօր կը տառապի ...կը տրորուի օտար ափերու վրայ, պատառ մը հացի համար, ...ճառը շատ պարզ է,— Դէպքերը թոյլ չտուին ծնունդը իր ...ման հասցնելու։ Եւ աւելին,— Նոր դէպքեր ստեղծուեցան արտաքնօրէն, խարդախութեամբ եւ անպատկառ չարա...ութեամբ, որպէսզի բնական ընթացքով չզարգանայ այն ...ր որ ծնած էր չարչարալից եւ ճակատագրական երկունքէ ...յետոյ։

Եւ իբրեւ տրամաբանական հետեւանք, ահա կը տեսնենք ...տարուէ տարի աւելի մեծ եւ աւելի ներկայացուցչական ...ազմութեամբ, աւելի խոր եւ տաք տրամադրութեամբ կը ...նուի Հայկական Հանրապետութեան հիմնարկէքը, եօթը ծո...րու վրայ, ամէն ուր որ հայկական համախմբում մը կազ...ւեր է։ Միայն Փարիզի մասին խօսելով, չափազանց պերճախօս է պատկերը մանաւանդ հանրային միութեանց մասնակցութեան տեսակէտէն։ Ցանրհինգ կազմակերպութիւններ եւ ...ութիւններ, քաղաքական, հայրենակցական թէ երիտասարդական, իրենց մասնակցութիւնը բերած էին ջերմ բաղձանքներո՛։ Եւ եթէ քանի մը բացականեր կային, պէտք է ...ել թէ պարզ պատահմունք է։ Օրինակ, Փարիզի հնչակեան ...անաճիւղը, թէեւ բանախօս չունէր, բայց իր շաբաթաթերթով, ...ինչպէս անցեալ տարի խմբագրականով, ճշտած էր իր դիրքը։

...ութ հարիւր տարուան սարկային շրջանէ մը յետոյ 1918 Մա...ս 28ին,— փոքրիկ հայ ազգը, Մասիսի պէս անպարտելի ու ան...կիտալի, անգամ մըն ալ ծածանեցուց անկախութեան դրօշակը. ...ատմութեան վրայ տանելով մեծ յաղթանակ, որ յաղթանակն էր ...գաղափարական գաղափարին։ (Նոր Երկիր, 29 Մայիս)։

Ահա, ուրեմն, ժողովուրդին իսկական տրամադրութիւնը.

— Ազատ ու անկախ հայրենիքը՝ ամէն բանէ վեր։

Եւ բոլոր անոնք որ ընդունակ են իրականացնելու այդ ...դիրքը, բոլոր անոնք որ ՝աննկուն կամքով եւ անկեղծ հա...տքով կը խորհին, կը տքնին, կը գործեն այդ գաղափարին ...մար, անոնք են որ պիտի կրնան աղաղակել ճակատաբաց և ...պարտ.

— Մենք մեր պարտքը կատարեցինք։

Եւ շատ համեստ է ծրագիրը, այսօր ինչպէս 150 տարի ...ռաջ, երբ հնդկահայ Յակոբ Շահամիրեան կը գրէր սրտառուչ ...ամտութեամբ.

— «Հայաստանի ազատագրումը թող նախատակ եւ անիրաւ...ք մեր բռնաւորներուն, որովհետեւ ասով մենք կ'ուզենք ...այն ինչ ըլլալ մեր աշխարհին, թոյլ չտալով որ ուրիշները երկ...ն բայլ մը աւելնայ մեր երկրին կամ մերինէն պակսի։ Հետեւաբար աշխատիլը եւ Հայոց սեփական ժառանգութիւնը ետ առնալը ...միայն անիրաւութիւն չէ, այլ արդարութիւն է»։

Շ.

"ՄԱՅԻՍ 28„Ի ՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի իրիկուն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Փարիզի մէջ, Հախշախիչ կերպով համազգային հանդամանք ունէր։ «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահը խիտ նեղ կուգար Հայաստանի Անկախութեան իններորդ տարեդարձը տօնելու համար փութացող երկսեռ հայրենակիցներու։ Շատեր ոտքի վրայ մնացած էին, միջանցքներն ու քովնտի սրահները անհամար բազմութեամբ մը լեցուած էին։ Իսկ հարիւրաւորներ ետ դառնալ ստիպուեցան։

Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյներով եւ Հայաստանի Հանրապետութեան զինանշանով։

Նուագախումբը նուագեց Մեր Հայրենիքն եւ Մարսէյյեզը, զորս ներկաները լսեցին յոտնկայս։

Նախագահ ընկ. Ա. Ահարոնեան, խանդավառ ծափերու մէջ բացաւ հանդէսը՝ բացատրելով օրուան տօնին նշանակութիւնը։

«Կ'ողջունեմ, բսաւ, Մայիսի 28ը եւ հայ ժողովուրդը։ Հայ ժողովուրդ կ'ըսեմ, որովհետեւ ես հոս այս տօնին համար միացած կը տեսնեմ իսկական հայ ժողովուրդը. ցրւած-ցրւուածներու բաժնուած Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի, հերոսական Շապին-Գարահիսարի եւ Խարբերդի ժողովուրդը, Զաւախքի Արքերը, գրական ներուժը, արուեստագէտները եւ բոլորը որ հայ ժողովուրդն են եւ սայն կը ներկայացնեն։ Այս ժողովուրդը դարեր ամբողջ երգած է իր տառապանքը, իր վիշտն ու ողբերգութիւնը, սակայն ի վերջոյ հերոսական գրոհով մը՝ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի փառաւոր յաղթանակով մեր պատմութեան մէջ արձանագրեց թուական մը, որ մեր յաղթանակի օրն է եւ Նոր օրերու Աւետիսը։ Դարեր առաջ այս ժողովուրդը Աւարայրի մէջ կռուած էր գաղափարի համար եւ ամբողջ 1476 տարի այդ գաղափարով ապրեցաւ ու երգեց զայն։ Հայը միշտ գիտցեր է կռուիլ ու զոհաբերուիլ։ Եթէ պարտուեցանք, ամօ՛թ անոնց, որոնք պէտք եղած կերպով չպաշտպանեցին մեզ, քաղաքակրթութեան յառաջամարտիկ զոհերն եղանք, սակայն չենք յուսահատիր։ Մասաւ սերունդը պէտք է դաստիարակուի այն ոգիով, որ մենք ո՛չ թէ կոտորուեցանք, այլ հերոսական պայքար տարինք, ու մինչեւ որ ազատ հայրենիք ունենանք, ամէն տարի այս օրը մենք պիտի հաւաքուինք ընելու համար աչանչելի եւ գերագոյն երդումը, որ դարերու հետ հասած է մեզ։ Կ'ողջունեմ փառքը մեր ժողովուրդին, փառքը ինկածներուն։»

Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ.—

1924ին Փարիզի մէջ ծանօթ մարդ մը ծիրմակ թուղթին վրայ սեւ գիրերով գրեց թէ տարին 365 օր ունի, եթէ ազգային տօն կ'ուզէ... ...ր. տարին 365 օր ունի, 364 օր վճեցէք, պայքարեցէք գաղափարի համար, բայց գինադադար՝ 365րդ օրը, Մայիս 28ին, որովհետեւ անիկա հայ ժողովուրդի երկունքի, փառքի եւ յաղթանակի օրն է։ Մայիս 28ը ոչ սկիզբն է եւ ոչ վախճանը։ Իր անկախութիւնը կորսնցնելէն ի վեր հայ ժողովուրդը միշտ ձգտած է ազատութեան։ Եղած են նոյնիսկ կաթողիկոսներ, որոնք ուզած են Հռոմի պապին օժանդակութեամբ հասնիլ այդ նպատակին։

Ու ընկեր Միսաքեան թուեց պատմական բազմաթիւ փաստեր Իսրայէլ Օրիի, Դաւիթ Բէկի, Յովսէփ Էմինի, Յակոբ Շահամիրեանի, եւ ուրիշներու ծնունդներու մասին, եւ ի վերջոյ կանգ առաւ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Աբարանի կռիւներուն վրայ, որոնք յաղթանք պարտադրեցին նոյնիսկ վէհիդ փաշաներու։ «Երբ երկունք մը կը ծանրի, մարդիկ չեն նախատեր մայրը, կամ անոր ծնունդը։ Անոնք որ կ'ուրանան Մայիս 28ը, տրամաբանօրէն կ'ուրանան այսօրուան Հայաստանը, որովհետեւ, ինչ փարչածեւ ալ ունենայ մեր հայրենիքը, ան արտադրութիւնն է, ծնունդն է Մայիս 28ին»։

Էս-էր կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Ս. Քոչարեան, որ ըսաւ.—

«Երբ մենք հոս Մայիս 28ը կը տօնենք, անդին մեզմէ միլիոնաւոր հեռու կը սուլայի ժողովուրդ մը, հայ ժողովուրդը, որ երբեմն ինքն ալ կը տօնէր տարեդարձը անկախութեան, որուն համար այնքան արիւն թափեց։ Մայիս 28 ժողովուրդի ազատագրութեան տօնն է, իսկ Նոյեմբեր 29 սարկացման խորհրդանշան։ Մայիս 28 ուխտի օր է։ Մենք կ'ուզենք ազատ քաղաքացիներ ըլլալ ազատ հայրենիքի մէջ։ Յուսալքման եւ ծանր փորձութեանց շրջանի մը մէջ ենք, պիտի պայքարինք ստրկացման վտանգին դէմ, եւ յառաջ պիտի երթանք անսայթաք։ Մենք վստահ ենք թէ դիկտատուրան պիտի իյնայ եւ մեր հայրենիքին մէջ ժողովրդավար դրութիւն պիտի մտնէ։ Մայիս 28ը տօնելու պիտի գան այն մարդիկ, որոնք կը հաւատան մեր հայրենիքի փրկութեան։ Մենք այդ հաւատքն ունինք եւ կը մասնակցինք այս մեծ տօնին»։

Ուղերձներ կարդացուեցան «Յառաջ»ի, հայ Սպաներու, Տրապիզոնի հայրենակցական միութեանց կողմէ։ Հեռագիրներ ղրկած էին Մոնփէլիէի եւ Փրակայի հայ Ուսանողական Միութիւնները, Մանփէլիէի գաղթային միութիւնը եւ Հ. Յ. Դ. Թանասոր խումբը, «Խարսող» երգիծաթերթի խմբագրութիւնը, Օրանէն (Ալճերիա) Գասպարեանց եւ Սարսէյի Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն։

Զափահաս Որբերու Միութեան կողմէ Գ. Կապենց կարդաց յուզիչ ուղերձ մը։ Փարիզի հայ Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Հ. Գրիգորեան՝ շեշտելով մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը եւ կոչ ուղղելով մայրերուն որ հայ մեծցնեն իրենց փոքրիկները։

Գեղարուեստական բաժինը իսկական վայելք մը եղաւ։ Եւրոպական Նուագախումբը նուագեց «Զէյթունցի ենք քաջեր ու...» նինքը եւ ուրիշ հայկական եւ եւրոպական կտորներ։ Օրիորդներ Աղաբէկեան, Արմենուհի Տէր-Կարապետեան եւ Իրիս Գիւլպիւլեան երգեցին հայկական եւ եւրոպական կտորներ, ջերմ ծափեր խլելով, Գ. Արգար նուագեց իր թառով. ընկերներ՝ Մարութեան եւ Շ. Սարեան հայերէն արտասանութիւններ ըրին։ Օր. Զազունեան դաշնակի վրայ նուագեց Շոփէնէն կտոր մը։ Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր Ս. Նաւասարդեանի երգերով՝ «Հայաստան» եւ «կանչէ կռունկ»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդուի մեզ.— Ս. Էջմիածնի գերագոյն հոգեւոր խորհուրդն 25 Ապրիլ թուակիր պաշտօնագրով կը մերժէ Եւրոպայի հայոց առժամեայ թեմական խորհուրդին հրաժարականը, յանձնարարելով որ շարունակեն իրենց պաշտօնը մինչեւ նորին ընտրութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

2000 ՀՈԳԻԷ ԱՒԵԼԻ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԵՑ ԺԱՄ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՍՐՏԱՏՐՈՓ ԱՆՁԿՈՒԹԵԱՄԲ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԽԱՂԻՆ

Կիրակի օր, Սթատ Էլիզապէթի մէջ տեղի ունեցաւ Յառաջի բաժակի մրցումը։ Ներկայ էր երկու հազարէ աւելի բազմութիւն մը, որ սրտատրոփ անձկութեամբ հետեւեցաւ խաղին ժամը 12.30էն մինչեւ 6.45։

Ժամը 1ին դաշտ ելան Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի եւ Արժանթէօյլի պահեստի խումբերը, որոնք մէկ ժամ որոշուած մրցումէ մը վերջ, 1ի դէմ 1 հաւասար արդիւնք տուին։

Ժամը 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին մրցեցաւ Հ. Մ.ի պահեստին դէմ, այս վերջինը 1ի դէմ 2 նշանակէտով յաղթական ելաւ։

Ժամը 3ին Պէլվիլի եւ Արժանթէօյլի Ա. խումբերը դաշտ ելան եւ հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, Արժանթէօյլ 1ի դէմ 2 նշանակէտով յաղթեց։ Պէտք է ըսել որ Արժանթէօյլի խումբը կը զօրացնէին հինգ օտարներ, որոնց երեքը՝ իտալացի, մէկը՝ յոյն եւ մէկը՝ ֆրանսացի։ Պէլվիլի խումբը, որ զուտ հայ խաղացողներով դաշտ ելած էր, եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ։

Օրուան ամէնէն հետաքրքրական խաղն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի մրցումը։ Երկու Ա. խումբերը ժամը ճիշդ 5ին դաշտ ելան։ Հ. Մ.ի խումբը ամէն գնով Յաղթանակը ապահովելու առաջադրութեամբ, բերած էր երեք նշանաւոր օտար խաղացողներ, այսպէս՝ վերջապահ Էպիվառ (Հունգարացի), որ պատուոյ դասակարգէն «Սթատ ֆը՛էնթ»ի ամէնէն նշանաւոր խաղացողն է, կեդրոնի միջնապահ՝ Ռէօյլց (Ֆրանսացի) եւ յառաջապահներէն՝ Տիւֆուր (Ֆրանսայի ազգային խումբէն)։ Այս երեքն ալ պատուոյ դասակարգէն «Գլիւպ Ֆրանսէ»ի լաւագոյն խաղացողներն են։

Առաջին կիսախաղին Ֆրանսացի Տիւֆուր ապահովեց Ա. նշանակէտը Հ. Մ.ի, որմէ քիչ վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը գեղեցիկ «փասով» մը փոխարինեց։ Տասը վայրկեան վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ը կանոնաւոր «փաս»երով ըրաւ երկրորդ նշանակէտը, ընդհանուր խանդավառութիւն ստեղծելով։

Բ. կիսախաղին դարձեալ ֆրանսացի Տիւֆուր զօրաւոր շիւթով մը ըրաւ երկրորդ նշանակէտը։ Խաղը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած, Ֆրանսացի Ռէօյլց ըրաւ երրորդ նշանակէտը եւ ապահովեց Հ. Մ.ի յաղթանակը։

Գ. Գասապեան

∴ Դժբախտաբար վերջին պահուն, երբ խաղը լրացած էր եւ ... քանի մը հայ եւ օտար մարզիկներու միջեւ, բայց շուտով առաջքը առնուեցաւ։

∴ Յառաջի խմբագրութիւնը յատկացուցած էր երկու բաժակներ, Ա. եւ Բ. շահողներու համար։ Վերջնական մրցումը պիտի ծանուցուի յառաջիկային։

∴ Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները, մրցումը սկսելէն առաջ, ողջոյնի կենալով օրուան նախագահութեան առջեւ, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեցին եւ հատ մըն ալ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուայի ծանուցագիրը Անգլիոյ

Կիրակի օր Մոսկուայի մէջ Անգլիոյ գործակատար Փիթըրսի յանձնուեցաւ ծանուցագիր մը Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-նախարար Լիթվինոֆի ստորագրութեամբ, իբրեւ պատասխան Չէմպըլէյնի կողմէ Ռոզէնկոլցի յանձնուած խզման ծանուցագրին։

Լիթվինոֆ կ'ըսէ թէ «Անգլիոյ այս որոշումը երբեք չէ զարմացուցած խորհրդային կառավարութիւնը, որ երկար ատենէ ի վեր գիտէր թէ Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը Ռուսիոյ հետ խզում մը կը պատրաստէր։ Խորհրդային կառավարութիւնը անգամ մը եւս խստիւ կը հերքէ առեւտրական դաշնագիրը չյարգելու մասին իր դէմ եղած բոլոր ամբաստանութիւնները, որոնք հիմնուած են սպիտակ Ռուսերու սուտ տեղեկատուութեանց եւ կեղծ վաւերաթուղթերու վրայ։ Կը յայտարարենք թէ անգլ. կառավարութիւնը օրինական ո եւ է արդարացուցիչ պատճառ չունէր 1921ի դաշնագրին դէմ գործելու՝ նախ՝ խուզարկելով խորհրդային պաշտօնական գործակալներու գրասենեակները, որոնք արտաերկրային իրաւունքներով պաշտպանուած են, երկրորդ՝ դաշնագիրը ջնջելու մասին վեց ամիս առաջ ազդարարած չըլլալով, ինչպէս կը տրամադրէ այդ դաշնագիրը։

«Ամբողջ աշխարհ գիտէ որ խզումին հիմնական պատճառը Անգլիոյ չինական քաղաքականութեան ձախողումն է, իսկ անմիջական պատճառն է պահպանողական կառավարութեան փափաքը՝ հանրային ուշադրութիւնը դարձնել Արգոսի անտեղի եւ ապարդիւն խուզարկութենէն եւ փրկել Ներքին Նախարարը այն գայթակղալից կացութենէն, ուր ինկած էր այս առթիւ։ Խորհրդային միութեան ժողովուրդները ոչ մէկ թշնամական զգացում կը սնուցանեն բրիտանական կայսրութեան ժողովուրդներուն դէմ։ Նոյնն է անկասկած բրիտանական ժողովուրդի փափաքն ալ, սակայն պահպանողական կառավարութիւնը բնականոն յարաբերութեանց տեղ կեղեքող եւ թշնամական դիրք կը բռնէ։ Խզումը պիտի աւելցնէ Եւրոպայի տնտեսական քաոսը եւ անհակ հարուած մը պիտի տայ խաղաղութեան դատին։

«Խորհրդային կառավարութիւնը արհամարհանքով կ'անցնի այն զրպարտութիւններուն վրայէն, որով առեւտրական պատուիրակութիւնը լրտեսութեամբ կ'ամբաստանուի. ատոր պատասխանելը իր արժանապատուութեան չի վայլեցներ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՏԵՆ ԽԶՈՒՄԸ

Երկար վարանումներէ յետոյ, Անգլիա վերջապէս խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խորհրդային Ռուսաստանի հետ։ Խորհրդարանն ալ վաւերացուց այս որոշումը գրեթէ առանց վիճաբանութեան, որովհետեւ, ինչպէս կ'երեւի, ընդդիմադիրները աւելի նպատակ ունէին լրացնելու խորհրդարանական ձեւականութիւն մը, քան մերժել տալու կառավարութեան առաջարկը, որ այդպէս կատարուած իրողութեան մը առջեւ կը դնէր զիրենք։

Խորհրդային դեսպանատունը եւ առեւտրական պատուիրակութիւնը կը պատրաստուին իրենց ամբողջ կազմով մեկնելու, որովհետեւ միայն տասը օր պայմանաժամ տրուած է։ Արգոսը՝ ասոր համար վարչապետը ըսաւ թէ կրնայ շարունակել իր գործառնութիւնները պայմանաւ որ հրաժարի իր վայելած առանձնաշնորհներէն եւ ենթարկուի անգլիական առեւտրական օրէնքին, նոյնպէս կը փակէ իր գրասենեակները։ Մոսկուայէն եկած լուրերու համաձայն, Ռուսերը չեն զիջանիր ընդունիլ Անգլիոյ թոյլտուութիւնը այդ հաստատութեան պահպանումին մասին։ Կը թուի թէ Պոլտուին վիրաւորած է կարմիրներու հպարտութիւնը։

Այս վճռական որոշումով կառավարութիւնը ցոյց տուաւ, ինչպէս կը շեշտեն պահպանողական թերթերը, որ Անգլիացիներու դասական պաղարիւնութիւնը եւ համբերութիւնը սահման մը ունի։

Կառավարութիւնը ի հարկէ յաւակնութիւն չունի հաւատացնելու որ յարաբերութեանց խզումով փրկած է կացութիւնը եւ միանգամընդմիշտ հեռացուցած [illegible] սահմաններէն։ Կարգ մը օրկաններ կ'ենթադրեն նոյն իսկ որ այս նոր փորձը պիտի ունենայ ընդհակառակն բացասական հետեւանքներ, ուժեղացնելով հակաբրիտանական փրոփականտը, որ մինչեւ հիմա յառաջ կը տարուէր գաղտնի, իսկ հիմա սանձարձակ պիտի գործէ կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը։

Ամէն պարագայի մէջ Մոսկուա կը ստանայ բարոյական շառաչուն ապտակ մը։ Մնացածը կախում ունի անգլիական կառավարութեան ձեռք առնելիք միջոցներէն որոնք անկասկած պիտի ըլլան աւելի խիստ, քան մինչեւ այսօր։ Անկէ զատ անհաւանական չէ որ Անգլիա իր ետեւէն տանի ուրիշ մեծ ու պզտիկ պետութիւններ, մանաւանդ անոնք որ պէտք կը զգան իր սիրալիր բարեկամութեան։

* *

Կարելի չէ այժմէն գուշակել խզումին քաղաքական հետեւանքները։ Ինչ կը վերաբերի տնտեսականին, Անգլիոյ առեւտուրը հազիւ թէ պիտի զգայ ռուսական շուկային կորուստը։ Այս մասին պերճախօս են թիւերը։ Վերջին 12 ամսուան մէջ եղած առեւտուրը կը հասնի միայն 20 միլիոն ոսկիի, մինչդեռ 1917ի Յունուարին, մէկ ամսուան ընթացքին Անգլիա ծախած է 50,747,980 ստերլին արժէքով զանազան ապրանքներ։ Պետական կարեւոր անձ մը անցեալ օր կը շեշտէր որ եթէ նոյն իսկ Անգլիոյ արդիւնաբերութիւնը տուժէ խզումէն, այդ հանգամանքը այնքան ալ ծանր չէ բաղդատմամբ այն վտանգին զոր պոլշեւիկ քարոզութիւնները կրնան յառաջ բերել երկրին մէջ։

Անկէ զատ, դիւանագիտական կամ առեւտրական յարաբերութիւններու պաշտօնական խզումը չենթադրեր անհատական ձեռնարկներու դէմ արգելք մը։ Անգլիացի պահանջատէրներու միութեան նախագահը կը յայտարարէր անցեալ օր թէ կարեւոր հոսանք մը կայ արդէն Ռուսիոյ մէջ որ տրամադիր է ճանչնալու անհատական պարտքերը եւ շարունակելու երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները նախապատերազմեան մեթոտներով, առանց ենթարկուելու Արգոսի նման հաստատութեան մը միջնորդութեան։ Միջանկեալ (եւ՞ ո՞չ պետութիւնը) կը պահանջեն հետեւեալ գումարները.—

Կալուածներ 180 միլիոն ստերլին, արժեթուղթեր 40 միլիոն ստերլին, զանազան 40 միլիոն ստերլին, ուրիշ արժեթուղթեր 250 միլիոն ռուբլի իսկ Ռուսիոյ ընդհանուր պարտքն է անգլիական պետութեան՝ 842 միլիոն 969,000, համաձայն 1927—28 ելմտացոյցին (31 Մայիս 1927)։

Խուզարկութիւններու արդիւնքը հաստատեց երկու կարեւոր կէտեր.— Ա. բրիտանական կայսրութեան ինչպէս նաեւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու մէջ յառաջ տարուած լրտեսական եւ դաւադրական գործունէութիւնը կը կազմակերպուէր Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան կողմէ Բ. այս վերջինը մասնակից է հակաբրիտանական լրտեսութեան եւ փրօփականտի գործին։

Այս բաներով ամփոփեց վարչապետը իր ճառը։

Պահպանողականները կը ծափահարեն կառավարութիւնը այս վճռական եւ անխուսափելի ձեռնարկին համար, նոյնիսկ անոնք որոնք մինչեւ հիմա համակիր չէին խզումին։ Ազատականները բաժնուած են երկու հոսանքի, ինչպէս միշտ. իսկ աշխատաւորականներուն համար եղածը «շատ մեծ սխալ մըն է»։

«Փրաւդա» [illegible] տխրող տարակարծութիւններուն վրայ, կը շեշտէ թէ որ եւ է կառավարութիւն նոյն քայլը առած պիտի ըլլար, աչքի առաջ ունենալով յայտնուած իրողութիւնները։ Մեր բարեկամական վերաբերումը տեսակ մը քաջալերութիւն եղաւ անոնց համար որպէսզի դիւանագիտական առանձնաշնորհումներու ապաւինելով շարունակեն իրենց դաւերը։ Մենք այլեւս չենք կրնար թոյլատրել բրիտանական հողին վրայ գոյութիւնը օտար փրօփականտի կեդրոնի մը»։

Տէյլի Թէլէկրաֆ կը գտնէ որ կառավարութեան որոշումը շատ ճիշդ է։ Խօսելով այն կարծիքին մասին թէ խզումէն առաջ անհրաժեշտ էր բանակցութեան սկսիլ պոլշեւիկներուն հետ, կ'ըսէ որ աւելորդ է այդ բանը, որովհետեւ անոնք իրենց յանձնառութիւնները յարգելու սովորութիւն չունին, որովհետեւ արժէք չունի իրենց երդումը. «վեց անգամ երդում ընողը, եօթերորդ անգամ մըն ալ կ'ընէ»։

Մօրնինկ Փօսթ, թերթ պահպանողական, բոլորովին համաձայն է կառավարութեան որոշումին։ Յարձակելէ ետք անգլիացի ընկերվարականներուն վրայ որոնք նպաստեցին պոլշեւիկներու գործունէութեան, թերեւս ակամայ, թերթը կը շեշտէ որ Ռուսերը չարաչար գործածեցին այն դիրքը զոր երբեք պէտք չէր տրուէր իրենց 1924ին։

Ուէսթմինսթըր Կազէթ, Ազատականներու օրկանը, կը կարծէ թէ ռուս չափաւորներու համար, ինչպէս Սթալին եւ իր կուսակիցները, յարաբերութիւններու խզումը ցաւալի է, իսկ ծայրայեղներուն համար որոնց ամբողջ խօսքն է համաշխարհային յեղափոխութիւնը, խզումը պիտի ստեղծէ լաւագոյն առիթը, զօրացնելու համար կարմիր բանակը։ Ասկէ նկատելով քաղաքական հետեւանքներուն, թերթը կը [illegible] որ եթէ Ռուսիա առանձին մնայ, տրամադիր է, ինչպէս եղեր է միշտ, յարելու այս կամ կողմը եւ այդ պատճառաւ է որ եւրոպական դիւանագիտութիւնը աշխատած է պահել Ներդաշնակութիւնը Ռուսաստանի եւ միւս պետութիւններուն միջեւ։

Տէյլի Քրոնիքըլ վախ կը յայտնէ թէ հակաբրիտանական փրոփականտը չպիտի դադրի եւ ծնունդ պիտի տայ ատելութեան եւ սանձարձակ պայքարի։

Տէյլի Էքսփրէսի համար անհրաժեշտութիւն մը չէր խզումը քանի որ «պոլշեւիկներու թոյնը հետզհետէ կը տկարանայ» եւ ծայրայեղները աստիճանաբար կը կորսնցնեն իրենց հեղինակութիւնը։

Նոյն իմաստով կ'արտայայտուի ուրիշ ազատական թերթ մը, Տէյլի Նիուզ, որուն համար պոլշեւիզմը իր հմայքը կը կորսնցնէ Արեւելքի մէջ։ Ժամանակ պիտի գայ, կը շարունակէ թերթը, որ Ռուսիա պիտի հասկնայ թէ չի կրնար սիրաբանիլ դրամատիրութեան հետ եւ համագործակցիլ Արեւմտեան պետութեանց, միաժամանակ մղելով իր յեղափոխական պայքարը։

Աշխատաւորականներու օրկան Տէյլի Հէրըլտի համար կառավարութիւնը սխալ քայլ մը առած է «ի բացակայութեան դատապարտելով Ռուսաստանը»։

Ինչ կը վերաբերի միւս պետութիւններու դիրքին, Տէյլի Թէլէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կ'ըսէ որ Պոլտուինի որոշումը մեծ ազդեցութիւն պիտի ունենայ Մերձաւոր, Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ։ Իսկ Եւրոպայի մանր մունր պետութիւնները, Ֆինլանտիայէն մինչեւ Ռումանիա, Պելկրատ, Փրակա, Աթէնք, պիտի ըլլան աւելի զգոյշ դէպի Մոսկուայի վարիչները եւ իրենց առեւտրական գործակալութիւնները։ Նոյն թերթը կը յայտնէ որ Ամերիկայի եւ Փարիզի պետական [illegible] ըլլալ այս նոր ուղեգիծէն։ Աւելի փափուկ է Գերմանիոյ կացութիւնը։ Պերլին մտերմօրէն կապուած է Մոսկուայի հետ Ռափալլոյի դաշնագրով եւ չի կրնար մէկ օրէն միւսը փոխել իր քաղաքականութիւնը, առանց յիշելու իրենց ընթացքը։ Համաձայն անգլիական թերթերու տեղեկութիւններուն, գերման ազգայնականները տրամադիր են չեզոք մնալ առայժմ, սակայն կը փափաքին որ եթէ պէտք ստեղծուի յարելու Դաշնակիցներու կողմը, այդ բանը չեն կրնար ընել առանց փոխարինութեան, այսինքն պիտի պահանջեն Վէրսայլի դաշնագրին ջնջումը։

Ուշագրաւ է նոյնպէս Իտալիոյ բռնելիք ընթացքը։ Եթէ Մուսոլինի հետեւի Լոնտոնի ազդանշանին իբրեւ «համակրանքի ցոյց», պարզ է թէ ինչ պիտի ըլլայ իր ակնկալած վարձատրութիւնը։

Մէկ խօսքով քաղաքական կացութիւնը օրէ օր կը բարդանայ եւ բոլորովին ալ անտեղի չէ կարգ մը շրջանակներու մտահոգութիւնը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՌՈՂՋ ՄԱՐՄԻ— Մարկսեան կոչակին համաձայն Երեւանի մէջ կառուցանելիք արհեստագիտական դպրոցին կահաւորման եւ ուրիշ մեքենական առարկաներու համար՝ Հայաստանի կառավարութիւնը խնդրած է որ առանց մաքսի ներածուին երկիր։

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ— Հայաստանի Վ. Ժամբարակ գիւղին եզերքը, գիւղացիները քար հանած ատեն, կը գտնեն հին զարդեր, զէնքեր, պղինձի կտորներ։ Մինչեւ պատկան մարմիններու տեղեկանալը, գիւղացիները իրարու մէջ կը բաժնեն թանկագին առարկաները։ Միայն դաշոյն մը յանձնած են։

ՆՈՐ ԿԱՄՔՈՎ ԵՒ ՆՈՐ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

Որբ տղայ մը, «Յառաջ»ի աշխատաւոր մըն է, որ գրի առած է այս տողերը Մայիս 28ի առթիւ։ (Խմբ.)

Ահա հասանք, քո՛յր իմ, Անծանօթ Զինուորի շիրիմին։

Տե՛ս, ի՛նչ հոյակապ ու բարձր կը ցցուի ան մթութեան մէջ, տիրապետելով այս խորհրդաւոր ամայութեան։

Նայէ՛ թէ ի՛նչ գրուած եւ ի՛նչ հերոսական գրուագներու պատմութիւնը դրոշմուած է այդ բարձր եւ սլացիկ մարմարէ սիւներուն վրայ։

Նայէ թէ ի՛նչ հոյակապ եւ վեհապանծ տաճար մըն է ան... Դարերու ու մայ տնչումներու խորհուրդն է ամփոփուած այս լուռ քարերուն տակ... Խո՛ւնկ դիր բուրվառին ու խնկարկէ՛, եւ թող պահ մը անէանայ այս լռութեան մէջ բարձրացող միւթիք մրմունջները մեռելներուն։

Իւրաքանչիւր քայլի, իւրաքանչիւր քարի տակ՝ ամփոփուած են անոնց մարմինները։

Ծո՛ւնկի... քոյր իմ...

Ողջ հայութիւնը այսօր ծունկի է եկած անոնց անկորնչելի շիրիմներուն վրայ՝ իր խօլական վազքէն կանգ առած։ Սա օր մըն է, սուրբ եւ ներշնչիչ... հանգրուան մը, ուր կարելիք ճամբուն համար պատգամներ են հարկաւոր։

Եւ այդ պատգամները ՚ծածկուած են այս շիրիմներուն տակ համեստ։

Մեծ էին անոնք որ ինկան, եւ Մեծ եղաւ իրենց յաղթանակը։

Տե՛ս, հո՛ն, սեւ Նոճիի շուքին տակ, պարզ գերեզմանի մը մէջ, կը հանգչի Արամը եւ անդին՝ սեւ ժայռի կողքին Մուրատը, Համազասպը և Քեռին։

Ու ամէնքը հանգիստ են...։

Տե՛ս, [illegible] ներուն ետին, ուր արեւը կը մեռնի, լուսնի լուսով, ժայռերուն մէջէն գանգուածներ կը շարժին ճերմակ շղարշներու մէջ փաթթուած... Հայ ժողովուրդն որ ահա կուգայ իր յարգանքի եւ պաշտամունքի տուրքը մատուցանելու իր մեռելներուն։

* *

Մայիսի զով ու սիրուն առաւօտ մը, երբ երկինքը իր աստղազարդ կուրծքը կ'ուսեցնէր, այստեղ իրար ետեւէ կ'իյնային տիտաններ, հազարներու կեանքեր ցամքեցնելով։

Ղարաքալի սա տարածութեան մէջ, անոնց ձիերուն վրնջիւնը եւ սուրերուն շախիւնը լեռներ կը թնդացնէր, որոտումներ կարծես, որուն փայլակներ կը յաջորդէին... Սուրեր կը կոտրէին, գանկեր կը փշրուէին, սիրտեր կը պատռէին եւ դաժան մահը սեւ ու փոշոտ մառախուղին մէջ իր մանգաղը կը պտտցնէր։

Կը զռային հրացանները հայ մարտիկներուն՝ իւրաքանչիւր խրամներէն։ Ու հայ հերոսին երգը կը հնչէր, աւելի ուժեղ, աւելի հաստատուն։

Ու իւրաքանչիւր կապար կը ծակէր սիրտ մը՝ անարժան ապրելու։

Վեց հարիւր տարիներու ստրկութեան տառապանքի վրէժը կը պոռթկար այդ օրը՝ անհագնագորդ որոտումներով։ Հայ հերոսը, անգամ մը եւս հանած իր սուրը պատեանէն, կը մտնէր թշնամի շարքերուն մէջ։ Վեց հարիւր տարիներու արցունքի հեղեղներուն կը յաջորդէին արեան լիճեր։ Եւ արցունքաւ, եւ վհատած սիրտերուն մէջ անգամ մը եւս կը փոթորկէր կայծը, աւելի ուժով, աւելի կատաղի։

Թշնամին անհամար բանակներով, խուճապի էր մատնուած, շփոթած եւ նկուն, կռնակը դարձուցած։

Տրովադայի պատերազմ մըն էր ազատութեան ի խնդիր, ուր Աքիլլէսները իրենց աստուածային ուժով կը ջարդէին բանակներ։

Մինչ Արարատը իր թեւերը բացած կ'ողջունէր՝ հայ բանակին յաղթութեան, անդին յաղթութեան շեփորը կը հնչէր, եւ թշնամին ծունկի կուգար իր արժանի պատիժը ընդունելու։

Երէկի ստրուկը այսօր կը դառնար ազատ, պահակ կանգնած՝ արիւնով ձեռք բերուած Ազատութեան։

Գերի եւ ստրուկ էինք, ազատ եղանք։ Խաւարէն մեր աչքերը կուրցած էին եւ մեր բազուկները կաշկանդուած՝ շղթայով։ Տեսանք լոյսը, եւ փշրուեցան մեր շղթաները։

Ունեցանք Հայրենիք, Ազատ եւ Անկախ՝ գինը անհամար զոհերու եւ ծով արիւններու։

Ունեցանք հայկական կառավարութիւն, օրէնք, Խորհրդարան։

Մեծ արշալոյս՝ որու հայ ժողովուրդը հասաւ հաւատալով եւ մարտնչելով։

Ու մեր բոյնը սկսանք շինել, բարակ շիւղերով։

Ծլեցաւ կեանքը, ծաղկեցաւ սէրը՝ աւելի եռանդուն, աւելի կայտառ։ Սկսան պար ու երգեր։

Ամէնուն աչքին մէջ ցամքեցաւ արցունքը, խորշոմները անհետացան եւ երջանկութեան ու խաղաղութեան բոյր կը վառէր մեր նաւասարդեան բագիններուն մէջ։

Հայ մշակը, առտուն կանուխ, իր գոմշուկներով, կ'երթար դաշտ, աղօթք մը մրմնջելով... Եւ դաշտին մէջ կը սկսէր հորովէ՛լը, բա՛րձր եւ հնչե՛ղ։ Կը թնդար լեռը, եւ օրհնութիւնը մշակին կ'ակօսուէր հողին մէջ։

Ազատ էինք...

Մեր պանծալի եռագոյնը ծածանեցաւ Արարատի բարձունքին վրայ, խշխշելով հսկայ տարածութեան...

Կը հնչէր սրինգը հայ աշուղին, զգայուն երգեր հիւսելով ազատութեան հերոսներուն։

Ա՛հ, ի՛նչ լաւ է Ազատութիւնը։

* *

Այդ երէկն էր։

Մենք, այսօր, ինը տարի յետոյ, աւելի մեծ թիւով եւ բազմութեամբ, սա Մայիսի իրիկուն, կանգնած ենք դէմ առ դէմ մեր մեծ վարպետներուն։ Մեր գլխարկները հանած երկիւղած սրտով եւ յարգանքով, կը մօտենանք անոնց անյայտ շիրիմներուն։

Դափնիներ չեն հարկաւոր, այլ մեր սիրտը, ուր դրուած է այն կայծը, այն սրբութիւնը որ մեզի կտակեցին։

Մայիս 28ը, մեծ դաստիարակը՝ նոր սերունդին, խոր իմաստով, պիտի պատրաստէ սերունդ մը, պատրա՛ստ ամէն վայրկեան, շարունակելու այն ճամբան, որ կիսատ թողուցին մեր մեռելները։

Ազատագրական շարժման մեծ դարագլուխ մըն է, որ անմոռանալի պիտի մնայ սերունդէ սերունդ։

Մէկ միլիոն զոհերու արցունքներով եւ արիւնով թրծուած, աւանդն է այս, որ մենք՝ զաւակները նոր սերունդի, մեր կուրծքերուն վրայ պիտի բեղմնաւորենք։

Պիտի տաքցնենք, պիտի բռնկեցնենք կայծը, աւելի ուժով, որուն առջեւ թող անգամ մը եւս սարսափին թշնամիները։

Թող սարսափին անոնք, որ կ'արհամարհեն այս օրը եւ որոնք հաշիւ ունին տալիք Պատմութեան Դատաստանին առջեւ։

Սա յաղթանակի եւ մարտնչումի իրիկունով մեր բագինները ուխտի, կը վառենք ու ծնրադիր կը խնկարկենք։

Երբ մեր սրտին մէջ խորն է թաղուած մեր մեծ մեռելներուն յիշատակը, որոնց հաւատարիմ աւանդապահն ենք, մենք կը քալենք անոնց ճամբէն, վճռական ՚քայլերով եւ պինդուած յաղթանակի մեծ հաւատքով։

Կեանքը եռուն է եւ արիւնը տաք մեր բազուկներուն մէջ։ Արիւն ունինք՝ Մեր Հայրենիքին՝ Հայաստանին համար [illegible] կամքը կրանիթեայ կը [illegible] յատակուի կեանքին [illegible] վրայ։

Նոր Սերունդը յանդ[illegible] անվհատ, աւելի հաստատ [illegible] աւելի վճռական, նոր կամքով [illegible] կը բարձրանայ Գաղափարն[illegible] յարութիւն պիտի առնէ իր [illegible] բագիններն ու խոէլքները։

Ան հաւատարիմ է իր [illegible] ներուն աւանդին...։

ՀԱՅԿ ՇԻՆԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ[illegible]

Տիկին Անտրէ Վիոլիս շարո[illegible] կելով իր ուսումնասիրութի[illegible] ները Թուրքիոյ մասին, կը գ[illegible] «Փըթի Փարիզիէն»ի մէջ.—

Ինչո՞ւ համար, երբ մէկ կող[illegible] հսկայ քաղաք մը կ'արեւմտանա[illegible] Թուրքիա, կը լքէ գրեթէ [illegible] պական մայրաքաղաք մը՝ Ըն[illegible] տօլուի այս հեռաւոր քաղաք[illegible] Համար ինչո՞ւ համար ընտր[illegible] Էնկիւրին եւ ոչ, օրինակ, Գոնիա[illegible] կամ Ըստանա, որոնք աւելի մօտ [illegible] են եւ կառուցուած բարեբեր [illegible] անտառաշատ շրջաններու մէջ[illegible]

— Մեր նախկին Տոսմթա[illegible] քէմալի կամքը այսպէս է, կը [illegible] պատասխանէ թուրք բարեկամ[illegible] մը, ճիշդ այն ոճով, որով երբեմ[illegible] պիտի ըսկնոյէր Ալլահի կամ[illegible]

Ռազմագիտական տեսակէտ[illegible] Էնկիւրիի դիրքը կ'երեւի թէ [illegible] նաւիկ է. արդէն Իզմիթէ[illegible] գծերու կարեւոր հանգ[illegible] մըն է, կեդրոնը չորս [illegible] ճիւղերուն՝ որոնք կ'ուղղուին հ[illegible] րաւէն դէպի Գէսարիա, արեւմուտ[illegible] քէն դէպի Իզմիր, հիւսիսէն Սամ[illegible] սոն եւ արեւելքէն Էրզրում[illegible] գեր ուրիշ գիծեր ալ պիտի շի[illegible] ունի։ Ընկիւա պիտի վերստանձ[illegible] այն կարեւոր դերը, զոր կը [illegible] տարէր երբեմն Մեծն Աղեք[illegible] սանդրի օրով, այլեւս հռոմէական [illegible] կայսրութեան օրով, իբր գ[illegible] գաւառիս մայրաքաղաքը, Նո[illegible] հանգի առեւտրական գործունէ[illegible] թեան կեդրոնը։

— Չէ՞ որ, կը շարունակե[illegible] Թուրքը. Էնկիւրիի մէջ է որ կը [illegible] բարաւեր դիմադրութեան հ[illegible] ահաւոր օրերուն, հոն է որ ապա[illegible] տաած էին մեր բոլոր յոյսեր[illegible] հոն է որ կը սեւեռէին Թուրքիո[illegible] բոլոր ակնարկները ու բոլոր սի[illegible] տերը։ Սուրբ երկիրն է այն, [illegible] կից սկսաւ մեր ազատութիւ[illegible] ուր յայտարարուեցաւ մեր հա[illegible] րապետութիւնը...։ Բայց այ[illegible] րիտասարդ հանրապետութիւ[illegible] պէտք էր ձերբազատել [illegible] Մեզգութեանէն եւ խարդաւանա[illegible] քէն։ Պէտք էր ամրացնել նաեւ [illegible] Ըստամպուլը այս մասը, ուր բնակ[illegible] չութիւնը քիչ է, եւ որ սոմ. [illegible] րութեան որով միշտ լքուեցաւ [illegible] արհամարհուեցաւ։ Իր մայր[illegible] քաղաքը հոն հիմնելով, կ[illegible] կ'ուզէ քաղաքակրթութիւն [illegible] կեանք մղել այնտեղ։ [illegible] նէք, որ ո՛չ մէկ բան [illegible] ձգէ։

Էնկիւրին շինութեանց ընդ[illegible] ձակ կեդրոն մըն է։ Ամէն կող[illegible] լասաակերտներ, որոնց վրայ [illegible] թուղթներու պէս թառած են [illegible] բիւրա[illegible] որ որմնադիրներն [illegible] ներ շէնքերու ճակատները [illegible] լու զբաղած են. փայտէ եւ [illegible] սէ հին ու նկարչագեղ [illegible] գորս կը քանդեն, [illegible] տեղ վեցյարկանի [illegible] տուներ շինելու համար [illegible] կողմ քարի լեռներ։

Արդէն քանի մը մեծ շէնք[illegible] կանգնած են հ գյարտօրէն. Նախ[illegible] բարութիւններէն [illegible] սեփական կահաւորուած շէնք[illegible] ունին, ու կը խօսուի աւելի [illegible] շէնքեր շինելու մասին։ Գրա[illegible] տուներ կան. բնականաբար, [illegible]

...ն նամականուն, որ վեհաշուք ...Ազգային ժողովը, որ կապոյտ ...ձաղկներով զարդարուն, աւելի ...ական ծովեզերեայ կազինօ ...կը նմանի քան Անգլիոյ կամ ...մայի երեսփ. ժողովներուն։ ...զեղարդ փոքր պարտէզ մը ...անջուր աւազանով մը, ծրա- ...ներ կան փարթ մը շինելու ...արձակ մերկ հողի մը վրայ, ...աւելի կոթիր միայն կը տե- ...։ Եթէ փոշին եւ Աւլանը ու- ...ն վիտէ թերեւս օր մը ծա- ...փոխուին անոնք։

...գալով պանդոկներուն, հազիւ ...կը բանայ իր դուռները, ե- ...ն ուրիշ մը կը անկանի։ Իմ ...ոգիս անօրէնը, Ցոյն մը կամ ...մը, հպարտութեամբ կ՚ա- ...։

— Վեց ամիս առաջ, ամէ- ...գեղեցիկ պանդոկը քն էր... ...ամիս առաջ... X.ն էր, իսկ ...մերն է...։

Ու զանց կ՚ընէ աւելցնել թէ ...ֆերպով կ՚աշխատին ա- ...մայրայաշտ որմա- ...ներով փայլս մը, որ բոլոր ...նները գրպանը պիտի գնէ։ ...պանդոկները սենեակներ ու- ...որ գաձ կը հաշին, եւ ներկե- ...թափին, ելեկտրական լոյս ...բայց կը տաքցուին նախ- ...փառարաններով, որոնք մեզ, ...եւ գմակի ձարայ կը հա- ...պերձ բաղնեսրահներ ունին, ...պահելու կը ծառա- ...գանքակներ, որոնք չեն հնչեր, ...կը հնչեն «ձայն բարբառոյ ...պատի»։ Ճաշարաններ ... ...ով, որոնք՝ երբեմն կը գոցեն ...ները՝ խոհարար չգտնուելուն ...ծառաւ ընդհակառակն յա- ...ները կը վխտան. Ճարտա- ...ներ, ճարտարապետներ, ...մաքներ, առեւտրականներ, ...սուք աչքով, կեռ ձեռքով ...մարդոց կը շաղակրատեն ...կը շահագիտեն։ Պէտք պիտի ...երկար ատեն կոյս պահել ...մարդ Ընկիւրին։

Ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ ...ձեռնութիւն մը կը կազմուի, ...մը կը բացուի, գործակ- ...մը, վաճառատուն մը կը ...։ Հողեր՝ զորս Ցոյնե- ...մոտեցած ատենը փախստա- ...ջրերի մը կամ քուռակի ...փոխարէն կը ծախէին, հիմա ...մինչեւ 7500 փրանքի ...։ Ամէն ամիս քաղաքը ...կերպարանափոխուի։ 1926ին ...տուն շինուեցաւ՝ 1927ին ...շատ պիտի շինուի պաթու- ...եզերներ տեսայ, որոնք ...գիշերուան մէջ 10 սանդղ- ...կը բարձրանէին։ Ընկիւրիի մէջ ...4—5 տուն կը բուսնի։

* *
*

...Սակայն, արդիականութեան ...թոհ ու բոհին մէջ տակաւին ...տարուան հին կեանքի հետ- ...կան։ Դաշտի արահետնե- ...մէջ մատղ ուղտեր կը գի- ...անհամար ինքնաշարժները։ ...չոբերն ջրիներ կը հետեւին ...սանտալով, յետոյ կուգան ...ները՝ միակտուր անիւնե- ...կապոյտ ու վարդագոյն ներ- ...յիշեցնելով Բիւզանդիոնի ...հին հեռաւոր օրերը։

...մայրաքաղաք մը։ Բնակա- ...միտքէն չանցըներ սուեր ...Փարիզի, Լոնտոնի ու ալ ...վրայ։ Քանի մը տարուան ...կարելի չէ ուրիշէն սահցնել ...պաշտպանները, անցեալի ...գեղարուեստի գանձեր, ...15 կամ քան տարուան ...թուլութիւն մը կրնայ ...ու Թուրք բարեկամներս ...պարկանան, եթէ ըսեմ ի- ...թէ Ընկիւրին կը յիշեցնէ աւելի շատ ամերիկեան՝ հեռաւոր արեւմուտքի գիւղաքաղաք մը քան եւրոպական մայրաքաղաք մը։ Ցաւակալս չկայ, որ այսքան աճապարանքով շինուած իր շէնքերը նուազ տպաւորիչ են եւ աւելի կարճ կեանք պիտի ունենան քան Լուվրը եւ Թուրգերը։ Ու յետոյ կարելի է գտնել աւելի հանգստաւէտ տեղեր, աւելի լաւ յարդարուած փողոցներ, աւելի առատ ջուր եւ ելեկտրականութիւն, քիչ մը ծառ, նուազ փոշի, եւ ֆոյուզի։ Ցակա՛ն ի՞նչ, Ընկիւրի արագ կը վազէ. Ճիգը մեծ է եւ ապագան իրենն է։ Ի՞նչ կարեւորութիւն ունին երիտասարդութեան քանի մը անկատարութիւնները. Ժամանակը պիտի սրբագրէ զանոնք։ Կը բաւէ որ Ընկիւրի ունենայ խոյանք, հաւատք, խիզախութիւն, երիտասարդութեան բոլոր յատկութիւնները։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՍԻՆԷՄԱՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երկու շաբաթէ ի վեր Պրիւսէլի մէջ սկսած են ներկայացնել հայկական տարագրութիւնները, որոնց հերոսուհին է Օրօրա Մարտիկանեան, հայ բազմանդամ ու հարուստ ընտանիքի մը միակ ճողոպրը, որ մազապուր ազատած է հայկական ջարդերէն եւ ներկայիս կը գտնուի Ամերիկայի մէջ։

Հետաքրքիրներու անօրինակ բազմութիւն մը սկսած է խուժել տեղւոյս առաջնակարգ սինէմաներէն Իտէն-Սինէի մէջ։ Զորս ներկայացումներուն ներկայ գտնուած են 12.000է աւելի պելճիքացիներ, ինչ որ աննախընթաց է Պրիւսէլի սինէմաներուն համար։

Կովկասահայ Օփլրէյթի խումբին՝ Տիկ. Բագալ հրաւիրուած է հայկական երգերով մասնակցիլ ներկայացումներուն։

Կ՚արժէ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն թարգմանաբար ներկայացնել այդ ֆիլմին ամփոփումը, որ կը բերէ «Հայութիւն կամ ժողովուրդի մը մարտիրոսութիւնը» խորագիրը։

«Քրիստոնէութեան մարտիրոսագրութեան մէջ չկայ նմանը այն չարչարանքներուն, զորս հայ քրիստոնեաները կրած են իրենց երկրին մէջ։ Արեւմուտքցիները չպիտի կրնային հաւատալ, եթէ անհերքելի փաստաթղթերով հաստատուած չըլլային դէպքերը։ Ո՛չ Ներոնի եւ Կալիկուլայի արիւնահոս կրկէսները, ո՛չ սպանիական հաւատաքննական ատեանները, ո՛չ ալ կրօնական պատերազմի վանդալ շրջանները պիտի կրնային հաւասարիլ հայկական հալածանքներուն զորս անոնք կրած են դարերու ընթացքին։

Ահա այդ տառապանքներն են, որ պիտի ներկայացուին ժողովուրդի մը մարտիրոսութիւնը շարժանկարին մէջ։

Արարատ լերան ստորոտը կ՚ապրէր ժողովուրդ մը, աշխատասէր եւ խաղաղ, ու կապուած՝ Աւետարանի սկզբունքներուն։

Մոլեռանդ Թուրքերն երկաթեայ բռունցքը իջա՛ւ այս երկրին վրայ։ Թուրքը, կատաղի հակառակորդ քրիստոնէութեան, իր անասնական վայրագութիւնը եւ միջնադարեան սարսափները թափեց Հայաստանի վրայ։ Եւ երբեք անգթութիւնը այդքան սարսափելի աստիճանի չէր հասած։

Անկամարդ աղջիկները, խլելով իրենց մայրերէն, պղծեցին ու ամէնէն անհանդուրժելի տառապանքներու ենթարկեցին։ Կը ծախէին, կը տանջէին, կը խաչէին կամ կը յանձնէին գինուորին կիրքերուն։

Զարդեցին երախաները, սպաննեցին քահանաները, որոնք չէին հրաժարիր իրենց հաւատքէն։ Թուրքերը կ՚ուզէին դաւանափոխել Հայերը, քրիստոնեայ Հայերը կը մերժէին եւ կ՚ընտրէին աքսորն ու մահը։ Կիները հրաշէկ երկաթներով կ՚այրէին կամ կապուած ձիերու ամբակներուն տակ կը ձգէին, կը խաչէին, կը խարազանէին։ Մարտիրոսներու արիւնը կը հոսէր անապատներու աւազին վրայ։ Կ՚այրէին հայերը, կանգամահատէին ու կը տանջէին անխնայ։

«Հայաստանի մարտիրոսութիւնը» քրիստոնէութեան ամէնէն անգութ փորձութիւնն է։

Հ. ՏԵՐԱՄԿԻ

Պրիւսէլ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱՅԻԼԱՅԻ ՄԷՋ

Մեր փոքրիկ գաղութին ներքին կեանքի մասին անցեալ տարի քանի մը տեղեկութիւններ տուած էի «Յառաջ»ի էջերուն մէջ։ Անկէ ի վեր մէկ տարուան ընթացքին շատ աննշան փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են։ Քանի մը քայլեր առնուած են դէպի առաջ, կարժէ երկու խօսք ընել անոնց մասին։

Տեղւոյս միակ կազմակերպուած մարմինը՝ Թաղ. Խորհուրդը, բաւական օգտակար եղած է. կազմուած է կարող եւ փորձառու անձերէ։ Անցեալ տարիի վերջերը երկար վիճաբանութիւններէ եւ պայքարներէ վերջ Թաղականութիւնը յաջողեցաւ նորոգել եկեղեցին, որ խարխուլ վիճակ մը ունէր, եւ երկաթէ գեղեցիկ զանգակատուն մը շինել տուաւ։ Այս առթիւ եղած ծախսերը, մօտ 50000 լէյ, ժողովուրդէն հաւաքուեցաւ։

Բայց մեր քաղաքին ամէնէն կենսական պէտքը կրթական յարկի մը պակասն է, առանց որուն հայ մատաղ սերունդը շուտով օտարանալու վտանգին ենթակայ է։ Դպրոցի շէնք մը շինելու համար ալ գնահատելի ջանքեր թափուեցան Թաղ. խորհուրդի եւ ուրիշ քանի մը ազգայիններու կողմէ։ Այսպէս քանի մը տարիէ ի վեր պարահանդէսներ, երեկոյթներ եւ սինէմայի ներկայացումներ տրուեցան Թաղականութեան կողմէ, որոնցմէ գոյացաւ 700,000 լէյի մօտ գումար մը, որ ներկայիս կը մնայ դրամատան մը մէջ անձեռնմխելի։

Ժողովուրդին փափաքով այս տարի պիտի սկսուի շէնքին շինութեան եւ արդէն նախնական աշխատանքներն ալ սկսած են։ Դպրոցը կը շինուի եկեղեցւոյ գիմացի թաղին հողին վրայ, ծրագրուած է երկու յարկի վրայ շինել, տակի յարկը քանի մը խանութներով, որոնք վարձու պիտի տրուին հասոյթ մը ապահովելու համար վարժարանին։ Բայց արդէն դժուարութիւններ ծագած են, որովհետեւ պատրաստ գումարը չի բաւեր. առնուազն 1 միլիոն լէյի կը կարօտի շէնքը, պակասը փոխառութիւնով պիտի լրացուի։

Շիրակի աղէտեալներուն համար Պրայիլան հանգանակեց 26.000 լէյ, որ ղրկուեցաւ Պուքրէշի Հ. Կարմիր Խաչին։ Նաեւ շատ մը ծրար հին հագուստներ։

Ազգային ոգին վառ պահելու եւ հայկական մշակոյթը պարզացնելու եւ տարածելու նպատակով անցեալ տարի խումբ մը սրտցաւ երիտասարդներ կազմեցին «Մասիս» Կուլտուրական Միութիւնը, որ դժբախտաբար կարճ կեանք ունեցաւ։

Միակ նորութիւնը եւ ուրախալի պարագան տեղւոյս մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին կազմութիւնն է, որ 6 ամիսէ ի վեր կ՚աշխատի նոր շարժում մը եւ ոգեւորութիւն առաջ բերել երիտասարդութեան մէջ։ Կը ստանանք «Դրօշակ» եւ «Յառաջ»։ Այս վերջինը շատ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուի եւ կը փնտռուի։ Ապրիլ 11—24ի նահատակներու տօնը հոս միայն ընկերական շրջանակի մը մէջ տօնուեցաւ այս տարի։

Հայաստանի ներկայ վարիչներուն ոտնձգութիւնները եւ յարձակումները Էջմիածնի եւ հայ կրօնի դէմ, խոր դժգոհութիւն արթնցուցին ժողովրդական խաւերուն մէջ։

*
* *

Հանրային կեանքի այս քիչ մը անկերպարան պատկերին հակառակ՝ ուրախալի է եւ պատիւ կը բերէ սակայն մեր նորեկ հայրենակիցներու ոմանց անհատական յաջողութիւնները։ Հայուն յատուկ նախաձեռնող ոգին եւ աշխատասիրութիւնը կարգ մը անձերու դիրք եւ անուն ապահոված են կարճ ժամանակուան մէջ։ Յիշենք մէկ քանին։

Ընկ. Ներ Քնարեան-Բարսեղեան (Սեբաստացի) դեռ 3 տարի առաջ պոլշեւիկներէն հեռացած՝ կօշիկի գործարան մը հիմնած են տիպար եւրոպական դրութեամբ։ Մ. Ալլահվերդեան (Ամասիացի) պարսկական գորգերու «Երեւան» գործատունը բացած է, տեղացիներուն մէջ հետաքրքրութիւն առաջ բերելով։ Խ. Աթարճեան (Պուլկարացի) շապիկի եւ օձիկի աշխատանոց մը ունի, ուր շատ մը ռումանուհիներ իրենց օրապահիկը կը հայթայթեն։ Մարզուանցի Եօթնոցեան քոյրերը, որոնք 2 տարի առաջ փախած էին քէմալական դժոխքէն, Արեւելեան «խավլուներ» կը գործեն եւրոպականին յար եւ նման։

Առեւտրական ճիւղին մէջ Հայերը առաջնակարգ են սուրճի գործով եւ առեւտուրով, որ կարեւոր մասնագիտութիւնն է։ Աչքառու են Թովհաննէսեան, Պօղոսեան եղբ., Չալըգեան եղբարք, Կէնճեան եւն.։ Վերջերս հաստատուեցան նաեւ մանիֆաթուրայի 2 հայ վաճառատուններ։

Ցաւալի է ըսել սակայն որ քաղաքիս արմատիքի մեծ վաճառական Հ. Խաչիկօֆ սնանկացած եւ հեռացած է։ Պր. Խաչիկօֆ գործի մարդու համբաւ կը վայելէր եւ բոլորէն ալ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր։ Թաղական խորհուրդի ալ անդամ էր, ծանօթ էր իր բարեսրտութեամբ եւ նիւթական լայն աջակցութիւն կը բերէր ազգային կարիքներու։

Կ՚ըսուի թէ յիշեալը մեծ վնասներու ենթարկուած էր վերջերս։

Պրայիլա, Մայիս 22 Ե. Օ.

ԳԻՆՈՎԻ ԳՈՐԾ.— Երբ անցած օր «Թօմաննառն Տորիս» նաւը խարիսխ նետեց Տինքէրքի առջեւ, նաւազները քաղաք իջան ոռոգելու համար իրենց ներսը զուարթ հեղուկներով։ Այնքան խմեցին այդ զուարթ ջուրերը, որ շուտով իրենց երեսներն ալ վարդի գոյն առացին։ Այն ատեն, երեւակայեն նաւ մտան։ Ու սեղան նստան։ Բարլոյի վարդագոյն աչքերուն դէմ ցցուեցաւ իր ընկերը, որ պարտք ունէր եւ չէր վճարեր։ Հանեց ատրճանակը եւ ետ պահանջեց իր դրամը, մինչդեռ դէմը մարդ չկար։ Ու կրակեց։ Գնդակը գնաց խածաւ գլուխը ուրիշ նաւաստի մը, որ սրահին մէջ հանգիստ նստած էր։

Նաւաստին ինկաւ գետին ու մեռաւ։

Բարլօ բանտ գնաց։

ԽՐԳԻՒՄԱՆՔ

ԱՊԵՐԱԽՏ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԸ

Ահարկու ծակայ մը ունէինք, Լէօն Պլուա, որ կը կոչուէր «ապերախտ մուրացկանը»։ Որովհետեւ իր բարեկամներէն դրամ կը պահանջէր, եւ եթէ քիչ ըլլար տրուած դրամը, ընդունելէ յետոյ կը հայհոյէր նուիրատուին երեսին։

Լէօն Պլուա կ՚արդարանար երկու պատճառով. ա) տաղանդ ունէր՝ յորդառատ ու առատ տաղանդ. բ) առաքելութիւն մը ունէր, տրուած Աստուծոյ կողմէ, հարուստներուն յիշեցնելու համար — բիրով կամ անարգանքով — թէ աշխարհիս վրայ գոյութիւն ունին նաեւ աղքատներ։

Լէօն Պլուա մեռաւ։ (Ըսի՛ւ թէ Աստուած շատ չներուէր աքացի զարնող այս առաքեալէն)։

Սակայն այսօր ունինք նոր մուրացկան մը ապերախտ։ Եւ միջազգային։ Անո՛նը, — Սովետական Ռուսիա։

Այս մարդիկը, այն օրէն ի վեր, որ որոշած են վերաշինել իրենց երկիրը նորագո՛յն յատակագիծի մը վրայ, շարունակ ձեռք կ՚երկարեն աշխարհի։ Ի՛նչ ձեռք։

— Բռունցք մը, ծայրը՝ ափ մը։ Այս ափը կը բացուի մուրացկանի գանձանակի պէս, անմիջապէս որ լումա ինկնայ, կը գոցուի եւ, այս անգամ, բռունցքը աւելի ուժգին կ՚իջնէ գլխուդ։

Մեծն Բրիտանիա վարակուած է մազոխական ախտէ։ Ախտ մը որուն ենթական հաճոյք կը զգայ ինքզինք ծեծել տալով։

Այո՛, Մեծն Բրիտանիա ինք գրգռեց արջը, որ ծեծէ զինք։ Ժընեւի համաժողովին մէջ կը յայտարարէր.

— Եղբա՛յր, հաճոյք կը զգամ ծեծէն, կ՚ուզեմ մէկը որ շարունակ ծեծէ զիս։

Եւ կ՚աւելցնէր.

— Ուր որ ծեծ կայ, ես հոն եմ՝ իմ հաճոյքիս համար։

Այսպէս նուագեց հոն։ Եւ հիմա հականուագն է, զոր կը լսենք։ Վանդի արջը այնքան ուժգին կը խարազանէ, որ արիւն կը ցատկեցնէ։

Կէտ ձուկը, նկատելով որ շատ կը ցաւցնէ իր միսը, ըսաւ.

— Եթէ զա՛րկ բռինք, սպաննէ՛ չըլլինք, ալ չափը անցուցիր։

Եւ սկսաւ, այս անգամ, ինք ցատկեցնել արջը։

ՓԻԼԻՐ ՕՏԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՐԻ ՏՂԱԿ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Ալֆօրվիլի բնակիչներէն Ժաք չէր սիրեր իր կինը։ Քանի անգամներ փորձեց ամուսնալուծումի արտօնութիւն ստանալ։ Կը փափաքէր ամուսնանալ օրիորդի մը հետ, որ երբ իմացաւ թէ Ժաք ամուսնացած է, խզեց ու հեռացաւ։ Ժաքի կինը, Իվոն, յղի էր։ Ժաք կնոջ անուշեղէնին մէջ լեցուց թոյն մը, ու քանի մը օր հեռացաւ տունէն։

Իվոն սարսափելի ցաւերով կը տառապէր ու կը փախէր։ Սակայն կը կարծէր թէ յղութեան նշաններ են ատոնք։ Կասկածը մտաւ միտքը եւ բողոքեց ոստիկանութեան։ Բժշկական քննութեամբ յայտնի եղաւ որ կինը թունաւորուած է։ Ձերբակալուեցաւ ամուսինը, որ յայտարարեց թէ չէր ուզեր սպաննել կինը, այլ, կասկածելով որ յղութիւնը իրմէ չէ, ուզած էր վիժեցնել. բարեբախտաբար կինը ազատեցաւ։

Սակայն, ամուսինը Ժաք գնաց բանտին մէջ քաշել իր մեղքը։

ՆԱԽԱՆՁ.— Շաթօվիլէնի մէջ կ՚ապրէր կօշկակար Միշէլ իր կնոջ հետ։ Միշէլ անհանդուրժելի նախանձոտ մըն էր, շարունակ կը ծեծէր կինը, որ, իբր թէ, գիւղին բոլոր երիտասարդներուն հետ գաղտնի յարաբերութիւններ ունէր։ Ու ի՛նչպէս կը ծեծէր, կը սպառնար ատրճանակով, կը զարնէր բիրով, եւ անգամ մըն ալ, քնացած պառկած, կնոջ գլուխը արիւնոտ կօշիկին կրունկով։

Առտու մը, գիւղին առջեւ, մատուռին քովիկը տեսնուեցաւ բազուկ մը, որ արիւնոտ լաթերու դէզի մը մէջէն դուրս էր երկնցեր։ Լաթերուն տակէն երեւան ելաւ տիկին Միշէլի մարմինը, բոլորովին մերկ։ Դանակի հարուածներով յօշոտուած, սիրտն ու բազուկները ծակ-ծակ։

Կասկածը ինկաւ էրկանը վրայ, որ ձերբակալուեցաւ տանը մէջ երբ կը ճաշէր։ Ամուսինը կ՚ուրանայ, բայց խօսքերը հակասական են։ Արդ, այս նախանձոտ էրիկն ու կնիկը եօթանասուննոցներ են, չես գիտեր ալ ինչո՞վ կը նախանձէին։

ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ԽՄԱՆ ԷՐԻԿԸ.— Պըզանսոնի մէջ գործաւոր մը, Վարնէյ, նշանաւոր խման մըն էր։ Անցեալ իրիկուն գինովցաւ, տուն դարձաւ եւ կնոջը հետ կռիւի մտաւ։ Ճարժեց դանակը եւ սպառնաց որ մտադր ընէ կինը։ Սակայն, այնքան գինով էր, որ չէր կրնար շարժիլ։ Ու շնթրկեցաւ քնացաւ։

Կինը, չափազանց զզուած ամուսինէն, որ շարունակ կը չարչարէր զինք, ատրճանակը ձեռքին, մօտեցաւ էրկանը, որ կը քնանար։ Դրաւ քունքին եւ կրակեց։ Մարդը մեռաւ առանց արթննալու։ Երեք տարեկան երախան, որ քովը կը քնանար, նոյնպէս չարթնցաւ։

Այն ատեն կինը գնաց ոստիկանատուն եւ մտաւ բանտ։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՄԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Վարէնի մէջ Փարիզցի ճարտարապետ մը ինքնաշարժը կը բախի ուրիշ ինքնաշարժի մը։ Փարիզցի ճարտարապետին ինքնաշարժը կ՚երթայ զարնուիլ պատի մը դէմ, ուր կրակ կ՚առնէ։ Եւ կրակը կը տարածուի շէնքին մէջ, հրշէջները կը հասնին։ Երկու ինքնաշարժներու մէջ երեք հոգի ծանրապէս վիրաւորուած, կը փոխադրուին հիւանդանոց։

ՉԻՆԱՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂԸ.— Առջի գիշեր Ջաօ-Նէն, չինացի ուսանող մը, իր սիրուհիին հետ կը մտնեն իրենց սենեակը, Մարքատէ փողոցին վրայ։ Սիրուհին «մի քիչ փող» պահանջեց ուսանողէն։ Ուսանողն ալ առարկեց.

— Դուն, ուրիշ «բարեկամ» մըն ալ ունիս, այս անգամ ալ ան թող տայ։

Աղջիկը, օր. Փոլէթ, գեռ չբռ-ղոքած, ապտակ մը կնրաւ։ Եւ սկսաւ բերնի ու ձեռքի կռիւ մը։ Ֆրանսուհիին բերնէն անարգանքի բառերը կը թափէին ջուրի պէս։ Չինացին լռիկ մնջիկ կ՚ապտակէր։ Յանկարծ առաւ դանակը եւ մխեց կողին ու կոնակին։ Ու կծիկը դրաւ։

Աղջկան աղաղակները լսելով, պանդոկապետը վեր վազեց։ Սանդուղին վրայ հանդիպեցաւ ոճրագործին, որուն հետ փաթթուեցան իրարու։ Զարնուեցան հսկայ հայելիի մը, որ փշրուեցաւ եւ կտորներէն վիրաւորուեցաւ պանդոկապետը։

Չինացին փախաւ։ Ի զո՛ւր կը փնտռէին ոստիկանները զայն։

Բարեծաղիկ ուսանողը Սալփէթրիէր թաղին մէջ կը հանդիպի Ալճերիացիի մը, եւ կ՚առաջարկէ որ փոխեն իրենց զգեստները, անշուշտ վճարումով։ Անմիջապէս կը բարձրանան պանդոկ մը, կը փոխեն իրենց զգեստները եւ Չինացին կը մեկնի։ Սակայն Ալճերիացին ետքէն յիշելով որ 100 ֆրանք մոռցած է իր զգեստին մէջ, լուր կուտայ ոստիկանութեան, կը նկարագրէ չինացի ուսանողին դիմագծութիւնը։

Եւ ոստիկանութիւնը շուտով կը ձերբակալէ զայն։

ՕԴԱՆԱՒԷՆ ԻՆԿԱԾ.— Շարթրի մօտ երբ օդանաւ մը կը սաւառնէր երկինքի մէջ, յանկարծ մեքենան կրակ առաւ։ Անմիջապէս օդանաւորդները բացին իրենց անկարգելները եւ նետուեցան վար։ Օդանաւը վերը բոց առած կ՚այրէր։ Իսկ հանդարտիկ վար կ՚իջնէին երկու օդանաւորդները. երբ յանկարծ անոնցմէ մէկուն անկարգելը պատռեցաւ եւ օդանաւորդը փռուեցաւ գետին ու մեռաւ։

Միւսը ողջ առողջ թառեցաւ դաշտի մը վրայ։

վերջացնելով, Լիթվինոֆ կ'ըսէ թէ «խորհրդային կառավարութիւնը կ'արձանագրէ խզումը, վստահ թէ անիկա բոլորովին պիտի դատապարտուի ո՛չ միայն աշխարհի բոլոր աշխատաւորներուն, այլ յառաջադէմ տարրերուն կողմէ։ Միաժամանակ յոյս կը յայտնէ թէ մօտ է այն օրը, ուր անգլ. ժողովուրդը անարգել պիտի իրականացնէ իր բաղձանքները եւ բնականոն յարաբերութիւններ պիտի հաստատէ խորհրդային ժողովուրդին հետ։

∴ Մոսկուայի ծովային առեւտուրի պաշտօնատունը ռուս առեւտրական բոլոր նաւերուն հրահանգ տուաւ այսուհետեւ չհանդիպիլ անգլիական ո եւ է նաւահանգիստ։ Հրահանգ տրուած է նոյնպէս ռուս գործատէրերուն եւ վաճառականներուն՝ անգլիական նաւերով ո եւ է ապրանք չփոխադրել։ Լենինկրատի մէջ անգլ. հիւպատոսարանին առջեւ ցոյցեր կատարուած են. մեծ գրգռութիւն կը տիրէ նոյնպէս Քրոնշթատի մէջ։

∴ Գերման կառավարութիւնը արտօնած է, որ Լոնտոնի Արգոսը առժամաբար փոխադրուի Գերմանիա։ Յունիս 10ին Ժընեւի մէջ Չիչերին Պերլին երթալով կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Մարքսի եւ Շթրէզէմանի հետ։

∴ Նորվեկիա պիտի ներկայացնէ անգլ. շահերը Ռուսիոյ մէջ։

Խզման հետեւանքներուն մէջ

«Պէրլինէր Թակպլաթ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գործավարներու խորհուրդը՝ հրամանագիր մը հրատարակեց, խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեանց եւ դեսպանութեանց յարաբերութեան մասին։ Այդ հրամանագրին համաձայն, խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնները եւ բոլոր տնտեսական օրկանները ամբողջովին կ'ենթարկուին դեսպաններուն, որոնք իրաւունք ունին տեսնելու պաշտօնաթուղթերը եւ պարտաւոր են տեղեակ ըլլալ բոլոր կարեւոր գործերուն։ Ա. թէ Բ. կարգի բոլոր դեսպանները յատկապէս կը միան իբրեւ միակ քաղաքական ներկայացուցիչները խորհրդային իշխանութեան, իրենց գտնուած երկրին մէջ։ Անոնք պարտաւոր են հսկել որ երկրին օրէնքները խստօրէն յարգուին։ Իրաւունք ունին անյապաղ դադրեցնելու ո՛ր եւ է տնօրինութիւն որ չի համապատասխաներ իրենց գտնուած երկրին օրէնքներուն, ինչպէս եւ իրենց կառավարութեան քաղաքականութեան։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս հրամանագիրը հետեւանք է անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման։

Անգլիա նոր մարտանաւ կը ղրկէ Եգիպտոս

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Մալթայէն երեք անգլիական մարտանաւեր Մայիս 29ին յանկարծ հրաման ստացան Եգիպտոս մեկնելու։

Տրուած լուրերուն համաձայն, կացութիւնը խիստ լարուած է Գահիրէի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, որովհետեւ խորհրդարանական յանձնախումբ մը որոշած է պահանջել որ Սէրտարը, այսինքն բրիտանական բանակին անգլիացի սպարապետը զրկուի իր լիազօրութիւններէն։

Բրիտանական մարզպանը իմացուցած է Եգիպտոսի վարչապետին թէ Սէրտարին իրաւասութեան խնդիրը կապ չունի այն դաշնագրին հետ, որով Մեծն Բրիտանիա անկախութիւն տուաւ Եգիպտոսի եւ թէ բրիտանական կառավարութիւնը հաստատապէս որոշած է որ այդ պաշտօնը, ինչպէս մինչեւ հիմա, այսուհետեւ ալ յանձնուի անգլիացի բարձրաստիճան զինուորականի մը։

Լուրի մը համաձայն, անգլիական մարզպանը տեղեկութիւն առած է թէ Եգիպտոսի ծայրայեղ ազգայնական խմբակցութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուի Զաղլուլ փաշա, այլ եւս չի հետեւիր անոր հրահանգներուն։ Ատոր համար է որ, բրիտանական իշխանութիւնը կը կարծէ թէ նաւային ցոյց մը անհրաժեշտ է, հականգլիական դէպքերու առաջքը առնելու համար։

Օտարներու իրաւունքները Թուրքիոյ մէջ

«Վագըթ» կը գրէ.— Թրքական հպատակներու յատկացեալ արհեստներու եւ զբաղումներու մասին պատրաստուած օրինագիծին համաձայն՝ օտար հպատակները չպիտի կրնան բժշկութիւն, փաստաբանութիւն, դեղագործութիւն, ատամնաբուժութիւն, դայեակութիւն, քիմիագիտութիւն, անասնաբուժութիւն, լրագրի պատասխանատու տնօրէնութիւն, սակարանի «միւպայեաճի»ութիւն, յանձնակատարութիւն, միջնորդութիւն, զբօսաշրջիկներու թարգմանութիւն, ընդհանուր առմամբ ծովու վրայ առեւտր. գործառնութիւն, բեռնակրութիւն, պետական պաշտօնատուններու, շէնքերու եւ հաստատութեանց սենեկապանութիւն եւ դռնապանութիւն ընել։

Այս օրէնքէն դուրս կը մնան այն օտարականները, որոնք կը ծառայեն պետական հաստատութեանց, առանձնաշնորհեալ ընկերութեանց եւ արհեստից քաջալերման օրէնքէն օգտուող հիմնարկութեանց մէջ, մասնաւոր արտօնութեամբ։ Դաշնագրով ստացուած իրաւունքները վերապահուած են։

Լինտպէրկ Լոնտոնի մէջ

Բոլոր մայրաքաղաքները իրարու հետ կը մրցին՝ փառաւոր ընդունելութիւն մը ընելու համար երիտասարդ հերոսին։ Լինտպէրկ Պրիւքսէլ մնաց 24 ժամ։ Թագաւորը եւ թագուհին հացկերոյթ տուին իրեն, քաղաքապետարանին մէջ ընդունելութիւն եղաւ իրեն եւ զանազան կազմակերպութիւններ պատուեցին զինքը։ Կիրակի կէսօրէն վերջ Պելճիքայի մայրաքաղաքէն մեկնեցաւ եւ ժամը 6ին Լոնտոն հասաւ։ Զինքը դիմաւորելու գացած էին 12 օդանաւ։ Օդանաւային կայանին չորս կողմը խռնուած էին մօտ 100,000 հետաքրքիրներ։ Ոստիկանութիւնը անկարող էր պաղարիւն Անգլիացիները կարգի բերել։ Օդանաւորդները մեծ դժուարութիւն քաշեցին վար իջնելու համար, որովհետեւ դաշտին վրայ տեղ չկար։ Լինտպէրկ քանիցս իջաւ ու բարձրացաւ, մինչեւ որ կտոր մը ազատ հող գտնելով կրցաւ վար իջնել։ Ամբոխը յարձակեցաւ օդանաւին վրայ եւ Պուռժէի մէջ եղածէն աւելի գէշ դրութեան մէջ ինկաւ հերոսը, որուն առաջին խօսքը եղաւ «Աստուծոյ սիրոյն, օդանաւս ազատեցէք»։ Այժմ Լոնտոն կը փառաւորէ ամերիկացի բախտաւոր օդանաւորդը։

∴ Նունկէսէրն ու Քոլին գտնելու համար 25,000 տոլար կը յատկացնէ ուրիշ Ամերիկացի մը եւս, Տավիտ Կիւկէնհայմ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

«ԼՈՒՍԱԲԱՂ» հրատարակչական ???

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր գործօն անդամներէն Գ. Գ. Ճոլոլեանի եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՃՈԼՈԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԴԻՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, Հինգշաբթի 2 Յունիս, ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Վ. Կաքաւեան կը խօսի Կոստան Զարեանի բանաստեղծութիւններուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ժողովրդային ընտրութեամբ ազգ. մարմիններու կազմութեան նախօրեակին, Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը սպասելու ունի զեկուցանել Լիոնի, ինչպէս նաեւ իր սահմանի թեմերուն գաղութահայութեան, թէ այժմէն, ընտրութեանց դիւրութեան համար, կը հրաւիրուին Լիոնի ընտրողները որ դիմեն ամէն կիրակի մինչեւ կէս օր Հայ Ժամատան կից վարչութեանս խորհրդարանը եւ արձանագրուին յատուկ տոմարի մէջ, վճարելով ազգ. տուրքի համար որոշուած 24 ֆր.-ի տարեվճարը, կամ առնուազն վերջամսեան, ընտրող եւ ընտրելի ըլլալու իրաւունքը արժեցնելու համար: Թեմերու ընտրողները եւս նոյն պայմաններով պէտք է դիմեն տեղական մասնաճիւղերուն, որոնք արդէն իրենց կարգին յատուկ յայտարարութեամբ պիտի հրաւիրեն ժողովուրդը: Այս ընտրութեանց նախապատրաստութիւններով զբաղելու համար՝ վարչութիւնս հարկ գտած է նորոգել առժամեայ մարմիններ կամ մասնաճիւղեր, կամ երկարաձգել գանոնք, որպէսզի պատասխանատու անձեր գտնուին ընտրութեանց գործը վարելու համար: Ազգ. տուրքի հաստատման թուականը ընդունուած է 1927 Յունուար ամսէն սկսեալ:

(Կեդր. Վարչութեան)

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը որ երկար տարիներ բարձր ընտանիքներու եւ յայտնի ճաշարաններու մէջ իբր Chef cuisinier աշխատած է. դիմել՝ Վահրամ Պէրպէրեանի, 1 Rue Gudin, Porte St Cloud.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, Մ. Վարանդեանի, գին 15 ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, Ռուբէն, գին 6 ֆրանք։ Դիմել L. Kévonianի, 208bis Rue Lafayette (10e) Paris։

ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Լիոնի Ազգ. Միութենէն ստացանք հետեւեալ ազդը.—

Աշխատանքի նախարարութեան Լիոնի մասնաճիւղին գեկուցման վրայ, Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութիւնս կը ծանուցանէ թէ Արտէշի նահանգին Ժուայեզօզ քաղաքին մէջ աշխատելու համար պէտք կայ 30 գործաւորուհիներու գորգաշինութեան համար, նաեւ 12 գործաւորուհիներու մետաքսի ժանարանի համար։ Գոհացուցիչ օրավարձ եւ ձրի բնակարան։

Դիմել Կեդր. Վարչութեանս գրասենեակը, 75 ավընիւ Պէռթըլօ, Լիոն։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շաշաղար 5 ֆրանք, Ճամփու թաշթը պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Նամուս 12, Զար ռգի 12, Պատուի համար 12, Լուսթինը 8, Երազահան, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Անուշ 5, Կարմիր Ժամուց 15, Հայուհին 10, Լերան ոգին 15, Լենգթոսի Հովուական (Դաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, Թուղթե կնիկը 25, Միլիոնդ Տէր Պապան 25, Ֆրանսերէնտարի Գոլիսէն դասը 25, Ընկ. Փանջունի 7, Լուռ Ցաւեր 10, Խղճմտանքի Զայներ 8, Անհետացած սերունդ մը 10, Մերկ կինը 12.50, Ցեմար Կոյսը 12.50, Կայսր 10, Արտաշէս Շաթմանեւ Աստղը 25, Երգարան 20, Տաղք եւ Նամականի Պ. Դուրեանի 8, եւ Քերթուածները (62 էջ) 5։

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ Ե Ց Է՛ Ք
Ն Ո Ր Գ Ր Ա Տ Ո Ւ Ն Ա Կ Ը

Փոստի ծախք չկայ

25 ֆր.-ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.-ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Ստերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100 Mark		605	—
Թրքական Թղթ. L. Trq.		13	40
Թրք. ոսկի	» »	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	140	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Զերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Թր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3040	—
» II »		1880	—
» III »		1475	—
Թրքական Լոթերիա. Lots turcs		155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անտօնիոս եւ Կղէոպատրա 15 ֆր., Ճամբուն վրայ 10, Նամուս 10, Զար Ոգի 10, Պատուի համար 10, Անուշ 5, Պէպէքս 10, Կայսրը 10, Զարշըլը Արթին աղա 6, Վերջալոյսին տակ 5, Զարտաշ 6, Վերադարձը եւ Ապահովագր. նամակը 3, Նա չլինի սա լինի 4, Երկու խուլեր 3, Զավալլըն 2.50, Պաշտօնս խոմբալ է 2.50։

Էջեր Բուշակէն 5 ֆր., Հուրենի Քնար 12.50, Դուրեանի Քերթուածները 5, Արու Լալա Մահարի 7.50։

Հայաստանի ջարդերը 15, Միլիոն մը Հայերու ջարդը 18, Խորհուրդներ հայ պատանիներուն 3, Նոր Երգարան (Սպիւռհայ) 5, Աշուղ Ղարիպ 6, Ազնիւ եղբայր 7, Հրաշագործ Ֆաքիրը 5, Ֆրանսահայ. խօսակցութիւն 6, Գրպանի ուղեցոյց ֆրանսերէնի 8, Ընդարձակ Երազահան եւ Լուսնացոյց 10։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՄԸ, գնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Պահանջել նամակով գրացուցակը։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։